

తెలుగు వ్యవస్థాపకశాసనం

ప్రథమ సంపుటం

6-30

ప్రధాన సంపాదకుడు

డాక్టర్ లకంశాని చక్రధరరావు

ఎమ్.ఎ., పి.ఎచ్.డి.

B94.82731

చరిత్ర - తెలుగు

697764

ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తుద్రాణం

వాత్సేరు, విశాఖపట్నం 530 003

తెలుగు వ్యుత్పత్తి కోశం (అ - ఔ)

ప్రథమ సంపుటం

ప్రధాన సంపాదకుడు

డా॥ ఎల్. చక్రధరరావు, ఎమ్.వి., పిఎచ్.డి.

సహాయకులు

కీ.శే. విద్వాన్ ప్రయాగ కోదండరామశాస్త్రి, ఎమ్.వి.

డాక్టర్ జి.వి.యస్.ఆర్. కృష్ణమూర్తి, ఎమ్.వి., పిఎచ్.డి.

డాక్టర్ బి. అరుణకుమారి, ఎమ్.వి., పిఎచ్.డి.

శ్రీ ఇ. విశ్వనాథరెడ్డి, ఎమ్.వి.

శ్రీ ఆత్మలూరి నరసింహారావు, ఎమ్.వి.

1978

ఆంధ్రా యూనివర్సిటీ ప్రెస్సు
వాల్తేరు, విశాఖపట్టణం 530 003

కాపీలు : 1,500

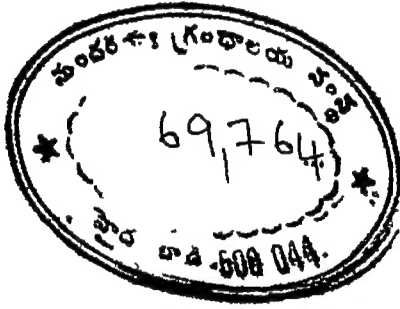
ఫిబ్రవరి, 1976

C. 7564

© ఆంధ్రా యూనివర్సిటీ
సీరిస్ నెం. 138

494,82731

వెల : రు. 60/-

ప్రతులకు :

డైరెక్టరు

ఆంధ్రా యూనివర్సిటీ ప్రెస్సు

వాల్తేరు, విశాఖపట్టణం 530 003

ముద్రణ - ప్రచురణ : డా. సి. కొత్తేశ్వరరావు, డైరెక్టరు, ఆంధ్రా యూనివర్సిటీ ప్రెస్సు, వాల్తేరు, విశాఖపట్టణం 530 003

శ్రీ ఎమ్. ఆర్. అప్పారావు, ఎమ్.ఎ.
ఎమ్.ఎల్.ఎ.

ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషదుపాధ్యక్షులు
తెలుగు వ్యవస్థాపక సలహా సంఘాధ్యక్షులు

తొలిపలుకు

ఆంధ్రనామ నంగ్రహం, ఆంధ్రనామ శేషం, సాంబ నిమంటువు, ఆంధ్ర భాషార్థమ మొదలైన పద్యనిమంటువులూ, అకారాద్యనుక్రమణికలో రాయబడ్డకోశాలు అనేకాల్గు ఉన్నప్పటికీ తెలుగు వ్యుత్పత్తి కోశం లేకపోవడం తెలుగుకు తీరని లోటుగా భావించి తెలుగు వ్యుత్పత్తికోశాన్ని ఆచార్య శ్రీ గంటిజోగి సోమయాజిగారి పర్యవేక్షణలో వెలయింప జేయడానికి ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తువారు 1957 లో నిశ్చయించారు. ఆనాటికి లభ్యమైన ఆధారాల్ని అనుసరించి అచ్చులూ, కవర్లం అదిగాకల కొన్ని పదాల్ని సేకరించి వ్యుత్పత్తుల్ని నిర్ణయించారు. ఈ కోశంలో పదాల ఆకారాలు లిప్యంతరీకరణ (transliteration) చేయబడి వాటి అర్థాలు ఆంగ్లంలో ఇవ్వబడ్డాయి.

ఈ నిమంటువును పూర్తిచేయాలనే నంకల్పంతో ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం విశ్వవిద్యాలయాల గ్రాంట్లసంఘం సాయాన్ని ఆర్జించింది. యు.జి.సి. పరీక్షకనంఘం ఈ పథకాన్ని అంగీకరిస్తూ అయిన పనిని అంచనావేసి అభిప్రాయాన్ని తెలపటానికిగాను నిపుణుల సంఘాన్ని ఏర్పాటుచేసి వారి నివేదికను పంపవలసిందిగా సూచించింది. దానికి అప్పటి ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషదుపాధ్యక్షులు శ్రీ లంకపల్లి బుల్లయ్యగారు ఆచార్య భద్రరాజు కృష్ణమూర్తిగారు, ఆచార్య జి. ఎన్. రెడ్డిగార్లతో నిపుణుల సంఘాన్ని నియమించారు. పూర్వం అనుకోన్నరీతిలో కాకుండా మొత్తంకోశం తెలుగు లిపిలో తెలుగు అర్థాలతో ఆంధ్రులకు అత్యంతపయోగంగా ఉండేటట్లుగా తయారు చేయవలసిందని ఈ సంఘం చేసిన నిఫారనును యు.జి.సి. కి విశ్వవిద్యాలయం నమర్పించగా వారు రెండు లక్షల ఏటైవేల రూపాయల్ని మంజూరు చేశారు. ఈ విధంగా ఈ నిమంటు నిర్మాణ కార్యక్రమం నూతన రీతిలో 1970 జూన్లో ఆచార్య తూమాటి దొణప్పగారి ప్రధాన సంపాదకత్వంలో ఆరంభించబడి 1976 ఏప్రిల్ వరకు కొనసాగింది. ఐదవ పంచవర్ష ప్రణాళికలో ఈ పథకానికి ఆర్థికసహాయం చేయడానికి విశ్వవిద్యాలయాల గ్రాంట్ల సంఘం నిరాకరించగా ఈ విశ్వవిద్యాలయం రెండు లక్షల రూపాయలు, మరో రెండు లక్షల రూపాయలు ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వంవారు మంజూరు చేశారు. ఈ విధంగా నాలుగు లక్షల రూపాయల నిధితో 1-4-1974 నుంచి 31-3-1979 వరకు తెలుగు వ్యుత్పత్తికోశ పథకం కొనసాగుతుంది.

ఈ పథకానికి 1-6-1976 నుంచి డాక్టర్ ఎల్. చక్రధరరావుగారు ఔరెక్టరుగా ఉంటున్నారు. ఈ పథకాభివృద్ధికి సలహాలివ్వడానికి సలహాసంఘాన్ని నియమించాం. ఈ సంఘంయొక్క సలహాలవల్లా, డాక్టర్ ఎల్. చక్రధరరావుగారి పర్యవేక్షణలో తెలుగు వ్యుత్పత్తికోశం సిబ్బంది నిరంతర కృషివల్లా 20-11-1976 నాటికి మొదటి సంపుటం (అ - ఔ) ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తుద్రణాలయానికి ఇవ్వటం జరిగింది. ఇది అనతికాలంలోనే అచ్చై అవిష్కరణకు ఆయత్తం చేయబడింది.

తెలుగు వ్యుత్పత్తికోశం అమరజీవి పాట్టి శ్రీరాములుగారికి అంకిత మివ్వబడింది. కీ.శే. పాట్టి శ్రీరాములుగారి అమరణ నిరాహార దీక్షఫలితంగానే ఆంధ్ర రాష్ట్రవతరణ జరిగిందనేది చారిత్రక సత్యం.

కాని పొట్టి శ్రీరాములుగారి స్మృతి జనదృక్పథం నుంచి తొలగుతోంది. దేశంకోసం ప్రాణాల్ని అర్పించిన అమరజీవికి ఈ కోశాన్ని అంకితం కావించటం సముచితం అని మా భావన.

ఈ వ్యవస్థాపక ద్వితీయ తృతీయ సంపుటలుకూడా సకాలంలో వెలుగులోకి రాగలవని ఆశిస్తున్నాను

వాల్మీకి
28-8-1977 }

U.R. Apparao.

(యం ఆర్ అప్పారావు)

ఉపాధ్యక్షులు

ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తు

అంకితం

ఆంధ్రరాష్ట్ర అవతరణకు
అనువులను అర్పించిన

ఆమరజీవి

పొట్టి శ్రీరాములు గారికి

ప్రీతిక

భారతీయులు అతిప్రాచీన కాలంనుంచి తత్త్వాన్వేషణ తత్పరులు. ఏరు భౌతికవిషయాల్లోనూ అధ్యాత్మిక చింతనలోనూ సమగ్ర పరిజ్ఞానాన్ని సంతరించుకొన్నవారు నాల్గువేదాల్లోనూ శిక్షాచందోద్యోతిః కల్పనిరుక్త వ్యాకరణ శాస్త్రాల్లోనూ మీమాంసాన్యాయధర్మ శాస్త్రాల్లోనూ, చతుష్షష్టికాల్లోనూ మనదేశవాసులు పలువురు పారంగతులై అనేక మహత్తరగ్రంథాల్ని రచించారు.

నిరుక్తశాస్త్రాన్ని యాస్కాచార్యుడు ప్రతిభతో రచించాడు. యాస్కునికి పూర్వం నిరుక్త పరిజ్ఞానం భారతీయులకు లేదని చెప్పలేం ఒక పదం లేదా పదనముదాయాల వ్యుత్పత్తుల్ని గూర్చిన వివేచన చాలా కాలంనుంచి మనదేశంలో ప్రారంభమైంది ఈవిషయంలో మనవారు అగ్రగాములు. యాస్కునికి అత్యంత ప్రాచీన కాలంలోనే — అంటే — వేదాల్లోనే నిరుక్తానికి బీజాలున్నాయి. ఈ విషయం సోదాహరణంగా నిరూపించబడుతుంది.

ఋగ్వేదంలోనే అనేక పదాల వ్యుత్పత్తులు విశదపర్చబడ్డాయి.

‘యోః పరేవృజనే విశ్వథా విభుర్మహమురణ్యః శవసావవక్షథ
సదేవో దేవాస్సృతి ప్రథేపృథు విశ్వేదుతాపరి భూర్వహ్మణస్సృతిః’

(2 మండలం 24 సూక్తం, 11 ఋకుక్కు)

‘వైశ్వానరతవదామాన్యాచకియేభిః స్వర్విదభవో విచక్షణ
జాత అపృణోభువనా నిరోదసి అగ్నే తావిశ్వాపరిభూరసిత్సనా’

(3 మండలం, 3 సూక్తం, 10 ఋకుక్కు)

బ్రహ్మణస్సృతి ‘పరిభూ’గా స్తుతించ బడ్డాడు. చిన్నవారిలోను పెద్దవారిలోను వ్యాపించి ఉన్న కారణంగా బ్రహ్మణస్సృతి అతిశయించి ఉన్నాడు. భూత జాతంలోనూ ద్యావాపృథివుల్లోనూ పుట్టగానే నిండి ఉండటం వల్ల వైశ్వానరుడు కూడా పరిభూగా ప్రస్తుతించబడ్డాడు.

‘అస్తావ్యగ్నిర్నరాం సుశేవోవైశ్వానర’

(10 మండలం 45 సూక్తం, 12 ఋకుక్కు)

విశ్వనరులకు (సకలనరులకు) హితుడు కనుక అగ్నివైశ్వానరుడు అని వ్యవహరించబడుతున్నాడు అందువల్లనే అగ్ని నరులకు సుఖసేవ్యుడు (నరాంసుసేవః) అనిపేర్కొనబడింది.

‘యదరోదీద్రుద్రన్యరుద్రత్వమ్’ (హరిద్రావికమ్) విడ్చిన కారణంగా రుద్రుడికి రుద్రత్వం కల్గింది

‘ఇన్ద్రోరాజాజగత్సర్వణినామఘిక్షమివిసురూపంయదస్తి’

(7 మండలం, 27 సూక్తం, 3 ఋకుక్కు)

ఇంద్రుడు జగత్తుకు రాజు. మనుష్యులకు రాజు. భూమిలోని నానాజీవులకు రాజు (‘ఇది ఐశ్వర్యే’ అనికదా!) :

‘దీర్ఘాయురస్యాయః పతిర్తివతిశరదఃశతమ్’

(10 మండలం 85 సూక్తం 39 ఋక్కు)

దీర్ఘాయువైనవాడు నూరు సంవత్సరాలు జీవించినవాడు కదా.

‘హత్యాదేవా అనురాన్యదా యన్దేవా దేవత్వమభిరక్షమాణాః’

(10 మండలం, 158 సూక్తం, 4 ఋక్కు)

ఇంద్రాదిదేవతలు (వృత్తాది) అనురుల్ని నశింపజేసి న్యస్తానికి వచ్చి దేవత్వాన్ని (ఆమృతత్వాన్ని) రక్షించుకొన్నారు (మూల ఇండే-యూరోపియన్* deities కు ప్రకాశించు అని అర్థం)

‘గుహాహతం గుహ్యమ్’

(10 మండలం, 148 సూక్తం 2 ఋక్కు)

గుహాయందుంచబడింది గుహ్యం గుహలో ఉన్నది కన్పించకుండా ఉంటుంది కాబట్టి అదృశ్యం, రహస్యం అనే అర్థం గుహ్యశబ్దానికి వచ్చింది.

తస్తుమాతతమ్’

(10 మండలం 56 సూక్తం 6 ఋక్కు)

‘పుత్రః పౌత్రాది రూపంతో అవిచ్ఛిన్నమైన ప్రజను’ అని అర్థం ‘అయం హ్యతతతిస్తర్వత్రప్రజాః’ అని బ్రాహ్మణం. ‘ప్రజావైతస్తుః’ ప్రజలు తింతువులు కదా అని ఐతరేయ బ్రాహ్మణం.

యజుర్వేద సంహితా భాగంలో కూడా కొన్నివ్యుత్పత్తుల్ని గమనించవచ్చు వేదోపనిషత్వం దేవ వేదవేదోపనిషత్వం భవస్తే నమహ్యం వేదోభూయాః’ 2 21

నీవు తెలుసుకొన్నావు కాబట్టి వేదానివైనావు దైవానికి వేదం అనే పేరు ఎందుకు వచ్చిందో తెలుపబడింది

‘స్వయంభూరసి శ్రేష్ఠోరశ్మిర్వర్చదాఅని వర్చో మేదేహి’ (2 26)

‘వర్చోదుడవై ఉన్నావు. వర్చస్సును నాకు ఇమ్ము’ అని దీనికి అర్థం. వర్చోదుడు కాబట్టే వర్చస్సును ఇవ్వగలుగుతున్నాడు

ఉపనిషద్వాఙ్మయంలో కూడా పదాలకు వ్యుత్పత్తులివ్వబడ్డాయి

‘యదుచ్ఛ్వాసనిఃశ్వాసా వేతావాహుతి నమంనయతితినమానః’

((ప్రశ్నోపనిషత్తు 4-4).

అగ్ని హోత్రానికి అగ్ని హోత్రాపనుతులవలె ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసాల్ని నమంగానడిపే వాయువును ‘నమాన’ వాయువంటారు.

‘సావా ఏషా దేవతా దూర్వామ దూరం హ్యస్యామృత్యుర్దూరం హవా ఆస్మామృత్యుర్భవతియ ఏవంవేద’

(బృహదారణ్యకోపనిషత్తు 3-9)

మననుంచి మృత్యువును దూరంగా ఉంచుతుంది కాబట్టి వాగ్దేవతకు ‘దూర్’ అనేపేరు కలిగింది.

‘ఏష ఉ ఏవ బృహస్పతిర్వాగ్నే బృహతీ తస్యా ఏష పతిస్తాదు బృహస్పతిః’
(బృహదారణ్య కోపనిషత్తు 3-19)

బృహతీ చందన్నకు పతి కాబట్టి వాక్కుకు బృహస్పతి అనేపేరు కల్గింది.

‘వేకారోమృతవీజంతుకటఃశ్వర్యముచ్యతే
అమృతైశ్వర్య సంఘత్వాద్ వెజ్కటాద్రిరి తిన్మృతః’
(పారమాత్మికోపనిషత్తు)

‘వే’ అనేది అమృతవీజమనీ ‘కట’ శబ్దం శ్వర్యాన్ని తెల్పుతుందనీ, అమృతైశ్వర్య సంఘటన వల్ల వేంకటాద్రి అనేపేరు కల్గిందనీ తెలుస్తోంది. కాగా “వేం పాపంకటతి - నాశయతి ఇతివేంకటః” అన్న ఆధునికుల వ్యుత్పత్తి నరికాదన్నమాట.

‘యజ్ఞాఖ్యః పరమాత్మాయ ఉచ్యతే తన్యహోత్పభిః
ఉపనీతం తతోస్యై తత్తస్మాద్యజ్ఞోపవీతకమ్’
(పారమాత్మికోపనిషత్తు)

పరమాత్మ యజ్ఞాఖ్యుడనీ హోతలచే అనీతం కాబట్టి యజ్ఞోపవీతమనే పేరు కల్గిందనీ పదవ్యుత్పత్తి చెప్పబడింది.

గుహ్య షోఢాన్యాసోపనిషత్తులో ‘కాలనంకలనాతేకాలీ’ అని కాలీ శబ్దవ్యుత్పత్తి చెప్పబడింది.

మనుస్మృతిలోని కొన్ని పదవ్యుత్పత్తులు.

‘అపానారా ఇతిప్రాక్తా ఆపావైసరసూనవః
తేయదస్యాయనం పూర్వం తేన నారాయణః స్మృతః’
(1-10)

నీళ్ళను ‘నారములు’ అని అంటారు. ఆ ‘నారములు’ పరమాత్ముడికి ఉనికి పట్టిన కారణంగా అతడు ‘నారాయణుడు’ అని తలచబడ్డాడు.

‘ఆద్యంయత్ర్యక్షరం బ్రహ్మత్రయాయన్మిన్ ప్రతిష్ఠితా
నగుహ్యోన్య స్త్రివృద్ధోద్దయంతం వేద సవేదవిత్’
(11-265)

వేదాన్ని ఎరిగిన వాడు ‘వేద’ విడుడు.

రామాయణంలోని కొన్ని పదాలవ్యుత్పత్తులు.

‘సరఃప్రవృత్తా సరయాః పుణ్య బ్రహ్మ సరశ్చ్యుతా’
(బాలకాండ 24-10)

‘బ్రహ్మసరస్సునుంచి పుట్టింది కాబట్టి ‘సరయా’ అనిపేరుకల్గింది.

‘ఏషావసుమతి నామవసాస్తన్య మహాత్మనః’
(బాలకాండ 32-8)

మహాత్ముడైన వసువుకు సంబంధించిందికాబట్టి భూమికి ‘వసుమతి’ అనేపేరు కల్గింది.

‘దితేః పుత్రా న తాంరామజగ్మహుర్వరుణాత్మజామ్
అదితేస్తు నుతావీర జగ్మహుస్తామనిన్దితామ్’
‘అనురాస్తేనదైతేయాః నురాస్తేనాదితేః నుతాః
హృష్టాప్రముదితాశ్చానన్ వారుణీగ్రాహణాత్ నురాః’

(బాలకాండ 45-37, 38)

దైత్యులువారుణిని (నురను) తాగలేదు కాబట్టి ‘అనురులు’ అనివ్యవహృతులయ్యారని, అదిత్యులు నురను తాగారు కాబట్టి ‘నురలు’ అనివ్యవహరించ బడ్డారని తెలుస్తోంది.

‘సపత్న్యా తుగరస్తస్యైదత్తై గర్వజిహ్వానయా
సహతేనగరేణైవసంజాతః నగరో భవత్’

(బాలకాండ 70-37)

గర్వస్థ శిశువును చంపటానికి నవతిచే విషప్రయోగంచేయబడింది. విషంతో పుట్టాడు కాబట్టి ‘నగరుడు’ అయ్యాడు. గర-గరళ శబ్దాలు పర్యాయపదాలు.

‘రక్షమఱితి యైరుక్తం రాక్షాసైభవస్తువః
యక్షమఱితి యైరుక్తం యక్షావిభవస్తువః’

(ఉత్తరకాండ 4-13)

గోవిందరాజీయ వ్యాఖ్యప్రకారం రక్షస్తామన్నవాళ్ళు ‘రాక్షసులు’ గాను భక్షిస్తా మన్నవాళ్ళు ‘యక్షులు’ గాను ఔత్తరని ప్రజాపతి అన్నాడు.

‘మత్కరోత్ సృష్టవజ్రేణహనురన్యయథాహతః
నామ్నావైకపి శార్దూలో భవితాహనుమానితి’

(ఉత్తరకాండ 36-11)

ఇంద్రుడి వజ్రంచేహనువు కొట్టబడింది కాబట్టి హనుమంతుడు అనేపేరు మారుతికి కల్గింది.

యన్తయోః పూర్వజోజాతః నకుతైర్మన్తసత్కృతైః
నిర్మర్షసియస్తు తదాకుశ ఇత్యన్య నామతత్
యశ్చావరోభవేత్ తాభ్యాం లవేనసునమాహతః
నిర్మార్షసియో వృద్ధాభిర్లవేతిచననామతః’

(ఉత్తరకాండ 66-7, 8)

దర్భముష్టిపైభాగంచే శుద్ధి చేయబడ్డాడు కాబట్టి ‘కుశుడు’ అనీ దర్భముష్టి కిందిభాగంచే శుద్ధి చేయబడ్డాడు కాబట్టి ‘లవుడు’ అనీ సీతా పుత్రత్వయానికి పేళ్ళు కలిగాయి.

‘దశగ్రీవః ప్రసూతేయం దశగ్రీవోభవిష్యతి’

(ఉత్తరకాండ 9-33)

పదికంఠాలతో పుట్టాడు కాబట్టి అతనితండ్రి రావణుడికి ‘దశగ్రీవుడు’ అనేపేరు పెట్టేడు.

మహాభారతంలోని కొన్ని పదవ్యుత్పత్తులు :

‘తతః నగర్భోనివనన్ కుక్షాభృగుకుచోద్వహ
రోషాన్మా తుశ్చ్యుతః కుక్షేః చ్యవనస్తేనసోభవత్’

(అదిపర్వం 6-2)

తల్లి గర్భంనుంచి జారిపడ్డాడు కాబట్టి 'చ్యవనుడు' అనే పేరు పులోమాపుతుడికి కలిగింది.

'ప్రమదాభ్యోవరాసాతు నత్వరూపగుణాన్వితా
తతఃప్రమద్వరేత్యస్యా నామచక్రే మహానృషిః'

(అదిపర్వం. 8-13)

ప్రమదలలో (ప్రీలలో) శ్రేణురాలు కాబట్టి ప్రమద్వర అనేపేరుకలిగింది.

'నురూపం పత్రమాలక్ష్మ్యనుపర్వోయంభవత్వితే'

(అదిపర్వం 32-24)

గరుత్మంతుడికి బాగా అందమైన పల్లాలు (రెక్కలు) ఉన్నకారణంగా 'నుపర్ణుడు' అనేపేరు కలిగింది.

'విషం ద్వైపాయనోజుజ్ఞే నత్యవత్కాంపరాశరాత్
న్యస్తోద్వీపేనయద్బాలస్తస్మాద్ ద్వైపాయనః స్మృతః'
'వివ్యాస వేదాన్ యస్మాత్తనతస్మాద్వ్యాస ఇతిస్మృతః'

(అదిపర్వం 63-86, 89)

ద్వీపంలో ఉంచబడ్డాడు కాబట్టి పరాశరాత్మజుణ్ణి 'ద్వైపాయనుడు' అని వ్యవహరించారని వేదాల్ని వ్యాసంచేశాడు కాబట్టి - అంటే విభజించి - వ్యాప్తిచేశాడు కాబట్టి - వ్యానుడని అన్నారని ద్వైపాయన, వ్యాసశబ్దాల పదవ్యుత్పత్తులు నృప్తికరించ బడ్డాయి.

'అన్త్యయం నర్వదమనః నర్వం హి దమయత్యసా
ననర్వదమనో నామకుమారః నమపద్యత'

(అదిపర్వం 74-8)

అన్నిటిని దమనంచేసేవాడు కాబట్టి 'భరతుణ్ణి' 'నర్వదమనుడు' అని కన్వాశ్రమవాసులు అర్థయుక్తంగా వ్యవహరించారు.

'కామక్రోధాపుభౌయస్య చరణౌనంపవాహతుః
ఇన్ద్రియాణాంవశకరో వశిష్ఠ ఇతిచోచ్యతే'

(అదిపర్వం 173-6)

శ్రీమద్భాగవత పురాణం లోని కొన్ని పదవ్యుత్పత్తులు.

'నిరోధోస్యాను శయన మాత్మనః సహశక్తిభిః
ముక్తిహిత్యా న్యధారూపం న్వరూపేణ వ్యవస్థితః'

(ద్వితీయస్కంధం 10-6)

అన్యథా రూపాన్ని వదలి స్వస్వరూపంతో ఉండటాన్ని 'ముక్తి' అంటారు.

'తస్యైవ చాన్తేకల్పోభూత్ యంపాద్యమభి చక్షతే
యద్ధరేర్నాభి సరస ఆసీల్లోక సరోరుహమ్,
అయంతు కథితః కల్పోద్వితీయస్యాపి భారత
వారాహఇతివిఖ్యాతో యత్రాసీత్సాకరోహరిః'

(తృతీయస్కంధం 11, 35, 36)

విష్ణునాభి సరోవరాన్నుంచి లోకపద్యం కలిగింది కాబట్టి 'పాద్యకల్ప' మేర్పడింది. హరి నూకరం ఐనాడు కాబట్టి 'వారాహకల్పం' గా పరికల్పించ బడింది.

‘తంతుత్వేవనతం దీనం కింకరో మీతివాదినమ్,
నిషిదేత్య బ్రువంస్తాత సనిషాదస్తతోభవత్.’

(చతుర్థస్కంధం 14-45)

దీనుడై ‘ఏమిచేయును?’ అని అడిగే వానిని వారు (ఋషులు) కూర్చో (నిషిద) అని అన్నారు. ఆ తరువాత వాడు ‘నిషాదుడు’ అయ్యాడు.

‘అత్రతు ప్రథమోరాజ్ఞాం పుమాన్ ప్రథయతేయశః
పృథుర్నామ మహారాజో భవిష్యతి పృథుశ్రవాః’

(చతుర్థస్కంధం 15-4)

రాజుల్లో మొదట కీర్తిని వ్యాపింప చేశాడు. కాబట్టి మహాకీర్తిగల ‘పృథు’ నామంగల రాజు కల్గుతాడు.

‘అజనాభం నామైత ద్వర్షం భారత మితియత ఆరభ్యవ్యపదిశన్తి’

(పంచమస్కంధం 7-3)

(జడ) భరతుడు పరిపాలించిన దేశం కాబట్టి అజనాభమనే ఈ దేశాన్ని ‘భారతము’ అని వ్యవదేశిస్తున్నారు.

‘జన్మనాజనకః సోభూత్ వైదేహస్తు విదేహజః
మిథిలో మథనాజ్ఞాతో మిథిలా యేననిర్మితా’

(నవమస్కంధం 13-13)

జన్మచే ‘జనకుడు’ అని విదేహజుడైన కారణంగా ‘వైదేహుడు’ అని, మథనం వల్ల పుట్టాడు కాబట్టి ‘మైథిలుడు’ అని పేర్లు కలిగాయి. మిథిలుడిచే నిర్మించ బడింది కాబట్టి ‘మిథిల’ అనేపేరు కలిగింది.

‘యోరాతోదేవయజనే దేవైర్గాధిమతాపనః
దేవరాత ఇతిఖ్యాతః శునః శేఫః సభార్గవః’

(నవమస్కంధం 16-32)

దేవయజ్ఞంలో ఇవ్వబడ్డాడు కాబట్టి శునఃశేఫుడు ‘దేవరాతుడు’ అని విఖ్యాతుడయ్యాడు.

‘బృహత్క్షత్రస్యపుత్రో భూద్ధస్తీయద్ధస్తినాపురమ్’

(నవమస్కంధం 21-20)

హస్తీచే నిర్మించబడింది కాబట్టి ‘హస్తినాపురం’
‘శాస్త్రీమాప్నోతి చైవాగ్ర్యాం కర్మణాతేన శస్త్రనుః’

(నవమస్కంధం 22-14)

శ్రేష్ఠకర్మచే శాంతిని పొందుతున్నాడు కాబట్టి ‘శంతనుడు’ అనిపేరు కలిగింది.

‘దేవదున్దుభయోనేదు రానకాయన్య జన్మని
వసుదేవంహరేః స్థానంపదన్త్యానక దున్దుభిమ్’

(నవమస్కంధం 24, 29-30)

ఎవని పుట్టుకయందు ఆ దేవదుందుభులు అనకాలు మోగాయోహరికి స్థానమైన అటువంటి వసుదేవుణ్ణి ‘అనక దుందుభి’ గా పేర్కొంటున్నారు.

శ్రీ విష్ణుపురాణం లోని కొన్ని శబ్దవ్యుత్పత్తులు.

‘ప్రకృతౌ సంస్థితం వ్యక్తమతితప్రలయేతుయత్
తస్మాత్ ప్రాకృత సంక్షోభో యముచ్యతేప్రతినశ్చరః’

(ప్రథమాంశం 2-25)

ప్రకృతి యందు ఉన్న కారణంగా విష్ణువును ప్రాకృత సంజ్ఞచే వ్యవహరిస్తారు.

‘నర్పణాత్తే భవన్ నర్పహీన త్వాదహయః స్మృతాః’

(ప్రథమాంశం 5-45)

నర్పణం (పాకడం) వల్ల పాములు నర్పశబ్దవాద్యాలై నాయనీ హీనత్వం వల్ల ‘అహులు’ అని వ్యవహరించ బడ్డాయనీ తెలుస్తోంది.

‘పునశ్చమధునంజ్ఞేన దైత్యేనాదిస్థితం యతః
తతేమధువనం నామ్నాభ్యాత మత్రమహతలే’

(ప్రథమాంశం 12-3)

మధువనే రాక్షసుడు నివసించిన కారణంగా ‘మధువనం’ అని ఒక ప్రదేశానికి పేరు వచ్చింది.

‘ఏత్రాపరజ్ఞే తాన్తస్య ప్రజాస్తేనానురజ్ఞేతాః
అనురాగాత్తతన్తస్య నామరాజేత్యజాయత’

(ప్రథమాంశం 13-48)

అనురాగం (రంజనం) వల్ల పృథువు రాజు అయ్యాడు.

‘కృతేపాపేనుతాపా వైయన్యపుంసః ప్రజాయతే
ప్రాయశ్చిత్తంతుతస్యైతం హరినంన్మరణ పరం’

(ద్వితీయాంశం 6-38)

పాపం చేసిన తర్వాత అనుతాపాన్ని పొందటాన్నే ప్రాయశ్చిత్తం అని అంటారు.

‘సభశ్యన్వియతస్తే భౌజలాన్యభాణి తాన్యతః’

(ద్వితీయాంశం 9-10)

మేఘాలనుంచి జలం వెంటనే జారిపోదు కాబట్టి మబ్బుల్ని ‘అభ్రాలు’ అన్నారు.

‘అమాఖ్య రశ్మీవనతి అమావాస్యా తతః స్మృతా’

(ద్వితీయాంశం 12-8)

చంద్రుడు సూర్యమండలంలో ప్రవేశించి ‘అమా’ అనే రశ్మిలో ఉండే తిథిని ‘అమావాస్య’ అని అంటారు.

‘యస్మాద్విష్టమిదం విశ్వం తన్యశక్త్యామహాత్మనః
తస్మాత్ప్రప్రాచ్యతే విష్ణుర్విశ్వేతాః ప్రవేశనాత్’

(తృతీయాంశం 1-45)

ఈ విశ్వమంతా పరమాత్మ శక్తిచే వ్యాప్తమై ఉంది. అందువల్ల ఆ పరమాత్మ ‘విష్ణువు’ అని వ్యవహరించ బడుతున్నాడు. ‘విశ్’ ధాతువుకు ప్రవేశించటం అని కూడా అర్థం.

‘బృహద్రథాచ్ఛాన్యశ్శకల ద్వయజన్మాజర యానంహితో జరానన్త నామా’

(చతుర్థాంశం 19-83)

రెండు ముక్కలుగా ఉన్న శరీరభాగాలు జరచే సంధించబడ్డాయి కనుకనే 'జరచందుడు' అనేపేరు కలిగింది.

మార్కండేయ పురాణంలోని కొన్నిపదవ్యుత్పత్తులు.

యస్మాచ్ఛణ్ణాచ్చ ముణ్ణాచ్చ గృహీత్వాత్యముపాగతా
చాముణ్ణతి తతోలోకేభ్యాతాదేవి! భవిష్యసి (87-25)

చండముందుల్ని చంపి వారి శిరస్సుల్ని చండికకు కాన్కగా కాళి తెస్తుంది. చండముందుల తలల్ని తెచ్చింది కాబట్టి కాళి 'చాముండి' గా లోకంలో ప్రసిద్ధురాలౌతుందని చండిక చెప్పింది.

యతోనియుక్తోదౌత్యేన తయాదేవ్యాశివః స్వయమ్
శివదూతి తతోకేన్సింహతః సాభ్యాతి మాగతా (88-27)

శివుణ్ణి దౌత్యంలోనియోగించిన కారణంగా చండికకు 'శివదూతి' అనేపేరు లోకంలో ప్రసిద్ధ మైంది.

నిరుక్తకారుడైన యాస్కాచార్యుడికి (క్రి.పూ. 600 సం.) పదవ్యుత్పత్తుల్నిగూర్చి తెలియ చెప్పడం అభీష్టం. గవాదిదేవ పత్న్యంత శబ్దసముదాయాన్ని 'సమామ్నాయం' అని అంటారు. సమామ్నాయాన్నే 'నిమంటువు' అని కూడా వ్యవహరిస్తారు. నిమంటు శబ్దవ్యుత్పత్తిని గురించి యాస్కడు గ్రంథాదిని విచారణ మొదలుపెట్టాడు.

1. నిమంటువః కస్మాన్నిగమాశమేభవన్తి, 2. ఛందోభ్యః సమాహృత్య సమాహృత్య సమామ్నాతాః, 3. తెనిగస్తవ వివసన్తేని గమనాన్ని మణ్ణవ ఉచ్చస్త ఇత్యేపమన్యవః, 4. అపిహ్యహననా దేవన్యః సమాహతాభవన్తి, 5. యద్వాసమాహృతాభవన్తి (నిరుక్తమ్ పుటలు 5-7).

1. మంత్రాల్ని తెలియపరిచేవి కాబట్టి నిమంటువులు అనిఅంటారని, 2. సంప్రదాయాన్ని బట్టి వేదాల్నుంచి గ్రహించబడి గ్రంథీకృతాలైనాయి కాబట్టి నిమంటువులని వ్యవహృతాలై ఉండవచ్చు ననీ, 3. వేదార్థనిగమయితృహేతుత్వం వల్ల నిమంటువులని చెప్పబడుతున్నాయనీ ఔపమన్యవుడు పేర్కొన్నాడనీ, 4. అహననం వల్ల నిమంటువులౌతున్నాయనీ 5. వేదాల్నుంచి సమాహరణం చేయ బడ్డాయి కాబట్టి నిమంటులౌ తున్నాయనీ యాస్కడు గమ, హన్, హృ, ధాతువుల్నుంచి ఈ నిమంటు శబ్దాన్ని వివిధ విధాలుగా నిష్పన్నం చేశాడు. యాస్కని నిరుక్తాభిరుచి ఆదిలోనే నిమంటు శబ్దానికి ఇన్ని వ్యుత్పత్తుల్ని చెప్పడం బట్టి తెలుస్తుంది.

షడంగాల్లో నిరుక్తం ప్రధానమైన అంగం. వేదార్థ బోధకు నిరుక్త పఠనం అత్యవశ్యకం. 'తదిదం విద్యా స్థానం వ్యాకరణస్య, కార్తస్త్వ్యం స్వార్థసాధకంచ' (నిరుక్తమ్ 1-15) అని చెప్పటంద్వారా నిరుక్తశాస్త్రం వ్యాకరణ శాస్త్రపూరకం కావటమే కాకుండా స్వార్థసాధకంగా కూడాఉంది అని తెలుస్తోంది. సంహితను పదపాఠంగా విభజించే సందర్భంలో నిరుక్తం సాయంచేస్తుంది. (అథాపిదమస్త రేణపద భాగేన విద్యతే. నిరుక్తమ్ 1-17) ఈ శాస్త్రం వల్ల మంత్రాధిదేవతను గుర్తించవచ్చు (అథాపియాజ్ఞే దైవతే నభిహవః ప్రదేశాభవన్తి తదేతేనోపేక్షితవ్యం. తేచేద్ బ్రూయుర్నిజ్జిజ్ఞా అత్రన్మఱితి. నిరుక్తమ్ 1-17). జ్ఞాన ప్రవృత్తికోసం, అజ్ఞాన నివృత్తికోసం ఈ శాస్త్రాన్ని నేర్చుకోవాలి. ('అథాపిజ్ఞాన ప్రశంసా భవతి, అజ్ఞాననిష్టాచ' నిరుక్తమ్ 1-18).

అన్నిపదాల్ని ధాతువులనుంచి నిష్పన్నం చేయవచ్చు అని నైరుక్తులు భావించారు ('తత్ర

నామాన్యాఖ్యాతజా నీతిశాకటాయనో నైరుక్త నమయశ్చ' నిరుక్తమ్. 1-12). యాన్కుడు చెప్పిన పద వ్యుత్పత్తులు తులనాత్మక వ్యాకరణాన్ని బట్టిచూచినా చాలావరకు సరిపోతున్నాయని డాక్టర్ నిధేశ్వర వర్మగారు తమ సిద్ధాంత వ్యాసంలో నిరూపించారు.

అర్క శబ్దానికి దేవుడు, మంత్రం, అన్నం అనే అర్థాలున్నాయి. 'అర్కదేవోభవతి దేవమర్చన్తి అర్కమస్త్రోభవతి యదేనార్చన్తి,' అర్క మన్నం భవత్యర్చితభూతాని. (నిరుక్తమ్ 5-4) అర్చ దాతువు కు పూజించు, గౌరవించు, తృప్తిపరుచు అనే అర్థాలున్నాయి. మూలశబ్దాయారోపయన్ భాషలో 'ఎర్' కు పాటఅనే అర్థం ఉంది.

అనుష్టుప్ వ్యుత్పత్తి శాస్త్రీయంగా నిరుక్తంలో నిరూపించబడింది. 'అనుష్టు బనుష్టాభనాత్, గాయత్రీమేవత్రైపదాం సతించతుర్దేన పాదేనానుష్టాభతితచ బ్రాహ్మణమ్.' (నిరుక్తమ్ 7-12) మూడు పాదాలుగల గాయత్రీకి ఇంకోపాదాన్ని అధికంగా చేర్చి 'ప్రశంసావ్యక్తికరణ అధికంగా చేర్చేది' అనే పదవ్యుత్పత్తి కలది అనుష్టుప్ 'స్తుభ్' సంస్కృత దాతువు. ఇది ఇండోయూరోపియన్ 'స్టెజ్' విగ్ధరగా ప్రశంసించు అవేన 'స్తజ, ఇతి' అతడు 'పాగుడుతాడు' అనే పదాలతో సంబంధంకలది.

'భీమోవిభ్యత్యస్మాత్' భయంకరమైన అర్థంకల భీమశబ్దం సంస్కృత 'భీ' భయపడు అనే దాతుసంబంధి. ఈ సంస్కృత 'భీ' దాతువు ఇండోయూరోపియన్*భీ 'భయపడు' లిథులి యన్ బిజోతి-స్ 'భయపడు' లతో సంబంధం కల్గిఉంది. అత్యంత ప్రాచీన కాలంలోనే యాన్కుడు అనేక పదవ్యుత్పత్తుల్ని శాస్త్రీయంగా సాధించగల్గటం మనకు ఆశ్చర్యాన్ని కల్గిస్తుంది. ప్రపంచంలోనే పదవ్యుత్పత్తి శాస్త్రానికి యాస్కాచార్యుడు ఆద్యుడు.

Etymology అనే ఆంగ్లపదం ఫ్రెంచిభాషా పదమైన etymologia (<Latin etymologia <Greek etumologia) అనే శబ్దం నుంచి నిష్పన్నమైన ప్రతివేయ పదం. గ్రీకు etumologia శబ్దం etumos వాస్తవమైన logos 'వివరణ' అనే శబ్దాల కలయిక వల్ల ఏర్పడ్డ సమానరూపం. శబ్ద వ్యుత్పత్తి పరంగాచూస్తే etymology అంటే (పదం యొక్క) వాస్తవమైన వివరణను ఇవ్వడం అని మనం భావించవచ్చు. సంస్కృత 'విధవా' శబ్దానికి గ్రీకులో peitheos, Latin లో vidua, ఆంగ్లంలో widow అవేస్తలో విధవా అని సజాతీయ భాషాపదాలున్నాయి. విధవా శబ్దం నుంచి ధవ శబ్దాన్ని తప్పగా విరచి ఏర్పరచిన ధవ శబ్దానికి 'భర్త' అని అర్థం చెప్పి 'విధవా' అంటే భర్తలేనిది అనే అర్థాన్ని కల్పించారు. మధురాక్షసుణ్ణి చంపినవాడు మాధవుడు, కాని మా - ధవ శబ్దానికి లక్ష్యపతి అనే అర్థాన్ని పరికల్పించడంతో పాటు శచిధవ - గౌరీధవ - మొదలైన శబ్దాల్ని సృజించారు. ఈ రీతిగా పరిశీలిస్తే ధవశబ్ద యధార్థ చరిత్రను తెలుసుకోవచ్చు. ఈ విధంగానే అనుర శబ్దంనుంచి నుర శబ్దాన్ని తప్పగా విరచటం ద్వారా నిష్పన్నంచేసి నురను (మద్యాన్ని) తీసుకున్నవారు నురలు (దేవతలు) అని నురను తీసుకోని వారు అనురులు (రాక్షసులు) అని కృతకవ్యుత్పత్తుల్ని కల్పించారు. అవేస్తలోని అహుర, 'ప్రభువు' శబ్దపరిశీలన బట్టి ఈ విషయం నిరూపితమైంది.

ఒకపదానికి అనేకార్థాలు అధికకాలంనించిఉండవు. ఏపదానికైనా అనేకార్థాలు ఉన్నట్లు గమనిస్తే తత్కారణాల్ని అన్వేషించాలి. సాని శబ్దానికి 1. రాణి, 2. వేశ్య, 3. సేనాపతి, 4. భార్య అనే అర్థాలు ఉన్నాయి. సంస్కృత స్థావిని శబ్దంనుంచి నిష్పన్నమైన సాని పదానికి రాణి, వేశ్య అనే అర్థాలు ఉన్నాయి. సాని పదానికి మొదట ప్రభిష్ట అనే అర్థం ఉండేదని వేశ్య అనే అర్థం కాలక్రమేణా అర్థవిపరీణామం కారణంగా కల్గిందని భావించవచ్చు. సేనాపతి అనే అర్థం ఇచ్చే సాని శబ్దం ప్రాకృత సాహిణి (<సం. సాధనిన్, సేనాపతి) శబ్దనిష్పన్నం. బాతు పదానికి 1. అన్నం, 2. పక్షి విశేషం అనే రెండు అర్థాలు ఉన్నాయి. అన్నం అనే అర్థాన్నిచ్చే బాతు ఉర్దూభాత (<హిందీభాత) శబ్ద నిష్పన్నం, పక్షి విశేషమైన బాతు

పోర్చుగీసు పాఠశాల శబ్దోత్పన్నం. భిన్నప్రకృతికాలైనప్పుడు భిన్నారోపాల్పి కోశాల్లో ఇవ్వాలి. ఈ వ్యుత్పత్తి కోశంలో ఈ పద్ధతి అనుసరించబడింది.

ఒక భాషలోని శబ్దరాశిని దేశ్యపదజాలమనీ, అన్య దేశ్య పదజాలమనీ రెండురకాలుగా విభజించవచ్చు. స్వీయమూలభాషనుంచి నిసర్గంగా సిద్ధించిన పదజాలాన్ని దేశ్యశబ్దరాశి అనీ, సహితీయ భాషల నుంచి లేదా విజాతీయ భాషలనుంచి ఎరవుగా తీసుకొన్న పదాల్ని అన్యదేశ్య శబ్దాలనీ నిర్వచించవచ్చు. కోశంలో ఈ శబ్దరాశి అంతా ఉండాలి. పదాలచరిత్రను అవగతం చేసుకోవడంవల్లగా ఆయా ప్రజల సాంస్కృతిక చరిత్రను తెలుసుకోవడం సాధ్యమౌతుంది. 'త్రాసులంబోని చిత్తంబులదెదుత, ప్రజలవివాదములెడఁ బక్షముడిగి.' భార. శాంతి. 2.375. అని తెక్కనగారు త్రాసుశబ్దాన్ని ప్రయోగించడాన్ని బట్టి. 'ఓగిరానకు త్రాసునాయమువల్పు' (దక్షిణహిందూ శిలాశాసనాలు 10. సం. క్రీ.శ. 1278) అని ఈపూరు శాసనంలో ఉండటాన్ని బట్టి మహమ్మదీయులకు, ఆంధ్రులకు వాణిజ్య సంబంధాలు క్రీ. శ. 13వ శతాబ్దినాటికే ఉన్నాయని చెప్పవచ్చు. పారసీ 'తరాజు' శబ్దం వర్ణలోపంవల్ల 'త్రాసు'గా తెలుగులో ప్రతిదేయ పదంగా ప్రవేశించింది. ఈ విధంగానే తెలుగులోని అరబీ, తుర్కీ, కత్తలాని, తింగిణా పదాలు ఆంధ్రపారసీక దేశాల మధ్యజరిగిన అశ్వవ్యాపారాన్ని విశదం చేస్తున్నాయి. పోర్చుగీసు భాషనుంచి తెలుగులో ప్రవేశించిన అనాన (< పోర్చు అననాన్); బొప్పాయి (< పోర్చు పపైయా); బాల్చి. బాల్చి (< పోర్చు. బల్చి); పాదరి, పాదిరి (పోర్చు. పాద్రి); సబ్బాతు (పోర్చు. సాబాదు) మొదలైన పదాల చరిత్రవల్ల ఆంధ్ర పోర్చుగీసు ప్రజలమధ్యగల మతసాంస్కృతికాది సంబంధాల్ని మనం అర్థం చేసుకోవచ్చు.

ఒక భాషా కుటుంబానికి చెందిన వివిధ భాషల్లోని శబ్దాల అర్థాల్ని పరిశీలించి వాటిమూల భాషా సాంస్కృతిక చరిత్రను పునర్నిర్మించవచ్చు. ఈ కింది పదాల పరిశీలన వల్ల మూల ద్రావిడభాషా వ్యవహారాల నాగరికతను మనం తెలుసుకోవచ్చు. త. కోటై, 'కోట' కోటు, 'కోట'; మ. కోట, కోట; కోటు 'కోట'; కోట కోట, కుట; 'రాజప్రసాదం'; తెద. క్వాట్. 'బంగళా'.; క. కోటె 'కోట'; కొడ. కోటె 'ప్రసాదం'; తుళు. కోటె 'కోట'; తె. కోట. (D.E.D.P. 147. No. 1831).

< మూ. ద్రా. *కోటోట్టో--'కోట'

త. నకర్ 'ఇల్లు' వాసస్థానం, గుడి, రాజనగరు, పట్టణం, నకర్, పట్టణం, నగరం. తుళు. నగరు పైడి, తె. నగరు రాజప్రసాదం. (D.E.D. P. 235, No. 2943).

< మూ. ద్రా. *నకర్--'నగరం.'

మూలద్రావిడ భాషావ్యవహారాలు నగరవాసులనీ కోటలలో వారిపెద్దలు నివసించేవారనీ మనం భావించవచ్చు.

వ్యుత్పత్తికోశాలనీ చారిత్రక కోశాలనీ, వర్ణనాత్మక కోశాలనీ నిమంటువుల్ని మూడు రకాలుగా విభజించవచ్చు. వ్యుత్పత్తికోశాల్ని రెండు విధాలుగా సిద్ధంచేయవచ్చు. ఒక భాషలోని పదాల్ని ప్రధానారోపాలుగా ఇచ్చి వాటికి సహితీయ పదాల్ని ఇవ్వటం ఒక పద్ధతి. ఈ విధానాన్ని అనుసరించి ఈ 'తెలుగువ్యుత్పత్తి కోశం' రూపొందించబడింది. ప్రాచీనశబ్దరూపాన్ని గాని పునర్నిర్మిత శబ్దరూపాన్ని గాని ప్రధానారోపంగా గ్రహించి దానికింద సహితీయ పదాల్ని ఇవ్వడం ఇంకో పద్ధతి. ఈ రీతిని తయారైన నిమంటువుల్లో ఆర్. ఎల్. టర్నర్ గారి 'A Comparative Dictionary of Indo-Aryan family of Languages' ప్రసిద్ధమైంది. ఒక భాషలో ఉన్న పదాల అర్థాన్ని కాలానుగుణంగా సంఘటిస్తే చారిత్రక కోశం తయారౌతుంది. Oxford English Dictionary సంపూర్ణమైన ప్రథమ చారిత్రక కోశం. పూనా డక్కను కాలేజివారు నిర్మిస్తున్న చారిత్రక సంస్కృత కోశం శాస్త్రీయంగా రూపొందుతుంది.

వ్యవహారంలో ఉన్న బాషా పదాలతో మాత్రం రూపొందించేకోశాన్ని వర్ణనాత్మక కోశం అంటారు. వ్యుత్పత్తి చారిత్రక వర్ణనాత్మక కోశ నిర్మాణం సాధ్యమే అంటే సాధ్యమనే చెప్పవచ్చు. 'తెలుగు వ్యుత్పత్తి కోశం' ప్రధానంగా వ్యుత్పత్తికోశమైనప్పటికీ చారిత్రకవర్ణనాత్మకలక్షణాల్ని కూడా పాటించి ఇది తయారు చేయబడింది. పదాల అర్థాలు కాలానుగుణంగా ఇవ్వబడ్డాయి. శబ్దరత్నాకర, సూర్యరాయాంధ్రాది పూర్వనిమంటుకర్తలకు కవిత్రయ భారతం మీద ఉండే ప్రమాణ బుద్ధి కారణంగా చాలవరకు చారిత్రక కోశాలుగా రూపొందాయి. సన్నయ, సన్నిచోడ, తిక్కన, శ్రీనాథాది పదప్రయోగ కోశాలవల్ల ఈ వ్యుత్పత్తి కోశాన్ని చారిత్రకంగా కూడా రూపొందించడానికి విలు కలిగింది. ఆకు శబ్దానికి ఇవ్వ బడ్డ అర్థాల్ని సజాతీయ పదాల్ని పరిశీలిస్తే ఈ విషయం స్పష్టమౌతుంది.

ఆకు. వి. 1. పర్ణం, పత్రం. భార. ఆర. 2.174 ; 2. ఋణాది వ్యవహార పత్రం, విజ్ఞా. వ్యవ. 38 ; 3. చెవికమ్మ. నృసిం. 2.86 ; 4. అధికార పత్రం, అజ్ఞాపత్రం భోజ. 4.45 ; 5. తమల పాకు. కళా. 4.69 ; 6. తాటాకు పుస్తకంలో ఒక పత్రం. ప్రభా. 5.74 ; 7. జీబు, ప్రభా. 4.45 ; 8. బండికంటి ఆకు, అరం ; 9. రాట్నం, పంటె. మొ. వాటిఆకు లేదా బిడ్డ ; 10. తలుపులకు అమర్చే ఆకు ; 11. వరి మొ. నారు ; 12. పొర, చెక్కు ; 13. పైనకట్టుబడి బొద్దుమీది నల్బడకపు చెక్కడంపని ; 14. కొడవలి, కత్తి మొ. వాటిఅంచు ; 15. ఉన్ని, కత్తెరపదను ; విణ. 1 సమస్తపదాల్లో పూర్వపదంగా ; ఆకుపచ్చని ; 2 పలచని.

క. ఆకు. పర్ణం, నారు ; అగె. మొలక, పిలక, అంకురం ; అగు. కలుగు, పెరుగు ; తు. అగె. మొగ్గ ; పో. చూ. యెగ్గెత్. రెమ్మ. పో. చూ. త. అకై. మొలకెత్తు, వర్తిల్లు ; పో. చూ. ఇల్లె. ఆకు ; ఇవిర్. మొలకెత్తు ; మ. అక. చిగురు, మొగ్గ ; అకిక్క, అకకుక్క. మొలకెత్తు, కెత్తు, మొగ్గతొడుగు ; గో. అకీ. పర్ణం ; కుంచ. అకె. కుఱ. ఆకు. పర్ణం, గ్రంథపత్రం, దరఖాస్తు ; అకూక. పర్ణి. ఎవ. పర్ణం ; నాయ. ఒల్లా. ఎగె. పో. చూ. కురు. అకార్.

< మూ. ద్రా. * అక- | అకై- ; మూ. మ. ద్రా. *ఎగ్- *ఎన్

(తెలుగు వ్యుత్పత్తికోశం, పుట 141)

అలికిల్లాంతరు వంటి వ్యవహారిక రూపాలు కూడా వ్యుత్పత్తితో పాటు ఈ కోశంలో ఇవ్వ బడ్డాయి.

అలికిల్లాంతరు. వి. హరికేన్ లాంతరు, తుఫానుగాలికి కూడ ఆరని దీపం.

ఇం. హరికేన్. గాలివాన ; లాంతరు దీపంబుడ్డి.

< ఇం. Hurricane lantern.

(తెలుగువ్యుత్పత్తికోశం, పుట 119)

ఈ 'తెలుగువ్యుత్పత్తికోశం' ప్రధానంగా వ్యుత్పత్తిప్రదర్శకంగా ఉంది. వ్యుత్పత్తికోశాల గురించి సరియైన అవగాహన పలువురికిలేదు. అమరకోశవ్యాఖ్యానమైన గురుబాలప్రబోధిక విధంగా ఉంటేనే వ్యుత్పత్తి ప్రదర్శక గ్రంథమని చాలామంది తలుస్తున్నారు. ఆధునిక భాషాశాస్త్రవేత్తల దృక్పథాన్ని అనుసరించిచూస్తే ఒకపదానికి ఉన్న యథార్థ చరిత్ర చిత్రణాన్ని (పదంయొక్క పుట్టుపూర్వోత్తరాల్ని తెలపటం, దేశ్యశబ్దమైతే సజాతీయ పదాల్ని ఇవ్వటం, అన్యదేశ్యమైతే విభాషనుంచి పదం గ్రహింపబడిందో ఆ భాషా శబ్దస్వరూపాన్ని అర్థసహితంగా ప్రదర్శించి నిష్పన్నంచేయడం మొదలైన వాస్తవాలైన వివరణ లిప్యడం) వ్యుత్పత్తిగా భావించవచ్చు. ఆధునిక భాషాశాస్త్రప్రమాణాలకు అనుగుణంగా ఈకోశం నిర్మించ బడింది ; ప్రాచీనపద్ధతిలో కూడా అక్కడక్కడా వ్యుత్పత్తులు ప్రదర్శించబడ్డాయి. ప్రాచీనాధునిక పద్ధతులకు విరోధంలేదు, ప్రాచీనరీతులకు ఆధునిక విధానాలు పరిపూరకాలు.

కర్తృత్రయ భారతంలో అనేక పదవ్యుత్పత్తులు పేర్కొన బడ్డాయి. 'కురుకుల విచుండగు ధర్మస్థిరమతియగు నీతఁడనుచు ధృతిఁజేసి యుద్ధిష్ఠిరుఁడను నామముఁ దానుచ్చరించె నాకాశవాణి బస వినుతముగన్'

(భార. అదీ. 5-97)

(యుద్ధంలో) స్థిరత్వం కలవాడు కాగలడని ఆకాశవాణి యుద్ధిష్ఠిరుడనే పేరుపెట్టింది.

'జరయను రాక్షసిచేత సంధింపఁబడినవాఁడు గావున జరాసంధుఁడను పేరిడి.'

(భార. సభా. 1.154)

'ధరణియెల్ల గెలిచి తగధనంబులుగొని

యునికినే ధవంజయుండ నైతి

నెట్టివారిని నెదిరినఁ బోరజ

యంబుగొనుట విజయుఁడంద్రునన్ను.' (భార. విరా. 4.141)

'సత్యంబు వలుకుట సత్యవంతుండన నతఁడెప్పు' (భార. ఆర. 7.181)

భూమిని జయించి ధనసంకలనం చేసిన కారణంగా ధవంజయుడని, యుద్ధంలో ఎట్లాంటి వాళ్ళనైన జయించేవాడు కాబట్టి విజయుడని అర్జునుణ్ణి అన్నారు. సత్యం పలికేవాడు కాబట్టి సత్యవంతుడన్నారు. ఈ విధంగా ఆంధ్ర మహాభారతంలో 'యుద్ధిష్ఠిర, జరాసంధ, ధవంజయ, విజయ, సత్యవంతాది శబ్దాలపదవ్యుత్పత్తులు చెప్పబడ్డాయి.

కవిత్వంలో విశేషణాన్ని సాధిప్రాయంగా ప్రయోగిస్తే పరికరాలంకారమంటారు. సాధిప్రాయంగా విశేషణాన్ని వాడటమంటే వ్యుత్పత్తి ప్రదర్శకంగా ప్రయోగించటం అని అర్థం. అప్పయ్యదీక్షితులువారు కువలయానందంలో

'అలంకారః పరికరః సాధిప్రాయే విశేషణే

సుధాంశుకలితోత్తంసస్తాపంహరతువః శివః' (62)

విశేషణం సాధిప్రాయంగా ఉంటే పరికరాలంకార మౌతుంది అని లక్షణం చెప్పి సుధాంశు కలితోత్తంసుడైన శివుడు మీ తాపాన్ని హరించుమగాక అని లక్ష్యాన్ని ఇచ్చారు. ఇక్కడ శివుడికి విశేషణంగా ప్రయోగించబడ్డ 'సుధాంశుకలితోత్తంస' శబ్దం సాధిప్రాయంగా (అమృత కిరణులైన) చల్లని చంద్రుణ్ణి సిగబండిగా కలవాడు కనుకనే తాపహరణ సామర్థ్యం కలవాడనడం) ఉంది. ఈ లక్ష్యంలో సాధిప్రాయ విశేషణం ఒకటి మాత్రమే ఉంది. అనేక విశేషణాలు సాధిప్రాయాలుగా ఉంటే పరికరాలంకారం ఇంకా వుష్టగా ఉంటుంది. పండిత జగన్నాథరాయలు 'విశేషణానాం సాధిప్రాయత్వం పరికరః' అని పరికర లక్షణాన్ని నిర్వచించి నిరూపించారు.

'సర్వాశుచి నిధానస్య కృతమ్మన్య వివాశినః

శరీరకస్యాపి కృతే మూఢాః పాపానికుర్వతే'

అనే శ్లోకంలో దేహహేయత్వాన్ని తెల్పుటానికి 'అన్ని అశుచులకు ఆలవాలమైన, చేసిన మేలు మరచిపోయే, నశించే' అనే విశేషణాలు సాధిప్రాయంగా ప్రయుక్తాలయ్యాయి.

విశేష్యం సాధిప్రాయంగా ప్రయుక్తమైతే పరికరాంకురాలంకారమని వ్యవహరిస్తారు.

'పాధిప్రాయే విశేష్యేతు భవేత్ పరికరాఙ్కురః

చతుర్థాంపురుషార్థానాం చాతా దేవశ్చతుర్భుజః' (63)

అని అప్పయదీక్షితులవారు విశేష్యం సాభిప్రాయకమైతే పరికరాంకురాలంకార్ మౌతుం దని పెర్కొని దేవుడైన చతుర్భుజుడు పురుషార్థ (ధర్మార్థ కామమోక్ష) ప్రదాత అని లక్ష్యాన్ని చూపారు. నాలుగు చేతులుగలవాడు ధర్మార్థ కామ మోక్షాలైన నాలుగు పురుషార్థాల్ని ఇవ్వడానికి నమర్చుడు అని తెలియజెప్పడం ద్వారా చతుర్భుజశబ్దం సాభిప్రాయ విశేష్యం. పరికరపరికరాంకురాలంకారాలు సాభిప్రాయ గర్భాలై ప్రాయికంగా పదవ్యుత్పత్తి ప్రదర్శకాలై ఉన్నాయి.

తెలుగులో వ్యుత్పత్తికోశాన్ని వెలయింప చేయాలనే సంకల్పంతో ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తును ప్రేరేపించినవారు ఆచార్య బ్రహ్మశ్రీ గంటిజోగి సోమయాజిగారు. వారి పూనిక ఫలితంగా యూనివర్సిటీ గ్రాంట్స్ కమిషన్ వారు 1957 సం॥లో ఒకలక్ష పదివేల రూపాయల్ని మంజూరు చేశారు. ఈ పథకం 1962 మార్చి 31 వరకు కొనసాగింది. ఈ కోశం రూపొందడంలో తొలిదశలో తెలుగుపదాల ప్రధానారోపాలు ఉపారోపాలు, రోమన్ లిపిలోను, వాటి అర్థాలు ఆంగ్లంలోను ఇవ్వబడ్డాయి. ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళికాకాలం (1957-1962) లో ఈ పథకంలో పనిచేసినవారు :

ఆచార్య జి. జె. సోమయాజి
డాక్టర్ యస్వీ. జోగారావు
డాక్టర్ టి. దొణప్ప
డాక్టర్ ఎమ్. వి. సత్యనారాయణ
డాక్టర్ ఎన్. కుమారస్వామిరాజా
డాక్టర్ బి. రామచంద్రారావు
డాక్టర్ ఎస్. శ్రీరామచంద్రమూర్తి
డాక్టర్ బి. పురుషోత్తం
శ్రీ డి. వెంకటేశ్వర్లు (లైబ్రరీ)
శ్రీ బి. అప్పారావు (ప్రూఫ్)

అనివార్య కారణాలవల్ల తృతీయ పంచవర్ష ప్రణాళికా కాలం (1967-1972)లో ఈ బృహన్నిమంటు నిర్మాణ కార్యక్రమం ఆపివేయబడింది. చతుర్థపంచవర్ష ప్రణాళికా కాలంలో ఈ కోశాన్ని పూర్తి చేసే తలంపుతో ఒక పథకాన్ని యూనివర్సిటీవారు యు.జి.సి.కి సమర్పించారు. ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళికా కాలంలో జరిగిన పథకాభివృద్ధిని సమీక్షించడానికిగాను ఒక నిపుణుల సంఘాన్ని నియమించి వారి నివేదికను తమకు పంపవలసిందిగా ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తును యు. జి. సి. వారు కోరారు. అప్పటి విశ్వకళాపరిషదుపాధ్యక్షులైన శ్రీ ఎల్. బుల్లయ్యగారు ఆచార్య భద్రరాజు కృష్ణమూర్తి, ఆచార్య జి.ఎన్. రెడ్డిగార్లతో ఒకనిపుణుల సంఘాన్ని నియమించారు. ఈ నిపుణుల సంఘం మొదటి పథకాన్ని సవరించి నివేదికను విశ్వవిద్యాలయం వారికి సమర్పించారు. ఈ సంఘసభ్యులు ఈ నిమంటువు సంపూర్ణంగా తెలుగులో ఉంటేనే బాగుంటుందని ఆంగ్లంలో అనవసరమని భావించారు. ఈ నివేదికను యు. జి. సి. వారు అంగీకరించి 2,50,000 రూపాయల్ని మంజూరు చేశారు. కొంతవరకు ఆంగ్లీకరించబడ్డ తెలుగు నిమంటువు జూన్ 1970 నుంచి ఆంధ్రీకరించబడసాగింది. అప్పటినుంచి ఏప్రిల్ 1976 వరకు ఆచార్య తూమాటి దొణప్పగారి ఆధ్వర్యంలో ఈ పథకం కొనసాగింది. ఈ కాలంలో 1955 ఆరోపాలు ముద్రణకు ఇవ్వబడ్డాయి. ఈ దశలో పనిచేసినవారు :

డా. తూమాటి దొణప్ప
శ్రీ ఎమ్.వి.యల్. నరసింహారావు
కీ.శే. ప్రయాగ కోదండరామశాస్త్రి
డా. జి.వి.ఎస్.ఆర్. కృష్ణమూర్తి
డా. ఆర్. శ్రీరామశాస్త్రి

శ్రీ వై. బాలగంగాధరరావు
 శ్రీ జి. వెంకటస్వామి
 శ్రీ ఆత్మలూరి నరసింహారావు
 శ్రీ ఎమ్. శ్రీనివాసులరెడ్డి
 శ్రీ జి. వి. సీతారాం (టైపిస్టు)
 శ్రీ బి. నూకారెడ్డి (ప్రూన్)

పంచమ పంచవర్ష ప్రణాళికలో యు.జి.సి. సాయం ఆగిపోయింది. ఇప్పటి విశ్వకళాపరిషదుపాధ్యక్షులైన శ్రీ ఎమ్.ఆర్. అప్పారావు, ఎమ్.వి., ఎమ్.ఎల్.వి. గారి ఉదారవైఖరివల్ల ఆంధ్ర భాషమీద వారికిగల అధికార విశేషంవల్ల వారు పూనికతో విశ్వవిద్యాలయం తరపున రెండు లక్షల రూపాయలు మంజూరు చేయడమే కాక ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వంచేత మరో రెండు లక్షల రూపాయలు మంజూరు చేయించారు. ఆచార్య తూమాటి దొణప్పగారు గుంటూరు బదిలీ కాగా తెలుగు వ్యుత్పత్తికోశ పథకానికి డైరెక్టర్ గాను చీఫ్ ఎడిటర్ గాను ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తువారు విశ్వవిద్యాలయం తెలుగుశాఖలో లెక్చరర్ గా ఉన్న నన్ను నియమించగా నేను 1-6-1976న యీ నిమంటు నిర్మాణ బాధ్యతల్ని స్వీకరించాను. తెలుగు వ్యుత్పత్తికోశం కార్యాలయ నిబ్బంది సంపూర్ణ సహకారాలవల్ల 12,219 ఆరోపాలతో కూడిన మొదటి సంపుటాన్ని నేను పూర్ణంగా రూపొందించి 20-11-76 న ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తు ప్రచురించడానికి ఇవ్వటం జరిగింది. ఈ కృషిలో భాగస్వాములు :

డా. ఎల్. చక్రధరరావు
 కి.శే. ప్రయాగ కోదండరామశాస్త్రి
 డా. జి. వి. ఎస్. ఆర్. కృష్ణమూర్తి
 డా. బి. అరుణకుమారి
 శ్రీ ఇ. విశ్వనాథరెడ్డి
 శ్రీ ఆత్మలూరి నరసింహారావు
 శ్రీ ఎల్.కె. మల్లేశ్వరరావు
 కుమారి కె. కనకమహాలక్ష్మి
 శ్రీ జి. వి. సీతారాం (టైపిస్టు)
 శ్రీ బి. నూకారెడ్డి (ప్రూన్)

ఈ పథకంలో చిరకాలం పనిచేసిన శ్రీ ప్రయాగ కోదండరామశాస్త్రిగారు 20-9-1976 న దివంగతులయ్యారు. వారి శ్రీమతికి ఉద్యోగం ఇవ్వటం ద్వారా వారి కుటుంబానికి శాశ్వతపాధిని కల్పించిన విశ్వవిద్యాలయంవారికి కృతజ్ఞతలు.

ఈ పథకాభివృద్ధికి సలహా లివ్వడానికి సలహా సంఘాన్ని ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషదుపాధ్యక్షులైన శ్రీ ఎమ్.ఆర్. అప్పారావు, ఎమ్.వి., ఎమ్.ఎల్.వి. గారు నియమించారు. వీరి విలువైన సలహాలు విశేష ప్రేరణలుకాగా తెలుగు వ్యుత్పత్తికోశం త్వరితగతినీ పురోగతినీ సాధించింది. ఈ సలహా సంఘ సభ్యులు :

శ్రీ ఎమ్.ఆర్. అప్పారావు, ఎమ్.వి., ఎమ్.ఎల్.వి. (అధ్యక్షులు)
 డా. ఎల్. చక్రధరరావు (కార్యదర్శి)
 డా. వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య
 శ్రీ వావిలాల గోపాలకృష్ణయ్య
 ఆచార్య యస్వీ. జోగారావు
 ఆచార్య జి. ఎస్. రెడ్డి
 ఆచార్య తూమాటి దొణప్ప

స్వల్పకాలంలోనే ఈ సలహా సంఘం మూడుసార్లు సమావేశమై సముచిత నిర్ణయాల్ని తీసుకొంది. 20-10-1976 సలహా సంఘ సమావేశంలో 'తెలుగు వ్యుత్పత్తికోశం' అని ఈ నిఘంటువుకు పేరు పెట్టాలని తీర్మానించటం జరిగింది.

ఇటీవల తెలుగు వ్యుత్పత్తికోశ సలహాసంఘం పునర్వ్యవస్థీకరించబడింది. నూతనసలహాసంఘం :

శ్రీ ఎమ్.ఆర్. ఆప్పారావు, ఎమ్.ఎ., ఎమ్.ఎల్.ఎ. (అధ్యక్షులు)
డా. ఎల్. చక్రధరరావు, ఎమ్.ఎ., పిఎచ్.డి. (కార్యదర్శి)
డా. బెజవాడ గోపాలరెడ్డి, డి.లిట్.
డా. వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య
శ్రీమతి టి.ఎన్. ఆనసూయాదేవి, ఎమ్.ఎల్.ఎ.
శ్రీ వావిలాల గోపాలకృష్ణయ్య
ఆచార్య జి.ఎన్. రెడ్డి, ఎమ్.ఎ., పిఎచ్.డి.
ఆచార్య యస్వి. జోగారావు, ఎమ్.ఎ., పిఎచ్.డి.

12, 219 ప్రథానోపాధ్యక్షులు ఉన్న ఈ నిఘంటువు ప్రథమ సంపుటంలో 12 అచ్చుల (అ, ఆ, ఇ, ఈ, ఎ, ఏ, ఐ, ఓ, ఓ, ఔ) తో మొదలయ్యే పదాలు ఉన్నాయి. అర్థ విపరీతామం చెందని తత్వమ పదాలు తప్ప తక్కిన అన్ని రకాల పదాలు (దేశ్యాలు, అన్యదేశ్యాలు) ఈ కోశంలో గ్రహించబడ్డాయి.

'క' నుంచి 'స' వరకు మొదలయ్యే పదాలతో కూడిన ద్వితీయ సంపుటం 31-3-1979 నాటికి పూర్తి కాగలదని 'ప' నుంచి 'హ' వరకు మొదలయ్యే పదాలతో కూడిన తృతీయ సంపుటం 31-3-1984 నాటికి పూర్తి చేతుందని ఆశిస్తున్నాం. ఆంధ్రనామ సంగ్రహాది ప్రాచీన నిఘంటువుల్ని పరిశీలించటమే కాకుండా లభ్యమైన వృత్తి పదకోశాల్ని మాండలిక కోశాల్ని వివిధ పద ప్రయోగ పట్టికల్ని పరిశీలించి రూపొందించిన ఈ 'తెలుగు వ్యుత్పత్తికోశం' తెలుగు ప్రజలకు అత్యంతప్రయోగకారి కాగలదని ఆకాంక్షిస్తున్నాం. ద్రావిడ భాష లన్నింటిలోనూ ఇటువంటి వ్యుత్పత్తికోశాలు ప్రకటించబడితే మూల ద్రావిడ భాషా స్వరూపం స్పష్టమౌతుంది. ఈ తులనాత్మక భాషా పరిశీలనవల్ల వర్ణాలూ, పదాలూ, పునర్నిర్మితాలూతాయి.

మూల ద్రావిడ భాషాచ్చులు

	అగ్రం	కేంద్రం	పశ్చిమం
ఉన్నతం	ఇ ఈ		ఉ ఊ
మధ్యమం	ఎ ఏ		ఓ ఓ
నిమ్నం		అ ఆ	

మూల ద్రావిడ భాషా హల్లులు

	కంఠ్యం	తాలవ్యం	మూర్ధన్యం	దంతమూలీయం	దంత్యం	ఓష్ఠ్యం
స్పర్శం	క	చ	ట	త	త	ప.
అనునాసికం		ఞ	ణ	న	న	మ
అంతస్తం		య				వ
కంపితం				ఝ		
పార్శ్వకం			ళ	ల		
పార్శ్వక ఈషత్స్పృహ్యం			ళ			

క్రి.శ. 575 సంవత్సరంలో ఎరికల్ముత్తురాజు బిరుదు గల ధనంజయుడు ఎర్రగుడిపాడు శిలాశాసనాన్ని కలఁషళ్ళ శాసనాన్ని వేయించడంతో తెలుగు భాషా రచనకు శ్రీకారం చుట్టబడింది. తర్వాత పలు శిలాశాసనాలు వేయబడ్డాయి. నన్నయగారి భారతావిర్భావం (క్రి.శ. 1022-1062) తో ఆంధ్ర సారస్వతం వికసించింది. అనంతరం అనేక సహస్ర గ్రంథాలు ఆంధ్రంలో ఆవిర్భవించాయి. ఈ శాసన సారస్వత పరిశీలనవల్ల ఆంధ్ర భాషా ప్రాచీన స్వరూపం స్పష్టమౌతుంది.

ప్రాచీన తెలుగు వర్ణాలు

ఆచ్చులు

	అగ్రం	కేంద్రం	పశ్చిమం
ఉన్నతం	ఇ ఈ		ఉ ఊ
మధ్యమం	ఎ ఏ		ఒ ఓ
నిమ్మం		అ ఆ	

ప్రాచీనాంధ్ర పదాలలో ఐ, ఔ వర్ణాలు సంస్కృత భాషా ప్రభావంవల్లనూ బ్రాహ్మీ లిపిని మనం అనుసరించిన కారణంగానూ వచ్చినట్లు కనిపిస్తున్నాయి. కాని ఉచ్చారణలో ఐ కారం 'అయ్' తో సమానం, ఔ కారం 'అవ్' తో సమానం. కాబట్టి వాటిని (ఐ ఔ ల్ని) ప్రత్యేక వర్ణాలుగా గ్రహించక్కర్లేదు. సంస్కృతంలో ఉన్న ఋ, ౠ, ౡ, ౢ, ఐ, ఔ వర్ణాలు తెలుగువారు ఆ పదాలతో గ్రహించి ప్రయోగించారు. ౡ కారం మంత్రతంత్ర వ్యాకరణ వాఙ్మయాలలో మాత్రం కనిపిస్తోంది.

హల్లులు

	కంఠ్యం	తాలవ్యం	మూర్ధన్యం	దంతమూలీయం	దంత్యం	ఓష్ఠ్యం	హనుమూలీయం
స్పర్శశ్వాసం	క		ట		త	ప	
స్పర్శనాదం	గ		డ		ద	బ	
స్పృష్టోష్ఠశ్వాసం		చ		ఞ			
స్పృష్టోష్ఠనాదం		జ		ఞ			
అనునాసికం			ణ	న		మ	
అంతస్తం		య				వ	
తాడితం				ర			
కంపితం				ల			
పార్శ్వకం			ళ	ల			
ఊష్మం					న		హ
పార్శ్వక ఈషత్ స్పృష్టోష్ఠం							

సంస్కృత పదాలతో ఉర్దూ, మరాఠీ మొదలైన అన్య భాషా పదాలతో కూడి స్పర్శ తాలవ్యాలైన చ, ఛ, జ, య లు; తెలుగు వర్ణాలైన క, ట, త, ప, గ, డ, ద, బ, ల కంటే మహా ప్రాణత అధిక లక్షణంగా కల ఖ, థ, ధ, ఫ, ఘ, ఢ, ఢ, భ లు తాలవ్యోష్ఠమైన 'శ' వర్ణం, మూర్ధన్యోష్ఠమైన 'ష' వర్ణం; దంతోష్ఠ్య వర్ణమైన ష (f) వర్ణం ఉర్దూ ప్రభావంవల్ల తెలుగులో ప్రవేశించాయి.

అధునికాంధ్రంలో ప్రాచీన వర్ణాలలోని కొన్ని వర్ణాలు ఉచ్చారణ భ్రష్టాలు కాగా మరికొన్ని కొత్తగా వచ్చి చేరాయి. ఆ కారం నన్నయ కాలానికే కాలగర్భంలో కలిసిపోగా (నన్నయానంతరం

కొన్ని శాసనాల్లో 'అ' కారం ఉన్నప్పటికి ఆ కాలానికే అది ఉచ్చారణ భ్రష్టమైంది. నేడు 'అ' కారం వర్ణస్థాయి నుంచి నవర్ణస్థాయికి దిగజారింది. ఇటువంటి మార్పులు భాషల్లో సహజంగా వస్తుంటాయి.

ఆధునికాంధ్రవర్ణాలు

అచ్చులు

	అగ్రం	కేంద్రం	పశ్చిమం
ఉన్నతం	ఇ ఈ		ఉ ఉ
మధ్యమం	ఎ ఏ		ఊ ఊ
నిమ్నం	ఏ	అ ఆ	

నేటి ఉచ్చారణలో 'ఐ' కారం 'అయ్' తో సమానం 'ఔ' కారం 'అవ్' తో సమానం. కృష్ణ-క్రిష్ణవంటి చోట్ల సకృత్తుగా ఋ రిగా ఉచ్చరించబడుతున్నా ఋ, ఋ, ఋ, ఋ లు రు, రు లు, లూ లుగా ఉచ్చరించ బడుతున్నాయి.

	కంఠ్యం	తాలవ్యం	మూర్ధన్యం	దంతమూలీయం	దంత్యం	ఓష్ఠ్యం	హనుమూలీయం
స్పర్శశ్వాసం	క, ఖ		ట, ఠ		త	ప, ఫ	
స్పర్శనాదం	గ, ఘ		డ, ఢ		ద, ఢ	భ, భ	
స్పృష్టాష్టశ్వాసం	చ, ఛ			జ			
స్పృష్టాష్టనాదం	జ, ఝ			ణ			
అనునాసికం					న		మ
అంతస్తం	య						వ
తాడితం					ర		
పార్శ్వకం		ళ			ల		
ఉష్మం	శ	ష	స		హ		

ఈ నిమంటువులో మూలద్రావిడ ప్రాచీనాధునికాంధ్ర వర్ణాలన్నీ గ్రహించ బడ్డాయి. శబ్ద రూపాన్ని ప్రధానారోపంగా ఇచ్చింతర్వాత దాని రూపాంతరం లేదా రూపాంతరాలు (ఉంటే) చూపించ బడ్డాయి. తర్వాత అది ఏ భాషాభాగానికి చెందిందో తెలిపి దానికి ఉన్న అర్థాల్ని ప్రయోగ సహితంగా (ఉంటే) ఇచ్చి వ్యుత్పత్తి ప్రదర్శించ బడింది. ప్రధానారోపాల కింద ఉపారోపాలు (ఉంటే) గా ఇవ్వ బడ్డాయి. ఈ ఉపారోపాలు ప్రధానారోపాలుగా ఇవ్వబడ్డాయి కాని వాటిదగ్గర అర్థం చూపబడకుండా, దాని యొక్క ప్రధానారోపాన్ని సూచించడం జరిగింది. ఈ విధంగా ఉపారోపాల్ని ప్రధానారోపాలు చేయడానికి రెండు కారణాలు ఉన్నాయి. ఈ రీతిగా ఇవ్వడంవల్ల పండితులూ పామరులూ శబ్దరూపాన్ని నిమంటువులో తేలికగా గుర్తించగలుగతారు. ఇది వ్యుత్పత్తికోశం కాబట్టి ఉపారోపాలన్నీ తత్ ప్రధానారోప సంబంధాలు అనే విషయం స్పష్టమౌతుంది. ఈ ఆరోపాల నన్నిహత మాతృకలు వీలయినంతవరకూ ప్రదర్శించ బడ్డాయి.

భాషాశాస్త్ర పరిశోధన ఫలితంగా అనేక విషయాలు నిత్యసూతనంగా బయల్పడుతున్నాయి. గ్రంథపదపట్టికలు వృత్తిపదకోశాలు వెలువడు తున్నాయి. ఈ కారణంగా పది సంవత్సరాల కొకసారి ఈ 'తెలుగు వ్యుత్పత్తికోశం' పరిష్కరించబడి పునర్ముద్రితం కావలసిన అవసరం ఉంది. సూతన రీతిలో ద్రావిడ భాషల్లో ప్రప్రథమంగా నిర్మించబడ్డ ఈ 'తెలుగు వ్యుత్పత్తి కోశం' ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రజలకు ప్రమోదాన్ని ప్రయోజనాన్ని చేకూర్చ గలదనడంలో సందేహంలేదు.

కారణజన్ముడైన శ్రీ పొట్టి శ్రీరాములు తమ జన్మస్థలం చెన్నపట్టణం (మద్రాసు) అయినా, నెల్లూరు జిల్లాలోని జువ్వలదిన్నెగ్రామాన్ని నివాసస్థానంగా విర్పరచుకొని చరిత్రగతిని గమనిస్తూ బాల్యం నుంచీ దేశభక్తిని రంగరించుకొన్నారు. 1920 లో శానిటరీ ఇంజనీరైన తర్వాత నాలుగు సంవత్సరాలకాలం రైల్వేలో ఉద్యోగం చేసి గాంధీజీ ప్రభావంవల్ల ఉద్యోగానికి రాజీనామా చేసి శ్రీ పొట్టి శ్రీరాములు నబర్మతి

అక్రమంలో బాపూజీకి ప్రియశిష్యులయ్యారు. భారత స్వాతంత్ర్య సముపార్జనకొనం అనేక పర్యాయాలు కాదాగాడానికి వెళ్ళారు. 1913లోనే బాపట్లలో ప్రారంభించబడ్డ ఆంధ్రోద్యమం భారతదేశ సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యసంతరం పునఃప్రారంభించబడింది. ఈ మహాద్యమానికి పూర్ణనిధిని కల్పించడానికిగాను శ్రీ పాట్టి శ్రీరాములు నిరవధిక నిరాహార దీక్షను ఆరంభించి, 58 రోజులు అకుంతిత నిరాహార దీక్షనంతరం 1952 డిసెంబరు 15 వ తేదీన అనువులు బాని ఆమరకీ ర్తిని ఆర్పించుకొన్నారు. నరికయిన నిస్వయాన్ని నకాలంలో చేయకపోవడం చరిత్రలో మనం తరచు చూస్తుంటాం. నిరశన దీక్షతో ప్రాణాలు పోగొట్టు కొన్నవారు చరిత్రలో అరుదు. వీరి అపూర్వ త్యాగ ఫలితంగా 1-10-1953 తారీఖున కర్నూలు రాజధానిగా ఆంధ్ర రాష్ట్రం ఆవిర్భవించింది. ఈ ఆంధ్ర రాష్ట్రమే ఆనంతరం హైదరాబాద్ రాజధానిగా 1-11-1956 తేదీన ఆంధ్ర ప్రదేశ్ గా రూపొందింది. రాష్ట్రానికి, భాషకు, ప్రజలకు ఉన్న నన్నిహిత సంబంధాన్ని సంభావించి, ఆంధ్ర రాష్ట్రావతరణకు అనువులర్పించిన అమరజీవి శ్రీ పాట్టి శ్రీరాములు గారికి ఈ కోశాన్ని అంకితమివ్వడం సముచితమని తెలుగు వ్యవస్థాత్మక శిక్షణ సంఘాధ్యక్షులు శ్రీ ఎమ్.ఆర్. ఆప్పారావుగారు సూచించగా, సంఘసభ్యులందరూ ఏకగ్రీవంగా అమోదించారు. తర్వాత దీనికి ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్ నిందికేటు సభ్యులు తమ అమోదాన్ని తెలిపారు. ఈ మహానుభావునికి ఈ కోశం అంకితం కావించడం హర్షణీయం.

తమ నిరంతర ప్రాత్నాహం వల్ల ఈపథకం నిర్విఘ్నంగా కొనసాగడానికి కారకులయిన మహోదారులు, ఆంధ్రభాషా ప్రియులు, బహుసద్గ్రంథ కర్తలు, కవులు, పండితులు, కవిపండిత పోషకులు, దేశభక్తులు, ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషదుపాధ్యక్షులు శ్రీ ఎమ్. ఆర్. ఆప్పారావు, ఎమ్.వి., ఎమ్.ఎల్.వి. గారికి హృదయపూర్వక ధన్యవాదాలు.

ఈ పథక నిర్మాణానికి అర్థిక సహాయం చేసిన యు.జి.సి. వారికి, ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తుకు, ఆంధ్ర ప్రదేశ్ ప్రభుత్వానికి,

తమ అమూల్యాలైన నలహల ద్వారా పథక విజయానికి కారకులయిన, అనుభవజ్ఞులైన తెలుగు వ్యవస్థాత్మక శిక్షణ సంఘ సభ్యులకు, సభ్యులకు,

ఈ వ్యవస్థాత్మక శిక్షణ పథకాభివృద్ధికి వర్వదా, నర్వదా సహకారాన్నందించిన ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ కార్యనిర్వహణ దక్షులు సహృదయులు రిజిస్ట్రార్ శ్రీ ఎమ్. గోపాలకృష్ణ రెడ్డి, ఎమ్. వి. (ఆనర్స్), బి. యల్. గారికి,

ఈ కోశాన్ని సర్వాంగ సుందరంగా ముద్రించడంలో పూర్తిగా సహకరించిన సన్ముద్రణ దీక్ష పరతంత్రులు ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తుద్రవణాలయం డైరెక్టరు డా. సి. బొర్రేశ్వరరావు గారికి,

వేదాది సంస్కృత వాఙ్మయ గత పదవ్యవస్థాత్మక శిక్షణ సేకరించటంలో సాయంచేసిన మదాంధ్ర శాఖా సంస్కృత గురువర్యులు, పుంభావ సరస్వతులు శ్రీ మధుసూదనపడంగి గారికి

హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతలు.

తమ నిరంతర కృషి వల్ల కోశసంపూర్తికి కారకులయిన మా వ్యవస్థాత్మక శిక్షణ పథక నిబ్బందికి మనఃపూర్వకమైన అభినందనలు.

వాల్తేరు

2-2-78

లకంసాని చక్రధరరావు

ప్రధాన సంపాదకుడు

తెలుగు వ్యవస్థాపక సలహాసంఘం

అధ్యక్షులు

శ్రీ ఎమ్. ఆర్. అప్పారావు, ఎమ్.ఎ.; ఎమ్.ఎల్.ఎ.

ఉపాధ్యక్షులు

ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తు.

సభ్యులు

డాక్టర్ బెజ్జవాడ గోపాలరెడ్డి, డి.బి.టి.

సాహితీసభ్యులు

రవీంద్ర సాహిత్యం

ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తు.

వ్యాఖ్యయ మహాధ్యక్ష

డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య

కళా-ప్రసూత

డైరెక్టర్

ఆంధ్రప్రదేశ్ గవర్నమెంట్ ఓరియంటల్ మ్యూజిక్స్ లైబ్రరీ
అండ్ రికార్డ్ ఇన్స్టిట్యూట్
హైదరాబాద్.

శ్రీమతి. ఎన్. అనసూయాదేవి, ఎమ్.ఎల్.ఎ.

అధ్యక్షురాలు: అధికార భాషా సంఘం
హైదరాబాద్.

శ్రీ వావిలాల గోపాలకృష్ణయ్య
సత్తనపల్లి.

ఆచార్య డి. ఎన్. రెడ్డి, ఎమ్.ఎ.; పి.ఎచ్.డి.

తెలుగు శాఖ

శ్రీ పేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయం.

ఆచార్య యస్. జ్ఞానాగారావు, ఎమ్.ఎ.; పి.ఎచ్.డి.

తెలుగు శాఖ

ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తు.

డాక్టర్ ఎల్. చక్రధరరావు, ఎమ్.ఎ.; పి.ఎచ్.డి.

కావ్యశాఖ

డైరెక్టర్, ప్రధాన సంపాదకుడు

తెలుగు వ్యవస్థాపక సలహాసంఘం.

అ¹. వి. తెలుగు వర్ణమాలలో కొరి వర్ణం; వివృతమై కాలవ్యే
తరమైన నిర్దేశ్య ప్రాప్త్య స్వరం.

అన్ని ద్రావిడ భాషల్లోనూ ఉంది.

అ ఆ య (ఉచ్చారణలో అ¹ ఆ య). వి. బ.వ. 1.
తెలుగు వర్ణమాల; వ్య. అ, ఆ, మొ.; 2. తెలుగు అచ్చులు.
క. అణ్, అవణ్, కమిళ వర్ణమాల; వ్య. అ, ఆ, మొ.

అ²- య. ఆ. నర్వ. నిర్దేశ్యార్థం; సమాన పూర్వవదమైన
తచ్చర్థార్థక ఆకారానికి కొన్ని లోట్ల వచ్చే ఆదేశం; యారస్థ
వస్తు దోడకం.

క. కు. క. మ. కొండ. అ. నిర్దేశ్యార్థం.

<మూ.ద్రా. *అ.

-అ³- ప్రత్య. 1. రాకుల కుడి ఉకారానికి ఆదేశంగా వచ్చే
వ్యతిరేకార్థక ప్రత్యయం; చేయడు, చేయమి. క. అ.
రాకుల చివర చేరే వ్యతిరేకార్థక ప్రత్యయం; పో.చూ.
క. అల్. వ్యతిరేకార్థక క్రియా చిహ్నం; విద్యార్థక ప్రత్యమా
బ.వ. లో వ్యతిరేకార్థకమైన అంతాగమం. -అ-
<మూ.ద్రా. *అ. 2. యవ్య దన్వద్విశేషణాల కుడి
ఉకారానికి క్రమంగా వ, య; ను, ము- వర్ణాలు వరం
అయ్యేటప్పుడు వచ్చే ఆదేశం; భరతకుల ప్రసూకులరు.
భార. ఆది. 5.210; 3. బావ విదత్తిక తివర్తం వరం అయ్యే
టప్పుడు కొన్ని పదాల ఉకారానికి ఆదేశం; క్రిందటికి,
మీదటికి.

-అ⁴ య.చూ. అ⁴. ప్రత్య. 1. ప్రక్షార్యం. భార. 7.129;
2. స్వర భేదంచేత కావ్యర్థ దోడకం. కుత్తస్. 4.106.

క. అ. సాదర ప్రక్షా దోడక ప్రత్యయం; సంబంధ
షష్ఠిలో అవధారణార్థం.

-అ⁵ య. ఆ. ప్రత్య. సంబోధన ప్రథమైకవచన ప్రత్యయం
లోని ఉకారానికి ఆదేశంగా వచ్చేది; ఓ రాముడ.

క. అ. సాదర సంబోధనంలో అంత ప్రత్యయం.

-అ⁶ ప్రత్య. 1. ఏవార్థకం; వాడ, భార. ఆది. 5.595;
2. అర్థ విశేషం లేకుండానే. భార. ఉద్యో. 2.20; 3.
వ్యతిరేకార్థక క్రియా యాపాల్లో నిశ్చయ దోడకం; చేయర.
భార. ద్రోణ. 2.89; 4. పరాపేక్షలేక స్వయంగా అనే
అర్థంలో. కళా. 4.126; 5. అవ్యవధానంగా, తక్షణం;
దోన. భార. ఆది. 4.151, ఆర. 4.94.

క. అ. సంబంధ షష్ఠిలో నిశ్చయార్థకం; క. అ. పద్యార్థో
పాదపూరక ప్రత్యయం.

-అ⁷(వ) ప్రత్య. 1. హేత్వర్థకం; కర్ణ దుశ్శాసనుల్ గణప.
భార. ఆది. 8.12; 2. ఉద్దేశ్యార్థకం; నిలుపంగా. భార. ఆది.
5.8; 3. భావార్థకంలో క్రియల కుద ఆదేశం; ఉండ

అనదు. భార. ఆర. 1.217; 4. అనంతర్యార్థకం; కలంప
నన్నిది సేసె. భార. కాం. 5.347; 5. గాపార్థకం; నిను
దాముదిన. కవిక. 3.127.

క. అ. దాత్వర్థంలో లంతాగమం; క. అ. దాత్వర్థ
ప్రత్యయం.

బహుళ: <మూ.ద్రా. *అల్.

-అ⁸ ప్రత్య. మద్యమ పరుష క్రియలకు ప్రార్థనార్థంలో
వికల్పంగా; కనుగొండ. పాం. 1.58.

-అ⁹ కృత్యుత్వయం. కొన్ని రాకులపై విశేష్య నిర్దితై;
గీటు > గీట, కునియ > కునియ.

-అ¹⁰ ప్రత్య. దౌవవిదత్తికాల తృతీయా నప్తముల కాదేశం;
గోట < గోరు, ఊర < ఊరు.

<మూ.ద్రా. -*అన్.

అఆలు చూ. అ¹.

అంకం వి. వచ్చుని వైరు.

క. హంసె, హంసె, హంసె. పాచి. నిలువ నీటిపై
మొరిచే గడ్డిమొక్క; కు. పచ్చ. ఆకువచ్చ; కొడ. పచ్చె;
క. పాచ. ఆకువచ్చగా నుండు; పాచచ్చ. ఆకువచ్చ
రంగు; పాచుచుయి; మ. పాచు, పాయ్. పాచి, ఆకు
వచ్చ; కోట. కొడ. పాచ.

<క. హంసె.

అంకవరణ (మిశ్ర న.). వి. భిన్నాంకముల నవరణ.

<నం. అంక-(భాగం, వంతు)+తె. నవరణ.

అంకగుర్త వి. మెరుగుగుర్త, కొయ్యకు మెరుగు పెట్టేటప్పుడు
వద్రంగులు రుద్దే గుర్త.

నం. అంక-., కుజం; అంక-., చివర;

క. అంచు. అంచు; క. అంకు < నం. అంకు-
అంచు.

<నం. అంక-+తె. గుర్త. మిశ్ర న.; లేదా అంక <
అంచు+గుర్త. ఒక పక్క చింపిన గుర్త.

అంకవకుంట వి. చేపలుండే ప్రదేశం.

అంకపాదికణ్ఠి వి. 1. ఇంటికప్పు చూలాలకాదారంగా నిలిపిన
గుడ్డ; 2. పల్లకి మోసేవాని చేతికర్ర.

<అంక-(నం. హంక-) పాది+కణ్ఠి. హంక పాదం
వలె చీలి వున్న కర్ర, పంగల కర్ర.

అక య.చూ. అక్క. వి. పూజ్యస్థి. రామవ. 4.38.

అకట య.చూ. అక్కట. అవ్య. 1. అహహ-ఆశ్చర్యార్థకం.
భార. ద్రోణ. 1.109; 2. అయ్యో-సంతాపార్థకం. శృం.వై.
2.125.

అక్షరవికటము అక్షర+వికట(ము); దూ. అక్షరవికటమ్ (ఉ). విద. వ్యక్త్యస్తం, తాదుమాదు, అద్వదిద్దం, సంధాషణలో అనందర్థం. వాసిష్ఠ. 2.135.

సం. అక్కత-. చేయబడనిది, పూర్తికానిది; వికృత-. వికారం, విరూపం, పరిణామం, మార్పు; ప్రా. అకట (<సం. అకృత-చేయబడనిది)+వికట(<సం. వికృత-కప్పగా చేయబడనిది); అ.మా. అకట్టు. పూర్తిచెయ్యకుండా, చెయ్యకుండా; అకడ. చేయబడనిది, చేయనిది; మరా. అకటో వికటో;

క. అకటవికట-. విరుద్ధం. విపక్కరం; అగడవిగడ; త. అకటవికటమ్. హాస్యం, చమత్కారం, విజయోపాయం, పికలాటకం; మ. అకటువికటు-. కలక్రిందు, తాదుమాదు.

<ప్రా. అకట+వికట-.

అక్షర దూ.చూ. అక్కట. అవ్య. సంధాపార్థకం. విక్ర. 5.147.

అక్షరవికటమ్(ఉ) దూ.చూ. అక్షరవికటము. విద. విరుద్ధం, వికృతం, క్రమ రహితం. రసిక, 3.79.

అక్షరాలెట్టిమెంటు వి. 1. గుర్తింపు; 2. రసికు.

<ఇం. Acknowledgement.

అక్షర వి. వార్తాపత్రిక. మెకంజీ. సం. 31. వట్లూరు. 44 పు. నే. హిం. మరా. ఉ. అఖ్ బార్. వార్తాపత్రిక; గు. అఖ్ బార్; పార. అఖ్ బార్. కథలు. వార్తలు; అర. అఖ్ బార్. చరిత్రలు, వార్తలు, సంప్రదాయాలు.

<ఉ. అఖ్ బార్.

అక్షమ! దూ.చూ. హుకుము. వి. అధికారం.

-అక్షమ! ప్రత్య. కృత్ ప్రత్యయం: అమ్మ-అక్షమ. నూ.ని.; మాత్-అక్షమ. ఆం.దా. 2.267; పంప్-అక్షమ. హరదత్త విలాసము. 1.

అక్షర దూ. అక్షరపు. వి. కింజల్కం, శేనరం. కు.సం. 3.351, బీమ. 3.50.

సం. ప్రా. పా. ఓ. హిం. అకర-. ఉత్పత్తిస్థానం; సింహ. అరయ-;

క. అకర, అగర. పోగు. నమూనా, గని, మూల స్థానం, కోటు; కు. అకర, అకరమ్; త. అకరమ్. రత్నాల గని, అధారం, స్థానం, నివాసం, ఉగ్రాణం; మ. అకరమ్. ప్రోగు, గని; ముత్త-అకరమ్. ముత్యాల గని, <సం. అకర-. పుష్పిడి ఉండే కోటు, బీజకోశం.

అక్షరపు దూ.చూ. అక్షర. వి. 1. పద్మం మొ. వాటిలోని దుద్దు, కర్ణిక. కు.సం. 10.28, చాళి. 1.2; 2. కింజల్కం, శేనరం. ఆం.దా. 1.165.

అక్షస్వారీ వి. ద్వేషం, అనహ్యం.

ఉ. అక్సవార; పార. -వార. మకుటర్థక ప్రత్యయం; అర. అకస్వార.

<ఉ. అక్స+వార్.

అక్షోదమి దూ. ఎక్షోదమి. వి. సాంస్కృతిక వైజ్ఞానిక సంస్థ.

<ఇం. Academy; గ్రీ. లా. Akademia.

అక్షరకు గ్రీ. విద. ఉరతే, అవారణంగా, నిరర్థకంగా. విశ్వ. క.

నే. అకార్త <సం. అకార్త-.చేయబడనిది+అనర్త-. ప్రయోజనం లేనిది. వి. అవారణం, నిరర్థకం; హిం. అకారత్, అకారత్ <సం. అకార్యార్త-; ప్రా. అకారి యత్త-. విద. ప్రయోజనం లేనిది, లాభం లేనిది; ఉ. అకారత్. విద. లాభంలేని, విలువలేని, అనిశ్చయమైన, నిష్ఫలమైన;

క. అకారత్. దారణంలేని, నిరర్థకమైన.

<ఉ. అకారత్.

అక్షితు దూ.చూ. హాకీత్. మెకంజీ. సం. 15. బోడగడ, 11 పు.; చూ. అక్షిత్.

అక్షిత్ దూ.చూ. హాకీత్. వి. 1. కళనం, విజరం; 2. వ్యవహారాలు, సంఘటనలు. మెకంజీ సం. 404. ముందాళ్ల గాన. 32 పు.

అక్ష దూ.చూ. అగు. ఎఫ్.ఇండి. 27. 42-ఎ (నుమారు గ్రీ.క. 600-700).

అక్షో దూ.చూ. అక్షో. అవ్య. 1. సంశయార్థకం. మగు. 3.7; 2. ఔనా కానా అని; 3. ప్రశ్న; 4. ఉహ; 5. కర్కం; 6. సందేహసందేహకం.

అక్షో దూ. అక్ష, ఒక్ష, ఒక్షో, క్షో. అవ్య. సంశయార్థకం, అనిశ్చయార్థకం.

క. అకుటమ్. కాగలదు, బనది; అక్షో, అగో. దూరస్థ వస్తు నూచకం; ర. అకుం. సందేహ; అక్షో <సం. అహూ. ఆశ్చర్య తిరస్కారాద్యర్థకం; కొండ. అక్షో, అగో. అదిగో;

సం. అహూ. సంబోధ విషాదాదుల్ని తెలిపే ఆశ్చర్యార్థకం.

అక్క దూ. అక; పో.చూ. ఆకె. వి. 1. స్త్రీ సందోదన. శృం. నై. 5.127; 2. వంటలక్క. ఆము. 6.69; 3. హజ్యస్త్రీ. వేయి. 17; 4. పెద్ద ఆడుబుట్టువు. నీలా. 3.53; 5. పూటకూళ్లమ్మ; ప్రత్య. 1. ఆశ్చర్యార్థకం. కక. 1.223; 2. స్త్రీల పేర్లకు 'అమ్మ' వలె చేర్చబడే అనుబంధం; రామక్క, సుబ్బక్క.

క.మ. అక్క. పెద్ద ఆడుబుట్టువు; దు. అక్క, అక్కె; కొడ. అక్కె; త. అక్కచ్చి, అక్కెచ్చి, అక్క, అక్కాల్, అక్కె, అక్కల్; కోట. అక్కె; తొడ. ఒక్కె. ఒక్కొక్క; గోం. తక్క (తక్కనా-తక్కామోక్), అక్క; పో.చూ. అక్కె. మారామహుడు; అక్కెన, అక్కెంగ; కుణ. అకె, అకెంజ. తాత. పూర్వకుడు; అకెబాదు. తాత, పితృవ్యదు, పెద్దలు; పో.చూ. కువి. అకుక్క. తాత; పర్తి. అక్క. మారామహుడు; కొలా. అక్కాబాయి. పెద్ద ఆడుబుట్టువు;

సం. అక్క. తల్లి (తిరస్కార పూర్వక ప్రయోగం; ఇది విజాతీయ శబ్దమని భావన; పో.చూ. లా. అచ్చె) అక్క. కుంటెనగత్తె; అరక్క. అన్న; ప్రా. అక్క. సోదరి; మరా. అక్క. పెద్ద ఆడుబుట్టువు. మూ.ద్రా. *అక్కయ;

మ.ద్రా. లో అర్థభేదం పరిశీలనార్హం.

<మూ.ద్రా. *అక్కయ్.

అక్కచెల్లెండు చెల్లెలు, బ.వ. చెల్లెండు; యా. అక్క-
చెల్లెండు, అక్కాచెల్లెండు. వి. బ.వ. ఆదుకోబట్టువలు.
అక్కలవాడే ల్(బ.వ.)+అ (విధ.) + వాడ (వీధి).
వి. 1. పంటలక్కలుండే వీధి, పూటూళ్ల వీధి. క్రీడా. 114;
2. లంకె వీధి, పూటూళ్ల ఇళ్లలో తిండికోపాటు పడకకు
కూడా సౌకర్యాలండటం వల్ల ఈ అర్థం వచ్చి ఉండవచ్చు.
అక్కచెల్లెండు, అక్కాచెల్లెండు యా.చూ అక్కచెల్లెండు
వి. బ.వ. ఆదుకోబట్టువలు.

అక్కగారిజాతర వి. పర్లె చార్ల కులదేవర జాతర (కాళహస్తిలో
అగ్రహారంలో అక్క ఆలయం ఉంది. చెరువల్లో లాదాలు
వస్తే, వయాసి నెల ఆదిది వారంలో జాతర చేసే ఏటలు
బరి ఇస్తారు).

అక్కచెల్లెండు చూ. అక్క.

అక్కజవడు చూ. అక్కజము.

అక్కజము వి. 1. బలపరాక్రమాదుల ఆధిక్యం. భార. ఆది.
6.203; 2. ఆశ్చర్యం. భార.ఆర. 3.55, విరా.
3.68, పి. శకు. 2.49.

సం. అక్షయ-. అజరం, అమరం; ప్రా. అక్షపి.
అక్షయ. అక్షుధిరం, పూర్తి, మొత్తం; అ.చూ. అక్షయ;
ప్రా. అక్కయో; అప. అక్కట < సం. అక్కర-. ఆశ్చ-
ర్యం; అలై < సం. అక్షతి; హిం. అకజ్. నష్టం,
దుష్కార్యం, హాని; ఉ. అకజ్;

క. అక్కజ. ఆశ్చర్యం, వింత, అద్భుతం; క. అక్కట.
ఆశ్చర్యార్థకం; కు. అక జక అవ. చిత్తరపోవు.

<క. అక్కజ <ప్రా. అక్ష పి <సం. అక్షయ.

అక్కజవడు అ.క్రి. ఆశ్చర్యపడు. శృం. నై. 5.133.
అక్కజాడు వి. 1. బలాధికుడు, సాహసి. భార. ఆర.
1.102; 2. అధికుడు. శివ. సా. 349. అక్కజరాలు
వి. 1. అధికురాలు; 2. పరాక్రమపంతురాలు.

అక్కజాడు చూ. అక్కజము.

అక్కజరాలు చూ. అక్కజము.

అక్కట యా. అకట, అకటా, అక్కటా; పో.చూ. కటకట.
అవ్య. దుఃఖాన్ని తెలిపే మాట. భార.ఆది. 6.282, ఆర.
1.120.

సం. అక+కష్టమ్; అ. ప్రేమను లేక వారసుతెలిపే
ప్రత్యయం; అనె, అక. అవ్య. సంకోపం, కోపం, భయం,
భార. దుఃఖం. స్మృతి మొ. తెలిపే ప్రత్యయం; కష్ట-
చెడు, కష్పిదం, వాదాకరం, దుఃఖకరం, నీచం; ప్రా. అ.
వాద, కోపం, దుఃఖం, దురవస్థ; కట్ట-, కట్ట-. దుఃఖం,
వాద, ఆపద, పాపం; అప. అక్కట < సం. అక్కర-
ఆశ్చర్యం;

క. అకట, అకటా, అక్కట, అక్కటా. భార.
దుఃఖం, ఆపద, ఆశ్చర్యం మొ. తెలిపే అవ్యయం; క.
అక్కటా-వ-ఎణల్. ధ్వన్య. విశ్రాంతి, జ్ఞానీన్యం
తెలిపే అవ్యయం; అక్కటి. ప్రతిబంధకం. ప్రయాణంలో

ప్రయాణ, అపాయం.

<ప్రా. అ+కట్టా.

అక్కటక్కట (టా) అవ్య. వారసు తెలిపేది. శృం. నై.
1.103, క. అక్కటకటా. భాదాదుల్ని తెలిపేది. అక్కట
వడు అ.క్రి. సంరాపవడు. పండి.చ. 1.35 వ.

అక్కటక్కట (టా) చూ. అక్కట.

అక్కటవడు చూ. అక్కట.

అక్కటా యా.చూ. అక్కట. శృం. నై. 2.123.

అక్కటి చూ. అక్కటికము. వి. దయగలవాడు, దయగలది.

బహుళ: < క. అచ్చేత్ + టి.

అక్కటిక యా.చూ. అక్కటికము. వి. దయ, జాలి. మార్క.
2.127, భాగ. 4.486.

అచ్చేత్ + ఇక.

అక్కటికించు అ.క్రి. జాలిపడు. శ్రీరం. మా. 10.73.

అక్కటికము యా. అక్కటిక, ఎక్కటికము. వి. దయ,
జాలి. భార. శల్య. 2.321.

క. అక్కటిక. ప్రేమ; అచ్చేత్. ప్రేమ, సంకోపం,
ప్రేమించు; అత్త, అత్తి. ప్రేమించదగినది, చక్కనివస్తువు,
సంకోపం; కు. అర్కమె. తీవ్రవాచ, ఆనక్షి; క.
అయింకల్. దయ, జాలి; అజ. ప్రేమతో కరగిపోవు;
అజుక్కం. శ్రద్ధ, వ్యాకులక; మ. అజవు. దయ, ప్రేమ;
కొండ. అక్క. ప్రేమ.

అచ్చేత్ + ఇక(ము); మూ.ద.ద్రా. *అచ్ (ఉ) క్ (ఉ).

అక్కటికించు చూ. అక్కటిక.

అక్కడ అ¹-+కడ. క్రి.వి. 1. ఆ వైవన, ఎదుటివైవన.
భా.రా.య. 1095; 2. ఆ చోట. వృత్తియందు భావ
విరక్షికం.

క. అకడె. ఆ వైవ, ఆ దిక్కు; కు. అకడె. ఎదుటి
వక్షం, ఎదుటివైవ; క. అ (సమీప వస్తు నిర్దేశకం)+కలై
(చోటు)=అక్కట. ఆ చోటు; మ. అ, అ. అది;
అ+కలై

అక్కము? వి. ఒడి. ద్వి. భాగ. 127 వ. 8 పం.

సం. ప్రా. అంక-;

కురు. పాక్సా (పక్కస్). ఒడిలో చేర్చుకొను; మూర్తో.
పకె.

<సం. అంక-; పో.చూ. అంకు.

అక్కర! యా.చూ అక్కరము. వి. అంద్రభాషలోని జాతి
పద్యవిశేషం. అప్ప. 4.279.

అక్కర² వి. 1. పండుగ; 2. పదూపదుల తొలి సంగమం.

<అక్కర. కోరిక, స్నేహం మొ. వాటి అర్థ విపరి.

అక్కరకర యా.చూ. అక్కలకర. వి. మూలికా విశేషం.

అక్కరము యా. అక్కర¹. వి. 1. చందో విశేషం. కవి
జనా. జాతి. 26; 2. అకారాది వర్ణం, వ్రాయ. శృం.
నై. 2.34.

సం. అకరమ్. వర్ణం, అచ్చు. ధ్వని, పదం; ప్రా.
అ.చూ. పా. అప. అకరమ్; కా. అధుర్; కుమా.

అఖర ; నే. అ. డెం. హిం. అఖర ; పం. ల. అక్టర్ ;
సిం. అక్టరు ; సింహ. అకుర ;

క. అక్కర. అకారాది వర్ణం, అక్షరం ; చందోవిశేషం ;
కు. అచ్చర. అకారాది వర్ణం ; క. మ. అక్కరమ్.
ఒక వర్ణం, విజ్ఞానం ; అచ్చరమ్. ఒక వర్ణం ; అక్కర-
వర్ణతణం. అనుప్రాసప్రదానమైన వద్యవిశేషం (మహా
క్కర, మదురాక్కర, మద్యాక్కర, అంతరాక్కర, అల్పా
క్కర అవి తెలుగులో అక్కరలు అనువిధాలు).

<ప్రా. అక్కర-.

అక్కట వి. 1. కొరిక. దార. ఆర. 7.342 ; 2. ఇబ్బంది.
కష్టం. హరి. మా. 4.124 ; 3. కొరక, రోటు. శృం. నై.
1.108 ; 4. చెరిమి, ప్నేహం. చిత్ర. దా. 5.182 ;
5. అవనరం. ద్వి. హరిశ్చ. 1.205 ; 6. హజ్జవాపం.
సారంగ. చ. 3.265 ; 7. శ్రద్ధ. చర్తి.

క. అట్కల్, అట్ట, అర్తి. ప్రేమ ; అక్కట,
అక్కట. అనురాగం ; అక్కట. ప్రేమ, కొరక, అవనరం,
నందర్పం ; అట్కల్. ప్రేమించు ; కు. అక్కమె. తీవ్ర
వాచ, ఆనతి ; క. అక్కటై (? < క. లేక తె.). శ్రద్ధ,
అవనరం ; అక్కరై ; మ. అట్ట. ప్రేమ, దయ.

<మూ.ద్రా. *అట్కల్.

అక్కటకత్తె వి. అక్కరగల స్త్రీ. అక్కటకాడు వి. అక్కర
గలవాడు. క్షేత్ర. అక్కటగండ్రు వి. అవనరం తీర్చుకొనే
వాడు, స్వార్థపరుడు. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 477. అక్కట
గొమ (-కొను). న. క్రి. అవేషించు, ఆశించు. అక్కట
దీర్చుకొమ (-తీర్చుకొను). న. క్రి. అవనరం తీర్చుకొను.
అక్కటదీర్చు (-తీర్చు). న. క్రి. అవనరం తీర్చు, ఆడు
కొను. అక్కటవడు అ. క్రి. 1. ఆశపడు, కహర్తిపడు.
దశకు. 4.6, దార. ఆర. 7.366 ; 2. ఇబ్బందిపడు,
కష్టపడు. హరి. ఉ. 8.7. క. అక్కటై-వుడు, ఆనతిగొను.
అక్కటపాటు వి. 1. కొరక, రోటు. వేంక. పంచ. 1.415 ;
2. ఇబ్బంది. దా. శ. 3.

అక్కటకత్తె చూ. అక్కట.

అక్కటకాడు చూ. అక్కట.

అక్కటగండ్రు చూ. అక్కట.

అక్కటగొమ చూ. అక్కట.

అక్కటదీర్చుకొమ చూ. అక్కట.

అక్కరదీర్చు చూ. అక్కట.

అక్కటవడు చూ. అక్కట.

అక్కటపాటు చూ. అక్కట.

అక్కర అవ్య. దుఃఖమాచరం. నిర్వ. 2.24.

సం. అక్టల- అవ్య. సంకోషనూచకం ; అక్టలి కృత్యా.
'అక్టల' అనటం ; జే. ప్రా. అక్టలియ.

<సం. అక్టల- ; బహుళః < అక్కట+అల ; చూ.
ఆలా.

అక్కరికర (బహుళః-కల) ; రూ. అక్కరకర, అక్కల
కట్ట, అక్కలగర. వి. జ్వరాన్ని పోగొట్టి మూలికా విశేషం
(Anthemis pyrethrum). హంస. 2.277.

సం. కరబా. వ్యవవిశేషం. అకారాది వర్ణం. సూ.వి.

జే. ప్రా. అక్టల- ; ఒ. అకరకరా, అకల్లక ; హిం
అక్కరకరా, అకల్లక ; మరా. అక్కలనరా ; ఉ.
అక్కరకరా, అగర్గర్ ; అర. అగర్గర్ ;

క. అక్కల, అక్కలకరె, అకల్ ; ర. అక్కర
కారమ్, అక్కరమ్ ; మ. అక్కల్కల్లకల్, అక్కిల్
క్కట.

<ఉ. అక్కరకరా ; -రక < ప్రా. *ంట్. చిత్ర మొ.

అక్కరికట్ట రూ.చూ. అక్కలకర.

అక్కరిగర రూ.చూ. అక్కలకర.

అక్కరిముత్తయిదువు చూ. అక్కలు¹. వి. పెళ్ళిదూకుడు
మొదట అల్లింటికి వచ్చినప్పుడు ఆరాదించే దేవర.

అక్కరివాడ చూ. అక్క.

అక్కలు¹ వి. బ.వ. గ్రామ దేవరలు. క్రిడా. 137.

సం. యక్ష- దేవతాది ; ప్రా. జక్ష్ ; పా. యక్ష్- ;
పో.చూ. క. ఎక్క, ఎక్కలగాణ. పాటకత్తె ; క.
ఇయక్కి. యక్కిటి, సుగుదాది దేవక ; ఇచక్కి, ఇచక్కి
య్యుట్. దక్షిణదేశంలో లరాదించబడే మధ్యాపదారం.

<అక్క < అక్ష్ < సం. యక్ష- ; పో.చూ. ఎక్కలి².

అక్కలు² అ. క్రి. చరికి కొమ్ముకందరాలు మొ. ముచుచు
కొనిపోవు. క్రిడా. 46.

<అక్కళించు ; పర్వాన్నిర్మాణం.

అక్కళించు అ. క్రి. పొట్ట మొ. సంకుచిరముగు ; న. క్రి.
పొట్ట మొ. ముడుగజేయు, సంకుచిరం చేయు, మను. 1.59.

క. అక్కలిను, అకుడిను, అకులిను. కరువులోని
కందరాలను సంకోచింపజేయు ; కు. ఎక్కుని ; ర. ఎక్కు ;
మ. ఎక్కుక ; కొద. ఎగ్గెయి ; మాల్తో. అకెలె.

<అక్కు లేక అక్కల్ ; మూ.ద.ద్రా. *అక్కల్-.

అక్కవాడ వి. 1. హుబ్బళ్ల పిడి. క్రిడా. 189, అము.
6.69 ; 2. ద్యూతాది క్రిడాస్థానం.

సం. అక్షవాట- ద్యూత క్రిడాస్థానం ; అక్షవాట-
మల్లయ్యర్థ రంగం ; ప్రా. అక్షవాడ-, అక్షఅడ- ; పా.
అక్షవాటో ; నే. హిం. మరా. అఖాడా ; డెం. ఒ. అఖాడా ;
గు. అఖాడో. గరిడిసాల.

<ప్రా. అక్షవాడ-.

అక్కవము¹ వి. 1. దైన్యం. కళా. 3.179 ; 2. దయ,
కనికరం. అం.దా. 1.131.

క. అక్కస, అక్కట. ప్రేమ, అనురాగం.

మూ.ద్రా. *అట్కల్-అన(ము)

అక్కవము² రూ. అక్కను, అక్కను. వి. 1. సంరాపం,
దుఃఖం. కళా. 3.179 ; 2. అనూయ, ద్వేషం. అచ్చ.
రా. యు. 200.

సం. అక్కోశ- పరుషభాషణం, నింద, దూషణ ; ప్రా.
అక్కోస. శాపం, కృచీకారం, ద్వేషం ; అక్కోసణ-
ద్వేషం ; అ.మా. అక్కోసో. పరుష భాషలు ; అక్కోస.
స. క్రి. నిందించు ; పా. అక్కోస. శేకలు వేయు, తిట్టు,
అపమానించు, తిరస్కరించు ; అక్కోసక- తిట్టుటోడు ;

మరా. అక్కస. అనూయ, ద్వేషం ; పో.చూ. ఉ. అకన ; పార. అర. అక్స్ ; బ్రా. అక్స్ ; అక్సీ. విద.

<మరా. అక్కస-

అక్కసర వి. సామిష్యం. మెకంజీ నం. పేరాల 140 పు. నే. అక్సర. మామూలుగా; హిం. అకసర. ఆదిక్యం, రరచు ; గు. అకసర. ఎక్కువ, నమివం ; ఉ. పార. అక్సర. నమివం.

<ఉ. అక్సర్.

అక్సనరి చూ. అక్సనర. విద. హిదుగు, నమివం (బ్రా.). అక్ససారి రూ.చూ. అగసారె. వి. స్వర్ణకారుడు.

అక్సనీ చూ. అక్సను.

అక్సను రూ.చూ. అక్సనము? వి. 1. తీవ్ర వాచ ;

2. క్రోధం ; 3. వట్టుదల (శ.ర.).

అక్సనీ అక్సను గలవాడు, ఆగ్రహం కలవాడు (శ.ర.).

అక్సనువాడు ఆగ్రహం కలవాడు (శ.ర.).

అక్సనువాడు చూ. అక్సను.

అక్ససెల్లెరు చూ. అక్స.

అక్సన్ను రూ.చూ. అక్సనము? వి. కోపం, ఆగ్రహం.

అక్సజెల్లెరుమ్క (బి) వి. బ.చ. పూర్వోత్తరాపారనక్షరాలు.

అక్స+చెల్లెలు+చుక్కలు. పరస్పర నమివ స్థితి వల్ల ఈ రెండింటికి ఈ పేరు వచ్చి ఉండవచ్చు.

అక్సమియ్యో వి. కానకుడు, రాజు. మెకంజీ నం. 266.51 పు.

<ఉ. హాకిమియా.

అక్ససెల్లెరు చూ. అక్స.

అక్కి వి. 1. చర్మవ్యాధి ; 2. ఒక వ్యాధి (బ్రా.).

క. అరిన్. నేత్రవ్యాధి ; కు. అరిన్. వాచిన మొటి మలు ; క. అక్కి. అగ్ని, బొబ్బలు, దురదలు ; అరి. దురదచే బాదవడు ; మ. అక్కి <నం. అగ్ని. నిప్పు, వాచిన మొటిమలు ; అరిక్కి. దురదపెట్టు ; కొండ. అయిర్. మంట.

<ప్రా. అగ్గి ; చూ. అగ్గి.

అక్కింఘకొను చూ. అంకించు. స.క్రి. 1. సంకోపించు, ఆనందించు ; 2. దక్కించుకొను.

అక్కు-ఇంచు-కొను.

అక్కిడి రూ. అక్కిరి? అక్కిడ, అట్టిడి. వి. ముఖ్యమైన వైరు వేసి ఆ చాక్ల మధ్య వేసే రెండోవైరు, పప్పుదాన్యాలు మొ.

క. అక్కిడి (అక్+కడి), అక్కిడి.

అక్కిడికట్టె పప్పుదాన్యాలు విత్తడానికి ఉపయోగించే పొడుగాటి పెదురుగొట్టం, జడ్డిగం. అక్కిడివేయ స.క్రి. పప్పుదాన్యాలు విత్తు.

అక్కిడికట్టె చూ. అక్కిడి.

అక్కిడివేయ చూ. అక్కిడి.

అక్కిబిక్కిదండ వి. బాలక్రిడా విశేషం, దాగుడు మూతలు. హంస. 3.146.

పో.చూ. క. అక్కిబిక్కి. కనుకట్టు నేర్పు ; అక్కి బిక్కి ఎద్దె. కనుకట్టు విద్య ; పో.చూ. క. అక్కిలి

బిక్కిలి. తద్విబ్బు ; (అక్కిబిక్కి+దండ. ద్రమగార్యేవైపు).

? పో.చూ. ప్రా. అక్కి (నేత్రం)+పిక్కిలి (దృష్టి).

అక్కిలి? పో.చూ. అంకిలి. వి. కలక, కలవరం. కు.నం. 10.34, మార్క. 8.66.

దే.ప్రా. అక్కిలియ. వ్యాకులం ;

క. అక్కిలి-పిక్కిలి, తద్విబ్బు.

అక్కిలివడు అ.క్రి. 1. చెడు, నశించు. వండి. చ. 2. 101 పు. ; 2. కలవరవడు. బనవ. 7.691.

అక్కిలి? రూ.చూ. అక్కిడి.

అక్కిలివడు చూ. అక్కిలి?.

అక్కిగొలును వి. పరమాను గడ వైభాగంలో గొలును లాగా ఉండే లాడు.

ప్రా. అక్కి (నేత్రం)+గొలును.

అక్కు వి. 1. గుండె. బనవ. 7.181, దశా. 2.38 ; 2. రామ్ము, వక్షం, శృంగ. 7.165, అచ్చ. రా. బాల. 62.

పో.చూ. నం. అక-. గొంతుకింది ఎముక ; అక. జీవం, ఆర్మ ; వకన్. రామ్ము. గుండె ; ప్రా. అక్కి-. గొంతుకింది ఎముక ; అక్కి. జీవం. ఆర్మ ; వక్తి, రామ్ము ; పో.చూ. కార. అ.చూ. వక్తి ; పా. అక్కి, అక్కిక. గొంతు కింది ఎముక ;

క. అక్కు (<నం. వక్ష-). కౌగిలించు, కౌగిలింత ; రామ్ము ; క. అక్కు. ఎద్దుమూపురం ; అకమ్. రామ్ము.

<ప్రా. అక్కి-

అక్కుగొట్టు (-కొట్టు). వి. హృదయ శల్యం. బనవ. 4. 36, హరి. పూ. 4.179, మార్క. 7.279. అక్కువక్కి రూ.చూ. అక్కువక్కి. వి. బుద్ధిహీనుడు. అక్కువక్కి రూ. అక్కువక్కి. వి. 1. కూటిపేద, నీచుడు, అమాయకుడు ; 2. బక్కవాడు ; 3. మూర్ఖుడు. వ్య. రెక్కలు మొ. లేక రామ్ము మాత్రమే ఉన్న వక్తి, పనికిరానిది, బక్క చిక్కినది. అక్కుమాలిన విద. భయంలేని. వ్య. హృదయం లేని. బనవ. 7.181. అక్కుముల్లు వి. హృదయ శల్యం, మనోవ్యథ. రం. రా. ఉ. 107 పు. 9 పం. అక్కిత్తకోష అ.క్రి. రామ్మెత్తుకొను. కాశి. 5.151.

అక్కుగొట్టు చూ. అక్కు.

అక్కుచేప వి. ఉదారంగు, సొట్టకల, గుండ్రటి కడుపు గల వెండిరంగు చేప (Thynnichthys sandkhol).

నం. అక. ; ప్రా. అక్కి. నముద్రజీవి.

<ప్రా. అక్కి.

అక్కుజెల్లి వి. పెద్ద కళ్ళూ, ఎనిమిది మీసాలూ, అకుపచ్చ వెండి మిశ్ర వర్ణంలో నల్లటి చుక్కలూ, నాలుగైదు చారలూ గల మంచినీటి చేప. చూ. జెల్లి.

అక్కువక్కి చూ. అక్కు.

అక్కువక్కి చూ. అక్కు.

అక్కుమాలిన చూ. అక్కు.

అక్కుముల్లు చూ. అక్కు.

అక్కురాతి వి. పసుపు లేక బూడిద రంగు గల పల్లటి మచ్చల

చేప, కట్ట చేప (Ambassis nama).

అక్షుళ్లు వి. బి.వ. వరిలో ఒక రకం. ఆట్రుగడలు.

క. అరి. సూర్యుని గడ్డివామి; అగరు, అగురు.
ఉప్పుకు బియ్యం, అన్నంముద్ద; అక్క, బియ్యం; కు.
అక్క, అరి. బియ్యం; క. అక్కమ్ (<నం. అర్చ-).
దాన్యం; అరిచి. బియ్యం, దంచిన దాన్యం, పెడుకు
బియ్యం; అరి. బియ్యం, పిడికెడు గింజలు, సూర్యుని గడ్డి
వామి; పో.చూ. మ. అరి. బియ్యం.

<మూ.ద్రా. *అర్చికః.

అక్షుణ్ణం రూ. అక్షుణ్ణం, అక్షుణ్ణం, అక్షుణ్ణం. వి.
చేపరికి గాని దళారికి గాని ఇచ్చే రుసుం.

పార. హక్తెనై (హక్ + ఎ + నై). కష్టానికి ప్రతిఫలం,
హరి; అర. హక్ + తయి + నై.

<పార. హక్తెనై.

అక్షుణ్ణం రూ.చూ. అక్షుణ్ణం.

అక్షుడ రూ.చూ. అక్షుడి.

అక్షుత్తుకొను చూ. అక్షు.

అక్షుడి వి. అరువళ్ల ఎద్దు.

మరా. అఖాట్. తెరవబడని, అనుద్ధాటిరం ;

క. అక్షు. ఎద్దు మూపురం.

? <మరా. అఖాట్.

అక్రొట వి. ఆక్షోటం (Juglans regia).

నం. అక్షోట-; నే. అక్రొట ; ౭. హిం. పార. అర.
అక్రొత్. గింజలుట్టా గడ్డిపెంకుగల కాయకాచే ఒక రకం
పెద్ద చెట్టు; గు. అఖరోట; మరా. అక్రొడ; ఉ.
అక్రొట్ ;

క. అక్రొడ, అక్రొడు, అక్రొడె, అక్రొట, అక్రొటె,
అక్రొడదమర, గింజలుట్టా పెంకుగల కాయలు కాచే
చెట్టు (Aleurites triloba); క. అక్కరోట్టు
(Walnut, Juglans regia).

<ఉ. అక్రొట్.

అక్సాయి రూ.చూ. అక్షుణ్ణం.

అక్షరాలు రూ. అక్షరాలు. వి. బి.వ. శిశువులకు నోటిలో వచ్చే
జిబ్బు, నోటిహత.

క. అక్ర. పిల్లల నోటిజిబ్బు; కు. అక్ర. నోటిహత;
క. అక్కరం. నోటిజిబ్బు; అచ్చరమ్. నోటిహత;
అట్టరమ్. నాలుక వగుళ్ళు; మ. అక్కరమ్, అక్క
రమ్. నోటిహత.

<నం. అక్షర-(అక్షరాల వలె పొక్కులు ఏర్పడటాన్ని
బట్టి ఈ అర్థం ఏర్పడి ఉండవచ్చు).

అక్షాయి రూ.చూ. అక్షుణ్ణం.

అక్షింపలు రూ.చూ. అక్షింకలు.

అక్షింకగడ్డి చూ. అక్షింకలు. వి. కృణ విశేషం.

అక్షింకముండ్లు చూ. అక్షింకలు. వి. అంత్రింకలు.

అక్షింతలెగురు రూ. అచ్చింకల తెగురు. వి. మిరప, వంగ.
కములపాకు మొ. వాటి ఆకులమీద మచ్చలు పడే వ్యాధి.

అక్షింతలెగురు చూ. అక్షింకలు. వి. మిరప, వంగ మొ.
వాటి ఆకులు తినే ఎర్రటి పురుగు (Epilachna).

అక్షింకలు + అ + పురుగు.

అక్షింతలెట్టు చూ. అక్షింకలు.

అక్షింతలు! పో.చూ. అచ్చరలు. వి. 1. పూజాదుల కుపయో
గించే పసుపు కలిపిన బియ్యం; 2. నానలి బొట్టులై బొగ్గు
కలిపి నలుపుచేయబడిన పసుపు చేపం, చాచు.

నం. అక్షతా. పొట్టు రియ్యని దాన్తి దాన్యం; ప్రా.
అక్షయ, పగులగొట్టబడనిది; దుమా. అచల్ ; నే. అచెలా.
పూజ కుపయోగించే నదుం విరగని బియ్యం; హిం.
అచ్చుత్ ;

క. అక్షత, అక్షలె, అక్షంతె. నీటిలో వదిలి పసుపు
కలిపి మంత్రాలతో పవిత్రీకరించి పూజాదుల కుపయోగించే
నదుం విరగని ముడిబియ్యం; ఒక మతం వారు నుముట
పెట్టుకునే గుండ్రటి బొట్టు; కు. అక్షద. గుండ్రటి బొట్టు;
అక్షంతరి. పసుపు కలిపి పూజాదుల కుపయోగించే నదుం
విరగని బియ్యం; క. అట్టుతై. పసుపుతోగాని కుంకుమ
పచ్చ్యతోగాని కలిపి పూజాదుల కుపయోగించే నదుం విరగని
బియ్యం, బియ్యం; అట్టుతై-పొట్టు. బొట్టుగా ఉపయో
గించే చాచు; అక్కతై. నదుం విరగని బియ్యం గింజలు;
మ. అక్షరమ్. చెల్బురిననిది, గాయపడనిది, నదుం విరగని
బియ్యపు గింజ, చాచు.

<నం. అక్షర-; ఆనునానికల్లం.

అక్షింతలెట్టు వి. 1. ఒక మతంవారు నానలిపెట్టుకునే
గుండ్రటి బొట్టు. దుక్క. 4.89; 2. అక్షింత గింజ
అంత్రించుటకోసం నానలి పెట్టుకునే చాచు.

అక్షింకలు! రూ. అక్షింకలు, అచ్చింకలు, ఇచ్చింకలు. వి.
కాడలు కాడలుగా ఎదిగే బీటిగడ్డి, అంత్రింకలు.

అఖండము రూ.చూ. అగండము.

అఖండంచెక్క అఖండం + చెక్క. వి. అకురుల్లేని రలుపుచెక్క.
ఏకాదశ చెక్క.

అఖండంరాయి వి. గజంరాయి, నడిమిరాయి.

అఖండలము రూ.చూ. అగండము.

అఖాతివాసు అఖా + తివాసు. వి. పెద్ద తివాచీ. హంస.
5.894.

గు. అఖో. మొత్తం; మరా. అక్షతివాసి; అఖా.
మొత్తం; తివాసు. తివాచీ; హిం. అఖ్తా.

<మరా. అఖా + తివాసు.

అఖికకు రూ.చూ. హాకికకు.

అఖిలాండము రూ.చూ. అగండము.

అఖిలత్తు రూ.చూ. హాకికకు.

అగచం రూ. అగచాం. వి. దురదృష్టం.

నం. అగత్యం. అవసరం;

క. అగత్య.

అగచాం రూ.చూ. అగచం.

అగచాటులు రూ.చూ. అగచాట్లు.

అగచాట్లు రూ. అగచాట్లు. వి. బ.వ. కష్టాలు, ఆవరలు, కడగండ్లు. ఉ.రా. 6.343, 8.81.

క. అగచాట్లు, దార, ఇబ్బంది; అగచు. నొక్కి పట్టు; అగచాలు; అగచు, అగుచు, అగును. నొక్కి పట్టు; అయి. కడలిక, ఆట; క. అకై. దాదించు, అయి. దారపడు.

<క. అగచు + ఆట + య.

అగడ వి. నంచకరువు, బయనా. పో.చూ. అగరా, అగాడి. ? <సం. అగ్రచా-, అగ్రకః.

అగడత చూ.చూ. అగడిత; పో.చూ. అగలు. వి. 1. పరిణ, కందకం. రాజు. 5.32; 2. బురదగుంట. సూరన చాటువు.

అగడదు చూ. అగడు².

అగడదు చూ. అగడు³.

అగడిత చూ. అగడత, అగడ. వి. పరిణ, కందకం. రం.రా. యు. 281 వ. 31 వం.

క. అగడత, అగడై. కందకం; అగల్, అలు, అగుర్, అగులు. కవ్య; అగి, అగె. కవ్య, కన్నం కవ్య, గాయపరుచు; కు. అగరు, అగళు. పరిణ, కంద కం; క. అకల్. కవ్య పీఠ్య, పరిణ, చెరువు; అకల్. కొట కందకం; అవల్. లోతులేని గొయ్యి, చెరువు; మ. అకిల్, అకిల్. కవ్యబడినది; అకిల్; మట్టిగోడ, ఆనకట్ట; కొట. అవ. గొయ్యి కవ్య; కొడ. అడ్. అవ్య; కొలా. అగుల్. కవ్య; ? కురు. అర్ఖా. కవ్య, కవ్య పీఠ్య; ? మాల్. అగై. కవ్య;

పో.చూ. సం. అఖాత-, అఖి-, గొయ్యి; ప్రా. అహడ, అహత, అగడ; మరా. అగడ, అడ. దావి, కందకం.

<అగట్ (కవ్య); అగట్ + త (కవ్యబడినది);

<మూ.ద.ద్రా. * అగ్-అట్; <మూ.ద్రా. * అగ్-.

అగడు¹ పో.చూ. అగడిత. వి. నీటి దయ్యం.

క. అగల్. గొయ్యి, కందకం; అగల్. ఘడు; క. అగల్. కందకం.

<క. అగట్; నీటిదయ్యం; లోతునీటిలో నివసిస్తుండనే ఉద్దేశ్యం కావచ్చు.

అగడు² రూ. అగుడు, అవడు. వి. 1. హీనం, నీచం, నింద్యం. నా.పంచ. 4.46, ప్రబంధ. 748; 2. చెదరి నది, చెదరినది. వసు. 2.22; వి. 1. అపనింద. వసు. 1.107; 2. పేరాస.

పో.చూ. సం. అగన్ లేక ? అకృత-. చేయబడనిది, కల్పించబడనిది; ప్రా. అగడ- (<అకృత-). చేయ బడనిది; పా. అగరు (<సం. అగురు-). అగౌరవకరం; హిం. మరా. అగళా. ప్రూరం, కుంటరి;

క. అగడు. దుష్టం, రాక్షసం, నీచం; అగడ. మొరటు వాడు; క. అకటు. ప్రూరత్వం; అకై. అబచివేయ; పో.చూ. మ. అకటువికటు; అకటు. తారుమారు.

అగడదు అ.క్రి. ప్రేలు, వదరు. చంద్రా. 4.183.

అగడదు వి. నింద, రవ్య. అగడుగత్తె (-కత్తె; శ్రీవాచ మధుప్రవక్తయం). వి. దూర్తరాలు, వంచకురాలు. అగడుగాడు (-వాడు). వి. నిందితుడు. హర. 5.10. అగడుగాకి (-వాకి). వి. కుంటరి, జగదాలమారి. హర. 2.10. అగడుచేయ న.క్రి. 1. నిందించు. శృం.వై. 7.88; 2. రట్టుచేయ, ఆల్లరి చేయ. విజయ. 3.28, కళ. 4.46; 3. చిన్నపుచ్చు, కట్టువచేయ. ఉ.రా. 6.104, పె.శకు. 2.162. అగడువడు చూ. అగడువడు, అగడ్తుడు. అ.క్రి. 1. ఊరపడు, కలకనొందు. వసు. 6.62, అచ్చ.రా. ఉ. 162; 2. నిందవడు. విప్ర. 3.17. అగడువటుచు న.క్రి. 1. నరిపివేయ, దారపెట్టు. ఉ.రా. 4.227; 2. చెద రించు; అగడువడు (-వడు); చూ.చూ. అగడువడు. అ.క్రి. నిందవడు. విప్ర. 3.17. అగడ్తుడు చూ.చూ. అగడువడు. అ.క్రి. ఊరపడు, కలక నొందు. అచ్చ.రా. యు. 162.

అగడు³ వి. సెగ, వేడి.

<సం. అగ్నిద-.

అగడుమట్టి వి. ఇటుక బట్టిమీద సెగ బయటికి పోకుండా కప్పే మన్ను.

అగడుగత్తె చూ. అగడు².

అగడుగాడు చూ. అగడు².

అగడుగాకి చూ. అగడు².

అగడుచేయ చూ. అగడు².

అగడువడు చూ. అగడు².

అగడువటుచు చూ. అగడు².

అగడుమట్టి చూ. అగడు³.

అగడువడు చూ. అగడు².

అగడ్త చూ.చూ. అగడిత.

అగడ్తుడు చూ. అగడు².

అగండము చూ. అబండము, అబండలము, అవిలాండము.

వి. దేవాలయాల్లో పెట్టే అబండ దీపం.

సం. అ.మా. అఖండ-, పూర్తి, మొత్తం.

<సం. అబండ- + దీపం; క్లుప్తీకరణంవల్ల 'అగండము.'

అగండ్రిపాకు అగండ్రిపు + ఆకు; చూ. అగ్నివేంద్రము.

వి. అశానాక మొక్క (Ammania vesicatoria).

అగకా చూ. అగావు. వి. నంచకరం.

సం. అగతః. అగ్రమందు, ముందు; అగతరః; ప్రా. అగ్గ-; పా. అగ్గతో-. మొదట; అగ్గ- <సం. అగ్ర-; ౬. అగతర, అగతర్య, అగతుర; హిం. అగావ; మరా. అగాణ. ముందుగా.

< అగ్గత < సం. అగ్రత(స్); వ్య. ముందుగా చెల్లించ బడేది.

అగత్యము వి. ఆవశ్యకం, అనివార్యం, తప్పనిది.

సం. అగతిక-. గతిలేని, తప్పని నది; అగత్యా. అని వార్యంగా; ప్రా. అగతిఅ, అగై. దుఃఖం, సరకం, గతి లేనిది; అ.మా. అగై. సర్వనాశనం, సరకం; మరా. అగత్య. ఉక్తుక, ఆస్థ;

క.కు. అగత్య. అవశ్యం; క. అకర్తయమ్. కప్పక.

<నం. అగత్య.

అగదగులు పో.చూ. అగవడు. అ.ప్రి. 1. నమిపించు, కలియ; 2. కన్పించు.

<అగ- (ద) కగులు.

అగవ దూ. (వర్ణ వ్యత్యయం) అవక, లవక, అవక. వి. 1. పెద్ద తెట్టు, కొయ్యగరిజె. ఆము. 1.80, ఆం.రా. 2.244; 2. ఒడల మురికి గోకి కద్రం చేసే కొయ్య గుడ్డరి. ఆం. రా. 1.157.

క. అగె. కవ్య, గరిజె; అగపె. గరిజె; అపె, హపె. కొయ్యతో గాని కొబ్బరి చిప్పతో గాని చేసిన తెట్టు; క. అకర్తె. పొడుగాటి కాదగల కొబ్బరిచిప్ప గరిజె; అర్తె. గరిజె; అకత. కవ్వీరీయ; మ. అకప్పాన్. గరిజె; అప్ప.

మూ.ద.ద్రా. *అక్-అప్-అయ్ < *అక్-కవ్య; చూ. తె. అగడ్-ఇ-క.

అగవడు దూ. అగవడు; పో.చూ. అగము. అ.ప్రి. 1. తెలియ, ఎరుక వడు. భార.విరా. 2.70; 2. లభించు, కొరకు, ప్రాప్తించు, సిద్ధించు. భార. క్రో. 1.187, బసవ. 1.28 ప; 3. వశమగు, రోబడు, చిట్కు. భార. కాంతి. 8.78, బసవ. 2.88; 4. గోచరమగు, కనబడు, భాగ. 10 పూ. 1299.

క. అక-పి-పటు. చేర్చబడు, కగ్గింపబడు, ఇరికించ బడు, ప్రభావితమగు, రోబడు, పొందబడు; అకమ్. రోపల, మనస్సు, డోలు.

<అగ-వడు; అగ < అగ్గ (ము).

అగపాటు చూ. అగవడు. వి. 1. వశపడటం, లొంగటం, చిక్కటం. భార.ఆర. 2.58, శల్య. 2.278; 2. ఎరుక పడటం, తెలియటం. భార.విరా. 1.158.

అగపాటు వి. ఇబ్బంది, ఆవర.

పో.చూ. క. అక్కప్పాటు. సముద్ర ప్రయాణంలో అవర, నరకు నష్టం; అక్కప్పార్. యుద్ధం, ద్వంద్వ యుద్ధం; విచారం, వివక్ష.

<అగపాటు. అర్థ వివరి.

-అగమ్ <-అగము. ప్రత్య. కర్తిక ప్రత్యయం. మిండ్-.. అగము. మిందగము. క. మిండు. ముందుకు తోయు.

అగరా విధ. పదకొండు. బాల వివేక కల్పకరు.

నం. ఏకాదశ-; ప్రా. ఏకాదశ-., ఏగ్గారహ-., ఏఅరహ-., ఏకాదహ-; అ.మా. ఏకాదశ-; అవ. ఏగ్గరహ-;

కా. కాహ; నే. ఎమూర, ఎమూర్, యెమూర; అ. ఎమూర; ఔ. ఒ. ఏగార; హిం. ఏగారహ, గ్యారహ; వం. యారాగియారా; ల. యూహా; సిం. యారహా; గు. అగ్యార్; మరా. అకరా; సింహ. ఎకొలన, ఎకొలహ; ఉ. గ్యారహ; పార. యుబ్దహ.

<మరా. అకరా.

అగరావక్కాలు వి. బ.ప. పదకొండు సుంచి ఇరపై దానా గల సంఖ్యలచేత హెచ్చవేకలు తెలిపే పదకొండు ఎక్కం మొ. ఎక్కాలు, పెద్ద ఎక్కాలు.

అగరావక్కాలు చూ. అగరా.

అగరు దూ. అగరు¹, అగరు, అగురు¹, అగురు². వి. 1. ఒక జారి చెట్టు. యయా. 1.47; 2. అగరు చెట్టు సుంచి తీసిన పరిమళ ద్రవ్యం. ఆం. రా. 2.162; 3. హిగరు, గాలు; 4. దియ్యం గానీ బార్లీ గానీ మార్చి సువాసన ద్రవ్యంతో చేర్చి బొట్టు పెట్టుకోటానిపై కయ్యారుచేసిన దాడు.

నం. అగర. అగరు చెట్టు; అగురు. అగురు కర్ర, అగరు చెట్టు; ప్రా. అగర, అగురు, అగులు, అ, అగులు, అగురు, అగులు; అ.మా. అగురు, అగురు. ఒకరకం చందనం చెక్క; అగులు. నల్లచందనం చెక్క; పా. అగురు, అగులు, అగ్గులు. మగంది చందనం చెక్క;

కా. అగర, అగుర; నే. ఔ. అగర, అగురు; అ. అగురు; ఒ. అగుమ; హిం. అగర, అగుర; వం. గు. మరా. ఉ. అగర; సిం. అగురు; సింహ. అగిల్;

క. అగులు, అగులు, అగులె, అగిల్, అగిలు, అగురు, అగురు. మగందం, మగంద ద్రవ్యం; కు. అగిలు, అగెల్, అగెల; క. అకరు, అకిల్. చందనం చెక్క; అక్కు. అగరు చెక్క; మ. అకిల్, అగురుల; పర్షి. అకలు, అకలు, అగురు, అగులు, అగురు;

హిబ్రూ. అహాలిమ్; గ్రీ. agallochon.

<నం. అగర్.

అగరుమర్మి వి. అగరులేపం. అగరువత్రి వి. సాంక్రాటి కర్మి.

అగరుమర్మి చూ. అగరు.

అగరువత్రి చూ. అగరు.

అగలము చూ. అగులు¹. వి. వెడల్పు, వైశాల్యం. వరాహ. 10.142.

క. అగల, అగులు, అగుల, విస్తృతి, వైశాల్యం, దూరం, డోలు, వేర్పాటు; కు. అగెల. వెడల్పు; క అకలమ్. వెడల్పు, వైశాల్యం; మ. అకలమ్. వెడల్పు. దూరం; కా. ఒక్కున్. విస్తరించు; కొండ. అగల్కో. వెడల్పు; మార్తో. అగరె. వ్యాపించు.

<అగులు+అమ్.

అగలించు చూ. అగులు (అగులు-ఇంచు).

అగులు¹ దూ. అగులు¹, అవులు, ఔలు. అ.ప్రి. 1. చెడు. క్షీణించు. కా. రా.య. 1867; 2. పగులు, ముక్కలగు. భార. క్రో. 1.358; 3. దుఃఖించు. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 16.

క. అగల్, అగులు, అగుల్, అగులు, అల్లు, అల్లు. వేరుచేయు, దూరంగాపోవు, కప్పకొను, విడిపోవు; కు. అగవుని. అ.ప్రి. తొలగు, వెడలిపోవు; స.ప్రి. వేరు

చేయు, పొడిగించు; అగపెలు. ఏయోగం; త. అకల్. వదలిపోవు, మాయమగు, వేరుచేయు, వ్యాపించు; అక్కరు. కొలగించు; అక్కె. దారపడు, అడచబడు; పో.చూ. వకల్. విరజించటం, వేరుచేయుటం; మ. అకలుక. పొడిగించబడు, విడిపోవు, విరమించు; అకల్పు. ఏయోగం, దూరం.

<మూ.ద.ద్రా.*అక్-అల్ <మూ.ద్రా.*అక్-.

అగలిండు రూ. అగిలించు. న.క్రి. వగులగొట్టు, తవ్వ. ఎక్ర. 8.104. క. అగలిను. కొలగించు, వేరుచేయు; ర. అకలి. వెడల్పుచేయు. అగలుచు రూ.చూ. అగల్పు. అగల్పు రూ. అగలుచు. న.క్రి. 1. బేడించు, వగులగొట్టు. దా.రా.దాం. 414; 2. ఉమ్మరించు, పెల్లగించు. దార. స్త్రి. 2.9. క. అగల్పు. విడిపోవు, కొలగు, విసర్జించు, తిరస్కరించు, వేరుచేయు. అగిలించు రూ.చూ. అగలించు. అ.క్రి. ఉడు. దాగ. 6.370.

అగలు¹ రూ.చూ. అగలు¹. వి. 1. పరిమళ ద్రవ్యం. దార. ఆను. 4.12; 2. కొట్టుకోసం నూకలు మొ. మాడ్చి నుగంధ ద్రవ్యాలు చేర్చి తయారుచేసిన చాదు. ఇది దేశ్యం అనే వాదం కూడా ఉంది.

అగలుసత్తు -నత్తు. సారం. వి. అగలునుంచి తీసిన పరిమళ ద్రవ్యం; చందనవిశేషం. అగలుసొంటి -సొంటి. ఎండబెట్టిన అల్లం. వి. చిరుబొడ్డి. విషబొడ్డి (Clypea hernandifolia). నం. పారా. పో.చూ. క. అగుల్. సొంటి.

అగలుచు¹ చూ. అగలు¹.

అగలుసత్తు చూ. అగలు¹.

అగలుసొంటి చూ. అగలు¹.

అగల్పు చూ. అగలు¹.

అగళు రూ.చూ. అగరు. వి. రక్తచందనం. కళా. 7.216.

అగవాళ్ళు వి. బ.వ. 1. కోలు పట్టీలు; 2. ఒంటి అట్టచెప్పలు. వ్య. కోలు పట్టీలు గల చెప్పలు.

క. అంగాల్. అరికాలు; అగె, అగ. రోపల; కు. అంగారు. అరికాలు; కొడ. అంగాలు; పో.చూ. త. అకవటి. అరికాలు; అకమ్. రోపల; మ. అకమ్. రోపల; అకంకాల్. అరికాలు; కొండ. అంగాల్.

అగవు పో.చూ. అగవు తగవులు. వి. 1. పెండ్లికానుక. కువ.చ. 3.65; 2. వని, వ్యాపారం. దళా. 9.77.

<అగు. యోగ్యమగు.

అగవుతగవులు అగవు + తగవులు; -తగవు. పెండ్లికానుక. వి. బ.వ. 1. వధూవరుల కిచ్చే పెండ్లికానుకలు; 2. సారె పెట్టి వదువు నత్తవారింటికి వంపే వేడుకలు. కువ.చ. 3.65.

అగవు-అగు. యోగ్యమగు. తగవు-తగు. ఉచితమగు; వ్య. యోగ్యం, ఉచితం.

అగసాలవాడు చూ. అగసాలె. వి. స్వర్ణకారుడు. నుమరి క. అగసాలి రూ.చూ. అగసాలె. వి. స్వర్ణకారుడు. బసవ. 4.67.

అగసాలె రూ. అక్కసాల, అగసాలి, అవునలి. వి. స్వర్ణకారుడు, ఆము. 4.35, సీలా. 3.3.

నం. అర్క-. కిరణం, కాంతి ప్రసారం, రాగి; కాలిన్. కలవాడు; ప్రా. అక్కో. బంగారం;

క. అకసాల, అక్కసాల, అక్కసాలిగ, అగసాలె, వెండి బంగారు పనిచేయువాడు; అక (<నం. అర్క-). రాగి; అకసాలికి. స్వర్ణకార వృత్తి; కు. అక్కసాలె; ర. అక్కచాలెయర్. స్వర్ణకారులు, నగల వర్తకులు; అక్కచాలె. లోహపరిశ్రమ, బంకసాల.

<ప్రా. అక్క + తె. సాలె (<ప్రా. సాలిల <నం. కాలిక-). బంగారుకొట్టువాడు; <నం. అర్క-. రాగి.

అగసి రూ.చూ. అగిసె.

అగసె రూ.చూ. అగిసె.

అగస్తు వి. అగస్తు నెల. వసురాయ చాటువు.

<ఇం. August <లా. Augustus. మొదటి రోమక చక్రవర్తి అగస్తస్ సీజరు పేరిట ఏర్పడిన నెల; ఆంగ్ల సంవత్సరంలో ఎనిమిదో నెల.

అగాడి విణ. ముందర, ఎదుట; వి. గుర్రం ముందుకాళ్ళకు కట్టేకాడు.

నం. అగగ. మొట్టమొదటి; అగగణి; ప్రా. అగ్గ. అగ్గణి; కుమా. గు. ఉ. అగాడి; తెం. అగడి. పూర్వం; హిం. అగడి; పం. అగ్గడ; మరా. అమాడి;

క. అగాడి; ఎ. అకాటి.

<ఉ. అగాడి.

అగాదా చూ. అగాదు. వి. ఒకరకమైన ప్రేలుడు పదార్థం, దాదాసంధా (గండకం మొ. ప్రేలుడు పదార్థాలన్ని గట్టిగా దట్టించిన పొట్లం).

అగాదు పో.చూ. అగాదా. వి. 1. పిరంగి మొ.వి నివృ రగిల్చి పేల్చటం. రసిక. 4.95; 2. పెద్ద ద్వని; 3. పేల్పు.

నం. అమూత-; ప్రా. అమూయ-; అ.మా. అమూద-

<అమా. అమూద-.

అగాదుచేయు న.క్రి. కుపాకి పేల్పు. రసిక. 4.95.

అగాదుచేయు చూ. అగాదు.

అగావ చూ. అగావు¹. వి. దబాయంపు.

అగావు¹ వి. 1. సంచకరం; 2. కుదువ, అది; 3. వచ్చే పంట తాకట్టుగా ఇచ్చే అప్పు; 4. నింద, అవనింద; 5. తేర, ఉచితం; 6. వాయిదా.

కుమా. అగ్వా. ముందుకు పోవు; నే. అగువా, అగుఆ. సంధానకర్త; అ. అగువా బబ. ముందుకు పోవు; తెం. అగు, ముందు; హిం. అగువా. మార్గ దర్శకుడు; సిం. అగుఱ; గు. అగువో, అగ్వో; మరా. అగావు. సంచకరం.

<మరా. అగావు.

అగావుగా క్రి. విణ. అకస్మాత్తుగా, తేరగా. అగావుబగావు వి. అధికారంతో కూడిన చెలాయంపు.

అగావు? వి. క్రో వలతో కలకరకు తాదుతో వేసిన ముడి.

<ప్రా. అగ్గవ- <సం. అగ్గవత్.

అగావుగా చూ. అగావు.

అగావుగావు చూ. అగావు.

అగి రూ.చూ. అగ్గి. కవిజనా.

అగిటికిచ్చి వి. ఉగాది రవార కృష్ణగళిర వారై మొదట్లో కరిరింజిన ఉచ్చి.

సం. అవి, గొరె, కంబళి; ప్రా. అవి, అవిల, అవిల, గొరె, మేక; పా. అవి, పొట్టెలు;

క. అవి, గొరె, అవిక. ఉచ్చి దుప్పటి.

<సం. అవి-; అవి>అగి+తి+ఉచ్చి.

అగిడీ క్రి.వి. అంతా, హర్తిగా.

మరా. అగదే. అంతా కరిసి, మొత్తంగా.

<మరా. అగదే.

అగివి చూ. అగ్గి. వి. నివృ, చిచ్చు. కవిజనా. 1.50,

సం. అగ్గి; ప్రా. అగణి, అగ్గి; అమా. అగిణి;

క. అగిని; క. అక్కిని.

<సం. అగ్గి-.

అగిలింపు చూ. అగలు.

అగిళ రూ.చూ. అగిసె.

అగిసియ రూ.చూ. అగిసె.

అగిసె రూ. అగన, అగనె, అగళ, అగిసియ, అవిళ, అవిసి.

అవిసియ, అవిసె. వి. అవిసె చెట్టు (Corolina gran-

diflora, Sesbania grandiflora). యయా. 4.11.

సం. అగస్తి, అతనీ. అగిసె; ప్రా. అగత్తి,

అగత్తియ, అయసి; అమా. అగత్తియ; హిం. ఉ.

అగన్తి;

క. అకవె, అగవె, అగసె, అగిసె <సం. అతనీ;

కు. అగస్తి, అగసెనారు; క.మ. అకత్తి.

సం. అగస్తి. 'అగిసె'గా మారటం ద్వని పరిణామ సూత్రాలమేరకు సంభావ్యంకాదు. కాని ప్రాకృతాదుల్లో 'అకనీ' శబ్దవత్సేన 'అయనీ,' అగిసెగా మారి ఉండ వచ్చు. 'సె' అంతమందుగం తె.క.కు. రూపాలు చూస్తే, ఈ వదం సం. నుంచి ప్రతిదేయంగా కన్పించదు. ఇది జన నిరుక్తి మూలాన సం.లో చేరిన ద్రావిడవదం కావచ్చు. క.మ. రూపాలు ప్రా. నుంచి వన; ప్రతిదేయా లనేది స్పష్టం.

అగిసెకూర వి. కూరగా వాడే అగిసెఆకు. అగిసెమావె

వి. అగిసె గింజలనుంచి తీసిన చమురు. అగిసెయోకుబొట్టు

వి. అవిసెఆకు ఆకారంగంబొట్టు. ప్రభా. 4.137.

అగిసెకూర చూ. అగిసె.

అగిసెమావె చూ. అగిసె.

అగిసెయోకుబొట్టు చూ. అగిసె.

అగు రూ. అవు, బో; సవదా. అగు-/కా-/అవ్-/అయ్.

అ.గ్రి. 1. ప్రాప్తింపు, ప్రాప్తమగు. దార. ఆది. 1.119,

ఉద్యో. 3.896; 2. సమర్థమగు, చారిత్రము.

దార.ఉద్యో. 1.111; 3. అనుకూలమగు. దార.ఉద్యో.

1.359; 4. శక్యమగు, అందియగు. దార.ద్రోణ. 2.99;

5. దుర్బాధమగు, నిజమగు. దార. ద్రోణ. 3.296; 6.

తగు, యుక్తమగు, అర్హమగు. దార. 10 ఉ. 1236; 7.

అయస్సు మొ. కడచు. దార. శ. 11; అవ్య. అంగీకార

సూచకం: సరే, సరేకాని. దార. ద్రోణ. 5.99; సహ.గ్రి.

దాతువల కుమున్నర్థక రూపాలకు లగు ప్రయుక్తమై

విద్యర్థ్యాన్ని తెలుపుతుంది. దార.గాంధి. 5.505; ప్రత్య.

రూ. అవు, అవ; వ్యవ. 1. సంస్కారాచారాలపై

పూరదార్థంలో ఆగమంగా వచ్చే ప్రత్యయం. దార.ఆది.

6.281; ద.హిం.గా. 4.678.

క. అగు, బె, అగు. అగు, పెరుగు; అకుమ్మ,

అకు. కాగలదు, అవుతుంది, ఉన్నది; అ. చూపించు,

జరుగు, అగు, ఉండు మొ., అహదు, అహ. సరే,

బెను; కు. అవని, అ. అగు; కొద. అగ; సవదా. అ-

అయ్-, అన్-. అగు; క. అ, అగు, అకి, చూపించు,

జరుగు, సంభవించు, చేయబడు, పూర్తియగు, అర్హమగు.

మొగ్గమగు, పెరుగు, అతిశయించు, ఉండు, పోలి

యుండు, సాదీయగు; అకు. కలిగించు, చేయు; అయ్.

బెను; అవతు. పూరదార్థకం; మ. అ, అకు, అవ. అగు,

ఉండు, జరుగు, పూర్తియగు; అకు. చేయు; కొట. అగ;

అయ్-/అన్-/అ-; కృదంతం: అత్త్య అయ్య. అగు;

అర్థ, ఇర్. ఉండు; కొద. పిన్; పియ్-/పిన్-/పి-

అగు, అనుకూలమగు, ఉపయోగపడు, ముద్దుగు; గోం.

వి అనా-అనీ-వికా. ఉండు; కొంద, అ-. ఉండు, అగు.

జరుగు; కుజ. అ-వ్-అ. అగు, ఉండు, జరుగు, చారి

యుండు, పూర్తియగు; కువి. వియలి. ఉండు, లగు;

అ-నై. జరుగు; పో.చూ. పర్తి. ఎర్-, ఎన్-. అగు, జరుగు,

ఉండు; కొలా. అన్-అండ్-; విద్యర్థకం. అన్. ఒకచో

నుండు, ఉండు; నా. అండ్-. ఉండు; పో.చూ.

ద్రా. అన్నింగ్; సవదా. అన్-/అర్-/అన్-/అ.

ఉండు.

<మూ.ద.ద్రా. *అక్-; *అక్; మూ.ద్రా.*అ-/

*అయ్.

అగుగామి (-కామి); రూ. బెగామి; పో.చూ. అగు

గాములు. వి. కావటం కాకపోవటం. దార.గాంధి. 6.171.

అగుగాములు (-కాములు); రూ. అవుగాములు, బె

గాములు. వి. బ.వ. 1. యుక్తాయుక్తాలు, మంచిచెడ్డలు;

2. సుఖదుఃఖాలు; 3. సర్వాసర్వాలు. అగు(గదే) (-కదే);

రూ. అవుగదే, బెగదే, బెగదే. అవ్య. 1. బెరా 1,

అశ్వార్థకం, ప్రశంసావాచకం; 2. బెనుగదా 1, నిశ్చ

యార్థకం. అగు(గా) (-కా); రూ. అవుగా, బెగా.

అవ్య. 1. అది యుక్తమే; 2. సరే కాని; పూర్వ విష

యంలో అనాదరం, ప్రకరణాంతర ప్రసక్తి; 3. ప్రశంసా

ద్యోకకం. అగు(గాక) (-కాక); రూ. అవుగాక, బెగాక.

అవ్య. 1. సరే, మంచిదే, అంగీకార సూచకం; 2. అశ్రి

రాద్యర్థకం. అగు(గాత) (-కాత); రూ. అవుగాత, బెగాత

ప్రా. పా. అప. అగ్గ; తై.మహా. అగ్గబే; అ.మా. అగ్గ ౭;

క. అకమ, అకమ. రోపల, ఇల్లు, వలం, మనస్సు; మ. అకమ, అకత్తు. ఇండ్లో; కొద. అగ, అగె. రోపల.

<ప్రా. అగ్గ-

అగ్గవడు రూ.చూ. అగవడు. అ.క్రి. 1. గోచరమగు; 2. వశమగు, రోపడు, చిట్కు. అగ్గపాటు చూ. అగ్గవడు. వి. 1. ఎరుక, జ్ఞానం; 2. వశంకావటం, రొంగటం.

అగ్గరించు న.క్రి. నడుట.

? నం. అగ్గహ-

అగ్గరించు హో.చూ. పెగ్గరించు. విణ. అధికం, ఎక్కువ. దార.అధి. 5.239, కు.నం. 4.400; వి. అధిక్యం, అధిశయం. దార.విరా. 2.216; అన్య. మిగుల, అధికంగా. హరి.హ. 2.46.

తే.ప్రా. అగ్గల-. అధికం; అప. అగ్గల, అగ్గలడు; పెం. ౭. అగలి; హిం. అగలా; సిం. అగరా; గు. అగలు; మరా. అగలా;

క. అగల, అగ్గలె, అగ్గలె. <నం. అగ్రియ? అధికం, మిక్కుటం; క. అక్కలిప్పు < అకమ + కలిప్పు. అధిక్యం; వ్య. అంతస్సుబం అని నిమిత్తువ.

<తే.ప్రా. అగ్గల-

అగ్గరిక అగ్గరి(ము) + ఇక; రూ. అగ్గరికము. వి. 1. ఉత్సాహం, హానిక, విజృంభణం. దార.విరా. 4.170, ఉచ్ఛో. 4.155; 2. అధిక్యం, పెంపు, అధిశయం. దార. విరా. 4.181; 3. శౌర్యం; 4. విరాన చేష్ట, నరనం.

క. అగ్గలికె. అధిక్యం, అధికారం; క. అక్కలిప్పు. విజయోత్సాహం.

అగ్గరించు రూ.చూ. అగ్గరిక. వి. శౌర్యం, విజృంభణం. దార. కర్ణ. 2.191, ఐనవ. 6.768.

అగ్గరించు అగ్గరి(ము) + ఇంచు; రూ. అగ్గరించు. అ.క్రి. 1. అధిశయించు, ఎక్కువగు, వ్యాపించు, విజృంభించు. నిర్వ. 6.89, దార.శాంతి. 5.580; 2. ఉత్సహించు, హును. దార.విరా. 2.81.

క. అగ్గలిను, అగ్గలిను. అధిశయించు, అధికమించు; కు. అగ్గలిపుని, అగ్గలిపున, అగ్గలిపుణె. అదరగొట్టు; క. అక్కలిప్పు. సంకోచం.

అగ్గరింపు చూ. అగ్గరించు. వి. పొగడ్త.

నం. అర్థ-; ? ప్రా. అగ్గ. న.క్రి. ఆదరించు, నమ్మానించు; హో.చూ. అగ్గించు.

అగ్గారు¹ చూ. అగ్గి.

అగ్గారు² అక్క + గారు. వి. కట్టమీది నక్షత్రస్థల గుడి.

అగ్గారు³ వి. అగ్గారుకు వసువు హుని, పాలు పొంగించి చేసే హుణ్.

అగ్గారు⁴ చూ. అగ్గారు³.

అగ్గి రూ. అగిని. వి. 1. నిప్పు, అగ్ని. దార.బిష్క. 2.168; 2. మలం (అగ్నివలె అన్యుశ్యం కాబట్టి కావచ్చు); 3. ఎండ.

నం. అగ్ని-. నిప్పు, హోమాగ్ని, అగ్నిదేవుడు; ప్రా. తై.మహా.పా.అప. నాగరఅప. అగ్ని, అగ్ని; అ.మా. అగ్ని; హిం. అగ్; (మై). అగి; నం. అగ్గ; గు.మరా.అగ్; ఉ. అగి;

క. అగి, అగిని, అగ్ని, హగ్ని; కు. అగ్ని; ర. అగ్ని, అక్కిని, అంకి; మ. అక్కి. నిప్పు, పల్లవద్ద చెరిచిములు; లా. అగ్నిన్.

<ప్రా. అగ్ని.

అగ్గారు¹ అగ్ని + అడు. అ.క్రి. నశించు. అగ్నికంటి వి. అగ్నినేత్రుడు, వేడికంటి, శివుడు. క. అగ్గిగణ్ణ. అగ్నికంటి దేవర (-శన + టి + దేవర). వి. అగ్నినేత్రంగల దేవడు, శివుడు. అగ్నికంటిహిమి వి. శివుడు. అగ్నికత్తెరలు (-కత్తెరలు < కృత్రికలు). వి. బ.వ. కృత్రిక కాత్తెలో మెండుగా ఉండే ఎండలు. అగ్నికాలము అగ్ని + కాలము; రూ. అగ్గలకాలము. వి. వేనవి. అగ్గిరూప అగ్ని + రూప. వి. చాలునున్న పెండు. అగ్గికోరి వి. అగ్నిదాణం. అగ్గిచూలి వి. 1. అగ్ని కొడుకు, కుమారస్వామి; 2. అగ్నినుంచి పట్టినది, నీరు. అగ్గిచెక్రం వి. చురులైన ఎడ్డు. అగ్గిటిక అగ్ని + టికిక. వి. చెక్కుముడిరాయి. అగ్గితత్తడి వి. అగ్నిదేవుని వాహనం, పాక్ష్యలు. అగ్గితాడు చూ. అగ్నిరాడు. వి. డైలాస్ వల హోగుల ముక్కు వేడిచేయటానికై నివృంతించిన నూలురాడు. అగ్గిరూపు వి. అగ్నిదాణం. అగ్గిరెగులు అగ్ని + రెగులు. వి. వరి మిరప జొన్న వేరుసెనగ ము. పైర్లకు వచ్చే రెగులు. అగ్గిరెప్ప వి. నిప్పురవ్వ. అగ్గిదాట అ.క్రి. 1. ఆకలి అగు; 2. వడ తగులు. అగ్గిదాహం వి. ఎక్కువ దప్పిక. అగ్గివిప్పు అగ్ని + నిప్పు; రెంటికి అగ్ని అనే అర్థం. వి. నిప్పు. అగ్గివంతులు వి. కోపిష్టి. అగ్గిపిడుగు వి. గట్టి వాడు. అగ్గిపిండం వి. తీక్షణకృతి గలవాడు. అగ్గిపుల్ల వి. నిప్పు పట్టించే పదక. అగ్గిపుల్లగాడు వి. 1. తగవులమారి వాడు, నారదుడు; 2. తంత్రగాడు, కొండెగాడు; వ్య. అగ్గిపుల్లలాగా కొండలకు చిచ్చుపెట్టేవాడు. అగ్గిపెట్టె వి. నిప్పుపెట్టె. అగ్గిపెట్టు న.క్రి. 1. ఎండపెట్టు, ఎండలో పెట్టు; 2. నిర్లక్ష్యంగా పారవేయు; 3. నివృంతించు. అగ్గిబొడి (-బొడి). వి. కాగడా, దివిటి. అగ్గిబొద్దు వి. రాయి ఉక్కు ముక్కల రాపిడివల్ల కలిగే నిప్పు నాకర్పించే నూలురాడు. అగ్గిమురికి వి. అగ్నిదాణం. అగ్గిమేడి వి. ఒక రకం మేడిచెట్టు (Ficus glomerata). అగ్గియగు అ.క్రి. మిక్కిలి కోపించు. అగ్గిరాముడు రూ. అగ్గిరావుడు. వి. 1. నమర్తుడు, దడుడు; 2. ముక్కోపి. అగ్గిరావుడు రూ.చూ. అగ్గిరాముడు. అగ్గివాన వి. అగ్నివర్షం. అగ్గివేండ్రపాకు వి. అగండ్రపాకు (Ammania vesicatoria).

అగ్గికంటి చూ. అగ్గి.

అగ్గికంటిదేవర చూ. అగ్గి.

అగ్గికంటిహిమి చూ. అగ్గి.

అగ్గికత్తెరలు చూ. అగ్గి.

అగ్గికాలము చూ. అగ్గి.

అగ్గిరూప చూ. అగ్గి.

అగ్గికోల చూ. అగ్గి.

అగ్గిచూలి చూ. అగ్గి.

అగ్గిచెక్రం చూ. అగ్గి.

అగ్గించు న.క్రి. స్తుతించు, పొగడు, కొనియాడు. చార.విదా. 4.223.

నం. అర్థశ. విలువ, మూల్యం; అర్థతె. విలువకలిగి యుండు, యోగ్యమగు; ప్రా. అర్థ. ఆదరించు, గౌరవించు; అ.మా. అర్థ. పూజాద్రవ్యం, దర, విలువ; పా. అర్థ. విలువ; అర్థతె. విలువకట్టు;

క. అగ్గ (<నం. అర్థ-). విలువ, నరైన దర; వస్తువల రాయితీ, రాయితీ, చౌక; జలాది పూజాద్రవ్యాల సప్రశయ నమర్పణ; తు. అగ్గ. రాయితీ, అయోగ్యత.

అగ్గ+ఇంచు: అగ్గ-<ప్రా. అర్థ-.

అగ్గిటిక చూ. అగ్గి.

అగ్గితత్తడి చూ. అగ్గి.

అగ్గితాడు చూ. అగ్గి.

అగ్గితూపు చూ. అగ్గి.

అగ్గితెనులు చూ. అగ్గి.

అగ్గితెప్ప చూ. అగ్గి.

అగ్గిదాట చూ. అగ్గి.

అగ్గిదాహం చూ. అగ్గి.

అగ్గివిప్ప చూ. అగ్గి.

అగ్గివంతులు చూ. అగ్గి.

అగ్గిపిడుగు చూ. అగ్గి.

అగ్గిపిండం చూ. అగ్గి.

అగ్గిపుల్ల చూ. అగ్గి.

అగ్గిపుల్లగాడు చూ. అగ్గి.

అగ్గిపెట్టె చూ. అగ్గి.

అగ్గిబెట్టు చూ. అగ్గి.

అగ్గిబొడి చూ. అగ్గి.

అగ్గిబొడ్డు చూ. అగ్గి.

అగ్గిమూలికి చూ. అగ్గి.

అగ్గిమేడి చూ. అగ్గి.

అగ్గింపు చూ. అగ్గించు. వి. స్తుతి, పొగడ్త. ఆం. భా. 1.114.

అగ్గియగు చూ. అగ్గి.

అగ్గిరాముడు చూ. అగ్గి.

అగ్గిరావుడు చూ. అగ్గి.

అగ్గిరి య. అగ్గిర, అగ్గిరితాడు, అగ్గిరాడు, అగ్గిరితాడు, అగ్గిర రాడు. వి. చేపలు మొ. వాటిని వట్టే వలలకు కట్టే తాడు.

<నం. అగ్గ-.

అగ్గిరితాడు య.చూ. అగ్గిరి.

అగ్గిరాడు య.చూ. అగ్గిరి.

అగ్గివాన చూ. అగ్గి.

అగ్గివేండ్రపాకు చూ. అగ్గి.

అగ్గివం వి. అగ్నేయ మూల.

నం. అగ్నేయ-.. ఒక విదిక్కు; ప్రా. అగ్నేయ-;

క. అగ్గినకొణం.

<నం. అగ్నేయ-.

అగ్గ చూ. అగ్గము. అ. క్రి. ఇమిడియుండు, అమరు. విష్ణుమా. 3.12, భావణ్య. 35.

<అగ్గ (ము) + క.

అగ్గరారమ్ య.చూ. అగ్గరము. వి. రాజు బ్రాహ్మణులకు దానంగా ఇచ్చిన గ్రామం.

అగ్గవ య. అగ్గవ. వి. చౌక, వెలతక్కువ (శ.ర.). వి. 1. చౌకగా ఉండటం; 2. ఆధిక్యం, ఎక్కువ; 3. జరిదు.

నం. అర్థ-.. విలువ, మూల్యం, విలువైనది; ప్రా. అర్థ. విలువ, ఎక్కువ వెల; అ.మా. అర్థ. వెల, విలువ; పా. అగ్గ-; అర్థియ. విలువైన.

క. అగ్గ, హగ్గ. వెల, చౌక; తు. అగ్గ. నరకుల రాయితీ.

<ప్రా. అర్థ- <నం. అర్థ-.. అర్థ వివరి.

అగ్గవగా కొను న.క్రి. చౌకగా కొను. అగ్గవగా తీయు న.క్రి. చౌకగా కొను.

అగ్గవగాకొను చూ. అగ్గవ.

అగ్గవగాతీయు చూ. అగ్గవ.

అగ్గవ య.చూ. అగ్గవ. వి. మూల్యం, దర, విజ్ఞా. 2.73.

అగ్గడ(న్) అ²+గడ(న్). క్రి.వి. అక్కడ, ఆచోట. ఆము. 5.122.

అగ్గికారై అగ్గి+కారై. వి. దరణికారై.

అగ్గికుల క్షత్రియులు వి. బ.వ. వల్లెకార్లు.

అగ్గిమచ్చ అగ్గి+మచ్చ. వి. కొరివిమచ్చ, కాలిన మచ్చలాగా నల్లగా కన్పించే మచ్చ.

అగ్గివేండ్రపాకు య. అగ్గివేండ్రపాకు; చూ. అగ్గివేండ్రము. వి. అగండ్రపాకు.

అగ్గివేండ్రము అగ్గి+వేండ్రము. వి. అగండ్రపాకు; వ్య. అగ్గివరె వేడి బనది.

అగ్గిహోత్రాలు వి. బ.వ. సిగరెట్లు, బీడిలు; వ్య. కార్తే అగ్నులని సాక్షేపంగా (బ్రౌ.).

అగ్గిశబిండి వి. ఒక చోటనుంచి మరొక చోటికి తీసుకు పోవడానికి అనువైన అగసాలె వాని కొలిమి; ఆవేయమైన అంగార దాని (బ్రౌ.).

నం. అగ్నిష్టికా. అశ్వమేధ యాగంలో అగ్ని కొనితెచ్చే బండి; అగ్నిష్ట-.. పెనం; ప్రా. అగ్నిట్ట-.. అగ్నియందున్నది.

<అగ్నిశ-+బండి. మిశ్ర న.; (అగ్నిశ-<నం. అగ్నిష్ట-; అసాదు రూపం).

అగ్గరము య. అగ్గరారం. వి. రాజు బ్రాహ్మణులకు దాన మిచ్చిన భూమి లేదా గ్రామం; బ్రాహ్మణులు నివసించే వీధి లేక గ్రామం; అగ్గహారం.

నం. అగ్గహార-.. బ్రాహ్మణుల నివాసం కోసం రాజు ఇచ్చిన భూమి లేక గ్రామం; అగ్గ. ముందు, హార. ప్రదేశం; ప్రా. అగ్గహార-.

<నం. అగ్గహార-.

అగ్గితాడు య.చూ. అగ్గిరి.

అగ్రిమెంటు వి. ఒడంబడిక, కరారునామా.

<ఇం. Agreement.

అభిమతి వి. మొదలియార్థలో ఒక తెగ.

క. అకంపటయర్. కంకాపాదు మదుర జిల్లాలో ఒక కావు పులం.

అహోరిండు రూ. అగోరిండు. అ.ప్రి. 1. ఆహోరిండు, మొరపెట్టు; 2. దూకుపడు; 3. భయపడు (బ్రౌ.).

పో.చూ.క. అకొరమ్. భయంకరత్వం.

<అహోర+ఇండు (అహోర-- భయంకరాదాదాన) ననునరించే ఒకానొక ప్రవ గాథ).

అంక¹ వి. పార్వం, దెన. బో.బ. 6.25.

క. అంక. పక్క; పో.చూ. అంకవటి. రికాబు; పో.చూ. మ. అంకవటి.

అంక <వంక.

అంక²(ము) వి. 1. యుద్ధం, ద్వంద్వయుద్ధం; 2. వినోదయుద్ధం. నం. అంక. వినోదయుద్ధం, యుద్ధం;

క. అంక. యుద్ధం, కోడిపందెం; క. అంకం. యుద్ధం; మ. అంకం. యుద్ధం, ద్వంద్వయుద్ధం.

<నం. అంక--

అంకకాడు రూ. అంకకాటుడు, అంకకాడు, అంకకాడు. వి. 1. మొనగాడు, ముట్టుడు, కూరుడు; వ్య. సేనాపతి; 2. కళంకంగంవాడు. కవిక. 3.98; 3. చలపాది, మాత్సర్యశీలుడు. ఆము. 4.263. అంకకాటుడు రూ.చూ. అంకకాడు. వి. కూరుడు, మొనగాడు. క. అంకకాట. అంకకాడు రూ.చూ. అంకకాడు. వి. ప్రదానుడు, ముట్టుడు. అంక³ > అంక² (ఎ)+కాడు. అంకకాడు రూ.చూ. అంకకాడు. వి. ప్రదానుడు, మొనగాడు, వర్తక ముట్టుడు, శ్రేష్ఠి.

<అంక²+కాడు.

అంక⁴ రూ. అంక. వి. (ఎద్దు మొ.వి) మొదమిది కాది పదబోసి కిందికి తెచ్చుకోవటం.

అంకకాడు చూ. అంక².

అంకకాటుడు చూ. అంక²; రూ.చూ. అంకకాడు.

అంకకము¹ రూ. అంగళ(ం). వి. 1. రెండు స్తంభాల మధ్య ప్రదేశం. ద.దా.రా. 4.789; 2. ముంగిలి, ప్రాంగణం; 3. నివేశన ప్రాదేశిక ప్రమాణం, 12×6 అడుగులు; 4. పెరడు, చక్రవం, చతుర్గాళ.

నం. అంగన(ణ)మ్. ముంగిలి, ఇంటిముందరి బోటు, బోటు, నడిచే బోటు, నడవటం; ప్రా. అ.చూ. పా. అంగణమ్. ఆవరణ; బెం. బ. హం. పం. అంగనమ్; మరా. అంగణమ్; ఉ. అంగన; గు. అంగుణమ్;

క. అంకణ. రెండు స్తంభాల మధ్య ప్రదేశం; ఉ. అంకణ. చక్రవం, చతుర్గాళ, చిన్నగది; క. అంకణమ్. పెరడు, తూము, బోటు, గది, రెండు స్తంభాల మధ్య ప్రదేశం, నివేశన ప్రాదేశిక పరిమాణం 12'×6', బురద; మ. అంకణమ్. పెరడు, ఆవరణ; ట. అంగెని పెరడు; పో.చూ. పర్తి. అంగిడె. ఆవరణ.

<ప్రా. అంగణమ్.

అంకణమ్² వి. అధికారం, పెత్తనం.

అంకకాడు రూ. వంకరాది. వి. 1. దక్షిణాన ఆకాశంలో

వరుసగా నిలువున కనపడే ఆయిదు చుక్కలు; 2. మోచేలి పంపు వరకే కన్పించే పన్నెండు చుక్కలు (అని భావించు).

అంకదేవర వి. పల్లెచార్ల దేవత; చూ. అంకమ్మ.

అంకదోష అంక + దోష. వి. ఒకరికం దోష (Leea sambucina).

అంకవ(ము) వి. దగవన్నామాంకిరమైన స్తోత్రం. పండి.చ. 294 పు., దీపా. 66 పు., బసవ. 4.127 పు.

నం. అంకనమ్. గుడ్డు, ముర్ర; ప్రా. అ.చూ. అంకణమ్.

<నం. అంకన--

అంకపాంకములు మిశ్రన. ; రూ. అంకపాంచాలు. అంకా పాంకాలు. అంకాపాంచాలు. వి. 1. వేగిరం; 2. కోపం. రామా. 7.49; 3. విచారం; విచ. పీఠం. పీఠం. అధికం.

క. పాంక. ఉహ్సంగే శార్యం; పో.చూ. పాంగ. మహాశార్యగారి; క. పాంకు. అ.ప్రి. ఉదురు, ఉహ్సంగు.

<నం. అంక-+పాంకము. రూపు, ఉబ్బు; మనః ప్రవృత్తి ప్రవర్తకం.

అంకపాంకాలు రూ.చూ. అంకపాంకములు.

అంకమాలిక పో.చూ. అంకించు, అంకన. వి. స్తోత్రం. ట.నం. 3.281, 11.620.

పో.చూ. క. అంకమాలై. శరీరావయవాలను పర్చించే పద్యం.

<స్థం. అంక²+మాలిక; వ్య. నామాంకిరంగా రాయ బద్ధ కీర్తన.

అంకము వి. కప్పు రెన్నటం, ఆవేపం. మైదా. 1.13.

ఇది ద్రావిడ పదమని నూ.ని. ; నం. 'అంక'కు పాప మనీ కళంకమనీ అర్థం ఉంది. ఇది కచ్చన్యమైనా రావచ్చు. అంకమ్మ రూ.చూ. అంకాళమ్మ. వి. ఒక గ్రామదేవత.

అంకమ్మపివాలు చూ. నివము. వి. బ.ప. ఒక దేవత హునినప్పటి చేష్టలు. అంకమ్మసోకాలు అంకమ్మ+సోకాలు

<నం. శోక-. వి. బ.ప. విద్యులు, పెదబొబ్బలు.

అంకమ్మ పివాలు చూ. అంకమ్మ.

అంకమ్మ సోకాలు చూ. అంకమ్మ.

అంకరిమ్మ రూ.చూ. అంకాళమ్మ. వి. ఒక గ్రామదేవత.

అంకవంక వి. మార్గవం, సమ్రత, విదేయత.

<అంక+వంక; అంక <ఆణగు. పంగు, లోబడు.

అంకవచ్చియ రూ. అంకవన్నె, అంకె పన్నియ, అంకెవన్నె. వి. రికాబు, గుర్రాన్ని ఎక్కటానికై అమరేసి ఇనుప మెట్టు. ఇందు. 2.254.

క. అంకవణి (అంక-వ-అణి). అలంకృతమైన ఆననం; అంకొళి, అంగవడి (అంక-వడి). రికాబు; ట. అంకొలె; క. అంకవటి, అంకవటి; మ. అంక వటి, అంకపటి.

అంకవన్నె రూ.చూ. అంకవన్నియ. వి. రికాబు. ఆము. 2.272, ప్రధా. 2.38.

అంకసిరి వి. అరవై ఏళ్ల నిండిన కర్వాక వచ్చే ఉబ్బు.

అంకాశాపా వి. కోదశాపాలు.

అంకాపాకా పో.చూ. అంకాపాంకములు. వి. కోపం.

< అంకాపాంకాలు; అర్థవివరి.

అంకాపాంకములు దూ.చూ. అంకపాంకములు. వి. 1. కోపం. రామా. 7.50; 2. విరోధం. కవిగ. 1; విజ. పీఠం, పీఠం, అధికం.

అంకాపాంకాలు దూ.చూ. అంకపాంకములు.

అంకారిండు పో.చూ. అంగదు. అ.క్రి. ఓడ తెరదాప ఎత్తిపోవు; అంగదు (అంకోడ) ఎత్తు.

నే. అంగర్, అంగుర్, అంగదు, లోలకం; హిం. అంకోరా. అంగదు; ఉ. అంకా, అంకి, అంకి, వంపు కలిగిన ఇనపవస్తువు, దాదం మురికి, గాలం; పార. అంగర్; అర. హంబర్, తెరదాపతాడు కట్టేందుకు పదిలేరుకు ఉపయోగించే లోహపుముక్క;

క. నంగల్, అంగర్, అంగర. అంగదు; తు. అంగరు; త. నంకూరమ్, అంకర్; మ. నంగూరమ్, అంగర్.

< ఉ. అంకా.

అంకాలమ్మ దూ.చూ. అంకాళమ్మ. వి. ఒక గ్రామదేవత.

అంకాలు¹ వి. పాలచెట్టు, నందివృక్షం (Mimusops hexandra).

అంకాలు² చూ. పి.వ. అంకెము. వి. బి.వ. గోనె సంచులు.

అంకాళమ్మ దూ. అంకమ్మ, అంకలమ్మ, అంకాలమ్మ, మంకాళమ్మ. వి. 1. ఒక వృక్షి పేరు, నంజాచాచకం. విజ్ఞా. 2; 2. ఒక గ్రామదేవత, కాళివరాచారం.

సం. మహానాళి;

క. అంకయ్య. కాళి అవతారం; అంకాళమ్మై, అంకాళి. గ్రామదేవత, ప్రళయకాళి.

మహా-కాళి+అమ్మ > మాంకాళమ్మ > అంకాళమ్మ > అంకమ్మ > అంకు.

-అంకి¹ కృత్యత్యయం; అడ్డి-అంకి. అడ్డంకి. వేంక. పంచ. 4.243.

-అంకి² దూ. -అంగి¹. ప్రత్య. పిట్టల పేర్ల చివరవచ్చే ప్రత్యయం: ఉల్లంకి చూ. ప్రబంధ. 238.

క. ఉల్లాన్. ఉల్లాంపిట్ట,

-అంకి³ దూ. -అంగి². ప్రత్య. గ్రామనామాల్లో ఉత్తర భాగాన వచ్చే ప్రత్యయం: అయ్యంకి, ఈరంకి, తాడంకి, పోరంకి (అంకి. నరిహద్దు అని కొందరు).

అంకికాడు చూ. అంక². దూ.చూ. అంకకాడు.

అంకించు¹ న.క్రి. 1. గమనించు. పండి. చ. 1.61 పు; 2. స్తుతించు, పొగడు. పండి. చ. 1.3 పు, భాగ. 3.134; 3. భావించు. భాగ. 7.160; 4. వైకెత్తు. వై.దా. 8.814; 5. ఉగ్గడించు. మను. 4.27; అ.క్రి. ఒప్పు, ప్రశంసించు. పను. 4.23.

సం. అంక-. గుర్తు;

క. అంకిసు. గుర్తించు, గమనించు. శ్రద్ధ పహించు;

త. అంకమ్. గుర్తు, చిహ్నం.

< సం. అంక-+ఇంచు.

అంకించు² న.క్రి. 1. పట్టుకొను. కృ.శకు. 3.47;

2. తాల్చు, హను, వహించు. అచ్చ. రా. అవద్య. 75. ద్వి. శ.సా. 1.47 పు. 16 పం.; 3. కలిగించు. భక. 1.81; 4. అపహరించు. కృష్ణా. 2; 5. వశపరచుకొను.

అంకించు³ అంక¹+ఇంచు. న.క్రి. 1. పక్కకు తిప్పు, అడించు. నిర్య. 3.38, వై.దా. 2.31; 2. వైకెత్తు. రం. రా.

అంకిడి వి. తున్నీ పట్టుకో ఒకడును, మల్లబండ విశేషం. ప్రబంధ. 89.

లహుళ: < *అంకిడి; అంక¹ (పక్క)+ఇడి (విరగ గొట్టటం).

అంకిడిలు దూ. అంకిసిడు. వి. గుర్రవత్తినుకు వేసే అలంకారం.

సం. అంకిణి;

పో.చూ. క. అంకవణి. అలంకృతమైన ఆననం.

లహుళ: < సం. అంకిడి. అలంకరణలో లాగా ఏదో ఒక గుర్తు లేక చిహ్నం గలది.

అంకిసిడు దూ.చూ. అంకిడిలు. వి. గుర్రవత్తినుకు వేసే అలంకారం.

అంకియ¹ దూ. అంకె¹. వి. సంఖ్య.

సం. అంక-సంఖ్య; ప్రా. అంకిఅ. గుర్తించబడిన; అరక. సంఖ్య; అ.మా. అంకియ. గుర్తుగల; కా. అంఖో. సంఖ్య; నే. అంకె. (అక్షరాల్లో కాక) అంకెలలో; హిం. అంక్. సంఖ్య; సిం. అంగు; గు. మరా. అంక;

క. అంకె (<సం. అంక-); తు. అంకె.; మ. అంకె, అక్కమ్.

< సం. అంక-.

అంకియ² దూ. అంకె². వి. వశం, అధీనం.

క. అంకె. ఆజ్ఞ, గాననం, అధికారం, వశం, నిగ్రహం; తు. అంకె.

< అంకు¹+ఇయ; లేదా కన్నడం నుంచి ప్రతిదేయం కావచ్చు.

అంకియము దూ.చూ. అంకియ.

అంకిలి¹ వి. 1. మర్కం, కీలకం. విజయ. 1.105; 2. తాలు మూలమందలి కీలు, దౌడకీలు. రంగ. చ. 3.90.

క. అణ్. పై+కీల్. కీలు.

< అన్ (ఉ). (మాటాడు)+కీర్ (ఉ); < సం. కీల-. కీలు, చాక్ స్థానం; అణ్+కీలు. పై కీలు.

మూ. ద్రా. *అణ్.

అంకిలి² వి. 1. ఖోదం, కలక. భార.విరా. 2.214, మా. 164, భాగ. 6.304; 2. అపద. భోజ. 3.144, నా. పంచ. 1.222; 3. నిరోధం, అడ్డు. కాళి. 3.11, కాహ్న. 2.187; 4. భంగం, నాశం. అచ్చ. రా.య. 474.

క. అన్. ఆనుకొను, వాలు, వంగు, నిరోధింపబడు, అలనమగు, పట్టుకొను, ధరించు, భరించు, నహించు మొ.;

క. అన్. ప్రతిఘటించు, నిరోధించు.

అన్ + కు > అంకు + ఇలి.

మూ.ద్రా. *అన్.

అంకిలివదు అ.క్రి. అగిపోవు, అద్దిపోవు. కోట. 6.376.
అంకిలిపాడు వి. అద్దు పాడు, భంగం, నాశం. హరి, పూ.
1.61. అంకిలిపెట్టు య. అంకిలివెట్టు. న.క్రి. బంధించు,
నిరోధించు, అడ్డగించు. ధా. రా. నుం. 71. అంకిలివదు
అ.క్రి. నశించు. కుత్స. 6.161. అంకిలివెట్టు య.చూ.
అంకిలి పెట్టు.

అంకిలివదు చూ. అంకిలి².

అంకిలిపాడు చూ. అంకిలి².

అంకిలిపెట్టు చూ. అంకిలి².

అంకిలివదు చూ. అంకిలి².

అంకిలివెట్టు చూ. అంకిలి².

అంకిళ్లు చూ. అంకిలి¹. వి. బ.వ. 1. దొడ ఎముకల
నరాలు; 2. దొడ ఎముకల కీళ్లు.

<అంకిలి + కీళ్లు (క్రి.).

అంకు¹ న.క్రి. చొడుగు, బరించు.

క. అక్కు. ఆక్రమించు, కౌగిలించు; క. అణుకు.
చేరు, చేరదీయు.

క. 'అక్కు' తెలుగులో సానునాసికమై ఉండవచ్చు.
అంకుడు² వి. పొందినవాడు, ఒకానొకదేవర; అంకమ్మ
కర్త.

అంకు¹ వి. ఒక గ్రామదేవత, అంకమ్మ (గౌరవనూచక
మైన అమ్మ అనే పదం లోపించి ఏర్పడిన సంక్షేప రూపం.)

అంకు² చూ. అంకిలి¹. వి. దొడ కీలు. ఆం. ధా. 2.143.

పో.చూ. మ. చంకు. గొంతుక.

(అంకిలిలో 'ఇలి' లోపించటంవల్ల ఏర్పడిన పూర్వ
నిర్మాణం కావచ్చు.)

అంకువలు వి. కాలువలు, అంకిళ్లు.

అంకుడు¹ వి. కొడిసె (Holarrhena anti-dysenterica).

నం. అంకొలు, అంకొల, అంకొల, అంకొలక.

కొడిసె; ప్రా. అంకొల, అంకొల్ల; అ.చూ. అంకొల్ల.

<నం. అంకొల. (అంకొల శబ్దం. ద్రా. ధా. లోంచి
నం. లోకి వచ్చిందని ఐహా).

అంకుడు² చూ. అంకు¹.

అంకుడుతెగులు వి. మిరప తెగులు.

అంకులు¹ చూ. అంకుడు². వి. బ.వ. చేవరలు.

అంకులు² పో.చూ. ఒంకి. వి. బ.వ. ఆభరణ విశేషం.
ద్వి.ధాగ. 10.1.8.

నం. అంక. ఆభరణం; ప్రా. అంక. ఒక జాతి రత్నం,
ముత్యం;

క. అంక, చంకి, ఒంకి, బంకి. ఒక రకం కొక్కెం,
కత్తి, దండ కడియం; కు. ఒంకి, ఒక రకం ఆభరణం.

అంకు + లు < నం. అంక-; పో.చూ. ఒంకి.

అంకువలు చూ. అంకు².

అంకునంకులకురాని అంకునంకులు + అ + కు + రాని.

విధ. నిరంకుశమైన, అవిధేయమైన. కల దిబ్బను. మొరకు;
వ్య. ఆజ్ఞాదులకు లోబడని.

అంకు < అంక (ఒడి); నంకిలి (చంకి); అంకునంకిలి
> అంకు నంకులు; వ్య. ఒడి చంక మామూలుగా వస్తు
వులు పెట్టుకునే చోట్లు; అంకునంకులకురాని. ఒడిలోకి
గానీ చంకలోకి గానీ రాని; ఎటూ ఒడగని.

అంకునంకులు వి. అవకాశం.

'అంకు నంకులకు రాని' నుండి పూర్వనిర్మాణం.

అంకునము వి. అంకుశం; ఏనుగు కుండవ్వలాన్ని పొడవ
టానికి ఉపయోగించే ఆయుధం. ఆం. ధా. 2.195.

నం. అంకుశ-; ప్రా. అ.చూ. అంకుశ; నే. అంకునో,
అంకునె, అంకునె. కొంకి, కొంకి గల చస్తువు; హిం.
అంకునో, అంకునో; ఉ. అంకునో;

క. అంకున, అంకున (<నం. అంకుశ-); కు.
అంకున; క. అంకుచము; మ. అంకునము.

<ప్రా. అంకున-.

అంకునముమాడ్చి వి. ఇరవయ్యేడు సర్పరాలలో
పందొమ్మిదవది, మూల; అంకుశం ఆచారంలో ఉండటం
వల్ల.

అంకునముమాడ్చి చూ. అంకునము.

అంకె¹ య.చూ. అంకియ¹.

అంకె² య.చూ. అంకియ². ధా.శ. 2.

అంకె³ వి. 1. సామీప్యం, చేరిక; 2. పట్టు, లనుదు,
ఉపకం.

పో.చూ. క. అంకె, అనికె. అనుదు, అనికె,
నమ్మిక; క. అణుక్కమ్. సామీప్యం; మ. అణుకుక.
చేరు, నమీపించు; పో.చూ. గోం. అంచనా - అంచ -
అంచాకా, అంచకా, నొక్కు; పో.చూ. కుష. అడ.
అకుకు, కలుపు; పో.చూ. పర్తి, అండ్. వింటి నారి
సందించటం.

<క. అనికె.

అంకెగొమ్మ న.క్రి. 1. కమ్ము, వ్యాపించు. రాజవా.
3.49; 2. ఆక్రమించు, ముట్టడించు. క. అంకెగొల్.
పట్టు, ముట్టడించు.

అంకె⁴ య.చూ. అంకె³.

అంకె⁵ య.చూ. అంకెము. వి. గోనె, సంచి.

అంకె⁶ వి. చార. (అంకె = 4 గీరలు).

అంకెకొడు చూ. అంకె².

అంకెగొమ్మ చూ. అంకె³.

అంకెవ¹ వి. ఒకానొక పల వృత్తం. ధా.శ. 3.69.

చమకం < అంకు¹ - ఎన.

అంకెవ² వి. గొర్రులో భాగం, ఇనప పంకి.

అంకెవ³ వి. గింజలు రాలిన కంకి, చచ్చు కంకి.

అంకెపురావ్యం చూ. అంకెం.

అంకెము య. అంకియము, అంకెం. వి. 1. రికాటు,
గుర్రాన్ని ఎక్కించుకు పక్కన అదుర్చున మెట్టు. వేమన.

2.267; 2. ఎత్తు మొ. వాటిపై వేసే బరువులో నగం, ఒక వక్క బరువు; 3. అంగెం దాన్యం వట్టే నంది; 4. ఎనలై నేర్ల దాన్యం.

క. అంకె. అనుకొను, ఈతకర, మీట; అనికె. పట్టుకొను, ఈతకర.

అంగెప్పదాన్యం ఎత్తు మోయగల దాన్యంలో నగం.

అంగెంగుర్ల వి. కుంచె కట్టుబడిలో చెంపలు కుట్టిన వట్టా, కుంచె చెంప.

అంగెళ్లనుడి యా. నంగెళ్లనుడి. వి. చేడినుడి, దొండకొయ్య నుడి, మోకాళ్ల దిగువన ఉండే నుడి.

అంగెవన్నియ యా.చా. అంకవన్నియ. వి. రికాబు. ఉ.రా. 7.397.

అంగెవన్నె యా.చా. అంక వన్నియ. అము. 2.29, కువ.చ. 2.56.

అంగెవన్నెముక నన్ననకువల చెవి మద్య రాగంలో రికాబు ఆకారంలో ఉండే ఎముక.

అంగెవన్నెముక చా. అంగెవన్నె.

అంగెవేసికొను అంగె+వేసి+కొను. పో.చా. అంక. అ.క్రి. 1. ఇద్దం లేనప్పుడు ఎద్దు మెడమీది కాడి కిందికి తెచ్చుకొను; 2. మొండికెత్తు.

అంగోనం వి. అనును, కాపీ పిడిమీది పొన్ను.

క. అనిసు+కూచు.

అంగ' వి. 1. వేగంగా పోవటానికై కాళ్ల చాచివేయటం. కువ.చ. 2.16; 2. పూర్తిగా చాచిన రెండడుగుల నడిమి ప్రదేశం, దాని పరిమాణం.

నం. అంఘ, అంఘలే, అనంఘ, వెళ్ల, బయలుదేరు. ప్రారంభించు, త్వరపెట్టు, త్వరగా మాట్లాడు, నిందించు; అంఘ, అడుగు.

క. అంగల. విడివిడిగా దూరంగా ఉండటం. దీన్ని 'అంగ'తో కలిపి 'అంగ' ద్రావిడ చాతువుగా నూ.ని. గ్రహించింది.

<నం. అంఘ-.

అంగకాల యా.చా. అంగకాల. అంగకాల యా. అంగకాల. వి. అంగలతో వేయ కాలత. అంగవేయ అ.క్రి. పెద్ద పెద్ద అడుగులు వేయ.

అంగ- విజ. శరీరం, శరీరావయవం.

నం. మహా. అంగ-. శరీరం; అమా. పా. అంగ-. అవయవం.

<నం. అంగ-.

అంగజాల వి. పొలాలకు నీళ్లు పెట్టే కావలివాడు. అంగ జాలలు వి. బవ. 1. అంగరక్షకులు, సౌవిద్యలు, అంతః పురపు కావలివాడు. కాశీ. 6.227; 2. రాజభటులు. పి. శకుం. 2.10. క. అంగచాల్కిరన్. గ్రామాధికారి ఆజ్ఞ ప్రకారం గ్రామస్థుల్ని నమీకరించి కావలసిన నరకులు సేకరించే సేవకుడు. <నం. అంగ (శరీరం)+ జాల (కవచం). కవచదారులైన అంగరక్షకులు. అంగ

జాలవాడు వి. గ్రామంలో అందరికీ రోబడి ఉండే వెట్టివాడు. అంగజీతము వి. సొంత జీతం. కా.శ. కో. (అంగ+జీతం—ఈ అర్థం విచారణీయం). అంగ దట్టము వి. 1. శరీరాన్నికప్పే ముతకబట్ట, పావడ, గాగర. మను. 2.27; 2. యోషాంతరీయం. అం.చా. 2.158. క. అంగదట్ట. పావడ; బహుళ. క. అమ్ (అందం)+ కమ్ > అంగ(మ్), అందంకోసం దరించిన వస్తుం, లేక నం. అంగ (శరీరం, అవయవం; అర్థ. వివరి. కప్పవలసిన అవయవం)+దట్ట. ముతకబట్ట (ఒక ప్రత్యేక శరీరభాగాన్ని కప్పకునేందుకు దరించే ముతక బట్ట). అంగబిల్ల యా. అంగ బిల్ల. వి. అడుపిల్లల మొలకు కట్టే వెండి లేక బంగారు బిల్ల. అంగబిల్ల యా.చా. అంగబిల్ల. అంగమచ్చము వి. 1. అడి యాలం, ఆనవాలు. రామాత్మ్య. 5.268, సారంగ. చ. 2.137; 2. శరీరంమీదిగుర్తు, వట్టుమచ్చ మొ. అంగమొల వి. దిన్నమొల. అంగమొలవాడు వి. వస్త్రహీనుడు, దిగం బరుడు. అంగమొలవేల్పు వి. దిగంబరుడు, శివుడు. అంగరక యా.చా. అంగరకా. వి. 1. చిన్నచొక్కా; 2. మిగాళ్ల వరకు వేళ్లాడేచొక్కా. అంగరకా యా. అంగరక, అంగరేకు. వి. అంగాన్ని రక్షించేది, అంగీ. నం. అంగరక; ప్రా. అంగరక్త; ఒ. అంగరక్తక; హిం. మరా. అంగరఖా; గు. అంగరఖు; క. అంగరక్త. కవచం; అంగరక్త. కామెత్తు, కవచం; అంగరేఖు. పెద్దచొక్కా; కు. అంగ రక్త. శరీరరక్షణం; అంగరేక. చొక్కా; క. అంగరక్కా. పురుషులు దరించే పొడుగాటి చొక్కా, రోని ఉరువు; మ. అంగరక్త. కవచం, చొక్కా. <మరా. అంగరకా <నం. అంగరక్తంపెట్టు న.క్రి. 1. రక్షణకోసం దేవతల్ని ప్రార్థించు, దీవించు; 2. జాగ్రత వహించు. అంగరంగ భోగములు వి. బ.వ. అంగానికి (దేవతా విగ్రహానికి), రంగానికి (దేవళానికి) చేసే భోగాలు, అలంకారాలు, నివేదనలు మొ.; క. అంగరంగభోగ. దేవతా విగ్రహాలకూ దేవళాలకూ చేసే భోగాలు, వైష్ణవ సంప్ర దాయం; క. అంకరంకవైష్ణవం. అన్నిరకాల సుఖాలు. <నం. అంగ (శరీరం)+రంగ (ప్రదేశం)+భోగ (సుఖం). అంగరంగవైభవములు వి. బ.వ. 1. దేవతారాధన ఉత్సవాలు. ద. హిం. కా. 4.702; 2. సుఖసంపదల అనుభవాలు. క. అంగరంగవైభవ; క. అంకరంక వైభవమే. <నం. అంగ (శరీరం)+రంగ (ప్రదేశం)+ వైభవ (ఉత్సవం). అంగరేఖ యా.చా. అంగరకా. పోడ. 3 ఆ.; 3. అంగవస్త్రము యా. అంగాస్త్రము, అంగోస్త్రము. వి. 1. ఉత్తరీయం, వైబట్ట; 2. కుడుచుకునే గుడ్డ; 3. కొల్లాయ గుడ్డ. నం. అంగ (శరీరం)+వస్త్రం (బట్ట); కా. అంగోస్త్ర; హిం. సిం. అంగోవా; ఉ. అంగోవా; మరా. అంగవస్త్రం, అంగుచే, అంగువో, అంగోవా. క. అంగవస్త్ర. వైబట్ట, కుడుగుడ్డ; కు. అంగవస్త్ర. అంగోస్త్ర; క. అంకవస్త్రము. <నం. అంగ+వస్త్రమ్.

అంగకాల చా. అంగ'.

అంగకాల చా. అంగ'.

అంగజాల చా. అంగ'.

అంగకాలు చూ. అంగి.

అంగకాలవాడు చూ. అంగి.

అంగకీకము చూ. అంగి.

అంగలిముద్రమంకము చూ. అంగడి.

అంగలివెం చూ. అంగడి.

అంగల్లోపెట్టు చూ. అంగడి.

అంగడము వి. నేర్పులేనివాడు; చూ. అంగదాలు. ఆర్థ వివరి.

అంగదాలు వి. బ.వ. జంతువులు.

౧. అంగులిగ. వేళ్లని నడిచేవి.

? < ౧. అంగుళిగ.

అంగడి వి. 1. అంగడి పీఠి, పీఠి. చార. ఆది. 6.148; 2. ఆపణం, దుకాణం. చార. ఆది. 8.73; 3. కొలుపు కూటం, రచ్చ, నడ. చార. ఉద్యో. 4.199; 4. న్యాయ నడ. విజ్ఞా. 3.42; 5. గ్రామసావిది, రచ్చసావిది. పాండు. 3.46; 6. అగసారె మొ. వారు పనిచేసే దోటు. చంద్రా. 4.17.

౭. అంగడి. దుకాణం, కొట్టు; పో.చూ. కడె. అంగడి, బజారు; కు. అంగడి. దుకాణం; పో.చూ. కడె. దుకాణం; క. అంకాటి, అణ్ణాటి. బజారు, బజారు పీఠి; పో.చూ. కడె. దుకాణం; మ. అణ్ణాటి. అంగడి, అంగడి పీఠి; కట. అంగడి, అంగడిపీఠి; కో. అంగడి, అంగార; కొ. ఒగడ్డ; కొండ. అంగడ్డ; పర్తి. అంగడ్. పెరడు, ఆవరణ; కొలా. అంగడి. బజారు; నా. అంగడి.

< తె. అమ్మ + కడ్ (అ) ఇ. అమ్మేదోటు.

మూ.ద్రా. *అమ్ + కాటి.

అంగలిముద్రమంకము వి. అంగడి పీఠిలో అమ్మకానికి తెచ్చే నరకులపై ముద్రవేయటానికి విధించే నుంకం. అంగలివెం వి. బజారు దర. అంగల్లోపెట్టు న.శ్రీ. బయటపెట్టు, వెల్లడిచేయు. వ్య. పీఠిలోపెట్టు. అంగడికాడు వి. దుకాణదారు, నడుకులమ్మేవాడు. ౭. అంగడి కాట, అంగడి గాట; పో.చూ. క. కడె-క-కార్దన్; మ. అణ్ణాటి-క-కార్దన్. అంగడికెట్టు అ.శ్రీ. బయటపడు, రచ్చకెట్టు. వ్య. పీఠిలోపడు. కవిక. 8.82. అంగడిగంప వి. కొట్టు. వానిన శ్రీ, అందరికీ అందుచున్నట్లు అందే అంగడి గంప నందిది. వల్నా. అంగడివాయకుడు వి. దుకాణంపై అధికారి. అంగడిపెట్టు చూ.చూ. అంగడి పెట్టు. అ.శ్రీ. దుకాణం పెట్టు. అంగడిమామకొమ అ.శ్రీ. దుకాణం మూయి. అంగడివెట్టు చూ.చూ. అంగడిపెట్టు. న.శ్రీ. పీఠిలో పెట్టు, బయట పెట్టు. ప్రదీప చ. 4. అంగడి వాడ వి. వివరిపీఠి. అంగడివాడు వి. దుకాణదారు. అంగడిపీఠి (పీఠి < నం. పీఠి). వి. వివరి పీఠి. క్రిదా. ౭. అంగడి బిది. అంగడిపెట్టు (-పెట్టు; చూ. అంగడి పెట్టు, అంగడివెట్టు; పో.చూ. అంగల్లో పెట్టు) న.శ్రీ. 1. బయటపెట్టు, వెల్లడిచేయు. కువ.చ. 8.43; 2. దుకాణం పెట్టు. ౭. అంగడి మాచ్చు. దుకాణంపెట్టు. అంగడివేయు

న.శ్రీ. 1. దుకాణం పెట్టు; 2. పనుపెట్టు సాగించు. అంగడిపిద్దాయము వి. అంగడిపై పన్నుల రూపంలో విక్రీతంగా వచ్చే ఆదాయం. అంగడి, నిర్ణయము. అంగడి మంకము బజార్లోగానీ నందలోగానీ దుకాణం పెట్టుకోటానికీ విధించే పన్ను.

అంగడికాడు చూ. అంగడి.

అంగడికెట్టు చూ. అంగడి.

అంగడిగంప చూ. అంగడి.

అంగడివాయకుడు చూ. అంగడి.

అంగడిపెట్టు చూ. అంగడి.

అంగడిమామకొమ చూ. అంగడి.

అంగడివెట్టు చూ. అంగడి.

అంగడివాడ చూ. అంగడి.

అంగడివాడు చూ. అంగడి.

అంగడిపీఠి చూ. అంగడి.

అంగడిపెట్టు చూ. అంగడి.

అంగడివేయు చూ. అంగడి.

అంగడిపిద్దాయము చూ. అంగడి.

అంగడిమంకము చూ. అంగడి.

అంగడ వి. 1. ఆట, కింది, ఆశ, ఆకలి. చార. ఆర. 2.121, శృం. నై. 8.173; 2. కోపం. చార. ఉద్యో. 1.128; 3. కుకూహలం, ఉత్సాహం. కు.నం. 12.116, శృం.నై. 3.25; 4. మనోవ్యథ, దుఃఖం. రామాద్యు. 5.224; 5. ఉపద్రవం, విపత్తు. నీలా. 2.58.

కు. అంగదనె. దప్పికగొన్న; అంగు. లోదం, కుకూహలం; అంగుని. పై; క. అంకా. నోరు తెరచు; అంకాప్పు. నోరు తెరవటం, దప్పికగొనటం; అంకతమ్. ఏనుగు కింది; అంకలాయ్. దుఃఖించు, చాదపడు, విచారించు, అనూయచెందు, ఆశపడు; కొండ. అంగల్. పైకి చూచు; పో.చూ. కు. అంగలి అవ. నోరు పెద్దదిగా తెరచు; అంగలంగ. నోరు తెరచి; పర్తి. అనల్-అనల్. నోరు పెద్దదిగా తెరచు; చాకొల్. ఆకలి, కరువు; పో.చూ. కొలా. అంగని. అవలంక; నా. అంగాని. పై; కురు. అంగ్లనా. నోరు పెద్దదిగా తెరచు; మార్త్. అంగ్ల. నోరు తెరచిన.

పో.చూ. ఆమ్ + కలి > ఆకలి; ఆమ్ + కొను > ఆకొను. ఆకలిగొను; ఆమ్ (ఆమ్మ). ఆహారం (వా.) బహుళ; ఆకలి గొనినప్పుడు, మింగేటప్పుడు నోరు తెరవటం కారణంగా ఈ ఆర్థం వచ్చి ఉండవచ్చు; ఆమ్ + కా. అంగా. నోరు తెరచు.

< *ఆమ్ + కడ. మూ.ద్రా. *ఆమ్. ఆకలి.

అంగడగొను (-కొను). అ.శ్రీ. ఆకలిగొను. కు. నం. 12.116.

అంగడగొను చూ. అంగడ.

అంగడట్టము చూ. అంగి.

అంగవ వి. దొడ్డి, ఇంటి ఆవరణం.

సం. అంగణ-; హిం. అంగన్.

<సం. అంగణ-

అంగవాలబిందె వి. ఒక రకం పాత్ర; అభిషేకానికి
జలాహరదార్థం ఉపయోగించే బిందె. వల్నా.

సం. అంగన్- గుర్తింపు.

అంగనాల బిందె. చమళ; చెక్కుడు పనిగల బిందె;
అంగనాలు. గుర్తులు, చెక్కుదాలు, నగిషీలు;

*అంగనములు <సం. అంగన్-

అంగపాక్క వి. దిగటానికి వీలుగా దావి గోడలో పెట్టిన
గూడు.

<అంగ¹ + కొక్క. అంగ పెట్టటానికి అనువైన
కన్నం.

అంగబిల్లి చూ. అంగ².

అంగబిళ్ల చూ. అంగ².

అంగమచ్చము చూ. అంగ².

అంగమణి వి. వివాహ సమయంలో విడిదికి పంపే పదార్థాలు
మొ.

క. అంగమణి. వదువుకు పెండ్లికానుక; కొలిచాలు
కానుక; క. అంగమణి. అరణం; వదువు అర్పించికి
శినుకుపోయే కట్నం.

<క. అంగమణి.

అంగము¹ దూ. అంగ², హంగు. వి. రీతి, విధం, విజయ.
1.40.

క. అంగ. రీతి, విధం.

<అమ్ + కు. మూ.ద్రా. *అమ్. అందం.

అంగము² పో.చూ. అంగ¹. వి. అందం, ఆకర్షణ.

క. అంగము. సాదావ్యం, సౌందర్యం.

అంగము³ చూ. అంగ². వి. ఆడుగురి; వ్య. శరీరావయవం.

అంగము⁴ దూ.చూ. హంగాము; చూ. అంగాము. మామిడి
మొ. చెట్ల కొలికారు పంట.

అంగమొల చూ. అంగ².

అంగమొలవాడు చూ. అంగ².

అంగమొలవేల్పు చూ. అంగ².

అంగందప్ప అ.క్రి. సిగ్గుమాలియుండు.

<అంగము³ + కప్ప. వ్య. అందం చందం లేకుండా
ఉండు.

అంగర దూ. చూ. అంగర. వి. బూడిద, నిప్పుతోఉన్న
కొగ్గు.

అంగరక చూ. అంగ².

అంగరకా చూ. అంగ².

అంగరక్షలుపెట్టు చూ. అంగ².

అంగరంగభోగములు చూ. అంగ².

అంగరంగవైభవములు చూ. అంగ².

అంగరపూవీయ వి. నివ్వలమీద కాల్చి చేసే రాజ్య. కాశీ.
7.185.

సం. పూప, పూపికా. గోధుమరాజ్య; ప్రా. పూఅ,
పూఅల, పూఅలిగా, పూవల, పూవలియా, పూవిత,
పూవిగా, పూవలిగా; పా. పూవ.

<సం. అంగర- (నివ్వ) + పూవీయ (<సం.
పూపికా); <ప్రా. పూఅ, పూవిత. ఎండిన పిండితోచేసిన
రాజ్య.

అంగరపూవీయ దూ. అంగరుజ్జ, అంగరాజ్జ, అంగరపూవీ.
వి. నివ్వలమీద కాల్చి చేసే రాజ్య. కాశీ. 7.186.

సం. అంగర (నివ్వ) + పోలికా (రాజ్య); పూలికా,

పోలి, పూవలి. రాజ్య; ప్రా. అంగర + పోలికా;

పో. చూ. క. అంగర పోలికా, అంగర పూలికా.

(<సం. అంగర స్పృటక-) నివ్వలమీద కాల్చే
రాజ్య.

<ప్రా. అంగర పోలికా <సం. అంగర పోలికా.

అంగరవారము వి. మంగళవారం.

సం. అంగరక వార-. కుజనియొక్క వారం; ప్రా.

అంగరగ వార, అంగరయ వార; పా. అంగర

వార; నా. అంగల్ వార; ఒ. అంగరక;

క. అంగరక వార.

<సం. అంగరక వార-.

అంగరెల్ల వి. కలువలూ కాకాలూ లేని ఇల్లు.

అంగర్ ? <క. అంకురి-(కన్పించు) + ఇల్లు.

అంగరుల్లె దూ.చూ. అంగర పోలియ.

అంగరేక వి. దేవతా విగ్రహాలకు మైహతలూ వస్త్రాలం
కాలాదులూ చేసే దేవకర్మ. ద.హిం.కా. 10.422. చూ.

అంగరకా.

అంగరేకు చూ. అంగ².

అంగరొల్లె దూ.చూ. అంగర పోలియ. చపాతి, ఒబ్బట్టు మొ.

ప్రదా. 5.112, హంస. 1.105.

అంగలవంగలుగా క్రి. విజ. చాలా కొందరగా. వ్య. చాచి
దేసిన ఆడుగులతో. అంగ(లు) + వంగ(లు); చూ.

అంగ¹, వంగ.

అంగలము వి. ముంగిలి.

<సం. అంగణమ్.

అంగలాఱు దూ.చూ. అంగలాఱు. అ.క్రి. 1. వగచు,
దుఃఖించు. కాశీ. 7.162; 2. భయాదులచే అరచు.

ఆము. 3.19.

అంగలాఱుపు వి. 1. దుఃఖం; 2. ఏడుపు.

అంగలాఱుపు చూ. అంగలాఱు; దూ.చూ. అంగలాఱు.

అంగలాఱు అంగల్ + అర్పు; దూ. అంగలాఱు. అ.క్రి.

1. భయాదులచేత దిగ్గరగా అరచు, ఏడుపు. కాశీ. 7.162,

హర. 3.10. ఆము. 3.19, సారంగ. 2.60, హంస.

4.229.

పో.చూ.క. అంగల్. దుఃఖంతో ఏకవటం; అంగ

లాఱు, అంగలాఱు, దుఃఖించు, ఏడుపు; అంగలాఱు.

దుఃఖం, ఏడుపు; పో.చూ.తు. అంగలప్ప, అంగలాప.

దురాళ, పేరాళ; పో.చూ.క. అంకలాయ్. ఏడుపు,

దుఃఖించు, అనూయ చెందు, అత్యాళపడు; అంక

లాయ్. అంకరి, మనోవ్యథ; మ. అంకలాయ్. ఏడుపు,

ఏడుపు, దుఃఖించు; కొండ. అంగ్లవమ్. కోరిక, ఇష్టం;

కురు. అంగ్లా, అంగ్లానా. పెద్దగా ఏడుపు.

<అంగల్ (అమ్ + కల్); పో.చూ. అంగడ.

అంగలాఱ్య చూ. అంగలాఱ్య. వి. 1. దిగ్గరగా విడవటం. రంగా. చ. 3.236; 2. మనోవ్యక్త. అం.దా. 1.131; 3. అవద. అం. నం. మాన. 59; 4. దుఃఖం; 5. అంగలాఱ్య. క. అంగలాఱ్యప్ర.

అంగలాఱ్య చూ. అంగలాఱ్య.

అంగలి చూ.చూ. అంగిలి. వి. లోటక్తుక.

అంగళి(0) చూ.చూ. అంకణము. వి. నలువదరపు చోట. మండువా ఇంట్లో మద్య నీరువడే వాళి స్థలం.

అంగవత్తము చూ. అంగ.

అంగవి వి. నంకృత్తి. కు. నం. 9.55.

బహుళ: <అంగవించు.

అంగవించు అ. శ్రీ. 1. దగ్గరకు వచ్చు, చేదవ అగు. పద్య. 3.128; 2. ఉంకించు, యర్పించు. శృం. నై. 7.46; 3. మించు, జయించు. శృం. నై. 5.145; 4. తెగించు, సాహసించు, పొందు. 3.61.

క. అంగవిను, అంగయెను. కలియు, ఏకమగు, మూగు, వట్టుకొను, శ్రద్ధ వహించు; పో.చూ.క. అణుకు. సహించు; పో.చూ.మ. అనుకుక, అణయికు. పై.

<అంగి (కే) + గంచు. వ్య. అడుగువేయు.

అంగవేయు చూ. అంగ.

అంగామా చూ.చూ. హంగామా. వి. గలదా.

అంగామా వి. వర్ణాలు ఎక్కువగా కురిసిన నంవత్తరం.

గు. హంగామ. ఋకు సంబంధమైనది; మరా. హంగామి; ఉ. హంగామి; పార. అంగామ.

క. హంగామి. ఋకు సంబంధి; హంగాము. ఋకువు; క. అంగామి. కాక్కారికం; మ. అంగామి. ఋరువు. కాక్కారిక నియామకం.

<ఉ. హంగామ్ <పార.

అంగాము చూ.చూ. హంగాము. వి. సూర్యక్షకాలం, కోకల కాలం, కొలి వంటకారు. చూ. అంగామా, 'అంగాము' అంటే వైరు వంటకు వచ్చే కాలం అని ఆర్థం; ఇక్కడ కొలి వైరు వంట అనే ఆర్థంతో దూడి.

అంగాయ వి. ఆదరణలు.

సం. అంగజ. శరీరం నుంచి వుట్టినది, అలంకారం; అంగజాత. అలంకారం; ప్రా. అంగయ. అలంకారం, దండకడియం; అమా. అంగయ. దేవరా విగ్రహాలంకారం, దండకడియం; మరా. అంగాజ. జోలపాట.

<ప్రా. అంగయ.

అంగార! చూ. అంగర. వి. బూడిద, నిప్పుతో ఉన్న చొగ్గు.

సం. అంగారక, చొగ్గు, మందురున్న చొగ్గు; ప్రా.సా. అంగర; ఓ. హిం. అంగారా; గు. అంగార.

క. అంగర, అంగార; క. అంకారకమ.

<సం. అంగార.

అంగార! వి. నిమెంటు పూత.

ఉ. అంగారహ. రేఖాచిత్రం; పార. అంగార. పూత, వర్ణచిత్రం.

<ఉ. అంగారహ <పార.

అంగారకుడు వి. మంగలి (వా.) ('మంగలి' అనటానికి బదులు మర్యాదగా 'మంగళ' అని తర్జుమాయంగా 'అంగారక' అని వ్రయుర్తం).

అంగారబొట్టలు అంగార (సం.) + డ + ట్ట + లు; చూ. అంగరొట్టె. వి. బ.వ. వేయించిన గోధుమ బొట్టలు.

అంగారపోడి చూ.చూ. అంగర పోలియ. వి. నిప్పులమీద వార్చిన బొట్ట.

అంగారు చూ. అంగార. వి. రామ, బొట్టు పెట్టుకునే నల్లని పదార్థం.

ఓ. అంగారహ. బొగ్గునుంచి రయ్యైన పదార్థం; క. అంకారం. మార్మబ్రాహ్మణులు పెట్టుకునే బొట్టు.

అంగాత్తము చూ.చూ. అంగవత్తము. వి. ఉత్తరీయం.

అంగి చూ. అంగియ, అంగి. వి. 1. మిగాళ్ల దానా వేళ్లతో చొక్కా. సమీర. 1.74; 2. పైన దరించే మర్చానం. అం.దా. 2.156.

సం. అంగికా. రవిక, చొక్కా; పా. అంగిఅ. కొన్ని అంగాలు కలది, ఉ. అంగియ. రవిక.

క. కు. కొలా. అంగి. చొక్కా, పొడుగాటి చొక్కా; క. అంకి. పై.

<ప్రా. అంగి అ <సం. అంగికా.

-అంగి! చూ.చూ. -అంగి. ప్రత్య. పిట్టల పేర్ల చివర వచ్చే ప్రత్యయం. ఉల్లంగి. హంస. 3.18.

-అంగి! చూ.చూ. -అంగి. ప్రత్య. గ్రామ నామాల్లో చివర వచ్చే ప్రత్యయం. కోరంగి, పొట్టంగి, బాదంగి, మేరంగి.

అంగిటిగుంట చూ. అంగిలి.

అంగిటిముల్లు చూ. అంగిలి.

అంగియ చూ.చూ. అంగి.

అంగిలి చూ. అంగలి, అంగుడి, అంగుడు. వి. 1. అంకర్లకం, లోకుత్తుక, కొండనాలుక ఉండే చోటు. లేంక వంచం. 2.109, దళా. 1.196; 2. కాలువు.

క. అంగళ, అంగళు, అంగుళ, అంగుళి, అంగుళె. కాలువు; పో.చూ. మ. అంగా. నోరుతెరచు; అంగావుని. పై; క. అణ్ణామ. కాలువు, లోకుత్తుక, నోటి పైభాగం, కొండనాలుక; అణ్ణాక్కు. కొండనాలుక; కుజి. గుంట; పో.చూ. అంకా. నోరుతెరచు; పో.చూ. మ. అణ్ణామ. కాలువు.

తె. అన్-ఉ (వలుకు) + క.క.మ. కుళి (గుంట).

మూ.ద్రా. *అన్ (పై) + కుటి (గుంట)

అంగిటిగుంట వి. గళగర్తం, వావిక, కుత్తుక. రామా. 3.155. అంగిటిముల్లు వి. 1. ఉపజిహ్వాచార్యంగం, గళాం కురం, కొండనాలుక రాలూకు రోగం. బసవ. 3.325; 2. ఉపజిహ్వాక, కొండనాలుక; బసవ. 3.340, 3. గాలి మొ.

పోకకుండా చిత్తలమొలకు కట్టే త్రిభులాచారవ దూహ విశేషం. క. అంగులియముఖ, క్వానమా ఆహార క్రియనూ అధ్యగించే ఉపదిహ్వాచార్యం. అంగిరినుంబి వి. గళగర్తం, వావిక.

అంగిరినుంబి చూ. అంగిరి.

అంగి రూ.చూ. అంగి. వి. దుదాసీలు, మదరాసీలు దరించే హొడుగాది దొక్క, నిలువటంగి, గువ్వల. క. 10. చెన్న. వి. 12 ప.

అంగు¹ వి. 1. అందం. యయా. 3.52; 2. ఒప్పడం; విజ. ఒప్పడమైన, అందమైన, ఇంచైన.

క. అను, అనుభ, అనుభ, అర్హత, జాచిర్యం, నాజాకు, అందం; అణి. అందం, అర్హత, నాజాకు, సంకుప్తి; అంద. పై; పో.చూ.కు. అంద. అందం; క. అంకక్కారణ. సోకుగాదు; అంకణ. సుందర ప్రదేశం; అంకమ. శరీరసౌందర్యం; ఆమ్. అందం; అణి. అందం; చు. అమ్. అందం; అణి. అందంగా ఉండు; పో.చూ. అణి. అలంకారం; అణియుక. దరించు, అలంకరించుకొను.

<అమ్+కు. మూ.ద్రా. అన్ (అన్). అందంగా ఉండు.

అంగుగ క్రి. విజ. ఒప్పడంగా, చక్కగా.

అంగు² రూ.చూ. అంగము¹. వి. రీతి, విధం. అంద్రా. 6.93, రసిక. 5.76.

అంగు³ రూ. హంగు. వి. 1. అంగణం. ప్రదానమైనదానికి సహచారంగా ఉండే పరికరం; 2. గృహావకరణం, పాత్ర మొ.; 3. నడుపాయం, సౌకర్యం.

<ఉ. హంగ్. బలం, సైన్యం.

అంగుదాద రూ. హంగుదాదు. వి. 1. పోగం మేళంలో రాళం వేసేవాడు; 2. నహాయకుడు.

అంగు⁴ చూ. అంగ². వి. శరీరావయవం.

సం. అంగ- శరీరం, ఆవయవం; ప్రా. అంగ. పై.

<అంగ².

అంగుగ చూ. అంగు¹.

అంగుటము రూ. ఉంగటము, ఉంగుటము. వి. 1. బొటనవేలు. దార. ఆర. 2.104, శబ్ద. 2.161; 2. వేలు. అం.దా. 2.139; 3. అంగుళం, బొటనవేలి ప్రమాణం.

సం. అంగుట-. బొటనవేలు; ప్రా. అంగుట్ట-, అంగుట్టో; ఆమా.పా. అంగుట్ట; నే. అంగుటి; అ. అంగటి; తెం. అనుటి; హిం. అంగూథ; పం. అంగూథ; సిం. అంగూథ; గు. అంగుథో; మరా. అంగితి; సింహ. అంగుట; ఉ. అంగూథా; పార. అంగుస్త;

క. అంగుట, ఉంగుట, ఉంగుట్ట (<సం. అంగుట్ట-); కు. అంగుట్ట, ఉంగుట్ట, అంగుట్ట, ఉంగుట్ట; ప. అంగుట్టమే, అంగులమే, వేలు; అంగులి. వేలు, కాలివేలు.

<ప్రా. అంగుట్ట-<సం. అంగుట్ట-.

అంగుడి రూ.చూ. అంగిరి. వి. చోకుత్తుక, బాలువ.

అంగుడు రూ.చూ. అంగిరి. వి. 1. చోకుత్తుక, బాలువ; 2. అర్చికొండ ఉండే దొవ్వవంటి భాగం (అంగిరివరి ఉండటంవల్ల ఈ పేరు వచ్చిఉండవచ్చు).

అంగుడుతుడుపి రూ.చూ. అంగుడు దుడిపి వి. కొండె గాదు, కంటాలమారి. అంగుడుదుడిపి రూ. అంగుడు తుడుపి, అంగుడు దుడువ. వి. చాడీకోరు, కంటాలమారి. క. అంకిటులొట్టుప్పి, కొండెగాదు; పో.చూ. తొట్టుప్పి. చాడీకోరు; తొట్టుప్పి. నింద; తొట్టు. కల్పించు, అదాంబాలువేయు. వ్య. అంగిట్లో అపవాదులు నృప్తించే వాడు. అంగుడుతుడువు రూ.చూ. అంగుడుదుడిపి.

అంగుడుతుడుపి చూ. అంగుడు.

అంగుడుదుడిపి చూ. అంగుడు.

అంగుడుతుడువు చూ. అంగుడు.

అంగుడుముట్టు పో.చూ. అంగదిక్. వి. పిల్లల మొలకు కట్టే ఒక ఆభరణం ('అంగుడి', 'అంగుడు' మొ. వదాల సాదృశ్యంవల్ల 'అంగ', 'అంగుడు' గా మారి ఉండ వచ్చు).

అంగుడు+ముట్టు.

అంగుదాద చూ. అంగు³.

అంగులు వి. దబ్బు. చూ. అంగదాలు. బహుళ. పశువులనే దబ్బుగా వ్యవహరించే ఆచారాన్ని బట్టి అర్థ వివరి.; వర్ణలోపం.

అంగుళము వి. అడుగు (బ్రిటిష్ రైల్వేమానం) లో వన్నెంబో వంతు; గజంలో 30వ వంతు.

సం. అంగుల-. 8 యవల ప్రమాణం; ప్రా. పా. అంగుల; కా. అంగుల్; నే. అమల్; ఒ. అంగుల్. హిం. అంగుల; పం. ఉంగల్; ల. అంగుల్; సిం. అటురు; గు. అంగల్; మరా. అంగూల్; సింహ. అంగుల; అర. అంగుల్. (తెలుగులోనూ, హిందీ మొ; కొన్ని ఉత్తరాది భాషల్లోనూ అడుగులో 12వ వంతు అనే అర్థంలో దూడి).

అంగుప్తాప వి. తుడుపు, తాడుగు. కుట్టు పనివాడు వేరికి పెట్టుకొనే కుడుక; అంగుళిద్రాణం.

హిం. అంగుస్తానా; మరా. అంగుస్తన్, అంగుస్తాన్. అంగుష్ఠాణ; ఉ. అంగుస్తానా; పార. అంగుస్తదాన్; క. అంగుస్తాన్.

<మరా. అంగుస్తన్. <సం. అంగుష్ఠ-.

అంగూరు వి. ద్రాక్ష.

నే. హిం. ఉ. అంగూర్; మరా. అంగూర; క. అంగూర.

<ఉ. అంగూర్.

అంగే అవ్య. ఓసి, సీచ స్త్రీ సంబోధనం.

ప్రా. హంజె. నవినిగాని, దానినిగాని పిలవటానికి వాడే అవ్యయం;

క. హంజె.

అంగోచ చూ. అంగోత్తము. వి. ఎరువులో తెల్లగీరలు

వడెట్లు నేసిన కలపాగాగుడ్డ.

అంగోత్తవుపాట్ల చూ. అంగోత్తము.

అంగోత్తము దూ.చూ. అంగవస్త్రము. వి. పై బట్ట.

అంగోత్తవుపాట్ల వి. ఎంత తిన్నా నైకి లేవని పాట్ల. అంగవస్త్రము + పాట్ల (మాం.కో.). (అంగవస్త్రం పరిమాణంలో చాలా చిన్నది కాబట్టి మామూలుగానే పాట్లచుట్టూ చాలించాలకుండా ఉంటుంది. ఎంత తిన్నా నైకి లేవకుండా అంగవస్త్రం కట్టుకోవానికి అనువుగా ఉండే పాట్ల అని అర్థం.)

అంగ్రేజీపెంకు వి. మంగుళూరి పెంకు.

అంగ్రేజీ + పెంకు. (ఇంగ్లీషువారి నుంచి ఈ రకం పెంకు వాడుకలోకి రావడంవల్ల ఈ పేరువచ్చింది.)

-అకే వ్రత్య. ఓ, గు లు అంకమందుగల క్రియలపై వచ్చే కృత్ వ్రత్యయం. మలంగు < మలంకు ; మలంకు-అ < మలంక ; అర్వాకానిక విభజనంవల్ల-మర్- (అంక) అకే ; కలంగు-అ. కలంక, కల్-అకే ; మలంక. మెలిక. చార. దీప్య. 1.269. ఆదేశ వచాంశం:- అకే < -అంగు.

క. కలంకు, కలకు. కదలించు, కలచు ; కలకు, కలక. మురికి ; మలంగు, మలంగు. వంగు ; మలకు, వంపు ; క. కలంకు. కలకచెందు ; కలక్కమ్. కలక ; మలంకు కలవరపడు ; మలక్కమ్. కలవరం ; (-అక్కమ్ < *అంకు)

-అకే < *అకమ్.

అవట దూ.చూ. అచ్చోటు. వి. అక్కడ, అచ్చోటు. చార. ఉచ్చో. 4.828, కాంతి. 3.92, అను. 4.438.

అ + చోటు > అచ్చోటు > అచ్చోటు > అచ్చుటు > అవట.

అవరించు దూ.చూ. అచ్చరించు. అ.క్రి. అగ్రహించు, వట్టవట్టు. నవనాక. 5.260.22.

అవారిము విజ. విరివియైనది. వృతులం.

నం. అత్యర్థ అర్థతకు మించినది. అత్యధికం, అపరిమితం ; అత్యంత. అమితం, అధికం, అనంతం ; మహా. అవృత్త. అత్యధికం ; నే. అచాదు. కలదిరుసు ; అచాన్ల. అత్యధికం ; మరా. అచాట. బలమైన, తీవ్రమైన.

< మరా. అచాట.

అచిత్త వి. రోగం వలన దొర్లబయ్యం. చూ. అనురునురు.

ప్రా. అచిత్త-. అచేతనం, జీవరహితం ;

క. అనుర్. వినుగు, వేసాదు ; కు. అసరు. దగ, దప్ప ; క. అచర్. మూర్చ, మైకం ; అచర్త్ర (అచర్త్ర), ముక్తకలిగించు ; అచతి. మైకం ; మ. అశతి. మైకం, మరపు.

< క. అచర్త్ర ; పో.చూ. ప్రా. అచిత్త-.

అచే వి. ముఖ్యమైనవంట.

ఓ. అచా. మొదట భూమి దున్నేప్పుడు వేసే గుండ్రటి నాగడి చాలు.

< ఓ. అచా ; అర్థ వివరి.

అచోటు దూ.చూ. అచ్చోటు. వి. అక్కడ. ఆ ప్రదేశం. చార. స్వ. 19.

అచోటు దూ.చూ. అచ్చోటు. వి. ఆ ప్రదేశం (క.ర.).

అచ్చో అవ్య. తిరస్కార నూచరం. అసహ్యరా నూచరం హిం. అచ్చా. నమ్మతని సంస్తుతని తెలిపే అవ్యయం పో.చూ. క. అచ్చగ, అచ్చియ. కలక. గాబరా ; క. అచ్చో. వారిని ఆశ్చర్యాన్ని తెలిపే అవ్యయం మ. అచ్చో. చాదసు ఆశ్చర్యాన్ని తెలిపే అవ్యయం (ద్రవ్యనుకరణం వాచ్యు ; పో.చూ. హిం. అచ్చా).

అచ్చో దూ. అచ్చము, అచ్చు. వి. 1. శేవలం. సాం. ర్యము లేనిది, కలగలుపు లేనిది. చార. అను. 1.198. 2. స్వచ్ఛం, నిర్మలం. హరి.ఉ. 6.122 ; 3. దట్టం సాంద్రం. శృం.నై. 6.22 ; 4. తెల్లనిది. యయా. 1.120 నం. అచ్చ. స్వచ్ఛం, నిర్మలం ; పా. అమా. ప్రా. అచ్చ ; కా. ఓభు. వల్పుని ; నే. హి. పం.ఉ. అచ్చా మంచి ; సిం. జుభో ; గు. అచు ;

క.కు. అచ్చ. స్వచ్ఛం ; క. అచ్చమ్. సరిగా ; అచ్చా మంచిది ; అచ్చు. నరైన పోలిక, అనలు స్వరూపం.

< ప్రా. అచ్చ- < నం. అచ్చ-.

అచ్చకాలు వి. కత్తిలేని విత్తులు. అచ్చగుండ్లపేరు వి. 1. ముక్త్యాలహారం ; 2. స్పటికమాల. అచ్చ తెలుగు దూ.చూ. అచ్చతెలుగు. అచ్చతెలుగు దూ. అచ్చతెలుగు. వి. స్వచ్ఛమైన తెలుగు, సంస్కృత నమేరరైన తెలుగు. పో.చూ.క. అచ్చ గన్నడ / -కన్నడ. స్వచ్ఛమైన కన్నడం. అచ్చతెలుపు వి. స్వచ్ఛమైన తెలుపు. చార. అను. 1.193. అచ్చబంగారము వి. 1. మంచి బంగారం ; 2. మంచి అనే అర్థంలో బుజ్జగింపు మాట. అచ్చబియ్యము వి. 1. ఒకే రకం బియ్యం, కలగలుపు కాని బియ్యం ; 2. రాళ్ల వగైరా విరిగిన బియ్యం. అచ్చవెండి వి. స్వచ్ఛమైన వెండి. అచ్చ వెన్నెల వి. స్వచ్ఛమైన వెన్నెల. అచ్చావు అచ్చ + అవు. వి. తెల్లబవ.

అచ్చకారము దూ.చూ. అచ్చకారము. వి. క్రయవిక్రయాల నిశ్చయార్థం ముందుగా ఇచ్చేరనం, సంచకరం.

అచ్చకాలు చూ. అచ్చో.

అచ్చకాలుబుచ్చకాలు దూ.చూ. అచ్చికలు బుచ్చికలు. వి. పరస్పరానుకూల్యం.

అచ్చక్షరములు చూ. అచ్చు.

అచ్చగుండ్లపేరు చూ. అచ్చో.

అచ్చటు దూ.చూ. అచ్చోటు. వి. అక్కడ, ఆ ప్రదేశం. చార. అను. 2.5, 4.67, అము. 41.11.

అచ్చక దూ.చూ. అక్షింకలు. వి. బొట్టుగా ఉపయోగించే బియ్యం.

అచ్చకబొట్టు అచ్చక + బొట్టు. వి. అక్షింకలతో పెట్టు కొనే బొట్టు.

నం. అక్షత + వృత్త ? ; నే. అచ్చత తిలక్ ;

క. అకత బొట్టు; కు. అకద బొట్టు; క. అట్టెత్త బొట్టు.

అచ్చతుకు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చతుకుపల్ల చూ. అచ్చు¹.

అచ్చతెనుగు చూ. అచ్చు².

అచ్చతెలుగు చూ. అచ్చు².

అచ్చతెల్పు చూ. అచ్చు².

అచ్చన¹ య. అచ్చెన. వి. హుళ, పెద్దలపల్ల జేవకలపల్ల గల రక్షివపత్తి. బవవ. 3.71 వు.;

సం. అర్చనా. గౌరవం, హగర్త, రక్షి; ప్రా. అచ్చణం, అచ్చణా; మహా. అమా. అచ్చణా. హుళ; జే. ప్రా. అచ్చణం. సేవ, కుళూష; పా. అచ్చన, అచ్చనా, అచ్చతి. హగరు, గౌరవించు;

క. అచ్చన. హుళ, మర్కాద.

<ప్రా. అచ్చదా.

అచ్చన²- విద. పాచికలకుగాని, పాచికలాటకుగాని సంబంధించినది.

సం. అక-. పాచిక, పాచికలాట; మహా. అమా. అచ్చ-, పాచిక, కన్ను; పా. అచ్చ. పాచిక; అచ్చిబద్ధ. జూదపు పలక.

అచ్చనగండ్లు (-కండ్లు; -కల్లు+లు.) వి. బ.వ. 1. దారికా క్రిడా విశేషం. కోట. 5.76; పాంచా. 1.57; 2. వై అటలో ఆదే దొమ్మరాళ్లు. వసు. 4.59; కళా. 6.229. అచ్చనగండ్లు (-కల్లు.) వి. అచ్చనగాయ; అచ్చనగాయలాడు (-కాయల్ -ఆడు.)-అ.క్రి. అచ్చనగాయలాటఆడు. అచ్చన గాయలు (-కాయలు.) వి. బ.వ. అచ్చనగండ్లు. దుక్కి. 1.86 (-కాయలు. కాయలపతె ఉండే రాళ్లు). అచ్చన గుండ్లు (-గుండు -లు.) వి. బ.వ. అచ్చన గండ్లు. రామా. 5.121. యయా. 3.151. అచ్చనలాడు. అ.క్రి. అచ్చన గాయలాగా వైకి కిందికి మనస్సులో ఊగినలాడు. అచ్చనలు వి. బ.వ. 1. నృత్యం. పండి. 160 వు., వైదా. 1.55; 2. దారికా క్రిడా విశేషం.

అచ్చనగండ్లు చూ. అచ్చన².

అచ్చనగల్లు చూ. అచ్చన².

అచ్చనగాయలాడు చూ. అచ్చన².

అచ్చనగాయలు చూ. అచ్చన².

అచ్చనగుండ్లు చూ. అచ్చన².

అచ్చనపుచ్చు స. క్రి. ఊడతెనుగు, వైకిలాగు. కు. సం. 2.76.

సం. అచ్చన్న-? ప్రా. అచ్చణ్ణ- గుప్తం కానిది, ప్రకటితం.

<ప్రా. అచ్చణ్ణ-+పుచ్చు.

అచ్చనలాడు చూ. అచ్చన².

అచ్చనలు చూ. అచ్చన².

అచ్చబంగారము చూ. అచ్చన².

అచ్చబియ్యము చూ. అచ్చన².

అచ్చము య.చూ. అచ్చు². విద. 1. నృత్యం, నిర్మలం. దార.అను. 1.198, శృం.నై. 6.22; 2. కేవలం,

మిశ్రంకానిది, బద్ధం. దార.అన్య. 2.203, దీమ. 2.19, 3. తెల్లనిది. యయా. 1.120; 4. రద్దం. సాంద్రం.

అచ్చముగ అన్య. నిస్సంశయంగా, స్వేచ్ఛగా, ఇష్టానుసారంగా.

అచ్చముగ చూ. అచ్చము.

అచ్చర వి. అచ్చరన. జేవ కేళ్య. మను. 2.38.

సం. అచ్చరన; ప్రా. అచ్చరా, అచ్చరనా, అచ్చర అ. అందగత్తె, ఇంద్రాణి; అమా. పా. అచ్చరా. జేవకన్య; హిం. అచరా, అచర;

క. అచ్చర, అచ్చరసి, అచ్చరి; క. అచ్చరమ.

<ప్రా. అచ్చరా.

అచ్చరనది వి. అచాళగంగ, బహుళ; పాలవంత. దళా. 2.17. అచ్చరవాక వి. అచ్చరనది.

అచ్చరనది చూ. అచ్చర.

అచ్చరము వి. అక్షరం, వర్ణం, వైజ. 2.95, వేద. క. 22.

సం. అక్షరము. వర్ణం, అచ్చు, ద్వని, మాట; ప్రా. అచ్చర-; అప. అచ్చర?; కా. అచుర్; నే. అచ్చెరె, అచ్చెర్; హిం. శ. అచ్చర్;

క. కు. అచ్చర; క. అచ్చరమ్,

<ప్రా. అచ్చర-.

అచ్చరవాక చూ. అచ్చర.

అచ్చరాలు య.చూ. అక్షరాలు. వి. నోటిహార.

అచ్చరు య.చూ. అచ్చరువ. వి. ఆశ్వర్యం. కు. సం. 11.197.

అచ్చరువడు (-వడు.) అ.క్రి. ఆశ్వర్యపడు. కు. సం. 10.486.

క. అచ్చరి బడు/-వడు.

అచ్చరువడు చూ. అచ్చరు.

అచ్చరువు య. అచ్చరు, అచ్చెరియము, *అచ్చెరు, అచ్చెరువు, అచ్చెరువు. వి. ఆశ్వర్యం. కు. సం. 11.768.

సం. ఆశ్వర్య-; ప్రా. అచ్చర, అచ్చరి అ, అచ్చర అ, అచ్చర, అచ్చరి అ, అచ్చరిజ్జ, అచ్చర అ, అచ్చెర, అచ్చెరగ, అచ్చెరయ; వై మహా. అచ్చరియ, అచ్చెరియ; కార. అచ్చరి అ, అచ్చరి అ; అమా. అచ్చర, అచ్చెరిగ; మా. అచ్చలి అ; పా. అచ్చరియ; అప. అచ్చెరయ. (< సం. ఆశ్వర్యక-); నే. అచరై, అస్తరై, అస్తరై. విద. ఆశ్వర్యకరం, అద్భుతం; హిం. అచరజ్; గు. అచరజ, అచరత; ఉ. అచరజ్;

క. అచ్చరి, అచ్చర్య, అచ్చరియ; కు. అచిర;

క. అచ్చరియమ్; మ. అచ్చరియమ్, అచ్చరియం; పర్షి. అచ్చరిత్; లరయాన్. అజ్ గుత్.

<ప్రా. అచ్చర (+-వ).

అచ్చలము వి. 1. చలం, పట్టుదల. దార.నదా. 2.170;

2. ఉర్వాహం, హునిక. దా.రా. యు. 250; 3. కోపం.

వై.దా. 5.42. ఆ+చలము. ఆ పట్టుదల; క్రమంగా

<ఆర్ + చు. అచ్చు; చూ. ఆచ్చు.

మూ.ద్రా.* ఆచ్.

అచ్చక్షరములు వి. బ.వ. అచ్చువేసిన అక్షరాలు. అచ్చకు వి. బద్ధే పోగులకు పడుగు పోగులు కలిపి పడిపెట్టటం. అచ్చకుకుప్పల్లి వి. ఎత్తుపల; ఆచ్చుకర్రలకు ఆచారంగా నిలబెట్టినప్పల్లి. అచ్చించు వి. అచ్చుకొట్టు, నకలు పీయ; అచ్చు + ఇంచు; క. అచ్చటి. వు న్నకం ముడించు. అచ్చివె(లు) వి. పన్నె కట్టబడిలో దండెలమద్య దువ్వెన వళ్ల చూచిరిగా వరసగా ఉండే ఈనెలు, లేక ఈచలు. అచ్చుబిగ్గ న.గ్రీ. అచ్చు తీసివేయు. అచ్చుకట్టు న.గ్రీ. 1. ఏర్పరచు, ఏర్పరించు. హరి. ఉ. 10.158, నృసిం. 1.8, పాండు. 1.11, చైత. 1.85; 2. (నేతలో) కర్రలకు పడిదారాలు పెట్టి అచ్చు రియారుచేయు. క. అచ్చుకట్టు, అచ్చుకట్టు; కు. అచ్చుకట్టు. నక్రమ పద్ధతి, ఏర్పాటు; క. అచ్చుకట్టు. చేనిక గనిములు వేయు, చిత్ర రచనకు ముందు చుట్టు గీత గీయు. అచ్చుకట్టుపాలము వి. పల్లవ సాగుకై మళ్ల కట్టిన చేను. అచ్చుకట్టుదిగ్గ వి. అచ్చుదిగ్గ; అచ్చుకట్టెటప్పడు పడిదారంబుకై కొయ్య. అచ్చుకట్టువాడు అచ్చు + కట్టు + వాడు. వి. బట్టలనేత కువడొగించే అచ్చులు కట్టేవాడు (ఈ జాతివాడు నేత్రవైద్యం కూడా చేస్తాడు). క. అచ్చుకట్టి. అద్దకంకోసం బట్టర్ని మడవలు పెట్టి కట్టేవాడు; అచ్చుకట్టు. నేత పనిముట్టు. అచ్చుకట్టు వేయు న.గ్రీ. సాగుకు పీలుగా పొలాన్ని మళ్లమళ్లగా విడదీంచు. అచ్చుకుప్ప వి. దనవంతుడు. వ్య. రాజముద్ర గల నాచేల పోగు. అచ్చుకూటము రూ. అచ్చుగూటము. వి. ముద్రాక్షరకాల. క. అచ్చుకూట; క.ను. అచ్చు కూటము. అచ్చుకూర్పు న.గ్రీ. అచ్చు ఏర్పాటుచేయు. అచ్చుకొట్టు న.గ్రీ. ముడించు. క. అచ్చుహకు. ముద్ర వేయు. ముడించు; పో.చూ. అచ్చొత్తు; క. అచ్చొ-అటి. ముడించు. అచ్చుకోయు న.గ్రీ. అచ్చులో బద్ధేపోగులు గాని బెంతె పోగులుగాని వరసగా కోయు. అచ్చుగిరక వి. మగ్గంమీద అచ్చుగుదులు తగిలించే కొయ్య కప్పి. అచ్చుగూటము (-కూటము). రూ. చూ. అచ్చు కూటము. వి. ముద్రాక్షరకాల. అచ్చుచిత్తలు వి. బ.వ. ముద్రణ కావలసిన వాటి చిత్తు ప్రతులు, పూఫలు. అచ్చుబెట్ట అచ్చు + బ్ (ప్రకృతి బావ నివారక ప్రత్యయం) + ఎట్ట. వి. అచ్చుపోసి పడిలేసిన ఎట్ట, ఆదోకు. అచ్చు వడు అ.గ్రీ. 1. తగియుండు, ఉచితమగు, సార్థకమగు. భార. విరా. 5.165; 2. నృప్తమగు, తెల్లమగు. బయల్పడు. భార. ద్రోణ. 5.315, హరి. ఉ. 3.159; 3. మూర్తిభవించు, రూపొందు. భార. ఆర. 7.175; 4. అచ్చు, అలవడు. విక్ర. 6.98, కళా. 4.18; 5. ఏర్పడు; 6. ముడితమగు. అచ్చువఱచు రూ. చూ. అచ్చువఱచు. న.గ్రీ. 1. ప్రాప్తింపజేయు, కలిగించు. భార. ఆసు. 5.234; 2. ఏర్పరచు. పద్య. 2.9; 3. నియమించు, నియోగించు. అచ్చువఱచు రూ. అచ్చు వఱచు; 'అచ్చువడు' ప్రేరణార్థకం. న.గ్రీ. 1. నియ మించు, నియోగించు. భార. విరా. 4.28; 2. ప్రాప్తింప

జేయు, కలిగించు; 3. ఏర్పరచు. అచ్చుపాటు వి. నృప్తక. భార. శల్య. 1.11. అచ్చుపొడిచినది విద. 1. అచ్చుపోసినది; 2. స్వేచ్ఛాచారం కలది. అచ్చు పాటును న.గ్రీ. ఎద్దుకు ఆదోకుగా ముద్రవేయు. అచ్చు పొందించు న.గ్రీ. అచ్చు పొందెట్టు చేయు. అచ్చుబద్ధ' వి. అచ్చు పోగులో అనిబెంబడి పోగులు చెదరకుండా దూర్చిన వెనుదుబద్ధ. అచ్చుబెల్లము వి. అచ్చులుగా పోసిన బెల్లం. అచ్చువేయు న.గ్రీ. ముడించు. అచ్చొత్తు న.గ్రీ. 1. గుర్తు పెట్టు. బసవ. 5.81; 2. ముడించు. హరి. ఉ. 7.88. క. అచ్చొత్తు. ముద్రవేయు, గట్టిగా నొక్కు; కు. అచ్చొ ఒతుని. వై.

అచ్చు? రూ.చూ. అచ్చు? వి. పరిశుద్ధి. నైర్మల్యం. విక్టా. ప్రా. 114; విద. 1. పరిశుద్ధం, నిర్దోషం. విక్టా. ప్రా. 91. కక. 4.46; 2. నృప్తం. హరి. హ. 7.88; 3. యదార్థం, సరి అయినది. ఆ.దా. 2.316, 3.92.

అచ్చుగ అచ్చ. అచ్చగా. భాగ. 11.18. అచ్చుద్రవము వి. స్వచ్ఛర, పవిత్రత, శుభ్రత. అచ్చుపాలు వి. ఆనుకూల్యం.

అచ్చు? వి. పాచిక. సిం.ద్యా. 10.88.

నం. అచ్-; ప్రా.పా. అచ్చు-.

<ప్రా. అచ్చు- <నం. అచ్-.

అచ్చు? వి. 1. ఇరుసు మాను, బండి ఇరుసు; 2. వినదు రాయి కువడొగించే కొయ్యపనిముట్టు.

నం. అచ్-; ఇరుసు;

క. క. మ. అచ్చు; కు. అచ్చుకోలు. చూ. అచ్చు? ఆర వివరి.

<నం. అచ్-.

అచ్చు? పో. చూ. అరువు. న.గ్రీ. 1. (దందుగు పన్ను, అప్పు మొ.) విధిగా చెల్లించు. విక్టా. 3.48, భా. 4.1168, 1281; 2. ఇచ్చు. ఉ.హ. 5.268. అ.గ్రీ. 1. హరి పడు, పూటపడు. కాశీ. 5.125; 2. అప్పుపడు, ముణవడు, ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 728. శేష. 3.221.

క. అచ్చు (-అటసు, అటచు, శిథిలంచేయు. నాశంచేయు). దండుగపడు, పంధని పొలానికి శిస్తు చెల్లించు; అచ్చుకె. దండుగ పడు; క. అట. వ్యయించు, నాశంచేయు.

<అట-చు.

అచ్చియుండు న.గ్రీ. ఇచ్చుకోవలసి ఉండు. అచ్చుకావరి రూ. అచ్చుకావరి. వి. తమతమ ప్రాంతాల్లో దొంగతనాలు మొ. జరగకుండా చూసేందుకూ, జరిగే పక్షంలో ఆ పొమ్ము తెప్పించి ఇప్పించేందుకూ, లేదా, ఆ నష్టం తరించేందుకూ ప్రాంతీయాధికారులకు (విజయనగర రాజ్య కాలంలో) ప్రభువలించిన జాగీరు. అచ్చు + కావరి. అచ్చుకొను రూ. అచ్చుకొను. అ.గ్రీ. 1. పూచీపడు; 2. దండుగ చెల్లించు. అచ్చుకోలు వి. కొత్త దూస్యామికి రైతు అచ్చుకోవటం. అచ్చుదల (-కల) వి. 1. అంగీ కారం, ఒప్పుదల. కళా. 2.120; 2. అప్పుపడి ఉండటం; 3. అచ్చిరావటం, కలిసిరావటం. అచ్చుబొటు వి. అచ్చు.

అచ్చు¹ వి. వలకన్ను. కన్ను.

సం. ఆశి-. కన్ను; ప్రా. అచ్చు, అచ్చి, అచ్చి.

<ప్రా. అచ్చు-

అచ్చుబద్ధ² వి. పెరి అల్లటాని కుపయోగించే పరికరం.

అచ్చు³ వి. లాభం, ప్రయోజనం (దీనికి అసమానంలో ప్రయోగంలేదు). అ. గ్రీ. కలిసివచ్చు. అనుకూలమగు, లాభసాటిగా నుండు.

క. అచ్చు. సాన్నిహిత్యం, స్నేహం, ప్రేమ, ఆదరం.

అచ్చివచ్చు అ.గ్రీ. 1. మేలగు, శరమగు, కలిసివచ్చు;

2. చాక అగు, లాభసాటి అగు.

అచ్చు⁴ వి. స్వరం, ప్రాచాక్షరం; అచారాదికం. సులక్ష. 5.118.

సం. అచ్. 'అ' నుండి 'ఇ' వరకు గల వర్ణాలకు వాడే సాంకేతిక పదం; వే. అచ్. పై;

క. అచ్చు. ఆత్మ, స్వరం; య. అచ్చు; క. అచ్చు; మ. అచ్చు, అచ్చు.

<సం. అచ్. పాణినియ ప్రత్యాహార సంక్ష.

అచ్చుకణ్ణ చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుకట్టు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుకట్టపాలము చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుకట్టబిళ్ల చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుకట్టవాడు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుకట్టవేయి చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుకావలి చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుకుప్ప చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుకుటము చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుకుర్చు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుకొట్టు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుకొను చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుకోయి చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుకోట చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుగ చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుగిరక చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుగూటము చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుదిక్తులు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుదెడ్డు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుకుడు వి. విష్ణున. కాళ్ళ. 8.28, 27.

సం. అచ్చుత-. చుకరిలేనివాడు, విష్ణున; ప్రా.

అచ్చుత-. విష్ణున; అమా, అచ్చుత. ద్వాదశ స్వర్గం,

విశాదక ద్వాదశ స్వర్గాదిపతి; పా. అచ్చుత-. స్థిరం,

కాశ్యకం; అవ. అచ్చుయ. చైనుల స్వర్గం పేరు.

క. తు. అచ్చుత; క. అచ్చుతట్.

<సం. అచ్చుత-

అచ్చుదరి చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుద్రవము చూ. అచ్చు¹.

అచ్చువడు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చువడుచు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చువడుచు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుపాటు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుపాలు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుపాడివిది చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుపాడుచు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుపొందించు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుబద్ధ¹ చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుబద్ధ² చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుబాటు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చుబెల్లము చూ. అచ్చు¹.

అచ్చువట్టము చూ. చూ. అచ్చుమట్టము. వి. పోల్ల గుర్రం.

అచ్చుముచ్చ వి. మంచి చెడు. అచ్చు² + ముచ్చ (బాంగ).

అచ్చువేయి చూ. అచ్చు¹.

అచ్చెన రూ.చూ. అచ్చున¹. వి. హాజ.

అచ్చెరియము రూ.చూ. అచ్చరువు. వి. ఆశ్వర్యం, అచ్చుతల్ల. కృ. శకు. 2.179.

అచ్చెరు రూ.చూ. అచ్చరువు. వి. అచ్చుతం.

అచ్చెరువడు రూ. అచ్చెరువడు. అ.గ్రీ. ఆశ్వర్యవడు;

క. అచ్చరి బదు/-వడు. అచ్చెరుపాటు రూ. అచ్చెరు

పాటు. వి. ఆశ్వర్యం. అచ్చెరువడు (-వడు) రూ.చూ.

అచ్చెరువడు. అచ్చెరువాటు (-పాటు) రూ.చూ. అచ్చెరు

పాటు. వి. ఆశ్వర్యం, అచ్చురం. చార. కాంధి.

3.446.

అచ్చెరువడు చూ. అచ్చెరు.

అచ్చెరుపాటు చూ. అచ్చెరు.

అచ్చెరువడు చూ. అచ్చెరు.

అచ్చెరువాటు చూ. అచ్చెరు.

అచ్చెరువు రూ.చూ. అచ్చరువు. వి. ఆశ్వర్యం, అచ్చుతం.

చార. అడి. 1.156, 2.198, కు. సం. 3.55, చార. విరా.

4.91, దీను. 1.72, ఉ.రా. 4.

అచ్చెరువువడు అ.గ్రీ. ఆశ్వర్యవడు. అచ్చెరువుపాటు

వి. ఆశ్వర్యం.

అచ్చెరువువడు చూ. అచ్చెరువు.

అచ్చెరువుపాటు రూ. అచ్చెరువు.

అచ్చెరువు రూ.చూ. అచ్చరువు. వి. ఆశ్వర్యం. అహల్యా. 1.102.

అచ్చొడు రూ.చూ. అచ్చొడు. వి. 1. అక్కడ, ఆప్రదేశం.

చార. గ్రో. 2.251, ఆము. 4.145; 2. ఆదుగిరి. హరి.

ఉ. 9.42; 3. ఆపక్క.

అచ్చొత్తు చూ. అచ్చు¹.

అచ్చొ అ² - + (ఓ) ఓ; చూ. ఓటు; రూ.చూ. అచ్చొటు;

నక్షమి అచ్చొ (అన్). గ్రీ. వి. ఆ ప్రదేశంలో. చార.

అశ్వ. 4.228, మను. 3.3, దశా. 1.301.

అచ్చొడు < అ² - + ఓటు; రూ. అచటు, అచొటు,

అచ్చొటు, అచ్చుటు, అచ్చొటు, అచ్చొ. వి. 1. అక్కడ, ఆ

ప్రదేశం. నిర్య. 10.24; 2. ఆదుగురి.

అచ్చోడి రూ.చూ. అచ్చోడి.

అచ్చో రూ.చూ. అచ్చ. వి. మొత్తం, పూర్తి మొత్తం; రైతు వంటకా రాజు వంటకా కలిసి చేసే వండిన వంట మొత్తం.

అచ్చో చూ. అచ్చో; రూ. అచ్చవా. వి. గుర్తు, బాడ.

అచ్చవజ రూ. అచ్చవజా, అచ్చావజా, అచ్చాబజా; చూ. అచ్చో, వజ్జ. వి. బాడ, అచ్చగజీ, అచ్చాజీ.

అచ్చవజా రూ.చూ. అచ్చవజ.

అచ్చబాజరేడు రూ.అచ్చరావ ప రేటు. వి. 1. ఇతర రూముల కిస్తు రేటు; 2. నరిపాద్ద దర.

మరా, అచ్చాబాబా, నమిషంలో ఉన్న.

< పార. అచ్చా + బాబా. (పక్క) + ఇం. రేటు (పక్క పొలాల కిస్తు రేటు).

అచ్చమాయీ రూ. చూ. అచ్చాయివి. వి. వర్యవేక్షణ పెత్తనం.

అచ్చము! రూ. అచ్చము. వి. 1. గర్వం; 2. ఉరికిపాటు, వెడరు.

పార. అచ్చో. కినుక. కనరు, చేపం; ఆర. ఉ. అచ్చో.

< ఉ. అచ్చో < అర. అచ్చో.

అచ్చము! అవ్య. తరచుగా, ఎల్లప్పుడు. చూ. అచ్చ.

అచ్చవా రూ.చూ. అచ్చో. వి. 1. లక్ష్యం; 2. గుర్తు.

అచ్చా రూ. అచ్చో. వి. మొత్తం, పూర్తి మొత్తం, రైతు వంటకా వంటకా కలిసి చేసే వండిన వంటమొత్తం. (మొత్తంలో అని అర్థమిచ్చే పార. అచ్చాబాబా లోని అచ్చా మొత్తం అనే అర్థంలో ప్రయోగించబడి వందవచ్చు.)

అచ్చాఅంధారా రూ. అచ్చాఅంధారా, అచ్చాంధారా. వి. 1. రూపురేఖ; 2. దిక్కుమొక్కు. చూ. అచ్చో, అంధారము.

అచ్చాన్గోలును వి. పడవ పరమాను గడకు, రావకు కట్టిన చిన్నకాడు.

పార. ఆర. హజీన్. వంచు, వంకి కర్రతో లాగు.

తిరిగిపోవ.

అచ్చాన్బాడు వి. తెరచావ ఎత్తేకాడు. (కప్పిలోనించి దూర్చు బడి తెరచావకు కట్టబడి వంటుంది. చూ. అచ్చాంధారా.

అచ్చావజా రూ.చూ. అచ్చవజ.

అచ్చాబజా రూ.చూ. అచ్చవజ.

అచ్చారము చూ. హజారము. వి. 1. ఆస్థాన మంటవం, కొలువ కూటం. క్రిడా; కువల. 2.3; 2. మొగసాల, నగరి కల వాకిరి.

అచ్చారు! వి. మోటబావి పక్కన పేర్చిన రాళ్ళమీద అర్థంగా వరచిన కర్ర.

ఉ. హజర్. రాయి; పార. అజర్, అజార్, అజార్.

ఇటుక.

< ఉ. హజర్ < పార. (మోటబావిమీద రాయి వేస్తూదు కాబట్టి కొయ్యవేసినా అదే పేరు స్థిరపడి వందవచ్చు).

అచ్చారు! చూ. హజరు. వి. హజరు, నిర్ధం.

అచ్చీలుగా చూ. అచ్చీలుగా. క్రి.వి. నర్వదా, ఎల్లకాలం.

అచ్చకుంచు న.క్రి. 1. అక్రమంగా తక్కువ వెలకట్టు; 2. నమ్మించి మోసగించు. ఉ. అచ్చాకా < అర. అచ్చాక.

అచ్చాద వి. ఒక ఆట.

? పార. అజద, అజద. చిల్లులుకలది, రంగువేయ బడింది, స్వర్ణాక్షరాలతో వ్రాయబడింది.

అచ్చో రూ. హజ్జ. పో.చూ. అంజ, అంగ. వి. 1. ఆడుగుబాడ. పండి. 5.341 వ. : 2. అడుగు దూరం. చంద్రా. 2.91; 3. అడుగు, పాదం. అచ్చ. రా. 155.

నం. పద్యా. అడుగులు, పద్య. పాదనంబంది; ప్రా. పజ్జా. తోవ; పా. పజ్జ. పై;

క. పజ్జె, పెజ్జె, హజ్జె, హెజ్జె. అడుగు, అడుగుబాడ, బాడ, అంగ; కు. పజ్జె, అజె. పై; తా. ఒజ్. అడుగు; కొలా. అజ్. అడుగుబాడ.

తె. హజ్జ < క. హజ్జ.

అచ్చలువెట్టు అ.క్రి. 1. పూసు, కడగు. కు.నం. 9.228; 2. అడుగులు వేయు. అచ్చవాయి వి. కోడి, చరదాయదం, అచ్చ. రా. అయో. 38; అచ్చ + వాయి (అయదం); చరదాయదమనే సంస్కృత నమాసానికి తెనుగుపోత.

అచ్చో రూ. ఎజ్జ. వి. అదను, నమయం. దార. కల్య. 1.320, కళాం. 2.43; వి. అనుకూలం, తగినది.

నం. అద్య. అవ్య. ఈనాడు, ప్రస్తుతం; ప్రా. అమా. అజ్జ; పా. అజ్జ, అజ్జా, అజ్జలా; అప. అజ్జా (అద్య), అజ్జ, అజ్జ; కా. అజ్; కు. గు. మరా. ఉ. అజ్; నే. అజ, అజ; బ. అజ; వెం. అజ, అజ; 2. అజ, అజ; హం. అజ్, అజ; పం. అజ్, అజ్; ల. అజ్; సిం. అజ్, అజ; సింహ. అద;

క. అజ్జ. అదను, నమయం; అజ్జగల్ల. తెలివైన చొంగ త. అజ్జమ్. నమయం, అవశాళం.

నం. అద్య - > ప్రా. అజ్జ. (అర్థ విపరిణామం).

అజ్జగా క్రి.వి. నేర్చుగా.

అజ్జో రూ.చూ. అజ్జా. అవ్య. ప్రళంసార్థకం.

అజ్జగా చూ. అజ్జో.

అజ్జము రూ.చూ. అజ్జము. వి. 1. కొన్ని వననలు గల వేద భాగం అనువాకం; 2. గ్రంథ భాగ విశేషం.

అజ్జరే రూ.చూ. అజ్జారే. అవ్య. ప్రళంసార్థకం.

అజ్జరే అజ్జ + రే. రూ.చూ. అజ్జారే.

అజ్జలువెట్టు చూ. అజ్జో.

అజ్జవాయి చూ. అజ్జో.

అజ్జో! రూ. అజ్జో, అజ్జా. అవ్య. ప్రళంసార్థకం.

పో.చూ. నం, అద్దా. అవ్య. విజంగా, స్పష్టంగా.

? ప్రా. అజ్జ. హజ్యస్త్రీ < నం. ఆర్యా.

అజ్జో! రూ.చూ. ఉజ్జా. వి. అంచనా.

అజ్జాఅంధారా రూ.చూ. అజ్జాఅంధారా.

అజ్జాపాయి వి. సుమారు, దగ్గర. చూ. అజ్జో.

అజ్జ + పాయి < ప్రా. పాయ -; సిం. పద్యా; రెండు సమానార్థకాలే; ఇది దరిదాపు లాంటిది.

అజ్జాంధారా రూ.చూ. అజ్జాఅంధారా.

విలువ ఈహించటం, ఉ. అంటేనా నుంచి వచ్చినట్లు
తమిళ నిఘంటుకారులు.

అంచనకట్టు పో.చూ. అంచన చూచు, అంచన చేయు, అంచన వేయు. న.క్రి. ఈహించి విలువ కట్టు. అంచన చూచు న.క్రి. వల పరిమితి నూహించు. అంచనచేయు న.క్రి. విలువ కట్టు. అంచనదారుడు యా. అంచనాదారుడు. గుట్ట లోని ఉప్పునుగాని చేనిలోని దాన్యాన్నిగాని చూచి విలువ కట్టేవాడు, వల పరిమితిని ఈహించేవాడు (ఉ. -దార్. మకుప్ (వత్తయం). అంచనవేయు న.క్రి. విలువ కట్టు.

అంచనకట్టు చూ. అంచన.

అంచనచూచు చూ. అంచన.

అంచనచేయు చూ. అంచన.

అంచనదారుడు చూ. అంచన.

అంచనవేయు చూ. అంచన.

అంచ(న)వట్టు న.క్రి. కుప్పడం నేకలో అంచ పడుగు పరకు వేరే రంగు పేకపోగులు దూర్చి నేయు.

అంచనా యా.చూ. అంచన. వి. ఈహ, ఉక్తాయింపు.

అంచనాఅమ్మకం ఉక్తాయింపు దరకు అమ్మకం. అంచనా జాబితా వి. ఒక్కొక్క రైతుకు ఎంత పండుకుండా ఈహించి కయారుచేసిన లెక్క. అంచనాలు వి.బ.వ. పంటల పరిమితిని నూచించే పని. అంచనావ్యవహారము వి. అందాఖ వ్యవహారం.

అంచనాఅమ్మకం చూ. అంచనా.

అంచనాజాబితా చూ. అంచనా.

అంచనాదే యా.చూ. అంచనాదే; చూ. అంచనా.

అంచనాలు చూ. అంచనా.

అంచనావ్యవహారము చూ. అంచనా.

అంచనదము చూ. అంచనా.

అంచనాగడ వి. నేకలో అంచులకు పెట్టే పడుగునూలు.

అంచనీటు వి. అంచులో నేసిన దిలైసు.

అంచనోగులకుంచె వి. నరిచేసేటప్పుడు పడుగులో చివరి అంచ దారాలు దువ్వే కుంచె.

అంచయన చూ. అంచనా.

అంచయనగుహావంతు చూ. అంచనా.

అంచరపుతు చూ. అంచనా.

అంచరెక్కరెన్నె చూ. అంచనా.

అంచరొతు చూ. అంచనా.

అంచల చూ. అంచనా. క్రి.విజ: దగ్గరలో. ఉ.రా. 1.188;

వి. పార్వం, వక్క. ప్రబంధ. 290, రాజ.చ. 2.177.

నం. అంచల. బట్ట అంచు బద్దె; హిం. అంచల.

<నం. అంచల.

అంచలవక్కి వి. నేకపడుగు పక్కడాగంలో అరికే పోగులు.

అంచలము పో.చూ. అచ్చలము. వి. 1. వట్టుదల, నిర్మితి.నల. 3.1008; 2. కోనం, రోపం.

బహుళ: <అచ్చలము. 'చ' కారానునాసికరణం వల్ల.

అంచలవిడిది చూ. అంచనా.

అంచలు వి.బ.వ. అంచు నేకదారాలు.

అంచి చూ. అంచనా. వి. గిన్నె అంచు.

అంచించు చూ. అంచన. న.క్రి. అంచనచేయు, ఈహించు, వల పరిమితి నూహించు. చమ. 1.102, కల్లా. 2.

<నం. అంచ + అంచు. ఒక వైపు మొగ్గు.

అంచివుచ్చు చూ. అంచు.

అంచీయ యా. అంచే. వి. 1. వరుస, దారు; 2. ముడి.

క. అంచె. కపాలు, కపాలా దారి, అగే చోటు; కు. అంచె, అంచల్. కపాలు; ర. అంచల్, అంచి. ముడి, కపాలు.

పో.చూ. నం. అంచిత; ప్రా. అంచియ. గమన విశేషం; మరా. అంచి, కపాలు, ముడి.

<అంచ. అర్థ వివరిరావం; ముడి చేసేది దారి పక్కనే కాబట్టి.

అంచి వి. ఇతిహాసంలోని రెండో తెచ్చ. చూ. అంచియ.

అంచిలు వి.బ.వ. మెట్లు, చీడిలు, కావలు. చూ. అంచియ.

అంచు! (అన్ను) యా. అనుచు. న.క్రి. 1. పంపించు, వచ్చు. దార. ద్రోణ. 1.344; 2. ననుచు, అజ్ఞాపించు. ఉ.రా. 3.199.

క. అణుప్పు. పంపు; మ. అనుప్పుక. రాచ మర్యాదలతో పంపు; పో.చూ. కుదు. అమ్మ. స్వేచ్ఛగా వడలు, వడలిపెట్టు, దార్యగా పంపు. దానంగా ఇచ్చు;

అస్తిక్ ముండా. అచు. అజ్ఞాపించు, నియమించు.

<అనుచు/పంపు.

అంచివుచ్చు న.క్రి. అనుమరించి పంపు. దార. అశ్వ. 3.4.

అంచు! యా.చూ. అడచు. న.క్రి. 1. అడగద్రొక్క, వాదించు కు.నం. 3.153; 2. వాదించు, మొత్తు; 3. అడ్డు.

క. అణసు. గట్టిగా కలిపి వట్టేది, కర్ర మొ. వాటి పొన్ను; రు. అణె. నమిపించు, కలియు; క. అణై. కలియు, కాగిలించు; గోం. అన్నానా, అన్నీ, అన్నాకా, అన్నకా. నొక్క.

అంచు! యా. అంచనా. వి. 1. అరము, బండి కంటి ఆకు. దాగ. 5.2.81; 2. కిరి, విరం. కై.దా. 3.26; 3. అగ్రం, కొన. అము. 2.49; 4. చీర చెరగు, కమ్మి. హంస. 4.29; 5. ఒడ్డు, గట్టు; 6. నమిప ప్రదేశం; 7. ఎడ్డు కొమ్ముకు వేసే పొన్ను; 8. కొడవలి మొ. వాటికి అలుగు విగింపుకోనం వేసే ఇనపకట్టు; 9. నేకబట్ట పొడుగు వైపు కొన; 10. (మత్స్య) బుంగమూతి అంచు, దొడ్డు అంచు; 11. వడవ వైదాగం.

క. అంచు. చివర, కొన, చీరకమ్మి, హడ్డు, గట్టు, పక్క, సామివ్యం; క. అణై. గట్టు, అడ్డు, కిరం, నముద్ర కిరం, అండ. ప్రాపు; అణె. దగ్గరకు, చేదు, చేర్చు; మ. అణ. ప్రాపు, దిండు, గట్టు;

పో.చూ. నం. అంశ. చివర మొ.; ప్రా. అంశా; అమా. అంస. దాగం; అంసి. మూల; అంసియ. స్థిరదాగం.

<అశ + చు. పో.చూ. అండ, అంటు, మొ.

అంచుకమ్మలు వి.బ.వ. అంచులో అందంగల చెవిపోగులు. శక. 2.456. అంచుకోపు అంచులో పడుగు వైపు దాగం; అంచుగడి వి. అంచులో నేసిన గడి. అంచుచెక్కలు వి.

అద్దకంట్ అంతులకు వేరే రంగు అంటుంటా దిగించే కొయ్య పలకలు. అంచురూలు వి. అంచుల్లో దిక్షెన్లు నెయ్యి తానికి చేతిమగ్గం పడుగుమీద వంతెనమాదిగా కట్టిన లావు చారాలు. అంచువాడె చూ. అంచనాడె, అంచులాడె. వి. అంచునేకకు ప్రత్యేకంగా వాడే కొమ్మునాడె. అంచునేక వి. పడుగు అంచులకు దిక్షెన్లు వచ్చేటట్లు నేసే నేక. అంచు పడుగు వి. అంచునేకకు ప్రత్యేకంగా వాడే పడుగునూలు. అంచుపొగడ వి. అట్లు చేసే పడుగులో అంచుల్లో కలిపే నూలు. అంచుపోగు వి. పడుగు వక్కదాగంలో అతికిన పోగు. అంచుబుటా వి. అంచులో నేసిన చిన్న దిక్షెన్లు. అంచుమలుపునేక వి. అంచ గుప్పినేక. అంచుముట్టు అ.క్రి. కుదముట్టు. పను. 4.124; వి. చిట్టచివర. అంచులవాడు వి. చిత్రకారుడు, తీసిగిరివాడు, అంచులు అడ్డేవాడు. బట్ట లకు అంచులు వేసేవాడు. అం.దా. 2.282. అంచులాడె చూ.చూ. అంచునాడె. అంచులు వి. బ.వ. చనుమొనలు, చూచుకాలు. అంచువాయి వి. మగ్గంమీద చాపిన పడు గులో నడిమి పాయనుంచి కుడి వైపు.

అంచుకమ్మలు చూ. అంచు³.

అంచుకయింతుక అవ్వ. అంతో ఇంతో, ఏదో కొంచెం, ఒక్కొంత. పి.శకు. 2.159.

పో.చూ. క. అనితు, ఇనితు. అంత, ఇంత; కు. అతు, ఈతు. పై; క. అద్దెతు. చాలా.

(ఇంచుక సామ్యంవల్ల ఏర్పడిన రూపం 'అంచుక'.)

అంచుకోపు చూ. అంచు³.

అంచుగడి చూ. అంచు³.

అంచుగండ వి. నిష్టాపరుడు. శవ. 1.18.

క. అచ్చుగొండ. ఈశ్వర సేవానక్తుడు; అచ్చుగొల్.

అమికానక్తి కలిగియుండు.

అంచుచెక్కులు చూ. అంచు³.

అంచురూలు చూ. అంచు³.

అంచువాడె చూ. అంచు³.

అంచునేక చూ. అంచు³.

అంచుపడుగు చూ. అంచు³.

అంచుపొగడ చూ. అంచు³.

అంచుపోగు చూ. అంచు³.

అంచుబుటా చూ. అంచు³.

అంచుమలుపునేక చూ. అంచు³.

అంచుముట్టు చూ. అంచు³.

అంచులవాడు చూ. అంచు³.

అంచులాడె చూ. అంచు³.

అంచులు చూ. అంచు³.

అంచువాయి చూ. అంచు³.

అంచె¹ చూ.చూ. అంచెయ. వి. 1. పరుస, చారు. కాశీ. 1.182, మను. 5.61; 2. మజిలీ; 3. రెండు మజిలీలమర్క దూరం; 4. వాహనాల రేక వాహకుల మార్పుపై వచ్చే టపా.

అంచెగుట్టలు వి. బ.వ. మజిలీ నుంచి మజిలీకి వాడే గుర్రాలు. అంచెకపా (టపా) వి. వాహనాల రేక వాహకుల

మార్పుపై వచ్చే టపా. అంచెబోయలు చూ. అంచెబోయాయి. వి. బ.వ. పల్లకిమోసేవారు. అంచెబోయాయి చూ.చూ. అంచె బోయలు. అంచెలించెలు వి. బ.వ. పడుగులు పరుసలు, చార్లు చార్లు. కాశీ. 1.182, మను. 4.60. అంచెలుగట్టు (-కట్టు) అ.క్రి. 1. చార్లుకట్టు. మను. 5.61; 2. ఒక స్థానంలో ఉండు; 3. ఒకటి కన్నాక ఒకడు ఒక పాట పడుగుచోవటానికి వరుసగా నుండు.

అంచె² చూ.చూ. అంచ⁴. వి. 1. వెనుదుబడ్డలలో చెరల్లుగా ఆర్చిన కూర్చారపట్టే బుట్ట; 2. వంగుంటా నీళ్లు చల్లి పెద్ద చేపల్ని ఉంచే బుట్ట.

అంచెబుట్టి వి. ఎక్కువలోకు చేసుంటా చెరల్లుగా ఆర్చిన బుట్ట.

అంచెగుట్టలు చూ. అంచె¹.

అంచె క(ట)పా చూ. అంచె¹.

అంచెబుట్టి చూ. అంచె².

అంచెబోయలు చూ. అంచె¹.

అంచెబోయాయి చూ. అంచె¹.

అంచెలించెలు చూ. అంచె¹.

అంచెలుగట్టు చూ. అంచె¹.

అంచెడించు అ.క్రి. ముందు చెనుకలాడు.

అంజ¹ చూ. హంజ; పో.చూ. అంగ, అంజ¹. వి. 1. అంగ. పి.శకు. 3.105; 2. అడుగు, అడుగు దూరం. మను. 3.91; 3. పాదం. నీలా. 2.41; 4. మల్లబంద విశేషం. హిదివి పట్టటం. అం.దా. 2.209.

పో.చూ. క. పట్టె, పెట్టె, హట్టె, హట్టె. అడుగు, అడుగుజాడ, అంగ; కు. అజె, పట్టె. పై;

ఉ. పంజ. పాదం ముందు చాగం.

<అంజ. అనునానికికరణం. తె. అంజ, హంజ, అడుగు; పంజ. సామీప్యం.

అంజగోమ న.క్రి. ఆకర్షించు. అచ్చ. చార. 3.45 వు. అంజమెడవట్టు (అంజ+మెడ+వట్టు) వి. మల్లబంద విశేషం, అడుగు ముందుకువేసి ప్రతిస్పర్ధి మెడ వట్టు కోవటం. అం.దా. 2.209. ఉ. అంజ ఫెర్లా. వేళ్లు కలిపి ప్రతిస్పర్ధి చేయి మెలిపెట్టటం, జయించటం.

అంజ² పో.చూ. అంచు³; చూ. అంచ¹. వి. దగ్గర, చెంత. అం.దా. 3.21.

అంజ³ వి. దయం, జంకు. కు. నం. 9.148. చూ. అంజ.

అంజగోమ చూ. అంజ¹.

అంజనకాదు అంజన+కాదు. వి. అంజనం వేసి నిది నిక్షే పాలు కనిపెట్టే వాడు.

నం. అంజన (కాటుక)+కార;

క. అంజన. కాటుక; కు. అంజనకారె. అంజనం వేసేవాడు; క. అంచణక్కారల్. మాంత్రికుడు; మ. అంజనమ్. కాటుక, నుర్మా.

అంజనరాయి వి. సౌవీరం, కాటుకరాయి.

క. అంజన. పూత, కేటవరచటం, కాటుక, కాటుకతో కలిపే మసి, సౌవీరం మొ., మాయకాటుక; కు. అంజన; క. అంచణక్కల్; మ. అన్ననక్కల్.

అంజమెదవట్లు చూ. అంజ.

అంజలిగుంజలి అంజలి + గుంజలి. శ్రీ. విద. ఖోద పదేటట్లు. చీకాకు పదేటట్లు, దాద కలిగేటట్లు. బనవ. 4.97; విద. గాని నొందినది.

క. అంజా. భయపడు, కలకచెందు, సంకోచించు, గుంజ, లాగు; పో.చూ. కు. అంజాని; క. అంచు. పై.

< అంజ + అలి + గుంజ + అలి; అంజ + అలి భయం, గుంజ + అలి. గట్టిగా కొట్టు; పో.చూ. గుంజలి. అంజామ్ వి. అంతం, హంగు.

హం. ఉ. పార. అంజామ్.

< ఉ. అంజామ్.

అంజాయించు చూ.చూ. అరజాయించు.

అంజీ¹ వి. 1. దారికా శ్రీదా విశేషం (బదుగురు ఆడుకునేది కావచ్చు). పో. 5.76; 2. ఇసుకలో దూది బంకులతో ఆడే ఆట.

సం. పంజి, పంజి, పంజ, ఏకు;

క. అంజి, పంజి, ఆడుకునే దూది బంతి; పంజికె, అంజి, పంజి, హంజి. ఏకు.

అంజిదోయాలు(-దాయాలు) వి. బ.వ. స్త్రీలు పిల్లలు గవ్వలతో ఆడే ఆట.

అంజీ పో.చూ. అమిజి. వి. 1. పంతు, పర్యాయం; 2. ఉచితం; 3. ఈరికిమ్మడి పని, భూమి దామాషా ప్రకారం చేసే శ్రమ; 4. వెట్టి దాకిరి.

పో.చూ. సం. హంజా, హంజికా. దాని, చేతికి; ప్రా. హంజే, చేతి, దూరికల నాహ్వనించే ఆమంరణ పదం; హం. హంజి, హంజికా. పై;

< క. అమించి. వెట్టి పని; అమించి. జీతనాతం గవ్వకుండా బలవంతంగా చేయించే పని.

అంజీ చూ. అంచె. వి. పాదారణం.

అంజీక చూ. అంజ.

అంజిదో(దా)యాలు చూ. అంజి.

అంజివట్లకువ్యాపారి వి. పంచాననంవారు అనబడే ఒకానొక వర్తక సంఘానికి చెందినవాడు.

క. అంజి (అయిదు); వట్లెత్తు (వర్ణాలకు సంబంధించిన) + సం. వ్యాపారి.

అంజీరు చూ.చూ. అంజార. వి. నీమమేడిపండు.

అంజ అ.శ్రీ. సందేహించు, భయపడు, వెడరు. బనవ. 5.62, దాగ. 10 పూ. 1817.

క. అంజా. భయపడు, కలకచెందు; కు. అంజాని. భయం; క. అంచు, భయపడు, హడలిపోవు; మ. అంచుక. పై; కొండ. అంజో. భయపడు. అంజల్లో. భయం; కుజ. అజి, అజి-. భయం, భయపడు; కువి. అజ్జరి, భయపడు, అజ్జి. భయం; బ్రా. హిజింగ్, బిత్తరపోవు.

మూ. బ్రా. ౪ అంచు.

అంజీక చూ. అంజ + ఇక. వి. 1. సందేహం, ఇంకు. రం. రా. కిక్కిం. 200 ప. 18 పం.; 2. భయం. అం. ఛా. 1.133. క. అంజికె. భయం; కు. అంజికె, అంజిగె;

క. అంచితై, అంచుకై; మ. అంచుక, కువి. అజి అస్తి. అంజార చూ. అంజీరు, అంజారు. వి. నీమమేడిపండు. హంస. 4.184.

సం. అంజీర-; నే. అంజిర్, అమిజిర్; హం. అంజిర్; గు. అంజిర్; మరా. అంజి(జి)ర; ఉ. అంజిర్, ఇంజిర్; పార. అంజిర్; ఆర. ఇంజిర్. క. కు. అంజార.

< ఉ. అంజీర్ < పార. < అర.

అంజాదు చూ.చూ. అంజార. వి. 1. వృక్షవిశేషం, అత్తిచెట్టు. మేడిచెట్టు, ఉదుంబరం; 2. నీమ అత్తిపండు, నీమ మేడిపండు. అంజె పో.చూ. అజ్జ, అంజ. వి. 1. పాదం, అడుగు; 2. అంచె, పాదారణం.

పో.చూ.క. పజ్జి, పెజ్జి, హజ్జి, హెజ్జి, అడుగు, అడుగుజాడ, అంగ; బు. పజ్జి, అజి, అజ్జి. పై.

అట చూ. అటు. అవ్య. 1. కొన్నివట్ల అర్థవిశేషం రేకుండానే ప్రయుక్తం. దార. ఆర. 4.119, కు.సం. 7.888; 2. అక్కడ, అదోటు, నిర్వ. రా. 2.58, దా. 7.141, అము. 1.36; 3. ఆకాలం, ఆనమయం. మను. 6.51; 4. కచ్చద్వార్థకం. రం. రా. అయో. 97 ప. ; 5. ఎట్టి, ఏమి, ఎన్ని, ఎవడు, ఏది మొ. పదాలకు 'అయినా' అనే అర్థంలో అనుప్రయుక్తం.

< అటు + అలి.

అట(న్) అవ్య. 1. ఆవల, ఆ ప్రదేశం తర్వాత. దార. ధీష్ణ. 1.21; 2. పిమ్మట, అనంతరం. దార. బ్రో. 4.298.

< అటు + అలి. సప్తమ్యంకం.

అటమిద(న్) శ్రీ. విద. పిమ్మట, అనంతరం. రం.రా. 2.971 ప. 5 పం. అటమిన్చు శ్రీ. విద. అంతకుముందు. కు. సం. 7.888. అటమిన్చు చూ. అటమిన్చు. శ్రీ. విద. మొన్నటికి పూర్వపు దినం. దా. 2.418.

అటక చూ.చూ. అట్టుక. ఇంట్లో గోడలమీద అర్థంగా పలకలు కొయ్యలు మొ. వాటితో మంచెవలె ఆమర్చినది, మసెల.

అటకబండ చూ. అట్టుబండ, అట్టవబండ, అట్టుబండ. వి. అటక చెక్కకు బదులుగా వేసిన రాయి. అటకమిద్ది వి. మట్టికప్పు దాని కింద అటకలుఉన్న ఇల్లు.

అటకబండ చూ. అటక.

అటకమామిడి¹ వి. ఒకరకం మామిడి. అటక + మామిడి. జీడి మామిడి, నరమామిడి, ముంకమామిడి మొ. పదాల సామ్యం లో ఆకారాన్నిబట్టి ఈ పేరు వచ్చి వుండవచ్చు.

అటకమామిడి² చూ.చూ. అటక మామిడి. వి. గట్టెరు జాతి కలుపు మొక్క.

అటకమిద్ది చూ. అటక.

అటకర్(వాళ్లు) వి. దేవాంగులు, నేతపనివారిలో ఒక తెగ.

క. పల్లెగాఱ, హల్లెగాఱ. వట్టు నేతగాడు;

సం. పలుకార, నేతపనివాడు, ముచ్చివాడు. హం. పటకార్. పై.

< క. హల్లెగార.

అటకలి వి. జిద్దుపోవటానికి రుద్దుకునే, ఉడకబెట్టిన పిండివంటి పదార్థం; ఉత్పాదనం. ప్రబంధ. 572, యయా. 4.89.

క. అడ, అది, అదు. వంట; అడికె, అదికె, అదిగె, అదుగె. వంట మొ.; కు. అదుపుని. వంట; అది. వండిన, కయారు చేయబడిన; అదిగురు. వంటవారు; కొడ. అదిగెకరె. వంటవారు; అదిగెకరతి. వంటకై; క. అటు, ఉడకబెట్టు, వేచు; అటు. వంట; అటుప్ప. పొయ్యి; కలి. పిండితోకాచిన జాన, పిండివంట, గురువుకుకట్టే ఉడక బెట్టిన పిండి; కు. అటుక. వంట; అటుక్కల్. వంట యిల్లు; అటుప్ప. పొయ్యి; గోం. అట్టానా. ఉడకబెట్టటం; అటిన, అటానా. వంట; అటాకి. వంటకుండ; కుజ. అట. కాచు, మరగబెట్టు; పో.చూ. నం. అట్ట. ఎండిన, ఎందు; ప్రా. అట్టె. ఎండటం; మరా. అట్జే. ఆరబెట్టు.

అటవాన్ రూ.చూ. అటవాన్.

అటవానించు చూ. అటవాన్. న.గ్రీ. నిరోదించు. అడ్డ గించు.

క. అటవాయిసు. ఆన, అడ్డగించు; కు. అటవాయిసుని. వై. అటవా-య్-ఇంచు.

అటవాన్ రూ. అటవాన్, అట్కాన్. వి. అటంకం. అడ్డు. మెకంజీ నం. 268. వెనలైరి వ.

నే. అట్టో, అట్టో. అడ్డు, ఆవ మొ.; వెం. అటక్. అడ్డు; హిం. అటకానా; వం. అటక్నా. ఆవబడటం; గు. అటకవ. నిరోదం. ప్రతిఘటన; మరా. అట్. అట్లావ్. అడ్డంకి; ఉ. అట్టా. అటంకం, అడ్డు;

క. అటకావు; కు. అటక, అటకావు; పో.చూ. మ. అటక్నావ్. ఆశ్రయం; బ్రా. అడ్, హడ్. ఆశ్రయం పొందిన.

<మరా. అట్కాన్.

అటగొట్టు రూ.చూ. అటగొట్టు. వి. మూడు కర్రలుగల గొర్రు.

అటకాళము వి. సంగీతంలో తాళలేదం, పద్నాలుగు అక్షరాల తాలంకల తాళం. (ఆం.వా., నూ.ని, దీన్ని, సంస్కృత వనూసంగా గ్రహించాయి.)

క. అట. చలనం, నటనం మొ.; క. అటతాలము. తాళలేదం. బహుళ: <అట-తాళము.

అటమ్ వి. కయం, అంతిక. ఆం.రా. 1.183.

నం. హత.. హింస, దౌర్జన్యం.

<నం. హత.. అర్థ వివరించాము.

అటమట రూ. అటమటము. వి. 1. దుఃఖం, దాద, యయా. 8.124; 2. మోనం, వంచన, మాయ. శా. 3.78; 3. అపలాపం, మోనపుమాట. ఆం.రా. 1.116; 4. వ్యర్థం; 5. అబద్ధం.

క. అట. నటన; అటమట, అటమటె, వంచన; కు. అటమట. వై; క. అటలై. కష్టం, దాద, యద్ధం; అటలై మటలై. గర్వోక్తులు; అటు. దాదించు.

నం. హతమ్. మొండిపట్టు, పగ, కీడు, క్రొక్కం; ప్రా. అట్టమట్ట.. దుర్బింత, పాపం; పో.చూ. నే. అటమట్ట. విణ. కఠినమైన, (చెప్పలు మొ. కడిపి ఎండి) దిగ్బిగిసిన. మోనంవల్ల కలిగిన మానసిక సంక్షోభానికి ద్వంద్వనుకరణ.

అటమటకై వి. మోనకై. వంచరురాలు, ద్వి.శ.సా.

3.103 వ. అటమటకాదు మోనగా. ద్వి.హరిక్క. 2.646. అటమట(బెండు (-బెండు) ల.గ్రీ. కలకలెంజు; దుఃఖవదు. కనిక. 5.33. అటమటవదు (-వదు) అట్టి విచారించు, దుఃఖించు. ప. చాదిరా. 8. అటమటించు న.గ్రీ. 1. మించు, దిక్కరించు. మను. 5.101; 2. చాచు, కన్య పుచ్చు. వి.వ. 6.305; 3. మోనపుచ్చు. విజయ. 8.161; 4. దాదవదు. రాజ.వా. 2.70; 5. అపహరించు. తక్. 2.360. క. అటమటను, మాయచేయు, మోనగించు. అటమటించు చూ. అటమటించు. వి. 1. కలనం, కడలిక; 2. మోనం, వంచన; 3. దాద, వ్యవ; 4. దొంగతనం. అటమటీదు చూ. అటమటకాదు. వి. మోనగాదు. ఉ.పా. 3.112, శా. 7.60.

అటమటకై చూ. అటమట.

అటమటకాదు చూ. అటమట.

అటమట(బెండు) చూ. అటమట.

అటమటము రూ.చూ. అటమట. వి. 1. మోనం. శా. 3.111. మను. 5.19; 2. వ్యర్థం. దాగ. 1.373, రామా. 6.85; 3. దుఃఖం, దాద. సారంగ. క. 2.258; 4. దగ్గుం, చెడి పోయినది. సారంగ. క. 3.105; 5. క్షుద్ధం, కలక నొందినది.

అటమటవదు చూ. అటమట.

అటమటించు చూ. అటమట.

అటమటించు చూ. అటమట.

అటమటీదు చూ. అటమట.

అటమర చూ. అటమట. వి. పారిపోవటం, చలాయనం; విణ. వ్యర్థం.

క. అటలైముటలై. గర్వోక్తులు.

అటమరింపు వి. పలాయనం.

అటమరింపు చూ. అటమర.

అటమిద(న్) చూ. అట(న్).

అటమున్ను చూ. అట(న్).

అటమొన్ను చూ. అట(న్).

అటావరియ్యెండి చూ. అటు.

అటి రూ.చూ. అట్టి¹. విణ. అట్టి, అటువంటి. మను. 3.84.

ప్రయోగాంతరం లేదని. శ.ర.

అటిక రూ. అటికె. అట్టిక¹. వి. వెడల్పు మూతిగల చిన్నకుండ. గుండ, దాక. రాజ.వా. 2.128.

క. అడు. వంట; అడిగె. వంట, విందు; చు. అలియ. అలియ. వెడల్పు మూతిగల చిన్నకుండ; పో.చూ.క. అటు. వంట; గోం. అట్టా. వంటకుండ.

*అట్ (వంట) + ఇతి.

అటికమామిడి రూ. అటకమామిడి². అటుకుమామిడి, అటిక మాడు, అటికమామిడి. వి. గల్లేరుజాతి కలుపుమొక్క. మండలచ్ఛదం; (Boerhavia diffusa, Linn.). హంస. 4.10.

అటికె రూ.చూ. అటిక. వి. దిష్టికుండ.

అటికెబుద్ధి వి. చిన్నమట్టిపాత్ర.

అటికెబుద్ధి చూ. అటికె.

అణికమాడు రూ.చూ. అణికమామిడి.

అణికమామిడి రూ.చూ. అణికమామిడి.

అటు రూ.చూ. అట్టు². క్రి.వి. 1. ఆప్రహరంగా. దార. గాంతి. 5.163; 2. ఆప్రహరంగా. ఉ.రా. 6.65, విజయ. 2.202; వి. తచ్చర్తార్థకం.

అటావలియెల్లుండి క్రి.వి. ఆవలియెల్లుండి తర్వాతి దినం, నేటి తర్వాత నాలుగో రోజు. అటుగమక (-కనుక). నము. అందుచేత, కాబట్టి. కిరా. 1.78. అటుగావ (-కాన). నము. అందుచేత, కాబట్టి. అటుగావున (-కావున). నము. అందుచేత, కాబట్టి దార. గాంతి. 3.453. అటుండు అ.క్రి. ఆలాగే ఉండు, నిరర్థకంగా ఉండు, ఆదరం పొందకుండా ఉండు. కళా. 4.180 అటుమొన్న రూ. అటుమొన్న. క్రి.వి. మొన్నటికి పూర్వపు దినం. కువ.చ. 2.80. అటులు రూ.చూ. అట్టు². క్రి.వి. ఆప్రహరం. నిర్వ. 8.71, దార. విరా. 1.252. అటువంటి వి. అట్టి, దాదృశం. వి.పు. 7.871. అటువలె క్రి.వి. 1. వలె. సారంగ. చ. 3.123; 2. అట్లు, ఆవిధంగా. కళా. 4.28. అటువెట్టు (-వెట్టు). న.క్రి. 1. వినర్థించు, నిరాకరించు, పొందు. 3.81; 2. అవకలపెట్టు. జాహ్న. 1.131. అట్ల రూ.చూ. అట్లా. క్రి.వి. ఆవిధంగా. దా.రా. అయో. 39, సారంగ. చ. 3.135. అట్లా రూ. అట్ల. క్రి.వి. ఆవిధంగా. అట్లాగు క్రి.వి. ఆవిధంగా. అట్టు² రూ.చూ. అట్టు². క్రి.వి. 1. ఆప్రహరంగా. దార. ఉద్వో. 4.155; 2. వలె. నిర్వ. 8.71. దార. గాంతి. 1.103, శృం. నై. 1.20; 3. అర్థవిశేషం లేకుండానే దీనిపై 'చైతది,' 'హోతే' మొ. వాటి ప్రయోగం. దార. ఆది. 3.127.

అటుక రూ.చూ. అట్టుక. వి. అటుక. హంస. 3.94.

అటుకు రూ.చూ. అట్టుక. వి. 1. అటుక; 2. అటుకమిడ్డి.

అటుకుమామిడి రూ.చూ. అణికమామిడి.

అటుకులబద్ధు వి. గరిగుమ్మడి, రోలుగతీగ, పువ్వపెరగుమ్మడి (Visit tomentosa, Heyne).

అటుకులు రూ.చూ. అడుకులు. వి. బ.వ. నానదోసి వేచి దంచిన వద్దు, దక్షిణిశేషం. పృథుకాలు. దళా. 8.426.

అటుకువల వి. పెద్దచేపల్లి పట్టే వల.

అటుకోయ్య రూ. అటుకోయ; చూ. తెల్లనందన. వి. ఇరగ వలలో పడేచేప, సందప, అటుకుల సందప (Stromateus sinensis).

అటుకోయ రూ.చూ. అటుకోయ్య.

అటుకోళకర్ర చూ. అటుకోల. వి. పావుచెక్క. తొక్కినప్పుడు అచ్చుకర్రను కిందికిలాగే కర్ర.

అటుకోలగుడి చూ. అటుకోల (?). వి. మగ్గంలో పూసుగర్రకు కట్టినదారం.

అటుగమక చూ. అటు.

అటుగావ చూ. అటు.

అటుగావున చూ. అటు.

అటుజాతి చూ. అటు. వి. దుష్టజాతి.

< అటు. దూరంగా ఉంచబడిన (జాతి).

అటుండు చూ. అటు.

అటుమొన్న చూ. అటు.

అటులు చూ. అటు.

అటువంటి చూ. అటు.

అటువదండ వి. దర్వాజా ఉత్తరాసిమీద పరిచేబండ.

అటువలె చూ. అటు.

అటువెట్టు చూ. అటు.

అటె రూ.చూ. అట్టె¹. అవ్య. 1. వృత్తాంత కథనానికి. దార. ఆది. 5.9; 2. అక్షేపానికి. దా.రా. దాల. 601; 3. ఉత్కర్షకు. దా.రా. అయో. 39; 4. ఆశ్చర్యానికి. దార. విరా. 5.216.

అటే అవ్య. శ్రీ సందోదనలో పద, వాక్యాలకు చివర ఉపయోగించే ప్రత్యయం. పోయినాడటే.

< అట+ఎ. ఇక్కడ 'ఎ' శ్రీ సందోదన; పో.చూ. పోయినాడటరా.

అటేరన్ వి. వడికిన నూలు చిలవలుగాచుట్టే కొయ్య పనిముట్టు. హిం. అటేరన్; గు. అటేరపుమ్.

< హిం. అటేరన్.

అటో రూ.చూ. అటో; అట+ఎ.

అటో రూ. అటో; చూ. అట్టె. అవ్య. ఆశ్చర్యార్థకం.

అట్కారి చూ. అటకర్వాళ్లు. వి. కమిళనాడులోని పట్టునేక గాంధులో ఒక తెగ.

< క. హట్టెగార.

అట్కాపు రూ.చూ. అటకాపు. వి. అటంకం. మెకంజీ సం. 93, విశ్వనాథ నాయకుని చరిత్రం. 17 ప.

అట్ట¹ వి. కబందం, మొండెం, దార. కర్ణ. 3.371.

క. అట్టె. మొండెం; అట్టు. వేరు చేయబడు, తెంచి వేయబడు; అట్టె. వేరుచేయబడినది, నరకవేయబడినది. కు. అట్టె. అస్థిపంజరం, చక్రం; క. అట్టె-యి-అటల్. నరకవేయబడిన వీరుని మొండెం చేసే పీఠకృత్యాలు; మ. అటు. వేరుచేయబడు, తెంచివేయబడు.

< క. అట్టె¹.

అట్ట² రూ. అట్టియ. వి. 1. గుంపు. సిం. ద్వా. 6.89, 90; 2. దాగం, విభాగం. సిం. ద్వా. 6.92; 3. ఒకదానికొకటి అంటుకొని దళనరిగా ఏర్పడ్డ కాగితం మొ. ; 4. చెప్పుల కిందబాగాన ఉండే తోలుముక్క; 5. నందులేకుండా లేచిన పుండ్లు, చెమటకాయలు.

క. అట్ట. కలియు, అకుకు; అట్టె. చెప్పుకిందిభాగం. చెట్టుదెరదు, తోలు; కు. అట్టె; కొడ. అట్టె. చెట్టుదెరదు; క. అట్టయి. చెప్పుకిందిభాగం, దళనరి అట్ట, పుస్తకం అట్ట; అట్టు. కలియు, అకుకు, అంటు, సమీపించు.

< అట్టు. కలియు.

అట్టకట్టు అ.క్రి. అట్టగా ఏర్పడు. పి. కళ. 3.176.

అట్టపాట్ల వి. స్థూలకాయం, గూనకడుపు. అట్టలమోపు

వి. కోళ్లమూట.

అట్టి¹ వి. వడిసెలలో రాయి పెట్టేటట్టు.

అట్టికట్ట చూ. అట్టి¹.

అట్టికీట చూ. అడ్డము. వి. మడకబండు.

క. అటె. మూయబడు; క. అటె. మూయు; మ. అటె. కాళం; అటెక్క. మూయు, అడ్డు; అట్టిం. అడ్డు; కోట. అడ్డల్. మూయు; కొడ. అడ్డల్ (అడ్డ). మూయు.

అట్టిచెమ్మ చూ. అట్టనమ్మ, అట్టాచెమ్మ, అట్టాచెమ్మ. వి. నాలుగు గవ్వలతో అడేఅట; నాలుగు గవ్వలూ బోర్లావడికే ఎనిమిది గాను, వెరికిలా వడికే నాలుగుగాను రెక్క.

సం. అట్ట-. ఎనిమిది; ప్రా. అట్టసమైఅ. ఎనిమిదికి పరిమికం.

<సం. అట్ట+చెమ్మ. 8,4 వందల అట; బహుళ: చెమ్మ+చతుర్+వార.

అట్టి¹ చూ. అట్టి², అట్టి³; పో.చూ. అట్టుక. అట్టము. వి. 1. బురుజుపై యిల్లు. చా.చా. నుండ. 15, ఉ.చా. 2.92; 2. అటక; 3. చప్పిడి. చప్టా.

సం. అట్టల-, అట్టాల-, కావరి బురుజు; అట్ట, అట్టక, పై; ప్రా. అట్ట, అట్టో. మేడపైగది; అమా. అట్టాలగ. చిన్న గోపురం; పో.చూ. అటుక; పా. అట్టాల. కావరి బురుజు; నే. అట్టాలి. మేడపై ముందరి వసారా; హిం. అటా. పైగది; మరా. అటాలి. చప్పరం; సింహ. అటలు. కావరి బురుజు.

క. అట్టణ, అట్టణ, అట్టణ, అట్టాలి, అట్టు < అట్టాల. మేడపైగది, పరువంజా; కు. అట్టలిగె, అట్టాలిగె. అటుక; అట్ట. పైగది, ఇంటికప్పు; క. అటుక్కు. కొంతర, శ్రీడి; అట్టాలై. మేడపైగది, కావరిబురుజు, మంచె, గొర్రెలవొడ్డి, గ్రామం; అట్టాలమ్. పై; అట్టాణ. కావరి బురుజు; పో.చూ. మ. అటుక్కుల్.

<సం. అట్టల-.

అట్టి² వి. అట్టి³.

అట్టి² చూ.చూ. అట్టవ.

అట్టిదిబ్బర వి. అట్టిడికట్టె.

అట్టిదుగు వి. నేల చదునుచేసే పని, సున్నబరిచేపని.

అట్టిపాట్ట చూ. అట్టి¹.

అట్టిబండ చూ.చూ. అటకబండ.

అట్టిము¹ వి. బురుజుపై యిల్లు; చూ. అట్టి².

అట్టిము² చూ. అడ¹. వి. అరికయం, అదిక్కం.

క. అడ్డ. అదికం; అట్టులి. గుంపు; కు. అట్ట. కుప్ప, ప్రోగు; క. అటె. ప్రోగుచేయు, నన్నిహికమగు; మ. అట-యజ. ఎడరెగని వాన; కొ. ఒడ్డక్క. తరచు.

అట్టిము³ చూ.చూ. అట్టము. వి. ఎనిమిది పన్నాలుగల వేద భాగం, వేదవాండం.

అట్టింకర్తి చూ. అట్టి¹.

అట్టింమోపు చూ. అట్టి¹.

అట్టవ చూ. అట్టి², అట్టాము. వి. 1. బండిమీద పేర్చుకున్న, తేగు మొ. కంపచాగు; 2. బండికి; 3. అటుకు.

అట్టవబండ చూ.చూ. అటకబండ. వి. అటకబండ.

అట్టవదై వి. కవిరె, రెక్క పుస్తకం.

చురా. అరవణ, అరవణ, పుట్టించుచుకొమ్మ;

వి. కవిరె;

క. అట్టవదై. అరవణ. కాచి. క. అట్టవదై కవిరె.

<క. అట్టవదై.

అట్టవబండ చూ. అట్టవ.

అట్టవమ్మ చూ.చూ. అట్టచెమ్మ.

అట్టహాసము వి. అదావుడి, ఆదంబరం.

సం. అట్ట-. అవ్వ. పెద్దగా; అట్టహాసం. పెద్దనవ్వ; నకిరింపు; అట్టహాస్య. పై; అట్టాట్టహాస్య. మరీ పెద్దనవ్వ.

<సం. అట్టహాస. అర్థవివరి.

అట్టహాసముకాదు వి. అదావుడి మనిషి.

అట్టహాసముకాదు చూ. అట్టహాసము.

అట్టాచెమ్మ చూ.చూ. అట్టచెమ్మ.

అట్టాము చూ.చూ. అట్టవ. వి. బండిమీద అమర్చిన కంబ మోపు.

అట్టార వి. హరిల్లు.

<సం. అట్టాల-.

అట్టి¹ అట్టి²+ఇ; చూ. అది. విది. 1. రాద్యం, నద్యం. చార. నదా. 2.23; ఆశ్ర. 2.40; 2. కచ్చుద్దార్థకం, ఆశ్రం. పై. 1.16.

అట్టి² చూ. అట్టి³. వి. అటుపంటివాడు. చా. అది. 4.17. అట్టి² వి. అటుపంటివాడు; వి.చ. అట్టి². చార. అది. 2.219. అట్టివాడు వి. అటుపంటివాడు. ఆం. చా. 2.117. అట్టి² చూ.చూ. అట్టి². వి. అటుపంటివాడు. ఆం. చా. 2.117.

అట్టి³ వి. చట్టి.

అట్టి³ చూ.చూ. అటిక. వి. మట్టికుండ, చా. పాండు. 4.176.

అట్టి³ చూ.చూ. అట్టుక. వి. చిన్న మేడ. ఆం. చా. 2.17.

అట్టిగుడి వి. నరిగుంజల అడ్డపట్టెకు వేసిన రాదు.

అట్టిటు చూ. అట్టు².

అట్టిటువడు చూ.చూ. అట్టిటువడు. అ. శ్రీ. 1. పోలిండు. కలకతెండు. సారంగ. చ. 3.223; 2. వ్యర్థ న్నమగు, రాదు మారగు. వద్ద. 7.22. అట్టిటుసేయు (-సేయు). న.శ్రీ. పోక పెట్టు, కలచు. కళా. 1.25.

అట్టిటువడు చూ. అట్టిటు.

అట్టిటుసేయు చూ. అట్టిటు.

అట్టిట్టగు చూ. అట్టిట్టు.

అట్టిట్టు చూ. అట్టు².

అట్టిట్టగు అ.శ్రీ. కలకతెండు, పోలిండు (అట్టు+అట్టు+అగు). నిరం. 4.41. అట్టిట్టగా(న) అవ్వ. చారుమారుగా. దగా. 9.166. అట్టిట్టగానుండు చూ. అట్టిట్టగా. అ.శ్రీ.

చావులదుకుల మద్య నుండు. అట్టిట్టవదు యా. అట్టిట్టవదు.

అ.ప్ర. 1. వ్యక్తస్తమగు. పద్య. 7.22; 2. ఖోలించు.

అట్టిట్టగా(న్) యా. అట్టిట్ట.

అట్టిట్టగానుండు యా. అట్టిట్ట.

అట్టిట్టవదు యా. అట్టిట్ట.

అట్టిడు యా. అట్టి.

అట్టివలుపు వి. అడ్డకమ్ముల కలుపు.

క. అట్టి, పట్టి, మాట్టి. కమ్మి, బడ్డ, ముక్క, పీరిక;
మరా. పట్టి. పై.

<క. అట్టి + కలుపు.

అట్టిడు యా. యా. అట్టి. వి. గుంపు. నీలా. 2.86.

అట్టిడు యా. అట్టి.

అట్టివాడు యా. అట్టి.

అట్టిడు యా. అట్టి.

అట్టి వి. కష్టవిశేషం. అము. 2.60.

క. అట్టు, అడు. పండు; అడె. అట్టు; కు. అడె. కొట్టె;

క. అట్టి. పలచని కొట్టె; తట్టి. చదును; తట్టు. కొట్టెగా

ఒట్టు; మ. అట. కొట్టె; అట్టి. చార్చి చేసినది కావచ్చు; గోం.

అట్టానా. పండు; కుజ. అట. వేడిచేయు, కాచు; కొండ.

అట్టి;

పో. యా. ప్రా. అట్టి. ఎండు; మరా. అట్టి. అరవెట్టు.

అట్టి! వి. బ.వ. రిదై నోము నివేదనకై చేసే దోసెవంటి

అట్టి

అట్టిక యా. అటు, అటులు, అట్టులు, అట్టు. క్రి.వి. 1. అనైవ.

వి.క్ర. 6.122; 2. ప్రకారం, విదం. హంస. 2.127;

3. అ ప్రకారంగా, ఆ విధంగా.

క. అట, అటు, అట్టు, అస, అసు. అంక; ఈసు.

ఇంక; క. అట్టు. అటువంటి.

బహుళ: <అట్టు/అట్టు. ఆన్, ఈన్, ఏన్, ఇన్ (బు).

అట్(బు), ఎట్(రు) - లు రాకు యాపారై వంద

వచ్చు.

అట్టిట్ట యా. యా. అట్టిట్ట. క్రి. వి. 1. వ్యక్తస్తంగా,

కార్కారుగా. కళా. 2.17; 2. రెండువైపులా, ఆవైపు

ఈవైపు. రా. ఇందు. 2.62. అట్టిట్ట యా. అట్టిట్ట. క్రి.

వి. 1. వ్యక్తస్తంగా, కార్కారుగా. కళా. 9.169;

2. రెండువైపులా. అట్టులు యా. అట్టు. క్రి. వి.

అటులు, అవిధంగా. కార.కాంతి. 4.135. అట్టువోలె

(-పోలె). యా. అట్టువోలె. క్రి.వి. అదేవిధంగా. కార.

కాంతి. 2.289.

అట్టుక యా. అటక, అటుక, అటుకు, అట్టిక, అట్టుగ, అట్టువ;

పో. యా. అడుకు. వి. అటుక. కక. 3.215, హంస.

3.91.

నం. అట్టుక, అటుక; అట్టు. అవ్య. ఉన్నరంగా;

ప్రా. అట్టుం, అట్టో. దుకాణం, అటుక; అ.మా. అట్టాలగ,

అట్టాలగయ. ఆయుధాగారం; పా. అట్టి. కాపలి బువలు;

నే. అటాలి. పసారా, చదునైన కప్పు; హిం. అటాల్.

కొంతి; అట. ఇటుక; పం అటాలా. ప్రోగు; గు. అటారీ.

వసారా; మరా. అటాలి. చప్పరం; అటాలా. మంచె;

నిం. అటువ. దియ్యపుకుప్ప; ఉ. అటా. అటుక,

వసారా;

క. అట్టి. అటుక; కు. అట్టి. పై; క. అటుక్కు. కొంతి,

వరున; అట్టుం. దాదాపైకప్పు, పై అంతస్తు; మ. అట్టుమ్.

అటుక; కోట. అటల్. అటుక; కొద. ఒటమ్. కప్పువాసా

లకు రాళ్లతో కట్టిన అటుక; గో. అట్టి. అడ్డమాలాలు; పద్ది.

అటు. అటుక; అట్టి. ఇంటికప్పుకొండ కొంగుతో బడ్డతో

వేసిన చట్రం; కురు. అట్టా. పరువంకా, అటుక.

<నం. అట్టుక/అట్టు.

మూ.ప్రా. అట్టో. నంస్కరించో ప్రమేయం లేకుండా

వివిధ రూపసాదనకు వినియోగించే మూలదాకువు.

అట్టుగ యా. యా. అట్టుక. వి. అటక. కేయా. 3.289.

అట్టుపట్టనవాళ్ల వి. పట్టుక మొదలుకొని చెప్పే గుర్తులు, పట్టు

హర్షోక్తరాలు. (వా.)

క. అట్టు. చుట్టరికం.

అట్టు + పట్టు + అనవాళ్ల. చుట్టరికం పట్టుక గుర్తులు

అట్టు = అంటు, చుట్టరికం.

అట్టువ్వి వి. ఒక దినుసు ఉప్పు, వంటఉప్పు, పాక్యం. యా.

అట్టు.

క. అట్టుప్ప. నముద్రపు నీటి నెండబెట్టి చేసిన ఉప్పు;

అటు, అట్. ఎండు; క. అట్టుప్ప. పై; అటు, ఉడుకు.

<అట్టు + ఉప్పు. ఎండిన ఉప్పు.

అట్టుబంద యా. యా. అటకబంద. వి. అటకబంద.

అట్టులు యా. అట్టు.

అట్టువ యా. యా. అట్టుక. వి. 1. అటుక. సిం.ద్యా. 11.43;

2. నాటకరంగం.

అట్టువోలె యా. అట్టు.

అట్టో! అట్టు + ఎ; యా. అట. ప్రకృ. 1. వృత్తాంత కథనానికి.

కార.ఆది. 6.306; 2. ప్రశ్నకు. కార.ఆది. 7.40;

3. ఆక్షేపానికి. కార.నదా. 2.39; 4. పరిహాసానికి. కార.

ఆర. 2.52; 5. ఉత్కర్షకు. కార.రా.అయో. 39; 6. ఆశ్చ

ర్యానికి. కు.నం. 5.576.

అట్టో! యా. యా. అట్టి. అవ్య. 1. కదేకదృష్టిగా, అదేపనిగా.

కక. 2.172; 2. వెంటనే, శీఘ్రంగా. కళా. 2.362.

3. అక్కడ, పక్క; అట్టిపెట్టు, అట్టిఉండు మొ. వ్యవ.

అట్టిపెట్టు యా. అట్టిపెట్టు. న.క్రి. 1. విమరు. ద్వి.హరిశ్చ.

4.2478; 2. ఉంచు, ప్రత్యేకించు. (వా.)

అట్టి వి. కంకబడ్డ; గూనసెంకును నునుపు చెయ్యటానికి

కుమ్మర్లు వాడే పల్పటి కొయ్యముక్క.

క. కొద. అట్టి. చెట్టుబెరడు; క. అట్టి. చెప్పు

కోలు.

అట్టిట్టులు వి. పొరలు, కొంతరలు. ఒకదానిపై నొకటిగా

పేర్పబడ్డవి.

అట్టిడ! వి. 1. నూరిపోని అడుగు మొ. వైకిరీయటానికుపయో

గించే చిల్లులకట్ట; 2. కళ్లలో ఎగరబోసిన దాన్యాన్ని

జల్లించే జల్లెడ. క. అట్టు. నీరుపోసినట్లు పోయు, తేనెవరె

ప్రవహించు.

అద్దెడ³ వి. వంతెన.

క. అట్టు. కరియు, కలయిక, క. అట్టు. కరియు, అకుకు.

అద్దెడ³ వి. ఆడక పరిమాణం, 16 సేర్ల దాన్యంపట్టి గోనె. ఆంధ్రా. 2.166. పో.చూ. నం. అడక. ఒక కొల మానం.

కరిపిలేయబడినది; దాన్యం నింపి ఆంచులు కరిపి కుట్టి టంవల్ల ఆ పేరు వచ్చియుండవచ్చు.

అద్దెడ³ పో. చూ. వద్దెడ. వి. స్త్రీ కంఠారణం, వద్దెడ. (వా.)

అద్దెడ³ రూ.చూ. అట్టడి¹. వి. కోటలో ఒక దాగం. పల్నా.

అద్దెడి రూ.చూ. అట్టడి¹. వి. కోట కొత్తకంపై కట్టిన యిల్లు.

అద్దెపెట్టు చూ. అద్దె³.

అద్దెము చూ. అంటు. వి. రాతి విగ్రహాలు కడలకుండా లక్క మొ. వాటితో వేసిన అకుకు.

క.క. అట్టు. అకుకు; కు. అంటుని; కొలా. అంబో; నా. అట్టో.

• అద్దెంగంట(లు) వి. పరిచేలో పెరిగే కలుషమొక్క.

క. అంటు. వ్యాపించు; గంటగ. కలుషమొక్క (Spermococa hispida).

అద్దె అట్టు¹ + పి; రూ. అద్దె³. క్రి.వి. 1. ఉన్నదిఉన్నట్టుగా. కౌ. 8.109; 2. అదికంగా.

అద్దెపెట్టు రూ. అద్దెపెట్టు. న.క్రి. 1. అదికంగా పెట్టు; 2. విడుచు, దిగవిడుచు, మిగుల్చు.

అద్దెపెట్టు చూ. అద్దె.

అద్దెము రూ. అద్దెము³. వి. ఎనిమిది పన్నాలుగల పేదదాగం. అష్టకం. ఆంధ్రా. 1.111.

నం. అష్టనీ; ప్రా. కైమహాశౌర. అప. అట్ట; అ.మా. అట్ట; పా. అట్టు, అట్ట; కెం. అట్ట; ఒ. హిం. సిం. గు. మరా. ఉ. అట్ట; పం. అట్టో, అట్టపా;

క. అట్ట, అట్ట, అడ; కు. అట్ట; క. అట్టమ్, అట్టకమ్; కుడ. అటో; కువి. అత్త; పర్షి. అట్టో; లాటిన్. అట్టో.

<ప్రా. అట్ట-

అట్టావి వి. మూటలు దించుటనే తిన్నె.

హిం. అట్ట. ఆగు; లాన్. కోటు;

క. అట్టాలై. మంచె.

<*హిం. అట్ట + తాని.

అట్టాడ వి. వారం.

నం. అట్టావర; మహా. అత్తవాడ; హిం. అత్తోదియా; సిం. అత్తిదోగ; గు. అత్తవాదియుం (<నం. అష్టవార-); మరా. అత్వడా, అత్వడా.

<మరా. అత్వడా.

అత్తాడరెక్క వి. వారం వారం జమాధర్మలు.

అత్తాడరెక్క చూ. అత్తాడ.

అట్టుము పో.చూ. అట్టడి¹. వి. బురుజు.

అట్టాయ వి. ఒక రకం పప్పుదినుసు. ఒటానీలు (Pisum sativum).

క. పుటాణె. వేసిన ఒటానీలు;

గు. వటాణా; మరా. పుటాణా, వటాణా.

పట్టాలు అని అనంతపుర మండల వ్యవహారం.

అట్ట చూ. అట్టు.

అట్టకాడ చూ. అట్టు¹.

అట్టకర్ణి చూ. అట్టు¹.

అట్టకర్ణి చూ. అట్టు¹.

అట్టవోము చూ. అట్టు¹.

అట్టవంక్రి చూ. అట్టు¹.

అట్టవండుగ చూ. అట్టు¹.

అట్టా చూ. అట్టు.

అట్టాగు చూ. అట్టు.

అట్ట¹ వి. బ.ప. రక్షక విశేషం. చూ. అట్టు¹.

అట్టరకర్ణి రూ.చూ. అట్టకర్ణి. వి. అట్టుపోసే పండుగ.

ఆడవాళ్ల పండుగ. అట్టకాడ వి. అట్టు వేసేందుకు ఉపయోగించే కాడ. అట్టకర్ణి రూ.చూ. అట్టకర్ణి. అట్టకర్ణి రూ. అట్ట

కర్ణి. ఆశ్వయుజ బహుళ తదియ; దర్త చిద్రాయపు కావాలి

దారికలు అట్టు పోసుకొని మహాలక్ష్మీవ్రతం చేసుకొనే

తదియ. అట్టవోము వి. అట్టకర్ణివోము. అట్టవంక్రి వి. అట్ట

కర్ణినాడు అట్టు తినటానికి కూర్చున్న ముత్తైడువల వరుస

అట్టవండుగ వి. అట్టకర్ణి. అట్టుకు పంక్తి. కలకతెండు,

అట్టులాగా ఉడికిపోవు.

అట్ట² రూ.చూ. అట్టు².

అట్టవోలే రూ. అట్టువోలే. క్రి.వి. అజే విదంగా.

అట్టుడుకు చూ. అట్టు¹.

అట్టువోలే చూ. అట్టు².

అట్టోట్టు రూ.చూ. నట్టోట్టు. వి. పంగుల్ల; దానపెరిసిన తర్వాత

చూరునుండి కారే నీటిదొట్టు. ఆంధ్రా. 1.82.

<నట్టోట్టు. నకారలోపం.

అతాత్తగా రూ. హతాత్తగా. క్రి.వి. అకస్మికంగా, ఉన్న

ట్టుండి.

నం. హతాత్. బలాగ్కారంగా; హత- హింస. బలా

ర్కారం.

<నం. హతాత్. అర్థవిపరి.

అతార్ పో.చూ. అట్టాల. వి. నేడ బయలులో మరమగ్గంచక్రం

నిలబెట్టటానికి నిలుపు రాటలకు అడ్డంగా మంచెమాదిరి

దిగించిన కర్రలు.

అతావటిబంట్లోతు వి. తివెన్యూ బంట్లోతు.

<క. అట్టవజై + బంట్లోతు; అర్థవిపరి.

అడ¹ వి. 1. ముద్ద. యయా. 2.83; 2. ఆకృతి. మను. 3;

3. చింతపండు మొ. తొక్కి చేసిన ఉండ; 4. రేగువల్ల

మొ. ఉప్పులో ఉరబెట్టి మినుప పిండితోకలిపి చేసి ఎండ

బెట్టిన రొట్టె; 5. వైరు కోసి వేసిన కుప్ప.

క. అడ. ముద్ద; అట్టు. పెట్టు; కు. అట్టి; దొంతి; క.

అట్టె. ప్రోగుచేయు, నన్నిహితముగు, గట్టిపడు; మ.

అటుక్కు. వరుస, దొంతి; అటుక్కుక. పేర్చు!

కుఁ. ఆడ. కరిసియుండు, పాయపడు.

మూ.ద్రా. *ఆడ. కరియు.

అడకట్టు న.క్రి. 1. తీసికొను ; 2. ముద్దకట్టు. క. ఆడె గట్టు. ముద్దకట్టు, ముద్దచేయు. అడగొను అ.క్రి. ముద్దకట్టు. దు.నం. 11.150. అడచేయు న.క్రి. ముద్దచేయు. అడవర(అ) ఆడ'-వర. వి. ముద్ద. అడమర అడ'-మర ; చూ. అడవర. వి. ముద్ద.

అడ² వి. పోకచెక్క.

క. ఆడ, ఆడకె, ఆడకె. పోక ; కు. ఆడ-కత్తెరి, ఇడ-కత్తెరి. ఆడకొత్తు, పోకచెక్కలు కత్తిరించే కత్తెర ; క. అత్తెక్కయి. పోక, అకు వక్క ; మ. అటుక్క, అటుక్క ; కోట. అక్కయి ; తా. అక్కయి.

<క. ఆడై. గుత్తియగు, కరియు. పోకవాయలు గుత్తులు గుత్తులుగా ఉంటాయి.

అడకత్తి రూ.చూ. అడకొత్తు. వి. పోకలను ముక్కలుచేసే కత్తెరలాటి సాదనం. అడకత్తు రూ.చూ. అడకొత్తు. అడ కత్తెర రూ.చూ. అడకొత్తు. క. అడగత్తి ; కు. ఆడకత్తెరి, ఇడ-కత్తెరి. మరా. అడకితా. అడకొత్తు రూ. అడకత్తి, అడకత్తి ; పో.చూ. అడకొత్తు. వి. అడకత్తెర. సారంగ. చ. 2.167. క. అడకొత్తు, అడకొత్తు ; మరా. అడకితా, అడకితా < అడక + అత్తు లేక అడ + కొత్తు ; పో.చూ. క. క. కొత్తు. నరకు, ముక్కలుగా నరకు. అడగొంటు పో.చూ. గొంటు వక్క. వి. మొద్దు పోకచెక్క. కు. 3.22. క. గోటాడెత్త ; కు. కొట్టాయి, గోటుకాయి. గొంటు కాయి. మొద్దు పోకచెక్క ; పో.చూ. క. కొట్టెప్పొక్క. పచ్చి పోకచెక్క.

అడ³ రూ. అడ¹. వి. 1. నేకలో ఆయ వెయ్యటానికి చక్కటి నూరిలో అమర్చబడ్డ పనిముట్టు ; 2. మగ్గానికి అమర్చిన చాడ్డినుంచి కిందికి వేలగడ్డిన లావపాటి దారాలు ; 3. దాదీ మగ్గంమీద పేటు అడకట్టి నేసిన దిత్తెను.

క. అడై. ఎత్తుకొయ్య ; వద్రంగులు మొ.వాడు కాము చెక్కే కొయ్యకింద ఆచారంగా పెట్టుకొనే కొయ్య ; క. అడు. కరియు, నొక్కు ; ఆడై. కరియక.

అడచెక్క వి. దిత్తెను వేసుకోటానికి నూలుచుట్టే కొయ్య పనిముట్టు. అడకాడు వి. 1. నేకలో దిత్తెను పడటానికి దాదీ అడనుంచి రెండు పాయలుగా విడదీసి, ఆయ పడుగు లోకి వేలాడదీసిన దారం ; 2. మగ్గానికి దిగించిన పడుగులో దూర్చిన పెద్ద లాకలు కారిపోకుండా అడ్డంగా కట్టిన దారం. అడచొడ్డి వి. దిండుకు కొడిపెలు చేసిన ఒక రకం దాదీ ; దిండు తిరిగినప్పుడు కొడిపెలు కోలలను లేపురాయి. అడ నిచ్చెన వి. పేటుదారాలు దూర్చి రెండు పాయలుగా విడ దీసిన చిన్న పన్నె. అడవన్నె వి. ఆడనిచ్చెన. అడబల్లి వి. చేతి మగ్గంమీద దిత్తెను నేసేటప్పుడు, అని కొక్కగా లేచిన పోగుర్ని నిలిపి వుంచటానికి పడుగులోగాని, అడ్డ బేలులోగాని దూర్చే చెక్క. అడమగ్గం వి. దిత్తెను నెయ్య టానికి పేటు దారాలు కట్టిన ఒకరకం మగ్గం. అడవదీ పేటు దారాలనుంచి అయ పడుగులోకి వేలాడే వది దారాలు.

అడవాల్లు వి. మగ్గం కోనెకు దిండుకు మద్య నేక దాగం. అడమాత్రాలు మగ్గం దాదీనుంచి కిందికి వేలాడే లావ దారాలు, పేటు దారాలు.

అడ⁴ రూ. ఎడరి. చూ. అట్టు¹. వి. గ్రామదేవతలకు నైవేద్యం పెట్టే వంటకం.

క. అడి, అడై. వంట ; కు. అడిగె ; క. అటు. పై ; కుఁ. అటు. కాదు.

అడకట్టు చూ. అడ¹.

అడకట్టె చూ. అడ్డ². వి. అడ్డవట్టె.

అడకత్తి చూ. అడ².

అడకత్తు చూ. అడ².

అడకత్తెర చూ. అడ².

అడకము (<అడంగు). వి. రోపల ఇమిడి ఉన్నది. అంక ద్భూతం.

క. అడక. నిలవ ఉంచటం ; కొడ. అడకి. పిడికిరి యందు ఇమిడి ఉండు ; క. అటుక్కయి. రోపరి వస్తు పెలు ; మ. అటుక్కయి. ఇమిడి ఉండటం.

అడకర చూ. అడంగు. వి. ఓప్పు, నహనం.

అడకించు చూ. అడకు.

అడకు రూ.చూ. అడంగు. న.క్రి. దాచు. బనవ. 5.275.

క. అడగు, అడంగు, అడిగు, అణగు, అణుగు. దాచు ; కు. అడెంగుని, దెంగుని ; క. అటుక్కు ; మ. అటుక్కు. పై.

అడకించు రూ. అడకించు. అణగించు. న.క్రి. 1. మోన పుచ్చు. వంచించు. దాగ. 8.318, రోజ. 6.6 ; 2. అపహ నించు, ఉల్లాసమాడు. మను. 4.84, వ్రదా. 3.135. క. అణకిను, అణకిను. అపహసించు.

అడకొత్తు చూ. అడ¹.

అడకొయ్యలపీట అడ¹ + కొయ్యలపీట ; చూ. అడ్డ². వి. నిట్టాడిమీద వేసిన నాలుగు ముతాలపీట.

అడగాలి (<వడగాలి ; వడ. ఉత్తరం). వి. ఉత్తరపుగాలి.

అడగు చూ. అడంగు. వి. అపవాదం, నింద, రట్టు.

అడగొంటు చూ. అడ³.

అడగొను చూ. అడ¹.

అడగోలుగొను పో.చూ. అడగోలుగొను. అ.క్రి. అపహరించు. చూరి. ఉ. 6.16. అడగోలు + కొను. మొత్తంగా ఎత్తుకు పోవు.

అడంగల్ రూ.చూ. అడంగులు¹. వి. గ్రామ సంబంధమైన మొదటి లెక్కలు.

అడంగి చూ. అడంగులు². వి. పడవలో కూర్చునేందుకు వేసిన అడ్డుచెక్క.

అడంగు వి. 1. మొదటిచోటు, పుట్టినచోటు, నివాసం ; 2. గిట్టుబాటు దర, అనలుదర ; విఠ. తగులుబడియైన.

క. అటుంకల్. నివాస స్థానం.

అదంగువెల వి. పట్టిన వెల, అసలు ఖరీదు, అయినవెల.
క. అదుక్కనిలై, అదుక్కమ్. గిట్టుదాటు దర, అసలు వెల.

అదంగులు! యా. అదంగల్. వి. గ్రామ సంబంధమైన ముఖ్యమైన రెక్కలుగల వస్త్రకం.

క. అదుంకల్. గ్రామంలో పోలాలు, సాగు వివరాలు తెలిపే వస్త్రకం; అదుంకు, ఇముడు.

క. అదుంకల్ + క > *అదంగలు > అదంగులు!.

(వా.ని. దీన్ని బ.వ. గా గ్రహించి, క.ర. ను అనుసరించి, దీనికి హిందీ మూలాన్ని సూచించింది. అది సరి కాదు.)

అదంగు(లు)? యా. అదంగి. వి. 1. వడప అడుగు అడ్డచెక్క; 2. కొనబోనెతో అడ్డంగా రోపరివైపు వేసిన కొయ్యలు, కొంగులు; 3. గొప్పకానా దగ్గర పాడవుగా అడ్డంగా ఉండే కర్రలు.

అదంగువెల యా. అదంగు.

అదంగువ యా. అడుగువ, అడుగువ. యా. అదంగు. వి.

1. నమ్రత, అదిగి వందటం, గర్వంచేకుండా వందటం. భార.ఉచ్ఛో. 2.35; 2. వంగటం. వసు. 4.23.

క. అణకువె. నమ్రత; క. అదుక్కమ్. ప్రశాంతక, నమ్రత, అత్తునిగ్రహం.

అదంగగట్టు యా. అదంగు.

అదంగగొట్టు యా. అదంగు.

అదంగగ్రొట్టు యా. అదంగు.

అదంగారు యా. అదంగు.

అదంగించు యా. అదంగు.

అదంగు యా. అదంగు. అ.క్రి. 1. ఇముడు, అంధర్లకముగు.

భార.అది. 6.165; 2. దాగు, మరుగువదు. భార.ఉచ్ఛో. 1.142; 3. నమ్రమగు, అంగు, రోపడు. భార.ప్రదో. 2.154; 4. నశించు, చెడు. భార.శల్య. 1.368; 5. నిరుద్దమగు. భార.కాంతి. 5.319; 6. అదృశ్యమగు, మాయమగు. ఉ.హ. 6.5; 7. దిగబడు, కుంగు. కాశీ. 2.107.

క. అదంగు, అదంగు. దాగు, కగ్గు, మాయమగు; కు. అదెంగుని, దెంగుని. దాగు; క. అదుంకు, రోపడు, కుంగు, నశించు, మాయమగు; మ. అదున్నుకు, అణచివేయబడు, రోపడు; కుష. అట్టు, అట్టు. దాగు; నా. ధాన్. దాగు, మూయ; పో.యా. బ్రా. అడ్. ఆశ్రయం.

మా.ద్రా. *అడ్. నిరుద్దమగు.

అదంగగట్టు (-కట్టు). న.క్రి. తగ్గించు. కక. 2.154. అదంగగొట్టు (-కొట్టు). న.క్రి. అణచు. అదంగగ్రొట్టు (-కొట్టు). న.క్రి. 1. ఓడించు. రామా. 7.70; 2. అడుగునట్లు కాక్కు. దశా. 2.159. అదంగారు యా. అణగారు. అ.క్రి. 1. కుంగు, అడుగుంటు; 2. అణగు, కగ్గు; 3. నశించు. అదంగించు న.క్రి. 1. నశింపజేయు, పోగొట్టు. భార.భీష్మ. 1.52; 2. రోపరచు, తగ్గించు. క. అడగిను, దాగునట్లు

చేయు; అడంగిను, అడంగిను. దాటు, అణచు, ఓదార్చు. అదంగుగొట్టు వి. చేలుచారి, రోపలంబనవెంటెట్లు గోత అంచుల్లో గీరి విర్వరచే కొట్టు.

అదంగుబొడ్డు యా. అదంగు.

అదంగివదు యా.యా. అడిచివదు. అ.క్రి. గర్వించు, ఎగిరివదు. కాశీ. 5.89.

అదచెక్క యా. అడ?.

అదచేయు యా. అడ?.

అదజరి యా.యా. అలజరి. వి. దు:ఖం.

అదజరిపెట్టు యా.యా. అలజరిపెట్టు. న.క్రి. దు:ఖ పెట్టు. మార్క. 1.199.

అదజరిపెట్టు యా. అదజరి.

అడచు 'అడగు' ప్రేర.; యా. అడచు, అణచు, అడకు, అడుచు? న.క్రి. 1. నశింపజేయు, పోగొట్టు. భార.కాంతి. 1.140; 2. దాటు. భార.ఆశ్ర. 1.152; 3. కురుము (కొప్పుతో పెట్టుకొను). ఉ.హ. 5.56; 4. కుంగజేయు. కాశీ. 2.107; 5. అంగడియు. కాశీ. 6.9.

క. అడచు, అణచు, అణకు. అంగడియు; క. అట్టెట్టు. పెట్టు, ఉంచు, కురుము, మూయు; ఆట్టె. పై; మ. అట్టెక్కుక. మూసివేయు; కొండ. ఆల్. అణచు.

అడకారు యా. అడ?.

అడరి యా.యా. అడిరి? వి. 1. కమోపసు, తరుగు; 2. కమో పసు వ్యాపారి, తరగిరి.

అడదడి పో.యా. అలజరి. వి. ప్రదుర్వం.

క. ఆల్. పరిపాలించు; రట్టె. రక్షణ.

అడది యా.యా. హళాది. వి. 1. పనువరంగు; 2. అకువచ్చు.

అడదొడ్డి యా. అడ?.

అడదిచ్చెవ యా. అడ?.

అడదొరి వి. అప్పుడు పట్టిన చేపర్ని పట్టేవల, చాలా చిన్న చిన్న కన్నులు గలది.

అడవ! యా. అడవము. వి. అడవకర్తయ, అడవకాడు; కాంబూలము చుట్టిచచ్చే సేవకురాలు, సేవకుడు. శృంగై. 7.141.

క. అడవ, హడవ. కమలపాకులనంది, కట్టనంది; అడవవల్ల, అడవవల్ల. కాంబూల కరండవాహి; అడ పిగ. పై; మ. అడవ, హడవ. మంగలిపొడి; క. అట్టెట్టు, అట్టెట్టుమ్, అటుప్పమ్. కమలపాకులనంది, మంగలిపొడి; అట్టెట్టుక్కారణ. కాంబూల కరండవాహి; మ. అటుప్పమ్, అటుప్పన్. కమలపాకులనంది.

<అట్టె + వ + పై. కమలపాకులనంది.

అడవకర్తయ యా. అడవకర్త. వి. కమలపాకులనంది పట్టుకునేస్త్రీ; కాంబూలకరండవాహిని. అడవకర్తయ యా.యా. అడవకర్తయ. వై. 1.118. అడవకారు వి. కమలపాకుల నంది పట్టుకునే సేవకుడు, కాంబూల కరండవాహి. క. అడపిగ. కాంబూల కరండవాహి, మంగలి; హడపాళి. కాంబూలం కయారుచేసి యిచ్చే సేవకుడు; హడపగాలి. మంగలి; క. అట్టెట్టుక్కారణ; మ. అటుప్పక్కారన్. అడవది వి. అడవకర్తయ. ఉ.రా. 4.223.

అడవ? య. అడుప. వి. పశువుల కాళ్లకువచ్చే అనావక వ్యాధి; గారిసె గారి.

పో.చూ. క. అడవు. మొటిమలు; క. అల్లెవృణ్. చులబద్ధకం, ఒకరకం పశువ్యాధి; అల్లెప్పాణ్. రావ పండు, పశువుల స్థిరజ్వరం.

అడ+ప; క.తె.క. దూపాలకు ఒకేమూలం; అల్లె- చాచటం, దాగివున్నది - అన్న బద్ధంలో కావచ్చు; చూ. అడుప.

అడవ? వి. గండివానం. (వా.)

అడవ? విజ. బరువైనది. (వా.)

అడవ? చూ. అడ! వి. కంప మండలు కొక్కి కట్టిన కట్ట.

అడవకత్తియ చూ. అడవ!.

అడవకత్తె చూ. అడవ!.

అడవకాడు చూ. అడవ!.

అడవట్టియ రూ.చూ. అడవట్టియ.

అడవట్టె రూ.చూ. అడవట్టియ.

అడవడు పో.చూ. అడలు. అ.క్రి. సంశయించు, సంకోచించు. రం.రా. అయో. 97.

<? అడవడు. నికోరించు.

అడవడదవ రూ.చూ. ఎడవడదవ.

అడవది చూ. అడవ!.

అడవప్పె చూ. అడ!.

అడవము రూ. హడవము. చూ. అడ! అడవ! వి. 1. వక్క లాకులనంచి, బరజి. ఆము. 2.75; 2. మంగలిపాడి.

క. అడవ, హడవ; కు. అడవ; క. అల్లెవృణ్;

దే.ప్రా. హడవ, హడవ.

బహుళ: ద్రావిడ భాషల్లోంచి ప్రతిదేయం.

అడవమువాడు వి. అడవవాడు. శృం.నై. 6.141.

అడవమువాడు చూ. అడవము.

అడవర(అ) చూ. అడ!.

అడవరగట్టు అ.క్రి. ముద్దగట్టు.

అడవరగట్టు చూ. అడవర.

అడపాడదపా రూ.చూ. ఎడవడదవ.

అడపాడదపా రూ.చూ. ఎడవడదవ.

అడపాను వి. చెప్పలతోడు.

అడ+పాను <పార. పో? ఆచ్ఛాదనం.

అడవ? రూ. హడవ. వి. 1. దండంగా చూడటం, ఉపదర్శనం. ద.హిం.రా. 5.1020; 2. వంతు, వరుస. ద.హిం.రా. 4.1867.

క. అడవు, అడవు, అడవు. కాకట్టు; కు. అడవు. పై; క. అల్లెవృ. ఒకరిదిక; అల్లెయాయ్. కాకట్టు; అల్లె. న్యానం; అరుకు. కాకట్టు; అల్లె. అవ్వగించు; మ. అరువు, నెల వారామీద రోజు కొంత సరకు కొనే మామూలు; చేతికందిన దబ్బు; నేర్పు; సంపాదన.

అడవ? చూ. అడగు. స.క్రి. అంచితేయ, లోగొను, నాశనం చేయ; అ.క్రి. పట్టు, ఇముడు.

అడపాడ రూ. అడపాడ. పో.చూ. అడవడు. వి. రూప.

కాడ, అడుగుల గుర్తు. మను. 3.46.

పో.చూ. క. అడి. అడుగు, అడుగుకాడ; పాడె. ఎత్తు, పొడవు; పో.చూ. కు. పుడె. వక్క; పో.చూ. క. అల్లె. యాదమ్. గుర్తు.

అడవిల్ల చూ. అడ!.

అడబాల పో.చూ. అడసాల. వి. వంటవాడు, వంటకత్తె. ఒనవ. 7.23. దాగ. 10. ఉ. 7.

క. అడబల్. వంటవాడు; అడువల్. పై: వల్. ప్రత్యయం; పో.చూ. మడివల్. చాకరి; బల్, వల్ల, వాడ, వాడి మొ. ప్రత్యయాలు; కు. అడిగెదాయ్. వంటవాడు; క. అడుమల్లెయల్. వంటవాడు; కొండ. అడ్కో. అగ్గిపెట్టు.

బహుళ: <క. అడువల్.

అడబాలవము వి. వంటవాని వని, వంట. దాగ. 9.287.

అడబాలవము చూ. అడబాల.

అడబుక్కడి వి. బుక్కెడి, పాలదంకం (Ehretia bevis).

అడభంగరము విజ. అక్రమం.

నే. అడ్బంగె. అడ్బద్ధం, కలదిరును; హిం. అడ్బంగ. హెచ్చుకగ్గు, విషయం, దుర్గమం; వం. అడ్బాబంగె; సిం. అడ్బంగు; గు. అడబంగ. కుంటరి, మొరటు, ఆనహ్యం; మరా. అడె. వెన్నుగాడి.

కు. అలుబంగ. వినుగు, దాడ.

అడమగ్గం చూ. అడ!.

అడమర చూ. అడ!.

అడమానము రూ. అడుమానము. వి. కాకట్టు, కుదువ.

క. అడె. న్యానం, కుదువ; కు. అడవు, అడవు. కుదువ, కాకట్టు; క. అల్లెమాణమ్. కాకట్టు; అల్లె. కుదువ, న్యానం.

<క. అల్లెమాణమ్.

అడరించు చూ. అడరు!.

అడరు! అ.క్రి. 1. అతిశయించు. చార.ఆది. 4.161; 2. ఒప్పు, తగు. చార.ఆది. 7.81; 3. ప్రసరించు, వ్యాపించు. చార.విరా. 1.308; 4. కడగు, పూను, సిద్ధపడు. చార. ఆను. 3.212; 5. కలుగు, పట్టు. చార.ఆర. 6.147; స.క్రి. అలముకొను, ఆవరించు. దశకు. 7.43; వి. 1. సమము, అడను. హరి.హ. 7.42; 2. ఆదికకం. అచ్చు. రా.అయో. 3.

క. అడరు, అడర్. కరియు, అతిశయించు, అడర్పు. కలుపు, సిద్ధపరచు; అడవు. ఒప్పించు; అడగు. అను గుణ్యం, అందం; కు. అట్టి. కుప్ప, దాన్యపురాళి; క. అలు, తగు, మోగ్యమగు; అరుర్. అ.క్రి. నన్నిహిత మగు, క్రిక్కిరియు; అల్లెవు. ఒప్పించు, చొచ్చిత్తం, క్రమం, తీరు; మ. అరురుక. చీలిపోవు, పగులు; అరువు. నిత్య కృత్యం, నేర్పు, సంపూర్ణత; కుణ. అడ. తగియుండు; మాల్తో. అల్లె. తగియుండు, చాలు.

<మూ.ద్రా. అడ్-.

అడరించు స.క్రి. 1. కరిగించు. చార.విరా. 4.180;

2. వ్యాపింపజేయు, దార.ఉద్యో. 2.112; 3. (దాదాదులు) ప్రయోగించు. దార.ఉద్యో. 1.353; 4. నడవ, ప్రవర్తింజేయు, దార. ఆను. 5.251; 5. ఒప్పుగించు. దాగ. 5.186; 6. చేయు. విజయ. 2.165; 7. వర్తింజేయు. హరి. నం. అవ. 23. క. అడర్పు. కలుపు, నిర్దవరచు; అడరిసు. అవలంబింపజేయు. అడరుచు దూ.చూ. అడర్పు. ప.క్రి. (దాదాదులు) ప్రయోగించు, తై.దా. 7.10. కు. అట్టు. పెట్టు, విడుచు; క. అటర్. ఎదుర్కొను. ఆక్రమించు. అడరుదెంచు (-తెంచు). పో.చూ. అడరుదేచు. అ.క్రి. అతిశయించు. వృద్ధిచెందు. అడరుదేరు (-తేరు). అ.క్రి. అతిశయించు. వృద్ధిచెందు. మార్క. 5.230 అడరువ (వీ) చూ. ఎడరువ (వీ). క్రి.విజ. సండుకట్టున, విక్రాంతివేళ. అడరువదు అ.క్రి. విజృంభించు. ఉ.రా. 4.291. అడర్పు చూ. అడరుచు. ప.క్రి. (దాదాదులు) ప్రయోగించు, తై.దా.7.10.

అడరు¹ అ.క్రి. 1. ప్రజ్వలించు. దార.ఆర. 1.139; 2. కలగు, జ్వలించు. ఉ.రా. 4.133; వి. 1. ముప్పు, అవడ. హరి. పూ. 7.42; 2. విదారం, దుఃఖం; 3. భయం.

క. అటల్, అడలు. దుఃఖించు; క. అటల్. ప్రజ్వలించు; వి. మంట, వేడి, తీవ్రత; మ. అటల్. వేడి, నిప్పు.

అడరుచు చూ. అడరు¹.

అడరుదెంచు చూ. అడరు¹.

అడరుదేరు చూ. అడరు¹.

అడరువ (వీ) చూ. అడరు¹.

అడరువదు చూ. అడరు¹.

అడర్పు చూ. అడరు¹.

అడరుగొట్టు చూ. అడరు¹.

అడరిది చూ. అడరు¹.

అడరివిటల వి. ఒకజాతి నూనెగింజల చెట్టు (Lepidium sativum).

క. అలి. అడరివిటల;

హిం. హాలిమ్; మ. అహాలిమ్మా.

అడరించు చూ. అడరు¹.

అడరిపోవు చూ. అడరు¹.

అడరు¹ అ.క్రి. 1. చలించు, అడరు. కాశీ. 7.36; 2. భయపడు, వెడరు. రసిక. 4.47; వి. భయం. మను. 6.11.

క. అడలు. కడలు, వణకు, భయపడు, దుఃఖించు; వణకు, సంక్షోభం; క. అటల్. చరచు, లాగు. వణకిపోవు, వీచు; కొలా. అడ్ల. (గుండె మొ.) కొట్టుకొను; కొండ. అడ్ల. దుఃఖించు.

అడరుగొట్టు ప.క్రి. 1. పోగొట్టు. హంస. 4.57; 2. భయపెట్టు. అడరించు ప.క్రి. 1. భయపెట్టు. ఆం.దా. 3.124; 2. చేయు; 3. గర్జించు. అడరిపోవు అ.క్రి. భయపడు, అడరు. అడరుచు ప.క్రి. భయపెట్టు.

అడరు² చూ. అడరు¹. అ.క్రి. 1. కోరించు. దార. తీమ్మ. 1.45; 2. ఎదుర్చు, విలపించు. తై.దా. 6.265; వి. కోరం. దార.

కాంతి. 1.56; విజ. ముఖించుచున్న. మను. 3.13.

క. అటల్, అటు. ఎదుర్చు; ఎదుర్చు. ముఖం; అటల్ కోరించు; అడలు. కోరం, కోరించు; మ. అడ్లని. మండనొచ్చు; క. అటల్. కష్టం, దార: అటు. ఎదుర్చు; అటల్ అనూయచెందు, కోరించు, మంచు; మ. అడల్. యుద్ధం అటల్. వేడి, నిప్పు, కాంతి, మంట, ముఖం.

<మూ.ద్రా. *అటల్-అటల్.

అడరిది వి. కోరం, అలవడి. దు.గం. 5.578, దాత. అశ్ర. 1.88. అడరుకొను అ.క్రి. కోరించు. అచ్చ. దా. 287. అడరుకొను చూ. అడరు².

అడరుగింజలు వి.బ.ప. చేర విరుజరంగులో దోసగింజల్లా ఉండే గింజలు; గ్రహణిలో వైద్యానికి ఉపయోగిస్తాయి. అడరుచు చూ. అడరు¹.

అడవ చూ. అడవ. విజ. 1. పాదం; 2. చెడిపోయినది.

క. అటల్, అటల్. వినాశకాలం; అటు. వినాశం, హాని కు. అటల్పు, అర్చుని, అలియుని, అలియుని. నశించు శిథిలమగు; క. అటల్. నశించు, శిథిలమగు, వినాశం అటల్పు. వినాశం; మ. అటుచుక. కుట్టు. నశించు అటల్పు. శిథిలమగు, నశించు; కొట. అటల్. కుడిచి పెట్టుకు పోవు; కుదురు; అటల్పు. వినాశం.

<అటల్. 8-10 శరాబ్జులకాననాల్లోఉన్న తొలియావం; అడవఅప్పు వి. ఎప్పటికీ కనూలుకాని అప్పు, అడవ నరకులు వి.బ.ప. చెప్పరిన్న పారవస్తువులు. అడవావల్లి వి. అప్పులు మొ. వాటి నిరరప పట్ట.

అడవఅప్పు చూ. అడవ.

అడవడి చూ. అడవ.

అడవందరము చూ. అడవందము. వి. దిక్కుమొమ్మకేసిది. అడవలు చూ.చూ. అడుగులు¹. వి.బ.ప. గంతులు, నాట్యంలో పాదక్రియలు.

అడవనరకులు చూ. అడవ.

అడవావల్లి చూ. అడవ.

అడవాముదం < అడవి+అముదం. వి. పెద్ద నేపాళపుచెట్టు (Jatropha cutcas)

అడవాల్లు చూ. అడవ.

అడవి చూ. అడవి. వి. అరణ్యం, వనం. దార. ఆది. 6.278; విజ. వన్యం, క్రూరం. ఉదా. అడవిచెట్టు, అడవిజంతువులు. దార.తీమ్మ. 2.220.

క. అడవి, అడవి. <నం. అటవీ. అరణ్యం; అడల్, కలియు, కిక్కిరియు; అట్టు. కిక్కిరిసినస్త్రీలి; దు. అడవి. క. అటవి. అరణ్యం, ఉద్యానవనం; అటల్, అటల్, అటల్. సన్నిహితమగు, దట్టమైన, కిక్కిరిసిన; అంట్టు, సమీపించు; మ. అటవి. అరణ్యం; కొలా. అడవి, బ.ప. అడవికుల్, అడవి; నా. అడయ;

నం. అటవి, అటవి. కరిగేటట్లు, అరణ్యం; ప్రా. అ.మా. అడవి, అడవి; మహా. అటవి; అప. అడవి.

మూ. ద్రా. *అ(ట్)డ్. 'శిలప్పదికారం' నాటికే కమిళంలో ఈ పదం కన్పించటంవల్ల ఇది దేశ్యమని దాక్షర్

కాల్వెస్ నిర్ణయం.

అడవిఅరటి వి. వన కదళి. అడవిఅవిసె రూ.చూ. అడవియవిసె. అడవిఅముదము రూ.చూ. అడవియాము దము. అడవి ఉచ్చింత వి. తృణ విశేషం; వాకమాచి, కాచి. అడవిపిలకి వి. అడవిజాతి పిలకి (Amomum subalatam). అడవికండి వి. క్రకలప (Rhynchosia suaveolens). అడవికండ వి. నర్పనాళం (Vitis car-nosa). అడవికాళర వి. వనకారజేలం, ముట్టువాళర (Momotdica cochinchinensis). అడవికావు వి. వన వాసి, ముని. అడవికిక్కిన రూ. అడవికిక్కిన. వి. దేవనాళం (Arundo dorex). అడవికిక్కిన రూ.చూ. అడవికిక్కిన. అడవికిక్కిన కనపు వి. అడవి కిక్కిన గడ్డి. అడవికుక్కి వి. 1. అడవిలో ఉండే పుక్క; 2. తోడేలు. అడవికొండ గుమ్మడి వి. చిన్నగుమ్మడి. తీగగుమ్మడి; చిన్నమందుల మారి (Vitis linnaei). అడవికొడి వి. చనకుక్కుటం, కాదుకోడి. క. అడవికోడ. అడవిలో ఉండే బూడిదరంగు కోడి. అడవిగగ్గెర వి. అడవిరులసి, నుముఖ (Ocimum ballatum). అడవిగన్నేరు వి. బయట తెలుపు లోపల పసుపు రంగు కలిగి, మామూలు గన్నేరులాగా నాలుగు రేకులు కాక, ఐదు రేకులు గల చక్కని సువాసన గల పూవు (Plumeria alba). అడవిగాడిద వి. కంచరగాడిద, చారలగుర్రం. అడవిగీమ వి. అడవి ఇల్లుగా గలది, కోతి. అచ్చ. రా. 206. అడవిగుబ్బుకుద వి. వనంక గండం, సిందూర గండ, నాగరక్త, కుంకుమ (Mallotus philippinensis). అడవిగెనప వి. పిండాంబకం (Dioscorea aculeata). క. అడవిగెనాసు. అడవిలో పెరిగే చిరగడదుంప. అడవిగొడ్డలి వి. వంటచెరకును, చేప లను నరికే గొడ్డలి. అడవిగొడ్డలి వి. అడవిలో ఉండే గొడ్డలి. క. అడవికుడ. అడవిగోరింటి వి. వనోద్రికం (Erythroxylon monogynum). అడవిచామలు వి. బ.వ. కొండకొన్నలు, వనకామాళం (Wild millet). అడవిచిక్కుడు వి. వన క్షుద్రకంబి (Dolichos tetraspermus). అడవిచిచ్చు వి. కార్పిచ్చు. భార. అశ్వ. 2.161. అడవిచెఱు వి. కాంకారం, తెలుపు కలిసిన పచ్చ చెరకు. అడవిచేమ వి. కటం, చేమలో ఒక రకం (Colocasia nymphaei-folia). అడవిచేమంతి వి. ఆదామంతి (Helicters isora). అడవిజామ వి. బండి మురుగుడు తీగ (Caly-copteris floribunda). అడవిజీలకణ్ణ రూ.చూ. అడవి జీలకూర. అడవిజీలకూర వి. నేలవావిరి, విషకంటకం (Vernonia anthelmintica). నం. అటవిజిరక. అడవికగరిన వి. ఒక జాతి కసింద. అడవికంగేడు వి. ఇరిడి, కొండకంగేడు (Mimora xylocarya). అడవికమ్మ వి. ఎర్రకమ్మ, కాదుకమ్మ (Canavalia ensiformis). అడవితిరుగుడు రూ. అడవితిరుగుడు. వి. వనచరం, కోతి. రామా. 6.60. అడవితుమ్మ వి. కుమ్మకానికి చెందిన పెద్ద ముక్కచెట్టు (Acacia latronum). అడవితెల్లగడ్డ వి. నక్క ఉల్లి గడ్డ (Silla indica). అడవికొగరి వి. కుపరి, ముడై (Morinda citrifolia). అడవికొలసి

వి. క్షవకం, అడవికులసి. అడవిక్రిమ్మరి వి. వనచరం, కోతి. అచ్చ.రా. కిష్కిం. 39. అడవిదవనము వి. దవనం, దమనం, నాగదమని (Artemisia vulgaris). రూ. దవనము. అడవిదిరుగుడు రూ.చూ. అడవిదిరుగుడు. రామా. 6.60. క.రా. 3.269. అడవిదున్న వి. వాడెనుబోడు. అడవి దుంపతీగ వి. ఎల్లగడ్డ (Discorea oppositifolia). అడవిదేళం వి. అరణ్య ప్రదేళం. అడవిదొండ వి. కాకి కొండ. అడవిదోమ వి. దంకి. అడవిసట్టు అడవి + సట్టు. వి. వనాకనం, కోతి. అచ్చ.రా. నుండ. 115. అడవివాలి వి. అరణ్య వనసారి (Gloriosa superba). అడవి విత్తమల్లె వి. సూర్యమణి, రక్తపవ్వు (Hibiscus hirtus). అడవివిమ్మ వి. కాదునిమ్మ. వనబంబిరం (Atalantia monophylla). అడవిసువ్వులు వి. బల్లిలం. అడవివెలవరి అడవి + వెలవు + అరి. వనవాసి, ముని. ఆం.రా. 2.176. అడవివెలవు వి. 1. కోతి; 2. వనవాసి. అడవివెల్లి వి. చనాన్నిమండం (Mallotus repandus). క. అడవి నెల్లి. అడవివెల్లికూర వి. కూరనెల్లి (Premna herbacea). అడవివత్తి రూ.చూ. అడవివత్తి. అడవివత్తితీగ వి. సుగంధ పాల (Hemidesmus indicus). అడవిపంది రూ. అడవిపంది. వి. వననూకరం, ఏకరీమ. అడవిపల్లె వి. వన గ్రామకం, అడవిమర్కలో ఉండే చిన్న ఈడు. అడవిపసుపు వి. వసువులో ఒక రకం. అడవిపాలతీగ వి. రైతుపాల (Cryptolepis buchanani). అడవిపాలు వి. వ్యర్థం, నిరుపయోగం. క. అడవిపాలు. అడవిపిప్పలి వనపిప్పలి (Piper hymenophyllum). అడవిపిల్లి వి. ఒక జాతి పిల్లి. వనకూర్చాలం. కాశీ. 2.43. అడవిపుచ్చ వి. ఒక జాతి పచ్చ (Cucumis pubescens). అడవిపుట్టుపు వి. 1. అడవిలో పుట్టినది, ఏనుగు; 2. దేవేంద్రుని వాహనం, ఐరావతం (అయితే ఐరావతం పుట్టింది అడవిలో కాదు; నముద్రంలో). అడవిపెనర వి. వనముగ్గం, కాదుపెనర. క. అడవి-య-హెసలు. అడవిపెనలు వి. బ.వ. వనముగ్గం. అడవిపొగాకు వి. ఒక రకం పొగాకు (Lobelia nico-tianaefolia). క. కాడహెగెసాపు; క. కాట్టుప్ప గైయిలాయ్; మ. కాట్టుపుకయిల. అడవిపొట్ల వి. వన పటోలం, ఒక జాతి పొట్ల. అడవిపొన్న వి. ఒక రకం పొన్న. ఉప్పుపొన్న (Rhizophora mucronata). అడవిపోతు కాకర వి. ఒక రకం కాకర, ఆకాకర, పూగాకర (Memor-dica dioca). అడవిప్రత్తి రూ. అడవిపత్తి. వి. కొండ పత్తి, పగడిపత్తి, వనకార్పసి (Thespesia lampus). క. అడవి-పాత్తి. అడవిబంకతీగ వి. పాతేచుతీగ (Cis-sampelos pareira). అడవిబచ్చలి వి. వనోపొడక (Ceropegia tuberosa). అడవిబంతి వి. నేమబంతి (Blepharispermum subsessile). అడవిబొతు వి. అడవిలో ఉండే బాతు; ఎర్రటి రెక్కలు గల తెల్లటి పక్షి, దాగా ఎగర గలదు. అడవిబిక్కి వి. కొండబిక్కి, పెద్దబిక్కి, కారింగువ (Gardenia latifolia). అడవి బిళ్ల వి. ఒక జాతి అడవిచెట్టు (Sophora interrupta). అడవిబీర వి. 1. కోశపల (Luffa amara); 2. దామా

గ్గం. అడవిబుడమ వి. చేదుకోన (Cucumis maderaspatanus). అడవిబూరగ వి. కొండబూరగ (Cochlospermum gossypium). అడవిబెండ వి. ఒక రకం కలువమొక్క (Abutilon indicum). క. అడవిబెండె. అడవిమంగ వి. దేవకామలై, గుహ్యరు, నల్లకొక్కిర, నల్ల మంగ (Randia uliginosa). అడవిమవికి వి. వనవాసి. అడవిమవికేట్లు చూ. అడవిమనికి. వి. వనవాసి, ముని. అచ్చరా. బాల. 94. అడవిమవిడి వి. 1. వారిడి, తోక లేని కోరివంటి జంతువు; 2. మూర్దుడు. అడవిమందారము వి. వల్లువృక్షం, దేవకాంచనం (Bauhinia tomentosa). అడవిమయారి వి. చిలుక రెక్క మొక్క. కొండ మయారి (Adisia humilis). అడవిమల్లె వి. అస్పొల (Jasminum angustifolium). క. అడవియ మల్లిగె. అడవిమావిడి వి. అడవిలో ఉంకే మనిసి. అడవిమామిడి వి. ఆహుటచెట్టు, ప్రియాలం (Spondias mangifera). అడవిమామిడి వి. అడవిమామిడి, కారిదారేదం (Boerhavia diffusa). అడవిమిరియము వి. వనకణ (Lochnera pusilla). క. అడవియమెలుసు. అడవి మువగ వి. వనశ్రీకృష్ణ, కాడుమునగ, కొండమునగ (Moringa concamentis). అడవిమువగుడు వి. అడవి నిమ్మ, కాడునిమ్మ. అడవిమేక వి. వనచ్చాగం, ఇడికం. అడవిమొల్లి వి. యూథిక, మాగరి (Jasminum auriculatum). అడవియల్లము వి. ఒక జాతి ఆల్లం. అడవి యేపిసె చూ. అడవిఅవిసె. వి. వనయగస్తీ (Bauhinia parviflora). అడవియాముదము చూ. అడవి ఆముదము. వి. అడవి యేరందం (Jatropha curcas). క. అడవి అముద. అడవియాపు వి. వనగవి. అడవియిప్ప వి. వన మహాళం (Bassia latifolia). అడవియాగ చూ. అడవిగ. వి. దంశం. అడవియొనిసేట్లు వి. వనవాసి, ముని. అడవియేలవల వి. బ. వ. వనకుళత్తములు. అడవియేలిరిక వి. అడవి ఆమలకం. అడవియేలక వి. వనమూడికం. అడవి యేలక వి. అడవి ఏలడి. అడవిరాజు వి. అడవికి రాజు, అడవివండి. అడవిరేగు వి. వనజ బదరి. అడవిలవంగ వి. వన లవంగం. అడవిలవంగపట్ట వి. పచ్చాకు, కారీనపత్రి (Cinnamomum wightii). అడవివెన్నముద్దరాకు వి. అడవిజాతి వెన్నముద్దరాకు (Commelina bengalensis). అడవివనదావ వి. కాయం, కిళిళం (Wild rutangustifolia). అడవిగ చూ. చూ. అడవి యాగ. అడవిగోండ వి. ఒకరకం కాయగూర.; అడవి + ఆరుదొండ. అడవిఅరటి చూ. అడవి. అడవిఅవిసె చూ. అడవి. అడవిఆముదము చూ. అడవి. అడవిఉచ్చింత చూ. అడవి. అడవిపిరికి చూ. అడవి. అడవికండి చూ. అడవి. అడవికంద చూ. అడవి. అడవికాళర చూ. అడవి. అడవికొప్ప చూ. అడవి.

అడవికిక్కన చూ. అడవి. అడవికిక్కిన చూ. అడవి. అడవికిక్కివకవపు చూ. అడవి. అడవికుక్క చూ. అడవి. అడవికొండగుమ్మడి చూ. అడవి. అడవికోడి చూ. అడవి. అడవిగగ్గర చూ. అడవి. అడవిగన్నేరు చూ. అడవి. అడవిగాడిద చూ. అడవి. అడవిగీము చూ. అడవి. అడవిగుచ్చుకుర చూ. అడవి. అడవిగెనమ చూ. అడవి. అడవిగొడ్డలి చూ. అడవి. అడవిగొడ్డె చూ. అడవి. అడవిగోరింటి చూ. అడవి. అడవిగామలు చూ. అడవి. అడవిదిట్టుడు చూ. అడవి. అడవిదిమ్మ చూ. అడవి. అడవిచెలకు చూ. అడవి. అడవిచేమ చూ. అడవి. అడవిచేమంతి చూ. అడవి. అడవిజామ చూ. అడవి. అడవిజీలకర్ర చూ. అడవి. అడవిజీలకూర చూ. అడవి. అడవికగరిస చూ. అడవి. అడవికంగేడు చూ. అడవి. అడవికమ్మ చూ. అడవి. అడవితిరుగుడు చూ. అడవి. అడవితుమ్మ చూ. అడవి. అడవిచెల్లగర్ద చూ. అడవి. అడవికొగరి చూ. అడవి. అడవికొలసి చూ. అడవి. అడవిక్రిమ్మరి చూ. అడవి. అడవిదవనము చూ. అడవి. అడవిదిరుగుడు చూ. అడవి. అడవిదున్న చూ. అడవి. అడవిదుంపరిగ చూ. అడవి. అడవిదేశం చూ. అడవి. అడవిదొండ చూ. అడవి. అడవిదోమ చూ. అడవి. అడవిసెట్లు చూ. అడవి. అడవినాభి చూ. అడవి. అడవినిక్కమల్లె చూ. అడవి. అడవినిమ్మ చూ. అడవి. అడవినువ్వులు చూ. అడవి. అడవివెలవరి చూ. అడవి. అడవివెలపు చూ. అడవి. అడవివెల్లి చూ. అడవి.

అడవివెల్లిపూర చూ. అడవి.
 అడవిపత్రి చూ. అడవి.
 అడవిపత్రిక చూ. అడవి.
 అడవిపంది చూ. అడవి.
 అడవిపల్లె చూ. అడవి.
 అడవిపనుపు చూ. అడవి.
 అడవిపాలకీగ చూ. అడవి.
 అడవిపాలు చూ. అడవి.
 అడవిపిప్పలి చూ. అడవి.
 అడవిపిల్లి చూ. అడవి.
 అడవిపుచ్చ చూ. అడవి.
 అడవిపుట్టుపు చూ. అడవి.
 అడవిపెనర చూ. అడవి.
 అడవిపెనలు చూ. అడవి.
 అడవిపాగాకు చూ. అడవి.
 అడవిపొట్ల చూ. అడవి.
 అడవిపొన్న చూ. అడవి.
 అడవిపోతుకాకర చూ. అడవి.
 అడవిప్రత్తి చూ. అడవి.
 అడవింకకీగ చూ. అడవి.
 అడవింకచులి చూ. అడవి.
 అడవింకి చూ. అడవి.
 అడవిబాతు చూ. అడవి.
 అడవిబిక్కి చూ. అడవి.
 అడవిబిళ్ల చూ. అడవి.
 అడవిబీర చూ. అడవి.
 అడవిబుడమ చూ. అడవి.
 అడవిబూరగు చూ. అడవి.
 అడవిబెండ చూ. అడవి.
 అడవిమంగ చూ. అడవి.
 అడవిమనికి చూ. అడవి.
 అడవిమనికిపట్టు చూ. అడవి.
 అడవిమనిషి చూ. అడవి.
 అడవిమందారము చూ. అడవి.
 అడవిమయూరి చూ. అడవి.
 అడవిపల్లె చూ. అడవి.
 అడవిమానిసి చూ. అడవి.
 అడవిమామిడి చూ. అడవి.
 అడవిమామెన చూ. అడవి.
 అడవిమిరియము చూ. అడవి.
 అడవిమునగ చూ. అడవి.
 అడవిమునుగుడు చూ. అడవి.
 అడవిమేళ చూ. అడవి.
 అడవిమొల్ల చూ. అడవి.
 అడవియెల్లము చూ. అడవి.
 అడవియెవిసె చూ. అడవి.
 అడవియాముదము చూ. అడవి.
 అడవియాపు చూ. అడవి.

అడవియివ్వు చూ. అడవి.
 అడవియొగ చూ. అడవి.
 అడవియొనికిపట్టు చూ. అడవి.
 అడవియొలవలు చూ. అడవి.
 అడవియొసిరిక చూ. అడవి.
 అడవియెలుక చూ. అడవి.
 అడవియెలక చూ. అడవి.
 అడవిరాజు చూ. అడవి.
 అడవిరేగు చూ. అడవి.
 అడవిలవంగ చూ. అడవి.
 అడవిలవంగపట్టు చూ. అడవి.
 అడవివెన్నముద్దరాకు చూ. అడవి.
 అడవిసదాప చూ. అడవి.
 అడవిగ చూ. అడవి.
 అడవిగ్గంద చూ. అడవి.

అడనట్టా వి. ఈహ. ఉజ్జాయింపు.

రా. అడకల్. ఈహ. ఉజ్జాయింపు; బహు. అడకల్; నే. అడగల్; బెం. అడకల్; హిం. వం. ల. అడకల్; సిం. అడకల్; గు. అడసట్టా; మరా. అడసట్టా;

క. అడసట్టె.

<మరా. అడ-నట్టా.

అడనట్టా రెక్క వి. ఉజ్జాయింపు రెక్క.

అడనట్టా రెక్క చూ. అడనట్టా.

అడనట్టా ఉడునట్టా చూ. అడనట్టా; బ్రమేడిర దావం. వి. ఈహ. అంచనా.

అడసాల వి. వంటసాల.

నం. అట్టకాలా; అట్ట-అన్నం;

క. అడగెసాలె, అడగెమనె. వంటసాల; అడిగె. వంట; కు. అడకల్. వంటసాల; క. అటుక్కలై. వంటసాల; అటు. వందు; మ. అటుక్కల్. వంటసాల.

అడు > అడ (ద్రా.) + సాల < ప్రా. సాలా < నం. కాలా.

అడమాత్రాలు చూ. అడ.

అడాత్తుగా చూ.చూ. అడాటుగా.

అడాపాడ చూ.చూ. అడపాడ.

<అడ-య్-ఉన్-పాడ; యున్ = కూడా, 'యున్' బదులు దీర్ఘం.

అడాయించు న.క్రి. నిలుపు, పట్టు.

నం. అల్. అడ్డగించు, ఆపు; హిం. అడానా. ఆపుట;

క. అడాయిసు. నిలుపు, పట్టు; హి.చూ. అడ్డాయిసు. అడ్డగించు, అడ్డవచ్చు; హి.చూ. క. అల్లె. అడ్డగించు.

<హిం. అడా (నా). ఆపు; అడా + ఇంచు.

అడారిపోతు చూ. ఎడారి. వి. ఏజెన్సీప్రాంతం దున్న, బరిష్టమైనది.

అదావడి చూ. అదావిడి, అదావుడి, హదావుడి. వి. 1.

సంధ్రమం, వేగిరపాలు, కొందర; 2. అల్లరి, గడబడ.

క. అదావుడి, అదాడి. కొందర, కొందరగా; అడ.

అట; అదబడ. కొందరగా; క. అటావటి. బలాక్కారం, వార్తనం; అదు + అ + వడి. అనుచిత వర్తతి; పటపట. కొందరపాటు; కొండ. అదబడి. అదబిర్తం; ప్రా. అదాదా. బలాక్కారంగా; అదావిడ. భయంకర మైన.

బహుళ: ద్వన్యనుకరణ రూపం.

అధానా చూ. అదవ. వి. వర్తతోని జమాబర్తులు నరిచూసి దేవకడి వ్రాయటం.

అధావిడి చూ.చూ. అధావడి.

అధావుడి చూ.చూ. అధావడి.

అధాను వి. పారడి, వనికరానిది.

హం. అదా. తార్కారుగా కన్పించటం; గు. అదా. అట్లు; మరా. అదసారా. దుర్గిన పదార్థం; కు. అదెను; క. అటాదు.

<క. అటాదు.

అధి' వి. కుదువ, తనవా (దీనికి సమస్తంగానే తప్ప వ్యస్తంగా ప్రయోగం లేదు. 'అధిపెట్టు').

క. అదవు, అద, అదవు, అదహు, అదివు. కుదువ, తాకట్టు; కు. అదవు; క. అల్లి. అంచించు, ఆశ్రయించు, కుదువపెట్టు; మ. అటమానం. తాకట్టు.

<కె. అడ్డి; చూ. అడ్డు.

అధిపెట్టు న.క్రి. కుదువపెట్టు. కేవ. 3.261.

అధి' వి. 1. వ్యర్థం. తార. క్రో. 4.184; 2. పాదం, కింది తాగం; 3. అదును (నమాసాల్లో పూర్వపదంగా మాత్రమే ప్రయుక్తం).

క. అట. వస్తం, నాళం, వ్యర్థం; అడి. అదుగు తాగం, అదును; కు. అడి. అదుగుతాగం, ఆధారం; క. అటి. ఆధారం; అట. నాళం; అటదు. బురద; మ. అటి. అదుగు తాగం, ఆధారం;

నం. అలిక-. అనకత్తం, కృత్రిమం; ప్రా. అలియ-, అలిగ-, అలియ-. అనకత్తం; పా. అలిక-.

మూ.ద్రా. *అత్-.

అధిగంటు వి. వర్తిక క్తం, రివిరాదులులేని అనుకరణం. విక్లా. 3.49. అధిగట్టి వి. పూరిండ్ల కప్పకొండవేసే ఆకు కట్టలు. అధి + గట్టి < గడ్డి. అధిగంటు చూ. అధిగొట్టు, అధిగొంటు. వి. దుష్టుడు, నీచుడు. క. అటగండ. కొరగానివాడు; క. అటకల్లి. అదమాదముడు. అధిగండ్లు (-కట్ట. ఏ.వ.; కండ్లు. బ.వ.). వి.బ.వ. దాన్యాదులు చెరిగే ఓవ్వుడు అదుగునచేరే రాళ్లు. వేమ. 3.84. క. అదిగల్లు. దాగలి, కిరగలి అదుగురాయి; కు. అడికల్లి. అధిగట్టి (-కట్ట). వి. పావ, పాదుక. ప్రదు. 118 ప. 4వం. అధిగొట్టు చూ.చూ. అధిగంటు. వి. దుష్టుడు, నీచుడు. ఆం.దా. 3.7. అధిగంటు చూ.చూ. అధిగంటు. అధిగంటుకనము చూ. అధిగంటు. వి. కపటం, కుచ్చికం. అధిగోడ వి. సున్నపు బట్టిచుట్టూ కట్టి అదునుగోడ. క. అది, అడె. అదును; అదిగోడె, అడెగోడె. అదునుగోడ. అధికాగుడు వి. 1. కరవు, వ్రామం. నా. పంచ. 1.895; 2. చాలని

చెంది, అధాన్నం. అధిబంటు వి. దూర్జుడు. అధిబంటు - 1. మూడ్డు, అదముడు, దుష్టుడు. హంస. 5.118; 2. మోటదాపిలోవైపు నూరిచూచులచూచి అర్థంగావేసిన బండ, రావరాయి. క. అధిబంటు. నిగ్గుచూరినవాడు. గొర్రె పొట్టకిందిగాన ఉన్న ఉన్ని. అధిబీరము వి. వర్తిపాడుకం, మిచ్చాపాడుకం. తార. ఉవో. 4.184. అధియరి వి. 1. పిసినిగొట్టువాడు. తార. ఉవో. 1.250, విక్లా. 1.87; 2. పాదనీకడుకు, పరిచారకుడు. తార. కాం. 1.7. అధియరికనము చూ. అధియరి. వి. దాన్యం. అధియాన వి. వర్తి అళ, వర్తిమైన అళ. తార. అళ. 4.349, ఉవో. 1.314. క. అటయాని, అడియాని. వర్తిఅళలు. అధియెత్తు వి. అదిగర, పాదుక. పావ. చనచ. 5.1091. అధిపిగ్గు వి. కొంచెం నిగ్గు. మార్క. 8.195.

అధి' వి. అధికం.

క. అడ్డ. అధికం; అట్టు. క్రిక్కిరియటం; మ. అట్టి. కుప్ప, దాన్యవరాళి; క. అల్లి. పోగుచేయు. సన్నిహిత మగు; అట-పెయల్. పెద్ద వాన; మ. అల్లి. ఎకరెకపిలేని;

పో.చూ. నం. అలి.

అధిమేత వి. ఎద్దు మొ. వాడికి పెట్టే అదనపులింది.

అధి' చూ.చూ. అధి. వి. నేరలో దివైల్లుపదటంకోసం దాడి కోలలకు కట్టిన దారాలు.

అధికుడువు చూ. అధి.

అధికోలు చూ.చూ. అధిగికోలు.

అధికోలు < *అధికోలు < *అధిగోలు < *అధిగి కోలు < *అధుగికోలు. < అదుగు. (ప్రాధ్వింతు, యాచించు).

అధిగట్టి చూ. అధి.

అధిగంటు చూ. అధి.

అధిగండ్లు చూ. అధి.

అధిగము వి. 1. ఒక విదమైన గంప, దాన్యపరిమాణం. హంస. 5.97; 2. ఎద్లమీదవేసే కంట్లాలలో బేదం.

క. అదిగ. అదుగుకలది; అడ్లిగె, హడ్లిగె. దుర్గా కర్పరాంధ్రైన కోగినులు ఉపయోగించే పెద్దు అరలు గల గుండ్రని బుట్ట, పల్లెంపండి లోరులేని లొట్టి మొ. ; పో.చూ. క. తట్టు. చేట.

బహుళ: <క. అదిగ.

అధిగంపట్టి చూ. అదగె. వి. బండిచటంలో నిలుపువట్టి.

అధిగర్రెత్తు వి. పడవ నడిపే కోలకరలలో రెడ్లలో ఒకరకం.

అధిగర్రెల్లి వి. పడవలో అడ్డంగా వేసినబల్ల.

అధిగట్టి చూ. అధి.

అధిగికోమ చూ. అదుగు.

అధిగికోలు చూ. అదుగు.

అధిగె వి. బండిచటంలో నిలుపువట్టి.

క. అడె, అద, అడి. ఎత్తు, దిమ్ము. ఆధారం; కు. అట్టి; క. అల్లి; మ. అటక్కల్లు. దాగలి, వర్తిద.

అధిగంధమలిగంధ చూ. అధిగంధ. వి. రాయి రప్ప, నూక
సుచ్చు.

అధిగొట్టు చూ. అధి².

అధిగంటు చూ. అధి².

అధిగంటుతనము చూ. అధి².

అధిగోడ చూ. అధి².

అధివిపడు చూ. అధివిపడు. అ.క్రి. 1. శ్వరపడు. చార.విరా.
2.261; 2. ఎగిరిపడు, మిడిసిపడు. చార.క్రి. 4.239;
3. ముడిపడు. శృం.నై. 4.32; 4. కోపపడు. వి. పు.
7.119.

ర. అటయల్. కొట్టుపాటు, కలవరపాటు.

అడుచు-ఇ-పడు; *అడుచు < *అటి-చు; అధిచి+
పడు. చెల్చుకొట్టి కిందపడు; అధిచి < అడుచు, కొట్టు; చంపు.

అధివిపాటు చూ. అధివిపడు. వి. 1. కొట్టుపాటు, సంక్రమం.
చార. విరా. 2.347; 2. విప్లంబణం. చార. దీప్య.
3.396; 3. గర్వం, మిడిసిపాటు.

అధిరి¹ చూ. అధరి, అధిరి. వి. 1. కమీషను, రుసుం, కరుగు-
నరుకులు అమ్మిపెట్టటానికి కొనిపెట్టటానికి ఇకరులవద్ద
పుచ్చుకునే సొమ్ము; 2. కమీషను కొట్టు; 3. కలప
దుకాణం.

కుమా.హిం.పం.ఉ. అడ్ హత్. కమీషను వ్యాపారం;
నే. అడల్, అడ్ హత్; వెం. గు. అడల్; ల.
అహ్లాత్తి; సిం. అడత్; మరా. అడత్.

పో.చూ. క. అడవు, అడ, అడహు, అడవు.
కుసుప, రాకట్టు; పో.చూ. కు. అడవు; క అటత్తి.
వర్తక ప్రతినిధి; పో.చూ. మ. అడయానం. కుసుప,
రాకట్టు.

<మరా. అడత్.

అధిరిదారు చూ. అధిరిదారుడు. వి. కమీషను ఏజెంట్లు.
అధిరిదారుడు చూ.చూ. అధిరిదారు. అధిరిమనిషి. వి.
కమీషను ఏజెంట్లు, దళారి. అధిరిసాటా చూ. అధిసాటా.
వి. కమీషను వ్యాపారం. హిం. సాత్. మార్పిడి; పం.
సట్టి. మార్పిడి వ్యాపారం; గు. సాతుమ్. చేరం,
మొత్తం నరకుల కొనుగోలు ఒప్పందం; మరా. సాతే.
మొత్తం కొనుగోలు.

అధిరి² వి. పానుపు వట్టి, మరమగ్గంలో వన్నె దిగించిన
కిందికొయ్య.

అధిరిదారు చూ. అధిరి¹.

అధిరిదారుడు చూ. అధిరి¹.

అధిరిమనిషి చూ. అధిరి¹.

అధిరిసాటా చూ. అధిరి¹.

అధిరి³ చూ.చూ. అధిరి¹. 1. కర్రలు కోసే ప్రదేశం; 2.

కలపసామాను అమ్మే చోటు.

అధితెన్నులు వి. తెరచాప తాడు (చరడు) కు (ఎల్లడి) కట్టిన
నూలు.

అధిత్రాగుడు చూ. అధి².

అధిరపుమెకము చూ. అధిరము.

అధిరము వి. కత్తి. చార. కర్ణ. 3.135.

క. అడి. కొట్టు; అడాయుధ, బాగా వెనుకకు వంగిన
పట్టకత్తి; ర. అటి. కొట్టు; మ. అటి. చెల్చు.
అయదం; అటిక్క. కొట్టు; పర్తి. అట్టి. కొట్టు.

మూ.ద్రా. *అట్టి-(కొట్టు) ఇరము.

అధిరపుమెకము వి. 1. బద్ధమృగం, కత్తివంటి కొమ్ము
గలది; 2. శ్వరం, ఎనిమిది కాళ్ల గలిగి, సింహం కంటే
బలం కలదిగా చెప్పబడే కల్పిత జంతువు (అర్థవ్యర్థయం
కావచ్చు).

అధిపెట్టు చూ. అధి¹.

అధిబంటు చూ. అధి².

అధిబండ చూ. అధి².

అధిబీరము చూ. అధి².

అధిమి చూ. అనిం. వి. తెప్ప. ముంచురాగం.

అధిమి చూ. అధి². వి. 1. దానినీడు; 2. దానినకనం.

క. అడిమె. అధమత్వం, దానినకనం; మ. అడి;
కాద. అడి. అధోదాగం, కింద; క. అటిమె. దాన్యం,
దానుడు, కత్తుడు; మ. అటిమె. దానినకనం.

బహుళ: < క. అడిమె.

అధిమేక చూ. అధి².

అధియ చూ.చూ. అధియడు. వి. సేవకుడు, దానినీడు. వ.
శ్రీరం. 2.67.

బహుళ: < క. అడియ.

అధియడు చూ. అడియ, అడియన్; చూ. అధి². వి.
దానినీడు, సేవకుడు. ప్రభు. 4.118 ప. 4 వం.

క. అడియ, అడిగ; క. అటియల్, అటియాల్;
మ. అటియాన్.

< అడి-యే-అడు. అడుగున ఉన్నవాడు.

అధియండ వి. నమస్కారం. రుక్మా. 1.128.

వ్య. అడి (అడుగు)+అండ (అశ్రయం); చూ.
అడుగు¹.

అధియన్ చూ.చూ. అడియడు.

అధియరి చూ. అధి².

అధియరితనము చూ. అధి².

అధియాలము చూ. అధియాలము. వి. 1. ఆనవాలు, గుర్తు.
చార.దీప్య. 1.246; 2. రుజువు, ప్రమాణం. కేయా.
3.184; 3. చిహ్నంతో కూడిన రాజ ధ్వజాధికం.
కావ్యా. చూ. 3.137.

క. అడయాల్. గుర్తు. చిహ్నం; క. అత్తెయాలమ్.
గుర్తు, ముద్ర; అత్తెయాలప్పు. రాజచిహ్నంగా ధరించే
షవ్య; మ. అటయాల్. గుర్తు, చిహ్నం; తొద.
ఒత్తొల్. గుర్తు.

< క. అత్తెయాలమ్; బహుళ: < అత్తె-యే-అళమ్;

*అళమ్ > అళమ్ (లోతు)

అధియాలమువట్టు స.క్రి. గుర్తించు.

అధియాలమువట్టు చూ. అధియాలము.

అధ్యాయము రూ.చూ. అధ్యాయము.

అధ్యాయ చూ. అధి.

అధ్యాయము చూ. అధి.

అధివాక్య చూ. అధివి.

అధివారము వి. కొండకింది భూమి.

క. అది + వార, కొండకింది భూమి; క.మ. అది వారము.

అధివి రూ.చూ. అధివి.

అధివాక్య వి. హిలానికి ఎడవగా వేసే పద్మితకు.

అధిహిత రూ.చూ. అధిహిత.

పహుళ: అది (ద్రా.) + హి; అధి + హిత అని క.ర.

అధిపిత్త చూ. అధి.

అధిపేద వి. మూడు లేక రెండున్నర పేర్ల కునిక.

సం. అర్థశ్రుతియ-; మహా. అర్థాజ్ఞ-; అర్థాజ్ఞయ-; అ.మా. అర్థాజ్ఞ-; అశో. అర్థతియ-; పా. అర్థతియ-; అర్థతియ్య-; నే. అర్థాజ్ఞ. అర్థాజ్ఞ; అ. అర్థై; బెం. అర్థాజ్ఞ; ల. హిం. ల. సిం. అర్థాజ్ఞ; పం. అర్థాజ్ఞ; గు. అర్థ; మరా. అర్థవే; ఉ. అర్థాజ్ఞ, అర్థయ, కూకం.

అడు వి. కొట్టు, అంగడి.

సం. ప్రా. హట్ట-; కా. అత్, హత్. సంక, అంగడి; కుమా. నే. అ. బెం. ది. హిం. గు. మరా. హట్; ల. హట్; పం. హట్; ల. హట్; సిం. హట్; క. హట్ట, అట్ట.

<క. హట్ట.

అడుకు వి. కొంకి; న.క్రి. కొంకిగా పేర్చు.

క. అడుకు, అడకు. ఆదోపాటుగా పేర్చు; అడకు, అక్కు. కొంకిగా పేర్చు; కు. అట్ట. కొంకి; కొడ. అడంగ, అడక; క. అటుక్కు. కొంకి, వరుస; ల. దానిపై ఒకటి పేర్చు; మ. అటుక్కు. కొంకి, వరుస; అటుక్కుక. వరుసగా పేర్చు; కొడ. ఒడంగ, ఒడక; కోట. అడక, అడంగ; కొంక. అజకు; మాల్. అజె. వరమ, నృజించు.

<మూ.ద్రా. *అడ్-.

అడుకు చూ. అడుకు. వి. భయం.

అడుకులు రూ. అటుకులు. వి. బ.వ. చిహ్నాలు, పృథుకాలు; నానబోసి వేసి దంచిన వడ్డు. భార. క్రొ. 4.89.

క. అట్టు, అడు. వండు; అడె. కొట్టటం, బెట్టు; క. అటర, అట. కొట్టు; పో.చూ. అవల్. అటుకులు; అవై. దంచు; మ. అటక్క. బెట్టు; పో.చూ. సం. అట్ట-. ఎండిన, ఎండు; అట్టమ. అన్నం.

పహుళ: అట్ట + క్ > అటుకులు > అడుకులు.

అడుక్కంగుకాదు చూ. అడుగు.

అడుగంటు చూ. అడుగు.

అడుగంటు చూ. అడుగు.

అడుగం వి. నేల చదును చెయ్యటం.

అడుగిడు చూ. అడుగు.

అడుగు! రూ. అడువు! అడుగు! వి. 1. అచోదాగం. భార. గాంకి.

3.203; 2. పాదం. పారి. 2.22; 3. చచ్చి పాదం. అప్ప. 3.389; 4. అడుగు పరిమాణం. ఉ.రా. 2.137; 5. అచోదోకం, పాదాకం. ఉ.రా. 2.217; 6. పెట్టు; 7. ప్రారంభం; 8. కొయ్యకాలు. చైత. భోగ. కేలో మిగిలిన మోడు; 9. పనాదిపై కప్పిన పొడగాది గాడి; 10. అంచ దిక్కునులో మొగ్గ. పింజె మొ. గాడికి ఉనికిగా కనపడేట్టు కింద నేలిన నమూనా; 11. చేపలు పెట్టుకునే పాలిగ బట్ట అడుగు దాగం; 12. కపరి చిహ్ని దాగం. బట్ట అడుక్కే దాగం; 13. చెప్పండి దాగం; 14. కొడమ అడుగు దాగం; 15. గూడ అడుగు దాగం; విం. కిందికి, కట్టువది.

క. అది. పాదం, అచోదాగం, అడుగుపరిమాణం; కు. అది. అచోదాగం; క. అటి. పాదం, అచోదాగం, అచారం; మ. అటి. అడుగు, అడుగు పరిమాణం; కోట. అధ్య. అడుగు పరిమాణం; అచ. కింది చోటు; కొడ. ఒడ్య. అడుగు; కొంక. అడ్లి. అడుగు; పర్తి. చమన్. అడుగు; ల. చదుంగుల్. అడుగువార, గుర్తు;

అడి + క్ > అడుగులు; అనుచిత విభాగంవల్ల ఏ.వ. కూపం అడుగు ఏర్పడింది.

<మూ.ద్రా. *అడ్-.

అడుక్కంగుకాదు వి. వల అడుగు దాగంలో ఉండే జనపనార కాదు. అడుగంటు అ.క్రి. 1. అడుగుమాటు; 2. అడుగుకు పోవ; 3. జగురు, ఎండిపోవ; 4. క్షీణించు. అడుగంటు చూ. అడుగంటు. వి. బ.వ. 1. హిసమైన పస్త్ర వలు. కవిక. 1.11; 2. అడుగంటిన పదార్థాలు. అడుగిడు అ.క్రి. ప్రవేశించు, పాదము పెట్టు. కుక. 2.439. క. అడియిడు. అడుగుపెట్టు, ప్రారంభించు, నడుచు; క. అటియిడు. ప్రారంభించు, ముందడుగువేయు; మ. అటియిడు. మొదలుపెట్టు. అడుగుఎదురుపల్ల వి. కొడమ అడుగు దాగం కలిపి కట్టటానికి ఉపయోగించే వెయ్యరుబద్ద. అడుగుకొంగుకాదు వి. వల అడుగు దాగాన ఎల్లది కన్నుల్లో నుంచి వల పొడుగునా ఉండే నూలుకాదు. అడుగుకోల వి. కోవ వలలో అడుగున వేయబడ్డ కర్ర. అడుగుగుండు వి. 1. మరచుగ్గంలో పన్నె దిగించిన కింది కొయ్య. అడుగుగులాము వి. పాదదాసుడు. అడుగుచూవరి వి. అక్షపాదుడు, గాకముడు; పాదమందు కన్ను గలవాడు. దశా. 5.26. అడుగుచెప్పుటలాడు (-చెప్పుటలు + అ + అడు); అడు < వాడు. వి. పాదమందు గంగ కలవాడు; విష్ణువు. అడుగు తడక వి. మూదాసుల మావులో అడుగు దాగం. అడుగు కాదించు అ.క్రి. 1. కాళ్లకో కన్ను. సా.ని. 2.38; 2. కన్నుకొను. అడుగుకాదు వి. కొంటొలకు అడుగు

దాగంలో ఉంటే నాలురారు. అడుగుదవ్వ (-రవ్వ) అ.క్రి. జవదాటు, అజ్జమిడు. య్యా. 4.79. అడుగుదమ్మి (-రమ్మి) వి. పద్మంపండి పాదం. అడుగుదాటు పో.చూ. అడుగు దవ్వ. అ.క్రి. జవదాటు, అరిక్రమించు. నేతు. 2.67 వు. అడుగుదీయ (-రీయ). అ.క్రి. 1. వెనుకకు పోవు. ద్వి. హరిశ్చ. 572; 2. అడుగు కదల్చు. అడుగుదోడుమి వి. పాదమే ఆయుధంగా గలది, కోడి. ఉంఘా. 3.8. అడుగువట్టు య. అడుగువట్టు. అ.క్రి. 1. క్షీణించు. వేంక. 2.132; 2. కిందికి పోవు; 3. లోబడు, చాళ్ల పట్టుకొను. అడుగువట్టె వి. మరమగ్గం పన్నె దిగించిన కింది కొయ్య. అడుగువడు య. అడుగువడు. అ.క్రి. కిందికిపోవు, అడుగుంటు. అడుగువఱచు య. అడుగువడు. న.క్రి. తక్కువ చేయు, కించువరచు. చంద్రా. 5.91. అడుగుపీట వి. 1. రాబ్బం నిలువలు దిగించిన అడుగుపీట; 2. గిరక వంటి కింద నాగవాసం దిగించిన కాయ మొద్దు; 3. మరమగ్గంలో పన్నె దిగించిన కింది కొయ్య. అడుగుపుట్టువు య. అడుగు పుట్టువు. వి. 1. విష్ణుపాదమున వుద్దినవాడు, కూర్చుడు. అచ్చ.రా. 1.42; 2. విష్ణు పాదోద్భవ, గంగ. అడుగుపెట్టు య. అడుగుపెట్టు. అ.క్రి. 1. ప్రవేశించు. పి.శకు. 1.95; 2. నడచు; 3. కదలు. అడుగుబద్ద వి. తన్నెంచు అంగుళాల పరిమాణంగల బద్ద, స్త్రేలు. అడుగుబల్లి వి. రాబ్బంనిలువలు దిగించిన అడుగుపీట, అడుగుబుట్టి వి. చేపలబుట్టు అడుగు దాగం. అడుగుబొడుగు వి. శేషం, పాత్రలో అడుగున మిగిలినది. అడుగుమాదం అవ్వ. అడుగుంట, అడుగువరకు. అడుగుమానిసి వి. పాదసేవకుడు. పాండు. 4.804. అడుగు మాలిపోవు (-మాలు + మ + పోవు) అ.క్రి. ఘర్షిగా నశించు. మొదలంట నశించు. దార.విరా. 3.341. అడుగుమార్గ వి. పెద్ద వలలో అడుగున ఉండే మార్గ (4 పెచ్చులూ, కింద అన్ని ముచ్చలుల వరనలూ ఉంటాయి). అడుగుముట్టు అ.క్రి. ఘర్షిగా నశించు, అడుగుంటు. వసు. 4.12. అడుగు రీపి వి. రెరచావ అడుగురాగం (రీపి = గుద్ద). అడుగులకు మడుగులొత్తు (-లు + అకు + మడుగులు + లొత్తు) అ.క్రి. గారవింపు, నమ్రమగు.వ్య. నడవటానికై పాదాలకింద వస్త్రాలు వరచు. అడుగులు! య. అడవలు. వి. గంటలు, నాట్యంలో పాదక్రియలు. అడుగువట్టు య.చూ. అడుగుపట్టు. అ.క్రి. 1. అడుగును హించు, కిందికి పోవు. పారి. 3.29; 2. చాళ్ల పట్టుకొను, నమ్రమగు. విజయ. 3.51; 3. క్షీణించు. అడుగువడు య.చూ. అడుగువడు. అ.క్రి. కిందికిపోవు. అడుగుంటు. కాశీ. 3.23. అడుగువాడగలాడు. (-వాడ + కల + అడుగు); పో.చూ. అడుగు చెమ్మటలాడు. వి. పాదమందు గంగ కలవాడు, విష్ణువు. అడుగువాలుపులుగు వి. పాదమే ఆయుధంగా గల పక్షి, కోడి. అడుగువెట్టు య. చూ. అడుగుపెట్టు; పో.చూ. అడుగిడు. అ.క్రి. 1. నడచు. పసు. 3.58; 2. కదలు. కుక. 3.40; 3. ప్రవేశించు, చొచ్చు అడుగొగ్గెర వి. ఇనురు వల అడుగురాగంలో ఘనలు కూర్చిన లావుపాటి నూలుకాడు. అడుగొల వి. పలలో కింది దాగం. అడుగు! య. అడుగు!, అడుగు!. న.క్రి. 1. యాచించు, వేడు. దార.అర. 7.80; 2. ప్రశ్నించు. దార.అర. 4.125; 3.

యాచించు, అదిలపించు. దార.విరా. 2.50; 4. ఒప్పించు. అనుమరింపజేయు. విజ్ఞా. 3.149; 5. పృచ్చించు.

క. అగ్రవృ. యోగక్షేమాలు విచారించు; అలి. మాట్లాడు, చెప్పు; అల్. సంధాపించు, కలియు; పర్తి. అడో-, అడి. అడుగు; కుదు. ఎత్ - (ఎడ్ -). చిలుచు, ఆహ్వానించు, ఆహ్వానించు; మాత్. ఎత్ - (ఎత్ -). అనర్థంగా మాట్లాడు.

మూ.ద్రా. *అగ్ < > అగ్ + క + గు.

అడిగికోను య. అడుగుకొను. న.క్రి. 1. ప్రార్థించు. వి. పు. 6.200; 2. యాచించు; 3. యాయావరం చేయు, ముద్ది ఎత్తుకొను. అడిగికోలు య. అడుగుకోలు, అడికోలు; చూ. అడిగికోను. వి. 1. యాచన; 2. ప్రార్థన. అడుగుకొను య.చూ. అడిగికోను. న.క్రి. 1. దిచ్చుమెత్తు; 2. బరిచూలు, ప్రార్థించు. అడుగుకోలు య.చూ. అడిగికోలు; చూ. అడుగుకొను.

అడుగుఎదురుపల్ల చూ. అడుగు!.

అడుగుకొంగుకాదు చూ. అడుగు!.

అడుగుకొను చూ. అడుగు!.

అడుగుకోల చూ. అడుగు!.

అడుగుకోలు చూ. అడుగు!.

అడుగుగుండు చూ. అడుగు!.

అడుగుగులాము చూ. అడుగు!.

అడుగుచూవరి చూ. అడుగు!.

అడుగుచెమ్మటలాడు చూ. అడుగు!.

అడుగుతరక చూ. అడుగు!.

అడుగుకాదించు చూ. అడుగు!.

అడుగుకాదు చూ. అడుగు!.

అడుగుదవ్వ చూ. అడుగు!.

అడుగుదమ్మి చూ. అడుగు!.

అడుగుదాటు చూ. అడుగు!.

అడుగుదీయ చూ. అడుగు!.

అడుగుదోడుమి చూ. అడుగు!.

అడుగువట్టు చూ. అడుగు!.

అడుగువట్టె చూ. అడుగు!.

అడుగువడు చూ. అడుగు!.

అడుగువఱచు చూ. అడుగు!.

అడుగుపీట చూ. అడుగు!.

అడుగుపుట్టువు చూ. అడుగు!.

అడుగుపెట్టు చూ. అడుగు!.

అడుగుబద్ద చూ. అడుగు!.

అడుగుబల్లి చూ. అడుగు!.

అడుగుబుట్టి చూ. అడుగు!.

అడుగుబొడుగు చూ. అడుగు!.

అడుగుమాదం చూ. అడుగు!.

అడుగుమానిసి చూ. అడుగు!.

అడుగుమాలిపోవు చూ. అడుగు!.

అడుగుమార్గ చూ. అడుగు!.

అడుగుముట్టు చూ. అడుగు!.

అడుగురీతి చూ. అడుగు!.

అడుగులకు మడుగులొత్తు చూ. అడుగు!.

అడుగులు! చూ. అడుగు!.

అడుగులు! వి. 1. రాగిపిండి నంకటి చేపేటప్పుడు అందులో కలిపే దియ్యం, జొన్నలు మొ. దాన్యపు నూకలు; 2. కళ్లంలోగానీ, గాడెలోగానీ చివరకు మిగిలిన గింజలు; 3. గంజికుండలో కింద చేరిన మెతుకులు.

అడుగువట్టు చూ. అడుగు!.

అడుగువడు చూ. అడుగు!.

అడుగువా(కగ)లాడు చూ. అడుగు!.

అడుగువాలపులుగు చూ. అడుగు!.

అడుగువెట్టు చూ. అడుగు!.

అడుగొగ్గెర చూ. అడుగు!.

అడుగొం చూ. అడుగు!.

అడుగొంబొడ్డు అడుగునం + బొడ్డు. వి. బడుగు పలలో అడుగున హసలు కట్టిన బాదు, అడుగొంబొడ్డు వి. అక్కల, నన్నపొల, కొట్టెం, అద్దపొలలో పదిహేను పెచ్చులు చుట్టు తరువాత చుట్టు; ఇది ఆరు పెచ్చుల మాల్లు; నాలుగు చుట్టు; చుట్టుకు ఆరవై కన్నులు. అడుగొంబొడ్డు వి. 1. వెట్టెం (ఇనుకొం)లో ఒక చుట్టు (మీద 320 కేంద్రలు, కింద 320 కేంద్రలు ఉంటై); 2. నన్న పొల, ఎర్రపొలలో పదహారు చుట్టల కర్పాతి చుట్టు; పదహారు చుట్టలకున్న కన్నుల కన్న 96 కన్నులెక్కువ ఉంటాయి; ఈ రెక్కను ఎన్ని చుట్టలుంటే అన్ని చుట్టలకు రెట్టింపు అవుతూ వంటాయి.

అడుగొంబొడ్డు చూ. అడుగుం.

అడుగొంబొడ్డు చూ. అడుగుం.

అడుగొంబొడ్డు చూ. అడుగుం.

అడుగొం చూ. అడుగుం. వి. ఒప్పందం.

అడుగు! న.క్రి. 1. కొట్టు, మోదు. వార. అది. 1.189; 2. కొట్టి చంపు. వార. గాంధీ. 5.109; 3. పొదుచు. వాగ. 8.809.

క. అది. కొట్టటం, వెచ్చి; అదకు. అదిగగట్టు; అదచు. కొట్టు; కు. అదికై. పరాధికం; కొద. అది. కొట్టు; క. అది. కొట్టు, దాపువెచ్చి కొట్టు, చంపు; మ. అది. వెచ్చి; అదిక్క, అదిక్కుక. కొట్టు; కోట. అయిద. కొట్టు; పర్తి. అట్ట. కొట్టు; చట్ట. చట్ట. కొట్టు, మర్తికో కొట్టు; కొలా. అడ్డ, అడక-క. (నాది) కొట్టుకొను; గద. అట్ట. కొట్టు; ఒ. అడ్. కొట్టు; మార్. అడ్. పొదుచు, గుచ్చు.

<మూ.ద్రా. *అడ్ + చు.

అడుచు! రూ.చూ. అడచు. న.క్రి. మూసివేయు. కూరు, కుక్కు.

కమిశంలోంచి ప్రతిదేయమని బ్రాసు. పో.చూ. క. అట్టె. మూయు.

అడుచుకొను అ.క్రి. 1. కుంచించుకొను; 2. నిర్బంధించబడు.

అడుచుకొను చూ. అడుచు!.

అడుచు రూ. అడుచు. వి. ఒక బారి దేగ.

<క. అది. (పథలను) వేటాడు.

అడుచు వి. తెరదాప చుట్టలానికి ఉపయోగించే వారం.

అడుత్రాచు వి. తెరదాప తెరిగడికి పైకి ఉన్న లాచు.

అడువ రూ.చూ. అడవ! వి. పడపాద రోగం. అం. వా. 2.125.

అడుగు + పట్టినది - అని క.క.

అడువు! వి. పొయ్యి.

క. అటువ్వు. పొయ్యి; అటు. వంతు; మ. అటువ్వు. పొయ్యి.

<క. అటువ్వు; మూ.ద్రా. అడ్ + చు.

అడువు! చూ. అడుచు! వి. వెచ్చి. వారనం. అము. 6.28.

అడుమావము రూ.చూ. అడమావము.

అడువ రూ.చూ. అడవ.

అడువు! రూ.చూ. అడుగు!.

అడువు! రూ.చూ. అడుగు! న.క్రి. ప్రశ్నించు. హరిశ్చ. నం. 5.13.

అడువు! వి. 1. దట్టం, సాంద్రం; 2. ఎక్కువ. అతి.

క. అడవు. ఒత్తుగా దట్టంగా విస్తారంగా కలిసిపోయి వందటం; క. అటు. దగ్గరగా ఉండు; అణచు. దగ్గరకు చేరు; మ. అణచు. దట్టం.

<అడుకు!.

అడువు! పో.చూ. అడిమి, అనిం. వి. పదవ ముందు చెక్క.

అడువుపుట్టువు రూ.చూ. అడుగుపుట్టువు.

అడుమ చూ. అడి! వి. బురద, బంకమన్ను. అం. నం. 22.

క. అడుసు. బురద, బంకమన్ను; అది, అడె. బురద; కు. అడక. అపరి శుద్ధిమైన ప్రదేశం. క. అబయ, బురద; అబ. నశించు. శిథిలమగు; అలెయ. అడుసు; అలి. బురద, పరిపక్వమగు, చిమిడిపోవు, కలిసి పోవు; ద్రా. అదార్. మట్టి కొట్టి.

మూ.ద్రా. *అడ్ -.

అడుమ ఎంట్లకట్టు వి. అడుసుకట్టు. వెంటదే ఉన్న కట్టు. అడుమకట్టు వి. హత బురదలో దిగే మట్టానికి ఉన్న కట్టు. అడుమకన్నులు వి. బ.వ. పుసులు కట్టిన కన్నులు. అడుమకూరు వి. కులిగ, బురికి; కుసి తిరగటానికి పీలుగా నేలలో కవిస్త గుంట. అడుమగెండె (-గెండె = గండుచేప). వి. బురదమట్ట, మత్స్యవిశేషం. అడుమదుక్కి వి. 1. నీళ్ల పెట్టి దున్నిన మాగాణి; 2. మాగాణి దమ్ము. అడుమనాగేలి వి. బురదనాగలి. అడుమపలక వి. ముసుగు చెక్క; కుసి తగిలించటానికి రంధ్రం ఉంచి, దర్వాజా వైకమ్మి మీద పరచిన చెక్క. అడుమపుట్టువు వి. పద్యం. బురదలో పట్టినది. అడుమపుండు వి. బురదలో తిరగటం పల్ల కాలివేళ్ల మద్య పాసిన పుండు; నీటి చిలువ. అడుమ మడక వి. బురద నాగలి. అడ్డుకన్ను వి. ఈడుపొలలో తాడు వెంటదే ఉన్న వెడల్పాటి కన్ను.

అడుమఎంట్లకట్టు చూ. అడుసు.

అడుమకట్టు చూ. అడుసు.

అడుగుకన్నులు చూ. అడుగు.

అడుగుకూర్చు చూ. అడుగు.

అడుగుగెండ్ల చూ. అడుగు.

అడుగుదుక్కి చూ. అడుగు.

అడుగునాగేలి చూ. అడుగు.

అడుగువలక చూ. అడుగు.

అడుగుపట్టువు చూ. అడుగు.

అడుగువుండు చూ. అడుగు.

అడుగుమడక చూ. అడుగు.

అడెంబోయ న.క్రి. నాలు, బద్దకు చుట్టు.

అడ్డు¹ య.చూ. అడుగు².

అడ్డు² య.చూ. అడుగు². స.క్రి. ప్రశ్నించు. కు.సం. 10.555, పండి.చ. 5. 887 వు.

అడ్డు¹ వి. 1. కుంచంలో నగం; రెండు మానికలు (దీని పరిమాణంలో ప్రాంతీయమైన వ్యత్యాసం వుంది). ద.హిం. కా. 10. 288 వు. 28 పం.; 2. నగం. కాశీ. 7.267.

నం. అడ్డు- నగం; ప్రా. అడ్డు-, అడ్డు-. ఒక కొలక; అడ్డుగ. నాలుగు సేద్య; తైమహా. అ.మా. పా. అప. అడ్డు- నగం; కా.నింహ. అడ; నిం. అడ; గు. అడ; మరా. అడ, అడకీ;

క. అడ్డు. నాలుగు సేద్య ప్రమాణం; ర. అట్టి; కొండ. అడ.

<ప్రా. అడ్డు- <నం. అడ్డు-.

అడ్డువచ్చి వి. నగం పనువురంగు. కాశీ. 7.267.

అడ్డుడు వి. అడ్డు కొలకగల దానం; రెండు మానికలు.

అడ్డు² య. అడ్డుము, అడ్డి; చూ. అడ్డు. విద. అడ్డుమైన (నమానగతంగానే ప్రయత్నం); వి. 1. గుంటక మొ. చాటికి అమర్చిన దిండువంటి కొయ్య; 2. పల్లకి బొంగు చివర తగిల్చే అలంకార విశేషం; 3. బండి కుండ; 4. బొలుపు, బండి ఇరుసు మీది అడ్డు మొద్దు; 5. అడ్డునకలు; 6. చిరత, గోడ కంఠలో నిలిచే పరంజా అడ్డుకట్టె; 7. పత్తిరాట్నం కింది పీట; 8. రాట్నం నిలుపులు దిగించిన పీట; 9. రాట్నం రెండు చక్రాల ఆకులను వేరుచేసే కొయ్య; 10. ధబ్బా రాట్నం నిలుపులు దిగించిన కింది పీట; 11. ధబ్బా రాట్నం చక్రం ఆకుల మధ్య దిగింపుకు అమర్చిన కొయ్య; 12. బరమా పిడిలో ఉబ్బెత్తుగా ఉండే రెండో దాగం; 13. ముక్తి కింద గుబ్బవలె ఉండే గుండ్రటి కర్ర; 14. తాడుపెట్టి లాగితే తిరిగే తొరపడం వై దాగం; 15. దబరా యంత్రానికి చుట్టే పీగ; 16. తొరపనం పిడికి గల ఇనప బొన్న; 17. రాటి ఆకులు దిగించిన వెదురుగట్టం; 18. ఆను కొయ్యలకు ఆధారంగా ఉండే అడ్డుపట్టెలు; 19. కుంటి పల్లకు ఆధారంగా దుక్కుకు దిగించిన గొట్టం; 20. ఈరై వై వైపున దిగించిన అడ్డు పట్టె; 21. రాటిలో అడ్డుగా దిగించిన కొయ్యగుండు; 22. మరమగ్గం చక్రంలో మేరువు పలకకు కిందుగా నిలుపు పట్టెలు దిగించిన మధ్య కర్ర; 23. కాని గుంజకు

అమర్చిన అడ్డుకట్టె; 24. అడ్డుకొంగు పట్టె కొయ్యలకు ఆధారంగా ఉండే పొదుగుపట్టె; 25. కొడిమ; వై దాగం (పిడికట్టం)లో చేపలు తప్పించుకు పోకుండా పల్లలతో అర్చిన తడికలాంటి దాగం.

క. అడ్డు. అడ్డుం; పో.చూ. అడ్డుకూసు. అడ్డాలలో దిడ్డు; అడ్డి. అడ్డుంకి, ఎదురు, జాగు; కు. అడ్డు, అడ్డి; క. అట్టుమ్. (బహుళి. < తె.) ఎదురు, అడ్డుం, వక్క; అట్టి. జాగు, అడ్డు, ఆటంకం; మ. అట్టుమ్. అడ్డుం; పో.చూ. గోం. అత్తై-, అత్తైతా-, అత్తైహాక్. గోడలు కట్టటానికి వాడే అడ్డు కర్రలు; పో.చూ. కుజ. అడ, అడ్డుం?; అడ (ఒ.) బ.వ.; అడంగ, తెర; పో.చూ. కురు. అడ్డై. అడ్డుంగా; ద్రా. అడ్డి. గవడ కాయలు (అడ్డు + త. గొంతుకు అడ్డువడేవి).

అడ్డుకట్టె వి. 1. ఆనకట్ట, గట్టు; 2. కొడిమ నువయో గించేటప్పుడు నీళ్లు ఎక్కువగా ప్రవహించకుండా మట్టితో వేసే కట్టె. క. అడ్డుకట్టె, అడ్డుకట్టు. నీటిమట్టం పెరగటం కోసం పంటకాల్యలకు వేసే అడ్డుకట్టె. అడ్డుకట్టె. వి. బండి బండకు వేసే ఇనపకట్టె; స.క్రి. నిరోధించు, అడ్డుగించు. హరి. ఉ. 9.57. క. అడ్డుకట్టు, అడ్డుగట్టు. అడ్డుపెట్టు, ఆవు, అడ్డునిలచు. అడ్డుకట్టె వి. 1. పట్టుదారం చుట్టే బొలక కట్టుబడిలో ఇరుసుకు దిగించిన పొదుగాలి కొయ్యపట్టె; 2. రాటికూలం దూర్చిన కట్టె; 3. రాట్నం నిలుపులు దిగించిన పీట; 4. అడ్డుగుమ్మి కింది పీట; 5. పట్టుదారం వడక బానికి పెద్ద రాట్నానికి దగ్గరగా గాఢాల కట్టెను, కదుర్ల పీటను అమర్చటానికి ఆధారంగా గుంజలకు వేసిన కొయ్య పట్టె; 6. ఆనుకొయ్యలకు ఆధారంగా ఉండే అడ్డుపట్టె; 7. ఈరై వై వైపున దిగించిన అడ్డుపట్టె; 8. నరిగుంజల వై వైపున అడ్డుగా కట్టిన కట్టె; 9. మరమగ్గం చక్రంలో నిలుపు పట్టెలకు వైన దిగించిన అడ్డుపట్టె; 10. నేక బయలులో మరమగ్గం నిలబెట్టటానికి నిలుపు రాటలకు అడ్డుగా మామూలుగా దిగించిన కర్ర; 11. మగ్గం తొట్ట కట్టటానికి ఆధారంగా మగ్గానికి వైన అమర్చిన కర్ర; 12. వేటు దారాలకు ఆధారంగా రాటి చక్రం అమర్చిన నన్న బద్ద; 13. మరమగ్గం చక్రంలో మేరువు పలకకు కిందుగా నిలుపు పట్టెలు దిగించిన మధ్య కర్ర; 14. మరాను ఇరుసుకు దిగించిన ఆకులను రెండు కొనలా దిగించే పట్టె; 15. దనలి (పట్టు) పదుగు నరిచెయ్యటానికి ఈరైకు రెండోవైపు నేలలో పాతిన కొయ్యరాటలకు రెంటికి అడ్డుగా దిగించిన కర్ర. అడ్డుకట్టి వి. పట్టాకట్టి, పట్టినం. ఆం.దా. 2.215. అడ్డుకమ్మ¹ వి. ఒకరకం నాసాదూషణం (తాటి కమ్మతో చేసింది కావచ్చు). చెన్న.బ. 2.207. అడ్డుకమ్మ² య.చూ. అడ్డుకమ్మ. అడ్డుకమ్మ య. అడ్డుకమ్మ². వి. 1. చీరలు మొ. చాటికి అడ్డుగా వేసే అంచు; 2. అడ్డుగా వేసిన కర్ర; 3. ద్వారం మీది కమ్మ, నిరికమ్మ; 4. రాట్నం అడ్డుపట్టె; 5. రాట్నం నిలుపులు దిగించిన అడుగు పీట; 6. ధబ్బారాట్నం నిలుపులు దిగించిన కిందిపీట; 7. ధబ్బారాట్నం తొక్కుడు పీటకు ఎడమవైపు దిగించిన

చిన్న పట్టె; 8. ఆనుకొయ్యలకు ఆదారంగా ఉండే అర్థపట్టె; 9. అచ్చు కట్టే జంతువులకు నిలుపు పట్టెలు దిగించిన కింది పీట; 10. మరమగ్గం చక్రంలో నిలుపు పట్టెలకు పైన దిగించిన అర్థ పట్టె; 11. మరమగ్గంలో పన్నె దిగించిన కింది కొయ్య; 12. మరమగ్గం చక్రంలో మేడవు పలకకు కిందుగా నిలుపు పట్టెలు దిగించిన మరమగ్గ కర్ర; 13. పావు చెక్కల దిగింపుకు వేసిన అర్థ పట్టె. అర్థకర్ర వి. 1. మరమగ్గం చక్రంలో మేడవు పలకకు కిందుగా నిలుపు పట్టెలు దిగించిన మరమగ్గ కర్ర; 2. మరమగ్గం చక్రంలో నిలుపు పట్టెలకు పైన దిగించిన అర్థ పట్టె; 3. ఈరై పై పైవున దిగించిన అర్థపట్టె; 4. నేక బయలులో మరమగ్గం చక్రం నిలబెట్టడానికి నిలుపు రాటలకు అర్థంగా మామూలుగా దిగించిన కర్ర. అర్థకర్రలు వి. కొంబొల కను పులు; కొంబొలకు మరమగ్గ నిలుపుగా వేసిన పెడురు కర్రలు. అర్థకట్ట యా.చూ. అర్థగట్ట. వి. విమ్మం, అర్థ. అర్థకట్టలు వి. బి.వ. ఒక రకం ముఠోగం. అర్థకాలు వి. ఆటంకం. అర్థకాలువ యా. అర్థకాలువ. వి. పిల్లకాల్వ. క. అర్థకాలువ. అర్థకావడి వి. మెడమిద అర్థంగా వేసుకున్న కావడి. క. అర్థకావడి. అర్థకొంగు పట్టె వి. కొంగు నేకకు వాడే దారాలు చుట్టే కొయ్య పట్టె. అర్థకొడిమ యా.చూ. అర్థకొడిమ. వి. చేపం వల. హంస. 4.184. అర్థకొడిమె యా. అర్థకొడిమ. వి. రెండానులుండి అర్థంగా ఉండే కొడిమె; చేపం వల. అర్థకొండి వి. చేరినాడె గాదిలో అర్థంగా దిగించిన పట్టె. అర్థకొప్ప వి. కలకు ఒక వక్కన చుట్టే కొప్ప. అర్థకొయ్య వి. అర్థకర్ర. అర్థ కొకల రంపం వి. రెండు పిడులు గలిగి కొయ్యలు కోసే రంపం. అర్థగడియ వి. కలుపుకు అర్థంగా వేసే గడియ. పో.చూ. క. అర్థగట్టె. అర్థగనెం వి. పిల్ల గనెం; మాగాణిలో మడికి మడికి మరమగ్గ అర్థంగా వేసిన చిన్న మట్టికట్ట. అర్థగండము వి. స్కార్త బ్రాహ్మణులు నుదుట అర్థంగా పెట్టుకునే గండవు కొట్టె. అర్థగర్రలు వి. పడవలో అర్థంగా వేసే చెక్కలు. అర్థగట్ట యా. అర్థకట్ట. అర్థగట్ట. వి. 1. విమ్మం, అర్థ. యక్కా. 5.90; 2. అర్థ గడియ. అర్థగొడిద వి. పనికిమారినవాడు, క్రస్తుడు. అర్థ గాలు (-కాలు). వి. 1. అర్థగా పెట్టిన కాలు; 2. అర్థంగా తిరిగిన కాలు. క. అర్థకాలు; య. అర్థకారు; క. అట్టయ్యకొల్, అట్టయ్యకొల్. ఒకదానిపై ఒకటి అర్థంగా వేసుకున్న కాళ్ళ; అట్టయ్యకొల్. ఒకదానిపై ఒకటి వేసుకుని ముడిచిన కాళ్ళ. అర్థగాలువ యా.చూ. అర్థకాలువ. అర్థగించు న.గి. 1. అర్థగానుంచు. సారంగ. చ. 8.159; 2. ఆవు. ఆం.తా. 8.120; 3. ఎదిరించు. క. అర్థయిను, అర్థ గిను, అర్థయిను, అర్థవిను, ఐమూలగా లేక అర్థంగా కడలు, ఎదిరించు, అర్థగించు, ఆటంకపరచు, కలిగించు కొను, మరుగుపరచు. అర్థగింత యా. అర్థగించు. వి. అర్థ, నిరోధం. అర్థగింపు యా. అర్థగించు. వి. అర్థ, నిరోధం. అర్థగీత వి. అర్థంగా గీసిన గీత. క. అర్థగిటు. అర్థగీర వి. ఈడు పలలో కోకకు పలకు మరమగ్గ వేరుచేసే అకుకు.

అర్థగుంజ వి. నేర బయలులో మరమగ్గం చక్రం నిలబెట్టడానికి నిలుపు రాటలకు అర్థంగా మామూలుగా దిగించిన కర్ర. అర్థగుంజకాడి వి. అర్థంగా తెలుపు నలుపు వచ్చే చారలు పడెట్టు వేసిన గొంగడి. అర్థగుద్దరి వి. చెల్లగుడ్డలు దున్నేముందు పొలంలో చిన్నచిన్న చెల్లను కొట్టి పాడన అర్థగుమ్మి వి. అర్థంగా అమర్చిన రాటి. అర్థగుల్లి వి. కాకి ఆకులను కలిపే నిలుపు పట్టె. అర్థగొడ్డము వి. వక్రోద్ధి. అర్థమాట. పండి. చ. 117. అర్థగొలుసు వి. వదుగు దిగించిన గోనం పడునేడు కర్రకు రగిలించే ఇనప కొక్కెల గొలుసు అర్థగోడ వి. అర్థంగా పెట్టిన గోడ. క. య. అర్థగోడె. అర్థ గోలుగా (-బోలుగా). క్రి.వి. 1. ఆనందవర్చంగా. రంగా. చ. 2.206; 2. అర్థగా. అర్థచక్రం వి. మరమగ్గం చక్రంలో మేడవుపలకకు కిందుగా నిలుపు పట్టెలు దిగించిన మరమగ్గ కర్ర. అర్థచాపు వి. అర్థదూలం. అర్థచానపు దూలం. ఇట్లా కట్టడానికై గోడలపై అర్థంగా వేసే దూలం. య. అర్థ. అర్థదూలం, దూలం. అర్థదీల యా. అర్థదీల. వి. అర్థకమ్మి. అర్థజంగ వి. 1. రాట్నం అర్థపట్టె; 2. అచ్చుకట్టే జంతువు నిలుపుపట్టెలు దిగించిన కిందిపీట. అర్థదీల యా.చూ. అర్థదీల అర్థంచు వి. అర్థకమ్మి. బట్టకు అర్థంగా వేసే అంచు. క. అర్థంచు. కొంగుకు వేసే రంగు చారల కమ్మి అర్థకోర వి. అర్థంగా ఉన్న కల. క. అర్థతల, అర్థదల. పంకం కల. అర్థకాడు వి. 1. రాట్నం ఆకులకు వింబాటగా చుట్టిన కాడు; 2. పావుచెక్కను గూటానికి దిగించే వెనక కాడు; 3. కుచ్చుతాళ్ళలో అర్థంగా కట్టిన దారం; 4. మరమగ్గంలో నాడెను నడవటానికి ఆదారంగా తుచ్చు కట్టిన దారం; 5. నేకబట్టమీద చేమ కర్రలకు అర్థంగా దిద్దపెట్టే పొడుగు దారం; 6. ఇనుకొలలో నిలుపు తాళ్ళకు కట్టిన చిన్న నూలుకాడు. అర్థదిక్కిడి వి. అర్థంగా అమర్చిన దాడి. అర్థదండె వి. 1. అచ్చుకట్టే జంతువు కింది పీటకు దిగించిన పొడుగు పట్టె; 2. మరమగ్గం చక్రంలో మేడవు పలక కిందుగా నిలుపు పట్టెలు దిగించిన మరమగ్గ కర్ర; 3. మగ్గం రాళ్ళ కట్టడానికి ఆదారంగా మగ్గానికి పైన అమర్చిన కర్ర; 4. నిలుపు పట్టెలకు పైన దిగించిన అర్థ పట్టె; 5. గొంగడి మగ్గానికి వేసిన జంతులలో పై కట్టె. అర్థదబ్బి వి. 1. అర్థపట్టె; 2. ఆను కొయ్యలకు ఆదారంగా ఉండే అర్థ పట్టె; 3. పంజె ఆకుల దిగింపుకు వేసే అర్థ బద్దల్లో కిందికి. క. అర్థదబ్బె. అర్థదరి (కట్టె) యా. అర్థదారి (కట్టె). అర్థదాడు (కట్టె). వి. మగ్గానికి తగిలించిన ఉన్ని వదుగు నేలకు ఆనకుండా ఉనికగా పెట్టిన కొయ్య. అర్థదరిరాయి యా. అర్థదారి రాయి. వి. మగ్గానికి తగిలించిన వదుగు నేలకు ఆనకుండా ఉనికగా పెట్టిన కొయ్యకు ఆదారంగా ఉన్న రాయి. అర్థదాపు వి. ఆను కొయ్యలకు ఆదారంగా వుండే అర్థపట్టె. అర్థదారం వి. 1. పూను గర్రనూ పావు చెక్కనూ కలిపే కాడు; 2. కుచ్చు తాళ్ళలో అర్థంగా కట్టిన దారం. అర్థదారి వి. దగ్గరదారి. క. అర్థదారి. దగ్గరదారి, కప్పదారి; య. అర్థదారి, అర్థదారి. అర్థదారి (కట్టె) యా.చూ. అర్థదరి (కట్టె). అర్థదారిరాయి

రూ.చూ. అర్థదరి రాయి. అర్థదారు(కట్టె) రూ.చూ. అర్థదరి కట్టె. అర్థదిగ్గము (-దిగ్గము). అనునాద పదం; రూ. అర్థాదిగ్గము, అర్థాదిగ్గి. విజ. అక్రమం. తిన్నగా తేనిది; వి. అనందర్పం. క. అర్థతిడ్డి, అర్థాతిడ్డి, అర్థాదిడ్డి, అర్థాదుడ్డి. మూర్ఖత్వం, వైపరీత్యం, అనౌచిత్యం; కు. అర్థాదిడ్డి. అక్రమంగా; క. అట్టాతుట్ట. (బహుళ: < తె.) వైపరీత్యం, అనర్థబాష. అర్థదూలము వి. ఇంది కిరువైపులా గోడలపైవేసే దూలం. క. అర్థదొలె. అర్థదోవ వి. దగ్గర దోవ. అర్థదోవతి వి. లుంగీ. (అర్థ+దోవతి. నగం దోవతి; దోవతిలాగా గోటిపెట్టి కట్టుకునేది కాక, అర్థంగా కట్టుకునేది అని కూడా చెప్పవచ్చు). అర్థనకలు వి. అర్థరేవు. గుడ్డరి అర్థకు వలుగు దిగించే దాగం (నకలు < నక్కు). అర్థనామము రూ. అర్థనాము. వి. స్వార్థులు నొనల అర్థంగా పెట్టుకునే గంధపు కొట్టు. క. అర్థనామ. అర్థనాము రూ.చూ. అర్థనామము. అర్థవంతె చూ. అర్థదోవతి. వి. లుంగీ. అర్థవట్టియ రూ. అర్థపట్టె. అదపట్టియ, అదపట్టె. వి. 1. అర్థంగా వుండే పట్టె; 2. వరిమడి మొ. చదును చేసే పలక, పాపటం, గుంటక. క. అర్థపట్టి. చిన్న అర్థదూలం, ద్వారబందం పై కమ్మి తేక కింది కమ్మి; కు. అర్థపట్టి. అర్థపట్టె అర్థపట్టు వి. చేతులు అర్థంగాపెట్టి (కింపులను) పట్టేపట్టు. ద్వి.శ.సా. 2.307. అర్థపట్టుపావ చూ. అర్థపట్టు. వి. చండిదిగ్గ, పసిపావ. అర్థపట్టుబాల చూ. అర్థపట్టు. వి. చండిదిగ్గ, పసిపావ. అర్థపట్టె రూ.చూ. అర్థపట్టియ. వి. 1. పత్తిరాల్పం కింది పీట; 2. రాల్పం నిలువులు దిగించిన అడుగు పీట; 3. రాల్పం అర్థపట్టె; 4. అర్థ గుమ్మి కింది పీట; 5. దబ్బా రాల్పం తొక్కుడు పీటకు ఎడమవైపు దిగించిన చిన్న పట్టె; 6. దబ్బా రాల్పం నిలువులు దిగించిన కింది పీట; 7. ఆను పీటలు దిగించిన పొడుగుపట్టె; 8. ఆను కొయ్యలకు ఆధారంగా ఉండే అర్థపట్టె; 9. పట్టుదారం తోడే ఆనులో కొయ్య వల్లలు దిగించిన పట్టె; 10. మరాను కట్టుబడిలో అర్థపట్టెలకు ఆకులు దిగించిన కట్టె; 11. ఊత్తె పై వైపున దిగించిన అర్థపట్టె; 12. నరిగుంజల పై వైపున అర్థంగా కట్టిన కట్టె; 13. అచ్చు కట్టె జంక్రానికి నిలువు వల్లలు దిగించిన కింది పీట; 14. మరమగ్గం చట్రంలో మేరువు పలకకు కిందుగా నిలువు పట్టెలు దిగించిన మర్య కర్ర; 15. మర మగ్గం చట్రంలో నిలువు పట్టెలకు పైన దిగించిన అర్థపట్టె; 16. మర మగ్గంలో పన్నె దిగించిన కింది కొయ్య; 17. మరమగ్గం కొమ్ముకు నిలువు పట్టెకు ఎటవాలుగా దిగించిన కర్ర; 18. దాబీకోల పేటు దారాలకు ఆధారంగా దాబీ చట్రంలో అమర్చిన నన్న బద్ద; 19. దాబీ చట్రం అర్థ బద్ద; 20. మగ్గం కాళ్ళ కట్టటానికి ఆధారంగా మగ్గానికి పైన అమర్చిన కొయ్య; 21. నేక బయలులో మరమగ్గం చట్రం నిలబెట్టటానికి నిలువు రాటలకు అర్థంగా మామూలుగా దిగించిన కర్ర. అర్థపతు రూ. అర్థపదు, అర్థపదు. అ.క్రి. 1. (శ్రీకువులు, ఆపదలు మొ. వాటి నుంచి కప్పించటానికై) అర్థగా నిలబడు. భార.అర.

2.115; 2. అర్థపచ్చు. భార. విరా. 4.267; 3. నిరోధ కంగా పదు. సారంగ. చ. 4.74. అర్థవంక వి. 1. అర్థంగా వేసిన చెక్క; 2. మరమగ్గం చట్రంలో మేరువు పలకకు కిందుగా నిలువు పట్టెలు దిగించిన మర్య కర్ర. అర్థవల్లికి వి. విశిష్ట గౌరవ నూచకంగా అర్థంగా మోసే వల్లికి. క. అర్థవల్లికి. అర్థపాటు రూ. అర్థవాటు, అర్థపాటు; చూ. అర్థపదు. వి. నిరోధం, అర్థు. దాగ. 9.405 అర్థపావ వి. 1. చండిదిగ్గ, పసిపావ, అర్థాలలో దిగ్గ. సారంగ.చ. 3.58; 2. దూరదృష్టి తేనివాని కండిపావ. అర్థపావడ వి. పక్కపావట. అర్థపిక్కరు వి. దాబీ దిందుకు చేసిన కొడిపె. అర్థపిందె(0) వి. ఒకరకం దాబీ; నేరలో డిజైన్లు రావటానికి మర మగ్గం పైన అమర్చే యంత్రం. అర్థపీడి వి. బరమాపిడి కిందిదాగంలో వుండే ఇనవ పొన్ను. అర్థపీట వి. 1. పత్తిరాల్పం కింది పీట; 2. రాల్పం నిలువులు దిగించిన అడుగు పీట; 3. దబ్బా రాల్పం తొక్కుడు పీటకు ఎడమవైపు దిగించిన చిన్నపట్టె; 4. దబ్బారాల్పం నిలువులు దిగించిన కింది పీట; 5. ఆనుపీటలు దిగించిన పొడుగుపట్టె; 6. ఆను కొయ్యలకు ఆధారంగా వుండే అర్థపట్టె; 7. మొగలాసుకు వదుగు నూలు చుట్టటానికి కొయ్యవల్లలు దిగించిన పట్టె; 8. అచ్చుకట్టె జంక్రానికి నిలువు వల్లలు దిగించిన కింది పట్టె; 9. నవారు మగ్గం నిలువు కొయ్యలు దిగించిన కింది పట్టె; 10. చిటికె పీట కొయ్య దిగించిన పై పట్టె; 11. ఉన్ని పదుగు తోడే ఆనులో గూటాలు దిగించిన కొయ్య. అర్థపల్ల వి. బునిపల్ల; చేతినాడె గాడిలో అర్థంగా దిగించిన పల్ల. అర్థపూటి వి. దాబీ దిందుకు చేసిన గాడి. అర్థపెట్టు న.క్రి. అర్థగించు, ఆటంకపరచు. కాశీ. 1.116; వి. విమ్మం, ఆటంకం. ప్రబంధ. 1.121. అర్థపెండె వి. 1. ఆను పీటలు దిగించిన పొడుగు పట్టె; 2. ఊత్తె పై వైపున దిగించిన అర్థ పట్టె; 3. మరమగ్గం చట్రంలో మేరువు పలకకు కిందుగా నిలువు పట్టెలు దిగించిన మర్య కర్ర. అర్థపేరు వి. మారుపేరు. క. అర్థహెసరు. ఇంది పేరు, మారుపేరు; కు. అర్థపుదరు; పో. చూ. మరా. అదనావ. ఇంది పేరు. అర్థపాగ వి. నిప్పువైపు సోడ్లో పెట్టుకొని చుట్ట కాల్చటం. అర్థబడె వి. 1. నరి గుంజల పై వైపున అర్థంగా కట్టిన కట్టె; 2. మగ్గం కాళ్ళ కట్టటానికి ఆధారంగా మగ్గానికి పైన అమర్చిన కొయ్య. అర్థబద్ద వి. 1. కుంచె కట్టుబడిలో పురి దిగింపుకు రెండు వక్కలా అర్థంగా వేసిన వెదురు బద్ద(లు); 2. మరమగ్గం చట్రంలో మేరువు పలకకు కిందుగా నిలువు పట్టెలు దిగించిన మర్య కర్ర; 3. మరమగ్గం చట్రంలో నిలువు పట్టెలకు పైన దిగించిన అర్థపట్టె; 4. మరాను కట్టుబడిలో అర్థపట్టెలకు ఆకులు దిగించిన కట్టె(లు). అర్థబల్లి వి. 1. పత్తిరాల్పం నిలువు కొయ్యల మర్య అర్థంగా నిలిపిన చెక్క; 2. రాల్పం నిలువులు దిగించిన అడుగు పీట; 3. వంటె ఆకుల దిగింపుకు వేసే అర్థబద్దల్లో కిందిది; 4. ఆను కొయ్యలకు ఆధారంగా వుండే అర్థపట్టె; 5. మరమగ్గం చట్రంలో నిలువు పట్టెలకు పైన దిగించిన అర్థపట్టె; 6.

లావ దారాలు; నిలువగా ఉండటానికే కట్టిన తాళ్ళి.
 అడ్డాకులు అడ్డ+అడులు. వి. 1. వట్టుకావం చుట్టే కొల
 కట్టుబడిలో ఇరుసులు దిగించిన వాడుగానే కొయ్యపట్టెలు.
 2. దీమ్ అడ్డ (ఒకరకం మరాసు) చుట్టం కట్టుబడిలో
 పడుగు చుట్టటానికే దిగించిన వాడుగు పట్టెలు. అడ్డాయరమ్
 వి. చివర వంపగల కత్తి. బడవ. 5.716 మ. హా.చూ.క
 ఆదాయువ, ఆదాయుధ.

சா. அத்தாபுடி, ஆத்தாத்தி, பனிமலர் நகரம், காய்க்காய்;
 மட்டை வி. உதாரணமாக, பூக்கள் பனிமலர் அல்லாதவை போன்ற
 (*Bauhinia vahlii*).

< ఆత్మాదులు (వాడిదుడు ఆటూ ఇటూ మంటే ఆటలు ఆరెంటినీ విడదీసి పెన్సర్లు మడతాడు ; ఇన్నిద 'అర్థ' అంటే నగం అని కూడా కాదున్ను).

సం. హట్ట. అంగడి, నంద; కుమూ. అట్టె, నివాసం;
నే. అట్టా. హదరి, బండ్లు ఆగే స్థలం; హం. అట్టా.
హదరి.

అడ్డగ్రులు చూ: అడ్డ².

అర్థగజ్జ చూ. అర్థ².

అర్థగాదిద చూ. అర్థ².

అర్థగాలు చూ. అర్థ².

అర్థగాలువేయి అ.క్రి. అర్థపెట్టు, విమ్నంచేయు. సారంగ.

చ. 2.16.

అర్థగాలువ చూ. అర్థ².

అర్థగాలువేయి చూ. అర్థగాలు.

అర్థగించు చూ. అర్థ².

అర్థగింత చూ. అర్థ².

అర్థగింపు చూ. అర్థ².

అర్థగీత చూ. అర్థ².

అర్థగీర చూ. అర్థ².

అర్థగుంజ చూ. అర్థ².

అర్థగుండ్లవాడి చూ. అర్థ².

అర్థగుడ్డలి చూ. అర్థ².

అర్థగుమ్మి చూ. అర్థ².

అర్థగుల్ల చూ. అర్థ².

అర్థగొడ్డము చూ. అర్థ².

అర్థగొలుసు చూ. అర్థ².

అర్థగోడ చూ. అర్థ².

అర్థగోడపిల్లి వి. గోడమీది పిల్లి, ఆవకాశవాది.

అర్థగోడపిల్లి చూ. అర్థగోడ.

అర్థగోలుగా చూ. అర్థ².

అర్థంకి చూ. అర్థ².

అర్థంగిలు చూ. అదంతలు².

అర్థవట్టం చూ. అర్థ².

అర్థచాపు చూ. అర్థ².

అర్థచీల చూ. అర్థ².

అర్థజంగ చూ. అర్థ².

అర్థజిల్లి చూ. అర్థ².

అర్థంచు చూ. అర్థ².

అర్థణ రూ.చూ. అర్థన.

అర్థణము రూ.చూ. అర్థణము.

అర్థతల చూ. అర్థ².

అర్థతలవాడు వి. అర్థతల కలవాడు, పెద్దతల కలవాడు.

అర్థతలవాడు చూ. అర్థతల.

అర్థతాడు చూ. అర్థ².

అర్థతిక్కిడి చూ. అర్థ².

అర్థదండె చూ. అర్థ².

అర్థదబ్బు చూ. అర్థ².

అర్థదరి(కట్టె) చూ. అర్థ².

అర్థదరిరాయి చూ. అర్థ².

అర్థదాపు చూ. అర్థ².

అర్థదారం చూ. అర్థ².

అర్థదారి చూ. అర్థ².

అర్థదారి(కట్టె) చూ. అర్థ².

అర్థదారిరాయి చూ. అర్థ².

అర్థదారు(కట్టె) చూ. అర్థ².

అర్థదిద్దము చూ. అర్థ².

అర్థదూలము చూ. అర్థ².

అర్థదోవ చూ. అర్థ².

అర్థదోవతి చూ. అర్థ².

అర్థవ రూ. అర్థణ, అర్థణ, అర్థి, ఎర్థణ. వి. కోణన.

నమయంలో వళ్లెలు మొ. పెట్టుకునే పిల్ల. శృం.నై. 6.108.

నం. ఆటని. వింటికొప్పు; నారికి ఆదారమైనది; ప్రా. ఆటణ. మంచంకోడు కింది ఎత్తుకొయ్య; మరా. అడణె;

క. అర్థణగె. ముక్కారి పిల్ల, ముక్కారి నిచ్చెన; రు. అర్థణ, అర్థణగె.

<క. అర్థణగె.

అర్థవకలు చూ. అర్థ².

అర్థవము రూ. అర్థణము; చూ. అర్థ; హో.చూ. అర్థణము.

వి. శేడెం, దాలు. కు.నం. 12.3; రం.రా.యర్థ. 119.

నం. అర్థనమ్. దాలు.

ఇది సంస్కృత నిమింతువులో ఉండటంచేత దీన్ని నూ.ని., బ్రౌ.లు సంస్కృత పదంగా గ్రహించారు. కాని

శ.ర., బా.ని., ల.నా. ల దృష్టిలో ఇది దేశ్యం. 'అర్థ' > 'అర్థణము' లాగా 'అర్థ + అణము' అనే వ్యుత్పత్తి సాధ్యం.

సంస్కృతంలో ఇది శేవలం నిమింతు గతంగానే ఉంది.

అర్థవామము చూ. అర్థ².

అర్థవామము చూ. అర్థ².

అర్థవచ్చు చూ. అర్థ¹.

అర్థవంచె చూ. అర్థ².

అర్థవట్టియ చూ. అర్థ².

అర్థవట్టు చూ. అర్థ².

అర్థవట్టుపావ చూ. అర్థ².

అర్థవట్టుబారి చూ. అర్థ².

అర్థవట్టె చూ. అర్థ².

అర్థవడు చూ. అర్థ².

అర్థవలక చూ. అర్థ².

అర్థవల్లికి చూ. అర్థ².

అర్థపాటు చూ. అర్థ².

అర్థపావ చూ. అర్థ².

అర్థపావడ చూ. అర్థ².

అర్థపిక్కరు చూ. అర్థ².

అర్థపింజెర(0) చూ. అర్థ².

అర్థపిడి చూ. అర్థ².

అర్థపీట చూ. అర్థ².

అర్థపు(బట్టి) చూ. అర్థము.

అర్థపుల్ల చూ. అర్థ².

అర్థపుసాంచా వి. అంచుల్లో దిజైస్తు నెయ్యటానికి చేతిమగ్గం పడుగుమీద వంచెన మాదిరిగా కట్టిన లావుదారాలు.

చూ. అర్థపూలసాంచా.

అర్థపూజీ చూ. అర్థ².

అర్ధఫలపాంచా వి. అంబుల్లో దిశైస్తు నెయ్యటానికి చేతిమగ్గం వదుగుమీద వంతెన మాదిరిగా కట్టిన లావదారాలు.

అర్ధపెట్టు చూ. అర్ధ².

అర్ధపెండె చూ. అర్ధ².

అర్ధపేరు చూ. అర్ధ².

అర్ధపాగ చూ. అర్ధ².

అర్ధబడె చూ. అర్ధ².

అర్ధబద్ద చూ. అర్ధ².

అర్ధబల్ల చూ. అర్ధ².

అర్ధబాలి చూ. అర్ధ².

అర్ధబాన చూ. అర్ధ².

అర్ధబెందు చూ. అర్ధ².

అర్ధబేలు చూ. అర్ధ².

అర్ధబొంగు(లు) చూ. అర్ధ².

అర్ధబొట్టు చూ. అర్ధ².

అర్ధమాడు చూ. అర్ధము.

అర్ధమావికట్టెలు చూ. అర్ధ².

అర్ధమామ చూ. అర్ధ².

అర్ధమిడు చూ. అర్ధము.

అర్ధము రూ.చూ. అర్ధ². వి. 1. విమ్మం, అటంకం. దార. ఆది. 4.184; 2. వెడల్పు. మను. 2.7; 3. చాటు, మడుగు. ఆం.దా. 1.76; 4. కాకట్టు, హామీ; 5. తెర, ఆచ్ఛాదనం; 6. ఎదురు, వ్యతిరేకం; 7. అర్ధకొంక.

క. అట్టమ, ఎదురు, కట్టు; అర్ధగింపు, తొలగించు, ఎదుర్కొను; వ్యతిరేక, ప్రతిబంధకం; కొండ, అడమి. అర్ధం.

అర్ధఫలపాంచా(-పట్టి); పో.చూ. అర్ధపావ. వి. చండివిద్. పరమ. 1.186. అర్ధమాడు అ.క్రి. అర్ధచెప్ప, వ్యతిరేకంగా మాట్లాడు. దార.విరా. 4.88. అర్ధమిడు అ.క్రి. అర్ధంగా పెట్టు, నడుమపెట్టు; నిరోధించు. అర్ధముచేయు స.క్రి. ఆటంక పరచు. అర్ధముతగులు అ.క్రి. అర్ధపచ్చు, నిరోధించు. అర్ధముతొక్కు అ.క్రి. అర్ధదారిని పోవు. అర్ధము పెట్టు స.క్రి. 1. కాకట్టుపెట్టు; 2. ఒకదానికొకటి మూర్చు, వినిమయించేయు; అ.క్రి. నడుమ కాపుగా నుంచు. అర్ధము వట్టు(-వట్టు). స.క్రి. అర్ధంగా వట్టుకొను. అర్ధముపెప్ప (-చెప్ప); పో.చూ. అర్ధమాడు. అ.క్రి. అర్ధచెప్ప. హరి.ఉ. 10.249. అర్ధమైన విణ. విరక్షణలేని, ఏదివడితే అది. ఉదా. అర్ధమైన శిల్ప.

అర్ధముచేయు చూ. అర్ధము.

అర్ధముతగులు చూ. అర్ధము.

అర్ధముతొక్కు చూ. అర్ధము.

అర్ధముపెట్టు చూ. అర్ధము.

అర్ధములు చూ. అర్ధ².

అర్ధమువట్టు చూ. అర్ధము.

అర్ధముపెప్ప చూ. అర్ధము.

అర్ధమైన చూ. అర్ధము.

అర్ధమిరి చూ. అర్ధ².

అర్ధంవట్టె వి. మగ్గం కాట్లు కట్టటానికి ఆచారంగా మగ్గానికి పైన అమర్చిన కొయ్య.

అర్ధంవట్టెలు వి. నవారు మగ్గం నిలుపుల మట్టి పెన్నె దిగింపు కోసం అమర్చిన కర్రలు.

అర్ధమామ చూ. అర్ధ².

అర్ధరాట చూ. అర్ధ².

అర్ధరాటం చూ. అర్ధ².

అర్ధరేవు చూ. అర్ధ².

అర్ధలాగు చూ. అర్ధ².

అర్ధవరుసగా చూ. అర్ధ².

అర్ధవాటు చూ. అర్ధ².

అర్ధవాట్లు చూ. అర్ధ².

అర్ధవారియమ్మ చూ. అర్ధ².

అర్ధవానము చూ. అర్ధ².

అర్ధవేడెము చూ. అర్ధ².

అర్ధవేలు చూ. అర్ధ².

అర్ధవరం చూ. అర్ధ².

అర్ధవరము రూ. అర్ధసారము. వి. ఒకటి విశేషం (Adha-toda vasica).

సం. అటరూష, అటరూష, అటరూషక; ప్రా. అట్టలుస; అ.మా. అట్టరూస; హిం. అదబూస, అదూసా, అరూస, అరుస; ల. అధాతోదా; గు. అరదుశో, అదుస, అద్దూస; మరా. అద్దలసా, అదుబ్బా;

క. అద్దసర, అద్దసల, అదుసాగి, అదసాగి; ఖ. అదుసాగి, అదలోదు; క. అదాతోదు; మ. అటలోటకమ్.

అర్ధవరిగడ్డలు చూ. అర్ధ².

అర్ధవరాక చూ. అర్ధ².

అర్ధవనాలు చూ. అర్ధ².

అర్ధవారము రూ.చూ. అర్ధవరము.

అర్ధవారె చూ. అర్ధ².

అర్ధవారలు చూ. అర్ధ².

అర్ధవార్లు చూ. అర్ధ².

అర్ధవార్లులు చూ. అర్ధ².

అర్ధవీకు చూ. అర్ధ².

అర్ధమాత్రాలు చూ. అర్ధ².

అర్ధాకులచెట్టు చూ. అర్ధ⁴. వి. అర్ధతీగ (Bauhinia vahlii).

అర్ధాకులవిస్తరి చూ. అర్ధ⁴. వి. అర్ధాకులతో కుట్టిన విస్తరి.

అర్ధాకులు చూ. అర్ధ².

అర్ధాదిర్థము రూ.చూ. అర్ధదిర్థము.

అర్ధాదిర్థి రూ.చూ. అర్ధదిర్థము. విణ. 1. అక్రమం. కువ.చ 2.24; 2. వంకర. కక. 2.548.

అర్ధాదిర్థివనులు వి. బ.వ. పనిలేని పనులు, తోచిపోవని పనులు.

అర్ధాదిర్థివనులు చూ. అర్ధాదిర్థి.

అర్ధానం రూ.చూ. ఒడ్డాణము. వి. ఎద్దులకు నడుం చుట్టూ వేసే తోలు పట్టి.

అధ్యాయధము చూ. అధ్య.

అధ్యాలబిధ్య చూ. అధ్యాలు.

అధ్యాలు చూ. అధ్యము. వి. బ.వ. పిల్లల్ని ఎత్తుకోటానికై అధ్యంగా పట్టిన చేతులు.

అధ్యాలబిధ్య పో.చూ. అధ్యపాప. వి. చందిబిధ్య.

అధ్యి యా.చూ. అధ్యి. వి. 1. వ్యవహాసం. ఆం. డా. 1.176; 2. అధ్యం; 3. ఆలంకారం.

అధ్యివేరము వి. అక్రమంగా జోక్యం కల్పించుకొనటం అనే నేరం; పరకార్య ప్రవేశం అనే నేరం. అధ్యివదు యా. అధ్యవదు. స.క్రి. అధ్యవచ్చు. ఆటంక పరచు.

అధ్యిగ అధ్యిగలు బ.వ.; యా.చూ. అధ్యగ. వి. 1. కంఠాదరణం. ఉ.వా. 8.296; 2. రెండు గురువెంద గింజల ఎత్తు, అరచిన్నం.

అధ్యిగలము వి. ఒక రకం పాతే గడ్డి.

? అధ్యిగ + అలము.

అధ్యివేరము చూ. అధ్యి.

అధ్యివదు చూ. అధ్యి.

అధ్యిపోవు చూ. అధ్య.

అధ్యిసేరు వి. రెండున్నర సేద్య; ఒకటిన్నర సేరు.

అధ్యి' చూ. అధి'. వి. అమానత్తు, అనామత్తు; ఒకరి వద్ద ఉంచిన సొమ్ము.

అధ్యి' వి. మైహత, పైహత; ద్రవ ద్రవ్యరేపం (వ్య. అనలు స్వయాపాన్ని కప్పి పెట్టేది). చూ. అధ్య.

అధ్యి' వి. హలానికి నీరెక్కటానికి పంటచాలువకు వేసే అధ్య కట్ట.

క. య. అధ్యి. అధ్యంకి; ర. అట్టి; మ. అలెక్క; కోట. అదు. అధ్యగింజబదు; కొద. అదోభి. మూయు; కొద. అదో. మరుగు పరచు; కుజ. అద. తెర; కురు. అడ్డె. అధ్యంగా; మూర్తో. అదరె. అధ్యగింజబదు; బ్రా. అద. అధ్యంకి.

అధ్య వి. నిరోధం. కాశీ. 3.84; స.క్రి. అధ్యగించు; అ.క్రి. ఆగు, నిలచిపోవు; విజ. నిరోధకం, ప్రతిబంధకం.

క. అడ్డె. నిరోధం; అడె. నిరోధించు; కు. అడ్డె. అడ్డె. నిరోధం, విరోధం; అడ్డాపిని. నిరోధించు; అడెపుని. మూయు; త. అలై. మూయు, అధ్యగించు, గొంతు మొ. వాటికి అధ్యవదు; అట్టి. నిరోధం, అధ్య; మ. అటయక, మూసివేయబదు; అలెక్క. అధ్యగించు; అట్టం. అధ్యం; కోట. అదోవ- (అదోత్). మూతపదు, మూయు; అదోవ- (అదోద్). ఆటంకంచేత మూతపదు; కొద. అదోభి- (అదోత్). మూయు; గోం. అడ్డామీ. ముసుగు; కొద. అదీ. అధ్య; కుజ. అడ్డె. తెర; పర్తి. అదోన్. దాటు; కురు. అదో- (అదోచే-, అడ్డె-). ఆపు; మూర్తో. అదోత్. అధ్యగించు; బ్రా. అదోకన్న- ఆపు; అదో. అధ్య;

ప్రా. అడ్డె-. విఘాతం; నే. అడిను. ఆపు; అదో భంగె. అధ్య; అదోఖల్తా. అద.

< నం. అట్ట. కోటగోద.

అధ్యంకి వి. ఆటంకం. వేంక. పంచ. 4.248. అధ్యిపోవు అ.క్రి. ఆగిపోవు, నిలచిపోవు (వారింట్లో వెండ్లి అధ్యి పోయింది). అధ్యఆట వి. చీట్లాటలో ఒక రకం ఆట. వ్య అధ్యచెప్పి పదాన్ని రెట్టింపుచేసేది. అధ్యకొను స.క్రి. అధ్యగించు, ఆపు. నీలా. 1.76; అ.క్రి. ఆగు. అధ్యగమ్మ అధ్య + కమ్మ. వి. కంటి దూలం; మోటదావి మీదగాని ఏకపు దావిమీదగాని వేసిన అధ్యపట్టె. అధ్యగట్ట యా.చూ. అధ్యగట్ట. అధ్యగాట్లవైచు(-గాట్ల + వైచు). అ.క్రి. కాట్ల అధ్యంగాపెట్టు, ఆటంకపరచు. కుక. 3.388. అధ్యగుట్ట చూ. అధ్యగట్ట. వి. 1. అధ్యంకి; 2. గడియ. వ్య. అధ్యంగా ఉన్న గుట్టం. అధ్యచెప్ప పో.చూ. అధ్యమాదు. అ.క్రి. వ్యతిరేకించు. అధ్యచొప్పు అ.క్రి. అధ్యవచ్చు. కాశీ. 3.84. అధ్యదాటు (-దాటు). అ.క్రి. అధ్యగావచ్చు. రసిక. 4.10. అధ్యదావా వి. ప్రకృతియోగం. అధ్యవదు యా.చూ. అధ్యవదు. అధ్యపాటు చూ. అధ్యవదు; యా. అధ్యపాటు. వి. ఆటంకం. కోట. 2.115. అధ్యపుల్ల వి. 1. ఒక పని జరగకుండా చెప్పేమాట; 2. అవరోధం. అధ్యముక్క వి. మరమగ్గం బొమ్మకు నిలుపు వల్లకు ఎటవాలుగా దిగించిన కర్ర. అధ్యనవాలు యా.చూ. అధ్యనవాలు. వి. ఎదురు ప్రశ్న.

అధ్యఆట చూ. అధ్య.

అధ్యకొను చూ. అధ్య.

అధ్యగ యా. అధ్యగ. వి. 1. దూకలో నగం, పదార్థం. ఆం. డా. 2.272; 2. రెండవాల నాణెం; 3. అరచిన్నం. రెండు పాతికలు (పాతిక = గురివెందగింజల ఎత్తు).

నం. అధ్యక-. నగం; ప్రా.పా. అడ్డె-;

క. అడ్డెకె, అడ్డెగె. బంగారు గొలుసులో ఒక ముక్క లేక కొక్కెం; కు. అడ్డెగె. పై; అడ్డెగెవైసి. గొలుసు; కొద. అడ్డెగె. కంఠహారం; త. అట్టికె. పై; మ. అట్టిక. పై.

(గొలుసులో ఒక్కొక్క కొక్కెం అడ్డెగ బరువు ఉండటాన్ని బట్టి ఆ పేరు వచ్చింది. చిన్న చిన్న కొక్కెలా అతికి, రక్కాలు పొదిగి, గొలుసు చేస్తారు.)

అధ్యగమ్మ చూ. అధ్య.

అధ్యగట్ట చూ. అధ్య.

అధ్యగాట్లవైచు చూ. అధ్య.

అధ్యగుట్ట చూ. అధ్య.

అధ్యచెప్ప చూ. అధ్య.

అధ్యచొప్పు చూ. అధ్య.

అధ్యదాటు చూ. అధ్య.

అధ్యదావా చూ. అధ్య.

అధ్యవదు చూ. అధ్య.

అధ్యపాటు చూ. అధ్య.

అధ్యపుల్ల చూ. అధ్య.

అధ్యబద్ధ యా.చూ. అధ్యబద్ధ.

అధ్యబద్ధ యా.చూ. అధ్యబద్ధ.

అధ్యముక్క చూ. అధ్య.

అర్థరంపం వి. ఇద్దరు ఉపయోగించి కొయ్యలు కోసే రంపం.
అర్థవహలు చూ. అర్థ.

అర్థేడు చూ. అర్థ¹. వి. అర్థప్రమాణం కలది.

అర్థేవ చూ. అర్థ.

అర్థేలు పో. చూ. అడియ. వి. బ.వ. సేవకులు. కవ.చ. 3.9.

అర్థే (బహుళః < అడియ) + లు.

అర్థశ్శేడ వి. చేపల తూనికలో ఒక ప్రమాణం.

అర్థి వి. వరంబా, గోవ.

క. కు. అర్థి. ఆదారం, మెట్టు, పునాది; క.మ. అర్థి;

పో.చూ. క. అర్థి-ర్-తిమై. ఏదైనా పెట్టకానికీ పనికి
వచ్చే ఆదారం.

అర్థ్యావ్వు వి. ముందుగా ఇచ్చే కట్టు, బయనా.

ఇం. అర్థ్యావ్వు. ముందుగా ఇచ్చే వైకం. సంకటద్రవ.

< ఇం. Advance.

అర్థ్యకమ్మ చూ. అడుసు.

అర్థాత్తగ చూ. అర్థాటగా.

అర్థక చూ. అంక², అంక⁴. వి. మెడమీద ఉన్న కాడి మొ.
వాటిని తోసివేసి మెడకిందికి తెచ్చుకోవటం. ఏ.క్ర. 4.150.

కు. అణవుని, అణావుని. ముఖం పైకెత్తు; క.

అణ. కల పైకెత్తు; మ. అణ్ణ, పైకి; అణా. పైకిచూచు.

< క. అణ + క.

అర్థకట్ట చూ. అనకట్ట.

అర్థకము చూ. అణగు. వి. ఎగతాళి, వేరొకోళం. ద్వి. భాగ.
2.45.

క. అణక. ఎగతాళి, అనవసరం; అణకు
(< అడకు). నొక్కిపెట్టు; క. అణంకు. అ.క్రీ. దాద
వకు, అణగిపోవు; న.క్రీ. దాదించు.

< క. అణక.

అణకించు చూ. అడకించు. న.క్రీ. 1. హాస్యమాడు. పండి. చ.
2.124 వ.; 2. అణచివేయు. సారంగ. చ. 2.98.

అణకువ చూ. అణగు.

అణగగొట్టు చూ. అణగు.

అణగారు చూ. అణగు.

అణగించు చూ. అణగు.

అణగు చూ. అడగు. అ.క్రీ. 1. నశించు. హంస.
1.165; 2. తగ్గు; 3. ఉపశమిల్లు; 4. అణచివేయబడు;
5. రోబడు, నష్టమగు.

అణకువ చూ. అడకువ. వి. ఇమిడిక. పార్వ.
2.12. అణగగొట్టు న.క్రీ. అణచివేయు, రోబరచుకొను.

అణగారు చూ. అడగారు. అ.క్రీ. ఉపశమిల్లు. అణగించు
చూ. అడకించు.

అణచు చూ. అడచు; చూ. అణగు. న.క్రీ. 1. అడగ
జేయు, అణచివేయు. భీమ. 6.35; 2. రోబరచుకొను.

అణవు చూ. అణచు. వి. సాకు.

అణా చూ. హణ. వి. 1. రూపాయిలో పదహారోవంతు, ఒక
నాణెం; 2. దూపరిమితి (మధ్య భారతంలో 16 రూపాయి

ఒక అణా, 16 అణాలు ఒక రంపం; ఒప్పించి దారకలో
అణా అంటే 7.5625 అ.గ. ; 16 అణాలు గల గొలుపులో
ఒక రంపం).

చా. అణ; నే. అణం. ఉ. అణా. బెం. అణి; క.
బణా; హిం. అణా, అణ, అన్త; మం. అణ్నా; సి.
అణో; గు. అణి; మదా. అణా;

క. అణె, అణా; మ. అణె; ర. అణా; ప.
అణ. దూపాయిలో పదహారోవంతు.

< క. అణా < హణ < హణ < హణ < హణ. పద-. పో.చూ.
నం. అణా, అణచు.

అణాం చూ. అణేం. వి. తెప్ప ముందు భాగం.

అణామారగం చూ. అణామారగం. వి. ముదామారగంపై
వుండే పడమూగు మూలం పడవచెక్క.

అణి¹ చూ. అణి². వి. ముగ్గానికి బిగించటంకోసం వేడి
దారాల ముడి.

అణిగుంజ చూ. అణిగుంజ. అణిలాక చూ. అణి
అనిలాక.

అణి² చూ. అణి. వి. పడవ ముందు భాగం.

అణిగుంజ చూ. అణి¹.

అణిపిమోపు వి. తెప్ప ముందు భాగం. చూ. అణి².

అణిమి చూ. అణి. అణిం.

అణిముక్కు చూ. అణిముక్కు.

అణింతట్టు వి. పడవ ముందు భాగంలో బేకు బల్లల్ని మేకుతో
బండించి కప్పిన భాగం.

అణిందిమ్మ వి. అణిముక్కు కడలకుండా మేకులతో బిగించే
దళనరి బేకు కర్ర.

అణింపన్నా వి. రవాణాలో పరుండే ప్రదేశం.

అణింముక్కు చూ. అణిముక్కు. వి. నావ ముందు భాగంలో
సుమారు ముప్పాతిక గజం పొడవుగల బేకుబల్ల.

అణిలాక చూ. అణి¹.

అణిం చూ. అణి. అణిం.

అణింకట్టు వి. 1. తెప్పకొయ్యలు నన్నగా ఉండే పక్క;

2. పడవ, తెప్ప ముందు భాగంలో కొయ్యల్ని బిగించి
కట్టిన రాదు కట్టు. అణింతట్టు వి. పడవ ముందుభాగంలో
చెక్కలతో కట్టిన ప్రదేశం. అణింబరువు వి. పడవ వెనక
బరువు. అణింమాకు(-మాకు). వి. పడవ ముందుభాగం
కొయ్య.

అణింకట్టు చూ. అణిం.

అణింతట్టు చూ. అణిం.

అణింబరువు చూ. అణిం.

అణింమాకు చూ. అణిం.

అడుగు చూ. అడుగు. వి. దబ్బటి, సంకటి.

అడుగువల చూ. అడుగువల, అనుకొల. వి. పెద్ద 'కలవ' చేపలు
పట్టే వల (500 కన్నులు, 60 దారల పొడవు, 10 దారల
చిల్లర వెడల్పు; వైన తెల్లగన్నేరు కొయ్యకట్టలు, కింద
పూనలుగల వల).

అడుగువాడు వి. మల్ల జాతీయనికంటె అన్నడు.

అడుగువ దూ.చూ. అడఁకువ. పాఠ్య. 2.12.

అడుగొలి దూ.చూ. అడుకు వల ; చూ. అనుకొం. వి. కొంచొం
జాతి వల (మద్య కర్రలూ మూడంగుకాల పరిమాణంగల
కన్నులు గల వల ; ఇందులో కొయ్యంగ, మూగ చేపలు
వడతాయి).

అడుచు దూ.చూ. అడఁచు ; చూ. అడఁగు.

అడుజు దూ.చూ. అడుజు. వి. ఒక రకమైన దేగ. హరిశ్చ. 2.22.

అడుజురులు అడుజు + ఉరులు ; చూ. ఉరి. వి. దేగర్ని
వట్టే రట్ట.

అడుజురులు చూ. అడుజు.

అడుదులు వి. పలరాదును అడచిపెట్టే చాదాలు.

అడువుకొమ్ము వి. పడవ నడిచే ఎదుటి కొమ్ము. చూ. అడో.

అడును దూ అనును. వి. 1. పడవల కొమ్ములమీద తొడిగే
ఇత్తడి పొన్ను. 2. మరనాడె మొన అరిగిపోకుండా
దిగించిన ఇనప లేక ఇత్తడి పొన్ను ; 3. నేత నేసేటప్పుడు
మరమగ్గం నాడె ఆరగకుండా కిందివైపు దిగించిన ఊచ.

క. అణగు. పొన్ను, కట్టు ; రు. అణపుని. తగులు,
వాక్కు ; త. అణపు ; మ. అణపు. సాన్నిహిత్యం ;
కొట. అండ. నమిపించు ; కొద. ఒణ్పు. పొన్ను.

< క. అడను.

అణెం దూ.చూ. అనిం.

అణెంఅండ వి. రెప్ప ముందుచాగంలో ఉన్న అండ
కొయ్యలు.

అణెంఅండ చూ. అణెం.

అంటి 'అనుట' అనే కృతందానికి సంక్షిప్తరూపం ; దూ. అంటి.

వి. చెప్పటం. భార. శల్య. 2.115 ; అవ్య. వృత్తాంత కథ
నాన్నీ, ప్రళంసనూ, నిరసనాన్నీ తెలిపేది. భార. 4.65 ;
రామా. 2.52.

క. అంతె, అట ; క. ఎటోటల్. అనటం.

అంటి చూ. అంటు. వి. 1. చెట్టు తెరకు. ఆం.బా. 2.37 ;
2. ముద్ద, అడ ; 3. గుంపు ; 4. చర్మం ; 5. ఆకులతో
కుట్టిన దోణన పాత్రం, విస్తరి.

అంటిలుగట్టు(-కట్టు). అ.క్రి. 1. గుంపుకూడు. ఆము.
3.38 ; 2. అట్టగా ఏర్పడు. వి. పు. 12.14 ; అచ్చరా.
నుందర. 28.

పో.చూ. క. అడెగట్టు. అట్టకట్టు, చిక్కుపడు.

అంటిగు చూ. అంటు.

అంటి(న్) చూ. అంటు.

అంటిగట్టు -కట్టు. న.క్రి. 1. కలిపికట్టు. భార. ఆది.
5.171 ; 2. అణచు. భా.రా. యుద్ధ. 1391 ; 3. చేర్చు,
టార్చు ; 4. బలవంతంగా కూర్చు. అంటి(బట్టు) (-పట్టు).
న.క్రి. నొక్కిపట్టు, గట్టిగా పట్టు. అంటిరాని విణ. ముట్టుకో
రాని. అంటినిల(బిడు) -పడు ; చూ. అంటినిలు. అ.క్రి.
నేలపై కూలబడు. భార.ద్రోణ. 5.317. అంటినిలు దూ.
అంటినిల్లు. అ.క్రి. అంటు, కాకు. భార.ద్రోణ. 5.317,
ఉ.పా. 4.261. అంటినిల్లు దూ.చూ. అంటినిలు.

అంటిగట్టు చూ. అంటి(న్).

అంటివి చూ. అంటు.

అంటినికేజీ వి. కాకరాని దేవుడు, అగ్ని. అంటినిది వి.

ముట్టుకో రానిది, ముట్టుర. భార. అను. 4.115. అంటిని
వేల్పు వి. కాకరాని దేవుడు, అగ్ని. ఆం.బా. 1.47.

అంటినికేజీ చూ. అంటిని.

అంటినిది చూ. అంటిని.

అంటినివేల్పు చూ. అంటిని.

అంటివ్య వి. 1. దోణన పాత్రం ; 2. నైవేద్యం పెట్టే బంగారు
వల్లెం.

అంటి(బట్టు) చూ. అంటి(న్).

అంటి(బెరుకు) న.క్రి. 1. కాలిలో తన్ను ; 2. కాకు ;
3. గడ్డించు ; వి. బంక. అంటిన్ + పెటుకు ; చూ. అంటు.

అంటిరాని చూ. అంటి(న్).

అంటిరానికేజీ వి. కాకరాని దేవుడు, అగ్ని. అంటిరాని

తనము వి. అస్పృశ్యుడు. అంటిరానిది వి. 1. ముట్టుత ;

2. మారెక ; 3. అగ్ని. అంటిరానిదేవర వి. అగ్నిదేవుడు.

అంటిరానివాడు వి. 1. అస్పృశ్యుడు, అగ్ని. అంటిరాని

వేల్పు వి. అగ్నిదేవుడు. అచ్చరా. నుందర. 169.

అంటిరానికేజీ చూ. అంటిరాని.

అంటిరానితనము చూ. అంటిరాని.

అంటిరానిది చూ. అంటిరాని.

అంటిరానిదేవర చూ. అంటిరాని.

అంటిరానివాడు చూ. అంటిరాని.

అంటిరానివేల్పు చూ. అంటిరాని.

అంటిలుగట్టు చూ. అంటి.

అంటినిల(బిడు) చూ. అంటి(న్).

అంటినిలు చూ. అంటి(న్).

అంటినిల్లు చూ. అంటి(న్).

అంటికు! చూ. అంటి.

అంటికు! చూ. అంటు.

అంటి దూ.చూ. అరఁటి. వి. కడలి. దుక్కా. 1.6, ఆం.బా.
2.58.

అంటికు! వి. అరటి ఆకు.

అంటికదొండిన వి. నూదితలా, చిరువల్లూ కలిగి పరిసరాల్ని బట్టి
రంగులు మారుస్తూ, దగ్గరకు వచ్చిన జంతువుల్ని చంపి తినే
రెండు మూడడుగుల పొడవుగల చేప (Lutianus fulvi-
flamma).

అంటికాయ దూ. అంటికాయ. వి. తోకమీద నడుంమీద
రెండు నల్లటి మచ్చలు, పెద్ద పొలును, మూడు రెక్కలుగల
పచ్చటి చేప ; రాతిచేప.

అంటికాయదుండావ దూ. అంటికాయదొండేవ. వి. చిన్ననోరు,
వెడల్పాటి తోక, మూడు రెక్కలుగల మూరెడు పొడుగు
ఎర్రటి చేప. చూ. దుండావ.

అంటికాయదొండేవ దూ.చూ. అంటికాయదుండావ.

అంటికాయ దూ.చూ. అంటికాయ.

అంటికుంది వి. చిన్నతనం, బాల్యం.

పో.చూ. క. కుంచి. చిన్నది ; పక్షిపిల్ల, కోడిపిల్ల ;

పో.చూ. మ. కున్ను. శిశువు.

అంబు + ఇ + కుంది. దిద్ద, తల్లికి అడుక్కొని వుండే వయస్సు. 'కుంది' అంటే శిశువు కావచ్చు; అంబు- కాకు, అడుక్కొను.

అంబిగది వి. కులట, రంకులాది. యయా. 2.

క. అంబుక. తిద్దులాగా పట్టుకునేవాడు (అంబు-(క). మైల, మురికి).

'అంబిగది' అనేదానికి ఆవహారం కావచ్చు.

<అంబుగ-ది (ప్రీలింగ ప్రకరణం); చూ. అంబు కాకు.

అంబిండు చూ. అంబు!

అంబింత యా.చూ. అంబింత.

అంబింపుదిగ్గ చూ. అంబు!

అంబిన్ చూ. అంబు!

అంబు! స.క్రి. 1. ముట్టుకొను, కాకు. భార.ఆర. 2.214; 2. పొందు, చెందు. ఉ.హ. 2.153; 3. (యద్దంలో) కవియు, కాకు. తై.భా. 6.177; 4. ఆశ్రయించు. నా. వంచ. 1.128; 5. పట్టుకొను. మను. 1.4; 6. అవలంబించు. వసు. 1.85; 7. నూనె మొ. రాయ. వసు. 5.74; 8. కూడు, కలియు. వసు. 3.75; 9. కలియండు కూడు. ఆము. 5.52, సారంగ.చ. 2.94; 10. కగులు కొను, వెంటబడు. కుచేల. 1.58; అ.క్రి. 1. లగ్నమగు, కగుల్కొను. విక్ర. 5.81; 2. కూడు, కలియు. కాశీ. 3.82, ఆము. 6.85; 3. నాటుకొను. పారి. 1.134; 4. కలుగు, వట్టు. వసు. 4.4; 5. ప్రాప్తించు, అబ్బు. కళా. 6.79; 6. అంబుకొనివుండు, నిలుచు. సారంగ.చ. 2.94; విజ. అంబుకునేది. అంబురోగము మొ.; వి. 1. అకుకు. తై.భా. 4.108; 2. (కలవెండ్రుకల) చిక్కు. మను. 4.4; 3. విడి విట నంబందం. ఆము. 4.35; 4. స్వర్గం. ప్రబంధ. 155; 5. మైల, అపరిశుభ్రత. ఉ.రా. 4.57; 6. ఒక చెట్టు కొమ్మను వంచి నేలలో పాతటంవల్ల ఏర్పడిన మొక్క; చిన్న మొక్కను పెద్దచెట్టు రివటను అంటగట్టగా ఏర్పడిన మొక్క. విప్ర. 2.89; 7. మిక్రుడు. అం.భా. 2.186; 8. ఆర్తవం, ముట్టు; 9. మురికి, స్వర్గవల్ల కలిగే రోగ వ్యాధి; వి. బ.వ. 1. నేలు. పాండు. 3.80; 2. మసిపాత్రలు; 3. కమ్మంట్లు, చెవికమ్మలు.

క. అంబు. కాకు, అకుకు, వ్యాపించు, వ్యాప్తి, మురికి, ఆర్తవం; అట్టు. అంటివుండు, దాంధవ్యం; అటో. కాకు; కు. అంటి, అకుకు, కాకు; అటో. కాకు; క. అంబు. నమిపించు; అట్టు. కలియు, అకుకు; అణ. కలియు; మ. అణయుక. నమిపించు; అటుక. అకుకు, అంటివుండు; కొద. అట్టో. కలియు, నమిపించు; కుజ. అటో. (అటో-క-), కలియు; కువి. అందినై. కలియు; కొలా. అంటి, అటో. అకుకు; నా. అట్టో. అకుకు.

< మూ.ప్రా. *అట్-.

అంబి(న్) క్రి.విజ. కాకటానికి. అంబిగు అ.క్రి. 1. మైలపడు; 2. ముట్టుగు, రజస్వల అగు. అంబిని విజ.

కాకటాని, అన్యుశ్చమైన. అంబుకు! వి. ఎంగిరి ఆకు, తిని విడిచిన ఆకు. అంటించు స.క్రి. 1. కలిగించు. సారంగ.చ. 2.99; 2. నిప్పుపెట్టు; 3. కలుపు, అకుకు; 4. కరచు, కుట్టు; 5. అతికించు; 6. రోగము మొ. వ్యాపింపజేయు. క. అంటిగు. కగులునట్లు పెట్టు; కు. అంటావుని. అంటింపుదిగ్గ వి. నోట్లు మొ. వాటిపై వేసే రెడెన్నూదిగ్గ. అంటిన్ పో.చూ. అంబింత. వి. 1. అంటింత, బట్టలకు అడుక్కునే అంబింత గడ్డి (Sida cordifolia), 2. నంబందం. కగులం. అంబుకట్ట వి. మయిలకట్ట, ముట్టు బట్టల మూట. అంబుకట్టు స.క్రి. 1. ఒక చెట్టునుంచి వచ్చిన కొమ్మకు మరొక మొక్కను కలియ గట్టు; 2. అంబుకొమ్మ. అంబుకత్తిరు యా. అంబుకత్తె. వి. ప్రియురాలు. అంబుకత్తె యా. చూ. అంబుకత్తయ. అంబుకాడు వి. 1. ప్రియుడు. వైజ. 4.34; 2. శృంగారి. అంబుకుండ వి. వండిన కుండ. అంబుకొవిపోవు చూ. అంబుకొను. స.క్రి. అపహరించు. అంబుకొను స.క్రి. 1. రాకు. కాశీ. 1.114; 2. ఆశ్రయించు, పట్టుకొను. దళా. 4.35; అ.క్రి. 1. లగ్నమగు, కగుల్కొను. భార. 2.89; 2. అగుకుకొను. విక్ర. 2.49; 3. నిప్పు ముట్టుకొను; 4. అపహరించు; 5. పట్టుకొనివుండు, వదలకుండు; 6. రోగం మొ. వ్యాపించు; 7. నొచ్చుకొను. అంబుకొలుపు స.క్రి. అంబుకొనజేయు, కూర్చు. వేంక.వంచ. 1.593. అంబుగిన్నె వి. వండిన గిన్నె, మసిగిన్నె. అంబుచేయి వి. ఎంగిరిచేయి. అంబుకోడు వి. కమ్మంట్ల జత. అంబుడు వి. అంబురోగం. అంబుకొమ్మ స.క్రి. అంబుకట్టు. అంబుది వి. ముట్టుక. అంబుమానియ యా. అంబునూనె. వి. కలంబురునే చమురు. పాండు. 2.19. అంబునూనె యా.చూ. అంబునూనియ. అంబువడు యా. అంబువడు. అ.క్రి. 1. మైలపడు. నేమన. 4.80. 2. ముట్టుగు. అంబువనకము వి. దున్నేపుడు కాడికి ఏడికోలకూ కలిపి కట్టే కట్టు. అంబు + పన్నకము. అంబుపూన వి. ముత్యపు చిప్పలో అంబుకొనివుండే ముత్యం. అంబుపేను వి. కలకు అంబుకునివుండే చిన్న పేను. అంబుపోగులు వి. బ.వ. చెవులకు అంబుకొనివుండే కమ్మలు. అంబుబట్ట వి. మైలబట్ట, మురికిబట్ట. అంబు మామిడి వి. అంబుకొక్కిన మామిడి. అంబుమెడ వి. ఇరుకుమెడ, పొట్టిమెడ. అంబుమొగ్గలయాకు వి. బీజపత్రం. అంబురోగము వి. సాంక్రామిక వ్యాధి. అంబుతాయి వి. నూదంబురాయి. ద్వి.భాగ. 7. అంబుల్ల వి. నంబందం, కగులం. <క. అంబు + ఉల్ల (తిరిగేది); అంటిపెట్టుకొని తిరగటం అని కావచ్చు. అంబువడు యా.చూ. అంబువడు అ.క్రి. ముట్టుగు. సానం. 5.206. అంబువాయ్ అంబు + పాయ్. స.క్రి. నంబందం వదిలించుకొను. తై.భా. 4.103. అంబు! వి. 1. అచ్చరికిన పదుగుమీద కొలతను బట్టి వేసిన గుర్తు; 2. గంజిలో అంబుకుపోయిన పదుగు; 3. పదుగులో రెండు అనుల మధ్య గంజిలో అంబుకున్న భాగం.

అంబుకొట్టి వి. గంజి పోసుకునే పాత్ర. అంబుదింపు

అ.క్రి. గంజికో అంతుకున్న పోగుల్ని చేతితో విడదీయు. అంతువట్టు న.క్రి. 1. వదుగులో కింది పోగులు పై పోగులు అకుక్కుకుండా నందువాళలు ఎత్తు ; 2. అంతుకుపోయిన వదుగు పోగులు చేత్తో విడదీసి సాఫచేయు. అంతువదిలించు అ.క్రి. అంతుకుపోయిన పోగుల్ని విడదీయు. అంట్లకర్ర వి. అంట్లబద్ద. అంట్లకాదు వి. అచ్చరికిన వదుగుమీద గుర్తులు పెట్టటానికి కొలిచే చారం. అంట్లబద్ద వి. అచ్చరికిన వదుగుమీద గుర్తులు పెట్టటానికి కొలక చూసుకునే బద్ద. అంట్లెత్తు న.క్రి. నరి చేసేటప్పుడు వదుగులో అంతుకుపోయిన పోగులు విడదీయు.

అంతుకట్ట చూ. అంతు¹.
అంతుకట్టు చూ. అంతు¹.
అంతుకత్తియ చూ. అంతు¹.
అంతుకరై చూ. అంతు¹.
అంతుకాదు చూ. అంతు¹.
అంతుకుంద చూ. అంతు¹.
అంతుకొవిపోవు చూ. అంతు¹.
అంతుకొను చూ. అంతు¹.
అంతుకొలుపు చూ. అంతు¹.
అంతుగిన్నె చూ. అంతు¹.
అంతుచేయి చూ. అంతు¹.
అంతుజోడు చూ. అంతు¹.
అంతుడు చూ. అంతు¹.
అంతుకొట్టి చూ. అంతు².
అంతుక్రొక్కు చూ. అంతు¹.
అంతుది చూ. అంతు¹.
అంతుదింపు చూ. అంతు².
అంతునూనియ చూ. అంతు¹.
అంతునూనె చూ. అంతు¹.
అంతువట్టు చూ. అంతు².
అంతువదు చూ. అంతు¹.
అంతువనకము చూ. అంతు¹.
అంతుపూన చూ. అంతు¹.
అంతుపేను చూ. అంతు¹.
అంతుపోగులు చూ. అంతు¹.
అంతువ్వు పో.చూ. అట్టువ్వు. వి. వంటిఉప్పు, దిడ లవణం. ఆం.దా. 2.249.
అంతుబట్ట చూ. అంతు¹.
అంతుమామిడి చూ. అంతు¹.
అంతుమెడ చూ. అంతు¹.
అంతుమొగ్గలయాకు చూ. అంతు¹.
అంతురోగము చూ. అంతు¹.
అంతుతాయి చూ. అంతు¹.
అంతుల్ల చూ. అంతు¹.
అంతువదు చూ. అంతు¹.
అంతువదిలించు చూ. అంతు².
అంతువాయు చూ. అంతు¹.
అంబెలు చూ. అంతు¹. వి. బ.వ. 1. ముడుతలు, దొంతర

వసలు. ఆం.దా. 3.29 ; 2. చింకి పాతలకో కుట్టిన దొంతర, కంఠ.

క. అంబై. అటుకు, మానిక ; అంబై-పోతు. చాగు చేయు, వేచు.

అంబె < అంటియ (అంటు + ఇయ) + య.

అంబ్రింత. చూ. అంటింత, అంటిన ; చూ. అంటు. వి. తృణ విశేషం. ప్రబంధ. 201.

క. అంటురికె, అంటురికె (Acacia intsia) : అంటురు. అటుక్కును.

అంట్లకర్ర చూ. అంతు².

అంట్లకాదు చూ. అంతు².

అంట్లబద్ద చూ. అంతు².

అంట్లెత్తు చూ. అంతు².

అండ¹ వి. 1. ఆశ్రయం, ఆదారం, ప్రాప్తి. చాగ. 1.169 ; 2. పక్క, పార్శ్వం. ఉ.రా. 8.256 ; 3. నమీషం. కు. 1.203 ; 4. మట్టిముద్ద, పెల్ల ; 5. గట్టిచట్టుగల వానికి సహజంగా ఉన్న ఉద్గి ; 6. గట్టితుప్ప వేసేప్పుడు అడుగున వేసే మొదటి మోపు ; క్రి.విణ. వెనుక. అచ్చ.రా. కిష్కిం. 39.

క. అండె. నమీషించు, సామీష్యం ; పక్క, ఆదారం ; కిగుడు ; తు. అండ. ; క. అంబై. ఆదారం ; అంటు. ప్రాప్తిగొను, సమీషించు ; మ. అంటి. ముద్ద ; అణ. ఆదారం, కలగడ.

అండగొట్టు (-కొట్టు). అ.క్రి. ఆలసించు. వరమ. 1.175. అండగొను (-కొను). న.క్రి. ఆశ్రయించు. చార. ఉద్గో. 4.208 ; అ.క్రి. 1. వెనుకీయు. మార్క. 1.182, అచ్చ. రా. నుందర. 382 ; 2. ఆదారవదు. క. అండుగొల్. ఆశ్రయించు ; అండు. దగ్గరకు రావటం ; క. అంబై కొల్. అండగొను, సహాయం పొందు. అండగోడ వి. గోడకు ఆసరాగా కట్టిన గోడ, అండవేసిన గోడ, తన్ను గోడ. అండదండ వి. సహాయం. అండబాయ్ న.క్రి. ఎడ దాయు. అండబాల్లవాడు వి. లోపాయకారి, లోపాలివాడు. బహుళః అండపాల్ల + వాడు ; పాల్ల విణ. < పాల్ల. దాగాలు.

-అండ² చూ.చూ. అండి². అవ్య. క్రియలపై చేరే గౌరవ వాచక ప్రత్యయం ; కొట్టు + అండ = కొట్టండ మొ.

అండ³ చూ. అండా³. వి. నీటిని గాలిని చీల్చుకొని పోవటానికి తెప్ప ముందు భాగంలో ఎత్తుగా అమర్చిన మడకవంటి కొయ్య ; కలేమారం.

అండగొట్టు చూ. అండ¹.

అండగొను చూ. అండ¹.

అండగోడ చూ. అండ¹.

అండదండ చూ. అండ¹.

అండబాయ్ చూ. అండ¹.

అండబాల్లవాడు చూ. అండ¹.

అండలం చూ.చూ. అండా¹. వి. గంగాళం, పెద్దరాగిపాత్ర.

అండా¹ చూ.చూ. హండా. వి. 1. పెద్ద గుండిగ ; 2. గాటు. సం. భాండక-. చిన్నగిన్నె, పన్నెం ; భాండ-. పాత్ర.

కుండ; భండ-; పాత్ర సామగ్రి, పనిముట్లు; హండితా, హండి. మట్టికుండ; ప్రా. భండ-, భండగ-; పాత్ర; కుమా. హనీ, హనో; నే. హండి, హండి; తెం. హడల, హండ; ఒ. హండా, హండి; దీ. హండా; హిం. మరా. హండా, హండి; పం. లహం. గు. హండి; సిం. హండి.

క. హండా, అండె, హండె. పెద్ద లోహ పాత్ర;

క. అంటా, బాన.

<మరా. హండా.

అండా¹ దూ.చూ. అండ్.

అండా² వి. కట్టుబడినది చేసేవాడికి దగ్గరుండి సామాను అందించే చోటు.

అండ్¹ దూ.చూ. హండా. వి. నీళ్లు కాచే లోహ పాత్ర, కాగు. -అండ్² దూ. -అండ్³, -అండ్⁴. వి. అయ్య (గౌరవ వాచకం); ఎమ్ + అండి = ఎమండి, వచ్చారా అండి, మొ.

'చేయుండు + ఇ = చేయుండి' ఇక్కడి మధ్యమ పురుష బ.వ. క్రియలు స్వర సామ్యం చేత 'చెయుండి' మొ. కాగా, అనుచిత విధానంచేత 'అండి' అనేది ఏర్పడింది. అండిబెల్లెగువ్వ వి. పక్షివిశేషం; బెల్లగాడు, వచ్చుగువ్వ. కాకి తేవి గువ్వ (Chalcophaps indus).

<అండి (లోహపాత్ర) + బెల్లగువ్వ < బెల్లగువ్వ; రెక్కలు లోహదర్జంతలో ఉండటంవల్ల దీనికి పేరు వచ్చి వుంటుంది.

అండిమంజిన వి. నల్లబలుసు (Canthium didymum).

అండియ దూ. అండె. వి. చిహ్ననగ్రోవి, నీళ్లు చిమ్మే వెదురు గొట్టం.

క.కు. అండె. చోలు వెదురు పాత్ర; క. అంబై. చిమ్మనగ్రోవి;

నం. భండితా; ప్రా. భండిత; మరా. హండా, హండి.

అండియము దూ. అండెము¹. వి. 1. అంకెం; ఎద్దు మొ. వాటిమీద పేసే ఒక వక్క బరువు; 2. ఎందుమిరప కాయలు పోసి కట్టిన ఈకరావ బుట్ట.

క. అండిగె. అంకెం; అండె. వక్క; పో.చూ. క. అంబై. వక్క, దిక్కు; ప్రా. అండ. ఎద్దు మొ. వాటి మీద ఒక వక్క బరువు;

మరా. హండా, హండియా. హండి. పాత్ర; పార. అండా, అండై.

<అండ్¹ (వక్క).

అండిలీకడియాల వి. అండెల కడియాలు; వంపుల వంపుల కడియాలు;

అండ్¹ దూ.చూ. హండా. వి. లోహపాత్ర.

-అండ్² దూ.చూ. -అండ్³.

అతకరము పో.చూ. అతకరించు. స.క్రి. 1. ఆదిగమించు, చాటు. కవసా. 294; 2. నిరాకరించు, నిర్లక్ష్యం చేయు. కవసా. 301.

పో.చూ. క. అధ, అధ, అధన్. కించ, కిందుగా; పో.చూ. క. అతక్కు. జయించు, లోబరచుకొను.

? నం. అరస్ > అర + రము.

అతకరించు స.క్రి. 1. కించపరచు, మించు, స్పృశించు. 1.75, హరి. పూ. 4.26; 2. అలక్ష్యం చేయు, నిరాకరించు, స్పృశించు. 4.97, చాగు. 5.645; 3. కించము. చా. 5.281; 4. అత్రమించు, జయించు. కరా. 6.246.

నం. అధఃకృత. కించ చేయబడిన.

< నం. అర + ర్ + తె. నం.

అతగాడు దూ. ఆదిగాడు; చూ. ఆదిగాడు. వి. ఆయన. ఆతడు.

అతగాడు < ఆతగాడు < ఆ + రాన్ + కాడు.

అతగుడు వి. 1. హినుడు, మర్చులుడు, అబ్బుడు. చార.ఆది. 6.68, జనవ. 6.542; 2. అవిదేహి, తెలివిరహితుడవాడు. చార.ఆది. 6.69.

నం. అ-తజ్-జ్. అవిదేహి; హతక-, హత-. కొద్ది బడిన, నాశం చెయ్యబడిన, నీలమైన; హతక, అబ్బుడు. దీరువు; ప్రా. హత్త, హయ. ఉంచబడిన; అ.చూ. హయ; పా. మరా.ఒ.గు. హత. కొద్దిబడిన, నాశం చేయబడిన; నే. హత్.

< నం. హతక-.

అతడు దూ. ఆతను, ఆతడు; పో.చూ. రాను. వి. వాడు, ఆయన. చార.ఆది. 3.158, నిర్వ. 1.73.

క. అత. దూరాత్త సూచక సర్వనామం; తన్, రాన్, రాను. రాను; కొడ. రాని. రాను; బు. యె, రాను. రాను; క. రాన్. వాడు, ఆమె, అది; అ. మూర్తారకం; పో.చూ. మ. రాత్. రాను; కొట. రాన్ (తన్-/త-); తా. తోన్ (తన్-); గోం. రనా. ఉద్దిష్టార్త సూచక సర్వనామం; రాను-ప్రభువు పురుష ప్రభుత్వావిధి క్రియంచే ప్రయోగం; దుజ. రాను, కువి. తనూ, రాను; వర్తి. కొలా. ఒల్లా.కురు. రాన్; మూత్. తని; ప్రా. తేన్.

<మూ.ప్రా. *ఆ + *రాన్.

అతమ దూ.చూ. ఆతడు.

అతంత్రము అ + తంత్రము. విద. దుర్బలమైన.

<నం. అతంత్ర-. తంత్రం లేనిది (అర్థ విపరి.).

అతరావురేటు దూ.చూ. అజదావరేటు.

అతలకుతలము చూ. అతలకుతలము.

అతలకుతలము దూ. అతలాకుతలము, అరులం కుతులం. వి.

1. రాదుమారైనది, వ్యత్యస్తం, ఖోభపడినది. వరాహ. 6.76, ప్రబంధ. 788; 2. అలసట, శ్రమం; మిట్టి పల్లాల్లో బండి ప్రయాణంలో శరీరం కదలటం వలన అలసట.

నం. ? అతల-. అదుగు అందనిది, అగాధం; కుతల-, ఎగుడుదిగుడు; నవ్వు పారాకాలంలో అతలం ఒకటి, కుతలం మూవైదాగం.

క. అతలకుతల, అతలకొత్తల. రాదుమారు, నంఖోరం; క. అతలకుతలం; పో.చూ. మ. అతలై. నద్దు, అల్లకల్లోలం.

< నం. అతల + కుతల-.

అతలకుతలము అ.క్రి. తడబడు, వ్యత్యస్తమగు. అతల

కురం(ము) + వడు.
అకలం రూ. అకలము. వి. ఒకరకం పట్టుబట్ట, వస్త్ర విశేషం.
హిం. అతలన్ ; గు. అతలన ; ఉ. అర. అత్తన్.

< ఉ. అత్తన్.

అకలంకర్త వి. మహాగనీపరె ఉండే చెక్క.
అకలంకర్త చూ. అకలం.

అకలం చూ. చూ. అకలం. వి. ఒకరకం పట్టుబట్ట.

అకలంకలము చూ. చూ. అకలంకలము.

అతిక వి. నల్ల బలుసు (Canthium didymum).

అతికించు చూ. అతుకు.

అతిబోయి వి. కీరగాదు. చూ. వోయ.

అతివ వి. 1. స్త్రీ. భార. ఆది. 3.36, ఆం. దా. 2.104 ;
2. భార్య. నిర్వ. 6.60, భార. విరా. 3.41.

బహుళః < సం. అతి + తె. వాయి. వ్య. పెద్ద నోరు
కలది ; తెలవ (< తెల + వాయి). సామ్యంవల్ల ఏర్పడి
వుండవచ్చని ఒక ఊహ. కాని, క. అలి. ప్రేమ ; అలిత్తు.
ప్రేమపాత్రమైన ; అలిత్తు + వాయ్.

అతివన వి. ఒకానొక మూలిక, మందు దినుసు (Aconitum
ferox).

సం. అతివిష-. మిక్కిలి విషం కలది ; అతివిషా.
అతివనః ప్రా. పా. అతివిసా ; గు. అతివిఖ- ;

క. అతిబిస, అతిబిజె (< సం. అతివిష-); క.
అతినిత్రయం, అతినిత్రై, అతినితుం. ఒక మూలిక.

< సం. అతివిషా.

అతుకడ చూ. అతుకు.

అతుకడము చూ. అతుకు.

అతుకు చూ. చూ. అతుకు. సం. క్రి. నందించు, లగ్నంచేయు.
దూ. 2.436 ; అ. క్రి. 1. పొనగు, నరివడు ; 2. అంటు
కొను, కూడు, అత్తు ; 3. హలం మొ. కౌలు విషయంలో
ఒక ఒప్పందానికి వచ్చు ; వి. 1. అతకటం. ఆం. దా.
2.158 ; 2. అతికిన దోటు ; 3. ఒకరితో సంబంధం.

అతుకడ అతుకు + అడ. వి. నాలుగు చీరల నేతకు నరి
వడే అచ్చుకిన పడుగునాలు. అతుకడము అతుకు +
అడము. వి. అతకటం. రచించటం. ప్రబంధ. 21. అతి
కించు సం. క్రి. (బంకంతో) అతుకు, అమర్చు. అతుకు(డు)
చూ. అతుకులు. వి. అచ్చుకిన పడుగు. అతుకుబడి వి.
అమరకం, పొలం రైతులకు అమర్చబం. అతుకుబాటు వి.
అమరకం. అతుకులు! వి. లోపాలు. అతుకువేయు సం. క్రి.
అతుకుపెట్టు, మాసిక వేయు.

అతుకుడు చూ. అతుకు.

అతుకుబడి చూ. అతుకు.

అతుకుబడిచేయు సం. క్రి. కౌలుకిచ్చు, అమరకం ఇచ్చు.

అతుకుబడిచేయు చూ. అతుకుబడి.

అతుకుబాటు చూ. అతుకు.

అతుకులు! చూ. అతుకు.

అతుకులు! చూ. అతుకుడు. వి. అచ్చుకిన పడుగు.

అతోడ వి. రాతి పనివారు వాడే మధ్యరకం సుత్తె.

నే. హతోడో. సుత్తె ; బెం. సోతూడి ; పం. ఒ.

హతోడా. లోహపు పనిముట్లు ; మరా. హతోడా ;
కు. హతోదో ; హిం. ల. హతోడా ; గు. హతోడి.

< మరా. హతోడా.

అత్త వి. 1. అత్తగారు (భార్య లేక భర్త తల్లి). భార. ఆది.
8.187, ఆశ్ర. 1.147 ; 2. సాని తల్లి. కు. సం. 8.185 ;
3. మేనత్త (తండ్రి సోదరి) ; 4. మేనమామ భార్య.

క. అత్తె, అత్తిగె. అన్న భార్య ; అత్తె, అత్తి. అత్త
గారు ; కు. అత్తె. అత్తగారు, మేనత్త ; అత్తె. అన్న
భార్య ; క. అత్తె. మేనత్త. అత్తగారు, మామగారు ; మ.
పో. చూ. అచ్చు, అచ్చి. తల్లి ; గోం. అతి-, అతిన-,
అతిహాక్. మేనత్త ; కుణ. పో. చూ. అత, అతలి.
అవ్వ ; అయ. మేనత్త, మేనమామ భార్య ; కువి. అత్త.
అత్త ; పల్లి. పో. చూ. అన్న. మేనత్త ; గద. ఒల్లా-
అత. మేనత్త, మేనమామ భార్య ; ద్రా. తాత. మేనత్త.
తల్లి సోదరి, పినతండ్రి లేక పెత్తండ్రి భార్య. అత్తగారు ;
పో. చూ. వరెంగి (కోరాపట్లోని మందా దాడు). అతిన.
అత్తగారు ;

సం. అత్తా. తల్లి, తల్లి సోదరి, లక్క ; (ఇది దాక్షిణాత్య
దాషలనుంచి సంస్కృతంలోకి వచ్చిన వ్యావహారిక రూపం
కావచ్చు) ; అత్తి, అత్తికా. అక్క ; ప్రా. అత్తా. తల్లి,
అత్తగారు, స్నేహితురాలు ; మేనత్త, తల్లి సోదరి ; మరా.
అత్తా. పెద్దమ్మత్తైదువ ;

గ్రీ. అత్త ; లా. అత్త ; గోథి. అత్త-. తండ్రి ; అచ్చే.
అత్.

< మూ. ద్రా. *అ + *రామ్.

అత్తగంతు వి. వేగ్యమాలల నముచాయం. కు. సం
8.135. అత్తగారు (-గారు. గౌరవ వాచకం). వి. భార్య
తల్లి, భర్త తల్లి. శృం. నై. 7.6, కాశీ. 2.33. అత్తమామలు
వి. బ. వ. అత్తగారు మామగారు. పల్నా. 47, 119. అత్తమ్మ
(అత్త + అమ్మ). వి. అత్తగారు (దనవును సూచిస్తుంది).
అత్తయ్య వి. అత్తగారు. అత్తవారిల్లు (అత్తవారు + ఇ +
ఇల్లు). వి. అత్తగారి ఇల్లు. కాశీ. 7.100. అత్తవారు వి.
అత్తగారి కుటుంబం. కాశీ. 7.101. అత్తిల్లు (అత్త + ఇల్లు).
వి. అత్తవారిల్లు.

అత్తగంతు చూ. అత్త.

అత్తగారు చూ. అత్త.

అత్తడము చూ. అత్తు.

అత్తడి చూ. చూ. అత్తగువ ; పో. చూ. తత్తడి (గుర్రం). వి.

1. బడబాముకువ, ఆదుగుర్రం ఎడ. ఆం. దా. 2.197 ;

2. ఆదుగుర్రపు ఋకు రక్తం.

అత్తు + అడి.

అత్తవత్తి చూ. అత్తి. సోకురు ముదుగు, లజ్జాలుపు, నిద్ర
గన్నిగ (Mimosa pudica).

పో. చూ. క. నాచిగెముల్లు, మట్టిదరెముని, కు.
నాచిగెముల్లు, నాసిగెముల్లు ; క. తొట్టాల్ చిణుంకి,
తొట్టాల్ చిణుంకి, తొట్టార్ చురుంకి.

బహుళః < అత్తు + అ + వత్తి (< ప్రా. వత్తి < సం.

వ(అ); వ్య. అకుక్కునే అకులు గలది.

అక్షరమాల చూ అక్ష.

అక్షమిలు రూ.చూ. అక్షమిల్లు. ఆ.క్రి శయనించు వరుండు. రాజవా. 2.34, అచ్చరా. 1.156.

అక్షమిల్లు రూ. అక్షమిలు నక్రి ఆను. చార.ఉద్యో 3.252; ఆ.క్రి. 1. అస్తమించు, గ్రుంకు. కాశీ. 1.122 2. వ్యాపించు, కమ్ము. కై.రా. 2.97

నం. అస్త. అస్తమయం అంతం, మృక్కువు. అస్తన్. ఇల్లు; ప్రా. అత్తమ. నక్రి అస్తమించు. అత్తమొ, అత్తమం, అమా అత్తమాణ. మార్కాస్తమయం పా. అత్త. ఇల్లు, ఆశ్రయం; అవ. అత్తమియ. అస్తమిత అత్తవణ. అస్తమాన.

క. అత్తమనం అత్తమయం, అత్తమం మార్కాస్తమయం; అత్తమి. అస్తమించు.

నం. అస్తమ్ > అత్తమ్ + ఇల్లు.

అత్తము రూ. అస్తము. వి 1. గుంపు, సమాహం ఆం.రా. 2.100. 2 అరదివండ్ల గెల; 3. అరదిగెలలో ఒక రాగం, 4. పువ్వు, కాయలోనగు వాటి గుత్తి

పో.చూ. నం. హస్త-. చేయి కొండం, పరిమితి, విస్తృతి; ప్రా. హత్త. చేయి అమా. హత్త. చేయి హత్తగ. చేయి, చీపురుకట్ట; పా. హత్త. చేయి, చేతెడు; హత్తక, హత్తకా. చేతెడు, ఒక మొత్తం నే హతా. తిరగరిపిడి. రెం. హతా. గరిజె ఒ. హతా. పిడికెడు, గరిజె; హిం హతా. చేయి పం.ల. హత్తా. తిరగరి పిడి సిం. హతా. పిడి; గు. హతా. పిడికెడు; మరా. హతా.

క పో.చూ. హత్త (<నం హస్త-). చేయి, కొండం <ప్రా. హత్త <నం. హస్త-. చేతి వేళ్లు గుత్తిలాగా పుటాయి కాబట్టి.

అత్తిమ్మ చూ. అత్త.

అత్తయ్య చూ. అత్త

అత్తరము రూ. అత్తము. వి. త్వర, కొందర వేగం శృం. నై. 5.117, రామా. 8.154.

నం అ-తుర. చాద ప్రా అపుర, అమా. అతుర; పా. అతుర;

క. అతుర. కోగి తీరని కోరికచే ఆందోళితుడు; ఆందోళన కొందర తు. అతుర, అత్త. అనక్తి క. అత్తిరం. అనహనం కొందరపాటు.

<నం. అతుర-.

అత్తరు రూ. అత్తరువు. వి. వైలయావంగా ఉండే పరిమళ ద్రవ్యసారం, నుగండి వైలం ప్రదోదనం రాటువు నే అత్తర్, అత్తర్. అత్తరు; హిం అత్తర్ గు. అత్తర్; మరా అతార, ఆతార. బుక్కావాడు అత్తర్ అత్తరు; కి పార ఇల్ అర ఇల్త,

క. అత్తర్, అత్తరు, ఒత్తర్, ఒత్. గులాబినూనె నుగండద్రవ్యం సారం తు అత్తర్, అత్తరు; క మ. అత్తర్.

<మరా అత్తర్ <అర ఇల్త-

అత్తరుదిళ్ల వి. గులాబి లేహ్లాంకో చేర్చి ౬౯

అత్తరుదిళ్ల చూ అత్తరు

అత్తరువు రూ.చూ. అత్తరు వి సుందిరైలం. రసిక. 5 145

అత్తలము రూ.చూ. అత్తలము వి బందె : గ 3 57

అత్తలము రూ. అత్తలము వి వాగం చాది బందె. చా. శబ్ద 1.88

పో.చూ. నం. అత్తమ. అయ్యరం చాణం కత్తి; అస్త. వివరబడిన, వేయబడి. అస్తా. చాణం ప్రా. అమా. అత్తమ అయ్యరం గు అనోదో. నుత్తె; అనోదో. చిన్నసురై

క అత్తరి, హత్తడి, హత్తరి హత్త. ఉరి; హత్తండి. చిక్కిర.

అత్త(క)+అశము బహుళ. <అత్తు లేక <ప్రా. అత్త.

అత్తళి రూ.చూ. అత్తళువు.

అత్తళువు రూ. అత్తడి అత్తళి. వి ఎడమ వచ్చిన ఆడుగుర్రం కాశీ. 4 274 శివరా 3 69 పరాహ 5 97

పార అతదో, అతిదో. ఎడ అయిన గుర్రం

అత్తవారిల్లు చూ. అత్త.

అత్తవారు చూ. అత్త

అత్తాకోడలిచుక్కలు వి దూరదూరంగా ఉండే పుట్టు ఉత్తర శక్తలాలు

అత్తి¹ రూ. పత్తి. వి మేడి కొద్దచెట్టు. ఉదుంబరం దశా. 4 51 (Ficus glomerata)

క. కొడ. మ అత్తి ఎర్రఅత్తి అత్తి బు అత్తి, అర్తి, క. అత్తి, అత, అతమ, అతవమ, అతవు; కోట. అత్తె; కొడ. ఒత్తి,

పో.చూ. సింహ. అట్టిక్కా, అత్తిక్కా.

బహుళ. పరు (విస్తరించు) >పత్తి, పత్తి>పత్తి>హత్తి>అత్తి.

అత్తికల్లు వి అత్తివేళ్ల నుంచి తీసిన కల్లు. తి. అత్తిక్కళో. అత్తికాయ వి. మేడిపండు క అత్తికాయ, అత్తియ-కాయ తు. అర్దికాయ, అర్ది. అత్తివప్ప వి మేడిపువ్వు. పో. చూ. క. అత్తిపూళ్లతో పోల్.

అరుదుగా అత్తిపూచినట్లు అత్తిమాను వి. అత్తిచెట్టు.

అత్తి² రూ.చూ. అత్తపత్తి. వి నిద్రగన్నిక

అత్తి³ రూ.చూ. హత్తి వి. హత్తి, ఎనుగు

అత్తికల్లు చూ. అత్తి¹

అత్తికాయ చూ అత్తు

అత్తికాయ చూ. అత్తి¹.

అత్తిపువ్వు చూ అత్తి¹

అత్తిమాను చూ అత్తి¹.

అత్తిరనము చూ అరిసె²; రూ అరైసము వి అరిసె, నిప్పట్టు.

అత్తిల్లు చూ అత్త.

అత్తు రూ.చూ. హత్తు ఆ.క్రి. 1. కలసిమెలసియుండు, విడిచివెంచు. చార.క్రి. 2 8 విజ్ఞాన. 3 126. 2.

కగులువదు, అనుకూలమగు. వేంక.వంచ 4.379; 3. కలుగు, నందవిండు. నా.వంచ. 1.119 4. అంబుకొను చమలా 3 21 5 యుక్తమగు; క.క్రి. 1. అద్దుకొను ఒత్తుకొను. రాజవా. 1 37 2. కూడు పొందు నీలా 1 118; వి. మైనవగుడ.

అత్తడము వి అట్ట కాగితవఅట్ట. అత్తికాడు వి. నన్నిదానవత్తి దగ్గరుంచేవాడు. కువ.చ. 2.87. ౪. పత్తిగ, పత్తిగా. కాగస్వామి. <అత్తు+ఇ+కాడు. అత్తకొను అ.క్రి. అత్తు అత్తుగడ (-కడ) వి. చేరుగడ సామివ్యం వ శ్రీరం. 8.28

అత్తకొను చూ. అత్తు.

అత్తుగడ చూ. అత్తు.

అత్తైము! పో.చూ. అత్తము. వి. హస్తకవచం దేగ గోళ్ల గుచ్చుకోకుండా చేతికి దరించే చర్మపు కాదుగు. మను. 4.32 ఉ.రా. 7.402 దాను. 2.41.

<నం. హస్త (రాజమ్). > అత్తము > అత్తైము. అత్తైము! యా చూ. అత్తము. వి. అరటిగెల. క్రి.రా. 226. అత్తైవరు అత్తు+ఎనరు; చూ. అత్తు. యా. ఎత్తెనరు. వి. గంజి వార్యకుండా అన్నంతో ఇమిడిపోయేటట్లు పెట్టే ఎనరు.

క. పో.చూ. ఎనరు, ఎనరు. వంటపాత్రలో మరగు కున్న నీరు గంజి.

<అత్తు+ఎనరు. వ్య. బియ్యం ఉడకటానికి చారినంత నీరు.

అత్తైవరుగాపెట్టు అ.క్రి. ఇగురబెట్టు. అత్తైవరువదను వి అత్తైవరుకు తగుపాటి ఉడి.

అత్తైవరుగాపెట్టు చూ. అత్తైవరు.

అత్తైవరువదను చూ. అత్తైవరు.

అత్తోడి వి. అతీనత

నం హస్తవర్తి. చేతిలో ఉన్నది, స్వాధీనంలో ఉన్నది నే. హతోడి. అలవాటు పద్ధతి. వెం. హతోడ్ నేర్పు గల హిం వం. హతోటి. గు. హతోటి,

క అతోటి, హతోటి. లొంగుదాటు, అడుపు

< క. అతోటి

అత్తాపు చూ తరపు వి బ వ చుట్టువక్కలు, నర్తిక్కులు.

ఉ అత్తాఫ్ నర్తిక్కులు నీమలు

< ఉ అత్తాఫ్.

అత్తైవము యా చూ అత్తిరనము.

అదక అదుకు+అ, పో.చూ. అదుకు. వి. పాతచెప్ప. అం.రా 2 298.

అదటు యా ఉదుటు వి. 1. గర్వం క్రుక్తిపాటు అదరిపాటు ముడిం. కాశీ 6.221 2. బలం మను 5.24 3. అతి శయం ఉద్రేకం. రామవ 2 3 4. భయం వలని కంపం అదిరు

క అదటు. గర్వం, ధైర్యం, వరాక్రమం; అ.క్రి. వదకు; త. అతట్టు. గర్వించు, హరాత్తుగా పెద్ద భయించేసి భయపెట్టు. అత్తై. గర్వించు, ఉబ్బు. పో.చూ. అతణం. అధికం;

మరా. అదటు. అతిధైర్యం కల.

< క. అదటు.

అదవము వి. 1. అధికం ఎక్కువ. వరాహ. 9.123;

2. పెద్దది స్థూలం. ఉ.రా. 5 50, జాహ్ను. 1.88.

క అతనమ్ అధికం. (వ్యావ.)

అదవా వి. హినిం, తక్కువ.

ఎ. అదనా, అదనా. హినిం, తక్కువ. హిం ఉ పార అర. అదనా; గు. అదనా;

క. అదనా క. అతమ్

< ఉ. అదనా

అదమ యా. అదును హదను, వదను. వి. 1. తరి, యుక్త నమయం. దార. ఉక్తో. 1.241 రీమ. 2.11; 2. నమయం వేళ. హర. 2.131 3. విదం. హంస. 1 140; వి. అర్జం, తగినది రాజవా. 4 59, అవ్య తగినట్లుగా. శా 2 35.

క. పది తగిన స్థితి, మంచి స్థితి. హదన, హదను. యుక్తర యుక్తమైన పద్ధతి, మార్గం, వాస్తవ పరిస్థితి. వదను, కు. హద. తగిన క. పతమ్. తగినంత అను గుణ్యం, కావలసినంత కర్మశక్త్యం మృదుత్వం యోగ్యత, నరైన నందర్యం, అవకాశం పతన్; మ. పతమ్. పరిపక్వస్థితి ఉష్ణత మొ; కౌట. పద్మ. ఇనుం పదును; కాద. పొద్, పొద్దిల్. వచ్చని చావని; మూర్. పతొ. పదును; పత్తె. పదునుపెట్టు గుచ్చు.

< క. హదను.

అదవైవవాడు అదను+అయన+వాడు. వి. ఆకలి గొన్నవాడు.

అదవైవవాడు చూ. అదను.

అదంతరము యా.చూ. అదంతము. వి. అన్యతంత్రం.

అదంతము యా. అదంతరము. వి. 1. నదుకు భగ్నమైనది, నగంలో చెడినది. కాశీ. 7.97; 2. అస్థిరం, దుర్బలం వి వరాధీనత, బలహీనత, నిస్సహాయత.

నం. అతంతమ్ కట్టుదాటులేని సర్వ స్వతంత్రమైన.

< నం. అతంతమ్.

అదపు! వి 1. భయం 2. స్వాధీనం; 3. గర్వం హచ్చ రిక.

నే. హిం అర. అదబ్ గౌరవం, భయం, భక్తి వినయం మర్యాద; మరా. అదబి. గౌరవం, అదబసిర. గౌరవంగల; ఉ. అదబ్, అదబ్. మర్యాద, వినయం, గౌరవం.

క. పో.చూ. అదటు. గౌరవం; ఉ. అతప్పు. భయం, గౌరవం.

బహుళ: < అదబ్బు (వా.వి.) లేదా < ఉ. అదబ్.

అదపుతోడును స.క్రి భయభక్తులతో నుంచు.

అదపు! యా అదుపు వి. వాపు

క. అత్తెప్పు. వాపు. అత్తె వాచు పొంగు.

< క. అత్తెప్పు

అదపుతోడును చూ. అదపు!

అదబగుడిసె అదబ+గుడిసె. వి తక్కులానికి వేసుకున్న

కుడిరం.

అదరు వి. 1. వినయం అదరుం; 2. భయం.

నే. హిం. మరా. ఉ. పార అర. అదబ్. వినయం,

గౌరవం; గు అదబా

క. అదబు. భవం క. అదప్ప.

< ఉ అదత్.

అదమాయం న. శ్రీ. గర్జించు బుద్ధిచెప్ప.

ఉ పార అర. అబ్బ. కినియ కనరు

< ఉ అబ్బ + ఆయం

అదమాయం చూ అదమాయం వి మందరింప, గర్జించ

అదమాయు డూ చూ. అబ్బాయు. వి. వై పరామరిక.

అదము రూ. చూ. అబ్బము. వి. 1. గర్జం. 2. ఉరికిపాటు
బెదరు.

అదరంబు చూ. అదరు

అదరబదర రూ అదరా బాదరా. అవ్య క్షర క్షరగా.

అదరము వి. పెదవి.

నం. అధర. కింది పెదవి పెదవి ప్రా అధర,

అహర. పెదవి అమా అధరమ్, కింది, పా.

అధర

క. అతరమ్. కింది పెదవి పెదవి

< నం అదర.

అదరవై చూ. అదరు.

అదరవై చూ. అదరు

అదరించు చూ. అదరు.

అదరివడు చూ. అదరు.

అదరిపాటు చూ. అదరు.

అదరు' రూ. అదురు. వి. 1. భయం అంకు. కు. నం 4.417,

2. చలనం, కదలిక. భాగ. 8. 3. మర్మస్థానం అ. శ్రీ.

1. భయపడు. రం. రా. 1.65 పు. 28 వం; 2. చలించు.

నిర్వ. 4.89, భార విరా 2.71, కాశీ. 4.110

క. అదురు, అదిర్, అదురు, అదిరు, అదురు

వజకు కు. అదురుని, క. అదిర్. అ. శ్రీ కంపించు,

ఉరికిపడు, బెదరు గర్జించు. న. శ్రీ. గర్జించు; మ. అతిరుక.

భయం, కంపం, మూర్త. అద్యర కలకలెందు.

< మూ. ద్రా. *అత్ + (ఇ) అత్.

అదరంబు అదరు + అంబన్ వ్య భయం పట్టేట్టుగా

శ్రీ వి. గాథంగా తీవ్రంగా రం. రా. 4.228 పు 26 వం,

పల్నా. 45. అదరవై చూ అదరు + అన్ + వైచు. న. శ్రీ.

జడిపించు బెదరగొట్టు. ప్రభా 5 27. అదరవై చూ న. శ్రీ

భయపెట్టు, అదరిగొట్టు. సారంగ చ. 8.56. అదరించు

న. శ్రీ. 1. గర్జించు, దీవాట్లు పెట్టు. భా. 4.101. 2.

భయపెట్టు అదరిగొట్టు 3. ఉత్సాహించు బెదరిగొట్టు.

అదరివడు అ. శ్రీ. 1. మిట్టిపడు. ఎగిరివడు, ఉరికిపడు

భార అది. 5.241 విరా. 8.189 పరామా. 5.14; 2.

భయకంపితుడగు భక 3.304 అదరిపాటు వి 1. అదరి

పడటం, అకస్మిక భవరా 8 116, 2. గర్జం

శ్రీ. వి. అకస్మాత్తుగా. దబ్బాటుగా. కాశీ. 5.257. అదరు

గద వి. బెదరు, భయం కువ. చ. 2.79. అదరుగుండె రూ.

అమరుగుండె. వి. 1. పిరికిరం 2. పిరికివాడు. వ్య.

అదరుకున్న గుండె పలవాడు 3. అదురు గుండెగె.

పిరికిరనం, పిరికివాడు. అదరుగ్రోవి రూ. అదురుగ్రోవి

వి. కపాశి. కాజవా. 4.41. వ్య. అదురుగ్రోవి వడికించే

గొట్టం అదరుగ్రోవి వి. పదకోగ పదకోగ అదురు + అక్కి.

వ్య. ఉరికిపడే బుద్ధు అదరుబెదరు 2. అదురు భయం. క.

అదురుబెదరు పడకు. కంపం 3. అదురుపదురు.

అదరులు వి. బ. ప. మిడుగుడులు నిప్పు కదలు. నిర్వ.

4.70. భార దీప్య. 2 171 భారి కా. 9.290 శృం. వై.

2.122. క. కు. అదురు. ముడిచుచు 3. హా. చూ.

అతర్. మెత్తని ఇసుక చుట్టు 4. అదుర్. ఇనప

రజను ఇసుక < అదరు కదలిక చుట్టు మొ పాటి అక్కి

విపరి. అదరువేటు రూ. అదురువేటు వి 1. ప్రేత

బాదా నంచు. భా. 7 253. 2. అదరులు మొ. పాటి

ప్రేలురు వ్య. కంపం కలిగించే బెట్టు. 3. అతిర్ వెట్టి,

అతిర్ వెట్టు. ఉత్సవాల్లో బాదానంచు ప్రేలురు అదరు

ప్రేత వి అదురుబెట్టు ప్రభా 5 67

అదరు' వి. మోటబావి మొ. పాటిగుంచి నీళ్లు రోడి పోవేవైచు

ఎక్కుగా కట్టిన కట్ట. మోటకట్ట ఉద్ది. 3. అదిరు,

అదురు. హద్దుగోడ 3 చతిర్ ఎల్ల నరిచుట్టు. మ.

అతిర్ హద్దుగోడ

అదరుమాకు అదరు + మారు వి కంపించులం; ఉద్ది

లేని బావిమీద అద్దంగా వేసిన మొట్ట

అదరుగద చూ అదరు'.

అదరుగుండె చూ. అదరు'

అదరుగ్రోవి చూ అదరు'

అదరుగ్రోవి చూ అదరు

అదరుబెదరు చూ. అదరు

అదరుమాకు చూ. అదరు'

అదరులు చూ. అదరు'

అదరువేటు చూ అదరు'

అదరుప్రేత చూ. అదరు'.

అదరా వి. రెండు వైపులా సమానమైన దొడలూ. రెండు

దొడల్లో రెండు వరసల బలమైన పళ్లూ గల నల్లటి గోధుమ

రంగు చేప (Psettodes erumei)

అదలాం వి పై భాగం నాచురంగు కింద తెలుపు గలిగి పళ్ల

గల చేప

అదలిక చూ అదలు

అదరించు చూ అదలు

అదరింపు చూ అదలు

అదలు అ. శ్రీ. 1. కదలు, కొలగు భాగ 9 576. కావ్యా.

చూ. 3.84 2. భయపడు బెదరు

క అదలు. పడుకు, బెదరు.

< మూ ద్రా *అదత్.

అదలిక వి 1. భయం. పరామా. 4.42 2. అజ్ఞ.

పరామా 4.44; 3. కదలిక అదరించు రూ అదలుచు.

న. శ్రీ 1. భయించు భయించు బెదరించు జడిపించు,

గర్జించు పల్నా 119 విక్ర 2.135, భాగ. 10 పూ.

1763. 2. కదలిండు కొలగించు క అదలిను. వం
కిండు. అదలింపు య. అదలుపు. అదలుపు. వి భయపెట్టటం
సారంగ. చ. 1.94 అదలుచు య. అదలుపు న.క్రి.
గద్దించు వెదరించు నిర్వ. 6.115 భార ఉచ్చో 4183
బిష్క 2.113. క. అదలిను, అదరిను, అదిరిను.
వంకిండు అదలుపు య. అదలుపు వి 1. కర్వనం
వెదరించు భార.ఆర 2118, క్రొం. 348 2.
కదలిండు క అదపు. ప్రలాపించు, గద్దించు; క.
అతంపు. గద్దించు. అదలుపు య చూ అదలుచు. న.క్రి.
గద్దించు, వెదరించు భార ఆది 632 నిర్వ. 3.18,
శృం.నై. 7.191. అదలుపు య.చూ. అదలుపు. వి. 1.
కర్వనం వెదరించటం. భార.క్రొం 5.882, బిష్క. 4.60;
2. కదలిండు. ఆము 159. న.క్రి వెదరించు. భార
విరా 4154

అదలుచు చూ అదలు

అదలుపు చూ అదలు

అదలుబదలు వి మార్పిడి, పరివర్తనం

కుమా అద్దోబద్దో. మార్పు నే హిం. ఉ అర.

అదలబదల. ల. గు అదలబదల.

క అదలబదలు, అదలుబదలు.

<ఉ అదకోబదర్

అదలుపు చూ అదలు

అదలుపు చూ అదలు.

అదవ! పోచూ అదువ విం. రక్షకుడు లేనిది, దిక్కు
మారినది. భాగ. 10. పూ. 56 నం. అధవా. విదవ

<నం అదవా

అదవబిత్తుకు వి 1. నీచ జీవితం 2. లేమిడి బతుకు.

అదవెట్టు అదవ!+పెట్టు. అ.క్రి. మొరపెట్టు ఆక్రోశించు.

ఆము 6112

అదవ! చూ అదువ వి ఇంటిఆదై.

ఉ. అర. అదా. చెల్లింపు, తీర్పుటం

<ఉ. అదా

అదవశాపురముండు అ.క్రి 1. ఎత్తుకు కాపురంచేయు;

2. ఒకరిపై ఆధారపడి బతుకు; 3. లేమిడితో భారవడు.

అదవచిక్కు అ.క్రి అప్పు మొ తీర్చలేక రోకువ అగు.

అదవక్రాపుడు వి తిరిపెను క్రాగుడు తేరగా వచ్చినది.

అదవయిల్లు (-ఇల్లు). వి అద్దెకొంప. అదవసేద్యము వి.

కొలు సాగు.

అదవ! వి. కోన కనుమ

నం అధ్వన్. మార్గం; ప్రా. అద్ధ, పా. అద్ద(న్).

క. అధ్వ

<నం. అధ్వన్.

అదవశాపురముండు చూ. అదవ!

అదవచిక్కు చూ అదవ!

అదవక్రాపుడు చూ అదవ!

అదవద (దృన్యనుకరణ రూపం) వి. 1. వరాధవం అవ

మానం హరి ఉ. 8199, 2. కలక, క్షోభ వ్యాకులక,

చింత, దుఃఖం. నవ చ 2.157 పు 10 పం.; 3. వేగిర

పాటు, కొందర. దశా. 7 పూ. 128; విం. 1. చెదరినది,
రాదుమారైనది. ఉ హరి. 1.148, 2. క్రమపడినది,
కష్టపడినది. హరి 258; 3. క్షుల్లం, కలక చెందినది.
సారంగ.చ. 2269.

క. అదురు. కలవరపడు, అనుమానించు, అదవదు.
అనుమానం కలవరపాటు; అదవదే. కలవరపాటు.

అదవదవడు అ.క్రి. కలకవడు, తొట్టువడు, విచార
వడు. రామా. 4.19. అదవదలగు అదవదలు+అగు.
అ.క్రి తాదుమారగు. హరి. 310 అదవదలు వి. వేగిర
పాటు.

అదవదవడు చూ. అదవద.

అదవదలగు చూ అదవద.

అదవదలు చూ అదవద.

అదవబిత్తుకు చూ అదవ!

అదవయిల్లు చూ. అదవ!

అదవసేద్యము చూ. అదవ!

అదవెట్టు చూ. అదవ!

అదాటు అవ్య. అకస్మాత్తుగా, ఉన్నట్టుండి. చంపూ. 82.

నం. హరాత్. బలవంతంగా, కప్పనిసరిగా, అన్ని
విధాలా; ప్రా. హధ. బలవంతం, దౌర్జన్యం; పా.
హర. దౌర్జన్యం;

క. పో.చూ. అటాత్తు దౌర్జన్యం. బలవంతం, అవ
మానం ప్రవేశనం, అన్యాయం.

<నం. హరాత్ (నూ ని.); లేదా <అదట.

అదాటుగా య. అదాత్తుగా, అదాత్తుగ క్రి.విం.
అకస్మాత్తుగా, ఉన్నట్టుండి.

అదాటుగా చూ అదాటు.

అదావిదా (దృన్యనుకరణ రూపం) పో.చూ అదరబాదర.

అవ్య. అతిత్వరగా

అదారు చూ. అదరుమాకు. వి. కంటే దూరం.

<నం. అదార--.

అదాలతు వి. 1. న్యాయం నమానక; 2. న్యాయస్థానం,
న్యాయనద; 3. కఠిన శిక్ష. ప్రతీకారం

నే అదాలత్. న్యాయస్థానం; అదాలతి. విం
నివిరోధోద్ధృతకాలాకు హిం. గు మరా ఉ. పార. అర.
అదాలత్. న్యాయం

క. అదాలతు. న్యాయం, న్యాయస్థానం; క.
అదాలతు. న్యాయస్థానం; అదాలతు. నివిరోధ వ్యవ
హారం.

<ఉ అదాలత్.

అదావక్లే య. అదావది వి శత్రుత్వం

హిం మరా. ఉ పార అర అదావత్. శత్రుత్వం.

<ఉ. అదావక్.

అది 1. పాదపూరకం భార ఆది 1.85; 2. క్రియల
కనుప్రయుక్తమై విద్యర్థాన్ని బోధిస్తుంది: 'ఇచ్చునది.'
భార. ఆది. 3.204 3. స్త్రీ వాచక నర్వనామం.
భార. ఆది. 8.179 (ఇది పూర్వం గౌరవ వాచకమే
కాని ఇప్పుడు నీచత్వ మిత్రత్వాలందే ప్రయుక్తం);

4. క్రియాజన్య విశేషదాలపై వచ్చి రావార్థం బోధిస్తుంది :
 'జేయనది.' భార. సభా. 2 271 ; 5. దూరన్య (అనుహదేశ)
 వస్తు నిర్దేశక సర్వనామం. నిర్వ. 2 29 ; 6. కొన్నియెడల
 మహద్వాచకంగా ఉపయుక్తం : అది యెవ్వడు.' శృం. నై.
 3 84. 7. క్రియాజన్య విశేషదాలకు విరక్తి వివక్షించే
 టవ్వడు అనుప్రయుక్తం ఆము. 1 18 ; 8. స్త్రీ తిర్య
 గ్దాల సంబంధాన్ని తెలుపుతూ వదాలకు అనుప్రయుక్తం ;
 9. కొన్ని వల్ల స్త్రీ వాచకాల్లో కాతి బోధకంగా ప్రయుక్తం.
 గొల్ల + (అ)ది, కావ + (అ)ది.

క. అదు, అతు, అత్తు, అద్దు అది ఆ. కొడ అదు.
 అనుహత్ ఏవ ఏవ కు. అవు. అనుహత్ ఏవ. ; త.
 అతు ఆ. దూరన్య వస్తు నిర్దేశకం ; మ. అతు. అది ఆ ;
 కోట. అద్. అనుహత్ ఏవ, బ.వ. కొడ. అ. అనుహత్
 ఏవ. గోం అద్-, అద్దేనా, బె. అది ఆ. కొడ.
 అది, నద అది ; అది, అరి అది ఆమె ; కువి. అది.
 వద్ది. కొలా. నా. ఓల్లా. కురు అద్ ; మూర్తో. అద్.
 మహత్ అనుహత్ ఏవ., బవ ; బ్రా. దా, దాద్.
 సమావవస్తు నిర్దేశక సర్వనామం.

<మూ.ద్రా *ఆ-/అ-క.

అదిగాక (-కాక) అవ్య అంతేకాక. విప్ర 5.7. అదిగావ
 (-కావ) య అదిగావన అవ్య కాబట్టి అందువల్ల.
 రం.రా. ఆర. 150 వ 19 వం అదిగావన (-కావన).
 య. అదిగావ. అవ్య కాబట్టి. అందువల్ల. కుచేం 1 112
 అదిగో (-కొ) : య చూ. అదిగో. అవ్య. అదేచూడు కళా.
 8.138, కక. 3.801. అదిగో (-కో) య అదిగా. అవ్య.
 దూరన్య వస్తు నిర్దేశకం. క్రిడా. 146 క అదుగో, అకొ.
 అదిగో ; కో, గో, కో, ఇకో, ఇకో, ఇకో, ఇకో
 చూడు. త. ఓ. ప్రశ్ననూ సందేహాన్ని వ్యతిరేకతనూ
 వివక్షనూ ప్రత్యేకతనూ తెలుపుతుంది, అతో. చూడు.
 అది + కో కో < కో. తీసికొను అదియిదియేల ఆమాట
 ఈమాట ఎందుకు ? సంగ్రహంగా చెప్పవలెనంటే రం.రా.
 2.90 వ. 4 వం. అదియుగాక అవ్య అంతేకాక. అదియును
 గాక అవ్య. అంతేకాక. అదియునుగాక అవ్య. అంతేకాక.
 అదిగో. య. అద్దిర, అదిరా అద్దిరా. అవ్య. ఆశ్చర్య ప్రశం
 సార్థకం. కువ.చ. 5 42 అదిరయ్య అది-క-అయ్య ; య.
 అద్దిరయ్య ఆశ్చ చూడు. కువ.చ. 3 51. అదిరా య.
 అదిర, అద్దిర, అద్దిరా. ఆశ్చ చూడు వార్కి. 3 135,
 సం.చ. 5 87.

అదిగాక చూ. అది.

అదిగావ చూ. అది.

అదిగావన చూ. అది.

అదిగో చూ. అది.

అదిగో చూ. అది.

అదివ చూ.చూ. వదివ

అదియిదియేల చూ. అది

అదియుగాక చూ. అది.

అదియునుగాక చూ. అది

అదియునుగాక చూ. అది

అదియే య. అదె, అదే. అది + య + ఏ వ్య. అదిమాత్రమే.
 అవ్య. అదిగో, అటుచూడు.

క. అదె. అటుచూడు.

అదిర చూ. అది.

అదిరయ్య చూ. అది

అదిరా చూ. అది.

అదిరి చూ. అదురు. అవ్య ఉచ్చుట్టుండి కట్టాటుగా.

అదిరించు చూ. అదురు. స.క్రి. పరిరించు కుదిరించు

అదిరివదు చూ. అదురు

అదిరిపాటు చూ. అదురు.

అదిగోకుందేటి వి. కమటము అంగారదాని కమసారికారిమి.

సం. అదిగోయతో. కొరిమి, అప. అదిగో.

< అప అదిగో + తె. కుంపటి.

అదుకు య. అతుకు. అ.క్రి. అంటుకొను కూడు అత్తు. కు
 సం 7 930 ; స.క్రి. సందించు కలువ లగ్నంచేయు.
 ఉహరి 5 191 శృం.నై 3 189. వి అతుకు అదుకు
 కొనిన రావు ఆము. 2 66.

క అతుకు, అతికు, అదుకు. కలువ అతికించు.
 రెయు ఏకిదించు ; త. అతుకు. స.క్రి. వేళ్లతో
 నొక్కు పినుకు, పెదవి కరచుకొను ; అతుంకు. తోనికి
 గాని బైటికిగాని గట్టిగా నెట్టు నొక్కివేయు, మ అతుళ్ళక.
 నొక్కు. కొండ. అతికి, అతుక్ అతికించు, కలువ ;
 కువి. అతికి. అతికించు. కురు అనెనెగ. అంటుకొను ;
 మూర్తో. అనెగ. అతుకు.

<మూ.ద్రా. *అర్-/*అర్-.

చరిత్ర కందినంతలో బ్రదిమి ముదిమి అదుము
 మున్నగు మూడప్పులుగల పదాల్లో మద్య దళారమే కన్పి
 స్తుంది ; కాని తళారం కన్పించదు. అయితే దళారం
 తర్వాత తళారం వచ్చినప్పుడుమాత్రం మద్య తళారంతో
 కూడిన యాపాంతరం తర్వాతి కాలంలో కన్పిస్తున్నది ;
 ఉకుకు < ఉదుకు. చారిత్రకంగా చూస్తే అదుకు అనేదే
 ప్రాచీన యాపాంతరం కన్పించినా, నలాతీయ రావల కుల
 నాత్మక పరిశీలనంవల్ల మద్య తళార యాపమే చరిత్ర పూర్వ
 యుగంలో ఉన్నట్లు తెలుస్తుంది అతుకు > అదుకు.

అదుకుకొను అ.క్రి అదుకు బనవ 3 1007 పం

అదుకుకొను చూ. అదుకు.

అదుగు అ.క్రి. అదగిపోవు. చూ. అదగగు.

అదును¹ చూ. అదను. వి. గ్రామ వృత్తులవారికి పంటకళ్లలో

ఇచ్చే భాగం, ఆయం.

అదును² యా చూ. అదను. వి. సమయం

అదువు య.చూ. అదవు

అదుబిడుకు వి. రయం అష్టమ. క 1.38 వ. 1. పం.
 ద్వన్యనుకరణ యాపం బిడుకు, బిడుకు - అంటే వ్యవే
 హారంలో రయం అని అర్థం అదు + బిడు + కు.

అదుము స.క్రి 1 తొంగదీయు, నిర్దించు భార.అది. 1.7 ;

2 నొక్కు దగ్గరగా నొక్కు, అణచు. భార. అది. 1.147.

కర్ణ. 3.819 ; 3. పోగొట్టు నశింపజేయు భార. ఆశ్చ.

2.18.

క అదము, అదుము, అదకు. నొక్కు, అదుము.
చ. అతక్కు. పిండిచేయు. నొక్కు; మ. అతక్కుక.
అదచు, నమలు; గోం. అదమన, అద్దానా. నొక్కు.
కొలా. నా అదుం.

<మూ.ద ప్రా / మూ మ ప్రా. *అత్-ఉమ్మి-.

అదుముడు వి. నొక్కటం, పీడనం, ఒరపిడి ఆంధ్రా.
1.150.

అదుముడు చూ. అదుము

అదురు దూ చూ అదరు. అ.క్రి. 1. కదలు, చరించు. భార.
కర్త. 1.173 2. కదలుచు చంద్రా. 6.96. వి కదలిక
భయం.

అదిరివడు అ.క్రి. ఉలికిపడు. భార.అది 1.157 హరి.
ఉ. 6.84 అదిరిపాటు దూ.చూ. అదరిపాటు. వి. ఉలికి
పడటం క్రుశ్చిపడటం, ఎగిరిపడటం. కాశీ 2.57 అదురుగడ
దూ.చూ అదరుగడ వి అదరిపాటు ఉ.రా 2.257,
సారంగ చ 3.70 అదురుగుండియ దూ.చూ. అదరుగుండె.
వి బీరువు పిరికివాడు అదురుగుండె దూ.చూ. అదరుగుండె.
వి. 1. పిరికితనం టచేల. 3.47; 2. పిరికివాడు అదురు
గ్రోవి (-క్రోవి) దూ.చూ. అదరుగ్రోవి వి కుపాకి అదురు
ద్రిక్క (-త్రిక్క) దూ.చూ అదరుద్రిక్క. వి. వనకోగ
విశేషం భార విరా 1.286. అదురువేటు దూ.చూ. అదరు
వేటు వి 1. బాణనంచు 2. ప్రేలుడు, 3. అదిరేట్టు
కొట్టే చెట్టు.

అదురుగడ చూ. అదురు.

అదురుగుండియ చూ అదురు.

అదురుగుండె చూ అదురు

అదురుగ్రోవి చూ. అదురు.

అదురుద్రిక్క చూ. అదురు

అదురువేటు చూ అదురు

అదురువు దూ.చూ అదురువు అ.క్రి చరించు; అదురు+చు.

అదురువు దూ. అదురువు అ.క్రి చు అదరువు; చూ. అదరు.

అ.క్రి చరించు వణకు. భార ప్రోణ 5.877.

అదువ దూ.చూ అదువ. విణ. 1. స్థిరం కానిది. భాగ. 10.

పూ 56, 2. అద్దె బాడుగ.

అదువకావు పో.చూ. అద్దెకావు దూ. అదువకావు.

వి శిస్తుకు భూమి సేద్యంచేసే రైతు ఆంధ్రా. 3.29. అదువ

కావురము వి తార్కాలిక నివాసం అము. 6.13

అదువకావు చూ. అదువ

అదువకావురము చూ. అదువ

అదువు దూ.చూ. అదువు. విణ 1. దుర్బలమైన; 2. రోబడిన.

అదువుకావు దూ.చూ అదువకావు వి శిస్తుకు భూమి

సేద్యంచేసే రైతు

అదువుకావు చూ అదువు

అదె అది+ఎ; దూ. అదిమె అదియే, అదే అవ్య. అదో.

అదిగో నిర్వ. 9.16, భార విరా 4.245, శృం.నై.

3.103 అము 6.23.

క. అదె, అదే, అదో. అదే అటు చూడు

అదే అది+ఎ. దూ.చూ అదె. అవ్య. అదిగో.

అదేమె అది+ఎమ్+ఎ; దూ. అదేమె. అవ్య. ఎందు
చేతనో ఏ చారణముచేతనో. భా. 2.93.

అదేమె దూ.చూ అదేమె.

అద్ద' చూ. అద్దు. వి. (మట్టి) ముద్ర.

<అద్దు+అ. నొక్కు.

అద్దలివాడ వి. ఉప్పు తయారుచేసే ప్రదేశం అద్దలివాడు
అద్ద'+లు+అ+వాడు. వి. 1. ఉప్పు కొట్టార్లపై
ముద్ర వేసేవాడు, 2. ఉప్పు తయారు చేసేవాడు
(ఉప్పు కొట్టార్లపై ముద్రలు అనటానికి బదులు కొట్టార్లు
అని అర్థ వివరి.)

అద్ద' వి. 1. అరసోల. ఆంధ్రా. 2.270 2. నగం (నమాన
గతంగానే ప్రయుక్తం); 3. గోడ వరికుప్ప మొ. వాటి
అడుగు భాగం మట్టు 4. పూర్తికాని కుప్ప; 5. నూర్చిడి
కాని చిన్ని వరికుప్ప; 6. మట్టు, చుట్టుకుదురు; 7. బండి
మీద పేర్చిన కంప మొ. వాటి కుప్ప.

సం. అర్ద- నగం. ప్రా. అద్దం, అద్దో; ఆ.మా.
అద్ద, పా. అద్ద, అద్ద. కా. ఒడు; కుమా. అదో; నే.
అధాహ, అధా; బెం. అర. అధా. 2. అదె; హిం.
అద, అద, అధా; సం. అద, అద్దా; ల. అద్దా;
సిం. అధు, అధో గు. అద, అధ, అదె; మరా.
అద, అధ, అధా; సింహ. అద;

క. అద్ద; క. మ. అత్తమ్.

<ప్రా. అద్ద(మ్).

అద్దగోడ వి వంటచేసే దోబుకు దోజనంచేసే దోబుకు
నడుమ పెట్టిన నగం గోడ. క. అద్దగోడె, అదగోడె;
కు అద్దగోడె. అద్దసీల వి. (అర్ధసీల) కన్నం. దోసె
మొత్త భాగంలో కాదు కట్టేందుకు చేసిన కన్నం.

అద్దకం చూ అద్దు. వి నూలుకుగాని బట్టకుగాని రంగు
పెయ్యటం.

క. అద్దక, అద్దికె.

అద్దకవట్టి వి వేట్టిల్లో రంగు అద్దటానికి నూలు లడిలు
కలిపించే రేకు గొట్టం.

అద్దకము చూ. అద్దు.

అద్దగోడ చూ. అద్ద

అద్దడిచ్చు దూ.చూ. అద్దరించు. న.క్రి. అదలు

అద్దవు చూ. అద్దము.

అద్దవుగొట్టము చూ. అద్దము.

అద్దవుదోసిలి చూ అద్దము.

అద్దవునీడ చూ. అద్దము.

అద్దవువెంకు చూ. అద్దము.

అద్దమ చూ. అద్ద' విణ. నగం (నమాన గతంగానే
ప్రయుక్తం).

అద్దమరాతిరి వి నడిరేయి. చెన్నబ. 2.30. పో.చూ.
సం అర్ధరాత్రి. ప్రా. ఆ.మా. అద్దరత్తం; పా. అద్దరత్త.
అద్దరత్తి. అద్దమ+రాతిరి < సం. రాత్రి అద్దమరేయి
దూ. అద్దమరే, అద్దమరేయి. వి. నడిరాత్రి. కుచేల. 1.6
అద్దమరే దూ.చూ. అద్దమరేయి. వి. నడిరాత్రి. అము.
6.11 అద్దమరేయి దూ.చూ. అద్దమరేయి. వి. నడిరాత్రి.

పాండు. 371.

అర్థమరాతిరి చూ. అర్థమ.

అర్థమరేయి చూ. అర్థమ.

అర్థమరే చూ. అర్థమ.

అర్థమరేయి చూ. అర్థమ.

అర్థము వి. 1. దర్పణం. చార. కాం. 4.187, ఉ.హరి 5.157, శృం.నై. 7.191. 2. గాజవిల్ల.

సం. అదర్శం. దర్పణం; ప్రా. అద్దాల, అద్దాగ. అ.మా. అద్దాగ, అద్దాయ. పా. అదాన;

క. అతరివం, అత్తం; కాం. అదం. బ్రా. అదంక.

<ప్రా. అద్దాల; రేదా పో.చూ. అర్థ.

అర్థపు విజ. అద్దానికి సంబంధించిన. అర్థపుగొట్టము వి. దూరదర్శిని దుర్బిత. వ్య అద్దాలు అమర్చిన గొట్టం అర్థపుగొట్టం వి. మంగలివాడి కిచ్చే రావ్య యాపమైన ఇనాము (క్షరక్షర సమయంలో చేతికి అద్దం ఇచ్చేవాడు మంగలి కాబట్టి మంగలికి గిన్నెలాగా పోయిందనిన చేతులతో ఇచ్చే ఇనాము) అర్థపువీధి వి అకాళ్యకం. అర్థపుపెంకు వి. 1. పగిలిపోయిన గాజముక్క; 2. వస్త్రాంశరణకు ఉపకరించే గాజ ముక్కలు. అర్థముచూపు వి ముకుర వీక్షణం; వేళ్ళకు కన్నెరికం పెట్టేముందు అలంకరించి అద్దం చూపే ఆచారం.

అర్థముచూపు చూ. అర్థమ.

అర్థరి ఆ+దరి. వి. నడికి ఆవరి అర్థ

అర్థరించు చూ. అర్థడిచ్చు అర్థరించు. స.క్రి. 1. అదల్చు. 2. చదునుచేయు.

అర్థరిము వి నాటకాల్లో ముఖానికి వేసే రంగు హరిదళం.

సం. హరితాల.. వసువరంగు, ప్రా హరితల్;

పా. హరిత, హరిద్దా, హరిద్దా; నే. హరియో;

బెం. హిం. హరియోల్; పం. హరితలా గు. హరియోలు;

మరా. హరియల్; క. హరిదళ; క హరితాళమ్.

<సం హరితాళమ్.

అర్థరివాడ చూ అర్థ.

అర్థరివాడు చూ. అర్థ.

అర్థలా వి. ఏగాని రెండు దమ్మిడిలు, దబ్బులో నగం.

సం అర్థ- నగం; గు. అదెలా. అరదమ్మిడి మరా. అర్థల్. నగం.

క.అర్థణ. అర'పింట్.

అర్థరించు చూ. అర్థరించు స.క్రి. 1. కట్టు. 2. కొట్టు. 3. లాగు, 4. నట్టు.

అర్థరీరి చూ. అర్థ.

అర్థి య.చూ. అది. వి. అది. కాశీ. 538, దర్ప 8:15, 41

అర్థికము వి 1. కనుపెట్టి చూడటం, ఎత్తుకావరి కావరి. రక్షణం. సారంగ.చ. 1.78; 2. అర్థక్షతు.

సం అధ్యక్ష్యమ్. అర్థక్షత; అధ్య-అక్ష. ఇంద్రియ గోచరత, పర్యవేక్షణ, పర్యవేక్షకుడు; ప్రా. అధ్యక్షణ.

పరీక్ష. పర్యవేక్షణ నిరీక్షణ అధ్యక్ష్య. గుర్తింపు:

క. అర్థిక <సం. అర్థక్ష- పర్యవేక్షకుడు; క. అత్రియక్కల్. ప్రదువ నాయకుడు చిర్యకుడు; అత్రి యట్సున్.

సం అర్థక్ష->ప్రా లర్థక్ష>కె. అర్థికము

అర్థికి వి. కాకట్టు.

సం. అది. కాకట్టు అర్థె.

<సం. అది-(=)

అర్థికిభూమి వి. కాకట్టు పెట్టిన పొలం.

అర్థికిభూమి చూ. అర్థికి.

అర్థించు చూ. అర్థు.

అర్థిటి అవ్య. ప్రశంసనార్థకం.

'అర్థి+అట' సంక్షిప్తరూపం కావచ్చు

అర్థిటియ్య అవ్య. ప్రశంసనార్థకం: అర్థి+అట+అయ్య. అర్థియ య అర్థె. వి 1. ఇంటి బాడుగ 2. బండి కిరాణి.

సం. అది(కా). అర్థె. బాడుగ.

క అర్థె. ఒకరికి బదులుగా పనిచేయుచున్న; అర్థి. కెలన. ఒకరి బదులు మరొకరు చేసే వ్యాపారం; క. పో.చూ. చల్లమ్ బండి బాడుగ

<సం అదికా.

అర్థిర య అదిర అదిరా, అర్థిరా. అర్థె అవ్య. ప్రశంసా దులతో కూడిన ఆశ్చర్యార్థకం. కక. 1.268.

అర్థి-ర.

అర్థిరపాటు వి. 1. ఏమరుపాలు ఆకస్మికత. కవ.చ 3.57 కక 3535 2. ఆశ్చర్యం. సారంగ.చ. <అర్థిర+పడు. అర్థిరమ్మ అర్థి-ర+అమ్మ. అవ్య. ప్రశంసాదులతో కూడిన ఆశ్చర్యార్థకం ప్రబోధ. 375. అర్థిరయ్య అర్థి-ర+అయ్య. అవ్య. భయ సంక్రమాద్యర్థకం. కాశీ. 7.240.

అర్థిరపాటు చూ. అర్థిర.

అర్థిరమ్మ చూ. అర్థిర.

అర్థిరయ్య చూ అర్థిర.

అర్థిరా య.చూ అర్థిర. అర్థి+రా. అవ్య. 1. కోప నూతన మైన ఆశ్చర్యార్థకం, చార విరా. 337; 2. ప్రశంసా ర్థోత్కం. ఇందు 2188.

అర్థిపేయ స.క్రి. పంట కుదువపెట్టు

అర్థి స.క్రి. 1. ముంచు. చార. కాం. 3.364, బనక 5161, 2. రంగు వట్టించు. మను. 6.31; 3. తాకించు. కగిరించు కళా. 150 ప్రబా. 5.146; 4. అదుము నొక్కు; 5. తోచు.

క అర్థు, అర్థు, అజ్ఞా, ఎద్దు. రంగువేయు, ముంచు అద. ముంచు; అర్థు. మునిగిన; అజ్. మునుగు అజ్దు. ముంచు; అర్ మునుగు; కు అర్థుని. ఉరుకు చలువచేయు క అబుత్తు. అబుచు, నొక్కు; అబుంథు చేరువగు, ముంచు; మ అబుత్తుక. అమర్చు; కోక అజ్. ముంచు.

<మూ బ్రా *అద-కు

అర్థకము వి. బట్టలు మెం. వాటికి రంగు వేయటం. క అర్థక, అర్థికె, అర్థుగె. రంగు వెయ్యటం, ముంచటం

అద్వింశతీ 1. హింసించు ఆలోచించు 2. వంట
పరిమిలినూహించు 3. రంగువేయు వేయించు 4.
ముంచు 5. తోచు 6. అద్దుడు కాగితంతో తడి ఆరే
టట్లు చేయించు 7. అద్దయినను ముంచు అద్వకాశితము
వి అద్దుడు కాగితం అద్వకాశితము నీ క్రింది అడుము
వరము 2 222

అద్వ దూ హద్దు వి అవది మేర

నే హిం హద్ అవది మేర గు హద్ హద్దు
మరా హద్, హద్దు ఈ పార హద్, హద్దు ఆర
హద్దు

< ఈ హద్

అద్వ వి ఒక రవికట నరిపడే ముప్పావుగళం నేతగుడ్డ చూ
అద్వ

అద్వకాశితము చూ అద్వ

అద్వకాశిత చూ అద్వ

అద్వవద్దు వి అడువ అడ్డ

అద్వముద్దు అడ్డు+ముద్దు వి విద్వయొక్క చేష్టలు

అద్వవ రూ అడవ అడువ అడువ విద అస్థిరం నిలకడ
లేనిది

సం అద్దువమ్ అస్థిరం అకాశ్యతం అనిశ్చితం
సంజేహస్వదం వియోజనీయం ప్రా అ మా వా అద్దువ

< ప్రా అద్దువ < సం అద్దువ-

అద్వ రూ చూ అద్వియ వి బాడుగ జల్లు బండి మొ నాటికై
నియమిత కాలానికేచ్చే పొమ్ము హంస 5 40

అద్వకాశిత వి 1. రైతు అద్వకాశితమున్నవాడు

2. కూరి పనిచేసే రావు 3. పారికాపు 4. పాలేరు
కింది పాలేరు అద్వకాశితము వి కాత్కారిక నివాసం

అద్వకాశిత చూ అద్వ

అద్వకాశితము చూ అద్వ

అద్వకాశిత రూ చూ అద్విర అవ్య ప్రశంసనార్థకం

అద్వాన్నము రూ చూ అద్వాన్నము

అద్వాన్నము రూ చూ అద్వాన్నము వి వ్యర్థం

అద్రాటము వి బలహీనత పరాధీనత

< అడురు+అటము

అద్దువు రూ చూ అదురు అక్రి వణకు చరించు భార
ఆది 5 124 నిర్వ 4 73 కవరా 1 60

అద్వైతము వి 1. విరోధం 2. మూర్ఖత్వం మొండిపట్టు

సం అద్వైత- రెండు కానిది ఏకం

< సం అద్వైత-

అద్దుమెట్టు వి విననకర మెట్టు అర్థ చంద్రాకారంగా
ఉండే మెట్టు

అధోడి వి చర్మం

హిం అధోడి నగం చర్మం

< హిం అధోడి

అధోలి వి. అర్థరూపాయి

నే సింగు అధోలి అరవైన బెం అధాలా హిం.

ల మరా అధాలా పార అధాలి. మొహరీలో నగం

< మరా అధాలా

అద్వాన్నము రూ. చూ అద్వాన్నము వి నిస్సహాయత. హర.
3 86

అద్వాన్నము రూ అద్వాన్నము అద్వాన్నము అద్వాన్నము. వి.
దిక్కుమాలిన స్థితి వ్యర్థం వినాళం విద దిక్కుమాలిన
పాడైన చెడ్డ

సం అద్వన్. మార్గం మొ ప్రా. అద్వాణ.

పా అద్వన్, అద్వార ప్రయాణం

7 అద్వాన ద్వనిలేని అవశ్యకతల ఎదారి అడవి
దురదృష్టం ఎక్కువ రర త అత్తువానమ్ < సం
అద్వన్ పాడుపడినది ఎదారి దిక్కుమాలినచోటు

1. < సం అద్వన్. తెలుగు వ్యాకరణం దీనిని
తప్పింపగా గ్రహించవచ్చు కన్నడ వ్యాకరణం దీన్ని
మార్గమనే అర్థంలో తప్పింపగా గ్రహించింది. 2. < న+
ద్వాన- నజ్ తక్కురువ ద్వనిలేనిది అర్థవివరి
3. అద్వ+అన్న- అని మరో విధాన దారిలో తినే
అన్నం ననిగా అమరకపోవటాన్ని అర్థవివరి

అద్వాన్నము అగు అక్రి వ్యర్థముగు నిష్ప్రయోజన
ముగు. అద్వాన్నముచేయు నక్రి నాళనంచేయు చెరుచు
దిక్కులేకుండాచేయు

అద్వాన్నము అగు చూ అద్వాన్నము

అద్వాన్నముచేయు చూ అద్వాన్నము

అన్ రూ చూ అను భార ఆది 3 66

అన్ రూ చూ అన్న నమాన గతంగానే ప్రయత్నం వి
1. ప్రార్థనార్థంలో మధ్యమపురుష వ్యతిరేక క్రియలకు
అనుప్రయత్నం దీర్ఘాంతంగానే ప్రయోగం- చెప్పవు+
అనా భార మా 1 123 దీమ 3 145 2. పరుష
నామాలకు అనుప్రయత్నం కొమ్మన పోతన 3.
అగ్రజుడు

< అన్న ద్విత్వరోపం

అన్ రూ చూ నన వి చిగురు పల్లవం

7 ననె మొగ్గవేయు మొగ్గ కు నినె. మొగ్గ వత్తి
త ననె మొగ్గవేయు మొగ్గ తా నన్. చిగురు
కొలా నన్. మొగ్గ

< నన అనుచిత విభాగంవల్ల ఆది నకార రోపం

అన్ అను+అ(న్) రూ అనంగా నా పోచూ అను
అవ్య 1. అనగా అంటే భార ఆది 4 87, విరా 1 86
శ్లో. నై 5 114 2. అనినప్పుడు 3. ఉత్తేజా
వాచకంగాను దానికి అనుప్రయత్నంగాను ఉపయోగం

అన్ వి 1. అనకట్ట 2. ప్రవాహ జలం నిలువచేసుకో
టానికై తవ్విన పల్లం

7 అణె. అనకట్ట కందకం కొడ అంద నదిగట్టు
త అణె. అర్థకట్ట అనకట్ట నదిగట్టు నముద్రకీరం
అంటై. పొలంగట్టు మ ఎటన్. చెరువు మొ వాటిగట్టు
అణ అనకట్ట కోట అణ కాలువ కొడ ఒని
బురదనేలగట్టు

< మూద్రా *అణె-అయ్

అనకట్ట చూ అన రూ అణకట్ట అనగట్టు వి

అనకట్ట అడ్డుకట్ట క అడె కట్టు అడెకట్టు. అనకట్ట
కు అడెకట్ట క అడెకట్టు అవగట్టు యా చూ
అనకట్ట

అవో యా చూ అని 1. బుట్ట నంది మొ అల్లదానిక
ఏర్పరచిన కొలి ఆకృతి 2. మంచం మొ అల్లదానిక
మొదట వేసిన నూలు 3. అల్లకలో మొదటి ముడి
అవక అను-అక యా అనాక నాక పో చూ అను
అవ్య అనిచెప్పకుండా అని అనుకోకుండా (అను దాకు
వ్యతిరేక వ్యర్థక యావం) దార ఆది 1125 ఏరా
1254 వను 228 కళా 121

అవకట్ట చూ అనక

అవకం గ్రామాధికారులకు తాలూకా అధికారులకు వరకులు
మోసే కట్టుబడి నొకర్ల ఇనాము

అవకావ అనో+కావ ఏ మొదలు కుడ

అవకొం యా అన్నకొం అనుకొం ఇరవై నెం నూలు
మూడుపోగులు పరిపెట్టి అల్లిన వం కళ్ల పెద్దవి పెద్ద
చేపలు వడతాయి.

అవగట్టు చూ అనక

అవంగు యా అనంగు ఆక్రి కలియు ఉహరి (అనంగి
పెనంగి అని ప్రయోగం వ్యవ్రంగా లేదు)

క అడగు కలియక క అనంకు కలియు

అవగన్ అను-అన్-కన్ యా అనగాన్ అవ్య చెప్పగా
అన్నట్టుగా అన్నట్టులే. దార ఆది 162 క్రిడా పి
74 మను 374

అవగా(న్) అను-అన్-కన్ యా చూ అనగాన్ దార ఆది
140 నిర్వ 281

అవగావగా క్రి విది ఒకానొకప్పుడు పూర్వం
(వ్య కర కరాలుగా చెప్పకోగా చెప్పకోగా)

అవగావగా చూ అనగా

అవగిపెనగియుండు చూ అనగిపెనగు

అవగిపెనగు అనగు-ఇ+పెనగు ఆక్రి కలియు కూడు
పండి చ 61 దార ఆక్రి 2126

క. అణకు అడకు, రోవికినాకు పెణను.
కలియక పెణ కలియు చుట్టుకొను అడె కలియు
కొగిరించు అణక సాన్నిహిత్యం అణ్ణు స్నేహం
కు, అనెత్తని కాకు కొగిరించు క అణంకు పెన
వేసికొను కలియు పెణంకు, పెనచికొను అణుకు.
చేరదీయు అడై నమీపించు కలియు మ పడె
అడెకట్ట, కొగిరించు అణవు సాన్నిహిత్యం ప్రేమ
అణయుక నమీపించు కొలా యల్ల కొగిరించు
ప్రా. హనింగ్ అనింగ్. కలియు

<మూ.ప్రా. *అడ్-/*అక్- చూ అట్టు.

అవగిపెనగియుండు (-ఉండు). ఆక్రి. కలిసి మెలసి
ఉండు (వ్య. కలిసిపోయి పెనవేసుకొని ఉండు)

అవగు యా.చూ. అనంగు ఆక్రి కలియు కూడుకొను.

అవచంద్ర అన+చంద్ర? యా. అనచంద్ర అనవంద
అననంద్ర. ఏ వృక్ష విశేషం (Acacia ferruginea).

క. బన్ని. కమివృక్షం క. వన్ని

గం. వహ్ని.

చెక్క తాలూకు ఎదుపు గోడును రంగును బట్టి ఈ వేటి
వచ్చి ఉంటుంది.

అవచంద్ర చూ. అనచంద్ర.

అవంటి యా.చూ. అనంటి. ఏ అరటిచెట్టు అరటిపండు.

అవంటి యా. అనంటి. ఏ. అరటిచెట్టు అరటిపండు. దార.
నరా. 132 హర. 6.55

<అరంటి. ర్వని పరిధామం <ర <ం.

అవద ఏ. 1 అశర్దుడు దుర్బలుడు. దార. ఉద్యో. 3.1

2. అల్పుడు. దార. కాంతి. 3.280 3. నాడురు లేనిది,
దిక్కు లేనిది దిక్కు లేనివాడు. దార. అర. 6184 చా.
3.124

గం అనాథ-. యజమానుడుగాని రక్షకుడుగాని లేని
రక్ష లేని కండ్రి లేని దిక్కు లేని వేద దిక్కు లేని
కనం ప్రా అమా. అనాథా దిక్కు లేని నే. అనాథ;
గు అనాథ

క. అనాథె. విదవ దిక్కులేనిది వేదరాలు కు
అనాథె అనాథె క అనాథై మ అనాథమే.
రక్ష లేని రాజు లేని దిక్కు లేని

<నం. అనాథ-.

అవదకవము ఏ 1. హైన్యం దార ఉద్యో. 3164

2 చైన్యం. దార. కాంతి 324

అవదకవము చూ అనద

అవంతముదురు యా. అనంతునిగంట్లు ఏ బ వ. పాములాగా
ఉండే చెవి పోగులు నాగుపోగులు

సం అనంత. నర్పరాజు అదిశేషుడు ప్రా.
అణంత

క. అనంత క. అనంతన్.

అనంత- (సం)+ముడి-లు (కె.) మిశ్ర న

అనంతునిగంట్లు పో.చూ. అనంత ముదులు. ఏ. బ.వ. నాగు
పోగులు ఆము 681.

అవవహారి యా.చూ. అలవహారి

ఇక్కడ ల న గా మారింది లనలు రెండూ దంత
మూరియాలే న నృర్యానునానికం ల పార్శ్వకాంతస్తం
అవయము అవ్య. 1. నకరం ఎల్లప్పుడు. దార. ఆది. 4.49
దీమ 254 2. అత్యంతం మిక్కిలి. దార ఏరా. 2.22
ఉద్యో 215 3. శేవలం దాగ 3.78 4 మాటి
మాటికి మరిమరి పోన; పున్యంగా కళా 346, 5.61
5. ఇంకను మరియు. నరన. 1120.

సం అనిశ-. నిరంతరం అనిశమ్. నిరంతరంగా
ప్రా అణెన. ఎల్లప్పుడు

పో చూ క అడై. అన్ని

బహుళ: అనయ <*అనశ <సం అనిశ-

అవరు ఏ 1. నెరను జీవస్థానం. ఉ హరి 4287 2.
దుర్బలస్థితి. నందు సంకటం ఆము 5111 3. బల
హీనక 4. రోగ రేఖ

క. అనర. మనోవ్యథ రోగం భయం జారుడు నేం.
? <వనరు (దుఃఖం)

అవధులు వి.వి.వ. ఆయుర్వేదములు, ఆయుర్ములు. ఉ.
హరి. 4.

అవధులు చూ. అనరు.

అవలుగొవలుబాటు అన-లు + కొన-లు + పాటు ; వ్య. హు, రెమ్మ వేయ. అ.క్రి. హు, చిగుర్చు, వర్తిల్లు. వరాహ. 11.24 ; కళా. 6.122.

అవవలిల్లు చూ. అనువ ; అనువు + అట + ఇల్లు. వ్య. యోగ్య మగు. అ.క్రి. అన్నము ఉడికి నల్లాడు, ఉమ్మగిల్లు.

అవవదు అన³ + వదు. అ.క్రి. ఆనుపోనేటప్పుడు వదుగులో అని వదు.

అవవనరము చూ. అవనరము. విణ. ఆవశ్యకం కానిది.

నం. అనవసరం. ఆవ్యవధి, నిరంతరం, అనమయం ; ప్రా. అనవసర. ఆకస్మికత్వం ; హిం. అనవసర. అపకాళం లేని ;

క. అనవసర. నిరంతరం, అనమయం, అక్రాంతం ; క. అణావచియం, అణావచియకం. అనావశ్యకం ; మ. అనావశ్యం.

అవవుడు దూ. నావుడు. అవ్య. అనిన పిమ్మట, అనుదు ('అను' దాకువ ఆనంతరార్థక రూపం). నిర్వ. 3.58, ఆము. 3.58.

అనవుడు < *అనగుడు < అన్ + అగుడు ; అగుడు < అగు, సంభవించు.

అనవంద దూ.చూ. అనచంద్ర.

అననంద్ర దూ.చూ. అనచంద్ర.

అనా అను-అన్ ; దూ.చూ. అన³. అవ్య. అనగా.

-అనా చూ. అన¹.

అనా¹ దూ.చూ. అనక, అవ్య. చెప్పక, అనుకొనక. ఉ.రా. 6.467.

అను + ఆక ; సాధారణ రూపం 'అనక' ; కమిళంలో 'అ' వ్యతిరేకార్థకం : పోగాదే ; 'అనాక'లో అదే ప్రాచీన రూపం ఉంది. లేక, 'నాక' సామ్యూన 'అనాక' ఏర్పడి ఉండ వచ్చు. పో.చూ. నాక.

అనా² దూ.చూ. అనక. అవ్య. కరువాక.

< అనక < ఆ వెనుక.

అనాగ అనన్-క. అవ్య. అనగ, అన్నట్టుగా. కళా. 3.140.

అనా³ వి. దాన్యం.

నం. అన్నాధ్యమే. ఆహారం ; కా. వెం.హిం.ల.గు. ఉ. అనాజ్ ; కుమా. పం. అనాజ్, నాజ్.

< ఉ. అనాజ్.

అనాద దూ.చూ. అనద. విణ. అనమర్తమైన.

< నం. అనాద-.

అనాదిదీడు వి. సాగు చెయ్యకుండా వదిలేసిన భూమి.

పో.చూ. క. అనాది బంజరు.

అనానాను దూ.చూ. అనాన¹.

అనామతు వి. 1. ఒకరి అధీనంలో ఉంచటం ; 2. అక్కర లేకపోతేగాని, నచ్చకపోతేగాని, మళ్ళీ తెచ్చియిచ్చే పద్ధతిపై నరకు తీసుకొని పోయేప్పుడు జ్ఞాపకార్థం రాసుకునే పద్ధతి ; 3. నమ్మకంమీద కొద్దికాలంపాటు ఒక వస్తువు నివ్వడం.

నే. అమానత్. ప్రభుత్వంవారి నుంకం ; హిం.ఉ.పార. అర. అమానత్. నమ్మకం, అధీనం, ఒకరి అధీనంలో ఉంచిన ఆస్తి. సొమ్ము ; గు. అనామత్. విణ. (అమా నత్). నిలవ ఉంచిన సొమ్ము, నమ్మకం, నికాయితీ ; మరా. అనామత్. న్యాసం, నరైన చెక్కలోకి రానిది.

క. అనామతు ; కు. అమానత్తు, అనామత్తు ; క. అణాయత్తు.

< మరా. అనామత్.

అనామతువద్దు వి. కాక్కారికప పద్దు, చికాకు చేరని పద్దు. అనామతుబుక్కు వి. చికాలో జమకట్టకుండా జ్ఞాపకం కోసం వేరే రాసుకున్న చిన్న పద్దుల పుస్తకం.

అనామతువద్దు చూ. అనామతు.

అనామతుబుక్కు చూ. అనామతు.

అనారేవ దూ.చూ. అనాన¹.

అనాన¹ దూ. అనానాను, అనారన, అనానపనాన, అనాను. వి. మొగిరి పనన (Ananas sativus).

నే. అననాన్, అనానాన్ ; హిం. ఉ. అనన్నాన్ ; గు. అననాన, అన్నాన ; మరా. అననన ;

క. అనాను, అనాన, అనాన్, అననాను ; కు. పో.చూ. పరెంగిపెలకాయ ; క. అణ్ణవి, అనావి ; మ. పో.చూ. పరింగివక్క ;

స్పా. అననా, అననాన్ ; ఫ్రెం. అననా ; కచ్చి. అననన్ ; పెరువియన్. ననన్ ; పోర్చు. అననావ్.

< పోర్చు. అననావ్.

అనానవండు వి. మొగిరి పననవండు. అనానవనన వి. మొగిరి పనన.

అనాన² వి. చందిపిల్లల అక్షిర్ణ నంబంది అతిసార రోగం.

? నం. అన్-అశకమ్. ఉపవానం ; అలసక. మరెవాదరం, కడుపుబ్బు ; అనాశ-. నిరాహారం ; ప్రా. అనానయ. ఉపవానం ; అలసగ, అలసయ. వాంతు లతో విరేచనాలతో కూడిన అక్షిర్ణి వ్యాధి ; అమా. అణ సన. ఉపవానం ; అలసయ. అతిసారం.

< నం. అనాశ- ; న + ఆశ.

అనానపట్టు వి. ఒక రకం కంచెమొక్క. కెత్తరి (Agave americana).

? కలబంద జాతికి చెందిన ఈ మొక్క అనానచెట్టును పోలి వుండడంవల్ల ఈ పేరు వచ్చివుంటుంది.

అనానవండు చూ. అనాన¹.

అనానవనన చూ. అనాన¹.

అనానపవాన దూ.చూ. అనాన¹.

అనామ దూ.చూ. అనాన¹.

అవి¹ వి. 1. కలహం, యుద్ధం. భార.ఆది. 6.48, నిర్వ. 2.12, హర. 7.146 ; 2. సేన. విజయ. 3.48.

క. అణి. దరియ, కాకు, కరియ ; సేనా నివహం, హ్యహం ; క. అణి. వి. సేన, హ్యహం, వరుస, క్రమం ; న.క్రి. (హ్యహం) పన్ను ; అణివకు. (హ్యహం) పన్ను ;

పో.చూ. నం. అనికిసి. సేన ; అనిక, యుద్ధం, సేన,

వరుస, దాడివెడలటం; అన్. పోష, కడలు; ప్రా. అణియం, అణియం. సైన్యం; పా. అనిక, సైన్యం హ్యూం, అనిమొన; అమా. అణియం. గజాన్యాదులతో గూడిన సేన; అణియా, అణిఅమ్. సేన.

<ప్రా. అణియం. అర్థ వివరి.

మూ.ద్రా. *అణ్..

అని¹ దూ. అన్ని. వి. అన్ని, సమస్తం, భార. శాంతి. 3.119.

క. అంతు. మొత్తం; అనితు, అనితుమ్. మొత్తం, అంతా; అనిబర్, అనిబరు, అనిబరుమ్. అందరు; క. అణ్. అందరు, అన్నీ; మ. అనెజవర్, అనెజత్తుమ్. అందరు, అంతా. వర్తి. అంగెల్. అంత, ఆమాత్రం; కొలా. అంగెల్. అన్నీ; నా. అంగెల్. అంతా; అంగెల్. అన్నీ.

<అన్ని. 'అని' అనే ఈ రూపం అపాదువుగా కన్పిస్తున్నది. కాని నిమిటుకాదులందరూ దీన్ని గ్రహించారు. 'అని' = 'అనే పేరుతో ప్రసిద్ధమైన' - అనే అర్థంలో దీన్ని గ్రహించవచ్చు. చూ. అని².

అని³ అవ్య. 1. ఉద్దేశాన్ని తెలుపుతుంది. భార.ఆది. 1.20, ఉద్యో. 3.325; 2. అనుదాతుత్సర్గ రూపం. భార.ఆది. 1.140; 3. ఇత్యర్థకం. భార.ఆది. 2.38; 4. భారణాన్ని తెలుపుతుంది. భార.ద్రోణ. 1.218; 5. కావ్యాంశారం. కాశీ. 1.6; 6. ప్రసిద్ధిని తెలుపుతుంది.

అని⁴ దూ. అణి, అన, అనె, అన్ని²; బ.వ. అండ్లు, అనులు, అన్లు. వి. 1. అర్థికో మొదటి ముడి; 2. పదుగులో కింది పోగులూ పై పోగులూ X ఆకారంలో కలిసే చోటు; 3. అచ్చు కట్టబెప్పుడు రెండు అచ్చు కర్రల వడి దారాలకు వేసిన లంకె; 4. నవారు మగ్గం కట్టబడిలో పై పట్టెకూ కింద దిగించిన కర్రకూ అర్థిన దారం.

క. అణి. మగ్గానికి దిగించడానికి కలిపిన దారపు పోగుల ముడి; నూది మొన; కు. అణ్. అణ్. ఉండగా చుట్టు; దగ్గర చేరు; క. అణ్. కూడు; అణ్. ఉండగా చుట్టు, దగ్గర చేరు; కోట. అణ్; కువి. అణ్. అణ్; కుడు. అర్చనా; మాల్. అణ్. అణ్.

<మూ.ద్రా. *అణ్. కలియ.

అనికట్టు వి. సరిచేసిన కర్మాక పదుగులో అనిపోగులు కూర్చి దారంతో వేసిన కట్టు; న.శ్రీ. పదుగులో అనిపోగులు కూర్చి దారంతో కట్టు. అనికట్టె వి. 1. అచ్చు (బద్దె) పోగుల్లో అని వెంటడి పోగులు చెదరకుండా ఉండటానికి దూర్చిన వెదురుబద్దె; 2. నేక పదుగులో అని పోగుల వెంటడి దూర్చిన వెదురుబద్దె. అనికట్టు న.శ్రీ. పదుగులో అని వెంటడి లాకలు దూర్చు.

అని⁵ వి. పొలంలో అర్థదాలు నిలువదాలు కలిసే చోటు. పో.చూ. నం. అణి. మేర, హద్దు.

అని⁶ దూ.చూ. అనిం.

అనిం దూ. అణిం, అణిమి, అణిం, అణెం, అణేం, అని, అనివి, అనిం, అనువు, అనేం. వి. 1. పడవ ముందుభాగం; 2. దింగి ముందుభాగం.

క. అణి. మొగం.

అనిక దూ.చూ. అణక. వి. 1. ఎదురు తిరగటం; 2. ఎక్కు మెడమీది కాడి పక్కకు తోసేసి అడ్డంకిరిగి నిలవటం; 3. పనిచేయ నిరాకరించటం.

అనికట్టు చూ. అని⁴.

అనికట్టె చూ. అని⁴.

అనిక¹ వి. వెడల్పుమూతి గల నీళ్ల కాగు, గాలు.

బహుళ: <క. అణిగె. వందటం; *అణికి>అనిక. అర్థవివరి.

అనిక² చూ. అని⁴. వి. అర్థిర.

క. అణి. అడుగు, అర్థిర; క. అణి. వరుస, కలియ.

<అణి+క; <*అణ్. కలియ.

అనికట్టు చూ. అని⁴.

అనికెకాదు వి. రాల్చుం అకులకు చుట్టిన కాదు.

అనికటివి వి. అనింపైప రలువు.

అనికట్టు దూ.చూ. అణింకట్టు.

అనిపించు¹ 'అను' దాకుప్రేరదార్థకం; అను-ఇ-వ-ఇంచు; దూ. అనించు. న.శ్రీ. 1. అని పలుకునట్లు చేయు. కళా. 3.203; 2. అని భావింపజేయు. కర. 4.26; ఆ.శ్రీ. 1. కనబడు, తోచు; 2. ఒక్కచేయు, కవలంగా ప్రవర్తించు.

క. అనను, అనిను, అన్నిను, ఎనిను. అనిపించు, తోచు.

అనిపించుకొను న.శ్రీ. అనుకొనునట్లు చేయు.

అనిపించు² 'అనువు, దాకుప్రేరదార్థకం; దూ. అనించు. న.శ్రీ. పంపనట్లు చేయు. రామవ. 2.44.

అనిపించుకొను చూ. అనిపించు¹.

అనిపిమాకు వి. పడవ ముందుభాగం కొయ్య.

అనిపిమూలి వి. పడవ ముందుభాగం.

అనిపె దూ.చూ. అనప.

అనిపిమాకు దూ. అనింమోకు. వి. పడవ ముందు కొనదేరిన భాగం.

అనింపన్నా చూ. అణింపన్నా. వి. అనిభాగంలో పూజ చేసుకునే ప్రదేశం.

అనింమొక్కు వి. పడవ ముందుభాగంలో చివరి అంచు.

అనింమోకు దూ.చూ. అనిమి మాకు.

అనివి దూ.చూ. అనిం.

అనిం దూ.చూ. అనిం.

అను దూ. అన్. న.శ్రీ. 1. అని అడుగు. భార.ఆది. 2.328;

2. భావించు, పరిగడించు, తలచు. భార.ఆది. 3.199;

3. పలుకు, చెప్పు. భార.ఆది. 4.126, 8.311; 4.

నిందించు, ఆక్షేపించు. భార.ఉ.ద్యో. 1.23; 5. ప్రశంసించు

భావించు. భార.శాంతి. 6.203; 6. ప్రశంసించు. భార.

మహా. 6; 7. ప్రశ్నించు, అడుగు. విక్ర. 1.108, 8.

పాడు, గానంచేయు. కువ.చ. 4.63; 9. ఉచ్చరించు.

అన్, అను. పలుకు. చెప్పు, పిలుచు, పేర్కొను;

కు. అన్. చెప్పు; క. ఎణ్. చెప్పు, ఉచ్చరించు,

వెల్లడించు; మ. ఎన్ను. చెప్పు. తలచు, ధ్వనించు.

<మూ.ద్రా. *అన్/*ఎన్..

అనుకొను య. అనుకో. అ.క్రి. తలచు, దావించు.
అనుకో య.చూ. అనుకొను. తలచు, దావించు. దళా.
2.836.

అనుకడుకు చూ. అనుకు.

అనుకడుకుగా చూ. అనుకు.

అనుకు విణ. 1. కొంచెం, వల్పునిది. దీను. 2.67; 2.
మృదువు, మెత్తనిది. కకుత్స్థ. 5.85.

క. కు. అణు. నూత్నం, వరమాణు నంబంది; క.
అణు. వరమాణువు, నూత్నబుద్ధి, దూళి, ఆల్పర్యం;
మ. అణుకం. చిన్న, నూత్నమైన.

<నం. అణు-; అణుకకు > అనుకు + లు; అనుచిత
విధాగం.

అనుకడుకు అ.క్రి. 1. పై పై బడు; 2. జల్లువలెవడు.
అనుకడుకుగా అనుకు + అనుకు + కాన్. క్రి.విణ. వలచగా,
పైపైన, కొద్దికొద్దిగా.

అనుకొను చూ. అను.

అనుకొల య. అణుకువల, అణుకొల, అనకొల, అన్కొల,
అన్కోల, అన్కొల. వి. ఇనుకొలల్లో ఇదొక రకం. 12
చుట్లు. పై 8 చుట్లు ఆయపొల. కింది 4 చుట్లు అడుగొల.
కన్ను వేలు దూరే ప్రమాణం. నీన్నొరుసొల మాదిరి
అల్లకం. 20 నెం. నూలు. 250 పూనలు. బురదమట్టలు,
జెల్లలు, పరకలు, చిన్న కంసెలు, కొడిపెలు, కనుగులు,
చిత్తరలు వరకాయి; వల గట్టిగా ఉంటే కొర్రమట్ట చేపలు
కూడా పరకాయి.

అనుకొలపురి వి. 20 నెం. నూలు 5 పోగుల పురి.

అనుకో చూ. అను.

అనుగలమగు చూ. అనుగలము.

అనుగలము య. అనుగులము. విణ. 1. అనుకూలం, ఇష్టం.
భార.కాం. 3.488, కాశీ. 6.60; 2. సాటి, సమానం.
పాండు. 4.10; 3. సహాయం, కోడు. ఆం.భా. 2.210.

నం. అనుకూలం. శిరానుసారి, అనుగతం, అనుమతం;
ప్రా. అణుగూల, అణుచల, అనుకూల. రయ,
మంచితనం, లాభం, సహాయం; ఆమా. అణుకూల,
పా. అనుకూల; మరా. అనుకూల;

క.కు. అనుకూల. శిరానుసారి, అనుగతం, అను
మతం; క.మ. అనుకూలమ.

<నం. అనుకూలం.

అనుగలమగు అ.క్రి. సాటియగు. అనుగలించు అ.క్రి.
ప్రియవడు, ఇష్టవడు. వరాహ. 6.51.

అనుగలించు చూ. అనుగలము.

అనుగులము య.చూ. అనుగులము. వి. ఆవుడు, మిత్రుడు.
బసవ. 1.4 పు.

క. అణుకూల అణ్, స్నేహితుడు, సహాయకుడు;
అణుకూలి; మ. అనుకూలన్. అనుకూలుడు;

పో.చూ. అనుగు.

అనుగు వి. 1. ప్రియరాలు, ననుభవకత్తె. భార.ఆది. 3.158;
2. ప్రియుడు, ఇష్టుడు. భార.క్రి.వి. 5.26; 3. సహా
యుడు. ఆం.భా. 2.210; 4. ఆవుడు, మిత్రుడు. భార.

కాం. 1.94; 5. ప్రేమ, ప్రీతి. ద్వి.పరమ. 5.488 పు.;
విణ. ఇందైన, మనోజ్ఞమైన, ప్రియమైన. ఉ.హ. 9.214,
సృనిం. 5.157, శృం.నై. 7.176.

క. అనుక. కోరికగల, భర్త; అనుగ. చెరికాడు,
అనుయాయి, అనుగమించు; పో.చూ. క. అణుకు.
అందగత్తె, అందం; అణ్. అలంకారం, అందం, ప్రేమ.
పో.చూ. నం. అనుగ.. అనుగమించు.

? <నం. అనుగ..

అనుగుగత్తియ వి. చెరికత్తె, నఖి. రసిక. 4.40.
అనుగుగత్తె వి. చెరికత్తె. అనుగుద్రవము (-తనము).
వి. స్నేహభావం, మైత్రి. రామవ. 3.110. అనుగు
మొగసారి వి. రాజమందిర సింహద్వారానికి చేరివున్న
కాల. భార.ఉద్యో. 3.177, హరి.ఉ. 3.17, శృం.నై.
6.86. అనుగొందు విణ. అనుకూలమైన, వసతిగానుండు.

అనుగుగత్తియ చూ. అనుగు.

అనుగుగత్తె చూ. అనుగు.

అనుగుద్రవము చూ. అనుగు.

అనుగుమొగసారి చూ. అనుగు.

అనుగొందు చూ. అనుగు.

అనుచేనుకొను చూ. అనుము¹, అనువు. అ.క్రి. వండుకొను.

అనుచివుచ్చు చూ. అనుచు.

అనుచు చూ.చూ. పనుచు. న.క్రి. 1. సాగనంపు. భార.నభా.
2.84, శృం.నై. 7.6; 2. పోవునట్లుచేయు, వుచ్చు. భార.
ఉద్యో. 4.276; 3. వీడ్కొలుపు, పోవుట కనుమరించు.
మను. 5.103.

క. అనుప్పు. గౌరవార్థం కొంతదూరం సాగనంపు,
వీడ్కొలుపు, పంపు; మ. అనుప్పుక. పంపు, వీడ్కొలుపు.

*అన్(ఉ)- ప్రాచీన తెలుగు క్రియాదావం యొక్క
ప్రేరణదావం లేదా <పనుచు.

అనుచివుచ్చు అనుచు-ఇ + వుచ్చు. న.క్రి. పంపు,
పోవటాని కనుమరించు.

అనువ విణ. 'అనుము' అనే చిక్కుడుకు నంబందించిన.

<అనుము².

అనువరి చూ. అనువు³.

అనువనూది య.చూ. అనవనూది, అర్చి. వి. గుండునూది.

అనువు¹ వి. నాలుగు దాదలూ కలిసే చోటు, కూడలి.

అనువు² య. అంపు; చూ. అనుచు. న.క్రి. 1. సాగనంపు.
భార. ఉద్యో. 1.47; 2. వీడ్కొలుపు. భార. ఉద్యో.
3.55; 3. పంపు, వుచ్చు. కాశీ. 6.55; వి. 1. ప్రయాణం
చేసేవారితో కూడా పంపే తోడు, కావలి (వెంట వచ్చేవారు
అని వ్యు.; అర్థవివరి.). కాశీ. 4.61; 2. బాటసారులు
చెల్లించే నుంకం, నుంకం (ఆ నుంకం వల్ల పోవటానికి
అనుమతి లభిస్తుంది కాబట్టి; అర్థవివరి.). ఆము. 2.28;
3. సైన్యం బాలాకు రహస్య స్థావరం.

క. అణుప్పుటి. తెక్కకట్టగా మిగిలినది; నిరుచి
ఆదాయం.

అనువరి వి. నుంకరి, నుంకం వుచ్చుకునే అధికారి,
వన్ను వసూలు చేసేవాడు.

అనువు+అరి. వ్య. పోవటానికి అనుమతి ఇచ్చే అరిచారి.

అనుమ(రు) వి. హనుమంతుడు. అచ్చ.రా. 6.406.

నం. హనుమత్, హనుమంతుడు; ప్రా. హనుమ, హనుమంత, హనుయంత;

క. అనువ; కు. అనుమంతె, హనుమంతె; క. అనుమణి, అనుమాణి, హనుమాణి; మ. అనుమాన్, అనుమాన్.

<ప్రా. హనుమ.

అనుమతిగా(రు) అనుమతి+గా(రు); -గా(రు)<కా(రు). వి. హనుమంతుని యంత శక్తి గల కుక్క పేరు.

<నం. హనుమంకమ్ <హనుమత్.

అనుమానము వి. సందేహం, సంశయం. చార. కాం. 5.267. పండి. చ. 4.250.

నం. అనుమానమ్. అనుమతి పాదనం; ప్రత్యక్షం అనుమానం ఉపమానం కాల్పం అనే నాలుగు ప్రమాదాల్లో ఒకటి; ఈహ; ప్రా. అనుమాన; ఆహ. అనుమానం; పా. అనుమాన;

క. అనుమాన. ఒక ప్రమాదం, ఈహ, సందేహం; కు. అనుమాన. సందేహం, సంశయం; క. అనుమానం. ఒక ప్రమాదం, సందేహం, సంశయం; మ. అనుమానం. ఈహ.

<నం. అనుమానమ్. అర్థవివరి.

అనుమానించు అనుమాన(ము)+ఇంచు. అ.క్రి. 1. సందేహించు, సంశయించు. చార.ఉద్ఘో. 2.214; 2. ఈహించు.

క. అనుమానిను. ఈహించు, సంశయించు; క. అనుమాణి. ఈహించి నిశ్చయించు, ఈహించు, సంశయించు. అనుమానితీ రూ. ఆనవానితీ. వి. ఆచారం, సంప్రదాయం.

<నం. అన్యాయక్త-. సంబంధించిన, అనుబంధించి యున్న.

అనుము¹ రూ.చూ. అనువు. వి. ఒప్పు. యయా. 5.140.

అనుము² రూ. అన్ను. వి. అలవంక మాదిరిగా వుండే ఒక రకం వృద్ధినును (Dolichos lablab).

క. అవరె, అవరి, అవరె, అమరె; కు. అబరె, అవరె; క. అవరె, అమరె, అవరై; మ. అవర, అవరక్క, అవరై, అమర, అమరక్క; కోట. అవర; కొడ. ఎఫిర.

కన్నడంలోని 'అవరె,' తెలుగు 'అనవె,' 'అనువు,' 'అనుము'లకు సంబంధించిన దని కిక్లెక్ గుర్తించాడు. కాని 'అవరె,' 'అనుము'లు నకాతీయాలు కావు. క. అలుబు, అలబు-లు నకాతీయాలు కావచ్చు. తె. అలము, అలుము. బహుళ; <అర్(అ)ఉము. వ్యాపించు.

అనుములు వి. బి.వ. అనుము గింజలు, కాళి. 7.186.

అనుము³ వి. కాళం మొ. వాటిలోని మర.

అనుములు చూ. అనుము².

అనువంతుడుకొయ్య వి. ఎదురు దోసెను మోపే కుడివైపు కొయ్య గూటం.

అనువంతుడు (<హనుమంతుడు) +కొయ్య.

అనువందించు చూ. అనువంచు.

అనువందు చూ. అనువు¹; అనువు+అంచు.

అనువందించు 'అనువందు' రాదు ప్రేరణార్థకం; వ్య. యోగ్యత కలుగునట్లు చేయు; న.క్రి. ఒప్పుగా చేయు. హం. 4.268.

అనువరి చూ. అనువు¹.

అనువారు చూ. అనువు¹.

అనువు¹ రూ. అనుము¹. వి. 1. అనుహంపైను, పీల్చె.

చార.విరా. 1.86; 2. చళపైను, ఆడినపైను. చార.కాం. 2.416; 3. యుక్తపైను, తగిన. యయా. 3.155; వి. 1. ఉపాయం, నేర్పు. చార. ఉద్ఘో. 2.62, మార్క. 3.318. కాళి. 2.135; 2. పాటవం, సామర్థ్యం. చార. కర్ణ. 3.366; 3. పద్ధతి, విధం, రీతి. చార. కాం. 5.97; 4. ఆనుకూల్యం. నా. పంచ. 1.320; 5. అవకాశం, పీలు. కళా. 3.120; 6. ఒప్పు, బాగు. కళా. 5.131; 7. మంచినుడి.

క. అనన్త, తగిన బోలు, అనువు, ఏర్పాటు, నన్నాహం; అణి. ఒప్పు, వరుస, క్రమం; అను. ఒప్పు, బాధిత్యం. ప్రతిర, విజయం, పథకం, అవకాశం, సమయం; కు. అనుతన. యోగ్యత, అవకాశం; ర. అణి. కలియు.

<క. అణి. కలియు.

అనువందు అనువు+అందు; రూ. అనువందు. అ.క్రి. ఒప్పు. కళ. 1.418. అనువరి అనువు+అరి. వి. 1. ఉపాయకారి, నేర్పరి. చార. ఉద్ఘో. 3.285; 2. ఆనుకూల్యం కలవాడు. అనువారు అనువు+ఆరు. అ.క్రి. ఒప్పు రం. రా. ఉ. 25 పు. అనువుకా(రు) వి. ఉపాయకారి, నేర్పరి. కువ.చ. 5.10. అనువుకొలుపు రూ. అనువుకొలుపు. న.క్రి. పొందుపరుచు. అనువుకొలుపు రూ.చూ. అనువుకొలుపు. న.క్రి. పొందుపరుచు. నరన. 5.6. అనువుగా క్రి.వి. అనుకూలంగా, తగినట్లుగా, ఒప్పుగా. అనువుచేయు న.క్రి. నిర్ణయించు, ఆయత్తపరుచు. చార. విరా. 4.89. అనువువడు అ.క్రి. 1. ఏర్పడు, కలుగు. శృం.నై. 5.16; 2. నెరవేరు. కాళి. 2.100; 3. ఒప్పు. వసు. 4.16; 4. అనుకూలపడు, పీలువడు. కళా. 2.160. అనువువతు న.క్రి. 1. కలిగించు. శృం.నై. 5.49; 2. పొందుపరుచు. శివరా. 3.12; 3. ఏర్పరుచు. ద. హం. కా. 10. అనువువతు న.క్రి. 1. నెరవేర్చు. ఉ.హ. 2.91; 2. అలవరుచుకొను. దీమ. 5.161. అనువందు రూ. అనువందు. అ.క్రి. ఒప్పు. పి.శకు. 3.191, పల్నా. 92. అనువొప్పు అ.క్రి. ఒప్పు. నీలా. 1.115.

అనువు² పో.చూ. అన్నువ. వి. నూక్కుం, సన్నని. దీమ. 5.103; వి. 1. అలపు; 2. లోకువ, హైన్యం.

<అనువు¹. అర్థవివరి.

అనువుకట్టు న.క్రి. లోకువచేయు.

అనువు³ రూ.చూ. అనిం.

అనువుకట్టు చూ. అనువు².

అనువుకా(రు) చూ. అనువు¹.

అనువుకొలుపు చూ. అనువు¹.

అనువుకౌల్పు చూ. అనువు¹.

అనువుగా చూ. అనువు¹.

అనువుచేయు చూ. అనువు¹.

అనువువడు చూ. అనువు¹.

అనువువఱచు చూ. అనువు¹.

అనువువఱుచు చూ. అనువు¹.

అనువుందు చూ. అనువు¹.

అనువువ్వ చూ. అనువు¹.

అనువు వి. చేతికర్ర పల్లకి బొంగు మొ. వాటికి చివరవేసే రోహవ కట్టు, పొన్ను; కొడుపు. చంద్రా. 1.69, రాజవా. 2.48, ఆం.దా. 2.202.

క. అణగు. పొన్ను. కట్టు; క. అణి. అలంకారం; అలంకరించు, ధరించు, కలియు; పో.చూ. మ. అణి. అలంకారం.

< అడు. నొక్కు; < మూ.ద్రా. *అడ్-.

అనె దూ.చూ. అని¹.

అనెవు దూ.చూ. అన్నెము. వి. కోరమాను (Antidesma bunis).

అనెంపన్న చూ. అనింపన్నా. వి. రవాణా పడవ ముందు దాగం.

అనేం దూ.చూ. అనిం.

అనేంకట్టుకాదు వి. తెప్ప ముందుదాగంలోని కొయ్యలను కలిపి కట్టే కొల్పరి, లేదా జనపనారకాదు.

అనేంగూడు వి. అనేం వైపున ఉండే గూడు.

అనేంకాదు వి. పడవ కట్టేసే కాదు.

అన్ను దూ.చూ. అనుచు.

అంత సంబంధ నర్య. 1. అది (ప్రథమేకరాలైన కొన్ని విధ క్షులయందే ప్రయత్నం). దార.ఆది. 3.149; 2. అప్పుడు. దార.ఆది. 7.78; 3. ఆ పరిమాణం కలది, అపాటిది, అరీరిది, అట్టిది (కొన్ని పట్ల ఉత్కర్షణబోధకం). దార.ఆది. 3.207; 4. తెట్టి, మడుగు. దార. బీష్మ. 1.27; 5. నర్యం, ఎల్ల. మను. 8.124; 6. కొన్ని నర్య నామాలతో కూడి 'స్వయంగా' అనే అర్థం ఇస్తుంది. పారి. 4.67.

క. అనిత్తు, అనితు. ఆ పరిమాణంకలది; కు. అతు. అటువంటిది; క. అనైత్, అనైత్తు. అంత, అంతవరకు, అటువంటిది; అనై. అది; అనైయి, అ. అటువంటి, అంత.

< మూ.ద్రా. *అ-; *అన్-.

అంతకంతకు అంత+క (ఉ)+అంత+కు. క్రి.విణ. క్రమక్రిమంగా. దార.కాంతి. 4.285, హరి. ఉ. 2.62, శృం.నై. 2.110. అంతటికి అంత-టి-కి. అవ్య. మొత్తానికి. అంతదనుక దూ. అంతదాక, అందనుక, అందాక. క్రి.విణ. అంతవరకు, అప్పటివరకు. క. తనక, అనక. అంతవరకు, మధ్యకాలంలో; కు. తన. ప్రమాణం, సంఖ్య, పరిమాణం. అంతదాక దూ.చూ. అంతదనుక. క్రి.విణ. అంతవరకు, అప్పటివరకు. దార. బీష్మ. 1.163. అంతంత(న్) అంత+అంత. క్రి.విణ. 1. అక్కడక్కడ, కొంచెందూరంగా. దార. విదా. 1.246; 2. కాలక్రమాన. శృం.నై. 3.117, వసు. 2.85. క. అనిత్తు, అనితు అంతంక; కు. అతాతు.

అంతలు అంత-లు. వి. బ.వ. 1. అంతవారు, అంతడివారు ('అంత' అనుహద్విశేషణం; ఇక్కడ మహత్తులతో ప్రయత్నం). దార. శల్య. 1.352; 2. ఆ పరిమాణం కలవి, అంత టివి. దార. ఆశ్ర. 1.34. అంతవట్టు అంత+వ(వ)ట్టు; వ్య. అంతవరకు. విణ. క్రి.విణ. 1. ఆ పరిమాణం కలది. దార. స్త్రీ. 2.159; 2. అంతా, నమస్తం. హరి. పూ. 9.229; 3. అంతవరకు, అప్పటివరకు. క. అనైత్తుం. అంతా, మొత్తం.

అంత(న్) క్రి.విణ. 1. అప్పుడు. దార.ఆది. 8.229; 2. వెంటనే. దార.నదా. 1.140; 3. అక్కడ, అచ్చట. దార. విదా. 3.195; 4. కర్వాక, అనంతరం. హరి.పూ. 7.227; 5. స్వయంగా. పారి. 4.67.

అంతకంతకు చూ. అంత.

అంతకము వి. 1. అంటు, మొత్తం, వెరసి (అర్థవివరి.). హంస. 4.29; 2. ఎల్ల, మేర.

సం. అంతక-. అంతం చేయు;

క. అంతక, అంతు. మొత్తం; క. అంత, చివర.

< సం. అంతక-.

అంతటి(న్) చూ. అంత. క్రి.విణ. 1. నర్వకర, ఎల్లచోట్ల. దార.ఆది. 5.170; 2. అనంతరం, ఆ కర్వాక. దార.విదా. 4.247; 3. అరోపల; 4. దానితో, అంతటితో.

ఇది 'అంత' తృతీయా నప్తమ్యం రూపం. అంత-టి-అన్; అన్ - తృతీయా నప్తమీ విధక్రిప్రకర్యం.

అంతటికి చూ. అంత.

అంతదనుక చూ. అంత.

అంతదాక చూ. అంత.

అంతరకొట్టు అ.క్రి. కలకిందుగా నీటిలో ముసుగు.

< సం. అంతర-+తె. కొట్టు; వ్య. రోపల (ఈత) కొట్టు; పో.చూ. అంతర-వల్లభి.

అంతరగంగ చూ. అంతరదామర. వి. జలవల్లి, ఒకరకం నీటి మొక్క (Pistia stratiotes).

క. అంతరగంగ. వేళ్లు వైకం నేలలోకి దిగకుండా నీళ్లలో తేలుతూ వుండే ఒక జాతి నీటి మొక్క;

సం. అంతర-+గంగ-. వ్య. నీటి అడుగున.

అంతరదామర చూ. అంతరగంగ. వి. జలవల్లి, ఆము. 1.71.

సం. తామరస-. పద్మం;

క. అంతరదామరె, -తామరె, -తావరె. జలవల్లి;

క. అంతరతామరె.

అంతర(ము)+తామర.

అంతరవల్లభి దూ.చూ. అంతరవల్లభి.

అంతరవల్లభి దూ. అంతరవల్లభి. వి. 1. ఆకాశంలో వల్లభిలు గొట్టి పావురం. ప్రబంధ. 181, ఆం.దా. 2.89; 2. మల్లబంధ విశేషం.

సం. అంతర-. రోహగం; పర్యస్త-. అంతటా తోయబడినది, వినరబడినది, చుట్టేయబడినది, కలకిందు చేయబడినది; ప్రా. అంతర-; పల్లట్టు, పల్తోట్టు. తోయబడిన, వినరబేయబడిన, పడిన, పడరిన, కలకిందైన; అంతర. మర్క, రోపల;

క. పల్లట. పర్యాయశబ్దరవం. తలకిందు, తలకిందైన; క. అంతరటి. తలకిందుగా మొగ్గవేయ.
అంతర (<ప్రా. అంతర. మద్య. రోపల, రోపరి భాగం)+పల్లటి (<ప్రా. పల్లట. తలకిందైన).
అంతరవర్తితీగ వి. నీకమ్మవారి పోగులుతీగ (Cassytha filiformis).

అంతరపు వి. 1. తారకమ్మం. విషయ. 1.26; 2. చాలు, మరుగు. సారంగ.చ. 3.45; 3. మేడ, అంతస్తు.

నం. అంతర. రోపల, దగ్గర, వేరు, దూరం, గౌరవం; ప్రా. అంతర. మద్య. వేదం, కాలం, వ్యవధి, చోటు; అ.మా. అంతర. మద్యకాలం, మద్యప్రదేశం;

క. అంతర. బహిరంగప్రదేశం, రోపరిప్రదేశం, వేదం; కు. అంతర. రోపాగం, మొ.; త. అంతరమ. వేదం, మద్యప్రదేశం; మ. అంతరమ. రోపాగం, వ్యవధి.

<నం. అంతర-క-వ.

అంతరపాంతరవాడు అంతల + పాంతల + వాడు. వి. దూరపుచుట్టం. అం.దా. 2.118.

అంతలు + అ + పాంతలు + అ + వాడు. వ్య. అంతకమాత్రిమైన బంధుత్వం కలవాడు.

అంతలు చూ. అంత.

అంతవట్టు చూ. అంత.

అంతవట్టువాడు అంత + (వ)వట్టు + వాడు. వి. 1. ఎల్లడు, అందడు. భార.నీమ్మ. 3.367; 2. అంతంకవాడు, గొప్పవాడు.

అంతవట్టువాడు చూ. అంతవట్టు.

అంతవ్వు వి. 1. రహస్యస్థలం. పరమ. 5; 2. కక్ష, తొట్టి కట్టు. విష్ణుమా.క. 4; 3. మనస్సు; 4. వరుస, స్థితి, పదవి; 5. గౌరవం, శీవి; 6. మేడ వైభాగం, అంతరపు.

నం. అంతస్థ. మద్యనున్నది; అంతస్థా. మద్య కాలం, వ్యవధి;

క. అంతస్థ. మేడ అంతస్తు, హోదా, స్థానం; కు. అంతస్థ. మేడ అంతస్తు.

<నం. అంత+స్థ..

అంతస్థ వి. రహస్యంగా ఇచ్చే బంచం.

<నం. అంతస్థ.. ఆర్థవిపరి.

అంతస్థు వి. మనస్సు.

నం. అంతస్, అంతః. రోసు, రోపరి, నడిమి; అమా. అంత. రోపల;

క. పో.చూ. అంత-స్థ. రహస్యాలోచన, రహస్యం.

<నం. అంతస్. ఆర్థవిపరి.

అంతా చూ. అంత. సర్వ. సర్వం, ఎల్ల. కాళ.క.

క. అనైత్తుం. అంతా, మొత్తం.

అంతా <అంతాన్ <అంతయున్.

అంతికలు వి. బ.వ. 1. వట్టివేళ్లరాపలు; 2. ఇంటికప్పుపై వేయటానికి రాపలాగా అల్లిన గడ్డితడికలు; 3. పెద్దవలను ఎండ వానల నుంచి రక్షించేందుకు వేసిన కొబ్బరి ఆకు

గూట్లు.

నం. అంతిక.. సామీప్యం; అంతిక.. అంతిక ఎల్ల;

క. అంతిక. దగ్గర, హేతుగు, చివర, అంతం. బహుళ. <నం. అంతిక.. కుంగ; <నం. అంతిక చివరిది, అంతర్భాగ నంబంది యవనిక. ఆర్థవిపరి.

అంతిపురము చూ. అంతిపురి. వి. 1. అంతాపుర స్త్రీలు. భార. విరా. 1.131; 2. అంతాపురం, రాణివాసం, రాజ్యం చేసే చోటు. భార.విరా. 4.58.

నం. అంతాపురమ. రాజరవనం, రాణివాసం; ప్రా. అంతెడర; అమా. అంతెడర. అంతాపురం; అంతిపురియా. అంతాపురస్త్రీ, రాణి;

క. అంతపుర; కు. అంతాపుర; త. అంతాపురమ; కు. అంతాపురమ.

<నం. అంతి (క) + పుర.. 'అంతాపుర' శబ్ద సామ్యాన్ని బట్టి ఏర్పడింది.

అంతిపురి చూ.చూ. అంతిపురము. వి. రాణివాసం. ఉ.హరిశ్చ. 1.39.

అంతియ చూ. అంతె, అంతే. సర్వ. 1. అంతే. భార. ఆది. 2.11; 2. అంతమాత్రమే. కు.నం. 1.6; 3. ఆవిరంగా. అట్లు. భార. ఆర. 4.91.

క. అనైత్తే. ఆపాటిదే.

అ, ఎ లు ఏవార్థాలుగా - 'అంత + య + అ.' అంతయ, అనుదూషము; లేదా, 'అంత + ఎ' అంతె > అంతియ (నూనె > నూనియ- సామ్యంలో వ్యాన్నిర్వాణం).

అంతు వి. 1. చివర, తుద, పర్యవసానం; 2. వెరసి, మొత్తం.

నం. అంతః. కుడి, హద్దు; ప్రా. అంత; అ.మా. అంత. కుడి హద్దు, రకం;

క. అంత, మొత్తం; కు. అంతుగ; త. అంతు, చివర.

<నం. అంత..

అంతె చూ.చూ. అంతియ, సర్వ. ఆపాటిదే. భార. ఆది. 5.11.

అంతే చూ.చూ. అంతియ; అంత + ఎ. సర్వ. అంతమాత్రమే.

అంతేవా అంతే + ను + ఆ; ఆ. ప్రకృష్టార్థకం. అది సరేనా? అంతటితో సరా?

అంతేవా చూ. అంతే.

అంద అందు + అ. క్రి.విణ. అక్కడనే, ఆచోటనే. భార.

సదా. 2.156, శృం. నై. 2.28.

అందక చూ.చూ. అందుగు. వి. చిల్లచెట్టు.

అందకత్తియ చూ. అందము.

అందగోడు చూ. అందము.

అందగింపు చూ. అందము.

అందగింపు చూ. అందము.

అందచందము విణ. చక్కనిది. భా. 2.227.

క. అందచంద, సొగసైన, చక్కని;

పో.చూ. సం. చంద, చందక... ఇంపైన; అంత; ప్రా. అమిత. ఇంపైన, సాగనైన.
అంద(ము) + చందము.
అందజేయ చూ. అందు.
అందడుకు చూ. అడుకు. విణ. 1. అడుకులు కల. హరి. ఉ. 1.15, వరాహ. 11.44; 2. చాటిచాలని.
క. అటుత్తు. న.గ్రీ. గట్టిగా ఒత్తు. అడుము; అటుంతు. అ.గ్రీ. గట్టిగా కలియు, విగయు.
'అడుకు + అడుకు' అని వ్యాకర్తల విధానం; అతిశయ స్ఫూర్తి కోసం ఆప్రేక్షకం; అందు + అడుకు;
<మూ. ద్రా. *అడ- వై-.
అందమక రూ.చూ. అంతదనుక. క్రి.విణ. అంతవరకు, అప్పటి వరకు. చంద్రా. 5.37.
అందంద అవ్య. 1. మరిమరి. భార. క్రో. 4.67; 2. అక్కడక్కడ. కాశీ. 1.132; 3. మిక్కిలి. కాశీ. 4.118; 4. కరచుగా. వసు. 4.98.
క. అందు. ఆనమయం. అవ్యదు; పో.చూ. అందెందు. ఎల్లప్పుడు, నదా.
అందు + అందు + అన్.
అందనం రూ.చూ. అందం (వర్ణాగమం?).
అందవడు చూ. అందము.
అందవణుచు చూ. అందము.
అందము వి. 1. చక్కదనం. భార. విదా. 1.228; 2. అలంకారం. శృం. నై. 2.102; 3. విదం, రీతి. వి.వు. చూ. పీఠిక (బ.వ. అన్ని అంశాల = అన్ని విధాల); విణ. 1. చక్కని. ఆము. 1.6; 2. యోగ్యం, యుక్తం, తగినది, సారంగ. చ. 3.127.
క. అంద. ఒప్పదం, అందం, ఇంపు, చక్కని, రీతి, స్వభావం (ఇది దేశ్య మని కిర్తెట్); కు. అంద. ఒప్పదం, బొచిత్తం, అందం; అనుతన; క. అంతమే.
<అంత. అందం; అంతమే, అమే, అమై, బి, చంతమే. అందం; అమై. అద్భుతమైన; మ. అంతం. ఒప్పదం, బొచిత్తం, చక్కని;
పో.చూ. సం. అంతన, చక్కని; ప్రా. అంతో. ఆకర్షణీయం, ఆహ్లాదకరం; అందవికారం, వికృతమైనది. బహుళ; అమ్-త (వ్రత్యయం).
అందకత్తియ రూ. అందకత్తె. వి. సౌందర్యవతి (అంద(మే)-కత్తియ). క. అందగార్తి, అందగాబలు. సౌందర్యవతి; కు. అంద. అందం; క. మ. అంతమే; పో.చూ. సం. అంతన, చక్కనిది; అంద(ము) + కత్తియ (స్త్రీ వాచక మకుప్ వ్రత్యయం). అందకత్తె రూ. చూ. అందకత్తియ. వి. సౌందర్యవతి. అందగారు (-కారు). వి. సౌందర్యవంతుడు. చంద్రా. 2.136. క. అందగార. సుందరుడు; కు. అందగారె; క. అంతకూరమ. అంద(ము) + కారు (పుంవాచక మకుప్ వ్రత్యయం). అందగించు స.గ్రీ. 1. ఎంచు. కృ.శకు. 2.69; 2. అలంకరించు. రాధికా. 1.127; 3. ఏర్పరచు, నిర్మించు. రాధికా. 3.56; అ.గ్రీ. రమ్యమగు,

ఒప్పియుండు. హంస. 5.20. అంద(ము) + గ + ఇంచు. అందగించు చూ. అందగించు. వి. 1. సింగారింపు; సాగను. కువ.చ. 5.5; 2. అలంకారం; 3. అందం. అందవడు అ.గ్రీ. అందగించు, ఒప్ప. నా.వం. 1.131. క. అందగొలిను. రమ్యంగాచేయు; అందంబడె. అలంకృతం, సుందరం. అంద(ము) + పడు. అందవణుచు స.గ్రీ. అలంకరించు. అంద(ము) + పణుచు.
అందణు రూ. అందాణు. నర్వ. 1. ఎల్లవారు. భార.ఆది. 1.146, శృం.నై. 4.137; 2. అంతమంది (నంబంద నర్వ).
క. అనిబరు. ఎల్లవారు. అంతమంది. పో.చూ. కు. మంతెర్ల, మాతెర్ల. అందరు; క. అనైవరుమ్. అందరు; మ. అనెజవర, అనెజవరతుమ్. అందరు, అంతమంది.
'అంత + వారు' అని వ్యాకర్తల పద విభాగం; అంత అంతవివారు, గొప్పవారు అని అర్థం. అంద + అన్ (క). పో.చూ. క. అంద, అ, ఇంద, ఎంద, నిర్దేశార్థక నర్వ నామాలు; పో.చూ. అందాణు.
అందలపుకొమ్ము చూ. అందలము.
అందలము వి. 1. పల్లకి. భార.ఉద్యో. 1.179; 2. పక్కల కప్పరేక కుర్చీవలె ఉండే వాహనం. కళా. 8.29; వి. బ.వ. పిల్లల ఆట. వి.వు. 7.202.
సం. అందోల. ఉప్పు; ప్రా. అందోలా; అ.మా. అందోల్లనమ్. ఉయ్యాలమంచం;
క. అందణ, అందల్. దోరి, పల్లకి; కు. అందణ. పల్లకి; మ. అందాటమ్. అర్థపలక; వజ్రాదమ్. (బల్లి కట్టు, నంగడి మీది) అర్థపలక; అందోళమ్. పల్లకి, ఉయ్యాల, దోరి.
<సం. అందోల-. మోసేటప్పుడు ఈగే వాహనం.
అందలపుకొమ్ము వి. దోరి కొంగు.
అందలి చూ. అందు. విణ. అందున్న. భార.ఆది. 1.38, శృం.నై. 5.77.
క. అల్లి, అల్. (అల్- అల్. సప్తమ్యంకరూపం). అందలి; కు. అవులు. అక్కడ; క. ఉంతిల్. అక్కడ; మ. ఇల్. సప్తమీ ప్రత్యయం.
<అందు + అల్ + ఇ (అత్తల్, ఇత్తల్, ఎత్తల్ మొ. వాటిలో కన్నడంలో కూడా 'అల్' కనిపిస్తున్నది).
అందాణ రూ.చూ. అంతదనుక. అవ్య. 1. అప్పటివరకు. భార.కాంతి. 2.148; 2. అంతవరకు. మను. 5.24.
<అంత + దా.క.
అందాజు రూ. అందాను. వి. 1. అంచనా; 2. విలువ కట్టటం; 3. ఉహ; 4. ఉజ్జాయింపు.
నే. అందాజ్, అనాజ. ఉహ; అందెజా. అంచనా; అందాజ్ < హిం. అందాజ్. అంచనా, ఉహ; హిం. మదా. ఉ. పార. అందాజ్. అంచనా, ఉహ; కుర్మిష్. అందాజా; గు. అందాజ, అందాజ్. పరిమాణం. అంచనా, హద్దు; అర. అందజ్;
క. అందాజు. అంచనా, విలువ; కు. అందాజి;

క. అందాజ్.

<ఉ. అందాజ్.

అందాజవల్లె వి. నుదింపు రెక్క. అందాజభాగము వి. ఆయవ్యయాల అంచనాలో నిర్దేశించబడిన మొత్తం, కేటాయింపు.

అందాజవల్లె చూ. అందాజ.

అందాజభాగము చూ. అందాజ.

అందావు అవ్య. నుమాడు, రమారమి.

<అంక+దావ.

అందాను చూ.చూ. అందాజ. అవ్య. నుమాడు, రమారమి.

అందిక¹ చూ.చూ. అందుగు. వి. చిల్లచెట్టు.

అందిక² చూ. అందు².

అందికొను చూ. అందు².

అందికోలు చూ. అందు².

అందిచా(వు) చూ. అందు².

అందిచ్చు చూ. అందు².

అందించు చూ. అందు².

అందించేయి న.శ్రీ. వంసు చుట్టుకు చుట్టుకు కలుపు.

అందిపొందవీవాడు చూ. అందిపొందు.

అందిపొందివల్లీవాడు చూ. అందిపొందు.

అందిపొందివవాడు చూ. అందిపొందు.

అందిపొందువారలు చూ. అందిపొందు.

అందిపొందు చూ. అందు²; అందు²+ఇ+పొందు.

అందిపొందవీవాడు వి. అన్యుడు, పరాయివాడు (వ్య. అందుబాటులో లేనివాడు, కలియనివాడు). అందిపొందివల్లీ వాడు వి. నుకొకరిచ్చారా చుట్టమైనవాడు, పరంపరా సంబంధి, దూరపుచుట్టం (వ్య. దగ్గరైనవాడు, కలిసిన వాడు). ఆం.దా. 2.113. అందిపొందివవాడు వి. దూరపు చుట్టం (వ్య. నన్నిహితుడు, అనుకూలుడు; అందు+ఇ+పొందు+ఇ(న్)+అ+వాడు). ఆం.దా. 2.113. అందిపొందువారలు వి. బ.వ. దూరపుచుట్టాలు.

అందియి చూ. అంజె. వి. మాపురం. భార.విరా. 4.26, శృం.జై. 6.29.

నం. అందుక¹, అందుక². ఏనుగు కాలి గొలుసు, నూపురం; ప్రా. అందుయా; అ.మా. అందుయ; మరా. అందు, అందుక;

క. అందుగ, అందుగె, అందిగె. గొలుసు, నంకెల, నూపురం.

అందియ <*అందిగ <నం. అందుక-.

అందు¹ న్యూన సర్వ. శ్రీ.విజ. 1. వానిలో, వారిలో, దానిలో. భార.అది. 5.11; 2. అక్కడ, ఆదోట. భార. అది. 6.153, మార్క. 5.265; 3. అధికరణంలో నవ్వుమీ ప్రత్యయం. -లో, లోపల, మీద; భార.నవా. 1.58; 4. నమింపలో, దగ్గర; ఇందునందు. భార. నవా. 1.89; 5. తవ్వకార్థంగా; అది, ఆవి, వాడు, అమె, వారు ప్రథమేకర విభక్తులతో ప్రయుక్తం: అందు లోను. భార.అను. 2.255, అందులో. దశకు. 3.23, అందున. రామా. 7.284, అందుకై. బహుళ.

5.129, అందుకు. చం.దా. 3.6; 6. క్రియాజన్య విశేషం పూర్వకమై విశేష్యంవలె ప్రయుక్తం: కొరకొని నందును=అందించినదనియందు. భార.అను. 4.244; 7. పరలోకంలో. మార్క. 5.265; 8. కృతీయార్థంలో. భా.రా. 2.181; 9. వలన, పంచమ్యర్థంలో. మను. 6.98; 10. పర్యవసానంవలె ఇతర పదాలతో నమనిస్తుంది: అందుమీద. దశా. 3.16, అందు కరమునన్. జై.భా. 8.116.

క. అందు. అప్పుడు, అనడుమంలో; కు. అని. అప్పుడు, అచోటల్లో; క. అన్ను. అచోట; మ. అన్ను. '*అ' లేక '*అ' అనే ద్రావిడ దారువు దూర్ధార్థం: 'అందు' లేక కాలాదులను తెలిపే విశేష్యం అయివేంక వచ్చు.

అందు² న.శ్రీ. 1. పొందు. భార.అర. 2.271; 2. అంటు, తాకు. భార.సా. 1.5; 3. గ్రహించు. పుచ్చుకొను, పట్టుకొను. భార.అశ్వ. 2.172; 4. అందుకొను, చేదు. కాశీ. 2.4; 5. కను, (నంతానముగా) పడయు. నరస. 1.44; 6. అవలంబించు, పూను. కళా. 6.183; అ.శ్రీ. 1. లభ్యమగు, కొరకు. భా.రా. 6.192, భార. కాంతి. 5.549; 2. నమానమగు, సాటియగు; 3. సరిపడు, తగియుండు.

క. అయిదు, అయి. వెళ్లు, చేరు, కలియు, చేరదీయు; అందు. కలిసికొను, చాడవడు, లోనుండు; పో.చూ. క. ఎయితు. చేరు, పొందు; అర. న.శ్రీ. పొందు; అదుగు. న.శ్రీ. చేరు; మ. ఎయిదు. పొందు; కువి. అంద, అందినై. చేరు, కలియు.

'అక్', 'అక్' లేక 'అయి', 'ఎయి'ల నుంచి క్రమంగా వచ్చిన 'అదుండు' లేక 'అయిస్తు' అనే దు వర్ణాంత అసమావేశ క్రియాజన్యం కావచ్చు.

అందజేయి న.శ్రీ. అందునట్లుచేయు. పల్నా. 71. (అందు+చేయు). అందిక² వి. 1. సామీప్యం. కృ.శకు. 1.55, పల్నా. 41; 2. ఆచారం. కృ.శకు. 3.55; విజ. సమీపం, దగ్గర. అధ్యా.రా. 1.19 పు. అందికొను చూ. అందుకొను. న.శ్రీ. 1. ప్రతిగ్రహించు, పుచ్చుకొను. ఆము. 6.69; 2. (కొంకచేసి విడిచిన పనిని) కొనసాగించ బూను, కైకొను. కకుత్స్థ. 2.45. అందికోలు చూ. అందు కోలు. వి. 1. సామీప్యం. గోపురాజు విక్ర. 6.110; 2. అందుబాటులో ఉండటం; 3. (చేయి మొ.) చాపి పుచ్చు కొనటం. అందిచా(వు) వి. అందుబాటులో ఉన్నవాణ్ణి చాచికొట్టే చెబ్బ. కళా. 8.99. అందు+ఇ(అందుకొని)+చా(వు) (చాచికొట్టే చెబ్బ). అందిచ్చు న.శ్రీ. 1. అందునట్లు ఇచ్చు. భార.విరా. 4.112, ఉ.హరి. 1.148; 2. అందు కొని ఇచ్చు. బహుళ: <అంది+ఇచ్చు; లేక అందు+ఇచ్చు. అందించు 'అందు' దాకుప్రేరణార్థకం. న.శ్రీ. 1. అందజేయు, చేర్చు. భార.ప్రో. 4.307; 2. పొందు నట్లుచేయు, పొందించు. హరి.ఉ. 4.186, వి.పు. 2.78. అందు²+ఇంచు. అందుకొను న.శ్రీ. 1. పుచ్చుకొను నిర్వ. 1.26, హరి. 2.8, భాగ. 10. ఉ. 770; 2.

స్పృశించు, అంటు. తై.చా. 6.172; 3. వట్టుకొను. కళా. 3.120; 4. కలియు, కూడు. కళా. 4.3; 5. పొందు, చేడు. అందుకోలు రూ.చూ. అందికోలు. విజ. చేతికి అందు బాటులోనున్నది, నమిపం. సిం.వ్యా. 5.53; వి. అందు కొనటం. అందుపాటు విజ. నమిపం, దగ్గర. ద్వి.హరిశ్చ. మా. 696; వి. సామిప్యం, చేరిక. అందుబడి విజ. నమిపం, దగ్గర, మలదం. దోష. 1.79; వి. అందిక, చేరిక, సామిప్యం.

అందుకు రూ.చూ. అందుగు. వి. చిల్లెట్టు.

అందుకొను చూ. అందు².

అందుకోలు చూ. అందు².

అందుగ రూ.చూ. అందుగు.

అందుగు రూ. అందక, అందిక, అందుగ, అందువ; చూ. ఇందు⁴. వి. నల్లకి, చిల్లెట్టు (Strychnos potatorium). మను. 2.7.

క. అందుగు. చిల్లెట్టు; పో.చూ. క. నన్తై. చిల్లగింబ; కోట. అంధ్. సొంపుక్షం;

పో.చూ. దే.ప్రా. అ.మా. అందగ. చెట్టు.

అందుపాటు చూ. అందు².

అందుపొందు రూ.చూ. అందిపొందు.

అందుపొందువాడు రూ. అందిపొందువాడు. వి.

దురపుచుట్టం (అందు + పొందు + వాడు).

అందుపొందువాడు చూ. అందుపొందు.

అందుబడి చూ. అందు².

అందుల చూ. అందు¹; రూ. అందలి (బహుళ; అందు-లు-అ; ఇక్కడ 'అ' అనేది ప్రత్యయం; 'అందు-ల' అనే అనుచితవిభాగం ఆ కర్మాక వచ్చింది). వి. ఆటోటు. చార.నభా. 1.184; విజ. అందున్న, అందుగల. ద.హిం. కా.నం. 4.6. పం. 970; క్రి.విజ. అందులో. నీలా. 3.33.

అందులకు (వక్తి) 1. అక్కడికి. చార.ఆది. 7.2; 2. దానికి. చార.ఆర. 2.

అందులకు చూ. అందుల.

అందువు రూ.చూ. అందుగు. వి. చిల్లెట్టు.

అందె రూ.చూ. అందియ. వి. 1. నూపురం, శ్రీల కాలి నగ. చార.విరా. 4.26, శృం.నై. 6.29, భీమ. 5.112; 2.

దిరుదుగా కాలికి తొడుగుకొనే కడియం, గండపెండేరం.

అందెబందెలు వి. బ.వ. నిర్బంధం, చిక్కు, జంజాటం.

క. అందుక, అందుగె. గొలుసు, నంకెల.

అందె + బందె + లు (వ్య. నూపురము నంకెల).

అందెబందెలులేని విజ. చిక్కులేని, బాదలేని.

అందెబందెలులేని చూ. అందెబందెలు.

అందేపా వి. శంక, ఆరోచన.

హిం. అందేశా, చింత, శంక; మరా. అందేశ, అందేశా. నంశయం, విచారం; ఉ. అందేశహ. శంక, కయం; పార. అందేశహ. అనూయ, ఆరోచన, కవస్సు; ఆర. అందేశ.

< ఉ. అందేశహ.

అందొలు రూ. అందలు. వి. జనులందరు. చార.ఆది. 5.164.

'ఇందొలు' సామ్యంలో కాననాల్లో కనిపించే తొలి రూపం 'అందొలు' కావచ్చు. అంద + అవర్ > అందోర్ > అందొలు (పో.చూ. క. విజ్ఞవర్ > విజ్ఞోర్).

అన్న¹ రూ. అన. వి. 1. కండ్రి. చార.ఆది. 2.84, కాశీ. 4.83; 2. అన్న, అగ్గజుడు. చార.ఆది. 6.202; అవ్య. 1. వరుసుల నుద్దేశించిన ప్రార్థనార్థకాల్లో క్రియల కను ప్రయు కం. చార. ఉద్యో. 3.848; 2. వరుష నామాలకు అనుప్రయుక్షం : రామ + అన్న, పోత + అన్న.

క. అణ్ణ, అణ్ణ అన్న, గౌరవ వాక్యల్యాలను తెలిపే సంబోధన; అణ్ణ. సాదర శ్రీ సంబోధన; కొడ. అణ్ణ. అన్న; కు. అణ్ణ. అన్న, పెద్దవాడు, మేనమామ, కండ్రి; క. అణ్ణ, అణ్ణన్, అన్న; అణ్ణ. అన్న, కండ్రి; అణ్ణాచ్చి. అన్న; అణ్ణాల్లై. అన్న (నిందార్థంలో);

అణ్ణార్. అణ్ణకు గౌరవ సూచక బ.వ.; అణ్ణావ్వి. అన్న, మేనదాన; అణ్ణ. వదిన; మ. అణ్ణావ్. అన్న; కోట. అణ్; కొడ. ఒణ్, ఒణ్ణాణ్; కొలా. అన్నాక; గోం. తన్నాల్, తన్నానా, తన్నాల్ద.

దే.ప్రా. అణ్ణా. యవకుడు, మరది.

< మూ.ప్రా. *అణ్.

అన్నగార్థ¹ వి.బ.వ. పూజ్యులైన శ్రేష్ఠ సోదరులు. అన్నదమ్ములు (-తమ్ములు). వి. బ.వ. అన్న, తమ్ముడు; సోదరులు. అన్నన్న రూ. అన్నన్నా; అన్న + అన్న ('అన్నా' అనేది సంభాషిన్ని గాని ప్రశంసను గాని తెలుపు కుంది). అవ్య. 1. సంభాషార్థకం. మార్క. 1.203; 2. ప్రశంసార్థకం. విజయ. 1.83. క. అన్నో. కరుణను గాని ఆశ్చర్యాన్ని గాని తెలిపే అవ్యయం; అన్నా. అమ్మా; అన్నై. అమ్మ. అన్నప్పా రూ.చూ. అన్నన్న. అవ్య. ప్రశంసార్థకం. ఉ.రా. 4.239. అన్నదమ్ములు (-తమ్ములు). రూ. చూ. అన్నదమ్ములు. వి. బ.వ. అన్న, తమ్ముడు. ఉ.హరి. 4.15.

అన్న² అవ్య. అనినప్పటికి, అనినయెడల. చార.ఆశ్ర. 1.47.

< అనినన్ - అను; చూ. అను.

అన్నట్టు అవ్య. మరచిన విషయం స్మృతికి వచ్చినట్టు సూచిస్తుంది. < అనినట్టు; అనినన్ + అట్టు. వ్య. అనిన విధంగా.

అన్నకావడి వి. 1. తిండిపోకు; 2. ఇంటింటా కవళమెత్తుకొని పొట్టపోసుకునేవాడు. అర్థవివరి.; 3. అన్నపూర్ణకావడి.

< నం. అన్న(ము) + తె. కావడి.

అన్నకుత్తి వి. అన్నం వడ్డించే సాదనం.

< నం. అన్న(ము) + తె. గుత్తి.

అన్నకొరి రూ.చూ. అనకొరి.

అన్నగళ రూ.చూ. అన్నగళ. వి. 1. వేత్రహస్తుడు, కంచుకి; 2. నవంసకుడు.

అన్నగళి రూ.చూ. అన్నగళ. వి. నవంసకుడు.

అన్నగళ రూ. అన్నగళ, అన్నగళి, అన్నగాడు, అన్నగార్డు. వి. వేత్రహస్తుడు, కంచుకి. దళా. 6.84.

పో.చూ. క. పండ, పండ, సంద. నవంనకుడు; క. అట్టకన్. నవంనకుడు; అట్టాలన్. చార్వావిరేయుడు; పు. సంబన్. నవంనకుడు.

పో.చూ. నం. పండ. నవంనకుడు; ప్రా. సంద, సంద.

<క. అట్టకన్. (రాజీవానం కావరికై నియమింపబడిన నవంనకుల్ని 'అన్నగార్లు' అని పిలిచేవారు. 'అన్నగార్లు' అవిధంగా అర్థవివరి. చెంది 'నవంనకులు' అనే అర్థంలో ప్రయత్నం).

అవ్వగారు చూ.చూ. అన్నగరు. వి. వేళకూర్చుడు. రమనా. 15 పు., మన్మారుదానవిలాసము 57 పు.

అవ్వగార్లు! చూ. అన్న!

అవ్వగార్లు! చూ.చూ. అన్నగరు. వి. వేళకూర్చుడు.

అవ్వగన చూ. అన్నగరు. వి. నవంనకుడు.

అవ్వగ్గు చూ. అన్న!

అవ్వగ్గిమ్మలు వి. చేప వెన్నుమీది పొడుగాది గీత.

అవ్వగ్గిమ్మలు చూ. అన్న!

అవ్వగ్గిమ్మలు అనుకు పనరుక్తి. చూ. అనుకు [అన్(క)-న్-+ అనుకు].

అవ్వగ్గి చూ. అన్న!

అవ్వగ్గి చూ. అన్న!

అవ్వగ్గిమ్మలు వి. 1. ఒక రకం చెంబు; 2. ముట్టిచెంబు (నిండాళ్ళం).

నం. అవ్వగ్గి (అన్నంకో నిండిన) + చెంబు (పాత్ర); ఒక ప్రత్యేకాకారం గల చెంబు పేరు. నన్యానులు మొ. వారి విశాపాత్రలు ఎప్పుడూ అన్నంకో నిండి వుండటంవల్ల గానీ, కాక అవ్వగ్గి అందరికీ అన్నం పెడుతుందనే ప్రతీతి వల్ల గానీ ఆ పేరు వచ్చిందనవచ్చు.

అవ్వగ్గి వి. హంసవాహనం. వేంక. పంచ. 4.288.

క. అన్నగ్గి (అన్నం + గ్గి). హంసవాహనం, బ్రహ్మ వాహనం, హంస; మ. అన్నమి. హంస.

<క. అన్నగ్గి.

అన్నా చూ. అన్న! అవ్వ. ఆకర్మక సంకాపాదులను తెలుపు కుంది.

క. అన్నో. ఆకర్మకర్త.

అన్నగ్గిమ్మలు చూ. అన్న!

అన్నగ్గి వి. ఊరువత్తి, సాంధ్రాణికర్తి.

అన్న! చూ. అని. వి. 1. నర్మం, నమస్తం. చార.అను. 4.48, శృంగై. 7.24; 2. అంత సంఖ్య గలవి.

క. అనితుం. నర్మం, నమస్తం; కు. అతు. అన్ని అంత; క. అట్టెత్తుం. నర్మం.

అన్నికిందికాదు వి. నర్మకర్తకుడు, అగ్ని. అన్నిదిమ వాడు (-తినువాడు). వి. నర్మకర్తకుడు, అగ్ని.

అన్ని! చూ.చూ. అని! వి. అర్థిక మొదలు.

అన్నికిందికాదు చూ. అన్ని!

అన్నిదిమవాడు చూ. అన్ని!

అన్నియము వి. అన్యాయం, దోషం, కళంకం. ద.హం.కా. 10.616.

<నం. అన్యాయము.

అవ్వ అ.ప్రీ. అన్నుకొను. మర్రిల్లు. పారవశ్యంచెండు. కు.నం. 2.163, 4.453, 6.702; వి. 1. మదపతి. శ్రీ. కు.నం. 11.595. చార. 6.113; 2. పారవశ్యం. మైమరపు. చార.ఆర. 5.434, మను. 3.117; 3. శోక. చాంతి. పండి.చ. 60 పు., చా.రా.య. 1660; 4. మత్తు. ఉన్నాదం. ఆవేశం; 5. చార్వ.

క. అట్టె. చాంతి, శోక; అట్టు. శ్రీ; క. అణంకు. అందం, అందగతై; అణ. అ.ప్రీ. అందగించు, అందంగా వుండు.

<మూ.ద్రా. *అట్(క). అందంగావుండు.

అవ్వకొమ అ.ప్రీ. పారవశ్యం చెండు. మర్రిల్లు. మైమరపు. కాశీ. 4.203, మను. 5.22. అవ్వకొమ ప.ప్రీ. మర్రిల్లకేయ, పారవశ్యమొందించు. కళా. 6.128.

అవ్వకొమ చూ. అన్ను.

అవ్వకొమ చూ. అన్ను.

అవ్వవ వి. 1. అల్పం, నన్నం. చార.ఆది. 3.38; సిం.ద్వా. 1.203; 2. కొంచెం, రక్తువ, కొరవడిన. చా.రా.చాల. 104, కళా. 3.204; 3. చిన్నది. విక్ర. 3.75; 4. మనోహరం. సారంగ.చ. 2.62; వి. 1. హిసుకు, దుర్బలుడు. అచ్చ.రా.య. 495; 2. అన్ను. శ్రీ. శవర. 1.3; 3. చిన్నవాడు.

<అన్ను-వ.

అవ్వవ చూ. అన్ను. వి. 1. శోక. మెరుగు. చార.ప్రోక. 5.275; 2. పారవశ్యం.

క. అణ. సాందర్యం, యుక్తం, వరుస. క్రమం; కు. అణ. నాటకకై ఆహార్యం, నెమలి పురి; క. అణ. అందం; మ. అణ. అలంకారం.

<అన్ను-వ.

అవ్వెకాదు చూ. అన్నెము?

అవ్వెకారి చూ. అన్నెము?

అవ్వెము! వి. ఇకరం, వేరు, అన్యం. కు.నం. 6.729.

నం. అన్యతి, అన్య, అన్య. ఇకరం, ఇకదుడు, ఇకర; ప్రా. అట్టా. ఇకరం, రెండవది, చిన్నం; దే.ప్రా. అట్టా. పగిలిన, ఆపాదించబడిన; అ.మా. అట్టా. ఇకరం. వేరు; అన్న; పా. అన్న. ఇకరం, వేరు, వేరొకటి; అప. అణు, అట్టా, అన్న; ఒ. ఒన్యో; హం.మరా. అన్; సిం. అన్; గు. అన్, అన్య;

క. అన్య; కు. అన్య; క. అన్నియమి; మ. అన్యమి.

<కె. అన్నె (ము) < అన్నియ < నం. అన్య--

అవ్వెము! వి. పాపం. సారంగ.చ. 3.82, కళ. 2.110.

నం. అన్యాయ. న్యాయంకాని పని, అక్రమం, అనోచికర్యం, అనర్థం; ప్రా. అట్టాయ, అట్టాఅ; శోక. అట్టాయ; అమా. అట్టాయ. అన్యాయం;

క. అన్నెయ, అన్నయ; కు. అన్నయ; క. అన్నియమి; మ. అన్యాయమి. అన్యాయం.

<ప్రా. అట్టాయ--

అవ్వెకాడు అన్నె(ము)+కాడు. వి. అన్యాయకారి.
క్షేత్రయ్య. క. అనియాయక్కారన్. అవ్వెకారి అన్నె
(ము)+కారి. వి. అన్యాయకారిడి; విణ. పాపకారి.

అవ్వెమువ్వెము వి. పాపం పుణ్యం.

అవ్వెమువ్వెము చూ. అన్నెము².

అప్పించు! దూ.చూ. అనిపించు¹. న.క్రి. పలుకునట్లుచేయు.
శక. న. 4.15.

అప్పించు¹ దూ.చూ. అనిపించు². న.క్రి. పంపునట్లుచేయు.

అవ్వారా దూ.చూ. అలమూడు.

అమ్మ! దూ.చూ. అనుము¹. వి. అమ్మ.

అమ్మ² దూ.చూ. అనుము². వి. నన్యవిశేషం.

అమ్మలు వి. బ.వ. రాన్యవిశేషం. దో.ప. 6.242.

అమ్మలు చూ. అమ్మ².

అన్యాయము విణ. అప్రయోజకుడు.

<నం. అన్య+అత్త- ఇతరులచే పొందబడ్డవాడు.
అర్థవివరి.

అప్! దూ.చూ. అప్ప. వి. కల్లి. రామవ. 2.40; హుజుప్రీ
దోదకమే కాని శేవలం మాతృ దోదకం కాదు; ప్రకట.
పురుషుల పేర్లపై వచ్చే అంతాగమం.

అప్²- ఉపనర్గ. వ్యతిరేకతా న్యూనతా దోదకంగా కొన్ని
తెలుగు పదాలకు ముందు ప్రయుక్తం; కొన్ని అరి నమాసాలు
అలా ఏర్పడ్డాయి.

నం. అప్- అవ్య. దూరంగా (ఉప, అను, నం. ప్ర-
లకు వ్యతిరేకం); కిందకు (ఉద్. కు వ్యతిరేకం); ప్రా.
అవ; అ.చూ. అవ, కూడిక, అదనం; పా. అవ.
కిందుగా, దూరంగా.

అవదూలు మిశ్రన. చూ. అవ². వి. ఆపనింద, కప్పలేని
వానిమీద మోపిన నింద. క. అవదూలు, అవదూలు.
అపనింద, అగారవం; దూలు. నిందించు; కు. దూలు.
నిందించు; క. అవతూలు. అపనింద; తూలు. విస్తరించు.
వెడలల్లు, వెల్లడించు, నిందించు, తిట్టు; తూలు. నింద,
దుప్పించారం; మ. అవదూలు. నింద. <నం. అవ-+
తె. దూలు. అవనమ్మకము మిశ్రన. దూ. అవనమ్మక. వి.
అవిశ్వాసం, అనుమానం. క. అవనంబిగె, అవనంబిగె,
అవనంబిగె, అవనంబుగె. అవిశ్వాసం; కు. అవ
నంబిగె(గె); క. అవనంబిగె. అవనమ్మక మిశ్రన.
దూ.చూ. అవనమ్మకము. వి. 1. అవిశ్వాసం. ద్వి.హరిశ్చ.
ఉ. 1524; 2. అనుమానం. హరిశ్చ. 5.136. అవనెవము
మిశ్రన. వి. అపనింద. ద్వి.శ.సా. 1.19 పు. 16 పం.
అవపాడి మిశ్రన. వి. అన్యాయం, అదర్శం. మార్క.
8.118. అవనడి మిశ్రన. వి. అపనింద. మించు. 8.84.

అవక దూ.చూ. అగవ. వి. కొయ్యలెడ్డు.

<అగవ. వర్ణ వ్యత్యయం.

అవజచ్చులు దూ. అవజచ్చిరి. వి. ఒక జాతి తీగ (Gnetum
scandens).

అవజచ్చిరి దూ.చూ. అవజచ్చులు.

అవదూలు చూ. అవ².

అవనమ్మకము చూ. అవ².

అవనమ్మిక చూ. అవ².

అవనెవము చూ. అవ².

అవపాడి చూ. అవ².

*అవర- చూ. అపరాలు, విణ. రెండవది.

అవరజినును-దినును వి. అన్ని సంవారాలు, అవర
రాన్యము, వడ్డు కాక కక్కిన రకరకాల గింజలు.

అవరజినును, -దినును చూ. *అవర-.

అవరంజి దూ. అవరంజి, ఆవరంజి. వి. మేలిమి బంగారం.
వసు. 1.116, రాజవా. 1.5.

ఉ. పార. అర, అవరంజి. మేలిమి బంగారం;

క. కు. అవరంజి, మేల్మి బంగారం; క. అవరంజి.

<ఉ. అవరంజి.

అవరంజి దూ.చూ. ఆవరంజి.

అవరరాన్యము చూ. *అవర-.

అవరాతిరి వి. అర్ధరాత్రి.

నం. అవరాతిరి-. రాత్రి ఉత్తరాధం, తుదిజాము; ప్రా.

అ.చూ. అవరత్రి;

క. అవరాత్రి; కు. అవరాత్రి; క. అవరాత్రిరమ్.

<నం. అవరాత్రి-.

అవరాలు వి. బ.వ. వరిపంటకు కర్వాక పండే పెనలు మొ.
పప్పు రాన్యాలు.

నం. అవర- రెండవది; అవర-. తరువాతిది, తక్కు
వది, కిందిది, ఇతరం, భిన్నం.

<నం. అవర-; *అవరములు> అవరాలు; అర్థవివరి.
అవరానవరాలు వి. ఒక చోటినుంచి మరో చోటికి నడకు
తీసుకు పోవటం; నరకు రవాణా.

అవనడి చూ. అవ².

అపివి వి. అత్యాశ, వ్యామోహం.

<అపిని=నల్లమందు; నల్లమందు మైకంలాంటిదిని
కావచ్చు.

అపిరితిపిరియగు అ.క్రి. ఉక్కిరిబిక్కిరి అగు.

<ఉ. అపరా తపిరి+తె. అగు.

అప్పడు దూ.చూ. అప్పడు. వి. అప్పడు, ఆనమయంలో.
దార.ఆది. 7.52, అను. 1.292, 3.21.

అప్పరూపము విణ. 1. అపూర్వం, వింతయైనది. కళా. 6.217,
పాండు. 5.285; 2. అసాధారణం, క్యాచిక్కం.

నం. (వేద) అపరూపమ్. వికృతరూపం; అపరూప-
వికృతమైన, సంకోచం, ఆశ్చర్యం (అప్రే); మరా. హిం.
అపరూప. వింతయైన, విలువయైన;

క. అపరూప, అపరూపు, అపురూప, అసాధారణం,
అరుదు, వికృతం; క. అపరూప; మ. అపరూపం.
వికృత రూపం.

<నం. అపరూప-.

అపూటము దూ. అపూటు, పో.చూ. అప్పటము. విణ. 1.
సంపూర్ణం; 2. (నోటికి) తగులనిది; 3. స్వచ్ఛం.

నం. అస్పృష్ట-. తాకబడనిది; ప్రా.మహా. అస్పృష్ట;
మరా. అపూట.

<మరా. అపూట.

అపూట య.చూ. అపూటము. వి. స్వచ్ఛం.

అపోహనము య.చూ. అపోహనము. వి. అపోహనం; దోహ
నాదియందు దోహనాంశముందు వుడిసిట నీళ్లు పోనుకొని
మంత్రహర్యకంగా వుచ్చుకోటం; అట్లా వుచ్చుకునే నీళ్లు.
దీను. 2.186.

అప్త వి. రాయి కొరికే మొద్దు ఉలి.

అప్త య.చూ. అప్పడు. వి. ఆనమయంతో. దార.అను.
8.21, శృం.నై. 4.186.

అప్త య. అప, అప్ప. వి. 1. అక్క, శ్లేష్ఠసోదరి. దార.
విరా. 2.86; 2. కండ్రి. అచ్చ.రా. 4.127; 3. కల్లి;
అవ్య. 1. ఆశ్వర్యార్థకం. వేంక.పంచ. 3.340, రవిర.
2.78; 2. పీఠి నూచకం. వసు. 4.53; 3. హుబ్బరా
నూచకం. శృష్టశ. 85; 4. గౌరవాదర నూచకం.
కు.ఇందు. 1.127; 5. ప్రశంసా నూచకం. సారంగ.చ.
1.81; ప్రకృ. వరుసుల పేర్లపై వచ్చే అంశాగమం.

ర. అప, అప్ప. కండ్రి. వరుసుల పేర్ల చివర వచ్చే
ప్రకృయం, గౌరవాచరం, వయోవృద్ధులను తెలిపేది,
వాక్యల్య నూచకం, కారకమ్య నూచకం, ఆహా!అయ్యో!
కు. అప్ప, అప్పి. వరుసుల పేర్ల చివర వచ్చే గౌరవ
వాచకం; అప్పె. కల్లి; కొడ. అప్ప. కండ్రి; ర.
అప్పయ్. వాక్యల్య నూచకం, కండ్రి; అప్పచ్చి. కండ్రి;
అప్ప. కండ్రి, విహద ఆశ్వర్యార్థకం; అప్ప. కండ్రి;
అప్పైతై. అక్క; అప్పి. యజమానురాలు, అక్క; మ.
అప్పయ్. కండ్రి, పితృవ్యదు; అప్పప్ప. ఆశ్వర్యార్థకం;
అప్ప. వాక్యల్య నూచకం; కొండ. ఎబ. కండ్రి; గోం.
అపోఅల్, అపోరానా, అపోరాలోత్. కండ్రి; మైపో.
నా కండ్రి; మిఅపో. నీ కండ్రి; కు. అబ. కండ్రి,
ముక్తాక, హుద్దుడు, పెద్దవాడు, అదికారి, అయ్యో;
అపో. పిల్లవాడు, కొడుకు; అబకోన. అయ్యో!; అవి.
పిల్లి, కార్య; కువి. అప్ప. నాయనమ్మ; కొలా. అప్ప,
అప్ప. మేనత్త; అప్ప. మేనమామ భార్య; ఒల్లా. అబ.
కండ్రి; ద్రా. అప్ప. కండ్రి; అబ. కండ్రి, రాక,
గౌరవ నూచక సంబోధన; అప్ప. దుఃఖాపీకుడు.

ప్రా. అప్ప (నం. ఆత్త-). చుట్టం, స్నేహితుడు;
అప్ప, అత్త (నం. ఆత్తన్). తనది, శరీరం, స్వభావం,
ఆత్మ; దేశి. అప్ప, అప్ప. కండ్రి; అప్ప. సంబోధన
ప్రతీకము;

ఉ. అప, అక్క; ముండా. నంకా. అబ. కండ్రి;
దిరె. అప. కండ్రి.

<మూ.ద్రా. *అప్.

అప్తవృ అవ్య. ఆశ్వర్యార్థకం. సారంగ.చ. 1.81.
అప్ప అవ్య. 1. ప్రశంసార్థకం. రాజ.చ. 1.58; 2.
ఆశ్వర్యార్థకం. క. పో.చూ. అప్ప. అయ్యో!; క.
పో.చూ. అప్ప. విహదాశ్వర్య వ్యథా నూచకం; మ.
అప్ప, అప్ప, అప్పప్ప.

అప్పగించు చూ. అప్పన¹. య. ఒప్పించు, ఒప్పగించు.
న.శ్రీ. 1. పదిలంగా పాపాదుమని ఒకరి అధీనంలో ఉంచు.
దార.విరా. 1.249, ఆశ్ర. 1.93; 2. లోబరుచు,

అగ్గమునేము. పర. 3.11; 3. పాపాదులను వశ్యు
వికరువచెట్టు.

నం. అర్చణ. ఇచ్చటం, కానుక, అప్పగించటం
ప్రా. అప్పణం, కానుక; అప్ప. ఇచ్చు, కాన్కడచ్చు
అమా. అప్పణం, ఇచ్చటం, బహూకరించటం; పా.
అప్పనా. పారదేశ్యం; అప. అప్ప-ణ (నం. అర్చయరి)
క. ఒప్పించు, అప్పయించు, ఇచ్చు, కాన్కడచ్చు
అప్పగించు; య. అప్పిచ్చని, అప్పిచ్చణ; క. ఒప్పి
<అప్పవి.

<ప్రా. అప్పణ-; లేదా <అప్ప.

అప్పగింక చూ. అప్పగించు. వి. అర్చణం. ఒప్పగింక.

క. ఒప్పించుకె; య. అప్పిచ్చని; క. ఒప్పి
ఎత్తల్.

అప్పలి య. చూ. అప్పచ్చి. వి. అప్పం మొ. తిపి రి
బందారం, రాయిలం, ఉచ్చ, ఉక్కెర, కరుత్తు. 8.144

అప్పచురు వి. బ.ప. బాలక్రిడా విశేషం. చంకా
2.6 (అప్పాయిల చేస్తున్నట్లు ఆకే ఆట వాచుచు).

అప్పచ్చి య. అప్పచ్చి. వి. 1. అప్పం. అం.దా. 2.254
2. భక్షం.

క. అప్ప. దియ్యప రాద్దె; అచ్చి. రాద్దె; అప్పచ్చి
రాద్దె (బాల బాష); య. అప్ప. ఒక రకం పిపి వదాళం
క. అప్పచ్చి. మిరాయి.

అప్పటిము వి. స్వచ్ఛమైనది, మిశ్రంవానిది.

నం. అస్పృష్ట-. స్పృశింపబడనిది; మహా. ప్రా.
అప్పట్లు; మరా. అఘాటు;

క. అప్పటు; మై. రె. కొంకటి. అఘాటు; మై.
అప్ట; క. అప్పట్టుమ.

<ప్రా. అప్పట్టు.

అప్పడము య. అప్పడము, అప్పలము. వి. భక్షవిశేషం.
ఉ.రా. 6.122, కాశీ. 7.186.

నం. పర్పట. భక్షవిశేషం; మహా. అప్పడ.
పప్పడ, పప్పడగ; అ.చూ. పప్పడ, పప్పడియ.
పప్పహడ; మరా. పాపడ, పాపడి; హిం. పాపడ;
క. అప్పడ, అప్పళ, పప్పడి, పప్పళ, హప్పళ;
కు. అప్పడ, అప్పళ, పప్పడ, పప్పళ, హప్పళ;
క. అప్పళమ్, అప్పళామ్, పప్పటమ్; మ.
పప్పటమ్.

<ప్రా. అప్పడ < నం. పర్పట, పరప్ప; బహుళ.
నం. పర్పట-పరుప్ప. (పప్ప) విస్తరించుట అనే
ద్రావిడ పదంనుంచి ఏర్పడి వుండవచ్చు. మో.వి. <పర్ప
(పెళ్ల); పర్ప, పర్పట-.

అప్పడాలకట్ట చూ. అప్పడాలు.

అప్పడాలకొడుపు చూ. అప్పడాలు.

అప్పడాలు చూ. అప్పడము. వి. భక్ష విశేషం.

అప్పడములు > అప్పడాలు. లోప దీర్ఘక.

అప్పడాలకట్ట వి. అప్పడాలు ఒత్తటానికి ఉపయోగించే
గుండ్రతి కర్ర. అప్పడాలకొడుపు వి. అప్పడాలకర్ర.

అప్పడు చూ. అప్ప; అప్ప-డు. వి. కండ్రి. రాజ. వి. 1.88

క. అప్ప. కండ్రి, మారామహుడు; తు. అమ్మె; క. అప్పన; మ. అప్పజే; కొండ. అపాసి.

అవ్వణ రూ.చూ. అప్పన¹. వి. ఉత్తరపు, సెలవు.

అప్పన¹ రూ.చూ. అప్పనము. వి. 1. ఇచ్చట. కక. 2.216; 2. కానుక. ప్రభు. 2.18 వు.

అప్పనచేయ రూ. అప్పనసేయ. న.క్రి. ఇచ్చు. అప్ప గించు. అదీనంచేయ. రాజ.చ. 2.95. అప్పనసేయ రూ. చూ. అప్పనచేయ. న.క్రి. అదీనంచేయ. హరి.భా. 5.200. ఉర్దూ. 2.44.

అప్పన² రూ. అప్పణ. వి. అనుమతి, అజ్ఞ. బహుళ. 3.28, కక. 2.215.

నం. అజ్ఞాపన-. అజ్ఞ, అజ్ఞాపించటం; అర్పణ-. కానుక, అర్పించటం, తిరిగి ఇచ్చివేయటం ;

క. తు. అప్పనె. అజ్ఞ, న్యాయం, అనుమతి, సెలవు ; క. అప్పణె. అజ్ఞ.

<ప్రా. అప్పణ. అర్థ వివరి.

అప్పనచేయ రూ. అప్పన¹.

అప్పనము రూ. అప్పన¹. వి. 1. అప్పగించ, ఒప్పందం. దార.ఆది. 6.266; 2. వస్తు. దార.ఆను. 2.62; 3. కానుక. మార్క. 7.20, శరా. 5.119; 4. ఉచితం.

నం. అర్పణ-. సంపాదించటం, కానుక, ఇవ్వటం, తిరిగి ఇచ్చివేయటం; ప్రా. అప్పణమ్. కానుక; అ.మా. అప్పణ. ఇవ్వటం, కానుక ఇవ్వటం;

క. అర్పణె, అర్పణ. వినరటం, చేర్చటం, స్థిర పరచటం, ఉంచటం, కానుక ఇవ్వటం; తు. అర్పణె. కానుక; క. అర్పణమ్. అంకితం; మ. అర్పణమ్. ఉంచటం, అప్పగించటం, కానుక.

<ప్రా. అప్పణమ్.

అప్పనముగొను (-కాను). న.క్రి. వస్తుగా వుచ్చుకొను. హరి.భా. 5.6. అప్పనముచేయ న.క్రి. అదీనమందుంచు, అప్పగించు. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 2437.

అప్పనముగొను రూ. అప్పనము.

అప్పనముచేయ రూ. అప్పనము.

అప్పనసేయ రూ. అప్పన¹.

అప్పనాలదావ వి. అవ్యక్తుడు. అప్రయోజకుడు.

అప్పప్ప రూ. అప్ప.

అప్పము రూ. అపము. వి. భక్త్య విశేషం (ఉపవస్తుము, వెన్నప్పము మొ.). కాశీ. 7.185, ఉ.రా. 6.122.

నం. అపూప-. రాజ్ఞ; ప్రా. అపూయ, అపూవ; అ.మా. అపూప, అపూవ, అపూయ ;

క.తు. అప్ప. రాజ్ఞ; అప్ప. చేతితో ఒత్తటం; క. అప్పం, అపం, రాజ్ఞ; మ. అప్పమ్; ప్రా. అప్పా. పిల్లల తినుబండారం.

<నం. అపూవ > పూవ (ఋగ్వేదం); ఇంతకంటె అప్ప. (చేతితో ఒత్తు) అనే రాకుమనుంచి దీని వ్యుత్పత్తి సాదించటం మంచిది. <అప్య+అప్.

మూ.ప్రదా. *అప్ప-.

అప్పలము రూ.చూ. అప్పరము. వి. భక్త్య విశేషం. చంద్రా. 6.93.

అప్పళము¹ రూ.చూ. అప్పరము. వి. 1. భక్త్య విశేషం. ఉ. రా. 5.288; 2. బాలక్రిడా విశేషం. అష్టమ. క. 1-50 వు. 26 వం., కాళ. 3.33.

అప్పళము² వి. చరపు, ఆస్థాలనం.

నం. ఆ-స్థాల-. రాపిడి, చరపు, మర్దన; ప్రా. అప్పాల; మహా. అప్పాల(న). చేతితో కొట్టటం;

క. అప్పలిసు. కొట్టటం, దెబ్బ; తు. అప్పలి. అర చేతితో కొట్టటం.

<ప్రా. అప్పాల-.

అప్పళము³ అవ్య. శ్రీమంగా. ఆం.దా. 8.71.

<ఆ+పాళము. ఆ నమయం.

అప్పళించ న.క్రి. 1. తట్టు. చరపు. ఆస్థాలించు. దార.విరా. 2.7, చిత్ర దా. 5.23; 2. తట్టుకొను, అదిమివట్టుకొను. దార.సా. 1.18, వై.దా. 7.211; 3. అరమించు, కమ్ము. దా.రా. ఆర. 1.14, దీమ. 1.44; 4. తాకు, స్పృశించు. హరి.భా. 7.33; 5. అలడు, రాయ, అడ్డు. వేంక. వంచ. 4.391, శృంగై. 2.141; 6. కొట్టు. రాజ.వి. 3.65, పారి. 3.38; 7. మూయు, కప్ప. ఉ.రా. 2.201; 8. తుడుచు. ఉ.రా. 6.207; అ.క్రి. 1. యర్పించు, ఉత్పహించు, కమకించు. దార. విరా. 2.45.

నం. అస్థాలళ. అస్థాలన. దెబ్బ, చరపు; ప్రా. అప్పాలణం; అ.మా. అప్పాలణం. చేతితో నిమరటం. పీట మొ.వాయించటం; అవ. అప్పాల-ణ. (ఆస్థాలయతి);

క. అప్పలిసు, అప్పరిసు, కొట్టు, చరపు; తు. అప్పలిపుని; క. అప్పలి. గిలాబు చేసి నునుపు చేయు; మ. అప్పి.

<ప్రా. అప్పాల-.

అప్పళింక రూ. అప్పళించు. వి. చరపు. రామా. 7.168.

అప్పనము¹ రూ. అప్పిళము. అవ్య. 1. నిచ్చుట, నకరం. కక. 1.385, రాజవా. 4.119, క్రిడా. 86, ఆం.దా. 1.66; 2. బుద్ధున, న్యయంగా.

పో.చూ. నం. అభ్యాస-. అభ్యాసం, పోనఃప్రసంగం.

బహుళః <అద్యేనము > నం. అభ్యాస-.

అప్పనము² వి. 1. పొలంలోని నీరు కిందివైపుకు జారి పోకుండా అడ్డువేసిన మట్టిపెళ్ల; 2. దోడెల నడిమి చిన్న చాలున.

<అప్య+అనము. క. అర్పు.>తె. అప్ప. చేర్చు కలుపు.

అప్పా రూ.చూ. అప్ప.

అప్పాడున(న్) ఆ + పాటు-న(న్). క్రి.విది. దద్దాబుగా, ఉన్నపకాన.

అప్పిళము రూ.చూ. అప్పనము¹. అవ్య. 1. ఎల్లప్పుడు ; 2. నిజంగా.

అప్పీలు వి. మొర, మనవి, క్రింది న్యాయాధికారి తీర్పులోని లోపాలు చూపి న్యాయకోసం వై అధికారులకు చేసుకున్న విన్నపం.

అద్భు. పో. చూ. అప్ప. వి. తండ్రి. వేణు. శ. 12 ; అవ్య. 1
ఆశ్వనాశ్వాద్యం. పార్వ. 2.175 ; 2. హుజురాద్వీతక.

సిలా. 2.55 ; 3. వినుగును తెలుపుతుంది. రసిక. 3.59 ; 4. నంతాప నూచకం. రసిక. 3.59 ; 5. ప్రళంసార్థకం.

క. అబ్బ. అహా! అయ్యో! ప్రళంసను ఆశ్చర్యాన్ని నూచిస్తుంది; కు. అబ్బ; క. అప్పన్, అప్పా. కండ్రి, ఓ కండ్రి! ఆశ్చర్యాద్యర్థకం; అప్పాటా, అప్పాటా. ఆశ్చర్యాద్యర్థకం; మ. అప్పన్, కండ్రి; కొండ. ఎబ. కండ్రి; కుజ. అబ. కండ్రి, హరికుడు, ముత్తాక. పెద్ద వాడు, అదికుడు; ఒల్లా. అబ. కండ్రి; కుడు. అబ్బా. కండ్రి; బ్రా. అబ్బా. కండ్రి, అబ్బా. కండ్రి, కాక, గౌరవార్థక సంబోధన;

ముందా. నంతా. అబ. కండ్రి (చిన్న పిల్లల సంబోధన); దివెటన్ మొ. అఫ. మొ. కండ్రి; హిల్లా. ఓబా. కండ్రి; హిం. అబ్. కండ్రి; అబ్బాయిదో. మనిషి; మరా. అబ్బా, అబ్బా. పెద్దల సంబోధన; ఉ. అబ్బా. కండ్రి, ప్రారంభకుడు;

ఇం. అబ్బ. కండ్రి; లా. అబ్బన్. కేవుడు.

అబ్బకాడు వి. 1. అదాగ్యుడు, అదృష్టహినుడు. వేంక. పంచ. 4.262; 2. మూడుడు. బహుళ. < అబ్బకాడు; వ్య. అబ్బ అని నివ్వెరపోయేవాడు. అబ్బిడు వి. కండ్రి. బహుళ. 1.20. అబ్బిబ్బి వి. పితామహుడు; అవ్య. ఆశ్చర్యాద్యర్థకం. రసిక. 3.59.

అబ్బకాడు చూ. అబ్బ.

అబ్బిగాళ్ళ వి. వశవులు రాతినేలపై నడవటం వల్ల వడే మెత్త కాళ్ళ; పో. చూ. అబ్బెగాలు.

అబ్బిగించు అ.క్రి. కాకు, నహించు, ఓర్పు. కు.నం. 2.202, 10.563, 12.841, 848.

< అబ్బు + అ + గించు. అర్థ వివరి.; నూ.ని. ప్రకారం ఈ ప్రయోగం కు.నం. లోనే కనిపిస్తుంది. అందులో కూడా 'అబ్బిగించక' అనే ప్రయత్నం.

అబ్బిడు చూ. అబ్బ.

అబ్బిబ్బి చూ. అబ్బ.

అబ్బిమంచం వి. నాల్గు దిక్కుల వందే నాల్గు నక్షత్రాలు.

అబ్బిరకంఠాయి వి. సీసపురాయి (Galena, galenite, lead glance, blue, lead, lead sulphide).

అబ్బిరకం < నం. అత్రకమ్; సీసం అనే మూల ద్రవ్యానికి ఇది ప్రధాన ఖనిజం; కాని దీన్ని హిరపాటున అత్రకం (మైకా) రాయిగా గుర్తించటం వల్ల ఆ పేరు వచ్చి, అలాగే నిలిచిపోయింది.

అబ్బిరము గూ.చూ. అబ్రము. విణ. 1. అపారం, అమికం. అచ్చ.రా. 6.189; 2. ఆశ్చర్యకరం; వి. అద్భుతం, ఆశ్చర్యం.

అబ్బిరవడు చూ. అబ్బిరము.

అబ్బిరపాటు చూ. అబ్బిరము.

అబ్బిరము రూ.చూ. అబ్రము. వి. ఆశ్చర్యం, ఆశ్చర్యకరమైన కార్యం. ఉ.రా. 3.104, సీమం. 3.188; విణ. 1. అరిది, దుష్కరం. కళా. 5.189; 2. ఆశ్చర్యకరం, వింతమైనది, దళా. 3.211; 3. కొత్తది.

నూ. ని. దీన్ని అపూర్వ, అద్భుత శక్తాలనుంచి

సాదించింది.

అబ్బిరవడు రూ. అబ్రవడు. అ.క్రి. ఆశ్చర్యవడు. యయా. 2.18. అబ్బిరపాటు వి. అబ్బిరవడటం. ఆశ్చర్యం. మను. 2.28.

అబ్బె అబ్బ-ఎ. అవ్య. అనిష్టం, అనాదరం, మొ. దావాలను నూచిస్తుంది.

అబ్బెగాలు వి. శతవులు పారేడేటప్పుడు వంపుగా పెట్టిన కాలు. దళా. 8.185.

క. అంబెగాలు. పారాదటానికి నేలకు మోపిన (చేతులు) మోకాళ్ళు.

<క. అంబెగాల్ <క. అంబు. విస్తరించటం; లేదా <క. హంబు.

అబ్బెంద వి. వృక్ష విశేషం, ప్రేము (Calamus rotang). యయా. 4.25, 5.48.

క. అబ్బె. పిల్లలు వ్రాసుకునే కలాలు చెయ్యటానికి పనికివచ్చే చెట్టు; పో.చూ. హబ్బె. ప్రేము.

అబ్బెనము వి. అద్యానం, అలవాటు. కాశీ. 5.232, సీమం. 3.188.

నం. అభ్యాస. ఆవృత్తి, పరిశ్రమ, శిక్షణ, అలవాటు, పునశ్చరణ, అధ్యయనం, సైనిక శిక్షణ; ప్రా. అబ్బాస. పరిశ్రమ, శిక్షణ, పునశ్చరణ, అధ్యయనం; అ.చూ. అబ్బాస. పునశ్చరణ;

క. అబ్బెస; కు. అబ్బెస; క. అప్పియావమ్.

<ప్రా. అద్యాన- <నం. అద్యాన-.

అబ్బో అబ్బ + ఓ. అవ్య. ఆశ్చర్యాద్యర్థకం.

అబ్రవడు చూ. అబ్రము.

అబ్రము రూ. అబ్బిరము, అబ్బిరము. వి. ఆశ్చర్యం. ప్రధా. 1.56.

నం. అబ్ర- అంతులేనిది, ఆకాశం;

క. అబ్బిర. పెద్ద అరవు, ద్వని, వాంఛ.

<నం. అబ్ర- అర్థవివరి.

అబ్రవడు రూ. అబ్బిరవడు. అ.క్రి. ఆశ్చర్యవడు. అని. 4.56.

అభము రూ. అవము. వి. అశభం.

అభివి రూ. అపీము. వి. నల్లమందు, చెట్టు జిగురు, నిర్యానం. ఆం.రా. 2.304.

నం. అహిఫెనమ్. పాము విషం; అఫెనమ్. నల్లమందు; నే. అఫిమ్; ఔం. అఫెవా; హిం. అఫిమ్, అఫివో, అఫియాన్; గు. అఫె, అఫిమ్. నల్లమందు; అఫిసి. నల్లమందు తినేవాడు; మరా. అఫిన్, అఫిమ్. నల్లమందుసారం; అఫూ. నల్లమందు; అర. అఫ్యన్, అఫెయాన్, అఫిన్;

క. అపిని, అపిని, అప్పు, అఫెము, అఫిము, అఫు, అభిని, అఫిము. నల్లమందు; కు. ఓపిని; క. అపిని, అపిన్; కుజ. అఫు; పర్షి. అఫు; బ్రా. అఫిమ్;

గ్రీ. ఓపియన్, ఓపన్; చైనీస్. అఫుయంగ్.

<మరా. అపిన్.

అధిపాత వి. నల్లమందు పాలు.

అధిపాత చూ. అధిని.

అధిమావకతై మిశ్రస. వి. అర్కగౌరవంగల స్త్రీ. అధిమానవతి. బసవ. 5.53.

క. అభిమానగిత్తి. అధిమానవతి, నుకుమారి; మ. అభిమాని. గర్వి, అహంకారి.

<సం. అధిమాన- (అర్కగౌరవం)+కతై.

అమ చూ.చూ. అమ్మ. వి. స్త్రీ. భార.విరా. 2.100; ప్రకర్మ.

1. స్త్రీ నామాంక ప్రకర్మయం. దశా. 1.24; 2. ప్రేమాదర నూచకంగా కొన్ని పురుష నామాలకు కూడా అంతాగమం. కళా. 1.74.

అమకరం చూ.చూ. అమరము. వి. పదప వెనుక భాగం, కెదాపు.

అమక్కళమ్ వి. (వెల్లి) నందడి, కోలాహలం.

క. అమక్కళమ్, అమర్కళమ్ (అమర <సం. సమర.+కళమ్). యుద్ధకూపి, వెల్లిసందడి.

<క. అమక్కళమ్.

అమగము వి. అవహ్యం, కోత.

సం. అమగ్గ- చెదుదారి; ప్రా. అమగ్గ. చెదుదారి, కపాయం మొ. హేయ పదార్థం.

<ప్రా. అమగ్గ- అర్థవివరి.

అమంజి చూ. అమిజి. వి. వెట్టివని, హీనవృత్తి.

క. అమించి, అమంచి. వెట్టివని.

బహుళ: <అర. అమాన్. రక్షణ; అమ్మ-వి. రక్షితులు చేసే పని, వెట్టివని.

అమడ వి. జంట.

సం. యమళమ్; ప్రా. జమల. జంట; అ.మా. జమల. నరళరేఖలో ఉండటం, పరస్పరం కలిగివుండటం; జమలత్త. జంటగా వుండటం; మరా. అవలె, జావలె. కపలలు;

క. అమళ, జంట; కు. అమరు, అమళు. జంట, వెట్టింపు; క. యమళమ్. జంట, కపలలు; మ. యమళమ్. జంట.

<సం. యమళ-.

అమడకాయ వి. జంటగా ఉన్న కాయ. అమడకాయర మొగ్గ వి. జంటకాయర మొగ్గ. చంద్రా. 6.128. అమడపిల్లలు వి. బ.వ. కపలు. అమడమాటలు వి. బ.వ. 1. మడత మాటలు; 2. నవనవోద్యామాటలు; 3. శ్రేష్ఠవచనాలు. అమడలు వి. బ.వ. కపలు. రము. 6.42.

అమడకాయ చూ. అమడ.

అమడకాయ చూ. అమడకాయ. వి. గోళ్లగొండి జారికి చెందిన ఒకరకం కలుపుమొక్క (Cyanotis cucullata).

అమడకాయర మొగ్గ చూ. అమడ.

అమడపిల్లలు చూ. అమడ.

అమడమాటలు చూ. అమడ.

అమడలు చూ. అమడ.

అమడలు వి. శృంగరాస్య విశేషం.

సం. అంబుష్-; ప్రా. అంబుళ్ళ-;

క. అంబుడి; మ. అంబుడు; మ. అంబుట.

అమరు చూ.చూ. అమమ. చెనువల్ల కా.సం. 1073.

అమంరప్తా చూ.చూ. అమాంరప్తా. వి. చాపర వస్తువులు తాంబూలం మొ.వి ఉంచుకునే చిన్న కోలు, కోకలి.

అమయు పో.చూ. అమడు. అ.గ్రి. ఉబయ్యత్తమగు. ఉ.హా. 4.213.

క. పో.చూ. అమర్, అమయ. యుత్తమగు. కలి యుండు; నిద్దపరచు, నిద్దపించు; క. అమై. క్రమ పరచు, కలియుండు, నిద్దపరచు, అచరిణయోగ్యమగు, నెరవేర్చు.

<మూ.బ.ప్రా. *అమై-అయ్.

అమరకము చూ. అమరు.

అమరగాడు చూ. అమరము.

అమరవాయుశరము చూ. అమరము.

అమరవాయుట్రుడు చూ. అమరము.

అమరపుపాదు చూ. అమరము.

అమరము వి. 1. చేయిమంది పదాలలరు నాయకత్వం;

2. అవసరమైనప్పుడు సైన్య సహాయం చేసే నిబంధన మీద రాజు సామంతునికి ఇనాముగా ఇచ్చే భూభండం. కృష్ణ. 2.73.

క. అమరము.

<క. అమరమ్ <సం. సమరమ్.

అమరగాడు (-వాడు). వి. అమరం అనుదవిస్తూ రాజు సేవ చేసే భటుడు, యుద్ధభటుడు. బ.వ. చ. 3.9. 6. అమరక్కారన్. అమరవాయుశరము వి. అమరనాయకుని అధికారం. అమరవాయుట్రుడు వి. అమరపు గ్రామాలు వరి పొరించే వార.

అమరము చూ. అమరం, అమరాము. వి. పదప వెనుక భాగం.

క. అమరమ్. పదప వెనుకభాగం; పదప నడిపే రెడ్డు; మ. అమరమ్. పదప వెనుకభాగం; వినుగు వెనుకభాగం; వెనుక.

<సం. అపర-.

అమరపుపాదు వి. అమరం భాగంలో ఉండే చెక్క. అమరంగణ్ణ వి. అమరంవైపు చెక్కలమధ్య నీటిలో తల తూనికీ వీలుగా ఉన్న పల్లవుభాగం. అమరంబరువు వి. వెనుక బరువు.

అమరంగణ్ణ చూ. అమరము.

అమరంబరువు చూ. అమరము.

అమరలేమ వి. కేవలా స్త్రీ. కు.సం. 8. 127.

సం. అమర-(చావులేని)+తె. లేమ. మిశ్రస.

అమరాక వి. వెన్నుమీద రంపంగల పసుపురంగు చేప; పో.చూ. అమరము.

అమరాము చూ. అమరము. వి. పదప వెనుకభాగం.

అమరిక చూ. అమరు.

అమరించు చూ. అమరు.

అమరు అ.గ్రి. 1. ఒప్పు. భార. అది. 1.65, పారి. 2.36;

2. సరిపడు, కగు. భార. శాంతి. 1.240; 3. నిద్దమగు.

దార. ఆశ్వ. 1.40, ఉ. హ. 6.147; బహుళ. 4.4; 4. కలుగు. శృం.నై. 2.110; 5. కుదురు, అనుకూలమగు, వేంక. వంచ. 2.49; 6. నెరవేరు వలించు. మణిక. 2.113; అచ్చ. దా. 1.180; 7. బలించు, అబ్బు. దిల్ల. 2.84; 8. ఏర్పడు, పొనగు.

క. అమరు. నన్నిహితమగు, కలియు, గుంపుగూడు, కన్పించు, ఒప్పు, పేరుపొందు, అధివసించు, ఆధారపడు, ఎదుర్కొను, దాదించు; కు. అమరుని. కాంచించు, పరిష్కరించు, వట్టుకొను; అమవుని, ఎమెవుని. కాంతివశేయు, అడుచు, కౌగిలించుకొను; క. అమర్. వేచియుండు, కాంచించు, విశ్రమించు, పరిష్కరించు, గట్టిపడు, అభివృద్ధిచెందు, ఒప్పు, విస్తరించు, స్థిరపడు; మ. అమరక. అమగు, పుడుదుకొను, ఆశ్రయించు, ఉపశమించు.

<మూ.ద.ద్రా.* అమర్.

అమరకము వి. 1. అమరము; 2. అమరకుం, అమర్యులం; 3. ఈనాములు మొదలగు సాగుబడి పొలాలను సొమ్ము గానీ, దాన్యాల ముక్తాకుగానీ కవులు కదపాలు వ్రాసికొని అమర్యులం. క. అమరకె, అమరక్క. ఒప్పు, సరి పోవటం; అమరు-అకము. అమరక వి. 1. ఒప్పు, అందం. పాంచా. 4.5; 2. కుదిరిక, ఆనుకూల్యం. శకా. 3.112. క. అమరకె, అమరక్క. ఒప్పు, యుక్తక; క. అమరకైక్క. ప్రకాంతక. అమరీంచు న.క్రి. 1. నియోగించు. వేంక. వంచ. 1.172, పల్నా. 44; 2. చేయు, కావించు. ఇందు 2.12; 3. పెట్టు, ఏర్పరచు, రచించు. హంస. 2.205. అమరుడు రూ. అమర్చు. న.క్రి. 1. ఏర్పరచు; 2. చేయు, కావించు; 3. కాల్చు, దరించు; 4. కూర్చు, సంఘటించు, పెట్టు; 5. సిద్ధపరచు. క. అమర్చు, అమరసు. ఏర్పరచు, నిర్వహించు, కలుపు, అలడు, చేర్చు, దరించు, గట్టిగా పట్టుకొను, సిద్ధపరచు, చేయు, పొందు; కు. అమవు, అమర్చు, అమెవు. ఏర్పరచు, అవు, అడుచు, నాక్కిపట్టు, కౌగిలించు; క. అమర్తు. పని కల్పించు, స్థిరపరచు, కాంతివశేయు, అవు; మ. అమర్తు, అమర్తుక్కు. అడుచు, లోబరచుకొను. అమర్చు రూ.చూ. అమరుడు. న.క్రి. 1. ఏర్పరచు. భార.ఆది. 2.2, భీష్మ. 1.173, ఆను. 3.223; 2. చేయు, కావించు. భార.ఆది. 6.218, 7.140; 3. కాల్చు, దరించు. హర. 5.37, భక. 2. 456; 4. కూర్చు, సంఘటించు. ఇందు. 2.179; 5. సిద్ధపరచు. <ప్రా.తె. అమర్ + చు.

అమరుడు చూ. అమరు.

అమర్చు చూ. అమరు.

అమర్గ వి. పడవ వెనుకభాగం; గూడునుంది వెనుకగల భాగం.

అమలీలు వి. అటూ ఇటూ నరకులు మోసేవారు.

అమలు! రూ. అములు. వి. 1. ఆచరణ, పరిపాలన, ఆచరణ రోకి లేవటం; 2. విచారణ; 3. స్థానం, పదవి.

నే. అమల్లార్. అధికారి; అమల్. పదవి, పదవీ కాలం, గౌరవం, గొప్పదనం; మరా. అమల్. విధి, పదవి, అధికారం, పరిపాలన; హిం. అమల్. స్థానం, పని,

వ్యాపారం, అధికారం, ప్రభావం; ఉ. అమల్; అర. అమల్.

క. అమల్, అముల్. వరుల పక్షాన ఒక పోలంపై గానీ వ్యాపారంపై గానీ వెత్తనం.

<ఉ. అమల్.

అమలుచేయు న.క్రి. ఆచరణలోకి తెచ్చు. అమలుదాడు రూ. అమల్దాడు. వి. కాలాకాలో పన్ను వసూలుచేసే అధికారి, పోలీసు అధికారి, కహాశీలుదారు. అమల్దాడు రూ.చూ. అమలుదాడు.

అమలు! వి. మత్తు, మైకం.

గు. అమలపానీ. మత్తు.

క. అమలు, మత్తు, మైకం.

అమలుచేయు చూ. అమలు!

అమలుదాడు చూ. అమలు!

అమల్దాడు చూ. అమలు!

అమవన రూ. అమన, అమావాష, అమావాస, అమావాసి,

అమాశ, అమాశి, అమాష, అమాష, అమాన, అమ్మవాసె, అమాన. వి. అమావాస్య. భార.ఆది. 5.66, ఆను. 3.159.

సం. అమావస్యా, అమావాస్యా. కూడియున్న చంద్ర నూర్పులు గలది, కృష్ణ పక్షంలో చివరి దినం; అమావాసి. సామీప్యం; ప్రా. అమావసా, అమవస్సా, అమా వాసా. అమావాస్య; అ.మా. అమావస్సా, అమా వాసా, అమవస్సా; అవ. అమావాస; హిం. గు. అమాన; సిం. ఉమాసు; మరా. అవనీ;

క. అమావాసె, అమాసి, అమావాస్యె; కు. అమాసి; క. అమావాసై, అమావావి; మ. అమా వాస్యె; కొలా. అవునీ.

<సం. అమావాస్యా.

అమన రూ.చూ. అమనన.

అమహత్తు వి. వ్యాకరణ పరిభాష. మహత్తు పదమలను తెలిపేది; మహత్తు కానిది అమహత్తు, శ్రీ తిర్యగ్గదాలను కద్దిశేషదాలను తెలిపేది.

<సం. అ + మహత్ (వ్య. గొప్పదికాని).

అమాంభావా వి. స్నానాల గది.

హిం. హమామ్, హమ్మామ్. స్నానాల గది; ఉ. హమ్మామ్; పార. హమ్మామ్, హమామ్. వేడి నీళ్ల స్నానం; అర. హమ్మామ్.

<ఉ. హమ్మామ్ + భానా (చోటు).

అమానత్తు రూ.చూ. అమానత్తు. వి. న్యాయం. కాకట్టు. విశ్వ. క. 57.

అమానత్తు రూ. అనామత్తు. అమానకు. వి. ఒకరి అధీనంలో ఉంచబడిన సొమ్ము, న్యాయం.

నే. అమానత్. ప్రభుత్వం వసూలు చేసే మంకం; హిం. ఉ.పార.అర. అమానత్. నమ్మకం. న్యాయం; గు. అమానత్, అనామత్; మరా. అనామత్. న్యాయం, రోజువారీ లెక్కకురాని మొత్తం.

<ఉ. అమానత్.

అమావి రూ. అమానీ. వి. ప్రభుత్వ యాజమాన్యం, ప్రభుత్వ

యాజమాన్యంబి దూమి.

హిం. ఉ.పార. అర. అమానీ. ప్రదుర్వాదీనం ;

క. అమానీ. దర్మకర్తృత్వం ; న్యాసం ; వస్తు
జకాయవల్లగానీ మరే కారణంవల్లగానీ ప్రదుర్వ్యవహారమైన
దూమి, 'ఇజారా' కానిది, హక్కుదారు అదీనంలో లేనిది.

< ఉ. అమానీ.

అమావిగ్రామాలు వి. బ.వ. గుర్త కివ్వకుండా కలెక్టరు
అదీనంలో ఉన్న గ్రామాలు. అమావిబాజీబాబు వి. వస్తు
లేకుండా మేడిపాలు ఇచ్చే దూమి. ఉ. అమ్మి + బాబి +
బాబ్ ; బాబి (స్థితి) + బబ్ < ఉ. బబ్ (అంశం,
విషయం). అమావిభూములు వి. బ.వ. ప్రదుర్వ్యవహార
కలెక్టరు అదీనంలో ఉన్న దూములు.

అమావిగ్రామాలు చూ. అమాని.

అమావిబాజీబాబు చూ. అమాని.

అమావిభూములు చూ. అమాని.

అమావీ దూ.చూ. అమాని.

అమావీదస్త్రా దూ.చూ. అమాందస్తా. వి. మందు దినుసులు
తాంబూలం మొ. వి దంచే ఇనువకోలు, రోళరి.

అమాంతము చూ. అనామకు. వి. చిల్లర బేరం ; క్రి.విణ.
అకస్మాత్తుగా, హఠాత్తుగా.

హిం. ఉ.పార. అర. అమానత్. న్యాసం.

ఉత్పత్తిదారుకూ కొనుగోలుదారుకూ మధ్య చిల్లర
వ్యాపారి దళారిగా వంటూ, వస్తువుల్ని కొంతకాలంపాటు
మాత్రమే తనవద్ద ఉంచుకోవడాన్నిబట్టి అర్థవివరి. వచ్చి
వందవచ్చు.

అమాంతగాడు (-కాడు). వి. 1. చిల్లర బేరగాడు ; 2. నడి
కొల్లగాడు, హక్కు లేకుండా మధ్యవచ్చి ఆక్రమించేవాడు.

అమాంతముగా క్రి.విణ. 1. అనుకోకుండా, హఠాత్తుగా ;
2. మొత్తంగా, పూర్తిగా. అమాంతవర్తకుడు వి. దళారి, నడి
బేరగాడు.

అమాంతగాడు చూ. అమాంతము.

అమాంతముగా చూ. అమాంతము.

అమాంతవర్తకుడు చూ. అమాంతము.

అమాందస్తా దూ. అమాందస్తా, అమానుదస్తా. వి. రోలు,
రోళరి.

నే. హమామదస్తా. లోహంతో చేసిన చిన్న కల్పం ;
హిం. హమాందస్తా ; గు. హమాందస్తా ; ఉ. హమాం
దస్తా ; పార. అర. హమాందస్తా.

< ఉ. హమాందస్తా.

అమాంబావతు వి. బ.వ. 1. అన్ని రకాలు ; 2. అన్ని నంగ
కులు ; 3. నానా వస్తువులు.

< ఉ. హమా (మొత్తం) + పార. బాబత్ (అంశం).

అమాల్ దూ. అమాదు. వి. బాబుకాదు.

అమాల్కాదు దూ. అమ్మారికాదు. వి. పడవ కట్టివేసే
కాదు.

అమాల్తు దూ.చూ. జమారకు. వి. ప్రభుత్వకార్యాలయం.

అమాదు! వి. ఓడ లంగరు, లంగరు మోకు ; విణ. తయారైన,
నిర్దమైన.

హిం. అమాల్, నూల్ ;

క. అమాల్, అమ్మార్. ఓడ మోకు ;

పోర్చు.స్పా. అమ్మల్ ;

< పోర్చు. అమ్మల్.

అమాదుకాదు వి. మోకు.

అమాదు? వి. అమాదు రాయి, చేరులకు కట్టిది.

అమాదుకాదు చూ. అమాదు.

అమాలి వి. బరువులు మోసేవాడు.

గు. హమాలి. దోయి, బరువు మోసేవాడు, కూరిక -
మరా. హమల్. కూరివాడు ; ఉ. హమల్. బరువు
అర. హమ్మల్. బరువు మోసేవాడు.

< ఉ. హమల్.

అమావాష దూ.చూ. అమవస.

అమావాష దూ.చూ. అమవస.

అమావాసి దూ.చూ. అమవస.

అమావాసిట్టు వి. అమావాస్య చీకటి.

అమాళ దూ.చూ. అమవస.

అమాళి దూ.చూ. అమవస.

అమాష దూ.చూ. అమవస.

అమాష దూ.చూ. అమవస.

అమాష దూ.చూ. అమవస.

అమాషమట్టు వి. అమావాస్య చీకటి.

అమిజి దూ.చూ. అమంజి. వి. జీతబలైములు లేనివని
పెట్టికాకిరి ; విణ. జీతబలైములు లేనిది, పెట్టి.

అమిడిద వి. చిక్కుడు కుటుంబానికి చెందిన కలుపు మొక్క
(Alysicarpus moniflter).

అమిదం చూ. అముదము.

అమిరికం వి. ఒక రకం మామిడి ; అమృతంవలె తియ్యనిది.

< నం. అమృతమ్.

అమిరితి వి. ఒకరకం కలుపు మొక్క ; ఎంత తీసికొ
చావనిది.

< నం. అమృతీ.

అమిరె వి. కొయ్య కండలు పెరిగి, కళ్లు ఎర్రబడి, నీరుకా
కంటిజబ్బు.

అమిర్చికొను చూ. అమరు. స.క్రి. దక్కించుకొను.

అమితుమి వి. ఔసో కాదో ఏదో ఒకటి.

< నం. అమి (ఔను) + తు (కాని) ; ద్వని సామ్యం ;

అర్థ వివరి.

అమివ దూ. అమిన్, అమినా, అమిను, అమిను. వి
1. శిస్తు వసూలు చేసే చిన్న అధికారి ; 2. న్యాయాధికారి

తీర్పులలోని ఆస్తి జప్తులు చేలం మొ.వి అమలు జరిపే
ఉద్యోగి.

నే. అమిని. న్యాయస్థానం ; హిం. అమిన్. విశ్వన
నీయుడు, మంత్రి ; ఉ. అమిన్. దర్మకర్త, వివాద
గ్రస్తమైన ఆస్తి అజమాయిషీకై న్యాయస్థానంచేత
నియమితుడైన ఉద్యోగి, మధ్యవర్తి, న్యాయాధికారి.

క. అమిన, అమిన్. కాత్కాలిక జిల్లా రివెన్యూ
అధికారి, నట్ జడ్జి, మధ్యవర్తి. కోర్టుతరపున జప్తు చేలం

మొ. అమలు బరిపే ఉద్యోగి; కు. అమిన, అమినె, అమినెరు. శిస్తు బకాయాలు నిర్బంధంగా వసూలు చెయ్యటానికి నియమితులైన ఉద్యోగి; త. అమినా, అమినా, అమిన; మ. అమిన్. అధికారి, పంచాయతీదారు.

<ఉ. అమిన్.

అమోఘ రూ. అమోఘుడు, హంబీర, హంపీర, హప్పీర. వి. రాగ్యవంతుడు, కూడుడు. మెకంజీ నం. 2. పొట్లపాడు 118, 119 ప.

హం. మరా. ఉ. పార. అర. అమిర్. దనవంతుడు, నాయకుడు, ముఖ్యుడు, ఉదారుడు, శాసకుడు, నర్తారు.

<ఉ. అమిర్.

అమోఘ(రు) రూ.చూ. అమోఘ.

అముజ రూ.చూ. అవుజ. వి. బురద.

అముడు వి. అంచులో చిట్ట చివరి భాగం.

అముడు రూ. అమడు. వి. అమృతం నైవేద్యం.

నం. అమృత-; ప్రా. అమయం, అమిఅం, అమయం; శార. అమదం; అవ. అమయ;

క. అమర్తు, అవర్తు; కు. అమర్త; త. అమతు, అమదు, అమదు.

<త. అమరు.

అముడువడి పో.చూ. అమృతవడి; అముడు+పడి. వి. నిత్య నైవేద్యం. ద.హం.రా. 4.1288. క. అమృత. అమృతం, సోమరసం; కు. అమర్త; త. అమతుపటి. అన్నం; అమతుపట్టె. వడ్డన; అమతు. అమృతం, అన్నం, నైవేద్యం; అమతం, అమర్తు. అమృతం, అన్నం; అమృ. అన్నం; నం. అమృత-; అ.చూ. అమత, అమయ, అమయా; పా. అమత; అవ. అమయ, అమిఅ. <ర. అమరువటి; నం. అమృత (ఆహారం)+తె. పడి (కాల). మిశ్రన.

అముడువడి చూ. అముడు.

అమురుదండె వి. మగ్గం తొట్ల కట్టటానికి ఆధారంగా మగ్గానికి వైన అమర్చిన కొయ్య.

అములు రూ.చూ. అమలు.

అమృతవడి పో.చూ. అముడువడి. వి. నిత్యనైవేద్యం.

అమృతపాణి వి. ఒక జాతి అరటి వండు.

క. బాణ. అరటి; కొడ. బాలె; కు. బారె, బాలె; త. వాలయ; మ. వాల; కోట. వాగ్, వాయ్, వాణ్; కొడ. పాలే.

<నం. అమృత-+మూ.ద్రా. *పాణ్; అమృతం వరె తియని అరటి.

అమేష రూ.చూ. హమేషా. క్రి విణ. ఎల్లప్పుడు, శాశ్వతంగా.

అమేషా రూ.చూ. హమేషా.

అమ్మగమ్మ చూ. అమ్మగ్ దమ్మగ్. వి. లోకాది రామాయణం, మాటామంఠి.

అంప అనుచిత విధానం చూ. అమ్మ! విణ. బాణ సంబంధమైన. భార. ఉద్యో. 2.136; వి. బాణం.

క. అంబు. బాణం; కొడ. అంబి. కు. అప్ప, అంబు;

త. అప్ప. విణ.; మ. అంపు. బాణం, ఈక; కోట.

అంబ్, అమ్; కొడ. ఒబ్; కొండ. అమ్; కుణ. అంబు. వి. బ.వ.; ఆవ్క. బాణం, బాడాగ్రం; కువి. అంబు (బ.వ. ఆవ్క) బాడాగ్రం; వర్ణ. గడ. అంబ్;

పో.చూ. నం. అంబ్. పోవ.

<మూ.ద.ద్రా.* అమ్మె-

అంపకట్టె వి. బాణం. అము. 6.74. అంప+కట్టె. బాణంగా చేయబడిన కట్టె; ఇనుప ములుకులకు బదులు గట్టి కొయ్యకే మురికి చెక్కి బాణంగా వాడే అలవాటును బట్టి వచ్చివుంటుంది. అంపకయ్యము వి. బాణయ్యం. అంపకాడు వి. విలుకాడు, విలువిద్యలో నేర్పరి. అము. 4.246. క. అంబుగాఱ. అంపకోల వి. బాణం. భార. శల్య. 1.248, శృం.నై. 8.189. అంపగణి (-కణి) వి. బాణానికి చివర కట్టే పక్షి ఈక. అంపబిచ్చు వి. బాడాగ్ని. అంపకప్ప వి. బాణం తగలకుండా తప్పించుకొనే నేర్పు. వాల్మీకి. 2.95, కకుత్స్థ. 4.57. అంపదొన వి. అంబుల పొది. రాజవా. 2.46. క. దొణె, దొణె; త. తూణె. అంపపెట్టు వి. 1. బాణ పాతదూరం. భార. ద్రోణ. 4.228; 2. బాణపుడెబ్బ. అంపపొది అంప+పొది. వి. అంబులపొది. భార. భీష్మ. 1.106. క. పొదె, పుదె; త. అంపుప్పట్టిల్. అంపపోకడ వి. బాణ గమనం, బాణ వ్యయం. వై.బా. 5.32. అంపముల్కి వి. బాణపుటలుగు. చంపా. 3.23. అంపణి వి. బ.వ. బాణ పరంపర. భార. ఆది. 4.202, భీష్మ. 2.305; వి. బాణం. ఇందు. 2.184. పో.చూ. క. అంపజా-త్-తూణె. అంబులపొది; మ అంపజ. అంప+పజ (నమూహం). అంపవెల్లి వి. బాణ ప్రవాహం, బాణ నమూహం. పి. శకుం. 8.188. అంపసానకట్టె (-సాన+కట్టె). వి. బండి ఇరుసుకు నొగకు కలిపి కట్టే కర్రలు. అంపసాల వి. ఆయుధకాల. <అంప+నం. కాలా.

అంపకట్టె చూ. అంప.

అంపకము చూ. అంప.

అంపకయ్యము చూ. అంప.

అంపకాడు చూ. అంప.

అంపకోల చూ. అంప.

అంపగణి చూ. అంప.

అంపబిచ్చు చూ. అంప.

అంపకప్ప చూ. అంప.

అంపదొన చూ. అంప.

అంపపెట్టు చూ. అంప.

అంపపొది చూ. అంప.

అంపపోకడ చూ. అంప.

అంపముల్కి చూ. అంప.

అంపణి చూ. అంప.

అంపవెల్లి చూ. అంప.

అంపనమ్మ వి. దొనె మొద్దు పగలకుండా దిగించిన ఇనపకట్టు.

క. అమ్మి. పడన; అమ్మిగ, అమ్మిగ, అమ్మిగ.

పడన నడిపేవాడు; కు. అంబిగారె; త. గెమ్మి.

చిన్న పదవ; మ. అప్పు-ప్పొట్టు. పదవ నడిపేవాళ్ళపాట;
పో.చూ. మరా. అమ్మి, అమ్మెకరి. పదవ నడిపేవాడు.

అంప < క. అంబి + వన్ను < వన్నె (మీట).

అంపహావకణ్ణి చూ. అంప.

అంపహరి చూ. అంప.

అంపాచారము వి. దాదాపాతం, జలప్రవాహం. వి.ప. పూ. 7.68.

నం. అంబు. నీరు + ఆసార. ప్రవాహం;

క. ఆచారము < నం. ఆ-సార-. జడివాన.

అంప + ఆచార. దాద వర్షంలాంటి జడివాన; ఆసార
> ఆచార. అతి విరళమైన దావం; దీనికి మరో ప్రయో
గం లేదని చూ.ని.; అంబు. నం. నీరు, తె. దాదం; నం;
అంబు కు అనుచిత పాదేశం; నం. అంభర్పూర. శబ్ద
రచనవి అం. వా.

< అంప + నం. ఆసార-.

అంపి వి. నీరు.

నం. అంబు. నీరు.

< నం. అంబు.

అంపించు చూ. అంపు.

అంపించుకొను చూ. అంపు.

అంపియ దూ.చూ. అంపె.

అంపు వి. పొడువ, నిడివి - దాని కొంత.

అంపు చూ. అనుప. న.క్రి. 1. పోవునట్లు చేయు, పంపించు.
మను. 5.28; 2. ఆజ్ఞాపించు; వి. 1. యుద్ధాదులకు
పోయేముందు చేసే ఉత్సవం. దశకు. 8.56; 2. అమ్మ
వారిని సాగనంపేటప్పుడు చేసే ఉత్సవం. ఆం.దా. 1.143.

క. అనుప్పు. పంపించు.

అంపకము వి. పంపించటం, పీడ్చొల్పటం. మృ. వి.
3.69, హంస. 4.8. క. అంప. పంపించటం, పీడ్చొల్పటం;
క. అంపకం. అనుజ్ఞ; అనుప్పు. సాగనంపు; మ.
అనుప్పుక. వగారవంగా సాగనంపు. అంప + అకము.
అంపించు న.క్రి. పంపించు. ఉ.రా. 7.50; పల్నా. 37.
మ. అనుప్పు. (< √ అన్ + ప + ఇంచు; అంప +
ఇంచు). < మూ. బ్రా. *అన్ (కడలు). అంపించుకొను అ.క్రి.
పంపునట్లు చేసికొను, పెంచు వచ్చుకొను. కటక్తు. 3.139, దగా. 2.113. అంపుదోడు వి. ప్రయాణమందలి
కోడు, యాత్రా నహాయుడు.

అంపుకొను న.క్రి. పంపు.

< ? పంపు + కొను.

అంపుదోడు చూ. అంపు.

అంపె దూ. అంపియ. వి. చింపిగుళ్ళ ('అంపెలుగట్టి' బ.వ.
లోనే ప్రయోగం). సిం. ద్యా. 10.71.

అంపకళము చూ. అంబరి. వి. 1. జావ. బనవ. 5.265;
2. అంబరివరి కాచిన రుచ్యమైన పదార్థం. కాశీ. 7.185.

క. అంబకళ, అంబలి, అంబిల, మొ. < నం.

అమ్మి. దాని వరి మొ. పిండితో కాచి ముట్టిగ వులును
కలిపిన జావ; గు. అంబలి.

< అంబ(రి) + క(ల)కము.

అంబడుకుత్తి వి. కోం శరీరం కలిగి పొలుసులు లేని ముదురు
నీలిరంగు చేప (Mene maculata).

అంబటికాడ వి. ఒక రకం కలుపు మొక్క (Trianthema
portula castrum).

అంబటికాయ వి. సాగే శరీరం, కండలు, లోపల బుద్ధగల
నల్లటి పెద్ద పీక.

అంబటిగెట్టాకు వి. అంబటికాడ.

అంబటిచేయి చూ. అంబరి.

అంబటికోరిగాడు చూ. అంబరి.

అంబటిపోచమ్మ చూ. అంబరి.

అంబటిప్రాద్ధు చూ. అంబరి.

అంబటిమోడు దూ. అంబరిమోడు. వి. ఒక రకం కలుపు మొక్క
(Trianthema monogyna).

అంబటిలి చూ. అంబరి.

అంబడ దూ.చూ. అంబాళము.

క. అంబాడె, అమ్మె; రి. అంబడె, అమ్మె;

క. అంబిరమ్, అంబళమ్, అంబయమ్; మ.
అంపళమ్, అంపాళమ్;

సిం. ఆమ్రాతక, ప్రా. అంబాట-.

< ప్రా. అంబాట-.

అంబడిలేకి దూ. అంబడి లేడు. వి. నన్నటి లోక ఎనిమిది
రెక్కలు కలిగి ఆకువలె పల్లగా ఉంటే రెల్లటి చేప.
చూ. జీకి.

అంబడిలేకు దూ.చూ. అంబడి లేకి.

అంబం దూ. అమ్మం. ఏకిన కర్వాక పొడుగ్గా చుట్టిన ఉన్ని.

అంబరంవల్లి వి. బ్రచేని, బూదరేడి (Capparis
divaricata).

అంబరహి వి. మామిడిపండ్ల రసం.

< నం. ఆమ్ర + రస-.

అంబరు వి. 1. ఒక విధమైన పరిమళ ద్రవ్యం. హంస.
5.514; 2. పసుపు రంగు.

నం. అంబర- పరిమళ ద్రవ్యం;

ఉ. పార. అర. అంబర్;

క. అంబర; క. మ. అంపర్. అంబెర్.

< ఉ. అంబర్.

అంబర్చెర్లా వి. ఏకాంబరం అనే ఆయన కయారు చేసిన మర
రాల్పం.

అంబర్హాలు వి. అంబర్చెర్లా మీద వడికిన నూలు.

అంబలము పో.చూ. అలలము. వి. కల కల ద్వని.

పో.చూ. క. అంపల్. నింద.

అంబరి వి. 1. జావ, పులిజావ. వేంక. పంచ. 1.588;
2. గంజి. ఆము. 1.81.

నం. అమ్మికా. పులిసినది; అమ్మి. పులిపెరుగు,
పులిమజ్జిగ;

క. అంబలి, అంబకల, అంబిల, అంబులి, అమ్మి.
కమిడ జావ, కోడి గ్రుద్దులోని రెల్ల సొనపంటి జిగట
పదార్థం; మ. అంబులి. కమిడజావ, జిగురు పదార్థం;
క. అంపలి (< తె. అంబలి). కమిడజావ;

ఓబెల్డ్; కొలా. అంబ. అన్నం; అంబల్. ఆహారం; నా. అంబల్. అన్నం.

<నం. అన్నం.

అంబలిచేయి వి. అంబలి రాగే చెయ్యి, కుడి చెయ్యి. అంబలి కోరిగాడు (చోరి + కాడు) వి. (అంబలి కొంగి రించే) ఒక రకమైన పక్షి. హంస. 3. 12. అంబలి పోవమ్మ వి. గవ్వలంక హక్కులు దూర దూరంగా లేచే ఒక రకం మళాచి. అంబలిప్రాద్దు వి. అంబలి రాగే వేళ, మర్యాహ్నం. అంబలిచేయి వి. అంబలి రాగే వేళ. <అంబలి + నం. వేలా (వహార లోపం). అంబలిపెట్టు అ.క్రి. (వరుగు మొ. వాటికి) గంజిపెట్టు.

అంబలిపెట్టు చూ. అంబలి.

అంబలిమాడు రూ.చూ. అంబలిమోడు.

అంబలిము రూ.చూ. అంబలిము.

అంబల్లి వి. ఆమాయకుడు. అం. దా. 3. 12.

నం. అంబల్లి. బ్రాహ్మణునికి వైశ్య స్త్రీయందు జన్మించినవాడు, వైశ్యుడు; మావటివాడు; ప్రా. అంబల్లి. దేశనామం; అ.మా. అంబల్లిహ; క. అంబలి. మంగలి, వైశ్యుడు; క.మ. అంబల్లిన్. మంగలి.

<నం. అంబల్లి. (అర్థ వివరం).

అంబా రూ. అంబే. వి. ఆవుల ఆవుదూడల ద్వన్యను కరణం.

క. అంబా, అంబే, అంబ్యా, అమ్బా; కు. అంబా, అంబే, అంబో; క. అమ్బా; మ. అంబ, అమరుక. ఆరువు, పాట; నం. హంబా.

అంబాడు అ.క్రి. పారాడు, పాట.

క. అంబే, అంబ, అంబు, పాట.

అంబారపిడుక చూ. అంబారము.

అంబారము రూ. అంబారు. వి. 1. దాన్యరాశి, కుప్ప; 2. పంటలో ప్రదుక్త్యవారి రాగం.

హం.క. అంబార్. కుప్ప, పోగు; అంబార్ ఖానా. గిడ్డంగి; కు. అంబార్. కుప్ప; మరా. అంబర్, అంబార్. దాన్యపు కొట్టు; పార.అర. అంబర్. కుప్ప, మొత్తం, గిడ్డంగి;

క. అంబార్. గడ్డివామి; క.మ. అంపారమ్. కుప్ప, వరికుప్ప, దాన్యపు గిడ్డంగి.

<క. అంబార్.

అంబారపిడుక రూ.చూ. అంబారుపిడుక.

అంబారి రూ. అంబారీ. వి. ఎనుగుమీది పీఠం, చాడోలు. రంగా. చ. 1.161.

హం. అంబారీ, అమారీ; క. అమారీ, అమ్మారీ; పార. అమారీ; అర. అమ్మారీ;

క. అంబారీ; కు. అంబారి, అంబరి; క.మ. అంపారి.

<క. అమ్మారీ.

అంబారిదండే వి. ముగ్గం రాళ్ల కట్టటానికి ఆధారంగా ముగ్గానికి వైన అమర్చిన కర్ర, అమరు దండే.

అంబారిదండేకాడు వి. అచ్చుకు ఆధారంగా అంబారి దండేకు వేసిన పాడుగులాడు.

అంబారీ రూ.చూ. అంబారి. వి. ఎనుగుమీది పీఠం, చాడోలు.

అంబారీలు వి. గోమార్లు; చూ. అంబారు పిడుక.

అంబారు రూ.చూ. అంబారము. వి. దాన్యపు రాశి.

అంబారుఖానా వి. సామాను కొట్టు. మెకం. నం. 13. పు. 64.

<క. అంబార్ + ఖానా (కొట్టు). అంబారుపిడుక రూ. అంబారుపిడుక, అంబారుపిడుక. వి. వశవులను అంది పట్టి రక్తం పీల్చే వరుగు, కొడుక. క. అంబారే, ఎందు కొయ్యలో ఉండే వరుగు; అంబారుట్ట. కొడుక; పో.చూ. కు. అంబారు. అంబారుపిడుక రూ.చూ. అంబారు పిడుక.

అంబారుకాదాలు వి. మట్టిలో ఉండే చిన్న వరుగులు.

అంబారుఖానా చూ. అంబారు.

అంబారుపిడుక చూ. అంబారు.

అంబారుపిడుక చూ. అంబారు.

అంబారి రూ.చూ. అంబారము.

అంబారిము రూ.చూ. అంబారము.

అంబారు వి. పల్లెచారి పాటలు.

అంబారము రూ. అంబర, అంబరము, అంబాల, అంబాలము.

వి. ఆమ్రాకం, కపీకనం, నల్లమామిడి (Spondias mangifera). రం.రా. ఉ. 116 పు. 15 పం.

నం. ఆమ్రాకక; ప్రా. అంబారుకో;

క. అంబాడె, అమరే, (అమ్మెకాయి, వ్యవ.)

<అంబాడె; కు. అంబాడె, అమరే; క. అంబిరమ్. అంబిరమ్, అంబయమ్; మ. అంబళమ్, అంపా లమ్; పో.చూ. కు. అంబేటి. ఒక జాతి చెట్టు.

<ప్రా. అంబారుకో.

అంబు రూ.చూ. అమ్ము. వి. 1. దాణం. చమ. 1.25; 2.

మేదరవాడివద్ద ఉండే దాణంవంటి ఇనప వనిముట్టు; 3. బలపం; 4. భద్రకార్యాల్లో దీపానికి నూనెవేసే దంబువల్ల.

అంబులపాది చూ. అంబపాది. వి. దాణములుంచే పాది.

అంబుదబ్బి వి. కాడు కట్టిన వింటి బద్ద.

అంబుదబ్బి చూ. అంబు.

అంబువక్కెర వి. మత్స్య విశేషం.

బహుళ: <అంబు + వక్కెర (దాణం వలె ఉండే చేప).

అంబులపాది చూ. అంబు.

అంబులోక వి. కింద తెలుపు వైన నలుపు తెలుపు, పొట్ట కింద మచ్చలు గల చేప.

అంబెడ్డి వి. అంబెడ్డులాటతో ఎద్దుగా నటించే శిశువు; వ్య. పారాడే ఎద్దు.

అంబెడ్డులాట వి. బాలక్రిడా విశేషం (చేతులూ మోకాళ్లు నేల కానించి ఎద్దుల్లాగా పారాడుతూ ఆడే ఆట).

అంబెడ్డులాట చూ. అంబెడ్డు.

అంబే రూ.చూ. అంబా.

అంబేడ వి. ఆమాయకుడు, పిరికివాడు. పద్య. 3.57, సారంగ.

చ. 2.56, చంపూ. 2.25.

క. అమ్మ, అమ్మ. పొరువం, పరాక్రమం, పరాక్రమ వత్తం; అమ్మ. పొరుకుడు; ఊ. అమ్మై. పొరువం.

అంబు+విద (విదు=అదృశ్యమగు; పొరువం లేని వాడు); లేదా అమ్మ(కి)+వేద (పొరుపానికి వేద).

అమ్మ! య. అమ, అమ్మా. వి. కర్తి. దాగ. 1.10; ప్రకృ.

1. పూజ్య స్త్రీ వాచకం, పూజ్య స్త్రీ సంబోధన. దాగ.ఆది. 8.4, దాగ. 10, పూ. 184, 1742, పారి. 1.75; 2. సాధారణంగా స్త్రీ నామాల కుద చేరే ప్రకరణం. ఉదా. నీకమ్మ, వెంకమ్మ, మొ.; 3. పరుష నామాలకు కొన్నింటికి చివర ప్రేమాదర సూచకంగా చేరే ప్రకరణం. ఉదా. కృష్ణమ్మ, నాయడమ్మ, మొ.; ఆళ్ళ. 1. ఆళ్ళర్క సూచకం. విజయ. 2.73; 2. వాక్యలకు సూచకం. దళా. 6.35.

క. అమ్మ, అమ్మై, అమ, అవ్, అవె, అవ్వ, అవ్వె (<సం. అంబా). కర్తి, స్త్రీ నామాంక ప్రకరణం. స్త్రీ సంబుద్ధి, పూజ్యస్త్రీ, అవ్వ, గ్రామదేవత, ఆహా, అమ్మో; మ. అమ్మ. కర్తి, పూజ్యస్త్రీ; క. అమ్మ. కర్తి, ఆళ్ళర్క సంబోధన కరుణ సూచకం; అమ్మ. ఆళ్ళర్కార్కం; అమ్మన. కర్తి; అమ్మనె. ఆళ్ళర్కార్కం; అమ్మనె. కర్తి; అమ్మటి. ఆళ్ళర్క కరుణోపశమన సూచకం; అమ్మలో. కర్తి; అమ్మై. కర్తి; అమ్మైయో. ఆళ్ళర్కార్కం; అంపా. కర్తి; అంపిత్తె. పార్వతి, కర్తివంటిది; మ. అమ్మ. కర్తి, దేవత, అమ్మమ్మ, విషాద సంకేత సంగ్రహ సూచకం; కోట. అమ్మోర్. అమ్మ, అమా. కర్తి, దేవత; గోం. అవ్వల్-అవ్వనా-అవ్వహొ, కర్తి; కొండ. అమ్మ. స్త్రీ, భార్య; కుజ. అమ. మేనత్త, మేనమామ భార్య, గృహిణి, కన్య, పూజ్యస్త్రీ; కువి. అమ్మ. మేనత్త, అత్త; వర్తి. అవ్వ. పితామహి; కొలా. అమ్మ, అమ్మ. కర్తి; నా. అమ్మతాక. కర్తిదండ్రులు; అయ్య. స్త్రీ, భార్య; ఓల్లా. అన్నల్. స్త్రీ; ద్రా. అమ్మ. కర్తి, అవ్వ, పూజ్యస్త్రీ సంబుద్ధి;

సం. అంబా. కర్తి, పూజ్యస్త్రీ; పా. అమ్మ; పా. అమ్మ; అ.మా. అమ్మ, అమ్మగా, అమ్మా; అప. అమ్మ.

<పా. అమ్మా (కలికాపాదముంది ద్వంద్వసూచకం); ఈ పదానికి సమీప రూపంలో ఉన్న పదాలు అనేక ప్రపంచ భాషల్లో కనిపిస్తున్నాయి; దీని పట్టుహోర్వోత్తరాలు తెలుసుకోవటం కష్టసాధ్యం.

అమ్మక య.చూ. అమ్మక్క, అమ్మకచ్చెల్లి య.చూ. ఆళ్ళ. ఆళ్ళర్క సంతాపాది సూచకం. విజయ. 1.70, దళా. 7.59, క్రీడా. 46. అమ్మక్క య. అమ్మక. ఆళ్ళ. ఆళ్ళర్క ప్రశంసా విషాదాది సూచకం. రం.రా. 1.75 పు. 12 వం., చంద్రా. 1.86, విజయ. 1.41. క. అమ్మకో. కరుణ సూచకం. అమ్మక్కరో అమ్మ+అక్క+రో; య. అమ్మక్కరో. ఆళ్ళ. ఆళ్ళర్క సూచకం. దుక్కా. 5.88. అమ్మక్కరో య.చూ. అమ్మక్కరో. అమ్మక్కలు య. అమ్మంక్కలు. వి. బ.వ. స్త్రీలు (తల్లిలు అక్కచెల్లెండ్రు - ఆక్షేప సూచక ప్రయోగం). సారంగ. చ. 2.80. అమ్మగారు వి.

1. కర్తి; 2. పూజ్యస్త్రీ; 3. దేవత; 4. స్త్రీ నామాంకాన చేరే గౌరవ వాచకం. ఉదా. నీకమ్మగారు. మొ. కళ. 3.358. అమ్మచ్చెల్లి య. అమ్మచ్చెల్లి. ఆళ్ళ. అమ్మో! ఆహా! ఓహో!... ఆళ్ళర్క సంతాపాది సూచకం. దాగ.గం. 3.357. చంపూ. 1.25. కుక. 2.104. అమ్మదుగులు వి. బ.వ. అంగారంలో అమ్మవారి పాదల్లాగా చేసి, దారం గుచ్చి, స్త్రీలు సంతానం పొందితే ఆదరణం. అమ్మ+అదుగులు. పోలేరమ్మ అదుగులు. కసా. 4.87. అమ్మకర్తి పో.చూ. అమ్మవారు. వి. గ్రామదేవత. అమ్మమ్మ వి. 1. కర్తి కర్తి, మారామహి; 2. పూజ్యస్త్రీ; ఆళ్ళ. ఆళ్ళర్క ప్రశంసా విషాదాది సూచకం. ముడిచా. 1.45. క. అమ్మమ్మ, అమ్మమ్మ, అమ్మమ్మ. అమ్మ, అమ్మ; ఆహా! అమ్మో!; య. అమ్మమ్మ. ఆళ్ళర్కార్కం సూచకం; క. అమ్మమ్మ. ఆళ్ళర్కార్కం; మ. అమ్మమ్మ. శోక సంశయ సంగ్రహ సూచకం. అమ్మయ్య య. అమ్మయ్యో. ఆళ్ళ. 1. దుఃఖ సూచకం (వ్య. కర్తి, కండ్రి; ఓ కర్తి, కండ్రి!). కుడిచా. 3.82; 2. ఆవక సుంది ఉపశమన సూచకం; వి. ఉపాధ్యాయుని భార్య. అమ్మయ్యో య.చూ. అమ్మయ్య; అమ్మ+అయ్య+ఓ ఆళ్ళ. ఆళ్ళర్క భయాది సూచకం. అమ్మరో య. అమ్మరో. ఆళ్ళ. 1. ఆళ్ళర్క ప్రశంసాది సూచకం. దాగ.విరా. 3.37, పాంచా. 5.76 (వ్య. ఓ కర్తి!); 2. దుఃఖ సూచకం. అమ్మరో య.చూ. అమ్మరో. ఆళ్ళ. ఆళ్ళర్క ప్రశంసాది సూచకం. పల్నా. 42. అమ్మలక్కలు య.చూ. అమ్మలక్కలు. కుక. 4.35. అమ్మల్లి ఆళ్ళ. వాక్యలకు సూచకం. అమ్మవారు పో.చూ. అమ్మగారు. వి. 1. దేవత. గ్రామదేవత, గంగకర్తి. కళా. 5.46; 2. గౌరవనీయురాలు; 3. మహాచి (మహాచివంటి అంబురోగాలు అమ్మవారి వల్ల వస్తాయని సామాన్య ప్రజల నమ్మకం). క. అమ్మన పరు. గ్రామదేవత, పూజ్యురాలు, మహాచి; తు అమ్మోరు. దేవత, గ్రామదేవత; క. అమ్మై. మహాచి, ఆటంకం. అమ్మాయి వి. 1. చిన్నపిల్ల; 2. కుమార్తె. క. పో.చూ. అమ్మాయి. మారామహి; మ. పో.చూ. అమ్మాయి. పినకర్తి, పెత్తల్లి; మేనమామ భార్య, పిన కండ్రి పెత్తండ్రి భార్య; అత్తగారు (అమ్మాయి అనేది మొదట్లో స్త్రీ నామాల కుద సంబోధనలో చేరి క్రమంగా వాక్యలకు సూచక ప్రకరణంగా పరిణమించింది); అమ్మో ఆళ్ళ. ఆళ్ళర్క ప్రశంసా భయాది సూచకం.

అమ్మ? వి. స్తనము, చన్ను.

క. అమ్మి, అమ్మిన్ని. స్తనం; తు. అమణి, అమని, ఉమని; క. అమ్మయ్; మ. అమ్మిన్ని.

అమ్మం య.చూ. అంబం.

అమ్మక చూ. అమ్మ!.

అమ్మకచ్చెల్లి చూ. అమ్మ!.

అమ్మకవువన్న చూ. అమ్మకము.

అమ్మకము అమ్మ?+అకము?; చూ. అము?. వి. అమ్మటం. అమ్మడు. అమ్మకపు పన్ను. వి. ప్రతి రూపాయి అమ్మకం మీద వేసే పన్ను.

అమ్మక్క చూ. అమ్మ!.

అమ్మక్కరొ చూ. అమ్మ!.

అమ్మక్కరో చూ. అమ్మ!.

అమ్మక్కలు చూ. అమ్మ!.

అమ్మక్కదమ్మక్క వి. మోనం.

అమ్మగారు చూ. అమ్మ!.

అమ్మచెల్లె చూ. అమ్మ!.

అమ్మదుగులు చూ. అమ్మ!.

అమ్మణ్ణి చూ. అమ్మ! వి. అనుగుదిర్గ.

క. అమ్మణ్ణి, అమ్మి, ప్రేమాన్నదురాలు; అమ్మ, అమ్మ, 'ఇదిగో విను!' అనే అర్థంలో పాదపూరక శబ్దం; క. అమ్మణ్ణి, పూజ్యస్త్రీ నంబుద్రి; అమ్మ, ఇదిగో; పో, చూ. అణ్ణి, వదిన; మ. అమ్మిణ్ణి, ప్రేమాన్నదురాలు, అనుగుదిర్గ, తల్లి, దార్య.

<క. అమ్మణ్ణి, అమ్మ + అణ్ణి (ప్రేమాన్నాచక సంబోధన);

రేచా <క. అమ్మణ్ణి.

అమ్మకల్లి చూ. అమ్మ!.

అమ్మనబోంట్లు చూ. అమ్మనములు. వి. బ.వ. 1. బొంగ తొట్టులు; 2. బాలికా క్రిడా విశేషం, అచ్చగాయలాట.

క. అమ్మనై-వ-పరువమ్, చిన్నకనంలో 'ఆమానై' ఆట అడే వయస్సు; అమ్మ (గౌరవనీయమైన) + ఆన (దాల్చ నూచక ప్రత్యయం) + బోంట్లు (స్త్రీలు); యువ కులు అడే ఆట కాబట్టే దానికా పేరు వచ్చి వుంటుంది.

అమ్మనములు రూ. అమ్మనలు, అమ్మనెలు, అమ్మానెలు. వి. బ.వ. గచ్చనాయలు మొ.వి ఎగరవేస్తూ బాలికలాడే ఆట, అచ్చనగాయలు. చంద్రా. 4.6, దశా. 8.81.

క. అమ్మనై, అచ్చగాయలాట, అచ్చనగాయలు; క. అమ్మనై, అమ్మనై; మ. అమ్మన(మ్).

అమ్మనలు రూ.చూ. అమ్మనములు.

అమ్మనెలు రూ.చూ. అమ్మనములు.

అమ్మనే(తెల్ల) అమ్మ + నే + తెల్ల(ను); చూ. అమ్మ; అమ్మ తెల్ల. ఆశ్వు. 1. ఆక్షేపోద్దిష్టం. శశా. 8.81; 2. పరిహాసోద్దిష్టం. దశా. 2.380.

అమ్మమ్మ చూ. అమ్మ!.

అమ్మమ్మ చూ. అమ్మ!.

అమ్మమ్మ చూ. అమ్మ!.

అమ్మరొ చూ. అమ్మ!.

అమ్మరో చూ. అమ్మ!.

అమ్మలక్కలు చూ. అమ్మ!.

అమ్మల్ల చూ. అమ్మ!.

అమ్మవారు రూ. అమ్మోరు. చూ. అమ్మ!.

అమ్మవారిని అలికే వి. చౌడేశ్వరి పండుగనాడు అమ్మవారి గుడిలో పద్మావారంలో అయిదు రంగుల్లో వేసే ముగ్గు.

అమ్మవారిపొంగు వి. మహాచి, చిరుములు.

అమ్మవారిని అలికే చూ. అమ్మవారు.

అమ్మవారిపొంగు చూ. అమ్మవారు.

అమ్మవాసె రూ.చూ. అనువన.

అమ్మ రూ.చూ. అమ్మ. ఆశ్వు. సాధారణంగా బాదా నూచకం.

అమ్మనెలు రూ.చూ. అమ్మనములు.

అమ్మాయి చూ. అమ్మ!.

అమ్మారికాదు రూ.చూ. అమారకాదు.

అమ్మి చూ. అమ్మ. వి. బాలిక, నీచ స్త్రీ.

క. కు. అమ్మి, సాదర బాలికా సంబోధన.

అమ్మిక వి. అందిక, పార్వతి. ఆం.దా. 1.40.

నం. అందికా. తల్లి, గౌరవనీయరాలు; అ.మా.

అమ్మగా, అమ్మయ్యా. తల్లి; పా. అంబికా. తల్లి.

సాద్వి, సాదర స్త్రీ వాచకం;

క. అందికె. తల్లి, దుర్గ; త. అంబికె. పార్వతి, తల్లి.

<నం. అందికా.

అమ్మి! చూ. అంబి. వి. బాణం. బార.ఆది. 5.234, బా.రా. 5.441, ప్రదా. 2.64.

క. కు. అంబి. బాణం; క. -అంభి; మ. అంభి.

బాణం, ఏడుముల్లు; కొండ. ఆమ్. బాణం; కుజ. అంబి బాణం, బాణ ముఖం; వర్ణి. ఒల్లా. అంబి. బాణం.

<మూ.ద్రా. *అమ్మి.

అమ్మిలపాది అమ్మలు + అ + పాది. వి. కూడిరం.

బార. విరా. 2.28. అమ్మివేటువేల వి. బాణం పడేటంత దూరప్రదేశం. వి. పు. 4.190.

అమ్మి! న.క్రి. విక్రయించు. బార. కర్ణ. 2.111; అ.క్రి. అమ్మి బడు. వి. పు. 6.825.

గోం. మమ్మి. అమ్మి.

మూ.ద.ద్రా. *అమ్మ-

అమ్మికోను న.క్రి. వెలకిచ్చు, విక్రయించు. బార. గాంతి. 1.178.

అమ్మికుతరికె వి. కలుపు మూలలో పీసే నన్నటి గాది.

క. అమ్మకు, నొక్కు; కు. అమ్మకుని; క. అమ్మకు;

మ. అమ్మిణ్ణుక; కొలా. అమ్మి.

అమ్మికోను చూ. అమ్మి!.

అమ్మిడు చూ. అమ్మి. వి. అమ్మకం. హర. 4.37.

అమ్మిడువడు అ.క్రి. 1. అమ్మిడుపోవు, విక్రయించబడు;

2. అధీనమగు, వశమగు. కు.నం. 6.674. అమ్మిడుపెట్టు న.క్రి. విక్రయించు. వైజ. 8.82. అమ్మిడుపోవు రూ.

అమ్మిడుపోవు. అ.క్రి. 1. అమ్మిడుగు. హరిశ్చ. 4.124; 2. అధీనమగు, వశమగు. అమ్మిడుపోవు రూ.చూ. అమ్మిడు

పోవు. అ.క్రి. 1. విక్రయించబడు; 2. అధీనమగు, వశ మగు. హర. 4.36.

అమ్మిడుకొణిగెలు వి. బ.వ. దాన్య విశేషం. హంస. 4.128.

అమ్మిడువడు చూ. అమ్మిడు.

అమ్మిడుపెట్టు చూ. అమ్మిడు.

అమ్మిడుపోవు చూ. అమ్మిడు.

అమ్మిడుపోవు చూ. అమ్మిడు.

అమ్మిడుపాది చూ. అమ్మి!.

అమ్మివేటువేల చూ. అమ్మి!.

అమ్మియి ఆ + మెయి. అవ్య. హతాక్షగా, అకస్మాత్తుగా,

కర్పాటుగా (వ్య. అ విధంగా). బార. విరా. 1.74.

అమ్మిత్తు *అమ్మి + త్తు. వి. అడుముడు, పీడనం.

క. అయ్య, అయ్య. నమర్దమగు, పొరువంతో ఉండు;
క. అయ్య. చేరు; అయ్య. చేరు, కలియ, కలుపు.

*అయ్య > అయ్య + అయ్య.

అయ్య చూ. అయ్య!

అయ్యోరు చూ.చూ. అయ్యవారు. వి. గ్రామదేవత.

అయ్యోరు వి. మామిడితోపు.

నం. అయ్యరాజి.

<క. అయ్యరాజి.

అయ్య చూ.చూ. అయ్య. అయ్య. పూజ్యతా వాచకం. పరమ.
3.172. ప్రత్య. పురుషనామాలకు అనుప్రయత్నం. దీడు.
4.1.

క. అయ్య, అయ్య. లింగదారు బుపయోగించే గౌరవ
వాచకం; కు. అయ్య. గౌరవ వాచకం. అయ్య. పురుష
నామాం కనుప్రయత్నమగు ప్రత్యయం. రామయి,
దొంబయి, మొ.

అయ్యగారు చూ.చూ. అయ్యగారు. వి. బ.వ.
పూజ్యులు, పెద్దలు, ఆచార్యులు. పరమ. 3.284. క.
అయ్యోరు, అయ్యోరు, అయ్యనవరు, అయ్యోరు. సాదర
ప్రార్థన నందోరన. అయ్యగారికలది అయ్యగారు-ఇ +
కల-బ-అ + పీర; కల = చార వి. పురుషులు దరించే
ఒకరకం చారలతోపాటి. క. 2.412. అయ్యగారు చూ.చూ.
అయ్యగారు. వి. 1. గురువు. యయా. 3.131.
2. పూజ్యుడు. ప్రబంధ. 216. అయ్యవారు చూ.చూ.
అయ్యవారు. వి. గురువు. కాళ. 4. 73.

అయ్యగారు చూ. అయ్య.

అయ్యగారికలది చూ. అయ్య.

అయ్యగారు చూ. అయ్య.

అయ్య చూ. అయ్యో, అయ్య. వి. దోషం,
అవమానం, అవకీర్తి.

మరా. అయ్యో. లోటు లోషం. ఉ. పార. ఐబో;
అర. అయ్యో, ఐబో.

క. అయ్య.

<క. అయ్య.

అయ్యో అయ్య + అయ్య + అయ్య; చూ.చూ. అయ్యయ్యో. ఆశ్చ.
నంకాపార్థకం.

అయ్యో చూ.చూ. అయ్యయ్యో; అయ్య + అయ్య + అయ్య.

అయ్యో చూ.చూ. అయ్యో.

అయ్యో చూ.చూ. అయ్యో.

అయ్యో చూ.చూ. అయ్యో.

అయ్యో చూ.చూ. అయ్యో; అయ్య. ఆశ్చ. ఆశ్చర్య
ప్రశంసార్థకం. కాళి. 5.303, ఇందు. 2.109.

అయ్యో చూ.చూ. అయ్యో; అయ్య + అయ్య. ఆశ్చ. ఆశ్చర్య
ప్రశంసార్థకం. కాళి. 4.67.

అయ్యలకు వి. ప్రభుత్వం.

ఉ. పార. అర. ఇయ్యలత్;

<ఉ. ఇయ్యలత్.

అయ్య చూ. అయ్యో, ఏ; చూ. అయ్య. అయ్య. 1. అయ్య చూచు
యొక్క భూతార్థకానమావక క్రియారూపం, క్రియార్థకం;

చార. అయ్య. 1.8. నిర్వ. 1.15; 2. అయ్యో విరక్త్యర్థా
నైన 'య్య' 'య్య' లు చివర గల పదాలకు అనుప్రయత్నం;
3. న్యయంగా, రసంబరారు నర్తాది అర్పణార్థకం (దీని
వ్యర్థ ప్రయోగం లేదు).

క. అయ్య. అయ్య, అయ్య; క. అయ్య; ర. అయ్య; మ.
అయ్య, అయ్య.

'న్యయంగా' అనే అర్థంలో చూడమే 'అయ్య' 'య్య'
రూపాంతరం.

అయ్యదారు వి. ఒక రకం ఉన్న రుద్రుడు.

నం. అయ్య. లోహం, ఇసుక; పా. పా. హిం.
అయ్య.

<నం. అయ్య + ర. రుద్రుడు.

అయ్యం చూ. ఇదు. వి. 1. అంశం; 2. దాగం.

<ఇం. item.

అయ్య చూ.చూ. అయ్య. విద. 1. ఉచితం, వాంచనీయం;
2. శక్త్యం, సాధ్యం.

అయ్య చూ. ఇదు; చూ. అయ్య. క్రి. విద. వెంబడి, వెనుక.
అయ్య చూ. ఇదు, ఇదు; చూ. అయ్య. వి.
అయ్య.

అయ్య చూ.చూ. ఇదు. వి. పంచ గంభ్య. చార. ఉద్యో.
1.375, దీడు. 5.67.

అయ్యదారుప్రబంధం చూ.చూ. ఇదు అయ్యలకు ఇంక. వి.
మన్నుడు. అయ్యదారు చూ.చూ. ఇదుగురు వి. బ.వ.
అయ్యమంది. అయ్యదారులు చూ.చూ. ఇదు దారులు
(అయ్య + దారు = దారు; వి. అయ్య విదానై
దారుల మీద చేసే పనులు - వద్రంగం, కమ్మరం,
కంచరం, అగసారెపని, కాసెపని - అనే పంచ శిల్పాలు;
ఇవి రులవృత్తులుగా కలవారినే 'పంచాణంవారు' అంటారు).

<అయ్య + దారు. అయ్యదారుగావింపు చూ.చూ. ఇదు
పది గావింపు. న.క్రి. ముక్కలు చేయు; అ.క్రి. మొక్కు.
నమన్నరించు (చేతికి ఇచ్చే వేళ్లు; రెండు చేతులూ
కోడించినప్పుడు పది వేళ్లు కలిపి నమన్నరించటం).
అయ్యదారుసేయు (-చేయు); చూ.చూ. ఇదు పదిసేయు.
అ.క్రి. 1. రెండు చేతులూ కోడించి పది వేళ్లు కలిపి
నమన్నరించు; 2. వెనుకంబచేయు, వెనుకీయు (ముందు
కాలు వెనుక కాలితో చేర్చినప్పుడు రెండు కాళ్లు వేళ్లు కలిపి
పది). అయ్యదారుమొములవేల్పు చూ.చూ. ఇదు మొముల
వేల్పు. వి. శివుడు.

అయ్య చూ. ఇదు చూ. అయ్య. క్రి.విద. వెంబడి, వెనుక.
అయ్యదారుప్రబంధం చూ. అయ్య.

అయ్యదారు చూ. అయ్య.

అయ్యదారులు చూ. అయ్య.

అయ్యదారుగావింపు చూ. అయ్య.

అయ్యదారుసేయు చూ. అయ్య.

అయ్యదారు వి. అయ్యలలో ఇదవ మూలు చుట్టు.

అయ్యదారులతో వి. అయ్య మూలల పొడవు గల కుంబాల
దాగం.

అయ్యదారుమొములవేల్పు చూ. అయ్య.

అయదువ రూ. ఐదవ. పో.చూ. అయదు². వి. పరివర్తి,
సువాసిని, పుణ్యస్థి, దిల్ల. 3.207.

క. అయదు. కలియు, కూడు ; అయదుచె, అయదు.

పుణ్యస్థి ; పో.చూ. త. విత్తు. అందమైనది ;

పో.చూ. నం. అవిధవా. విదవ కానిది.

అయదువతనము రూ. అయిదో తనము, ఐదువ తనము,
ఐదో తనము. వి. సౌమాంగల్యం, సువాసినివ్యం, అయదువ
క్రాడు రూ. ఐదువ క్రాడు. వి. మంగళనూత్రం. రాశి.
అయదువరాలు రూ. ఐదు వరాలు. వి. పరివర్తి, సువాసిని,
పుణ్యస్థి.

అయదువతనము చూ. అయదువ.

అయదువక్రాడు చూ. అయదువ.

అయదువరాలు చూ. అయదువ.

అయిదేళ్లయేం వి. అయిదేళ్ళాస్తవల ; కందెవలకాతి ; అయిదేళ్ల
వెదల్పు కన్నులు గలది.

అయిదేళ్లనీవల వి. కందెవలకాతిది ; అయదు వేళ్ల దూరేంక
కన్నులు గల వల.

అయిదోతనము రూ.చూ. అయిదువతనము.

అయిన రూ. ఐన ; చూ. అగు. విద. (అగు రాకువయొక్క
చూరార్థక విశేషణం) ; జరిగిన, ఏర్పడిన, తగిన,
గౌరవింపబడిన. భార.ఆర. 4.129, నిర్వ. 1.14, శృం.నై.
1.79.

అయినవారు విద. బ.వ. బంధువులు, స్నేహితులు.
భార.ఆను. 2.56.

అయిన(న్) రూ. ఐన(న్). క్రి.విద. 'అగు' రాకు చేదర్థక
రూపం. నిర్వ. 3.78, భార.ఆను. 3.373, శృం.నై. 2.68 ;
నముచ్చ. అయినప్పటి, కాని.

అయినవారు చూ. అయిన.

అయినిల్లు రూ. ఐనిల్లు. వి. 1. ఇంటి మర్క కాగం. నల్లిల్లు ;
2. మంచుకుటుంబం.

పో.చూ. క. అయిను/నిను. మూలమైన, ప్రధానమైన,
ముఖ్యమైన.

అయినింటివారు విద. గొప్ప వంశంలో పుట్టినవారు.

అయినింటివారు చూ. అయినిల్లు.

అయిను¹ విద. నికరం. మొత్తం.

నే. ఐన్. నియమం, నిబంధన ; హిం. ఆఈన్.
నియమం ; గు. ఆఈన్. నియమం, ఆచారం ; మరా.
ఐన్. గొప్ప ఆస్తి ; ఉ. ఐన్. పూర్తి. మొత్తం ; పార.
ఐన్. మొత్తం.

<ఉ. ఐన్.

అయినుజను వి. మొత్తం వనూలైన శిస్తు. అయిను
చేరీజా వి. పూర్తిమొత్తం. అయినులేక్క. వి. జమాఖర్చు,
రెక్క.

అయిను² వి. యింగిలా బెంద వలకు కట్టిన కట్టు.

అయినుజను చూ. అయిను¹.

అయినుబల్లి వి. 1. వల అల్లేందుకై ఉపయోగించే వెదురుబద్ద ;
2. రెప్పలో కూర్చుండి నీటినినెడ్చు వెళ్లే వెదురు
కొయ్య.

అయినుబల్లికాను రూ. ఐనుబల్లిరాదు. వి. 1. అయినుబల్లికు
రెప్పకు కట్టిన కాడు. అయినుబల్లి నీటిలో పడిపోకుండా
రెప్పకు కలిపి కట్టిన కొబ్బరి కాడు ; 2. అయినుబల్లికు
ఒక రంధ్రం గుండా దూర్చిన దారం.

అయినుచేరీజా చూ. అయిను¹.

అయినులేక్క చూ. అయిను¹.

అయినుాడు వి. పరమాను గడ తొత్తకు కట్టిన సావకాను.

అయింద రూ. అయిందా. క్రి. విద. ఐకమీదట, ఇకముందు.
హిం.పార. అజయంద. తర్వాతి ; ఉ. అజందహ
అయంద ;

<ఉ. ఆయందహ.

అయిందా రూ.చూ. అయింద.

అయివు¹ రూ.చూ. ఐవు¹. వి. గుర్తు. ఆనవాలు, జాడ. ద్వి.
శ.సా. 3.103 పు. 8 వం.

అయివు² రూ.చూ. అయిలు. వి. దోషం, అవమానం, అవకీర్తి.

అయిపోవు రూ. ఐ-పోవు ; చూ. అగు. అ.క్రి. పూర్తియగు.
అగు. భార.గాంధి. 1.62.

క. ఆగిహెగు. పూర్తియగు ; కు. అయిపోవిని,
అతుపోవుణ ; త. ఆకి-వ.పో, ఆయి-వ.పో.

అయిలు రూ.చూ. అయిలు.

అయిలునయిలు వి. మంచిచెడ్డ, ముద్దుముచ్చట.

అయిమా వి. భరణం, జీవనధృతి.

ఉ. యోమియా ; పార. యోమియ, యోమియహ్,
యోమియ. రోజువారీ ఐదు. అర. యోమియహ్. దిన
బలైం, రోజుకూరి.

<ఉ. యోమియా

అయిమాయిది రూ.చూ. అజ్జాఇషి. వి. అంచనా, పరిశోధన,
పరీక్ష.

అయిమాల రూ. ఐమూల. మిశ్రన. వి. 1. రెండుదిక్కులకు
నడిమి దిక్కు, విడిదిక్కు ; 2. కడమూల, మారుమూల, మరీ
ఇరుకైన ప్రదేశం.

నం. మూల, అంచు, మొదలు ; నం. అతి. > ప్రా. ఐ.
త. వై. వదను, వాడి.

<నం. అతి > ప్రా. ఐ.

అయిర¹ రూ. ఐర ; పో.చూ. అవిరి. వి. నేత్రకోగ విశేషం,
కంట్లో పెరిగే దుర్మాంసం, అవిరి. పండి. చ.
4.272 పు.

పో.చూ. క. అరి. కంటిజబ్బు ; అయిరి. కంటి క్రింది
రెప్పవాపు ; కంటిపాప జబ్బు. త. పో.చూ. అకిక్కి.
(<నం. అక్కి) కన్ను. మరా. అహిరా, అహిరా. కంటి
జబ్బు.

<క. అక్కి.

అయిర² రూ. ఐర². వి. ఆర్థవం, జీవిత్యం, తిన్నన.

నం. అజర. వృద్ధాప్యంతేనీ, శిథిలంకాని, నిత్య యౌవ
నంతో కూడిన. చుహా. అయిర.

<చుహా. అయిర- <నం. అజర-.

అయిరకొను రూ. ఐరకొను. అ.క్రి. మాను, చక్కబడు.

అయిరకొను చూ. అయిర².

అయిదగట్టు రూ.చూ. ఐదగట్టు. వి. హలోవకరణం, నాగరిలో
ఒక బాగం.

అయిదుపు రూ. ఐదుపు. వి. అగ్ని.

పో.చూ. వం. అగ్నియాప; ప్రా. అగ్ని.

అయిరేడి రూ.చూ. ఐరేని.

అయిరేడి రూ.చూ. ఐరేని.

అయిరేవి రూ.చూ. ఐరేని.

అయిరేవికడవలు రూ.చూ. ఐరేని కడవలు. వి. ఐ.వ.

ఐచ్చెన వనిచేసిన పెళ్లికుండలు. అయిరేవికుండలు రూ.చూ.

ఐరేని కుండలు. వి. ఐ.వ ఐచ్చెనవని చేసిన పెళ్లికుండలు.

అయిరేవికడవలు చూ. అయిరేని.

అయిరేవికుండలు చూ. అయిరేని.

అయిలారము రూ. ఐలారము. వి. ఒక మూలిక, ఉబ్బుల కువ
యోగించే వేరు.

నం. అవిల-> ప్రా. అయిల. మురికి; అయిల +
అర. (కొలగించునది).

అయిలు! వి. పిచ్చి, అమాయకత్వం.

క. అయిలు, నిలు, హయిలు. పిచ్చి, కామనం;
పో.చూ. అసురుసురు.

<క. అయిలు.

అయిలు! ఒకరకం కంచె మొక్క.

అయిలువల వి. ఒక రకం వం (దీనికి కర్రలుండవు. దీనిలో
పెద్ద చేపలు వడతాయి. 10-40 మంది కలిసి ఈ వలతో
చేపలు వడతారు. పెద్ద ముడుగుల్లోను పెద్ద నరమ్మల్లోను
దీన్ని వాడుతారు. దీన్ని నీటిలో వేసి ఒకవైపునుండి మరొక
వైపుకు లాక్కురావారి. అప్పుడు చేపల్ని నేలపై దులిపి
బుట్టల్లో వేసుకుంటారు).

అయిల్‌బోల్ వి. వడన ముందుబాగంలో చమురుపోసేరండ్రం.
ఇం. Oil.

అయివమ్మ అయి + వమ్మ. చూ. అగు; రూ. ఐవమ్మ. అ.క్రి.
అచ్చివమ్మ, కలసివమ్మ.

క. అకివా. అనుకులమగు; అయి-వా. అచ్చివమ్మ.

అయివజ రూ.చూ. ఐవజ. వి. 1. ఐదులు, చెల్లు, రూకలు,
మూలదనం; 2. రాబడి; 3. పొలంలో పండిన
రావ్యం మొ.

అయివజాకరములు వి. ఐ.వ. జీవనాధారాలు. అయివజా
మీదికి వి. వారసుడు, ఉత్తరాధికారి.

అయివజాకరములు చూ. అయివజ.

అయివజామీదికి చూ. అయివజ.

అయివజ రూ.చూ. ఐవజ.

అయివజ రూ.చూ. ఐవజ. వి. ఆదాయం.

అయిసావయిసా వి. రూ.చూ. ఐసాపైసా, అటోఇటో, ఏటోఒకటి.

<ఉ. ఐసాపైసా.

అయిమ రూ.చూ. ఐను. వి. మంచుగడ్డ.

అయో అయి + ఓ; రూ.చూ. అయ్యో. ఆశ్చ. విచారం, జారి,
బాధ, మొ.వాటిని సూచిస్తుంది. పల్నా. 98, విజయ. 2.192.

అయోధ్యమక్క (మిశ్రన.) వి. ద్రువ నక్షత్రం (అయోధ్య
ఉత్తరాన ఉండటాన, ఉత్తరాన ఉండే ద్రువ నక్షత్రానికి

ఆ పేరు).

అయోమయము (అయస్ + మయము). వి. 1. కఠినం;
2. దుర్బోధం; 3. చిందరవందన; 4. విచారకరం;
(వ్య. అయోవిచారం); వి. 1. అవివేకం; 2. అజ్ఞానం;
3. సంభ్రమం.

నం. అయోమయ-. ఇనుంకో చేయబడిన; ప్రా.
అఓమయ, అయోమయి. రోహ విచారం; అమా.
అయోమయ. ఇనుం, ఇనువది; పా. అయోమయ;

క. అయోమయ.

<నం. అయోమయ-.

అయోవీదయ్ చూ. అయిదము². వి. ఆముదం.

అయ్య రూ. అయ. వి. కండ్రి. బార. ఆది. 3.137, బ్రోహ
5.32; ప్రకృ 1. పురుష సంబోధనలో క్రియలపై అను
ప్రయుక్తం. బార. ఆది. 3.224, ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 392;
2. వాత్సల్యార్థకం. బార. ఆర. 7.270, బాగ 10. హ.
525; 3. ప్రశ్నార్థక సంధర్భాల్లో ప్రయుక్తం. బార.
ఉద్యో. 3.333; 4. పూజ్య పురుష వాచకం. హర.
2.57; 5. పురుష వాచకం. వాడు. యయా. 4.40,
ఉ.రా. 1.185; 6. పురుష నామాలకు అనుప్రయుక్తం,
రామయ్య మొ. కాశీ. 1.13; ఆశ్చ. ఆశ్చర్య
కరుణార్థకం.

నం. అయ్య. పూజ్యుడు; ప్రా. అయ్యడి, అజ్ఞ;
అయా. అజ్ఞ, అరియ; పా. అయ్యా; అయ్యక. కాశ;
మరా. అయ్యా. దాక్షిణాత్య బ్రాహ్మణుడు.

క. అయ్య. యజమాని, ప్రభువు, రాజ, కండ్రి,
జంగం, గురువు, సంబోధన; అయి. ; అయి.
సగరవ సంబోధన. కాశ. అయ్యో. కండ్రి సోదరుడు.
కల్లి సోదరి భర్త; కు. అయ్యో. పురోహితుడు, మంత్రి.
గురువు, యజమాని; కోట. అయిల్. (సంబోధన;
అయా) కండ్రి, కండ్రి సోదరుడు, కల్లి సోదరి భర్త;
కాశ. ఇన్, ఎయి. (సంబోధన: ఎయా); క. అయ్యో;
కండ్రి, పూజ్యుడు; నియర్. పూజ్యులు; అయ్యర్. పై;
నియిల్. కండ్రి, గొప్పవాడు; అయ్యిల్. పై; నియా.
యజమాని; నియి: నియిల్ మొక్క సంబుద్ధి రూపం;
అయ్యో; ని. కండ్రి, యజమాని, ప్రభువు, భర్త;
మ. అయ్యిల్. కండ్రి, ప్రభువు; అయ్యా. సంబోధన;
నియిల్. బ్రహ్మ; కొలా. అయ్యో. కల్లి కండ్రి;
అయ్యోక. భేషుడు.

<ప్రా. అయ్య <నం. ఆర్య-.

అయ్యగాంధ్రు రూ. అయగాంధ్రు. వి. పూజ్యులు.
వేమన 1.22. అయ్యగారు రూ. అయగారు, అయ్యవాడు,
అయవారు. వి. 1. గురువు; 2. పూజ్యుడు; 3. అధికుడు;
4. కండ్రి. హర. 2.124. అయ్యజియ్యలువెట్టు (-పెట్టు)
అ.క్రి. 'అయ్య! జియ్య!' అను (చిత్తం చిత్తం అన్నట్లు -
వినయ నూచకం). అయ్యలు ఆశ్చ. సంతాప నూచకం.
అయ్యవారు రూ. అయవారు. వి. 1. పూజ్య పురుషుడు.
ఉరా. 3.299; 2. గురువు, ఆచార్యుడు. హంస. 3.144,
హర. 2.47; 3. బ్రాహ్మణుల్లో ఒక కాఖ.

గోడ. అరగడి వి. జల్లికంకి, రెళ్లు వదులుగా ఉన్న కంకి. అరగడియ వి. గడియలో నగం. ఆరగమ్మ (-రమ్మ). య. అజకమ్మ. వి. నగం మూసిన కమ్మ. ఆరగంప వి. పేర కట్ట. అరగాడి వి. కటాక గర్భం; ఎక్కువ లోడుగల చెరువు నడిమిభాగం ('అర' చేయిలో లాగా ఆర; లోపలి వైపు కావచ్చు). అరగాడి (-వాడి). య. య. ఆరగాడి. అరగాలం వి. తెగిన ఇంద్రదనుస్సు. అరగుమ్మ వి. చిన్న గాడె; దాన్యం నిలవ చేసుకునే చెరువులు. అరగుడు వి. గోడయందలి గూడు. హో. చూ. క. అరై. పొరుగు, ఆర. అరగొండెకవము వి. గుండెరైకం. బసవ. 207. అరగొట్ట వి. నగం తిండి, చాలిచాలి తిండి. అరగొడు అ. శ్రీ. వెను డీయ, నండేహించు. కు. సం. 6.806, 8.167. అరగోడ వి. కప్పకు అంటని నగం గోడ. అరగొడు (-కొను). వి. నన్నని నడుము. శివరా. 2.21. అరచట్ట య. అజచట్ట. వి. చిన్న దొక్కా. విజయ. పూ. 36. హో. చూ. క. అరై-కొ-కై-చో-చట్టె, అరై-చో-చట్టె; మ. అరకుట్టాపుయం-చట్టె. ఆర (నగం)+చట్టె. అరచాపు వి. మూర్చ, నగం చాపు. అరచాపు వి. కడగండి చాపు అరచెయి య. ఆర చేయి. వి. కరకలం. చేరి లోపలివైపు. అరచెయ్యి య. అజచేయి. వి. కరకలం. అరచేయి య. అజచేయి. వి. కర కలం. అరచొక్కా వి. నడుమువరకు వచ్చే చొక్కా. అర కలవొప్పి వి. పొర్చున పొప్పి. అరకూకు వి. నేరస్తులకు ప్రాణం పోయేటంత దారకలిగించే ఒక యంత్రం. అరదట్టు వి. అరదటిలు (Cutdrawers). అరదట్టు వి. నీటిఎద్దడి. అరదివియ య. అరదీపం. వి. ఒక రకం అబంధం (అబంధ దీపానికి 25 గ్రామం లేక ఆవుల వెయ్యి కావాలి; అందులో నగం నేతికొ పెట్టే అబంధాన్ని అరదివియ అంటారు). అరదీపము య. అరదివియ. అరదుడ్డు వి. రెండు దమ్మ డీలు. అరదేళి వి. యాత్రికుడు (అరదేళి పరదేళి అని జంట గానే ప్రయోగం). క. అరదేని, అరదేనివరదేని. (అ.మే); క. అరదేచి, వరదేచి. <పరదేళిన్ (అ.మే); సం. దేశిన్. దేశియుడు; ప్రా. దేసి; అ.మా. దేసి (పరదేళి ఆ.మేడికంగానీ; నగం దేశియుడు నగం పరదేళి యుడు అనిగాని కావచ్చు). అరవడి వి. పదిలో నగం, ఐదు. అం. సం. దేవ. 8. అరవడుము వి. నగం కడి (కడి పొడిగా సాగునేం కడుపు). అరవలము వి. పలంలో నగం. అం. చా. 2.289. మ. అరపులము. 1/2 పౌను. అరపాలు వి. నగ భాగం. అరపాపు వి. పావులో నగం, పరక. అర పిడి వి. పిడిలో నగం నూలు. అరనైకము వి. నైకంలో నగం, ఒక కాను. అరపోగు వి. పడుగులో ఒకవైపునుంచి మరో వైపుకు అడ్డంగా కలసిన దారం; పేరకుపడ్డ దారపు పోగు. అరబంద వి. 1. అలమరలోని అరలను విధాగించే రాతి పలక; 2. మోటాబావిదోనె ఆర అడుగున వేసిన బంద. ఆరమాడ వి. మాడలో నగం. అరమాను వి. మానె దులో నగం. అరమీటుమొన య. చూ. అజమీటుమొన. వి. మల్లవిద్యయందలి పన్నెండు మొనల్లో ఒకటి. అరముడి శ్రీ. విజ. మాడిమాటికి. అరమొయిజోటివాడు (అర + మొయి + జోటి + వాడు) వి. అర్థ నారీశ్వరుడు, శివుడు.

క. అరచెయిమెయ్యం. అరమొయిమెయ్యం. (కమ్మ మొ-) నగం మూయు. అరమొయిమెయ్యం. వి. నగం మూయటం. అర మొయి వి. పెడమొయి, చిల్లమొయి. అరమొయిచేటు అ. శ్రీ. పెడమొయిగం పెట్టు. నిర్దేశం చేయు. అరలడి వి. వడి చిలచల నూలు. అరచేంకాలు వి. చిలచిలంకాలు. అరవడి వి. 1. దావిచుట్టూ గోడ కట్టవలసిన గుండ్రబి న్నలం; 2. దావిని చురింత పెడల్పుగా విచ్చెట్టం. అరవాయి వి. 1. వెనుకంజ, జంతు. దార. విదా. 5.14; 2. నగంనగం చూచి. అరవాయిగొడు అ. శ్రీ. గుండ్రం, వెనుకంజవేయి. దార. ఉక్కో. 4.14. అరవాని వి. 1. నగం; 2. నగం చాచిన కాలులు. అరవిరి వి. నగం చిచ్చిన చూపు. దార. ఉక్కో. 2.112; విజ. నగం చిచ్చించినది. క. అరవిరి. విచ్చు; మ. అరెబిరి. నగం చిచ్చించి. అరవీసము వి. 1. అర్థదా. అం. చా. 2.72; 2. 1/2 వంతు. అరవేరి వి. ప్రదోషచేళ, సాయం సంకల్ప. దాళి. 5.275 (వ్య. నగం సంజ). అరసండు వి. రెండ్లిగ నడిమి సండు. అరపాపి (-చాపు) వి. మూర్చ, నగం చాపు. దార. ద్రోణ. 5.173. అరపన్న య. అజనున్న. వి. అర్థంబు. అరసోరి వి. సోరిలో నగం. అరిల్లు ఆర + ఇల్లు. వి. లోపలి గడి.

అర వి. కడుగునిండా పడిన నడెం (నార) దారం.

క. అజ, అజని, అజె, అజె; మ. అరై;

క. అజువ. వర్ణం.

-అర ప్రత్య. పనిచేసేవాడు. చేసేది: ఉప్పు + -అర, కంయ + -అర.

<సం. -వార--

అరక! హో. చూ. ఎరు. వి. ఎరు, ఎద్దను కట్టి దున్నటాని నిర్దం చేసిన నాగరి.

హో. చూ. క. ఆర, అరు, ఎరు. కాడి కట్టిన ఎద్దుల జత; క. ఏర్కాల్. ఈ షా దండం, నాగటి కొయ్య, బండినాగ; గోం. హో. చూ. సుర్, సుర్తా, సుర్క. నాగరి; కుజ. హో. చూ. సురు. వి. కాడి, జత, రెండ్లి; కొలా. చేర్. నాగరి, ఎద్దజత.

<*ఆర్కా అనుచిత విధాగంచేత అరక + అ హో. చూ. ఏర్కాల్ (క).

అరకపాలిగాడు వి. అరక (వ్యవసాయం) పారికి చేసే వాడు. అరకపాలు వి. ఆసామి హొలం నైపు తన అరకతో సాగుచేసి పంట చెరి నగం పంచుకొనే పద్ధతి. అరకపాలేటి వి. అరక పారికి చేసేవాడు (చూ. అరక, పాలేడు). అరకపీట వి. బండి హోలుగరకు కాడి కట్టేవైపు అడుగున వేసిన కొయ్య. చూ. అరక. పీట. అరకపూజ వి. ఏడాదిలో తొలిసారి కాడి కట్టే ముందు అరకకు చేసే పూజ. అరకపాత్తు వి. కమ కమ అరకలతో ఒకరి కొకరు నమాక రించు కొంటూ చేసే నేర్పడం. అరకలుకట్టు న. శ్రీ. ఎద్దను నాగరికి కట్టు. అరకలువిచ్చ న. శ్రీ. నాగరి నుంచి మెద్దను విచ్చు.

అరక వి. య. చూ. అజకడ. వి. అంసం, స్కందం.

అరకట్టరక వి. తోడెద్దు కట్టిన నాగరి [అరకట్టు వ్యర్థపదం + అరక; అరక + కట్టు > అరకట్టు = నిర్దంచేయ].

అరకట్టఉత్సవము వి. కివాలయంలో మార్గశిర మాసంలో చేసే ఒక రిదునాళ్లు.

క. అజైక్కాట్టు. ఉత్సవ విగ్రహాల కోనం తాత్కాలికంగా ఏర్పాటు చేసిన పాక.

[అరకట్ట-లు-అ (తాత్కాలికంగా వేసిన పాకల్లో పరిపే) + ఉత్సవం (రిదునాళ్లు)].

అరకట్ట చూ. అర¹.

అరకంఠము చూ. అర¹.

అరకకు చూ.చూ. హరకకు. వి. మోనం.

అరకత్తు చూ.చూ. హరకకు. వి. మోనం.

అరకన్ను చూ. అర¹.

అరకపాలిగాడు చూ. అరక¹.

అరకపాలు చూ. అరక¹.

అరకపాలేరు చూ. అరక¹.

అరకపీట చూ. అరక¹.

అరకపీత చూ. ఎరక పీత, ఎరగరి పీత. వి. నాల్లు కాళ్లు

వెన్నుమీద రెండు రెక్కలూ గల ఎర్రచీ చిన్న పీత.

అరకపూజ చూ. అరక¹.

అరకపొత్తు చూ. అరక¹.

అరకబియ్యం చూ. అరక. వి. పాలువట్టి తినటానికి అనువుగా

ఉండే ముదిరీ ముదరని (జొన్న, నల్ల, మొ.) గింజలు.

అరకలుకట్టు చూ. అరక¹.

అరకలుచివ్వు చూ. అరక¹.

అరకాడు చూ. అరక. అరక + కాడు. వి. సేద్యకాడు; అరక కలవాడు. చంద్ర. 2.115.

అరకాని చూ. అర¹.

అరకాయ చూ. అర¹.

అరకాయితే చూ.చూ. అరకాచితక. వి. ముదర గాలిన ఇటుక.

అరకాలు చూ. అర¹.

అరకాల్లు చూ. అర¹.

అరకాచితక చూ. అరకాయితక. వి. ముదర గాలిన ఇటిక.

క. అజ. మొత్తం, అంతా, పూర్తి, అధికంగా; అర-

కావు + ఇటిక (దాగా కార్చిన ఇటిక).

అరకాను చూ. అర¹.

అరకు చూ.చూ. అరకు. వి. సారం.

అరకుత్తుక చూ. అర¹.

అరకుక చూ. అర¹.

అరకొరలు చూ. అర¹.

అరకొరా చూ. అర¹.

అరకు వి. 1. ద్రవయాపమైన సారం, ద్రావకం; 2. మద్యం.

ఒ. అరకీ. మదిర, కల్లు; హిం. అరక, తిరుక; గు.

ఉ. పార. అర, అరక; మరా. అర్క;

క. అరగు, అరక్క; కు. అరగు; త. అరకు,

అరుకీ, అరకు; మ. అరకు.

< ఉ. అరక.

అరగ వి. నూలురెక్క; లడిలో తెల్లయ్యోవంకు నూలు.

క. అజై. ముక్క; త. అజుప్ప. ముక్కలు; మ.

అజుక, అజుక్క. పగులు, రెగు; కోట. అర్వ. ముక్కలుగా కోయు; జిల్. పి. కోయు; కాలా. అర్; నా. అర్.

అరగడము పో.చూ. అజు¹. వి. మునలి, వృద్ధు. ఆం.రా.

2.119 (వృ. కృశించిపోవటం).

అరుగు-అడమ్.

అరగడి చూ. అర¹.

అరగడియ చూ. అర¹.

అరగన్ను చూ. అర¹.

అరగంప చూ. అర¹.

అరగలి వి. జంకు, నండేహం. చార. కర్ణ. 2.28.

క. అరళ, అరళ, అరుళు, అరులు, అర్లు, అరలు.

రయం; కు. నరంగుని. కలవరపడు; అరవాయి. కల

వరం; త. అరుకు, అరుక్కు. రయపడు; పో.చూ.

అరళ, అరుళ; మ. అరళుక. జంకు; పో.చూ. అర

ట్టుక; కోట. అరకల్. జంకు, రయం; పర్తి. నర,

నరచ. రయపడు; కాలా. అరి. రయం; నా. అరి;

గడ. ఒల్లా. నర; మాల్తో. అర్కరె; బ్రా. న్నరింగ.

పడుగెట్టు.

అరగలిగొను(-కొను) అ.క్రి. సంకోచించు, నండేహించు.

లనవ. 4.613.

అరగలిగొను చూ. అరగలి.

అరగళము వి. అడ్డుగడియ.

సం. అర్గల-, అర్గలికా, అర్గడ-. అడ్డుగడియ,

అడ్డంకి; ప్రా. అగ్గలా; పా. అగ్గళ; కుమా.నే. అగ్గో;

తెం. అగడ, అగల్; హిం. అగల్; గు. అగళో;

మరా. అగళ; సింహ. అగుల;

క. అర్గళ, అర్గల, అర్గలె, అర్గతి, అగ్గతె, అర్గ

లకె, అగణి, అగణి, అగుణి.

< సం. అర్గల-.

అరగాడి చూ. అర¹.

అరగాడి చూ. అర¹.

అరగాలం చూ. అర¹.

అరగమ్మ చూ. అర¹.

అరగూడు చూ. అర¹.

అరగొండెత్తము చూ. అర¹.

అరగొత్తు చూ. అర¹.

అరగొను చూ. అర¹.

అరగొయ్య(లు) వి. నముద్రపబొద్దన రెండు కంచిక దిబ్బల

మద్యగల వల్లపు ప్రదేశం.

అరగోడ చూ. అర¹.

అరగొను చూ. అర¹.

అరంగము వి. చెట్టు మొదటికావ (రెండవకావ గైరంగం; మూడవది ఎడకారు).

అరగు చూ. అరుగు. వి. తిన్నె, వేదిక. భీమ. 2.126,

అము. 5.4, ఉ.రా. 6.24.

సం. రంగ-. రంగస్థలం, నాటకాల; ప్రా. రంగ.

నాటకాల, యుద్ధరంగం, యుద్ధం; పా. రంగ;

త. అరంకమ్. అరంకు. నాటకాల, నాటకాల.

<నం. రక్క-
అరచట్ట చూ. అరటి.
అరచట్టం వి. ఒక స్త్రీని రేపుకొనిపోయి అక్రమంగా కాపురం చెయ్యటం.
అరచావు చూ. అరటి.
అరచావు చూ. అరటి.
అరచెయి చూ. అరటి.
అరచెయ్యి చూ. అరటి.
అరచేయి చూ. అరటి.
అరచొక్కాయ చూ. అరటి.
అరచి చూ. అరటి, అరిచి, అర్ర, అర్రు. వి. కోలమూరి, హొట్టి తోక గం తెల్లటి చేప (Labeo boga).
అరజాయించు చూ. అజ్ఞాయించు, అర్జాయించు. అ.క్రి. వెను దీయ, వెనుక ముందాడు.
పో.చూ. నం. అవరుంధన్. అద్దుపడు; ప్రా. ఓరుజ్జన్;
ఉ. హిం. అరుయునా.
<ఉ. అరుకు + అయించు. అరజాయించు.
అరజట్టు పో.చూ. అర. వి. ఒక రకం పంచెపు కోడిపుంజు (వ్య. నగం జుట్టుగల కోడిపుంజు).
అరంజోరి చూ. అరంజోరి. వి. నల్లర్ని మండలంలోని వజ్రస్థ మహర్షి భార్యగా భావించబడే అరుంధతి నక్షత్రం (వివాహ సందర్భంలో అరుంధతి దర్శనం శుభవ్రతంగా భావిస్తారు).
నం. అరుంధతి. వజ్రస్థ పత్ని.
<నం. అరుంధతి + నం. జ్యోతి.. 'అరుంధతి' నుండి 'అరుం' > 'అరం,' 'జ్యోతి' నుండి 'జ్యో' కలిసి అరంజోరి ఏర్పడింది.
అరటి చూ.చూ. అరటి. వి. కదళి. పల్నా. 81.
అరటికీర్త్ర వి. అరటి పొనవల్ల బట్టలపై పద్మ మరక. అరటికాయలు వి. బ.వ. పచ్చి అరటికాయలు. అరటిచెట్టు వి. కదళివృక్షం. అరటికడవ వి. అరటినార. అరటితోపు వి. అరటితోట. అరటిదవ చూ. అరటిపొత్తి. అరటిదొన్నె వి. అరటి ఆకు చపకం. అరటిదొప్ప వి. అరటిదొన్నె. అరటివార వి. అరటివోరె నుంచి తీసిన నార. అరటివందు వి. కదళివలం. అరటిపొత్తి చూ. అరటిపొత్తి. వి. దారం తీసేప్పుడు చెమట అంబకుండా ఏడు పెట్టుకునే అరటి దొప్ప. అరటిపొత్తి చూ.చూ. అరటిపొత్తి.
అరటికీర్త్ర చూ. అరటి.
అరటికాయలు చూ. అరటి.
అరటిచెట్టు చూ. అరటి.
అరటికడవ చూ. అరటి.
అరటితోపు చూ. అరటి.
అరటిదవ చూ. అరటి.
అరటిదొన్నె చూ. అరటి.
అరటిదొప్ప చూ. అరటి.
అరటివార చూ. అరటి.
అరటివప్ప వి. అరటి ఆకు వంటి ఆకుపచ్చ రంగు.

అరటివందు చూ. అరటి.
అరటిపొత్తి చూ. అరటి.
అరటిపొత్తి చూ. అరటి.
అరటివొందు వి. బానిసాడు గేలాని? పైన తలెందుకు కట్టి బెండు.
అరటి వి. పిరువాటి సావనాల్లో ఒకటి. పట్టి. హిం. 4.182.
క. వరదు > హరదు > అరదు. విస్తరించు; క. పరిసు, పరిసల్. పట్టి. కోయిల్ కప్పిన పడవ.
<క. అరదు. బుట్టలాగా వుండి కోయిల్ కప్పేయబడిన పడవ.
అరటి వి. హున, బొగడ. హిం. 4.191.
క. హరలు, పరల్. గులకరాయి; పో.చూ. క. పరల్.
అరటి చూ.చూ. 1. అరడా. కొయ్య న్నందం గుబ్బుకు చుట్టూ వేసిన నన్నటి రేకుకట్టు; 2. గడ్డెరాయి, రాతి స్తంభాల కింద ఆదారంగా అలంకారంగా పెట్టే మురికి రాతిపీట.
అరటి వి. 1. తరిమిన బట్టిన చిన్న కొయ్య; 2. దేవుడి పీటపై మేల్కట్టు. పాలవెల్లి.
అరడా చూ. అరటి అరడా. వి. 1. మంచానికి చేసే ఒక రకం అలంకారం. చాను. 4.87; 2. కత్తి ఒక మూతికట్టు. ఆం. చా. 2.215; 3. పెండ్లి పల్లకి బొంగు కొనకు వేసే సింహ రలాటం; 4. మెడకు కట్టుకునే హున.
క. హరడి, హరడె. పగడాలు పొదిగిన బంగాడ మురుగు; క. అరటా. నగపై అంచు.
బహుళ: <క. హరడె.
అరడు పో.చూ. అరలు. వి. మెడకు కట్టుకునే హున; అ.క్రి. విస్తరించు.
క. అరదు < హరదు < పరదు. విస్తరించు.
<క. అరదు.
అరణము వి. వివాహ సమయంలో వధూవరుల కత్తే రనాదికం, పిత్తురత్త కన్యారసం. భార.ఆపి. 8.215 విరా. 5.403, కు. నం. 7.972.
నం. హరణ-. కానుక, పెండ్లికానుక; పా. హరణక గు. హరణక. బలవంతంగా తీసికొనిపోవటం;
క. అరణ. పెండ్లి కానుక.
<నం. హరణ.
అరంటు వి. అక్షింతల గడ్డి.
అరంటి చూ.చూ. అరటి.
అరటి (చూ. అంటి, అనటి, అరటి, అరంటి, అరిటి) కి కదళి (Musa sapientum).
నం. అరటు-, అరడు-, అరలు-. అరటి; ప్రా. అరడు, అరలు;
క. అరటు, అరలు; గోం. అర్తి.
<నం. అరటు-, అరడు-.
సంస్కృత మందలి అరటు శబ్దం ప్రాచీన భాషాశాస్త్రం లాన్ కాన్ పరిశీలించాలి.

అరత చూ. అట్టు. క్రి. వి. దగ్గర, చేదువలో.

<అటు-ర(న్) > అరత; తన్ : కృతీయా నప్తమి
ప్రత్యయం.

అరతలనొప్పి చూ. అర¹.

అరతలముక్క వి. మడి (ఇరగొల)లో బాగం; (కొద్ది పల్లవి
కన్నులుంటాయి. మొత్తం 500 కన్నులు).

అరతూకు చూ. అర¹.

అరద యా. చూ. అరత.

అరదట్టు చూ. అర¹.

అరదట్లు వి. నీటి కొరత, ఎడ్డడి.

క. అతి, అటు. వరపు, కరువు; కొడ. అర. ఎందు,
ఆర్పుకుపోవు; కోట. అర్. వరపు; తాద. అత్త. దగ
గొను; కొలా. అర్. ఎందు, ఆర్పుకుపోవు.

అరదదెం వి. చేపల తూనికలో ఒక ప్రమాదం.

అరదండలు యా. అరదందాలు. వి. బ.వ. 1. రెండు చేతులకు
వేసే సంకెళ్లు; 2. అద్దంగా ఒక ఇనుప కమ్మి వేసిన చేతి
సంకెళ్లు.

బహుళ: <అర(నగం)+దండ(కుంబం)+లు (చేతులు
పూర్తిగా కదలకుండా, నగం కదిలేట్టు, బండించే సంకెళ్లు).
అరదందాలు యా. చూ. అరదందలు.

అరదము వి. బండి, తేరు. బార.అది. 6.140, విరా. 4.72.

సం. రథ-. బండి, తేరు, రెండు చక్రాలుండే యుద్ధ
రథం; ప్రా. రహ. బండి; పా. రథ. రథం, యుద్ధ
రథం;

క. అరద. రథం; తు. రథ; ర. ఇరతమ; లాటిన్.
రాత. చక్రం.

<సం. రథ-.

అరదాను చూ. అర్థదాను. వి. విజ్ఞప్తి వక్రం, దరదాను.

అరదివియ చూ. అర¹.

అరదీపం చూ. అర¹.

అరదుద్దు చూ. అర¹.

అరదేకి చూ. అర¹.

అరదొండ చూ. ఆరుదొండ.

అరవారకట్టు వి. కొడిమె పల్లలు విడిపోకుండా కట్టిన ఆరవార
కట్టు.

అరవ యా. చూ. అటవ. వి. 1. మంచెమీద కూచోటానికై
ఏర్పరచిన చిన్న చప్పరం, మంచం; 2. ఒకటి రెండు
అంచెలుగల పెద్ద వందిరి; 3. మూత గల గాదె, గుమ్మ;
4. వలభాగం, బాగం.

అరవది చూ. అర¹.

అరవదును చూ. అర¹.

అరవమీనలు యా. నరవమీనలు. వి. నరసిన మీసాలు.

<అరవ+మీన-లు, అరవ <నరవ (నరసిన).

అరవలము చూ. అర¹.

అరపాలు చూ. అర¹.

అరపావు చూ. అర¹.

అరపిడి చూ. అర¹.

అరపు¹ యా. చూ. అటవ. వి. 1. పశు కంఠ ద్వని; 2. నింద,

బిట్టు.

అరపు² చూ. అడవు². అక్రి. అందు, ఇముడు, లోబడు.

అరపువ్వాళ్ల వి. చేప గూబలోపలి బాగంలో ఎర్రగా చక్రాల
లాగా వుండేవి.

అరవైకము చూ. అర¹. వి. వైకంలో నగం.

అరపోగు చూ. అర¹.

అరవృనములు వి. కట్నాలు, వాన్కలు. చూ. అవృనము.

అరబండ చూ. అర¹.

అరబందము యా. అబందరము, అరబందరము, అరవందము.

వి. అమోమయం.

అరబందరము యా. చూ. అరబందము.

అరబి యా. చూ. అరబి. వి. అరబ్బి బావ. యయా.
1.47.

అరబి యా. అరబి, అరబ్బా, అరబ్బి, అరబ్బు, హరబ్బు. వి.
అరబ్బి బావ. దీమ. 1.72.

అ.మా. అరబి, అరేదియా, అరబ్బు; అరబి. అరబ్బి
శ్రీ; కా. అరబి. అరేదియాకు చెందినది, అరబ్బి బావ;
నే. అరబి. అరేదియావాడు; అరబి. అరబ్బి గుర్రం;
ఒ. అరబి, అరబి; హిం. అరబి; గు. అరబి,
అరబ్బి; మరా. అరబి. అరబ్బులకు చెందినది; ఉ.
అరబి. అరేదియావాడు, అరబ్బిబావ; పార. అరబి.
నేర్పు; అర. అరబి. ఒక దేశం;

క. అరబి, అరబ్బి. అరేదియావాడు; తు. అరబి;
ర. అరవి, అటవి. అరబ్బి బావ; మ. అటవి. అరే
దియా దేశం, బావ.

< ఉ. అరబి.

అరబ్బా యా. చూ. అరబి. అడిదము నూరకవి బాటువ.

అరబ్బి యా. చూ. అరబి. వి. అరబ్బి గుల్లము. రంగ. చ.
2.210.

అరబ్బు చూ. అరబి. వి. అరేదియావాడు.

అరమండ వి. అరివిట (Eugenia bracteata).

అరమర¹ యా. చూ. అటమర. వి. జంతు, నందేహం (వృ
అరమరపు). రామా. 3.71.

క. అరెమరె, అరెమరికె. జంతు, నందేహం.

<అర+మర <మర(య). మరచిపోవు.

అరమర² యా. చూ. అటమారు.

అరమరము యా. చూ. అటమర. వి. నందేహం. శృం.వై. 3.75.

అరమరిక యా. చూ. అటమర. వి. 1. తేదం. రం.రా.ఉ. 97.
వ. 28 పం.; 2. జంతు, నందేహం.

అరమరి యా. చూ. అటమారు

అరమాక చూ. అర¹.

అరమావ చూ. అర¹.

అరమార యా. చూ. అటమారు.

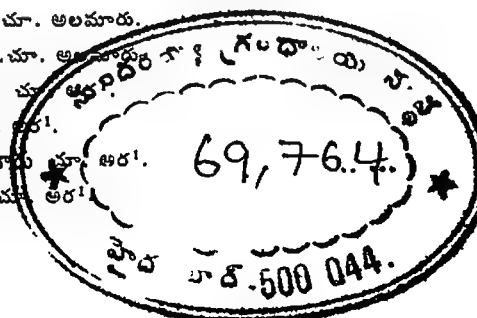
అరమాలు యా. చూ. అటమారు.

అరమాటుమెవ చూ. అర¹.

అరముడి చూ. అర¹.

అరమెయికోటివాడు చూ. అర¹.

అరమోదుచు చూ. అర¹.

అరమోదు చూ. అర¹.

అరమోము చూ. అర¹.

అరయిక చూ. అరయ. వి. 1. తెలిసికోవటం. శృం.నై. 1.50; 2. అన్వేషణ, విచారణ.

క. అరయికె, అరయ్క, అరెకె. పరిశోధన; ర. అరయికె.

అరయించు చూ. అరయ.

అరయ దూ.చూ. అరయ. 1. ఆరోపించు, పరిశీలించు, పరిశోధించు. దార.విరా. 1.259; 2. జాగ్రత్తగాచూచు, కనుపెట్టు. దార.రీప్య. 3.288; 3. చూచు, పీక్షించు. దార.ప్రో. 4.110, పను. 2.94; 4. కనిపెట్టు, తెలిసి కొను. హరి.ఉ. 8.76, పారి. 1.68; 5. రక్షించు, పాలించు. దార.కాంతి. 2.384; 6. పోషించు. దార.అను. 1.160; 7. ప్రతీక్షించు, నిరీక్షించు. దార.అను. 5.442, పారి. 1.116; 8. పరీక్షించు. పారి. 1.116.

క. అరయ, అరయు, అరయ్య, అరెఱ. అన్వేషించు, ఆరోపించు, పరిశోధించు, పోషించు; అరయసు, అరయెసు; కు. అరెఱసుని. ప్రతీక్షించు, వాంఛించు; పో.చూ. అరంతుని. కోరు, ఎదురుచూచు; అరంతుని. దావించు, గ్రహించు; అరతుని. కడుముకొను; క. అరాయ్. పరిశీలించు, అన్వేషించు; అరాయిచ్చి. పరిశోధన. మ. అరాయ్. వెదకు, కోరు, పరీక్షించు; అరాయక. విచారించు, అన్వేషించు, అర్థించు; కోట. అరయిక్. జాగ్రత్త; కొండ. రేయి, అన్వేషించు.

అరయించు ('అరయ' ప్రేర.) స.క్రి. అరయనట్లు చేయు.

అరె దూ.చూ. అర¹.

<అరె+అరె.

అరె దూ. అరె, అరె, అరే. అవ్య. 1. ప్రళంసార్థకం. నరాహ. 8.92, చంద్రా. 3.125; 2. హీన సంబోధన. ఉ.రా. 2.103; 3. ఆశ్చర్యార్థకం. కువ.చ. 3.13.

సం. అరె, అరె, తేగిరపాటుతో కూడిన సంబోధన; అరె. అవ్య. ఆమంత్రికం; మహా. అరె, రె; పా. అరె. ఆశ్చర్యార్థకం;

క.కు. అరె; క. అటూ; ద్రా అటే. సంబోధన.

<అరె+అరే.

అరెలి చూ. అర¹.

అరెలి చూ. అరె. వి. వాన్యం పోనుటనే కోడిగుడ్డు ఆకారం గల కుండ.

అరెలు చూ. అల్లు. అ.క్రి. వికసించు. కు.నం. 10.81; స.క్రి. వ్యాపించు, ప్రాకు. గండ. 1.65.

క. అరల్, అరలు, అరల్, అల్లు, అలర్, అలరు. వ్యాపించు, వికసించు, వీచు; కు. అరలుని, అరలున, అల్లుని; క. అలర్, పెద్దదగు; మ. అలరుక. హవవర వికసించు; గద. (S) అల్లే. (కిగెవరె) వ్యాపించు.

<మూ.ద్రా. *అర్. (కదలు, వ్యాపించు); పో.చూ. అలరు.

అరవ¹ దూ. అరవ¹. చూ. అరవము. వి. ఆరవదేశంవాడు.

సిం.వ్యా. 1.42.

క. అరువానాది. దక్షిణ అర్కాటు జిల్లాలో ఆరవోక రమిళ మాండలికం మాట్లాడే విస్తృత ప్రాంతం; అరు వాబర అనే తెగవారు ఇక్కడ నివసిస్తున్నారు. వారు అగస్త్య సంతతివారు; వారి నివాసమే అరువానాడు. అరువా అక రమిళ మాండలికం పేరు; అరువానాడు తెలుగుదేశానికి ఆనుకొని ఉంది.

అరవకట్టు వి. అర్థకట్టు.

అరవ² దూ.చూ. సరవ. వి. కొండ వారి.

<సరవ+సర (స్పృశ్యపు, రమసి).

అరవ³ దూ.చూ. అరవ¹. వి. 1. మచ్చికాని అవు; 2. అర్జునానిది.

అరవకట్టు చూ. అరవ¹.

అరవంటిలు చూ. అర¹.

అరవచాకిరి వి. చెట్టిచాకిరి.

<అరువు చాకిరి. అరువుకు చేసే పని; హెటట్ట ము. వాటిలో కట్టించి పనిచేసే అరవలను బట్టి ఏర్పడ్డ పద నిడుక్తి.

అరవటిక వి. ఉత్పన్నాల్లో పానకం వరపప్పు పందిపెట్టే చోటు.

క. అజవటుకె, అరవట్టిగె, అజవంటగె, అజ హెట్టిగె. దర్శకాల, చరిత్రేంద్ర; క. అజు. చారి. ప్రక్క; మ. అజు; కోట. బయ్యెల్-అర్; తా. ఎన్; సం. వాటికా. ఇల్లు ము.; ప్రా. వాటికా.

అర<క. అజ (దర్శం) చటకె.

అరవడి¹ చూ. అరువు¹. వి. అప్పు, ఋణం.

<అరువు-అడి.

అరవడి² వి. రాపిడిచేత కలిగిన గాయం.

క. అరై. రాయు, అరయు.

అటుగు-అటువు-అడి > అరవడి.

అరవడి³ చూ. అర¹.

అరవక దూ.చూ. అరవక. వి. అరవదేశపు స్త్రీ.

అరవందము దూ.చూ. అరబందము.

అరవము దూ.చూ. అరవము. వి. అరవదాష.

అరవమునలి చూ. అరువు. వి. పండుముదునలి.

అరవరయగు పో. చూ. అరవలు. అ.క్రి. కలఁగనొందు. శేష. 4.40.

అర-వె-అర-యే+అగు.

అరవరలు దూ.చూ. అరవలు. వి. బ.వ. 1. కుష్కములు, క్షీణములు. వి.వు. 7.852, కువ.చ. 1.101; 2. కుసుకలు, చిన్నముక్కలు.

అరవరి దూ.చూ. అరువరి. వి. అప్పుపచ్చుకొనినవాడు.

<అరువు-అరి.

అరవాయి చూ. అర¹.

అరవాయిగొను చూ. అర¹.

అరవాలగుడ్డ వి. సగం పల; కన్ను ½ లం. (కొబ్బరిపీచు తీసి నీటిలో నానబెట్టిన తర్వాత పరి పెద్దారు).

అరవాసి చూ. అర¹.

అరవిమామిడి చూ. ఆడవి మామిడి. ధవారం రేపగా
మారింది (Spondias mangifera).

అరివరి చూ. అరి¹.

అరివీనము చూ. అరి¹.

అరివుడు చూ.చూ. అరువుడు. వి. శకలం, శునుక, చింపి.

< అరువు-డు.

అరివై చూ.చూ. అరువది. నర్వ. ఆరువదులు, అరివై.

అర (అరు)-వై < వది. (పో.చూ. ఇరవై మొ.).

అరివైవెందిరాయి వి. ఒరిపిడిరాయి, సానరాయి.

అరినంజ చూ. అరి¹.

అరినండు చూ. అరి¹.

అరినము చూ.చూ. హరునము. వి. నంతోపం.

అరిసావు చూ. అరి¹.

అరిసు చూ. అరుసు. వి. రాజు. ప్రదువు. బసవ. 2.37.

నం. రాజన్. రాజు; ప్రా. రాజ, రాయ; పా. రాజా;

క. అరసు, అరస (<రాజ-); కు. అరసు,

అరసె; క. అరసు, అరచన్, అరైచన్, అరైచు,

అరైయన్-. అరయన్, ఇరాచన్-, ఇరాచా, ఇరా

యన్-, రాచా, రాయన్-, రాజా; మ. అరచన్,

అరసన్, అరయన్; కోట. అర్పి. అరికారి. కొడ.

అర్పి. రాజు.

<క. అరసు < నం. రాజన్.

అరిసున్న చూ. అరి¹.

అరిసోల చూ. అరి¹.

అరిహము విణ. కగినది, ముక్తమైనది. నకలనీతి. 1.19.

< నం. అర్హ-

అరాకు వరాకులు వి. చీకాకులు.

క. అరక్. అనిద్ర, అప్రమత్తక; హరక్. అగ్ని;

పరాక్. ప్రమత్తక; పార. అరక్. అప్రమత్తక; హరక్.

మంబ; పరాక్. ప్రమత్తక; అర. హరక్. మంబ;

పరాక్. ప్రమత్తక.

<క. అరక్ + పరాక్.

అరాబా చూ. అరాబు. వి. ఫిరంగిబండి. రంగా. 2.27.

హం. అరాబా. బండి, రథం, ఫిరంగిబండి; గు.

అరాబా. గృహసంభారం; మరా. అరాబా. ఫిరంగులు;

అరాబా. ఫిరంగి; ఉ. అరాబా. ఎద్దుబండి; అరాబా. కుపాడి

బండి; పార. అరాబా. ఫిరంగిబండి; కాలులు, తిట్లవర్ణం;

అరాబా. బండి; అర. అరబా.

<క. అరాబా.

అరాబు¹ చూ.చూ. అరాబా. వి. ఫిరంగి బురుజు. కువ.చ. 3.18.

<క. అరాబా. (అర్థ వివరి.).

అరాబు² వి. 1. పునాదిని గుర్తిస్తూ గీసినగీత; 2. తడివస్తువు పెట్టినప్పుడు నేలపై అంటిన ఆ తడి గుర్తు.

ఉ. అర్పి; పార. అర్పి. మచ్చ; అల్పి. గుర్తు; అర.

అర్పి, అల్పి.

<క. అర్పి.

అరాము చూ.చూ. హరాము. వి. 1. దొంగ; 2. నిషేధం.

అరాయించుకొను చూ. హరాయించు. న.క్రి. కీర్తించుకొను.

అరావిడి పో.చూ. అరవడి². వి. నీరు మొ. వి. లాకినరేఖ. గుర్తు.

అరి¹ వి. 1. కప్పం, పన్ను. దార. ఆది. 6.268; 2. మర్కార. హద్దు. ద్వి. వరమ. 3.156 వ. 10 వం.

నం. కర, కరక. పన్ను, కప్పం; పో.చూ. ప్రా. -అర. పన్ను;

క. అరి. పన్ను; ర. నరి. పన్ను, కోత, వరికుప్ప; అరి. పన్ను; మ. నరు. నరిహద్దు; నరుకుక. కాలకతో హద్దు గుర్తించు.

<క. అరి. కోసివేయు (పన్ను రాన్యరూపంలో చెల్లించేవారు. అదే ఫలసాయంలో మొదటి కోత).

అరిగావు (-కావు) వి. 1. వైవాధి రాకుండా పెట్టిన కావలి; గోడ వెలుగు మొ. చుట్టుకావలి (కట్టబడి రావలి).

ద్వి. హరిశ్చ. పూ. 1196; 2. పన్ను చెల్లించే సామంత

రాజు. వరాహ. 2.48. అరిగోరులు (-కోరులు) వి. ప్రదుత్వ

దాగం, రైతుదాగం; మొత్తం ఫలసాయం. అరిగోవు వి.

1. కప్పం చెల్లించేవారు. దార. అర. 5.345, మను. 1.2;

2. పన్ను చెల్లించేవారు. అరివెట్టు (-వెట్టు) అ.క్రి. కప్పం చెల్లించు.

అరి² వి. అల్లెత్రాడు, వింటినారి. దార. భీష్మ. 3.386, కు. నం. 5.515.

క. చరి. జారు; సరి. యుక్తక.

<క. నరి (మోగడం, హర్షి); క. చరి. జారు; నడ రించటం, నందించటం ఉంటాయి కాబట్టి వింటి నారికి 'అరి' అని పేరు.

అరిగాళ్లు (-కాళ్లు) వి.బ.వ. ద్వారం ప్రక్క గుర్రపు పీటలకు బలంగా వెనుక ఉంచే కమ్ములు. <అరి-²

(<నరి)+కాలు-లు. వ్య. నరిగాగానీ నమానంగాగానీ చేసేకాళ్లు. అరివోయు (-వోయు) వి. నారి నందించు.

అచ్చ. రా. 1.172.

అరి³ వి. జొన్న మొ. వాటికి ఈచకంకిపడేతెగులు.

క. అజి. పతనమగు, పతనం చేయు; పో.చూ. అరె.

పొడిచేయు, చూర్ణంచేయు; కు. అర్చుని. నాశనం చేయు;

అలిపుని, అలిపుని, అలియుని. పతనమగు; క. అజి.

పతనమగు, నాశనమగు, తెగులు; పో.చూ. అరి. నాశనం

చేయు, పతనం చేయు; మ. అజయుక. పతనమగు; కోట.

అజిచ్.

అరితెవులు వి. జొన్నతెగులు, ఈచకంకిపడే తెగులు.

అరిబోవు అ.క్రి. ఈచబోవు.

-అరి అవ్య. మకుబర్ధక ప్రత్యయం. ఉదా. కల్లరి, నేర్పరి, నిగ్గరి మొ.

క. అజి, అజి. ధర్మం, న్యాయం, చట్టం; పో.చూ.

కాజి, కార, గాజి. (కార, తద్వ.) తద్గిత ప్రత్యయం.

ఉదా. ఇచ్చెకాజి, పగెకాజి; క, అజిమ్. నైతిక ధర్మం,

ధర్మం; పో.చూ. అర్. సంబంధవాచకం; కారన్-. కర్త

అనే అర్థంలో ఫలింగ దోదక ప్రత్యయం; మ. అజిమ్;

పో.చూ. కారన్. -కర్త; పో.చూ. నం. కారి. చిత్ర

కాదు, కిచ్చి. పనివాడు, పని; కారిన. చేత, సటప, నటుడు; కార, పనివాడు; పో.చూ. ప్రా. ఆర అ. చేసేవాడు.

<మూ.ద.ప్రా.* అకె..

అరికట్టు¹ వ.క్రి. 1. అర్థగించు, నిర్వరించు. నిర్వ. రా. 3.78;

2. చుట్టుకొను, పరివేష్టించు. రాగ. 5.265. వి. 1. ఆడు, నిర్వరం, నిర్వరదం. వీతారా. 1.114, ఆం.రా. 3.31;

2. సూర్యుడి ఎట్లు మొ; వాటి బంధకట్టు.

క. పరి. చుట్టుకొను; పరి. చుట్టుముట్టు;

నం. పరి. ఉపనర్గ. చుట్టా;

అరికట్టుకొను వ.క్రి. అరికట్టు. వరాహ. 9.13.

అరికట్టు² దూ. అరికట్టు, అరికట్టు. 1. గాలం పై బాగంలో

కట్టిన కట్టు; 2. గాలం తెల్ల కాదుకట్టిన చుట్టిన దారవ

కట్టు; 3. గాలానికి దుగ్గిరికి గట్టిగా అడ్డకట్టుచేత కట్టినకాదు;

4. గేలాంకలకి కాదుకు కట్టేకాదు; 5. గేలం ముల్లుకు

కట్టిన మూరెడు కాదు, దీన్ని మరోపెద్ద గేలంకాదుకి

కట్టారు; 6. చేత్తాడు గాలానికి కట్టిన కాదుని అరికట్టు

అంటారు; 7. మూగకాదుకి కట్టిన చిన్నకాట్ట; దీనికి

గేలాలు గుచ్చుకాదు; 8. పెద్ద గేలంలో కోనాంకాదుకి

కట్టిన చిన్న మూలకాదు. దీన్నే గేలం ముల్లుకు కడకాదు;

9. గేలం ముల్లుకు కట్టిన చిన్నకాదు, మూరెడు పొదుగు;

10. నీరెండి గాలం ఆ పక్క కొన (కాదు) మద్యబాగం,

అరికట్టు.

అరికట్టుముడి వి. గాలంలో అరికట్టుకు వేసే ముడి.

అరికట్టుకొను చూ. అరికట్టు¹.

అరికట్టుముడి చూ. అరికట్టు².

అరికట్టు వి. దువ్వుడి మెలిపెట్టి రెండు బుజాలమీద బండెచ్చ వాటుగా వేసి కట్టిన కట్టు.

అరికట్టు-లు. వ్య. విండినారిలాగా అడ్డంగా కట్టిన కట్టు.

అరికాలు చూ. చూ. అరకాలు.

అరికోట వి. అడవుల్లో పెరిగే పొడుగు మొక్క (Combretum decandrum).

అరిగ చూ.చూ. హరిగ. వి. 1. ఎండ మొదలగువాటి కడ్డుగా

వట్టి కేడెం వంటి సాదన విశేషం, చక్రంవంటి ఒకానొక

రాజచిహ్నం. కడ. 3.74; 2. దాలు, వేటకం, పలక.

కా. 2.58, కా. 8.41.

క. అరిగె, పరిగె, హరిగె. దాలు; క. పరివై.

దాలు, పెద్ద గొడుగు;

పో.చూ. నం. ఫర. దాలు; పేముతో చేసిన పడవ.

<వర-(య). విస్తరించు.

అరిగలు చూ.చూ. హరిగోలు. వి. ఏడు దాటదగిన సాదన

విశేషం, పట్టి.

<తె. హరిగోలు; పరి>హరి. విస్తరించు, చుట్టు

ముట్టు; చూ. అరడ.

అరిగావు చూ. అరి¹.

అరిగావుదోట వి. కట్టు కావలిగల తోట. ద్వి. హరిళ్ళు.

హ. 1196.

అరిగావుదోట చూ. అరిగావు.

అరిగావు చూ. అరి¹.

అరిగాళ్లు చూ. అరి².

అరిగించు 'అరుగు' వ్రేక. చూ. అరుగు. వ.క్రి. అరుగజేయు.

పోవునట్లుచేయు. రా.రా. 1.441.

అరిగిండ్లు చూ. అరిగోలు. వి. బ.చ. రోలుతో చేసిన చిన్న

పడవలు; పట్టు. అరిగిండి వా. విస్తరించునట్టి పాత్ర;

అరి<హరి<పరి. విస్తరించు; -గిండి. చిన్నపాత్ర.

అరిగిలి వి. పట్టి. చూ. అరిసిండ్లు.

అరిగుడ్ల వి. గేలాంకాదును తెల్ల కొనగు కట్టే బాగం.

అరిగుళ్ల వి. కోనె ముందు బాగంలో చెక్కవైన గల ఇవ

కడియం; కాదు వస్త్రాలు కట్టుకునేందుకు ఉపయోగిస్తుంది.

అరిగె చూ.చూ. హరిగ. వి. 1. దాలు; 2. ఎండ మొ.

వాటికి అడ్డుగా వట్టి కేడెంవంటి సాదనం, చక్రంవంటి

ఒకానొక రాజచిహ్నం. సారంగ.చ. 2.190.

అరిగోను చూ. అరికడు. అ.క్రి. ఆడువడు, అడ్డుతగులు.

పల్నా.

అరిగోరులు చూ. అరి¹.

అరిగోల చూ. అరిగోలు. వి. పట్టి, హరిగోలు.

పో.చూ. క. పజ్జ. వేగంగా ప్రవహించు; పరివల్.

పట్టి. పడవ నడిపేవాడు.

<పరిగోల్ / > హరిగోల్ > అరిగోల్.

అరిగోలు చూ.చూ. హరిగోలు. వి. నది దాటే సాదనం. వేం.

పంచ. 4.238.

క. పజ్జిగోల్, పజ్జిగోల్. పడవ, నది దాటే

సాదనం; పజ్జి, పరి, పజ్జు. ఎగరలం, పరుగెత్తటం.

తెలటం, ఈడటం.

అరిగోళ్లు వి. అరిగోలు రయారుచేసే వారివారు.

అరిజ చూ.చూ. అరజ.

అరిటి చూ.చూ. అరటి. వి. అరటిచెట్టు.

అరిటివట్లు వి. అరటిచెట్టు పైన వుండే ఆకుపచ్చని చర్మం.

అరిటిపాత్తి వి. అరటిపట్టు.

అరిటికి వి. సోరంగి (Sillago sihama).

అరిటిచేప వి. ఒకరకం చేప; సోరంగి (అరటికాయ ఆకారంలో

ఉండటంవల్ల ఆ పేరు వచ్చింది).

అరిటివట్లు చూ. అరిటి.

అరిటిపాత్తి చూ. అరిటి.

అరిటాల వి. 'ఇరగోల'లో 'వారం' అనే బాగం కర్మాక్ష

బాగం (దిగుబడికి కన్ను 800; మొత్తం అరిటాల కన్ను

1,600).

అరిణ చూ.చూ. అరిణ. వి. కోనె, కారెం (కాలువలలోని నీరు

మెరకపోలంలో పోయటానికై అమర్చినదోట గల కాటిగుళ్లు

మొ.), అంబువాహిని.

అరిటి చూ.చూ. అరిణ: వి. కోనె.

అరిణ చూ. అరిణ. వి. ఎత్తురు నీరు పోయటానికై కొలిచి

కాలువ మొదట ఉంచే కాటిమాను మొ.

నం. సారణి. కాలువ.

<నం. సారణి.

అరికట్టు న.క్రి. (వడుగు పోగులు వడుగేరు కర్రమీద వరచు కునేటట్టు) అరచేతితో రట్టు.

అరికాడు వి. 1. గాలం కాదుకు కమ్మికి దగ్గరలో ఉండే చిన్న రాడు ; 2. నరిచెయ్యటానికి రావిన ఉన్ని వడుగు దిగించిన రాడు. చూ. ఉరి.

అరితి రూ.చూ. అరిమి. వి. 1. ప్రేమ, కూరిమి. లం.రా. 1.186 ; 2. సంకోపం ; 3. భక్తి, ఆనంద.

క. అట్టి, అర్చి. ప్రేమ, ప్రియ వస్తువు, సంకోపం ;

ర. అట్టి. ప్రేమతో కరిగిపోవు.

<మూ.ద్రా. *అర్.

అరితికాడు వి. ప్రియుడు.

క. అట్టికాట, అర్చికాట. ప్రియుడు.

అరితికాడు చూ. అరితి.

అరితిగురివింద వి. చిన్న కోక చిన్న నోడు గల ఆకువచ్చరంగు చిన్న చేప. చూ. గురివింద.

అరితెవులు చూ. అరి.

అరిదళము రూ.చూ. హరిదళము. వి. వసువపచ్చటి రాకు విశేషం. లం.రా. 2.280.

అరిది రూ. అరుదు. విణ. 1. అసాధారణం, అపూర్వం, అవహాసం. దార.అది. 1.105, హరి. ఉ. 7.162 ; 2. అశక్యం. దార.ఉచ్యో. 1.322 ; 3. దుష్కరం. దార. ఉచ్యో. 1.106 ; 4. దుర్లభం, దార.ఉచ్యో. 3.340 ; 5. దుస్సహం. మూర్క. 2.67 ; 6 అశ్వర్యకరం, వింత, హరి.పూ. 1.182.

క. అరిదు, అరుదు, అరుదు. అతేద్యం, అశక్యం, అద్భుతం. ముఖ్యం ; పో.చూ. కు. అర్కుని. కక్కునగు ; ర. అరితు. దుర్లభం, అవహాసం, అమూల్యం ; అరు (అరుమ, అర్). అవహాసం, కష్టసాధ్యం, అపూర్వం ; మ. అరుతు (= అరియతు నవుం < అరు), అరితు. క్రమహీనం, భయంకరం, అయోగ్యం ; అరు. విణ. అవు రూపం, అపూర్వం, అశక్యం ; కో. అర్గ (అర్గయ). అరుదుగా.

<మూ.ద్రా. *అర్.

అరిసికట్టు పో.చూ. అరికట్టు. వి. ఉచ్చమడిగట్టు.

అరివ వి. నరుకు మోసేగొడ్డు పీపుమీద వేసే బొంక.

పో.చూ. క. అడవ, హడవ. వక్కలాకుల నంది ; కొడ. ఉరపె ; క. అరైయై. నడుముకు కట్టుకొనే పొడుగాటి నన్నటి డబ్బు నంది ; మ. ఉరుప్ప. పెద్ద నంది.

అరివడు అ.క్రి. అద్భుతం, అద్భుతము. దాగ. 3.523, వద్ద. 10.800.

అరిపి పో.చూ. అరు. విణ. బలహీనమైన, సన్నని.

క. అరిదు. అవురూపం.

అరిపె వి. బాలమూషికం, చిన్న ఎలుక.

అరిపెట్టు చూ. అరి.

అరిపేద రూ.చూ. అరిపేద. వి. 1. నిరుపేద, అరాగ్యుడు ; 2. దుర్బలుడు, బక్కచిక్కినవాడు.

అరిబినిమడి వి. 1. గంకనుడి, మూపురం వెనుక ఉండే నుడి ;

2. ములుగులనుంచి నాలుగంగుళాలకు మించి ముందువైపు ఉండే నుడి ; 3. వెన్నుకు రెండువైపులా ఉండే నుడి.

అరిబిరి పో.చూ. అరిమి. వి. కొరక, రోటు.

(అరిమి ననునరించి ఏర్పడిన రూపం కావచ్చు).

అరిబోపు చూ. అరి.

అరిమి¹ రూ. అరితి, అరిమిలి, అర్చి, అర్చి, అర్చిలి ; పో.చూ. అరులు. వి. ప్రేమ, కూరిమి. పూర్వ. 4.117.

క. అర్చి, అత్తి, అరుమి. ప్రేమ, కూరిమి.

అరిమి² వి. చిన్నపిల్లలకు వచ్చే గొంతుబుచ్చు (Tonsillitis).

అరు < అరు (మెద) ; అరు-ఇమి.

అరిమిలి రూ.చూ. అరిమి¹. వి. ప్రేమ. కు.నం. 12.192.

< అరిమి-ఇలి.

అరిమెనకుండలు రూ.చూ. అరిమెన కుండలు. వి.బ.వ. బచ్చెన పని చేసిన పెండ్లి కుండలు.

అరియ వి. నరుకు ఓడపైకి ఎత్తేటప్పుడు వాడే మాట.

అరిల్లా అవ్య. ననేమి, కొత్తిగా.

అరిల్లు చూ. అర్.

అరివాణము¹ వి. 1. వల్లం. అచ్చ. రా. 1.48 ; 2. రోగిణి, గిన్నె.

క. అరివాణ, పరివాణ, పరియణ, పరియాణ, పరియణ, పరియల్, పరియాణ, పరివాణ, పర్యణ, పర్యాణ. రోహంకోగాని కొయ్యతోగాని చేసిన వల్లం ; కు. అరియాణ, అరివాణ, పరియాణ, పరివాణ ; ర. అరువాణము. రాగివల్లం.

<క. పరివాణ.

అరివాణము² చూ. అరి¹. వి. వరుమానం, వంట, ఉత్పత్తి. ద.హిం. కా. సం. 10. నెం. 594.

అరివి చూ. అరుగు. విణ. భగ్నం, కూలినది. బనవ. 3.73.

అరుగు-ఇ, అరిగి > అరివి.

అరివిపి వి. అరమండ. చిలక నరమ్మప్రాంతంలో రెల్లనిపాలు ఎర్రనిపండ్లు గల ఒక రకం పొద (Eugenia bracteata).

అరివెట్టు చూ. అరి.

అరివేణిరుగు వి. పొయ్యివక్కన ఎత్తు తక్కువగా కట్టిన చిన్న అరుగు.

అరివేటి చూ. అరేని. వి. బచ్చెనపని చేసిన పెండ్లికుండలు.

అరివేటిబింది పో.చూ. అరేని. వి. పెండ్లికొడుకు ఇంటివద్ద చేసే విందు.

అరివేమబావ చూ. అరేని. వి. బచ్చెనపనిచేసిన పెండ్లికుండ.

అరివేరము రూ.చూ. అరివేరము. వి. కలహం.

అరిపోయ చూ. అరి.

అరివము రూ.చూ. హరునము. వి. సంకోపం.

అరిసి వి. దియ్యం.

క. అక్కి. దియ్యం ; కొడ. అక్కి ; కు. అరి ; క. అరి, అరివి. కాగుచేసిన దియ్యం ; మ. అరి ; కోట. అక్కి ; కొడ. అశకయ.

<క. అరివి.

అరిసిక వి. పొలం చదును చెయ్యటానికి లాగే పంగలమాను.

అరిసియ రూ.చూ. ఆరిసె².

అరిసిలిబంద వి. అరిసిలి గ్రామ ప్రాంతంనుంచి వచ్చే చలువరాయి.

అరిసె¹ వి. మూలవ్యాధి.

నం. అర్చు-, అర్కన్. మూలవ్యాధి; ప్రా. ఆరస, అరిస. ఒక వ్యాధి; అ.మా. అరిస, అరిసా. మూల వ్యాధి; అప. అరిసయ < అర్క-క;

క. అరిసె < అర్కన్; క. అరిస.

<ప్రా. అరిస < నం. అర్చు-.

అరిసె² పో.చూ. వరి, రూ. అరిసియ, అరిసియ, అరిసె. వి. రక్ష్య విశేషం, అరిరసం. కాశీ. 7.186.

నం. అరిరసా. చెట్టుపేరు; మిక్కిలి రసంకలది;

క. అరిరస; క. అరిరసం. అరిసె; అరిచి.

దియ్యం;

నం. అరిరసా. శబ్దరసమని నిమంబువులు; ఒహళ; ఇది తమిళ అరిచి (దియ్యం) నుంచి వచ్చివందవచ్చు.

అరిసెము రూ.చూ. హరునము. వి. నంకోషం, హర్షం.

అరిసెలి వి. ఒకరకం వినుడువల. కన్న 2⁷; 4 కన్నులకొక 3⁷ ఇనపహన; కొమ్మె, వాల్లు, చిత్తర, కొచ్చె మొ. పెద్ద చేపలు జట్టేవల.

అరుకలి వి. పందెగాడు. దశకు. 9.32.

క. అలుగులి. వేటవాడు; అలు. నీతి; కులి. నీతి మారినవాడు. వ్య. నీతిని చంపేవాడు.

<క. అలుగులి.

అరుకుపేడు (అరు+కొనుడు). వి. ఏరువాక.

అరుగు అ.క్రి. 1. పెళ్ల, పోవు. భార.ఆది. 7.158; 2. కడచు, గరించు. భార.ఆది. 6.158, హర. 7.2; 3. నళించు. వసు. 1.45.

క. అరగు (అలుగు, అబకు). నళించు, శీర్షమగు; కు. అరు, అరుగు. అంచు; అర్కుని. కగ్గ; క. అరు. నళించు; అరుకు, అరువు. నమిపించు; అరంగు, అరకు. భావపడు, అలుగు; మ. అరు, అరువు. అంచు; అరికత్తు, అరికే, అరికిల్. దగ్గర; గోం. అరలుకొనై అనా. అనునరించు, కొండ; అల్లి. శీర్షమగు.

<మూ.ద్రా. *అర్క (క)-క్-.

అరుగుడు వి. ప్రయాణం, యాత్ర. అరుగుదెంచు (-రెంచు); రూ. అరుదెంచు. అ.క్రి. 1. వచ్చు. భార. ద్రోణ. 2.176, హర. 7.41; 2. పోవు, పెళ్ల. నీలా. 2.12.

అరుగుడు చూ. అరుగు.

అరుగుదెంచు చూ. అరుగు.

అరుగురొతు పో.చూ. అరుగు. వి. కావి అంచుమీద చిమ్ములు నిలిపే పెద్ద రాతిపలక.

అరుగోలా(లు) వి. ఇనుప కడియాలు నావకు రెండువక్కలా వచ్చేట్లు అమర్చబడ్డ స్థలాలు (వీటిలో బెట్టాలు పొడిచి నేతావటాలు ఉంచుతారు).

పోర్పు. స్పా. అగ్గోలా. ఇనుపకడియం.

<పోర్పు. అగ్గోలా.

అరుగు రూ.చూ. అరుగు. వి. తిన్నె, వేదిక. పాంచా. 4.21.

అరులి రూ.చూ. ఎజి. వి. మాంసం, నెంబుడు. ఆంధ్ర వదా. 2.70.

అరుజాతి రూ.చూ. అజాతి. వి. 1. దుచ్చాతి, నీచజాతి; 2. ప్రాదురు.

<అజ (నశించిన) లేదా <అర (నశం)+నం. కాతి.

అరుజ వి. మర్కటశిశుం; కాలం, వాలుగ (Ophioccephalus wrahl). హంస. 4.187.

అరుంజతి రూ.చూ. అరంకోతి.

అరుంజం అర+జంజం. వి. 30 కొలుకుల (60 పోగుల) దారం.

అరుట్టాలె వి. గోదాదేవి నూత్తులు.

పో.చూ. క. అరుట్-పా. రక్షిపాటలు.

అరుట్టా వి. శ్రీకృష్ణ రామలింగస్వామివారి కర్వాలు.

క. అరుట్టా. రక్షిపాటలు.

<క. అరుట్టా.

అరుదందు చూ. అరుదు.

అరుదారు చూ. అరుదు.

అరుదు రూ.చూ. అరిది. వి. 1. ఆశ్వర్థకరం. భార.గాంధి. 6.602, హరి. 4.36; 2. దుష్కరం. భా.రా. 5.545; 3. దున్నహం. భా.రా. 1.563; 4. ఆశక్యం. విక్ర. 1.50; 5. దుర్లభం. దశా. 2.256; వి. ఆశ్వర్థం. రం.రా.క. 102 పు. 18 పం.

అరుదందు అ.క్రి. ఆశ్వర్థపడు. అరుదారు అ.క్రి. అపహవముగు, అరుదగు. భార.ఉద్గ. 1.93. అరుదువేడు అ.క్రి. ఆశ్వర్థపడు. ప్రదా. 2.16. అరుదులు¹ వి. బ.వ. వింతమాటలు. భా.రా. 6.61.

అరుదువేడు చూ. అరుదు.

అరుదులు¹ చూ. అరుదు.

అరుదులు² చూ. అలు². వి. బ.వ. ఆదరణ విశేషం, కంఠ భరణం. ద్వి.భాగ. 1.8 పు.

అరుదెంచు రూ.చూ. అరుగుదెంచు. అ.క్రి. 1. రావటం. భార.విరా. 4.193; 2. పోవటం. తై.భా. 4.122, రసిక. 6.44.

అరుదొండ రూ.చూ. అరుదొండ.

అరు(దె)వులు రూ.చూ. అలుగు(దె)వులు.

అరవు రూ.చూ. అలుపు. అ.క్రి. 1. మిగులు; 2. దక్కు.

అరువ్వు పో.చూ. అరుగు. వి. కట్టుబడిలో అంచులు.

క. అజకె. ముక్క విరిగిన రాయి; క.మ. అలువ్వు.

ముక్క, కోసినముక్క.

<క. అలువ్వు.

<మూ.ద్రా. *అర్-.

అరుబలం వి. నలబలం.

అరుబు వి. తేమిడి.

క. అజబు, అజ, అజవు, అజబె, అజమ్మె.

అభావం, భ్రామం; క. అజుమ్మ; మ. అజుమ్మ.

<మూ.ద్రా. అర్-.

అరులు య. అర్థ! వి. ప్రేమ, వాత్సల్యం. దశకు. 12.6, అం.రా. 1.137.

క. అరులు, అర్థ; క. అరులో; మ. అరులో; కోట. అరులో. దివ్యవాణి.

<మూ.ద్రా. *అర్.

అరులుమరులు అరులు+మరులు; య. అర్థమర్థ. వి. వృద్ధావ్యంవల్ల మనస్సుకు కలిగే తద్విబుబు. అమితప్రేమ, పిచ్చిప్రేమ.

క. అరులుమరులు, అరులుమరులు; క. అరులో. దయపడటం.

అరులుమరులు చూ. అరులు.

అరువణము య.చూ. ఆరివాణము.

అరువణము య.చూ. ఆరివాణము.

అరువము వి. కాంక్ష, ఆశ. వి.ప్ర. 6.266.

క. అర్. నిందు; ఆరుమి, ఆరమి. ప్రేమ, కాంక్ష; క. ఆర్మ్య (అర్). ప్రేమ, కాంక్ష, వాత్సల్యం; మ. ఆర్మీలో. ప్రియమైన, ఆనందంగా.

<మూ.ద్రా. *ఆర్.

అరువరి చూ. అరువ!.

అరువ! స.క్రి. అచ్చుకొను (వస్తు, దండుగ మొ.), ఇచ్చు, విడిగాడచ్చు. విజ్ఞా. 2.11, ద.హిం.కా. 4.1200; వి. వెల రచ్చార గచ్చే పద్ధతి మీద చేసే రాన్యాయల అవ్వ.

<ఆర్-ఉ-పు; ఆర్ (పోవు).

అరువరి వి. అవ్వపచ్చుకొన్నవాడు, అరమర్థుడు. అం. రా. 2.229. అరువకాపు వి. అర్థకాపు. అరువబేరము వి. అవ్వబేరం. అరువ(బాట) (-హట) వి. రొక్కవహట. దబ్బు హామీ.

అరువ! వి. తెలివి, ఎరుక, జ్ఞానం.

క. అజపు, అజపు, అజు, అరుపు. తెలివి, జ్ఞానం; క. అజి. జ్ఞానం; అజిపు. తెలివి, జ్ఞానం; మ. అజియుక. తెలిసికొను; అజిపు. తెలివి, జ్ఞానం, కృతజ్ఞత.

అరువకబ్బిన విం. మరిమారిన. అరువతిక్క య.చూ. అరువ(దిక్క). వి. ఉంగిడి రోగం. అరువ(దిక్క) య. అరువతిక్క. వి. ఉంగిడి రోగం. < అరువ (తెలివి)+తిక్క; తిక్కు=చార.

అరువకాపు చూ. అరువ!.

అరువకబ్బిన చూ. అరువ!.

అరువతిక్క చూ. అరువ!.

అరువ(దిక్క) చూ. అరువ!.

అరువ(దెవులు) య.చూ. అటుగుదెవులు.

అరువ(బాట) చూ. అరువ!.

అరువబేరము చూ. అరువ!.

అరువము య.చూ. హరువము వి. సంకోపం. ఉ.రా. 2.6.

అరుసు య.చూ. అరసు. వి. రాజు. కువ. చ. 4.81.

అరుసుపోవు అ.క్రి. (జననద్రవము తగులని చేపగుడ్డు) పాడై పోవు.

అరుసొజ్జము వి. ఆశ్చర్యం.

అరుహాదు వి. అర్థుడు, తగినవాడు. కు.సం. 2.80.

సం. అర్థ-. తగిన; మహా. అరహ, గౌరవనీయమైన; అరిహ, అరుహ; అ.మా. అరహ, అరిహ; హ. అరహ, అరహతి; అవ. అరహంత (అర్థత), అరిహ (అర్థత), అరుహ (అర్థత), అరుహంత (అర్థత).

<ప్రా. అరహ- <సం-అర్థ-.

అరె య.చూ. అరే. అవ్య. ప్రళంసనార్థకం.

అరే య. అరె. అవ్య. ప్రళంసనార్థకం.

గు. ఉ. అరె.

అరెలి వి. పెద్దెలికాగం; రేవలకంటే పెద్దకన్నులంటే ప్రచేళం; పెద్ద వెడలైన కన్నులతో అల్లురాదు; పెద్ద చేవలు వడే కాగం.

<అర+వల.

అర్కటి పో.చూ. అర్కలి. య.చూ. అజకడ. జనవ. 6.114.

అలు+క (క) ట; (వా.) మెడదగ్గర.

అర్కలి వి. కొండి.

క. అల్కులో. నడుము <అల్కు. తగ్గు.

<అలుగు-అరి (కృశించు, నశించు); అర్థవివరి.

అర్కాటి వి. ఓడ నడిపేవాడు.

అర్కరా య.చూ. హర్కారా. వి. దూత, వార్తాహరుడు.

అర్థ! య.చూ. అరుగు. అ.క్రి. పోవు. కళా. 3.129.

అర్థ! య. అలుగు. అ.క్రి. క్షీణించు, తరుగు. పండి. చ 2.144. పు.

అర్థ య.చూ. ఆరణ.

అర్థాయించు య.చూ. ఆరణాయించు.

అర్థి వి. వ్రాతపూర్వకమైన మనవి.

హిం. అర్థ. దూమి, పొలం; గు. అరణ, అరణి. మనవి

పత్రం; మరా, అర్థ, అర్థి; ఉ. పార. అర. అర్థి.

<ఉ. అర్థి.

అర్థిదారు వి. మనవి పత్రం వ్రాసుకున్నవాడు; అర్థి పెట్టుకున్నవాడు. అర్థిదాస్తు చూ. అర్థదాస్తు. వి. రాత పూర్వకమయిన మనవి.

అర్థిదారు చూ. అర్థి.

అర్థిదాస్తు చూ. అర్థి.

అర్థ! విం. చాక; వి. 1. వెల, దర; 2. వెడల్పు, దాన్యపు రాశి చుట్టుకొలత.

ఉ. అర్థ. వెల, విలువ, వెడల్పు, పరిమాణం; పార.

అర్థ. వెల; అర. అర్థ. వెడల్పు.

<ఉ. అర్థ.

అర్థకట్టు స.క్రి. వనః పరిశీలించు, సరిచూచు. అర్థ వట్టింపు స.క్రి. పరిశీలించు, ఒకవన కొట్టి అంచనా ప్రకారం రాబడి ఉండో లేదో సరిచూచు. అర్థవట్టు స.క్రి. అరుజ పట్టించు. అర్థభాజారి ప్రస్తుతం బజారు దర.

ఉ. అర్థ బాజార్, బాజార్. బజారుకు చెందింది.

అర్థ! య.చూ. అరణ.

అర్థకట్టు చూ. అర్థ!.

అర్థదాస్తు య. అరదాసు. వి. నిజై ప్రి పత్రం, దరఖాస్తు.

నే. ఒ. అర్థి. మనవి; హిం. అర్థదాస్తు; గు. అరణా;

ఉ. అర్థదాస్త; పాఠ. అర్థదాస్; అర. అర్థ.

< ఉ. అర్థదాష్ట.

అర్థవర్ణింతు చూ. అర్థ.

అర్థవర్ణి చూ. అర్థ.

అర్థవాచారీ చూ. అర్థ.

అర్థవారి చూ. అర్థవారి.

అర్థవారి చూ. అర్థవారి. వి. సిద్ధాంతో ఒకరకం.

అర్థి చూ. అర్థి. వి. ప్రేమ, భూమి. చంద్రా. 4.81.

అర్థి చూ. అర్థి. వి. 1. గోడ, పరిమితు మొ. వాటి అడుగు భాగం, మట్టు; 2. హర్తికాని కుప్ప; 3. మార్పిడికాని చిన్న పరిమితు.

అర్థికి వి. దోనె అంచున కాదుదూర్చేందుకు ఉండే మేకు, లేదా రంధ్రం.

అర్థి వి. ప్రవాహాలం.

అర్థి వి. కొయ్యచిలుకు; కిడికి రెక్కరిని మూసివుంచేగడియ.

అర్థికి చూ. అర్థి.

అర్థి వి. అంగుళంలో నగం.

అర్థ + ఇం. Inch.

అర్థసారి వి. ఒకరకం వినుచువల; కన్ను పరిమాణం. అస్కరి కంటి కొంచెం కుప్పవ; 4 కండ్లకొక ఇనపహాన; అన్ని కాలాల్లో ఉపయోగం; దొడ్లలో లోంచి కప్పించు కున్న చేపలు అస్కరిలో పడ్తాయి; అస్కరిలో కప్పించు కున్నవి అర్థసారిలో పడ్తాయి; ఇందులో కప్పించుకున్నవి నన్నసారిలో పడ్తాయి.

అర్థకండి (అర్థ + కండి). వి. ఇటుక రాతిలో నగంముక్క.

< అర్థ + కండిక (ముక్క).

అర్థపావుకర్పి చూ. కరికె. వి. కోతపనికి పనిచేసే చాలా చిన్న కరికె (రాపి).

అర్పి వి. కాదు చుట్టగా పెట్టటం.

అర్పి కట్టేయటం వి. తెరచాప చుట్టి వెయ్యటం.

అర్పి చూ. అర్పి. వి. అర్పిలి, ప్రేమ. కాశీ. 2.149.

అర్పిలి చూ. అర్పి. వి. 1. ప్రేమ, ప్రీతి. భార. విరా. 1.267; 2. మిత్రము, సహాయము. కాశీ. 1.100; 3. అపేక్ష, కోరిక, విషయ. 2.153.

అర్పి చూ. అర్పి. వి. ఎదుర్కోవటం, ప్రతిఘటనం. భార. విరా. 3.163.

అర్పాచేయ న.క్రి. తెరచాప దించు.

పోర్పు. అర్పాయార్. తెరచాప దించు; స్పా. అర్పాయార్.

< పోర్పు. అర్పాయార్.

పోర్పుగీను రాషలో ఆర్- , ఈర్- , ఏర్-లు క్రియా దాతునూచక ప్రత్యయాలు.

అర్పాత చూ. అర్పాత.

అర్పనవ్యాకు వి. జానెడు మూతి, మూరెడు పొడుగు, అయిదు రెక్కలు గల నల్లటిచేప.

అర్పనీక వి. ఒకరకం ఇనుక.

అర్పాంగళ్ళ వి. పెద్ద మడి కింద కట్టేరాళ్ళ (మడిలోని భాగం లోని చేపలు బయటకు పోకుండా ఇరగొలమడికి కట్టేరాళ్ళ).

అర్పాజ చూ. అర్పాజ. వి. చెరువుల వేలంపాట.

అర్పాజేయ చూ. అర్పాజేయ. హర్పాజు వెట్టి వి. చెరువు వేలం వేయ.

అర్పాజేయ చూ. అర్పాజ.

అర్పాజొంతు వి. వెన్నున ముట్టు, నోట్లో వట్ల, మూడు రెక్కలు గల బరువచ్చురంగు చేప.

అర్పామ వి. విశ్రాంతి.

హిం. ఉ. అర్పామ. విశ్రాంతి.

< ఉ. అర్పామ.

అర్పాహు వి. చేపలను మొత్తం మోడ బేరంపెట్టు.

అర్పామ చూ. అర్పామ. హర్పాజు. వి. చెరువుల వేలంపాట.

అర్పాజేయ చూ. అర్పాజు. వి. చేపలను మొత్తంగా అమ్ము.

అర్ప చూ. చూ. అర్ప. వి. 1. కందులో గూడిన వైది పైదాగం; 2. ఎద్దుమెడమోడ కాడిమోపేదోటు; 3. ఎట్ట మెడ పుండు.

అర్పే చూ. చూ. అర్పే.

అర్పి చూ. చూ. అర్పి. వి. వాత్సల్యం. ప్రేమ. ఆం. దా. 1.137.

అర్పి చూ. చూ. అర్పి.

అర్పి చూ. చూ. అర్పి. వి. అర్పి. భార. కర్ణ. 2.256, బీమ. 3.179.

అర్పయిగండ్లదబ్బయిగండ్లపెచ్చులు వి. బ. ప. రాజ్యంలో పెద్ద పర్వ కరువార చుట్టు; రెండు చుట్టుంటాయి.

అర్పెపెచ్చులమాన్క వి. మెద్దకొల, అస్కరి, నన్నసారిలో ముప్పై పెచ్చుల మాన్క కర్వార చుట్టు.

అర్పె వి. వలకుండే ఒక చుట్టులో ముడి.

అర్పెలి వి. ఒక రకం ఇనుకొల.

అర్పెలి వి. 1. 20 నెం. నూలు, 5 పోగులు రెండు సార్లు పరి పెట్టి అల్లుతారు; కన్ను 2 చొటనప్రేళ్ళ పరిమాణం; ఎండాకాలంలో నీరు తీసినపుడు రెండు మూడు నెలలు వాడుకారు; పెద్ద చేపలు పడతాయి; 2. 10 నెం. నూలు, 10 పోగుల అల్లకం నిలువరాళ్ళ, పిల్లకాళ్ళ. చేరాళ్ళ దీనికి ఉండవు; లోతు చెరువుల్లో నీళ్ళల్లోకి దీన్ని కాక్కి నీటిని చప్పుడు చేస్తారు; చేపలు దీనిలోకి రాగానే కాళ్ళతో తాక్కి నీళ్ళలో మునిగి చేపల్ని తీస్తారు.

అర్పెలిపురి వి. 20 నెం. నూలుకు 5 పోగుల పరి.

అర్పి చూ. అర్ప, అర్పి. వి. 1. కిడు, ప్రోహం. భార. ఆది. 3.12, పాండు 5.73; 2. మరుగు, చాటు, దాపరికం. భార. ఉద్యో. 4.68; 3. నగం, కొంచెం. భార. ఉద్యో. 4.341; 4. బేదం. భా. రా. 3.1.105; 5. కొరత, న్యూనత. భా. రా. 3.1.135; 6. గూడు, శేయార. 3.170; 7. చినుగు. రం. రా. 2 పు. 108 పం.; 8. శంక, సంజేహం. ద్వి. హరిశ్చ. 4.1606; 9. కవటం, వంచన. భోజ. 4.38; 10. పెట్టె, గూడు మొ. వాటిలో అర. యయా. 5.35; 11. వానగృహం. ఆం. దా. 3; 12. గది; 13. అరగాడి; విణ. నగం, కొంచెం. హరి. ఉ. 7.74; క్రి. విణ. కొంచెంగా. కృ. శకు. 3.5.

అర్పి వి. రర్పం.

క. అర్ప, అర్పి. గుణం, దానం; క. అర్పి. మర

నంబందమైన విధి, రర్కం, మ. అణమ. రర్కం.

<మూ.ద్రా. *అణ్-.

అణకన్న దూ.చూ. అరకన్న. వి. నగం (కొంచెం) మూసిన కన్న. దార. అను. 3.22, వేంక. పంచ. 4.810, చంద్రా. 2.84. అణకాలు దూ.చూ. అరకాలు, అరికాలు. వి. పాదకలం. దార.ఆర. 5.377, కు. నం. 638. పో. చూ. క. అంగాలు; మ. అంగామ; క. అజంకై; అకంకై. అణకూడు వి. 1. అర్థాన్నం, కడుపునిండని తిండి. ఆము. 6.69; 2. పూటూడు. క. అరమొట్టెయూట, అణక్రొన్నెలకూపు దూ. అరక్రొన్నెలకూపు. వి. అర్థ చంద్ర దాదం. అచ్చరా. 6.544. అణ-క్రొ(న్) + నెల + కూపు. అణగొడ్డము. దూ.చూ. అణగొడ్డము; అణ-(హాని) + గొడ్డము (కిడు). వి. దుండగం, ద్వేషం. (అణిశయార్థంకోసం వన రుక్తి). అణగొడ్డియము దూ. చూ. అరగొడ్డము. అణ గొడ్డము దూ. అణగొడ్డము, అణగొడ్డియము, అరగొడ్డె. వి. సాహసం, దుండగం, దౌష్ట్యం. ఉ.హరి. 4.106. అణగొణ (-కొణ). వి. 1. కపటం. భీమ. 2.155; 2. తేదం. పారి. 5.62; 3. న్యూనత. క. అత్తికాత్తి. అణవట్ట దూ. అరవట్ట. వి. చిన్న కొక్క, మొలవరకు వచ్చే కొక్క. వైజ. 2.47, రమునా. 7 వ. 6 వం. క. అర చల్లణ, అరచల్ల. చిన్నజాడు, పిర్రలు దిగే జాడు; పో. చూ. క. అరై-కై-కై-చల్ల. అరచేతుల కొక్క; అర-చ-చల్ల. పొట్టిలాగు; మ. అరకుప్పాయం, -చల్ల. పొట్టి ఉడుపు; నం. కాట, కాటక, కాట, కాట, వత్తం; ప్రా. సాదా, సాదగ, సాడిత; పా. సాట, సాటక, సాటకా. బహుళ: చట్ట < ప్రా. సాదగ < నం. కాటక. అరహార్మి. వి. అర్థ పీక్షణం. ఆము. 5.7. పో. చూ. క. అరమాపు. అర్థ పీక్షణం; పో. చూ. అరినోట. వక్క చూపు, కటాక్షం; మ. అర. నగం. అణచేయి దూ. అరచేయి, అరచేయ్యి, అరచేయి. వి. కరకలం. దార. ఆర. 3.128, కాశీ. 5.226. పో.చూ.క. అంగె; పో.చూ. కు. అంగై; క. అకంకై, అంకై, అజంకై. అణచేయి న.క్రి. 1. వంచించు, మోసపుచ్చు; 2. మరుగు వరచు, దాచు. అణజాతి దూ. అరుజాతి. వి. కులహినుడు, దుష్టుడు. కు. నం. 7.880, హరి.హ. 5.239. అణవది వి. పదిలో నగం, ఐదు. రామ రాజీయం 218. క. అరపది. అణపీనుడు వి. 1. మూర్చికుడు. దార.ద్రోణ. 2.74; 2. ప్రాణావళిస్తుడు. దార.సాప్తి. 1.201. అణపేద వి. మిక్కిలి పేద. అహల్యా. 1.83. పో. చూ. క. అణ. పూర్తిగా; పో.చూ. కుజ. పెద. కష్టం. అరపాణి వి. నగం గూను. దార. ఆర. 2.134. క. పాణ (బయట); క. పుమ, వీపు. అణ + పొట + డు. అణమర దూ. అర మర, అరమరము, అరమరిక, ఎరమరికం. వి. 1. మరకం, గుట్టు. నిర్వ. 9.126; 3. వ్యాజం, కావట్టం. నవ.చ. 4.141 వ. 19 వం. <మూ.ద్రా. *అణ్ కుర్- అరమరిక దూ. చూ. అణమర. వి. నంచేహం, తేదం, జంకు. అణ మాట వి. వక్రక్తి, వంకరమాట (పుగ్గ. చెడ్డమాట). హంస.

5.70, 71. అణమీటుమొన దూ. అరమీటుమొన. వి. మల్ల విద్యయందు వన్నెందు మొనల్లో ఒకటి. హంస. 1.206. అణనంజ వి. అర్థ నంద్య. పద్మ. 3.23. పో.చూ. క. అర-సంజె; నం. సంధ్యా; ప్రా. అ.మా. సంధూ. అణ సేయి (-చేయి). న. క్రి. 1. వంచించు, మోసపుచ్చు. దార. ఉద్వో. 4.68; 2. మరుగువరచు, దాచు. శృం. వై. 2.86.

అణక చూ. అణ. వి. మూపు, న్కందం. హరి. ఉ. 4.140. అణకట దూ.చూ. అణకడ. బనవ. 5.140 పం., హరి. హ. 7.105.

అణకటము దూ. చూ. అణకడ. పద్మ. 9.186.

అణకడ దూ. అణకట, అణకటము, అణకడము, అణకరి, అర్కంబ. చూ. అణ2. వి. 1. మూపు, న్కందం. దార. ఆది. 6.160; 2. పొదిగిరి. అచ్చి. రా. 4.72.

< అణ-అ-కడ.

అణకడము దూ.చూ. అణకడ. వై.దా. 1.10. ద్వి. హరిశ్చ. హ. 1853.

అణకన్న చూ. అణ1.

అణకము చూ. అణగు. వి. అక్షిర్ణవ్యాధి, అరుకువ. ఆం. దా. 2.128.

క. అణవి, అణవి, అణకమె. అక్షిర్ణవ్యాధి; కు. అర్కమె. అణగు-అము.

అణకలి దూ. చూ. అణకడ. వి. న్కందం. మూపు. దార. ఆర. 3.286.

అణకాలు చూ. అణ1.

అణకూడు చూ. అణ1.

అణక్రొన్నెలకూపు చూ. అణ1.

అణగమి దూ.చూ. అణగమి.

అణగొడ్డము చూ. అణ1.

అణగొడ్డియము చూ. అణ1.

అణగొడ్డె పో.చూ. అణగొడ్డము. వి. దుష్టుడు, దుండగీడు.

అణగొడ్డతనము పో.చూ. అణగొడ్డె; దూ. అణగొండెతనము. వి. దుండగం, దౌష్ట్యం. బనవ. 5.105 వం.

అణగొడ్డము చూ. అణ1.

అణగొండెతనము దూ.చూ. అణగొడ్డతనము. భల్లా. 5.

అణగొణ చూ. అణ1.

అణవట్ట చూ. అణ1.

అణకువ చూ. అణగు. వి. 1. అక్షిర్ణవ్యాధి; 2. కక్కువది, తోవం.

అణచు దూ. అర్చు. అ.క్రి. 1. ద్వనిచేయు, కేకచేయు, బొబ్బ పెట్టు. దార.ఆది. 6.168; 2. మొరపెట్టు. దార.ఆర. 2.112; 3. విలపించు, ఏడుపు. దార.ద్రోణ. 2.132; న.క్రి. 1. ప్రేలు, వదరు, వాగు. దార.కర్ణ. 3.93; 2. దిగ్గరగా చదుపు. ప్రబోధ. 2.7; 3. దిగ్గరగా పిలచు.

క. అణచు, అణిచు, అణుచు, అర్చు. బొబ్బపెట్టు. జ. అరెదుని. అరచు; క. అత్తి. మ్రోగించు. వలుకు, ద్వనిచేయు, అలలవరె మ్రోగు, అరచు, గర్జించు; మ. అర్చుక. దిగ్గరగా అరచు, గర్జించు. కుజ. రసవ

ముఖిపడు అ.శ్రీ. సంక్రమించు, కొంట్రుపడు.

అభిముఖీకరము చూ. అభిముఖి.

అభిముఖీకరము చూ. అభిముఖి.

అభిమేనకుండలు చూ. అభిమేనకుండలు. పో.చూ. ఇదేని
కుండలు. వి. బ.వ. బచ్చెనపని చేసిన పెళ్ళికుండలు.

అభియు న.క్రి. నశింపజేయు.

క. అజ. నశింపజేయు, పాడుచేయు; తు. అజయుని;

క. అజ; మ. అజయుక. నశించు, పాడగు.

<మూ.ద్రా. *అజ్-.

అభివీరు రూ.చూ. అరిసె.

అభిసె రూ.చూ. అరిసె.

అబు¹ రూ.చూ. అబు¹. అ.క్రి. క్షీడించు, నశించు. చార.అది.
2.13, హరి. 7.88.

క. అజ్. ఎంచు, అదృశ్యమగు; అబు. నరుకబడు;
రు. అలి, అలి, అరి, అది, నశించు; క. అబు. నశించు;
మ. అరుక్కుక. కగ్గు.

అబు² రూ.చూ. అబు². వి. 1. మెడ, కంఠం. చార. అది.
2.167, కాశీ. 3.12; 2. ముందురాగం, పరోరాగం.
చా.రా. 3.249; 3. ఉపకంఠం, చేరిక, సామీప్యం.
మను. 4.16, కక. 3.586.

అబుక్రమ్మ అ.క్రి. చుట్టూ కమ్ము, కమ్ము. రం.రా.
5.265 పు. 4. పం, కవిక. 4.180. క. అజ. పూర్తిగా;
అబు (నమీపం)+క్రమ్ము. అబుత(న్) చూ. అబు. క్రి.
విద. నమీపంలో.

అబుకువ చూ. అబుగు. విద. అవక్యం, అపరిణతం, బాగా
ఉడకనది. ఉ. హరి. 4.50. వి. అటకం, అక్షిరవ్యాధి.
ఆం.రా. 2.128.

క. అజ్. అక్షిరం; పో.చూ. అజ్. అజ్. అజ్. అజ్. అజ్.
అజ్, అక్షిరం; పో.చూ. తు. అర్కమెయ్. బలమైనకోరిక,
అక్షిరవారం.

అబుక్రమ్మ చూ. అబు².

అబుగు రూ. అబువు. అ.క్రి. 1. కీర్ణమగు. చార. ఉర్దో.
2.52; 2. క్షీడించు, కరుగు, కృశించు. చార. ద్రోణ.
4.220, భోజ. 3.79.

క. అరగు. క్షీడించు, కీర్ణమగు; అజ్. వికృతమగు;
రు. అర్కమె. కగ్గు, అబగు; క. అబు. కీర్ణమగు; మ.
అరుక్కుక, అరు(ప్ర). కగ్గు.

<మూ.ద్రా. *అజ్-.

అబుగదీయ (అబియ). అ.క్రి. తోము, రాచు, అరుగు
నట్లు చేయు. అబుగమి వి. అక్షిర. చార. అను. 3.196;
వరాహ. 12.61.

క. అజ్. అక్షిరవిరేచనాలు; అజ్. అజ్; (అబుగు-
అమి). అబుగు(దెవులు, అబుగు). రూ. అరు(దెవులు,
అమి). అబుగు(దెవులు, అబుగు(దెవులు, అబుగు(దెవులు, వి. క్షయ
వ్యాధి. పో.చూ. క. అజ్. ఎంచు, అదృశ్యమగు. అబు
గు+దెవులు. క్షీడించే వ్యాధి. అబుగుళ్ళ వి. శిరింక
(అబుగుదు+లు). అబుగువదు (-వదు). అ.క్రి. క్షీడించు,
చెడు. హరి. పూ. 5.239;

అబుగుదు రూ. అబువుదు. విద. కీర్ణమైనది. జై. చా. 9.197.

వి. కీర్ణం కావటం, అరగటం. సాంబో. 2.19; వి. బ.వ.
రునకలు, ముక్కలు.

పో.చూ. క. అజ్. అజ్. కీర్ణం కావటం; అజ్. శిరింక,
కీర్ణం కావటం; పో.చూ. అబుకు, అబు. క్షీడించు, చెడి
పోవ; పో.చూ. మ. అరుక్కుక. కగ్గు, క్షీడించటం.

అరుగు-దు.

అబుగుళ్ళ చూ. అబుగు.

అబుగదీయ చూ. అబుగు.

అబుగు(దెవులు చూ. అబుగు.

అబుగువదు చూ. అబుగు.

అబుత(న్) చూ. అబు².

అబుదు రూ.చూ. అరిపి. వి. ఆశ్చర్యం. చార. అది. 2.187.

అబు(దెవులు రూ.చూ. అబుగు(దెవులు. చార. అను. 3.175.

అబువు¹ అబుగు, ప్రేరణ. న.క్రి. 1. అరిగించు, కీర్ణంచేయు;
2. ఇముచ్చు; 3. దక్కించు; అ.క్రి. 1. ఇముచ్చు; 2.
లొంగు, అడగు; 3. దక్కు.

అబువు² న.క్రి. ఉంచు, కాపాడు, భద్రపరచు.

క. అబు. నివసించు; అజ్. నివాసం.

అబుము రూ. అర్క. పో.చూ. తలుము. అ.క్రి. 1. ప్రతిమ
తీంచు, మార్కొను. చార. భీష్మ. 2.6, కళా. 8.50;
2. సాహసించు, తెగించు. కాశీ. 2.86; 3. విజృంభించు,
అతిశయించు. వసు. 3.179; న.క్రి. 1. ఆక్రమించుకొను,
వశపరచుకొను. మార్క. 2.113; 2. ఎదుర్కొను. రం.
రా. ఉ. 77 పు. 12 పం; 3. ఒత్తిడిచేయు, బాధించు.
అచ్చరా. 1.45; వి. ఎదుర్కొటం, ప్రతిఘటనం. చార.
భీష్మ. 2.306.

క. అజ్. పూహము, సైనిక శిబిరము.

బహుళ: <మూ.ద్రా. *అజ్-.

అబువంగ్రు వి. అరవైమంది. కాశీ. 4.188.

క. అబువదింబర్; మ. అబువదు, అరవై.

అబు < అబు+వంగ్రు < పన్-బు.

అబువది రూ. అర్కది, అబువై, అరవై. వి. అరవై. చార.
అది. 1.82, కాశీ. 5.266.

క. అజ్. అరవై, అర్కవై, అరవై; తు. అబు, అజిప.

క. అబువతు; మ. అబువదు.

అబు-(వ) వది.

అబువు రూ.చూ. అబుగు. అ.క్రి. 1. కీర్ణమగు; 2. క్షీడించు,
కరుగు.

అబువుదు రూ.చూ. అబుగుదు. విద. 1. కీర్ణమైనది. ఉ.
హరి. 4.79; 2. శిరింపైనది; వి. అరగిపోవటం. అబు
(దెవులు రూ.చూ. అబుగు(దెవులు. నిర్వ. రా. 4.65. అబు
వుళ్ళ వి. ఖండాలు, ముక్కలు. చార. కర్ణ. 3.300, చా.రా.
5.548.

అబువుదు చూ. అబువు.

అబువు(దెవులు చూ. అబువు.

అబువుళ్ళ చూ. అబువు.

అబువై రూ.చూ. అబువది. వి. అరవై. వరాహ. 10.187.

అబ్బ¹ రూ.చూ. నట్ట. వి. ప్రయానంతో పిరిక దగిన ఆవు,

కరట. చార. విరా. 1.101.

అక్షి² రూ.చూ. అబ¹. వి. కీడు, హాని. ప్రదోర. 1.50.

అక్షి³ రూ.చూ. అబ. వి. 1. గది. ద్వి. సారంగ. 1.15 వ;

2. పెద్దకోనగు వానిఅక.

మ. అబ, చాగం, గది.

అక్షము రూ.చూ. ఎట్టము. వి. ముక్కమోపు.

అక్షా³ అక్రాగు. వి. 1. దావరికం, మడుగు. చా³. 7.178;

2. అద్దు, అంతరాయం. దో³. 4.212; 3. అక్షుడు, చార. చా³. 3.89, కళ. 1.26.

క. అక్షము. గోవ్యం, అంతరాయం, విచ్ఛేదం; అబద్ధం. చార.

అక+అక (శ.ర.); అక్షు+అక (వావి).

అక్షా³కరి వి. అక్షా³కరి. కీరవి అకరి. దో³. 6.173.

అకరి+అకరి (శ.ర.); <అక్ష+అకరి.

అక్షా³గు రూ. అక్షా³య. న.క్రి. 1. చా³రించు, పీడించు.

రామ. 351, చా³టువు; 2. గొంతు పట్టుకొను. చా³. 5.22.

పో.చూ. మ. అక్షిక్క. చా³రించు.

అక్షు+అగు.

అక్షా³య న.క్రి. చా³రించు. చంద్ర. చ. 5.50.

అక్షు+అయ.

అక్షా³డు అ.క్రి. 1. దగ్గరలో తిరుగు, ఇటు అటు తిరుగు,

చుట్టు చుట్టు తిరుగు. చార. విరా. 2.42; 2. ఈగులాడు,

అందోళన మొందు. శృం.నై. 5.183; 3. కహ కహలాడు,

కమకించు, విప్ర. 1.68.

పో.చూ. క. అక్షా³డు. వెనుక ముందాడు, విహరించు,

నచాడ్చేయు.

అక్షు+అడు.

అక్షా³వు చూ. అక్ష¹. వి. అడవి ఆవు

అక్ష¹+అవు.

అక్షియము పో.చూ. అటుగు. రూ. అక్షియము¹. వి. అక్షిర్ణం.

క. అరివె, అక్షిర్ణి.

అబ¹ వి. వృక్ష విశేషం (Bauhinia parviflora.)

అబ² రూ. అబ². వి. 1. కంకం. చార. విరా. 5.178,

దళకు. 3.131; 2. ఉపకంకం, చేరిక, నమిసం;

3. ముందు చాగం; 4. ఎద్దుమెడ పుండు; 5. గ్రామ

నామాల్లో ఉత్తర చాగం, ముఖ్యంగా ఉత్తర నర్కార్లలో;

ఉదా. పామట్టు.

క. అబ్బు. నన్నిహితంగా ఉండు; కు. అటుక,

అబ్బుక. నమిసించు, కలియు; అటుక్క. నమిసించు;

పర్తి. చర్, చర్తిల్. కంకం.

అబ్బుకడుగు న.క్రి. విక్రాంతి ఇచ్చు (వాగా పనిచేసి

వయస్సు చెల్లిన ఎద్దు మెడను పాలతో కడిగి, పని నుంచి

వదిలేసి, ఈరికే మేపుతాడు. ఆ ఆచారాన్నిబట్టి నై అర్థం

వచ్చింది. అబ్బువంచు అ.క్రి. మెడవంచు, రోబడు.

అబ³ వి. కంకులతో గూడిన వైరు వైచాగం, ఎన్ను, కదురు,

గొలుసు, కల.

అబ్బుకడుగు చూ. అబ్బు².

అబ్బువంచు చూ. అబ్బు².

అబ్బెము¹ రూ.చూ. అబ్బెయము. వి. అక్షిర్ణం. అం. చా. 2.128.

అబ్బెము² వి. చారివాక్రిదర్శన అర్థ రోజు (ఆ రోజు ఆటను మునివేస్తారు).

అబ్బోడు వి. దుర్బలస్థితి. అ.క్రి. పాదయిపోవు.

అరి¹ వి. కరంగం, కెరటం. ఉ.చా. 7.283.

క. అరి. అరి, కెరటం; అరి. అబూ ఇబూ

కడలాడు; కు. అరింకుని, అరింగుని. (ఆంవరె)

కడలు, ఈగాడు; అరి. అరి; క. అరి. అరి, ఈడు.

వదికించు; మ. అరి. అరి; రోట. తొడ. అరి³.

(ఆంవరె) కడలు; కొలా. ఎలవ. అరి.

<మూ.ద.ప్రా. *అరి--.

అరిరాయి అరి+రాయి. మ. గట్టులోవైపు అరిరి

రాడికి వెళ్ళిపోయిందా పడుపున దిగించేరాయి, రోదా

రాయి.

అరి² రూ.చూ. అరి¹. వి. 1. ప్రసిద్ధమైన. చాగ. 8.95;

2. ఆ (నిర్దేశార్థకం). నిర్వ. 6.88, చార. విరా. 5.235,

శృం.నై. 2.124.

అరి³ రూ.చూ. అలా. అవ్య. సంబోధనాంత పదాలకు అను

ప్రయుక్తం, సంబోధనార్థకం. నిర్వ. 2.24.

అరి⁴ వి. వలపైన గుండ్రంగా ఉంగరంవలె ఉండే చాగం.

అరిక¹ రూ. అరిక². అల్పా. వి. నూడ్యం, నన్నం. మను.

6.31.

సం. అముక-- తేలివైన, అప్రదానమైన, అల్పమైన;

ప్రా. అమల, అమల, అమలగ. చిన్న, కక్కువ, నీచం.

తేలిక; కుమా. హల్లో. తేలిక; నే. హలుకో; కెం.గు.

ఉ. హల్లో; సిం. హల్లో;

పో.చూ. క. హల్లో; పో.చూ. కు. హల్లో;

పో.చూ. క. అల్పా.

ప్రావిడ పదమని కె. ధ్లాక్; చూ. హలుకో. టన్నర్.

అరిక² వి. పల్పనిది. మను. 6.31; వి. పలుక

దనం.

అరిక³ రూ.చూ. అరుక¹, అల్పా¹. వి. 1. కోపం, రోషం;

2. క్రోధాచింత.

మ. అలుక్కుక. కలచు.

అరిక⁴పామవు రూ.చూ. అరుకపానువు. వి. పెల్లిలో పెల్లి

కొడుకు విలాసంగా అరిగి కూర్చోటానికి వేసే పానువు.

అరిక⁵ వి. 1. లంగరు 'ఎద్దాడు'కి రాతికి మధ్య కట్టే నూలు

తాడు; 2. తొరపనంలో అలుగుకు, ఎండితాడుకు కట్టే

రింగువంటితాడు; 3. కొమ్ముగరకు తగిలించేతాడు;

4. లంగరు (పన)కు పై వైపున ఉన్న గుండ్రతాడు.

అరిక⁶తాడు వి. 1. పడవ చెక్కలను దిగించే (అల్లె)

తాడు, కొప్పరి నులక; 2. లంగరుకు రాయి ముడివేసిన

కర్వార ముడి వదిలినతాడు. అరిక⁷ముడి వి. లంగరుకో

రాతికి తాడుతో వేసిన ముడి. అరిక⁸లతాడు వి. వలకు కట్టే

కట్టలకు రంధ్రాలుచేసి ఆ రంధ్రాల ద్వారా కట్టలలోకి

దూర్చేతాడు, కట్టలు దూర్చినతాడు.

అరికం చూ. అరిక¹. వి. తేలిక.

అంకతట్ట వి. అరచేతి వెడల్పు, ఒక్కండా కంప, తేనెకు హడవ, చిన్ననోరు, నన్నడికోకగల తెల్లడిచేప.

అంకతాడు చూ. అంక³.

అంకవ చూ. అంక.

అంకపామవు చూ. అంక².

అంకదట్ట వి. 1. తెలుపుమీద నల్లదార, 2. ఎరుపు నలుపు తెలుపు రంగుల పొడ(లు).

అంకముడి చూ. అంక³.

అంకంకాడు చూ. అంక³.

అంకా¹ చూ.చూ. అంకా.

అంకా² వి. చేపల బుంగపైన పట్టుకునేందుకై ఉన్న పట్టు కాదు.

అంకాడ వి. చెవి పై బాగంలో పెట్టుకునే కర్ణాదరణం.

అంకాకాడు వి. 1. లంగరు రాయి దగ్గర కట్టే కాదు; 2. కొమ్ముగడతో కలిగించేరాదు.

అంకాముడి వి. బరమలో ఆలుగుకు రాదుకు వేసే ఉంగరం వంటి మరోకాదు.

అంకాలు దూ. అంకాలు. వి. బ.వ. బల్ల సోదుగులకు వేసిన ఇత్తడి గుబ్బలు.

ఉ. హల్ కా. గుండ్రని; అర. హల్కహ.

<ఉ. హల్ కా.

అంకావ్ వి. గేలం యొక్క రాగితీగ.

అంకి వి. ఒకరకం కుండ. దార.అశ్వ. 3.156, హరి పూ. 5.221.

నం. అలు(కా). చిన్న నీళ్లకుండ; అలు, అలు; ప్రా.దేశి. అలుగా;

కొండ. అలె.

<నం. అలు+కా.

అంకిపుట్టుపు వి. కుండనుండి పట్టినవాడు, ఆగస్త్యుడు. ప్రబంధ. 174.

అంకిపుట్టుపు చూ. అంకి.

అంకువ చూ. అంకు. వి. 1. కొరక, న్యూనత; వైముఖ్యం, పెడమొగం. మై. 1.68; 2. ఆయానం, అలనట. భట్టా. 4.

పో.చూ. క. అలకు, అలగు, అలుకు, అలుగు, అలుంగు, అలకు, అలకు, అలకు, అలకు, అలకు, కడలాడు వణకు; క. అలై. కడలు, వణకు, దాధించు, విసిగించు; మ. అలయుక. వెనుకముందాడు, తిరుగు, అలసిపోవు.

అంకము చూ.చూ. అంకము. వి. 1. కోట ప్రాకారపు గోడకు ఆధారంగా మట్టితోగాని రాతితోగాని ఏర్పరచిన కొరడు కోటగోడ పైభాగం. 2. వరికుప్ప చుట్టూ సూర్యు టానితై వరి కట్టలు అమర్చినది, కళ్లం.

అంకా చూ. అంకా¹ వి. 1. ప్రత్యేకమైన; 2. నీచం, హీనం. నం. అంక- అనంబద్ధం, ప్రత్యేకం; అ.నూ. పా. అంక; కా. అంక. అనుచితంగా; అంక, అంక, అంక. ప్రత్యేకమైన; తెం. అంక; హిం. అంక,

అంక; పం. అంక; నిం. అంకు; గు. అంక; మరా.ఉ.అర. అంక;

క. అలాయిద, అలాహిద; కు. అలాయిద; క. అలకు. ప్రత్యేకత; అంకలకాక, ప్రత్యేకంగా, అంకలకాయ; అలాయిద, అలాది, అలాకు. ప్రత్యేకమైన; కు. అలై.

<ఉ. అంక < అర. అంకా.

అంకాఅంకా వి. విడివిడిగా గూన పెంకులను కాల్చు టానికి పేర్చే తీరు. అంకాఅంకామిలు వి. బ.వ. స్థిర నివాసం లేనివారు. అంకాజనము వి. తక్కువజాతి జనం. అంకాజాతివాడు వి. తక్కువజాతివాడు. అంకాదేవళం వి. గ్రామదేవత గుడి. అంకాపుల్లి వి. 1. హిరుగూరి వనపులు మేసేదానికి తీసే యాకలు; 2. బండెలదొడ్డిలోనుంచి తప్పించుకుపోయిన వనపులమీద వేసే పన్ను. అంకా భూమి వి. 1. వనపుల మేతకు వదలిన బంజరు; 2. నిరుపయోగమైన భూమి. అంకాసామి వి. విడి వ్యక్తి, అప్పుడప్పుడు వ్యవసాయం చేసేవాడు.

అంకాఅంకా చూ. అంకా.

అంకాఅంకామిలు చూ. అంకా.

అంకాజనము చూ. అంకా.

అంకాజాతివాడు చూ. అంకా.

అంకాదేవళం చూ. అంకా.

అంకాపుల్లి చూ. అంకా.

అంకాభూమి చూ. అంకా.

అంకాసామి చూ. అంకా.

అంకాలు చూ.చూ. అంకాలు.

అంకు చూ. అంకు². చిక్కటి పేదనీళ్లతో కళ్లం అలుకు.

అంకు పో.చూ. కలంకు. వి. మురికి.

క. అంకు, కడలు; క. అంకు.

<క. అంకు (కొలనిలో నీరు కదలి మురికి అయినట్లు; అర్థవివరి.).

అంకము చూ. అంకము, అంకము అంకం. వి. కోట చుట్టూ వేసిన మట్టి దిమ్మ, వప్రం, కోట గోడ పైభాగం. రామా. 6.246.

నం. అంకము, దాటరానిది;

తెం. అంక, అలాంగ. హిం. అంక; ఉ. అంక. కండకాలు మొ.; మరా. అంక, కోట; పార. అంక, అంక; . . .

క. అంక. వప్రం; క. అంకము.

<మరా. అంక.

అంకముతిరుగు అ.క్రి. చుట్టూతిరుగు, వ్యర్థంగాతిరుగు. అంకంకొక్కు అ.క్రి. ఆవేశానికి తోసుకాకుండు.

అంకముతిరుగు చూ. అంకము.

అంకంకొక్కు చూ. అంకము.

అంకం చూ.చూ. అంకము, వి. వప్రం.

అంకగిరి చూ.చూ. అంకగిరు, మెకం.నం. 118.8.

అంకగిరు చూ.చూ. అంకగిరు, మెకం.నం. 1.151.

అంకి-చూ.చూ. అంకిరు.

అంగము రూ.చూ. అంగము. వి. పత్రం.

అంగు పో.చూ. అంగు. అ.క్రి. 1. దుఃఖించు, ఏడుపు. ఆర్తవ్యనిజేయు. దాగ. 1.142, జై.దా. 7.177; 2. అంగు, శ్రమపడు. దాగ. 10. పా. 1732; 3. అంగు, కడుపు. పాండు. 1.101, కళా. 6.66; 4. అంగు, నంకోరించు. ద్వై.దాగ. 1.688 పం.; 5. కోపపడు.

పో.చూ. క. అబ్బు, అబ్బ, అబ్బువు. ఏడుపు; అలకు, అలగు, అలుకు, అలుగు, అలుంగు, అలకు, అలకు, అలకు, అలకు. కదలాడు, వెనుక; పో.చూ. కు. అలంకుని, అలంకుడు. కదలాడు, వదులు; పో.చూ. అల్పిని. ఏడుపు; క. అలంకు. కదలు, వదులు, ఈగు, నేలాడు, అంకోననెందు, చాడవడు, చాలిగొను, ప్రకాశించు; మ. అల్పకుక. కలవరం.

<మూ.ద.ద్రా. *అల్-.

అంగ(జేయ) (-చేయ) న.క్రి. శ్రమపెట్టు, అల్లపిపెట్టు. అంగ(జేయ) చూ. అంగు.

అంగూరతి రూ.చూ. అంగూరతి.

అంగంద రూ.చూ. అంగందము.

అంగందలు రూ.చూ. అంగందములు.

అంగందాకు అంగంద+అకు. వి. అంగంద అకు, తిరిన్నపత్రం.

అంగందాకు చూ. అంగందలు.

అంగూడు రూ.చూ. అంగూడు. వి. కలంబుతీగ (Ipomea chryseides).

అంగు రూ. అంగు. వి. తిరస్కారం. దార.ద్రోణ. 5.236.

క. అలమ. నిండించు, గడ్డించు;

పో.చూ. నం. అలన-. అలనన.

<మూ.ద.ద్రా. *అల్-.

అంగడి రూ. అంగడి, అంగడి. వి. 1. ఆపడ, చాడ, ఇడుము.

దార.ఉద్య. 3.305, హరి.ఉ. 4.110; 2. క్షేపం, శ్రమం. దార.అశ్వ. 1.65, దార.అశ్వ. 4.115.

క. అలసికె, అలసిక, అలసికత్వం; క. అలచటి, వినుగు, చాడ; అలైచటి, అలసిక, చాడ; మ. అలసల్, అలశల్. కలక, అలసిక, ఆకాశంగం.

అంగడిచేయ న.క్రి. అంగడి కలిగించు, శరభ.హరిశ్చ. 2.210. అంగడివడు అ.క్రి. అంగడినొందు. వరాహ. 4.34. అంగడిపాడు వి. కలక. దార.అను. 2.64.

అంగడిపెట్టు రూ. అంగడిపెట్టు. న.క్రి. అంగడి కలిగించు. మొల్ల. 1.49.

అంగడిచేయ చూ. అంగడి.

అంగడివడు చూ. అంగడి.

అంగడిపాడు చూ. అంగడి.

అంగడిపెట్టు చూ. అంగడి.

అంగడిదరి వి. అంగడి వడి (వికళ ప్రయోగం).

అంగు అంగుస్తేర. న.క్రి. వాదించు, శ్రమపెట్టు, అంగ జేయు. దార.ద్రోణ. 2.321, దా.రా. 3.2.303, కాశీ. 3.10.

క. అలమ. కిట్టు, గడ్డించు; అల్పకు. వాదించు;

మ. అలెక్కుక. కొట్టుమిట్టాడు. గుండెలు చాచుకొను; అలచ్చల్. వినుగుడల. కోం. అల్పకు. వందరపెట్టు.

<మూ.ద.ద్రా. *అల్-.

అంగి రూ.చూ. హళ(డి. వి. పనుపురంగు.

అంగుడు రూ. అంగుడు. వి. జేడం. ముఃఖం. దార.ఆది. 5.139; అ.క్రి. దుఃఖించు. దార.విరా. 5.139.

మ. అలచ్చల్, అలచ్చల్, అలచ్చల్; క. అలచ్చల్, దాడ; అలచ్చల్. కలక. ముఃఖం. వినుగు, కద్దియ్య; మ. అలచ్చి. చాచాకరం.

<మూ.ద.ద్రా. *అల్-.

అంగుకుడు రూ. అంగుకుడు.

అంగు చూ. అంగు. వి. 1. ముఃఖం. దార.అర. 2.39, విరా. 2.303; 2. అంగు, శ్రమం. దార.అశ్వ. 4.64, హరి.పా. 2.17; 3. దార. అశ్వ. 1.147.

క. అలచ్చల్. దాడ; అలచ్చల్. కలక. ముఃఖం. వినుగు, కద్దియ్య; అలచ్చల్. అలచ్చల్; మ. అలచ్చి. చాడ, ముఃఖం.

<మూ.ద.ద్రా. *అల్-.

అంగి వి. 1. కరం, శర్యం. కు. నం. 4.432; 2. నూళ్ళం, చిన్నది. దార.విరా. 4.105, ద్రోణ. 2.116.

కాంతి. 2.21; 3. పలుచనిది. వసు. 1.107; 4. అల్పకు. కట్టువచాడు. మల్ల. నీతి. 11; వి. 1. పరిమితి, కొరికి.

కు. నం. 9.209; 2. అల్పమైన యర్థం. దార.ఉద్య. 4.261; 3. కేరిక. దార.విరా. 2.228.

క. అలచ్చల్, అలచ్చల్. పరిమాణం; అలచ్చల్, అలచ్చల్. అలచ్చల్, సామర్థ్యం, శక్తి, అందుచాటు, బలం; అలచ్చి, శక్తి; కు. అలచ్చల్. పరిమాణం; క. అలచ్చల్. పరిమితి, ఎల్ల; అలచ్చల్. అవరకు, అమాత్రం, పరిమాణం; అలచ్చల్. కొలుచు, పరిమితిచేయు; మ. అలచ్చల్. అవరకు;

పో.చూ. నం. అల్. నమర్తమగు; అలచ్చి, శక్తిని సాదించుటకోసం అల్ రాకుమ సృజించబడింది; అలచ్చి, కర్వాతి రూపం; అలచ్చి (దాలు, కగినంత, నమానం మొ.); ప్రా. అలచ్చి. పూర్తి; అ.చూ. అల. నమర్తకు; అలచ్చి. పూర్తి, నమర్తం.

<మూ.ద.ద్రా. *అల్-.

అంగి రూ.చూ. హళ(డి. వి. పనుపురంగు.

అంగు న.క్రి. పూయు, రాచు. దార.విరా. 1.107, కాశీ. 1.48.

పో.చూ. క. అలచ్చి. చేరు, కలియు; కు. అలంబుని. బట్టలుకుకు; క. అలచ్చి. బట్టలుకుకు; అలచ్చి, కలుపు; అలచ్చి, అలచ్చి. కలియు; మ. అలచ్చి. క. బట్టలుకుకు.

అంగుడు రూ.చూ. అంగుడు. అ.క్రి. 1. క్షోరించు, కలక చెందు. దార.ఆది. 5.139; 2. దుఃఖించు, ఏడుపు. దార.ద్రోణ. 2.257, నిర్య. 5.

అంపనాది రూ. అంపనాది, అంపి. వి. గుండునూడి.

సా. అంపిలెర; పో.చూ. అంపిలెర;

నే. అంపిన్, అంపిన్; హిం. అంపిన్, అంపిన్

ఉ. ఆల్సన్.

క. అలపునాడు.

<పోర్చు. లబ్బినేత.

అంపాల అవ్య. ఒక అంకట, తేలికగా.

నం. అల్ప.

అంపాలు (<నం. అల్ప-) + అన్.

అంపు రూ. అలుపు; చూ. అంపు. వి. అంకట, శ్రమం. హర. 5.36, శవరా. 3.26; న.శ్రీ. శ్రమపెట్టు.

క. అలపు, అల, అలుపు. అంకట, బకలిక; క. అలైపు. కదలిక, వంతు, కలక, దుఃఖం; మ. అలుపు. అంకట; అలపు. కలక, కల్పిల్లు.

అంపు వి. వెయ్యి (1000).

ఉ. పార. అల్ప. వెయ్యి; ఆర. అల్ప.

<ఉ. అల్ప.

అంబడి వి. అంబానం.

అంబడినోరు వి. బూతులు మాట్లాడేవాడు (అర్థవివరి.).

అంబడికాదన వి. పదునెక్కువవని.

అంబడినోరు చూ. అంబడి.

అంబడికాదన చూ. అంబడి.

అంబలము వి. కలకలం, నందడి, జనులు, పక్షులు మొ. వాని ద్వని. పారి. 1.105.

క. అంబు, అలమ. కడలు; కు. అంబుని.

క. అలవల్లి. వడదుకోకు; అలంపల్. శబ్దం, ద్వని; అలపుల్. వ్యర్థ ప్రసంగం, గందరగోళం; అలంపు. ద్వనిచేయు, మొరయు, గునగునలాడు.

అంబో(పొ)ద్దు వి. సూర్యాస్తమయానికి ముందుకేళ.

అం (కొంచెం) + పొద్దు (అల్ల, అం = కొంచెం, మందం, గాంధం).

అంమ్! చూ. అలుము!

అంబొక్కుడు వి. వెంకరి, నీలి, జనుం, నీరావలం, కానుగు మొ. వాటి ఆకులు ఎరువుగా మడిలో కొక్కటం.

అంమ్! వి. తిగిలు పాకేందుకు నాటిన అల్లు కర్రలు.

హం. ఉ. పార. ఆర. అలమ్. వెండా.

<ఉ. అంమ్.

అంమట చూ. అంమరు. వి. 1. దురవస్థ, కష్టం, దార. దార. ఆర. 1.213, విరా. 2.104, హర. 2.102; 2. శ్రమం, అంకట. దా.రా. 1.481; 3. దుఃఖం, చింత. ఉ.హ. 5.94.

క. అల. బకలిక, దార; క. అలం, దుఃఖం, దార, దురవస్థ; అలమరల్, కల్పిల్లు, కలవరపాటు; అలు. అంయు, బడలు; మ. అలంభావం. చాలుననే. దావం, వినుగుదల.

అంమటవరు న.శ్రీ. అంమటపొందు, చింతించు. పద్మ. 8.162. అంమటించు అ.శ్రీ. 1. దుఃఖించు, ఎదురు. వి.పు. 7.79; 2. విచారించు, అరయు, పరిశీలించు. ద్వి.శ.సా. 2.89 పు. 22 వం.

అంమటవరు చూ. అంమట.

అంమటించు చూ. అంమట.

అంమర రూ.చూ. అంమారు.

అంమరగూడు వి. నలుపులు లేని అంమర ఆర.

అంమరగు వి. కరిసిమెలసి వుండే అంబాటు.

అంమరగూడు చూ. అంమర.

అంమరు అ.శ్రీ. 1. శ్రమపడు, దారపడు. శవరా. 2.106. వేంక. పంచ. 1.130; 2. విలపించు, ఎదురు. వేంక. పంచ. 4.493.

క. అలమరు, అలమరల్ (<అలమ్మరు). కల్పిల్లువరు, నివ్వెరపోవు, వినుగువెందు, దుఃఖించు.

<అంమ్ + (న్) అరు.

అంమారు రూ.చూ. అంమారు.

అంమారు రూ. అరమరక, అరమర, అరమాలు, అంమర, అంమర, అల్మార, అల్మారా, అల్మారు, అల్మైరా, అన్నారా. వి. బీరువా, సోదగులుగల ఎత్తైన కర్రపెట్టి; గోరకు అరలు అమర్చి కలుపులతో ఎత్తైన చిన్న గుమ్మం, గోర బీరువా.

నే. అల్మారి, ఇలామారి, బీరువా; హం. అలమారి, అలమారి; ఉ. అల్మారి;

క. అల్మైర; కు. అల్మైరి; క. అలమారి; మ. అల్మారి; పోర్చు. అల్మారి.

<పోర్చు. అల్మారి.

అంమారుకోనేరు రూ. అల్మర కోనేరు, అల్మారా కోనేరు. వి. చక్రసావరంగా అంమర సోదగుల వంటి దిగుడు మెట్లు గల దావి.

అంమారు కోనేరు చూ. అంమారు.

అంమారుచు న.శ్రీ. బండి ఎత్తను మార్చి కట్టు.

<అం-అ + మారుచు (గొడ్డను మార్చటం); బహుళం

<వల(ను) + మారుచు (కుడి ఎడమ పక్కలు మార్చటం).

అంమ అ.శ్రీ. వ్యాపించు, ప్రవరించు. దార. గాంధి. 4.51; న.శ్రీ. 1. ఆక్రమించు, క్రమ్ము. నిర్వ. 8.57, బీను. 4.121; 2. దరికేరు, సమీపించు. మార్క. 8. 205; 3. పరివేష్టించు, ఆవరించు, చుట్టుకొను. దాగ. 9.587; 4. అలడు, హయ. ఆము. 5.34; 5. సందిట బట్టు, కొగిలించు, వను. 3.146; 6. అదుము, ఒత్తు. పొందు. 3.156, వరము. 2.42; 7. గ్రహించు, పట్టుకొను. కువ.చ. 4.194; 8. కప్ప, మూయు. హంస. 2.68; వి. కాక విశేషం, నేలపై పాకే తిగ. దా.రా. 5.186, నల. 1.140.

క. అలంబు, అలబు, అలుబు, అలుంబు. నీటిలో గుంజ, ఉకుకు; అలబు, అలుబు. కాక. విశేషం (Alysicarpus); అలూర్. కమ్ము, కప్ప; అలూపు. ఆదికళం, గొప్పదనం; కు. అలుంబుని, లుంబుని. నీటిలో గుంజ, ఉకుకు; క. అలపు. కలుపు, కుళలప్రశ్న చేయు; అలంపు. తిరుగు, వెనుక ముందాడు; అలై. కలుపు, కలియు.

<మూ. ద్రా. *అల్-.

అంమకొను న.శ్రీ. 1. ఆక్రమించు, అలము. దార.మో. 106, కాశీ. 1.111; 2. పొందు. శృం.వై. 4.125;

3. కొగిరించుకొను. వసు. 5.57; 4. పైకొను, పైబడు. రాసు. 2.6; 5. ఆచ్చాదిండు, కప్ప. యయా. 5.118; ఆ.క్రి. 1. ఏకీధవిండు, కలిసిపోవు. దార. ఉద్యో. 2.87; 2. ప్రవరిండు, వ్యాపిండు. దార. కాంతి. 4.60; 3. అది ముఖమగు. వాసి. రా. 1.98.

అలమకొను చూ. అలము.

అలమేలుమంగ రూ.చూ. అలరుమేలు మంగ. ప్రబంధ. 2. అలమేల్మంగ రూ.చూ. అలరుమేలు మంగ. ఆము. 1.87.

అలంపనా రూ.చూ. అలంపనాహా. మెళం. సం. 118.20.

అలంపనాహా రూ.చూ. అలంపనాహా.

అలంబోతు వి. కోకలేని కోతి.

బహుళః < అలము + పోతు.

అలయు రూ. అలియు. ఆ.క్రి. 1. వినుగు, వేసాడు. దార. ఆది. 8.183; 2. శ్రమపడు, కయ్య, ఆయానపడు. దార. ఆర. 2.26; 3. కడయు, అలవ్యంచేయు. ఉ.హా. 2.91; 4. చింతిల్లు, వగరు. దాగ. 9.780.

క. అల. అలనట; అలె. అలూ ఇటూ కదలాడు, తిరుగాడు; కు. అలెయుని, అలెవుని, అలెవుని. అలయు; అలనుని, అలజుని. అలయు, వినుగు జెందు, దాదపడు; క. అలె. తిరుగు; అల్లా. దుఃఖం; అలు. అలయు; మ. అలయుక, అలనుక. అలయు; కోట. అల్వ. అలయు; గోం. అలాజి. అలనట; కురు. లయాకొయా. నిర్లక్ష్యంగా తిరగటం; లైకొయెర్నా. ఒళ్లవిరుచుకొను; పో.చూ. బ్రా. అల్లా. కలవరం; పూలాక. అలసిన, బడరిన.

< మూ.ద్రా. *అల్-అల్.

అలయిండు స.క్రి. ఆయానపెట్టు, మిండు. దార.ద్రోణ. 2.17, ఉ.రా. 1.99. క. అలెచు. కలకపెట్టు; అలె. పీడిండు, విసిగిండు, దుఃఖపెట్టు; మ. అలెక్కుక. కొట్టు మిట్టాడు, దుఃఖంతో గుండెలు దాడుకొను. అలయిక్. వి. ఆయానం, శ్రమం. కళా. 6.224. క. అలసికె. అలనట; క. అలెచ్చల్. మ. అలచ్చల్. వినుగు, దుఃఖం.

అలయిండు చూ. అలయు.

అలయిక్ చూ. అలయు.

అలరమ్మ చూ. అలరు.

అలరాయ చూ. అల.

అలరారు చూ. అలరు.

అలరించు చూ. అలరు.

అలరింత చూ. అలరు.

అలరు ఆ.క్రి. 1. కలుగు, ఉదయించు. దార.ఆర. 1.360, బనవ. 2.506 వం.; 2. (పూవు) విరియు, విచ్చు. దార. విరా. 2.316; 3. పూవు, పుష్పించు. దార.శల్య. 1.129, ఆము. 5.188; 4. విశానంపొందు, శోభాయుక్త మగు. దార.ఆది. 5.186, శల్య. 2.228; 5. సంకోపించు, ఆనందించు. దార.ఆశ్ర. 2.148, శృం.నై. 1.74; 6. ఒప్పు, తగియుండు. ఆము. 5.148. వి. 1. పుష్పం, పువ్వు. మను. 3.84, ఆము. 2.19; 2. సంకోపం. అచ్చ. రా. 5.76; 3. ఒప్పు, శోధ.

క. అలర్, అరల్, అరల్. విస్తరించు, ఉబ్బు, విచ్చు.

వికసిండు, సంకోపించు; కు. అరలుని, అరలుని, అరలుని, అలరుని, అల్లుని. విచ్చు. వికసిండు; క. అలర్, అలరి. విచ్చు. వికసిండు. వ్యాపించు. ప్రకాశించు. విర్రుడు, కూడు; మ. అలరుక. విచ్చు. వికసిండు.

< మూ.ద్రా. *అలర్.

అలరమ్మ వి. పుష్పదానం. నిర్వ. 1.38. శృం.నై. 1.81. క. అలరంను, అలరంను. పూలు దాదాయగా గలవాడు, మన్నుడుడు. అలరారు అలరు + అరు. ఆ.క్రి. 1. ఒప్పు, శోధిల్లు. దార. నదా. 1.241, ఆము. 3.254, శృం.నై. 6.8; 2. పుష్పించు. ఆము. 5.139; 3. విశానంపొందు, సంకోపించు. దరా. 1.111; 4. కలుగు. దార.బిష్ట. 1.245, దరా. 2.299; 5. కగు, సరియగు. దార.విరా. 5.265. అలరించు స.క్రి. 1. సంకోపపెట్టు. నిర్వ.రా. 1.6. శృం. నై. 8.12; 2. చేయు, నిర్మించు. రాజవా. 1.9; ఆ.క్రి. ప్రకాశించు. ఒప్పు. దార. శల్య. 1.155. క. అలరిను. వికసింపజేయు మొ. అలరింత వి. నవ్వు. హాస్యం. అలరుచు రూ. అలరు. స.క్రి. చేయు. పల్నా. 65, విజయ 1.112; ఆ.క్రి. సంకోపించు. దార. ఉద్యో. 2.31; క. అలరు, అలరిను. వ్యాపింపజేయు, వికసింపజేయు. అలరునూనె వి. పువ్వలతో చేసిన నూనె, నుదాసన నూనె. దరా. 5.67. అలరుబంతి వి. పూబంతి. ముచి. 2.88. అలరుమేలుమంగ రూ. అలమేలు మంగ, అలమేల్మంగ. అలరేలుమంగ. వి. శ్రీ వేంకటేశ్వర స్వామి దార్య, పద్మావతి. క. అలరేలుమంతై. పద్మావతి, లక్ష్మి; అలమేలు. < క. అలరేల్మంతై. అలరుబోడి (-పోడి). వి. పుష్పంవరె మనోజ్ఞ బన శ్రీ; శ్రీ. శృం.నై. 8.195; క. అలరి. అందం, పూవు. < అలరు + పోడి. వ్య. పుష్ప సౌందర్యంగల శ్రీ. అలరుబోడి రూ.చూ. అలరుబోడి. వి. పుష్పంవరె మనోజ్ఞ బన శ్రీ; శ్రీ. దీమ. 1.4. అలరువిలుకాడు రూ. అలరువిల్కాడు. వి. పుష్పధన్యుడు, మన్నుడుడు. వి.క్ర. 1.133. క. అలరు విలు. పూవిల్లు. అలరువిలుకుడు రూ. అలరువిల్లుడు. వి.పుష్ప ధన్యుడు, మన్నుడుడు. దార. విరా. 1.245. అలరు విలుదాబు (-తాబు); రూ. అలరువిలుదాబు, అలరు విల్లాలుపు, అలరువిల్లాలు. వి. పుష్పధన్యుడు, మన్నుడుడు. (అలరు-విలు-తాబు). అలరువిలుదాబు రూ.చూ. అలరు విలుదాబు. అలరువిల్కాడు రూ.చూ. అలరువిలుకాడు. అలరువిల్లుడు రూ.చూ. అలరువిలుకుడు. అలరువిల్లాలుపు రూ.చూ. అలరువిలుదాబు. అలరువిల్లాలుపు. అలరువిలుదాబు. అలరువిల్లు రూ.చూ. అలరువిలుదాబు. అలరువిల్లు. అచ్చ.రా. 5.76. అలరు రూ.చూ. అలరుచు. స.క్రి. 1. ప్రకాశింపజేయు, ఒప్పునట్లు చేయు. ఉ. హా. 1.55; 2. సంకోపపెట్టు. వేంక. వంచ. 3.148; 3. వికసింపజేయు. చంద్రి. 4.11. < అలర్ + చు. అలరేలుమంగ రూ.చూ. అలరుమేలుమంగ. ప్రబంధ. 881.

అలరుచు చూ. అలరు.

అలరునూనె చూ. అలరు.

అలరుబంతి చూ. అలరు.
 అలరుమేలుమంగ చూ. అలరు.
 అలరు(బోడి) చూ. అలరు.
 అలరు(బోడి) చూ. అలరు.
 అలరువిలుకాడు చూ. అలరు.
 అలరువిలుతుడు చూ. అలరు.
 అలరువిలుదావు చూ. అలరు.
 అలరువిలుదావు చూ. అలరు.
 అలరువిల్కాడు చూ. అలరు.
 అలరువిల్లుడు చూ. అలరు.
 అలరువిల్లువు చూ. అలరు.
 అలరువిల్లువు చూ. అలరు.
 అలరుండు చూ. అలరు.
 అలరు చూ. అలరు.
 అలరుమంగ చూ. అలరు.
 అలరుహిసాబు వి. ముందుగా దబ్బు ఇవ్వటం.
 అర. లాల్-హిసాబు. తెక్కప్రకారం;
 క. అలల్ హిసాబు.

<అర. లాల్-హిసాబు.

అలవ! వి. 1. కంచె, దడి, ఆవరణం; గుంజలు నాటి కమ్ములు మొ. వాటిని అద్దంగా కొప్పించిన వెలుగు. హరి. పూ. 6.123. రాజవా. 3.81; 2. పథవులకు గడ్డి పెయ్యటానికై ఏర్పరచిన తొట్టి, గాడి; 3. గొడ్ల కొట్టంలో కప్ప క్రింద మేత మొ. పెట్టుకునే మచ్చు; 4. గోడ, మరుగు గోడ.

పో.చూ. క. అలతె. పరిమాణం; క. అలనై. హద్దు; అల. హద్దు నిర్ణయించు; మ. అలవు. అంకవరకు. నం. అలవాల. శబ్దపమని కాంక్షెర్.

<మూ.ద.ద్రా. *అల్-అ.

అలవో రూ. అల్లవ, అల్లు, అల్లు. వి. తిగెలు అల్లుకోటానికి పెట్టే దడి, లేదా నిలువకొయ్యలు. చూ. అల్లు.
 అవో వి. తెరచాపమాను, కొమ్ముగర కలిపి దిగించిన కట్టు లేదా మేకు.

అలవవడి రూ. అలచాట. వి. తలంటు తీగె (Ipomea chryseides).

అలవడు అ.క్రి. 1. స్వాదీనమగు, వశమగు. నిర్వ. 1.56; భార.విరా. 1.122; 2. ఒప్పు, తగు. భార.విరా. 1.291, భా.రా. 1.755; 3. ఉండు. భా.రా. 3.1.248; 4. అభ్యర్థమగు, అబ్బు. భార. విరా. 1.197; 5. సిద్ధించు, సెరవేరు. భార. కర్ణ. 2.140; 6. కూడు, కలియు, చేరు. భార. భీష్మ. 2.178; 7. పరిచితమగు, చనవు కలిగియుండు. హరి. పూ. 8.35; 8. తగు, అర్హమగు. భార. ఆర. 5.152, భీష్మ. 3.422, హరి. ఉ. 7.141; 9. కలుగు, లభించు. భార. ఆర. 7.464; 10. శక్యమగు, సాధ్యమగు. భాగ. 10. ఉ. 462; 11. కుదురుపడు. భార. విరా. 4.164; 12. పొందబడు.

క. అల, అలవి, అలవు. కలిసియుండు, తగియుండు, ఏకీభవించు, సిద్ధమగు, మొ. కు. అలవుని, అలముని,

అలవుని. కలుపు. క. అల. కలుపు, కుశలప్రశ్నలు చేయు.

<అల(వు)+పడు.

అలవమచ్చ వి. తెలుపుమీద మరే రంగునైనా మచ్చ.
 అలవరి రూ. అవరి. వి. అలంగం, వప్రం; కోట గోడకు బలంగా చుట్టూ వేసే మట్టిదిన్నె. ఆం.భా. 2.12.
 అలవరించు రూ. అలవరించు; చూ. అలవడు. న.క్రి. 1. వశపరచు. భార. విరా. 2.80; 2. అభ్యసంపజ్ఞేయు, నేర్చు. భార. విరా. 5.338; 3. సంపాదించు. భార. ఉద్యో. 1.12; 4. అభ్యవించు, నేర్చు. భార.ఆను. 5.124; 5. కావించు, చేయు. విక్ర. 2.78; 6. నవరించు, చక్కబరచు. హరి. పూ. 5.9; 7. దరించు, తాల్చు. కాశీ. 3.116; 8. పెట్టు, ఉంచు. కై.భా. 3.87; 9. పూను, వహించు. కై.భా. 3.120; 10. సిద్ధపరచు, నమకూర్చు. కై.భా. 8.177; 11. నృతించు, నిర్మించు. వి. ప. 2.38; 12. అలంకరించు. వేంక. వంచ. 4.238.

అలవరించుకొను అ.క్రి. నేర్చుకొను. భార.విరా. 2.208.

అలవరించుకొను చూ. అలవరించు.

అలవర్చు రూ.చూ. అలవలుచు.

అలవరులు వి. బ.వ. రాన్యవిశేషం. హంస. 4.128.

అలవలుచు ('అలవడు' ప్రేర; రూ. అలవర్చు) న.క్రి. 1. పూను, వహించు. భార.శాంతి. 3.205; 2. నేర్చు. మార్గ. 5.41; 3. దరింపజేయు, కూర్చు. శృం.కై. 6.57; 4. కావించు, చేయు. శివరా. 4.20; 5. (కంకణాలు) కట్టు. ఆము. 6.134; 6. అలంకరించు; 7. అవ్వగించు.
 అలవాటు! చూ. అలవడు. వి. 1. అధ్యానం. భార.శాంతి. 6.547, భాగ. 9.275; 2. సిద్ధి. శకా. 4.547; విజ. 1. సిద్ధం. భా.రా. 2.164; 2. అధ్యానపడినది. మను. 3.48; 3. అభ్యంతం. కై. 2.110.

అలవాటుగా క్రి.విజ. మూమూలుగా. అలవాటుచేయు న.క్రి. నేర్చు. భా.రా. 2.292. అలవాటువడు అ.క్రి. అధ్యానం.చేసుకొను.

అలవాటు? వి. మగ్గం ఎడమవైపు.

అలవాటుగా చూ. అలవాటు!

అలవాటుచేయు చూ. అలవాటు!

అలవాటువడు చూ. అలవాటు!

అలవి రూ.చూ. అలవు. విజ. శక్యం, సాధ్యం. భార.ఆది. 7.232, కు.నం. 7.878, శృం.కై. 7.122; వి. 1. కొలది, పరిమితి. భార.ఉద్యో. 1.126, కు.నం. 5.515; 2. శక్తి; సామర్థ్యం. భార.భీష్మ. 2.6; 3. విదము. అచలా. 1.27.

అలవికాడు అవ్య. అసాధ్యం.

అలవికాడు చూ. అలవి.

అలవు రూ. అలవి, లావు. వి. 1. బలం, శక్తి, సామర్థ్యం. భార. విరా. 2.257; 2. ఉపాయం, నేర్పు. భార.కర్ణ. 1.147; 3. పరిశ్రమ. మార్క. 3.318; 4. విదం. భాగ. 10. ఉ. 1207; 5. అలవు. కై.భా. 8.71;

క. అలవు, అల. బలం, శక్తి, సామర్థ్యం, శక్యత, సాధ్యత; పో.చూ. క. అలవు. పరిమాణం, సంఖ్య;

అల్. బలం, దృఢత్వం.

<చూ.ద.ద్రా. *అఫ్-ల.

అంబోక చూ. అంబ. క్రి.వి. 1. అవరీలగా, అనాయానంగా, రం.రా.ఉ. 87 వ. 10 వం.; 2. ఆకస్మికంగా, హఠాత్తుగా, దార.విరా. 3.36; 3. అశ్రద్ధతో, అజాగ్రత్తతో, దార. కాం. 5.406; 4. యాదృచ్ఛికంగా, దైవికంగా, దార. కాం. 6.327; 5. విలాసంగా, ఓయ్యారంగా, విక్ర. 3.48; వి. 1. ఆనందరేపిడి, ఆనందరేపిడి. శృం.రై. 4.9; 2. మందం, అల్పం. మను. 3.28; 3. నవిలాసం, ఓయ్యారం కలది. పాం. 5.180. వి. 1. విలాసం, రీతి, విసేదం. దార.క్రొ. 2.166, కాశీ. 6.96; 2. తేరికతనం, హిలర్యం; 3. ఉబలాటం, ఉత్కంఠ; 4. తిరస్కారం; 5. అశ్రద్ధ; 6. యదృచ్ఛ, స్వేచ్ఛ. కళా. 5.40.

క.అల్-అ > అం + (పో) వోక. పెద్ద ప్రయత్నం లేకుండా.

అంబోకగ(న్) క్రి.వి. అంక్షంగా. వి.పు. 6.19. అంబోకయబరె క్రి.వి. నవిలాసంగా. యయా. 2.65. అంబోకయమబోరె (-పోరె) క్రి.వి. అవరీలగా, అనాయానంగా, కాశీ. 6.96. అంబోకయ(న్)బోరె (-పోరె) క్రి.వి. అశ్రద్ధతో, అనాదరంగా. హర. 4.16. అంబోకవరె(న్) క్రి.వి. అనాయానంగా. పాం. 2.88. అంబోకవరె(న్) క్రి.వి. 1. యాదృచ్ఛికంగా. శివరా. 4.48; 2. అవరీలగా, అనాయానంగా. దార.కాం. 6.372, నమిర. 6.169.

అంబోకగ(న్) చూ. అంబోక.

అంబోకయబరె చూ. అంబోక.

అంబోకయమబోరె చూ. అంబోక.

అంబోకయ(న్)బోరె చూ. అంబోక.

అంబోకవరె(న్) చూ. అంబోక.

అంబోకవరె(న్) చూ. అంబోక.

అంబట చూ. అంబు. వి. ఆయానము, అంబ. పల్నా. 81.

క. అలసికె. అంబట, బడలిక, నోమరికనం; క. అలచటి. వినుగుదల, బాద; మ. అలసల్, అలశల్. కలక, అంబట, ఆకారంగం.

నం. అలస-తా. నోమరికనం (నంస్కృతంలోని 'అలస' శబ్దం ద్రావిడభాషాజన్యం).

అంబటపెట్టు న.క్రి. ఆయానపెట్టు, శ్రమపెట్టు.

అంబటపెట్టు చూ. అంబట.

అంబండియ చూ.చూ. అంబండియలు.

అంబండియలు చూ. అంబంద, అంబందలు, అంబండియ, అంబండిలు. వి. బ.వ. పెద్ద బొబ్బరలు, రాజమాషం. మార్క. 3.208 (Dolichos caljiong).

ప్రా. అలసందో. దాన్యవిశేషం; అ.చూ. అలసందగ. మరా. అలోసుందా.

క. అలసంది, అలసందిగె, అలసందె, హలసంది, హలసందె. కాయదాన్యం (దేశ్యమని కిట్టెక్); కు. అలసందె, లత్తనె. కాయదాన్యం.

అలసాంధ్ర (నం.) శబ్దరచయని శ.ర.; అలసాంధ్ర శబ్దం మో. పి. గర్వాడి గారి నిమిత్తపత్రికలో చానరాదు. బహుశః క. హలసంది, నం. హలసంది శబ్దాల నుండి వచ్చిపొందవచ్చు. హలసంది. తెందు బాళ్ల మర్య వేసే పైదుబాటి దేశ్యమని కాంచెల్.

అలసందెలు చూ. చూ. అలసందిలు. వి. బ.వ. పెద్ద బొబ్బరలు.

అలసవేడు చో.చూ. అలయు. అ.క్రి. మందిమగు. కళా. 2. 296.

ర. అలచం. జడత్వం; అలచల్. అలనర్యం; మ. అలసన్. నోడరి.

చో.చూ. నం. అలస- మునుకులేని, శక్తిలేని, నోమరి. అలపారె వి. కొరిల కీనె (Plecospermum spinosum tree).

అలమ చూ.చూ. అలమ. వి. తిరస్కారం, అవహేళనం.

మ. అలచ్చల్. వినుగు, దుఃఖం.

అలా చూ. అలక, అలో. అవ్య. సంబోధనాంతరాలకు ఆనుప్రయత్నం, ఏదార నూచరం. ఉ.పా. 4.302.

క. అల, అలా, ఎల. ఆశ్చర్యనిశ్చయాద్యర్థం; ఎల-అ. స్నేహపూర్వక సంబుద్ధి; కు. అలో. బాధా నూచరం; ర. అలా. స్నేహపూర్వక సంబోధన; కు. అల. ఆశ్చర్యార్థం; అలె. చాతుర్యపూర్వక సంబోధన; పద్ధి. అలె. సంబోధనం.

నం. హలా. అవ్య. శ్రీ సంబోధన; ప్రా. హలా.

అలాకం చూ. అలకం. వి. తేరిక, నులదం.

అలాకు! చూ.చూ. హలాకు. వి. 1. పాడు, హరం, చాన;

2. వ్యర్థం, చెడిపోవటం; 3. తిరస్కారం.

హం. హలాకూ. వినాశం, బాద; ఉ.పార.అర. హలాక్.

క. హలాకు. అణచబడినది, జయింపబడినది, దుర్బల మైనది, శిథిలమైనది, నశించినది; కు. అలాకు, హలాకు. శిథిలం, వ్యర్థం; ర. అలాక్కు. ఒంటరితనం, ప్రత్యేకత.

<ఉ. హలాక్.

అలాకుచేయు న. క్రి. పాడుచేయు, నాశించేయు.

అలాకువలాకు 1. చెల్లాచెదరగు; 2. చాలతేరిక; 3. వ్యర్థం.

అలాకు? చూ.చూ. అలాకు. వి. పదిలో 1 వంతు.

అలాకుచేయు చూ. అలాకు!.

అలాకువలాకు చూ. అలాకు!.

అలాగా చూ. అలక! క్రి.వి. నులదంగా.

అలాటి చూ.చూ. అలాగంటి. వి. అటువంటి.

అలాదా చూ.చూ. అలాహిదా. వి. ప్రత్యేకం.

అలాది చూ.చూ. అలాహిదా. వి. ప్రత్యేకం.

అలామతుకట్ట వి. బోయాకట్ట, నముద్రంలో గుర్తుకోసం వేసే కర్ర.

హం. ఉ. అర. అలాయత్. గుర్తు; పార. అలాయత్, అలాయ.

<ఉ. అలామత్ (గుర్తు) + కర్ర (గుర్తుకోసం వేసే కర్ర).

అలాయదా రూ.చూ. అలాహిదా.

అలాయదలాయి వి. నన్నిహిత మైత్రి.

హిం. అల్-అబా, అల్-అవి. దౌహితులు ;
మహమ్మదు కుమార్తె పాతిమా, అమె దర్జ ఇమామ్ అబీ.
పాతిమా అబీల సంతానం హన్సన్ హుస్సేన్లు ; భలాత.
మేలు ; ఉ. అలవీ, భలాత. మేలు ; పార. ఆర.
అలవీ ;

క. అలాయదలాయి. ప్రేమారినందనం, కౌగిరింక.
హి.చూ. అలాబి. మొహరం పండుగ < ఉక్ < అర.
అలాబి. అర్థవివరి.

< ఉ. అలవీ-భలాత.

అలారము వి. 1. ఆనన్నదయనూచకం. 2. మేలుకొలువ
ద్యని ; 3. గడదిడ, అల్లరి.

హిం. అలారమ్, అలార్త్ ;

క. ఎలారం ; కు. ఎల్-రాం, క. అలారమ్ ;

ఇం. Alarm. ఆకస్మిక భయాది, ఆనన్న భయాది
సూచకం.

< ఇం. Alarm.

అలారంగడియారము వి. నియమిత వేళకు గంట కొట్టే
గడియారం.

అలారంగడియారము చూ. అలారము.

అలార్కోరు వి. పీడులూడే వృత్తివారికి సంబంధించినది.

హిం. మరా. ఉ. పార. హులాల్ ఖోర్ ; ఉ. హులాల్
ఖోర్ ; పార. హులాల్ ఖోర్. పీడులూడేవాడు ; గు.
హులాల్ ఖోర్ ; అర. హులాల్ ఖోర్. న్యాయార్థితం
తినేవాడు ;

< ఉ. హులాల్ ఖోర్.

అలార్కోరువాడు వి. పీడులూడేవాడు.

అలార్కోరువాడు చూ. అలార్కోరు.

అలార్తపా వి. ఆటాటలు ; నీలివార్తలు.

హిం. ఉ. పార. అలిల్. దుర్బలం ; అర. అలిల్.

దుష్టం ;

త్రెం. తపా. కూరం.

< ఉ. అలిల్ + త్రెం. తపా.

అలావకు వి. వాడుక, అలవాటు.

ఉ. అర. అలామత్. గుర్తింపు ; గుర్తు.

< ఉ. అలామత్. అర్థవివరి.

అలావాదా రూ.చూ. అలాహిదా.

అలావు వి. పిర్లపందగనాడు పాడుకూ అడుగు పెయ్యటం.

అలావునీంక చూ. అలావు. వి. అలావు తొక్కేదోలు,

అగ్నిగుండం.

అలాహదా రూ.చూ. అలాహిదా.

అలాహిజా రూ.చూ. అలాహిదా.

అలాహిద్ రూ.చూ. అలాహిదా.

అలాహిదా రూ. అలాదా, అలాది, అలాయదా, అలావాదా,

అలాహదా, అలాహిజా, అలాహిద్, అలాహిదా. విజ.

ప్రత్యేకం.

హిం. అలహదా ; గు. అలాహిదుమ్ ; మరా. అలా

హిదా, అలాదా ; ఉ. అలహదా.

క. అలాయద, అలాహిద్. కు. అలాయద ; క.
అలాయతా, అలాతి, అలాతు, కుష. అలయి.

< ఉ. *అలహదా.

-అలి అవ్య. వృత్తియందు, అందు, ఇందు, ఎందు అనే వాటిపై
వచ్చే ఆగమం.

క. అల్లి, అలి. అక్కడ ; కు. అల్లెలు. ఒల్లా. అల్.

< మూ.ద్రా. *అల్.

అలికించు చూ. అలుకు.

అలికిడి రూ.చూ. అలుకుడు. చప్పడు, మనుష్య సంచారాదుల
వలన కలిగే ద్వని. వి. చార. హి. 1.169, వేంక. వంశ.
3.200.

అలికిడ్లాంతరు వి. హరికేన్ లాంతరు, కుపాసు గారికికూడ
ఆరని దీపం.

ఇం. హరికేన్. గారివాన ; లాంతరు. దీపంబుడి ;

< ఇం. Hurricane lantern.

అలిగించు చూ. అలుగు.

అలిగిరి వి. చొంగ.

అలిగి వి. వలకమ్మల వరిమాణం తెలిపేవల్ల (కొండ్లలకు 3"ల
వెడల్పు, 4" పొడుగు).

అలిది రూ.చూ. హళ.డి. వి. 1. వసువపచ్చదనం ; 2. తెల్ల
తెగడ, నరళ వృక్షం (Ipomaea turpethum).

అలిపి చూ. అలుచు. వి. బడలిక, అలసట.

< మూ.ద్రా. అల్-చు ; అలయు, అళసు మొ.

అలిపిరి రూ. అల్పిరి. చూ. అలుపము. విజ. అల్పం, దుర్బలం.
ద్వి.చాగ. 2.24 ; వి. అల్పకరిరం గలవాడు.

అలువ-ఇరి < నం. అల్ప-వలుచనది, చిన్నది (స్వర
సామ్యం), అలిపిరి.

అలిపిరిది వి. 1. నన్న సూలువడికే సాదనం, కడుడు ;

2. నన్నని ప్రి.

అలిపిరిది చూ. అలిపిరి.

అలిపివాదన వి. 1. నేరం జరిగినప్పుడు కాను వేరొక చోట
ఉన్నట్టు ముద్దాయి చేసే ప్రతివాదం (వ్య. వేరొక చోట
ఉన్నట్టు వాదం) ; 2. గైరు హాజరు.

< ఇం. alibi.

అలియు రూ.చూ. అలయు. అ.క్రి. అలసిపోవు. యుద్ధముల్లుని
వెజవాడ కావనం.

అలివి వి. 1. ఒట్టు (మేకు)కు కోలకర్రను దిగించే కొబ్బరి
తాడు ; 2. వల అనవేసిన దాగం ; 3. అల్లకం, వల అల్లకం.
అలివికాయ వి. నల్లటి గిట్టలూ, వెన్నుమీద బుడ్ల గల తెల్లటి
పీత.

అలివిశియు అ.క్రి. (దారానికి) పురిశియు.

అలివివల రూ.చూ. అలివాల.

అలివాల రూ. అలివివల. వి. కనీసం 25 మంది కలిసి ఒడ్డున
100 గ. రోవున చేపలు పట్టేవల.

అలిసా వి. కోలకర్ర కామకు వేసిన గుండ్రటి తాడు.

అలుక్ రూ. అల్కు, అలక. చూ. అలుగు. వి. 1. వైరం.
ద్వేషం. చార. ఆది. 7.91, కేయూర. 3.29 ; 2. కోవం.

కోపం. దార. ఆది. 1.79, హర. 3.180, 4.34; 3. ద్రోహచింత. అము. 4.255.

క.పో.చూ. అల్లె. కాకు; మ. అలెక్కుక. కొట్టు మిట్టాడు; దుఃఖంతో గుండెలు కొట్టుకొను.

అంకపామపు చూ. అంకపానువు. వి. పెల్లిలో పెల్లి కొడుకు విలాసంగా అరిగి కూర్చోటానికే వేసే పాన్పు.

అంకపాన్పు చూ.చూ. అంకపానువు.

అంక² చూ. అంక¹. వి. అల్పుడు, తేలికైనవాడు, గౌరవ కూన్పుడు. దార. నదా. 2.269, ఉద్యో. 4.312.

క. అల్ల². అల్పం, నీడం, అపకర్షణ;

హం. ఉ. హల్కా. తేలికైన.

<ఉ. హల్కా. అర్థవివరి.

అంకవ విధ. తేలికమైనది, పలుచనిది. క్రిడా. 226.

అంకవ చూ. అంక².

అంకపామపు చూ. అంక¹.

అంకపాన్పు చూ. అంక¹.

అంకము వి. దేవాలయం.

అంక¹ చూ.చూ. అంక². అ.క్రి. భయపడు, వెనుకీయ, జంకు.

దార. ఉద్యో. 3.35, అను. 1.173, పల్నా. 93; వి.

భయం, జంకు, శంక. దార. ద్రోహ. 1.319.

అంకవ వి. జంకు, సంకోచం, కవిరా. 5.258.

క. అలకు. భయం; మ. అలక్కుం.

అంక² చూ. అంక¹. స.క్రి. 1. పేద మొ. వాటితో నేల

మొ. రాచు, రిప్తం చేయు. దార. ఉద్యో. 3.152; 2. చల్లు.

కు.నం. 6:765; దార. అను. 2.108; 3. కదల్చు.

కు.నం. 8.10; 4. (పువ్వులు) చెరువు, గ్రుచ్చు. హరి.

ఉ. 7.75; 5. ఈడుచు. (మొక్కలు) నాటు. పాండు.

2.59; వి. అంకటం, విలేవనం.

క. అలకు, అలకు. కదలు, పడకు; అలచు.

కదల్చు. (గుడ్డ. మొ.) జాడించు; అల. కదలాడు.

పో.చూ. క. అల్లె. కలుపు, నానబెట్టు, పొర్లాడు, కరియ.

<మూ.ద.ద్రా. *అల్-.

అలిగించు స.క్రి. పేద. మొ. వాటితో నేల అలుకునట్లు

చేయు. పల్నా. 54. అంకగుడ్డ పో.చూ. అలుకుజుట్టు.

వి. అంకటాని కువయోగించే పాక గుడ్డ. అంకటాలు వి.

నూగాడితో విత్తనం చల్లే ముందు గాని నాటు వేసే ముందు

గాని దున్నిన చాలు. అంకజుట్టు-చుట్ట; పో.చూ. అలుకు

గుడ్డ. వి. అంకటాని కువయోగించే పిచ్చుచుట్ట. అంకడువట్టి

వి. ఎడపెట్టక ముందు పొలం కడుగుచెయ్యటానికి కొరే

కొయ్య మొట్ట. అంకవండుగ వి. చేలర్లో జనువ విత్తనాలు

చల్లేటప్పుడు మృగశిరశాకారైలో చేసుకునే పండుగ (పంచ

పాండవం కొమ్మలు నిలిపి పాయనం వండి నైవేద్యం

పెడకాదు).

అంకగుడ్డ చూ. అంక².

అంకజాలు చూ. అంక².

అంకజుట్టు చూ. అంక².

అంకడు చూ. అంక¹డు, అరికిడి. పో.చూ. అలయు. వి.

చప్పుడు, ద్వని. దార. ఉద్యో. 2.3.

క. అలకు, అలకు, అలకు, అలంగు. కదలు;

దు. అలంకుని, అలంగుని. క. అలంకు, అలంకు,

అలక్కు. కదలు; అలంపు. వర్షించేయు, గునగువలాడు;

మ. అలక్కు, అలంకుక, అలెక్కుక. కదలు.

అంకకాడు చూ. అంకకాడు. వి. నూలుబొందుకు చుక్క.

కట్టటానికి గుల్లులు చేసుకునేటప్పుడు కొలర చూసుకునే

రాడు.

అంకడుదారం చూ. అంకదారం. వి. అచ్చటికిన పడుగులో

చివరి పొద్దల ముడుల వెంటడి చూర్చిన దారం.

అంకడువట్టె చూ. అంక².

అంకవండుగ చూ. అంక².

అంకమండ వి. పడుగుమీద గండివేసే వేవ, వెంవలి మొ.

మండ.

అంకవ¹ చూ. అంక¹.

అంకవ² చూ. అంక².

అంకకుంచె (అంక + కుంచె). వి. పడుగు కుచ్చే కుంచె.

అంక¹ చూ.చూ. అంక² వి. జలనిర్గమ స్థలం, మరిగొమ్ము.

కూము.

అంక¹ చూ.చూ. అంక². వి. కాలవ, చెరువునుంచిగాని,

రిజిస్ట్రాయరునుంచి గాని నీళ్లు పోవటానికి ఏర్పరచిన దారి.

అంక² చూ. అంక². అ.క్రి. 1. కోపపడు. దార. ఆది.

4.184, కాంతి. 5.474; 2. హునిచేయు. మార్క. 8.23;

3. ద్వేషించు, పగగొను. నీలి. 21.

పో.చూ. క. అలక్కు. కలకతెందు, భయపడు; పో.

చూ. మ. అలక్కుక. ఉరికిపడు, ముడుచుకొనిపోవ,

కొయ్యరాదు.

అలిగించు స.క్రి. కోపం వచ్చేట్లు చేయు. దార.ద్రోహ.

5.370; క. అలికును. చెరిపివేయు; అలిను, అలి

యిను, అలను, అలిచు, అలచు, అలను, అలిచు,

అల్లు. పాడుచేయు, నశింపజేయు, చంపు, చెరిపివేయు;

క. అల్లె. కొండరపెట్టు, విసిగించు, జాడించు; మ.

అలెక్కుక. కొట్టుమిట్టాడు, దుఃఖంతో గుండెలు వాడుకొను.

అంకవ² వి. కోపం, అంక. చంద్రా. 4.180.

అంక² వి. తెప్పయొక్క మొక్కు పుల్లను కండు కర్రను కలిపి

కట్టే కొబ్బరి (లేక తాడినార) రాడు (ఇది ఎప్పుడూ మొత్త

పుల్లనే వుంటుంది. కండు కర్రను ఈ అంకకులోంచి దూర్చు

రాదు).

అంక¹ చూ.చూ. అంక². వి. 1. బరమలోని ఇనువ

ముక్క; 2. కండు కర్రను పడవకొయ్యకు దిగించే గుండ్రటి

కొబ్బరిరాడు; 3. 'టరబనం' కింది ఇనుపదాగం;

4. చేదాడిక అంచు.

అంకపాము వి. ఒక రకం సముద్రపు కట్టపాము.

అంకల చూ.చూ. అంకలము. వి. 1. మర్దనం, రాసిడి.

పల్నా. 51; 2. దాధ, దుఃఖం.

అంకలవడు అ.క్రి. వ్యాకులపడు, సంక్షోభపడు, లంపట

పడు. దార.ఆది. 8.267, కర్ణ. 1.147.

అంకలవడు చూ. అంక²ల.

అంకలము చూ. అంక²ల. వి. సంక్షోభం, వ్యాకులక, క్షేళం,

నలుగుడు, దాద. దార.ఆర. 1.301.

క. అలుగు, కలకచెందు, చెదరిపోవు. త. అలుక్కులై.
అస్తవ్యస్తమగు, చెల్లాచెదరగు.

అలుగు¹ య. అలువు, అలుగ, అలుగు¹, అల్లు¹. వి. 1. పరి
వాహం; చెదవు మొ. వాటిలోని అదనపు నీరు పోవటాని
శేర్పరచిన దారి. క్రి.దా. 31, సిం.ద్యా. 2.156; 2.
అలువుగుండా పోయేనీడు. దా.రా. 6.2332, దాగ. 3.667.
క. అలగు, అలుగు. తిరుగాడు; క. అలంకు,
అలుంకు. నడవు.

అలుగుబారపట్టి వి. వానకాలంలో చెదవులు నిండి పారే
నీరు. అలుగులువాటు-పాలు. అ.క్రి. ప్రవహించు; అలుగు
నుండి ప్రవహించే నీటివలె ప్రవహించు. చనవ. 1.542.
అలుగులువెడలు అ.క్రి. ఆదికమగు. వ్య. అలుగులువాటిపోవు
పద్య. 2.183.

అలుగు² య. అలుగు⁴ అల్లు², ఎలుగు¹, ఎలువు², ఎల్లు. వి. 1.
దాదాగ్రం, మురికి, పిడిగాక మిగిలిన అయిదాంశం, దాదం
చివరి ఉక్కుముక్కు. దార.ఉద్యో. 2.62, ద్రో.చ.
1.349; 2. ఖడ్గం, కత్తి. దార. భీష్మ. 3.23, చనవ.
5.144 ప. 146 పం.; 3. ఆయుధం. మను. 4.115,
పాండు. 1.101; 4. గుంటక గుళ్లలకు తగిలించిన ఇనప
బద్దె; 5. కొల్లకకు వేసిన రేకు పొర; 6. కొడవరికి
వదును లేని వైపు; 7. గడ్డపార చివర వన్న వెడల్పు
పలుగు; 8. బరమాలోని ఇనప మురికి.

క. అలగు, అలుగు. కత్తివాయి, కత్తి; క. అలుకు.
ఆయుధం; మురికి, కత్తివాయి, కొంకిగడ, పక్షిముక్కు;
మ. అలకు. కత్తివాయి, కత్తి, ఈటె.

< మూ.ద.ద్రా. *అల్-.

అలుగుగడ్డపార వి. చివర వెడల్పు పలుగుగల గడ్డ
పార.

అలుగుగడ్డపార య. అలుగు².

అలుగుబారపట్టి య. అలుగు¹.

అలుగురాజనములు య. అలుగు². వి. బ.వ. దాన్య
విశేషం. హంస. 4.128; కలవాళ్లు తినే ములుకుల్లాంటి
తెల్లటి నన్నుదయ్యం కావచ్చు.

అలుగులువాటు య. అలుగు¹.

అలుగులువెడలు య. అలుగు¹.

అలువు¹ వి. 1. అల్పుడు, నీచుడు. దార.విరా. 3.107; 2.
తిరస్కారం. ఆం.దా. 1.134; 3. మందుడు, సోమరి.

క. అలసు, అలచు, వినుగు, సోమరితనం, త.
అలైచల్. సోమరితనం; మ. అలసల్. సోమరి;
పో. య. నం. అలసరి.

< మూ. ద. ద్రా. *అల్-.

అలువు² య. అలుము. న. క్రి. (నూలు) జాడించు, ఉతుకు.
అలుదుంప య. అలు. వి. బంగాళాదుంప.

< హిం. అలూ + తె. దుంప.

అలువటివని వి. అరికి ముగ్గులు పెట్టి, వంటసామగ్రి మొ.
శుద్ధిచేసే పని.

అలువము వి. 1. అల్పం. నీచం. దార. ఉద్యో. 3.117

2. తంకుపు, నన్నని నూలుపోగు.

నం. అల్ప. చిన్న, కొద్ది; ప్రా. అమా. పా. అప్ప.
(అల్ప).

క. అలువ; కు. అల్ప; అల్పిసు; క. అల్పిత్తువం.
అల్పర్యం, నైర్యం, లామవం; మ. అల్పం. చిన్న, కొద్ది.
< నం. అల్ప-.

అలువు¹ అ. క్రి. అన్య, నమ్మకించు.

< అనువు. పంపు. ఆర్థవివరి.

అలువు² య. య. అలవు. వి. బదలిక. శశా. 3.9.

అలువుడు య. అలువము వి. అల్పుడు, నీచుడు. దార.
విరా. 1. 266.

నం. అల్ప; > అల్పుడు > అలువుడు.

అలువాయి య. య. హల్వ. వి. హల్వా; పాలు వంట
దారతో చేసిన తీపి పదార్థం.

అలుము¹ య. అలము. వి. వైదలోని కనవులోనగునది,
కలువు.

అలుము² య. అలుచు². న. క్రి. (నూలు) జాడించు, ఉతుకు.

అలువు¹ య. య. అలుగు¹. వి. 1. జలనిర్గమన మార్గం.
దార. విరా. 5.240, అశ్వ. 3.196; 2. చెరువుకొమ్ము.
చెరువులో ఎక్కువైన నీళ్లు పొర్లిపోవటానికి కట్టకు వల్లంగా
ఉన్న వైపున కట్టిన రాతికట్టడం.

అలువు² అ. క్రి. 1. కోరించు. దార. శాంతి. 1.35.
2. ద్రోహం కలపెట్టు.

అలువు³ వి. వాడిదలో 'కాం'కు తగిలించిన ఇనప దాగం;
ఇనప బుర్ర.

అలువురాయి య. అలవు. వి. తేలికగా ఉండేరాయి.

అలేలు వి. మేదరి బద్దలు, వెదురు బద్దలు.

అలో¹ య. య. అలా. అవ్య. దాదాదుర్ని వ్యక్తంచేసే
ప్రకృత్యం.

అలో² య. య. హల్లో. అవ్య. ఆశ్చర్యాద్యర్థకం.

అల్ప¹ య. య. అలుక¹. వి. కోపం. దార. ఆది. 1.139.
విరా. 3.350, భీమ. 3.8.

అల్ప² య. య. అలక¹. వి. మాక్ష్యం, తేలిక, మలభం.
దార. ఉద్యో. 3.55.

అల్ప³ య. అల్లకం. వి. చేవలబుట్ట అల్లకం.

అల్పా¹ య. య. అలక¹.

అల్పి¹ య. య. హల్పి; య. అలక¹. వి. తేలిక, నీచం;
అల్పిజాతులు వి. తక్కువ జాతులవాడు.

అల్పి² య. య. అలుకు¹. అ. క్రి. భయపడు, జంకు,
వెనుదీయు. దార. ఉద్యో. 1.304.

అల్పి³ య. య. అలుకు² న.క్రి. పేద మొ. వాటిలో నేల
మొ. వాటిని రాయ, రిప్తం చేయు. యయా. 2.87.

అల్పి(డు)చాలు య. అలుకుచాలు. వి. మాగాణిలో
చిత్తనం చల్లేముందు గానీ నాల్గు వేసే ముందు గానీ
దున్నిన చాలు.

అల్పి(డు)చాలు య. అల్పి².

అల్పిడు య. య. అలుకుడు. వి. చప్పడు, ద్వని. దార.
ఉద్యో. 2.111.

అర్థాక్షర దూ. చూ. అర్థాక్షర. వి. పిల్లనగ్రోపి.

అర్థాక్షర దూ. చూ. అర్థాక్షర. వి. 1. సీత పోయేవారి; 2. చేప గుడ్డపెట్టే ప్రదేశం.

అర్థాక్షర దూ. చూ. అర్థాక్షర. ఆ. క్రి. 1. కోపపడు. చార. అది. 1.153, శృం. నై. 7.90; 2. ద్వేషించు, పగగొను. చార. కాం. 2.190, చార. 3.19; 3. హానిచేయు. మను. 5.4; 4. మోసపర్చు.

అర్థాక్షర దూ. చూ. అర్థాక్షర.

అర్థాక్షర దూ. అర్థాక్షర. వి. పిల్లనగ్రోపి.

హిం. ఉ. అల్గోజా; మరా. అలగుజ్; పార.

అల్లజహ్;

క. అలుగోజి.

< ఉ. అల్గోజా.

అల్లడి దూ. చూ. అలజడి.

అల్లడు వి. మాలుగు కర్రలు వలకు కట్టిన చారం.

అల్లడి దూ. చూ. అలజడి.

అల్లిగాయకం చూ. అళిడి. వి. కలంబారీ అద్దకానికై కర్ర కాయ పువ్వు కాచి తీసిన రసం.

< అళిడి + కాయ + సం. రస -.

అల్లకుంబె చూ. అళిడి. వి. కలంబారీ అద్దకం కోసం కర్ర కాయ రసంలో ముంచే కుంబె.

అల్లము వి. అలిగారామం.

అల్లకం పో. చూ. అమలకం. క. మూత్ర విసర్జన. వృ. చిరు సంశయం.

సం. అల్ల + శంకా. అల్లమైన సంశయం;

క. అల్లసంక; క. అర్చవంకై.

< సం. అల్లకంకా; అర్థవివరి.

అల్లకీర మిశ్రం. వి. ఒక వృత్తం, వృత్తవిశేషం, ఐదు అక్కరలలో ఒకటి.

పో. చూ. క. అల్లత్తువమ్మ. అరుదుగా వాడేరాగం; పశుత్తువమ్మ. విరుద్ధమైంది.

సం. అల్ల-అక్కర < సం. అవర. వ్య. కట్కున అక్షరాలు కలిపి.

అల్లవమానమ్ వి. మూత్ర విసర్జన.

క. అల్లవమన.

< సం. అల్ల + ఆవమన - (మంత్రాలు చదువుతూ నీరు లోపలికి పుచ్చుకోవటం).

అల్లిరి దూ. చూ. అలిపిరి.

అల్లి దూ. చూ. అలవనాతి. వి. గుండునూది.

అల్లి(పిన్న) చూ. అలవనాతి. దూపనిర్మాణంలో ఈ 'అల్లి పిన్న' అనేది అగ్నినివ్వ, గేటువాకిలి, స్టేట్ వలక మొ. వాటి లాంటిది.

అల్లి + ఇం. Pin. నూది.

అల్లకొనేరు దూ. చూ. అలమారు కొనేరు.

అల్లావి వి. ఒకానొక ఆర్మీన్ దేశీయడిలేక పోకపోయటం నట్లు ఈహించబడిన, పూర్వపు రూపాయి నాణెం.

చెం. ఏలేమాన్; ఉ. అల్లానియ;

క. అలేమాని.

పోడు. అలేమానా, అలేమాన్. ఆర్మీను దేశీయం; స్పా. అలేమానా; ఫ్రెం. అల్మాన్.

< పోడు. అలేమాన్.

అల్లార దూ. చూ. అలమారు.

అల్లారా దూ. చూ. అలమారు.

అల్లారా కొనేరు దూ. చూ. అలమారు కొనేరు.

అల్లారాకొనేరు చూ. అల్లారా.

అల్లారు దూ. చూ. అలమారు.

అల్లారుకొనేరు దూ. చూ. అలమారు కొనేరు.

అల్లారుకొనేరు చూ. అల్లారు.

అల్లైరా దూ. చూ. అలమారు.

అల్ల దూ. అల్. వి. 1. ఆ: నిర్దేశకం. చార. అది. 6.211, బసవ. 5.553 పం., కా. 1.1; 2. ప్రసిద్ధ మైన. నీలా. 2.110.

క. ఆల్, అలు, అల్లి. అదొటు, అలు. మ. అల్ల. అదొటిమొక్క; ఆపని, అస్తితి, అప్పుడు; కో. ఆల్. అప్పుడు, గడ. ఆల్. అక్కడ; ఒల్లా. ఆల్.

< మూ. ద్రా. అల్-ల్-.

అల్లదిగో దూ. చూ. అల్లదిగో. అల్లదిగో దూ. అల్లదిగో, అల్లదుగో. అవ్య. అడిగో (పరిదృశ్యమానమైన దాన్ని చూపటం). < అల్ల + అడి + కో. అల్లదుగో దూ. చూ. అల్లదిగో. అల్లది వి. అది. అయ్యది < అల్ల + అది. అల్లది చూ. అల్లదిగో. చార. అది. 2.31, నిర్వ. 4.245.

< అల్ల + అడి + పి.

అల్ల పో. చూ. అలయు. వి. మందం, కొంచెం. చార. కాం. 3.391, శృం. నై. 5.188; వి. సొమ్మం, కాం. దళడు. 11.66; క్రి. వి. మందంగా, మెల్లమెల్లగా. క్రమక్రమంగా. చారి. అశ్వ. 1.205.

క. అల. అలసట; క. అల్లా. దుఃఖం; అల్లలో; మ. అల్లలో.

అల్లదనము (-రసము) వి. మెల్లదనం. చార. విరా. 1.245. అల్లన(న్) వి. 1. మెల్లన, మాంద్యం; 2. తిన్నన; క్రి. వి. మెల్లగా, మందంగా. చార. అది. 4.40, అశ్వ. 2.95. అల్లవి వి. మెల్లని. అల్లల్ల క్రి. వి. మెల్లమెల్లగా, క్రమక్రమంగా. నిర్వ. 6.48, శృం. నై. 1.102, మల్ల: వైరా. 39.

అల్లకం చూ. అల్ల. వి. 1. పెండెగా కట్టిన కట్టు; 2. రాట్నం ఆకులకు ఒక వైపు నుంచి రెండో వైపు ఏట దాలుగా కట్టిన కట్టు.

అల్లకంకాదు వి. 1. పసికర్రలపై వేసిన సర్పాలను పొరువట్టెకు కట్టేరాదు; 2. రాట్నం ఆకులకు కట్టేరాదు; ఆకులకాదు.

అల్లకం దూ. అల్క. 1. కొడమ పుల్లర్ని కలిపి 'పూద పాల తీగ'లో కట్టే కట్టు; 2. ఈడు పుల్లర్ని నూలు కాదుతో లేదా తీగలతో కలిపి కట్టటం.

అల్లకంకట్టు వి. కొడమ పుల్లలు విడిపోకుండా అల్లికగా కట్టిన కట్టు; నూలుదారం కట్టు; జనపనార కట్టు.

అల్లకంకట్టు చూ. అల్లకం.

అల్లకంఠం వి. ఒకరకం చేప, పచ్చకడిన.

అల్లకంఠాడు చూ. అల్లకంఠ.

అల్లకము చూ. అల్లు. 1. అల్లక; 2. పన్నాగం.

అల్లకల్లం చూ. పుల్లకల్లం. వి. చాడుమాడు. వ్యర్థస్తం. కలకనొందినది, పోరమొందినది. మైరా. 3.58.

క. అల్ల. అల్లాల, పుల్ల. గండరగోళం, కలక; అల్లకల్లం. సంక్షోభం; క. అల్లాలకల్లం (< అల్లాల కల్లం) పెద్దదని; మ. అల్ల. కలక;

హో.చూ. సం. కల్లాల. తెరటం, గండు, ఉల్లాసం, ప్రతిహాసం.

< తె. అల్ల + సం. కల్లాల. అర్థ వివరి.

అల్లగిమ్మ వి. అల్లనేరెడు (Myrtus communis).

అల్లట వి. 1. కష్టము, పీడ. ఆం. రా. 1.150; 2. దుఃఖం.

క. అల్లాట < అల్లు. చిడుగాడు; అల్లాడితే. సంపల సం; అల్లాడిను. సంక్షోభపెట్టు; అల్లాడు. కడలు, సంక్షోభపడు; క. అల్లెత్తె. పెద్ద కష్టం. అల్లాట్టుమీ. అటా నటా పరివ్రమించటం; అల్లల్. దుఃఖం, దురదృష్టం, వియోగం; మ. అల్లల్. దుఃఖం.

అల్లటపెట్టు అ.క్రి. దుఃఖపెట్టు, పీడించు, శ్రమపెట్టు. చనవ. 1.359 పం.

అల్లటపెట్టు చూ. అల్లట.

అల్లడి చూ. ఎల్లడి. వి. 1. తెరదాప ఎల్లడి కన్ను; 2. జనన నారదాడు; నానదొలకు పై చైత్రగల రాదు.

అల్లడివల్లడియగు చూ. అల్లట. అ. క్రి. కంగారువడు, కచ్చిల్లుగు.

అల్లడిగో చూ. అల్ల.

అల్లడిగో చూ. అల్ల.

అల్లడుగో చూ. అల్ల.

అల్లది చూ. అల్ల.

అల్లది చూ. అల్ల.

అల్లద్రవము చూ. అల్ల.

అల్లవ(న్) చూ. అల్ల.

అల్లవల్లవన్ క్రి.విజ. మెల్లమెల్లగా.

అల్లవల్లవన్ చూ. అల్లన(న్).

అల్లవి చూ. అల్ల.

అల్లవేరడు చూ.చూ. అల్లనేరడు.

అల్లవేరడిరంగు చూ. అల్లనేరడు. వి. ఒకరకం నీలం రంగు; నలుపు ఈదా కలిసిన రంగు.

అల్లవేరడు చూ. అల్లనేరడు, అల్లనేరడు, అల్లానేరడు, అల్లానేరడు, అల్లానేరడు, అల్లానేరడు. వి. 1. రాజు జంబువు. తక. 1.133; 2. పెద్దదైన నేరడుపండు. హంస. 4.2 (Myrtus communis).

< అల్ల + నేరడు. ప్రసిద్ధమైన నేరడు అని అర్థం.

అల్లవేరడు చూ.చూ. అల్లనేరడు.

అల్లపుకొమ్మ చూ. అల్లము.

అల్లపుగడ్డి వి. లక్కగడ్డి, కరిగడ్డి (Panicum refens).

అల్లపుమట్ట చూ. అల్లపుమొట్ట. వి. గజం పొడుగు గల నల్లటి

చేప, కోరమట్ట.

అల్లపుమొట్ట చూ.చూ. అల్లపుమట్ట.

అల్లము వి. అల్లకం; కారముగల ఒక చాడి దుంప. కాశీ. 7.185 (Lingiber officinate).

సం. అల్ల. కడి, పచ్చి, పచ్చని; అల్లకమ్, అల్లకా. అల్లం; ప్రా. అల్ల, అల్లయ, అల్లం; ఆమా. అల్ల. కడి; అల్లక, అల్లగ. అల్లం; పా. అల్ల. కడి, కొత్త.

నే. అల్; బెం. ఆల; హిం. ఆలా. కడి; పం. అల్లా. పచ్చి; సిం. అల్. కడి;

క. అల్ల. అల్లం; క. అల్లమ్. అల్లం; హో.చూ. ఎల్లమ్.

< ప్రా. అల్ల.

అల్లపుకొమ్మ వి. అల్లంముక్క.

అల్లరాయి చూ.చూ. ఎల్లరాయి. వి. నరిహడ్డరాయి.

అల్లరి వి. 1. నందడి, గొడవ; 2. కలహం, జగడం;

3. దుండగం; 4. దూరు, నింద; 5. కొమ్మి, విజ.

1. దుష్టం, చెడ్డది; 2. చాడుమారు, వ్యర్థస్తం; 3. దోపిడీవల్ల ప్రకటితమైనది.

నే. అల్లరె. విజ. పిల్లకనవ, చాడ్యకరేని, చాలుడు; అల్లరెయి. పిల్లకనం, చాడ్యరా రాహిత్యం; హిం. అల్ హడ్, అల్ హర్; పం. అల్ హర్; సిం. అలదు; గు. అల్ హడ్, అల్ హుర్; మరా. అల్ హడ్, అల్లడ. కొంబె, అనుభవంచేసి;

క. అల్లరి. గోల, కలక, నొప్పించు, కలకు; క. అల్లల్. నొప్పించు; మ. అల్లల్. విచారం; అల్ల. కలక; కోట. అల్ వల్. కష్టం; హో.చూ. కుజ. అలారి.

< మూ. ద్రా. *అర్.

అల్లరిచేయు. వ.క్రి. గోలచేయు, నింద మొ. ప్రచారం చేయు.

అల్లరికమ్మ చూ.చూ. అల్లరికమ్మ.

అల్లరిచేయు చూ. అల్లరి.

అల్లరివాడు చూ.చూ. అల్లాడు. అ.క్రి. 1. చరించు, వణకు. దార.విరా. 2.31; 2. సంక్షోభించు. పారి. 5.33.

అల్లరాడు చూ.చూ. అల్లాడు. అ.క్రి. 1. చరించు, వణకు; 2. కహకహపడు; 3. చాడనాడు.

అల్లర్ల చూ. అల్ల.

అల్లవ చూ.చూ. అలవ.

అల్లా వి. మహమ్మదీయ దైవంపేరు, దేవుడు. విశ్వేశ. 54.

హిం. అల్లా; మరా. అల్లా, అల్లాహ్, అల్లహ్. దైవం; ఉ. పార. అల్లాహ్; అర. అల్-ఇలాహ్, అల్-అ. ఇలాహ్.

క.కు.త. అల్లా; మ. ద్రా. అల్లా, అల్లాహ్;

హి.బ్రా. ఎల్ హా.

< ఉ. అల్లాహ్.

అల్లా అవ్య. అంతా. ఉదా. చెప్పిందల్లా, చేసిందల్లా.

< ఎల్లా < ఎల్ల(న్).

అల్లా చూ. పుల్లా. వి. వినాశం.

అల్లాటప్పయ్య చూ. అల్లాటము, అల్లాటా. వి. కోలుకొమ్మ రాటలో ఒక హాస్యపాత్ర, కేతిగాడు. వ్య. ఈరికే తిరిగే వాడు, గడవిదగాడు.

అల్లాట+అప్పయ్య.

అల్లాటప్పా వి. దగాకోడు, నీచం, తెక్కకురాని.

అల్లాటప్పాత పో.చూ. కుచ్చిటప్పాలు. వి.బ.వ. డచ్చిలు, కోకలు, బదాయిమాటలు.

అల్లాటప్పాలు చూ. అల్లాటప్పా.

అల్లాటము వి. అల్లాటం, తిప్పల.

క. అల్లాట. త్రిపుట; క. అల్లాటమ.

అల్లాడు చూ. అల్లలాడు, అల్లలనాడు. అ.క్రి. 1. చరించు, వడకు. దార.ఆది. 6.13, నిర్వ. 5.56; 2. భయాదులచే జ్ఞానించు. కాశీ. 1.33; 3. తిరుగు; 4. కహకహపడు.

క. అల్లాడు, అల్లాడు. కడలు, కలకణెందు, వడకు, ఈగు, నడిలిపోవ; క. అల్లాటు. తిరుగాడు, దారపడు; అలంకు; మ. అల్ల. కలక, గందరగోళం.

ప్రా. హల్లత. కడలు.

కా. హలున్. వడకు; నే. హల్లిను. కడలు, వడకు; హిం. హల్లా; పం. హల్లా; సిం. హులలు; గు. హల్లు; మరా. హల్లే; సింహ. అలలను.

(హార్ థాక్ ద్రావిడ వ్యుత్పత్తిని సూచించాడు).

అల్లాటిచేప వి. చాలా పొడుగ్గా ఉండే ఒకవారి తెల్లటిచేప.

అల్లాంపప్పు వి. మూరెడు పొడుగు, వెడల్పాటి నోచూ, అద్దంగా అరుగితలూ కలిగి, పొలుసులులేని ఆకుపచ్చ రంగు చేప.

అల్లాడుచూ చూ. అల్లాడు. చూ. అల్లాడు. ప్రేరణ. న.క్రి.

1. కడలింపు, చరించేయు, ఆడించు; 2. తిప్ప.

అల్లాడుపు చూ. అల్లాడు. చూ. అల్లాడు. వి. అల్లార్పటం, తిరగటం, చలనం. రామా. 6.

పో.చూ. క. అల్లింపు. దుఃఖం.

అల్లాడుతెల్లము వి. మిక్కిలి ప్రియం, మిక్కిలి మనోహరం. రాజహ. 2.5, కౌ. 6.197.

పో.చూ. క. అల్. అ.క్రి. కోరదగియుండు; పో.చూ.

క. అల్లా. అ.క్రి. సంకోపించు; కుజ. అల్ల. ప్రియుడు. ప్రియురాలు, ప్రేమపూర్వక సంబుధి.

అల్లాడుముద్దు పో.చూ. అల్లాడుతెల్లము. వి. మిక్కిలి ప్రియం, మిక్కిలి ఇంపైనది. వసు. 3.82.

అల్లాడు చూ.చూ. అల్లాడు. న.క్రి. 1. కడలింపు, చరించేయు, ఆడించు. మార్క. 5.859, క్రిడా. 235; 2. తిప్ప. ఫారి. ఉ. 7.17.

క. అల్లాడిను. సంక్షోభపడు, కడలు, తిరుగు, ఈగు, ఈగించు.

అల్లాడు చూ.చూ. అల్లాడు. వి. అల్లార్పటం, ఆడించటం. శృం.వై. 3.125, రామా. 6.206.

అల్లాడు(జాపు (-చూపు). వి. పది రకాలైన చూపుల్లో ఒకటి; వ్య. తెప్పలల్లాడుకూ చూడటం. కవిరా. 2.13.

అల్లాడు(జాపు చూ. అల్లాడు.

అల్లి¹ వి. 1. తెల్ల కలువ.దివ్య. పరమ. 6.452 పు.; 2. కలువ

వంటి ఒకానొక జలవృక్షం (Nymphaea alba).

క. అల్లి. తెల్లకలువ; అల్ల. అల్లల్. ఎర్రకలువ; కు. అల్లి. అల్లిగె. కలువ; క. అల్లి. <అల్. రాత్రి; మ. అల్లి. కలువ.

<క. అల్లి.

అల్లికాడ వి. కలువకూడు. అల్లికాయ వి. అల్లిదుంప. అల్లి తీగె వి. అల్లిదుంపలో పట్టిన తీగె. అల్లిదుంప వి. అల్లికాయ. అల్లిపువ్వు వి. ఉర్పల బేడం. కాశీ కలువ. అల్లిరాగులు వి. అల్లికాయలు.

అల్లి² చూ. అల్లిడి. వి. రుప్పగా పెరిగే ఒకరకం కలువమొక్క (Memecylon edule); పచ్చిగా ఉన్నప్పుడే మంట పెయ్యటానికి పనికివచ్చే చెట్టు.

క. అలమర; కు. అలమర; క. అల్లి.

అల్లికర్ర వి. అల్లికెక్క. అల్లిచెట్టు వి. ఒకరకం పెద్దచెట్టు (Memecylon). అల్లిబియ్యము వి. అల్లిగింజలు.

అల్లి³ వి. చాల క్రిడావిశేషం. కాశీ. 3.33.

అల్లికాయలు వి. బ.వ. గాజుకాయలు, గోరీలు.

అల్లి⁴ వి. 1. నేక; 2. అల్లిక.

మ. అల్లి. నన్నని నేక; చా. అల్లి. అల్లికపని.

<అల్లు.

అల్లివట్టు వి. 'గంజి కావడి'; ఆటలో రెండుచేతుల ప్రేక్షా చానిపిపట్టే పట్టు. చంద్రా. 4.112.

అల్లి⁵ వి. చల్లని; వ్య. మెల్లని.

<అల్ల²-చ.

అల్లిగారి వి. చల్లగారి. అల్లితెమ్మర చూ.చూ. అల్లితెమ్మర.

అల్లితెమ్మర చూ. అల్లితెమ్మర. వి. చల్లగారి.

అల్లి⁶ వి. గానుగ మొద్దుపై నాచిన వంటి.

అల్లిక¹ చూ. అల్లు. వి. 1. జడ, దాప, మాటలు మొ. వాటి కూర్పు. పి. శకు. 4.141; 2. నేక. ఆం.దా. 2.296; 3. పడముల కూర్పు; 4. గడ్డితో కప్పే తీరు.

అల్లికగుడ్డ వి. అల్లికపని చేసిన గుడ్డ. అల్లికజడ వి. వువ్వులు పెట్టి అల్లినజడ, వేనలి. అల్లికదారాలు వి. బ.వ. అల్లికపనికి ఉపయోగించే దారాలు. అల్లికనాను వి. అల్లికపని చేసిన నాను. అల్లికపని వి. గుడ్డమీదదారంతో రంగురంగుల కొమ్ములు కుట్టేపని, బుడేరారు పని. అల్లికపుల్ల వి. అల్లిక నూది. అల్లికపెండ్ వి. వాసాలకు పైనా కిందా బద్దలు వేసి దిగించిన పెండ్. అల్లికనూది వి. అల్లికకు పనికివచ్చే నూది.

అల్లిక² వి. మందగించిన నీటి పడి.

అల్లికగుడ్డ చూ. అల్లిక¹.

అల్లికజడ చూ. అల్లిక¹.

అల్లికకాడు చూ. అలుకుదుదారం.

అల్లికదారం చూ. అలుకుదుదారం.

అల్లికదారాలు చూ. అల్లిక¹.

అల్లికనాను చూ. అల్లిక¹.

అల్లికపని చూ. అల్లిక¹.

అల్లికపుల్ల చూ. అల్లిక¹.

అల్లికపెండ్ చూ. అల్లిక¹.

అర్ధికవిధిక య. అర్ధవిధి. య. అర్ధ. వి. పెనకువ. కృ.శకు.
2.220; వి. కలసిమెలసి ఉండేది. రసిక. 6.107.

<అర్ధిక + విధిక (శబ్దానుకృతి).

అర్ధికర య. అర్ధి.

అర్ధికనూది య. అర్ధిక.

అర్ధికాడ య. అర్ధి.

అర్ధికాయ య. అర్ధి.

అర్ధికాయలు య. అర్ధి.

అర్ధికారు వి. మైలవన్నె ఎద్దులు.

అర్ధికి వి. గిత్తగడ్డి.

క. అలికై;

పో. య. హిం. కాన్; నం. కా. ఇళ్లనేత
కుపయోగించే గడ్డి.

< అర్ధు-.

అర్ధిగాలి య. అర్ధి.

అర్ధిచెట్టు య. అర్ధి.

అర్ధించు య. అర్ధి.

అర్ధి రూ. య. అర్ధి.

అర్ధికిగ య. అర్ధి.

అర్ధితెమ్మర య. అర్ధి.

అర్ధితెమ్మర య. అర్ధి.

అర్ధిదుంప య. అర్ధి.

అర్ధిదేవర వి. వానదేవర.

అర్ధిపట్టు య. అర్ధి.

అర్ధిపువ్వు య. అర్ధి.

అర్ధివియ్యము య. అర్ధి.

అర్ధివిధి య. య. అర్ధికవిధిక. వి. 1. సాంద్రం. శివరా.

4.72, మను. 8.118; 2. కలసిమెలసి ఉన్నది. అష్టమ.క.

1.24 వ. 21 వం.; 3. ప్రియమైనది. కవిరా. 4.68;

వి. 1. పెనకువ. ఆం.రా. 8.29; 2. స్నేహం. వరమ.

8; 3. దాలక్రిదావిశేషం.

అర్ధివిధిగమ (-కొమ్) అ.క్రి. 1. పెనగొను. మను.

2.22; 2. కలసిమెలసి ఉండు. కళా. 8.37.

అర్ధివిధిగమ య. అర్ధివిధి.

అర్ధిమత్తు వి. ఒకవిధమైన కత్తిసాము, పన్నెండు గాయ
మానాల్లో ఒకటి. ప్రబంధ. 78.

<అర్ధి + మత్తు.

అర్ధిముక్కు వి. నెత్తురు కాదుకున్న ముక్కు.

అర్ధియ! య. అర్ధి. వి. వింటినారి.

వర్తి. అల్ల. వింటినారి.

<అర్ధు-ఇయ; పెక్కు పోగుల అర్ధికవల్ల ఏర్పడేది
కాబట్టి.

అర్ధియ! య. అర్ధి. వి. మక్కువవిశేషం.

అర్ధియము య. అర్ధయము. వి. 1. జామాత్మక్యం, అల్లుడు
కావలం, అల్లుడి వరన; 2. మనుగుడుపు, పెళ్లి అయినాక

అల్లుడికి అక్రమారు చేసే విందు.

క. అలియ. అల్లుడు; అలియతన, జామాత్మక్యం;

కు. అలియ. అల్లుడు, మేనల్లుడు; క. అలి. అ.క్రి.

కలియు, న.క్రి. రక్షించు, స్పృశించు, కోర్కె కలిగించు;
అలి. వి. ప్రేమ, కోరిక; అలియన్. ప్రేమకలవాడు;
మ. అలియన్. దావమరది.

<క. అలియ; అర్ధవిపరి.

అర్ధిరాగులు య. అర్ధి.

అర్ధిపట్ల పో. య. అర్ధి. వి. బ.వ. ఎరువురంగు లేదా నీలపు
రంగు కలిగి గుత్తులు గుత్తులుగా ఉండే ఒకరకం పట్ల.

అర్ధిలు వి. బ.వ. పాదక్రియలు.

నం. హల్లిస. మందలాకార స్వకృతం.

బహుళ: <నం. హల్లిస.

అర్ధివ వి. పడవ తెడ్డు, పడవ కోసే కర్ర.

పో. య. నం. హలిషా, హలిషా, లాంగలదండం,
నాగడికర్ర.

మరా. హలిస, హలిస.

అర్ధి + ఈన <ప్రా. ఈసా <నం. ఈసా. నాగడి
కర్ర లేదా బండి పోలు. (బహుళ: పడవ నడిపేటవ్వదు
తెడ్డు గుండంగా తిరుగుతుంది కాబట్టి.)

అర్ధివకర్ర య. య. అర్ధివకర్ర. అర్ధివకర్ర య.

అర్ధివకర్ర. వి. తెడ్డు.

అర్ధివకర్ర య. అర్ధివ.

అర్ధివంబులు వి. గింజ నన్నరకం.

అర్ధివకర్ర య. అర్ధివ.

అర్ధి! న.క్రి. 1. జడ, చాప, మాటలు మొ. అర్ధికవేయు.

దార.విరా. 1.290; 2. నేయు. హంస. 2.24; 3.

(కైత) కూర్చు, రదించు; అ.క్రి. 1. అల్లుకొను,

పెనగొను. గండ. 65; 2. తిగ మొ. ప్రాకు; వి. 1.

నేతకు నిర్దం చేయబడిన పడుగు; 2. బండి బాలువు

ఇరువైపుల దిగువుకోసం కొట్టిన మేకులు; 3. తిగలు

పాకేందుకు పెట్టిన దడి లేక నిలుపు కొయ్యలు.

క. అల్లు. చేర్చు, కలుపు, నేయు; కు. అలి, అల్లా.

కలుపు, పో. య. అలావుని, అలావుని, అలోవున.

కలుపు; క. అల్లు. అర్ధికవేయు, నేయు, నిర్మించు; కొండ.

అల్లయో. పెనచు, పెనచుకొను; కుజ. అల్పు. అర్ధిక

వేయు; సాలెరి. చాప, వల, జల్లెడ; వర్తి. అలచ.

(పాము) చెట్టుకు చుట్టుకొను; అల్ల. గుండంగా చుట్టుకొను;

కొలా. అల్. నేయు; నా. అల్ల. నేయు, అల్లు; వ్రా.

అర్ధి. అర్ధికవని.

<మూ. వ్రా. *అల్-.

అర్ధికము వి. 1. అర్ధిక, అల్లటం; 2. కొపినం,

గోది. అర్ధించు న.క్రి. అల్లునట్లుచేయు. అల్లుకట్టు

న.క్రి. 1. ఆరుబయట చాపి నేతకు పీలుగా పడుగును

సాపుచేయు; 2. పడుగును మగ్గంలో అమర్చు; 3.

పడుగులో చువ్వమీది అనిపోగులు చేతులతో సాపుచేయు.

అల్లుకట్టె వి. నేతపడుగు చివరి పాయలు విగించిన కర్ర.

అల్లుకలుపు న.క్రి. 1. అచ్చరికిన పడుగు ఆరుబయన

చాపి, నేతకు పీలుగా సాపుచేయు; 2. అచ్చరికిన

పడుగుకు అంచు పోగులు అతుకు. అల్లుకొను అ.క్రి.

1. పెనగొను. మను. 8.118; 2. వ్యాపించు. ప్రస

రించు. మల్ల. వైదా. 8. అల్లుడు పో.చూ. అల్లిక. వి. 1. ఉపమృం, పాడు; 2. పెంజెగా కట్టిన కట్టు. అల్లకట్టు వి. 1. ఒక వైపు పలచగాను మరొక వైపు చిక్కగాను వచ్చిన నేక; 2. ఒక వైపు తక్కువ మరొక వైపు ఎక్కువ వచ్చిన నేక; 3. రెండేసి గజాల నేక చివరి కాగం. అల్లుబచ్చలి చూ. అల్లుడు బచ్చలి. వి. తీగబచ్చలి, అల్లుకొనే బచ్చలి (Basella rubra).
అల్లు³ చూ. అడలు, అడుగు. వి. పిరికివాడు.
<అల్ల> అడలు. కయం, కయవడు, అల్ల వివరి.
అల్లకట్టు చూ. అల్లు.
అల్లకట్టె చూ. అల్లు.
అల్లకట్టె చూ. అల్లు.
అల్లుకుంజె చూ. అలుకుంజె, అల్లు. వి. పడుగు దువ్వే కుంజె.
అల్లుకొవ్వు చూ. అల్లు.
అల్లుకోల(లు) చూ. అల్లు. వి. అల్లుచేసే పడుగులో కర్రం దగ్గర దూర్చిన బద్ద(లు).
అల్లుగట్టు అల్లు+గట్టు. చూ. అల్లుడు. వి. 1. మేనల్లుడు, కాగినేయుడు. దార.అశ్వ. 3.169; 2. అల్లుడు, జామార. కడుక్కు. 1.171.
అల్లుదావు చూ. అల్లు. న.క్రి. అచ్చరికిన పడుగును అడు బయట పారదీయు.
అల్లుదివ్వ చూ. అల్లు. వి. 1. అచ్చరికిన పడుగులో మొదట ఎక్కించిన కర్ర; 2. పడుగు చుట్టూనికి పై పోగులకూ కింది పోగులకూ మధ్య ఎక్కించిన కర్ర; 3. మగ్గానికి అనుక్రే పడుగు మొదటి కాగంలో చూర్చిన పొడవైన కర్ర.
అల్లుదేయి చూ. అల్లుకట్టు, అల్లు.
అల్లుడు చూ. అల్లు.
అల్లుడుబచ్చలి చూ.చూ. అల్లుబచ్చలి.
అల్లుడుబచ్చలి చూ. అల్లుడు.
అల్లుడు పో.చూ. అల్లు. వి. 1. జామార, కుమారైరర. దార.అది. 3.169, కళకు. 5.17; 2. మేనల్లుడు. దార. ఉద్య. 4.221, ఇందు. 4.38; 3. విలుడు.
క. అలియ, అల్లుడు, కోరబడినవాడు, కుటుంబంలో చేరినవాడు. పో.చూ. అలిపు, అళుపు. అత్యాశపడు, అలవాటుపడు; కు. అలియ, అల్లుడు, మేనల్లుడు; క. అలియన్, మిక్కిలి ప్రేమగలవాడు. ఉపకారి; మ. అలియన్, దావమరది; గో. సన్నె-సన్నెనా-సన్నెంగ. అల్లుడు. వర్తి. వల్లియ. పెళ్లికొడుకు; కొలా. నా. సొల్లిన్. అల్లుడు; ఒల్లా. సల్లియ. అల్లుడు, మరది; ధ్రాసాలుయ. అల్లుడు, పెళ్లికొడుకు. (అల్లుడు కుటుంబంలో పెనచుకొని ఉంటాడు కాబట్టి, ఈ పదం 'అల్లు' (పెనకొను) కాకుండాను (పో., వా.ని.).
అల్లుడుకొమాళ్ళ వి. బ.వ. దొరకో దొరగా వోంచేసి అతనికి అంగరక్షకులుగా ఉండేవాళ్ళ; అల్లుడితోను కుమారుడితోనూ సమంగా ఉండేవాళ్ళ; ప్రభువుకు ప్రేమపాత్రులై అంగరక్షకులుగా ఉండేవాళ్ళ (ఈ అధికారులను కొత్తపెళ్ళి

కొడుకులను మేసినట్లు మేషరారని ద్వని).
అల్లుడుకొమాళ్ళ చూ. అల్లుడు.
అల్లుకట్టు చూ. అల్లు.
అల్లుకండము చూ. అల్లుడు. వి. విలుడుమాహం. వ్య. అల్లుక నమాహం. 2.17. 5.17.
అల్లుదాడు చూ. అల్లు. చూ. అల్లికదారం.
అల్లుదనము (-తనము) చూ. అల్లుడు. వి. జామాకృత్యం. అల్లుడు కావటం. ప్రబంధ. 4.52.
అల్లుబచ్చలి చూ. అల్లు.
అల్లుబెండి చూ. అల్లు. వి. వాసాలకు వైనా కింవా బద్దలు చేసి దిగించిన పెంజె.
అల్లుమోకు చూ. అల్లు. వి. అల్లు చేసేప్పుడు ఈరై నిలబెట్టి దిగించే లాపపాటి కాదు.
అల్లువ చూ. అల్లు. వి. తీగలు పాకేందుకు వేసిన వండిరి, అల్లుడు.
అల్లువాడు చూ. అల్లుడు. వి. జామార, అల్లుడు. రామా. 4. పారి. పీరి. 6. వేమన 1288.
అల్లుపెనగ వి. వేడుపెనగ (Arachishypogea).
అల్ల¹ దూ.చూ. అల్లియ. వి. వింటినారి. ముటిరా. 2.25.
అల్ల² దూ.చూ. అల్లియ². వి. మర్కటశేషం. ప్రబంధ. 196 (బహుళ; వలలో చిక్కిన చేప).
అల్ల³ వి. ఎల్ల.
అల్ల⁴(కాదు) వి. 1. వేడిసల కాదులో రాజేకులు కట్టినరాదు, నారరాదు; 2. యిన్నిపుల్లరాదులో రాజేకులు కట్టినరాదు. రాదినారరాదు.
అల్లెం చూ. అలుగు. వి. స్నానం చేసిన నీళ్ళ పోయేదారి.
అల్లెదము చూ.చూ. అల్లెదము. వి. ఒకరకం చేప. హంస. 4.187.
అల్లెదము చూ. అల్లెదము. చూ. అల్లె². వి. ఒకరకం చేప. హంస. 4.226.
పో.చూ. క. అల్లొలి. పెద్దకళ్ళచేప (Elops saurus). (అల్లె, దమ్ము-ఈ రెంటినీ విడిగా చూస్తే, అల్లె అంటే అల్లిన వలలో చిక్కే చేప, దమ్ము అంటే బురదనేలల్లో దేవి పట్టే చేప కావచ్చు).
అల్లెము చూ.చూ. అల్లియము. వి. 1. జామాకృత్యం, అల్లుడు కావటం. అం.దా. 2.11; 2. మనుగుడువు.
అల్లెవద్దు పో.చూ. ఎల్ల. వి. సరిహద్దు. లోకకోరికార్థం. 17. 200-208.
బహుళ: <ఎల్ల-సర్ హద్దు (ఈనిక).
అల్లవేరెడు¹ చూ.చూ. అల్లవేరెడు.
వి. ఒకజాతి నేరెడుపండ్లు కానే చెట్టు (Myrtus communis). చీమ. 1.111, శివరా. 2.3.
అల్లవేరెడు² చూ.చూ. అల్లవేరెడు². వి. 1. నమస్కారం. కార్తిక. 2.20; 2. ఒక రకం పాట.
అల్లవేరెడు³ చూ.చూ. అల్లవేరెడు.
అల్లవేరెడు⁴ చూ. అల్లవేరెడు². వి. 1. ఒక రకం పాట. పాండా. 4.24; 2. నమస్కారం. ఇందు. 3.87.
అల్ల⁵ చూ.చూ. హల్లో. అవ్య. ఆశ్చర్యార్థకం.

అల్లవేరుడు¹ దూ.చూ. అల్లవేరుడు. కవిక. 4.123.

అల్లవేరుడు² దూ.చూ. అల్లవేరుడు². వి. 2. రకం పాట.
కవుత్త. 4.3.

అల్లవేరుడు³ చూ. అల్లవేరుడు³.

అల్లవేరుడు⁴ దూ.చూ. అల్లవేరుడు. కవిక. 4.123.

అల్లవేరుడు⁵ వి. నమస్కారం. ప్రబంధ. 880. అల్లవేరుడు⁶ వి. జంబూవలం, పెద్దవేరుడువండు.

అల్లవేరుడు⁷ దూ. అల్లవేరుడు⁷, అల్లవేరుడు, అల్లవేరుడు. వి. 1. చాలశ్రీహరివిశేషం. చా.రా. 5.181; 2. ఒకరకం పాట. ప్రబంధ. 571; 3. నమస్కారం. హంస. 4.213.

(ఇది జానపద గేయాల్లోని ఒకరకం వల్లవి; తర్వాత నమస్కారం అనే అర్థంలో ప్రయుక్తం; ఈ వల్లవి పాడుతూ ఆడే ఆటలు 'అల్లవేరుడు' అని పేరు).

అల్లవేరుడు వండు చూ. అల్లవేరుడు⁸.

అల్లరించు దూ.చూ. అలవరించు. స.క్రి. అర్జునించు, నేర్చునిచ్చు. రా. 1.40.

అల్పుండ వి. డొల్చుట్ట (Dolichos Caljang).

అళకము వి. ఒకటిది టీకం. చార. కాం. 1.21.

నం. అలంకరి. పిచ్చికుక్క, తెల్లజిల్లేడు, శరదమ్మగం, ఒకటిది టీకం; అలి. కమ్మెద, తేలు; ప్రా. అలి. కుమ్మెద.

<నం. అలంకరి.

అళమారతి దూ. అలమారతి; చూ. అరతి. వి. ఆ రాత్రి రావిశేషం.

నం. అలమూర్తిరాతికా. పెద్దహారతి;

పో.చూ.త. అలుకు. సాందర్యం, ప్రాశస్త్యం; అలుగు (సాందర్యం) + అరతి.

(అళమారతి, కుందారతి, గరుడారతి, వందారతి, పరుషమ్మగారతి-అని హారతి ఐదు విధాలు).

<నం. అలము + ఆరాత్రికా.

అళది దూ.చూ. హళది. వి. నరళవృక్షం (Ipomaea turpethum).

అళదికాయ వి. పసిడికాయ.

అళదికాయ చూ. అళది.

అళ(ది) దూ.చూ. హళ(ది). వి. పసుపురంగు, హరిద్రావర్ణం. రామా. 7.279; విణ. పసుపురంగు కలది.

(అళ(ది)-అని సూ.ని. సానునానికంగా గ్రహించింది.

కాని ఆ ఆనునానికానికి ఆధారం లేదు).

అళ(ది) వి. చెలది పురుగు, పెద్ద సానీరు.

'అళ(దికాయ' లో పూర్వార్థహం; దారం రీయ టంలో వట్టుపురుగుతో గల పోలికను బట్టి 'సానీరు' అనే అర్థం వచ్చి ఉండవచ్చు.

అళ(దికాయ) వి. వట్టుపురుగుగూడు, పసిడికాయ.

అళ(దికాయ) చూ. అళ(ది).

అళము వి. ఉప్పుమడి; ఉప్పువంట పెట్టే ఏదై పాడుట నేల; ఉప్పు అమ్మేదోటు (అని కొందరు).

క. అళమ్. ఉప్పుమడి, సాంద్రత, సముద్రప్రాంతం;

అళక్కర్. నముద్రం; ఉప్పుమడులు. మొ.; మ.అళమ్.

ఉప్పుమడి; అళక్కర్. నముద్రం.

<క. అళమ్.

అళప్పిగా క్రి.విణ. బాగా.

అలప్తి విణ. విలం.

అలాట దూ. అలాట⁹. వి. చాన్య పరిమాణ విశేషం; పడిలో ఎనిమిదోవండు.

<నం. అధక, చాన్యమానం; ప్రా. అధగ. అ.చూ. అధగ, అధఅ; పా. అళహక, అళహ, అళహక; క.త. అటొక్కు. శేరులో ఎనిమిదోవండు; మ. అళక్కు. గుప్పెడు, పడిలో ఎనిమిదోవండు.

<నం. ఆరక.

అళి దూ.చూ. హలి. పి. ఒడ్డెబండి చక్రం ఇరుసుకు తగిలించిన చెక్కకు ఇరువైపులా వుండే అర్థచంద్రాకారపు చెక్కలు. అళికాయ దూ. ఎళికాయ. వి. దబ్బికాయ.

క. అలిమించి. దబ్బికాయ. క. ఎలిమిచ్చె.

అళిది దూ. ఆదిరి, ఆర్తి, ఆది, ఆర్తి, అళికము, అళిది, అళి. వి. దుస్తులు కుప్పలానికిచ్చిన కొలక, నమూనా.

క. అళితే, అల్లె. కొలక; కొద. అళ, అళితే, అళితే; క. అళ. కొలుచు; మ. అళత్తమ్. కొలక; క్కట. అళ్య. కొలుచు; అల్లె. కొలక; కొద. అళ. కొలుచు.

అళిది దూ.చూ. హలిది. వి. తెల్లతెగడ (Ipomoea turpethum).

అళియ దూ. అళి. పో.చూ. అల్లుడు. వి. అల్లుడు, బామాక. క. అళియ. అల్లుడు; కు. అళియ. అల్లుడు, మేనల్లుడు; మ. అళియన్. వావమరది.

<క. అళియ.

అళిపె వి. పడప అంచుకు దన్ను గ్రహకు ఉండేపల్ల.

అళకరి చూ. అళకు.

అళకు దూ. అళకు¹⁰, అళకు¹¹, అళకు. వి. భయం, శంక, జంకు. హరి. ఉ. 1.124. అ.క్రి. జంకు, వెనుదీయు. చార. ఆశ్ర. 2.105, ఉ. రా. 7.54;

క. అళకు, అళకు. భయపడు; వి. భయం; అళకు. ముల్లు గుచ్చుకోటం, నొచ్చుకోటం; కు. అళకుని. ముడుగు, భయపడు; క. అళకుక్కు. కలకపడు, భయపడు; మ. అళకుక్కు. ఉలికిపడు, ముడుగు.

<మూ.ద్రా. అళి.

అళకరి వి. వీరుడు, పిరికివాడు. అం.బా. 2.9.

అళవరి దూ.చూ. అళవరి. వి. అలంగం. వ్రవం.

అళవరీటి వి. శ్రేష్ఠమైన వక్క.

క. అళవు. గుణం, స్వభావం, పరిమాణం; క. అళవు; మ. అళవు; కు. అలి.

అళను స.క్రి. గురిచేయు.

అళి దూ.చూ. అళియ. వి. అల్లుడు. రామా. 1.59.

అళు దూ.చూ. అళకు. అ.క్రి. జంకు, వెనుదీయు. వి. భయం.

అళిగా క్రి. విణ. బాగా.

అవ¹² దూ.చూ. అగు. అవదం. సంఖ్యా వాచకాలమీద పూర దార్థంలో ప్రయుక్తం. రెండు, రెండవ; మూడు, మూడవ; మొ. చార. అది. 1.42, చార. నవా. 1.46, మను. 4.46.

క. అనెయ. సంఖ్యావాచక పూరకార్థకం ; కు. అనె ;
క. అకువతు, అవతు, అకుం, అమ్ ; మ. అమ్.

అవ < అవ-అ < అగు. మూడవ ; ప్రాచీన ప్రయోగం
మూడగు (మూడు + అగు).

అవ¹ చూ. చూ. అవ్య. వి. 1. కర్తి ; 2. పూజ్యస్త్రీ.

అవ²-అవ్య. చెడ్డ అనే అర్థాన్ని, మిక్కిలి అనే అర్థాన్ని తెలిపే
ఉపసర్గ.

సం. అవ. అవ్య. వివరీకం, అవగతం, అవకృష్టం
ఇత్యాద్యర్థాల్లో సమాన పూర్వవదంగా ప్రయుక్తం ; అవ
నకం, అనాదరం, వ్యతిరీకం ఇత్యాద్యర్థాల్లో సమాన
పూర్వవదంగానే ప్రయుక్తం ; మహా. అవ.

అవ < సం. అవ, అవ.

అవకరము¹ వి. 1. హినకృత్యం, నీచకార్యం, చెడ్డపని.
శవరా. 4.67. సం. అవకర. చీపురు మొ. వాటితో
ఈర్ష్య చెత్త. < సం. అవకర-రేదా అవకర - (అర్థవివరి.)
అవతప్పిదము వి. పొరపాటు. అవ-తప్పిదము ; అవ
దాయము వి. 1. తప్పుపదాయదాగం ; 2. జూదంలో
తప్పుదాట. సం. దాయ-. దాగం ; పిత్రియం ; దాయం.
జూడమాట ; అ. మా. దాయం. దాతృత్వం, దానంలోదాగం.
పిత్రియం. అవ-దాయము. అవదూణు చూ. చూ. అవదూణు,
వి. అవనింద. అవనాయము వి. అవన్యాయం, న్యాయం
నుండి తప్పినది. సం. అవ + న్యాయ-. న్యాయం తప్పి
నది. < సం. అవన్యాయ-. అవవేద్యము వి. అవత్యం. సం.
అవ. అవ్య. వివరీకం మొ. అర్థాల్లో, సమాన పూర్వ
వదంగా ప్రయుక్తం ; వేద్య-. శ్రేయస్కరం (అర్థోగ్యానికి
తగిన ఆహారం అనే అర్థంలో ప్రయోగం) ; < సం. అవ-
వత్య-. అవపాడి వి. ఆవపాడి, అన్యాయం. దశకు.
11.116. సం. అవ ; ప్రా. అవ. వ్యతిరేక అల్పా
ద్యర్థాల్లో ఉపసర్గలు. < సం. అవ-తె. పాడి. అవనడి
వి. దూరు, నింద. సాం. ని. 2.51. క. అవచంకై,
అగౌరవం, అవమానం. < సం. అవ-తె. నడి-.

అవకతవక విణ. అవంగతం, అవంబద్ధం.

అవక + తవక ; అవ (< అగు) + అక > అవక ; తవ
(< తగు) + అక > తవక. అర్థవివరి.

అవకరం వి. మంచుగడ్డలో చేపలుపెట్టి ఎగుమతిచేసే బుట్టలు.
అవకరము చూ. అవ².

అవకలివడిసీసము వి. సర్వత్ర ప్రానియతి కూర్చుండిన ఒక
రకం సీస వద్యం. అవ్య. 4.842. సం. అవకలితం.
గ్రహింపబడినది.

అవకలి < సం. అవకలి (త) - + తె. వడి + సం.
సీస-.

అవగడము పో. చూ. అవమళము. విణ. 1. దుష్టం, చెడ్డది.
విప్ర. 4.49 ; 2. అనన్య సాధ్యం, ఇతరులకు అశక్య
మైనది. ద్వి. పరమ. 4.296 వ. 12 పం. 7.523 వ.
3 పం. ; 3. అపాయకరం, హానికరం. కుక. 3.391 ;
వి. 1. అపాయం. కుక. 2.298 ; 2. ప్రమాదం, ఏమిరు
పాటు. కుక. 3.327.

క. అవగడ. అటంకం, తత్తరపాటు, అపాయం, అనరి

గమ్యర, వైపరీత్యం, మోరం, అసాధ్యం ; కు. అవగడ.
హాని, అపాయం ; క. అవకటం. కపటం, మోసం ; మ.
అవకటం. హాని, అపాయం ;

సం. అవకట-. వ్యర్థస్తం, విరుద్ధం.

< సం. అవకట-. అర్థవివరి.

అవమళము పో. చూ. అవగడము ; చూ. అవమళము.
ఔషుళము. వి. 1. సామర్థ్యం. దశకు. 1.43 ; 2.
అసాధ్యం. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 262, 3. వ్యాపనం. పాండు.
1.117 ; 4. అరిశయం, అరిచ్చి. దీమ. 1.105 ;
విణ. 1. అదిరం, ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 944 ; 2. అసాధ్యం.
ప్రదు. 2.16 వ. 1 పం.

సం. అవమట్ట-. దిలం, తిరగలి, చలనం ; అవమూత-.
దెబ్బ, వేటాడటం, చంపటం, అనపాజమైన చావు ; హిం.
అవమట. అనరిగమ్యం, కఠినం ; గు. అవమట. కష్టం,
ఇబ్బంది ; మరా. అవమట. అపద ; పో. చూ. క.
అవగడ. కఠినం, అసాధ్యం ; కు. అవగడ ; మ.
అవగడం. కీడు, అపాయం.

అవమళించు చూ. ఔషుళించు. అ. క్రి. 1. కుల్యమగు.
శృం. నై. 1.37, కాశీ. 2.47 ; 2. వ్యాపించు, ప్రసరించు.
కాశీ. 2.47, నరస. 5.102 ; న. క్రి. 1. అణచు. హర.
7.164 ; 2. మీరు, అతిక్రమించు. తై. భా. 8.78,
మను. 1.59 ; 3. ఉల్లంఘించు. క. అవగడిసు. అణచు,
తగ్గించు తేలికచేయు, అతిక్రమించు, అతిశయించు,
తొందరపెట్టు.

అవమళించు చూ. అవమళము.

అవమళిండు చూ. అవమళము. వి. సమర్థుడు, శక్తిమంతుడు.
మై. 3.41.

క. అవగడె. ఉండేది ; అవగలియ. తొందరపాటు పని.
అవచాటముగా క్రి. విణ. అకస్మాత్తుగా. భాగ. 10. పూ. 264.
మరా. అవచట. అకస్మాత్తుగా.

(పై ప్రయోగంలో 'అకస్మాత్తుగా' అని రేదా
'మోసంగా' అని రేదా 'కిందికి' అని అర్థం చెప్పకో
వచ్చును).

< సం. అవ-చటో. కిందకుదిగు ; అవ-చాట. మోస
గాడు, వంచకుడు.

అవడబెజ్జం వి. అవరం రంధ్రం.

అవడు చూ. చూ. అగడు². విణ. హీనం, నీచం. భార. ఆది.
2.49.

అవణు చూ. చూ. హవణు. వి. పొందు, ఒప్పిదం.

అవణువణచు న. క్రి. పొందు పరచు. రాజవా. 5.72.

అవణువణచు చూ. అవణు.

అవతప్పిదము చూ. అవ².

అవతం వి. ఆటంకం, అడ్డు.

క. అవతె. ఇబ్బంది, అపద, కీడు ; క. అవత్తమ్మ ;

సం. అవత్తా. స్థితి, దశ.

< క. అవత్తమ్. అర్థవివరి.

అవతల చూ. ఆకల. వి. తదనంతర ప్రదేశం, అవలి ఒడ్డు.
అం. భా. 1.155 ; క్రి. విణ. తర్వాత, అనంతరం ; అవలి

వక్క.

అవ (అ) + (అ)కల > అవతల.

అవతలవాళ్లు వి. బవ. ఆవిరివైపు ఉన్నవాడు.

అవతలవాళ్లు చూ. అవతల.

అవద విజ. దుష్టం, నింద్యం.

పో.చూ.నం. అవద్య. నిందార్థం. నీచం, లోటు.

అనంభారత, వ్యసనం, నింద, ఆక్షేపం, అవమానం, సిగ్గు.

అవదగాకి (-కాకి). వి. వలుగాకి, దుష్టుడు. వేంక. వంచ.

1.254, 269, కువచ. 2.77.

అవదగాకి చూ. అవద.

అవదాయము చూ. అవో.

అవదూలు చూ. అవో.

అవదారు అవ్య. అవదరింపుము, వినుము అనే హెచ్చరికను

తెలిపేకట్టం. శృం.నై. 8.91, బీమ. 4.109, దా. 1.283.

నం. అవ-ధృ. విను, నేర్పు, గ్రహించు, చెప్పు;

అవదార. గుర్తించు, నిశ్చయించు (విశేష్యరూపం);

క. అవదారు. హెచ్చరిక.

< నం. అవదార.

అవది వి. కష్టం, శ్రమ.

నం. అవధి. అవదానం, ఏకాగ్రత, మేర, హద్దు,

సుంచి-వరకు, కాలం, దిలం;

క. అవధి. అవద, దురదృష్టం; కు. అవతి < నం.

అవధా. బాధ, దుఃఖం; మ. అవధి.

< నం. అవది. అర్థవివరి.

అవది(బుచ్చు) (-బుచ్చు) న.క్రి. కష్టంలో గడుపు;

అవది(బెట్టు) (-బెట్టు) న.క్రి. శ్రమపెట్టు, అయానపెట్టు.

చిక్కుపెట్టు. అము. 5.74. అవది(బోపు) (-బోపు). అ.క్రి.

1. కష్టపడు, శ్రమపడు. బాద.విరా. 1.181; 2. నశించు.

గచ్చు. హరి.ఉ. 3.202; 3. వ్యర్థమగు. నృసిం.శ. 2.90.

అవది(బుచ్చు) చూ. అవది.

అవది(బెట్టు) చూ. అవది.

అవది(బోపు) చూ. అవది.

అవనాక్షమృతాకర వి. నారాయణవనం గ్రామదేవతకు

అవదినెలలో చేసేవాకర.

అవనాయము చూ. అవో.

అవనత్యము చూ. అవో.

అవపాడి చూ. అవో.

అవయము విజ. అనువైనది, ఉచితం. కునం. 9.212.

నం. అభయం. రక్షణ, ఆశ్రయం; పా. అభయ;

క. అవయం.

< క. అవయం.

అవరం రూ.అవరాం. వి. పడవ వెనుక భాగం, చుక్కాని

అమరే భాగం.

అవరంకట్టి వి. పడవ వెనుక భాగంలో ఉన్న కొయ్య.

అవరంకెక్క వి. చుక్కాని. అవరంకట్టు రూ. అవరాం

కట్టు. వి. పడవ వెనుక గూడువంటి భాగం. అవరంకెడ్డు

వి. పడవలో అవరంవైపు ఉపయోగించే తెట్టు. అవరందిమ్మ

వి. అవరంముక్కు కదిలిపోకుండా మేకులతో బిగించే

దళనరి బేకుచెక్క. అవరంవన్న వి. పడవ వెనుక భాగం.

అవరందిల్లి వి. అవరంవైపు కూర్చునేందుకు వేసిన బల్ల.

అవరందిత వి. చుక్కాని దగ్గర అవరం మొదటి భాగం.

అవరంమాకు వి. పడవ వెనుక భాగాన నైకి పొడుచు

కొచ్చే కొయ్య ముక్కు. అవరంముక్కు వి. పడవ వెనుక

భాగంలో నుమాడు 3/4 గజం పొడుగు బేకు బల్ల.

అవరంమెండు న.క్రి. పడవను కుడివైపు తిప్పు. అవరం

మొక్కు వి. పడవ వెనుక భాగం అంచు. అవరంసిరత

వి. నావ వెనుక భాగం.

అవరంకట్టి చూ. అవరం.

అవరంకెక్క చూ. అవరం.

అవరంకట్టు చూ. అవరం.

అవరంకెడ్డు చూ. అవరం.

అవరందిమ్మ చూ. అవరం.

అవరంవన్న చూ. అవరం.

అవరందిల్లి చూ. అవరం.

అవరందిత చూ. అవరం.

అవరంమాకు చూ. అవరం.

అవరంముక్కు చూ. అవరం.

అవరంమెండు చూ. అవరం.

అవరంమొక్కు చూ. అవరం.

అవరంసిరత చూ. అవరం.

అవరాం రూ.చూ. అవరం. వి. తెప్ప వెనుక భాగం.

అవరాంకట్టుకాదు వి. తెప్ప వెనుక భాగంలో తెప్ప

కొయ్యిని కలిపి కట్టిన జనవ లేదా కొబ్బరి కాదు.

అవరాంగూడు వి. పడవ వెనుకవైపు ఉండే గూడువంటి

భాగం. అవరాంకట్టు రూ.చూ. అవరాంకట్టు. అవరాం

వందాంకెక్క వి. పడవ వెనుక భాగంలో చుక్కాని

అమరే భాగం. అవరాందిల్లి వి. 1. పడవపొడు కర్మాక

పడవకు అద్దంగా వేసే చెక్కబల్ల; 2. పడవ వెనుక

భాగంలో కూర్చునే బల్ల; అవరాంమాకు వి. పడవ వెనుక

భాగం.

అవరాంకట్టుకాదు చూ. అవరాం.

అవరాంగూడు చూ. అవరాం.

అవరాంకట్టు చూ. అవరాం.

అవరాంవందాంకెక్క చూ. అవరాం.

అవరాందిల్లి చూ. అవరాం.

అవరాంమాకు చూ. అవరాం.

అవరోధము వి. గుడ్డితనం.

నం. అవరోధ. ఆటంకం, ముట్టడి, మూక, అంక;

పురం; ప్రా. అవరోహ. ఆటంకం; అ.మా. అవరోహ.

< నం. అవరోధ. అర్థవివరి.

అవల రూ.చూ. అవల. క్రి.విజ. 1. తర్వాతి ప్రదేశంలో,

అవతల. శృం.నై. 5.87; 2. తర్వాతి కాలంలో,

తరువాత. శృం.నై. 2.66, ఉ.రా. 2.332; 3. చేరు

దోటు, ఇతిర స్థలంలో. ఇందు. 5.111.

అ + వల(న్) > అవల > అవల.

అవల(జను) (-చను). అ.క్రి. 1. నశించు. పాండు.

5.238; 2. దూరమగు. అవలి. వి. ఇకరుదు. ఆము.
4.248; విజ. ఇకరం. ఆము. 3.86. అవలివాడు వి.
ఎల్లండి.

అవంజను చూ. అవం.

అవలయి పో.చూ. అవాయి. వి. పరిహాసం, ఎగకాళి.

అవలి చూ. అవం.

అవలివాడు చూ. అవం.

అవలయి చూ. అవాయి. వి. హేళన.

నం. అవవాద-, అవవాద-, నింద; ప్రా.
అవవాయ, పా. అవవాద; హిం. అవాళు. పుకారు,
వింద; పం. అవాళు. పుకారు; గు. అవాళు; మరా.
అవాళు, అవళు;

క. అవాయి.

<ప్రా. అవవాయ-.

అవనడి చూ. అవ.

అవనరదాళ్ళ చూ. అవనరము.

అవనరవైద్యము చూ. అవనరము.

అవనరపేడు చూ. అవనరము.

అవనరపెట్టు చూ. అవనరము.

అవనరము వి. 1. నైవేద్యం. బసవ. 5.273; 2. ముఖ్య
కార్యం. ప్రధా. 1.111; 3. ఆకార. శేష. 2.25;
4. తొందర.

నం. అవనర. నమయం, అవనాళం, తీరిక, అనుచు,
విక్రాంతి; ప్రా. అవనర. నమయం, అవనాళం;

క. అవనర. ఆకార, కక్కుర్తి, ఆవశ్యకక,
తొందర; కు. అవనర. తొందర; క. అవచరమ,
నమయం, అవశ్యకక, తొందర, తప్పనిసరి, దేవరా
విగ్రహ భంగిమలు; మ. అవనరమ. అవనాళం, తీరిక;
అవనరక్కెడు, అపొకర్యం, అనమయం, అవనర
నమయం, అవనర కార్యం.

<నం. అవనర-. అర్థవివరి.

అవనరదాళ్ళ వి. బ.వ. ఒక జాతి దాన్యం. వ్య.
కక్కుర్తిగా పండించిన పంట. హంస. 4.128. <నం.
అవనర+దాడు+లు; -దాడు <క. -దా, రేదా
<నం. అవనర+తె. దాడులు. అవనరవైద్యము వి.
1. వేళకు పెట్టే నైవేద్యం; 2. కక్షణ నైవేద్యం;
3. మహా నైవేద్యానికి ముందు రాక్కురికంగా పెట్టే
గుదాడిక నైవేద్యం; 4. లంచం. అవనరపేడు అ.క్రి.
కక్కుర్తిపేడు. అవనరపెట్టు. న.క్రి. 1. బాదించు;
2. తొందరపెట్టు. అవనరములవాడు వి. బ.వ. నమయం
తెలిపేవాడు; రాజ ద్వారపాలకులు. సారంగ. చ. 2.264.
అవనరములవాడు చూ. అవనరము.

అవస్థ వి. దురవస్థ, దాద. దళ. 2.111.

నం. అవస్థా. స్థితి, పరిస్థితి, దళ; గు. అవస్థా. స్థితి,
వృద్ధాప్యం; మరా. అవస్థా, అవస్థా. స్థితి.

<నం. అవస్థా-. అర్థవివరి.

అవాళ్ళుచెవాళ్ళు చూ. అవాళ్ళులు చెవాళ్ళులు. వి. బ.వ.
అనరాని మాటలు, అనందర్య ప్రసంగం.

పో.చూ. నం. అవాక్-. చెప్పి, మూగ; కింద,
కలకించు; క. అవాక్. మూగ, నిర్ధారపడిన.

<నం. అవాక్ + తె. చెవాడులు (శబ్దానుకరణం).

అవాటి విజ. అవాయమైన, అయ్యమైన.

క. వచిబ్. ఉచితం. యోగ్యం.

<నం. అ-(వృత్తిరేఖాక్షరం)+క. పతిర్.

అవాళా చూ. అవాచా. వి. 1. పదంతి; 2. కూర, శబ్దం,
పుకారు.

క. పార. అవాబ్. ద్వని.

<క. ఆవాక్.

అవాటిము వి. చిక్కు. అనందర్యం.

గు. అవాట. అగమ్యం, మరా. అవాట.

<మరా. అవాట; రేదా 'వాటిము' అనే తెలుగు
పదానికి నజ్దో చేరి పుండవచ్చు.

అవాదా చూ.చూ. అవాళా. వి. కూర, శబ్దం, పుకారు.

అవాంక్రమ వి. ఆపద, అంకిరి.

నం. అవాంధర-. నడిమిది, లోపలిది.

<నం. అవాంధర-.

అవాయి! చూ. అవాయి. వి. 1. ఆకాశవాణం; 2. నీలివార్త,
పుకారు.

హిం. క. హవాళు. గాలి; హవాయి. గాలికి నంబం
రించినది, గాలిలోకి పోయేది; అర. హవా. గాలి;

పో.చూ. క. అవాయి. వదంతి.

<క. హవాళు.

అవాయిగొట్టము వి. ఆకాశ వాణం. ప్రధా. 4. అవాయి
చువ్వ చూ.చూ. అవాయిచువ్వ. వి. ఆకాశ వాణం.

అవాయి! చూ.చూ. అవవాయి. వి. పరిహాసం, రమాపా.

అవాయిచేయు న.క్రి. పరిహాసంచేయు.

అవాయిగొట్టము చూ. అవాయి!

అవాయిచువ్వ చూ. అవాయి!

అవాయిచేయు చూ. అవాయి!

అవారి! చూ. అవ్వారి!. వి. అధికం, బహుళం. వేంక. పంచ.
4.567, వసు. 6.61, నరస. 241.

నం. అవార-. పారంలేనిది, మితిలేనిది; ప్రా.
అవార; అవ, అచూ. అవార; పా. అవార.

<ప్రా. అవార-.

అవారిగ చూ. అవ్వారిగ(న్). క్రి.విజ. విస్తారంగా.

అవారి! చూ. అవ్వారి!. విజ. అర్థంలేనిది, నిరంకుళం. వేంక.
పంచ. 3.78.

నం. అవారిత-. వారింపబడనిది; అవార్యం. వారింప
రానిది; ప్రా. అవారియ;

క. అవారి. అర్థంలేనిది.

<ప్రా. అవారియ-.

అవారిగోడ వి. ప్రాకారం, ప్రహరీ. క. అవారిగోడ.

అవారిగ చూ. అవారి!

అవారిగోడ చూ. అవారి!

అవారు వి. మట్టి ఉండ.

అవారుగోడ చూ.చూ. అవారిగోడ. వి. ప్రహరీగోడ.

అవలంబము అ.క్రి. హరివంశము.

హం. హవాలాత్. రక్షణ, రక్షణలో ఉంచటం; గు. హవాలాత్. వశం, దాదృశ్య, సావేషం; ఉ. హవాలాత్. రక్షణ, రక్షణలో ఉంచటం; అర. హవాలాత్. అన్యాయం, అపేక్ష, సంబంధం;

క. అవలంబము. ఒకరికి బదులు హరివంశము.

<ఉ. హవాలాత్ + తె. పదు.
అవి (అది బ.వ.) సర్వ. ఆ (వస్తువులు). దార. ఆది. 2.69, దార. విరా. 1.222.

క. అదు. అది; అప్ర. అవి; కు. అయేకులు. నవం. బ.వ.; క. అవై; మ. అవ (అరు బ.వ.). అవి, అవకర్; తాద. అదమ్. అవి; కా. అద; గోం. ఔ.; కుఱ. అదవ; బల్లా. అవ్; కురు. బల్లా; మాల్. అద. అది, అవి; బ్రా. ఎవ్.

<మూ.ద్రా. *అవ్.

అవిగో రూ.చూ. అవిగో. అవిగో రూ. అవిగో. క్రి.విద. దూరంగా ఉన్న వాటిని చూపటానికి ఉపయుక్తం. హర. 2.126.

అవిగో రూ.చూ. సరిగిరి. వి. సరికండ్లపాము.

అవిగో చూ. అవి.

అవిగో చూ. అవి.

అవిది వి. వర్ణంపదేశాలం, చేపలు దొరికేకాలం.

అవిదివిటికి అవ్య. మాటిమాటికి.

అవిటి రూ. అవిటి; చూ. అవదు. వి. వికలాంగుడు, గుడ్డివాడు. మల్ల. శృం. 58, ఆం. దా. 2.122; విఱ. వికలం, భగ్గుం, కుంటి, గుడ్డి.

క. అవి. చెడు, కుళ్లు, నశించు.

అవిటికాలు వి. కుంటికాలు. అవిటికుండ వి. ఓటికుండ.

అవిటిచేయి వి. కుంటిచేయి. అవిటిబ్రతుకు రూ. అవిటి బ్రదుకు. వి. అడుకులమారి బతుకు. అవిటిబ్రదుకు రూ.చూ. అవిటిబ్రతుకు.

అవిటికాలు చూ. అవిటి.

అవిటికుండ చూ. అవిటి.

అవిటిచేయి చూ. అవిటి.

అవిటిబ్రతుకు చూ. అవిటి.

అవిటిబ్రదుకు చూ. అవిటి.

అవిటొల వి. ఇరగొలలో వారాల కిందగల వలదాగం (800 కన్నులుంటాయి).

అవిటి రూ.చూ. అవిటి. వి. వికలాంగుడు, గుడ్డివాడు.

అవిది వి. కష్టం, శ్రమ.

క. అవధి. ఆవధ, దురదృష్టం; అవిధి. దురదృష్టం, కష్టం; క. అవటి. దాద, దుఃఖం;

నం. అవిధి-. అనియతం.

<నం. అవిధి-. అర్థవివరి.

అవిధివంశ అ.క్రి. దాదపడు, కష్టపడు. అవిధిపెట్టు న.క్రి. దాదపెట్టు, కష్టపెట్టు.

అవిధివంశ చూ. అవిధి.

అవిధి

అవిధిపెట్టు చూ. అవిధి.

అవిధిరి వి. దుర్బలుడు.

అవియ(బదు) చూ. అవియ.

అవియ(బాధ) చూ. అవియ.

అవియలు వి. కూటు. గుళ్లుకూర.

క. అవియల్. ఉదకపెట్టు. వందటం, ఆహారం, ఒక రకం కూర; సొమ్మ, ఉక్క; మ. అవియుక ఉదకపెట్టు, జీర్ణించు; అవికక్క, అమిక్క.

<క. అవియల్.

అవియించు చూ. అవియ.

అవియ అ.క్రి. 1. పగులు, జేడిల్లు, బద్దలగు. దార. ఆది. 2.5, కు. నం. 5.557; 2. ఉలుకు, హంగు, విరియ. దార. ఉక్తో. 4.192, క్రోఱ. 4.222; 3. నాగులు, నొచ్చు, దాదపడు. దార. ఆది. 2.7, ఆము. 4.287; 4. భగ్గుమగు. దార. దీప్తి. 1.19, రామవ. 4.179; సీతారా. 2.135; 5. చెడరు. సీలా. 1.42.

క. అవి. చెడు, కుళ్లు, నశించు, క. అవి. ఉడుకు, అడుగు, రోబడు, రోబరుకొను, నశించు; కృశించు, కుళ్లు, మరణించు; మ. అవి, అవియుక. కుళ్లు, ఉడుకు, జీర్ణమగు.

<మూ.ద్రా. *అవ్.

అవియ(బదు) (-వడు). అ.క్రి. బద్దలగు. కాళ. 2.10; అవియ(బాధ) (-పాటు). అ.క్రి. పగులు, జేడిల్లు. దూ. 3.171. అవియించు న.క్రి. బద్దలుచేయు. శృం.నై. 1.97. అవిసిపోవు అ.క్రి. వగిరిపోవు, నశించు.

అవిరి¹ వి. నీరిమొక్క (Gudigofera tinctoria).

క. అవిరి, అప్రరి. నీరిమొక్క; మ. అవిరి, అవరి. అవిరి² చూ. అయిర. వి. నేత్రకోగ విశేషం, కంటికలక. పశువైద్యశాస్త్రము. 106.

అవిరేణి రూ.చూ. అరేణి.

అవిరేణికుండలు వి. బ.వ. బచ్చెనవని చేసిన పెళ్లి కుండలు.

అవిరేణికుండలు చూ. అవిరేణి.

అవిరొల వి. ఒక రకం చేపలుపట్టే వల (దీనికి అవనరాన్నిబట్టి రాళ్లు కడతారు. చెరువుల్లోగాని, ఏటిలోగాని నీరు ఎక్కువై వల వదలటానికి నీలు లేనప్పుడు ఆ దరిన ఈ దరిన ఇద్దరు మనుషులు వల పట్టుకొని లాగుతారు).

అవిలి వి. ఉన్నాదం, సిచ్చి. విఱ. అమాయకమైన.

నం. అవిల-, అలిల-. కలక దారిసది; మరిసం, అవరికలకం; ప్రా. అవిల; అ.చూ. అవిల.

<నం. అవిల-.

అవిలివల రూ. అవిలి. వి. 1. నీటిమీదనేని లాగేవల, నన్నచేపలు పట్టేవల; 2. ఇరగొలలో ఎంతొల పైది.

అవిలివలనంది వి. వల మధ్యలో ఉండేనంది.

అవిలివలనంది చూ. అవిలివల.

అవిలిల రూ.చూ. అవిలివల.

అవిళ రూ.చూ. అగిసె.

అవిసి రూ.చూ. అగిసె.

అవివేచన చూ. అవియ.

అవివేచన చూ.చూ. అగినె.

అవివే చూ.చూ. అగినె.

అవు చూ.చూ. అగు. అ.క్రి. 1. శక్యమగు. భార.ఆది. 2.138;

2. నిర్దింపు, నెరవేరు. భార.ఆది. 8.56 ; 3. పరిణమించు.

భార.శాంతి. 1.198 ; అవ్య. భాను, అంతే. విజయ. 3.51.

అవుగాములు (-కాములు; -కామి + -లు); చూ.చూ.

అగుగాములు. వి. వి. ప. ముఖదుఃఖాలు, సర్వాసర్వాలు,

యక్షాయుక్తాలు, కావలం కాకపోవలం, కలిమిలేములు.

యయా. 3.88. అవుగదే చూ.చూ. అగుగదే. అవ్య.

1. భానా; 2. భానుగదా. అవుగా (-కా); చూ.చూ. అగుగా.

అవ్య. 1 అదివరే; సరేకాని (పెనుకటి విషయంమీద

అనాదరం మూచించి, ప్రకరణాంతరంలో ప్రవేశపెట్టెట

వృత్తు ఉపయక్తం). విజయ. 2.162; 2. ప్రశంసాద్యో

కం. కువ.చ. 2.69. అవుగాక (-కాక); చూ.చూ. అగు

గాక. అవ్య. సరే, ముందరే (అంగీకార మూచకం). భార.

శంక. 2.371, హర. 2.64. అవుగాక (-కాక); చూ.చూ.

అగుగాక. అవ్య. అశీరర్థకం. శృం.నై. 6.28. అవుగాదను

(-కాదను); చూ.చూ. అగుగాదను. అ.క్రి. 1. ఇది

యక్తం అది అయక్తం అని ఆలోచించు, ఆలోచించు.

మార్క. 1.188; 2. విమర్శించు. రామవ. 3.82.

అవుగాదె (-కాదె). అవ్య. భార; ప్రశంసా

వాచకం. భాగ. 8.305. అవువదే చూ.చూ. అగు

నదే. అవ్య. భానా? ఆలాగా? అగున + అ + ఏ.

అవువవుగదే చూ.చూ. అగునగుగదే. అవ్య. అవునుగదా.

అవునె చూ.చూ. అగునె. అవ్య. 1. ఆలాగా? భార.శ్రీ.

2.104; 2. భార్య. సంబోధనం అవును + ఏ. అవునే

చూ.చూ. అగునె. అవ్య. 1. అవుతుందా. శృం.నై. 8.118;

2. ఆలాగా; 3. నీచ, మిత్ర, శ్రీ సంబోధనంలో ఉప

యక్తం. అవుర చూ.చూ. అగురా. అవ్య. ప్రశంసను ఆశ్చ

ర్యాన్ని తెలుపుతుంది. భీమ. 1.65. అవురా చూ.చూ.

అగురా. అవ్య. ప్రశంసను, ఆశ్చర్యాన్ని తెలుపుతుంది.

అవురెమ్మ చూ. అవురే, భారెమ్మ, భారే. క్రి. విజ. సరేలే

(నమ్మక మూచకం). అవురే చూ.చూ. అవురెమ్మ. క్రి.విజ.

సరేలే (నమ్మక మూచకం).

అవుకావు చూ. భా.కావు; పో.చూ. అదువకావు. వి. అద్దె

కాపురం.

అవుకు చూ. భాకు, పో.చూ. ఇవుకు. విజ. శిధిలమైనది, అస్థి

రం, దుర్బలం; వి. రోపం, సంశయం; అ.క్రి. ఇంకు,

వెనుదీయు.

క. అవుగు, అముగు. తొంగు; కు. అవుంకుని.

అదుచు; క. నేముంకు. తొంగు, రోబుకు, నముకు;

మ. నమ్మగ్నుక; కో. అమగ్. అదుగు; తా. ఒమక్కు;

కువి. నబ్బగ్.

<ము.ద.ద్రా *నమ్- / అమ్-; *అమ్ / ఇమ్.

అవుకుగదే వి. శిధిలమైన గోడ. అవుకుద్రుకు వి.

దుర్బలమైన జీవికం.

అవుకుగోడ చూ. అవుకు.

అవుకుద్రుకు చూ. అవుకు.

అవుగాములు చూ. అవు.

అవుగుడు చూ.చూ. అవు గూడ. వి. రామములక.

అవుపుకము చూ.చూ. అవుపుకము.

అవుగదే చూ. అవు.

అవుగా చూ. అవు.

అవుగాక చూ. అవు.

అవుగాక చూ. అవు.

అవుగాదను చూ. అవు.

అవుగు చూ. భాగు. వి. పాలకోడెనైన దక్ష్యవిశేషం. ద్వి.

ప్రభు. 4.150 పు. 22 పం.

క. అవుగు, అబగు, అబుగు, అవుగ. పాలకోడెనైన

దక్ష్య విశేషం.

<క. అవుగు.

అవుజా! చూ. అవుజా!, భాజా!, భాజా!. వి. 1. కేకాకూళి.

ద్విర్జ; 2. చాలు; 3. నీటికుండ; 4. కులసికోటలో

మొక్క పారేదోటు.

హం. హౌజ్. నీటికుండ; ఉ. హౌజ్. కుండ; పార.

హౌజ్. జలాశయం, కొట్టి; అర. హౌజ్. కొట్టి.

<ఉ. హౌజ్.

అవుజామొత్త వి. దోనె మలుపు తర్వాత సన్నగిల్లే భాగం.

పెంచి దోనె.

అవుజా! చూ. భాజా. వి. బురద. అం.భా. 1.155.

అవుజా! చూ. అవుడు, భాజా, భాడు. పో.చూ. ఓజా. వి.

పనివాడు, పనియందు నేర్పరి.

అవుటము వి. ఏనుగులు వచ్చేదోటు. గజాకరం.

అవుటుగుండు చూ. భాటుగుండు. వి. పొట్టి పిరంగి, కొంబను

గుండు.

క. భాట్టు, అపుట్టు. చాణనంచా, పిరంగిగుండు.

<క. అపుట్టు + గుండు.

అవుడు! చూ. భాడు. వి. 1. పెదవి, క్రి.పెదవి, అదరం. భార.

ద్రోణ. 1.290; 2. దంకము, పల్లు. రం.రా.ఉ. 145 పు.

28 పం.

పో.చూ. సం. ఓభ. పెదవి; పో.చూ. భౌభ. పెదవి

ఆకారం కలది; ప్రా. ఓట్టు, ఉట్టు; అప. ఓల్; కుమా.

ఉల్; ౭. ఓల్; హం. ఓంల్; గు. ఓల్; మరా. ఓల్,

ఓంల్, పెదవి; సింహ. ఓల్.

క. అవుడు, అవుండు. కింది పెదవి, దవుడ; కు.

భాడు. దవుడ; క. నముటు, నమిటు. కింది పెదవి;

మ. అమ్మిట్టుమ్; పో.చూ. తవత్తై. దవుడ; పో.చూ.

గోం. టూడ్ వా- టూడ్ వాటా. గడ్డం.

బహుళ: <సం. ఓభ.

అవుడుగలచు (-కలచు); చూ. భాడుగలచు. అ.క్రి.

కోపావేశంచేకగాని, సంరాపంచేకగాని కింది పెదవి కొరికి

కొను. భార.ద్రోణ. 1.290.

అవుడు? విజ. బలహీనం.

అవుడు? వి. వీరు కిందికి ప్రవహించే గొట్టం.

<అవుజా!.

అవుడుగఱచు చూ. అవుడు¹.

అవుడుబావా రూ.చూ. హూదుబానా. వి. 1. జలయంత్రంగల మేడ. నక్క.సాం. 2.57 ; 2. స్నానవాచిక ; 3. నీచి కాట్టె.

అవుడరి రూ. బెడల. వి. కల. దార.శల్య. 2.319.

క. అగుందలె. విస్తారక, గొప్పకనం, ఆదిక్కం ; క.

అకన్తలె (అకన్-తలె). విగాలప్రదేశం.

అవుడు¹ రూ.చూ. అవ్వు¹. వి. నీచికాలువ.

అవుడు² రూ.చూ. అవ్వు³. వి. పనియందు నేర్పరి.

అవుడు³ వి. నూలు లడిలు పిందే కర్ర.

అవువ(దే) చూ. అవు.

అవువవుగదే చూ. అవు.

అవును రూ. బె², బెను. చూ. అగు. అవ్వ. 1. నక్కం. దార.ఆది. 2.133 ; 2. అంగీకారార్థకం.

క. హుళదు, అహూదు, హూదు, బెను, అంతే ; కు.

అందు, బెను, బో.చూ. అవు. అంగీకారార్థకం ; క. అం

(అకుం). బెను ; మ. అం/అకుం. బెను ; కున.

అ, అంగో. బెను.

అగు > అవు. ప్రథమైకవచనరూపం.

అవువె చూ. అవు.

అవువే చూ. అవు.

అవుదింము రూ. బెబలము. వి. మల్లక్రియావిశేషం.

అవుర చూ. అవు.

అవురంగజేబీ వి. వస్త్రవిశేషం. హంస. 5.356.

ఉ.పార. బెరంగజేబి.

< ఉ. బెరంగజేబి.

అవురా చూ. అవు.

అవురు¹ రూ.చూ. అగురు². వి. బెరుగడ్డి, పీరణం (నువానన గల గడ్డి). దార.ఆది. 2.143.

అవురుగడ్డి వి. వట్టివేరు (Andropogon muricatus). అవురుగంటవేరు వి. ఉళిరం, వట్టివేరు. దార.ఆది. 2.144.

అవురు² వి. 1. బలహీనక ; 2. దుర్బలప్రదేశం.

నం. అగురు-. తేలికైన ;

క. అగుర, హగుర, హగురు, హగర, హవుర,

హవురు, హర. లాఘవం, తేలిక, అముఖ్యం, నీచం.

బహుళః < నం. అగురు-. అర్థవివరి.

అవురుగడ్డి చూ. అవురు¹.

అవురుగంటవేరు చూ. అవురు¹.

అవురువాళ్ళ వి. కమలపాకులమ్మేవాళ్ళు.

అవురునవురు ద్వన్య. రూ. అవురుసారు, బెరుసారు. విజ.

క్షీణించినది, నశించినది, దస్సినది. ఉ.హరి. 1.148,

కాశీ. 7.87.

అవురునవురువదు రూ. బెరుసారువదు. అ.క్రి. క్షీణించు,

నశించు.

అవురునవురువదు చూ. అవురునవురు.

అవురుసారు రూ.చూ. అవురునవురు. విజ. దస్సినది, నశించినది,

క్షీణించినది. కాశీ. 7.180.

అవుల రూ.చూ. అవల. విజ. అవకలిది, అన్యం, ఇతరం.

దార.శాంతి. 2.294 ; క్రి.విజ. ఆకర్వాక. దార.ఆను. 1.85, అశ్వ. 1.66.

అవులజరువు న.క్రి. విదుచు, ఆవలద్రోయు. కేయా. 4.20. అవుల(బెట్టు) (-పెట్టు) రూ. బెల(బెట్టు). న.క్రి. విదుచు, పరిత్యజించు. దార.ఆను. 4.361.

అవులజరువు చూ. అవుల.

అవుల(బెట్టు) చూ. అవుల.

అవులు¹ రూ.చూ. అగులు¹. అ.క్రి. జారు, పాడు, గళితమగు.

అవులుచేయు న.క్రి. మత్తకలుగజేయు, పట్టుచేయు. వ్య. (మనస్సు) పట్టువిరుచు.

అవులు² వి. అటుకులు.

క. అగులు. మెతుకు, అన్నపుముద్ద ; క. అవల్.

అటుకులు ; మ. అవల్.

< క. అవల్.

అవులుచేయు చూ. అవులు¹.

అవులెమ్మ చూ. అవు.

అవులే చూ. అవు.

అవునలి రూ.చూ. అగసాలె. వి. కమసాలె.

అవును¹ రూ.చూ. హూను. వి. 1. సొగసు, ఓయ్యారం ;

2. యావనాదులవల్ల కలిగే గర్వచేష్ట.

అవునుకాదు రూ. బెనుకాదు. వి. అందగాదు.

అవును² రూ.చూ. బను. వి. మంచుగడ్డ.

అవునుకాదు చూ. అవును¹.

అవేలిపెంకు వి. కాలికాలని పెంకు.

మ. అవేల్పా. అవక్కత.

అవ్వ రూ. అవ్వి. వి. 1. కల్లి. దార.ఆది. 6.281, కాగ. 10.

పూ. 294, 303. 2. క్రిలతో ముట్టాడేబచ్చదు అమ్మ

శబ్దంవలె క్రియలపై ప్రయుక్తం. దార.ఆది. 6.278 ;

3. పూజ్యస్త్రీ. దార.ఆర. 2.102 ; 4. ప్రవేశామహి మి.

విజయ. 1.116, కృశకు. 1.26 ; 5. కండ్రి కల్లి, కల్లి కల్లి.

దూ. 3.49 ; 6. వృద్ధస్త్రీ. వేమా. 5.4.

క. అవ్వ. కల్లి ; కొడ. అవ్వె. కల్లి, పినకల్లి ; కు.

అవ్వె. వృద్ధస్త్రీ, గృహిణి ; క. అవ్వె. కల్లి, వృద్ధురాలు ;

బెవై. కల్లి, ఇల్లాల, వృద్ధురాలు ; కోడ. అవ్. కల్లి.

పినకల్లి ; కొడ. అవ్, అవువ ; గోం. అవ్వల్-

అవ్వనా-, అవ్వహాక్. కల్లి ; కొడ. అవె ; పర్తి.

అవ్వ. కండ్రి కల్లి ;

నం. అంబా. కల్లి ; అవ. అవ్వె. అశ్వ. అమ్మా ! ;

అవ్వ ; కొంక. అవమ్.

బహుళః అవ్, అమ్, అవ్ లతోనుంచి అవ్వు, అమ్మ.

అవ్వ అనే పదాలు వేర్వేరు అర్థాలతో విర్వచించుచున్నవి.

అవ్వగూడ రూ. అవుగూడు. వి. 1. మహాకాలఫలం, కాశీ

దొండ ; 2. రామములక.

క. అవగూడె. కాశీదొండ.

అవ్వపండు పొ.చూ. అవ్వగూడ. వి. శౌరిపండు.

అవ్వమ్మ వి. చేపలు పడటంకోసం పూజించే దేవత.

అవ్వల్ విజ. మొదటిది, క్రీ.శం.

హిం. అవ్వల్. మొదటిరకం; గు. అవల; మరా. అవల్, అవ్వల్; ఉ. అవ్వల్; ఆర. అవ్వల్.

<ఉ. అవ్వల్.

అవ్వల్రకము వి. మేలిరకం.

అవ్వల రూ.చూ. ఆవల. క్రి.వి. 1. తరువాత, అనంతరం. దార. గాం. 6.232, నా.వం. 1.399; 2. ఆనైపు. కాశీ. 1.109, దళా. 2.101.

అవ్వలద్రోయ (న.కోయ) స.క్రి. తిరస్కరించు. పి.శకు. 1.88. అవ్వలి వి. అవళలి. దార.ద్రో. 2.313, శృం.నై. 6.113. అవ్వలికించు స.క్రి. 1. తోపివేయు. దళకు. 10.105; 2. చెడుగు. < అవ్వలి-కి-ఁచు. అవ్వలిండు స.క్రి. పెడమొగముపెట్టు. దళకు. 10.88 < అవ్వల + ఁచు. అవ్వలిమొము వి. పెడమొగము. హర. 4.34.

అవ్వలద్రోయ చూ. అవ్వల.

అవ్వలి చూ. అవ్వల.

అవ్వలికించు చూ. అవ్వల.

అవ్వలిండు చూ. అవ్వల.

అవ్వలిమొము చూ. అవ్వల.

అవ్వల్రకము చూ. అవ్వల్.

అవ్వలకులచెవ్వాకులు రూ.చూ. అవలకులచెవ్వాకులు. వి.బ.వ. వ్యర్థప్రసంగాలు.

అవ్వాయి రూ.చూ. అవాయి. వి. ఆకాశవాణం.

అవ్వాయిచువ్వ రూ.చూ. అవాయిచువ్వ. వి. ఆకాశవాణం.

అవ్వాయిచువ్వ చూ. అవ్వాయి.

అవ్వారి రూ.చూ. అవారి. వి. అదికం, బహుళం. విక్ర. 5.113, కిరా. 3.20.

అవ్వారిగ రూ.చూ. అవారిగ(న్). క్రి.వి. అదికంగా, విస్తారంగా.

అవ్వారి రూ.చూ. అవారి. వి. అడ్డులేనిది, నిరంకుళం; క్రి.వి. 1. అనివారికంగా, అడ్డులేకుండా; 2. విశృంకంగా, జంతులేకుండా. విప్ర. 5.14.

అవ్వారిగ చూ. అవ్వారి.

అవ్వార్థం వి. మలం. పేద.

సం. అవ్వార్థ-. అవరితార్థం, దోషం; ప్రా. అ.చూ. అవ్వార్థ;

క. అవ్వార్థ; క. అచుత్తమ్.

< సం. అవ్వార్థ-. అర్థ వివరి.

అవ్వసంలి వి. నడుమ మూతిగల నంది (కిన్ని గుర్రాలమీద వేయటం వల్ల అవ్వసంచి గా మారింది).

అవ్వర్థ రూ.చూ. అవర్థ. వి. అగౌరవం, అలక్ష్యం.

అవ్వం రూ. అవ్వమి. వి. హస్త.

అవ్వవైలబావి వి. ఎనిమిది పలకల చుట్టుగోడ గల బావి.

< సం. అవ్వ-(ఎనిమిది) + వైల < ఉ. వహియా(చక్రం) + తె.బావి.

అవ్వచెమ్మ రూ.చూ. అవ్వచెమ్మ.

అవ్వమి రూ.చూ. అవ్వం.

అనంటచెట్టు చూ. అనంట.

అనడ్డ పో.చూ. నడ్డ; రూ. అనడ్డ. వి. అనడ్డ. ఉపేక్ష, తిరస్కారం, కృతార్థం. దార. గాం. 4.426.

సం. అనడ్డ. అవిశ్వాసం; ప్రా. అనడ్డ; పా. అనడ్డ; క. అనడ్డ. అనిష్టం; క. అచట్టె. తిరస్కారం, అవమానం. అలక్ష్యం.

< ప్రా. అనడ్డ.

అనంట రూ.చూ. అనంట.

అనంటు రూ.చూ. అనంట.

అనదు చూ. అన. వి. 1. కృశం, నన్ననిది. దార. విరా. 4.26, హర. 3.74; 2. దుర్బలం. దార. ఉద్యో. 1.234, అను. 5.102; 3. అల్పం, తక్కువది. దార. రీష్క. 1.272; వి. 1. అల్పం. దార. ఉద్యో. 1.268; 2. తీసుకు. సారంగ. చ. 3.189.

క. అనిదు, అని. నన్నదనం. దౌర్బల్యం, అల్పత్వం; అస; క. అచ. నాజూకైనది, చిన్నది; అచై. నన్నగా నుండు, వంగు, తగ్గు; చు. అను. నన్నని, పల్పని; కుడు. అచా. పల్పని, నన్నని; అచా. నన్ననగు.

< క. అన-దు.

అనదుగారి వి. పిల్లగారి. రాజవా. 3.111.

అనదుగారి చూ. అనదు.

అనవాడు వి. దుర్బలము.

అనవ రూ.చూ. వనసు; పో.చూ. అదను. వి. మంచినీటి.

క. హస, హసన, హసను. చక్కదనం, అందం, మర్యాద, యోగ్యత, భౌతిత్వం, పరిపక్వత మొ.; కు. హద. భౌతిత్వం, పరిపక్వత, వాడి; త. వసుమై. ఆకు పచ్చ, దళ్యరత్నం.

< క. హసను.

అనవచేయ స.క్రి. వాగుచేయ, నరిచేయ.

అనవచేయ చూ. అనను.

అనమందము వి. అజాగ్రత.

సం. అనమర్థ-. చేతనాని, శక్తిచాలని;

క. అచమంతమ్. సోమరితనం. బద్ధకం.

< సం. అనమర్థ-.; తమిళప్రతిబేయమని ప్రా.

అనము వి. యశస్సు, కీర్తి. అచ్చ. రా. 1.9.

సం. యశశ, సుధాపం, సౌందర్యం, ఆదరం, అభిమానం, కీర్తి; ప్రా. అ.చూ. జన. కీర్తి, విజయం, భౌదార్యం; పా. యసా, యస. కీర్తి, విజయం, ఉన్నతస్థానం; క. జన. కీర్తి.

సం. యశ(స్).

అనము వి. 1. అహంకారం, గర్వం, దర్పం. దార. విరా. 5.284; 2. ఉత్సాహం. హరి. మా. 1.137; 3. శక్తి, పలుకుబడి.

సం. హస-. నవ్వు, అతిశయించు, విస్తరించు; హస-. గర్వం, అహంకారం; ప్రా. హస. నవ్వు; పా. హస. నవ్వు, సంకోపం;

క. అస. బలం, శక్తి, క్రమం, భౌతిత్వం, యోగ్యత.

< సం. హస-; దేశ్యమని క్లిష్ట.

అనము¹ వి. 1. అవకాశం, వీలు. వేంక. పంచ. 4.18; 2. చనవు. కుక. 1.385; 3. ప్రేమ, స్నేహం.

నం. చశ-. కొరిక, శక్తి, పలుకుబడి, అధీనం.

<నం. చశ-.

అనర వి. చైత్యుడు; విజ. రాక్షసమైన.

నం. అసుర-. పారలౌకికం; రాక్షసుడు, దేవవిరోధి; ప్రా.పా. అసుర. రాక్షసుడు; అ.మా. అసుర. ఒక దేవ జాతి;

క. పర్తి, అసుర. రాక్షసుడు; ఖ. అచుర్, అచురర్. దేవతలతో యుద్ధంచేసే చైత్యజాతి; మ. అసురన్. రాక్షసుడు.

<నం. అసుర-.

అనరసంజ రూ. అనరసంజె. అనరసందె. అనలునందె. వి. సాయంత్రం; రాక్షసులు పిశాచాలు తిరిగేవేళ. బహుళ; <నం. అవరసంద్యా. అనరసంజె రూ.చూ. అనరసంజ. అనరసందె రూ.చూ. అనరసంజ.

అనరసేయ అ.క్రి. ఆలసించు, గాగుచేయు.

క. అసుర్. ఒకరిక, సొమ్ము; క. అవరసేయ. ఆవు, ఆలసించు; అవర్. సొమ్మునీళ్లు; అయర్. బడలు, సొమ్మునీళ్లు, తెలివిదప్ప; మ. అయర్ కక్క. మూర్ఖిల్లు, సొమ్మునీళ్లు, అన్నకొను.

అనరసంజ చూ. అనర.

అనరసంజె చూ. అనర.

అనరసందె చూ. అనర.

అనరు పో.చూ. పనరు. వి. ఆకులసారం, కాకరసం. భార. శల్య. 2.160. విజ. పనరుగలది, లేక, అల్పం. పాండు. 5.157.

క. హసరు, హసర్, హసురు, పసుర్. ఆకుపచ్చ రంగు; కు. పజి; క. పై. ఆకుపచ్చన, అలినవత్సం, యౌవనం; పచుమై. ఆకుపచ్చన, యౌవనం, మార్గం, సారం; మ. పయి, పై, పై. ఆకుపచ్చని, లేక, కొత్త; పచు, పస, పసిమ. లేక, కొత్త, తడి. పచ్చని; పయిర్. పచ్చని పైరు; గోం. పెసెల్. పెనలు; పర్తి. పయి. పచ్చని; పయిరి, పయిల్. పెనలు; కొలా. పెసెల్. పెనలు; నా. పెసెల్. పెనలు.

<క. హసరు.

అనలాధు రూ.చూ. ఎనలాదు. అ.క్రి. 1. అతిశయిల్లు, అధికమగు. భార. ఆను. 2.6, బనవ. 5.282; 2. ఒప్పు, నవ.చ. 1.18 వ. 24 పం.

అనలు¹ వి. వంకం, బురద. పారి. 2.34, వను. 2.32.

క. అసి. కడలు, చలించు; క. అచలు, అచంపు. బురద, చుండు; అచలు, చిన్నచీలిక, గరుకుదోటు, వండు మీది చెక్కు; అచై. కడలు.

<మూ.ద.ద్రా. అచై-.

అనట(బెట్టు) (-పెట్టు). న.క్రి. బురదతో పెట్టు, కిడ్నరు. వేంక. పంచ. 4.180. అనలుకొను అ.క్రి. బురదవలెనగు. కాశీ. 1.9, కై.భా. 6.128. అనలుకొలుపు రూ.చూ. అనలు కొల్పు. అనలుకొల్పు రూ. అనలుకొలుపు. న.క్రి. వంకిలం

చేయు, బురదచేయు. కాశీ. 1.128, క్రిడా. 136. అనలు మమ్మ వి. పాకంలో ఉన్న మమ్మ. అనలుబుట్టువు- (పుట్టువు). వి. బురదయందు పుట్టినది, వచ్చం. అచ్చ.రా. 1.4.

అనలు² రూ. అన్నలు. విజ. 1. మొదటిది; 2. మూలదనం; 3. న్వచ్చం, సంకరంచానిది; అవ్య. నిజంగా. వల్సా. 23, క్షే.క్ర. 54.

నే.మరా. అసల్, అస్సల్. మొదటి, మంచి; హిం. ఆర. అసల్. మొదటిది, మూలం, నిజం; గు. అసల్, అస్లీ; ఉ. అసల్, అస్లీ;

క. అసల్. మొదటిది, ఉత్తమమైనది, అద్వితీయం, న్యాయనమ్మకం, మూలదనం; కు. అసలు. మొదటిది, మూలదనం; క. అచల్. ద్రా. అసల్. వాస్తవం, మొదలు; అస్లీ. నిజమైన, న్వచ్చమైన.

<ఉ. అస్లీ.

అనలుకానీ వి. మొదటి ప్రతి. <ఉ. అస్లీ + ఇం. copy. అనలుదావా వి. మొదటి వ్యాఖ్యం. <ఉ. అస్లీ దావా. అనలువైకము వి. 1. రహస్యంగా ఉంచదగినది; 2. మూలదనం. <ఉ. అస్లీ + తె. వైకము. అనలు ఫాయిదాలు పో.చూ. అనలువడ్డి. వి. బ.వ. మూలదనమూ రాదమూ. హిం. అసల్ ఫాజద. మొత్తం; మరా. అసల్ ఫాయిదా; ఉ.పార.ఆర. అసల్ ఫాజదహ. <ఉ. అసల్ ఫాజదహ. అనలుదేరీజా వి. 1. మొదటిరెక్క; 2. మొదటిపన్ను (శిస్తు). <ఉ. అస్లీదేరీజ్. అనలుమనహా భూమి వి. పన్నులేని హిం. అనలుమొత్తము వి. మొదటి మొత్తం. <ఉ. అస్లీ + తె. మొత్తము. అనలురెక్క వి. మొదటి రెక్క. <ఉ. అస్లీ + తె. రెక్క. అనలువడ్డి వి. మూలదనమూ వడ్డి. <ఉ. అస్లీ + తె. వడ్డి. అనలువాది వి. మొదటి పిర్యాది. <ఉ. అస్లీ + నం. వాది(న్).

అనలుకానీ చూ. అనలు¹.

అనలుకొను చూ. అనలు¹.

అనలుకొలుపు చూ. అనలు¹.

అనలుకొల్పు చూ. అనలు¹.

అనలుదావా చూ. అనలు².

అనలువైకము చూ. అనలు².

అనలుఫాయిదాలు చూ. అనలు².

అనలుదేరీజా చూ. అనలు².

అనలుమమ్మ చూ. అనలు¹.

అనలుమనలు పో.చూ. అనలాదు. అ.క్రి. ఒప్పు. పాండు. 1.131.

అనలు(<ఎనలు) + మనలు.

అనలుమనహాభూమి చూ. అనలు².

అనలుమొత్తము చూ. అనలు².

అనలుబుట్టువు చూ. అనలు¹.

అనలురెక్క చూ. అనలు².

అనలువడ్డి చూ. అనలు².

అనలువాది చూ. అనలు².

అనలువందె రూ.చూ. అనరసంజ. వి. మునిమాపు.

అనలేరు రూ.చూ. అనిలేరు. వి. ఆశ్లేష.

అవస్థ చూ. అనలు². వి. బ.వ. మాతృకలు, మూలప్రతులు, నకళ్ల కానివి.

అవస్థ ర్యన్య. పో.చూ. వినవిన. వి. అంశం, కాగు. దశకు. 7.109.

క. అనవస. కొందర; అన, అని, అను. కదళిక; క. అచర్. మూర్ఖిలు.

అవస్థము వి. కోత.

నం. అనహ్య- నహింపరానిది, సాధ్యంరానిది.

క. అనహ్య, అనహ్య, అనంహ్య, అనయ్య. కోత; కు. అనహ్య; క. అచకియం, అచంకియం. అపరి డృఢక; అచింకం. అత్రక, అక్రమక, కోత, అనహ్యం, నహింపరానిది.

<నం. అనహ్య- అర్థ విపరి.

అవస్థవదు. అ.క్రి. కోతచెందు, అనూయపదు. దార. ఉర్వో. 2.58. అవస్థించు. అ.క్రి. కోతపదు, ఏవగించు.

అవస్థవదు చూ. అనహ్యము.

అవస్థించు చూ. అనహ్యము.

అనీదు రూ.చూ. హసాదు. అవ్య. 1. మంచిది, బశి. రామా. 3.149; 2. చిత్తం (పెద్దల ఆజ్ఞను శిరసావహించుట).

అనీదు వి. తిరిక, తిరుపాటు.

అనీ¹ వి. అల్పార్థకం (నమానహర్వపదంగానే ప్రయుక్తం).

క. అని. నన్నన, కృశకత్వం, బలహీనక, అల్పకత్వం; క. వి. అల్పకత్వం, నూత్నక.

అనీకోత వి. చిన్నకోత. ద్వి.హరిశ్చ. చూ. 2040.

అనీగాయము వి. 1. చిన్నగాయం; 2. తేలిపోయినగాయం.

అనీమేత వి. జబ్బువల్ల కొద్దికొద్దిగా మెయ్యటం. అనీమేపు వి. జబ్బువల్ల కొద్దికొద్దిగా మెయ్యటం.

అనీ² వి. చరించేది, కదిలేది.

క. అని. కదలు, చరించు, వేలాడు, ఉగ్గు; అనుంబు. కదలించు, చరించజేయు మొ.; క. అచంకు, కదలు, చరించు; అచ్చె.

<మూ.ద.రా. *అచ్ఛ్. కదలు.

అనీబోవు -పోవు. అ.క్రి. రవంక కగిరి కప్పిపోవు. రామా. 2.24; అనీయాదు రూ. అనీదు. అ.క్రి. 1. కదలు.

అల్లలాడు, వదిలు. శృం.నై. 6.102, దా.రా. 2.148; 2. నంచరించు, తిరుగు. రామా. 2.18; 3. చరించు.

చెదరు. విజయ. 1.61; అనీయాదు రూ. అనీయాదు.

న.క్రి. అల్లలాడు. అనీయాదు రూ.చూ. అనీయాదు; న.క్రి. అల్లాడించు, కదలించు. కాశీ. 7.159; అనీపోవు

-పోవు. అ.క్రి. 1. క్షీణించు, నశించు, వరాహ. 10.45; 2. కప్పిపోవు. రామా. 2.24.

అనీకోత చూ. అనీ¹.

అనీగాయము చూ. అనీ¹.

అనీండు రూ. అనండు, అనంబు, అనుండు. వి. అటు, అవకల.

క. అన. అంక; అన. ఇంక.

అను, ఇను, ఎను అనే పదాలు వృద్ధుల ఉచ్చారణలో ఉన్నట్లు కేతన (18 వ శతాబ్ది); అనువరె. అం.దా. 26.

అటు > అను > అను + అండు(న్) > అనీండు.

అనీత్తు వి. 1. నిస్సత్తువ; 2. దీర్ఘరోగం; 3. వ్యాధివలన దొర్చులం.

నం. ఆశక్తి. దొర్చులం; ప్రా. అనత్తి; నే. అనక్, అనారోగ్యం, ఆశక్తి.

<ప్రా. అనత్తి.

అనీవమ్మ వి. ఒక గ్రామదేవత, బలిపోతే గ్రామదేవత.

నం. ఆశన-. ఆహారం; ర. పచ్చె-య-అమ్మన్. ఒక గ్రామదేవత.

అహుళి <నం. ఆశన- + తె. అమ్మ.

అనీమనీ వి. మంచిచెడ్డ.

అనీవెమరు వి. జబ్బువల్ల కొద్దికొద్దిగా నెమరు వెయ్యటం.

<అనీ¹ + నెమరు.

అనీవేటు రూ. అనేటు. వి. జారువేటు, బాగా రగలని తెల్పు.

<అనీ¹ + న్ + ఏటు.

అనీవి రూ.చూ. అనీమి. వి. నదుమ మూతిగల ఒకవిధమైన చిన్న గోనెనంది, ఎడ్డులమీద వేయటానికి కుట్టిన గోనెనంది.

అనీమి రూ. అనీమి. వి. ఒకవిధమైన చిన్న గోనెనంది. చెన్న. ఐన. 4.35.

క. పసుబె, పసుంబె, హసిబె, హసుబె, హసుంబె. మద్య మూతిగలిగి, ఎడ్డులు రెండుపక్కలా ఉండేట్లు వేసే నంది; కు. పసుంబె, పస్మిబె. నంది; క. పై. నంది; కోరె; పాముపదగ, విప్పు; అచంపి, అచంపై, పచంపై. బుజాన వేనుకొనే నంది; మ. పయింబి. నంది.

<క. హసుంబె.

అనీమిగొల్లెన వి. 1. గోనెలతో వేసిన చిన్నగుదారం;

2. ఇరుపక్కలా వంపుగా కాలవరె ఎర్చురచిన చిన్న గుదారం. కళా. 8.42. అనీమినంది వి. మద్య మూతిగల జంతునంది, అశ్వనంది.

అనీమిగొల్లెన చూ. అనీమి.

అనీమినంది చూ. అనీమి.

అనీమేత చూ. అనీ¹.

అనీమేపు చూ. అనీ¹.

అనీబోవు చూ. అనీ².

అనీయాదు చూ. అనీ².

అనీయాదువు చూ. అనీ².

అనీయాద్దు చూ. అనీ².

అనీరమ్మ వి. ఒక గ్రామదేవత; స్తోటకం అమ్మవారు.

నం. అనుర, విశాచి.

<నం. అనుర- తె. అమ్మ.

అనీలి రూ.చూ. అనీలేరు.

అనీలేరు రూ. అనలేరు, అనీలి. వి. ఆశేషానక్షత్రం.

నం. అశ్లేషా. నక్షత్రమనక్షత్రం పేరు; ప్రా. అనీలేసా; అ.మా. అనీలేసా.

<ప్రా. అనీలేసా.

అనీవారు రూ. నవారి, స్వారి. వి. 1. పయాళి, విహారం.

కాశీ. 4.195; 2. గుల్మపుష్పారి. మను. 1.11.

నం. అశ్వవార... గుట్టవరకు; పా. అస్సారోహ; నే. అస్సారి. యానసాదనం; మరా. అసివార్. గుట్టవరకు; హిం. అస్సార్; గు. అస్సార్, అసవార్; ఉ. అస్సార్.

<ఉ. అస్సార్; నిమంబువల్లో 'అసి-పాటు' అని అనుచిక విభాగం కనిపిస్తుంది.

అనీవోవ చూ. అసి- అ.క్రి. 1. నళిం. వరాహ. 10.45; 2. కప్పిపోవ. రామా. 2.24.

అనుకు వి. కడిపొడి (కొంక కడిగా కొంక పొడిగా ఉండటం). అనుమ విణ. చదునైన, సున్నటి, మెత్తటి.

క. హసన, హసను. న్యచ్చం, నిర్మలం; హస. మంచిస్థితి, సాగు; పో.చూ. హదను. అనుకూల్యం.

<క. హసను.

అనుమమన్న చూ. అనురుమన్న. వి. పాకంలో ఉన్న అడుసు. అనురుమన్న చూ.చూ. అనుకుమన్న.

అనుమమన్న చూ. అనుకు.

అనువృత్తి మిశ్రన. వి. (మహమ్మదీయులు) సున్నతి చేయకుండటం.

నే. సున్ని. సున్నత్ చేయించుకున్న మహమ్మదీయుడు; హిం. సున్నత్. సున్నతి; గు. సునత్, సునతా; మరా. సంతా; ఉ. సున్నత్. నియమం, ఆచారం; అర. సున్నత్. ఆచారం;

క. సునతె, సున్నతె.

<నం. అ-+ఉ. సున్నత్.

అనువృత్తియు వి. బ.వ. సున్నతి చేయించుకోనివారు; మహమ్మదీయకరులు.

'మహమ్మదీయ' శబ్దసామ్యంపై నం. ఈయ ప్రత్యయం చేర్చి త్రైవ్రహమత ప్రబోధకులు కల్పించిన మిశ్రరూపం.

<నం. అ-+ఉ. సున్నత్ +నం. -ఈయ.

అనువృత్తియు చూ. అనున్నతి.

అనురుమన్న చూ. అనుకు.

అనురుమరు ద్వన్య. చూ. అనులునులు. వి. బడలికయందు విడిచే ఉచ్చావన నిర్వాసాల ద్వన్యనుకరణం. వల్నూ. 58, అచ్చూ. 4.22, కవిరా. 5.265.

క. అనురునురు. బడలిక, అలనట; అనుర్. బడలిక, మైకం; క. అవర్. మైకం కమ్ము; అచితి. మైకం; అవచ్చ. పరాకుగానుండు; అచా. మైకం; అచైవు. వినుగు; ఇయిర్. ప్రాణం; మ. అసతి. మైకం.

అనురుమరు అ.క్రి. అలయు, బడలు, శ్రమనొందు. మను. 4.84.

అనురుమరు చూ. అనురుమరు.

అనులువల్లె వి. గడవ, దర్వాజా చక్రపు కింది కమ్మి.

అనులునులు ద్వన్య. చూ.చూ. అనురుమరు.

అసివి వి. అశ్వినీ.

<నం. అశ్వినీ.

అసిరెకి చూ.చూ. ఉసిరి. వి. ఉసిరిక (Phyllanthus emblica).

అసిగ్గ వి. మట్టిగదాడు.

అసిగ్గరు వి. వన్ను నిర్ణయించేవాడు, ఆలోచనలో నహాయపడే వాడు, సెషన్ను కోర్టులో అసెనరు.

ఇం. అసిగ్గరు. వన్ను నిర్ణయించేవాడు, మదింపుచేయు వాడు, మేజిస్ట్రేటుకు రేదా జడ్జికి నహాయుడుగా ఉండేవాడు.

<ఇం. Assessor.

అసేటు చూ.చూ. అసినేటు. వి. కాదురెబ్బ.

అసేడు చూ.చూ. అసియాడు. అ.క్రి. చరించు, వదిలు, ఉగ్గాడు. శశా. 4.139.

అసోగము వి. అశోకం, కంగేరి (Uvaria longifolia).

నం. అశోక-. పంజలం; ప్రా. అసోగ-, అసాయ; అ.మా. అసోగ;

క. అసుకె, అసుగె; క. అచోకమ్; మ. అసోకమ్.

<ప్రా. అసోగ-.

అసోగమాను అశోకవృక్షం, కంగేరి.

అసోగమాను చూ. అసోగము.

అస్కావక్కెర వి. తెల్లటి బరకచక్కెర, గంజాం జిల్లా అస్కా అనే గ్రామంలో కయారమ్మే చక్కెర.

అస్కింత (అనుకు + ఇంత) వి. కొంచెం.

అస్తం వి. హస్తకాదె.

<నం. హస్త-.

అస్తవుతాడు వి. మగ్గం నిలువపట్టెకూ కింది ఉడకలాడుకూ కట్టే తాడు.

<నం. హస్త-+తె. తాడు <తాడు.

అస్తమానం చూ. అస్తమాను. వి. సూర్యాస్తమయం; అవ్య. ఎల్లప్పుడు, ఎడతెగకుండా (వ్య. సూర్యాస్తమయండాకా),

నం. అస్తమాన- <అస్తమయన. సూర్యాస్తమయం; ప్రా. అత్తమ. అస్తమయం;

క. అస్తమాన, అస్తమన, అస్తమయ. అస్తమయం; కు. అస్తమాన; క. అస్తమనమ్; మ. అస్తమానమ్.

<నం. అస్తమాన-. అర్థవివరి.

అస్తమాను చూ.చూ. అస్తమానం.

అస్తమ చూ.చూ. అస్తము. వి. గెలలో ఒకభాగం, అరటిపండ్ల అత్తం.

అస్తరికారి చూ. అస్తరు?

అస్తరు! చూ. అస్తరువ, అస్త్రీ. వి. 1. అకుకు వేసిన గుడ్డ, మాసిక. అం.రా. 2.158; 2. ఒక గుడ్డకు ఆశ్రయంగా రోపక్క వేసి కుట్టే గుడ్డ.

నం. అస్తర-. కప్పు, దుప్పటి మొ.; నే. అస్తర్. రోపక్క కుట్టే గుడ్డ; హిం. గు. మరా. అస్తర్; ఉ.పార. అస్తర్, అస్తర్;

క. అస్తర, అస్తరణ, అత్తరణ. కప్పు, దుప్పటి, ఏనుగువైన వేసే రత్నకంబళం.

<ఉ. అస్తర్.

అస్తరువేయు న.క్రి. రోపల అస్తరుగుడ్డ మొ. వేయు. అస్తరువేసికుట్టు న.క్రి. రోపల అస్తరుగుడ్డ మొ. వేసి కుట్టు.

అస్తరు! వి. గిలాబా.

<అస్తరు! అర్థ వివరి.

అస్తరికారి చూ. అస్త్రకారి. వి. 1. గచ్చుమీర మెరుగు

పెట్టెవాడు ; 2. రాళ్లమర్క సండులకు నున్నం మెత్తటం.
అక్షరకార్ వి. నునుపు గిలాదా పనివాడు.
అక్షరపు దూ.చూ. అక్షర¹. వి. 1. అరుకువేసే గుడ్డ ; 2. అకుకు, మాసిక ; 3. ఒక గుడ్డకు ఆశ్రయంగా రో వక్క వేసి కుట్టే గుడ్డ.
అక్షరవేయి చూ. అక్షర¹.
అక్షరవేసికుట్టు చూ. అక్షర¹.
అక్షరకార్ చూ. అక్షర¹.
అక్షరైవము దూ.చూ. అక్షరైవము. వి. చాదస్తం.
అక్షరైవద్ద వి. వదుగురో ఆయితర్యాక దూర్చిన నన్నది బద్ద.
అక్షరైవద్ద - సం. హస్త-; నేపేటవ్యకు ఈ బద్దను చేర్చో అదుపు కుంటారు కాబట్టి ఆ పేరు.
అక్షరైవద్దపువిడి చూ. అక్షరైవద్దము.
అక్షరైవద్దము దూ. అక్షరైవద్దము. అక్షరైవద్దము. వి. చాదస్తం.
సం. అక్షరైవద్ద- చెల్లాచెదరు, కబ్బిట్టు, చార్మారు ;
ఒ. అక్షరైవద్ద ; హిం. అక్షరైవద్ద ; మరా. అక్షరైవద్ద ;
క. అక్షరైవద్ద.
అక్షరైవద్ద- అర్థ వివరి.
అక్షరైవద్దపువిడి వి. చాదస్తం.
అక్షరైవద్దము దూ. అక్షరైవద్దము, హస్తరైవద్దము. వి. పునాది.
అదుగుమట్టు.
సం. అక్షరై. అవ్య. ఉన్నది ; భార. బరువు, పెద్ద మొత్తం ; హస్తరైవద్ద- ఎనుగు బారం వంటిది ; హిం. ఉ. పార. ఉన్నవార. పునాది ;
క. అక్షరైవద్ద, అక్షరైవద్ద. పునాది ; కు. అక్షరైవద్ద ;
క. అక్షరైవద్దమే, అక్షరైవద్దమే, మ. అక్షరైవద్దమే.
అక్షరైవద్ద- అక్షరైవద్ద (పాడిఅవు) ముదిరిగా, బారం గలది అని ; అక్షరైవద్ద- లేదా అక్షరైవద్ద.
అక్షరైవద్ద దూ. అక్షరైవద్ద. చూ. అక్షరైవద్ద. వి. 1. గచ్చుమీద మెదుగుపెట్టేవాడు ; 2. రాళ్ల మర్క సండులకు నున్నం మెత్తటం.
అక్షరైవద్ద వి. నన్నగా పొదుగ్గా ఉండే కొయ్యకాసి.
అక్షరైవద్ద చూ. అక్షరైవద్ద.
అక్షరైవద్ద అ.క్రి. మరణించు.
సం. అక్షరై. ఎముక.
అక్షరైవద్ద- అక్షరైవద్ద + అక్షరైవద్ద.
అక్షరై దూ.చూ. అక్షరై¹.
అక్షరైవద్దము దూ.చూ. అక్షరైవద్దము. వి. పునాది.
అక్షరైవద్ద వి. నన్నదులు, దస్తావేజులు.
ఉ. అక్షరైవద్ద (సనద్ బ.వ.) నన్నదులు మొ.
అక్షరైవద్ద.
అక్షరైవద్ద వి. బ.వ. అంటరానివాడు అని వ్యక్తమై. ఈవిధంగా చాదస్తము అక్షరైవద్దంగానూ తప్పగానూ కలచేవారు, హరిజనులు.
సం. అక్షరైవద్ద- అంటరాని ; మరా. అక్షరైవద్ద. అంటరానివాడు ; హిందువులలో తక్కువ కులంవాడు.
అక్షరైవద్ద- అక్షరైవద్ద. అర్థ వివరి.

అక్షరైవద్ద వి. చస్తపులు. కొరముట్టు, సామానులు.
నే. అక్షరైవద్ద. సామాను ; ఉ. అక్షరైవద్ద. అక్షరైవద్ద.
అక్షరైవద్ద వి. ఉంచుకొన్నది, ఉంచుకుక తై.
సం. అక్షరైవద్ద. మాయెక్క.
అక్షరైవద్ద- అక్షరైవద్ద ; వ్య. మారు చెందినది, ముడి ;
అర్థ వివరి.
అక్షరైవద్ద దూ.చూ. అక్షరైవద్ద.
అక్షరైవద్ద ద్వన్య. హి.చూ. అక్షరైవద్ద. వి. బదలికయందు విడిచే ఉచ్చారణ నిర్వాసాల ద్వన్యనుకరణం.
అక్షరైవద్ద దూ.చూ. ఉసిరి.
అక్షరైవద్ద దూ. అక్షరైవద్ద. అక్షరైవద్ద. వే.మా. 5.69.
క. అక్షరైవద్ద. అక్షరైవద్ద. అక్షరైవద్ద ; రు. అక్షరైవద్ద, అక్షరైవద్ద ;
ర. అ, అ, అ, అ.
అక్షరైవద్ద వి. కచ్చురిపన్ను.
హిం. ఉ. అక్షరైవద్ద. అక్షరైవద్ద.
అక్షరైవద్ద- అక్షరైవద్ద + అక్షరైవద్ద. కొరిమి.
అక్షరైవద్ద వి. సమాచారం, పరిస్థితి, సంఘటన.
హిం. మరా. అక్షరైవద్ద. వ్యర్థాంతం ; ఉ. అక్షరైవద్ద. సమాచారాలు, సంఘటనలు ; పార. అక్షరైవద్ద. సామాన్య యాత్ర, ప్రమాదం ; అక్షరైవద్ద. పరిస్థితులు. విషయం, ప్రమాదాలు.
అక్షరైవద్ద- అక్షరైవద్ద.
అక్షరైవద్ద దూ. అక్షరైవద్ద, అక్షరైవద్ద. అవ్య. 1. అక్షరైవద్దనుచకం. చార. అక్షరైవద్ద. 6.90, భీమ. 3.128 ; 2. ప్రశంసానుచకం. శృంగై. 2.10 ; 3. అక్షరైవద్దకం. దక్షా. 1.245, 2.388.
క. అక్షరైవద్ద. అక్షరైవద్ద. అక్షరైవద్ద. ప్రశంసాద్వన్యకం.
అక్షరైవద్ద దూ.చూ. అక్షరైవద్ద. అవ్య. 1. అంగీకార నూచకం. సారంగ. 2.121 ; 2. ప్రశంసాద్వన్యకం. నీలా. 2.19.
అక్షరైవద్దము దూ.చూ. అక్షరైవద్దము. వి. కొంచెమును గొప్పగా చేసి కావించే అదుపు, విదుపు మొ.
అక్షరైవద్ద దూ.చూ. అక్షరైవద్ద. అవ్య. అక్షరైవద్దకం ; అక్షరైవద్ద. అక్షరైవద్ద. అక్షరైవద్ద. అక్షరైవద్దకం.
అక్షరైవద్ద + అక్షరైవద్ద ; లేదా అక్షరైవద్ద + అక్షరైవద్ద.
అక్షరైవద్ద దూ.చూ. అక్షరైవద్ద. అవ్య. ప్రశంసాద్వన్యకం. కృష్ణ. 3.76.
అక్షరైవద్ద అ.క్రి. మొత్తుకొను, విలపించు.
అక్షరైవద్ద వి. వలపటి ఎద్దు (ద్వన్యనుకరణకల్పం కావచ్చు).
అక్షరైవద్ద వి. తోకరెక్క మద్దకాగం నల్లగా ఉండే ఉదారంగు సముద్రపు చేప (Gobioides anguillaris).
అక్షరైవద్ద దూ. హలేకారులు ; చూ. అక్షరైవద్ద. వి. బ.వ. ఉద్వేగస్థులు.
నే. అక్షరైవద్ద. వార్తాహరుడు ; హిం. అక్షరైవద్ద ; ఉ. అక్షరైవద్ద ; పార. అక్షరైవద్ద. పనివాడు ; అక్షరైవద్ద. ఉద్వేగస్థుడు.
అక్షరైవద్ద- అక్షరైవద్ద.
అక్షరైవద్ద హి.చూ. అచ్చు. న.క్రి. నాశనంచేయు, ద్వన్యంచేయు.

కుడిచినెట్టు.

క. అజ. నశించు. ద్వంసమగు, నాశనంచేయు, ద్వంసంచేయు ; వి. నాశనం, ద్వంసం ; కు. అర్థపుని, అభ్యుని. నాశనంచేయు, ద్వంసంచేయు ; క. అజ. నాశనమగు,

ద్వంసమగు ; నాశనంచేయు, ద్వంసంచేయు ; మ. అజయుక. కో. అల్చి.

<పూర్వ తె. *అజ్-క్- <మూ.ద్రా. *అజ్-.

అ¹ వి. తెలుగు వర్ణమాలలో రెండవవర్ణం.

వివృతమై రాలవ్వేకరమైన నిరోధ్య దీర్ఘ స్వరం. అన్ని ద్రావిడ భాషల్లోనూ ఉంది.

దీర్ఘక ద్రావిడ భాషల్లో వర్ణ భేదక సామర్థ్యంకలది. ఇంట్టి దీర్ఘస్వరాలన్నీ ద్రావిడభాషల్లో వర్ణాలే.

<మూ.ద్రా. *అ.

అ² యా. అ¹. అరాంత పదాలకు చివర వైకల్పికంగా వచ్చే ప్రత్యయం. క. కు. క. ఆ. సంబోధన ప్రత్యయం ; పో.చూ. క. సంబోధనంలో పదాంతాచ్చులకు దీర్ఘం ; అస్సన్. కంఠి, సంబోధన ; అప్ప, లోజ. స్నేహితురాలు, సంబోధన ; లోజ. మొ. ; కువి. అ. వాక్యాంతంలో చేరే గౌరవనూచక ప్రత్యయం ; 'వాడు అ'. రండయ్యా ; కుడు. అ. విద్యర్థులకల అంతాగమం, బర్-అ. రా.

<మూ.ద్రా. *అ.

అ³ పో.చూ. ఆయా¹, ఆయయి, ఆయాయి, ఆయ్యయి, అయ్యాయి, అయ్యై. యా. అ². నర్య. 1. ఆ, అది. దూరస్థ వస్తు నిర్దేశకం. భార.అది. 1.67 ; 2. పూర్వ నిర్దిష్టార్థ బోధకం. భాగ. 8.21.

క. కు. అ. నిర్దేశక నర్యనామం ; క. ఆ. హల్లుముందు ; అప్పుడు ఆ హల్లు ద్వితీయక్రమవుతుంది. 'అవ్' ; ఆ. అచ్చుముందు ; 'అ-యి-ఇల్లై' ; ఇల్లై. నమయం ; అయిల్లై. ఆనమయం. నిర్దేశ. నర్య. ; మ. అ ; కుజ. అ, అ- ; కువి. అ, అ-, ఏ- ; పర్తి. అ ; కొలా. అ-, అ ; కురు. అ ; మాల్. అ ; ద్రా. ఏ.

<మూ.ద్రా. *అ/అ-.

అయ్య యా. ఆయా¹. విణ. ఆయా (వస్తువులు), అటువంటి. అయ్యయి యా. చూ. ఆయాయి. విణ. ఆయా (వస్తువులు), అటువంటి. <ఆ + ఆయి. అయ్యై యా. అయ్యై. విణ. ఆయా (వస్తువులు), అటువంటి. ఆద¹-ద < కద. క్రి. విణ. అక్కడ. రం. రా. 2.52 పం. 22 పం. ఆద-కాద -కు + అద. క్రి. విణ. అక్కడక్కడ. క్రమక్రమంగా, అప్పుడప్పుడు. ఆదాద చూ. ఆద. క్రి. విణ. అక్కడక్కడ. రం.రా. 2.116 పం. 10 పం. ఆతగాడు ఆత < ఆతడు + కాడు ; యా.చూ. అతగాడు. నర్య. వాడు, అతడు. కుక. 2.190. ఆతడు యా. అతను,

ఆతను, ఆతడు. నర్య. వాడు. భార.అది. 3.23, 5.17. క. అతను. వాడు ; పో.చూ. తాన్. వాడు, ఆమె, అది. (పూర్వ నిర్దిష్టార్థ బోధకం) ; తాను, పో.చూ. క. అత్తన్. కంఠి, పెద్ద ; తాన్. వాడు, ఆమె, అది ; పో.చూ. మ. తాన్. ఎవరైనా. <మూ.ద్రా. *అ + తన్. రాన్-. ఆతమ యా.చూ. ఆతడు. ఆతలి యా.చూ. అవతల. క్రి. విణ. 1. తర్వాత, ఆవలికాలం. హరి. పూ. 4.30 ; 2. అవతలి వైపు, ఆవలి ప్రదేశం. ప్రభా. 1.82. క. అదలె. ముందు, ఎదుట. <మూ.ద్రా. *అ + తలయ్. ఆతలితలసేయు చూ. ఆతల. న.క్రి. అట్టిటుసేయు, తలకిందుసేయు. భాగ. 8.444. ఆపె పో.చూ. ఆయవ. నర్య. ఆమె. అదిద -దిద ; పో.చూ. దిద్ద. యా. అదిదె, ఆవిద, అవిదె. నర్య. ఆమె. విజయ. 1.130. <ఆ- దిద్ద. అదిదె యా.చూ. అదిద. ఆమె పో.చూ. ఆయమ్మ¹. నర్య. అత్తీ. ఆయక యా.చూ. ఆయక్క. నర్య. ఆమె, పూజ్యురాలు. యయా. 4.165. కళా. 1.68. ఆయక్క పో.చూ. అక్క. యా. ఆయక. నర్య. ఆమె. అత్తీ. ఆయది యా. అయ్యది. వి. ఆమె, అవస్తువు. ఆయవ -అవ < అన్న ; చూ. అన్న. నర్య. 1. అతడు, పూజ్యుడు. భార.ఉద్యో. 2.261 ; 2. తర్త. ఆయవ -అవ < అప్ప. వి. ఆమె. ఆయమ యా.చూ. ఆయమ్మ. వి. ఆమె. భార. గాంతి. 1.7. ఆయమ్మ¹ యా. ఆయమ. వి. ఆమె, అత్తీ. <ఆ + అమ్మ. ఆయయి యా. ఆయాయి. విణ. ఆయా (వస్తువులు), అటువంటి. <ఆ + ఆయి. ఆయా¹ యా.చూ. అయ్యా. విణ. ఈ ఆ, వివిధమైన. <ఆ + ఆ. ఆయాయి యా. ఆయయి, అయ్యయి, అయ్యాయి, అయ్యై. విణ. ఆయా (వస్తువులు), అటువంటి. నార.పు. 1.210. అయ్యై యా.చూ. అయ్యై. విణ. ఆయా (వస్తువులు), అటువంటి. ఆలాగంటి (-లాగు + వంటి). యా. ఆలాటి, ఆలాటి. విణ. అట్టి, అటువంటి. ఆలాగు విణ. అట్లు, ఆ విధంగా. ఆలాటి యా.చూ. ఆలాగంటి. విణ. అటువంటి. అవిద యా.చూ. అదిద. అవిదె యా.చూ. అదిద.

-అ⁴ యా. అ⁴. అవ్య. 1. ప్రశ్నార్థక ప్రత్యయం. కు.నం. 12.801. భార. మో. 44 ; 2. క్రియాపదాలమీద వచ్చి 'ఏని, ఎదల' అనే లర్థం ఇస్తుంది. విజయ. పీఠిక. 54, దళా. 4.659.

క. కు.క.మ.కు.వి. - అ. వినయపూర్వక సం ప్రశ్న.

<మూ.ద./మ.ద్రా. - *ఆ.

అ⁵- రూ. ఆ. అమ్మ. చూ. ఆవు. వి. 1. ఆవు. ఆ+లు.

అని బ.వ.లో మాత్రమే ప్రయుక్తం. భార.ఆను. 4.22;

2. ఆవుయొక్క. సమాన పూర్వపదంగా ప్రయుక్తం.

క. ఆ/అన్. ఆవు సంక్షిప్తరూపం; క. ఆ. ఆవు.

<మూ.ద.ద్రా. *ఆ. ఆవు; *ఆన్. ఆవుయొక్క.

అగదవు (-కదవు). వి. ఆవులమంద. అదూర వి. ఆవు దూర. భాగ. 10. పూ. 92. అబద్ధ (-వద్ద). రూ.చూ. అబద్ధ. వి. ఆవుపెయ్య. అబెయ్య (-పెయ్య) రూ.చూ. అబెయ్య. వి. ఆవుపెయ్య. అబోతు (-పోతు) రూ.చూ. అబోతు. వి. అచ్చుబెద్దు; యదేచ్ఛగా తిరగటానికై అచ్చు వేసి విడిచిన ఎద్దు, ఎద్దు. అబోతురొతు రూ.చూ. అబోతు రొతు. వి. ఎద్దునెక్కివాడు, శివుడు. అబోతువేయటం వి. పెద్దల వ్యూతి చిహ్నంగా అచ్చువేసి కోడెను విడిచిపెట్టటం. అబోతు పొరము రూ.చూ. అబోతుపొరము. వి. నప్తస్వరాల్లో ఒకటి, ఋషదం. అమంద(ము) వి. ఆవులమంద. క. మందె. పశు వల గుంపు, పశువుల నిలిచే బీడు; క. మందై. మంద.

అ⁶ అవ్య. అంగీకార మాత్రపదం.

కు. అ. అంగీకారాన్నిగాని జ్ఞప్తిని గాని మూచించే ప్రత్యయం; పో.చూ. త.మ.అమ్.

అ⁷ అవ్య. ఆశ్చర్య మాత్రపదం.

క.కు. అ. అహ. ఆశ్చర్యాన్ని వాదను మూచిస్తుంది;

క. అ. అహ! ఆశ్చర్య ప్రశంసాద్యర్థం; మ. అ.

అ⁸ సంప్రార్థనంలో మద్యమ పురుష మువర్తకమవర్తకాలకు అను ప్రయుక్తంగా వచ్చేది. చెప్పమ (ఉ)-ఆ.ఉ.హరి. 2.72.

అ⁹ ప్రస్ఫూర్తంలో కాకూర్త చేత వ్యతిరేక మాత్రకం. 'సరి.యే.- అ.యే. ఇతడు.'

త. అ.

అ¹⁰ క్రియాసమాసాల్లో పూర్వపదంగా ప్రయుక్తం. రూ.చూ. అ¹⁰. ఉదా. ఆకలి. ఆకొమ రూ. ఆకొను. అ.క్రి. ఆకలిగాను.

అ¹¹ రూ.చూ. అ¹¹. నమస్త వదాల్లో పూర్వపదంగా ప్రయుక్తం. విణ. ఆవుయొక్క.

అ(దో)క (-కో)క. వి. 1. ఆవుకోక; 2. ఆవుకోక ఆకారం. అ(దో)కగా (న్) (-కో)కగాన్. క్రి.విణ. ఏట వాలుగా, ఆవుకోక ఆకారంలో. అ(దో)కపాటు వి. ఏట వాలుగా ఉండటం. అబద్ధ (-వద్ద). రూ. అబద్ధ వి. 1. పాలువిడిచిన ఆవుపెయ్య. మను. 2.7; 2. ఆవుపెయ్య. అబెతి (-వసి). వి. ఆవు. యయా. 2.49. అబెచ్చు (-పెచ్చు). వి. ఆవుకోలు. అబెయ్య (-పెయ్య). రూ. అబెయ్య. రూ. అబేయ. వి. ఆవుపద్ద. భార. 2.90. అబెరుగు (-పెరుగు). వి. ఆవుపెరుగు. చెన్న.బ. 3.73. అబేయ (-వేయ) రూ.చూ. అబెయ్య. వి. ఆవుపద్ద. బహుళ. 2.19. అబోతు (-పోతు). రూ. అబోతు, అబోతు. వి. అచ్చుబెద్దు. భార. విరా. 1.286, భాగ. 10.4.519. అబోతురొతు రూ. అబోతురొతు వి. వృషద వాహనుడు, శివుడు. అబోతుపొరము రూ. అబోతుపొరము

వి. నప్తస్వరాల్లో ఒకటి, ఋషదం.

అ¹² క్రియాసమాసాల్లో ప్రయుక్తం రూ. అ¹². చూ. ఆకలి.

అ(కొ)మ రూ. ఆకొను. అ.క్రి. ఆకలిగాను. భార. 5.3.333.

అ(కొ)వృతవము వి. ఆకలిగాని ఉండటం. దీమ. 2.120.

అ(కొ)వృవాడు వి. ఆకలిగాన్నవాడు. అం.దా. 2.260.

అ(కొ)తి వి. ఆకలిగానటం. అం.దా. 2.260.

అక అవ్య. పిమ్మట, వచ్చార, తిన్నార.

అకటి అవ్య. ఆయోగ.

అకట్టు అవ్య. వలె, పోలె.

అకతాయ రూ. ఆకరాయి, ఆగరాయి. వి. దుడ్డుడు, కుంటరి. మార. 5.10, హంస. 5.113.

సం. అతతాయిన్. హంతకుడు, దుర్మార్గుడు, దొంగ; పో.చూ.క. అతతాయి. పో.చూ.క. అతతాయికల్. కొంగలు, హింసకులు, హంతకులు; పో.చూ.మ. అతతాయి. దుండగీడు.

బహుళ: 'అకార్యం' సంబంధి.

<సం. ఆకరాయిన్. వర్ణవిభేదం.

అకతాయతనము వి. దౌష్ట్యం, ప్రౌఢ్యం, దుండగీడుకనం

అకతాయతనము చూ. ఆకరాయి.

అకతాయతీగే వి. తిప్పతీగే, తిప్పితీగ (Dioscorea spinosa).

అకతాయ రూ.చూ. ఆకరాయి.

అకప్ప చూ. అకు. వి. పచ్చి ఆకులమీదనుంచి నివ్వలపై ఉడికించే అప్ప (అప్పచ్చి), దారిరొట్టె.

అకము చూ. హాళము. వి. అధికారం.

అకర చూ. ఆకురాయి. వి. రోహిణి అరగదీసే సాదనం

అకరు రూ. చూ. అకురు. క్రి. విణ. చివర.

అకరువు రూ. చూ. అకురు. క్రి. విణ. చివర, సమాప్తం.

అకళించు న.క్రి. 1. అపగాహనంచేసుకొను, తెలిసికొను. కళా. 4.32; 2. కలిగించు, చేయు. కృ. శకు. పీఠి. 94.

సం. అకలయతి. పరిశీలించు, ఊహించు, గ్రహించు;

ప్రా. అగల. న.క్రి. గ్రహించు, ఊహించు;

మ.రా. అకలై. నిర్బంధించు, గ్రహించు.

< సం. అకల్ + ఇంచు.

అకళింత వి. అపగాహనం. అకళింపు రూ. అకళింపు.

వి. అపగాహనం.

అకళింత చూ. అకళించు.

అకళింపు చూ. అకళించు.

అకనము వి. 1. అకాళం. భార.ఆర. 4.74, దీప్తి. 1.133;

2. స్వర్గం.

సం. అకాళ. శూన్య ప్రదేశం, అకాళం, వాతావరణం;

ప్రా. అకాన, అగాన, అమాన. అంతరాళం; పా.

అకాన; అమా. జై.మ.హా. అగాన;

నే. అకాన, అకాల్, అకాన్, అకాన్;

క. అకన, అకాన, అగన; కు. అకాన; క. అకా

వమ, అకాయమ; మ. అకాళం, అకాయం; ద్రా.

అసమాన్.

< ప్రా. అకాన..

అకాశ్యము య. చూ. అకాశ్యము. వి. 1. గోరంతలు కొండంతలుచేసి అరిచే అరువు, ఏదేపు ఏరువు; 2. కన ఇష్టప్రకారం ఇతరులు నడుచుకొలేదని, తాను చస్తానని గాసి, చంపురాననిగాసి వట్టుపట్టి చేసే అల్లరి.

అకాశ-విద. అంతరిక్షం, భూస్యం. సమాన పూర్వపదంగా ప్రయుక్తం.

అకాశోద్భి మిశ్రస. వి. గృహప్రవేశ నమయంలో గుమ్మడి కాయను పెట్టి వేలాడదీసేవట్టి. < సం. అకాశ-+తె. ఉట్టి. అకాశగరుడగడ్డ మిశ్రస. వి. చెట్టుపైన పెరిగే మొక్క. తదురోహిణి, బదనిక. క. అకాశగరుడబల్లి. ఒక జాతి తీగ (Bryonia epigea); క. అకాశ-కరుటన్.? < సం. అకాశ+తె. గరుడగడ్డ. అకాశచక్రము వి. ఒక రకం బాదానంచు. హంస. 3.28. < సం. అకాశచక్ర-. అర్థ వివరి. అకాశచక్రము పో. చూ. ఆవాలు సువాలులు, అవ్వాయి చువ్వలు. చూ. చువ్వ. బద్ద, కర. వి. బ.వ. కారా చువ్వలు. అకాశపంచాంగము వి. పుక్కిటి పరాణం. గారికబుద్ధి. క. అకాశ-పంచాంగము. అర్థం లేని అబద్ధం. గారి కబుద్ధి; సం. పంచాంగ-. తిక్కి, వారం, నక్షత్రం, యోగం, కరణం, అనే అయిదంగాలు కలది. < సం. అకాశ వహ్నిశ్శ-. అర్థవివరి. అకాశపురాణము వి. పుక్కిటి పరాణం, గారికబుద్ధి. < సం. అకాశపురాణ-. అర్థవివరి. అకాశబాణము వి. కారాచువ్వ. రాజవా. 5.61. క. అకాశ-బాణ; క. అకాయ-వాణము; సం. బాణ-. అమ్మ, కరం. < సం. అకాశబాణ-. అర్థవివరి. అకాశ బెండ వి. పెద్ద బెండ. మిశ్రస. ?; బెండ (Abelmoschus esculentus). అకాశమల్లె వి. మానుమల్లె (Millingtonia hortensis); ఎత్తుగా పందిరిమీద అల్లుకొనేది కాబట్టి. అకాశమల్లె. < సం. అకాశ-. చూ. మల్లె. అకాశరామన్న పో. చూ. అకాశరామయ. వి. అజ్ఞాత వ్యక్తి, అనా మకుడు, ప్రచున్నుడు. క. అకాశరామన్. అనామకుడు, ప్రచున్నువ్యక్తి. < సం. అకాశరామ+తె. అన్న. అకాశరామన్న అర్థి వి. ఈయ పేరూ లేనివాడి దరఖాస్తు. అకాశరామయ పో. చూ. అకాశరామన్న. అకాశవర్తకుడు వి. మోసగాడు; గారిలో బేరం చేసేవాడు. అకాశవాణి వి. 1. రేడియో; 2. అకాశంనుంచి గాని స్వర్గంనుంచి గాని వినబడే వాక్కు. క. అకాశవాణి. రేడియో, దివ్య వాణి; క. అకాశవాణి. రేడియో. < సం. అకాశ వాణి-. దివ్యవాణి. అర్థవివరి.

అకాశగరుడగడ్డ చూ. అకాశ-.

అకాశచక్రము చూ. అకాశ-.

అకాశచువ్వలు చూ. అకాశ-.

అకాశపంచాంగము చూ. అకాశ-.

అకాశపురాణము చూ. అకాశ-.

అకాశబాణము చూ. అకాశ-.

అకాశబెండ చూ. అకాశ-.

అకాశరామన్న చూ. అకాశ-.

అకాశరామన్న అర్థి చూ. అకాశ-.

అకాశరామయ చూ. అకాశ-.

అకాశవర్తకుడు చూ. అకాశ-.

అకాశవాణి చూ. అకాశ-.

అకాశపాయలు చూ. అకాశము. వి. వర్షాధారంతో జంటే ఒక రకం వద్దు, మెట్టవద్దు.

అకీతము అవ్య. ముందుగా, పూర్వం.

< అకీ+కీతము < సం. కృతమ్.

అకీమ్ య. చూ. హాకీము. వి. ప్రదువు, పరిపాలకుడు, సేనాని.

అకీరి¹ చూ. అఖరు. వి. దూలం మట్టంవరకు లేచిన గోడ.

అకీరి² య. చూ. అఖరు.

అకీరు య. చూ. అఖరు.

అకీరి య. వాకిరి. వి. చుట్టు దవంతికి మధ్య కప్పునించి నీరు వడేందుకు నీలుగా ఏర్పరిచిన వాళి.

< వాకిరి.

అకు వి. 1. వర్షం, వర్షం. భార. ఆర. 2.174; 2. ముతాది వ్యవహార వర్షం. విజ్ఞా. వ్య. 38; 3. చెవికమ్మ. నృ సిం. 2.86; 4. అధికార వర్షం, అజ్ఞావర్షం. బోజ. 4.45; 5. కములపాకు. కళా. 4.69; 6. తాటాకు వస్త్రంలో ఒక వర్షం. వ్రతా. 5.74; 7. జాబు. వ్రతా. 4.45; 8. బండికంటి అకు, అరం; 9. రాట్నం, పంట మొ. వాటి అకు, లేదా బద్ద; 10. తలుపులకు అమర్చే అకు; 11. వరి మొ. నాడు; 12. పొర, చెక్క; 13. కులసికోట అంచు నగిషీవని; 14. దూలం కింద స్తంభం పైన కట్టుబడి బొడ్డుమీది నల్పుడరవు చెక్కడం పని; 15. కొడవరి, కత్తి మొ. వాటి అంచు; 16. ఉన్ని కత్తెర పడును; విద. 1. నమస్త వదాల్లో పూర్వపదంగా; అకు పచ్చని; 2. పలవని.

క. అకు. వర్షం, నాడు; అగె. మొలక, పిలక, అంకురం; అగు-. కలుగు, పెరుగు; కు. అగె. మొగ్గ; పో. చూ. యెగ్గెత్. రెమ్మ; పో. చూ. క. అకై. మొలకెత్తు, పర్తిల్లు; పో. చూ. బల్లె. అకు; బల్లె. మొలకెత్తు; మ. అక. చిగుడు, మొగ్గ; అకెక్క, అకకుక్క. మొలకెత్తు, మొగ్గదొడుగు; గో. అకీ. వర్షం; కొండ. అకో; కుజ. అకు. వర్షం, గ్రంథ వర్షం; కువి. అకు. వ్యవహార వర్షం, జాబు, వర్షం, దరఖాస్తు; అకుక్క; వర్తి. ఎన్. వర్షం; నాయ. ఒల్లా. ఎగ్; పో. చూ. కురు. అకారో.

< మూ.ద్రా. *అక-/అక-; మూ.మ.ద్రా. *ఎక్- *ఎన్.

అకుఅలము వి. అకులు, మూలికలు, కూరలు. అకు+అలము. తీగ. అకుకళ్ళి వి. అకుజెముడు. అకుకోసు వి. అకుకూర. అకుగిట్ట వి. పల్నగా వెడల్పుగా ఉన్న గిట్ట. అకుగొడ్డలి వి. నన్నటి వాడరగల గొడ్డలి. అకుగొల్లి వి. గోసుగడ్డ, శేజితి. అకుగూర (-కూర) వి. కూరగా వాడే అకులు. అకుచాటు విద. అకుమరుగు, దాగిఉన్న. పొంచిఉన్న. అకుచిటుక య. చూ. అకుఁజిటుక. అకు చిరుతపులి పో. చూ. అకుఁజిటుక. అకుచిలక య. చూ. అకుఁజిటుక. అకుచిలుక య. చూ. అకుఁజిటుక. అకుచుట్ట వి. కాగితాలకట్ట. ఆం.భా. 2.167. అకుచెవ్వు య. అకుఁ జెవ్వు. వి. అకులాంటి పల్నటి అట్టగల చెవ్వు, ఒకరకం

పో.చూ. అడకొత్తు. వి. అడకత్తెర, పోకలు కత్తిరించే
కత్తెర. దమూకా. 5.118.

ఆకుఅరిము చూ. ఆకు.
ఆకుశగ్గి చూ. ఆకు.
ఆకుకోప చూ. ఆకు.
ఆకుగిట్ట చూ. ఆకు.
ఆకుగొడ్డలి చూ. ఆకు.
ఆకుగొద్ది చూ. ఆకు.
ఆకుగూర చూ. ఆకు.
ఆకుచాటు చూ. ఆకు.
ఆకుచిరుత చూ. ఆకు.
ఆకుచిరుతప్పలి చూ. ఆకు.
ఆకుచిరిక చూ. ఆకు.
ఆకుచిరాక చూ. ఆకు.
ఆకుచుట్ట చూ. ఆకు.
ఆకుచెప్ప చూ. ఆకు.
ఆకుచెమ్మడు చూ. ఆకు.
ఆకుజెమ్మడు చూ. ఆకు.
ఆకుజెల్ల చూ. ఆకు.
ఆకుజిలుక వి. ఆకు.
ఆకుజిలుక చూ. ఆకు.
ఆకుజెప్ప చూ. ఆకు.
ఆకుటిక్క చూ. ఆకు.
ఆకుటిల్లు చూ. ఆకు.
ఆకుతీగ చూ. ఆకు.
ఆకుతేలు చూ. ఆకు.
ఆకుతోట చూ. ఆకు.
ఆకుదేలు చూ. ఆకు.
ఆకుదోట చూ. ఆకు.
ఆకునాగు చూ. ఆకు.
ఆకువచ్చ చూ. ఆకు.
ఆకువచ్చవ చూ. ఆకు.
ఆకువత్తి చూ. ఆకు.
ఆకువనరు చూ. ఆకు.
ఆకుపాచి చూ. ఆకు.
ఆకుపీలెలు చూ. ఆకు.
ఆకుపురుగు చూ. ఆకు.
ఆకుపూజ చూ. ఆకు.
ఆకుపోత చూ. ఆకు.
ఆకుపోయ్ చూ. ఆకు.
ఆకువ్వు చూ. ఆకు.
ఆకుబట్ట చూ. ఆకు.
ఆకుబుట్ట చూ. ఆకు.
ఆకుమడి చూ. ఆకు.
ఆకుమడుపు చూ. ఆకు.
ఆకుమిడుత చూ. ఆకు.
ఆకుమొలపాకు చూ. ఆకు.
ఆకుమొలుకాకు చూ. ఆకు.

నం. అగమ్య. గమ్యంలేని, అనంధవం; ప్రా. అగమ్య.
గమ్యంలేని, అనంధవం ; పా. అగమ్య-; నే. అగమ్య-,
గమ్యంలేని, అనంధవం ; ఒ. ఒగమ్యై. గమ్యంలేని.

అవంతం ; హిం. గు. అగమ్య. కొరరావి, గమ్యంలేని ;
 <ప్రా. అగమ్య-.
 అగ్రవేగముగా క్రి. విణ. హర్తివేగంతో.
 నం. ఓమ- ప్రవాహం ;
 క. అగాయ. గారి.
 బహుళః అగ్రం నం. ఓమ ; లేదా అగ (గారి) < క.
 అగాయ.
 అగా వి. అర్చికి పక్కంవచ్చే పెద్దవంపు.
 నం. అగ్ర. ముందు ; ప్రా.పా. అగ్రే ; కా. ఒగు.
 మొదటి ; కుమా. అగి ; అ. అగ ; నే. అగే, అమి.
 ముందు ; తెం. అగే. మొదటి, ముందు ; ఒ. సింహ.
 అగా ; హిం. అగే. ముందు ; పం. అగ్రే ; సి. అగా ;
 గు. అగ్నూ ; మరా. అగ్యా.
 అగాడి వి. కూర్చున్నప్పుడు గింజ నిండుగా లేకపోవటంవల్ల
 రాశికి దూరంగా పడిన తేలిక దాన్యం ; కాలు తప్ప.
 హిం. అగాడి. విణ. ముందు ;
 పో.చూ. క. అవుదు. గింజ ; కు. అనిల్. కాలుగింజ,
 నూక ; పో.చూ. క. అకాటమ్, ఉత్తరేణి నాతి.
 అగాతమ్మ చూ. అగాత్యము. వి. అగాయిత్యం చేసే పిల్ల.
 అగాత్యము చూ. అగాత్యము, అగాయిత్యము అగాయిత్రు,
 అగిత్రము, అహాత్యము, అహాయిత్యము, అహాయిత్యము
 ఓగాత్యము. వి. దౌర్జన్యం, మూర్ఖత్వం, సాహసం,
 దౌష్ట్యం, గోరంతలు కొండంతలుచేసి అరవటం, ఏడవటం,
 వైపరీత్యం, అనాచిత్యం.
 నం. అ-మూత్య. (అ-రహాన్). నాశనం చేయదగినది ;
 క. అగాత్య. పెద్ద బాదపడుతున్నట్లు నటన ; అత్త
 హత్య చేసుకొంటానని బెదిరింపు ; క. అకాయిత్రయమ్.
 <నం. అ-మూత్య-.
 అగాయిత్రు చూ.చూ. అగాత్యము.
 అగాయిత్యము చూ.చూ. అగాత్యము.
 అగారం వి. ఆహారం.
 నం. అహార-. ఆహారం ; ప్రా.పా. అహార. నే.
 అహార. ఒ.హిం.గు. అహార.
 <నం. ఆహార-.
 అగావు విణ. ముందుగా కొరికినది.
 ఉ. అగావ్. తెలిసినది, నూచికం, పరిచితం ; పార.
 అగావ్. తెలివితీ, ప్రకటన ; హిం. అగావ్.
 <ఉ. అగావ్.
 అగింపు చూ. అగు.
 అగిడి చూ. అగు.
 అగిత్రము చూ.చూ. అగాత్యము.
 అగు- చూ.చూ. అగు.
 అగపెట్టు చూ.చూ. అగపెట్టు. న క్రి. నిరోధించు, ఆపు.
 అగింపు న.క్రి. ఆపు. పెంచు, పరామర్శచేయు, కాపాడు,
 మందచేయు, తొంగదీయు. అగిడి వి. అవరోధం, ఆటంకం.
 అగుట వి. నిలవటం.
 అగుట చూ. అగు.
 అగుబ్బిలిలు పారాం. వా.ని. చూ. అగుబ్బు. అ.క్రి. అతిశ

యించు. మను. 2.28.

అగుబ్బు (-ఉబ్బు) చూ. అగుబ్బు. విణ. 1. అదికం,
 మిక్కుటం. దాగ. 10. పూ. 226 ; 2. అనంతాకం
 రామా. 1.45 ; వి. విజృంభణం, అతిశయం. కృష్ణక.
 1.65.

పో.చూ. క. అగి. వణు, దయపడు ; అగుబ్బు,
 అగుబ్బు. విన్నయం, దయం, దయంకర స్వరూపం ;
 అగుబ్బిను. దయపెట్టు ; ఉర్బు, ఉర్బు, ఉబ్బు. ఉబ్బు
 పైకి లేచు ; కు. అగురుని. వణు బూలు.

అగ్రాస్తు వి. ఇంగ్లీషు నెలల్లో ఎనిమిదోనెల.

<ఇం. August.

అగ్రేయంపారవ వి. అగ్రేయ దిక్కున ఇట్లు పెరిగి ఉండడ
 మనే పెద్ద కోపం.

<నం. అగ్రేయ-పారవ.

అగ్రహము వి. కోపం. వి.ప. 1.13.

నం. అగ్రహ-. పట్టుదల చలం, ఆక్రమణం, ఆనక్తి
 పట్టుకోవటం, అనుగ్రహం. పా. అగ్రహ. పట్టుదల,
 అధినివేశం ;

క. అగ్రహ. కోపం ; క. అక్కిరకమ్. కోపం,
 ఆవేశం ; మ. అగ్రహమ్. ఆనక్తి, అధిలాష.

<నం. అగ్రహ- ; మూ.ద.ద్రా. లో నర్వసామా
 న్యంగా అర్థవిపరి.

అగ్రహింపు చూ. అగ్రహము. అ.క్రి. కోపించు. మార్క
 7.245. దార.నదా. 2.38.

క. అగ్రహిను. కోపించు.

అమమేమాలమీద చూ. అగమేగాలమీద. అవ్య, అతిత్వరగా,
 అహాత్యము చూ. అగాత్యము.

అంకాకరకాయ చూ. అంకార, వి. అంకారకాయ.

అంక్ష చూ. అంట్ట. వి. వెలి, మరాధిపతి నిధించు నిషేధం ;
 మందలించు, బలవంతం, అర్థగింత, బహిష్కారం.

పో.చూ. నం. అకాంక్ష. కోరిక.

<నం. ఆకాంక్ష. అర్థ విపరి.

అంక్షవృత్తిక వి. వెలిచీటి బహిష్కార వృత్తం.

అంక్షవృత్తిక చూ. అంక్ష.

అంగలేయులు చూ. అంగ్ల.

అంగిలేయులు చూ. అంగ్ల.

అంగ్రేజి వి. అంగ్లము, అంగ్లేయుడు ; విణ. అంగ్లనంబంది.

ఇం. English ; హిం. అంగ్రేజి. నే. అంగ్రేజి ;

<హిం. అంగ్రేజి.

అంగ్రేజిచౌకోటు వి. పై వట్టెకు క్రింది వట్టెకు పరదాలు
 తీసిన ద్వారబంధం.

<హిం. అంగ్రేజి + చౌకోటు < చౌఖత్.

అంగ్రేజిచౌకోటు చూ. అంగ్రేజి.

అంగ్ల చూ. ఇంగ్లీషు. విణ. ఇంగ్లీషు నంబంది.

క. అంగ్ల అంగ్లము ; క. అంకిలమ్.

<ఇం. Anglo-

అంగలేయులు చూ.చూ. అంగలేయులు. వి. ఇంగ్లీషువాడు.

అంగిలేయులు చూ. అంగలేయులు, అంగ్లేయులు. వి. ఇంగ్లీషు

వాచ. అంగదేశము వి. ఇంగ్లండు. అంగ్లేయులు దూ.చూ. అంగ్లేయులు.

అంగ్లేజము చూ. అంగ్ల.

అంగ్లేయులు చూ. అంగ్ల.

అశ్చ చూ. అశ్చ. వి. 1. నిరోధం, అధ్యు, అధ్యగింత. దార. అను. 2.386; 2. వేల చెలియలికట్ట. దశకు. 12.84; 3. చెర చెరసాల. కాశీ. 6.224, దాగ. 10. మా. 77; 4. కట్టపాటు, మిర్యాద నిబంధనం. మను. 8.129. క. అంకె, అనికె. గట్టిగా వట్టుకోటం; కు. అంకె. బలవంతం, అధికారం, ఆశ్రయం.

అశ్చగోష చూ. అశ్చ. అవలంబు, అశ్చ. దార. అది. 8.200, క్రో. 1.201. అశ్చగోషపు న.శ్చ. అధ్యగింత, నిరోధించు. ఉ.హరి. 1.57. అశ్చకోట చి. పదులు రాకుండా కట్టపాటు చేసిన కోట. దార. అశ్చ. 7.9, రం.రా. 5.274. అశ్చక్రాదు వి. 1. కవ్యాన్ని తగిలించటానికై రాటకు కట్టే రాదు. రీను. 4.59, దాగ 8.205; 2. అధ్యురాదు. అశ్చవదు అ.శ్చ. నిరుద్ధమగు, అటంకమొందు. దా.రా. 4.401. అశ్చపెట్టు - పెట్టు; దూ. అశ్చపెట్టు, అశ్చపెట్టు. న.శ్చ. అశ్చ, అధ్యగించు. దా.రా. 6.728. అశ్చయిల్లు చి. చెరసాల. దాగ. 10. మా. 148. అశ్చవిరోధి వి. పదులు రాకుండా కట్టపాటుచేసిన పూలకోట. పాండు. 5.294. అశ్చపెట్టు దూ.చూ. అశ్చపెట్టు. న.శ్చ. అశ్చ, అధ్యగించు, కకుత్స్థ. 4.10. అశ్చించు న.శ్చ. నిరోధించు. కళా. 5.112. అశ్చించు న.శ్చ. అధ్యపెట్టు. దాం ఉచ్యో. 3.255, కాశీ. 7.55.

అశ్చగోష చూ. అశ్చ.

అశ్చగోషపు చూ. అశ్చ

అశ్చట్టు చూ. అశ్చ. న.శ్చ. 1. అధ్యగించు, నిరోధించు. కవిక. 4.119, నీలా. 2.41 2. అశ్చమించు, కమ్ము.

అశ్చకోట చూ. అశ్చ.

అశ్చక్రాదు చూ. అశ్చ

అశ్చవదు చూ. అశ్చ.

అశ్చపెట్టు చూ. అశ్చ.

అశ్చయిల్లు చూ. అశ్చ.

అశ్చరము దూ. చూ. అశ్చరము; చూ. హంశరము. 1. అగ్రహం, చలం. దార. అది. 8.200, దా.రా. 6.584; 2. అము, మదం. అం. దా. 1.138.

అశ్చరి దూ.చూ. ఎనకరి. వి. గిరిజనుడు.

అశ్చరి చూ. అశ్చ. వి. శుక్తు దార. అది. 2.65, 6.191, కశ. 8.411;

పో.చూ.కు. అంగాదనై దాహం, అంగి లోభం. తిండి ఆశ, అపిని; అణగాపునె, తిండికాశవదు; అపినిచెందు; పో.చూ.క. అంకా (-కట్-ప్య-) నోరు తెరచు; కుయి. సకె, సకి. ఆకరి; సకెసావ. ఆకరి గొను; కువి. హక్కి. ఆకరి; హక్కిలిమనై, కక్కిలి మనై, హక్కిగత్తి ఆకరిగొన్న; పద్మి. దాకొల్. ఆకరి, కరవు; పో. చూ. అంకాల్. కరవు.

*దా-/*దాన్-. మూ. ద.ద్రా. దాతుషని అశ్చ నూచిస్తుంది. పో.చూ. అశ్చాను, మొ..

< మూ.ద.ద్రా. *దా/*దాన్ + *కర్.

అశ్చగింపు దూ. చూ. అశ్చగింపు. వి. స్తుతి, పొగడ్త.

అశ్చవిరోధి చూ. అశ్చ.

అశ్చపెట్టు చూ. అశ్చ.

అశ్చారము దూ. అశ్చరము. వి. 1. పట్టుదల. దార. అది. 8.200; 2. గర్వము, పొగరు. అం. దా. 1.33.

నం. అహంకార-గర్వం, పొగరు; ప్రా. అహంకార. అధిమానం; పా. అహంకార. స్వార్థం, గర్వం; నే. అహంకార; గుజ. అహంకార; ౬. అహంకార; మరా. అహంకార, హిం. అహంకార;

క. అహంకార; త. అంకారమ్; కు. అంకార.

< నం. అహంకార-.

అశ్చించు చూ. అశ్చ.

అశ్చిదు చూ. అశ్చ.

అశ్చిష చూ. అశ్చ.

అశ్చిష్టతవము చూ. అశ్చ.

అశ్చిష్టవాదు చూ. అశ్చ.

అశ్చింత చూ. అశ్చ.

అశ్చింత దూ.చూ. అశ్చింత. వి. ముక్తవాకర.

అశ్చింత చూ. అశ్చ.

అశ్చు న. శ్చ. 1. నిషేధించు. దార. అది. 8.220; 2. అధ్యగించు, నిరోధించు, అటంకపదు. దార. విరా. 4.71; 3. నిగ్రహించు, అణచు, దార. శాంతి. 2.277; 4. రాజ్యాజ్ఞ చే నిషేధించు. విజ్ఞాన. వ్య. వ. 14; 5. నహించు దరించు. దాగ. 10. మా. 14; 6. అవరించు. అశ్చమించు. పాండు. 4.208; 7. నిహించు, పోగొట్టు. పాండు. 4.268 8. ముట్టడివేయు. ఉ.రా. 2.221 9. నిలుపు. కశ. 1.182 అశ్చ. 1. మోచు, నహించు. దాగ. 10. మా. 14; 2. నిలబడు, నిలిచిపోవు. మను. 8.60. నీకారా. 3.189; 3. నైచు. ఓర్పు. 4. ఉడుగు, విరమించు; 5. కాపాడు.

క. అశ్చ, అను. నిరోధించబడు, పట్టుకొను, దారపడు; 'అడు' లో 'అ'; అపు. నిరోధం; కు. బిరుని. అను, నిలచు; త. అశ్చ. శాంతించు, ఉడుగు; అప్ప. కొయ్య చీల, దాన్యం; మ, అప్ప. చీల, బిరదు; కుయి. అంగ. అధ్యగించు; కువి. అంగ. నిరోధించు; అప్ప. అటంక పదు.

< మూ. ద్రా. *అ-/*అన్-.

అశ్చింత న.శ్చ. అధ్యుకొను. దశకు. 5.17. క. అంక గోల్. పట్టుకొను. అశ్చుదెంచు న.శ్చ. అశ్చింత. పండి. క. 5.828.

అశ్చుదెంచు చూ. అశ్చ.

అశ్చ చూ. అను. అవధంశదూపం. వి. పదుగుబల్లు, అను మాను, నేకలో వధుగుతోడటానికి వుపయోగించే చట్టం;

అవమానము వి. ఉపస్వర్గం; చూపుదువేలు పొడవుగా నిలిపి, పుడిసిట్లో నీధ తీసికొని, ముమ్మాడు పుచ్చుకోటం.

నం. అవమన; అ+చమ- కొండెం కొండెంగా కాగు. కోటనాదికాలకు ప్రతాపకు ముందు. పుడిసిట్లో నీధ తీసు

కాని పవిత్రకళాసం ముమ్మారు పుచ్చుకొను; ప్రా. అయమణం, అచమన. పరిశుభ్రత; పా. అచమన. నీటితో కడగటం.

నే. అచమన, అచ్యున్. కొంచెం కొంచెం నీరు త్రాగటం; ౭. అచామ; హిం. అచమన; గు. అచమన;

క. కు. అచమన; క. అచమణమ్; మ. అచమనమ్. తోజనానంతరం నోడు కడుక్కోటం.

< సం. ఆచమన-

అణామ వి. ఒకరకం మామిడి.

అణారము వి. చాదనం.

సం. అణార-. అనుష్ఠానం, సంప్రదాయం, ప్రవర్తన; ప్రా. అణార, అయార్; పా. అణార; నే. ౭.గు.మరా. అణార; హిం. అణార;

క. అణార; క. అణారమ్.

< సం. అణార-. అర్థవివరి.

అణారి వి. 1. పూజారి, వైష్ణవుడు; 2. వంటద్రాహ్మడు; 3. కమసారి.

సం. అణారి. అణారవంతుడు; అణార్య. గురువు; ప్రా. అణారితి, అణారియ, అణారవంతుడు; పా. అణారిన్; నే. హిం. అణారి. అణారవంతుడు. ౭.గు. అణార్య; మ. అణారి. వంటవాడు.

క. అణారి, అణారవంతుడు, వంటద్రాహ్మడు, కమసారి, పూజారి; క. అణారి. మాధ్యుడు, శ్రీవైష్ణవుడు, కమసారి; మ. అణార్యన్. అణారవంతుడు, అడర్పప్రాయుడు; వేదగురువు, గరిడి గురువు, వద్రంగి; కొలా. అచ్చరి. వంటవాడు.

< సం. అణారిన్.

అమకావలి రూ. చూ. అచ్చు కావలి.

అమకొమ రూ. అచ్చుకొను. చూ. అచ్చు. అ.క్రి. 1. పూచీ వరు; 2. దండుగ చెల్లించు.

అమాక రూ. అచోకి. వి. పోచిడి, జాడ.

హిం. ఉ. అమాక్. విణ. స్పష్టం, నిర్దిష్టం; క్రి. విణ. స్పష్టంగా.

< ఉ. అమాక్. అర్థవివరి.

అచోకి రూ. చూ. అచాకి.

అజరెంటు చూ. హాజరు. క్రి. విణ. నిర్ధంగా.

అజాదా వి. స్వాధీనత.

హిం. గు. ఉ. పార. అర. అజాద్. స్వాతంత్ర్యం.

< ఉ. అజాద్.

అజీలు రూ. చూ. హాజరు. విణ. నిర్ధం, సన్నిధానం. పారి. 8.168.

అజీలుకూలి. వి. సంవత్సరమంతా ఒకేరైతు దగ్గర నిర్ధంగా ఉండి కూలివని చేసేవాడు.

అజీలుకూలి చూ. అజీలు.

అజాబా అవ్య. చుట్టూ, సమీపంలో.

పో. చూ. నే. బాబా. చేయి; హిం. అనీపాన. నలువేంకలు; గు. అజాబాబా; మరా. అజాబాజాన.

దగ్గర్లో; ఉ. అనీపాన. ఇరుగు పొరుగు; పో. చూ. బాబా. చేయి. సాన్నిహిత్యం, చుట్టుపక్కల; పో. చూ. పార. బాబూ. చేయి;

క. అనుపాను. సమీపంలో; రు. అనీపాన.

< మరా. అజాబాజాన.

అజ్జాయిషి రూ. చూ. అజ్జాయిషి. వి. పెత్తనం, పర్యవేక్షణ. అ(ది) చూ. అచు. అవ్య. ఆచుమొక్క చ్చైర్వకయావం..

అ(ది)కొమ న.క్రి. అపహరించు, దోచుకొను. హరి. ఉ. 6.126, దాగ. 8.297. అ(ది)కోలు వి. అపహరణ, ఆక్రమణ.

అ(ది)కొమ చూ. అ(ది).

అ(ది)కోలు చూ. అ(ది).

అ(చు) రూ. నాచు. న.క్రి. అపహరించు.

అ(చు) చూ. అగు దాకుప్రేరణార్థకం. న. క్రి. అవు. అగునట్లుచేయు, అదచు, లోబరచుకొను. కళా. పీఠి. 76. ఒకేఒక ప్రయోగం కనిపిస్తున్నది. ఇక్కడ కూడా అచు; అపహరించు అనే అర్థం చెప్పవచ్చు. పో. చూ. నాచు.

అట! చూ. అడు. వి. 1. నృత్యం. చార.విరా. 1.288; 2. మునగటం, స్నానం చెయ్యటం. హరి. పూ. 5.175; 3. క్రిడ. నృసింహ. 2.90; 4. విహారం. రామా. 3.99; 5. నువ్వులు చెరకు మొ. వాటిని గానుగలో వేసి రిప్పటం. దాను. 2; 6. జూదం.

క. అట. కదలిక, క్రిడ, నృత్యం, జూదం మొ.; కొడ. అడ్. కదలు, నర్తించు; కు. అట. క్రిడ; క. అట్టు, అట్టం. కదలు, ఈగు, ఈవు, నర్తించు మొ., కదలిక, క్రిడ, నృత్యం మొ.; మ. అట్టం. కదలిక, క్రిడ, నృత్యం, నూనె తీయటం, స్నానం చేయటం మొ.; అట్టు; కో. అడ్. కదలు, నర్తించు, క్రిడించు మొ.; కొడ. ఒడ్; కొలా. అడ్. క్రిడించు; నా. అడ్.

< మూ. ద్రా. *అట్.

అటకత్తియ రూ. అటకరై. వి. నర్తకి, నటి. అటకరై రూ. చూ. అటకత్తియ. వి. నర్తకి, నటి. అటకరై వి. సిరి; ఏకంలో మనిషి తొక్కే లేదా లాగే ఏటవాలు కొయ్య; అటకాయ వి. 1. నటుడు, నర్తకుడు. ప్రదా. 1.106; 2. అటలలో నేర్పరి; 3. దొమ్మరాల, దొమ్మరాల మొ. చూపే వాడు. అటకాయ వి. సోమరి, క్రిడానపుడు. అటకాలవ. వి. క్రిడానరస్సు. పె. శకు. 1.51. అటగీము వి. విహారగృహం. అచ్చ.రా. 1.6. అటగెడ వి. తలుపురెక్కల్లో ఒకదానికి దిగించిన పంగటిలిన కొయ్య, రెండోదానికి కడలటానికి పీలుగా వున్న కొయ్యముక్కగల గడియ. అటగొట్టు(రు) వి. కూమి దున్నే గొర్రు (నాగరితో దున్నిన తరువాత విత్తటానికి ముందు పెళ్లలు నలగటానికి గొర్రు దున్ను తారు), మామూలుగా మూడు కర్రలుగల గొర్రు. అటచేడియ వి. నర్తకి, వేశ్య, నీలా. 1.40. అటడిగ్గియ వి. క్రిడా దీర్ఘిక, క్రిడాద్వైత సడదావి. రామా. 5.77. అటరిప్ప వి. క్రిడాపర్యవం, కృతకాది. అచ్చ.రా. 5.95. అటరెంవ వి. నర్తకి, వేశ్య, పరమ. 2.81. అటతో(రు) వి. ఉద్యాన వనం. చార.అర. 7.9, రామా. 3.99. అటది వి. వేశ్య

నర్తకి. క్రీడా. 223. ఆటవట్టు వి. 1. విహారస్థలం. శృంగ. 2. 2.49; 2. వానస్థానం. దీను. 3.155, వసు. 1.94; 3. క్రీడాస్థానం. వసు. 1.94; 4. నాట్యస్థానం. అటపాక వి. నర్తనశాల, నాటకశాల. అటప్రాయము వి. చాల్యం, ఆడుకునే వయస్సు. అటమాను వి. సెరె, ఏకంలో మనిషి కొక్కే రేదా లాగే ఏటవాలు కొయ్య. ఆటరి వి. నర్తకుడు, నర్తకి. అం.దా. 1.129. అటలమ్మ యా. అటాలమ్మ. అటమ్మ. వి. మకుచివాది వ్యాధి. పో.చూ. క. అమ్మై. మకుచి, అటలమ్మ మొ.; అమ్మైయుత్తు. మకుచికం పొక్కు (అడుతూ అడుతూ ఉండగా తక్కిన పిల్లలనుంచి సంక్రమించే వ్యాధి, దీని అధిదేవతనే అటలమ్మ అంటారు, ఆమె చిన్నమ్మవారు. పెద్దమ్మవారు మకుచి. అటలాట అటలు + అట. చూ. అటలాడు. వి. అట, క్రిత. అటలాడు (అటలు + అట) అ. క్రి. అడుకొను. అటవాడు వి. నటుడు. ప్రదా. 1.108, రామా. 6.18. అటవిడుపు వి. అడుకోవటానికై పిల్లలను విడిచిపెట్టటం. ఉరా. 1.137, కువర. 4.101. అటవెలది వి. 1. నర్తకి. ప్రదా. 1.57; 2. వేళ్ళ; 3. ఒకరకం పద్యం. అటాడు అ. క్రి. 1. అడు; 2. నటించు, నర్తించు; 3. నూనెతీయు. అటాలమ్మ యా.చూ. అటలమ్మ. అటమ్మ యా.చూ. అటలమ్మ.

-అట (కొన్నియెడల) అటము. వని అనే అర్థంలో కృత్యవ్యయంగానూ, తద్వికప్రత్యయంగానూ ప్రయుక్తం: పోదు- అట. పోరాట.

క. -అట. (పొరాట మొ.) తద్వికప్రత్యయం; కు. -అట; క. మ. అట్టమ.

<అడు.

-అటము ప్రత్య.; మాత్- అటము. వివాదం. భాగ. 8.320; కొట్- అటము. పెద్దకేక. నరస. 5.89; మిండ్- అటము. వ్యభిచారం. దశకు. 5.58.

అట వి. 1. పలకటం. భార.విరా. 5.182; 2. నింద, చూటు. నృసింహ. 2.90; 3. గేలి, పరిహాసం. అం.దా. 1.189.

క. అట. పలుకు, దృసి.

<అడు.

అటకడలు యా.చూ. అట్రగడలు. వి.బ.వ. దాన్యవిశేషం. అటకత్తియ చూ. అట.

అటకత్తె చూ. అట.

అటకర్ర చూ. అట.

అటకాడు చూ. అట.

అటకాయ చూ. అట.

అటకొలమ చూ. అట.

అటగడలు యా.చూ. అట్రగడలు. వి.బ.వ. దాన్యవిశేషం. అటగీము చూ. అట.

అటగెడ చూ. అట.

అటగొట్టు(ర్ర) చూ. అట.

అటంకవలమ చూ. అటంకము.

అటంకము వి. నిర్బంధం, అడ్డంకి, నిరోధం.

పో.చూ. సం. అతంక. వ్యాధి, జ్వరం, దాద, భయం;

ప్రా. అయంక. విచారం, వ్యాధి; పా. అతంక. అనారోగ్యం, వ్యాధి.

క. అతంక (అటంక). నిర్బంధం, అడ్డంకి, నిరోధం; క. అతంకమ్. వ్యాధి, భయం; మ. అతంకమ్. అడ్డు, హాని.

<సం. అతంక-.

అటంకవలమ సం. క్రి. అడ్డగించు, నిరోధించు. క. అతంకిను. అడ్డగించు, వ్యతిరేకించు.

అటచేడియ చూ. అట.

అటచిప్ప చూ. అట.

అటతెలవ చూ. అట.

అటతోడు చూ. అట.

అటదిగ్గియ చూ. అట.

అటది చూ. అట.

అటవట్టు చూ. అట.

అటపాక చూ. అట.

అటప్రాయము చూ. అట.

అటమాను చూ. అట.

-అటము చూ. -అట.

అటరి చూ. అట.

అటలమ్మ చూ. అట.

అటలాట చూ. అట.

అటలాడు చూ. అట.

అటవాడు చూ. అట.

అటవిడుపు చూ. అట.

అటవెలది చూ. అట.

అటాడు చూ. అట.

అటాడుట చూ. అట.

అటార్నె వి. వార్నెకాడు; బండి పోలు కాడును జవ్వాలు మొకుకు అతికేకాడు.

అటాలమ్మ చూ. అట.

అట పో.చూ. అడుచు. వి. 1. అడుపు, చెప్ప, వ్రేటు, నిర్వ. 7.52, భార. అను. 5.10; 2. కురుపు మొ. వాటిమీద నొక్కినట్లు కలిగే దాద. భార. కర్ణ. 1.218.

క. అడి. కొట్టటం, చెప్ప; క. అట. చెప్ప, వ్రేటు, గారిచెప్ప; మ. అడి.

<మూ.ప్రా.* అట్-.

అట వి. 1. నైచ్యం, లోకువ. వి. పు. 8.86; 2. (కెరటం) తగ్గటం. ఉ. హరిశ్చ 2.128.

క. అట్. చెడలిపోవు, అరిపోవు, చల్లబడు, తగ్గు; క. అట్టు. ఉపశమింపజేయు, తొలగించు; మ. అట్టుక. చల్ల బరచు, ఉపశమింపజేయు. ఇదికూడ అటాకు అనిన్న మే కావచ్చు.

అటపోటు వి. 1. దుఃఖం, ఆకలి; 2. నముద్రప కుంగు పొంగు; 3. శరీరంలోపోటు, పొడుస్తున్నట్లు నొప్పి. అటపోటు వి. నముద్రప కుంగుపొంగులు. ఉ. హరిశ్చ. 2.128.

అటపోటు చూ. అట.

అటవ్య వి. భూమినుంచి కవిశీలనన ఉప్పు.

అటవోడు చూ. అటవీ.

అటవారము పో.చూ. అయవారము. వి. దివాలనం.

అటే చూ. అటే.

అటే చూ. అటే. క్రి.వి.వి. ఎక్కువ, దాగా (వాడికి అటే తెలియదు).

అట్టాశీత్రంభం వి. ఎనిమిది పంకలస్తంభం.

నం. అట్ట-ఎనిమిది; ప్రా. పా. అట్ట, హిం.గు.మరా.

ఉ. అర్. ఎనిమిది, సిం. అర్.ఎనిమిది; సింహ. అట;

క. అట్ట. ఎనిమిది.

<ఉ. అర్.

అట్రగడములు చూ.చూ. అట్రగడలు. వి. దాన్యవిశేషం.

అట్రగడలు చూ. అట్రగడములు. అట్రగడలు, అట్రగడాలు, అట్రగడలు, అట్రగడలు; పో.చూ. అట్రగడ్లు. వి. బ.వ. దాన్యవిశేషం.

అట్రగడలు చూ.చూ. అట్రగడలు. వి. దాన్యవిశేషం.

అట్రగడ్లు చూ.చూ. అట్రగడ్లు. వి. దాన్యవిశేషం.

అట్లమ్మ చూ. అట.

అట్లడు చూ.చూ. అట్లడు. వి. దుర్బాధుడు.

అట్లడు చూ. అట్లడు. వి. నీచుడు; అట-ల-వాడు అనుదానికే సంక్షిప్తరూపం.

అత్తకమ్మ వి. దాన్యాదుల కొలత; నాలుగు కుంచాల ప్రమాణం, కూము.

నం. అత్తకమ్మ, పరిమాణ విశేషము, కూము-నాలుగు కుంచాల కొలదిది.

<నం. అత్తకమ్మ.

అడ! చూ. అడ.

అడ!- చూ.చూ. అడు!, అడు!. నమాన పూర్వపదంగానే ప్రయత్నం. వి. శ్రీ. (అడ-, మగ-); వి. శ్రీ సంబంధి.

అడఅలికమామిడి చూ. అలికమామిడి. అడకండ్లది వి. పిరికిది. అడగూతురు (-కూతురు) చూ.చూ. అడుకూతురు.

వి. శ్రీ. అడతనము వి. శ్రీశ్యం, దొర్బల్యం. అడది చూ. అడుది. వి. 1. శ్రీ; 2. శ్రీ కాశిపక్షి, జంతువు. అడ

వరుచు చూ.చూ. అడుఁబడుచు, అడపాన చూ. అడిపాన.

వి. దాని, చెరికత్తె. అడపెత్తనము వి. శ్రీ అధికారం. అడ

బడుచు (-వరుచు). చూ.చూ. అడుఁబడుచు. అడబిడ్డ వి. అడుఁబడుచు. అడబొట్టి చూ.చూ. అడుబొట్టి. వి. అడుఁ

బడుచు. అడబొట్టి చూ.చూ. అడుబొట్టి. వి. అడుఁబడుచు. అడమనిషి వి.శ్రీ. అడముండ చూ.చూ. అడుముండ. వి. అధాగ్యతీవి.

అడఅలికమామిడి చూ. అడ.

అడకర్ర వి. మర వానంలో తగిరించే రంధ్రంగల వానం.

అడకాడ చూ. అడ.

అడగూతురు చూ. అడ.

అడంగి- చూ. అడు!. చూ. అడంగి. వి. అడలక్షణాలుగల. క..అడంగి. శ్రీ; కు. అడ, పిరికి.

<అడ+నం. అంగి. అడదాని లవయవాల్సాంటి అవ యవాలు కలవాడు.

అడంగిఅబ్బన్న వి. అడలక్షణాలుగలవాడు. అడంగి మాటలు వి. బ.ప. అడలక్షణాలుగల మాటలు. అడంగి రేకలవాడు అడంగివాడు. అడంగిలెంక చూ. అడంగిలేక. వి. అడంగివాడు. అడంగిలేక చూ.చూ. అడంగిలెంక. అడంగి లేకవాడు వి. అడంగివాడు. అడంగులు చూ. అడంగులు. వి.బ.ప. శ్రీలు. వరాహ. 11.103.

అడంగిఅబ్బన్న చూ. అడంగి.

అడంగి మాటలు చూ. అడంగి.

అడంగిరేకలవాడు చూ. అడంగి.

అడంగిలెంక చూ. అడంగి.

అడంగిలేక చూ. అడంగి.

అడంగిలేకవాడు. చూ. అడంగి.

అడంగులు చూ. అడంగి.

అడచామంతి వి. అడవిచేమంతి (Helicteres isora).

అడతనము చూ. అడ.

అడది చూ. అడ.

అడవరుచు చూ. అడ.

అడపాన చూ. అడ.

అడపెత్తనము చూ. అడ.

అడబడుచు చూ. అడ.

అడబిడ్డ వి. అడకర్ర.

అడబిడ్డు వి. పిడచలమీద తిరిగే ఇనుపబట్టి, రేటుచుట్టు.

అడబిడ్డ చూ. అడ.

అడబొట్టి వి. తెల్లబొట్టి (Ehretia laevis).

అడబొట్టి చూ. అడ.

అడబొట్టి చూ. అడ.

అడమనిషి చూ. అడ.

అడమానము చూ. అడమానము. వి. రాకట్టు.

అడముండ చూ. అడ.

అడలంకి వి. అడకర్ర.

అడవట్టు వి. ప్రభువు, అధికారి. గోమంగుల అడవట్టెన పీఠ చోడవై గ్రావనశ్రీష్టి. క 11.10.69, క. 1094.

అడవానం వి. అడకర్ర.

అడకామరి వి. అడచామంతి (Helicteres isora).

అడాడ చూ. అడ.

అడారి వి. అడంగి.

<అడు.

అడాలు చూ. అడాలు. వి. వృక్ష విశేషం అడియాలు చెట్లు.

పో.చూ. క. అడలు. కంచె వెయ్యటానికి ఉపయోగించే పొద; మొదట్లో బెజిల్ నుంచి నచ్చి ఇప్పుడు మన

దేశంలో సర్వసాధారణంగా ఉపయోగించబడుతున్నది (Jatropha curcas).

అడి! వి. అవది, హద్దు

క. కు.త.మ. అణ, అవది, హద్దు.

అడి! వి. గానుగపెట్టె.

అడి! చూ.చూ. అడి! వి. నూది.

అడి! చూ.చూ. అడలు. వి. ఒక జాతి బాతు.

అడిక చూ. అడు.

అధికవడు చూ. ఆదు².

అధికొను చూ. ఆదు².

అధికదలు వి. బాలక్రీడా విశేషం.

అధికోలు¹ చూ. ఆదు².

అధికోలు² వి. కప్పం, పన్ను.

క. అట్టెక్కోల్. శిస్తు, కప్పం; అట్టె. ఏకేట.

అధిగ వి. బండి చక్రంలోని నిలుపు పట్టె.

క. అడికె, అడిగ. కదలు; కు. అడెవుని. కదలు.

కంపించు; క.ను. అట్టం. కంపం.

అధిగనట్టం వి. ఏడుకోలు, చక్రం, దోనెమొట్టు పోగా మిగిలిన బండి చక్రం.

అధిగనట్టం చూ. అధిగ.

అధికవృద్ధివాడు చూ. ఆదు².

అధికవృ చూ. ఆదు².

అధితి రూ.చూ. అధితి. వి. కొలత, సమూహ.

అధిపావ చూ. ఆద².

అధిపోషికాను చూ. ఆదు².

అధిపోషికానుట చూ. ఆదు².

అధినంగమ్మ పో.చూ. ఆదు. వి. ఆదంగివాడు.

అధు¹ అ.క్రి. 1. చరించు, కదలు. భార.ఆది. 5.170;

2. మునుగు, స్నానంచేయు. భార.ఆది. 7.41;

3. నర్తించు. భార. నదా. 2.31; 4. (అవయవాదులు

స్వకార్యాధో) ప్రవర్తిల్లు. భార.ఉద్యో. 4.150;

5. నంచరించు, తిరుగు, విహరించు. భార. దీప్య.

3.355; 6. క్రీడించు. భార. కర్ణ. 1.34; న.క్రి.

నరిపిచేయు. భార. 1.22; ఆవ్య. కొన్నివచాలకు అను

ప్రయుక్తమయ్యే రాకూర్పాదక ప్రత్యయం: ముద్దులాడు, కొనియాడు.

క. అడు. కదలు, ఈగు, క్రీడించు, నర్తించు, జలక్రీడ లాడు; కు. అడుని. కదలు, ఈగు, వదకు; క. అడు. ఈగు, నర్తించు, జలక్రీడలాడు; మ. అడుక. కదలు, ఈగు, కంపించు, నర్తించు, తీర్థమాడు; అట్టుక. ఈగు, నూనెతీయు, వేలాడు, పారక్రాలు; కోట. అడ్. కదలు, కంపించు; కొద. ఓడ్, ఓట్; కువి. అడినై. కరిగించు; కొలా. అడ్. కదలు, కంపించు, నర్తించు; అడ్. క్రీడించు.

<మూ.ద.ద్రా. *అడ్-.

అధు² న.క్రి. 1. పలుకు, వచించు, చెప్పు. భార. దీప్య.

3.31; 2. నిందించు, దూరు. భార. నదా. 1.21;

3. నువ్వులు మొ. వానిని యంత్రంలో నలుగునట్లుచేయు.

భార. 1.22; 4. ఆను, పాడు. విక్ర. 8.62.

క. అడు. ఆను, పలుకు, నిందించు; పో.చూ. అల్. అరచు; అలిను. వినిపించు, అరచు; క. అడు. చెప్పు; పో.చూ. అలు. ద్వనించేయు, అరచు; కొలా. అడ్. మాట్లాడు.

<మూ.ద.ద్రా. *అడ్-.

అధిక వి. 1. భాన, ప్రతిష్ఠ. శివరా. 3.77; 2. నింద,

పవవాదం. వను. 1.107. అధికవడు అ.క్రి. దూరువడు,

నిందవడు. బై. దా. 8.114. అధికొను రూ.చూ. ఆదు

కొను. న.క్రి. నిందించు. అధికోలు¹ వి. నింద. హంస.

5.267. అధికవృద్ధివాడు వి. చెప్పిన ప్రకారం చేసేవాడు.

అధికవృ అ.క్రి. మాటకవృ, ఒక మాట చెప్పి మరొకటి

చేయు. అధిపోషికాను అ.క్రి. నిందించు, దూరు. అధిపోషి

కొనుట వి. నిందించటం, తిట్టటం. అధుకొను రూ. అధికొను

న.క్రి. 1. చెప్పు, పలుకు. కుచేల. 143; 2. దూరు,

నిందించు. వార్త. 3.57. అధుగోలు వి. ఒప్పందం. అధుట

వి. క్రీడ, ఆట.

అధు³ పో.చూ. నాడు, నాలు. న.క్రి. నాలు, గుచ్చు. భార.

క్రొ. 4.129, 189.

క. నడు, నెడు. గుచ్చు, నాలు; నాలు, నాండు.

కొచ్చు, గుచ్చుకొను; కు. నడు, నాలు, నాలుని.

కొచ్చు, గుచ్చుకొను; క. నడు. నిలుపు, నిలబెట్టు;

నాట్టు. నాలు, గుచ్చు; మ. నడుక, నాట్టుక.

కోట. నడ్.

నాడులో సవారలోపం. చూ. నాడు, నాలు.

<మూ.ద.ద్రా. *నాడ్- అ.క్రి.; *నాడ్- న.క్రి.

అధుగవృ వి. మిరప మొక్కలు మొ. వాటి గుంట.

అధు⁴ రూ.చూ. ఆదు¹. విజ. శ్రీ సంబంధి.

అధుకొరి వి. శ్రీ హక్కు, శ్రీ హక్కుపాతకం.

అధుచందము రూ.చూ. ఆదుచందము. వి. ఆదరూపు.

శ్రీ వేషం. అధుకోడు రూ.చూ. ఆదుకోడు. వి. 1. కోడ

బుట్టినది, పోదరి; 2. శ్రీ సహాయం. అధుది రూ.చూ.

ఆదుది. వి. శ్రీ. అధుదిర్థ రూ.చూ. ఆదుదిర్థ. వి.

1. కూతురు; 2. భర్త పోదరి. అధుమాటలు వి. శ్రీ

మాటలు, శ్రీ మాటలవంటి మాటలు. అధుముండ రూ.చూ.

ఆదుముండ. వి. సీత శ్రీ, అధుమొర రూ.చూ. ఆదుమొర.

వి. ఆదుదాని మొర. అధువీడు వి. ఆదకారు, వీడులు

చేసి ఈడు.

అధుటలు వి. ఒక రకం చెట్టు. పృథుక వృక్షం.

పో.చూ. నం. అధకి. కంది, అదవి కందికిగ; ప్రా.

అధశు. అదవిచెట్టు.

అధుకొట్టబాగలు చూ. అధకొట్ట. వి. వక్కలు.

అధుకొను చూ. ఆదు².

అధుకొరి చూ. ఆదు¹.

అధుగవృ చూ. ఆదు².

అధుగోలు చూ. ఆదు².

అధుట చూ. ఆదు².

అధుచందము చూ. ఆదు⁴.

అధుకోడు చూ. ఆదు⁴.

అధుది చూ. ఆదు⁴.

అధుదిర్థ చూ. ఆదు⁴.

అధుమాటలు చూ. ఆదు⁴.

అధుముండ చూ. ఆదు⁴.

అధుమొర చూ. ఆదు⁴.

అధువరి రూ.చూ. అభవరి. వి. అలంగం, వప్రం.

క. అభువేరి. చుట్టూ అగర్తగల కోటగోగ; అభ్యురి.

పో.చూ. ఆటో.

అనువాద రూ.చూ. ఆటో. వి. బ.వ. ద్రావిడ ప్రబంధ కర్తలగు వన్నెందుగురు విష్ణురత్నలు.

అనువాద రూ.చూ. ఆటో. వి. ద్రావిడ ప్రబంధ కర్త. శ్రీ.శ. 719-755. అపదనకర కావనం.

అనువాద రూ.చూ. ఆటో. వి. బ.వ. ద్రావిడ ప్రబంధ కర్తలగు వన్నెందుగురు విష్ణురత్నలు.

అనువాద రూ.చూ. ఆటో.

అడో వి. ఆరెహాన (Barhinia pccemosa).

అడో వి. కాకినాడలో ఒక కాగం, చాపు. ఆం.దా. 2.188.

క. హాళి, పోకపట్ట, కాగిరం, వస్త్రకంఠాని వల, ఆకు.

మొ.; కు. పోలమీ; క. పోలై; మ. పాము, పోల.

<క. హాళి; 'హ' రోపం.

అడెల రూ.చూ. ఆగడపలు. వి. బ.వ. 1. మేమమాల.

ఆం.దా. 1.78; 2. మెట్టుమెట్టుగావున్న ముప్పై దొండలు.

ఆగడపలులో 'గ' రోపం.

అడెల రూ.చూ. ఆడెలు. వి. 1. గుడ్లగూడ. నుద. 3.194;

2. ఒక జాతి దాకు; 3. కోక ఆడించే ఒక జాతి పక్షి.

అడెల రూ.చూ. ఆగడపలు. వి. బ.వ. ముప్పై దొండలు (అడెలయొక్క సంక్షిప్త రూపం).

అడెల రూ.చూ. ఆడెలవిట.

అడెల రూ. ఆడి, అడెలు. వి. ఒక జాతి దాకు. మార్క. 2.8.

సం. అడి, ఆలపక్షి; అడి, అడి; ప్రా. అడి.

ఒక జాతి పక్షి, ఒక జాతి చేప;

క. అడెలు, గుడ్లగూడ; అందెగ; పో.చూ. క.

అందె; పో.చూ. మ. అంత, విషజంతువు.

<ఆడి(కి)-ఎలు; చూ. పొట్టిలు, కోడెలు, కాచెలు మొ.

అడవట్టు చూ. అడవ.

అడవ రూ.చూ. అడవ. వి. బ.వ. దాన్య విశేషం, ఆరిగలు.

అడవట్టు రూ.చూ. అడవట్టు. వి. ఒక రకం దాన్యం వందే పొం.

అడవ రూ.చూ. అడవ. వి. ప్రభువు: విన్నగనాద్యుని. విష్ణు. ద.హం.కా. 4.1800.

అడవ రూ. అడవ. వి. ప్రభువు: విన్నగనాద్యుని. విష్ణు. ద.హం.కా. 5.16.

క. అలమ, అలమ, అలమ. పాలకుడు; అల

దారి. ప్రభువులు; క. అలవాన్. ప్రభువు, యజమాని;

అలవార్; మ. అలవార్. ప్రభువు, యజమాని; కోట.

అల. పాలించు; కాద, కిల్. పాలించు.

<క. అలవాన్.

అడంగి రూ.చూ. అడంగి. వి. శ్రీ.

అడంగులు రూ.చూ. అడంగులు. వి. శ్రీలు.

అడంగులు చూ. అడంగి.

అడంగిగామ చూ. అనతి, కానకుడు.

అడము వి. మాంసరసం. ఆం.దా. 2.252.

పో.చూ. క. అడగు. మాంసం; క. మ. అడము.

దారు;

<క. అడమ్; <మూ.ద.ద్రా. *అడ్-అమ్.

అడి రూ. అడి. వి. 1. గుండన. దార.విదా. 5.386;

2. గుండని ముక్కం. విశ్ర. 1.50.

క. అణి<అడి. గుండని; క. అడి. వలయం;

మ. అడి. గుండన.

<మూ.ద్రా. *అడ్.

అడిపూన వి. ముక్కం. కళా. 3.4. చక్కద 'అడి' అనేది

అణి శ్రేష్ఠార్థంలోగాని, ముక్కచిప్పలో ముక్కం

ముక్కాంగం కాబట్టి, అణి ముక్కాంగమనే అర్థంలోగాని

వాడబడి వుండవచ్చు.

అడి విద. ప్రశస్తం, శ్రేష్ఠం. ఆం.దా. 3.15, యయా. 4.81.

క. అణి, అణి, అణ్ణి, అణ్ణి. శ్రేష్ఠత్వం, ఆదిక్యం;

ఉత్కృష్టత; క. అణి.

<మూ.ద్రా. *అడ్.

అడి రూ. అడి. వి. మర్కం, ఆయువుపట్టు.

అడికాదు వి. ఆప్తమిత్రుడు, మర్కజ్ఞుడు, గాఢమైన.

పరిశీలనాదృష్టి గలవాడు. అడిపోటు వి. మర్కావయవాల్లో

నలుపు, ఆయువుపట్టున పొడిచిన పోటు.

అడి రూ. అడి. వి. నూది, మేకు.

సం. అణి, అణి, సాయిమేకు; పా. అణి. మేకు,

సాయిమేకు, గడియ;

క. అణి. సాయిమేకు, మేకు, కచ్చిలంచు, ఆదారం,

రక్షణ మొ.; కు. అణి. మేకు; క. అణి. మేకు, ఆదారం;

మ. అణి.

<మూ.ద.ద్రా. (<) *అడ్-.

అడికాదు చూ. అడి.

అడిపాటి వి. న్వచ్చమైన నీరు. శృం.నై. 6.55.

హం.ఉ. పానీ. నీరు.

<అడి+ఉ. పానీ.

అడిపూన చూ. అడి.

అడిపోటు చూ. అడి.

అడిమి వి. ఆదిక్యం, ఒజ్జబంధి.

పో.చూ. క. అణుంబ. ఆదిక్యం, గొప్పరసం;

పో.చూ. క. అణువమ్.

అడియ రూ. అడి, అనియ, అనె. వి. ద్రురుకోగం.

క. అణి. బీట; అణిబియ. వగులు, బీటవిచ్చు;

అణిసు. వేడికి బీటవిచ్చు; కు. అణి, అరికాళ్లలో వచ్చే

చర్మవ్యాధి; క. అణి. వుండుమొన; మ. అణి. కురువు

కురువు.

అమృత; <క. అడి.

అడియము రూ.చూ. అడియము. వి. 1. గ్రామం; 2. మాగాడి

చూమి; 3. సరిహద్దు.

అడి రూ.చూ. అడి. వి. మర్కావయవం.

అడి రూ.చూ. అడి. విద. గుండని. కృష్ణ.శ. 16.

అడి రూ.చూ. అడియ. వి. దద్దురు, దొబ్బ. ఆం.దా. 2.181.

అడిమి చూ. అడి. 1. మంచి వంశం; 2. పశువులు మొ;

వాటి మంచి సంప్రదాయం, మంచి కులం.

పో.చూ. నాదేము, నాదేము మొ.

అదేము² చూ. అదేయము. వి. రాష్ట్రం, దేశం. ఆం.దా. 2.7.

పో.చూ. క. మాగణి, మాగణి. జిల్లాలో గానీ
రాలూకాలో గానీ ఒక ప్రాంతం; పో.చూ. తు. మాగణి;
పో.చూ. క. మాకాణిమీ. జిల్లా, రాష్ట్రం, రాలూకాలో
కాణిమీ. జిల్లా, రాష్ట్రం. రాలూకాలో ఒకే కరణంకింద
ఉన్న పెక్కు గ్రామాలుగల ప్రాంతం.

నం. అణి. ఇంట్లో మూల, నరిహద్దు;

ఒ. అణి. నరిహద్దు; హిం. అణి.

<నం. అణి-.

అంట్ల చూ.చూ. ఆంక్ష. వి. వెరి. బహిష్కారం.

అండ్ చూ.చూ. హందా. వి. పెద్ద పాత్ర.

అండా చూ.చూ. హందా. వి. పెద్ద పాత్ర.

అందారి వి. శైవుల పేర్లకు చివర చేరే ఒక గౌరవ వాచక
ప్రత్యయం. బసవ. 4.965 వం.

క. అందారి. పాలకులు, యజమానులు; అందే, శైవ
పరివ్రాజకుడు; క. అందారే. (గౌరవ మాత్రం. బ.వ.
యజమాని, ప్రభువు, దేవతలు; అంటు. పాలకుడు; పో.చూ.
అల్వారే. పరమప్రభువు, భగవంతుడు; మ. అంటి.
నన్యానీ, సుబ్రహ్మణ్యస్వామి భక్తుడు.

<మూ.ద్రా. *అణ్-ట్. ఆర్ (<*అణ్-ట్-).

అణ్ణ చూ. ఏణ్ణ. వి. సంవత్సరం.

<ఏణ్ణ.

అండుమారి చూ.చూ. ఆదారి.

అణ్ణవాణ్ణ చూ.చూ. అన్నాదు. వి. ద్రావిడ ప్రబంధకర్తలు.

అండ్రిస్ వి. 1. గారాబంగా పెరిగే పిల్లలు చేసే అల్లరి;
2. సంతోషం.

ఒ. ఒండెరా. పొరువం, సాహసం; పో.చూ. అంటు.
పొగరుదోకుతనం, ఉద్రేకం;

క. అన్దు. హుద్దిగా నిండిన, విస్తరించిన, అంతరించిన,
అగ్ర. విస్తృతి.

అడుది చూ.చూ. అడుది. విరళప్రయోగం. వి. శ్రీ. కాగ. 9.408, ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 2407.

అడు చూ. అడు. అ.క్రి. 1. చాలు. కాళ. 3.265; 2.
కాకు, ఓర్పు. ప్రవా. 2.59; 3. నమ్మిగానుండు.
యయా. 1.94.

క. అట్. చాలు, నమర్చుచు, కాకు, ఓర్పు; క.
అట్టు, చాలు, ఓర్పు, భరించు. అట్టారే. నమ్మితిమైన;
అట్ట. విశాలమైన, మేలైన; మ. అట్టుక. వృద్ధిపొందు.

<మూ.ద్రా. *అట్ట-.

అడుది చూ. అడు. అటి రావటం, సరిపోవటం.

అడుమాటు వి. కలగలుపు.

అడుది చూ. అడు.

అడుమాటు చూ. అడు.

అడారి చూ. అడు¹.

అడారు చూ.చూ. అడారు. వి. వృక్ష విశేషం.

-అడి పో.చూ. -అడు¹. అవ్య. కొన్ని బహువచనాంతాలకు
శ్రీకృష్ణుడో వచ్చే మకుటార్థక ప్రత్యయం. వగలాడి,

కులుకులాడి మొ.

క. -అడి, -అలి. అడటం, చెయ్యటం అనే అర్థం వచ్చే
నామాంక ప్రత్యయం. ఓదాలి. చదువరి; జూదాలి.
జూదరి; పో.చూ. క. -అట్టి. శ్రీలింగ, వి.వ. నామాంక
ప్రత్యయం; -అల్. శ్రీలింగం. వి.వ. నామ క్రియాంక
ప్రత్యయం.

<మూ.ద్రా. *అడ్.

అడు¹ చూ. అడు², అడు³. పో.చూ. అడు. వి. శ్రీ నంబింది.

పో.చూ. క. అట్టి. శ్రీ; -అల్. శ్రీలింగ వి.వ. ప్రత్య
యం; గోం. అల్. శ్రీ; కుణ. అస. శ్రీ; కువి. అజ.
శ్రీ; అడి. దార్య.

<మూ.ద్రా. *అండ్- < *అణ్-ట్-.

అడుది చూ.చూ. అడుది. వి. శ్రీ. కాగ. 9.408, ద్వి.
హరిశ్చ. ఉ. 2407. అడారి చూ. అడుమారి. వి. శ్రీ
లక్షణంగల; వి. అడంగివాడు క. అట్వారి. మగ
లక్షణాలుగల అడది, మగరాయుడు, గయ్యాళి. అడుకట్టు
చూ.చూ. అడుగట్టు. వి. శ్రీ వస్త్రధారణ వద్దతి. అడు
కూతురు చూ. అడకూతురు, అడుగూతురు. వి. శ్రీ.
అడుగుటి వి. యోని. అడుగట్టు (-కట్టు) చూ. అడుకట్టు
వి. శ్రీ వస్త్రధారణ వద్దతి. భార.విరా. 1.228. అడుగొప్పు
(-కొప్పు). వి. కూతురు. రాజవా. అడుగూచి (-కూచి).
వి. గయ్యాళిది. కక. 3.20. అడుగూతురు (-కూతురు).
చూ.చూ. అడుకూతురు వి. శ్రీ. శివ.సా. 417. అడుగొల
(-కొల) చూ. అడుకొల. వి. 1. శ్రీ హత్య. ద్వి.ప్రభు.
2.81; 2. శ్రీహత్యా పాతకం. అడుచందము చూ. అడు
చందము. వి. శ్రీ చూపు. భార.విరా. 1.281. అడుకోడు
చూ. అడుకోడు, అడుదోడు. వి. 1. సోదరి; 2. శ్రీ
సాయం. అడుదారి చూ. అడుమారి. చూ. అడు¹. వి. శ్రీ.
అడంగియైన; వి. అడంగివాడు. క. అణ్మారి. వుండ్ల
గల శ్రీ. అడుది చూ. అడది, అడుది. వి. శ్రీ. అడుదొంగ
వి. దొంగయైన అడుది. హరిశ్చ. 5.182. అడుదొంగము
(-తనము) వి. 1. శ్రీకృష్ణ. శ్రీ లక్షణం. భార.విరా.
1.288; 2. బలహీనత. అడుదోడు (-కోడు); చూ.చూ.
అడుకోడు. వి. 1. సోదరి, సోదరిత్వం. మను. 4.87;
2. శ్రీ సాయం. అడువట్టి వి. అడవిల్ల. భార. 5.40.
అడువడుచు చూ.చూ. అడువడుచు వి. చారిక. అడుపావ
వి. చారిక. అడుపిల్ల వి. చారిక. అడువట్టువు వి. 1.
సోదరి; 2. అడవనృ. అడుదడుచు చూ. అడవడచు, అడ
బడుచు, అడువడుచు. వి. 1. కూతురు. రా.వి. 1.88;
2. భర్త సోదరి. అడువిడ్డ చూ. అడువిడ్డ. వి. 1.
కూతురు. కాళి. 2.58; 2. భర్త సోదరి; 3. చారిక.
అడుబీట వి. అడుజారి బీర. హంస. 4.10. అడుబొట్టి
చూ. అడబొట్టి, అడబొట్టి, అడుబొట్టి. వి. భర్త సోదరి. అడు
బొట్టి చూ.చూ. అడుబొట్టి. వి. భర్త సోదరి. అడుముండ
చూ. అడముండ. వి. నీలశ్రీ. అడుమొత్తము వి. శ్రీ నమూ
హం. భార. శ్రీ. 2.178. అడుమొత్త చూ. అడుమొర వి.
అడుదాని మొట్ట. మను. 4.66. అడుదెడుచు (-వడుచు).
వి. 1. కూతురు. రాజవా. 1.88; 2. భర్త సోదరి; 3.

అధ్యమైతి చూ. ఆధ్య!
అత. యా. చూ. హా. నీ. పన్నె కట్టెటవ్వదు ఇద్దరు మద్య
పుల్లలను నమంగా ఒత్తే కొయ్యబిళ్ళ
అత్తరము. యా. చూ. అత్రము.
అతగాడు. చూ. ఆ.
అతడు. చూ. ఆ.

సం. అధి-. ఆలోచన, శ్రద్ధ, మనోవ్యథ; ప్రా. అహి.
వ్యాకులత, దాద, మనోవ్యథ; హిం.పార. యాద్;
మూ. అధి. వ్యధ, వ్యాకులత; యాద్, యాది. జ్ఞప్తి.

ఆద < సం. ఆర్కన్.

ఆదమణచు అ.క్రి. 1. నిర్వహారంగా ఉండు. దార.సా. 1.51; 2. మైమరచు, స్మృతిదప్ప, వివశత్యమొందు. అము. 4.186. ఆదమణచు వి. పరాకు, విమరిపాటు.

ఆద² వి. పచ్చగా ఎరిగిన పైరు

ఆద³ దూ.చూ. ఆదా.

ఆదట¹ వి. 1. ఆనత్తి అనేక్ష. దార.ప్ర. 2.9; 2. ప్రేమ, అనురాగం. విజ్ఞా. పృవ. 141; 3. భక్తి. మార్క. 7.22; 4. వాత్సల్యం, దయ. రం.రా. ఉ. 73; 5. సంకృప్తి. హరి.పూ. 7.91; 6. దర్శం.

సం. అదర. గౌరవం, శ్రద్ధ, ఇబ్బంది; ప్రా. అదర, అయర. గౌరవం; అతల్లి. స్వప్రయోజనం; పా. అదర, అదరలా. గౌరవం; నే.హిం. అదర్. గౌరవం. ఒ.గు. మరా. అదర.

ఆదటవోపు -పో.క. అ.క్రి. కనియు, తృప్తిసొండు. దార. ఆది. 4.144.

ఆదట² అవ్య. 1 తరువాత, అనంతరం. ఉదా. 2.288; సానంద. 1; 2. చాలా దాగా, పూర్తిగా.

క. అదలె. ముఖం, ఆదిముఖ్యం అదమి, అపకల; అదం. (ఆయ) + అమ్.

ఆద < అ + (ర)దల. మిదట(న్) ముంగట(న్) మె. వాటి సామ్యాన ఏర్పడి ఉంటుంది.

ఆదటవోపు చూ. ఆదట.

ఆదమణచు చూ. ఆద¹.

ఆదమణచు చూ. ఆద.

ఆదరబాదర దూ.చూ. ఆదరాబాదరా. వి. కొందర, తొట్రు పాటు.

ఆదరబాదరా దూ. ఆదరబాదర. వి. కొందర, తొట్రుపాటు (దృశ్యనుకరణ శబ్దం).

ఆదరబాదరాగా క్రి.విణ. కొందరగా, తొట్రుపాటుగా. ఆదరబాదరాగా చూ. ఆదరాబాదరా.

ఆదరికము వి. దీక్ష. బసవ. 1.8.

క. అదరిక. గౌరవించేవాడు, అవసరానికి అడుగునే వాడు.

< సం. ఆదర - + తె. ఇక.

ఆదరువు వి. ఆదారం, ప్రాప్త. కృష్ణ. 4.84, గీతా.వి. 2.128.

సం. అధార. ఆదారం; ప్రా.పా. అధార; నే.హిం. అధార; ఒ.గు.మరా. అధార,

క. అధార; కు. అదార. క. అతరువు; మ. అదరమి, అదరవు.

; < సం. ఆధార-.

ఆదరిబాదరి పో.చూ. ఆదరాబాదరా. దూ. ఆదాబాదా. వి. కొందర, తొట్రుపాటు.

కుమా. అద్దాబద్దా. మార్పు, పరివర్తనం; నే.హిం. అదల్ బదల్; ఒ. అదలాబదలా; గు. అదలా బదలి; మరా. అదలాబదల; ఉ.పార.అర. అదల్ బదల్, అద్లాబద్లా. ప్రత్యామ్నాయం, మార్పు ఒక వస్తు

విద్వి మరియొకటి పచ్చుకొనుట;

పో.చూ. క. అదలుబదలు; ప్రా. అదలిబదలి.

< ఉ. అదర్ బదర్.

అదా దూ. ఆద³. వి. ఆదాయం, రాబడి, లాభం.

హిం.ఉ. అదా. దాకీ లేకుండా తీర్చివేయటం, దాకీ లేకపోవటం, పరిశుద్ధం.

< ఉ. అదా.

అదాపరచుట వి. చెల్లించటం, అప్పు మొ. తీర్చటం.

అదాపరచుట చూ. ఆదా.

అదాబాదా దూ. చూ. అదలదాదల. అవ్య. కొందరగా, తొట్రుపాటుగా.

అదాబి వి. నమస్కారం, గౌరవం.

నే. అదబ్. గౌరవం, భయం; హిం. అదాబ్.

ఆదారాలు, నమస్కారం; మరా. అదబి. గౌరవం;

అదాబి. నమస్కారం; ఉ. అదాబ్. ఆదారాలు,

మర్యాద, సౌశీల్యం, నమస్కారం, గౌరవం పార.

అదాబ్. మంచిఅలవాట్లు, నరకస్వభావం అర. అద్బి.

సౌశీల్యం;

క. అదాబి. గౌరవం, నమస్కారం.

< ఉ. అదాబ్.

అదావతు దూ.చూ. అదావత్. వి. ద్వేషం, శత్రుత్వం.

అది¹ వి. 1. నుగుణం, విధి; 2. చైతన్యం; 3. గుర్తు, జాడ.

అది² దూ.చూ. అదితి. వి. 1. కొలత; 2. నమూనా.

అది³ నమాసాద్లో పూర్వవదంగా అర్థవిపరి. కల్గిస్తూ ప్రయుక్తం. విణ. మొదటి.

సం. అది. మొదలు; ప్రా. మహా. అ.చూ. పా. అది-.

< సం. అది-.

అదిఅంధ్రులు వి. బ.వ. అంధ్రులలో మొదలైనారు, హరిజనులు. అదివెలమలు వి. బ.వ. వెలమలలో ఒక తెగ.

అదిఅంధ్రులు చూ. అది³.

అదికొను దూ. అదిగొను. అ.క్రి. మొదలిడు, ఎదుర్కొను, నడుపు, మీదపడు, ఎదురుపోవు. దార.విరా. 5.73,

ప్రోణ. 5.308.

క. అతి. అశ్వగతి విశేషం, శేచికం.

< అది³ - కొను.

అదిగొను దూ.చూ. అదిగొను. అ.క్రి. ఎదుర్కొను. ఉ.హా. 5.251.

అదివెలమలు చూ. అది³.

అదీకము వి. లాభం.

సం. అదిక- ఎక్కువ.

< సం. అదిక-.

అదుకామ అ.క్రి. 1. కమ్ము. రామవ. 4.147; 2. ప్రాపగు, ఆదారమగు. చంద్రా. 4.176.

అదుర్గా వి. భయం, బాధ, దుఃఖం, కలూర్తి.

సం. అతురలా.

మరా. అజుర్లా అజుర్లా. విచారకరం; అజుర్దగి.

విచారం ; ఉ. అజర్గ. విచారకరం ; అజర్గి. దాద, అవద, దుఃఖం ; అజర్గహ ; పార, అర్దుర్దా, అర్దుర్దా.

< ఉ. అజర్గ.

అదృష్టవదుట వి. ఇబ్బందిపడటం, తొందరపడటం. అదృష్టవదుట చూ. అదృష్ట. అదూడ చూ. ఆ³.

అదొండ చూ.చూ. అరుదొండ (Capparis zeylamica).

అద్రెగాణము వి. 1. పెద్దగా అరచి మోసగించటం ; 2. అన్యాయం.

అవ¹ వి. 1. ఒట్టు, తోడు. దార.ద్రోణ. 2.311 ; 2. అజ్జ, ఉత్తరువు. కాశీ. 4.37 ; 3. ప్రమాదం. చెన్న. 3.428. 4. సాక్ష్యం. శృం.వై. 3.144 ; 5. కోపం. రాదా. 3.89.

నం. అజ్జా. ఉత్తరువు, అదేశం, అనుజ్ఞ ; ప్రా.పా. అణ, అణ్ణా ; అవ. అణ ; హిం. అన్ ; గు. అణ ; సిం.మరా. సింహ. అణ ;

క. అణె ; కు. అజ, అణై. అజ్జ, ప్రమాదం, ఒట్టు, నత్తం ; మ. అణ.

< ప్రా. అణా.

అవపెట్టు న.క్రి. 1. అజ్ఞాపించు. ప్రబోధ. 3.39 ; 2. వేడు. వేంక.శ. 108. అవపాడుచు చూ. అనవాడుచు. న.క్రి. అజ్ఞాముద్రవేయు. కళా. 3.193. అవపాడుచు చూ.చూ. అనవాడుచు. న.క్రి. 1. అజ్జపెట్టు. హరిశ్చ.ఉ. 1612 ; 2. ఒట్టుపెట్టు. వల్నా. 2. అవనైచు అ.క్రి. ఒట్టు పెట్టుకొను ; న.క్రి. ఒట్టుపెట్టు. దోష. 3.18. అవపాడుచు అ.క్రి. ఒట్టుపెట్టుకొను. నిరం. 2.17.

అవ² వి. గుర్తు, బాద.

పా. అన్న. విజ్ఞానం.

అవగోలుపోవు (-కోలుపోవు). అ. క్రి. మాసిపోవు, నశించు. అవవాలు¹ వి. 1. గుర్తు, అడియాలం. దార.అశ్వ. 3.95 ; 2. నంకం. (అవ²+వాలు). అవవాలువట్టు న.క్రి. గుర్తువట్టు, చిహ్నంవల్ల తెలిసికొను.

అవ³ క్రి.విద. క్రిస్తుశకవత్సరమాచకం 'అవ 1972'. Anno domini అనే లాటిన్ వదం నుంచి పోయ్యగీడు దాషలోనికి ఈ వదం చేరిఉంటుంది.

పో.చూ. క. అన్. నిర్దేశార్థక. విద. అ ;

లాటి. Anno domini. క్రిస్తుశకవత్సరంలో ;

పోయ్య. అన్. నంవత్సరం.

< పోయ్య. అణ (విజయనగర ప్రజలమా బుడతకిచు లకాగల ఒప్పందాల ద్వారా ఒడంబడికల ద్వారా ఇది తెలుగులో చేరి వుంటుంది).

అవక¹ చూ. అనెంక. అవ్య. ఇటుపిమ్మట. తరువాత.

కు. అని. అకోహ. పో.చూ. క. అ-న-క-కాల్. అయితే.

పో.చూ. అయినాక, అయినవెనుక, అవెనుక.

అవకట్ట చూ. అను¹. వి. నదికి అడ్డంగా కట్టిన కట్ట.

క. అణెకట్ట, అణెకట్టు ; కు. అణెకట్టు ; క.

అణె-క-కట్టు. అనకట్ట, అణై. గట్టు.

మూ.ద.ద్రా. అణ్-/* అణ్-.

అవగ రూ.చూ. అనబ. వి. పొలంగట్టునా, పెరళ్లలోనూ పెంచే తిగెపైరు (Bottle gourd lagemaria volgaris).

అవగోలుపోవు చూ. అన².

అవతి చూ. అన¹. వి. అజ్జ, అనుమతి. 7 శరా. రామేశ్వరం (కడప) కాననం, విశ్ర. 1.154.

నం. అజ్జిత్తి, అజ్జి ; అజ్జిత్తి. అజ్ఞాపించిన ; ప్రా. పా. అణిత్తి. అజ్జ ;

క. అణితి ; క. అణిత్తి ; మ. అణ.

< ప్రా. అణిత్తి-.

అవతియిచ్చు చూ. అనతియిచ్చు. న.క్రి. అజ్ఞాపించు.

అవతియిచ్చు చూ. అనతి.

అవవ వి. సొరపాడు.

అవవకాయ వి. సొరకాయ.

అవపెట్టు చూ. అన¹.

అవపాడుచు చూ. అన¹.

అవవి రూ. అనగ, అనవ, అనబు, అనిగం, అనిగెం, అనుగ, అనుగము, అగుగు. వి. సొరకాయ (Cucurbita lagemaria).

నం. అలాబు, అలాబుక, అలాబూ ; ప్రా. అలాఉ.

అలాఉ ; అమా. అలాఉ, అలాఉ, లాఉ ; పా.

అలాపు, అలాపూ, అలాబు, అలాబు, లాపు, లాబు,

లాబుక ; శార. అలాపూ ;

క. అలాపు, అలాపు, అణకం, అళకం.

< నం. అలాబు-.

అవవి రూ. చూ. అనవి వి. సొరకాయ.

అవవాలు చూ. అనవాలు². వి. గుర్తు.

అవవాటిపొలము వి. గట్లకగాదాల్లో ఉన్న పొలం, హద్దుల గుర్తులులేని పొలం.

అవవాయితి రూ. అనుమాయితి. వి. ఆచారం, సంప్రదాయం.

నం. అను+అయతి = అన్వాయతి. మొదటినుంచి వచ్చినది.

< నం. అన్వాయతి-.

అవవాలు¹ అన+పాలు. రూ. అనాలు. వి. మరగకాగినపాలు.

శృం. వై. 6.124.

< నాన+పాలు ; చూ. నాను.

అవవాలు² చూ. అన².

అవవాలువట్టు చూ. అన².

అవనైచు చూ. అన¹.

అవపాడుచు చూ. అన¹.

అవపావు చూ. అన¹.

అనాది రూ. ఏనాది, యానాది, యేనాది. వి. దక్షిణదేశంలో ఒక తెగవారు.

క. ఏనాతి. రాజు మంత్రికిచ్చే బిరుదం, సేనాని, సైనికుడు, యోధుడు ;

నం. సేనాధిప-?, సేనాధినాథ ; ప్రా. సేనా హిత్తై ; పా. సేనాపతి.

? < నం. అనాది-. అదితెలియని, పురాతనమైన.

అవలు చూ. అనవలు'. వి. మరగ కాగినపాలు. రాజవా.
2.127.

అవిక' చూ. అను'.

అవిక' చూ. అనిక. చూ. అటు. వి. తగినంత, అదిం.
ఉదా.: అన్నం. 'అనిక' దారేదు. అన్నం నరిపోలేదు.
నం. అనేక; ప్రా. అణిక్క, అణిక్క, అణిక్క,
అణిక్క; మదా. అణిక్క. ఎక్కువ.

అవిక' చూ. చూ. అనిక. వి. తగినంత, అదిం.

< మదా. అణిక్క.

అవిగం చూ. చూ. అనబ.

అవిగెం చూ. చూ. అనబ.

అవిం చూ. అను'.

అవిరిచ్చు చూ. చూ. అనరియిచ్చు. స.క్రి. అక్షాపించు.

అవిరెల వి. మిడున మానం.

క. అని. రమిళ సంవత్సరంలో మూడోనెల.

అవియ చూ. చూ. అణియ. వి. ఒక విరమైన జబ్బు, ఎర్రని
దద్దు.

అను' స.క్రి. 1. ఆశ్రయం చేసికొను. ఆశ్రయించు. బాగ.
9.529; 2. అణచు. నరన. 2.47; 3. అడ్డగించు,
నిరోధించు. విజయ. 3.149, కవిక, 3.92; 4. నహించు,
ఓర్పు. వసు. 3.175; 5. బారమగు. వసు. 3.37; 6. ఆక్ర
మించు, కమ్ము. వసు. 2.74, దా. 2.56; 7. అంటు, తాకు.
ఇందు. 1.20, నీలా. 1.109; 8. హించు, సారంగ.
చ. 3.59; 9. వహించు, మోయు. ఉ. హరిశ్చ. 2.71,
దా. 2.172; 10. గ్రహించు, పట్టుకొను. దశ. 2.192;
అ.క్రి. గోచరమగు, కనబడు.

క. అన్, అను. అనుకొను, వంగు, గ్రహించు.
దరించు, నహించు కు. అనిపునీ. వంచు, అనుకొనజేయు;
'క. అట్టు. తలపైగానీ మూపుపైగానీ మోయు, నహించుకు.
నడిపించు, దారిచూపు; పో. చూ. మ. అణ. అధారం,
దిండు; కుణ. విన్నా. తల అన్ను; కురు. అన్. అరవిడిచే
నొప్పించు; మాల్లో. అన్ అటో. దిండుపై
అనుకొను.

< మూ. ద్రా. *అన్-.

అవిక' వి. 1. అనుకు, అనుకొనటం. చంపూ. 3.86;
2. దార్శనం. క. అనిక. పట్టుకోవటం మొ., అనుకోవటం.
ఈతకర. అనించు స.క్రి. 1. నొక్కు. శా. 2.94;
2. అనునట్లుజేయు, మోపు. అనుకంట్లము వి. ఒక రకం
నంది. హంస. 5.97. అనుకట్ట చూ. అనుకట్ట. వి. ఈత
కోల. చెన్న. బ. 2.29. అనుకొను స.క్రి. 1. వహించు;
మోయు. ఉ. హరిశ్చ. 2.71; 2. ఆశ్రయంగా చేసుకొను;
3. కాకియందు. అనుకట్ట (-కట్ట). చూ. చూ. అనుకట్ట. వి.
ఈతకోల. అనుకు వి. అనుకోవటం. అనుకుకట్ట వి.
అరుగుకు ఒకవైపున అనుకోవటానికి పీలుగా కట్టినదిండు.
అనుకుదిల్ల చూ. చూ. అనుకుదిల్ల. వి. దిండు, బారీసు.
అనుకుదిల్ల చూ. అనుకుదిల్ల. వి. దిండు, బారీసు.
అనుపామలు వి. బవ. పట్టు పూర్వోత్తరాలు. అనువు వి.
అనుకు, అనిక, దార్శనం.

అను' స.క్రి. 1. తాగు. దార. విదా. 2.98, మను. 1.4;
2. తిను. దార. అను. 1.247, మను. 4.98; 3. విను.
దాగ. 10. ఉ. 968, శా. 4.39; 4. అమాటించు.
మను. 5.52; 5. రుచిచూచు. దా. 2.807; 6. అనుద
విండు. అ.క్రి. అంగీకరించు.

క. అర్. తిను, తాగు, అనుదవిండు;

నం. అన్. నోదు, ముక్కు, శ్వాస.

< మూ. ద్రా. *అ-+న్ రేదా-5.

అనుకంట్లము చూ. అను'.

అనుకట్ట చూ. అను'.

అనుకొను చూ. అను'.

అనుగ చూ. చూ. అనబ.

అనుగము చూ. చూ. అనబ. దార. అను. 3.189.

అనుగట్ట చూ. అను'.

అనుగు చూ. చూ. అనబ.

అనుగు < అనువు < అనులు. బహుళః < నం. అలామ.

ఇది తెలుగు 'అను' దాతునకర్త వదం కావచ్చు. నేలకు
అనుకునేది అనే అర్థంలో.

అనుకు చూ. అను'.

అనుకుకట్ట చూ. అను'.

అనుకుదిల్ల చూ. అను'.

అనుకుదిల్ల చూ. అను'.

అనుపామలు చూ. అను'.

అనుపుకాయ చూ. అనబ. వి. పొరకాయ.

అనుబద్ధ వి. పెంకు నున్న వరచటానికి కుమ్మర్లు నాడే వల్లవి
కొయ్యముక్క.

అనుమాయితి చూ. చూ. అనవాయితి. వి. అచారం, సంప్ర
దాయం.

అనువు చూ. అను'.

అనె' చూ. చూ. అణియ. వి. కొబ్బ, దద్దురు. అం.దా. 2.181.

అనె' వి. కొరికి, వదుగులో కింది పోగులూ పై పోగులూ
కలిసే చోటు.

అనెకొను వి. నీళ్ల కాచే పెద్ద పొయ్యి.

అనెగుంజ వి. అడ్డవట్టిలు వేయటానికి ఆధారంగా ఉండే
వంగల గుంజ.

అనెం (కర్ర) చూ. చూ. అన్నెము. వి. కోరమాను; అనెవ
అని పీలువబడే ఒక మొక్క; దీని కొయ్య చిన్న చిన్న
పరికరాలను చెయ్యటానికి వనికి వస్తుంది.

అనెంక చూ. చూ. అనక. వి. తరువాత.

అందేలజాల వి. అముదవు గింజమీది చారలాటి చార.

అందేల < అముదాల < అముదముల + జాల.

అందేలబిల్లి అముదవు గింజలాగ తెలుపుమీద నల్లటి పొడ.

అందేల < అముదాల < అముదముల + బిల్లి.

అదోడ చూ. అ'.

అదోడగా(న్) చూ. అ'.

అదోడపాటు చూ. అ'.

అదోడు (-తోడు) చూ. చూ. అడుగుదోడు. వి. సోదరి.
కాళిందీ. 3.102. 'అడుగు'కు సంక్షిప్త రూపం.

అవ్వెము రూ. అనెవు, అనెం. వి. కోరమాను (Antedesma bunis)

అవ్వెద్దు వి. అంకోకు.

అ + పరి + ఎద్దు ?

అవము రూ.చూ. అప్పము. వి. దక్ష్య విశేషం.

అవరంజి రూ.చూ. అవరంజి. వి. బంగారం, మేలిమిబంగారం.

మెకంజి. 106, కలుచేపల్లె. 229.

అవసోపాలు వి. జ్వరాదులవల్ల కలిగే అలనట.

<అవ + సోప(మ) > సం. స్వాప.. నిద్రమత్తు, తిమ్మిరి, పక్షవాతం.

అవసోపాలువదుటి వి. ఉన్నదున్నురనటం; అలనటకో గాని, దాదకోగాని నిష్కార్యటం.

అవసోపాలువదుటి చూ. అవసోపాలు.

అవు¹ రూ.చూ. అవు. వి. 1. నిలుపుదలం, అడ్డగించు;

2. మేడు; 3. నెలపు; 4. అండ.

క. అపు. అధు, ఆదారం, ఆశ్రయం.

అవు² వి. దగ్గర, అంచు. ఉదా. కొండలావున (కొండల దగ్గర, కొండల కింద).

<దావు; 'అవు' నుంచి అని వ్రా.

అవుకోరా వి. జలపాత్ర.

కా. అబ్బోర; నే. అమ్మోరా; హిం. అబ్బోరహ్; గు. అబ్బోర; ఉ. పార. అబ్బోరహ్.

<ఉ. అబ్బోరహ్.

అవురు రూ.చూ. ఈపిరి. వి. ప్రాణం.

అవుపెట్టు వి. కట్టుబడిలో క్రమంగా కగ్గించే కగ్గింపు, పెంచే పెంపు.

<అం. Off-set.

అవె చూ. అవె.

అవేక్ష వి. ప్రేమ, కోరిక, ఆశంస. సాహిత్య సమీక్ష. 275.

సం. అవేక్ష. ఎదురు చూచుట, ఆశ, కాంక్షించుట; ప్రా. పా. అవేక్ష; నే. అ.హిం.గు. అవేక్ష;

క. అవేక్ష; ఉ. అవేక్ష.

<సం. అవేక్ష.

అపోనవము రూ.చూ. అపోననము. రోజు. 6.194.

అపోనావము రూ.చూ. అపోననము.

అపోక చూ. అపోవ.

అపోవ అ¹⁰ + పోవ. అ.క్రి. సంకృప్తిపడు. దార. ఆది. 8.172, ఉద్యో. 2.32.

పో.చూ. క. అ. వర్తిల్లు; అక్కయ్. కలిమి, లాదం;

అపోక వి. తృప్తి, కనివి.

అపోనవము రూ. అపోననము, అపోసానము, అపోసానము.

వి. రోజునానికి ముందు తర్వాత వుడిసిట్లో నీళ్ళుపోసికొని అరిమంత్రించి తాగటం; అపోశనం.

సం. అపోశన.. (అప + అశన); అపోశనమ్. మరా. అపోశన;

క. అపోచనమ్; క. అపోచనమ్. మ.

అపోజనమ్.

<సం. అపోశన..

అపోనవమెత్తు అ.క్రి. అరిమంత్రించి వుడిసిటితో నీటిని తాగు.

అపోనవమెత్తు చూ. అపోననము.

అపోనావము రూ.చూ. అపోననము.

అప్పారి రూ.చూ. అబువారి. వి. కల్లు సారాయిలవ్విడి వేసే పన్ను.

అప్పిల్ వి. నీమరేగుపండు. నీలగిరి యాత్ర. పు. 34.

<అం. Apple.

అపారము వి. అకచేకుల చొక్కా.

<అం. Half-arm.

అపీమ వి. కచేరీ, చాక్యాలయం.

క. అపీసు; డు. అపీసు; క. అపీస్.

<అం. Office.

అపీవరు వి. ఉద్యోగస్థుడు. నీలగిరి యాత్ర. పు. 4.

<అం. Officer.

అపి¹ వి. 1. కనుపాప. అం. దా. 2.143; 2. కనురెప్పల వాపు.

సం. ప్రా. పా. అభా. కాంతి, రంగు. సౌందర్యం, ప్రతి దింబం;

నే. అ. హిం. గు. అభా.

<సం. అభా.

అపి² వి. కింది అపిని, పేరాన, ఆశ్రం.

పో.చూ. క. అవల్. కీవవాంచ, అత్యాళ; అవా. దురాళ; అవావు. పేరానవడు; మ. అవల్. కోరిక;

అతిక్క. కోరు; డు. అవుల్. పేరాళవడు.

<మూ.వ.ప్రా. *అప్-.

అబద్ధ చూ. అబ్.

అబలు రూ.చూ. అబాలు. వి.బ.వ. ఆవగించలు.

అబాదా చూ. అబాదు. వి. వ్యవసాయం, వ్యవసాయదారులు.

అబాదీ చూ. అబాదు? వి. ఈరి ఉమ్మడి భూమి.

అబాదు వి. వర్ధమానమైనది, జనసాంద్రతగలది, సాగుచేయబడినది, జనావాసం.

నే. అబాది. వ్యవసాయ సంబంధి; అబాద్. వ్యవసాయం; అ. అబాద్. వ్యవసాయం, వానయోగ్యం; హిం. అబాద్. సారవంతం; గు. అబాదా. వానయోగ్యం; మరా. అబాద్. స్థిరపడినది, సాగుచేయబడినది; అబాదీ, అబాద్. సుఖం, కొత్త ఈరు; అబాదాని. సమృద్ధి; ఉ. అబాదీ. ఈరిపట్టు, జనసంఖ్య, సంపద; అబాద్. జనావాసం; అబాదాని. ధనవంతులైన జనసాంద్రతగల ప్రదేశం, సంస్కృతి; అబాద్. జనావాసం, సమృద్ధి, సాగుచేయబడిన భూమి, నివాస ప్రదేశం, సంపత్తి; పార. అబాద్; అర. అబాద్. వ్యవసాయం.

క. అబాదు. వర్ధమానమైనది, జనసాంద్రతగలది, సాగుచేయబడినది; క. అపాల్ చెయ్. ఒక ప్రదేశంలో వ్యవసాయం పెంపొందించి, దాన్ని జనావాసంచేయ.

<ఉ. అబాద్.

అబాదుచేయుట వి. జనావాసంగా చేయుటం. క. అపాల్. చెయ్.

అదాదుచేయుట చూ. అదాదు.

అది చూ. అది. వచ్చానంతలో వేసిన పరిపంట్.

అదిగ చూ. అ³.

అదిగె చూ. అ³.

అది వి. చూగాటి.

హిం. ఉ. పార. అబి. జలనంబంది ;

<ఉ. అది.

అబుకారి రూ. అబ్కారి, అబ్కారి. వి. కల్లు, సారాయిలమీద వేసేపన్ను.

నే. అబ్కారి, అబ్కారి ; ఒ. అబకారి, అబ్కారి ;

హిం. ఉ. అబ్కారి ; గు. మరా. అబకారి ; పార. అబ్- ; అరి. అబ్కర ;

క. అబకారి, అబుకారి, అబ్కారి.

<ఉ. అబ్కారి.

అబురి రూ. అబ్బోరు, అబ్బోరు, అబ్రూ, అబ్రూలు, అబ్రూలు. వి. పరువు, పురిష్ట.

నే. అబ్రూ ; ఒ. అబురు ; హిం. అబరూ, అబ్రూ, అబరు, అబ్రూ, అబ్రూ ; గు. అబరు ; మరా. అబరూ, అబ్రూ, అబ్రూ, అబరు ; ఉ. అబ్ రూ ; పార. అబ్ రూ, అబ్రూ ;

క. అబురు.

<ఉ. అబ్ రూ.

అబువ్య రూ.చూ. సాబువ్య. వి. దేవుని నైవేద్యం.

హి.చూ.క. బువ్య (బూవ). అన్నం ; దావ. అన్నం ; క. పుకా. అహారం.

సామి + బువ్య > సామివ్య > అబువ్య.

అబూతి వి. పెనులిండి, తిండి. ఆం.రా. 2.260.

<నం. అ + తుక్తి -

అబూతికాదు వి. తిండిపోతు.

అబూతికాదు చూ. అబూతి.

అబ్బెయ్య చూ. అ³.

అబ్బోడు రూ.చూ. అబువద. వి. అవద, పెరుగుగారె

అబ్బోడు! రూ.చూ. అబ్బోడు! వి. కలుపుమొక్క.

అబ్బోడు! రూ.చూ. అబురి.

అబ్బోతు! చూ. అ³.

అబ్బోతురొతు చూ. అ³.

అబ్బోతువేయుట చూ. అ³.

అబ్బోతుసొరము చూ. అ³.

అబ్బోడు! రూ.చూ. అబ్బోడు. వి. అవురుదుబ్బు ; రెల్లుగడ్డి తెగతు చెందిన కలుపుమొక్క.

అబ్బోడు! రూ.చూ. అబురి.

అబ్బారి రూ.చూ. అబుకారి. వి. కల్లు సారాయిలపై వేసేపన్ను.

అబ్రూ రూ.చూ. అబురి.

అబ్రూబు రూ.చూ. అబురి.

అబ్రూబు రూ.చూ. అబురి.

అబ్బాసు వి. హేత్వాదానం, అక్రమం, మోటు.

నం.ప్రా.పా. అబ్బాసు. హేతువులాగా కన్పిస్తూ హేతువు

కానిది, విరుద్ధం ; నే. అబ్బాసు ; ఒ.హిం.గు. అబ్బాసు.

క. అబ్బాసు, అబ్బాసు, అబ్బాసు. హేత్వాదానం, లోటు ; క. అబ్బావము ; మ. అబ్బాసుమ్. నీచం, అనర్థం, క్రష్టం.

<నం. అబ్బాసు.

అబ్బో! రూ.చూ. అ³. విద. గోనంబంది.

అబ్బోతు రూ. అబ్బోతు. వి. అచ్చుపెట్టు. కాన. 1407.

అబ్బో! రూ. అబ్బు. వి. అహారం, అన్నం. దారిదావ.

అబ్బిపెట్టు న.క్రి. అన్నంపెట్టు.

అబ్బ రూ.చూ. అబ్బము. వి. (కుమ్మరి కుండలు మొ. కార్పిటాని కేర్పరచిన) కాపు, అ వాపం.

అబ్బొన్న వి. పచ్చబొన్నలో ఒక రకం.

అబ్బద వి. 1. ఎనిమిది పైళ్ళ దూరం. దార.కల్య. 1.74 ;

2. పది పైళ్ళ దూరం.

హి.చూ. క. గావద, గావుద. పది లేక పన్నెండు పైళ్ళ దూరం ; హి.చూ. క. కాత, కావత ;

హి.చూ. నం. గవ్వాత, గవ్వాతి. దూరం, కొలత.

అమదకాయ వి. గోళ్ళగొండి తెగతు చెందిన ఒక రకం కలుపు మొక్క.

అమదీ రూ.చూ. అమని! వి. గ్రావణ వృద్ధిమ.

అమతి వి. 1. నెలవ ; 2. నంపుటనం.

నం. అమత్తి. నంపుటనము ; పా. అవత్తి.

<పా. అవత్తి.

అమతికొల్పు న.క్రి. నెలకొల్పు, ఉంచు, ద్వి. పరకు.

5.389 వ. 8 పం. అమతింతు! అ.క్రి. పట్టు, కలుగు.

దాగ. 10. ఉ. 270, 340. అమతిలు రూ.చూ. అమతిల్లు.

అ.క్రి. పట్టు, కలుగు. అమతిల్లు రూ. అమతిలు. అ.

క్రి. పట్టు, కలుగు. యయా. 1.28. కువ.చ. 3.110.

అమతికొల్పు చూ. అమతి.

అమతింతు! చూ. అమతి.

అమతింతు! న.క్రి. 1. పిలుచు, అహ్వానించు. దార.ఆర.

6.70, అమ. 4.122 ; 2. అర్పించు, విందుచేయు.

మార్క. 1.72 ; 3. ప్రకటించు. దాగ. 10. ఉ. 270.

4. గౌరవించు, సమూహించు, రంగా.చ. 2.212.

నం. అమర్చిత. పిలుచు. అహ్వానించు, అధిసంధించు ;

ప్రా. అమంతణం, అమంతియ. అమంతికుడు ;

అమంత. అహ్వానించు ; పా. అమంతన ; పిలుపు,

అహ్వానం, అధిసంధనం ; అమంత. అమంతికుడు ;

అమంతి. అమంతించు ; ఒ.హిం. అమర్చితణ.

అహ్వానం.

<నం. అమర్చిత.

అమతింపు వి. పిలుపు, అహ్వానం, విందు. కళితేబ్బు. క.

అమతింపు చూ. అమతింతు!

అమతిలు చూ. అమతి.

అమతిల్లు చూ. అమతి.

అమదని రూ. అమదను, అమదని. వి. రాబడి, దిగుమతి,

అదాయం.

ఒ.గు. అమదానీ ; హిం. అమదని ; ఉ.పార. అమ

దని ;

క. అనుదు.

<ఉ. ఆమోదనీ.

అమరము రూ.చూ. ఆమరని.

అమరము రూ.చూ. ఆమరము. వి. 1. ఆమరదండెట్టు; 2. ఆమరదండానె; 3. దండుగ. అర్థవివరి.

అమరదర్శన రూ.చూ. ఆమరదర్శన. వి. ఆరాయవ్యయాలు.

అమరదర్శన రూ. ఆమరదర్శన. చూ. ఆమరని. వి. ఆరాయ వ్యయాలు; రాబడి, పోలిడి.

హం. అమరదర్శన. రాకపోకలు; ఉ.పాఠ. అమరదర్శన.

<ఉ. ఆమోదోదత్త.

అమరీ రూ. ఆమర. వి. 1. వనంకం. కు.నం. 4.186, పారి. 8.51; 2. పంక కోసి కాగ్రత్త పెట్టించటం. ఆం. రా. 8.51; అవ్య. అధికంగా. హరి.పూ. 8.91, శేష. 1.92; విద. 1. అధికం, మిక్కుటం. హరి. 8.98; 2. కృత్రికరం. యయా. 4.18.

నం. శ్రావణం. ఒక నెల పేరు; శ్రావణ. శ్రావణ పూర్ణిమ; పా. సావణ;

క. అవణి, ఓణమ్. శ్రవణానక్షత్రం; క. అవణి. శ్రావణం; మ. అవణి, ఓణం. శ్రవణం; బ్రా. హమెన్. పంకకోత, పునానకొన్న; పో.చూ. హమెన్. నేనంగ.

<నం. శ్రావణి.

అమరీచెలి చూ. చెలి. వి. మన్మథుడు. సాంబ.దేవ. 8.

అమరీ వి. భయం, వ్యాకులక.

అమరీచెలి చూ. ఆమరని.

అమంద(ము) చూ. ఆ.

అమర్య వి. ఒక రకం అడవి దాన్యం.

అమము రూ.చూ. ఆమము. వి. కుమ్మరి కుండలు మొ. కల్ప చూని శేర్పరచిన కాపు, ఆవాపం.

అమవడ రూ. అవడ. అమవడ, అదోడ. వి. 1. పెరుగులో నానలేనిన గారె; 2. మట్టిగవులును మొ. వాటిలో నాన లేనిన వడ.

నం. అల్లమ్. పులుపు; వట, వటక. నేతిలో పేయించిన గారె; పా. వడగ;

క. అమవడ, అంబోడ, అంబోడి; మ. అమబోడ; క. అమవటె.

<నం. అమ-+వడ.

అమవి చూ. అమాని. వి. 1. ప్రభుత్వయాజమాన్యం; 2. ప్రభుత్వయాజమాన్యంకింది చూపి. మెకంజీ. 1. కొండ పీడు. 82.

అమలు రూ.చూ. అమలు. వి. 1. ఆచరణ, పరిపాలన, ఆచరణలోకి తేవటం; 2. విచారణ; 3. స్థానం, పదవి. మెకంజీ. 2. పెడపూడి. పు. 18.

అమాన రూ.చూ. అమనన.

అమి చూ. అము.

అమిక చూ. అము.

అమింపు చూ. అము.

అమిత రూ.చూ. ఆమెక. వి. విందు, పిలుపు.

అమితి రూ.చూ. ఆమెక. వి. విందు.

అమిదము రూ.చూ. ఆమరము.

అమిదెము రూ.చూ. ఆమరము.

అమినికూలి చూ. ఆమని. వి. నాల్గవనికూలి, ఉడుపుకూలి. అమిషము రూ. హామిషము. వి. రాబడి, ఆస్తి, విలువ, ఉత్పత్తి సాధనాలు, ఉత్పత్తిమొత్తం.

నం. ఆమిష-. మాంసం, ఎర, రోగ్యవస్తువు, రోగం, లాభం;

క. ఆమిష. మాంసం, లంచం, కానుక, రోగ్యవస్తువు, కామం, రోరిక, సంరోగం; క. అమిటమ్. ఆహారం; పో.చూ. మ. ఆమిషం. మాంసం.

<నం. ఆమిష-.

అమిష రూ.చూ. అమిష. వి. కోర్టుగమస్తా.

అమిల్ రూ.చూ. అమిలు.

అమిలు రూ. అమిల్. వి. అధికారి, పర్యవేక్షకాధికారి. మెకంజీ. 1. కొండపీడు. 2.28.

హం.మరా.ఉ.పాఠ.లర. అమిల్. అధికారి, ఉపాధ్యాయుడు;

పో.చూ. క. అమిల.

<ఉ. అమిల్.

అమి రూ. హాము. వి. 1. మదం, గర్వం. దీమ. 2.55;

2. (ఏనుగు) మదజలం. యయా. 1.83; క్రి.విద. అధికంగా, దట్టంగా, రాజవా. 8.84.

నం. అహమ్; పా. అహన్;

మరా. అహమ్.

<?నం. అహమ్. రోపదీర్ఘకలు.

అమి వి. మదం, గర్వం. సీరావి. 4.21, శకకంఠ., 4.21. అమిక రూ. హామిక. వి. మదం, గర్వం. విజయ.

5.42. <అము+ఇక. అమింపు అ.క్రి. గర్వించు. దూ. 8.162. <అము+ఇంచు. అమికవియ అ.క్రి.

1. మిక్కిలి వ్యాపించు, కమ్ముకొను. రామా. 6.107, పొందు. 2.152; 2. మదమెక్కు, కొవ్వ. విజయ. 8.28,

సారంగ.చ. 1.68; అముకొను అ.క్రి. 1. బరియ, కొవ్వ. హరి.పూ. 8.91; 2. అలముకొను, వ్యాపించు. మతికా.

2.146; 3. గాఢమగు, అధికమగు. సురా. 146; న.క్రి. కవియ, పైకొను. కృ.శకు. 8.92. అములేమగు వి.

మదపులేమగు. రసిక. 1.2. అమునీరు వి. (ఏనుగు). మదజలం. అచ్చ.రా. 1.7.

అము వి. ప్రజ.

హం. అమ్. సర్వసామాన్యమైన; గు. అమ; మరా. అమ్; ఉ. అమ్మ, అమ్; పాఠ. అమ్మహ; అర్థ. అమ్మ;

బ్రా. అమ్. (>అర్థ. ఆమ్మ; పో.చూ. ఆలమ్ ప్రజ, కుటుంబం).

<ఉ. అమ్.

అము న.క్రి. కప్ప, కమ్ము.

<అలము. రోపదీర్ఘకలు.

అముటి వి. కప్పటం, కమ్ముటం.

అమ¹ రూ. చూ. అవము. వి. (కుమ్మరి కుండలు మొ. బల్లకూని కేర్పరచిన) కాన, అవాపం.

అమవదుగు వి. ఆవానికి ముందుంచే చదునునేల.

అమపాల వి. ఆపం పైనవేసిన పూరిపాళ.

<అమ¹ + సాల < నం. గాల.

అమ² రూ. చూ. నాము. వి. జొన్న మొ. చాటి కొయ్యగాలున చిగిరిన మొలక. లేక జొన్నపైరు (ఇది మేసిన పశువులు ఉండి రోగం దగిలి చనిపోతాయి).

అమకవియ్య చూ. ఆము¹.

అమకొను చూ. ఆము¹.

అమట చూ. ఆము³.

అమదేనుగు చూ. ఆము¹.

అమదం వి. సేనం మొన.

అమదవి రూ. చూ. ఆమదని.

అమదప్పచెట్టు చూ. ఆముదము.

అమదప్పలొట్ట చూ. ఆముదము.

అమదము రూ. అమదము, అమిదం, అమిరము, అమిరెము, అయిరము², ఇందమ్. వి. 1. ఆముదంచెట్టు. కా¹. 8.284; 2. ఆముదంనూనె. ఆం.రా. 2.258.

క. అమండ, అమండ, అవుడల, అవుడల్ల, అవుడల్ల, అడలు; కొడ. అణకెమర, అణకెడ్డె; కు. అలుంబుడ, అలుంబుడె; క. అమణుక్కు, అమంటమ్, అటమ్, అతలాయ్; మ. అమణుక్కు; కోట. అమండ; కొ. ఒమ్మల్ల; కొలా. అమెడ, అమెడ్డ; పో. చూ. నం. అమండ, అమండ(క), ఎరండ, ఎండ; దే. ప్రా. అమండమ్; పా. ఎరండ, ఎలండ; హిం. అరండ. ఎరండ, రేండ.

అమదప్పచెట్టు వి. ఆముదంచెట్టు. అమదప్పలొట్ట. వి. ఎండిన అముదప్ప చెట్టు రోదె. అముదాలు వి. ఆముదం గింజలు.

అమదప్పలొట్ట చూ. ఆముదము.

అమదాలు చూ. ఆముదము.

అమదీరు చూ. ఆము¹.

అమవదుగు చూ. ఆము¹.

అమపాల చూ. ఆము¹.

అమె చూ. ఆ³.

అమెత రూ. అమిత, అమితి. చూ. ఆమతిండు. వి. విందు, రోజనం. దార. అను. 4.122, మను. 2.11.

నం. అమంత. విందుకు పిలుచుట; ప్రా. అమంతణ్; పా. అమంతరా;

క. అవుతణ, అవుతన.

<ప్రా. ఆమంత-. ఆనునాసిక్య లోపం.

అమేజాధారము చూ. అమేజ.

అమేజ విణ. కలిసిన, వి. కలగలుపు.

హిం. ఉ. అమేజ్. కలిసిన; పార. అమేజ్.

కలగలుపు.

<ఉ. అమేజ్.

అమేజాధారము వి. ఒకటికంటె ఎక్కువగా నీటివనదు

లున్న పొలం (వ్య. వివిధాదారాలు కలది). అమేజగా అవ్య. తికమకగా.

అమేజగా చూ. అమేజ.

అమౌవది వి. రెండు నొగలబంది.

అంపెట్టు చూ. అమ్².

అంబురము వి. చాచు. వేంక. వంచ. 1.687.

నం. అమ- మామిడిచెట్టు, మామిడిపండు; అయ్య- చింతచెట్టు, పులువ; ప్రా. అంబిర (<అమ). మామిడి పండు; అంబిల. పులువ; అ. మా. అంబిల; పా. అంబిల;

క. అంబర, అంబ. చాచు; క. అంబిరమ్. పులువ, చింతపండు; ద్రా. అంబ్, అంబు. మామిడి; లా. అమరనీ; హై. జ. అంబఫణి.

<ప్రా. అంబిర. పులువ రెంటికీ సామాన్యం కాబట్టి 'అంబిల' లో తారుమారు.

అంబోతు చూ. అమ్¹.

అమ్మ ఆ + అమ్మ. వి. పెత్తల్లి, పెద్దమ్మ, దొడ్డమ్మ.

అమ్మ రూ. చూ. అమ్². వి. ఆహారం (దాలబావ).

అమ్మి చూ. అమలు¹. వి. పరిపాలన.

అమ్మితు చూ. అమలు¹. వి. పరిపాలన.

అమ్మవడ రూ. చూ. అమవడ. వి. పెరుగుగారె.

అప్ప చూ. 'ఆగు' ప్రేరణార్థకం. న. క్రి. 1. ఆగజేయ, నివారించు, అడ్డగించు. దార. నరా. 2.248; 2. తన అధీనంలో ఉంచుకొను. వండి. చ. పరా. 115. వ. ; రూ. అప్ప¹. వి. 1. ప్రతిబంధకం. ఇందు. 5.19; 2. ఆవటం, నిలబెట్టటం.

క. అపు (అనిపు). ఆచారం, నిరోధం; క. మ. అప్ప. మేకు.

అప్పవెట్టు (-పెట్టు). న. క్రి. ఒకరికోసం ఆపిఉంచు, ప్రత్యేకించిఉంచు. వేంక. వంచ. 3.2. అప్పవేయటం వి. ఆవటం. అప్పసేయి (-జేయి). న. క్రి. 1. ఇందించు, కట్టజేయి. అని. 3.120; 2. నిరోధించు, ఆటంకపరచు; 3. నిలిపిఉంచు.

అప్పవెట్టు చూ. అప్ప.

అప్పవేయటం చూ. అప్ప.

అప్పసేయి చూ. అప్ప.

అబద్ధ చూ. ఆ¹.

అబిది చూ. ఆ¹.

అబెచ్చు చూ. ఆ¹.

అబెయ్య చూ. ఆ¹.

అబెరుగు చూ. ఆ¹.

అబేయి చూ. ఆ¹.

అబోతు చూ. ఆ¹.

అబోతురప్పతు చూ. ఆ¹.

అబోతుసొరము చూ. ఆ¹.

అయి చూ. అయ్య. అవ్య. అవును, చిత్తం.

అయక చూ. ఆ³.

అయకట్టు చూ. అయము².

అయోగము చూ. ఆహారము. వి. 1. కుడువ, కాకట్టు;

2. కుడువపెట్టిన ఆది.

నం. ఆయ. ఆదాయం. పా. ఆయ. పన్ను, లాభం, ఆదాయం;

పో. చూ. క. అయక్కమ్. మొత్తం సంఖ్య.

<నం. ఆయక.

అయోకాదు చూ. ఆయము.

అయోకుడుము వి. ఆవిరి కుడుము.

అయోక్క చూ. ఆ.

అయోగము! వి. గణాభ్యాసులమీద వరచే చిత్రకంబళం. కు. నం. 8.25, 12.784.

నం. అజకమ్. మేకల మండ; అజ. మేకలకు సంబంధించిన; ప్రా. ఆయ, ఆయగ. మేక బొచ్చుకో తయారుచేసిన వస్త్రం; అ. మా. ఆయగ;

క. అజక. మేకల మండ.

<ప్రా. ఆయగ.

అయోగము చూ. చూ. ఆయగము. వి. కత్తిపిడి. కు.నం. 8.25.

అయోగము చూ. ఆయక, ఆయకము, ఆయత్రము. వి.

1. సాహస కృత్యం; 2. ప్రయత్నం.

నం. ప్రా. వ. ఆయత్ర. ఆదీనం, సిద్ధం;

హం. ఆయత్ర;

క. ఆయత్ర. సిద్ధం; క. మ. ఆయత్రమ్.

<నం. ఆయత్ర.

అయోతి చూ. ఆయము. వి. 1. శరీరంలో ముఖ్యాంగం;

2. రాబడి; 3. శ్రేష్టాదిమాన చతుష్టయం, కంభాయం.

నం. అయతి. నిడుపు, ప్రదానం, భవిష్యత్కాలం, వలదానకాలం, ప్రావణం, కూడిక, పని; పా. ఆయతి. ఆయామం, నిడుపు; ఒ. అయతి, అయత్తి. విస్తారం.

<నం. ఆయతి. అర్థవివరి.

అయోతికాదు వి. రాజాదాయ రక్షకుడు, కోశాద్యక్షుడు.

కార. గాం. 2.868, అము. 4.218.

అయోతికాదు చూ. ఆయతి.

అయోది చూ. ఆ.

అయో చూ. ఆవు. వి. గొర్రెల కావరి.

క. ఆయన్. గొర్రెల కావరి; మ. ఆయన్. ఆవుల కావరి, వైక్యడు.

<క. ఆయన్.

అయోవ చూ. ఆ.

అయోవ చూ. ఆ.

అయోవతము చూ. ఆయము.

అయోపిల్లు చూ. ఆయము.

అయోపాయం వి. అందడంద, రక్షణ.

అయోమ చూ. ఆ.

అయోమ! వి. 1. మర్కటానం, ఆయువువట్టు. కార, విరా.

2.847, పాండు. 3.53; 2. మర్కం, రహస్యం. కౌ.

1.40; 3. వివరాలు; 4. గది, అంకావరపు కావరి

వాడు; 5. ఆభరణం; 6. వయస్సు.

క. ఆయ, లోపలి దాగం, రహస్యం, మర్కం, మర్కావయవం, వివరాలు, శరీర దాగం. రొమ్ము; క. ఆయం, రొమ్ము.

పో. చూ. నం. ఆయన్. కత్తి, ఆరోగ్యం, ఆయుర్దాయం; ఆయ. అంకావరం కావరివాడు.

<నం. ఆయ.

అయోపిల్లు వి. గది, లోపలి గది. అయిల్లు వి. ఇంటి మర్క గది.

అయోమ! వి. గ్రామ వృత్తులవారికి కష్టంలో మామూలుగా ఇచ్చే దాన్య దాగం. అర్థవివరి.

నం. ప్రా. పా. ఆయ. ప్రాప్తి, లాభం, రాబడి; నే. హం. ఆయ;

పో. చూ. క. ఆయ, అయి, ఆయు, ఆదు, ఆయదు, ఆయకులి; మ. ఆయ. ప్రాప్తి. క. ఆయమ్. ఆదాయం, లాభం; మ. ఆయమ్. పో. చూ. ఆయక.

<నం. ఆయ.

అయోకట్టు వి. 1. గాళకర నిర్ణయం. హం. 4.29;

2. రర, ప్రమాణం, నిర్ణీత సంఖ్య; 3. భూపరిమితి,

భూవైకాల్యం, హిలంలోని వివిధ భూసారాల వివరం;

4. ఒక గ్రామంలోగానీ, చెరువు కిందగానీ ఉన్న సాగు

భూమి. క. అయక్కట్టు. ప్రామాణిక స్థితి, ఆనుగుణ్యం,

బెదికం, ఒక గ్రామంలోగానీ చెరువు కిందగానీ ఉన్న

సాగుభూమి; ఆయ. కొలత; కు. అయక్కట్టు, అయి

కట్టు; క. అయక్కట్టు. ఒక చెరువు కింది సాగుభూమి,

ఒక గ్రామంలో ఉన్న భూపరిమాణం, కవచోపాయం,

అనకృష్టకటన; మ. అయక్కట్టు. గాళకర నిర్ణయం,

పన్ను అంచనా పట్టిక. <నం. ఆయ-+రె. కట్టు.

(ఆదాయ నిర్ణయం). అయోకాదు వి. కానుకైక్కు చేసిన

సేవకు ప్రతిఫలంగా కళ్లంలో దాన్యం కొలుచుకునే చాకలి,

మంగలి, పెట్టి మొ. గ్రామోద్యోగి. క. ఆయగార. వంశ

పారంపర్యంగా ఉండే గ్రామోద్యోగి; పో. చూ. అయి;

అయి, పోగుచెయ్యటం; అయికులి, అయికులి, దిచ్చ

గాడు, ఎంపిక, క. అయక్కారమ్. పన్ను వసూలు

చేసేవాడు;

పా. అయకమ్మిక. కోశాధికారి. అయోవతము సక్రి

సాగుబడిచేయు.

అయోమ! చూ. ఆ

అయోమ! చూ. ఆయా.

అయోయ చూ. ఆ.

అయోయ (-అయ). పో. చూ. అయి. వి. వాత్సల్యం.

అయ-అయి. ఆ. స్వార్థంలో నిర్దేశార్థకం.

అయోయ చూ. అయలే. అవ్య. అనాదర సూచకం. అము.

5.183, దళ. 4.120.

<అయలే < అయలే < అయిన్ + లే: అయిలే

మానలే;

అయోయ చూ. చూ. ఆయలే. అవ్య. అనాదర సూచకం.

అయోవారపునంది చూ. ఆయవారము.

అయోవారము! చూ. ఆయవారము, ఆయవారము! వి. ముక్తి

ఎత్తుకోటం, పిడికెడు కోసెడు బొప్పన రాన్యం అడు
కోటం. దాగ. 7.410.

నం. యాయావర-. నిరర్థకంగా తిరగటం, దిచ్చ
గాడు; హం. యాయావర;

క. యాయావర, యాయావర. దిచ్చం, దిచ్చగాడు.

<నం. యాయావర-.

ఆయవారపునంది వి. దిచ్చగాడి కోర. తై. దా.
7.197.

ఆయనంకము వి. పన్నులవల్ల వచ్చే ఆదాయం.

నం. ఆయ-. (ఆదాయం)+ తె. నుంకము <నం.
కలకమ్.

ఆయా! చూ. ఆ?.

ఆయా! వి. దాది, దాని, సేవకురాలు.

నే. హం. ఆయా. దాది; అ. డెం. ఓ. గు. మరా.
ఆయ; సిం. ఆయ, ఆళ; ఉ.పార.అర. దాయ.
మంక్రసాని, దాది; కొంకటి, ఆయ;

అంగ్ల ఇండి. *ayah*; ఇం. *ayah*. దాది; పోర్చు.
ala; ఇంకోపోర్చు. *daia*. మంక్రసాని.

<పోర్చు. *Aia*.

ఆయమ్మ? వి. దాది, దాని.

ఆయాయ చూ. ఆ?.

ఆయ! వి. గాయం, వాద, బాలరావ.

నం. ఆది. దురదృష్టం, ఆవద; ప్రా. అహి. మాన
నిక వ్యధ; అవ. ఆయ. ఆవద.

<ప్రా. అహి.

ఆయ! రూ.చూ. అయ్య. వి. నెయ్య. బాలరావ.

ఆయ! వి. యుక్తవయస్సు, జీవకర్త, ఓజస్సు.

నం. ఆయు-. నజీవం, చరం, జీవితం, జీవితకాలం;
ప్రా. ఆళ, ఆయు. జీవితం; అమా. ఆయ. (ఆత్మన్);
అశ్మ. జీవితం; ఆయు. జీవితం;

గు. ఆయ. వైర్యం, బలం.

<ప్రా. ఆయు.

-ఆయ! ప్రకృ. అదర దోకకమైన శ్రీవాచక ప్రకృయం.
అమ్మ+అయి. అమ్మాయి, గంగ+అయి. గంగాయి, మొ.
చిత్ర. దా. పీఠిక. 24.

క. ఆయ, అయ, అయి. తల్లి; కు. ఆయ; క.
అయ, అయాళ, అయి, యామ్. తల్లి; పో.చూ. తాయ;
మ. తాయి; గోం. యాయి; కొండ, అయ; కు. అజ. అజ,
అజ, అజ, అజాలి, అజ, అజలి. తల్లి, శ్రీ; కువి.
అజ, తల్లి, తల్లి; అజ. శ్రీ; వర్షి. అయల్. శ్రీ, వార్య.
అయ, తల్లి; కొలా. అయ; నా. అయ్య; ఒల్లా. అయ.
తల్లి; అయల్. శ్రీ, వార్య; కురు. అయంగ, అయో;
తల్లి; యో. ఫలానానాని తల్లి; మార్త. అయ్య. నా తల్లి;
ప్రా. అళ. తల్లి, సోదరి, కుమార్తె, పూజ్యశ్రీ నందోదన.

<మూ.ద్రా. *ఆయ.

ఆయ! చూ. అవి. వి. అవిరి.

ఆయలి వి. బారుగుచెట్టు (*Erodendron anfractuosum*).
అవిరివలే తేలిపోయే పింజెలుకలది-అని కావచ్చు.

ఆయలిదూది వి. బారుగుదూది. అము. 6.62.

ఆయలిదూది చూ. ఆయిది.

ఆయంటి వి. తెల్లటి పూలుపూసే ఒక రకం కలుపుమొక్క.
(*Gyanandropsis pentaphylla*).

ఆయత రూ.చూ. ఆయతము. వి. నిర్దం.

ఆయతము రూ.చూ. ఆయతము. వి. నిర్దం. వార.ఉద్యో.
1.49.

ఆయతి రూ.చూ. ఆయరు.

ఆయతు రూ. ఆయతి, ఆయత్తు, అతి. వి. 1. తగినది. చెన్న.
బసవ. 4.334; 2. సాద్యం.

క. ఆయత, బౌచిత్యం; ఆయత్త. నిర్దం.

<క. ఆయత.

ఆయత్తవరు చూ. ఆయత్తము.

ఆయత్తపాటు చూ. ఆయత్తము.

ఆయత్తము రూ.చూ. ఆయతము. వి. నిర్దం.

ఆయత్తవరు అ.క్రి. నిర్దవరు, ఆయత్తపాటు వి. నిర్దంగా
ఉండటం. వరమ. 2.

ఆయత్తు రూ.చూ. ఆయకు. వి. యుక్తం, సాద్యం.

ఆయదము! వి. కత్తి. మొ. యుద్ధ సాధనం.

నం. ఆయుధ-. అత్తం. సాధనం; ప్రా. అ.మా.
అజహమ్; పా. అత్తద; అవ. బౌహె;

కు. ఆయద; క. ఆయుతమ్.

<నం. ఆయుధ-.

ఆయదము! రూ.చూ. ఆముదము.

ఆయదారు చూ. వాయిదార్. వి. మేకు మొన.

ఆయందా చూ. ఆయింద. క్రి.వి. ఇకముందు, ఇప్పటినుండి,
వచ్చేసారి.

హం. ఆయిందా. భవిష్యత్తు; ఉ. ఆయందా,
అయిందా; పా. ఆయంద, అయింద.

<ఉ. ఆయందా.

ఆయని వి. వెన్నుగాడి మొ. పోటీ, నూల.

హం. ఉ. ఆర. బిబ్. దోషం; పార. బిబ్. దోషం.

ఆయలింపాయ్య వి. ఒకేద్వారం, ఆరు రంధ్రాలుఉన్న జంట
పొయ్యి.

ఆయల్లు చూ. ఆయము. వి. ఇంటి మద్యగది.

ఆయవారము రూ.చూ. ఆయవారము. వి. ముష్టి.

ఆయా వి. పూజ్యురాలు.

ఆయాపజమా చూ. జమా. వి. మొత్తం.

పో.చూ. నం. ఆయన-. మార్గం; ప్రా. ఆయణ.

ప్రాప్తి, లాభం, నిర్ణయం; పా. ఆయన. మార్గం. గమ్యం;

హం. బిన్. వాస్తవం, హద్ద;

పో.చూ. ఉ. అజ్ఞో అశున్. మొత్తం; పార. అయిన్.
నిర్ణయం, విధం.

పో.చూ. క. జియా, జియె. రాబడి, ప్రోగుచేయ
బడినది.

<ఉ. అశున్ + జమా.

ఆయుదము చూ. ఆయదము! వి. కత్తి మొ. యుద్ధసాధనం.

ఆయుగము రూ. ఆయగము! వి. కత్తిపిడి. కు.నం. 9.224.

ఆరటపాట చూ. ఆరటము.

ఆరటపెట్టు చూ. ఆరటము.

ఆరటము రూ. ఆరటము, ఆరట. వి. పరిచాపం, దుఃఖం. దాద. దార.అ.శ్ర. 2.163.

క. అజాట, అజట. కోగి వ్యాకులక; క. ఆరాట్టమ్. తీవ్రమైన కోగ దాద;

పో.చూ. సం. ఆరట-. అరవటం, ద్వని చెయ్యటం; ఆరట. ద్వని, గర్జన; పో.చూ. ప్రా. అరద. ఆరచు. అగడియమ్. అరువు, ఏడ్చు.

ఆరటవడు అ.శ్రీ. సంకాపవడు, దాదవడు. పె.శకు. 3.166. ఆరటవణుచు న.శ్రీ. దాదపెట్టు. వా.రా. 1.81. ఆరటపాట వి. సంకాపం, దాద, దుఃఖం. వి.పు. 7.8. ఆరటపెట్టు న.శ్రీ. దాదపెట్టు. దార.ప్రొ. 4.204. ఆరటింను అ.శ్రీ. దాదవడు. సారంగ. చ. 3.29.

ఆరటింను చూ. ఆరటము.

ఆరటము పో.చూ. ఆరటము. వి. ఉత్సాహం. పునిక. ఉ. హరి. 4.22.

పో.చూ. క. అర్చమ్. ప్రేమ, కోరిక, భక్తి.

ఆరటి రూ.చూ. అజడి. వి. 1. నింద, దూరు; 2. వ్యర్థం.

ఆరణవక్కి రూ.చూ. నారణవక్కి. వి. కొంగ.

ఆరణవి వి. వేద దాగాలు, ఆరణ్యకాలు; అరణ్యములందు చెప్పబడినవి లేదా అరణ్యములందు చదువదగినవి. శివరా. 3.14.

సం. అరణ్యకమ్. వేదదాగం; ప్రా. అరణ్యగం, అరణ్యయం, అరణ్య. అమా. అరణ్యయ, అరణ్యగ, అరణ్యయ. వానప్రస్థుడు లేక సన్యాసి; పా. అరణ్యక;

క. అరణ, అరణ్యక. వేదదాగం; క.మ. అరణమ్.

<సం. ఆరణ్య(క)-.

ఆరంటాకి చూ. ఆరం. వి. రాతిని చెక్కేఉరి.

ఆరతి రూ. ఆర్తి, ఆశితి, హారతి. వి. నివాళి, సీరాజనం. నను. 1.158.

సం. అర్చితకమ్. నివాళి; ప్రా. అర్చితయమ్; కా.కు.మా. ౭. నిం. అరతి; నే. అరతి; అ. పం.

అర్తి; ఔ. అర్తి; హిం. గు. మ. అరతి, అర్తి;

క.కు. అరతి, అర్తి; క. అరతి, అలతి.

<ప్రా. ఆరతియ-.

ఆరతికర్పూరము వి. నివాళి ఇవ్వటానికి ఉపయోగించే కర్పూరం. క. అరతికర్పూర; కు. అరతికర్పూర.

ఆరతికర్పూరము చూ. ఆరతి.

ఆరదొండ రూ.చూ. అరుదొండ.

ఆరపెట్టుట చూ. అరు.

ఆరపోయట చూ. అరు.

ఆరణము¹ రూ.చూ. ఆరణము¹. వి. ప్రారంభం.

ఆరణముసేయి (-చేయి). అ.శ్రీ. న.శ్రీ. మొదలుపెట్టు.

వి. పు. 3.279.

ఆరణము² రూ. ఆరణము². వి. 1. కొలకరిపైరు; 2. పైరు.

వి. పు. 2.106, కాళ. 3.8, భీమ. 3.148.

సం. ఆరంభ-. ప్రారంభం, కొలకరిపైరు;

క. ఆరంబ, ఆరంబు. సాగు (? < ఆర్-); ఆర. అరు, ఏరు, కాడికట్టిన కోరెడ్డులు.

బహుళ. <సం. ఆరంభ-.

ఆరణముసేయి చూ. ఆరణము¹.

ఆరము రూ.చూ. ఆరాము. వి. కోట, ఉద్యానవనం.

ఆరణము¹ రూ. ఆరణము¹ వి. ప్రారంభం, ప్రయత్నం.

సం. ఆరంభ-. ప్రారంభం, మూలం, కొండర, వేగం; ప్రా. ఆరభ-, ఆరంభ, ఆరబ్బ; పా. ఆరంభ-, ఆరబ్బ;

క. ఆరంబ, ఆరంభ; క. ఆరంపమ్; మ. ఆరంభమ్.

<సం. ఆరంభ-.

ఆరణము² రూ.చూ. ఆరణము². వి. వ్యవసాయం.

ఆరయు రూ. ఆరయు. న.శ్రీ. 1. ఆరోచించు, విచారించు, పరిశీలించు. దార.ఆది. 1.25; 2. కాపాడు, కనిపెట్టించు. దార.ఆది. 4.250; 3. పెడకు. దార.ఆది. 6.171; 4. చూచు. కళా. 2.14; 5. కనుగొను, తెలిసికొను. చెన్న. 2.211.

క. ఆరయి, ఆరయు, ఆరయు, అరై. పెడకు, శ్రద్ధ వహించు, పోషించు; మ. అరైనుని. ఎదురుచూచు; అరైకె. రక్షణ; పో.చూ. ఆరంబుని. పెడకు, ఎదురుచూచు; ఆరంబుని. స్పృశించు, పట్టుకొను; క. ఆరాయ్. పరిక్షించు, పెడకు, పరిశోధించు; మ. ఆరాయ్క; కొండరెయ్.

<మూ.ద.ప్రా. *ఆర్ + *ఆయ్.

ఆరరంగు వి. పనువరంగు.

సం. అర, అరమ్. ఇత్తడి. ప్రా. అరా;

క. అర; క. అరకూట.

<సం. ఆర + రంగు.

ఆరరే అవ్య. ఆశ్చర్యప్రశంసాద్యర్థకం. శ్రీరంగ. 4.962.

సం. అరరే. వేగిరపాటును తెలిపే సీచవురుష సంబోధన; అన. అరిరి, అరెరె, అరరి, మరా. ఆరర, అరరే, అరె;

క. అరరె(అరె-అరె).

<సం. అరరే.

ఆరణ్ణ¹ రూ.చూ. అణ్ణ 'అరె' బ.వ. వి. దాన్యవిశేషం. హంస. 4.128.

ఆరణ్ణ² చూ. అజడి. వి. నిందలు, దాదలు.

ఆరవేయట చూ. ఆరు.

ఆరవేరము రూ.చూ. ఆరివేరము. 1. వైరం; 2. కలహం. క్రిడా. 287.

ఆరా¹ వి. గురుకు, జాడ.

ఉ. ఆరా. తెలిసికొను, జాడతెలియు; పార. అరా.

అలిప్రాయాలు, నిర్ధాంతాలు.

<ఉ. ఆరా.

ఆరాతీయ న.శ్రీ. జాడతీయ.

ఆరా² వి. చువ్వ.

ఆరా³ అవ్య. సుమారు, దగ్గర, దరిదాపు.

౭. ఆరా. దగ్గర.

<౭. ఆరా.

-ఆరా¹ యా. ఆర. సంబోధనంలో అంతాగమం. వరహ. 10.35.

ఆరాజులు వి. ఎలుకలు (వృత్తివరమైన సాంకేతిక వదం).

ఆరాట యా.చూ. ఆరటము. వి. దుఃఖం, వ్యాకులత.

ఆరాటము యా.చూ. ఆరటము. వి. దుఃఖం, వ్యాకులత. కళా. 4.50. ఆరాటించు అ.క్రి. తపించు, సంభావన. విష్ణు ప. 1.147.

ఆరాటించు చూ. ఆరాటము.

ఆరాటీయ చూ. ఆరా¹.

ఆరాద వి. అనూరాధ నక్షత్రం.

సం. అనూరాధా. ఒక నక్షత్రం.

<సం. అనూరాధా.

ఆరాధ్యులు వి. బ.వ. లింగదారులైన శైవ బ్రాహ్మణగురువులు. శృష్ట. 2.6.

పో.చూ. సం. ఆరాధ్య-. ఆరాధించదగిన; ప్రా.

ఆరణ్య.; నే. వి. హిం. గు. ఆరాధ్య;

క. ఆరాధ్య. శైవబ్రాహ్మణులు; త. ఆరాత్రియర్, ఆరాత్రిరియర్. లింగదారులైన బ్రాహ్మణులు.

<సం. ఆరాధ్య-. ఆర్ధవిపరి.

ఆరాము యా. ఆరము, ఆరియము, ఆరెము¹. వి. కోట, ఉద్యానవనం.

సం. ఆరామ-. సంకోషం, కోట; ప్రా. ఆరామ.

కోట; అవ. ఆరావ; అ.చూ. పా. ఆరామ.

క. ఆరవ; త.మ. ఆరామమ్.

<సం. ఆరామ-.

ఆరి¹ యా.చూ. ఆరె¹. వి. కొబ్బె, కోడి కాని పెనుకవక్క. నుండే వాడియైన గోరు.

ఆరి² పో.చూ. ఆరె¹. వి. ఒకానొక చెట్టు.

ఆరి³ యా.చూ. ఆరిక. వి. నన్యవిశేషం.

ఆరి⁴ వి. గ్రామసీమలు.

ఆరిక యా. ఆరక, ఆరిక, ఆరికె¹, ఆరుక; ఆరుగ, ఆరుగు, ఆరువు. బ.వ. చూ. అల్లు. వి. నన్యవిశేషం (Pasapalum scrobiculatum). వేంక.వంచ. 1.687.

క. ఆరికె, హారక, హారకు; త. ఆరియమ్.

<మూ.ద.ద్రా. *ఆర్- ఇయ- లేదా ఆర్- ఇక-.

ఆరికె¹ యా.చూ. ఆరిక.

ఆరికె² వి. గంజి పెట్టటానికై చుట్టిన పడుగు.

ఆరిచుట్ట వి. బండిచక్రం తయారీలో వాడే వంపు కొయ్య.

ఆరితి వి. చాద. కువల. 4.74.

సం. అర్తి. చాద; ప్రా. అట్టి, అత్తి; పా. అట్టి. జబ్బు;

క. అర్తి (అర్తి); త.మ. అర్తిత్తి; కు. ఆరతి, అర్తి.

<సం. అర్తి.

ఆరితీరివవాడు చూ. ఆరితీరుట.

ఆరితీరుట వి. సంపూర్ణత్వం పొందటం, అర్హతపొంది ఉండటం.

పో.చూ. త. ఆరి. సామర్థ్యం, పొందర్యం.

ఆరితీరివవాడు వి. సమర్థుడు, నిపుణుడు.

ఆరితేలు చూ. ఆరితీరుట. అ.క్రి. సమర్థుడగు, నిపుణుడగు, దిటవగు. విజయ. 3.27, హంస. 5.110.

పో.చూ. త. అట్టు. శక్తివంకమగు, సార్వమగు. ఆరు¹+ఇ+తేలు, లేదు. 'నడలేదు' మొ. వాటిలోవలె అంతాగమం.

ఆరిందా వి. 1. కూలివాడు, మోతకూరీ, ఆడితిదాడు; 2. సమర్థుడు; 3. పెద్దమనిషి, అనుభవాలి.

ఉ. ఆరిందా. కూలివాడు.

<ఉ. ఆరిందా. అర్ధవిపరి.

ఆరిపుష్ప పో.చూ. ఆరె¹. వి. రాకశీపుష్పం (Grislea tomentosa).

ఆరిపూవి యా. ఆర్కానీ. వి. పియ్యూనిపెట్టె. హార్మోనియం.

పోర్చు. అర్మోనీ; స్పా. అర్మోనియో; ఫ్రెం. అర్మోనీ.

<పోర్చు. ఆర్మోనీ.

ఆరియము యా.చూ. ఆరాము. వి. కోట, ఉద్యానవనం.

ఆరివేరపుడ్రవనీ చూ. ఆరివేరము.

ఆరివేరము యా. ఆరవేరము, ఆర్వేరము. వి. 1. కలహం. వైరం. పారి. 1.44; 2. చింక, మనఃక్షోభం. వైజ. 4.86, కక. 2.563.

క. ఆరవార. పెద్దఅవుపు; ఆర్. దిగ్గరగా అరచు; కు. ఆరబాయ్, ఆరబాయి. పెద్దకేకలు; ఆరవారం. కేకలుపెడుతున్న జనం; త. ఆరవారం. దుఃఖం, పెద్ద కేక, కోలాహలం;

సం. వైర-. కలహం; ప్రా. వేర-.

<ఆరు¹+ఇ+ప్రా. వేర-.

ఆరివేరపుడ్రవనీ (-రవనీ). వి. నారదుడు, తగువుల మారి దేవముని. పారి. 1.44.

ఆరు¹ అ.క్రి. 1. నిండు, పూర్ణమగు. చార.ఆది. 2.83; 2. ఒప్పు. చార.ద్రోణ. 1.124; 3. కలుగు, జనించు. చార.ద్రోణ. 3.21; 4. అతిశయించు. చార.ప్రీ. 2.147.

క. ఆర్. నిండు; ఆరు. వి. సంపూర్ణత, విస్తారం; క్రి.విద. నిండుగా; కు. ఆరుని. ఉబ్బు, ఉద్బించు; త. ఆర్. నిండు, తనియు, సంపూర్ణత; మ. ఆర్. నిండుగా; కు. సార్. అదనం, అదనంగాఉండు; కు.వి. హార్. ఉండు; కొలా. ఏరాద్. చాలినంత; నా. ఏరాల్; మార్త్. ఎగ్గర్. నిండియుండు.

<మూ.ద.ద్రా. *ఆర్- <మూ.ద్రా. *చార్-.

ఆరు² పో.చూ. ఆరె¹. వి. హిమాలయాల్లో ఉండే ఒకానొక ఓషధి.

పో.చూ. సం. ఆరుక. హిమాలయాల్లో పెరిగే ఒక ఓషధి; కా. ఓరు; కుమా. ఆడు; నే. అరు; హిం.వం. ఆడు; ల. ఆడూదాడు;

పో.చూ. క. ఆరె. చాకుపుష్టిక; కు. ఆరె. నల్లచేప మాను; పో.చూ. త. ఆర్, అర్. ఒకరకం కూరాకు; ఆరమ్. ఒకానొక చిన్నమొక్క.

<మూ.ద.ద్రా. *ఆర్-.

అరు³ రూ.చూ. నారు. వి. రోమావళి, నూగారు. చార.విరా. 1.245, శృం.నై. 2.15.

అరు⁴ జంబపదార్థో హర్వపదంగా ప్రయుక్తం. పో. చూ. అర్చు వి. 1. రవ్య, నింద. అహ. 3.33; 2. అల్లరి.

అరుదూలు (-దూలు. నింద). వి. రవ్య, నింద, అల్లరి.

అం.రా. 1.115, అహ. 3.46. అరుపోరు (-పోరు. యద్ధం). వి. ఎదగెగని కలహం. వ్య. తిట్టటం కొట్టటం.

అరు⁵ రూ.చూ. అఱు⁵. వి. అరునంబు.

అరునొక వి. ఎరు. అరున్నొక(క్క)టి రూ. ఆరొకటి.

వి. ఎరు. ఎంచునవుడు కొలుచునవుడు ఎరు అనుట రోదనాన్ని నూచిస్తుందని, అరు, అరున్నొకటి, ఎనిమిది అని తెక్కిస్తారు. అరువలము వి. అరు వలలు, ముప్పాన సేదు. అరుమూడు రూ.చూ. అఱుమూడు. వి. చెడటం, దగ్గుంబావటం. ఆరొకటి రూ.చూ. అరున్నొకటి. వి. ఎరు.

అరు⁶ రూ.చూ. అఱు⁶. అ.క్రి. ఎందు.

అరుపెట్టుట వి. ఎందపెట్టుటం. అరుపోయుట వి. ఎంద హెయ్యటం. అరువేయుట వి. ఎందవెయ్యటం. అరుదల వి. ఎందటం, తడి ఆరటం. అరువడును వి. కొద్దిగా ఆరిన న్నిరి. అరువాళ్లు రూ.చూ. అఱువాళ్లు. వి. నగం ఉడికించి ఎందచెట్టిన వడ్లు.

అరు⁷ వి. నాగరి చివర కడ్రు దిగించే దాగం.

అరుపాది వి. అరులో కడ్రు దిగించటానికి తొలిచిన గాడి.

అరు⁸ గుడ్డరి మొ. వాటికి వేసిన ఇనపవలుగు.

అరు⁹ చూ. అఱు⁹. వి. ఎడ్డు మొ. వాటి మెడమీది వుండు.

అరుక రూ.చూ. అరిక. వి. నన్యవిశేషం.

అరుగ రూ.చూ. అరిక. వి. నన్యవిశేషం.

అరుగాలము క్రి.వి. విరాడి పొడవున, ఎల్లవవుడు.

<అరు¹+నం. కాల-.

అరుగు రూ.చూ. అరిక. వి. నన్యవిశేషం.

అరును 'అరు' దాకునకర్మకరూపం. రూ. చూ. అర్చు³.

వి. 1. ఆడించు, కదిలించు. చార. విరా. 4.217; 2. విసరివేయు.

అరుదల చూ. అరు⁵.

అరుదూలు చూ. అరు⁵.

అరుదొండ రూ. అరదొండ, అరుదొండ, ఆరదొండ, అదొండ. వి. అరదొండ. (Capparis horrida).

క. అరుదణ, అరుదొండ; క. అతొంబై, అఱు తొంబై. ముళ్లరీగె.

<అరు¹+కొండ.

అరుద్ర వి. 1. అరుద్రా నక్షత్రం; 2. క్షేప్తమానంలో వచ్చే కార్తి.

నం. అర్ధా- అరుద్రా నక్షత్రం; మరా. అర్చదా; గు. అరుద్ర;

క. అర్చద, అర్చై; కు. అర్చద, అర్చై; క. అరుత్తిరై.

<నం. అర్ధా.

అరుద్రబీద వి. కమలపాకుకు అరుద్రకారైలో పట్టే

తెగులు. అరుద్రపురుగు వి. తొలకరివానల కర్పాక కని పించే ఎర్రటి పురుగు, ఇంద్రగోపం. క. అర్చదపుఱు. అర్ధకారైలో కనిపించే పురుగు.

అరుద్రబీద చూ. అరుద్ర.

అరుద్రపురుగు చూ. అరుద్ర.

అరునొక చూ. అరు⁵.

అరున్నొక(క్క)టి చూ. అరు⁵.

అరువడును చూ. అరు⁵.

అరువలము చూ. అరు⁵.

అరువు రూ.చూ. అర్చు. వి. 1. జంతువుల అరువు, కూక;

2. యద్ధవీరుల సింహనాదం.

అరుపాది చూ. అరు⁷.

అరుపాదు చూ. అరు⁷.

అరుమున్నూరుకాలము క్రి.వి. ఎల్లవవుడు.

అరుముళ్లు చూ. అరుమూడు. 1. కష్టాలు, చిక్కులు; 2. వ్యర్థం.

అరుమూడు చూ. అరు⁵.

అరులు చూ. అరిక. వి. దాన్యవిశేషం.

అరుళ్లు రూ.చూ. అఱువాళ్లు. వి. నగం ఉడికించి ఎందచెట్టిన వడ్లు.

అరువాళ్లు రూ.చూ. అఱువాళ్లు; చూ. అరు⁵.

అరువాసి వి. కొంత ఆరి వరిమాడం తగ్గిన దాన్యాదుల లక్షణం.

క. అఱువాసి. వడ్లు మొ. ఎందటం.

అరువు రూ.చూ. అరిక. వి. నన్యవిశేషం. ద. హిం. కా. 4.1848.

అరుసేయము వి. ఋషిప్రోక్షం. పరి. చ. 4. పు. 286 నం. నం. అర్చయ- ఋషి సంబంధమైన.

<నం. అర్చయ-.

అరు¹ వి. దాతక. ద్వి.శ.సా. 2.661 నం. (Banhinia Spicata).

క. కు. అరై; క. అరై, అరమై. అరై;

పో.చూ. నం. అలు, అలుక, కాంచనార, కాంచ నాల, కుదార, కుదాల, కుద్దాల, కోవిదార.

అరు² రూ. అరి² వి. 1. తొట్టె, కోడి కారిపెనుక వక్కనుంచే వాడియైన గోరు. దశకు. 9.30; 2. అయద విశేషం. ఉ.హరి. 6.66; 3. చెప్పలుకుట్టే నూది. ఉ. హరిశ్చ. 4.156.

నం. అరా. చెప్పలుకుట్టే నూది; పా. అరా. ఇనుప చువ్వ; అమా. అరా. బండి చక్రం ఆకు; ములుకోల; పా. అరా. చెప్పలుకుట్టే నూది; నే. అరై; పెం. అరా. హిం. పం. ల. గు. అరై. ఇనుపమేకు; సిం. అరై; మరా. అరై, అరై, అరా. చెప్పలుకుట్టే నూది;

క. అరై; మ. అరమై; కొలా. అరు. మునుకోల చివరి ఇనుపముల్లు.

<నం. అరా.

అరెగోల (-గోల) వి. ఎనుగు వక్కలు పొడిచి తెదిరించ తానికి అర్థ చంద్రాకారంగా ఉక్కుతోచేసిన అలుగుగల వేణు

దండం, బరిగోం. ఉ.హరి. 4.22. <అరె + కోం.
అరె వి. మహారాష్ట్రుడు. ద్వా. 1.42, అం.చా. 2.108.

నం. అర్య. పూజ్యుడు, విశ్వనసియుడు; అర్యక.
పూజ్యుడు, విశామహుడు; పా. అరియ. ముఖ్యుడు.
పూజ్యుడు, ఉత్తముడు; అ.మా. అరియ. వవిరుడు,
అయ్యుడు;

క. అరె. మహారాష్ట్రం; అరెకార, అరెయ. మరాటి
వాడు; క. అరియన్. కిరాతకుడు, విదేశీయుడు, ఆదిను
వాసి; అరియమ్. ఆర్యదాష, సంస్కృతం.

అరె వి. 1. చక్రం, సారచక్రం; 2. బండి కుండనూ
చక్రాన్ని కలిపే కర్ర, ఆకు.

అరెకాలు వి. బండి చక్రం ఆకు.

అరె వి. పవక వాపు.

అరెకాలు చూ. ఆరె.

అరెకుడు వి. గ్రామ రక్షకుడు, తలారి. భార.ఆది. 4.26,
మార్క. 2.167.

నం. అరక్షక, అరక్షిక. గ్రామ రక్షకుడు; ప్రా. అర
క్షగ-, అరక్షిగ, అరక్షిగో, అరక్షియో, అరక్షో; అ.మా.
అరక్ష. అంగరక్షకుడు; అరక్షగ, అరక్షియ. రక్షకదటుడు;
పా. అరక్షిక. కావలివాడు;

క. అరెకాతి, అరక్ష. కావలి, రక్షణ.

<ప్రా. అరక్షక <నం. అరక్షక-.

అరెగో చూ. ఆరె.

అరెద్దులకారై వి. ఆదుద్రకారైలో చేసుకునే పందగ (మట్టితో
ఎద్దుకొమ్మలు చేసి గుగ్గిళ్లు, పేలపిండి నైవేద్యం పెడ
కాదు).

అరెవ్రది వి. సారెవలక, సారెలోని ఇరుసువంటి భాగం.

అరెమరాటిలు వి. కోలుకొమ్మలాడిస్తూ, స్థిరనివాసం లేకుండా
దేశదిమ్మరులైన మరాటివాళ్లు.

అరెము¹ రూ.చూ. ఆరాము వి. కోట, ఉద్యానవనం.

అరెవడ్లు పో.చూ. వరి. రూ. అరైవడ్లు. వి. బ.వ. నూదు
ల్లాంటి కోకలుగల ఒకరకం వడ్లు.

పో.చూ. క. అరి. ప్రాశస్త్యం, ఔన్నత్యం, సౌందర్యం;
అరమ్. ముత్యం; అర్. సౌందర్యం.

ఐహళ: <క. అరి + వడ్లు.

అరివెలగి చూ. అరె-వడ్లు. వి. ఒకానొక మంచిజాతి వెలగ.

అరేటిబాతు వి. పలువన్నెలుగల అందమైన చిన్న నీటివాకు
(ఇది బాగా ఎగురుతుంది; ఋతువులనుబట్టి, కోయిల,
స్వాతికొంగ మొ. వాటివలె చాలా దూరదేశాలకు కూడా
తన జాతివత్తుల గుంపుతో కలిసిపోతుంది).

అరెకటి చూ. అరు.

అరోగణము రూ. ఆరోగిణము. వి. రోజనం, బనవ. 5. పు. 628
పం., పరమ. 3. పు. 198 పం.

క. అరోగణ, అరోగణె. భుజించటం, రోజనం;

మ. అరోగణమ్.

<క. ఆరోగణ.

అరోగిణము రూ.చూ. అరోగణము. వి. రోజనం, చెన్న.బ.
4.360.

అర్కాటి రూ.చూ. ఆరకాటి. వి. కర్ణధారుడు, ఓడ నడిపేవాడు.
అర్గవైజరు వి. నిర్వాహకుడు.

ఇం. అర్గవైజర్.

<ఇం. Organiser.

అర్గరు చూ. ఆర్-.

అర్పి వి. రెండు దిమ్మలమీది విలువంపు కట్టడం.

ఇం. Arch; ప్రెం. arche; లా. arcus. విల్లు,

<ఇం. Arch.

అర్పు¹ రూ. ఆటుచు¹. ల.క్రి. అరచు. కొబ్బరించు, మోపించు,
భార.ఆది. 4.71, వరాహ. 10.41, ఆము. 5.130.

క. అచు, అర్, అరు, అర్పు. దిగ్గరగా అరచు;
అరడి. నిండ; అరవార. పెద్దఅరపు; అరబు, అరుహ,
అర్పు, అర్పుట, అర్పాట. అర్పు. పెద్దగా అరవటం;
అర్పాటను. అరచు. మోపించు; కు. అర్కుని. ద్వని
చేయు; కొడ. అర్. పెద్ద ద్వనిచేయు; త. అర్. అరచు;
అర్ పు. పెద్ద ద్వని, అట్రహానం, నంతోపం; అరవారమ్.
పెద్ద ద్వని, అరుపు, గందరగోళం; అరవారి. ద్వనిచేయు,
అరచు; మ. అరకుక్. పెద్దగా అరచు; కో. అర్;
గో. అదానా, అడ్చి, అడాక, అడాకా. ఏడుపు, అరచు;
కుఇ. అర్పు. ద్వనిచేయు, పిలుచు; కువి. అర్పై, పిలుచు;
వర్తి. అర్. ద్వనిచేయు; కొలా. అర్. పిలుచు; గడ.
అర్, అరచు; మూర్తో. అర్. మేకలను పిలవటం.

<మూ.ద్రా. *ఆర్-.

అర్పు² రూ. ఆరుచు. న.క్రి. 1. (యంధ్రాదుల్లోపెట్టి)
క్రిప్పించు. కు.నం. 2.229; 2. నర్తింపజేయు, ఆడించు.
భార.ఉద్యో. 2.21, భార.కాంతి. 1.288; 3. (ద్యూతా
దుల) నాడించు. భార.ఉద్యో. 3.280; 4. కడలించు.
విసరు. హరి.ఉ. 10.50, ఆము. 2.68; 5. (స్నానా
దులు) చేయించు. వరాహ. 7.48, పారి. 2.11.

అర్పు³ (అరు²) ప్రేరణార్థకం. న.క్రి. పరికించు, చెప్పించు
భార.విరా. 2.810.

అర్పు⁴ రూ.చూ. ఆటుచు². *న.క్రి. 1. తడిలేనిదిగా చేయు,
ఎండబెట్టు. పారి. 2.12; 2. (దీప్తిపాదులను) ఆర్పివేయు.
కృం.నై. 7.169; 3. ఉపశమిల్లజేయు. సారంగ. చ.
3.185.

అర్జము¹ రూ.చూ. అరజము¹. వి. వాద్యవిశేషం.

అర్జము² రూ.చూ. అరజము². వి. విలాసం. చంపూ. 3.67.

అర్జరు వి. ఆజ్ఞ.

ఇం. Order. వరుస. క్రమం, ఆజ్ఞ, మొ.

<ఇం. Order.

అర్ధర్థి వి. తైనాతి. బండ్లోకు.

ఇం. Orderly. ప్రైవికారులకు సంకేతముల నందిం
చెడి చిన్న అధికారి, సార్దంబు, అనుపక్రి నౌకరు.

<ఇం. Orderly.

అర్తి రూ.చూ. అరతి. వి. నివ్యాళి.

అర్థ్య చూ. ఆదుద్ర పురుగు. వి. ఇంద్రగోపం. అర్థ్యకారైలో
కన్పించే ఎర్రటి పురుగు.

అర్థ్యగణపతి వి. పశువునినాయకుడు.

ఆర్క < సం. హరిద్ర- తేనా ఆర్క- తడి: (తడి)
వసువుతో చేసిన వినాయకుడు.

ఆర్క వి. బండినోగమిడి చెక్క.

ఆర్కెల్లు చూ. ఆర్-.

ఆర్కెంచుట చూ. ఆర్కు(ట).

ఆర్కు చూ. ఆర్కు'. రూ. ఆరువు, ఆటువు. వి. ఆరువు, కేక.
ఉ.హరి. 3.25, దీమ. 4.191.

ఆర్కు(ట) చూ. ఆర్కు'. వి. ఆర్కువేయటం ('వేయు' అనే
సహాయక క్రియతో కూడా ప్రయుక్తం).

ఆర్కుంచుట వి. ఆర్కు వేయించటం.

ఆర్కుటము రూ.చూ. ఆర్కుటము. వి. 1. ద్వని, చప్పుడు; 2.
ఆర్కు మొ. వాటితో గూడిన విజృంభణం.

ఆర్కుటము రూ.చూ. ఆర్కుటము.

ఆర్కుటము రూ. ఆర్కుటము, ఆర్కుటము, ఆర్కుటి, ఆర్కుటము.

పో.చూ. ఆర్కు; వి. (అరవు, కేక, ద్వని, చప్పుడు)?
ఆర్కు మొ. వాటితో గూడిన విజృంభణం వేంక.చూ. 3.8.

క. ఆర్కుట, ఆర్కుటె. అరవు, పెద్ద ద్వని; ఆర్కు.
అరవు; అర్. పెద్దగా అరవు; రు. ఆర్కుటె. పెద్ద ద్వని;
క. అర్ పొటము. హడావిడి, వటాటోపం, పెద్ద ద్వని;
అర్ పు. గందరగోళం; అర్. అరవు;

సం. ఆరభట. సాహసికుడు; ఆరభట. సాహసం.
విశ్వాసం, పీఠత్వం; ప్రా. ఆరభడమ్. స్మృత్యవిశేషం;
ఆరభటి. ఒకవృత్తి; పా. ఆరభటి, ఆడంబరం.

< సం. ఆరభట-.

ఆర్కుటి రూ.చూ. ఆర్కుటము. వి. ద్వని, కేక, విజృంభణము,
అతిశయము.

ఆర్కుటించు వి. 1. ద్వనిచేయు, కూయు. ఇందు.రా.
3.128; 2. విజృంభించు, వేంక.చూ. 1.46; క. ఆర్కు
టను, అరవు.

ఆర్కుటించు చూ. ఆర్కుటి.

ఆర్కుటము రూ.చూ. ఆర్కుటము. వి. విజృంభణము, అతి
శయము. ద్వి.శ.సా. 1.215.

ఆర్కదా వి. యుద్ధనావ.

పోచ్చు. కచ్చి. armada; స్పా. armada, సేన,
నౌకాదళం; arma. ఆయుధం.

రెం. హరామద్. బుడతకీచుల దోపిడి ఓడ; అర.
'అల్-మదీ-య.'

< పోచ్చు. Armada.

ఆర్కానీ రూ.చూ. ఆరిమాని. వి. పియ్యాని పెట్టె.

ఆర్కడి చూ. ఆర్-.

ఆర్కాడు చూ. ఆర్-.

ఆర్కవైఖ్యలు వి. కొందరు తెలుగు కోమల్లు, కళింగవైఖ్యలు
మొ. వారినుంచి, తమ ఆర్యజాతి వైఖ్య నూచకంగా
పెట్టుకొన్న పేరు.

సం. ఆర్క-. వైఖ్యుడు, గౌరవనీయుడు, విశ్వాస
పాత్రుడు, యజమాని, ప్రభువు; ప్రా. అజ్ఞ, అరియ.
గౌరవనీయుడు; అజ్ఞ. వైఖ్యుడు, ప్రభువు; పా. అరియ.
అర్కుడు, ప్రభువు, మంచిది, ఆదర్శం;

క. అరియవైచియర్. కోమల్లు.

< సం. ఆర్క- వైఖ్య-.

ఆర్కగర్గ వి. దియ్యం తెల్లగా ఉండే ఒకరకం ఎర్రవర్ణం.

ఆర్గ రూ.చూ. ఆల్లు. వి. దాన్యవిశేషం.

ఆర్గెవర్గు రూ.చూ. ఆరెవర్గు. వి. ఒకరకం వర్ణం.

ఆర్గురు చూ. ఆర్-.

ఆర్గేరము రూ.చూ. ఆరివేరము. వి. 1. కలహం. అవి.
1.113; 2. ద్వేషం, వైరం. అవి. 1.89; 3. అల్లరి.
కవిరా. 5.186.

ఆర్గేలవారు చూ. ఆర్-.

అణి రూ. అరడి. అన్య. 1. నిష్కారణంగా. భార.ఆర.
4.33, ఉక్కో. 4.385; 2. వ్యర్థంగా, నిష్ప్రయోజనంగా.
భార.ఆర. 4.349; 3. దీనంగా. భార.క్రో. 4.270,
కాంతి. 1.196; వి. 1. నింద, రట్టు, అవవాదం,
అనకీర్తి; 2. హాని, భంగం. మార్క. 4.228; 3. కష్టం,
దుఃఖం, బాధ. విక్ర. 1.200; విజ. 1. వ్యర్థం,
ప్రయోజనం లేనిది. హరి.ఉ. 7.26; 2. దుష్టం, చెడ్డది.
యయా. 3.125; 3. నింద్యం, నీచం. ఉ.రా. 3.81,
హంస. 1.127.

క. అరడి. (అర్ (దిగ్గరగా అరవు) + అడి). అల్లరి,
అవనింద; క. అజాటి. ద్రిమ్మరి, వ్యర్థుడు; పో.చూ.
ఆరాట్టుమ్. వేదన; ఆరట్టు. ఏడ్చు, అరవు;

సం. అరటి- (< అ + రటి). నిరంతరం ద్వని
చేయు; ప్రా. అరడియ, అరవు, ఏడ్చు; అ.చూ. అరడియ
సర్వ. పెద్దద్వని.

అణిచేయు న.క్రి. వ్యర్థంచేయు, నిష్ఫలంచేయు. మను.
3.5. అణిచించు న.క్రి. మించు, కింగువరచు. రాడికా.
1.23. అణిచినడు న.క్రి. 1. అరడిపొందు, వ్యర్థకడెందు.
రం.రా.దాల. 42 పు. 19 పం.; 2. హానిచెందు, నశించు.
రం.రా.కిక్కిం. 215 పు. 18 పం.; 3. నిందచెందు.
అణిచివచ్చు న.క్రి. 1. వ్యర్థంచేయు. భార.విరా. 2.253;
2. దుఃఖపెట్టు. నిర్వ. 9.88; 3. భంగవరచు, చెడగొట్టు.
హంస. 1.124. అణిచిపెట్టు రూ. అణిచిపెట్టు. న.క్రి. 1.
వ్యర్థంచేయు; 2. బాధపెట్టు; 3. నిందపెట్టు. అణిచిపోక
వి. 1. నిందపొందటం. నిర్వ. 9.89; 2. వ్యర్థంకావటం.
భార.విరా. 3.107. అణిచిపోవు రూ. అణిచిపోవు. అ.క్రి.
వ్యర్థముగు. శ్మం.నై. 4.104. అణిచిపెట్టు (-పెట్టు); రూ.
చూ. అణిచిపెట్టు. న.క్రి. 1. వ్యర్థంచేయు. వి.పు. 2.233;
2. బాధపెట్టు. కవిరా. 5.210; 3. నిందపెట్టు. అచ్చు.రా.
2.25. అణిచిపోవు (-పోవు); రూ.చూ. అణిచిపోవు. 1.
చెడు, భగ్గుముగు. నిర్వ. 2.24, భార.క్రో. 2.234; 2.
వ్యర్థముగు, నిష్ఫలముగు. భార.అశ్వ. 3.59; 3. చచ్చు.
భార.అశ్ర. 1.154.

అణిచేయు చూ. అణి.

అణిచించు చూ. అణి.

అణిచినడు చూ. అణి.

అణిచివచ్చు చూ. అణి.

అణిచిపెట్టు చూ. అణి.

అంధిపోక చూ. అంధి.

అంధిపోవు చూ. అంధి.

అంధివెట్టు చూ. అంధి.

అంధివోవు చూ. అంధి.

అంధవ చూ. అంధి.

అంధపు వి. కేక.

అంధి చూ. అంధి. అ.క్రి. 1. కీలు, ఉపశమిల్లు, నశించు.

కార.అంధి. 4.19; 2. పోవు, మలగు, చల్లారు. కార.దీప్య. 1.198; 3. క్షీణించు, తగ్గు. నృసిం. 1.68, శృం.నై. 3.116; 4. (స్వేదాదులు) తడి ఆరిపోవు. హర. 2.103; 5. నిర్లవమగు, కమ్మమగు, ఎందు. అము. 2.46, ఉ.రా. 8.178.

క. అంబు. ఎందు, మాను; అత్, అత్. ఎందు; కొడ. అర్. ప్రవాహం, (బట్ట) ఎందు; అత్. ఎందు; అర్. (నీరు) ఎండిపోవు; కు. అరుని. పెరుగు, ఎందు; అజుని. ఎందు; క. అంబు. చల్లారు, మానుపట్టు, అణగారు; పో.చూ. అంబు. (అట్టు) తడిఅరు, ఉపశమింప జేయు; మ. అంబుక. అ.క్రి. ఎందు, మాను; అంబుక. న.క్రి. ఎండవెట్టు; కోట. అర్. మాను, ఎండిపోవు; కొ. ఓత్, ఓత్, అత్. ఎందు; గోం. అర్. చల్లారు; కుం. అజు. చల్లారు; అన్న. చల్లారు; పర్తి. ఏదో. చల్లారు; కొలా. అర్. అర్. అత్. ఎందు; అర్.ఎన్. ఎండవెట్టు; అర్తపన్. వక్రమైన పండు; నా. అర్. ఎందు; కురు. అర్.అనా. ఎండలో ఆరవెట్టు.

<మూ.ద్రా. *అత్.-

అంబువాళ్లు చూ. అంబు, అంబువాళ్లు. వి. నగం ఉడికించి ఎండవెట్టిన వర్ణ.

అంబి. చూ. అంబి. విం. ఇరునొకటి, అరునంబు. క్రి.శ. 649. మాచెర్ల కాననం.

క. అంబు, అంబు; కొడ. అరి; కు. అజి; క. అంబు, అంబు; మ. అంబు; కొడ. ఓత్; గోం. సాయంగ్, సాయంగ్, సాయంగ్-చా; కుం. సజ్గి; కొలా. అర్; మూ.మ.ద్రా. *చాత్.

<మూ.ద్రా. *అత్.- <మూ.ద్రా. *చాత్.

అంబి విం. ఇరునొకటవ. అంబుగురు చూ. అంబుగురు, అంబుగురు; (-గురు. మహాన్మహాత్మ్యర్థక బ. వ. ప్రత్యయం). వి. అరుమంది. క. అంబువర్, అర్వర్; క. అంబువర్. అంబువలము వి. అరువలాలు, ముప్పావు సేరు; పలం అంటే 10 పగోదాల ఎత్తు. ఆం.రా. 2.269. అంబుము వి. అరు కూముల ప్రమాణం. <అంబు+కూము; కూమా>దుము>ము (నంగ్రహహం). అంబుమూడగు అ.క్రి. 1. క్షీణమగు; 2. వ్యతిర్లమగు. ఆం.శీ. 6. అంబుమూడు చూ. అరుమూడు. ప్య. అరు సంఖ్య మూడు కావటం. వి. క్షీణత్యం, వ్యత్యాసం, భంగం, తద్విబు, ఆకాశభంగం, విష్ణుం. అంబుమూడుచేయు ప్య. అరును మూడుగా చేయు. న.క్రి. 1. తగ్గుం చేయు. కలు.శ. 29; 2. చెడగొట్టు; 3. క్షీణింప జేయు; 4. కార్కారుచేయు. అంబుమోములవేల్పు వి. అరు

ముతాలు గల దేవుడు, కుమారస్వామి. క. అంబుమొగ; క. అంబుముకం, అంబుముకన్, అంబుముక. సుబ్రహ్మణ్యస్వామి. అంబువురు చూ.చూ. అంబుగురు. వి. అరుమంది. అంబువలవారు చూ.చూ. ఆర్యేలవారు. వి. పూర్వం రాజోక్యోగాల్లో నియుక్తులైన ఒక తెగ తెలుగు ద్రాహ్మిలు. అంబున్ వి. అరు కుంచాల ప్రమాణం ఆం.రా. 2.271.

అంబి చూ.చూ. నారు. వి. నూగారు, రోమాపి (కృతక ప్రామాణిక హంస).

అంబుగురు చూ. అంబి.

అంబుచూ చూ.చూ. అంబు. అ.క్రి. అరు.

అంబుచూ చూ. అంబు. న.క్రి. 1. ఉపశమింపజేయు; 2. తడి లేకుండజేయు, రడియార్పు. సానం. 5.166; 3. నశింపజేయు.

అంబులవము చూ. అంబి.

అంబువు చూ.చూ. అంబు. వి. 1. యోదుల సింహనాదం, కొల్పోరింత. యయా. 3.19; 2. కూత, జంతువుల ద్వని.

అంబుము చూ. అంబి.

అంబుమూడగు చూ. అంబి.

అంబుమూడు చూ. అంబి.

అంబుమూడుచేయు చూ. అంబి.

అంబుమోములవేల్పు చూ. అంబి.

అంబున్ వి. నీను, ఎల్ల, నరిహద్దు.

దు. అరు. హద్దు, ఎల్ల; క. అంబు. నది, వాగు, వక్క, తోవ.

అంబువాళ్లు చూ. అంబి.

అంబువురు చూ. అంబి.

అంబువేలవారు చూ. అంబి.

అంబున్ చూ. అంబి.

అంబి వి. దవడ వాపు.

అంబువట్టు చూ. అంబు.

అంబు చూ. అంబు, అంబు, అంబు, అంబు. వి. బ.వ. దాన్య విశేషం, ఆరిగలు.

అంబువట్టు చూ. అంబువట్టు. వి. ఒక రకం దాన్యం వంటి హిం.

అంబి వి. ఆరిచిప్ప, ముత్తైప్ప చిప్పవంటి ఒక విధమైన గుల్ల.

క. అంబి. గుల్లచేప; పో.చూ. మ. అంబి. వడగండ్లు, గుల్లచేప; దీన్ని 'అరిచిప్ప' అనే అంటారు, కాని, 'అంబి' అనేది పూర్వ యావమునే ఈహతో 'అరిచిప్ప' నుంచి, 'అంబి'ను విడదీసి, ప్రాసుదానికి అర్థం ఇచ్చారు.

<మూ.ద్రా. *అత్.-

అరిచిప్ప చూ. అరిచిప్ప, అరిచిప్ప. వి. ముత్తైప్ప చిప్ప వంటి ఒక విధమైన గుల్ల.

అంబి(బోతు) వి. బోకలేని కోతి.

అంబికావరి చూ. అంబి.

అంబికాపు చూ. అంబి.

అంబి వి. నిన్నహాయుడు.

పో.చూ. నం. అలక్క. కానరానివాడు; ప్రా.

అలక్ష్మియ. తెలియరానివాడు; అ.మా. అలక్ష్మనయా.
నిర్లక్ష్య ప్రలాపం; పా. అలక్ష్మిక. దురదృష్టం; అలక్ష్మి;
నే. ఒ.హం. అలక్ష్మ; గు. అలక్ష్మత;

క. అలక్ష్మ.

<ప్రా. అంకియ-.

అంకిందివిమ చూ. అంకించు.

అంకించు పో.చూ. అరించు. న.గ్రీ. విను, చెవియొగ్గు. విశ్ర.
1.128.

నం. అ + లవ. గ్రహించు, చూచు; ప్రా. అలక్ష్మియ.
తెలిసినది.

<నం. అంక్ + ఇంచు.

అంకిందివిమ న.గ్రీ. శ్రద్ధగావిను. చంద్రా. 4.59.

అంకిందరి చూ. అంకి.

అంకిందరికొడు చూ. అంకి.

అంకిందరికలు చూ. అంకి.

అంకి వి. కాలక్రిడా విశేషం; ఇద్దరు పిల్లలు చేతులు కలిపి
నురొకటి ఆ చేతులమధ్య పల్లకిలోలాగా కూర్చోపెట్టి
మోసే ఆట. కాళ. 3.38; 2. కుర్చీవంటి పల్లకి.

పో.చూ. నం. పర్వంక, పల్వంక. మంచం, వడక;
ప్రా. పల్లంక, పలిఅంక. పల్లకి. వడక; అ.మా.
పల్లంక, పల్లంగ. మంచం, వడక; పలిఅంక,
పలియంక, పలిన్యంక, పలియంకా; మాగ.
పలియంక; పా. పల్లంక. దానికపట్టు వేసుకూర్చోటం.
వడక;

కు. పల్లెంకి. దానికపట్టు వేసుకూర్చోటం, వడక.

<పా. పల్లంక.

అంకిగుడి వి. కాలక్రిడా విశేషం. రాజవా. 2.28.

అంకితులు వి. కాలక్రిడా విశేషం, అంకిగుళ్లు. విష్ణువ.
7.211, హర. 8.186.

అంకిగుడి చూ. అంకి.

అంకితులు చూ. అంకి.

అంకిరు చూ. అంకిరు. వి. విశ్వవిశేష.

ఉ. అలమగిర. విశ్వవిశేష; ప్రా. అలమగిర.

<ఉ. అంకిగిర.

అంకిగిర చూ. అంకి.

అంకివచ్చు చూ. అంకి.

అంకి చూ. అంకి. అంకి. వి. రాగాలాపం. కు. నం.
4.468, దళకు. 9.38.

నం. అంకి. నంకించు; ప్రా. అంకి. <నం.
అంకి. అంకించు; పా. అంకి. భాషించు;
లవ. అంకి [*అంకి, అంకిత]. నే. అంకి,
అంకి; అ. అంకి; ఒ. అంకి; హిం. అంకి,
అంకి; గు. అంకి.

క. అంకి, అంకి; క. అంకి.

<నం. అంకి.

అంకి చూ. అంకి. వి. రాగాలాపం.

అంకి చూ. అంకి. వి. విసంక, అంకించు.

అంకిపాలన వి. రక్షణ, భద్రత; వ్య. అంకించు.

అంకించు.

అంకిపాలన చూ. అంకి.

అంకిపాలన చూ. అంకి. వి. బ.వ. వింపాటలు, శృంగార
వదాలు. కుక. 2.190.

అంకిపాల వి. ఎర్రమల్లికిగ, నీకామనోహరం (Pergularia
pallida).

అంకిచ్చు చూ. అంకి.

అంకిచ్చుచు చూ. అంకి.

అంకిచ్చు చూ. అంకి. అంకి. వి. గూడుపొయ్యి.

అంకిచ్చు చూ. అంకి.

అంకిచ్చు చూ. అంకి.

అంకిచ్చు చూ. అంకి.

అంకిచ్చు చూ. అంకి.

అంకిచ్చు వి. యద్దం. దార. విరా. 5.62.

నం. హిర. యద్దం. హిర. కలహం, అద్దం,
వివాదం, అంకించు; ప్రా. హిర. తెల్పు.

పో.చూ. క. అంకి. నాగలివంటి అంకించు; అంకి.
మోడుడు. అంకి. మగటిమి. దైర్యం; అంకి. విజయం,
దైర్యం;

<నం. హిర.

అంకిచ్చు పో.చూ. అంకి. 1. అంకి. అంకి. అంకి.
దార.విరా. 2.258; కాంకి. 4.581; 2. వివాదం, దార.
అంకి. 4.114; వివా. అంకి. అంకి. 5 వ. 524 వం.
పో.చూ. క. హిర. నింద; నాం. తప్పించు,
గర్వం, కల్పన, నేర్పు; నాం. మై. దైర్యం, అంకించు,
తప్పించు; నాం. నింద.

అంకిచ్చు న.గ్రీ. ఉపేక్షచేయు, అంకించు.
తిరస్కరించు. వండి. చ. 4.806; అంకిచ్చు వి;
వివాదం అంకించు చేసే యద్దం. దార.అంకి. 4.114. అంకి
చేయు న.గ్రీ. ఉపేక్షించు, ఉపేక్షచేయు. దార.విరా.
2.160.

అంకిచ్చు వి. ప్రపంచం.

హిం.గు.మరా.ఉ.పార.అంకి. అంకి. ప్రపంచం.

<ఉ. అంకి.

అంకిచ్చు చూ. అంకి.

అంకిచ్చు వి. నంకి.

నం. అంకి. వంచన; మెకము (<నం. మృగ-).
మోసగించే అంకి.

అంకిచ్చు చూ. అంకి. అంకి. అంకి. వి. దిరుదనామం,
అంకి.

ఉ.పార. అంకి. అంకి. అంకి. అంకి. అంకి.
అంకి. ప్రపంచం; గు.హిం. అంకి.

<ఉ. అంకి.

అంకి అంకి; -అంకి ముకున్ ప్రకృయం; పో.చూ.
అంకి. వి. 1. దుస్వప్నానాదు, దుస్వప్న. దార.అంకి.
7.218, శివరా. 3.105, దాగ. 3.880; 2. అంకి,
మూర్ఖుడు. అంకి. 4.25; 3. అంకి, తర్కహీను. చెన్న.
4.815, వీర. వి. 4.112; వివా. దిక్కుచేసి.

పో.చూ. క. అశం. సింహం ; అంటి. వసువుగుడ్డలు
కట్టుకునే జంగమ బిక్షకుడు, జంగంచేవర ; పో.చూ. మరా.
అల్లడ. కుంబరి. అనుదవం లేని, తెలివితక్కువ.

అల-రేడు చూ. అలు¹.

అల-రేడు చూ. అలు¹.

అలలు వి. వరసగావుండే మూడు చుక్కలు.

పో.చూ. నం. అలి-. వరుస.

అలవ చూ.చూ. అశగ. వి. ఉడుమును పోలిన ఒక జంతువు,
శల్యకం.

అలవట్టము చూ. అలావట్టము. వి. 1. వత్తంతో చేయబడిన
గుండ్రది వినకకర. నిర్వ. 8.62, చార.ప్ర. 2.38 ; 2.
గుండ్రది వినకకరలాగా ఉండి, రాజాదులకు ఎండ తగుల
కుండా వట్టే ఒక సాదనం. విజయ. 1.143.

నం. అలావర్త-. వత్తంతో చేయబడిన వినకకర ;

క. అలవట్ట ; క. అలవట్టం.

<నం. అలావర్త-.

అలవము వి. అలన్యం, జాగు.

నం. అలన్య-. మాండ్యం, సోమరితనం, అలస,
అ-లస-. సోమరి ; ప్రా. అలస్యమ్. జాగు, సోమరి
తనం ; అ.మా. అలస్యమ్, అలసియ, సోమరితనం,
నిర్లక్ష్యం ; పా. అలస్యమ్ ; కా. అలస్ ; నే. అలన్య,
అలస్ ; ఒ. అలస. అలన్య ; హిం. అలస్ ; పం.
అలస్ ; గు.జ. అలన్య ; మరా. అలస్ ;

క. అలస. సోమరిపోతు. అలసు. బద్ధకం ; క.
అలావియామ్. జాగు, సోమరితనం, నిర్లక్ష్యం.

<ప్రా. అలన్య-.

అలాకు వి. వ్యర్థం.

అలాగండి చూ. అ³.

అలాగు చూ. అ³.

అలాటి చూ. అ³.

అలావన వి. 1. ఒక విషయాన్ని గూర్చిన ఎడతెగని ఆలోచన ;
2. జ్వరంతో పలవరించటం.

నం. అలావన-. నందాక్షణ ; ప్రా. అలావ ; పా.
అలావనా ; నే. అలావ, అలావ ; ఒ. అలావన.
అలావ ; గు. అలావ ; హిం. అలావనా, అలావనా ;
క. అలావనె. నందాక్షణ, రాగాలాపన ; క. అలా
వనమ్.

<నం. అలావన-. అర్థ వివరి.

అలాయము¹ పో.చూ. వాలయము. వి. సిద్ధం, యుక్తం ; విజ.
సిద్ధమయిన. చూ. వాలాయము.

అలాయము² వి. పాత్రం, ఆశ్రయం.

నం. అలయ-. ఇల్లు, ఆశ్రయం ; ప్రా. అలయ ; పా.
అలయ ; ఒ.గు. అలయ ; హిం. అలయ.

<నం. అలయ-.

అలావట్టము చూ.చూ. అలవట్టము. వి. గుడ్డతోగానీ కాటాకుతో
గానీ చేయబడ్డ వినకకర.

అలాహిదా చూ.చూ. అలాహిదా. విజ. ప్రత్యేకం.

అలి¹ పో.చూ. నారి. విజ. హినం. నిర్వ.రా. 5.103. వి.

పరిహాసం, గేలి. నిర్వ. 6.9.

క. అటి. అలక్ష్యం, ద్వేషం. అవమానం ; అటిగోల్.
ఆగారవింతు, అదచు ; పో.చూ. క. విలితమ్, విల్లనమ్.
పరిహాసం ; మ. విలితమ్ ; తె. ఎల్లిదము.

నం. అలి-. విజ. నిరుపయోగమైన, నిరర్థకమైన.

బహుళ : <నం. అలి-.

అలిగొను న.క్రి. పరిహాసించు, తక్కువచేయు, కీర్తించు ;
నిర్వ.రా. 5.134 ; చార.విరా. 4.18 ; చా.రా.ఆర.
2.383. అలికవము¹ వి. హినత్వం, కైన్యం. చార.శల్య.
2.35. అలిబుచ్చు -వుచ్చు. న.క్రి. అవమానపరచు-
పండి. చ. 4.306 పు. అలిసేయు (-చేయు). 1. క్షీణింప
జేయు, చెరచు. పాడుచేయు. కు.నం. 4.409 ; 2.
అనాదరంచేయు, తిరస్కరించు, చూపించు, నిందించు,
పండి. చ. 1.77 పు., బసవ. 4.955 పం. ; 3. ఎగతాళి
చేయు, తక్కువచేయు. సిం.ద్యా. 4.210.

-అలి² 'వలయును' యొక్క సంక్షిప్తరూపం. అవ్య. అవ్యా-
ర్థంలో క్రియానుబంధం. ఉదా. : చెయ్యాలి, వినాలి.

అలిగొను చూ. అలి¹.

అలిదివ్వు చూ.చూ. అలదివ్వు. వి. ముత్తైవదివ్వు వంటి ఒక
విదమైన గుల్ల.

పో.చూ. క. అలికల్. వడగల్లు ; క. అలి. గుల్లచేప.

అలిది-విను చూ. అలిండు.

అలిండు పో.చూ. అలండు. న.క్రి. 1. విను. చార.ఆర.
2.88 ; 2. ఆదరించు. విక్ర. 1.42, కై.చా. 4.126.

క. అలిసు, అలయసు, అలయసు. విను, వినిపించు ;
క. అలు. ద్వనించేయు, ఆరచు ; పో.చూ. అల్. అవును.

<మూ.ద.ద్రా. *అల్-.

అలిందివిను న.క్రి. శ్రద్ధగావిను. చార.అశ్వ. 1.90.

అలికవము¹ చూ. అలి¹.

అలికవము² చూ. అలు³.

అలిబుచ్చు చూ. అలి¹.

అలిసేయు చూ. అలి¹.

అలు¹ అ³ + లు బ.వ. ; చూ. అ³. వి. అవులు.

అలికావరి చూ. అలగావరి. వి. 1. పశువులకావరి,
గోపాలుడు. నా.వంచ. 3.301 ; 2. కృష్ణుడు. నీలా.
1.109. <అలు + కావ + అరి. అలికావు చూ. అల-
గావు. వి. పశువులకావరి, గోపాలుడు. <అల + కావ-
అలగావరి (-కావరి). వి. పశువులకావరి, గోపాలుడు.
బహుళ. 2.61. <అల + కావ + అరి. అలిగోడుబారి
గోడు చూ. అలగోలుబారిగోలు. వి. ఏడువులు, పెద
బొబ్బలు. అలగోలుబారిగోలు చూ.చూ. అలగోడుబారిగోడు.
వి. ఏడువులు, పెదబొబ్బలు. అల(గా)వు చూ.చూ. అలకావ-
వి. పశువులకావరి, గోపాలుడు. అలసోకు వి. ఎద్దు.
ఉ.హ. 2.180. <అల + పోకు. అలబొద్దుచుక్క. మేక
చాలించి అవులు ఇళ్ళకు మళ్ళీవేళ కనిపించే చుక్క,
శుక్రుడు. <అల + బొద్దు + చుక్క. అలమంద వి. దగ్గర
దగ్గరగా ఉండే నూరు చుక్కల గుంపు, శతభిష : అర్థవివరి.
అలరేడు చూ.చూ. అలరేడు. వి. ఆటోకు. అలరేడు

రూ. అలరేడు వి. ఆదోకు, నం. 5.372 వు.
 <అల+రేడు.
 అల² బ.వ. అంధు. వి. 1. దార్య. దార.ఆది. 3.174, అశ్వ. 5.69; 2. శ్రీ. కు.నం. 6.672.
 క. అవళు. అమె; కు. అళు; పో.చూ. క. ఇల్-
 ల-అల్. ఇల్లాలు; మ. అల్. శ్రీ; గోం. అలో. అలో.
 దారిక; పో.చూ. కు. ఇ. అలి. కల్లి, శ్రీ; పో.చూ.
 వర్తి. అయల్. శ్రీ. దార్య; పో.చూ. గద. అయల్.
 శ్రీ; పో.చూ. కొలా. అయి (అయి). వి (వలనావాడి)
 కల్లి; కురు. అలి. యవతి, దార్య.
 <మూ.ద్రా. *అల్.
 అలికనము² వి. దార్యార్థం. రామవ. 2.88; అలు
 మగలయోగి వి. దార్యార్థం అలికనము దారిక
 లాడుకానే 23 అలి. దళ. 9.81.
 అల³ వి. బంగాళదుంప.
 నం. అలు-, అలుక; ప్రా. అలుఅ; పా. అలు.
 అలుక; కా. అలూ; నే.అ.అెం. అలు; ఒ.హిం.పం.ల.
 మరా.ఉ. అలూ; పార. అలూవహి; అర. అలు.
 < ఉ. అలూ. సంస్కృత 'అలు' శబ్దానంతరము
 కొందరు.
 అలుగడ్డ వి. ఉల్లగడ్డ, బంగాళదుంప.
 అల⁴ వి. 1. ఒకసారి ఏకిన దూది; 2. మరాను.
 అలుగ రూ.చూ. అళుగ. వి. ఉరుమును పోలిన జంతువు,
 శబ్దం.
 అలుగడ్డ చూ. అలు³.
 అలుగోడ వి. దూలాలు మోసే గోడ.
 బహుళ: <అల+గోడ.
 అలుదీప్స రూ.చూ. అలదీప్స. వి. ముత్యవర్ణము వంటి ఒక
 విధమైన గుల్ల.
 అలుడి రూ.చూ. అలుడు. వి. మంచినడవడి, శీలం. ఆం.రా.
 1.186.
 అలుడు రూ. అలుడి. వి. సత్ప్రవర్తన.
 పో.చూ. క. అల్లన, అళుతన. సేవ, పాలన,
 అధికారం, పరాక్రమం; పో.చూ. క. అల్. పోషించు;
 వి. కత్తుడు, నమ్రుడు, పొరువవంతుడు; అళాతమ్.
 ప్రసిద్ధుడు.
 అలుదూలం వి. కల్లిదూలానికి పక్కగదిలో వేసిన దూలం.
 అలుమగలయోగి చూ. అలు³.
 అలువ రూ.చూ. అళుగ. వి. ఉరుమును పోలిన జంతువు,
 శబ్దం.
 అలువరి రూ.చూ. అళువరి. వి. కోట చుట్టూవేసిన మట్టిదిమ్మ.
 క్రిడా. 115.
 అలె వి. చెరుకుగానుగ.
 క. అలె, అలెగాణ. చెరుకురసం తీసే గానుగ; కు.
 అలె; క. అలె; మ. అల. నూనెమర, కంసారికొట్టు.
 బహుళ: <క. అలె.
 అలెకపాయి రూ.చూ. అలెపాయి. వి. గూడుపాయి.
 అలెగాడు² చూ. బ.వ. అష్టాకారులు. వి. పాలెగాండ్ల కింది

కొలుపుగాడు.
 అలెగాడు³ వి. పీడులు మొ. ఈశ్వరుడు.
 ఉ.పార.హిం. హలాల్ భోర్. పాకివాడు.
 <ఉ. హలాల్ (హాల్) + కాడు.
 అలెపాయి రూ. అలపాయి, అలెపాయి, అలెపాయి.
 అలెపాయి. వి. ఒకసారిగా నాలుగైదు పాత్రలు వేరు
 వేరుగా పెట్టి వందలానికి ఏర్పరచిన గూడులాంటి పాయి.
 అలె < నం. అలయ -పాత్ర + పాయి; లేదా
 <నం. అలి- వరుస; పాత్రల వరుసను బట్టి వచ్చి
 ఉండవచ్చు.
 అలెపాయి (కృతక ప్రామాణికం). రూ.చూ. అలెపాయి.
 వి. గూడుపాయి.
 అలెకాగు వి. అలెపాయిలో పెట్టిన పాత్ర.
 <అలె+కాగు.
 అలెపాయి రూ.చూ. అలెపాయి. వి. గూడుపాయి.
 అలెన ఆ + లోన; ఆ + లోన్ (అ) -అ(న్). అవ్య.
 అంఠి.
 అల్లి రూ.చూ. అళి. వి. కొలక, నమూనా.
 అల్లికవంతు వి. ఒక రకం పుల్లీ వంతు.
 ఒ. అలూబొఖారా; హిం.ఉ.పార. అలూబుఖారా;
 క. అల్లికోరా.
 <ఉ. అలూబుఖారా + వంతు.
 అళి² రూ.చూ. అళి. వి. రాగాలాపన. వరాహ. 4.180.
 అళి³ రూ.చూ. అళి. వి. నివాళి, నీరాజనం. బసవ.
 3.401.
 అళితము రూ.చూ. అళి. వి. దళ, కొలక.
 అళి రూ.చూ. అళి. వి. కొలక, నమూనా.
 అళి రూ.చూ. అళి. వి. కొలక, నమూనా.
 అళుగ రూ. అలవ, అళుగ, అలువ, అళువ. వి. ఉరుమును
 పోలిన జంతువు, శబ్దం.
 క. అళువ; కొడ. చెళ్ళువ; కు. అళుంకు, అలంకు;
 క. అళుంకు, అళుంకు, నళుంకు; మ. అళువన్.
 అళుకనము వి. ప్రభుత్వం, అధికారం. ధా. రా. అర.
 2.371.
 క. అళుతన, అల్లన, ప్రభుత్వం, అధికారం, సేవ;
 క. అళుచి. ప్రభుత్వ యాజమాన్యం.
 <క. అళుకన-.
 అళువి వి. బ.వ. సేవకులు, భటులు. కు.నం. 11.616.
 క. అళు. సేవకుడు, సైనికుడు, వారాహుడు; కు.
 అళి. సేవకుడు; క. అళు. సేవకుడు, దానిన; మ.
 అళు.
 బహుళ: <క. అళు.
 <మూ.ద.ద్రా. *అల్.
 అళువ రూ.చూ. అళుగ. వి. ఉరుమును పోలిన ఒక జంతువు,
 శబ్దం. రం.రా. 4.212 వు. 22 పం.
 అళువరి రూ. అలవరి, అళువరి, అరువరి, అలువరి. వి. కోట
 చుట్టూ వేసిన మట్టిదిమ్మ, వ్రవం. ఉ.హ. 2.92.
 క. అళువరి, అళువరి. వ్రవం; అళు, అళు, అళు,

అలి, అల్లి; క. అల్లియ. చెరువుగట్టుమీది దోవ.
అభివృద్ధి రూ.చూ. అల్లియ. వి. విష్ణుదత్తుడు. ద్రావిడ
ప్రబంధ కర్త. వరమ. 4.218.

అల్లిమాణము (అల్లి + మాణము). వి. కింది ఉద్యోగులు,
పంక్తిలోను వగైరా.

క. అల్లి. సేవకుడు, సైనికుడు, వార్తాహరుడు, చద
రంగపు పాప; మాగాణి; ఒక జిల్లాలోగానీ కాబాకాలో
గానీ కొంత ప్రదేశం; క. అల్లికాణము. ఒక పనికోసం
ఒక బోట చేరిన సేవకుల సమూహం; మ. అల్లి. నమ
ద్రుడు, సేవకుడు, దానిన; మాకణి. ఒక జిల్లాలో కొంత
ప్రదేశం.

<క. అల్లికాణము.

అల్లికోవ వి. ఒక బాటి కాకి.

పో.చూ. క. అంటంకాల్లె. ఒక బాటి కాకి.

బహుళ: <అల్లి-అ+కోవ <సం. కోవ. దాన్యా
గారం; దాన్యం కొంగిరించటంవల్ల కాకి ఆపేరు వచ్చి
ఉండవచ్చు.

అల్లి రూ.చూ. అల్లి. చూ. అరిక. వి. బి.వ. అరికలు,
కోర్కవం (Paspalum scrobiculatum). కర. 2.208.

అల్లియ రూ. అదువారలు, అదువారు, అదువాళ్లు, అదువారు.
వి. 1. విష్ణుదత్తుడు, ద్రావిడ ప్రబంధకర్త. వరమ. 4.218;
2. వైష్ణవ పవిత్రకావాచకం. ఉదా. గరుడాల్లియ. పవిత్రమైన
గరుడుడు; కోవెలాల్లియ. పవిత్రమైన
కోవెల, గర్భగుడి.

క. అల్లియ, అల్లియ. దత్తులు, పన్నిద్యుల వైష్ణవ
వేదాంతుల దిరుదవదం; క. అల్లియ. ద్యాన ముగ్గుడు,
ద్రావిడ ప్రబంధకర్త; అల్లియ. జగత్కృతువు, దగ
వంతుడు; మ. అల్లియ, అలువార్. పన్నిద్యుల వైష్ణవ
వేదాంతుల దిరుదవదం; ప్రభువు, దత్తుడు.

<క. అల్లియ.

అల్లియగడ్డి వి. చిరుగడండుంప, గెనుగుగడ్డి.

అవ¹ వి. 1. అవలు, నర్మపం. మార్క. 3.202; 2. అవ
పిండి; అవలపిండి కలిపి చేసిన ద్రవనదాళం. శృం.నై.
6.127, వి. న. 2.58; 3. అవచెట్టు (Brassica
juncea).

సం. సర్వభ. అవ; ప్రా. సరిసవ, సరిస్సవ.
అ.చూ. సరిసవ, సరిసవ, సాసవ; పా. సాసవ;
అవ. సరిసవ;

క. సాసవ, సాసవి; కు. సాసెయ, దాసెయ;
క. బయవి; కువి. అవ.

<*సావ <*సావ <ప్రా. సరిసవ <సం. నర్మపం.

అవకాయ వి. అవపిండితో కలిపిపెట్టిన మామిడికాయ
పచ్చడి. అవగించు 1. కూరలకు అవపిండి పెట్టు; 2.
వసువు ఉప్పుతో కలిపి రుద్ది మాంసాదుర్ని భద్రపరుచు.
అవగింజ వి. నర్మపం. అవంత విజ. కొంచెం. అవగింజంత.
కార.కర్ణ. 3.288; అవవచ్చడి వి. అవపెట్టి చేసినపెరుగు
పచ్చడి. అవపిండి వి. అవలపిండి. అవమాషిడికాయ వి.
అవపిండి, మానె, మొ. వాటితో కలిపిపెట్టిన మామిడికాయ

ఉరగాయ. అవలు రూ.చూ. అవలు. వి. బి.వ. అవగిం
జలు. అవలు రూ. అవలు, అవలు. వి. బి.వ. అవగింజలు.

అవ² వి. స్పృశి, జ్ఞప్తి.

బహుళ: <*యావ (వ్యా) <ఉ. యాద్.

అవపాణి న.క్రి. జ్ఞప్తివచ్చు, తోచు.

అవ³ వి. 1. దావప, పల్లపనేల; 2. పరిపైరుకు అనువైన
దూమి; 3. కొండలమధ్య ఉన్న సహజ జలాశయం.

క. అవల్. పల్లం, సాగుబడి దూమి, చెరువు; చవల్
చవుడు.

అవ⁴ రూ.చూ. అవి¹. వి. వంట తెగులు.

అవ⁵ వి. గడ్డివామి, మేట.

అవకాయ చూ. అవ¹.

అవగించు¹ చూ. అవ¹.

అవగించు² రూ.చూ. ఏవగించు. అ.క్రి. ఏనుగుచెందు.

అవగించు³ చూ. అవి, అవించు. న.క్రి. ఉడుకబెట్టు.

అవగింజ చూ. అవ¹.

అవజకాయ చూ. అవజము.

అవజము వి. అరజం, వాడ్యవిశేషం. అము. 4.35, రామా.
2.89.

సం. అతోద్య. వాడ్యవిశేషం; ప్రా. అజజ్జ; అ.చూ.
అజజ్జ, అజజ్జమ్, అవజ్జమ్; ల. అబాజ్. ద్వని;
హిం. అవజ్. వాడ్యవిశేషం; ముండా. అజఅజ్.

క. అవుజ. వాడ్యవిశేషం; అవుజగ. అవజం వాయిం
చేవాడు.

<ప్రా. అజజ్జ.

అవజకాయ వి. అవజం వాయించేవాడు. అవజీడు వి. అవజం
వాయించేవాడు.

అవజీడు చూ. అవజము.

అవటము విజ. అనుకూలం, పిలైనది. శృం.నై. 7.108,
కాగ. 4.186; వి. హిండిక.

సం. అవస్థ, అవస్థికా. వరిస్థికుల కనుగుణంగా
హిందువడినది; అనుకూలమయినది; ప్రా. అవట్టిఅ,
అవట్టిఅ; అ.చూ. అవుట్టి.

<ప్రా. అవట్టిఅ.

అవటముచేయు న.క్రి. 1. సిద్ధంచేయు. కాగ. 10.
ఉ. 346; 2. హిందువరుచు. హిందు. 2.229. అవటించు
న.క్రి. 1. కలిగించు, కావించు. దశకు. 7.118; 2.
వహించు, పూను. ద్వి.వరమ. 6.459 వ. 9 పం; 3.
సంగ్రహించు, సేకరించు. హరి. పూ. 9.102; 4. హిందు
పరుచు, సవరించు. పి.శకు. 2.161; 5. తిను, భక్షించు.
ఉ.రా. 3.191. అవటిలు(లు) అ.క్రి. 1. హిందువడు.
రా.చూ. 8.175; 2. కలుగు. ఆం.భా. 3.94.

అవటముచేయు చూ. అవటము.

అవటించు చూ. అవటము.

అవటిలు(లు) చూ. అవటము.

అవడ¹ వి. అడవి వీర. ఆం.భా. 2.60.

క. అవడె; రు. అవడ; క. అమట్టి.

అవడ² రూ.చూ. అమవడ. వి. పెరుగు గారె.

అవధి¹ య.చూ. హావళి. వి. ఉపద్రవం, బాద. అచ్చరా.
నుం. 138, ఆం.దా. 2.223.

అవధి² వి. 1. రట్టు, అల్లరి; 2. నదంతి, పూరు.

అవహాయము పో.చూ. అవ³. వి. ఆయవిశేషం.

అవవి- నమస్తంగా మాత్రమే ప్రయత్నం; చూ. అవల. విజ.
బహుళ; రెండు రోజుల ముందు లేదా తరువాత.

అవవిమొన్న య.చూ. అవరిమొన్న. వి. అటుమొన్న;
మూడు రోజుల పూర్వం రోజు; అవనెల్లంటిహి య.చూ.
అవరియెల్లంటికి. వి. మూడు రోజుల తర్వాతి దినం.

<అవని (<అవరి) + ఎల్లంటిహి (<ఎల్లంటికి).

అవవిమొన్న చూ. అవని.

అవనెల్లంటిహి చూ. అవని.

అవంత చూ. అవ¹.

అవవచ్చడి చూ. అవ¹.

అవపాణి చూ. అవ³.

అవపిండి చూ. అవ¹.

అవహమిడికాయ చూ. అవ¹.

అవము య. అమము. వి. కుమ్మరి కుండలు మొ. కల్పటానికి
ఏర్పరచిన కావ. అవాపం. బార. 2.124, ఉ.చూ. 3.48.

నుం. అపాక. కావ; అవాప. దొంతరగా పేర్చటం;

ప్రా. అవాగ, అవాయ. కుమ్మరి అవం; అ.మా.

అవాళ, అవాగ, అవాయ; పా. అవాప; నే.

అవాలి; ఒ. ఉహ; ది. అవా, అవాగ; హిం.

అవా, అవాగ, అంబా; వం. అవా, అలి; ల. అవా,

అలి; మరా. అవ, అవం, అవా;

క. అవ, అవి, అవిగె, అవుగె; కు. అవి. కుమ్మ

రావం; అవెయ్యట్టి. కుమ్మరి మట్టి.

<మరా. అవ.

అవరింత య.చూ. అవరింత. వి. జ్వంభణం, అవరింత.

అవర్ణా య. అవర్ణా, అవార్ణా. వి. దినచర్య పుస్తకం, పద్ధ
పుస్తకం, కాలా పుస్తకం; జమాఖర్చు పుస్తకం.

నుం. అవర్ణ్య. తోనిపుచ్చటం; నే. అవర్ణై. పునః

పరిశీలన, సరిచూడటం, పద్ధ పుస్తకం; మరా. అవర్ణా.

పద్ధ పుస్తకం; ఉ. అవర్ణా; పార. అవారిజ్.

క. అవర్ణా, అవర్ణి. పద్ధ పుస్తకంలో ఒక ప్రత్యేక

పైక పద్ధ; త. అవర్ణా. రోజువారీ పద్ధ పుస్తకం.

<ఉ. అవార్ణా.

అవర్ణా య.చూ. అవర్ణా. వి. దినచర్య పుస్తకం.

అవరి అ³+వల; -వల. వక్క, వైవ. య. అవ్వల, అవల,

అవల, బాల. క్రి.విజ. 1. తర్వాత. బార. దీప్య. 1.186;

2. అవకల. బార. అను. 5.70; 3. అవైవ. శృం.నై.

2.66; విజ. అవకలిది, అన్యం, ఇతరం. బార. ఉద్వ్య.

4.196.

<మూ.ద్రా.*అ (నిర్దేశనర్య.) + మూ.ద్రా.*వలమ్.

అవరివాడు వి. మూడు రోజుల తర్వాతి రోజు,

అవరెల్లండి <అ-వల+ఇ+నాడు. అవరిమొన్న య.

అవనిమొన్న. వి. మూడు రోజుల పూర్వం రోజు, అటు

మొన్న. ఆం.దా. 1.92. <అవల+ఇ+మొన్న. అవరి

యెల్లండికి య. అవనెల్లంటిహి. వి. మూడు రోజుల తర్వాతి
రోజు, అవరెల్లండి. ఆం.దా. 1.92. <అవల+ఇ+
ఎల్లండి.

అవరి య.చూ. హావళి. వి. ఉపద్రవం. హరి. 4.124,
వసు. 3.126.

అవరించు య.చూ. అవరించు. అ.క్రి. 1. జ్వరించు.
వరాహ. 11.126; 2. పగులు, బద్దలగు. పార్వ. 2.101,
చంద్రా. 3.85.

అవరింత య.చూ. అవరింత. వి. జ్వంభణం. ద్వి.క.
సా. 1.84 ప. 14 వం, ఆం.దా. 1.141.

అవరివాడు చూ. అవల.

అవరింత చూ. అవరించు.

అవరిమొన్న చూ. అవల.

అవరియెల్లండికి చూ. అవల.

అవరి చూ. అవ¹.

అవళి య.చూ. హావళి. వి. ఉపద్రవం, బాద. ఉ.చూ.
4.124, చమ. 1.25, శ్రీరం. చూ. 4.88.

అవాళ వి. శబ్దం.

హిం. అవాజ్. స్వరం, శబ్దం; ఉ. అవాజ్; పార.

అవా, అవాజ్.

<ఉ. అవాజ్.

అవాయినువాయిలు చూ. అవాయిచువ్వ. వి. బ.వ. ఆకా
బాణాలు, ఒక విధమైన దాదనం.

అవారి వి. పెద్ద రైతు దగ్గర కీతగాళ్ళచేత వ్యవసాయం
చేయించేవాడు.

అవార్ణా య.చూ. అవర్ణా. వి. దినచర్య పుస్తకం.

అవాలు చూ. అవ¹.

అవి¹ య. అవ⁴. వి. 1. గ్యానం, ఊపిరి. బార. ఉద్వ్య. 3.41;

2. ఊమ్మం, అవిరి. సి.శకు. 3.176, ఆము. 4.184;

3. కావం, వేడి. విజయ. 2.53, 4. నన్యరోగం, చీడ.
ఆం.దా. 2.124.

క. అవరి, అవి, అవిరి. వేడి, అవిరి; కు. అవి.

అవిరి; క. అవి. ఊపిరి, నిట్టూర్పు, అవరింత, అవిరి,

హిగ; అవి. అ.క్రి. నీటిలోగానీ అవిరిపైగానీ ఉడుకు;

మ. అవి. ఊపిరి, ప్రాణం, అవరింత, నిట్టూర్పు, అవిరి;

కో. అయ్య. ఆక్ర, అవిరి; తా. ఒఫ్యే. ఊపిరి, అవిరి;

వర్ణి. అకుచ్, అవిరి.

అవరించేటప్పుడు వచ్చే 'అవ్' అనే ధ్వని నుంచి వచ్చి

వందవచ్చు.

<మూ.మ.ద్రా. *అవ్-.

అవించు న.క్రి. అవిరిపై వండు, అవిరితో వక్ష్యంచేయు.

అవి² వి. వైదిలు కథనంలోని అవ్య, ఆదాము భార్య.

హి.బ్రా. హవ్య; లా. ఈవా; ఇం. Eve.

<హి.బ్రా. Hawwa.

అవించు చూ. అవి¹.

అవిటి పో.చూ. అమని. వి. మృగశిరకాత్తె.

అవిటిగాలి వి. కొలకరిలో పీచేగాలి. అవిటివాన వి.

కొలకరిలోపడే వాన. అవిటివారాలు వి. దమ్ముల ముందు

జాన్ నెల (మృగశిరశా)లో చేసే గ్రామదేవత పూజ.

అవలిగారి చూ. అవిది.

అవలివాన చూ. అవిది.

అవలివారలు చూ. అవిది.

అవిద చూ. ఆ³.

అవిది రూ.చూ. హావళి. వి. ఉపద్రవం, దాద.

అవిదె చూ. ఆ³.

అవిరి¹ చూ. అవి¹. పో.చూ. ఆవుర. వి. 1. ఒకానొక వ్యాధి.

పండి. చ. 1.51 పు.; 2. ఈవ్వం, అవి. ఆము. 2.60.

క. అవరి, అవిరి. వేడి; మ. అవతి. ఈపిరి, అవిరి.

<అవి¹ + -రి; -రి ప్రత్యయం.

అవిరి² వి. చిట్లగడ్డి (Saccharum spontaneum).

అవిరి వి. 1. బట్టి; 2. మాంత్రికుడు ఉపయోగించే కావపాత్ర విశేషం.

అవు చూ. ఆ-³, ఆఁ, ఆమ్-¹. వి. ఆవు, గోవు. భార. అను. 4.22.

క. అవు, అ. గోవు; ఆకల్. ఆవులు; కొ. అవ్. ఆవు; క. అ. ఆవు, ఎద్దు; అన్; మ. అ. ఆవు; కురు. ఓయ్. ఆవు; మార్తో. ఓయ్. ఆవు, ఎద్దు.

<మూ.ద.ద్రా.* ఆ./*ఆన్ <మూ.ద్రా.* ఆ-.

అవులదొడ్డి వి. కవరిపా నక్షత్రం, దగ్గరదగ్గరగా వుండే నూరు చుక్కల గుంపు.

అవుర వి. ఆవురింతకు అనుకరణం. క్రిడా. 226.

అవురింత రూ.చూ. ఆవురింత. వి. జ్వరణం, ఆవు రించటం.

అవురింత చూ. ఆవుర.

అవురు అవ్య. 1. ఏడునందరి ధ్వనికీ అనుకరణం. భాగ. 10, పూ. 148, వరమ. 2.176; 2. కహతహపాటును తెలిపే ధ్వన్యనుకరణం.

అవురుగడ్డి రూ.చూ. అవురుగడ్డి. 1. వీరణం; 2. అగురు².

అవులదొడ్డి చూ. ఆవు.

అవురించు రూ. ఆవరించు. అ.క్రి. 1. వికసింపు, విచ్చు. కు. నం. 8.351; 2. నోరు తెరచు. నిర్వ. 4.40, 3. ఆవురింత విడుచు, జ్వరించు. భార.ఉద్యో. 1.125; 4. పగులు, బద్దలగు; 5. చనిపోవు.

క. ఆకలిను. ఆవరించు, నోరు తెరచు; కొడ. అవ లివ్ (అవలివి). ఆవరించు; కు. అవల్. ఆవరింత; అవలిదెవిని. ఆవరించు; క. అవి. అ.క్రి. నిష్టూర్పు, ఆవరించు; అవలమ్మ. విచారం, దాద; మ. అలితత్. ఆవరించు; కోట. అవజ్, కా. ఒప్పుల్క; పర్తి. అవ్.; అవకుడ. ఆవరింత; అకుబ్. ఆవరించు; గడ. అయ్; ఒల్లా. అమ్; కురు. బెలలనా.; మార్తో. అవాలె; ద్రా. అవానింగ్.

<మూ.ద్రా. *ఆవర్.

అవురింత రూ. ఆవరింత, ఆవరింత, ఆవురింత. వి. జ్వరణం. భార.విరా. 1.137, కృ.శ.కు. 2.87.

అవురింత చూ. ఆవరించు.

ఆకపాళలు -పాళ. జంటపదం. వి. బ.వ. ఆకానుబంధాలు. కువచ. 4.61.

నం. ఆకాపాళ- ఆక అనే పాళం.

<నం. ఆకాపాళ-.

ఆకాగూడు వి. నగిపీపనిచేసిన గూడు.

అ. ఆసా. అలంకృత దండం; హిం.ఉ. ఆసా. రాజుల ముందు లేదా వివాహ మహోత్సవాదుల ముందు చోపు దారులు దరించేది దండం.

ఆపాధవట్టి రూ. ఆపాధరట్టి. వి. పెళ్లి అయిన కర్వాక తొలి ఆపాదంలో అర్థవారు అల్లుడికి పంపే కానుకల మొత్తం.

ఆపాధరట్టి రూ.చూ. ఆపాధరట్టి.

ఆపాధరూతి వి. 1. ఒక వ్యక్తి పేరు. పంచ. 1.224; 2. పంచకుడు, మోసగాడు.

పో.చూ. నం. ఆపాధరూతి-. పంచతంత్రంలో ఒక పాత్ర పేరు; ఆపాధ-. అజేయమైన, భూతి. ఐశ్వర్యం కలవాడు; ప్రా. ఆసాధరూతి. ఒక తైలముని; అ.చూ. ఆసాధరూతి, ఆసాధరూతి; మరా. ఆపాధరూతి;

క. ఆపాధరూతి. ఒక వ్యక్తి పేరు, మోసగాడు; క. ఆపాలరూతి.

<నం. ఆపాధరూతి-. అర్థ వివరి.

ఆపామాన్వి రూ. ఆపామూన్వి. వి. నిర్లక్ష్యం, తేలిక.

ఆపామాన్వి రూ.చూ. ఆపామాన్వి.

ఆపూర్ణావా రూ. ఉనురుజానా. వి. 1. పీర్లపంజా; 2. నల్లకం.

ఉ. అపూర్, అపూరా. మొహరం నెలలో పదోరోజు; అపూర్ ఖానమా. పీర్లపంజా; పార. అపూర్, అపూరా. మొహరం నెలలో పదోరోజు; అర. అపూర్, అపూరా.

<ఉ. ఆపూర్ణానామ్.

ఆన¹ వి. అనేక్ష, కోరిక, అభిలాష, ఇచ్చు. భార.విరా. 1.148.

నం. ఆనా. అనేక్ష, కోరిక; ప్రా. అన; అ.చూ.పా. ఆసా; అన. ఆసా, అన; కుమా.నే.బెం.హిం.ల.గు. మరా. అన; సిం. అన, అహ;

క. ఆసె, అశి; కు. ఆసె; క. అవై; మ. అశ.

<నం. ఆనా.

ఆనగొను అన+కొను. అ.క్రి. ఆనగరిగియుండు; క. అవై-కొల్. ఆనగొలుపు అన+కొలుపు. 'ఆనగొను'యొక్క స్త్రీరణ; రూ. ఆనగొలుపు. న.క్రి. ఆకరిగించు. కక. 4.7. ఆనగొలుపు రూ.చూ. ఆనగొలుపు. న.క్రి. ఆకరిగించు. ఆన చేయు అ.క్రి. ఆకరిగియుండు. దశకు. 9.21. ఆకవడు అ.క్రి. 1. ఆనగొను, ఆనేక్షవడు. భార.విరా. 3.90; 2. ఆకర్షవడు. దశకు. 9.45; న.క్రి. కోరు, ఆశించు. భార.కర్ణ. 2.21. క. ఆసెవడు, అసెవడు. కోరు; కు. అసెబుడు; క. అవైప్పడు; మ. ఆశ-వ-పెట్టుక. ఆనపాటు చూ. అనపడు. వి. అనేక్ష, కోరిక. భార.అశ్వ. 1.203. క. అవై.వ.పాటు. ఆనపాలు అ.క్రి. ఆకవిడుచు, నిరాకరించు. హరి.పూ. 8.152. ఆనయుడుగు అ.క్రి. ఆక విడుచు, నిరాకరించు. ఆనలుడుగు అ.క్రి. ఆకలువిడుచు. ఆనవిలుపు వి. ఆకాదంగం. కక. 3.20. ఆనసేయు -చేయు

అ.శ్రీ. ఆశ కరిగియుండు. వి.పు. 6.341. ఆసాన దృశ్యార్థం
వనరుక్తం. వి. అదివాళ. పారి. 3.51. ఆసానలు వి. బ.వ.
గొప్ప ఆశలు; అదివాళలు. దార.విరా. 5.280, కాంతి.
3.153. ఆసిచ్చు న.శ్రీ. ఆశ కరిగించు. దాగ. 5.185.
అనీంచు న.శ్రీ. అపేక్షించు. దార.అశ్వ. 1.36; క. ఆశిళ.
కోరు, దీవించు; క. అచి. కోరు.

ఆసా వి. దిక్కు. అం.దా. 1.71.

నం. అశా. ప్రదేశం, దిక్కు;

క. అశి, అశా, అశ, అసె; క. అవై; మ. అస.

<నం. అశా.

ఆసకప్పెరగాడు వి. పక్షి విశేషం; గుండుములుపుగాడు పిట్ట.
బహుళ: <ఆస-(ఆశ)+కప్పెర-(పాత్ర)+-కాడు
(కలవాడు); పేరానగల పక్షి.

ఆసగోమ చూ. ఆసా.

ఆసగొలుపు చూ. ఆసా.

ఆసగొల్పు చూ. ఆసా.

ఆసజేయు చూ. ఆసా.

ఆసకప్పరాయి వి. పక్షివిశేషం; పెద్దకల ఎర్రటి శరీరంమీద
తెల్లటి మచ్చలుగల పక్షి; ఏమాత్రం అరికిడి అయినా ఏ
ఆకు చాటుకో నక్కరకుంది.

<ఆస+కప్ప+రాయి; పిరికితనాన్నిబట్టి ఈ పేరు
వచ్చివుంటుంది.

ఆసత్తి వి. ప్రేమ, అపేక్ష.

నం. అసక్తి- కర్మకర్త, అపేక్ష; పో.చూ. అసత్తి.

సాన్నిహిత్యం; ప్రా.అ.మా.పా. అసత్తి;

క. అవత్తి (<అ-సక్తి-).

<నం. అసక్తి-.

ఆసనవేదికము చూ. ఆసనము. వి. ఆసనంలో వచ్చే ఒక
విదమయిన వ్యాధి.

ఆసనము వి. గుదం.

నం.పా. అసన- కూర్చోటం, పీటం; ప్రా. అసనా;
అ.మా. అసన, అసన;

క. అవనమి. గుదం, మలాళయం.

<నం. ఆసన- అర్థ వివరి.

ఆసనదు చూ. ఆసా.

ఆసపాడు చూ. ఆసా.

ఆసపాతకుడు వి. ఆశపోతు, పిసినిగొట్టు. చూ. ఆసా.

పో.చూ. నం. అశా. ఆశ.

<నం. అశాపాతక- వ్య. రోదంవల్ల పాపి.

ఆసమాలు చూ. ఆసా.

ఆసము వి. బియ్యపు పిండితో చట్టిలో కార్చిన దోసె వంటి
తినుబండారం; ఇది మధ్య లావుగా వుంటుంది; ఆసము.

ఆసయ్యడుగు చూ. ఆసా.

ఆసరా చూ. ఆసా. వి. రక్షణ, ఆదారం.

నం. ఆశ్రయ- స్థానం, నివాసం, ఆదారం; అమా.

అసయ. ఇల్లు; ఆసా. కగినచోటు; కా. అసర; నే.

అస, అశా, అసన, అసా. ఆశ, రక్షణ; బెం. అస,

అసా. ధీ. పం. అస, అశా; సిం. అసర, అసన;

మరా. అసరా; కుమా. ఆసా; హిం. అసరా. జరా
దారం కింది భూమి; గు. అసరా; ఉ. అసరా. నమ్మకం,
రక్షణ, ఆదారం;

క. అసర, అసరె. ఆదారం, రక్షణ, నహాయం.

<ఉ. ఆసరా.

ఆసరాకవులు వి. ఆసరాతో కూడిన కవులు. ఆసరా
దాద్రు(డు) వి. లండగలవాడు. <ఉ. ఆసరాదాద్రు. ఆసరా
మర్తా వి. కవులుకాక, భూమి వామందు బిడ్డమీద
పారికి సాగుచెయ్యటం. ఆసరాకిన్తు వి. ఒక నియతమయిన
సొమ్ము.

ఆసరాకవులు చూ. ఆసరా.

ఆసరారాద్రు(డు) చూ. ఆసరా.

ఆసరామర్తా చూ. ఆసరా.

ఆసరాకిన్తు చూ. ఆసరా.

ఆసరు అ.శ్రీ. అలయు. వి. శకు. 3.191.

క. అసుర, అసతో, అసజ, అసజు. అలయు,
అలనట; కు. అసర. అలనట, కప్పి; అసరాపుని.
దగగోను; పో.చూ. క. అయిల్, అవల్. సొమ్మునీళ్లు;
కు. అశతి. అలయు, మాంద్యం, మత్తు, మరపు.

ఆసరుడుగు చూ. ఆసా.

ఆసవిణ్తు చూ. ఆసా.

ఆససేయు చూ. ఆసా.

ఆసాది వి. 1. మాదిగ, చెప్పులు కట్టేవాడు. అం.దా. 2.287;

2. గ్రామ దేవతను పూజించే పూజారి. శ్రీరా. 147.

నం. అసాది. దగ్గరకు తీసుకుపోయేవాడు (దేవత
దగ్గరకు పూజారిలాగా); ఈ పూజారులు మాదిగ కులం
వారు; కాబట్టి ఆసాది, మాదిగ అనే అర్థంలో చూడి
అయింది.

<నం. ఆసాది.

ఆసాది-ఇనాము చూ. ఆసాది. వి. గ్రామదేవత ముందు
కప్పెట వేసేవాడి కిచ్చే ఇనాము.

<ఆసాది+ఉ. ఇనామ్.

ఆసామ వి. శేరిక, సుకరం, అనువు; వి. ఆదారం, ఆండ.

నే. అసాని. శేరిక, సౌకర్యం; 2. అసాన్; హిం.

అసాన, అసాని. నిజాయితీ, అర్థవం; ఉ. అసాన్.

శేరిక; అసాన. అనువు, అర్థవం, నిజాయితీ, మార్గవం;

అసానియత్. పార, అసాన్, అసాని.

<ఉ. అసాన్.

ఆసామి వి. ఒక మనిషి, మర్దాయి, కవులువారు, పారికావు,
రైతు.

నే. అసామి. అదమర్దుడు; 2. గు. మరా. పార.

అసామి. ఒక మనిషి; ఉ. అసామి, అసామి. ఒక

వ్యక్తి; అర. అసామి, అసామి. అదమర్దుడు, అవరాధి;

క. కు. అసామి. ఒక మనిషి; క. అవామి. ఒక

మనిషి; అసామి.. ఒక మనిషి, ప్రతినిధి.

<ఉ. అసామి..

ఆసాన చూ. ఆసా.

ఆసానలు చూ. ఆసా.

అనగమ వి. హాస్యం.

<నం. హాస్యక-.

అనగమ చూ. అన¹.

అనగమ చూ. అన¹.

అను¹ వి. 1. నేక పనిలో పడుగు తోడటానికి ఉపయోగించే చక్రం; 2. చేపలుపట్టే సాధనం; 3. ఆర్పిలు మొ. వాటి కొలత.

క. అను, హను, హనుమెక్కు, హను; కు. అను; క. అను.

<క. అను.

అనుగ్రోవి వి. అను పోనేటప్పడు నూలు కొప్పించే గుల్ల, అనువల్ల. కు.న.చ. 1.41. అనుకాదు వి. ఆర్పిలు మొ. కొలపటానికి చేట్టాల్గవాడే కాదు. అనువల్ల వి. అను పోనేటప్పడు నూలు కొప్పించే గుల్ల. అనుపోయ న.క్రి. అనునతోడు. హంస. 1.220, అహల్యా. 2.116. అనుప్రాస వి. నేక పనిలో పడుగు తోడటానికి ఉపయోగించే చక్రం. పో.చూ. క. హనుమనె; పో.చూ. క. అనుమనె. అనువేయ వి. కొలత ప్రకారం నమూనాలు గీయు.

అను² వి. పేకముక్కలలోని అను.

మరా. కొంక. అజ్; ఆం. ఏన్. పేకముక్క; బెం. అన్; రా. అన్. ఏకక; పోర్చు. అజ్. పేకముక్క.

<ఆం. Ace.

అనుగ్రోవి చూ. అను¹.

అనుకాదు చూ. అను¹.

అనువక్రి చూ. అనువక్రి. వి. వైద్యశాల.

మరా. అనువక్రి;

క. అనువక్రి; కు. అనువక్రి; క. అనువక్రి; కువి. అనువక్రి.

<ఆం. Hospital.

అనువల్ల చూ. అను¹.

అనుపోయ చూ. అను¹.

అనుమాన చూ.చూ. అస్మాన్. వి. ఆకాశం.

అనుప్రాస చూ. అను¹.

అనువేయ చూ. అను¹.

అనుచూ చూ. ఉనుచూనా. వి. చరించుచు, నక్రం.

అను వి. చర్మవ్యాధి.

పో.చూ. నం. అర్చన్. మూలవ్యాధి.

అనుదా వి. విశ్రాంతి, విరామం.

హిం. అనుదా; మరా. అనుదా. ముఖమైన, తెలివైన, చురుకైన; అనుదగి. శాంతి, నమ్మక; క. అనుదహ. కృత్తి; పార. అనుదహ, అనుదా.

<క. అనుదహ. అనుదాకు బదులు అనుదా వచ్చినదని బ్రౌ.

అస్మారము వి. ఆధారం. బిల్ల. 2.142.

క. అస్మార. వ్యక్తం, స్పష్టం.

<క. అస్మార్. అర్థవివరి.

అస్త వి. శ్రద్ధ, అపేక్ష, గౌరవం, విశ్వాసం.

నం. అస్తా. శ్రద్ధ, అనక్తి, అపేక్ష, ఆశ; ప్రా. అస్తా. అస్తా; మరా. అస్తా;

క. అస్తా; క. అస్తా; మ. అస్తా.

<నం. అస్తా; ఇది 'అస్త'కు అసాదురూపమని బ్రౌ.

అస్తావెన్నము చూ.చూ. అస్తావెన్నము. వి. రాదుమాదు, కల కందులు, తెలివరకువ, క్రమరహితం.

అస్త¹ వి. 1. సొత్తు, నర్వన్యం. సమీర. 6.218. ఆం.రా. 2.275; 2. వ్యక్తిగతమైన వస్తువాహనాలు.

నం. అస్త. ఉన్నది; ప్రా. పా. అస్త. ఉండు;

క. కు.క.మ.కువి. అస్త. సొత్తు, నర్వన్యం.

<నం. అస్త. అర్థవివరి.

అస్తాకాదు వి. కలవాదు, సంపన్నుడు. ఆం.రా. 3.3.

క. అస్తాకార, అస్తావంత. కలవాడు; కు. అస్తాదాయ;

క. అస్తా-కారన్. అస్తాకాపు వి. అస్తాకాపులున్న రైతు; అస్తాకాపులు -పాపులు బ.వ; వగైరా అనే అర్థంలో 'పాస్త' అస్తాకి ప్రతికల్పం. వి. సంపద మొదలైనవి.

క. కు.క. అస్తాస్తా. సంపద. అస్తామంతుడు వి. రాగ్న పంతుడు, దూస్యామి.

అస్త² వి. పరిమాణం.

'అస్త' సాదృశ్యంవల్ల ఏర్పడి ఉంటుంది. అర్థవివరి.

అస్తాకాదు చూ. అస్త¹.

అస్తాకాపు చూ. అస్త¹.

అస్తాకాపులు చూ. అస్త¹.

అస్తామంతుడు చూ. అస్త¹.

అస్తాన్ వి. మరమగ్గం చక్రంలో నిలువవట్టె.

హిం. క. అస్తాన్. రాహురాగమును కప్పియుంచెడి వస్తురాగము.

<క. అస్తాన్.

అస్తే అవ్య. మెల్లగా, నెమ్మదిగా.

హిం. అహస్తా, మెల్లమెల్లగా; మరా. అస్తా; క. అహస్తా, అహస్తహ. మెల్లగా, నెమ్మదిగా; అహస్తగి. మార్గం, సామర్యం; అస్త. మెల్లమెల్లగా; పార. అహస్తా, అహస్తహ;

పో.చూ. క. అస్తామిత. స్థిరమైన, చక్కని, మృదులైన, సంకుష్టమైన; పో.చూ. క. అస్తా. అపేక్ష, అభిమానం; మ. అస్తా. మెల్లగా, నెమ్మదిగా.

<క. అస్తా.

అస్తాక్రి చూ. అనువక్రి. వి. వైద్యశాల.

అస్మాన్ చూ. అనుమాన, అస్మాన్. వి. ఆకాశం.

నే. అస్మానీ. ఆకాశసంబంధి, నీలం; అస్మానీరగ్న. నీలవరంగు; ఒ.హిం.క.పార. అస్మాన్. ఆకాశం; గు.మరా. అస్మాన్.

<క. అస్మాన్.

అస్మాన్గిరి వి. ఉయ్యాలపందిరి, చిలకలపందిరి.

అస్మావీరంగు చూ. అస్మాన్. వి. ఆకాశవరంగు, నీలం.

నే. అస్మానీ, అస్మానీరజ్. నీలం; ఒ.హిం.గు.క. అస్మానీ.

<క. అస్మానీ.

అగ్రహ రూ.చూ. ఆనరా. వి. రక్షణ, ఆదారం.
 అగ్రహన్ రూ.చూ. ఆస్మాన్. వి. ఆశాప రంగు. అర్థవివరి.
 అహ రూ.చూ. ఆహా. అవ్య. ఆశ్చర్యార్థకం.
 అహహా రూ.చూ. ఆహహా. అవ్య. ఆశ్చర్యార్థకం.
 అహాశము రూ.చూ. ఆయకము. వి. తనకా, కాకట్టు కుదువ.
 ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 1.631.
 అహరు రూ.చూ. ఆహరు. విణ. చివరిది. వి. చివర.
 అహరులు వి. మాలవారు ; ఆఖరివర్ణంవారు. అర్థవివరి.
 అహరులు చూ. ఆహరు.
 అహహా చూ. ఆహ.
 అహా రూ. ఆహ. వి. ఆశ్చర్యం. దార.శల్య. 2.248, పి.శకు.
 2.188 ; అవ్య. 1. ఆశ్చర్యనూచకం ; 2. ప్రశంసార్థ
 ర్థకం. పద్యా. 6.21. 3. అధిష్టన నూచకం. దశా.
 1.248 ; 4. సంకాపార్థకం. దాగ. 6.408.
 నే. హిం. అహా ;
 క. అహా, అహ. ఆశ్చర్యార్థకం ; కు. అహ ; క.
 అకా, అకవాక ; మ. అహా..

అహహా రూ. ఆహహా. అవ్య. ఆశ్చర్యార్థకం.
 అహాయత్యము రూ.చూ. ఆగాత్యము. వి. ఆగాయిత్యం.
 అహహా చూ. ఆహా.
 అహి చూ. ఆహకము. వి. కాకట్టు, కుదువ.
 నం. అధి. కట్టు, ఆయకము, దాడుగ ; అహియ్య.
 కుదువయించిన ; అధితా. కాకట్టు న్యదావం ; ప్రా. అహి.
 కుదువ. అ.చూ. అహియ్య. కుదువయించిన.
 <ప్రా. అహి.
 అహిరి వి. శ్రీ రాగవిశేషం. అని. 2.76. ప్రబంధ. 96.
 <లాహిరి. మత్తు కల్గించే శ్రీ రాగవిశేషం కావచ్చు.
 అహిరియంబు - ఉంబు - ఉండ, మాత్ర ; చూ. లాహిరి. వి.
 నల్లమందుమాత్ర.
 హి.చూ. క. లాహిరి, లకరి. నల్లమందు, మత్తు,
 మత్తుమందు ; ఇలాకిరి. మత్తు, మైకం ; హి.చూ. ఇలా,
 కిరివస్తు. మత్తుమందు ; మ. లాహిరి, లాహిరి. మత్తు,
 మైకం.

ఇ¹ తెలుగు వర్ణమాలలో మూడో వర్ణం. సంస్కృతమై కాలవ్య
 మైన నిరోఢ్య ప్రాప్త స్వరం. అన్ని ద్రావిడ భాషల్లోనూ
 ఈవర్ణం ఉంది.
 ఇ² రూ.చూ. ఈ³. సర్వ. ఈశ్వరేశ్వరం, అనంత్యం
 అయిన హల్లు పరమయ్యేటప్పుడు వృత్తియందు నిర్దేశార్థక
 సర్వనామమైన 'ఈ' శబ్దానికి ఆదేశంగా వైకల్పికంగా
 వచ్చేది ; ఇక్కడ, ఇచ్చోటు, మొ.
 క. ఇ, ఈ. సమీప వస్తు నిర్దేశక సర్వనామం, క. ఇ. ;
 మ.కో.తా. నా. పర్తి. ఇ-, ఈ ; కొలా. ఈ.
 <మూ.ద్రా. *ఈ
 -ఇ³ కొన్ని శబ్దాలకు విదత్త పత్యయాలు పరమయ్యేటప్పుడు
 ఆదేశంగా వచ్చే దావ విదత్తక వర్ణం : ఉరియందు, కాలి
 చేత ;
 బహుళ : <మూ.ద్రా. *ఇ-
 -ఇ⁴ ఆలుకృమానంలో, చేత, తోడ, వలన లకు అంత్యా
 దేశంగా వచ్చే ప్రత్యయం : వానిచేతిప్రోవు వానితోడి
 వైరము, కొంగవలని భయము.
 -ఇ⁵ ఇ, ఎ వర్ణాలు కలిసేటప్పుడు అనాద్యమైన దాకు ఈ
 రానికి ఆదేశంగా వచ్చే ప్రత్యయం. నిగిడి, నిగిడెను (స్వర
 సామ్యం).
 -ఇ⁶ ఇవ విదత్త కాలయిన 'తి', 'తి' వర్ణాలు పరమయ్యే
 టప్పుడు ఈకారానికి ఆదేశంగా వచ్చే ప్రత్యయం. ఉ. :
 -అట్టు-అటికికి ; నాలుగు-నాలుగిటికి (స్వరసామ్యం).
 -ఇ⁷ ప్రత్య. ఇ ఈ, ఇ ల మీది కునువు క్రియావిధత్వం

ఈకారానికి ఆదేశంగా వచ్చే ప్రత్యయం : హరికిన్, కవిని,
 కవిని, శ్రీవి, వైకి, చేసిరి, చేసితివి, చేసితిని, చేసితిమి
 (స్వరసామ్యం).
 -ఇ⁸ అవ్య. 1. ప్రార్థనార్థంలో భుర్తమ 'ము' కు వర్ణాలకు
 విభాషగా అనుప్రయక్తమయ్యే ప్రత్యయం. చేయుచి,
 చేయుడి. 2. ప్రశ్నార్థకంగా మహాన్యహత్యర్థాల్లో కొన్ని
 శబ్దాలకు అనుప్రయక్తమయ్యే ప్రత్యయం : ఏడి, ఏరి.
 -ఇ⁹ ప్రత్య. 1. ఓ యా రాది శబ్దాలకు ముఖ్యార్థంలో వచ్చే
 ప్రత్యయం. ఓయారి, కడలి.
 -ఇ¹⁰ చూ. ఈ³. విద్యర్థక క్రియ. 'ఈ' (ఇమ్ము) యొక్క
 సంక్షిప్త రూపం : కాని <కానీ (<కానిమ్ము), పోని <
 పోనీ (<పోనిమ్ము).
 -ఇ < ఈ < ఇమ్ము.
 -ఇ¹¹ ప్రత్య. కొను దాకువు. అనుప్రయక్తమయ్యేటప్పుడు
 యంత దాకువులకు నిత్యంగా, ఇతర దాకువులకు విక
 ల్పంగా వచ్చే ప్రత్యయం : చేసికొను, నడికొను..
 -ఇ¹² భూతకాలిక క్రియాప్రత్యయం : కొట్టిరి.
 <మూ.ద్రా. *ఇ-
 -ఇ¹³ క్షార్థక ప్రత్యయం.
 <మూ.ద్రా. *చి. (అనుచిత విభాగం).
 -ఇ¹⁴ శ్రీ బోధక ప్రత్యయం.
 <మూ.ద్రా. *ఇ-
 ఇక¹ రూ.చూ. ఇంక(న్). క్రి.విణ. ఇటుతరువాత, ఈవైచి,
 ఇందుమీద

ఇకమీదట క్రి.విజ. ఇక, ఇకముందు. ఇకముందు క్రి.
విజ. ఇటుకర్వాక.

-ఇక ప్రత్య. హను మొ. దాతువులకు చేరే నామానుబంధం :
హవిక.

ఇకమీదట చూ. ఇక¹.

ఇకముందు చూ. ఇక¹.

-ఇక ప్రత్య. కోడు, చూడు వంటి దాతువులకు చేరే నామాను
బంధం : కోరికి, చూడికి.

క. -ఇక్కె, కోరిక్కె. కృత్ప్రత్యయం.

ఇక్క వి. 1. ఇల్లు, నివాసస్థానం. భార.విరా. 2.86, 245.
316; 2. సంకేత స్థలం. భార.విరా. 2.296, విక్ర.
4.224; 3. కోటు. భా.రా.య. 537; 4. ఆశ్రయం.
ఉ.రా. 5.140.

క. ఇక్కె, ఇక్కె. ఇల్లు, కోటు, ఆశ్రయం, స్థానం;
కాద. ఇర్. ఉండు; కు. ఇప్పని. ఉండు, నివసించు;
క. ఇరుక్కె. (<ఇరు-) కూర్పుటం, స్థానం, నివాసం;
కు. ఇరిక్కుక. కూర్పును, ఉండు; ఇరిక్క. ఉండు;
ఇరిప్ప. కూర్పుటం, నివాసం, స్థానం; కోట. ఇగ్-
(ఇర్-). నిశ్చలంగా ఉండు, ఉన్నచోటనే ఉండు;
పో.చూ. కొలా. ఎర్-అగు, నందించు.

<మూ.ద.ద్రా. *ఇరుక్కెమ్.

ఇక్కవట్టు వి. నెలవ, ఉనికివట్టు. కు.నం. 3.261.
ఇక్కలు-వడు (-వడు) అ.క్రి. స్థానద్రంశంపొందు,
చరించు. భాగ. 8.55. ఇక్కవ వి. 1. స్థానం, నివాసం.
భా.రా.య. 2.465; 2. నూచన, జాడ. ఉ.హ. 1.82;
3. యుక్తస్థానం, పాత్రం. వరాహ. 1.9 పు.; 4. ఉనికి,
ఉండటం. విజయ. 2.167; 5. సంకేత స్థలం. బహుళా.
3.49; 6. కళాస్థానం. నీలా. 3.94.

ఇక్కట్టు వి. అవడ, ఇబ్బంది, కష్టం. కృష్ణ. 3.48; విజ.
సంకుచితం, ఇరుకైనది. దళా. 8.214.

క. ఇక్కట్టు, ఇక్కట్టు, ఇట్టు. ఇబ్బందులు, అర్థంకులు.
కు. ఇక్కట్టు. ఇరుకు; క. ఇక్కట్టు. ఇబ్బంది, కష్టం, కష్ట
పరిస్థితులు; ఇక్కు. అపాయం, ఇబ్బంది; మ. ఇక్కు,
ఇటుక్కు. అపాయం. కష్టం; ఇక్కట్టు. ఇరుకు, కష్టం;
కోట. ఇకట్. అర్థంకి, అవరోధం; కాద. ఇకట్. ఇరుకు, కష్టం.

<ఇటుక్ (ఉ) + కట్టు (బంధం); పరిస్థితులనలని
ఇరుకు, పరిస్థితులచేత గట్టిగా బంధింపబడటం-అని అర్థం;
లేదా <ఇరు + కట్టు. రెండువైపులా బంధింపబడటం.
చూ. ఇరుకట్టు.

ఇక్కడ చూ.చూ. ఈకడ. చూ. ఇ-², ఈడ. వి. ఈకోటు.
క్రి.దా. 46.

క. ఈకడె. ఈవైపు; గోం. ఇగ్గా-ఇగ్గాతా. ఇక్కడ.
<ఈ² + కడ.

ఇక్కడక్కడవడు (-వడు). చూ. ఇక్కడ. వ్య.
ఇక్కడాఅక్కడావడు. అ.క్రి. కలకచెందు. నిర్వ. 6.121.
ఇక్కడక్కడవడు చూ. ఇక్కడ.
ఇక్కమ్మ చూ. ఇరు-. వి. రెండు కళ్ళు. బసవ. 6.181 పు.;

పండి.చ. 4.276 పు.

క. ఇక్కట్. రెండు కళ్ళ; కు. ఇర్కట్టు. వర్త నమి.
<ఇరు + కన్ను.

ఇక్కవట్టు చూ. ఇక్క.

ఇక్కము చూ. ఇటుడు. వి. 1. ఇరుకుచోటు. ఉ.హ. 2.132;
2. సంకటం.

క. ఇటుక్కమ్. సామీప్యం, కష్టకాలం.

ఇక్కరించు పో.చూ. చికిరించు, చీకిరించు, చీకురించు. న.క్రి.
(కన్నులు) మూటిమూటికి మూసివెరచు; అ.క్రి. మిరుమిట్లు
గొను.

ఇక్కరివరహ వి. ఇక్కేరిలో ముద్రితమైన పాత మైనూరు
నాడెం.

క. ఇక్కేరివరహ. ఇరు యాపాయల విలువగల
బంగారు నాడెం; మ. ఇక్కేటి. బెన్నూరు లింగాయక
రాజుల రాజధాని; పో.చూ. ఇక్కేటియాన్. ఉత్తర
కోశదేశం జయించిన ఒక రాజు పేరు (ఇక్కేరిలో ముద్రితం
కావటంవల్ల దీన్ని ఇక్కేరి వరహ అంటారు; ఇది ఒక
బంగారునాడెం.)

ఇక్కలువడు చూ. ఇక్క.

ఇక్కరి¹ వి. మార్గం. మల్లా. 3.101.

ఇక్కరి² పో.చూ. ఎక్కరి². వి. రాగి, తొన్న మొ. వైల్లు కోసి
వేసిన కుప్ప, చొప్పకుప్ప.

ఇక్కు¹ చూ.చూ. ఇటుకు. వి. ఇరుకు, సంకటం.

ఇక్కుపాటు వి. ఇరుకున పడటం, ఇక్కట్టు, అవడ.
రం.రా.నుం. 270 పు. 10 పం.; న.క్రి. నొక్కు.

ఇక్కు² వి. మద్యం, నదుము. కు.నం. 2.206.

క. ఇక్కు. నదుము, మద్యం.

<క. ఇక్కు.

ఇక్కుపాటు చూ. ఇక్కు¹.

ఇక్కువ చూ. ఇక్క.

ఇక్కువము పో.చూ. ఎక్కువ. విజ. అనంతం. దళ. 7.61.

ఇక్రార్ వి. ఒప్పందం, జాయం, ఆమోదం.

హిం.గు.ఉ.పా.అర. ఇక్రార్. ఒప్పందం.

<ఉ. ఇక్రార్.

ఇక్రారి వి. ఒడంబడినవాడు, ఒప్పందం చేసుకున్న
వాడు. ఇక్రార్నామా వి. అంగీకారం, పత్రం. ఉ. ఇక్
రార్నామా. అంగీకారపత్రం. <ఉ. ఇక్రార్నామా.

ఇక్రారి చూ. ఇక్రార్.

ఇక్రార్నామా చూ. ఇక్రార్.

ఇక్ష్వాకుల విజ. ఇక్ష్వాకులకు సంబంధించిన, చాలా పూర్వ
మైన. (ఇక్ష్వాకుడు శ్రీరాముని పూర్వీకుడు, సూర్యవంశం
రాజులకు మూలపురుషుడు.)

నం. ఇక్ష్వాకు-. వి. అయోధ్యను పాలించిన సూర్య
వంశపు మొదటిరాజు; ఇక్ష్వాకు సంతతివాడు; ఇక్ష్వాకు
వంశం. అర్థవిపరి.

ఇక్ష్వాకులవాడు వి. చాలా పూర్వం. వ్య. ఇక్ష్వాకుల
కాలంలో. ఇక్ష్వాకులబౌరసాల వి. పూర్వకాలంలో ఎప్పుడో
జరిగిన సంగతి. వ్య. ఇక్ష్వాకు వంశీయుల నామకర

కోర్కవం.

శ్వాకులవాడు చూ. శ్వాకుల.

శ్వాకులబారపాల చూ. శ్వాకుల.

ఇఖ దూ.చూ. ఇంక(న్). క్రి.విజ. తరువాత, అధికంగా.

ఇత్తియార్ వి. అధికారం.

హిం. ఇత్తియార్. అధికారం, వంశం; ఉ. ఇత్తియార్. అధికారం, నల్లా, స్వామ్యం; పార. ఇత్తియార్. నియమం, అపీను; అర. ఇత్తియార్. అధికారం, నియమం.

< ఉ. ఇత్తియార్.

ఇగ దూ.చూ. ఇంక(న్). క్రి. విజ. తరువాత.

ఇగము దూ.చూ. ఇము. వి. 1. కైత్యం, చల్లదనం. ఆం. రా. 1.80; 2. మంచు. వేంక. 1.28.

ఇగర(బెట్టు) చూ. ఇగురు.

ఇగిడించు దూ.చూ. నిగిడించు. న.క్రి. (బాదాదులు) ప్రయోగించు. హర. 7.164.

ఇగిరిక దూ. ఇగిరిక; పో.చూ. ఇగురు. వి. బల్యన్నం, హవిష్యం, అతైవరన్నం. ఆం.రా. 2.172.

ఇగిరిక దూ.చూ. ఇగిరిక.

ఇగిరించు చూ. ఇగురు.

ఇగిరించు చూ. ఇగురు.

ఇగిరించు దూ.చూ. ఇగులుచు. అ.క్రి. వల్ల కనబడేట్లు నోరు తెరుచు. శేష. 8.201, భక. 2.291; న.క్రి. (వల్ల) బయటపెట్టు, (నోరు) తెరుచు. బనవ. 5.477, భక. 3.78.

ఇగిరింత వి. పట్ల ఇగిరించటం, పట్ల బయట పెట్టటం.

ఇగిరింపు వి. పట్ల ఇగిరించటం, పట్ల బయట పెట్టటం.

ఇగిరింత చూ. ఇగిరించు.

ఇగిరింపు చూ. ఇగిరించు.

ఇగురాకు చూ. ఇగురు.

ఇగురాకు(బోడి) చూ. ఇగురు.

ఇగురు దూ.చూ. చిగురు. అ.క్రి. వల్లించు, అలరు, నంత నించు. కాశీ. 7.244; వి. చిగురు, వల్లవం. ఉ.రా. 7.469.

ఇగిరించు దూ. చిగిరించు. 1. అంకురించు, మొలకెత్తు. నను. 2.11; 2. వల్లించు, చిగుల్లపెట్టు. రాజవా. 1.4, రా.వి. 4.128; 3. చిగురువలె అగు, ఎర్రనగు, యయా. 8.25. ఇగురాకు వి. చిగురాకు, లేత ఆకు, ఉదృట. 1.54 ఇగురాకు(బోడి) (ఇగురు+ఆకు+పోడి). వి. చిగురువలె చక్కని యువతి, స్త్రీ. పారి. 4.68. ఇగురు కొవ దూ. ఇగుర్కొను. అ.క్రి. చిగిరించు, వల్లించు. శ్రీ.రా.రా. 4.327. ఇగురుచు దూ. చిగురుచు. ఇగ్రుచు, ఇవురుచు, ఇవుచ్చు. అ.క్రి. చిగురు, వల్లించు. భీమ. 1.117. ఇగురు(గైదువుతోడు) (ఇగురు+గైదువు+తోడు). వి. మన్నుతుడు. భీమ. 1.19. వ్య. చిగురాకు ఆయుధంగా కలవాడు. ఇగురు(బోడి) దూ.చూ. ఇగురు(బోడి). ఇగురు(బోడి) దూ. ఇగురు(బోడి), ఇవురు(బోడి), చిగురు(బోడి), చిగురు(బోడి). వి. చిగురువలె చక్కని యువతి, స్త్రీ. పారి. 1.94. ఇగురువిలుతుడు వి. మన్నుతుడు. వ్య. చిగురాకు విల్లుగా

కలవాడు. ఇగురువెట్టు (-వెట్టు). అ.క్రి. చిగురించు. అనురక్తమగు. కాశీ. 3.169. ఇగురొత్తు దూ. ఇవురొత్తు. అ.క్రి. 1. వల్లించు, చిగురించు; 2. అనురక్తమగు. భార.విరా. 2.288; 3. వికసించు, ఉత్సాహాయుక్తమగు. విశ్ర. 1.19; 4. ఉదయించు, ప్రాదుర్భవించు, కలుగు. కాశీ. 1.129, పారి. 5.68, ప్రబోధ. 1.67. ఇగుర్కొను దూ.చూ. ఇగురుకొను. అ.క్రి. చిగురించు, వల్లించు. చెన్న. 1.242. ఇగుర్చు దూ.చూ. చిగురుచు. అ.క్రి. 1. పొడము. భార.విరా. 2.47; 2. చిగురించు. మను.3.46. ఇగ్రుచు దూ.చూ. ఇగురుచు. అ.క్రి. అంకురించు, వృద్ధి. శవరా. 2.89, కవిక. 3.222.

ఇగురు దూ. ఇమురు, ఇవురు. అ.క్రి. ఇంకు, కోపించు. భా.రా.అర. 2.315; వి. వులును పెట్టకుండ వండిన కూర. క. ఇగరు, ఇమరు, ఇమిరు, ఇమురు. అవిరైపోవు, ఎందు; పో.చూ. క. మవణు, మవణు. ఎందు, అవిరి అగు.

చూ.ద్రా. *ఇయ్.

ఇగర(బెట్టు) న.క్రి. ఇంకించు, ఎండించు, ఇగురజేయు. ఇగిరించు దూ. ఇవురించు. న.క్రి. ఇగురజేయు, పోగొట్టు. నశింపజేయు. వద్య. 7.89. ఇగురుకూర వి. వులును పెట్టకుండ వండిన కూర. ఇగురుచు దూ. ఇగురుచ్చు; ఇగ్రుచు, ఇవురుచు, ఇవుచ్చు. న.క్రి. ఇగురజేయు, ఇంకించు. ఇగురువంటకము దూ. ఇగుర్వంటకము; ఇవురువంటకము, ఇవుర్వంటకము. వి. అతైవర అన్నం. ఇగుర్చు దూ.చూ. ఇగురుచు. న.క్రి. ఇగురజేయు, ఇంకించు, శృం.నై. 6.42. ఇగుర్వంటకము దూ.చూ. ఇగురు వంటకము. వి. అతైవర అన్నం. ఇగ్రుచు దూ.చూ. ఇగురుచు. న.క్రి. ఇగురజేయు, ఇంకించు. కవి క. 8.

ఇగురు దూ.చూ. చిగురు. వి. వంటి చిగురు. కు. సం. 10.511.

క. ఇగరు. వంటి చిగుల్లు.

ఇగురుకూర చూ. ఇగురు.

ఇగురుకొను చూ. ఇగురు.

ఇగురు(గైదువుతోడు) చూ. ఇగురు.

ఇగురుచు చూ. ఇగురు.

ఇగురుచు చూ. ఇగురు.

ఇగురు(బోడి) చూ. ఇగురు.

ఇగురు(బోడి) చూ. ఇగురు.

ఇగురువంటకము చూ. ఇగురు.

ఇగురువిలుతుడు చూ. ఇగురు.

ఇగురువెట్టు చూ. ఇగురు.

ఇగురొత్తు చూ. ఇగురు.

ఇగుర్కొను చూ. ఇగురు.

ఇగుర్చు చూ. ఇగురు.

ఇగుర్చు చూ. ఇగురు.

ఇగుర్వంటకము చూ. ఇగురు.

ఇగులవట్టు పో.చూ. ఇగురు. అ.క్రి. చిక్కిపోవు.

ఇగులుచు దూ. ఇగిరించు, ఇగుల్లు, ఇవులుచు, ఇవుల్లు;

. పో. చూ. ఇగురు? అ.క్రి. పళ్ల కనపడేట్టుగా నోరు తెరుచు.
 . వేంక. వంచ. 4.76; న.క్రి. (పళ్ల) బయటపెట్టు.
 . పో. చూ. క. ఇగరు, ఈటు. వంటి చిగుళ్లు; క.
 . ఈటు. వంటి చిగుళ్లు; ఎయిటు. వల్లు, వంటి చిగుళ్లు.
 . ము. ఎకిటు, ఏరి. వల్లు, కోర; పో. చూ. ఇలిక్క,
 . ఇలిప్ప. పల్లకిరించు; కొడ. ఈర్. చిగుళ్లు; వర్తి.
 . ఇకపి-ఇకల్. పల్లకిరించు; కురు. మాల్త్. ఇజ్ గ.

< మూ. ద. ద్రా. *ఇయిర్, *ఎయిర్.

ఇగుల్లు రూ. చూ. ఇగులుచు. న.క్రి. ఇగిరించు. శృం. నై.
 . 7.52.

ఇగో రూ. చూ. ఇదిగో. అన్య. నమివవస్తు నిర్దేశానికి, శ్రోత్వ
 . అభిముఖీకరణానికి ఉపయుక్తం. వై. దా. 3.114.

ఇగ్గామిగ్గి చూ. ఇగ్గ? వి. పెనగులాట; దౌర్జన్యం.

ఇగ్గామిగ్గా చూ. ఇగ్గ? వి. నమ్మిగ్గా ఉండటం.

ఇగ్గించు చూ. ఇగ్గ?.

ఇగ్గి? పో. చూ. ఈడు. న.క్రి. 1. లాగు. చంద్రికా. 6.122,
 . దిల్ల. 3.109; 2. తోయ; 3. ఈడు.

. క. ఇజ్, ఈజ్, ఎజ్. లాగు, గుంజ; కు. ఇగ్గుని;
 . క. ఇటు. గుంజ, లాగు, నేలమీద ఈడు, ఆకర్షించు,
 . ప్రేరేపించు, సాగదీయు, బయటకులాగు, వెనుదీయు;
 . ము. ఇటుక్క. గుంజ.

< మూ. ద్రా. *ఈజ్; *ఇజ్.

. ఇగ్గించు న.క్రి. ప్రోత్సాహపరచు, ప్రేరేపించు.
 . ఇగ్గలాట? వి. పెనగులాట. ఇగ్గలాడు అ.క్రి. పెనగులాడు.
 . కవిరా. 2.93, ఉ. హరిశ్చ. 3.87; న.క్రి. పెనుకకులాగు.
 . రస. 3.5.361. ఇగ్గళ్లు వి. అప్పలు మొదలైనవానివలని
 . తగాదాలు.

ఇగ్గి? అ.క్రి. అనుకొను, ఒరగు, వాలు. విజయ. 2.30.

. క. హింగు, వింగు. పెనుకకు తగ్గు, పెనుకకు పోవు;
 . హింగిను. పెనుకకు వంపు; క. పిన్. పెనుక, పెనుక
 . తాగం.

< క. హింగు. అర్థవివరి.

ఇగ్గలాట? వి. పెనకు ఆనుకోటం.

ఇగ్గి? వి. గర్వం. అ.క్రి. మిక్కిలి సంకోపించు.

. పో. చూ. క. హిగ్గు. ఉప్పొంగు, ఉబ్బు, అరంభమగు,
 . సంకోపించు; ఏరి, హిరి. విస్తారత, నమ్మిగ్గి; పో. చూ.
 . కు. హిగ్గు, గర్వం.

< క. హిగ్గు.

ఇగ్గి? రూ. చూ. ఇటుగు. అ.క్రి. 1. పగిలి మెత్తటి పొడి
 . గామాడు; 2. ఎత్తుపల్లాలు లేకుండా చదునుగా నుండు.

ఇగ్గలాట? చూ. ఇగ్గ?.

ఇగ్గలాట? చూ. ఇగ్గ?.

ఇగ్గలాడు చూ. ఇగ్గ?.

ఇగ్గళ్లు చూ. ఇగ్గ?.

ఇగ్గుచు? చూ. ఇగురు?.

ఇగ్గుచు? చూ. ఇగురు?.

ఇంక(న్) రూ. ఇక, ఇఖ, ఇగ, ఇంగ, ఇక, ఇంగ. క్రి. విజ.
 . 1. ఇంతేగాక, ఇంతకంటే అధికంగా. భార. ఆది. 5.119,

హర. 2.131; 2. ఇతఃపరం, ఇటువైన, ఇందుమీద.
 . భార. ఆది. 6.90, విరాట. 3.84; 3. ఏకదన్యం, ఇంత
 . కంటే వేరు. ఆము. 5.80; 4. మరియు.

. క. ఇను, ఇన్ను, ఇన్నుమ్. ఇకమీద, ఇంకా,
 . ప్రస్తుతం; కొడ. ఇజ్. ఇకమీద, మరల; పో. చూ.
 . కు. నన, నణ (ఇన్ను). ఇంకా; క. ఇని. ఇప్పుడు,
 . వెంటనే, ఇంకనుంచి, ఇకమీదట; ఇనిమేల్. ఇకనుంచి,
 . ముందు, ఇకమీదట, ఇప్పటినుంచి; ఇన్నుమ్. ఇంకా
 . యెక్కువ; మ. ఇని. ఇకమీదట, ఇంకా; కోట ఇన్.
 . ఇతరం; గోం. ఇన్నేకే, ఇన్నెకాతా. ఇప్పుడే, ఇంతకు
 . ముందే; ఇంగా (ఇంగాతా). ఇప్పుడు, ప్రస్తుతం; కొడ.
 . ఇన్. ఇతరం, ఇకమీదట, ఇన్. ఇంకా; మాల్త్.
 . నన, నణ. ఇప్పుడు; కొలా. ఇని. మరియు ఇంకా;
 . అని; కురు. నన్నా. ఇతరం; ద్రా. (బహుళ) అన్నా.
 . ఇంకా.

నం. అన్య. ఇతరం. ప్రా. అల్ల.

. పో. చూ. హిం. అని. మరియు, ఇంకా; సిం. అనా.
 . అయినా; మరా. అణి. మరియు, ఇంకా.

. బహుళ: *ఇని + వాన్ (తాగా) నుంచి వచ్చి యుండ
 . వచ్చు; - వాన్ < *అతున్; 'ఇంక' ద్రుత ప్రకృతికం.

< మూ. ద్రా. *ఇన్.

ఇంకోక రూ. ఇంకో. విజ. వేరొక, మరియొక ఇంకో
 . రూ. చూ. ఇంకోక.

ఇంకట వి. వియోగ భార. నృ. సిం. 2.66.

. క. ఇంగడ, వింగడ, హింగడ. వియోగం; కు.
 . ఇంగడ; పో. చూ. క. వింకళమ్. లోటు, విడదం,
 . వైకల్యం, వైవిధ్యం.

< క. ఇంగడ.

ఇంక(బొటు) చూ. ఇంకు?.

ఇంకాలు మిశ్ర. న. వి. అంగుళంలో నాలుగో వంతు.

< ఇం. Inch + తె. నాలు.

ఇంకి రూ. చూ. ఇంకు?.

ఇంకిబుడ్డి రూ. చూ. ఇంకుబుడ్డి.

ఇంకిబుడ్డి చూ. ఇంకి.

ఇంకు? రూ. ఇనుకు?, ఇముకు?, ఈకు, ఉన్ను. అ.క్రి. 1.
 . (ద్రవపదార్థాలు నేల మొ. వాటిలో) ఇనికిపోవు. భార.
 . ఉద్యో. 4.34; 2. నిర్భవమగు, వట్టిపోవు, ఎందు. భార.
 . ఉద్యో. 4.54, హరి. హ. 5.131; 3. కృతించు, క్షీణించు,
 . నశించు. భీమ. 4.107.

. క. ఇంగిను. ఆవిరిఅగు; ఇంగు, హింగు. ఇనికి
 . పోవు, ఎందు, ఇగిరిపోవు, అదృశ్యమగు; కు. ఇంగుని;
 . క. ఇంకు. నిలుచు, నాటుకొను; ఇనుకు, ఇంచు. ఇనికి
 . పోవు, ఇగిరిపోవు, పేరుకొను, గడ్డకట్టు; పో. చూ. వర్తి.
 . నిండో. ముంచివేయు; వర్తిలోని రూపాన్ని 'అవు' అనే
 . అర్థంగల 'నిన్' నుంచి సాదించవచ్చు. తక్కినవాటికి
 . ఇమురు, ఇవురు, ఇగురు, ఇత్యాదుల్నిబట్టి సంభావ్యమైన
 . నన్నిహిత మూల ద్రావిడ భాకులు 'ఇమ్' కావచ్చు.

< మూ. ద. ద్రా. *ఇమ్.

ఇంకుడు వి. ఇంకటం ; విట. ఇంకినది. హరిశ్చ. 4.168.
ఇంక(బాటు (-పాటు) అ.క్రి. ఇంకు, ఎందు, ఇగురు. బాగ. 8.595.
ఇంకు² యా. ఇంకి. వి. సిరా.
ఇం. Ink. సిరా. ప్రా.ప్రా. ఎన్ క్స్.
< ఇం. Ink.
ఇంకుబుడ్డి యా. ఇంకిబుడ్డి వి. సిరాబుడ్డి < ఇం. Ink + తె. బుడ్డి.
ఇంకుబుడ్డి యా. ఇంకు².
ఇంకుడు యా. ఇంకు¹.
ఇంకువట్టు వి. కరకాము.
< ఇం. Inknut.
తెలుగులోని కరకాము అనేది ఇంగ్లీషులోకి అనూదితా నానంపల్ల ఇంక్ నట్ (Inknut) గా ఏర్పడ్డది. తదుపరి ద్వని పరిణామంబొంది తెలుగులో ఇంకునట్టుగా ప్రతిదేయం. ఇంకువ పో. యా. ఇక్క, ఇక్కవ. వి. 1. స్థానం, నివానర్థం. సిం. ద్వా. 5.294 ; 2. మనస్సు, ఈహ, ఉద్దేశ్యం ; 3. గుర్తు ; 4. ఉన్నత ప్రదేశం.
క. ఇక్క, ఇక్క. ఉండటం, నివానం, స్థానం, విశ్రామ స్థానం, ఆశ్రయం ; పో. యా. క. ఇంకు. నిలుచు, నివసించు.
ఇంకోక యా. ఇంక.
ఇంకో యా. ఇంక.
ఇంగ యా. యా. ఇంక(స్).
ఇంగలపుములికి యా. ఇంగలము¹.
ఇంగలపువేల్పు యా. ఇంగలము¹.
ఇంగలము¹ యా. ఇంగలము, ఇంగిలము. వి. నివృ, అగ్ని. బా. కాం. 8.817, బా. రా. యు. 1001, ఉ. హ. 4.120.
నం. అంగార, ఇంగార, బొగ్గు, ముందుకున్న బొగ్గు ; ప్రా. ఇంగాల-, ఇంగాలగ-, ఇంగార. ముందుకున్న బొగ్గు ; అ. మా. కొర. అంగాల ; పా. ఇంఘాల్, బొగ్గు, నివృతకప్పినవివృ ; నే. అజార్, అంగార. ముందుకున్న బొగ్గు, నివృతకప్పిన బొగ్గు ; మరా. ఇంగల్, ఇంగల్. ముందుకున్న బొగ్గు ; గు. ఇంగరో ; క. ఇంగల్ (< అంగార). ముందుకున్న బొగ్గు, నివృ.
శ్రీహద్దు ఈ వదాన్ని సంస్కృత వదంగానే వాచించాడు. '...ఇంగాల మివాయళఃపరే' వై. చ. 1.9 ; కొంక మంది తెలుగు కవులకూడ ఇంగాల శబ్దాన్ని సంస్కృత వదంగానే పరిగణించాడు.
< ప్రా. ఇంగాల- < నం. ఇంగార-, అంగార-.
ఇంగలపుములికి వి. అగ్నేయదాణం. అచ్చ. రా. 6.245.
ఇంగలపువేల్పు వి. అగ్నిదేవుడు. యయా. 9.94. ఇంగలాల్ గుంట వి. అగ్నిగుండం. ఉ. హ. 4.120.
ఇంగలము² యా. ఇంగిలికము¹. వి. అనిజమైన రాగ ద్రవ్య విశేషం. సింధూరం.
ఇంగలాగుంట యా. ఇంగలము¹.
ఇంగళింపు వి. మల్లయర్థంలో ఒకరకం మెలకువ. పలకళ. < ఇంగిలింపు. దాగు, దాచు.

ఇంగాలము యా. యా. ఇంగలము¹ వి. అంగారం, బొగ్గు. దీమ. 4.107.
ఇంగిలికము¹ యా. యా. ఇంగిలికము¹. వి. సింధూరం.
ఇంగిలికము² యా. యా. సింగిలికము. వి. ఒకజాతి కోతి.
ఇంగిలపుచేవ పో. యా. ఇంగిలికము². వి. ఒకరకం చేవ.
ఇంగిలము యా. యా. ఇంగలము¹. వి. నివృ, అచ్చ. రా. 5.147.
ఇంగిలాయ్ పో. యా. ఇలాయ. వి. కరదీపిక, దివిటి. యా. ఇంగిల(ము).
ఇంగిలాయ్ పో. యా. బొమ్మదాయి. వి. ఒకరకం ముళ్లచేవ. (Platy stachys anguillaris).
పో. యా. నం. శృంగి. ఒకరకం చేవ ; శృంగి ; ప్రా. సింగి (శృంగిన్) ; పా. సింగు.
ఇంగి < ప్రా. సింగి.
ఇంగిలాయ్ వి. ఒకరకం కలుపుమొక్క.
ఇంగిలికము¹ యా. ఇంగిలికము¹. ఇంగిలికము¹. వి. అనిజమైన రాగ ద్రవ్య విశేషం. సింధూరం. కాళి. 1.124, వరాహ. 10.148.
నం. హింగుల్, హింగుల, హింగులి, హింగులిక. సింధూరం ; ప్రా. హింగుల, హింగులు ; అ. మాగ. హింగుల ; పా. హింగులిక, హింగులి, హింగులికా. క. ఇంగలిక, ఇంగలిక్క, ఇంగలిక, ఇంగిలిక్క, ఇంగిలిక, ఇంగులి, ఇంగులిక, ఇంగులిక ; తు. ఇంగలిక, ఇంగలిక ; క. ఇంకులికం.
< నం. హింగులిక-.
ఇంగిలికము² యా. ఇంగిలాయ. వి. ఒకరకం చేవ. సిం. ద్వా. 1.221.
ఇంగిలికాయలు యా. ఇంగిలాయ. వి. చిన్న మంచినీటి చేవలు.
ఇంగిలింపు యా. ఇగ్గి². అ. క్రి. దాగుకొను. దళా. 8.48.
క. వింగిసు, హింగిసు. వెనక్కుపోవునట్లు చేయు, తొలగించు, వివలం చేయు ; వింగు, హింగు. వెనుదీయు, అవలకి పోవు ; క. వీన్. వెనుక, దూరమగు, వివలమగు.
< క. హింగు.
మూ. ద్రా. *వీన్.
ఇంగిలికము¹ యా. యా. ఇంగిలికము¹. వి. సింధూరం. మను. 1.5.
ఇంగిలికము² యా. యా. సింగిలికము. వి. ఒకజాతి కోతి. ఆం. బా. 2.83.
ఇంగిలికము³ వి. 1. చాలా మెత్తగా వుండి ముందు రెండు ముళ్లవంటి మిసాలగుల చేవ ; 2. ఒకదోట నిలువని శ్రీ. ఇంగిలికి యా. యా. సింగిలికము. వి. ఒకరకం ఇంకువు. పండి. చ. 5.843 ; పో. యా. ఇంగిలికము².
ఇంగిలిపు యా. ఇంగ్లిజ, ఇంగ్లిమ. వి. ఆంగ్లవాడు, ఆంగ్లేయులు. (కళింగవాడు).
ఇం. English. ఆంగ్లేయవాడు, ఆంగ్లేయ దేశస్థులు.
< ఇం. English.
ఇంగిలీషులు వి. ఆంగ్లేయులు. కళ. 1.175 ; ఇంగిలీషు వారు వి. ఆంగ్లేయులు.
ఇంగిలీషులు యా. ఇంగిలిమ.

ఇంగిలీషువారు చూ. ఇంగిలీషు.

ఇంగువ చూ. ఇంగువ. వి. హింగువ, రామరం, ఒకానొక చెట్టు తిగుడు (Asafoetida) (కూరలు, వచ్చట్ల మొదలగు వాటిలో ఉపయోగించే ఒక దినుసు). చార. ఆను. 8.189.

నం. హింగు, హింగుక. ఇంగువ (Ferula asafoetida), ఒకానొక చెట్టు వేళ్లనుంచి తయారు చేయబడిన నువాననగల తిగుడు పదార్థం; ప్రా.అ.మా. పా. హింగు; కుమా. హింగు. హింగ్; నే. అ.బెం. హిజ్, హింగ్; బి. హింగు; పం. హింగ్; సిం. హిబు;

క. ఇంగు, హింగు. ఇంగువ, ఇంగువచెట్టు; కు. ఇంగు; త. ఇంకు, ఇంకురామమ్; మ. ఇంగులి; బ్రా. హింగ్.

< నం. హింగు..

ఇంగువకట్టి వి. తామరాకు రసంతో ఇంగువను కట్టి చేయటం.

ఇంగువకట్టి చూ. ఇంగువ.

ఇంగువ చూ.చూ. ఇంగువ. వి. హింగువ, రామరం. ద.హిం. 10.271 పు. 40-41 పం.

ఇంగుండు వి. అంగ్ల దేశం.

< ఇం. England.

ఇంగ్లీజా చూ. చూ. ఇంగిలీషు. వి. 1. ఆంగ్లేయులు. రంగరా. పీఠిక. 557; 2. ఆంగ్లభాష.

ఇంగ్లీషు చూ.చూ. ఇంగిలీషు. వి. 1. ఆంగ్లేయులు; 2. ఆంగ్లం.

ఇంగ్లీషుపెంకు వి. యంత్రంతో తయారుచేసే పెద్ద పెంకు, ముంగుళుపెంకు. ఇంగ్లీషుబట్టి వి. గోడలులేని యిటుకబట్టి; రెండేసి పొయ్యిలు యీ చివరనుంచి ఆ చివరదాకా వుంటాయి; అటుకుగట్టి దానిమీద కలప, ఇటుక... ఈ విధంగా పేర్చిన బట్టి. ఇంగ్లీషుభాష వి. ఆంగ్లభాష (భాతకచర్య). ఇంగ్లీషువారు చూ. ఇంగిలీషు వారు. వి. ఆంగ్లేయులు.

ఇంగ్లీషుపెంకు చూ. ఇంగ్లీషు.

ఇంగ్లీషుబట్టి చూ. ఇంగ్లీషు.

ఇంగ్లీషుభాష చూ. ఇంగ్లీషు.

ఇంగ్లీషువారు చూ. ఇంగ్లీషు.

ఇక చూ.చూ. ఇంక(న్). క్రి.విజ్. ఇకరివరం, ఈపైసి, ఇందు మీద. చార. ఆర. 1.48, హర. 7.190, ప్రభా. 5.21.

ఇకమీద క్రి.విజ్. ఇకముందు, ఇందుమీద. దళ. కు.

2.327. ఇకముందు క్రి. విజ్. ఇందుమీద.

ఇకమీద చూ. ఇక.

ఇకముందు చూ. ఇక.

ఇగ చూ.చూ. ఇంక(న్) క్రి. విజ్. తరువాత, ఇందుమీద. బనవ. 5.90, శకాంశ. 11.140.

ఇచట చూ. చూ. ఇ-కి, ఇచట. క్రి. విజ్. ఈదోట.

ఇచట చూ. చూ. ఇచ్చోటు. వి. ఈదోటు. చార. న్య. 48, దళా. 2.148,

ఇచ్చోటు చూ. చూ. ఇచ్చోటు. వి. ఈదోటు. చార. న్య. 7.

ఇచ్చ వి. 1. కోరిక, అపేక్ష. చార. కాంఠి. 4.392. కాశి. 5.46, మను. 3.123; 2. చిత్తం, మనస్సు. చార. కాంఠి. 4.392, చాగ. 6.223; విజ్. ఇష్టమయినది, ప్రియమైనది. ఉ.హ. 4.15.

నం. ప్రా. అ.మా. పా. అప. ఇచ్చా. కోరిక, అపేక్ష, ప్రశ్న, నమస్క; నే. ఇచ్చా, ఇచ్చె. కోరిక, ఆశ, విశ్వయం. ఉద్దేశం; మరా. ఇచ్చా.

క. ఇచ్చె, ఇచ్చు; కు. ఇచ్చె; త. ఇచ్చె.

< నం. ఇచ్చా.

ఇచ్చకత్తె వి. తనకు తానే సంకోప పడేది, కోరికలది, కాముకి. క. ఇచ్చెగాత్రి. కోర్కెలు కల్గిన స్త్రీ, కాముక స్త్రీ. ఇచ్చగించాడు వి. కోరికగలవాడు, కాముకుడు. ఇచ్చగించు అ.క్రి. 1. ఇష్టపడు, ఒప్పుకొను. చార. ఉద్యో. 4.73, కాశి. 4.198; 2. సంకోపించు.

నను. 2.94; న.క్రి. 1. కోరు, వాంఛించు. హరి. ఉ. 2.70, ఉ.రా. 6.238; 2. అంగీకరించు. హరి. ఉ. 7.232, కళ. 1.278; 3. మెచ్చు. శృం. నై. 1.7, హర. 2.87. ఇచ్చగించ వి ఒప్పుకోలు, అంగీకారం.

ఇచ్చగిండి వి. ఇచ్చకాలాడేవాడు. విశ్ర. 7.124. ఇచ్చగిమ్ న.క్రి. కోరు. చాగ. 8.255. ఇచ్చమావికము వి. చింతామణి, కోరిన కోరికలు తీర్చే దేవతా రత్నం.

ఇచ్చారచ్చ క్రి. విజ్. యదేచ్ఛగా.

ఇచ్చకత్తె చూ. ఇచ్చ.

ఇచ్చకదారి చూ. ఇచ్చకము.

ఇచ్చకమాడు చూ. ఇచ్చకము.

ఇచ్చకము చూ. ఇచ్చ. వి. 1. ముఖప్రితి. హరిశ్య. 4.138, పారి. 1.84, ఉ.రా. 6.215; 2. ముఖస్తుతి. సారంగ. 2.204; 3. ప్రియ వచనం, ముఖప్రితి కోసం పలికేమాట. కళా. 7.250, ఆం. దా. 1.117; 4. మోహం, వలపు. హంస. 2.104, 5.335; విజ్. ముఖ ప్రీతికరం, ప్రీతికరం, ప్రియం. విజయ. 1.21.

నం. ఇచ్చక. కోర్కెగల, అపేక్షగల.

క. ఇచ్చక, ఇచ్చిగ, ఇచ్చెగ. (< నం. ఇచ్చక). ముఖప్రితి మాటలు, పొగడ, ముఖస్తుతి, వంచన, నోకరులాగా వినయంగా వుండేవాడు, కోర్కె, ముఖస్తుతి చేసే వాడు, ఇచ్చకాలాడేవాడు; త. ఇచ్చకమ్, ముఖస్తుతి, పొగడ.

< నం. ఇచ్చక..

ఇచ్చకదారి వి. ఇచ్చగిండి, ముఖప్రితికోసం పనిచేసే వాడు. దళా. 2.129. ఇచ్చకమాడు అ. క్రి. ముఖస్తుతి చేయు, మెరమెచ్చు మాటలాడు, అచ్చిక బుచ్చికలాడు; ఇచ్చకాలమారి వి. ముఖప్రితి మాటలు చెప్పేవాడు, ప్రియ వాది, నయవంచకుడు. ఆం. దా. 3.8. ఇచ్చకుడు వి. ప్రియవాది, నయవంచకుడు. ఆము. 4.46.

ఇచ్చకాలమారి చూ. ఇచ్చకము.

ఇచ్చకుడు చూ. ఇచ్చకము.

ఇచ్చగలవాడు చూ. ఇచ్చ.

ఇచ్చగించు చూ. ఇచ్చ.

ఇచ్చగింత చూ. ఇచ్చ.

ఇచ్చగొండి చూ. ఇచ్చ.

ఇచ్చగొను చూ. ఇచ్చ.

ఇచ్చట ఇచ్చట + అ(స్) ; రూ. ఇచట. క్రి. విం. 1. ఈ చోట; 2. ఈచోట; 3. ఈచోటు.

ఇచ్చట రూ.చూ. ఇచ్చోటు. వి. ఈచోటు. భార. కాంతి. 3.502, స్వ. 22.

ఇచ్చమావికము చూ. ఇచ్చ.

ఇచ్చారచ్చ చూ. ఇచ్చ.

ఇచ్చింతలు రూ.చూ. అక్షింతలు. వి. ఒక రకం కలుపుమొక్క.

ఇచ్చిపుచ్చుకోలు చూ. ఇచ్చు.

ఇచ్చిపుచ్చుకోవడాలు చూ. ఇచ్చు.

ఇచ్చిం విం. గడ్డకట్టినది, చిక్కనైనది.

నం. విచ్చిల. పేరుకొన్నది, చిక్కనిది ;

క. ఇచ్చికల. బురద, అడుగు.

<నం. విచ్చిల-.

ఇచ్చ నవదానాలు. ఈ-, ఈయ-, ఇయ్య. న.క్రి.

1. (రవ్వని, హజ, ప్రతిష్ఠ మొ.) చేయు. భార. ఆది.

6.118, 290, ప్రో. 5.338, హర. 3.38 ; 2. విడుచు,

వదలిపెట్టు. భార. ఆది. 7.111, పాండు. 1.110 ;

3. ఇడు, ఒనగు. భార. నవా. 1.14, దళ. 3.17 ;

4. (దానాది రూపంగా) ఒనగు. భార. ఉద్యో. 1.327,

3.195 ; 5. కలిగించు. కాశీ. 2.34, కళా. 5.184 ;

6. వశపరచు, అడిగించేయు. భీమ. 5.173, ఆము.

3.24 ; 7. నమ్మించు. మార్క. 3.43 ; 8. (మనసు,

మర్మం మొ.) పెరిపుచ్చు. కళా. 3.147 ; 9. కుము

స్పర్శలకు అనువ్రయుక్త మైనపుడుచేయు, అడ్డుపెట్టు

కుండు, నమ్మించు, అంగీకరించు మొ. అర్థాలు ఇస్తుంది.

భార. ఉద్యో. 2.86, మార్క. 3.43, శృంగై. 4.73.

క. ఈ. ఇచ్చు, అనుమతించు ; ఇక్క, ఇంగు ;

క. ఈ, ఇకు ; గోం. సీ, హియి, హింత, సీఅనా,

హియానా ; కుఇ. సీవ, జీవ ; కువి. హీ, హిఅల,

హీనై ; పర్తి. చి ; కొలా. సీ, సియి ; నా. శి. గద. వి ;

ఒల్లా. సీ ; కురు. చి, చి, ఇన ; మూర్త్. చియి, చియి.

<మూ.ద.ద్రా. *ఈ- <మూ.ద్రా. *చి-.

ఇచ్చిపుచ్చుకోలు రూ. ఇచ్చుపుచ్చుకోలు. వి. ఆదాన

ప్రదానాలు ; ఇవ్వటం, పుచ్చుకోవటం. ఇచ్చిపుచ్చు

కోవడాలు వి. ఆదాన ప్రదానాలు ; ఇవ్వటం, పుచ్చు

కోవటం. ఇచ్చుపుచ్చుకోలు రూ.చూ. ఇచ్చిపుచ్చుకోలు.

వి. ఆదాన ప్రదానాలు. ఇచ్చువాడు వి. దాత.

ఇచ్చుపుచ్చుకోలు చూ. ఇచ్చు.

ఇచ్చువాడు చూ. ఇచ్చు.

ఇచ్చె రూ.చూ. విచ్చె. వి. నాలు కొలత. 1. లడిలో వదో

వంతు నాలు ; 2. లడిలో చెప్పయ్యా వంతు.

ఇచ్చెలబండి వి. గుమ్మటంలాంటి వనిముట్టు. (వండె

మొ. వాటికి దీనిని కలిపించి చిలప నుంచి నాలు కొడు

కుంటారు). ఇచ్చెలరాటం వి. చిలపనాలు రద్దాలకు తోడే

రాటం.

ఇచ్చెన రూ.చూ. విచ్చెన.

ఇచ్చెలబండి చూ. ఇచ్చె.

ఇచ్చెలరాటం చూ. ఇచ్చె.

ఇచ్చోట రూ.చూ. ఇచ్చోటు. వి. ఈచోటు.

ఇచ్చో పో.చూ. ఇచ్చోటు. చూ. ఇ-3. క్రి.విం. 1. ఈ

ప్రదేశంలో. భార. స్వ. 36 ; 2. ఈ నమయంలో.

ఇచ్చోట రూ. ఇచట, ఇచ్చోటు, ఇచ్చట, ఇచ్చోటు. చూ.

ఇ-3. వి. ఈచోటు. భార. విరా. 5.801.

ఇజరా రూ.చూ. ఇజారా. వి. ఒప్పందం, కౌలు.

ఇజరి చూ. ఇజారు. వి. ప్రైవేటు తయారు చేయటాని

కువయోగించే ఒక రకం నాలు గుడ్డ.

ఇజలాలు విం. ఉత్తమమైన.

ఉ. ఇజ్లాల్. శ్రేష్ఠత, వత్తమత, వైభవం, పార.

ఇజ్లాల్. గౌరవం, గౌరవించటం, ప్రవాళం ; అర.

అజ్లాల్, ? (ఇజ్లాల్). వైభవం, ఉత్తమత.

<ఉ. ఇజ్లాల్.

ఇజాజిక్ వి. అనుమతి, ఆజ్ఞ, అధికారం.

హిం. ఉ. పార. అర. ఇజాజిత్. ఆజ్ఞ.

<ఉ. ఇజాజిక్.

ఇజాజిక్వామా వి. అనుమతి వక్రం.

ఇజాజిక్వామా చూ. ఇజాజిక్.

ఇజాపా రూ. ఇజాపా, ఇజారా. వి. అభివృద్ధి, అభివృద్ధి.

అభివృద్ధి, అదనం.

హిం. ఇజాపా. వృద్ధి ; మరా. ఇజాఫత్. రాజవహు

మతులు చూపే లెక్క. బహుమతిగా ఇవ్వబడ్డ గ్రామం ;

ఉ. ఇజాఫత్. వృద్ధి ; పార. ఇజాఫత్, ఇజాఫ్. చేర్చటం,

పెరుగుదల ; అర. ఇజాఫ్. అభివృద్ధి, ఎక్కువ ;

క. ఇజాఫ్. అభివృద్ధి ; త. ఇజాఫా. రివిన్యూలో

అభివృద్ధి (వ్యవసాయాభివృద్ధి నుంచిగాని ఎక్కువ వన్ను

వేయటం వల్లగాని).

<ఉ. ఇజాఫ్.

ఇజాపా రూ.చూ. ఇజాపా. వి. అభివృద్ధి, అభివృద్ధి.

అభివృద్ధి, అదనం.

ఇజాపా రూ.చూ. ఇజాపా.

ఇజారతి చూ. ఇజారా. వి. గుత్త, కౌలు.

ఇజారా రూ. ఇజరా, ఈజారా, ఈదారా, హిజారా. వి.

ఒప్పందం, గుత్త, కౌలు, గుత్తపొలం, జాగీరుకన్న చిన్నది.

ఒ. ఇజరా. కౌలు ; హిం. ఇజారా. గుత్త, కౌలు ;

ఇజారాదార్ ; గు. ఇజారో. ఒప్పందం ; మరా.

ఇజారత్, ఇజరా. అద్దె, వన్ను, రర, లాభం, ఉ ;

అర. ఇజారత్, ఇజారహ్, ఇజారా. గుత్త, కౌలు.

పార. ఇజారత్, ఇజారా. అద్దె, కౌలు, గుత్త ; ముంబ.

ఇజారా. గుత్త ; ఇజారదార్. గుత్తదారు ;

క. ఇజారా, ఇజారె. గుత్త, కౌలు, గుత్త పొలం ;

త. ఇజారా. కౌలుకు లేదా అద్దెకు ఇవ్వబడిన పొలం.

ద్రా. ఇజరా. ఒప్పందం, కౌలు.

<ఉ. ఇజారా.

ఇజారాగ్రామము వి. కౌలు కిచ్చిన గ్రామము ; ఇజారా

చెయ్యడం న.క్రి. గుత్త కివ్వటం. ఇజారాదారీ వి.
కొల్లారీ, గుత్తదారీ. ఇజారాదారు రూ.చూ. ఇజారాదారుడు.
వి. గుత్తదారుడు. ఇజారాదారుడు రూ. ఇజారాదారు వి.
గుత్తదారు, హిం. మరా. ఉ. ఇజారాదారీ; క.
ఇజారాదారీ; క. ఇజారా-తార. <ఉ. ఇజారాదారీ.
ఇజారాపాట వి. కల్లు మొ. వాటి గుత్తకు వేలంపాట.

ఇజారాగ్రామము చూ. ఇజారా.

ఇజారాచెయ్యడం చూ. ఇజారా.

ఇజారాదారీ చూ. ఇజారా.

ఇజారాదారు చూ. ఇజారా.

ఇజారాదారుడు చూ. ఇజారా.

ఇజారాపాట చూ. ఇజారా.

ఇజారు రూ. హిజారు. వి. లాగు. సిం.నా.శ.

నే. ఇజార. లాగుదొందు; మరా. ఇజార. లాగు;

ఉ. ఇజార. లాగు; పార. ఇజార. వైజమాలు;

క. ఇజార, ఇజారు. హిజార; లాగు; తు. ఇజారు.

క. నిజార.

<ఉ. ఇజార.

ఇజారు పో.చూ. దీరికము, వృషణాలు.

నం. బిజ. విత్తనము, కేలిస్తు;

క. బిజ, బిజ; క. విజము.

ఇహుళ; <నం. బిజ.

ఇజాతు రూ.చూ. హిజాగు. వి. 1. శ్రమ; 2. నంకటం.

ఇజాగు రూ.చూ. హిజాగు. వి. 1. శ్రమ; 2. నంకటం.

ఇజ్జతు రూ. ఇజ్జతు. వి. గౌరవం, ప్రతిష్ఠ, మానం.

క. ఇజతి, ఇజ్జతి, గౌరవం; హిం. ఇజ్జత్. ప్రతిష్ఠ;

గు. ఇజత్. గౌరవం, ప్రతిష్ఠ; మరా. ఇజత్, ఇజ్జత్.

గౌరవం; ఉ. ఇజ్జత్; పార.అర. ఇజత్, ఇజ్జత్.

<ఉ. ఇజ్జత్.

ఇజ్జతు రూ.చూ. ఇజ్జతు. వి. గౌరవం, ప్రతిష్ఠ, మానం. విశ్వ.

క. 56.

ఇజ్జీతు(వల్లెలు) చూ. ఇజ్జీతు (పదాదిహద్దోపసం). వి. 1.
అచ్చుకేటపుడు అచ్చుకరం కారారంగా తిక్కిడిగా నిల
చెట్టిన పుల్లలు.

ఇంది¹ రూ. ఈంది. వి. అంగుళం.

ఇం. Inch. అంగుళం.

<ఇం. Inch.

ఇంది² వి. పన, చిన్నకట్ట.

ఇందించు³ చూ. ఇంచు³.

ఇందిమంది ముద్రి. పా. ఉందిమంది. చూ. ఇంచు¹. వి.
చిరుదిండి, దుదిగల భక్త్యం. కక. 3.297.

ఇందిమందిపెట్టు న.క్రి. చిరుదిండిపెట్టు.

ఇందిమందిపెట్టు చూ. ఇందిమంది.

ఇంచు¹ అ.క్రి. 1. ఇంపగు, ప్రియమగు, దుదించు. భార.
ఉద్యో. 2.248; 2. ఆలయ, సంకోపించు. భా.రా. 1.66,
నృసిం. 5.142; 3. అరిశయించు, మించు. పండి.చ.పరా.
92 పు., శృం.నై. 3.95; 4. ఒప్పు, కగు. వార్మి. 2.14;
న.క్రి. అదిలపించు, ఇంపుగాగొను. హరిశ్చ.నరో. 2.27;

వి. 1. ప్రేమ, ప్రణయం. శృం.నై. 1.74; 2. చెరకు.
సిలా. 1.111.

క. ఇన్. తీపి మొ.; ఇని. తీపి, ఇంపు. అందం,
అమృతం; ఇనె. (ఇన్- ఇమ్- నమాసాల్లో); పో.చూ.
ఈంగడల్. పాలనముద్రం, తు. ఇంపు, అనుకూలక,
ఇంపు, మనోహరత్వం; క. ఇని. తియ్యగాఉండు, ఇంపుగా
ఉండు, ఆకర్షణీయం; ఇన్. (నమానగతంగా) విణ.
తియ్యని, ఇందైన, ఒప్పదమైన; వి. తీపి, ఇంపు; ఇన్
పమ్. ఇంద్రియసౌఖ్యం, అనురాగం; ఇనితు, మంచిది,
తియ్యగా. అనుకూలంగా; మ. ఇనియ. తియ్యని, చక్కని;
ఇన్ పమ్. నంతోపం, ఆనందం;

పో.చూ. నం. ఇఖ; ప్రా. ఇచ్చు. చెరకు.

<మూ.ద.ద్రా. *ఇన్-.

ఇంచుటిలుక వి. పొలయలుక, ప్రణయకలహం. కవిక.
పీఠిక. 1.21. ఇంచుపొలకడలి వి. పాలనముద్రం. ఇంచు
మాపు రూ.చూ. ఇంచుమాను. వి. చెరుకుగడ. ఇంచుమాపు
రూ. ఇంచుమాను. వి. చెరుకుగడ. ఇంచు(బడ)తి (-వడ)తి.
వి. ప్రియురాలు. కవిక. 2.132. ఇంచు(బో)డి రూ.చూ.
ఇంచు(బో)డి. వి. అందగతై, ప్రియురాలు. వరమ. 4.67.
ఇంచు(బో)డి రూ. ఇంచు(బో)డి. వి. అందగతై, ప్రియు
రాలు. అచలా. 2.73; వ్య. చెరుకువలె మనోబుద్ధిపైసది.
ఇంచులాడి వి. ప్రియురాలు. కాళిందీ. 2.66. ఇంచువింటి
చెంచు వి. మన్నకుడు (వ్య.) చెరుకుగడ విల్లుగా గలవాడు.
ఇంచువిలు రూ.చూ. ఇంచువిల్లు. వి. చెరుకువిల్లు, మన్నకుని
రనువు. ఇంచువిలుకాడు వి. చెరుకువిల్లు గలవాడు,
మన్నకుడు. ఇంచువిలుతుడు రూ. ఇంచువిల్లుడు. వి.
మన్నకుడు. ఇంచువిల్లుడు రూ.చూ. ఇంచువిలుతుడు, వి.
మన్నకుడు. ఇంచువిల్లు రూ. ఇంచువిలు. వి. చెరుకువిల్లు.
ఇంచువిల్లుదాలుపు (-తాలుపు). వి. చెరుకువిల్లు దాల్చిన
వాడు, మన్నకుడు. అం.నం. 1.14.

ఇంచు² వి. ఇంచుకతనం. అల్పత్వం. వసు. 3.46.

క. ఇనితు, ఇనిసు. చిన్న, కొద్ది. అల్పం; పో.చూ.
తు. ఈతు. ఇంత; క. ఇనై. ఇంత; మ. ఈశల్. అల్పం,
కొంచెం; ఈశలిశల్. కొంచెం కొంచెం.

ఇందించు³ రూ.చూ. ఇంచుక యించుక. క్రి.విణ.
కొంచెం కొంచెం. భాగ. 1.95, ఉ. హరిశ్చ. 3.87.
ఇంచు³ విణ. కొంచెం, అల్పం. నూక్ష్యం. భార.అది.
6.115, రం.రా.దాల. 46 పు. 20 పం., హరి.పూ. 8.203;
క్రి.విణ. కొంచెంగా. భార.అది. 6.294, హరి.ఉ. 2.29,
శృం.నై. 3.114; ఇంచుకంత క్రి.విణ. న్యల్పపరిమితిగలది.
అము. 5.116, వేమన. 721. ఇంచుకయించుక క్రి.విణ.
కొంచెంకొంచెం. శృం.నై. 2.58. ఇంచుకయిలుపు వి. లేత
యెరుపు. ఇంచుకీంచుక రూ.చూ. ఇంచుకయించుక. క్రి.విణ.
కొంచెంకొంచెం. హర. 4.26. ఇంచుమించు వి. 1. ఎక్కువ
కప్పువలు; 2. రమారమి, సుమారు. ఇంచుమించులాడు
న.క్రి. ఎక్కువకక్కువలాడు, తిరస్కరించు. విణయ. 1.86.

-ఇంచు³ ప్రత్య. సంస్కృత రాజ్యాదులకు, 'అంగల' మొ.
తెనుగు రాకుపులకు స్వార్థంతోనూ; అన్ని రాకుపులకు

ప్రేరణార్థంలా వచ్చే ఆగమం. ఉదా. బాపించు, అవ
లించు, వండించు, వచింపించు.

క. ఇచ్చు, ఇస్తు. సంస్కృత వాక్యాదులకు స్వార్థం
లోనూ, కన్నడ వాక్యాలకు ప్రేరణార్థంలా వచ్చే
ప్రత్యయం: క. -(వ)ి. ప్రేరణార్థక ప్రత్యయం:
-(వ)ి; -(వ్)ి; దా. ఇవ్. ప్రేరణార్థక ప్రత్యయం.
<ప్రా. తె. *-వింపు < మూ.దా. *-న్-.

ఇంచుక చూ. ఇంచు².

ఇంచుకంత చూ. ఇంచు².

ఇంచుకయించుక చూ. ఇంచు².

ఇంచుకయిలుపు చూ. ఇంచు².

ఇంచుకించుక చూ. ఇంచు².

ఇంచుకులుక చూ. ఇంచు¹.

ఇంచుపాలకడలి చూ. ఇంచు¹.

ఇంచుమాను చూ. ఇంచు¹.

ఇంచుమించు చూ. ఇంచు².

ఇంచుమించులాడు చూ. ఇంచు².

ఇంచుమాను చూ. ఇంచు¹.

ఇంచుబిడ(డి) చూ. ఇంచు¹.

ఇంచుబోడి చూ. ఇంచు¹.

ఇంచుబోడి చూ. ఇంచు¹.

ఇంచులాడి చూ. ఇంచు¹.

ఇంచువింటిలెంచు చూ. ఇంచు¹.

ఇంచువిలు చూ. ఇంచు¹.

ఇంచువిలుకాడు చూ. ఇంచు¹.

ఇంచువిలుకుడు చూ. ఇంచు¹.

ఇంచువిల్లుడు చూ. ఇంచు¹.

ఇంచువిల్లు చూ. ఇంచు¹.

ఇంచువిల్లుదాలుపు చూ. ఇంచు¹.

ఇంజనీయరు చూ. ఇంజినీరు. వి. వాస్తవాత్మకం. ఇం. Engi-
neer. యంత్రకారుడు, వాస్తవాత్మకం.

< ఇం. Engineer.

ఇంజినీరు చూ. చూ. ఇంజనీయరు. వి. వాస్తవాత్మకం.
వ. చా. ప్ర. 307.

ఇంజి పో. చూ. పింజ. వ.క్రి. చిక్కుదీయు, చీల్చు.

క. పింజు, హింజు. వేరుచేయు, చీల్చు.

< క. హింజు.

ఇంజేటి చూ. ఈజేటి; చూ. ఇంజేరు. వి. తియ్యకండ. కళా.
3.151.

ఇంజేటిగర్ల చూ. ఇంజేరు. వి. తియ్యకండ.

ఇంజేటిగర్ల చూ. ఇంజేటి.

ఇంజేరు వి. తియ్యకండ (Stemora tuberosa).

పో. చూ. క. ఇంచి. అల్లపు;

పో. చూ. సం. శృంగిన్. ఒక రకం దుంప

ముక్క.

ఇటం చూ. చూ. అయిటం. వి. అంకం, పద్దు.

ఇట(న్) క్రి. విద. ఇక్కడ, ఈవైపున. భార. ఆర. 2.202.

< ఇటు + అ(న్).

ఇటక చూ.చూ. ఇట్టిక. వి. ఇటిక.

ఇటంకి చూ. చూ. ఇట్టిక. వి. ఇటిక.

ఇట(బట్టి) (-వట్టి). క్రి. విద. ఇది మొదలుకొని, ఇంతటి నుంచి.
భార. విదా. 2.818 ('ఇటవట్టి,' ముద్రిత పా.శృం. నై.
3.144).

ఇటిక చూ.చూ. ఇట్టిక. వి. ఇటుక. కై. భా. 8.177, ఆం. భా.
2.29.

ఇటికకంకర వి. ఇటిక, రాతిముక్క. ఇటికగూడు
వి. ఇటుకలు కాల్చేదొడు. ఇటికచ్చు వి. ఇటుకలు
తయారు చేసేదిమ్మ. ఇటికవగడము వి. మట్టివగడం,
తిక్కడిక.

ఇటికకంకర చూ. ఇటిక.

ఇటికగూడు చూ. ఇటిక.

ఇటికచ్చు చూ. ఇటిక.

ఇటికవగడము చూ. ఇటిక.

ఇటికె చూ. చూ. ఇట్టిక. వి. ఇటిక.

ఇటికెగులు వి. వరి, మిరప, గెనుసు, మొ. వాటి
కాండమూ, తీగెలూ ఇటికెరంగుకు తిరిగే ఒక రకం చీడ.
ఇటికెలుకోయు అ.క్రి. ఇటుకలు పోతపోయు, ఇటుకలు
అచ్చుపోయు.

ఇటికెగులు చూ. ఇటికె.

ఇటికెలుకోయు చూ. ఇటికె.

ఇటివల క్రి. విద. ఈమద్య.

< ఇటు + ఈవల.

ఇటివలివారు వి.బ.వ. ఈమద్య కాలంవారు.

< ఇటు + ఈవలివారు.

ఇటు చూ. ఇట్టు. ఇను, ఇను. క్రి. విద. 1. ఈ వైపు. కాశీ.
7.70, కళా. 3.258; 2. ఈ ప్రకారం. పారి. 4.56,
అను. 2.32.

ఇటువటు క్రి. విద. ఇటూ అటూ, ఈవైపు అవైపు
< ఇటున్ + అటు. ఇటువంటి చూ. ఇనువంటి, ఇను
వంటి. క్రి. విద. ఇలాటి. ఇటువలె క్రి. విద. ఈ విధంగా.
రామా. 6.65. ఉ. రా. వ. 1.172.

ఇటుక చూ.చూ. ఇట్టిక. వి. ఇటిక. ఆం. భా. 2.26.

ఇటుకు చూ. చూ. ఇట్టిక. వి. ఇటిక.

ఇటువటు చూ. ఇటు.

ఇటులు చూ.చూ. ఇట్టులు క్రి. విద. 1. ఇటులు, ఈ ప్రకా
రంగా. పారి. 4.16; 2. ఈవైపు.

ఇటువంటి చూ. ఇటు.

ఇటువలె చూ. ఇటు.

ఇట్టికలు వి. (బ.వ.) చిన్న పెల్లల ఆట. తోజను. 2.9.

పో.చూ. సం. ఇట్టికమ్-కోరిక, వాంఛ; ప్రా. ఇట్టికం.

< ప్రా. ఇట్టికం.

ఇట్టిగరిసె చూ. గరిసె. వి. లోపల తిరగలి పెట్టి పిండి విసిరే
వెడల్పు గంప లేదా చేట.

క. ఇట్టి. చిన్న, ఇరుకు; కు. ఇట్టిదె. ఇరుకు; త. ఇట్టు-
క-కరివై. పిండి పట్టెటప్పుడు చెదిరిపోకుండా ఉపయో
గించే చిన్న గంప.

< క. ఇట్ట-క-కరిచై.

ఇట్టన చూ. ఇట్ట.

ఇట్టన చూ. ఇట్ట.

ఇట్టనవడచేయు చూ. ఇట్ట.

ఇట్టనడు చూ. ఇట్ట.

ఇట్టనవరించు చూ. ఇట్ట.

ఇట్టను పో. చూ. ఇట్టలము. వి. దృఢత్యం, స్తైర్యం, నిలకడ.

క. ఈట్టమ. బలం, శక్తి.

< క. ఈట్టమ్.

ఇట్టలము వి. అధికం. భార. విరా. 3.199, కాంతి. 4.192; వి. అధికయం, అధిక్యం. వరాహ. 4.155.

క. ఇట్టణ, ఇట్టల్. గుంపు, సమూహం, అధిక్యం, ఇబ్బంది, కష్టం. అటంకం; క. ఇట్టల్. గుంపు, సమూహం, కష్టం, భార, విచారం, బలహీనత, అలసట; ఈట్టల్. దననంచయం; ఈట్టమ. సంపాదన, సమూహం, గుంపు, నిధి, అధిక్యం, శక్తి; ఈట్టు. పోగు చేయు, కూడకెట్టు, సంపాదించు, పొందు; ఈట్టు. పోగు చేయు, కలియు, అధికంచేయు, కొందరకెట్టు, పెరుగు, కైదికలాగు, కవిశీయ.

ఇట్టలు పో. చూ. ఇట్టలము. వి. వరుగు, దోడు.

క. ఈట్టు. కొందరచేయు; ఈట్టల్. వరుగు.

< క. ఈట్టల్ (?)

ఇట్టి¹ రూ. ఈడియ, ఈడి. వి. ఆయుధ విశేషం. కు.నం. 12.784.

నం. యష్టి. కత్తి, బల్లెం; ఋష్టి; స్రా. ఇట్టి. పా. ఇట్టి. (ఇట్టి-ఖగ్గ-ధార); యట్టి. గుంజ, కర్ర, కాడ, తొడిమ;

క. కొడ. కు. ఇట్టి, ఈటి; బల్లెం; క. మ. ఇట్టి. కర్ర, బల్లెం; ఈట్టి. బల్లెపుకర్ర. కువి. ఈటి.

< ప్రా. ఇట్టి.

ఇట్టికాడు వి. ఈడితో యుద్ధం చేసేవాడు. కు.నం. 11.610.

ఇట్టి² చూ. ఇట్టు. వి. ఇటువంటి. భార. అధి. 6.58, ఆము. 1. 18; క్రి.వి. ఇంత. భార. అధి. 1.124.

ఇట్టి³ (కు. వి. ఇటువంటివాడు. భార. అధి. 5.280. ఇట్టి⁴ క్రి.వి. ఇలాటిదేనా? < ఇట్టి + ఇది + ఎ ఇట్టిపాటి వి. ఇంతపరిమాణంకల, ఇంతవెద్ద. భార. అధి. 1.124. ఇట్టి⁵ వి.బ.వ. ఇటువంటివాడు. భార. అధి. 4.188, 7.78.

ఇట్టిక చూ. ఇటక, ఇటంకి, ఇటిక, ఇటికె, ఇటుక, ఇటుకు, ఇట్టికె, ఇట్టుక. వి. 1. ఇటిక, బంకమట్టితో చేసి కాల్చిన రాయి. వి.క్ర. 5. 127, ఆం.భా. 2.29; 2. ఇటుకలు కాల్చే బోటు. ఉ.హ. 1.86.

నం. ఇట్టకా, ఇట్టికా. మోము వేదికను నిర్మించటానికి వాడే మట్టిరాయి, ఇటిక; ప్రా. ఇట్టగ, ఇట్టా, ఇట్టా లం, ఇట్టిక. ఇటిక; అమా. కై. మహా. ఇట్టగా, ఇట్టయా, ఇట్టా, ఇట్టా; పా. ఇట్టకా, ఇట్టకా, ఇట్టకా. ఇటిక, పెంకు; నే. ఇట్ట. ఇటుక; అ.ఎ.

ఇటా; పెం. ఇట్ట; ఓ. ఇట్టా; హిం. ఈట్ట; పం.ప. ఇట్ట; గు. ఇట్ట; మరా. ఈట్ట; అర. ఇట్ట. ముండా. ఇటా, ఇటా;

క. ఇట్టగె, ఇట్టిగె (< ఇట్టిక), ఇట్టంగి, ఇట్టె, ఈటంగి; కు. ఇట్టిగా; క. ఇట్టికై. ఇటుకలు; మ. ఇట్టిక; కు. ఇట (బ.ప.), ఇటంగ; కువి. ఇట్టికై; కురు. ఇట్ట. నలుచదరం రాయి.

< ప్రా. ఇట్టిక.

ఇట్టికాడు చూ. ఇట్టి¹.

ఇట్టికె రూ.చూ. ఇట్టిక. వి. ఇటిక.

ఇట్టిగి రూ.చూ. చిట్టిగి. వి. చిట్టిగి చెట్టు (Dalbergia utifolia).

ఇట్టి² (కు. చూ. ఇట్టి².

ఇట్టి³ (కు. చూ. ఇట్టి³.

ఇట్టి⁴ (కు. చూ. ఇట్టి⁴.

ఇట్టి⁵ (కు. చూ. ఇట్టి⁵.

ఇట్టు రూ.చూ. ఇటు. చూ. ఇ². క్రి. వి. 1. ఈ ప్రచారం. భార. విరా. 4.54, పండి. క. 2.90; 2. వైపు. వి.క్ర. 6.122, మను. 8.16.

ఇట్టనను. క్రి. 1. మారాడు, పెరుగుచెప్ప. భార. ఉద్య. 1.197, శబ్ద. 2.184; 2. నిందించు. క. 7.258.

< ఇట్టు + అట్టు + అను. ఇట్టట్టు క్రి.వి. తాదామూ. ఇందు. 1.187. < ఇట్టు + అట్టు. ఇట్టట్టనవడచేయు న.క్రి. తిక్కమకపెట్టు. ఉ.హ. 1.20. < ఇట్టు + అట్టు + పడన్ + చేయు. ఇట్టట్టనడు (-వడు) అ.క్రి. కత్తరవడు. ఆము. 4.54. < ఇట్టు + అట్టు + వడు. ఇట్టట్టనరించు న.క్రి. తిక్కమకచేయు, కలకపెట్టు. కక. 1.176. < ఇట్టు + అట్టు + ఒనరించు. ఇట్టలు రూ. ఇటులు, ఇట్టు. క్రి.వి. ఈ ప్రచారము. భార. అధి. 5.29, వి.క్ర. 1.108. ఇట్టవోలె (-పోలె). క్రి.వి. ఈవిధంగా. భార. కాంతి. 3.95, ఇట్టె. క్రి.వి. క్షణంలో, వెంటనే. ఉ. రా. 5.100. < ఇట్టు + ఎ. ఇట్టి క్రి. వి. క్షణంలో, వెంటనే. < ఇట్టు + ఎ.

ఇట్టుక రూ.చూ. ఇట్టిక. వి. ఇటిక. ఆం. భా. 2.29, రం.రా. 6.281 పు. 3 పం.

ఇట్టువు వి. గుంపెనచెట్టు (Odina wodier).

ఇట్టులు చూ. ఇట్టు.

ఇట్టువోలె చూ. ఇట్టు.

ఇట్టె చూ. ఇట్టు.

ఇట్టె చూ. ఇట్టు.

ఇట్టెవోలె చూ. ఇట్టు.

ఇట్టా చూ. ఇట్టు.

ఇట్టాగు చూ. ఇట్టు.

ఇట్టాటి చూ. ఇట్టు.

ఇట్టు రూ.చూ. ఇట్టులు. క్రి.వి. ఈ ప్రచారం. భార. అధి. 6.559;

ఇట్టవోలె క్రి.వి. ఈ విధంగా. భార. కాంతి. 3.95. ఇట్టా రూ.చూ. ఇట్టగా. ఇట్టాగు క్రి.వి. ఈ ప్రచారం. ఇట్టాటి

వి. ఇటువంటి. ఇట్లుగా రూ. ఇట్లా. క్రి.వి. ఈ ప్రవా
రంగా. భార. కాం. 5. 525.

ఇట్లుగా చూ. ఇట్లు.

ఇదేగొట్టు న.క్రి. విరగబడేటట్లుచేయు.

ఇదేత రూ.చూ. విడుత. వి. చర్యాయం.

ఇదేంబరం వి. వైకల్యం.

క. ఇదే, ఎద, ఎడె. విశాల ప్రదేశం; కొడ. ఎడె;
కు. ఇదె; క. ఇటం, ఇటన్; పర. వ్యాపించు;
పరప్ర. వ్యాప్తి; మ. ఇట, ఎట, ఇటమ్, ఎటమ్.
ఇదేవరి! రూ. ఈడెరి, వి. ఆమ్ము, రెల్లు, కుంగ
(Rotteleriatincioria); వట్టివేడు (Andropogon
muricatus); కు. ఇర్యేరి. వట్టివేడు; క.మ. ఇరువేరి,
ఇరువేలి;

పో.చూ. నం. హిరవేర., హిరవేల (క)-.

ఇదేవరి! వి. చీర్చినవల్ల.

పో. చూ. క. ఇదవన్, చీరిన.

ఇదేవలు పో. చూ. ఇదవరి! వి. కుంగ, వనంత గంధం
(Cyperus rotundus).

ఇదేవారం రూ.చూ. ఇలవరము. వి. గరిసెలమీద, గుమ్మాల
మీద పెట్టే గడ్డిమూత.

ఇది! వి. సేమియ, రక్ష్య విశేషం.

క. ఇటి. పిండితో చేసిన అల్పాహారం, దియ్యవ పిండి,
కొన్న పిండి.

< క. ఇటి.

ఇదికుడక రూ. చూ. ఇదికుడక. వి. రక్ష్య విశేషం.
హం. 1.105. ఇదికుడక రూ. ఇదికుడక. ఇదికుడుము
రక్ష్యవిశేషం. ఇదియావ్వుం వి. కొబ్బరిపాలు కలిపిచేసిన
దోసె. క. ఇటి-యే-అప్పమ్; ఇటి-యే-అప్పమ్.
దియ్యం పిండితో తయారుచేసిన ఒక రకం దోసె.

< క. ఇటి-యే-అప్పమ్.

ఇది! వి. పూట, రోజులో నగం.

క. కు. ఇడి. మొత్తం; కొడ. ఉడి; క. ఇటి. దాగం.

ఇదికండ్ల వి. దనాగరాలు.

క. ఇడిగట్టు. కోకాగారం; ఇడి. మొత్తం + గట్టు.
దనం.

< క. ఇడిగట్టు.

ఇదికుడక చూ. ఇడి!

ఇదికుడుక చూ. ఇడి!

ఇదికుడుము చూ. ఇడి!

ఇదిగిపోవు చూ. ఇడియు. అ. క్రి. పగిలి మెత్తటి పొడియగు.

ఇదిగు ఇదిగూలు. బ.వ. వి. మట్టికుప్ప.

క. ఇడి. కుప్పయగు, గుమిగూడు; ఇడికు, గుమిగూడు,
దగ్గరకుచేరు.

బహుళ! < క. ఇడికు

ఇదియగొట్టు చూ. ఇడియు.

ఇదియావ్వుం చూ. ఇడి!

ఇదియు అ. క్రి. 1. వగులు, బద్దలగు. పొందు. 1.118; 2.
నలుగు. అము. 4.85.

క. ఇడి. పిండికొట్టు, దంచు, పొడిచేయు; కొడ. ఉడి.
గోడ మొ. వదు, (నేల) జారు, కొట్టు, తట్టు; కు. ఇడె,
వగులు, చీట; క. ఇటి. వగులు, పొడియగు, నలుగు,
రెండుగా చీలు; మ. ఇటిక, నలుగు, ముక్కలగు; కోట.
ఇడయే. నలుగు. తొ. ఇడయే. పడిపోవు, వడగొట్టు;
కొలా. ఇడ. కొట్టు, ముక్కలగు, కలిలమగు; కురు.
ఇసిగ. చీటలువారు; పో.చూ. ఎన్. నలుగు, బద్దలగు;
ఎట. ముక్కలగు; మాల్. ఎట. నాశనం చేయు;
ఎటగర్. వగులు, రూపుచేరు.

< చూ. ద్రా. *ఇడ్-.

ఇదియగొట్టు న. క్రి. 1. పోగొట్టు, జారవిడచు; 2.
అగారించు.

ఇదిలిపోవు చూ. ఇడియు. అ. క్రి. మెత్తటి పొడియగు.

ఇడి చూ. ఇడి! వి. పూర్తి, మొత్తం.

క. కు. ఇడి. మొత్తం; కొడ. ఉడి.

ఇడు న. క్రి. 1. ఉంచు, పెట్టు. భార. నటా. 2.80; హర.
4.62; 2. ఒనగు, ఇచ్చు. భార. విరా. 1.219; చీమ.
3.7; 3. చల్లు, విత్తు. వాళిష్ట. 1.91; 4. నాలు, పాకు.
పారి. 2.41; 5. విడుచు. కళా. 4.20; 6. అకోపించు,
మోపు. సారంగ. చ. 2.48; 7. నిర్మించు. ఆము. 4.182;
8. దాచు. పారి. 2.95; 9. ప్రత్య. దరించు (భార. చీమ.
1.169), మూయు (శృం. నై. 4.78), వైచు, వేయు. (పారి.
1.107), మొ. అర్థాల్లో అనేక విశేషాలపై వచ్చే క్రియా
వాచక ప్రత్యయం.

క. ఇడు. అణచు, పెట్టు, ఉంచు, నిర్వహించు; కు.
ఇడివిని, ఇడి, దిడు (-దిడిని). ఉంచు, పెట్టు మొ.;
క. ఇటు. ఉంచు, వినరు, సేవించు, ఇచ్చు, గుడ్డుపెట్టు;
మ. ఇటుక, ఉంచు, పెట్టు, వినరు; కోట. ఇడ్; గోం.
ఇర్-; కు. ఇటి. పెట్టు, ఉంచు; కువి. ఇత్తి. ఉంచు;
పర్తి. ఇడ్-. పెట్టు, గుడ్డుపెట్టు, అనుమతించు; కొలా.
ఈడ్, ఉంచు; నా. ఇడ్, ఈడ్, ఉంచు; గడ. ఇర్-.
పెట్టు, ఉంచు, అనుమతించు; కురు. ఇడ్-. విత్తు, ఇచ్చు,
చేయు, నాలు; ఇచ్. వల మొ. వేయు; మాల్. ఇడ్-.
నాలు, నిర్మించు.

< చూ. ద్రా. *ఇడ్-.

ఇడుప్రామ వి. కల్పవృక్షం. వ్య. కోరిన కోర్కెల నిచ్చే
చెట్టు. చంద్రా. 1.70. ఇడువాడు వి. దాక.

ఇడుగడ వి. 1. అనూయ. భార. అడి. 2.42; 2. కష్టం,
భార. కు. నం. 6.662; 3. అవమానం. విజ్ఞా. 1.111.

క. ఇటుకు, ఇటుకు, ఇడకు, ఇడంకు, ఇడికు,
ఇడుక, ఇడుకు, ఇడుగు, ఇరుకు. ఇబ్బంది, కష్టం;
పో.చూ. ఇడుగు, తొడగు, ఎగుడు దిగుడు; కు. ఇట్టిడి.
సంకుచితకష్టం, ఇరుకు; క. ఇటుకు. కష్టం, భార.
లోదం, ఇరుకు, పీసినారి; రెండు చెక్కల మధ్యపెట్టి
వొక్కు; ఇటుక్కమ్. కష్టం; మ. ఇటుకు. ఇరుకు
దాట, కష్టం, సేదరికం; ఇటుక్కమ్, ఇటర్. కష్టం.

ఇడుగడవడు (-వడు) అ. క్రి. భారవడు, పరితపించు.
కు. నం. 6.662,

ఇదుగడవడు చూ. ఇదుగడ.

ఇదుగు¹ వి. కొరిదుక్కి.

క. ఇదుకు. వదులుచేయు, విడిచిపెట్టు; క. ఇలకు. వదులగు, తేమచే మెత్తవదు; ఇలకు. వదులగు; మ. ఇలెక్కుక. వదులగు.

ఇదుగువాలు వి. 1. కొరిదుక్కి; 2. మరిదుక్కి, నిలువుచాళ్ల దున్నిన కర్వాక ఆర్థచాళ్ల దున్నటం.

ఇదుగు² రూ. చూ. విదుగు. అ.క్రి. 1. విచ్చు, వికసించు. కర. 1.285; 2. పొడియగు; 3. (పెట్ట) పొడిగి పిల్లలు చేయు.

ఇదుగుకొడుగు వి. హెచ్చు కగ్గులు.

క. ఇదుగుకొడుగు. అస్తవ్యస్తం. ఎగుదు దిగుదు. ఇదుగు. ఇదుకు+కొడుగు. ఆటంకం.

< క. ఇదుగు కొడుగు.

ఇదుగువాలు చూ. ఇదుగు¹.

ఇదువు¹ ఇదు+వు; రూ. ఇదువు. వి. 1. గోడ, గుక్కం, చిత్రకచనకు అనువైన వస్త్రాదికం. కు. సం. 8.135, శ్లో. నై. 7.150, పారి. 2.88, ఆము. 6.18. 2. ద్వార ప్రాంత కుక్కం. ఆం. దా. 2.18.

క. ఇట్లు. కొమ్మగీయు, ఉంచు, పెట్టు.

ఇదువు² చూ. ఇదియు. వి. వగులు, బీట, కన్నం. ఆము. 6.18.

క. ఇదువు. వగులు, బీట, కన్నం. క. ఇదె.

ఇదువు³ వి. గర్వోక్తి, బీరం. కళా. 8.70.

పో.చూ. క. ఎటువ్వు. అహంకారం; ఎటు. గొప్పలు చెప్పు, గొప్పగా ఉండు.

ఇదుబాటు (-పాటు). వి. తిరిక.

క. ఎడ, ఎడె. వి.క్రాంతి; కు. ఇదె; క. ఇలై; మ. ఇలై, ఎట; కోట. ఎట.

ఇదుమ రూ. ఇదుము³. వి. 1. క్షేళం, కష్టం. నిర్వ. 9.28; 2. ఆయానం. మార్క. 4.

క. ఇడరు, ఇదురు, ఇడు, ఎడరు, ఎడు. అడ్డంకి, కష్టం, వైరం; క. ఇటుంపై. దాద, కష్టం, విపత్తు, కీడు, హాని, చెరువు, జబ్బు, నేదరికం, భయం; మ. ఇటర. కష్టం, దుఃఖం, ఆటంకం.

ఇదుమవడు అ.క్రి. కష్టపడు. భార. అర. 2.6. ఇదుమ పాటు కష్టపడుట, వాదపడుట. కళా. 4.99.

ఇదుమవడు చూ. ఇదుమ.

ఇదుమపాటు చూ. ఇదుమ.

ఇదుము¹ చూ. ఇదు. న.క్రి. చేర్చు. కర. 1.305.

ఇదుముకొను అ.క్రి. చేర్చుకొను.

ఇదుము² చూ. ఇదుమ. వి. దారిద్ర్యం. వేంక. 2.57

ఇదుము³ రూ.చూ. ఇదుమ. వి. క్షేళం.

ఇదుముకొను చూ. ఇదుము¹.

ఇదుముడి పో.చూ. ఇదుగడ. వి. ఇదుమ, కష్టం.

ఇదుముడిపాటు వి. కష్టపాటు.

ఇదుముడిపాటు చూ. ఇదుముడి.

ఇదుమ్రాను చూ. ఇదు.

ఇదులు రూ.చూ. ఇదులు³. అ.క్రి. ఇర్లిపోవు, విచ్చిపోవు, పొడియగు

ఇదువాడు చూ. ఇదు.

ఇదువు రూ.చూ. ఇదువు¹. వి. ద్వార ప్రాంత కుక్కం.

ఇర్లలి చూ. ఇడి¹. వి. వాసెన కుదుము.

క. ఇర్లలి, ఇర్లలిగె. వాసెన కుదుము; క. మ. ఇట్లలి.

<క. ఇర్లలి.

ఇర్లెవ చూ. ఇడి¹. వి. వాసెన కుదుము. బ్రహ్మ. 3.880.

ఇర్ల్య రూ. ఈర్ల్యం. వి. దూమి, నేల.

క. ఇదె. దూమి;

సం. ఇడా, ఇలా; ప్రా. ఇడా.

-ఇంటి ఇల్లు అనే పదానికి తృతీయా సప్తమ్యంత రూపం; ఇది సంఖ్యా సూచక నామవాచకాలకు అనుబంధంగా ప్రయుక్తం: నాల్గింట, ఐదింట, ఆరింట.

ఇంటిరము రూ.చూ. ఇంటము. వి. నమ్మర్లం, ఇదుకు. భార. ఉద్యో. 4.287.

ఇంటిరు వి. వెలుతురుకోసం గోడల్లో ఎత్తున పెట్టిన చిన్న టిలీ.

ఇం. Ventilator. దారాళంగా మంచి గాలి రావటానికి ఉపకరించే సాధనం.

<ఇం. Ventilator.

ఇంటిరుకిటికి వి. గాలి రావోకల కోసం గది గోడ పై భాగంలో ఉన్న టిలీ. ఇంటిరుగుమ్మం వి. పై గాలి కిటి ద్వారం. ఇంటిరుదర్వాజా వి. పై గాలి కిటి ద్వారం.

ఇంటిరుకిటికి చూ. ఇంటరు.

ఇంటిరుగుమ్మం చూ. ఇంటరు.

ఇంటిరుదర్వాజా చూ. ఇంటరు.

ఇంటాత్తు చూ. ఇంటి-.

ఇంటాబిడ చూ. ఇంటి-.

ఇంటాయన చూ. ఇంటి-.

ఇంటావంటా చూ. ఇంటి-.

ఇంటావిడ చూ. ఇంటి-.

ఇంటాపామి చూ. ఇంటి-.

ఇంటి- చూ. ఇల్లు. ఇల్లుయొక్క భవ వికర్షక రూపం. విశి. ఇంటియొక్క, ఇంటికి సంబంధించిన.

<ఇన్ (<ఇన్)+తి.

ఇంటాత్తు వి. ఇంటియజమాని, గృహస్థు. ఆహ. 3.58. ఇంటాబిడ వి. ఇంటి యజమానురాలు, గృహిణి, భార్య. ఇంటాయన రూ. ఇంటి ఆయన. వి. ఇంటి యజమాని, గృహస్థు. ఇంటావంటా అవ్య. తన సంప్రదాయంలోగానీ తనలోగానీ ఎక్కడా. ఇంటావిడ రూ.చూ. ఇంటాబిడ. వి. ఇంటి యజమానురాలు, గృహిణి, భార్య. ఇంటాపామి వి. ఇంటి యజమాని, గృహస్థు, భర్త. ఇంటిఆయన రూ.చూ. ఇంటాయన. వి. భర్త, ఇంటి యజమాని. ఇంటిఆవిడ రూ.చూ. ఇంటాబిడ. వి. భార్య; ఇంటి యజమానురాలు. ఇంటికప్పము వి. ఇంటి పన్ను. ఇంటికప్ప వి. ఇంటి పై కప్ప. ఇంటికలవ వి. ఇంటికి కావలసిన దాదపాముగ్గి.

ఇంటికాపు వి. ఇంటి యజమాని, గృహస్థు, భర్త. ఇంటికి కాకపోవు అ.క్రి. ముట్టగు, చెరగుమాయు. సాం. ని మాన. 28. ఇంటికొన వి. 1. ఇళ్లచేత ఆవరించబడిన నలుచదరపు దూమి; 2. గృహగ్రం. ఇంటిగరిత వి. గృహిణి, భార్య. కాశిం. 1.10. ఇంటిగుట్ట వి. కుటుంబ రహస్యం. ఇంటిగేటు వి. గృహధ్వారం. <ఇంటి+ఇం. ఇంటి. ఇంటిపోషా వి. ఇంటి ఆవరణం, కొద్ది. ఇంటితగవు వి. గృహ కల్లోలం. ఇంటితోడు వి. ఇంటి పెరటిలో వేసిన తోట. ఇంటిది వి. భార్య; ఇంట్లో ఉన్న వస్తువు. ఇంటిదొంగ వి. తన ఇంట్లోనే కాంగతనం చేసేవాడు. ఇంటివట్టు వి. 1. గృహస్థ దర్శనం. మను. 2.21; 2. ఇంటికి దగ్గరున్న తోట; 3. నివేశన స్థలం. ఇంటివట్టు వి. ఇంటిమీద వేసిన వస్తు. ఇంటిపావ వి. ఇంటి దాని. ఇంటిపెంటు వి. టిపిరితో చిమ్మి చేర్చిన కనవుతువ్వు. ఇంటిపెత్తనకత్తె వి. ఒక జాతి దూతి. ఇంటిపేరు వి. గృహ నామం, వంశ నామం. ఇంటిబంటు వి. ఇంటి సేవకుడు. ఇంటిబిడ్డ వి. దాని. వేంక. 2.38. ఇంటిమగడు వి. పుస్తకాన్ని భర్త. వేమన. 723. ఇంటియతడు రూ. ఇంటి యాతడు. వి. భర్త. ఇంటియాతడు రూ.చూ. ఇంటి యతడు. ఇంటియాలు వి. భార్య. వేమ. 13. ఇంటిల్లిపాది వి. కుటుంబం అంతా, ఇంట్లో అందరూ. ఇంటి+ఇల్లు-ఇ+పాది(దు). ఇంటి వాడు వి. గృహస్థు. సాం. 7. రీ. 1.23. ఇంటివెనుక వి. పెరడు. ఇంటివేలుపు వి. ఇలువేలుపు. కుల వైవం. చ్వా. 10.15.

ఇంటిఆయన చూ. ఇంటి-.

ఇంటిఆవిడ చూ. ఇంటి-.

ఇంటికన్నము చూ. ఇంటి-.

ఇంటికన్న చూ. ఇంటి-.

ఇంటికలవ చూ. ఇంటి-.

ఇంటికాపు చూ. ఇంటి-.

ఇంటికాకపోవు చూ. ఇంటి-.

ఇంటికొన చూ. ఇంటి-.

ఇంటిగరిత చూ. ఇంటి-.

ఇంటిగుట్ట చూ. ఇంటి-.

ఇంటిగేటు చూ. ఇంటి-.

ఇంటిపోషా చూ. ఇంటి-.

ఇంటితగవు చూ. ఇంటి-.

ఇంటితోడు చూ. ఇంటి-.

ఇంటిది చూ. ఇంటి-.

ఇంటిదొంగ చూ. ఇంటి-.

ఇంటివట్టు చూ. ఇంటి.

ఇంటివట్టు చూ. ఇంటి-.

ఇంటిపావ చూ. ఇంటి-.

ఇంటిపెంటు చూ. ఇంటి-.

ఇంటిపెత్తనకత్తె చూ. ఇంటి-.

ఇంటిపేరు చూ. ఇంటి-.

ఇంటిబంటు చూ. ఇంటి-.

ఇంటిబిడ్డ రూ.చూ. వింటిబిడ్డ వి. అచ్చుపెండును కోయటానికి

కుమ్మర్లు వాడే విల్లులాటి సారసం.

ఇంటిబిడ్డ చూ. ఇంటి-.

ఇంటిమగడు చూ. ఇంటి-.

ఇంటియతడు చూ. ఇంటి-.

ఇంటియాతడు చూ. ఇంటి-.

ఇంటియాలు చూ. ఇంటి-.

ఇంటిలిబిడ్డ రూ.చూ. వింటిలిబిడ్డ. వి. ఉండేలి బిడ్డ.

ఇంటిల్లిపాది చూ. ఇంటి-.

ఇంటిల్లిబిడ్డ రూ.చూ. వింటిల్లిబిడ్డ. వి. అచ్చు పెండు కోయటానికి కుమ్మర్లు వాడే సారసం.

ఇంటివాడు చూ. ఇంటి-.

ఇంటివెనుక చూ. ఇంటి-.

ఇంటివేలుపు చూ. ఇంటి-.

ఇంటివేడు చూ. ఇంటిము.

ఇంటిము రూ. ఇంటిము. వి. ఇరుకు, నమ్మకము. శృం. నై. 8.84.

పో.చూ. క. ఇటుకు, ఇటుకు, ఇట్టు, ఇదకు. నంకుచి తత్వం, నన్నిహితత్వం; ఇది, ఇదు. సాన్నిహిత్యం, ఇరుకు, క్రిక్కిరిసిన; పో.చూ. క. ఇంట్లో-ఇటుకు (ఇటుకు యొక్క ద్విరుక్త రూపం). మూల, నందు; ఇటుకు. ఇరుకునందు, మూల, కష్టం, బాధ, ఇబ్బంది. ఇంట్లో + -అరము; ఒంటరము, పోటరములలోవలె.

<క. ఇంటి+తె. -అరము.

ఇంటివేడు అ.క్రి. నంకటవడు. హరి. ఉ. 9.144.

ఇంటి రూ.చూ. ఇంటి. వి. 1. మునుము; 2. వెనుకు.

-ఇంటి రూ. -ఇంటి. అవ్య. వినార్థ మాచక ప్రత్యయం: ముక్కిడి. ముక్కులేనివాడు.

క. ఇలి. లేదు, కాదు; 'ఇల్ల' యొక్క సంక్షిప్తరూపం; కు. ఇట్టి, ఇట్టి. లేదు, కాదు; క. ఇన్-టి. లేకుండా; ఇలి. లేనివాడు; సాధారణంగా నమాసాల చివర చేరే ప్రత్యయం: పిఱప్పిలి మొ.; మ. ఇల్ల. లేదు, కాదు; గోం. హల్, హైలై, హైలై; కు. నిడ; వర్తి. చిల; పో.చూ. మాల్లో. చిలై. నిడదించు.

ఇంటిగో వి. నీలిమందు, నీలిమందు చెట్టు.

ఇం. Indigo. నీలిమందు, నీలిరంగు.

<ఇం. Indigo.

ఇంటిపి రూ.చూ. ఇందు. వి. చిల్లచెట్టు.

ఇంటిలిబిడ్డ రూ.చూ. ఉండిల్ బిడ్డ. వి. ఉండవిల్లు.

ఇండు రూ.చూ. ఇందు. వి. ఈకచెట్టు (Phoenix sylvestris).

ఇండుగ రూ.చూ. ఇందు. వి. చిల్లచెట్టు.

ఇండుగు రూ.చూ. ఇందు.

ఇండుపు రూ.చూ. ఇందు.

ఇండో వి. ఫలమాల, బనవ. 2.470 వం. పండి. చ. 1.80 వు.

క. ఇండె. ఫలమాల; క. ఇంబై. వడ్డుం. ఫలమాల; పో.చూ. ఇందర్. ఫలగుర్తి; ఈంటు. చేరు, చేర్పు; మ. ఇంటి. గుంపు; పో.చూ. ఇందర్. చేవగుడ్డు.

<క. ఇండ్.

ఇండ్¹ రూ. ఇండ్¹, ఇండ్², ఇండ్, ఎండ్; చూ. ఇడియ. వి.

1. ఎముక, కీలు. కవిక. 4.113; 2. చీలిక; 3. మునుము.

పో.చూ. క. ఇండ్. పగులు, చీలు, తునక, ముక్క; క. ఇటె. కలయిక, చేరిక, కలియు, చేగు; పో.చూ. మ. ఇటెక్. కలియు, జతగూడు.

<మూ.ద్రా. *ఇడ్-.

ఇండ్లెవాయ్ (-పాయ్) అ.క్రి. చీలు, పగులు. ఇండ్లెవాలు (-పాలు). అ.క్రి. చీలులువారు, చీలు, పగులు.

ఇండ్లెప్పు వి. నూచిక, నూచికా, వట్టి.

ఇం. Index. నూచిక, విషయనూచిక.

<ఇం. Index.

ఇండ్లెండు వి. కావలసిన వస్తువుల వట్టి.

ఇం. Indent. కావలసిన నరకులకై వ్రాసిన చీటి.

<ఇం. Indent.

ఇండ్లెవాయ్ చూ. ఇండ్².

ఇండ్లెవాలు చూ. ఇండ్².

-ఇడ్డి రూ.చూ. ఇండ్². అవ్య. వినార్థక మాచక ప్రత్యయం: ముక్కిడ్డి. ముక్కులేనివాడు; సిగ్గిడ్డి. సిగ్గులేనివాడు.

ఇతకరి చూ. ఇతము. విణ. హితముచేయువాడు, హితమైనది. భార. ఆను. 1.297.

<నం. హితకారి.

ఇతగాడు రూ.చూ. ఈతగాడు; చూ. ఇతడు.

ఇతగాడు రూ.చూ. ఈతగాడు; చూ. ఇతడు. నర్వ. పీడు, ఈ పురుషుడు.

ఇత(ం)డు రూ.చూ. ఈతడు వి. పీడు, ఈ పురుషుడు, ఈ పూజ్యుడు. భార.ఆది. 6.44.

ఇతమ రూ.చూ. ఈతడు.

ఇతము రూ. ఇతవు. వి. 1. మేలు, మంచి, ప్రయోజనం. కళా. 3.61; 2. అభిప్రాయం, కోరిక; 3. స్నేహం.

నం. హిత-. ఉంచబడినది, నెలకొల్పబడినది, మంచి, మేలు, చక్కనిది, తగినది, అనువు, వీలు, ప్రియం, స్నేహం; ప్రా. హితమ్ (హిత). శ్రేయస్సు, సుఖం, అభ్యుత్థం, అనుకూలం, ఉపయోగకరం; పా. హిత-. ఉపయోగకరం, తగినది, ప్రయోజనం, స్నేహం;

క. ఇతమ్ (<హిత). శ్రేయస్కరం, అనువు, అనుకూలం, తెలివి, నలహా, మంచిమాట; మ. ఇతమ్. తగినది, ఇంపైనది, ఇతవు, ఇంపు.

<నం. హిత-.

ఇతముంగతీగె వి. అడవిఉలవ, పెరిఉలవ (Dolichos falcatus).

ఇతవరి చూ. ఇతవు.

ఇతవు రూ.చూ. ఇతము. వి. 1. ఇష్టం, ప్రీతి, చంద్రికా. 4.128; 2. మంచినలహా; విణ. మంచి, ప్రయోజకరం, అనుకూలం. భార.ఆను. 5.206, అహ. 1.111.

క. ఇతవు. ఇంపైనది, మంచినడవడి.

ఇతవరి రూ.చూ. హితవరి. వి. హితం కోరేవాడు, మేలు కోరేవాడు, శ్రేయోదిలాపి. క. ఇతబారి. నమ్మదగినవాడు.

<ఇతవు+-అరి. ఇతవుడు వి. స్నేహితుడు. భార.ఉద్యో. 4.240.

ఇతవుడు చూ. ఇతవు.

ఇతిబార్ రూ.చూ. ఎరుబారి. వి. నమ్మకం.

ఇతగిల్పు న.క్రి. పడవేయు, పారవేయు.

ఇత్తడి రూ.చూ. ఇత్తళి. వి. రోహ విశేషం. ఆము. 6.6, నుమతి. 14.

ఇత్తళి రూ. ఇత్తడి. వి. రోహ విశేషం. ఆము. 6.6.

నం. పితల-. ఇత్తడి, కంచు; పితలి; ప్రా. పితలం.

రోహ విశేషం; హం. పితల్. ఇత్తడి; మరా. పితల్.

క. ఇత్తళి, ఇత్తళి, పితలి, పితలి, పితలి, పితలి, పితలి, ఇత్తడి; కు. పితలి, పితలి; క. పితలి; మ. పితలి, ఇత్తడి, రాగి తగరం కలిపిన మిశ్రమం; కువి. పితలి; కోలా. పితల్, పితల్.

<క. హితళి.

ఇత్తికర్ర వి. మగవాళ్ళు మెళ్ళవేసుకునే కంబి.

ఇత్తికాయ రూ. ఇత్తిరిగాయ. వి. గొల్లి, యెనికీర్షం.

పో.చూ. క. ఇతి, ఇత్తి. ప్రిరింగ ప్రత్యయం.

ఇత్తి<ప్రా. ఇత్తి, ఇత్తి<నం. ప్రి+కాయ.

ఇత్తిగ చూ. ఇరు; రూ. ఇత్తిక, ఇద్దిగ, ఇరుతిగ, ఇత్తిగ. నర్వ.

1. రెండు మూళ్ళు, ఆరు (పో.చూ. తిగ), వి. పాచికమీది మూడు కొట్ల జత, దుందుది. కళా. 3.181, చంప.రా. 3.6; 2. ఆరు. ఆం.భా. 306.

<ఇర్+తిగ<ప్రా. తిగ<నం. తిక్-.

ఇత్తిరిగాయ రూ.చూ. ఇత్తికాయ.

ఇత్తిక రూ.చూ. ఇత్తిగ. వి. ఆరు.

ఇది రూ. ఇద్ది. నర్వ. 1. నమీన వస్తువు. భార.ఆది. 5.85; 2. ఈమె. భార.విరా. 1.103.

క. ఇదు, ఇతు, మొ. ఇది, ఈ; విణ: ఈ; కు. ఉండు. ఇది; విణ. ఈ; క. ఇతు. ఇది; మ. ఇతు, ఇదు. ఇది; గోం. ఇద్; కుణ. ఈ; పద్ది. ఇద్; కోలా. ఇ. ఇది; ఈ. ఈ; ఈవిద్. ఈవిదు; ఇమి, ఇమిద్. పీడు; ఇవర్. పీడు; ఒల్లా. ఇద్; ప్రా. ఓ. ఇది, ఈ, అది, ఆ, వాడు, ఆమె.

<మూ.ద్రా. *ఇడ్-.

ఇదిగాక (-కాక). క్రి. విణ. 1. దీనికికోడు. దళా. 2.142; 2. ఇదికాకుండా. ఇదివరకు క్రి. విణ. 1. ఇంత వరకు; 2. ఇంతకుముందు. ఇదివరదాక క్రి. విణ. 1. ఇంతవరకు; 2. ఇంతకుముందు.

ఇదిగాక చూ. ఇది.

ఇదిగో రూ.చూ. ఇదిగో. అవ్య. 1. ఇదే, ఇక్కడే, ఇటుచూడు (నమీన వస్తువును చూపటానికి, ఎరుటివాణ్ణి అదిముఖిక రించుకోటానికి ఉపయుక్తం); 2. ఇప్పుడే. కుచ.చ. 4.194.

ఇదిగో రూ. ఇగో, ఇదిగో, ఇదుగో. అవ్య. 1. ఇదే, ఇక్కడే, ఇటుచూడు (నమీన వస్తువును చూపటానికి, ఎరుటివాణ్ణి అదిముఖికరించుకోటానికి ఉపయుక్తం); 2. ఇప్పుడే.

క. ఇద, ఇదా, ఇదె, ఇదో, ఇదకో, ఇదుకో,

ఇదుగో, ఇదిగో, ఇకో, ఇకో, ఇక్కో, ఇగో, ఎకో, ఎకో. ఇదిగో; ఈ. ఇంద, ఇందా, ఉందా. ఇదిగో; త. ఇతో (<ఇతు + ఓ). ఇదిగో; ఇత. ఇటుచూడు; పో.చూ. ఇత్త. విద్యర్థకైవచనాలకు వద్యాల్లో పాదపూరణార్థం వచ్చే ప్రత్యయం; ఇంతా. ఇదిగో; ఇతోలో, ఇతోలి. ఇటు, ఇక్కడ; మ. ఇలా. ఇదిగో; గోం. ఇదా. ఇప్పుడే; పో.చూ. ఈతలో, ఈతోలో, ఇతోడా, ఈతోడ. ఇట్లా; 'అతోలో'కు వ్యతిరేకం; పో.చూ. పర్తి. ఇదోడ. ఈదిక్కున; ద్రా. ఈరా. ఇదిగో, ఇటుచూడు.

ఇది + కో.

ఇదివరకు చూ. ఇది.

ఇదివరదాక చూ. ఇది.

ఇదిగో చూ.చూ. ఇదిగో. ఆవ్య. సమీపవస్తు నిర్దేశకం.

ఇదె చూ. ఇది. ఆవ్య. 1. ఇదిగో. భార.విరా. 4.268; 2. ఇప్పుడే. భార.ఉద్యో. 3.69.

< ఇది + ఎ.

ఇద్దరు చూ. ఇరువురు. వి. ఇద్దరు మనుష్యులు. భార.ఆది. 6.297, దీప్తి. 1.288, భా.రా. యు. 1975.

కొలా. ఇద్దరే. ఇద్దరు మనుష్యులు; నా. ఇద్దరే; ద్రా. ఇరలో. రెండు; ఇరా. (విజ).

< మూ. ద్రా. *ఇర (?).

ఇద్ది చూ.చూ. ఇది. వి. ఇది. కేయూర. 3.41.

త. ఇత్-త్-ద. ఇది (ద్విరీయావిభక్తి); పర్తి. పో. చూ. ఇత్తు. ఈదిక్కున.

ఇద్దగ చూ.చూ. ఇద్దగ. వి. పాచికమీది రెండు బొట్ల జత. ఉ.చూ. 3.121.

త. ఇద్దగే. అదంతో పాచికమీది రెండు బొట్ల జత.

< ఇర్ + దుగ (< నం. ద్విక-).

ఇద్దము చూ.చూ. ఇరుదూము. వి. 1. రెండు కూముల ప్రమాణం. దశా. 5.108; 2. దూమికొలక (i. 20 కుంటలు లేదా 1/4 ఎకరం; ii. 4 ఎకరాలు; iii. 32 కుంటలు లేదా 80 పెంట్లు; iv. 2 ఎకరాలు.)

< ఇర్ + *కుము (< కూము). వర్ణనమీకరణం.

ఇద్దోట వి. కావడిగిన కోట.

ఇన్- చూ. చూ. ఇరు. విజ. రెండు.

ఇమ్మాలు చూ.చూ. ఇరునూలు. వి. రెండు వందలు.

శృం.నై. 6.72. త. ఇన్నూలు. ఇవ్వడి చూ.చూ. ఇనుమడి.

విజ. రెట్టింపు, ఇబ్బడి. ఇవ్వడించు చూ.చూ. ఇనుమడించు.

ఆ.క్రి. రెట్టింపు, ఇబ్బడి అగు. ఇమ్మాలు చూ.చూ. ఇనుమాలు. విజ. రెండు మార్లు. భార. ఆసు. 3.284.

ఇవవ- చూ. చూ. ఇనువ-

ఇవవయెద్దు చూ.చూ. ఇనువయెద్దు. వి. గొర్రెలు, మేకలు. ద.

హిం. కా. 4 నం. 1186 నెం.

ఇవవదార. వి. ఆకు కప్పనకు పనికివచ్చే ఒకరకం మొక్క.

ఇవవద్ది చూ. ఇనుమద్ది. వి. నల్లమద్ది (Terminalia tomentosa).

ఇవమొద్దు చూ.చూ. ఇనుమద్ది.

ఇవామీ చూ. ఇనాము, ఈనాం, ఈనాము. వి. బహుమానం, మాన్యం.

నే. ఇనామీ. బహుమానం, ప్రతిఫలం, ఇన్-అమి; హిం. ఇనామీ; గు. మరా. ఇనామి; ఉ. ఇన్-అమి, ఇనామి; పార. ఇన్-అమి; అర. ఇన్-అమి; ముంధ. ఇలామి;

క. ఇనాము, ఇనామి; తు. త.మ. ఇనామి; కో. ఇనమి; ద్రా. ఇనామి; ఇనామి-భోర్. దూస్యామి.

< ఉ. ఇన్-అమి.

ఇవాందార్ వి. ఆమిందార్ల నుంచి బహుమానం పొందిన వారు.

ఉ. ఇన్-అమిదార్. ఈనాముగలవారు.

< ఉ. ఇన్-అమి + దార్.

ఇవాందార్ చూ. ఇనామి.

ఇవామీటి చూ. ఇనాం. వి. బహుమతిగా నియ్యబడ్డ మాన్యం.

పార. ఇన్-అమాత్. బ. వ. < ఇన్-అమి; ఉ. ఇనామితి. ఈనాములు.

< ఉ. ఇనామితి.

ఇవాము చూ.చూ. ఇనామి. వి. బహుమానం, మాన్యం.

ఇవామీతువామా వి. తానీడు, అజ్ఞా పత్రిక.

హిం. ఇనాయత్-నామా; గుజ. ఇనాయత్; ఉ. ఇనాయత్-నామహి; పార. ఇనాయత్-నామహి. అజ్ఞా పత్రిక; అర. ఇనాయత్. అజ్ఞ.

< ఉ. ఇనాయత్-నామహి.

ఇవి చూ.చూ. ఇన్ని. నర్వ. ఇవి అన్ని.

ఇను- చూ.చూ. ఇరు (వృత్తియందే ప్రయుక్తం). విజ.

1. రెండు. భార. ఆర. 3.345; 2. రెండురెట్లు. శృం. నై. 8.61.

క. ఇన్. విజ. రెండు. (కొన్ని నంది నందర్యాల్లో. ఇరు-యొక్క చూ).

< ఇను- < ఇరు- + మడి.

ఇనుమడి చూ. ఇన్నడి, ఇబ్బడి, ఇమ్మడి. విజ.

రెట్టింపు. భార. ఉద్యో. 4.414; క. ఇమ్మడి, ఇర్మడి, రెట్టింపు; తు. ఇమ్మడి. ఇనుమడించు చూ. ఇన్నడించు.

ఆ.క్రి. రెట్టింపు. భార. శ్రీ. 2.166, వసు. 3.80.

ఇనుమడుంగు వి. రెట్టింపు. భార. ఆర. 3.345.

ఇనుమడుమడు వి. మునిమనుమని కొడుకు. ఇను

మడుమరాలు వి. మునిమనుమని కుమార్తె. ఇనుమాలు

చూ. ఇన్నూలు. శ్రీ. విజ. 1. రెండుసార్లు. భార. కర్త.

3.317; 2. రెండుచాళ్ల పొలం దున్నటం. ఇనుమిక్కిలి

విజ. అత్యధికం. విజయ. 3.207.

ఇనుక చూ.చూ. ఇనుకు. ఆం. భా. 2.289.

ఇనుకు¹ చూ.చూ. ఇనుకు¹. ఆ.క్రి. ఎండిపోవు. మై. 3.91.

ఇనుకు² చూ. ఇనుక. వి. 1. ఈకకోకూడిన చిన్న ధాన్యం.

ఆం. భా. 2.288; 2. జొన్ననల్ల మొ. వాచి కంకి పొట్టు,

కొంక; 3. కంకిపొట్టు వదలని గింజలు.

పో.చూ. త. ఇలుకు. పిడికెడు, వజ్రెడు; ఇలుంకు.

గిలు. కోయ.

ఇనుప- రూ. ఇనుప- ఇన్న- చూ. ఇనుము ; వి. 1.
 ఇనుముకు సంబంధించిన ; 2. ఇనుమునది, నల్లని.
 ఇనుపకచ్చ వి. ఇనుపగోచి, ఇంద్రియ నిగ్రహం, బ్రహ్మచర్యం. ఇనుపకచ్చరము వి. ఇనుపగోచి, చిగురైన గోచి. మను. 2.78. ఇనుపకుందులు వి. గోడలయందు తలుపులు తిరగటానికి ఏర్పరచిన గుండ్రటి ఇనుప గుంటలు. ఇనుపగుగ్గిళ్లు వి. బ.వ. నలుగుడు పడని గుగ్గిళ్లు. ఇనుపగోచి వి. చిగురైన గోచి. ఇనుపగోరె రూ.చూ. ఇనుప గోరెము. వేంక. 2.70: ఇనుప గోరెము రూ. ఇనుపగోరె. వి. 1. ఇనుపకొలిమి. వేంక. 68 ; 2. ఇనుపకుంపటి. ఇనుపవట్టు వి. ఇనుప. ఇనిజపు పొరలుగల కొండ. ఇనుపచిట్టెము వి. ఇనుపమనలు, మందూరం. ఇనుపతేలు రూ. ఇనుపతేలు. వి. నల్లతేలు. ఇనుపదారి వి. రైలుమార్గం, ఇనుపబద్దెలతో వేయబడ్డ దారి. ఇనుపముక్కు వి. ఇనుంపంది గట్టి ముక్కు. కాశీ. 3.156. ఇనుపయినుక వి. ఇనుపరజను, ఇనుంపొడి : ఎల్లగా నగ్ని : గాదిన యినుప యినుక గురికి. కాశీ. 3.152.
 ఇనుపకచ్చ చూ. ఇనుప-.
 ఇనుపకచ్చరము చూ. ఇనుప-.
 ఇనుపకుందులు చూ. ఇనుప-.
 ఇనుపగుగ్గిళ్లు చూ. ఇనుప-.
 ఇనుపగోచి చూ. ఇనుప-.
 ఇనుపగోరె చూ. ఇనుప-.
 ఇనుపగోరెము చూ. ఇనుప-.
 ఇనుపవట్టు చూ. ఇనుప-.
 ఇనుపచిట్టెము చూ. ఇనుప-.
 ఇనుపతడ వి. తడ. జానచెట్టు (*Grewia triaefolia*).
 ఇనుపతేలు చూ. ఇనుప-.
 ఇనుపదారి చూ. ఇనుప-.
 ఇనుపముక్కు చూ. ఇనుప-.
 ఇనుపయినుక చూ. ఇనుప-.
 ఇనుపయెడ్డు రూ. ఇనుపయెడ్డు, ఇన్నయెడ్డు, ఈనపయెడ్డు, ఈను పెడ్డు, ఈన్నయెడ్డు. వి. గొరెలు, మేకలు, ఎపి. ఇండి. 4.160.
 పో.చూ.క. అదు. మేక, మేకపోతు ; కు. విదు. మేక ; కి. కార్. అటు. నల్లమేక ; కార్. నలుపు ; ఇరు. నలుపు ; యాటు. మేక.
 < ఇనుప- (నల్లని) + ఎడ్డు.
 ఇనుపడి చూ. ఇను-¹.
 ఇనుపడించు చూ. ఇను-¹.
 ఇనుపడుంగు చూ. ఇను-¹.
 ఇనుపడ్డి రూ. ఇనుపడ్డి. ఇనుపొడ్డు ; ఇనుప- (నల్లని) + మడ్డి. వి. నల్లమడ్డి. (*Terminalia tomentosa*).
 ఇనుపడ్డిచెక్క వి. నల్లమడ్డి చెక్క.
 ఇనుపడ్డిచెక్క చూ. ఇనుపడ్డి.
 ఇనుపనుమడు చూ. ఇను-¹.
 ఇనుపనుమరాలు చూ. ఇను-¹.

ఇనుమాటు చూ. ఇను-¹.
 ఇనుమిక్కిలి చూ. ఇను-¹.
 ఇనుము రూ. ఇన్ను. వి. ఒక రకం నల్లని లోహం. హరి. పూ. 4.88. కాశీ. 3.152, పి. శకు. 4.47.
 క. ఇరుమ్ము. ఇనుము, నల్లటి లోహం ; ఇరుప్ప- (వి); కొడ. ఇరుమ్ము ; మ. ఇరుమ్ము, ఇరుమ్ము ; కో. ఇబ్ ; కొ. ఇబ్ ; కొలా. ఇనుము ; బ.వ. ఇనుముల్.
 < మూ.ద్రా. *ఇరుమ్ము.
 ఇంత పో.చూ. ఇంత. వి. 1. ఈ కొలదిది, ఈ పరిమాణం కలది. భార. ఆది. 4.97, మను. 2.41 ; 2. ఇది అంతా, ఈ నర్యం. భార. ఆది. 5.28, శాంతి. 4.293 ; 3. ఈ నమయం, ఇప్పుడు. భార. ఉద్యో. 3.185 ; 4. ఈ గొడవ. భార. ఉద్యో. 3.61 ; 5. ఇది. భార. ఉద్యో. 1.88, ఆము. 3.88 ; క్రి. వి. 1. ఇక్కడ. భార. విరా. 3.195, శాంతి. 6.877 ; 2. ఇంత, ఈమీదట. ఆము. 5.55, కళా. 4.156 ; 3. ఇంచుక, కొంచెము. ఆము. 5.117, వసు. 3.149 ; 4. అధికముగా, ఎక్కువగా. నీలా. 2.62.
 క. ఇనితు, ఇనిత్తు, ఇనిసు, ఇప్పు, ఇనితులు, ఇంతులు. సమీప వస్తు నిర్దేశకం, ఈ కొలదిది ; కొడ. ఇన్నదె, ఈతరతు. ఈ విధంగా ; కు. ఈతు. కొలదిది ; క. ఇనై, ఇనైత్తు. ఇంత ; మ. ఇన్న. ఇది, ఇటువంటిది ; పో.చూ. ఇనిస్సు. రకం ; కో. ఇన, ఇనా. ఇంత ; పో.చూ. కొ. ఈతయే. కొద్ది, కొంచెం ; కు. ఇన్నై. ఈవిధం ; కురు. ఇన్ను. ఈ దిక్కున ; కొలా. ఇనన్. ఈవిధం ; మార్త్. ఇనొంద్. అంత ; ద్రా. దమన్, దొన్, దుమన్. ఈవిధంగా.
 < మూ.ద్రా. *ఇన్-.
 ఇంతటన్ క్రి. వి. ఇంతలో. ఇంతటంతటన్ రూ.చూ. ఇంతటనంతటన్. క్రి. వి. సమీప ప్రాంతంలో. సారంగ. చ. 3.200. ఇంతటనంతటన్ రూ. ఇంతటంతటన్. క్రి. వి. దగ్గరలో. శృం. నై. 1.104 ; < ఇంతటన్ + అంతటన్. ఇంతదనుక రూ. ఇంతదాక, ఇందనుక, ఇందాక. క్రి. వి. ఇప్పటి వరకు, ఇచ్చటి వరకు. ఇంతదాక రూ.చూ. ఇంతదనుక. ఇంతనంతన్ రూ.చూ. ఇంతకన్. భార. ఆశ్ర. 1.18. ఇంతనాడు వి. చిన్నప్పుడు. కళ. 1.50. ఇంతంత క్రి. వి. పరిమితంగా. సారంగ. చ. 2.89, వేమ. 2.176. ఇంతంతటన్ రూ.చూ. ఇంతకన్. శృం. నై. 4.117. < ఇంతన్ + అంతటన్. ఇంతంతన్ ఇంతన్ + అంతటన్ ; రూ. ఇంతంతటన్, ఇంతనంతన్, క్రి.వి. దగ్గరలో, ఇక్కడే. భార. శాం. 6.877. < ఇంతన్ + అంతన్. ఇంతమాత్ర క్రి.వి. ఈపాటి. భార. విరా. 1.186. ఇంతలింతలు రూ. ఇంతింతలు. వి. చిన్న చిన్న ముక్కలు. భార. ఉద్యో. 3.117. ఇంతలేపి క్రి.వి. ఇంత పరిమాణంకల. భార. ఉద్యో. 2.302. ఇంతవట్టు వి. 1. ఈ మాత్రం. భార. ఆర. 4.887 ; 2. ఇది అంతా, నర్యం. భార. ఉద్యో.

3.372, 4.7; క్రి.విద. ఇంత కాలం. హరి. పూ. 7.288.
ఇంతవడి (-వడి). క్రి.విద. ఇంత వరకు, ఇంత కాలం.
ఇంతింత విద. ఈ కొలదివాడు. భాగ. 8.622. <ఇంత
+ఇంత. ఇంతింతలు రూ.చూ. ఇంతింతలు, వి. చిన్న
చిన్న ముక్కలు. భార. 5.158. ఇంతియ రూ. ఇంతె.
ఇంతే. క్రి.విద. ఇంత మాత్రం. భార. ఉద్యో. 4.47.
ఇంతియ. <ఇంతె <ఇంత+ఎ. ఇంతె రూ.చూ.
ఇంతియ. విద. ఇంత మాత్రం. <ఇంత+ఎ. ఇంతే
రూ.చూ. ఇంతియ. విద. ఇంత మాత్రం. భాగ. 4. 1,
దూ. 1.8. <ఇంత+ఎ. ఇంతేకాక విద. 1. దీనికి
కోడు; 2. ఇదికాక. ఇంతేనీ విద. ఇంతటి, ఇటువంటి.
సావి. 2.97. <ఇంత+ఎ. ఇందడపు క్రి.విద. ఇప్పటి
వరకు. మల్ల. 2.72. <ఇన్-(ఇంత)+దడవు. ఇందనుక
రూ. ఇందాక. క్రి.విద. ఇంత వరకు. విప్ర. 3.84.
<ఇన్-(ఇంత)+దనుక. ఇందాక రూ.చూ. ఇందనుక.
క్రి.విద. 1. ఇప్పటి వరకు; 2. ఇంతకు పూర్వం.

ఇంతటన్ చూ. ఇంత.

ఇంతటవంతటన్ చూ. ఇంత.

ఇంతటంతటన్ చూ. ఇంత.

ఇంతదనుక చూ. ఇంత.

ఇంతదాక చూ. ఇంత.

ఇంతవంతన్ చూ. ఇంత.

ఇంతవాడు చూ. ఇంత.

ఇంతంత చూ. ఇంత.

ఇంతంతటన్ చూ. ఇంత.

ఇంతంతన్ చూ. ఇంత.

ఇంతమాత్ర చూ. ఇంత.

ఇంతింతలు చూ. ఇంత.

ఇంతలేనీ చూ. ఇంత.

ఇంతవట్లు చూ. ఇంత.

ఇంతవడి చూ. ఇంత.

ఇంతి వి. 1. భార్య, గృహిణి. కు. సం. 7.958; 2. ఆడుది.
శ్రీ. వసు. 4.28; 3. పెండ్లి కూతురు. ఆము. 6.188;
4. చెలికత్తె. ఆము. 5.712.

క. ఇని, ఇనె. మాదుర్యం, ఇంపు, లావణ్యం;
ఇనియల్. (ప్రియురాలు, భార్య; ఇన్ (ఇమ్, ఇజ్).
మాదుర్యం; ఇతి, ఇత్తి. శ్రీ, శ్రీవాచక ప్రత్యయం;
పో.చూ. క. ఇనియల్ (<ఇని - తీయని). ఇప్తమైన
వాడు, సానుభూతికలవాడు, ప్రేమగలవాడు, యువకులు.

పో.చూ. సం. శ్రీ. ఆడుది, భార్య; పెట్టి, పెంటి;
ప్రా. ఇత్తి, ఇత్తి, ఆ, ఇత్తి. శ్రీ, భార్య; అమా. ఇత్తి,
ఇత్తికా, ఇత్తియా, ఇత్తి; పా. ఇత్తి, ఇత్తి; నే. తిరియా;
హం. త్రియా; పం. తిర్యా; మరా. అస్తూర్.

<ప్రా. ఇత్తి <శ్రీ; ఆనునాసిక్యం. మూ.ద్రా.
దాకువైన *ఇన్- కు తియ్యనైన అనే అర్థం ఉంది. దానికి
శ్రీ ప్రత్యయమైన-తి చేర్చగా ఇంతి శబ్దం ఏర్పడి ఉండ
వచ్చు. ఇంతి అనగా తియ్యనైనదని అర్థం.

ఇంతిజామ్ వి. ఏర్పాటు.

నే. ఇన్జామ్. ఏర్పాటుచేయు, దింపజేయు;
ఓ. హం. ఉ. పార. అర. ఇంతిజామ్.

<ఉ. ఇంతిజామ్.

ఇంతింత చూ. ఇంత.

ఇంతింతలు చూ. ఇంత.

ఇంతియ చూ. ఇంత.

ఇంతె చూ. ఇంత.

ఇంతే చూ. ఇంత.

ఇంతేకాక చూ. ఇంత.

ఇంతేనీ చూ. ఇంత.

ఇంద రూ. ఇందము. అవ్య. ఇదిగో, తీసుకో. ఉ.హ. 1.155;

వి.ఈ. కోటు.

కు. ఇంద, ఇందా, ఉందా. ఇదిగో, తీసుకో; క.
ఇంతా. ఇదిగో, తీసుకో, చూడు, ఇటురా; మ. ఇదా.
ఇటుచూడు; మాల్తో. ఇంద. ఇదిగో, తీసుకో; కొంద.
ఉందటి;

ముందా. ఇది, ఇదియి. తీసుకో.

ఇందకో అవ్య. ఇదిగో, తీసుకో. పండి. చ. మహిమా.
297 వు.

ఇందకో చూ. ఇంద.

ఇందడపు చూ. ఇంత.

ఇందనుక చూ. ఇంత.

ఇందము రూ.చూ. ఇంద. క్రి. విద. ఇదుగో, తీసుకో. భార.
విరా. 5.804, రామా. 6.198.

ఇందము సర్వ. 1. పీఠందరు. భార. ఆది. 4.100, విరా.
5.359; 2. ఇంతమంది. భార. విరా. 2.142.

క. ఇనిబర్. ఇంతమంది; క. ఇనై. ఇంత; ఇంత
మంది మనుష్యులు; పో.చూ. మ. ఇన్న. ఇది, ఇటువంటి;
కొలా. ఇందర్. ఇంతమంది, పురుషులు; ఇందల్. ఇంత
మంది, స్త్రీలు; నాయి, ఇందర్. అంతమంది, పురుషులు.
ఇన్ + కలు; -కలు; పో.చూ. ఇద్దలు.

ఇందలమందల వి. 1. ఉన్నవిషయములన్నిటి; 2. క్రమమయిన
పని తెన్ను.

ఇందలి చూ. ఇందు.

ఇందాక చూ. ఇంత. క్రి.విద. 1. ఇప్పటివరకు. భార. శల్య.
2.66; 2. కొంతకాలం క్రితం.

ఇందావనెల వి. ఆశ్చర్యమునమానం, స్వచ్ఛమైన చంద్రకాంతి
గలనెల.

సం. ఇందు. చంద్రుడు; ప్రా. ఇందు; పా. ఇంద.

<సం. ఇందు-+సం. ఆవ- (పొందబడుట)+నెల.

ఇందు' చూ. ఇంచు'. అ.క్రి. రుచించు, ఇప్తమగు. కాశీ. 1.108.

పో.చూ.క. ఇనిదు. తియ్యనిది; క. ఇనితు.

తియ్యనిది; మల. ఇన్. తియ్యని, ఇంపైన, అనుపైన.

<మూ.ద్రా. *ఇన్-.

ఇందు' పో.చూ. ఇముడు. అ.క్రి. ఇముడు, ఒంటబట్టు. యయా
4.155, వేంక. పంచ. 1.247.

ఇందు' రూ.చూ. ఇస్తు. క్రి.విద. 1. ఇక్కడ. భార.ఆది. 4.78,
భాగ. 7.157; 2. ఈ రోకంలో భార. ఆది. 5.145;

భాగ. 10. ఉ. 1286; 3. దీనియందు, వీనియందు, ఈమె
యందు, వీరియందు. భార. ఆది. 6.248; ఆము. 3.48;
4. ఇది (ద్వితీయాది విధక్రమంబే ప్రయుక్తం). తై.భా.
5.164, ఆము. 6.28.

క. ఇందు. ఈసారి, ఇవ్వేళ; కొడ. ఇందు; పో.చూ.
కు. ఇందు, ఉందు. ఇది; ఇని, ఇన్నె. ఇవ్వేళ; క.
ఇన్టు. ఇవ్వేళ; పో.చూ. ఈంటు. ఇక్కడ, ఈ
రోకంలో, ఈజన్యలో, ఈమార్గంలో, ఇప్పుడు; మ. ఇన్ను.
ఈసారి, ఇవ్వేళ; ఇన్నా. ఇక్కడ; తాడ. ఉడ. ఇవ్వేళ;
కోట. ఇంద్లో; ఇంద్లో. ఈనాటినుంచి; వర్తి. ఇనె,
ఇనెన్. ఇవ్వేళ; ఇని. ఇక్కడ; కొలా. ఇందెడ.
ఇనెడ, ఈనెడ. ఇవ్వేళ; ఇండి, ఇండి. ఇప్పుడు;
ఒల్లా. ఇనె, ఇనెన్. ఇవ్వేళ; ఇండి. ఇండి. ఇప్పుడు;
కురు. ఇన్నా. ఇవ్వేళ; మూల్లో. ఇనె; బ్రా. ఐనో
(అనో).

<మూ.ద్రా. *ఇన్-కే.

ఇందలి (-అలి. రోపల); పో.చూ.క. -అలి, -అల్లి.
అక్కడ. నప్తమా విధక్తి (ప్రత్యయం). విణ. ఇందురోపలి,
ఇందున్న. భార. విరా. 2.300. ఇందులి (-ఉల. బహుళ;
రోపల); పో.చూ.క. ఉల్. నప్తమా విధక్తి ప్రత్యయం.
చూ.కె.రో (న్)- వి. 1. ఈచోట, ఇక్కడ. భార. ఆది.
4.231, విరా. 1.190; 2. ఇందుగల, ఇందున్న. భార.
ఆది. 6.264, కాంతి. 5.17; 3. ఇది. తై.భా. 5.133.
ఆము. 6.36.

ఇందు³ రూ. ఇండిపి, ఇందుగ, ఇందుగు, ఇందువు, ఇందుగ,
ఇందుగు, ఇందువ, ఇందువు, ఇన్నుగ; చూ. అందుగు.
వి. 1. చిల్లగింజ. పొందు. 3.16; 2. చిల్లచెట్టు (Strychnos
potatorium).

పో.చూ.క. అందుగు. చిల్లచెట్టు; చిల్ల; క. ఇన్ను.
పాపాణం, ముప్పిచెట్టు; ఇల్. చిల్లగింజ; ఇల్లమ్. చిల్ల
చెట్టు; ఇల్లి; చిల్లమ్.

ఇందు³ రూ. ఇందు. చూ. ఈత. వి. ఈతచెట్టు (Phoenix
sylvestenis).

ఇందు³ రూ.చూ. ఇందె³. వి. ఎముక కీలు.

ఇందుగ రూ.చూ. ఇందు⁴ వి. చిల్లచెట్టు. ఆం. భా. 2.68.

ఇందుగు రూ.చూ. ఇందు⁴. వి. చిల్లచెట్టు. అచ్చ. రా. 5.25.

ఇందువ రూ.చూ. ఇందు⁴. వి. చిల్లచెట్టు.

ఇందువ్వు వి. రాతిఉప్పు, సైంధవలవణం. ఆం.భా. 2.249.

నం. సింధు-లవణమ్. రాతి ఉప్పు, సింధు దేశపు
ఉప్పు; పా. సింధవ, సింధవ, సింధవం; అ.మా.
సింధవం; పా. సింధవమ్.

క. ఇందుప్పు; కు. సైంధుప్పు; క. ఇంతుప్పు;
మ. ఇంతు, ఇంతుప్పు.

<ఇందు (<నం. సింధు-) + ఉప్పు.

ఇందుల రూ. ఇందు³.

ఇందువు రూ.చూ. ఇందు⁴. వి. చిల్లచెట్టు. శివయో. ఉ. 2;
వానిష్ట రా. 3.32.

ఇందుప్రాసీ రూ.చూ. హిందుప్రాసీ. విణ. హిందూదేశ సంబంధ

మయిన. ఖర్గ. 13.

ఇందె రూ.చూ. ఇందె³. వి. 1. నొక్కు, గాడి, గురు; 2. ఇండి
పరాన్ని చోనెకు దిగించే చీల.

ఇంద్రతీగె వి. లతావిశేషం (Thembergia fragrans).

పో.చూ.క. ఇందెరవల్లి. అకులులేని ఒకరకం తీగె.

<నం. ఇంద్ర-+తీగె.

ఇంద్రభద్రములు పో.చూ. ఇందు⁴. వి. దక్ష్య విశేషం.

ఇన్నవ రూ. ఇన్నో. విణ. ఇంత సంఖ్యది.

<ఇన్ని + -అవ.

ఇన్నాళ్ రూ.చూ. ఇన్నాళ్లు. వి. ఇన్నిరోజులు. విజయ. 3.77,
సారంగ. చ. 3.88.

ఇన్నాళ్ళు రూ. ఇన్నాళ్; ఇన్ని + నాళ్ళు; చూ. ఇన్ని. వి.
ఇన్నిరోజులు. శృం.నై. 3.128.

ఇన్ని చూ. ఇందు³. రూ. ఇని. వి.బ.వ. సర్వ. 1. ఇవిఅన్నీ.
భార. ఆది. 5.242; 2. అల్పసంఖ్య గలవి. వరాహ.
12.66; 3. అధిక సంఖ్య గలవి. ఉ.రా. 2.97.

క. ఇనితు, ఇనిత్తు, ఇనిసు. నమీపవస్తు విశ్లేషకం;
ఈ. ఈ కొలదిది; ఇనిబర్. ఇంతమంది; ఇన్నమ్/
ఇన్నమ్. ఇటువంటివాడు, ఇటువంటిది; ఇనె, ఇన్నె.
ఇప్పటివరకు; కు. ఈతుల. ఇవిఅన్నీ; క. ఇనై
(<ఇ-). ఇంత; ఇన్న. ఇట్టి, ఇటువంటి, తారతమ్య
కోరకం; ఇన్నాన్. ఇటువంటిది, ఇటువంటివాడు; మ.
ఇన్న. ఈ, ఇటువంటి; కొలా. ఇన్నిజ్. ఇన్ని; ఇనిగ.
ఇన్నింటిలో.

<మూ.ద్రా. *ఇన్-.

ఇన్నగ రూ.చూ. ఇందు⁴. వి. చిల్లగింజ. లం. పాడి.

ఇన్నూరు రూ. ఇన్-.

ఇన్నో రూ.చూ. ఇన్నవ. విణ. ఇంత సంఖ్యది.

ఇన్న- రూ.చూ. ఇనువ- విణ. ఇనుముకు సంబంధించిన.

ఇన్నగుండు వి. కుపాకీగుండు. కాళిండి. 3.155.

ఇన్నగుండు రూ. ఇన్న-.

ఇన్నయెడ్లు రూ.చూ. ఇనువయెడ్లు. వి. గొర్రెలు, మేకలు.

ఇన్నడి రూ. ఇన్-.

ఇన్నడిండు రూ. ఇన్-.

ఇన్నాటు రూ.చూ. ఇనుమాటు.

ఇన్ను రూ.చూ. ఇనుము. వి. ఇనుము. భార.ఆను. 1.16, 17.

ఇన్లు రూ. ఇందు³. క్రి.విణ. ఇందుయొక్క ప్రాచీన రూపం.
తైరవకొండ శాసనం, 7 వ శతాబ్ది.

ఇన్సోల్వెంటు వి. దివాలా, దివాలాతీసినవాడు. వి. దుణ
గ్రస్తుడు, అప్పులుతిరేప్పే శక్తి లేనివాడు.

ఇం. Insolvent. దుణగ్రస్తుడు, అప్పులు చెల్లింప శక్తి
లేనివాడు.

<ఇం. Insolvent.

ఇన్సోల్వెన్సీ వి. అప్పులు తీర్చలేని శక్తి.

ఇం. Insolvency. అప్పు చెల్లించ శక్తి లేకుండుట.

<ఇం. Insolvency.

ఇన్స్పెక్టరు వి. తనిఖీచేసేవాడు, పరిశీలకుడు.

ఇం. Inspector. పరిశోధించేవాడు, తనిఖీచేసే,

చాడు, హోరిను లలికారి.

< ఇం. Inspector.

ఇప్పావ్ వి. న్యాయం.

హిం.అర. ఇంసావ్, న్యాయం, నీతి; ఉ.పాఠ. ఇన్ సావ్.

< ఉ. ఇన్సావ్.

ఇబ్బిరి వి. ముందరికాళ్ళవాడు.

ఇప్పరు రూ.చూ. ఇప్పరు. వి. ఈనమయం. శృం.నై. 2.77.

ఇప్త రూ.చూ. ఇప్పరు. వి. ఈనమయం. భార.అర. 5.432.

ఇప్ప వి. మధూకం, ఇప్పచెట్టు (Bassia longifolia). భార. 4.80, ఆము. 1.88.

క. ఇప్పె, హిప్పె; కు. ఇప్పె; క. ఇరుప్పె, ఇరుంపై; ఇలుప్పె, ఇప్పె; మ. ఇరుప్ప, ఇలిప్ప, ఇరిప్ప; గోం. ఇథూ; హిరుక్-మర; కు. ఇర్పి; వర్తి. ఇరుప్, ఇర్ప; కొలా. ఇప్ప, ఇప్ప.

< మూ.ద్రా. *ఇర్పి-.

ఇప్పహువె వి. ఇప్పగింజలనుంచి తీసిన నూనె. ఇప్ప పిండి వి. ఇప్పగింజల నుంచి నూనె తీయగా మిగిలిన పిండి.

క. ఇప్పహిండి, ఇప్పెయహిండి. ఇప్పహురాజనములు రూ. ఇప్పహురాజనాలు. వి. కాలిదాన్యం, నువాననదియ్యం. హంస. 4.128. క. ఇలుప్పె, ఇరుప్పె-వ-పువమ్మ. ఇప్పహు వాననగల వడ్లు. ఇప్పహురాజనాలు రూ.చూ. ఇప్పహురాజనములు. వి. నువాననదియ్యం. ఇప్పహులు వి. 1. ఒకరకం దియ్యం; 2. ఇప్పచెట్టుపాలు. ఇప్పహురాయి వి. ఇప్పహులనుంచి తీసిన సారాయి.

ఇప్పకొయ్యలు వి. గొర్రుకొయ్యలు, ఆడుదానక్షత్రం; గొర్రె చెక్కల్లాగా వరుసగా ఉండే మూడు చుక్కలు.

ఇప్పహువె చూ. ఇప్ప.

ఇప్పపిండి చూ. ఇప్ప.

ఇప్పహురాజనములు చూ. ఇప్ప.

ఇప్పహురాజనాలు చూ. ఇప్ప.

ఇప్పహులు చూ. ఇప్ప.

ఇప్పహురాయి చూ. ఇప్ప.

ఇప్పొట(న్) చూ. ఇ-². క్రి.వి. ఈవిధంగా.

ఇప్పికోలు చూ. ఇయ్యకోలు. వి. అంగీకారం. ఆం.దా. 1.104.

ఇప్పింమ్! ఇచ్చు రాకువయొక్క ప్రేరణార్థక రూపం. న.క్రి. ఈయజేయ. భార.అది. 1.95.

క. ఇసు, ఈయసు, ఈసు. ఇప్పింమ్, అనుమతించు;

క. ఈవి. ఇప్పింమ్; పో.చూ. -ప్పి. ఇ కా రాంత క్రియ లపై చేరే ప్రేరణార్థక ప్రత్యయం.

< ఈ-ప్పి-ఇంచు.

ఇప్ప రూ.చూ. విప్ప. న.క్రి. విడుచు, విడదీయ.

ఇప్పరు రూ. ఇప్పరు, ఇప్త, ఉప్పరు². వి. ఈ నమయం. ఆము. 2.76.

క. ఇప్పెత్తు, ఈపెత్తు. ఇప్పరు, ఈనమయం, ఈ రోజు; ఈగ. ఇప్పరు, ఈవేళ; పో.చూ. కు. ఇత్తె; క. ఇ-వ-పొ-టుతు, ఇ-వ-పొతు; మ. ఇప్పెల్.

ఇప్పరే, వెంటనే; గోం. ఇప్పెరే. ఇప్పరే; పో.చూ. కు. ఇ. ఈనమయం; పో.చూ. కు. ఇ. ఇది; వర్తి. ఇప్పెల్.

ఇబ్బిట్టు పో. చూ. ఇబ్బిండి¹. వి. కటువు, గడ్డు, నివ్వు చ్చరం.

క. ఇటుక్కమ్, గడ్డు (రోజులు); నందన (వ్యాపారం); ఇటుకు. ఇరుక్క, కఠినమగు.

< ప్రా.తె. *ఇత్ + వట్టు.

ఇబ్బిర రూ.చూ. ఇబ్బెర. వి. నల్లమాను (Dalbergia latifolia).

ఇబ్బిరి రూ.చూ. ఇనుమడి. వి. రెట్టింపు, ద్విగుణం, అధికం. ఉ.రా. 2.240, ఆం.నం.మాన. 42.

క. ఇర్కడి, ఇమ్మడి. రెండురెట్లు, ద్విగుణం; కు. ఇమ్మడి; క. ఇరుసులుంకు, ఇరుసుటి.

< ప్రా.తె. *ఇర్-ఇడి < ఇర్-పడి.

ఇబ్బిడిక వి. అధిక్యం. నిరం. 3.61. ఇబ్బిడించు అ.క్రి. రెట్టింపు. అప్ప. 4.220 వ. 1 ఙం; న.క్రి. ఇనుమ డించు < ఇబ్బిడి + ఇంచు².

ఇబ్బిడిక చూ. ఇబ్బిడి.

ఇబ్బిడించు చూ. ఇబ్బిడి.

ఇబ్బిండ్లు చూ. ఇబ్బరు. పో.చూ. ఇరువురు. నర్వ. ఇద్దరు. ఇబ్బిండి! పో.చూ. ఇక్కట్లు, ఇబ్బిట్టు; చూ. ఇరు. వి. ఇరుక్క. ఒత్తిడి, కష్టం.

క. ఇప్పంతి. ఇబ్బిండి.

< ప్రా.తె. ఇత్ + బంది < నం. బండి.

ఇబ్బిండిగాడు¹ (-కాడు). వి. కష్టాలు తెచ్చిపెట్టేవాడు. ఇబ్బిండివడు అ.క్రి. కష్టపడు. ఇబ్బిండివవి వి. 1. నందిగ విషయం; 2. క్షిప్తమైన విషయం.

ఇబ్బిండి² ఇర్ + బంది; చూ. ఇరు. వి. సంకరజాతి అంతువు; రెండుజాతుల వండులకు వుట్టిన వంది; వి. 1. మూర్ఖుడు. జనవ. 3.1140 నం.; 2. సంకరజాతివాడు. మల్ల. 1.98.

క. ఇబ్బింది. సంకరజాతి, నీచజాతి (< ఇబ్. రెండు); క. ఇప్పంతి.

< ఇరు + బంది (సంబంధించిన). (నం. బంధు- చుట్టం) లేదా < ఇర్ + వంది. సంకరజాతి అంతువు (వంది. అంతువు); పో.చూ. పండికొక్క, ఎలుగులంటి.

ఇబ్బిండిగండు³ వి. సింహం. ఇబ్బిండిగాడు² (-కాడు). వి. పెద్దపులికి, చిరుకపులికి వుట్టిన పులి; సంకరజాతి అంతువు. ఇబ్బిండిగుట్టము వి. సంకరజాతి గుర్రం.

ఇబ్బిండిగండు చూ. ఇబ్బిండి².

ఇబ్బిండిగాడు¹ చూ. ఇబ్బిండి¹.

ఇబ్బిండిగాడు² చూ. ఇబ్బిండి².

ఇబ్బిండిగుట్టము చూ. ఇబ్బిండి².

ఇబ్బిండివడు చూ. ఇబ్బిండి¹.

ఇబ్బిండివవి చూ. ఇబ్బిండి¹.

ఇబ్బిరు చూ. ఇరు. నర్వ. ఇద్దరు.

క. ఇర్ బర్, ఇబ్బర్. ఇద్దరు

< క. ఇబ్బర్.

ఇబ్బి రూ.చూ. ఇబ్బెర. వి. నల్లమాను (Dalbergia latifolia).

ఇబ్బిగి వి. రాన్యం కొలిచేపాత్ర.

క. ఇబ్బిల్. ఇబ్బడికొలర.

< క. ఇబ్బిల్.

ఇబ్బిడి రూ. చూ. ఇబ్బెర. వి. నల్లమాను (Dalbergia latifolia).

ఇబ్బి రూ. చూ. ఇబ్బెర.

ఇబ్బెర రూ. ఇబ్బెర, ఇబ్బి, ఇబ్బిడి, ఇబ్బి. వి. నల్లమాను (Dalbergia latifolia).

క. ఇబ్బెర, ఇబ్బెర. నల్లమాను ; పో. చూ. బిట్ట, బిట్ట ; పో. చూ. కు. బిట్ట ; పో. చూ. క. ఈట్ట ; పో. చూ. మ. ఇరువిల్, ఇరువిల్, ఈట్ట, బిట్ట.

< క. ఇబ్బెర.

ఇమామ్ వి. ముస్లిం మత గురువు.

ఓ. హిం. ఇమామ్. మతగురువు ; గు. ఇమామ్ ; ఉ. పార. ఇమామ్, అర. ఇమామ్, ఇమామ్.

< ఉ. ఇమామ్.

ఇమాంబారా వి. మొహరం వందగ ఇరువుకొనే మందిరం.

ఉ. పార. ఇమామ్-బారా. దేవాలయం, మసీదు.

ఇమాంబారా చూ. ఇమామ్.

ఇమారత్ రూ. అమారత్. వి. ప్రభుత్వ కార్యాలయం.

నే. హిం. ఉ. అర. ఇమారత్. ప్రభుత్వ కార్యాలయం ;

ఓ. గు. ఇమారత్ ; పార. ఇమారత్, అమారత్.

< ఉ. ఇమారత్.

ఇమిడిక చూ. ఇముడు.

ఇముకలము వి. కలం, గంటం.

ఇముకు¹ ఇమ్ + కు ; పో. చూ. ఇంబు, ఇముడు. వి. సామి వ్యం. ఇదుగు పొదుగు ; విణ. పొదుగు, దగ్గర, అనుకొని ఉన్న.

< మూ. ద్రా. *ఇమ్- నివసించు.

ఇముకు² రూ. చూ. ఇంకు¹. అ. క్రి. ఎండు, ఇనికిపోవు, కృశించు.

ఇముడు అ. క్రి. అడగు, అంకర్యుకమగు. హరి. పూ. 5.227, రా.వి. 1.88 ; న. క్రి. అణచు, కనబడకుండాచేయు. దగా. 4.109.

పో. చూ. క. ఇంబిడు, ఉంచు ; ఇంబుగొల్. వట్టు కొను ; క. ఇమ్మి. తగ్గు, ముడుగు ; ఇమ్మిల్. బంధించు, ఆపు.

< మూ. ద్రా. *ఇమ్- (నివసించు) + ఉల్-.

ఇమిడిక వి. 1. ఇమిడి ఉండటం, అడకం ; 2. పొందిక. నేమన. 726. ఇముడుకొను అ. క్రి. ఇముడు, పొందువడు. కువచ. 4.92 ; న. క్రి. 1. పోషించు, దగ్గర ఉంచుకొని కాపాడు. ప్రబోధ. 5.81 ; 2. ఇముడుకొను. భాగ. 1.181 ; 3. దాచు, మరుగుపరచు. కళా. 3.118 ; ఇముడుచు రూ. చూ. ఇముడు. న. క్రి. ఇముడజేయు. శృం. నై. 2.6. ఇముడు రూ. ఇముడు. న. క్రి. ఇముడజేయు.

ఇముడుకొను చూ. ఇముడు.

ఇమురుచు చూ. ఇమురు.

ఇముర్పు చూ. ఇమురు.

ఇమురు రూ. చూ. ఇగురు². అ. క్రి. ఇంకిపోవు, ఎండిపోవు.

ఇమురుకొను. అ. క్రి. ఇంకిపోవు, హరించుకొనిపోవు రం. రా. అయో. 141 వ. 20 పం.

ఇమురుకొను చూ. ఇమురు.

ఇమురుకాడు వి. పావుచెక్కను గూటానికి దిగించే కాడు.

ఇంపగొడ్డు వి. గేడె.

< ఇనుప- + గొడ్డు.

ఇంపారు చూ. ఇంపు.

ఇంపితము చూ. ఇంపు.

ఇంపు రూ. ఇంబు, ఇమ్ము¹ ; చూ. ఇంచు¹, విణ. ప్రియం, ఇష్టం. భార. కర్ణ. 3.216 ; శృం. నై. 3.181, కళా. 7.92, వి. 1. పీఠ, మాదుర్యం. భార. సా. 1.228 ; 2. సంకోపం, ఆనందం. భా.రా. యు. 401 ; 3. మనోజ్ఞత, విలాసం, అందం, శోభ. మను. 2.27, ప్రభా. 1.57 ; 4. విసోద కృత్యం. విప్ర. 3.36 ; 5. ఇచ్చు, ఆనతి, వలపు. నను. 3.20, చంద్రా. 5.152, కువచ. 2.110 ; 6. వాత్సల్యం. రాశిండి. 1.287.

క. ఇంపు, ఇంబు, ఇమ్ము. మాదుర్యం, ఆనుకూల్యం, ఆనందం, అందం ; ఇని, ఇనె, మాదుర్యం, అందం, ఆనందం ; ఇమ్, ఇజ్, ఇజ్, ఇన్, ఈజ్, ఈజ, ఈన్, ఈమ్. మాదుర్యం, ఆనుకూల్యం ; కు. ఇంపు ; క. ఇనిప్పు, ఇన్పు, ఇన్పమ్ ; మ. ఇన్పమ్. ఆనందం ; ఇనియ, మదురం.

< మూ. ద. ద్రా. *ఇన్స్- < మూ. ద్రా. ఇన్-.

ఇంపారు అ. క్రి. ఆనందించు, సంకోపించు. పారి. పీఠిక 19 ; < ఇంపు + ఆరు. ఇంపితము వి. ఇంపైనది, రమ్యమైనది < ఇంపు + ఇరము (బహుళః సామీకరణ ప్రత్యయం కావచ్చు. ఇంపెనలారు అ. క్రి. శోధిల్లు. శృం. నై. 3.55. < ఇంపు + ఎనలు + ఆరు. ఇంపొందు అ. క్రి. 1. ఆనందించు. భా.రా. యు. 401 ; 2. ఉచ్చు. దళా. 1.8 < ఇంపు + ఒందు. ఇంపొలయు మనోజ్ఞమగు, ఉప్పగు. < ఇంపు + ఒలయు.

ఇంపెనలారు చూ. ఇంపు.

ఇంపొందు చూ. ఇంపు.

ఇంపొలయు చూ. ఇంపు.

ఇంబు రూ. చూ. ఇంపు. విణ. ఇష్టం, ప్రియం. భార. ఆది. 1.76 ; వి. 1. ఆనందం. రామవ. 2.111, ప్రభా. 1.91 ; 2. శోభ, విలాసం. మల్ల. వైరాగ్య. 41.

ఇమ్మడి రూ. చూ. ఇనుమడి. విణ. రెట్టింపు, ద్విగుణితం. భార. ఆశ్వ. 3.119, కేయార. 3.203 ; వి. రెండోవాడు. హర. పీఠ. 7.

క. ఇమ్మడి. రెట్టింపు.

ఇమ్మడించు అ. క్రి. ఇనుమడించు, రెట్టింపగు. అహ. 2.28.

ఇమ్మడించు చూ. ఇమ్మడి.

ఇమ్ము¹ రూ. చూ. ఇంపు. వి. 1. పీలు, ఆనుకూల్యం. భార.

అది. 6.112, శల్య. 2.34; 2. నుఖం, ప్రితి, నంతోషం. బార. అది. 6.181; 3. ఉపాయం, నీతి. బార. ఉద్యో. 2.34; 4. విరివి, వైకాల్యం. హరి. ఉ. 2.158; 5. నంతోషం. భాగ. 10. పూ. 1474; 6. అవకాశం. వేంక. పంచ. 4.511, ఉ. రా. 2.239; 7. ఆశ్రయం. ప్రావ. పాండు. 1.60, ఉ.రా. 5.140; విజ. 1. మహాహరం, ఇంపైనది. బార. అది. 1.43; 2. స్పష్టం. బార. అది. 1.249; 3. యుక్తం. బార. అది. 7.140; క్రి.విజ. పూర్తిగా. బార. ఆర. 1.235.

ఇమ్మగొ(న్) క్రి.విజ. 1. పూర్తిగా. బార. అది. 5.249; 2. దుశ్యంగా. బార. అది. 7.114. <ఇమ్మ + కాన్.

ఇమ్మ² వి. 1. స్థానం, చోటు. హరి. పూ. 7.182; 2. ఆశ్రయం. ఉ.రా. 5.140; 3. ఇల్లు, నీలా. 1.52.

క. ఇంబు, ఇంబ. ఆశ్రయం, నివాసం, చోటు, విరివి, వైకాల్యం; కు. ఇంబు. చోటు; పో.చూ. క. ఇరుప్ప, ఇరుప్పిలం. నివాసం.

<మూ.ద్రా. *ఇమ్-. నివసించు.

ఇమ్మగొను అ.క్రి. 1. కలుగు. కాళిందీ. 2.43, రామవ. 2.2; 2. నివసించు, ఉండు. రామవ. 2.2 (రామాయణాద్వారో 'కలుగు' అనీ, భారతార్థంలో 'ఉండు' అనీ ద్వ్యర్థి); న.క్రి. ప్రాప్తించు, హిండు. చెన్నుల్లు సీనములు. 23. క. ఇంబుగొల్. ముట్టించు, ఆక్రమించు; పో.చూ. క. ఇంబుకొరు. ఆశ్రయమిచ్చు. ఇమ్మదవ్వు (-రవ్వు). వి. ఇక్కట్లు, కష్టం.

-ఇమ్మ³ పాదపూరణార్థక ప్రత్యయం. బార. అది. 6.277.

ఇమ్మగొను చూ. ఇమ్మ².

ఇమ్మగొ(న్) చూ. ఇమ్మ¹.

ఇమ్మదవ్వు చూ. ఇమ్మ².

ఇమ్మెయి చూ. ఇ-². వి. ఈ శరీరం; క్రి.విజ. ఈ విరంగా.

-ఇయ ప్రత్య. పేర్ల చివర వచ్చే 'అయ్య' శబ్దానికి బదులుగా ఇది ప్రాచీన కావనాల్లో కనిపిస్తున్నది. పెంటియ, దొడ్డియ, కాటియ, బీమియ మొ. చ.హిం.కా. 977, 990, 995.

ఇయ్య- రూ. ఈయ-. అవ్య. అంగీకార నూతకం, బార. అది. 4.141, 6.208.

కు. ఇయ్య. అవును, అంతే; పో.చూ. క. ఇయ్. అనుకూరించు, రచించు, ఒప్పుకొను, హిసగు, పరిపూర్ణ మగు, పోలు; ఇవై. అంగీకరించు; పో.చూ. మ. ఇయ. అంగీకరించు, కలియు.

ఇయ్యగొను రూ. ఈకొను, ఈయకొను. న.క్రి. అంగీకరించు, నమ్మరించు. బార. విరా. 3.62, బీష్మ. 1.184; అ.క్రి. అంగీకరించు, నమ్మరించు. బార. విరా. 5.7, శల్య. 1.69. ఇయ్యగొలుపు న.క్రి. అంగీకరించేయు, ఒప్పించు. బార. ఉద్యో. 1.27, దశకు. 3.74. ఇయ్యగోలు రూ. ఈగోలు, ఈయగోలు. వి. 1. అంగీకారం. బార. ఉద్యో. 2.246, హరి. ఉ. 7.232; 2. అనుమతి. ప్రరా. 4.87. ఇయ్యగోయ్య (-చేయు). అ.క్రి. నమ్మరించు. రాజశేఖర. 3.19.

ఇయ్యగొను చూ. ఇయ్య.

ఇయ్యగొలుపు చూ. ఇయ్య.

ఇయ్యగోలు చూ. ఇయ్య.

ఇయ్యది రూ.చూ. ఈయది. నర్య. ఈయది.

ఇయ్యసీ ఇ-²+అన¹; రూ.చూ. ఈయన. వి. ఈ పురుషుడు. బార. అను. 3.306.

ఇయ్యవి చూ. ఇ-²; ఇయ్యది. ఎ.వ. నర్య. బ.వ. ఇవి.

ఇయ్యసేయ్ చూ. ఇయ్య.

ఇయ్య చూ. ఇచ్చు.

ఇయ్యద చూ. ఇ-². క్రి.విజ. ఇక్కడ, ఇప్పుడు.

ఇర్- రూ.చూ. ఇరు. విజ. రెండు.

ఇరాణి రూ.చూ. ఈరాణి. నర్య. రెండు ఆర్థ, వన్నెండు.

దుక్కి. 1.43. <ఇర్-(రు)+అణ. ఇర్గద రూ.చూ.

ఇరుగద. వి. రెండు వక్కలు. కాళిందీ. 2.175. <ఇర్ +

గద. ఇర్గిగ రూ.చూ. ఇర్గి. నర్య. రెండు మూర్తి, ఆరు.

ఇర్పలము రూ.చూ. ఇరుపలము. వి. రెండు పలములు,

అరుకులాలు. <ఇర్ + పలము. అం.భా. 2.269. ఇర్వది

రూ.చూ. ఇరువది. నర్య. ఇరవై. ఇర్వదేను నర్య. ఇరవై

అయిదు. కాళి. 4.91. <ఇర్ + పది + ఎను. ఇర్వదు

రూ.చూ. ఇరువురు. నర్య. ఇద్దరు. దశకు. 2.420.

ఇర రూ.చూ. ఇరువు. వి. స్థానం. బార. అది. 1.153.

ఇరక¹ వి. 1. ఇరుకు నందు; 2. ఒక వైపు మొనకేరిన

గుర్తులు వరుసగా దగ్గర దగ్గరగా నేసిన దీక్షలు; 3. అంచు నేతలో పడే ఒక రకం గీరలు.

ఇరక² వి. ముక్క.

ఇరకటము చూ. ఇరుకు.

ఇరకల్లు చూ. ఇరు.

ఇరకొటము చూ. ఇటుకటము. వి. చిక్కు, ఇరుకు.

ఇరకొలకట్టె చూ. ఇరు.

ఇరగవలి వి. నముద్రంలో చేపలు వట్టే వలి.

ఇరగు రూ.చూ. ఇటుము². అ.క్రి. పొడి అగు.

ఇరచాలు చూ. ఇరు.

ఇరవు రూ.చూ. ఇరేవు. వి. అయిమూల, ఎదురుమూల.

ఇరపాత్ర న.క్రి. లాదులో తారవ రాతిని గోడిగా కరిపించు.

<ఇరువు + ఒత్తు.

ఇరలవాండ్లు వి. ఒక అటవిక జాతి, ఏనాదులు.

క. ఇరుళన్. నీలగిరుల్లోనూ, కూర్పు మైదానాల్లోనూ నివసించే ఒక అదిమ కిరాత జాతి; నల్లని శరీర వర్ణాన్ని

లట్టి ఆ పేరు వచ్చింది. మ. ఇరుళర్. నల్లవాళ్లు; ఒక

అటవిక జాతి.

ఇరవ రూ. ఇరి². వి. నేత నేసేటప్పుడు అచ్చు కర్రలు

నులుపుగా లేవటానికి మగ్గం మీద దారంతో అడ్డంగా

వేలాడదీసిన కొయ్య.

పో.చూ. క. ఇరవు. ఆధారం.

ఇరవగు చూ. ఇరవు.

ఇరవందు చూ. ఇరవు.

ఇరవాయి చూ. ఇరు.

ఇరవారు చూ. ఇరవు.

ఇరవాయి చూ. ఇరు.

ఇరవై రూ.చూ. ఇరువు. వి. 1. స్థానం, యుక్త స్థానం, చార. కాం. 5.455, 589; 2. ఇల్లు, బస. భీమ. 6.52; 3. స్నేహం; విజ. 1. అనుకూలం, హరి. ఉ. 3.108; 2. స్థిరం; చార. అర. 4.234; దళా. 4.983.

ఇరవై అ.క్రి. ఉండు, నెలకొను. శృం.నై. 1.52. ఇరవై రూ.చూ. ఇరువైండు. అ.క్రి. సరిపడు, ఒప్పు. చాగ. 10. మా. 493. <ఇరవై + అండు. ఇరవై అ.క్రి. నిశ్చలమగు, స్థిరమగు. చా.రా. నుం. 294. ఇరవైకొను అ.క్రి. 1. నివసించు, ఉండు. పొండు. 1.107; 2. స్థిరపడు. రామరా. 387; 3. కలుగు, పట్టు. ప్రభా. 2.57. ఇరవైకొలుపు రూ. ఇరవైకొల్పు. న.క్రి. ఇరవైకొనజేయు. రసిక. 6.156. ఇరవైకొల్పు రూ.చూ. ఇరవైకొలుపు. న.క్రి. ఇరవైకొనజేయు. చంద్ర. రే. 2.13. ఇరవైపట్టు వి. ఇల్లు. ఇరవైపడు అ.క్రి. 1. ఉండు, నివసించు, కలుగు, నందవించు; 2. ప్రకాశించు. చాగ. 5. 1.44. ఇరవైపట్టు న.క్రి. ప్రతిష్ఠించు, నిలుపు. పొండు. 5.154. ఇరవైండు రూ. ఇరవైండు. అ.క్రి. 1. సంప్రాప్తమగు. కలుగు. హరి. ఉ. 4.99; 2. నెలకొను, వసించు. చాగ. 6. 215; 3. పొలుపాడు, ఒప్పు. నరన. 1.29. <ఇరవై + అండు.

ఇరవైకొను చూ. ఇరవై.

ఇరవైకొలుపు చూ. ఇరవై.

ఇరవైకొల్పు చూ. ఇరవై.

ఇరవైపట్టు చూ. ఇరవై.

ఇరవైపడు చూ. ఇరవై.

ఇరవైపట్టు చూ. ఇరవై.

ఇరవై రూ.చూ. ఇరు.

ఇరవైండు చూ. ఇరవై.

ఇరవై వి. ఉత్తరువు, ఆక్ష.

హిం. ఇరవై, ఆక్ష. ఉ. అర. ఇరవై. ఆక్ష. నిచ్చుట; పార. ఇరవై, ఉత్తరువు.

<ఉ. ఇరవై.

ఇరవై చూ. ఇరు.

ఇరవై రూ. ఇరు. ఇరవై. వి. వద్రంగులు కొయ్యమీద నన్నని చెక్కడపు పనులు చేయటానికి వాడే పనిముట్టు.

ఇరవై చూ. ఇరు.

ఇరవై రూ.చూ. ఇరవై. వి. వనూరైన భూమి శిస్తును గ్రామోద్యోగులు ప్రభుత్వానికి ఇవ్వ కట్టటం.

ఇరవైవామా రూ.చూ. ఇరవైవామా. వి. ప్రభుత్వానికి గ్రామోద్యోగులు ఇవ్వకట్టిన పన్నుల పట్టిక.

ఇరవైవామా చూ. ఇరవై.

ఇరవై రూ. ఇరవై, హిరాకీ. వి. 1. వాహనం, ఆశ్వం; 2. వస్త్ర విశేషం.

ఉ. అర. ఇరవై; పార. ఈరాక్. ఇరవైకేళ సంబంధమైన.

<ఉ. ఇరవై.

ఇరవైము వి. కమిషను, రుసుం.

ఇరవాయి చూ. ఇర-

ఇర¹ రూ.చూ. ఇర¹. విజ. చిన్న, ఇరువైన.

ఇర² రూ.చూ. ఇరవ.

ఇర³ రూ. ఇర³, ఇర³. వి. నక్కేడు (Cordia myxa).

<నం. ఇర³, వృక్ష విశేషం.

ఇర⁴ వి. కొండకంగేడు (Mimosa xylocorpa).

ఇరయంబట్టు చూ. ఇరయం. న.క్రి. గట్టిగా పట్టుకొను. మను. 4.163.

<ఇరయన్ + పట్టు.

ఇరయ రూ.చూ. ఇరయం. అ.క్రి. నలగు.

ఇరవిలి వి. 1. పోగరకో చేయబడిన రంగు; 2. రక్తాదులకు బెజ్జాలు వేసే వజ్రపు పోగర.

పో.చూ. క. ఇరవై, ఇరవై. కొట్టు, గుచ్చుకొను, మొ.; పో.చూ. క. ఇరవై. విరుగు, విరుచు, శృంఛించు, నశించు, అంతమగు; ఇరవై (<ఇర-). పగులు, విచ్చు; మ. ఇరయంక. కుంచు, మెలివేయు; కుజ. ఈర. చీలిక; పో.చూ. కొలా, ఇరి. చించు, నా. ఇర. చినుగు, ఇర³. చింపు; మూర్త. ఈర. నరుకు.

ఇరు-వృత్తియందే ప్రయుక్తం. చూ. రెండు; రూ. ఇన్-, ఇన్-¹. ఇన్-, ఈరు-¹. విజ. రెండు, ఉరయం, చార. విరా. 3.198.

క. ఇరు, ఈర. రెండు, కు. ఇరు. మ. ఇరు, ఇరి, ఈర; కో. ఈర, అడ. రెండేళ్లు; ఇరవై. ఇరవై. గోం. ఇరుడ, జంట; మృగి ఇరుడ. కండ్లి కొడుకులు, పొరాడ ఇరుడ. అత్తా కోడళ్లు; కొండ. రుండ్, రెండు; కుజ. కువి. రీ; పర్తి. ఇర; కొలా. ఈరర. ఇరవైప్రీలు. నా. ఇరడ. ప్రి; ఒల్లా. ఇర. రెండు. కురు. ఇర³. ఇర³; మూర్త. ఇర³-ఇర³; ఇన్. రెండు; బ్రా. ఇరా. రెండు.

మూ.ద్రా. *ఈర్- / *ఇర్-.

ఇరకట్ట వి. దిగుడువావి మెట్టవద్ద నాటిన జంటరాళ్లు.

<ఇరు- + కట్ట ఇరకట్ట వి. ముగ్గకంపలు మొ. వి. ఎత్తటానికి ఉపయోగించే పంగల కర్ర. ఇరవాయి పో.చూ. ఇరవాయి. ఇరవాయి పో.చూ. ఇరవాయి, ఇరవాయి. వి. నిలువుగా దున్నిన తర్వాత అడ్డంగా దున్నినచాలు. ఇరవాయి వి. నిలువుగా దున్నిన తర్వాత అడ్డంగా దున్నినచాలు; ఇరవై రూ.చూ. ఇరువది. ఇరవై¹ రూ.చూ. ఇరువైన. వి. 1. రెండు కుంచాల రాన్యం, అరకూము; 2. ఇరు కుంచాలు; 3. భూమి కొలత. ఇరవైము రూ. చూ. ఇరువైన. వి. రెండు కుంచాల రాన్యం. ఇరుకాదు వి. రెండు ఋతువులు. భీమ. 1.109. ఇరుకెలకులు వి. బవ. రెండు పక్కలు; ఇరుగడ(లు) రూ. ఇరుగడ(లు), ఇర్గడ. వి. రెండుపక్కలు. చార. విరా. 5.204. క. ఇర³డె, ఇర³డె. రెండు పక్కలు. ఇరుగన్ను వి. రెండుకళ్లు. రా.వి. 5.71. <ఇరు- + కన్ను. ఇరుగొలిపిసి (-కొలిపిసి); పో.చూ. సం.వజ. వి. 1. మానవదు; వ్య. రెండుకాళ్లు జంతువు. బనన. 6.575; 2. అజ్ఞాని. ఇరుగాలు (-కాలు) వి. రెండుకాళ్లు. చార. పో. 1.152. ఇరుగురు రూ.చూ. ఇరువురు. నర్య.

ఇద్దరు. ఇరుగెడ(లు) రూ.చూ. ఇరుగడ(లు) వి. రెండు పక్కలు. ఆము. 6.125; ఇరుగేలు (కేలు ఏ.వ., కేలు. బ.వ.) వి. రెండు చేతులు. హరి. ఉ. 8.280. క. ఇరక్కై. ఇక్కెయి. రెండుచేతులు; క. ఇరు-కై. <ఇరు-+ కేలు. ఇరుగోరు వి. పంటతో రెండు బాగాలు, కూస్సామి పంతు, రైతుపంతు. <ఇరు-+కోరు. ఇరుచక్క వి. రెండు పక్కలు. హంస. 3.29. ఇరుచక్కయలు వి. రెండుపక్కలు; ఇరుచాలుదుక్కి వి. రెండుసార్లు దున్నిన దుక్కి. ఇరుచెవి వి. రెండోవారు; వ్య. రెండోచెవి. భీమ. 4.50, ఉ.హ. 5.197. ఇరుచేయి వి. రెండుచేతులు. భార. మౌ. 151. క. ఇరక్కై, ఇక్కెయి. రెండుచేతులు; క. ఇరు-కై; ఇరుచౌవంప నర్వ. పది. అచ్చ.రా. 5.17. ఇరుతట్టు-కట్టు. పక్క. వి. 1. రెండుపక్కలు; 2. ఇరకాటం. ఇరుతడి వి. బెట్టనెలకు రెండుసార్లు నీరుకట్టటం. ఇరుతిగ్గి తిగ. మూడు; రూ.చూ. ఇత్తిగ. నర్వ. రెండుమూళ్ళు; ఆరు. ఇరుదంతి వి. రెండు దండాలు ఎనుగు. ఇరుదల గ్రుద్దు కానుపు పక్షి. గుద్దునుంచి వుట్టినది. వి. రెండుతలల పక్షి. గండలేరుండ పక్షి అచ్చ. రా. 34. <ఇరు-+తల-గ్రుద్దు కానుపు. ఇరుదలదొర వి. అగ్నిదేవుడు. <ఇరు-+తల-దొర. ఇరుదల దొరతేడి వి. మేక; వ్య. అగ్నిదేవుడి వాహనం. ఇరుదలపాము వి. రెండుతలలపాము. క. ఇరతలెహపు; క. ఇరుతలెమణయన్. <ఇరు-+తలపాము. ఇరుదలపులుగు వి. రెండు తలల పక్షి. గండ లేరుండ పక్షి. <ఇరు-+తల-పులుగు; ఇరుదూము కూము. పరిమాణవాచి; రూ. ఇద్దుము. వి. రెండు కూములు. <ఇరు-+కూము. ఇరుదెగలు వి. బ.వ. రెండు పజాలు. ఉ.రా. 2.61. <ఇరు-+తెగలు. ఇరుదెగలుగు వి. రెండు విరాలు. కవిజనా. సంజ్ఞా. 11. <ఇరు-+తెగలుగు. ఇరునాలుగు నర్వ. ఎనిమిది. వ్య. రెండు నాలుగులు. ఇరుమూలు రూ. ఇన్నూరు. నర్వ. రెండు వందలు. ఉ.రా. 7.46. క. ఇన్నూరు; కు. ఇన్నూరు; క. మ. ఇరునూలు. ఇరుపక్కలు రూ. ఇరుపక్కలు. వి. రెండు పక్కలు. ఇరుపక్కయలు వి. రెండు పక్కలు. భార. ఆర. 1.306. ఇరుపదియదిపిను నర్వ. ఇరవై ఆయదు. ఇరుపదిపువేల రూ. ఇరువద్యనేల. వి. రెండు కోసుల దూరం; వ్య. రెండు పదుగుల దూరం. ఇరుపద్యవేల రూ.చూ. ఇరుపదువేనేల. వి. రెండు కోసుల దూరం. ఇరువలము పో.చూ. ఇల్లము; రూ. ఇరువలము, ఇర్పలము వి. రెండు పలాలు, ఆరు కులాలు. ఇరువీనుగు వి. రెండు శవాలు భార. భీష్మ. 2.209. ఇరువుల్లి వి. రెండువుల్లు (దాన్యం). ద. హిం.రా. 4.978. ఇరుపూటలు వి. బ.వ. రెండు పూటలు. ఇరుప్రక్కలు రూ.చూ. ఇరుపక్కలు. వి. రెండు పక్కలు. ఇరుప్రార్థ వి. రెండు పూటలు. భార. కాంతి. 4.368. ఇరుబగులు వి. రెండు పక్కలు. <ఇరు-+పగులు. ఇరుబగులు వి. బ.వ. రెండు పక్కలు. కాశ. 4.181; ఇరుభాగము వి. ప్రతుక్వానికి కొంత రైతుకి కొంత చెందే భాగం, దీన్ని ఇరుభోగం అని కూడా అంటారు. ఇరుమయలు రూ. ఇరుమయలు. వి. రెండు పక్కలు. ఆం.

రా. 3.25. ఇరుమాళ్ళు క్రి. వి. రెండుసార్లు. హంస. 3.30. ఇరుమూడు నర్వ. ఆరు; రెండుమూళ్ళు. మను. 5.16. క. ఇరుమాళ్ళు. ఇరుమెయలు రూ.చూ. వి. ఇరుమయలు. రెండు పక్కలు. ఇరుమేను వి. రెండు శరీరాలు. భార. ద్రోణ. 5.295. ఇరుమేరలు వి. బ.వ. రెండు పక్కలు. ఇరుమెయలు వి. రెండు మేమలు. ఇరుబుట్టుపు (-వట్టుపు). వి. 1. ద్విజన్ముడు, బ్రాహ్మణుడు. అచ్చ. రా. 1.106; 2. పక్షి; మొదట గుద్దుగా తర్వాత పిల్లగా వుట్టినది; 3. పల్ల, రెండుసార్లు వుట్టడి. ఇరువంక వి. 1. రెండు పజాలు. శృం.నై. 2.84; 2. రెండు పక్కలు. వసు. 1.6. ఇరు వంగ్రు (-వంగ్రు). నర్వ. ఇరవైమంది. ఇరువది (-వది) రూ. ఇరవై, ఇరువయ, ఇరువై, ఇరవది. నర్వ. ఇరవై; రెండు పదులు. ఉ.రా. 3.208. క. ఇర్వుత్తు, ఇర్వుత్తు; కు. ఇరువ; క. ఇరువతు; మ. ఇరువత్తు, ఇరివదు. <మూ.ద్రా. *ఇరువత్- ఇరువయ (-వయ). రూ.చూ. ఇరువది. నర్వ. ఇరవై. ద. హిం. రా. 4.661. ఇరువటియ (-వటియ). వి. రెండుముక్కలు. భార. కర్ణ. 1.96. ఇరు వలము రూ. చూ. ఇరువలము. వి. రెండు పలాలు, ఆరుకులాలు. ఇరువాగు వి. ఉదయపజాలు. భార. విరా. 3.198. ఇరువాడివైపు వి. రెండువైపులా వాడి గల కత్తి. చంద్రికా. 4.107. ఇరువాయ రూ. ఇరువాయం. వి. రెండుపాయలు. శృం. నై. 1.51. <ఇరు-+పాయ. ఇరువాయం రూ. చూ. ఇరువాయ. వి. రైతుకూ ప్రతుక్వానికి చెందవలసిన రెండు భాగాలవంక. ఇరువాయికట్టు (వాయి, కోవ, కట్టు, అవు). వి. మలమూత్ర బందకోగం. ఇరువాయివక్కి వి. గండలేరుండపక్షి. ఇరు-+వాయి (వోడు) +వక్కి. ఇరువాయువు వి. మూత్ర కృచ్ఛం, ఉచ్చకట్టు. పో.చూ. ఇరువాయికట్టు. ఇరువురు రూ. ఇరుగురు, ఇరుద్దు. నర్వ. ఇద్దరు. భార. ఆది. 2.10. <మూ.ద్రా. *ఇర-వక్. ఇరువున కుంచ(ము) > కున > ఉన > వన; పో.చూ. ముక్కున; రూ. ఇరన', ఇరనము, ఇరున. వి. రెండు కుండాలు. (కుంచం అంటే కొన్ని ప్రాంతాల్లో రెండు శేడ్లు, కొన్ని ప్రాంతాల్లో నాలుగు శేడ్లు). ద. హిం. రా. 1015. ఇరువై రూ.చూ. ఇరువది. నర్వ. ఇరవై. కాశి. 1.59, నరన. 2.50. ఇరువ రూ. చూ. ఇరువన. వి. రెండు కుండాలు. దశకు. 10.105. ఇరువత్ నర్వ. పద్మా లుగు, రెండేళ్ళు. అచ్చ. రా. 8.57. <ఇరు-+నత్. <నం. సప్తన్- ఇరునందెరుగకుండ క్రి.వి. రహస్యంగా; వ్య. ఇటునందు వాళ్ళకూ ఆటు నందువాళ్ళకూ తెలియ కుండా. ఇరుపెవి వి. రెండో మనిషి; వ్య. రెండో చెవి వాడు. ఉ. హ. 5.197. <ఇరు-+చెవి. ఇరుపేయి వి. రెండు చేతులు. భార. ఆను. 4.102 <ఇరు-+చేయి.

ఇరుకటము చూ. ఇరుకు.

ఇరుకాటము చూ. ఇరుకు.

ఇరుకారు చూ. ఇరు.

ఇరుకికొను రూ.చూ. ఇరుకు.

ఇరుకించు చూ. ఇరుకు.

ఇరుకించుకొను చూ. ఇరుకు

ఇరుకు రూ.చూ. ఇటుకు. విజ. సంకుచితం, వికాలంరానిది ;

వి. సంకుచిత స్థలం, ఇరుకుచోటు ; స.క్రి. 1. ఇముచ్చు ;

2. రెంటి నందున నొక్కవట్టు, బిగియబట్టు. అ.క్రి. ఇముచ్చు, అదగు.

ఇరుకటము రూ.చూ. ఇటుకటము. వి. ఇరుకుచోటు.

ఇరుకటము రూ.చూ. ఇటుకటము. వి. ఇరుకుచోటు. ఇరు

కొటము రూ.చూ. ఇటుకటము. వి. ఇరుకుచోటు. ఇరుకొను

రూ.చూ. ఇటుకొను. స.క్రి. ఇరికించు, లోనికి చొప్పించు,

చిక్కులలో పెట్టు. ఇరుకించు రూ.చూ. ఇటికించు. స.క్రి.

ఇరికించు, చొప్పించు. ఇరుకించుకొను స.క్రి. ఇరికించు

కొను, చొప్పించుకొను. ఇరుకుకొను రూ.చూ. ఇటికికొను.

అ.క్రి. 1. చోటుచేసికొను ; 2. చిక్కువడు. ఇరుకుమాను రూ.

చూ. ఇరుకుమాను. వి. పంగలగుంజ. ఇరుకుమెడ వి.

పొట్టిమెడ. ఇరుకుమాను రూ. ఇరుకుమాను. వి. పంగల

గుంజ (గొడ్డులోపలికి రాకుండా మనుషులు మాత్రమే రావ

టానికి ఏలుగా చొడ్డిచేసకు అనుర్వే పంగలగుంజ). ఇరు

కొను రూ.చూ. ఇటికికొను. అ.క్రి. 1. చోటుచేసికొను ;

2. చిక్కుకొను.

ఇరుకుకొను చూ. ఇరుకు.

ఇరుకుమాను చూ. ఇరుకు.

ఇరుకుమెడ చూ. ఇరుకు.

ఇరుకుమాను చూ. ఇరుకు.

ఇరుకెలకులు చూ. ఇరు.

ఇరుక్కొను చూ. ఇరుకు.

ఇరుగడ(లు) చూ. ఇరు

ఇరుగమ్మ చూ. ఇరు.

ఇరుగారివసి చూ. ఇరు.

ఇరుగాలు చూ. ఇరు.

ఇరుగిల్లు చూ. ఇరుగు.

ఇరుగు రూ.చూ. ఇరువు. వి. వక్క, సామీవ్యం. అష్ట. మ.

క. 2.118 వు. 11 వం ; వక్క-ఇల్లు. వేమన. 408 ; విజ.

వక్కనున్నది. ఇరుగిల్లు వి. వక్కయిల్లు. < ఇరుగు +

ఇల్లు. ఇరుగుపొరుగు రూ. ఇరువుంబొరువు. వి. 1. చుట్టు

వక్కలు ; 2. ఇంటికి ఇరువక్కల నున్నవారు. ఇరుగు

పొరుగులు వి. ఇ.వ. ఇంటికి ఇరువక్కలనున్నవారు. రాధా.

1.82.

ఇరుగుడు రూ. ఇరువుడు. వి. శింశపావృక్షం, చేప. జిలేగి

(Dalbergia sisso). అచ్చ. రా. 581.

క. ఇరుగుండి. శింశపావృక్షం ; పో.చూ.క. ఇరు

వేల్, ఇరుల్ వేల్ ; మ. ఇరువిల్, ఇరుల్.

పో.చూ.నం. కుట.. చెట్టు.

ఇరుగుపొరుగు చూ. ఇరుగు.

ఇరుగుపొరుగులు చూ. ఇరుగు.

ఇరుగురు చూ. ఇరు.

ఇరుగెడ(లు) రూ.చూ. ఇరు.

ఇరుగేలు చూ. ఇరు.

ఇరుగోరు చూ. ఇరు.

ఇరువక్క చూ. ఇరు.

ఇరువక్కయలు చూ. ఇరు.

ఇరువ(బుట్టు) చూ. ఇటుకు. అ.క్రి. కుదియబడు. క్రిడా. 45.

క. ఇజ, ఇజి, ఇజు. ఇరుకు ; పో.చూ.క. ఇజు.

అంతమగు, దుర్బలమగు, నీరసించు ; ఇజిచల్. మాక ;

ఇజి. పగులు, విచ్చు. శిరిలమగు, ముక్కలగు, నిశ్చేష్ట

మగు.

< ఇరుచు + అ²(న్) + పడు.

ఇరుచాలుదుక్కి చూ. ఇరు.

ఇరుచు రూ.చూ. విరుచు. స.క్రి. కుళ్లగించు.

ఇరుచెవి చూ. ఇరు.

ఇరుచేయి చూ. ఇరు.

ఇరుచౌవంచ చూ. ఇరు.

ఇరుతట్టు చూ. ఇరు.

ఇరుతడి చూ. ఇరు.

ఇరుతిగ చూ. ఇరు.

ఇరుదంతి చూ. ఇరు.

ఇరుదలగ్రుద్ధకామవు చూ. ఇరు.

ఇరుదలదొర చూ. ఇరు.

ఇరుదలదొరతేడి చూ. ఇరు.

ఇరుదలపాము చూ. ఇరు.

ఇరుదలవులుగు చూ. ఇరు.

ఇరుదూము చూ. ఇరు.

ఇరుదెగలు చూ. ఇరు.

ఇరుదెలుగు చూ. ఇరు.

ఇరువాలుగు చూ. ఇరు.

ఇరుమాటు చూ. ఇరు.

ఇరువక్కలు చూ. ఇరు.

ఇరువక్కయలు చూ. ఇరు.

ఇరువరువువేల చూ. ఇరు.

ఇరువరువువేల చూ. ఇరు.

ఇరువలము చూ. ఇరు.

ఇరువీనుగు చూ. ఇరు.

ఇరువుట్టి చూ. ఇరు.

ఇరువేద రూ.చూ. నిలువేద. వి. అతిదర్శకుడు, మిక్కిలి దీద

వాడు.

ఇరువక్కలు చూ. ఇరు.

ఇరుప్రాద్ధు చూ. ఇరు.

ఇరుబరులు చూ. ఇరు.

ఇరుబరులు చూ. ఇరు.

ఇరుభాగము చూ. ఇరు.

ఇరుమయలు చూ. ఇరు.

ఇరుమాళ్లు చూ. ఇరు.

ఇరుమాడు చూ. ఇరు.

ఇరుమెయలు చూ. ఇరు.

ఇరుమేను చూ. ఇరు.

ఇరుమేరలు చూ. ఇరు.

ఇరుమెయలు చూ. ఇరు.

ఇరు(బుట్టువు) చూ. ఇరు.

ఇరులగొంగ చూ. ఇరులు¹.

ఇరులదాయ చూ. ఇరులు¹.

ఇరులు¹ చూ. ఇర్లు. వి. చీకటి. నిర్లు. 3.55, విక్తా. ప్రా. 105, శృం.నై. 3.90; విజ. నల్లని. ఆము. 4.135.

క. ఇరుల్, ఇరులు, ఇరలు. రాత్రి; కొడ. ఇరు, ఇరుంబు, ఇనుము; దు. ఇర్లు. రాత్రి; త. ఇరుల్ (<ఇరు-మై). చీకటి, నలుపు; మ. ఇరుల్, చీకటి, నలుపు; ఇరు. చీకటివడు; ఇరుట్టు. చీకటి; కోట. ఇబ్. ఇనుము; తొ. ఇబ్. నూది; కుజ. సింగ. బొగ్గు; స్రీ. పొగమసి; స్రా. మసి, నల్లని; కువి. రింగల. బొగ్గు; రోయ. మసి; పర్తి. చిరుజ్. బొగ్గు; కొలా. చిరుమ. కాదుచీకటి; ఒల్లా. నిర్లు. నల్లని, కువ్వవట్టిన.

<మూ.ద.ప్రా. *ఇరుల్ <మూ.ప్రా. *చిర్-.

ఇరులగొంగ చూ. ఇర్లుగొంగ. వి. 1. నూరుడు; ప్య. చీకటి శక్రుడు. పీలా. 3.45; 2. చంద్రుడు; 3. అగ్ని. ఇరులదాయ (వాయ. శక్రువు). వి. నూరుడు. శృం.నై. 3.201. ఇరులుకొను అ.క్రి. 1. చీకటికమ్మ, భయం గొలుపు. మను. పీ. 12; 2. దట్టంగా వ్యాపించు, ఆము. 5.139.

ఇరులు¹ చూ. ఇరులు; చూ. ఇదియు. అ.క్రి. వగులు, పొడి యగు.

ఇరులుకొను చూ. ఇరులు¹.

ఇరువంక చూ. ఇరు-.

ఇరువంద్రు చూ. ఇరు-.

ఇరువది చూ. ఇరు-.

ఇరువయి చూ. ఇరు-.

ఇరువలయ చూ. ఇరు-.

ఇరువలము చూ. ఇరు-.

ఇరువాగు చూ. ఇరు-.

ఇరువాడికైదుపు చూ. ఇరు-.

ఇరువాయ చూ. ఇరు-.

ఇరువాయం చూ. ఇరు-.

ఇరువాయికట్టు చూ. ఇరు-.

ఇరువాయివక్కి చూ. ఇరు-.

ఇరువాయపు చూ. ఇరు-.

ఇరువు రూ. ఇర, ఇరవు, ఇరుగు. చూ. ఇక్క. వి. 1. కోటు, స్థానం. యయా. 4.26; 2. పొరుగువాడు. చీమ. 5.89; 3. వక్క. నిర్లు. 2.20; 4. పొరుగిల్లు; 5. స్థిరం; 6. మగ్గంలో కోనెకు దండెకు మద్యరాగం; 7. ఆదారం.

క. ఇరవు, ఇరవు. ఉనికి, స్థితి, ఆదారం, పెద్దతి; కొడ. ఇర్. ఉండు; కు. ఇప్పుని. ఉండు, నివసించు; త. ఇరువు. ఆననం, పిరుదులు, నివాసం, స్థితి; ఇరుత్తు. కూర్చోబెట్టు; ఇరువు (ఇరులి), ఉండు, కూర్చొను; మ. ఇరిప్పు. స్థితి, నివాసం; ఇరిప్పిలు. నివాసం, స్థానం; కోట. ఇగ్. ఉండు; కొడ. ఉర్- (ఉ). కూర్చొను; కుజ. రీనద (లీనది). స్థితిగా ఉండు.

<మూ.ప్రా. *ఇర్- వసించు.

ఇరువుకొను అ.క్రి. నివసించు, ఉండు, స్థిరపడు. ఇరువు

కొండి వి. అచ్చుగుదులు తగిలించే ఇనపకొండి, కొక్కెం.

ఇరువుచెక్రం మగ్గంమీద అచ్చుగుదులు తగిలించే కొయ్య

కప్పి. ఇరువువడు అ.క్రి. స్థిరపడు. ఇరువుబొరువు చూ.చూ.

ఇరుగుపొరుగు. విజ. ఇంటికి రెండు వక్కలా ఉన్నఇళ్లు.

ఇరువుకొను చూ. ఇరువు.

ఇరువుకొండి చూ. ఇరువు.

ఇరువుచెక్రం చూ. ఇరువు.

ఇరువుడు రూ.చూ. ఇరుగుడు. వి. శింకపావృక్షం.

ఇరువువడు చూ. ఇరువు.

ఇరువుబొరువు చూ. ఇరువు.

ఇరువురు చూ. ఇరు-.

ఇరువున చూ. ఇరు-.

ఇరునై చూ. ఇరు-.

ఇరున చూ. ఇరు-.

ఇరునత చూ. ఇరు-.

ఇరునందెరుగతుండ చూ. ఇరు-.

ఇరుసాలు రూ.చూ. ఇర్సాలు. వి. గ్రామోద్యోగులు ప్రభుత్వానికి భూమిశిస్తు జనుకట్టడం.

ఇరుసాలుచేయు న.క్రి. ప్రభుత్వానికి భూమిశిస్తు జనుకట్టు.

ఇరుసాలుచేయు చూ. ఇరుసాలు.

ఇరును వి. 1. బండియొక్క అక్షం; 2. ఏకపు మాను కింది నడిమి అడ్డుకొయ్య; 3. భూమి అక్షం.

క. ఇరసు, ఇఱసు, ఇరమ, ఇరిమ, ఇర్పి, ఇర్పు. ఇరును; త. ఇరుమ. బండి అక్షం, పెదురు; ఋజుత్వం, నూతి; ఇరుత్తు. స్థిరపరచు, ఆదారమగు.

ఇరుసెవి చూ. ఇరు-.

ఇరుసేయి చూ. ఇరు-.

ఇరేపు చూ. ఇరపు, ఉరపు¹. వి. ఎదురుమూల, అయి మూల.

ఇర్కి రూ.చూ. ఇరికి. వి. నక్కేరు.

ఇర్కి రూ.చూ. ఇరికి.

ఇర్గడ చూ. ఇర్-.

ఇర్లిగ చూ. ఇర్-.

ఇర్పలము చూ. ఇర్-.

ఇర్ల రూ.చూ. ఇల్లియ. వి. వక్క.

ఇర్లింక చూ. ఇలికి. వి. మగలేడి.

ఇర్లింకచూపులు వి. లేడిచూపులవంటి చిత్తరిచూపులు. కవిక. 3.248.

ఇర్లింకచూపులు చూ. ఇర్లింక.

ఇర్లింపు రూ.చూ. ఇలియించు. న.క్రి. తాడు మొ. వాటితో చిగించికట్టు.

ఇర్లగొంగ చూ. ఇర్లు.

ఇర్లవేటకాడు చూ. ఇర్లు.

ఇర్లు రూ.చూ. ఇరులు. వి. చీకటి. వసు. 6.4.

ఇర్లగొంగ రూ.చూ. ఇరులగొంగ. వి. నూరుడు. అచ్చు.

రా. 5.19. ఇర్లవేటకాడు వి. నూరుడు. అచ్చు.రా.2.42.

ఇర్లగొను అ.క్రి. చీకటివడు. కు.నం. 3.261. <ఇర్లు + కొను..

ఇథ్థగోమ చూ. ఇథ్థ.

ఇర్వది చూ. ఇర్-.

ఇర్వదేమ చూ. ఇర్-.

ఇర్వరు చూ. ఇర్-.

ఇర్పాలు చూ. ఇరసాలు, ఇరుసాలు. వి. ననూలైన కూమి శిస్తును గ్రామోద్యోగులు ప్రభుత్వానికి ఇమకట్టడం.

హిం. ఉ. అర. ఇరసాల్. పంపటం; మదా. ఇర్పాల;

క. ఇరసాలు. ప్రభుత్వ కోశాగారంలో డబ్బు కట్టడం; పో.చూ. రిసాలు, రిసాలె, అశ్వరశం; కు. ఇరసాలు, రిసాలు. డబ్బు చెల్లించటం, గ్రామాధికారులు కూమిశిస్తు ప్రభుత్వ కోశాగారంలో చెల్లించడం; త. ఇరుదాల్; మ. ఇరుసాల్, ఇరిసాల్.

<ఉ. ఇరసాల్.

ఇర్పాలువామా చూ.చూ. ఇర్పాల్నామా. వి. ప్రభుత్వానికి చెల్లించవలసిన శిస్తు మొత్తాలలెక్క. ఇర్పాల్నామా చూ. ఇరసాలునామా, ఇర్పాలునామా. వి. ప్రభుత్వానికి చెల్లించ వలసిన శిస్తు మొత్తాలపట్టి. ఉ. ఇర్పాల్నామా. శిస్తు మొత్తాలపట్టి; క. ఇరుదాల్నామా. <ఉ. ఇర్పాల్ నామా.

ఇర్పాలువామా చూ. ఇర్పాలు.

ఇర్పాల్నామా చూ. ఇర్పాలు.

ఇర్పాల్కెట్టు వి. ఆస్థలు తీర్చలేనివాడు, దివాలా తీసినవాడు; ఇం. Insolvent. అప్పు తీర్చలేనివాడు.

<ఇం. Insolvent.

ఇఠకటము చూ. ఇటుకు.

ఇఠకాటము చూ. ఇటుకు.

ఇఠి¹ చూ. ఇరి¹. (నమాసాల్లో మాత్రమే ప్రయుక్తం) చూ. ఇటుకు. విఠ. 1. దిగి, ఇరుకు, నందులేని. భార శల్య. 2.416; 2. నన్నము. అచలా. 2.58.

క. ఇఠి. నొక్కు, నొక్కుడు.

ఇఠిగొగిరి వి. దిగికొగిరి. భార. శల్య. 2.416.

<ఇఠి + కొగిరి. ఇఠిగొమ వి. నన్నునినదుము. అచలా. 2.58. <ఇఠి + కొను. ఇఠింపు చూ.చూ. ఇఠింపు. సం.క్రి. దిగించు. పద్య. 10.221.

ఇఠి² చూ. ఇట్టి. వి. మగజింక. భార. అది. 5.49.

పో.చూ.క. ఎరలె, ఎరలె. జింక, దుప్పి; త. ఇరలె. మగ జింక, ఒకరకం దుప్పి.

ఇహుళ: <ఇర్. నల్లనిది, నల్లజింక, కృష్ణసారం.

ఇఠికి వి. బాలక్రిడా విశేషం.

ఇఠికికొను చూ. ఇటుకు.

ఇఠికింపు చూ. ఇటుకు.

ఇఠిగొగిరి చూ. ఇఠి¹.

ఇఠిగొమ చూ. ఇఠి¹.

ఇఠింపు చూ. ఇఠి¹.

ఇఠియింపు చూ. ఇఠియ.

ఇఠియ చూ. ఇరియ. చూ. ఇటుకు. అ.క్రి. 1. దిగియ. శృం.నై. 4.78; 2. దట్టమగు. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 2.817;

3. నలుగు, ఒత్తిడివల్ల పగులు లేక అడగు; 4. నన్నముగు. సం.క్రి. తాకునట్లుచేయు, అంటనిట్లుచేయు. పి.శకు. 3.159.

క. ఇఠి. నొక్కు; కు. ఇరియని. గట్టిగా నొక్కు; కువి. ఈరి-ఇత్త. అడ్డకట్ట కట్టు.

ఇఠియింపు చూ. ఇఠింపు, ఇఠింపు. సం.క్రి. 1. దిగించి పట్టు. ఉ.హ. 1.161; 2. దిగించికట్టు. దశకు. 11.77; 3. దిగించు. కాశి. 4.32; 4. నశింపజేయు. ఉద్యుట. 3.289; ఇఠియగొగిరి వి. దిగికొగిరి. కవిక. 3.226. < ఇఠియ + కొగిరి.

ఇఠియగొగిరి చూ. ఇఠియ-.

ఇఠుకటము చూ. ఇటుకు.

ఇఠుకాటము చూ. ఇటుకు.

ఇటుకు చూ. ఇక్కు¹, ఇరుకు. సం.క్రి. 1. ఇముడ్చు. భార.అది. 2.69; 2. నొక్కిపట్టు, దిగియట్టు. కు. సం. 2.204, భార. కర్త. 2.80; అ.క్రి. 1. రెంటి నందున అదుముడు పడు. హరి. ఉ. 6.9; 2. అడగు, ఇముడు. అచ్చ. రా. 5.31; వి. 1. ఇరుకుచోటు. హరి. ఉ. 7.30; 2. మూల. హరి. ఉ. 7.36; 3. ఇబ్బంది. వేమన. 725; విఠ: 1. దిగి, గట్టి. కక. 1.95; 2. నందుచిటం, విఠంబం కానిది.

క. ఇటుకు, ఇఠుకు, ఇఠుంకు, ఇఠంకు, ఇరింకు, ఇఠంకు, ఇరుక్కు. అడగు, అడుచు, నొక్కు, దిగియట్టు, దిగించు, ఇరుకుచోటు, పొడ; కు. ఇరియని. నొక్కు; త. ఇటుకు. దిగియ, దృఢమగు; ఇఠుకుక్కు. దిగించు, దిగియగట్టు, దిగిగొట్టు, చిక్కలడు; ఇఠుకక్కుమ్. దిగువు; ఇఠుకల్. సంకోచం; మ. ఇఠుకక్కుమ్. దిగువు; ఇఠు కుక. దిగియ; ఇఠుకుక్కుక. గట్టిగాకట్టు, నొక్కిపట్టు; కోట. ఇర్త. దిగియ; ఇర్త. దిగియ, నొక్కు, క్రిక్కిరియ; కుఱ. యహవ. మెరిపెట్టు, నొక్కు; యవక. తానువు, మెరివేయు; కువి. ఇరిఇత్తలి. అడ్డుకట్టు; పో. చూ. కురు. ఎట్టో. ఒకచో చిక్కుకొను, దున్నులు మొ. దిగుకగు; చూల్తో. ఎట్టో. మూయు, చెరచెట్టు; ఎట్టోవా. అడ్డగడియ.

* < మూ. ద్రా. ఇఠి + ఉంకో.

ఇఠుకటము చూ. చూ. ఇఠుకటము. వి. 1. ఇరుకు చోటు; 2. ఇక్కుట్టు, చిక్కు, భార. ఇఠుకాటము చూ.చూ. ఇఠుకటము. వి. 1. ఇరుకుచోటు; 2. ఇక్కుట్టు, చిక్కు, భార. ఇఠికికొను చూ. ఇఠికికొను, ఇరుకుకొను, ఇరుక్కుకొను, ఇఠుకుకొను. అ. క్రి. 1. ఇరుకైన తావులో కూర్చొను; 2. అడగు; 3. చిక్కుకొను. ఇఠికింపు 'ఇటుకు' యొక్క ప్రేరణార్థకం. చూ. ఇరుకించు. సం. క్రి. ఇముడజేయు, ఇరుకజేయు. క. ఇఠికిను, ఇఠికిను, ఇఠికిను. నొక్కు, అడుచు. ఇఠుకటము చూ. ఇరకటము, ఇరుకటము, ఇరుకాటము, ఇఠుకటము, ఇఠుకాటము, ఇఠు కటము, ఇఠుకాటము. వి. 1. ఇరుకుచోటు. భార.విరా. 5.218; 2. మోనవుమాట. ద్వి. హరిశ్చ. హ. 1414; విఠ. ఇరుకైనది. భార. సా. 125. ఇఠు కాటము చూ. చూ. ఇఠుకటము. వి. ఇరుకుచోటు, విఠ. ఇరుకైనది. ఇఠుకొను చూ. చూ. ఇఠికికొను. అ.క్రి.

1. నిలుకడయగు; 2. పట్టుకొను. ఇటుకుడు చూ. ఇటు కటము. వి. దాదకం. పి. శకు. 3.162. ఇటుకువడు అ.శ్రీ. ఆరటపడు, సంతాపించు. ఇటుకుమెడ వి. పొట్టిమెడ, అంటుమెడ. ఇటుకుమాను వి. గొడ్డులోనికి రాకుండా మనుమలు నడవటానికి పీలుగా దారికి అడ్డంగా పాతిన వంగల గుంజ. ఇటుకువీధి వి. నన్నని వీధి, నందు.

ఇటుకుకొను చూ. ఇటుకు.

ఇటుకుడు చూ. ఇటుకు.

ఇటుకువడు చూ. ఇటుకు.

ఇటుకుమెడ చూ. ఇటుకు.

ఇటుకుమాను చూ. ఇటుకు.

ఇటుకువీధి చూ. ఇటుకు.

ఇటుకు రూ. ఇగ్గు. పో.చూ. విలుగు. అ.శ్రీ. పరాజయం పొందు.

పో. చూ. క. ఇరు. విరుగు, అలయ.

ఇటుము! వి. మూల, మరుగుదోటు. దాగ. 8.496.

క. ఇటుంబు. ఇరుకుదోటు, రారిన్యం, పారువ్యం;

పో.చూ. క. ఇటుంపు. పొడ, గుట్ట.

ఇటుము! రూ. ఇరగు. అ.శ్రీ. పొడియగు.

ఇటుముకొను అ.శ్రీ. మరుగువడు, మాయమగు. దా.రా. 5.1080.

ఇటుముకొను చూ. ఇటుము.

ఇట్టి రూ.చూ. ఇట్టి. వి. జింక. దార. ఆది. 5.49.

ఇట్టిగోజుము వి. కస్తూరి. మను. 4.14. ఇట్టిదాల్చుబావ వి. విప్లువు, వ్య. చంద్రునిబావ. < ఇట్టి + లాల్చు. బావ. ఇట్టిపోకు వి. మగ జింక. మను. 4.22.

ఇట్టిగోజుము చూ. ఇట్టి.

ఇట్టింకు చూ. ఇటుకు. వి. మిక్కిలి యింకుట.

క. ఇటుకు, ఇక్కు. నొక్కు, దిగించు; ఇజించు, ఇటుంకు. నొక్కబడినది.

< క. ఇటింకు.

ఇట్టింకు(జూపు) (-చూపు). వి. క్రిగండి చూపు. కవిక. 8.226. ఇట్టింకులింకు స.శ్రీ. భయపెట్టు. భీమ. 2.87. < ఇట్టింకులు + ఇంకు + ఇంచు. ఇట్టింకులింకు అ.శ్రీ. 1. కుంగబడు. భీమ. 2.77; 2. నశించు. భీమ. 3.66; 3. మిక్కిలి కుప్పించు, క్షీణించు. ఆము. 4.48; 4. వస్తుండు, ఉపవసించు. ఆము. 4.68; 5. భయపడు < ఇట్టింకులు + ఇంకు. ఇట్టింకులు (నమాసాల్లో మాత్రమే ప్రయుక్తం). వి. మిక్కిలి యింకుటలు. ఇట్టింకులుచేయు స.శ్రీ. అణచు. శృం.నై. 7.193.

ఇట్టింకు(జూపు) చూ. ఇట్టింకు.

ఇట్టింకులింకు చూ. ఇట్టింకు.

ఇట్టింకులింకు చూ. ఇట్టింకు.

ఇట్టింకులు చూ. ఇట్టింకు.

ఇట్టింకులుచేయు చూ. ఇట్టింకు.

ఇట్టిదాల్చుబావ చూ. ఇట్టి.

ఇట్టిపోకు చూ. ఇట్టి.

ఇట్టియ రూ. ఇర. వి. పార్వ్యం, వక్క.

పో. చూ. క. చిత్తి. వీరివక్క. ప్రదేశం, స్థానం, సరి హద్దు, రెక్క, ఈక; మ. చిఱకు, రెక్క, పొలును.

ఇట్టువి ఇదంకం. అం.దా. 46.51 (ఇది కేతన పరిభాష).

ఇటీ- రూ.చూ. ఇట్టు! నమాసాల్లో మాత్రమే వస్తుంది. వి. ఇట్టు.

ఇల్లిర్ద వి. దాసి. < ఇల్- + బర్ద. అర్థవివరి. ఇల్లిర్ద రూ.చూ. ఇలువడి. మంచినడక. పద్య. 9. ఇల్లిరున రూ. చూ. ఇలువరున. ఇందినంతు, ఇందివారిగా, ఇంది ఆదారం. ఇల్లిరువు రూ.చూ. ఇలువేలువు, పండి. చ. దీక్షా. 3. ప.

ఇలకరించు రూ.చూ. ఇలుకరించు. స.శ్రీ. వల్ల దిగించు.

ఇలకజు రూ. ఇల్కజు, ఈలకరచు, ఈలకజు, ఈల్కజు, అ.శ్రీ. దిగబట్టు. దా. రా. 5.702; అ.శ్రీ. మీది వండ్లు కింది వండ్లతో గడియ దిగించు. ఆము. 5.13.

క. ఇల్లి. గ్లానిచెందు, అలనటచెందు, ఓటమి చెందు, వెనుచూపు; ఇల్లిచ్చ. అలనట, గ్లాని, నిరాశ; ఇల్లికు. అలనటచెందు; మ. ఇల్లిచ్చల్. అలనట; కోట. ఎల్లిచ్చ- (ఎల్లి-), ఇల్లి. ఎగ్గొన.

ఇలకోడి రూ. ఈలకోడి. చూ. ఈల వరుగు. వి. కీచురాయి, చిమ్మట.

క. చిల్లవంటు, చిల్లయ్. చిమ్మట; చిల్లవంటు, చిల్లవీటు, చిల్లిటు, చిల్లి, చిల్లిజు. కీచురాయి; చిల్. గోల, చప్పుడు; చిలుకీటు. గోలపెట్టు; చిలయ్. ద్వనించు, ప్రతిధ్వనించు; మ. చిల. చప్పుడు; చిలిక్క. దిగ్గరగానవ్వు; చిలిక్క. గడవిడచేయు, కిచకిచమును; చిల్లవీటు, చిలిటు, చిటు. కీచురాయి; వర్తి. చిల్లిగి. కీచురాయి.

ఇల (చప్పుడు) + కోడి (కీటకాలను నూచించే ప్రత్యయం); పో.చూ. క. చువర్-కో-కోటి. కీచురాయి.

< చిల (< మూ. చా. *చిల్.) + కోడి.

ఇలటము చూ. ఇట్టు! రూ.చూ. ఇల్లటము. పండి.చ. పురా. 98.

ఇలతయ్యేను వి. అభ్యర్థన.

మ. ఇల్లతియ్యాన్, వివరి;

హిం. ఇల్లతియ్యాన్. నివేదన, అభ్యర్థన; ఉ. ఇల్లతి మాన్. స్రావ్యనచేయు; పార. అర. ఇల్లతియ్యాన్. అభ్యర్థన;

ఇలంత చూ. ఇల్లింద.

ఇలంతిరు వి. ఒక రకం ముళ్లకంప.

ఇలపావ వి. కత్తి మొనవరె కోనుగా ఉండే చేప కొమ్ము, ముంతించడానికి వాడే చేప కొమ్ము.

ఇల్లవ. ఒకరకం చేప; పాయ. ఖండం.

ఇలపీట వి. కత్తిపీట.

నం. ఈలి, ఈలి. ఆయుధ విశేషం; ప్రా. ఇలి. వస్త్రవిశేషం; పా. ఇలి. ఒకరకం కత్తి; హిం. ఈలి, ఈలి, ఇలి. చిన్నకత్తి.

< ప్రా. ఇలి + పీట.

ఇలవ చూ. ఎరివ. వి. రావిచెట్టువంటి ఒకరకం చెట్టు.

ఇలవరము రూ. ఇదవారం, ఇలారము, ఇలారు, ఇలువరము

ఇలువారము, ఇల్లారీ, ఇల్లారు. వి. 1. గడ్డితో చేయబడిన బుట్ట; 2. గుండ్రంగా వేసిన పశువుల కొట్టం; 3. ఒక చోటినుండి మరొక చోటికి తీసుకుపోవటానికి పీలయ్యే గుడిసె; 4. వలయాకారం; 5. పైరు రక్షణ కోసం చేసే చుట్టూ తడికలతో కట్టిన కంచె; 6. గుండ్రటి పెంకుకప్పు; 7. గరిసెల మీద, గుమ్మాలమీద పెట్టే గడ్డిమూత.

క. ఎఱికిల్, ఎఱికి. కప్పు. కప్పు కువయోగించే గడ్డి మొ.; త. ఇఱవారమ్, ఇఱవాణమ్. ఇంటి ముంజూరు; ఇఱపు. లోపలివైపు; వాలుగా ఉన్న కప్పు లోపలి భాగం, ముంజూరు; ఇఱై. వాలుగానున్న కప్పు లోపలి భాగం, ఇంటి ముంజూరు; వారమ్. కొండవాలు, లేదా చరియ; కొడ. ఎఱికి. ముంజూరు; మ. ఇఱ, ఇఱకాలి, ఇఱయట్టమ్. ఇంటిముంజూరు; ఇఱమ్ము. ముంజూరు; ఎక్కుటకు, దిగుటకు అలవికాని (కొండ మొ.) నిటానైవడోటు; ఇఱవారమ్. పంచపాళి; కొలా. రేప. కొండ యొక్క దిగువచరియ.

ఇలవేలుపు చూ. ఇలు¹.

ఇలవేల్పు చూ. ఇలు¹.

ఇలా¹ చూ. ఇ². క్రి. విఠ. ఈవిధంగా.

ఇలా² వి. ద్యాన, చింత. న. క్రి. ఒక పనిలో మనస్సును లగ్నం చేయు.

ఉ. ఎలలా. ఆశ్ర, శ్రద్ధ. ఆర. ఎలలా. శ్రద్ధ, ఆకాంక్ష.

< ఉ. ఎలలా.

ఇలాకా చూ. ఇలాకె, ఇలాఖా, ఇల్యాకీ. వి. 1. సంబంధం; 2. అధికారానికి లోబడి ఉండే ప్రదేశం; 3. స్వాధీనం; 4. ఉండుడుగత్తె; 5. ఆక్రమ సంబంధం; 6. పరాధీనత; 7. కాఖ.

నే. ఇలాక, ఇలాఖా, రాష్ట్రం. ప్రాంతం, జిల్లా, అధికారం, అధికారానికి లోగానున్న ప్రాంతం; ఇలాకా. దేశం; మ. రా. ఇలాఖా. హక్కు, కుటుంబం, రాష్ట్రం, పరగణా; హిం. ఉ. పార. ఇలాకా. బంధుత్వం, సంబంధం, జమిందారీ; అర. అలాక్, ఇలాకా;

క. ఇలాకై. హక్కు, సంబంధించిన, పట్టణానికి చేరువలో వున్న గ్రామం, అధికారానికి లోబడిన ప్రదేశం, స్వాధీనం, కాఖ, జిల్లా పరగణా; మ. ఇలాకె. కాఖ; త. ఇలాకా. జిల్లా, అధికారానికి లోబడిన ప్రాంతం, కాఖ.

< ఉ. ఇలాకా.

ఇలాకాచేయు ఆ.క్రి. స్నేహించేయు. ఇలాకాదాటలు వి. ఆక్రికులు. ఇలాకాపుచ్చుకొను న. క్రి. పరిగణించు, పూచీ తీసుకొను, బాధ్యత వహించు. ఇలాకావాండ్లు వి. ఆక్రికులు. ఇలాకావాళ్లు వి. ఆక్రికులు.

ఇలాకాచేయు చూ. ఇలాకా.

ఇలాకాదాటలు చూ. ఇలాకా.

ఇలాకాపుచ్చుకొను చూ. ఇలాకా.

ఇలాకావాండ్లు చూ. ఇలాకా.

ఇలాకావాళ్లు చూ. ఇలాకా.

ఇలాకీ చూ. చూ. ఇలాకీ. వి. ఇలాక్ దేశంనుండి కొనిరాబడ్డ వస్తువిశేషం; వస్తువిశేషమనే అర్థంలో ప్రకృత ప్రయోగం.

హంస. 5.356.

ఇలాకె చూ. చూ. ఇలాకా.

ఇలాఖా చూ. చూ. ఇలాకా.

ఇలాటి చూ. ఇ². విఠ. ఇటువంటి.

ఇలాతి చూ. చూ. విలాతి. వి. విదేశం.

ఇలాతికాయ వి. వేరు సెనగకాయ. బహుళ; ఇరర దేశాల నుండి కొని రాబడ్డది గనుక ఈ పేరు వ్యవహారంలో స్థిర పడి ఉంటుంది.

ఇలాతికాయ చూ. ఇలాతి.

ఇలాయ చూ. చూ. ఇలాయా. వి. చుట్టూ వస్తులు వేసే దివిటి.

ఇలాయి చూ. చూ. ఇలాయా. వి. ఒక రకం దివిటి. హంస.

3.23, రంగా. 3.145.

ఇలాయజలాయి వి. బాధ్యత లేకుండా సోమరిగా తిరుగు వాడు.

ఇలాయా చూ. ఇలాయ, ఇలాయి, విలాయి. వి. ఒకరకం దివిటి. రంగా. 3.145.

ఒ. హిం. ఉ. ఇలాహీ. పునీతం, దాతృత్వం; పార.

ఇలహీ. భగవత్సంబంధమైన.

< ఉ. ఇలాహీ.

ఇలాయాబుద్ధి వి. ఒక రకం దివిటి, దీపం బుద్ధి.

ఇలాయాబుద్ధి చూ. ఇలాయా.

ఇలారము చూ. చూ. ఇలవరము. గోడలులేని ఎత్తుడు గుడిసె.

ఇలారు చూ. చూ. ఇలవరము, గుడిసె.

ఇలారు వి. ఒక రకం దివిటి.

మరా. ఉ. ఆర. హీలాల్. దివిటి;

క. ఇలాల్, ఇలాలి. పర్వదినాల్లో ఉపయోగించే దివిటి; కుక. ఇలాల్, హీలాల్.

< ఉ. హీలాల్.

ఇలాసం వి. మేకులోని పదునైన అంచు.

ఇలాసము వి. లేదికి వేసుకోవటం.

ఇలి¹ వి. ఎంగిలి మెకుకు. శృం. నై. 7.52.

నం. ఇడా. ఆహారం; ఇరా. త్రాగదగిన ఆహార విశేషం; ఇలా, ఇలా; ప్రా. ఇలియా. పంచదార, అన్నముతో చేసిన ఆహార విశేషం;

క. ఇలై. ఆహారం.

< ప్రా. ఇలియా. అర్థవిపరి.

ఇలి² చూ. ఎలుక. వి. ఎలుక.

క. ఇలి, ఎలి. ఎలుక; కొడ. ఎలి; కుక. ఎలి, ఇలి; త. ఎలి. ఎలుక, పందికొక్కు; మ. ఎలి; కోట. ఎలు; కొడ. ఎల్వి; గోం. అల్లి; కొడ. ఎల్క; కుక. ఎల్డి; దువి. దండిహీరెలి. పందికొక్కు; పర్తి. ఎల్. ఎలుక; కొలా. ఎల్క; నాయకీ. ఎల్క; బ్రా. హల్.

< మూ. బ్రా. *ఎల్.

ఇలింద చూ. చూ. ఇల్లింద. వి. ఇండ్రవర్ణి (Diotpyroschlorylon).

ఇలిపాపాణము చూ. ఉల్లిపాపాణము. వి. ఎలుకలు పట్టే బోను;

< ఇలి. + నం. పాపాణ-. రాయి; విషం అని అర్థవిపరి.

ఇలివెండ చూ. చూ. ఇల్లింద. వి. ఇండ్రవర్ణి (a tree,

Diospyroschloxyton).

ఇలు! య.చూ. ఇల్లు! వి. 1. ఇల్లు. భార. ఆది. 6.180;
2. గృహకృత్యం. మను. 1.53, నిర్వ. రా. 9.52;
3. కుటుంబం.

ఇలవేలుపు య.చూ. ఇలువేలుపు. ఇలవేలుపు య.చూ.
ఇలువేలుపు. ఇలువూచి వి. ఇల్లు విడువనిది. ఇలుజట్టు వి.
(దయాన్ని పారదోలటానికి) ఇంటిచుట్టు తిరగటం. <ఇలు
+చుట్టు. ఇలుదొర వి. ఇంటి యజమాని. ఆం.దా. 2.176.
ఇలునింపడము వి. సూతన వధూవరుల గృహ ప్రవేశం.
ఇలునింపుట వి. సూతన వధూవరుల గృహ ప్రవేశం.
ఇలువట్టు పో.చూ. ఇంటిపట్టు. వి. 1. ఇంటి స్థలం. హరి.
ఉ. 1.36; 2. నివాస స్థలం. త. పట్టు. ఒకని ఆధీనంలో
ఉన్న స్థలం; అనేక గ్రామాలు గల కేళ భాగం. ఇలుపాడు
వి. నికేళనం. ఇలుతేడు వి. ఇంటి యజమాని. నీలా.
8.56. ఇలువడి య. ఇల్లడి. వి. 1. మంచి నడవడి.
భార. ఆను. 1.285, ఏక. 7.152; 2. కురిసక, మంచి
పంకంలో పుట్టటం. భార. కాంతి. 3.108; 3. పాతి
ప్రత్యం. భార. ఆను. 1.285; 4. ఆధిమానం. పో.చూ.
త. ఎట. నడవడి. ఇలువరుస య. ఇల్లరుస. వి.
1. ఇంటి పంకు. భార. ఆది. 6.264; 2. కుల మర్యాద.
భాగ. 9.382; 3. పాతిప్రత్యం, మంచి నడక, అధిమా
నం, పంకానుక్రమం. ఇలువీందు వి. అతిథి. బసవ. 1831.
ఇలువేలుపు య. ఇలవేలుపు, ఇలవేలుపు, ఇలువేలుపు,
ఇల్లెవేలుపు. వి. ఇంటి వేలుపు. కళా. 1.2. ఇలువేలుపు
య.చూ. ఇలువేలుపు. హరి. ఉ. 9.47.

-ఇలు! య.చూ. -ఇల్లు!. కొన్ని రాకువులపై చేరే అంతా
గమం. ఉదా.: రంజిలు, రాగిలు.

ఇలుకరించు ఇలుక్ + (5) + ఇంచు. య. ఇలకరించు. చూ.
ఇలకటచు. న.క్రి. ఇగిరించు, తెరచు. వరాహ. 10.30.

త. ఇలి. నవ్వు, అవహసించు, ఇగిరించు; మ. ఇలి.
కృతీకారంతో కూడిన ఇగిరింపు; ఇలిక్క. ఇగిరించు;
ఇలిప్ప. ఇగిరించటం.

<మూ.ద.ద్రా. ఇలక్.

ఇలుకు య. ఇల్లుకు. వి. బెణకు, తొలగు. అ.క్రి. బెణకు,
బహుళా. 3.29.

క. ఇలికు. నలగగొట్టు; ఇలుకు, ఉళుకు, ఉల్లు,
ఉలుకు, ఉలకు, ఉల్లు. బెణకు; పో.చూ. ఉలకు,
ఉలుకు, ఉల్లు, ఉల్లు. కంపించు, వణకు, గందరగోళ
పడు; కు. ఉళుకుని, ఉలుకుని, ఉల్లుని. బెణకు;
ఉలుకు. బెణకు; త. ఉళుక్కు. బెణకు, స్థానభ్రంశమగు,
పట్టుదవ్వు; వి. బెణకు; ఉల్లె. అవయవాల్లో నొప్పిపట్టు;
చుళుక్కు. బెణకు, కందరాలు పట్టుకవ్వు, వేళ్ల పట్టు
కవ్వు; చులి. భాదపడు, విరుగు, వగులు; మ.
ఉళుక్కుక. స్థాన భ్రంశమైన, పట్టుకప్పిన; చుళుక్కు;
కాద. తిక్ - (తిక్కి-). బెణకు.

<మూ.ద్రా. *చుల్-.

ఇలుకూచి చూ. ఇలు!.

ఇలుగు య.చూ. నీలుగు న.క్రి. నీలుగు, చచ్చు. భార.

శబ్ద. 1.51, దా.దా. 4.266.

ఇలుజట్టు చూ. ఇలు!.

ఇలుదొర చూ. ఇలు!.

ఇలునింపడము చూ. ఇలు!.

ఇలునింపుట చూ. ఇలు!.

ఇలువట్టు చూ. ఇలు!.

ఇలుపాడు చూ. ఇలు!.

ఇలుతేడు చూ. ఇలు!.

ఇలువడి చూ. ఇలు!.

ఇలువరము య.చూ. ఇలవరము. వేంక. పంచ. 4.416.

ఇలువరుస చూ. ఇలు!.

ఇలువారము చూ. ఇలవరము.

ఇలువీందు చూ. ఇలు!.

ఇలువేలుపు చూ. ఇలు!.

ఇలువేలుపు చూ. ఇలు!.

ఇల్లుఅను య.చూ. ఇలకటచు.

ఇల్లు య.చూ. ఇలుకు. అ.క్రి. బెణకు, తొలగు. వి. బెణకు,
తొలగడం. బహుళా. 3.29.

ఇల్లిర్ల చూ. ఇల్.

<ఇల్ (<ఇలు!)+లిర్ల. అర్థవివరి.

ఇల్లి అవ్య. వ్యతిరేకార్థకం, లేదు. పి.శకు. 1.50, చంద్ర. 2.29.

క. ఇల్లి. ప్రథమ పురుష వ్యతిరేకార్థక రూపం; ఇది
మూడు పురుషలయందు, రెండు లింగాల్లోను; రెండు
వచనాల్లోను, వాదబదులతోంది; లేదు; పో.చూ. ఇలి.
కేళపోవటం; ఇల్లా యొక్క సంక్షిప్త రూపం; ఇల్లి
యొక్క మామూలు సంక్షిప్త రూపం. ఇల్; కు. ఇల్లి.
లేదు; ప్రవేశించ లేదు; మ. ఇల్లి. ప్రవేశించదు,
అక్కడ లేదు; త. ఇల్లి. లేదు; మ. ఇల్లి.
ప్రవేశించదు, అక్కడ లేదు; గోం. హల్, హల్లె. లేదు,
కాదు; కుఇ. సిడ. లేదు; కువి. హల్లె; పర్తి. చిల.
లేనిది; పో.చూ.మాల్తో. చిలి. నిషేధించటం; కొండ.
సిలి. లేదు.

<క. ఇల్ల <మూ.ద.ద్రా. *ఇల్ <మూ.ద్రా. *చిల్.

ఇల్లిటకాడు చూ. ఇల్లు!.

ఇల్లిటపుటల్లుడు చూ. ఇల్లు!.

ఇల్లిటము చూ. ఇల్లు! య. ఇలటము, ఇల్లంట్టము, ఇల్లర
కము, ఇల్లిటికము, ఇల్లాటము. వి. అల్లుడు అత్తవారింట్లో
చేసే కాపురం. హర. 5.4, నిరంకు. 1.6.

త. ఇల్లిఅమ్. గృహజీవనం; పో.చూ. అబమ్. అన్ని
వర్గాలవారు ఆచరించవలసిన విధులు.

ఇల్లడ య. ఇల్లడము, ఇల్లెడ. 1. ఆడిగినవ్వుడు తిరిగి ఇచ్చే
పద్ధతిని ఇంకొకరిదగ్గర దాచిన దనాదికం. భార.నదా.
1.103, ఆశ్ర. 1.93, ఆము. 5.135; 2. అప్పగించ;
3. కాపురము; 4. ఎలుబడి.

క. అడ. కాకట్టు; అడవు; త. ఇల్లెడై. జాగ్రత్త
కోసం ఇంట్లో దాచియుంచిన వస్తువు, కాకట్టు; అడై.
కుదువపెట్టినది, దాచటానికంగీకరించినది.

ఇల్లడదనము వి. కుదువపెట్టిన సొమ్ము. మార్క. 2.118.

ఇల్లడమావిది వి. ఇల్లడగా ఉంచబడిన శ్రీ. వి.వ. 5.151. ఇల్లడయిదు స.శ్రీ. దాచియుంచు. భార.నవా. 27, ఆశ్ర. 1.93. ఇల్లడపెట్టు స.శ్రీ. కుదువయుంచు, భద్రంగా దాచి అడిగిన వెంటనే ఒప్పగించమని యిచ్చు. భార.విరా. 2.211, విశ్ర. 7.622. <ఇల్లడ+పెట్టు. ఇల్లడసొమ్ము వి. కుదువపెట్టిన సొమ్ము, దాచిన ఆస్తి. భార.ఆర. 4.294.

ఇల్లడధవము చూ. ఇల్లడ.
ఇల్లడమావిది చూ. ఇల్లడ.
ఇల్లడము రూ.చూ. ఇల్లడ.
ఇల్లడయిదు చూ. ఇల్లడ.
ఇల్లడపెట్టు చూ. ఇల్లడ.
ఇల్లడసొమ్ము చూ. ఇల్లడ.
ఇల్లంబ్రము చూ. ఇల్లు¹. రూ.చూ. ఇల్లటము.
ఇల్లంద చూ. ఇల్లింద. వి. ఇంద్రవర్తి.
ఇల్లము చూ. ఇరువలము. వి. రెండు వలాల బరువు.
ఇల్లరకము చూ. ఇల్లు¹. రూ.చూ. ఇల్లటము.
ఇల్లరి చూ. ఇల్లు¹.
ఇల్లరికము రూ. అల్లరికము. చూ. ఇల్లు¹. చూ. ఇల్లటము.
ఇల్లలికము చూ. ఇల్లు¹. రూ.చూ. ఇల్లటము.
ఇల్లవ రూ.చూ. ఇల్లము. వి. ఒకరకం చేప.
ఇల్లా వి. ఒక ఆట గెలుపు.

ఉ.అర. ఇల్ల. ప్రతిష్ఠ. శవకం.
ఇల్లాకు చూ. ఇల్లు¹.
ఇల్లాటము చూ. ఇల్లు¹. రూ.చూ. ఇల్లటము.
ఇల్లాటి రూ.చూ. ఈలాటి. చూ. ఇ².
ఇల్లాపె చూ. ఇల్లు¹.
ఇల్లామల్లి పో.చూ. ఇల్లు. వి. కొండెగాడు. పిఠనుడు, చాడి కోడు. హర. 7.125.

క. ఇల్లామల్లి. చాడి. వెన్నుపోటు, అల్లరిపిల్ల; క. ఇల్లాతతుమ్-పొల్లాతతుమ్. అనక్క ప్రచారం; మ. ఇల్లాతవాక్కుకల్. కల్లమాటలు.

<క. ఇల్లామల్లి.

ఇల్లామల్లికవము వి. వడరుదోతుకనం, కొండెగాని కనం. క. ఇల్లామల్లికన. ఇల్లామల్లిపద్ధలు వి. కొండెపూటలు.

ఇల్లామల్లికవము చూ. ఇల్లామల్లి.
ఇల్లామల్లిపద్ధలు చూ. ఇల్లామల్లి.
ఇల్లాయము చూ. ఇల్లు¹. వి. ఇంటివన్ను.

<ఇల్లు+నం. ఆయ..

ఇల్లాయి వి. ఒకరకం కలుపుమొక్క.
ఇల్లారీ చూ. ఇలవరము. వి. పెద్దమూత; గవాక్షి మూత కావచ్చు.
ఇల్లారు రూ.చూ. ఇలవరము. వి. 1. గవాక్షిని మూసే గంప; 2. ఇంటిపైభాగంలో దాన్యం నిలవచేసుకోవటానికి రాతితో కట్టిన కొట్టు.
ఇల్లారికవము చూ. ఇల్లు¹.
ఇల్లారు చూ. ఇల్లు¹.

ఇల్లి పో.చూ. ఇల్లు. వి. నిరాహారం, ఉపవాసం. ఆం.దా. 2.175.

ఇల్లిగ్గులు పో.చూ. ఇగ్గు². వి. 1. తగ్గుదల. ఉ.పా. 5.166; 2. మిక్కిలి వెనుదీయటం.

క. ఇలంగు, దిగటం, కిందికి రావటం; ఇలయబిలు, ఇలయనూకిగు. కిందికి వడటం; ఇలకె, దిగటం; ఇలకు, ఇలుకు. కిందికి పోవటం; తు. ఇలి, ఇలి; క. ఇలంగు.

ఇగ్గు<కు. ఇళి(గు), *ఇలి(గు).

ప్రా.తె. *ఇలిగు+ప్రా.తె. *ఇగ్గు; ప్రా.తె. *ఇలిగు-, *ఇగ్గు లకు. కిందికొరగటం అని అర్థం.

ఇల్లింక రూ.చూ. ఇల్లింద. వి. పులిచేరుచెట్టుమాదిరి ఒకరకం చెట్టు; దనిలిపరుగులు దీని ఆకులు తింటాయి.

ఇల్లింద రూ. ఇలంత. ఇలింద, ఇలివెంద, ఇల్లింత, ఉలింద, ఉల్లింద, ఉల్లెందు. వి. ఇంద్రవర్తి.

ఇల్లిముక్కు వి. పగిలి నెత్తురుకారే ముక్కు.

పో.చూ. క. జిల్లి. చిన్న కంఠ. క. ఇల్లిముక్కు. ముక్కునుంచి నెత్తురు కారటం, చిల్లిముక్కు, ముక్కుకొన. చిల్లిముక్కుటై. ముక్కులోనుంచి నెత్తురు కారటం; మ. చిల్లి. కంఠ.

ఇల్లింపులు చూ. ఇల్లు¹.

ఇల్లిసే వి. చేప.

సం. ఇల్లిశ, ఇల్లిశ. ఒకరకం చేప; నే. హిల్ సా. ఒ. హిం. ఇల్లిశ, ఇల్లిశి. హిల్లా అనే చేప. అర. ఇలిహ్.

<సం. ఇల్లిశ..

ఇలు¹ రూ. ఇలు, ఇల్. వి. 1. ఇల్లు, వానస్థలం. భార.ఆది. 4.194. 2. ఇంటివని. విజ్ఞా.వ్యా. 80; 3. కుటుంబం, కులం, వంశం. కవిరా. 3.133; 4. రాశిచక్రంలో గడి; 5. రెక్కలలో బోటు, గడి; 6. పన్నె దండెలకు దిగించిన పల్లం మద్య వెలిది; 7. చదరంగపు గడి; 8. మంచము నేతలో గడి, అనుసోసిన నూలులో పైకి కిందికి వచ్చిన రెండు పోగుల మద్యగడి.

క.కు.గోం. ఇల్. ఇల్లు; కొడ. ఇల్-అల్లన. నంబంది. క. ఇల్. చోటు, ఇల్లు, కుటుంబం, నక్షత్ర సముదాయం; ఇల్లకం, ఇల్లమ్, ఇల్లిటమ్, ఇల్లు; మ. ఇల్, ఇల్లమ్. ఇల్లు; కొండ. ఇలు, ఇల్లు; కు. ఇదు; కవి. ఇల్లా, ఇల్ల. బ.వ. ; ఇల్లు; పర్షి. ఇల్ పొది, ఇంటి కప్ప; కొలా.నా. ఎల్ల. ఇల్లు.

<మూ.ప్రా. *ఇల్.

ఇలిటము వి. అల్లుడు అత్తవారింట్లోనే ఉండిచేసే కాపురం. వండి. చ. 2.98 పు. ఇల్లిటకాదు రూ.చూ. ఇల్లటము. వి. అత్తవారింట్లో వుండే అల్లుడు. ఇల్లిటపుటల్లుడు చూ. ఇల్లటము. వి. అత్తవారింట్లో వుండే అల్లుడు. విశ్ర. 7.161, కళా 4.60. ఇల్లిటము వి. అల్లుడు అత్తవారింట్లో చేసే కాపురం. ఇల్లింబ్రము రూ.చూ. ఇల్లటము. ఇల్లిరకము రూ. చూ. ఇల్లటము. ఇల్లిరి వి. ఇంటి వన్ను. ఆం.దా 2.192. ఇల్లిరికము రూ.చూ. ఇల్లటము. ఇల్లిలికము వి. ఇల్లటము. ఇల్లాకు వి. ఇంటి

పెరడు. ఇల్లటము వి. ఇల్లటము. ఇల్లాపె వి. 1. గృహ
యజమానురాలు. మల్లదూ. పై. 21; 2. దార్య. <ఇలు
+ ఆపె. ఇల్లాయము వి. ఇంటిపన్ను. ఇల్లాలితనము
ఇల్లాలు + ఇ-తనము. వి. పాతివ్రత్యం. అహల్యా. 3.39.
ఇల్లింపులు చూ. ఇలునింపడము, ఇలునింపుట. వి. నూతన
వదూవరుల గృహప్రవేశం. ఇల్లాలు రూ. ఇల్లుటాలు. వి.
1. గృహిణి. హర. 7.125; 2. శ్రీ; 3. పతివ్రత;
4. దార్య. ఇల్లు + ఆలు. త. ఇల్లాల్. దార్య. గృహ
యజమానురాలు. ఇల్లుటాలు రూ.చూ. ఇల్లాలు. వి. దార్య.
శ్రీ. నీలా. 1.71.

-ఇల్లొ? రూ. -ఇలు? ప్రత్య. కొన్ని రాకువులపై చేతే అంతా
గమం. ఉదా. రంజిల్లు, రాగిల్లు.

ఇల్లుటాలు చూ. ఇల్లు?.

ఇల్లెడ రూ.చూ. ఇల్లడ.

ఇల్లెము రూ. ఇల్లన. వి. ఒకరకం చేప. హంస. 4.187.

ఇల్వడి చూ. ఇల్-.

ఇల్వరున చూ. ఇల్-.

ఇల్వాకి రూ.చూ. ఇలాకా.

ఇల్వేలుపు చూ. ఇల్.

ఇవ రూ.చూ. ఇవము. వి. చరి, శైత్యం. కాశీ. 1.187.

ఇవక పో.చూ. ఇవము. వి. చరి, శైత్యం. ఆం. దా.
1.85.

నం. హిమక, చరి, తేమ, చెమ్మ, మంచు.

<నం. హిమక-.

ఇవతల (తల. పక్క) రూ.చూ. ఈతల. క్రి.విణ. 1. ఈవరి
కాలం. రాదా. 3.57; 2. ఈవరిఒడ్డు. ఆం.దా. 1.155;

3. ఈవరి ప్రదేశం.

ఇవతళించు చూ. ఇవము.

ఇవతాళించు చూ. ఇవము.

ఇవతాళింపు చూ. ఇవము.

ఇవపుగుబ్బరి చూ. ఇవము.

ఇవము రూ. ఇగము, ఇవ, ఈము. వి. 1. శైత్యం, చల్లదనం.
కాశీ. 1.137; 2. మంచు, నీలా. 3.45; విణ. చల్లనిది.
ఆం.దా. 1.80.

నం. ప్రి. పా. హిమ- చరి, మంచు;

క. హివ; త. మ. ఇనుమ,

<నం. హిమ-.

ఇవతళించు చూ. ఇవతాళించు. అ.క్రి. చల్లనగు, శీతలమగు.
కవిక. 3.222. ఇవతాళించు రూ.చూ. ఇవతళించు. అ.క్రి.
1. చల్లనగు. శృం.పై. 3.34, ప్రబోధ. 3.46; 2. గడ్డకట్టు.
హర. 4.14. ఇవతాళింపు చూ. ఇవతాళించు. వి. చల్ల
దనం, శైత్యం. ఆం.దా. 1.81. ఇవపుగుబ్బరి చూ. ఇవము.
వి. హిమాలయ పర్వతం. వేంక. పంచ. 2.27. ఇవముకొను
రూ. ఇవముకొను. అ.క్రి. 1. కొంకరలుపోవు, చరిచే దాద
వదు. కాశీ. 6.44, పాండు. 4.5; 2. తడియు. ఇవముకొను
(-కొను) రూ.చూ. ఇవముకొను. అ.క్రి. 1. తడియు.
కళా. 4.80, యయా. 1.116; 2. తేమచే నిండు. ఇవము
మేవరి వి. నూర్యుడు. అచ్చ. రా. 6.311 (వ్య. మంచును

రినేవారు). < ఇవము + మేవు + -అరి. ఇవమునూరు
వి. నూర్యుడు. వ్య. మంచుకు శత్రువు. అచ్చ. రా. 4.39.

ఇవముకొను చూ. ఇవము.

ఇవముగొను చూ. ఇవము.

ఇవముమేవరి చూ. ఇవము.

ఇవమునూరు చూ. ఇవము.

ఇవరమామిడి రూ.చూ. ఇవరుమామిడి. వి. తమాలవృక్షం.

ఇవరి రూ.చూ. ఈవరి. క్రి. విణ. 1. ఈవైపు. దార. ఆశ్వ.
1.63; 2. ఇటువిమ్మట. దార. ఆను. 2.110.

<ఈవరిను.

ఇవాయి వి. వికారపు చేష్టలు.

ఇవి ఏ.వ. ఇది; రూ. ఇవి. సర్వ. బ.వ. ఈ వస్తువులు.

క. ఇవు. ఈ వస్తువులు; కు. ఇంబు; చుంబు; త.

ఇవ్, ఇవై; మ. ఇవ; గోం. వర్తి. ఇవ్; కు. ఈవి;

కువి. ఈవతి; నా. ఇదవ్.

<మూ.ద్రా. *ఇవ్-.

ఇవిరించు చూ. ఇవురు?.

ఇవుకు పో.చూ. ఈకుకు. విణ. తడి, బురద, తేమ.

ఇవుర(బాటు) చూ. ఇవురు?.

ఇవురించు చూ. ఇవురు?.

ఇవురిపోవు చూ. ఇవురు?.

ఇవురు? రూ.చూ. చిగురు. వి. చిగురు, మొగ్గ, మొలక. ఆము.
5.111.

ఇవిరించు రూ.చూ. చిగిరించు. అ.క్రి. 1. చిగురించు;

2. ఎర్రనగు. ఇవురుచు? రూ.చూ. చిగురుచు. అ.క్రి.

చిగిరించు, అంకురించు, మొలకెత్తు. ఇవురు(బోడి (-పోడి)

(?) రూ. చూ. చిగురు(బోడి. వి. శ్రీ (వ్య.) చిగురువలె

మనోజ్ఞురాలు. కృ. శకు. 2.70. ఇవురొత్తు రూ.చూ. చిగు

రొత్తు. అ. క్రి. అంకురించు, పొడచూపు, వేంక. పంచ.

3.301. ఇవుర్పు? రూ.చూ. చిగురుచు. అ.క్రి. అంకురించు.

ఇవురు? రూ. చూ. ఇగురు? అ. క్రి. 1. ఎండు, వట్టు,

కుప్పించు. దార. దీప్య. 1.183, శల్య. 2.399; 2.

రీసమగు, సక్తమగు. దార. శాంతి. 6.117.

ఇవుర(బాటు) (-పాటు) అ.క్రి. ఇగిరిపోవు, ఇంకు. దార.

క్రోణ. 2.126. ఇవురించు రూ.చూ. ఇగిరించు? న.క్రి.

ఎండించు. ఇవురిపోవు అ. క్రి. ఆవిరియగు, ఎండిపోవు.

ఇవురుచు? రూ. చూ. ఇగురుచు? అ. క్రి. ఆవిరియగు.

ఇవురువంటకము రూ. చూ. ఇగురువంటకము. వి. అత్తెవరు

అన్నం. ఇవుర్పు? రూ.చూ. ఇగురుచు? అ.క్రి. ఆవిరియగు.

ఇవుర్వంటకము రూ.చూ. ఇగురు వంటకము. వి. అత్తెవరు

అన్నం.

ఇవురు? రూ.చూ. చిగురు. వి. పంటి చిగురు.

ఇవురుచు? చూ. ఇవురు?.

ఇవురుచు? చూ. ఇవురు?.

ఇవురు(బోడి) చూ. ఇవురు?.

ఇవురుమామిడి రూ. ఇవరమామిడి. వి. తమాల వృక్షం

(Xanthochymus).

ఇవురువంటకము చూ. ఇవురు?.

ఇవరోత్తు యా. ఇవరు¹.
 ఇవర్దు¹ యా. ఇవరు¹.
 ఇవర్దు² యా. ఇవరు².
 ఇవర్వంతుకము యా. ఇవరు².
 ఇవరు యా.చూ. ఈవల. క్రి. విణ. ఈ వక్క, ఈవైవ.
 ఇవరుచ యా.చూ. ఇగులుచు. అ.క్రి. (వల్ల) ఇగిరించు.
 ఇవర్చు యా.చూ. ఇగులుచు. అ.క్రి. (వల్ల) ఇగిరించు.
 ఇవ్వరు యా.చూ. ఈవల. క్రి. విణ. 1. ఈ వక్షం, ఈ వక్క.
 కాశీ. 1.109; 2. ఇటు, ఈవైవ. దశా. 2.101.
 ఇవ్వి యా.చూ. ఇవి. నర్వ. ఇ.వ. ఈ వస్తువులు.
 ఇవరం వి. అర్థం, పొట్టిగా ఉండే దానం.
 ఇవారా వి. సైగ. చాడ, సూచన.
 నే. 2. ఇసారా. గుర్తు; హిం. ఇశారా. గుప్తప్రేరణం.
 గుర్తు; గు. ఇషారత, ఇషార, ఇసారత, ఇసారో.
 గుర్తు, సంకేతం; మరా. ఇశారత్, ఇశారా; అర.
 పార. ఇషారహ్; ఉ. ఇశారహ్.
 < ఉ. ఇశారహ్.
 ఇమికరాళి యా.చూ. ఇమికరాసి. వి. కుంకుడు జాతిచెట్టు.
 ఇమిరాసి యా.చూ. ఇమికరాసి. వి. కుంకుడు జాతిచెట్టు.
 ఇమివంటి యా.చూ. ఇమివంటి. విణ. ఈరకమైన.
 ఇమ్మో యా.చూ. ఇమ్మో. వి. మరమేకు.
 ఇమ్మిహారువామా యా. చూ. ఇమ్మిహారువామా. వి. వ్రకటన
 పత్రం.
 ఇనక యా.చూ. ఇనుక. వి. ఇనక.
 ఇనకజల్లేడ వి. ఇనకజల్లింజే పనిముట్టు. ఇనకతర వి.
 ఇనకజేల, మట్టిలో ఇనుక పొరలు పొరలుగా గల జేల.
 ఇనకపార వి. ఇనకపరేకుకు బదులు పల్చని చెక్క దిగించ
 బడి ఇనక తవ్వడానికి ఉపయోగించే పార. ఇనకబెండ వి.
 ఇనకజేలలో పెరిగే కలుపుమొక్క. ఇనకరాయి వి. కాదు
 రాయి, కొంతరాయి, మున్నురాయి.
 ఇనకజల్లేడ యా. ఇనక.
 ఇనకతర యా. ఇనక.
 ఇనకదానరి యా. ఇనుకదానరి. వి. ఇనకచొంతిహార, ఒక రకం
 కూరాసు.
 ఇనకచొంతిహార యా. ఇనకదానరి. వి. శాక విశేషం.
 ఇనకపార యా. ఇనక.
 ఇనకబెండ యా. ఇనక.
 ఇనకరాయి యా. ఇనక.
 ఇనకరాసి వి. తగడచెట్టు (Stereospermum chelomoi-
 des).
 ఇనకారి యా. చూ. విషకారి. వి. మెట్ట పొలాల్లో పెరిగే ఒక
 రకం కలుపు మొక్క.
 ఇనగడ వి. వినుగు.
 < వినుగు + కడ.
 ఇనడిలు యా. ఈనడము. అ.క్రి. వినుగుచెందు. దా.రా. అర.
 2.6.
 ఇనవగలచెట్టు యా.చూ. ఇనవగలచెట్టు. వి. ఓషధి విశేషం.
 ఇనవగలచెట్టు యా. ఇనవగలచెట్టు. వి. ఓషధి విశేషం

(Plantago ovata, Psyllium).

హిం. ఇస్సగోల్; ఉ. పార. ఇస్సమోల్;
 క. ఇసబుగోలు, ఎసయుగోలు; దు. ఇసబకుల్;
 త. ఇవపోల్, ఇస్సముల్, ఇస్సోల్, ఇస్సముల్.

< ఉ. ఇస్సమోల్.

ఇనవరత్తిగి వి. నురుగుడు తీగ, తెల్ల పిప్పరి (Sympho-
 rema involucreatum).

ఇనర వి. వజ్రవలకువచ్చే ఒక రకం తిక్కరోగం; శరీరంమీద
 గుల్ల రేర్పడడం, పిచ్చిగా తిరగడం ఈ వ్యాధి లక్షణాలు.

< వినరు.

ఇనరు యా.చూ. ఇరస? వి. వద్రంగులు కొయ్యమీద నన్నని
 చెక్కడవ పనులు చెయడానికి వాడే పనిముట్టు.

ఇసి యా.చూ. ఇస్సి. అవ్య. జగుప్పా నిందాద్యర్థకం.

ఇసిరో యా.చూ. ఇస్సిరో. అవ్య. జగుప్పా నిందా
 ద్యర్థకం. దార. మా. 44.

ఇసిక యా.చూ. ఇనుక. వి. ఇనక.

ఇసికతెర వి. ఇనకతర. ఇసికరాయి వి. ఇనకరాయి.

ఇసికతెర యా. ఇసిక.

ఇసికరాయి యా. ఇసిక.

ఇసిసి వి. ఒకవిధమైన గట్టి, మామూలు గట్టికంటే తీవ్రమైనది.

క. ఇసబు. మణికట్టుమీద వచ్చే గట్టి.

ఇసింపందగ వి. ఉగాది.

హిం. ఇసవి, ఈసవి. 'ఈసాకు' సంబంధించినవాడు,

త్రైస్తవడు: ఈసవిసన. క్రిస్తు వట్టినప్పటి నుండి.

క్రి.శ. : గు. ఇసవి. జీననకు సంబంధించినది, త్రైస్తవడు,

క్రి.శ. : మ. రా. ఇసవి. త్రైస్తవడు. క్రిస్తుశకము :

క. ఇసవి, ఇసవి, ఇస్సి. త్రైస్తవడు, క్రిస్తుశకం.

ఇసిరికె వి. ఉసిరి చెట్టు.

ఇసిరె యా.చూ. ఇరస? వి. కొయ్యమీద నగిపివని చేయ

టానికి వాడే పనిముట్టు.

ఇసిరో యా. ఇసి.

ఇసిటింత విణ. 1. మనోహరం, పొబగైనది. కాశీ. 9.169;

2. చంచలం, తరళం. శృం.నై. 8.61, పి.శకు. 3.52.

పో.చూ. క. ఇసు. వినురు, నేయు; త. ఇవి. లాగు.

అకర్షించు.

ఇసిటింతలువాలు (-పాలు). అ.క్రి. చరించు, అదరు

విక్ర. 8.67, చార. 5.511.

ఇసిటింతలువాలు యా. ఇసిటింత.

ఇసి యా.చూ. ఇస్సి. అవ్య. జగుప్పా నిందాద్యర్థకం. దార.

కాంతి. 1.117.

ఇను¹ యా.చూ. ఇటు.

ఇను² వి. శిశువు, విద్యార్థి. రామా. 4.6.

సం. శిశు-. వనిబిడ్డ; ప్రా. నిసు. బాలకుడు.

నిస్స. (<సం. శిష్య-). విద్యార్థి.

<సం. శిశు-.

ఇనుక యా. ఇనక, ఇసిక, ఉసికె, ఉనుక. యా. ఇనుము. వి.

ఇనక, సికత. కు. సం. 5.516, బీమ. 5.149.

క. ఇసకు, ఉసిగ, ఉసుకు. ఇనక; కొలా. ఉసా; ;

గోం. ఉస్కా, ఉస్కా.

ఇనుకగరుములు వి. ఇనుక నేలలకూ లేగడి నేలలకూ మధ్యస్థంగా ఉండే నేలలు. ఇనుకతిన్నెయి చూ. ఇనుక తిన్నె, ఇనుకదిన్నెయి, ఇనుకదిన్నె. వి. ఇనుకదిబ్బ. సైకతం. ఇనుకతిన్నె చూ.చూ. ఇనుకతిన్నెయి. వి. ఇనుక దిబ్బ, సైకతం, రాదా. 1.40, పొందు. 2.158. ఇనుకదానరి చూ.చూ. ఇనుకదానరి. వి. గాక విశేషం. ఇనుకదానరికూర వి. ఇనుకదొంతికూర, గాకవిశేషం. పో.చూ. క. యిల్లి. <మడల్. ఇనుక; మ. అత్తి రిల్లచాల; పో.చూ. హిం. బాలూకాసాగ. <నం. చాలుకాక. సైకతకాకం, ఇనుకలో పెరిగే కూరాకు. ఇనుకదిన్నెయి (-తిన్నెయి); చూ.చూ. ఇనుకతిన్నెయి. వి. ఇనుకదిబ్బ, సైకతము. ఇనుకదిన్నె (-తిన్నె) చూ.చూ. ఇనుకతిన్నెయి. వి. ఇనుకదిబ్బ, సైకతము. ఇనుకదిబ్బ వి. ఇనుకదిబ్బ. ఇనుకదొందు చూ. ఇనుకదొందు. వి. మత్స్య విశేషం. సొరంగి, ఇది మూతితో ఇనుకను తొలిచి, అందులో వన్న పురుగులను పిరి తింటుంది. <ఇనుక+ *తొందు (*తొందు. సైకలాగు). ఇనుకదొంతికూర వి. గాక విశేషం. ఇనుకదొంతులు చూ. ఇనుకదొందు. వి. బ.వ. మంచినిటి చేపలు. ఇనుకదొందు చూ.చూ. ఇనుకదొందు. వి. మత్స్య విశేషం, సొరంగి. ఇనుకవర (-వర <వట్ట) చూ.చూ. ఇనుకవట్ట. వి. ఇనుకబీడు. ఇనుకవర్ర (-వర్ర <వట్ట) చూ.చూ. ఇనుకవట్ట. వి. ఇనుకబీడు. ఇనుకవట్ట చూ. ఇనుకవర, ఇనుకవర్ర. వి. ఇనుకబీడు. ఇనుకపాతర వి. హద్దులేనిది. వైజ. వి. ఇనుకవట్ట వి. మట్టగుడిసె జాతికి చెందిన తెల్లటి చిన్న మంచినిటి చేప. ఇనుకపుల కండము వి. మత్స్యందిక, కండ రక్కెర. ఇనుకబేలు వి. ఒకానొక తీగె. ఇనుకమ్రాసు వి. వృక్ష విశేషం, ఉరిబరి, వరుణం, నడి తీరాల్లో ఇనుక నేలల్లో పెరిగే చెట్టు (Ctataeva religiosa). ఇనుకరాజనములు వి. ఇనుక రేణుమల్లాంటి నన్నటి గింజలు గల రాన్య విశేషం. హంస. 4.128. ఇనుకరాయి చూ. ఇనుకరాయి. వి. కాదురాయి, దొంతరాయి, ముద్దురాయి. ఇనుకరానీ చూ. ఇనుకరానీ, ఇదిరానీ. వి. కుంకుడు జాతి చెట్టు (Erioglossum rubiginosa).

ఇనుకగరుములు చూ. ఇనుక.
ఇనుకతిన్నెయి చూ. ఇనుక.
ఇనుకతిన్నె చూ. ఇనుక.
ఇనుకదానరి చూ. ఇనుక.
ఇనుకదానరికూర చూ. ఇనుక.
ఇనుకదిన్నెయి చూ. ఇనుక.
ఇనుకదిన్నె చూ. ఇనుక.
ఇనుకదిబ్బ చూ. ఇనుక.
ఇనుకదొందు చూ. ఇనుక.
ఇనుకదొంతికూర చూ. ఇనుక.
ఇనుకదొంతులు చూ. ఇనుక.
ఇనుకదొందు చూ. ఇనుక.
ఇనుకవర చూ. ఇనుక.

ఇనుకవర్ర చూ. ఇనుక.
ఇనుకవట్ట చూ. ఇనుక.
ఇనుకపాతర చూ. ఇనుక.
ఇనుకవట్ట చూ. ఇనుక.
ఇనుకపులకండము చూ. ఇనుక.
ఇనుకబేలు చూ. ఇనుక.
ఇనుకమ్రాసు చూ. ఇనుక.
ఇనుకరాజనములు చూ. ఇనుక.
ఇనుకరాయి చూ. ఇనుక.
ఇనుకరానీ చూ. ఇనుక.
ఇనుకొల్లు అ.క్రి. కుక్కను ఉసికొల్లు, కరవటానిక పురికొల్లు.
ఇనుమంత చూ. ఇనుము.
ఇనుమంతలు చూ. ఇనుము.

ఇనుము పో.చూ. ఇనుక. చూ. ఇనుము. వి. 1. ఇనుక. భార. నదా. 2.801; 2. పొడి. ఉ.హ. 8.7.

క. ఉసుపు, ఉసుబు, ఉసుపు,

ఇనుమంత ఇనుము+అంత. విజ. చాలా కొద్ది, మిక్కిలి కొంచెం. ఆము. 4.60. ఇనుమంతలు ఇనుము+అంతలు. విజ. కొద్ది కొద్ది. వి. భార. విరా. 5.35.

ఇనురు¹ చూ.చూ. వినురు. వి. 1. పొడవు; 2. వైరాల్యం; 3. చుట్టు, వెడ; 4. ఎక్కువ.

ఇనుర్రాయి వి. దిమ్మరాయి.

ఇనురు² చూ. వినురు. న.క్రి. తిప్ప, వినురేయ.

ఇనురు³ చూ. ఇళరా. వి. 1. అడ్డం; 2. పొద్దిగా ఉండే భాగం.

ఇనురుగడి వి. అడ్డగడియ.

ఇనురుగడి చూ. ఇనురు³.

ఇనుర్రాయి చూ. ఇనురు¹.

ఇనులు పో.చూ. ఇనుక. విజ. అణువ, నూక్షం, రేణువ; వి. ఇనుక నేల.

ఇనుళ్ల చూ. ఈనలు, ఈనులు, ఈనుళ్లు, ఉసిళ్లు, ఉనుళ్లు, ఉసిళ్లు, వి. బ.వ. రెక్కచెదలు.

క. ఈవల్. రెక్కలుగల చెదపురుగు; క. ఈవల్, ఈయల్; మ. ఈచ్చ. ఈగ.

<మూ.ద.ద్రా. *ఈచల్

ఇనువంటి చూ.చూ. ఇటువంటి.

ఇస్కోలుమళ వి. మరమేడు.

ఇం. Screw;

క. మొళి. మేకు.

<ఇం. Screw+మళ (<క. మొళి).

ఇస్కూ చూ. ఇమ్కూ. వి. మరమేడు.

కు. ఇస్కూరు. మరమేడు; క. స్కూర్-అణి, స్కూరు-వ్-అణి;

ఇం. Screw;

<ఇం. Screw. అజాదిత్వం.

ఇన్దిఫా చూ.చూ. ఇన్దిఫ. వి. రాతీనామా ఇవ్వటం, కొలువు విడిచిపెట్టటం.

ఇన్దిమిరారి చూ.చూ. ఇన్దిమిరారు.

ఇన్డిమిరారిపట్టా వి. కాశ్యకకర నిర్ణయపద్ధతి పై ఇచ్చిన పట్టా.

ఇన్డిమిరారిపట్టా చూ. ఇన్డిమిరారి.

ఇన్డిమిరారి చూ. ఇన్డిమిరారి. వి. 1. అవిచ్చిన్నత; 2. కాశ్యకకర నిర్ణయం; 3. కాశ్యకకర నిర్ణయపద్ధతిపై ఇచ్చిన పట్టా.

హిం. ఇన్డారా; ఉ. పార. అర. ఇన్డారా;
క. ఇన్డిమిరారి, ఇన్డిమిరారి.

< ఉ. ఇన్డిమిరారి.

ఇన్డియారువామా చూ. చూ. ఇన్డిహారువామా. వి. ప్రకటన పత్రం.

ఇన్డిరి చూ. ఇన్డిరి, ఇన్డిరి. వి. చిన్న ఇన్డియారువామా నిష్పలుచేసి ఆ పెట్టెలో దుడ్డి బట్టలను నునుపు చెయ్యటం. తెలుగునాడు. 11.

నే. ఇన్డిరి. ఇన్డిరి; మరా. ఇన్డిరి; హిం. ఇన్డిరి, ఇన్డిరి, ఇన్డిరి; ఉ. ఇన్డిరి;

క. ఇన్డిరి, ఇన్డిరి; కు. ఇన్డిరి; క. ఇన్డిరి; మ. ఇన్డిరి.

< ఉ. ఇన్డిరి.

ఇన్డిరిపెట్టె వి. బట్టలు సాఫెచెయ్యటాని కువయోగించే పెట్టె. క. ఇన్డిరిపెట్టె; క. ఇన్డిరిపెట్టె. ఇన్డిరిమడత వి. ఇన్డిరిపెట్టె మడత.

ఇన్డిరిపెట్టె చూ. ఇన్డిరి.

ఇన్డిరిమడత చూ. ఇన్డిరి.

ఇన్డిరి చూ. చూ. ఇన్డిరి. వి. ఇన్డిరి చెయ్యటం.

ఇన్డిహారు వి. ప్రకటన, ప్రకటన పత్రం.

నే. ఇన్డిహారు, ఇన్డిహారు. విజ్ఞానన, ప్రకటన, ప్రకటన పత్రం; బెం. పార. ఇన్డిహారు; ఒ. అర. ఇన్డిహారు; హిం. ఇన్డిహారు; ఉ. ఇన్డిహారు, ఇన్డిహారు;

క. ఇన్డిహారు, ఇన్డిహారు-నామ. రివికహారుకమైన ప్రకటన; కు. ఇన్డియారి-హారు. విన్యత ప్రకటన; క. ఇన్డియారు. ప్రకటన.

< ఉ. ఇన్డిహారు.

ఇన్డిహారువామా చూ. ఇన్డిహారువామా, ఇన్డియారు నామా. వి. రివికహారుకమైన ప్రకటన. ఉ. హిం. ఇన్డిహారు నామ.

< ఉ. ఇన్డిహారు నామ.

ఇన్డిహారువామా చూ. ఇన్డిహారు.

ఇన్డిహారు చూ. ఇన్డిహారు. వి. 1. రాజీనామా ఇవ్వటం; 2. కొలువు విడిచిపెట్టటం.

ఒ. ఇన్డిహారు. రాజీనామా; హిం. ఉ. ఇన్డిహారు; మ. ఇన్డిహారు; అర. ఇన్డిహారు. క్షమాపణ. < ఉ. ఇన్డిహారు.

ఇన్డిలా వి. విజయం.

ఉ. పార. అర. ఇన్డిలా. విజయం.

ఇన్డివా చూ. ఇన్డివా, ఇన్డివా. వి. ఆన్డి, కూన్డి.

మరా. ఇన్డివా. సాగుదాములపై అంతంకకూ పెరిగే

శిస్తు లేక కొలు; కక్కువ శిస్తులైన ఒప్పందం; ఉ. ఇన్డివా, ఇన్డివా. సామ్యం; అర. ఇన్డివా. నమానం;

హిం. చూ. ర. ఇన్డివా. సాగుదాములపై క్రమంగా పెరిగే శిస్తు.

< ఉ. ఇన్డివా.

ఇన్డివా చూ. చూ. ఇన్డివా. వి. ఆన్డి, కూన్డి.

ఇన్డివాకొలు వి. ఒక పరిమిత చాలానికి చెందిన కూమి కొలు.

ఇన్డివాకొలు చూ. ఇన్డివా.

ఇన్డివా చూ. చూ. ఇన్డివా. వి. ఆన్డి, కూన్డి.

ఇన్డియము వి. వికలం.

నం. విన్యార-. వ్యాప్తి, వైకల్యం, ఆదికల్యం; అయామ. వ్యాప్తి, వైర్వ్యం; ప్రా. విన్యారణ. విన్యారణ; అయామ. వెడల్పు.

< నం. విన్యార-.

ఇన్డి చూ. చూ. ఇన్డిరి. వి. గుడ్డల్ని సాఫె చెయ్యటం.

ఇన్డిటాటలు చూ. ఇన్డిటా.

ఇన్డిటాట చూ. ఇన్డిటా.

ఇన్డిటా వి. 1. పేకముక్కల్లో ఒకరకం; 2. పేక.

క. ఇన్డిటాట. పేకాట; కు. ఇన్డిటా, ఇన్డిటా;

క. ఇన్డిటా. పేకముక్కల్లో ఒకరకం.

ఇం. Spade. పేకముక్కల్లో ఒకరకం.

< ఇం. Spade. అజాదికల్యం.

ఇన్డిటాటలు వి. పేకముక్కల్లో ఒకరకం. ఇన్డిటాట వి. పేకాట. ఇన్డిటాకాకాటా వి. పేకముక్కల్లో ఒకరకం కాకాటా.

ఇన్డిటాకాకాటా చూ. ఇన్డిటా.

ఇన్డివార్ వి. ప్రభుత్వ పత్రాల్లో వరుస క్రమంలో చేసిన వ్యక్తుల పేర్ల ఆరోపం.

ఇన్డి చూ. చూ. ఇన్డిము. వి. ఇన్డి. మల్లం. 8.140.

ఇన్డివా వి. అనుకూలం, మంచి.

హిం. ఉ. ఇన్డివాన్, ఎన్డివాన్. మంచి, ఉపకారం; పార. అర. ఇన్డివాన్. మంచి, ఉపకారం.

< ఉ. ఇన్డివాన్.

ఇన్డివా వి. మహమ్మదీయ మతం.

హిం. ఉ. పార. అర. ఇన్డివా; మరా. ఇన్డివా. మహమ్మదీయమతం;

క. క.మ. ఇన్డివా. మహమ్మదీయ మతం.

< ఉ. ఇన్డివా.

ఇన్డి చూ. చూ. ఇన్డి. అవ్య. జగుప్సా నిందాద్యర్థకం.

ఇన్డిరో చూ. ఇన్డిరో. అవ్య. జగుప్సా నిందాద్యర్థకం. దార. శల్య. 2.58, మార్క. 1.182. ఇన్డిస్సి ఇన్డి+ ఇన్డి. అవ్య జగుప్సా నిందాద్యర్థకం. ప్రబోధ. 2.14.

క. ఇన్డిస్సి, ఇన్డి, ఇన్డి. జగుప్సా నిందాద్యర్థకం. ఇన్డిస్సియగు ఇన్డి+ ఇన్డి+ అగు. అ.క్రి. అనవ్యమగు, రోక అగు. ప్రబోధ. 2.14. ఇన్డిస్సిరో అవ్య. జగుప్సా నిందాద్యర్థకం. విప్ర. 5.35.

ఇన్డిరో చూ. ఇన్డి.

ఇన్డిస్సి చూ. ఇన్డి.

ఇన్డిస్సియగు చూ. ఇన్డి.

ఇస్పిస్పిర్ చూ. ఇస్పి.

ఇస్పి ద్వన్యను. చూ. ఇసి, ఇసి, ఇస్పి, ఇస్సు, అవ్య.

జగుప్పా నిందాద్యర్థకం. భార. ఆర. 2.140.

క. ఇసి, ఇస్పి, జగుప్పా నిందాద్యర్థకం; కు. ఇస్పి, ఇస్సుప్పు; క. ఇచి- నొచ్చు, లాగు, సంకోచించు, విడిపోవు; ఇచిప్పు. పురిటి నొప్పులు.

ఇస్సు చూ. చూ. ఇస్పి. అవ్య. మార్గాయాన సూచకం.

ఇహ చూ. ఇర. క్రి.వి. 1. ఇంతకంటె; 2. ఇటుపిమ్మట.

ఇహి చూ. చూ. ఇహి.

ఇహిహి చూ. చూ. ఇహిహి.

ఇహిహి చూ. ఇహిహి, ఈహి. అవ్య. పరిహాస సూచక ద్వన్యను కరణం. రామా. 5.148.

ఇహి చూ. ఇహి. అవ్య. పరిహాససూచక ద్వన్యనుకరణం. చెన్నవనవ. 4.216.

ఈ వి. వర్ణమాలలో నాలుగోవర్ణం. తాలవ్యమై సంవృతమైన నికోఢ్య దీర్ఘస్వరం; కువిలో తప్ప అన్ని ద్రావిడ భాషల్లోనూ ఉంది.

<మూ.ద్రా. *ఈ.

ఈ చూ. ఇ-³. వి. 1. సమీపవస్తు నిర్దేశక నర్వనామం. భార. విరా. 2.78 ; 2. గడచినది. ఉదా. : ఈ రాత్రి.

క.కొడ.కు.ను.కు.కు.వి.వర్ణి.నా.ఓల్లా.కురు.మార్తో. ఈ; క. ఇ (హల్లులముందు); ఇచి- (అచ్చులముందు); కోట. ఇ (హల్లులముందు); ఈ (అచ్చులముందు); కొ. ఇ; కోం. ఇద; కొలా. ఇ, ఈ; ద్రా. దా.

<మూ.ద్రా. *ఈ.

ఈకర చూ. ఇక్కడ, ఈడ. క్రి.వి. ఈచోట, ఇటు. క. ఈకడె. ఇటు; కు. ఈకడె. ఈకరటి క్రి.వి. ఈ విధంగా. కే.ప్రా. కరణ. సామ్యం. పోలిక. ఈకై నర్వ. ఈమె; క. ఈకె. ఈడ! చూ. చూ. ఈకడ. క్రి.వి. ఇక్కడ. యయా. 3.151, దళ. 1.176; కు. ఇదె, ఈడె. ఇక్కడ; పో.చూ. మ. ఇచిటమి, ఇచిలి, ఈడ. ఈడబోవు చూ. చూ. ఈడబోవు. ఈడబోవు ఈడన్ + పోవు. చూ. ఈడబోవు. అ.క్రి. వెనుదీయు, వెనుకకుపోవు, భార.అది. 1.69, విరా. 5.148, కాంతి. 5.548. ఈరాడ ఈడ + అడ. క్రి.వి. ఇక్కడా అక్కడా. రం.రా. అయో. 121 పు. 12 పం. ఈతగాడు (-కాడు) చూ. ఇతగాడు, ఇతగాడు. నర్వ. ఇతడు. ఈతడు చూ. ఇతడు, ఇతను, ఈతను. నర్వ. వీడు. శృం. నై. 5.34. ఈతను చూ. చూ. ఈతడు. వి. ఇతడు. ఈతల చూ. ఇతల. వి. ఇటు తరువాత. క. 2.98, వి. ఇటుపక్క. కాళిందీ. 6.228. ఈతలాతల ఈతల + అతల. క్రి.వి. ఇదో అదో, కొంచెం ముందుగానీ వెనుకగానీ. ఈతలాతలగు ఈతల + అతల + అగు. అ.క్రి. 1. తలకిందగు, తారుమారగు. పరాహ. 11.55 ; 2. ఆలస్యమగు. ఈవె నర్వ. ఈమె. ఉ.రా. 8.88. ఈబిడ చూ. ఈబిడె, ఈవిడ, ఈవిడె. నర్వ. ఈమె. విజయ. 1.130. <ఈడిర (<దిర్ణ). ఈబిడె చూ. చూ. ఈబిడ. నర్వ. ఈమె.

ఈమె పో.చూ. ఈయమ. నర్వ. ఈస్త్రీ. ఉ.రా. 1.30. ఈయక నర్వ. ఈమె. ఈయది చూ. ఇయ్యది. నర్వ. ఇది. విక్ర. 1.151. <ఈ + అది. ఈయన చూ. ఇయ్యన. నర్వ. ఇతడు (గౌరవవాచకం). భార.భీష్మ. 2.252; వి. తర్త. యజమాని. ఈయన నర్వ. 1. ఈమె; 2. ఇతడు. ఈయమ చూ. చూ. ఈయమ్మ. నర్వ. ఈమె. హరి. ఉ. 3.206. ఈయమ్మ చూ. ఈయమ. నర్వ. ఈమె. ఈలా చూ. చూ. ఈలాగు. క్రి.వి. ఇట్లా, ఈవిధంగా. ఈలాగంటి చూ. ఈలాగు. వి. ఇటువంటి. ఈలాగు చూ. ఇలా, ఈలా. క్రి.వి. ఇట్లా, ఈవిధంగా. ఈలాగున క్రి.వి. ఈవిధంగా. ఈలాటి చూ. ఇలాటి, ఇట్లాటి. వి. ఇలాంటి. ఈలోగా క్రి.వి. ఈమధ్య. <ఈ + లోన్ + కాన్. ఈవంక వి. ఇటు. ఈవిడ చూ. చూ. ఈబిడ. నర్వ. ఈమె. ఈవిడె చూ. చూ. ఈబిడ ఈనేళ వి. ఈరోజు. ఈవైపు వి. ఇటు.

ఈ ఇచ్చు యొక్క నపదాంశం. చూ. ఇచ్చు, ఈయ- న.క్రి. ఇచ్చు, అనుమతించు, విద్యర్థకం. ఏ.వ. : పోనీ, కానీ.

<మూ.ద్రా. *నీ.

ఈ చూ. చూ. ఇయ్య (నమస్తంగానే ప్రయుక్తం). అవ్య. అంగీకార సూచకం.

ఈకొను చూ. చూ. ఇయ్యకొను. న.క్రి., అ.క్రి. అంగీకరించు. రాదా. 1.91. ఈకోలు చూ. చూ. ఇయ్యకోలు. వి. అంగీకారం. అం.రా. 1.104. ఈకోలుకాదు వి. అంగీకరింపబడనివాడు.

ఈ అవ్య. 1. కొన్ని శబ్దాలకు పంప్రస్థంలో మకుటర్థకంలో వచ్చే ప్రత్యయం అని వ్యాకరణం : అటమదీడు, కమ్మతీడు; 2. కొన్ని శబ్దాలకు స్పార్థంలో ప్రయుక్తం అని వ్యాకరణం : కల్లరీడు, మొక్కరీడు.

-ఈ అవ్య. సంప్రార్థంలో మధ్యమ పురుష 'ము,' 'దు' వర్ణ కాలకు విధానగా అనుప్రయుక్తం అని వ్యాకరణం : వినుమీ, వినుడి.

-ఈ అవ్య. ప్రశ్నించేటప్పుడు (కి మర్థమైన) 'ఏ' అనే శబ్దానికి అనుప్రయుక్తమైన విశేషార్థాన్ని బోధిస్తుంది : ఏడి, ఏరీ. భాగ. 8.590, ఆము. 6.55.

-ఈ¹ అవ్య. ఇవారాంత వదాలకు సంబుద్ధిలో విధామగా
అదేశం: హరి, హరీ; మఱి, మఱి.

ఈకడ చూ. ఈ².

ఈకరణి చూ. ఈ².

ఈకువ పో.చూ. ఈ.కు. వి. తడి, తేమ, అర్థక.

పో.చూ. క. ఈర (<నీర). చెమ్మ, తడి; కొడ.

నీరు, నీళ్లు; కు. నీరు; క. ఈర్. తడి, తేమ; ఈరమ్

(<పో.చూ. నీర); పో.చూ. మ. ఈరమ్. తడి; నీర్.

నీళ్లు, తడి; కా. ఈరమ్. తేమ; కోట. నీర్. నీళ్లు; పో.

చూ. కు. నీరు. రనం; పో.చూ. వర్షి. ఒ. నీర్. నీళ్లు;

కొలా.నా. ఈర్. బ్రా. దీర్. నీళ్లు, ప్రవాహం, రనం.

ఈకై¹ చూ. ఈ².

ఈకై² దూ.చూ. ఈ.క. వి. 1. పక్షిరెక్క, రెక్కలో బాగం;
2. ఈకకలం.

ఈకొమ చూ. ఈ-⁴.

ఈకొలు చూ. ఈ-⁴.

ఈకొలుకాడు చూ. ఈ-⁴.

ఈగడ వి. జాడ, వార్త. పరమ. 5.57, 58; ప్రదా. 4.3.
<ఈ+కడ. అర్థ వివరి.

ఈగడమే వి. అంబేదారుగా పనిచెయ్యటం.

ఈగి దూ. ఈ.వి. చూ. ఈ³. వి. ఇవ్యటం. బార.ఉద్యో.
3.168; క్యాగం, దానం. కు.నం. 3.163.

క. ఈకై. దానం. కల్పవృక్షం.

ఈగికాడు దూ. ఈవికాడు. వి. బాక. ఈగిజేయి వి.

దానంచేసే చెయ్యి, కుడిచెయ్యి. పను. 1.84. ఈగిమామ

దూ.చూ. ఈగిమాను. వి. కల్పవృక్షం. ఈగిమామ దూ.

ఈగిమాను, ఈవిమాను, ఈవిమాను. వి. కల్పవృక్షం.

నరన. 5.19, కువ.చ. 1.46.

ఈగికాడు చూ. ఈగి.

ఈగిజేయి చూ. ఈగి.

ఈగిమామ చూ. ఈగి.

ఈగిమామ చూ. ఈగి.

ఈగులకెంపు చూ. ఈగులు.

ఈగులు వి.వ. ఈగి. వి. బ.వ. క్యాగాలు, దానాలు.

ఈగులకెంపు దూ. ఈగులకెంపు. వి. చింతామణి, కోర్కెలు

తీర్చే దేవతా రత్నం. పాండు. 3.158.

ఈగె దూ.చూ. ఈ.గ. వి. ఈగ, మక్షికం.

ఈంగె దూ.చూ. ఈ.గ. వి. ఈగ.

ఈకే దూ. ఈకై², ఈకేయి, ఈకై; పో.చూ. ఈన. వి.

1. పక్షి రెక్కలో బాగం. బార. ఉద్యో. 3.298, బా.రా.

అర. 2.138; 2. పక్షి రెక్క. అం. బా. 2.99.

క. ఈ. రెక్క; (పో.చూ.) ఈర్. కాడిమట్ట, రెక్క;

ఈర్ కిలో, ఈర్ కుట్ట. బాణం చివర కట్టబడ్డ ఈక.

ఈకేయి దూ.చూ. ఈ.క. వి. పక్షి రెక్కలో బాగం. ప్రబంధ.
59.

ఈకు దూ.చూ. ఇంకు¹. అ.క్రి. ఇనికిపోవు.

ఈకై దూ. చూ. ఈ.క. వి. పక్షి రెక్కలో బాగం. వేమన.
2150.

ఈగ దూ. ఈగె, ఈంగె, ఈగె, ఈవ, ఈవె. వి. 1.
ఈగ, మక్షికం. పరాహ. 9.123; 2. కుపాకీ చివర గురి
చూడటానికి ఎర్పరచిన ఇనపమాన. రంగా. 3.34.

క. ఈచల్. రెక్క. చెదలు; కొడ. ఈవ. ఈగ; క.

ఈ. ఈగ; తేన్-ఈ. తేనెటీగ, వేడపురుగు; ఈచల్,

ఈయల్. రెక్కల పురుగులు. మ. ఈచ్చ. ఈగ; ఈ;

కోట. ఈవ; కొడ. ఈవ్య; పో.చూ. గోం. పుక్-ఈ.

తేనెటీగ. పో. చూ. కు. ఖ. పూక్-ఇ; పర్ణి. గడ. తిన్-ఇ;

కొలా. నీంగ. ఈగ; నీజ, నీజా, నీజాల్, నీంగా;

నా. నీంగ; కురు. తిన్ + ఈ. తేనెటీగ; నిఖా. కోరీగ;

మాల్. తేన్ + ఇ-; బ్రా. హీచ్.

< మూ.ద. బ్రా. *ఈ.

ఈగపులి వి. సారెపురుగు, వ్య. ఈగలపారిటి పులి.

అం. బా. 2.87. క. ఈచ్చలి. ఈగలను మింగే చిన్న

జాతి సారె పురుగు. ఈగయింగిలిహార వి. వడినాకు

(Mentha genus) క. ఈచల్పిర్ కిరై. < ఈగ+

ఎంగిలి కూర.

ఈగపులి చూ. ఈగ.

ఈగ యింగిలిహార చూ. ఈగ.

ఈగు¹ దూ.చూ. నీగు. న.క్రి. 1. పోగొట్టు, కొలగించు.

బార. అది. 2.84; 2. (అవ్య, పగ మొ.) తీర్పు. బార.

ఉద్యో. 2.129; 3. నశించు, క్షీణించు. హరి. 1.28;

4. దంగవడు, నష్టపడు, లోబడు; 5. అణగియుండు.

ఈగు² అ.క్రి. 1. చొచ్చు. ప్రవేశించు. పాండు. 1.150,

2. దాగు. ఉ.హ. 1.161; 3. వెనుదీయు. రం.రా.

యు. 358.

ఈగె దూ.చూ. ఈ.గ. వి. మక్షికం.

ఈచ¹ దూ. ఈన²; చూ. ఈచు. వి. 1. వంకర. ద్వి.హరికృ.

ఉ. 490; 2. కష్టపడం, వ్యర్థపడం. ప్రబంధ. 16.

వి. 1. కష్టించినది, ఎండినది, నన్నగిల్లినది; 2.

నిష్ఫలం, వ్యర్థం.

క. ఈచు, ఈచ్చు. నీరనస్థిరి, కష్టస్థిరి; ఈచు

వోగు, ఈచ్చువోగు. కష్టించు, ఎండు.

ఈచవడు ఈచ+పడు. అ.క్రి. నిస్సర్త్యమగు. పాండు.

2.204, 4.210. ఈచవోపు ఈచ+పోవు. అ.క్రి. 1.

కష్టించు, ఎండిపోవు, నిస్సర్త్యమగు. ఉ.హ. 2.122;

2. నిష్ఫలమగు. నీరి. నీ. 88. క. ఈచువోగు, ఈచ్చు

వోగు. నీరనమగు, ఎండు.

ఈచ² దూ.చూ. ఈ.చ. వి. జొన్నలోనగు వాని కంకికాడ,

ఉ.చ.

ఈచవడు చూ. ఈచ¹.

ఈచవోపు చూ. ఈచ¹.

ఈచు చూ. ఈ.కు. అ.క్రి. (పాడిపశువులు) వట్టిపోవు, ఎండి
పోవు.

ఈచుకపోవు అ.క్రి. చావుదూడను వేయు, చచ్చిన

దూడను ఈచు. <-క (<వోను. అత్తనేపడం) +

పోవు. ఈచుకొవిపోవు అ.క్రి. చావుదూడను వేయు, చచ్చిన

దూడను ఈచు.

ఈచుకపోవు చూ. ఈచు.

ఈచుకొనిపోవు చూ. ఈచు.

ఈజారా రూ. చూ. ఇజారా. వి. కొలు, గుర్ర.

ఈంచి రూ.చూ. ఇంచి. వి. అంగుళం.

ఈచ్ర రూ. ఈచ. చూ. ఈన. వి. తొన్న మొదలగువాని కంకితాద, ఈచ. ఆం. ధా. 2.236.

ఈచేటి రూ.చూ. ఇంచేటి. వి. తియ్యకంద. కాళ. 3.151.

ఈటార్చు చూ. ఈటు.

ఈటాటు చూ. ఈటు.

ఈటు విధ. నిరర్థకం, భూన్యం.

ఈ. ఈడు. పారవేయ; పో.చూ. ఈ. ఈటు. చెల్లా చెరారంతో కూడిన ఎరువు; ఈ. ఇల్లుపోవు. తగ్గిపోవు, పగిలిపోవు, శిథిలమగు, అంతమగు, లయించు, అంతం, చావు; మ. ఈజిక. బలహీనంగా పెరుగు; విలు. వినాశం.

< చూ. ద.ద్రా. *ఈజ్.

ఈటార్చు ఈటు+అర్చు. న.క్రి. తడిపోవునట్లుచేయు, బరచెట్టు. హర. 7.3. ఈటాటు ఈటు+అటు. అ.క్రి. నిర్ద్రవమగు, ఎందు. పి. శకు. 3.202. ఈటవోవు ఈటు+పోవు. అ.క్రి. 1. భూన్యమగు; 2. వ్యర్థమగు.

ఈటుబద్ద వి. రాట్నం తొమ్మగూడిలోనుంచి కదులు దిండు మీదికి అమర్చిన పుల్ల.

ఈటువోవు చూ. ఈటు.

ఈడ! రూ.చూ. ఈకడ.

ఈడ! రూ. ఈడె. వి. 1. ఒక రకం నారింజ, ఎర్ర కిత్తరి, పారేవరం. శ్రీరం. 2.268; 2. నారింజతాన (Citrus aurantium).

పో.చూ. నం. ఈలి, ఈలికా, ఈలి. ఒక రకం ఆయురం; మరా. ఈడ. నిమ్మ; ఇల్లా. కత్తి;

ఈ. ఈలె, ఇల్లె. నారింజ; పో.చూ. కిత్తిలె, దొడ్డిలె, పెర్రెలె మొ.; పో.చూ. ఈలిగె. కొడవరి.

బహుళ: < నం. ఈలి-; పండ్లలో తానలు (ఈలిగె) కొడవరి ఆకారంలో ఉంటాయి కాబట్టి కావచ్చు.

ఈడ! రూ. చూ. ఈక! వి. ఈకచెట్టు (Phoenix sylvestris).

ఈడకమాను రూ. ఈరికమాను. వి. పొలంలో మట్టి పెళ్లలు నలగటానికి లాగే పంగలమాను.

ఈడబోవు చూ. ఈడు.

ఈడ(బిడు) చూ. ఈడు.

ఈడ(బోక) చూ. ఈడు.

ఈడ(బోవు) చూ. ఈడు.

ఈడము రూ.చూ. ఈళము. వి. సింహళ ద్వీపం. రాజవా. 1.49, హంస. 1.112.

ఈడముపేట వి. సింహళ ద్వీపవాసులు నివసించే ప్రాంతం.

ఈడముపేట చూ. ఈడము.

ఈడవ వి. వేరుచేరు ప్రదేశాలలో ఉన్న ఒకే రూప్యాన్ని యొక్క సేద్యపు కమతం, భూమి.

ఈడవిడుచు చూ. ఈడు.

ఈడార చూ. ఈ.

ఈడారు చూ. ఈడు.

ఈడారు రూ.చూ. ఈళము. వి. సింహళ ద్వీపం.

ఈడి! వి. గుంటక కోలేప్పుడు వలుగుకు చుట్టుకున్న గడ్డి గాదం.

ఈడి! పో.చూ. ఈడిక! నమస్త వదాల్తో పూర్వార్థంగా ప్రయుక్తం. విజ. చిన్న.

ఈడిబండారు న.క్రి. నలగగొట్టు, నాళనంచేయు, చెడగొట్టు. ప్రభు. 2.295. ఈడిముంత రూ.చూ. ఈడు ముంత. వి. చిన్నముంత, పాలచెంబు. ఈడిలిక్కి రూ.చూ. ఈడిలిక్కి. వి. చిన్నకొడవరి.

ఈడిక! చూ. ఈడు. వి. 1. విత్తిన తర్వాత చాళ్ల చదును చేసే పనిముట్టు, గుంటక. ఆం.రా. 2.201; 2. గడ్డిబండి. ఆం.రా. 2.201.

< ఈడు+ఇక.

ఈడికమాను రూ. ఈరికమాను. వి. చాళ్ళు చదునుచేసే పంగల కొయ్య.

ఈడిక! రూ.చూ. ఈడిగ. వి. 1. (ఈండ్రజాతివాడు).

ఈడిక! చూ. ఈడు. వి. 1. ఈడ్వబడినట్లుగా పని కట్టం అని పింఛటం, బరువు; 2. సాగకపోవటం.

ఈడిక! పో.చూ. ఈడి-! వి. నన్నదనం. వల్లన.

ఈడికమాను చూ. ఈడిక!.

ఈడిలిక్కి రూ. ఈడిలిక్కి. వి. చిన్న కొడవరి.

ఈ. ఈలిగె. గడ్డికోయటానికి పనికివచ్చే సాదనం, వాయు గూరలు కోయటానికి పనికివచ్చే కత్తి.

నం. ఈలి. ఒకరకం ఆయురం.

<ఈ. ఈలిగె. (<నం. ఈలి)+తె. లిక్కి.

ఈడిగ రూ. ఈడిక! ఈడిగె, ఈండ్ర, ఈండ్రె, ఈండ్రెగ. వి. 1. కల్లుగీచే తెగ, గొండ్లజాతి. వేమన. 2.1639, సురా. 44.

ఈ. ఈడిగ. కల్లుగీచేవాడు; ఈడి. -కల్లు; ఈ. ఈడవన్. సింహళం నుండి వలనవచ్చి తిరునల్వేరి, తిరువాన్కూరు, మలబారులో స్థిరపడి, కల్లుగీచి జీవించే ఒక కులం. ద. హిం.కా. ఈలువన్; ఈబమ్. సింహళం, కల్లు, సారా; మ. ఈరవన్, ఈబవన్. సింహళం నుంచి వలనవస్తూ మనదేశానికి కొబ్బరి చెట్టు తెచ్చిన ఒక కులం.

చూ.ద్రా. *ఈజ్- (బయటికిలాగు). చాతురన్యం కావచ్చు.

ఈడిగవాడు రూ. ఈడిగవాడు. వి. కల్లుగీచేవాడు, గవండ్లవాడు.

ఈడిగవాడు చూ. ఈడిగ.

ఈడిగిలబడు చూ. ఈడిగిలు.

ఈడిగిల(బడు) చూ. ఈడిగిలు.

ఈడిగిలు రూ.చూ. ఈడిగిల్లు. అ.క్రి. ముందుకురానని కూల బడు, చదికిలబడు. ప్రభా. 3.145, సీమంతి. 3.176.

ఈడిగిలబడు రూ.చూ. ఈడిగిల(బడు). ఈడిగిల(బడు) ఈడిగిలన్+పడు. రూ. ఈడిగిలబడు, ఈడెలవడు. అ.క్రి. తయారుచే రానని చదికిలబడు. భా.రా. 3.2.147;

[ప్రధా. 5.28.

ఈదిగిల్లు య. ఈదిగిలు, ఈద్దిలు; చూ. ఈదు². అ.క్రి. ముందుకు రానని కూలబడు, చదికిలబడు.

ఈదిగె య.చూ. ఈదిగ. వి. కల్లుగిచేతగ, గొండ్లకూడి.

ఈదిగెవాడు య.చూ. ఈదిగవాడు. వి. కల్లుగిచేవాడు, గవండ్లవాడు.

ఈదిగెవాడు చూ. ఈదిగె.

ఈదిపించు చూ. ఈదు².

ఈదిబందాడు చూ. ఈది².

ఈదిముంత చూ. ఈది².

ఈదిలిక్కి చూ. ఈది².

ఈదు¹ విధ. 1. అనుగుణం, తగినది. దార. విరా. 1.51, ఉద్యో. 1.14; 2. నమానం, సాటి. దార. ఆను. 2.106; 3. శక్యం, కరం. శివ. సా. 9; వి. 1. వయస్సు. విక్ర. 1.116, నీలా. 1.52; 2. సామ్యం, ఉద్ది. దాగ. 10. పూ. 1351; 3. యోవనం, పెండ్లి వయస్సు. ఆం.దా. 2.117; 4. తాకట్టు, కుదువ. ఆం.దా. 2.229; 5. పెండ్లిండ్లతో రనయావంగా ఇచ్చే కానుక.

ఈ. ఈదు. కలయిక, వృద్ధి, బలం, సంపద, సాదనం, ఆధారం, అండ, యోగ్యత, ఆనురూప్యం, సామ్యం, నమానం, పరిహారం, కుదువ, హామీ; తు. ఈదు. యోగ్యత, నమానం, కుదువ, హామీ; త. ఈదు. బదులు, పరిహారం, యోగ్యత, నమానం, ఆనురూప్యం, స్థితి; బిట్టె. నమానత్వం; ఈండు. కలసివచ్చు; మ. ఈదు. స్థానం, స్త్రైర్యం, స్థిరస్థాయిత్వం, కుదువ, సమానం, అనురూపత.

<మూ.ద.ద్రా. *ఈత్-.

ఈదాడు న.క్రి. 1. ఎదిరించి, మాడ్చాను. రం.రా. 3.181; 2. సాటియగు. ఆము. 1.68. పో.చూ.క. ఉదాదు. పారవేయ, వెడబెట్టు, చెదరగొట్టు, విడిచిపెట్టు, వెల్లడి చేయు; ఈ. ఈదాటు. పోటివడు, కదలిపోవు <మూ.ద.ద్రా. ఈదు + ఆదు. ఈదుకోదాడు ఈదుకోదు + ఆదు; పో.చూ. వీరు కోదాడు, ఈదాడు. న.క్రి. ప్రతిఘటించు, మాడ్చాను. రం.రా. 2.99, మిటికా. 2.82. ఈదుకోదు విధ. నమానం, సాటి. పాండు. 1.46, దళా. 280. ఈదువడు య. ఈద్యడు. అ.క్రి. నమానమగు. సాటియగు. శ్రీరాధా. 2.46. ఈదు వలచు న.క్రి. పోల్చు, సాటిచేయు. ఈదుపాయము వి. యోవనం. ఆం.దా. 2.117. ఈదుపెట్టు న.క్రి. జోడించు, జతపరచు. ఈదుమాటు అ.క్రి. కలయెత్తు, వర్తిల్లు. ఈదు మీటు పో.చూ. ఈదేటు. అ.క్రి. వయసు వచ్చివుండు, యోవనం వచ్చివుండు. ఆం.దా. 3.94. ఈదుబోవు ఈదున్ + పోవు. అ.క్రి. బయలుదేరు; ఈదులెని. విధ. సాటిలేని. ఈదువచ్చు అ.క్రి. 1. సాటియగు, నమానమగు. కళా. 1.100; 2. వయసు వచ్చు, రజస్వలయగు, రజస్వల కానుండు. ఈదువాడు వి. నమానుడు. వరాహ. 6.33. ఈదుపేయ ఈదు + చేయు. న.క్రి. పోల్చు, సాటిచేయు. కవిక. 3.28. ఈడేర్చు ఈదు + ఏర్చు; య.చూ. ఈడే యు. న.క్రి. 1. నెరవేర్చు, నిర్దింపజేయు, కళా. 5.211; 2. రక్షించు. సారంగ. 3.185, వేంక. పంచ. 1.304,

ద్వి. పరమ. 3.175. ఈడేర్చుకొను అ.క్రి. కార్యనిర్దిశేయు, నెరవేర్చుకొను. రామా. 7.7. ఈడేటింపు 'ఈడేటు' ప్రేర దార్థకం. న.క్రి. నిర్దింపజేయు, అపనయించు. పి. శకు. 4.24. ఈడేటు (-ఎటు, పొందు, చేదు). అ.క్రి. 1. సాంత మగు, హర్తియగు. రం.రా. 1 పు. 14 పం. 8; 2. నిర్దింపు, వరాహ. 7.105, ఉ.రా. 2.28; 3. రన్యక తెండు, కృతార్థకెండు. ద్వి. పరమ. 3.175 పు. 11 పం; 4. నవలమగు. కళా. 2.64; 5. నెగ్గు, నిర్వహించు. 7.471; 6. వయసు వచ్చివుండు. యయా. 3.100; 7. వర్తిల్లు, పెరుగు. సారంగ. 3.102, మైరా. 2.142. ఈ. ఈడేటు. హర్తియగు, నిర్దింపు, వర్తిల్లు; త. ఈటెటు. ముక్తికెండు, రక్షింపబడు. ఈడేటుడు. య. ఈడేర్చు; న.క్రి. 1. ప్రోచు, రక్షించు. వేంక. పంచ. 1.304; 2. నిర్దింపజేయు. ఈడ్యడు ఈదు¹ + పడు. య.చూ. ఈదు పడు. అ.క్రి. నమానమగు, నరిపడు. ఆము. 1.68.

ఈదు² చూ. ఈదు. అ.క్రి. పోవు, జారు. దార. అశ్వ. 1.228. న.క్రి. 1. లాగు, పిరుకు. దాగ. 10 పూ. 966, నవనా. 1.40 పు. 6 పం.; 2. ఉంచు.

ఈ. ఈదు¹. లాగటం; ఈట్టు. తాగు, పీల్చు; త. ఈటు. లాగు, ఈదు, పొడిగించు, చాచు; పో.చూ. ఈట్టు. లాగు, వైకి తీయు.

<మూ.ద్రా. *ఈత్. కైటికి లాగు.

ఈడబెడు ఈడన్ + పడు. అ.క్రి. వెనకబడు, పాత పడు. హరి. 7.128. ఈడబోక. ఈడన్ + పోక. వి. యుద్ధం నుంచి పారిపోవటం. ఈడబోవు య.చూ. ఈడబోవు. ఈడబోవు ఈడన్ + పోవు. య. ఈడబోవు. అ.క్రి. వెనుదీయు, వెనుకంజవేయు. దార. ఆది. 1.69, విరా. 5.143, కాంతి. 5.548, శివరా. 2.39. ఈడవిడుచు న.క్రి. దిగవిడుచు, విడుచు. కు. సం. 7.838, దార. అశ్వ. 1.203. ఈడిపించు య. ఈడ్చించు. న.క్రి. లాగించు, పొడిగించు. ఈదుపు య. ఈదు. వి. 1. ఆకర్షణం; 2. తాగు; 3. ఎగతాళి; 4. పార్శ్వశూల; 5. అవయవ సంకోచం; 6. ద్వార పార్శ్వం. ఈదుపుగర్త ఈదుపు + కర్త. వి. దొంగ గొడ్డకు మెడకు వేలాడగట్టే బయట కొయ్య, గుదిబండ. ఈదుముంత వి. పాలు పిడికే పాత్ర. ఈడ్చించు య.చూ. ఈడిపించు. న.క్రి. లాగించు, పొడిగించు. ఈదుపు య.చూ. ఈదుపు.

ఈదుగుచాలు చూ. ఈదు². వి. మొదట దున్నిన చాలు.

ఈదుచు య.చూ. ఈదు. న.క్రి. లాగు, తిరుగు. ఉ. రా. 2.147.

ఈదుకోదాడు చూ. ఈదు¹.

ఈదుకోదు చూ. ఈదు¹.

ఈదువడు చూ. ఈదు¹.

ఈదువలచు చూ. ఈదు¹.

ఈదుపాయము చూ. ఈదు¹.

ఈదుపు చూ. ఈదు². వి. లాగటం.

ఈదుపుగర్త చూ. ఈదు².

ఈదుపులు పో.చూ. ఈదు. వి. 1. బుడగల గొలుసు అనే

కర్ణాదరణం; 2. అకనూ దాదీనీ కలిపే వారం.
 ఈదుపెట్టు చూ. ఈదు¹.
 ఈదుపోతలు వి. వారలు.
 ఈదుమాలు చూ. ఈదు¹.
 ఈదుమీలు చూ. ఈదు¹.
 ఈదుముంత చూ. ఈదు¹.
 ఈదుబోవు చూ. ఈదు¹.
 ఈదులేవి చూ. ఈదు¹.
 ఈదువచ్చు చూ. ఈదు¹.
 ఈదువాడు చూ. ఈదు¹.
 ఈదువు చూ. ఈదు¹. వి. నమూనా, తీరు, వర్గతి, విదానం.
 త. ఈటు. వర్గతి, విదానం.
 ఈదుసేయు చూ. ఈదు¹.
 ఈడె రూ.చూ. ఈడు². వి. 1. ఒక రకం నారింజ, ఎర్ర కిక్కిరి; 2. నారింజ కొన.
 ఈడెలవడు రూ.చూ. ఈడిగిలబడు. అ.క్రి. లేవటానికి కత్తిలేక కూలబడు.
 ఈడెలి రూ.చూ. ఇడవలి¹. వి. 1. జమ్మ, రెల్లు, కుంగ (Rotteleria tinctoria); 2. వట్టివేరు (Andropogon muricatus).
 ఈడేర్చు చూ. ఈదు¹.
 ఈడేర్చుకొను చూ. ఈదు¹.
 ఈడేలింపు చూ. ఈదు¹.
 ఈడేలు చూ. ఈదు¹.
 ఈడేలుచు చూ. ఈదు¹.
 ఈడ్గిలబడు చూ. ఈడ్గిలు.
 ఈడ్గిలు రూ.చూ. ఈడిగిల్లు. అ.క్రి. వెనుకాడు, ముందుకు రానని కూలబడు, చదికిలబడు.
 ఈడ్గిలబడు ఈడ్గిలన్ + పడు. అ.క్రి. వెలికిలబడు, వెనుకబడు, వెనుకాడు, చెన్ననుల్లు. 2.42.
 ఈడ్చు రూ. ఈడుచు. న.క్రి. 1. లాగు, తిగుచు. వార. ఉద్యో. 3.110; 2. తైరెట్టు, తైకి చేర్చు.
 క. ఈత. లాగు; పో.చూ. ఈర్. లాగు; పో.చూ. మ. ఈరుని. రాయు; త. ఈటు. లాగు; ఇబిచ్చు. కించవరచు, వదలిపెట్టు; పో.చూ. ఈర్. లాగు, రంగు వేయు, వ్రాయు. ద.హిం.కా. 3.937; మ. ఇతిక్క. లాగు; ఇటుక్క; కో. ఇబిచ్. నేలపై ఈడ్చు; పో.చూ. ఇవ్. బయటకు లాగు; తా. ఇబిచ్. నేలపై ఈడ్చు; గోం. ఈన్. గీయు; కుజ. గ్రిడిప్. లాగివేయు, బలవం తంగా ఎత్తికొనిపోవు; కువి. రెన్. ఈడ్చు; రెజ్. లాగు; పర్తి. ఈర్. లాగు; గడ. ఈర్. లాగు; కుదు. ఈచ్. ఈన్. లాగు; మార్తో. ఇవ్. తీసుకుపోవు, ఆవకలపెట్టు; ఇవ్.గర్.
 <మూ.ద్రా. *ఈజ్. వచ్చివేయు, జారిపోవు.
 ఈడ్చుకొనిపోవు న.క్రి. ముడుచుకొనిపోవు. ఈడ్చుమాను చూ. ఈడికమాను. వి. చాళ్ల చదును చేసే వంగల కొయ్య.
 ఈడ్చువాడు వి. ఆకర్షించేవాడు, లాగేవాడు.
 ఈడ్చుకొనిపోవు చూ. ఈడ్చు.

ఈడ్చుమాను చూ. ఈడ్చు.
 ఈడ్చువాడు చూ. ఈడ్చు.
 ఈడ్చు చూ. ఈవి. వి. చిన్న పేనుగుడ్డు.
 ఈడ్చించు చూ. ఈడు³.
 ఈడ్చు చూ. ఈడు².
 ఈడ్చుం రూ. ఇడ్చు. వి. కూమి, నేల.
 ఈడ్చుడు చూ. ఈడు¹.
 ఈండ్ర రూ.చూ. ఈడిగ. వి. కల్లుగీచే తెగ, గవండ్ల జాతి. సురా. 59.
 త. ఈబోరు. న.క్రి. ఉత్పత్తిచేయు.
 ఈండ్రిది వి. గవండ్ల ప్రి. ఈండ్రవాడు. వి. గవండ్లవాడు.
 ఈండ్రిది చూ. ఈండ్రి.
 ఈండ్రిము వి. పిడనం, వార. బాగ. 3.568.
 పో.చూ. క. సితత్. కోవం; సిండు. రాయు;
 క. చింటరమ్. వినిగించటం. చింటరమ్. మురికి, అనవ్యం, అనవ్యమైన మాట. పో.చూ. చిండు.
 <తాండు. నిముడు, కట్టు, వాదించు; మ. చిండుక. చిన్న పిల్లలు ఒకళ్ల నొకళ్ల గుంజుకొనటం.
 <మూ.ద్రా. *చింట్.
 ఈండ్రిముసేయు ఈండ్రిము + చేయు. న.క్రి. పిడించు, వారపెట్టు, వినిగించు. బాగ. 3.565. ఈండ్రించు న.క్రి. పిడించు, వాదించు. కళా. 4.50.
 ఈండ్రిముసేయు చూ. ఈండ్రిము.
 ఈండ్రివాడు చూ. ఈండ్రి.
 ఈండ్రి రూ.చూ. ఈడిగ. వి. కల్లు గీచేవాడు.
 ఈండ్రిగ రూ.చూ. ఈడిగ. వి. కల్లుగీచేవాడు.
 ఈండ్రించు చూ. ఈండ్రిము.
 ఈండ్రియ రూ.చూ. ఇట్టి¹. వి. కుంతం అనే ఆయుధ విశేషం. అచ్చరా. 6.180.
 ఈండ్రి రూ.చూ. ఇట్టి¹. వి. బల్లెం.
 ఈండ్రికాడు వి. ఈండ్రి వట్టుకొని యుద్ధం చేసేవాడు. రామ. 208. ఈండ్రికావి వి. గడమీద సాముచేసే (దామ్మరి) ప్రి.
 ఈండ్రికాడు చూ. ఈండ్రి.
 ఈండ్రికావి చూ. ఈండ్రి.
 ఈత్ రూ.చూ. ఈత్¹. వి. ఈదటం.
 ఈత్కాడు రూ.చూ. ఈత్కాడు. వి. ఈడేవాడు.
 ఈత్కాయ్ రూ.చూ. ఈదుగాయ. వి. ఈదటానికి నహాయవడే పొరకాయ. క. ఈజుగాయ. -కాయ. ఈత్ కొట్టు రూ.చూ. ఈత్కొట్టు. అ.క్రి. ఈదు. ఈత్లాడు రూ.చూ. ఈదులాడు. అ.క్రి. 1. ఈదు, తేలు; 2. వెనగులాడు, వారపడు.
 ఈత్ రూ.చూ. ఈత్². వి. ఈత్చెట్టు.
 ఈత్కట్టు వి. ఈత్చెట్టు నుంచి తీసిన కల్లు. ఈత్కాయ్ వి. ఈత్చెట్టుకాయ. ఈత్కొడవలి వి. ఈత్చెట్టు కొనే పొదుగాలి కొడవలి. ఈత్చెట్టు వి. ఈత్చెట్టు (Phoenix sylvestris). ఈత్వట్ట వి. ఈలాకు దాప. ఈత్సారాయి

వి. ఈతకట్టు నుంచి తీసిన సారాయి. క. ఈచలనీరు.
కట్టు; త. ఈచ్చమ్మచారాయమ్; మ. ఇంతచ్చరాయమ్.
ఈత³ రూ.చూ. ఈత³. వి. ఈనటం.

ఈతపురుగు వి. వైదు ఈనేటప్పడు కంకి మీదపడి
నుంకు తిని పోయేవురుగు.

ఈతకమ్మరొగం వి. వదితెగులు, ఆకులు పసుపుపచ్చగా మారి
ఎండిపోయే వ్యాధి.

ఈతకట్టు చూ. ఈత³.

ఈతకాదు చూ. ఈత¹.

ఈతకాయ¹ చూ. ఈత¹.

ఈతకాయ² చూ. ఈత².

ఈతకొట్టు చూ. ఈత¹.

ఈతకొడవలి చూ. ఈత².

ఈతగాదు చూ. ఈ².

ఈతకెట్టు ఈత².

ఈత(డు) చూ. ఈ².

ఈతమ చూ. ఈ².

ఈతవట్ట చూ. ఈత².

ఈతపురుగు చూ. ఈత³.

ఈతలి చూ. ఈ².

ఈతలాదు చూ. ఈత¹.

ఈతలాతలి చూ. ఈ².

ఈతలాతలిగు చూ. ఈ².

ఈతసారాయి చూ. ఈత².

ఈద¹ రూ.చూ. ఈద¹. వి. గారి.

ఈదగారి వి. కుప్పరతో పీచే చల్లగాలి.

ఈద² రూ.చూ. ఈద². వి. ఆయుదవిశేషం. కు.నం. 12.5.

ఈద³ వి. ఈతకెట్టు.

ఈదగాలి చూ. ఈద¹.

ఈదగాహో వి. జపం చేసుకోవటానికి ఉపయోగించే మందిరం,
ప్రార్థనామందిరం. మెకంజీ నం. 251, పు. 24.

హిం. మరా. ఉ. పార. ఈద గాహ్. ఈద్ పండుగ
రోజున. ముస్లిములు ప్రార్థన చేసేదోటు; ఆర. ఈద్.
ముస్లిముల పండుగరోజు.

< ఉ. ఈద్ గాహ్.

ఈదంబరి వి. ఒక ఆచారం. పత్తి యేరే ముందు హిలంలో
ఆరె చెట్టుకు పూజచేసి బోంచేస్తారు.

నం. హిత. కదం; అంబర. దూది, వత్తం; దూది ఏరే
ముందు కువాకాంక్షతో జరిపే పూజ.

బహళ: < నం. హితాంబరి.

ఈదర రూ.చూ. ఈదర. వి. కుపానుగా నున్న, తీవ్రమైన.

ఈదరగాదు వి. కుప్పరతో పీచే గాలి, కుపానుగాలి.

ఈదరగాలి రూ.చూ. ఈదరగాలి. వి. కుప్పరతో పీచే
గాలి, కుపానుగాలి.

ఈదరకత్తి వి. మధుకత్తి, కంపమండలు నరికే మొద్దుకత్తి.

ఈదరకాలవ వి. చెరువుగట్టు ప్రక్క శాల్య.

ఈదరగాదు చూ. ఈదర.

ఈదరగాలి చూ. ఈదర.

ఈదలు వి. బ.వ. ఉప్పుకొటాదులో గోతి పార్శ్వభాగాలు.

పో.చూ. నం. నీధి-. వరస.

< ఈదులు < పీదులు < పీకులు. పదాధిపకారం లోపిం
చటం వల్ల యేర్పడిన రూపం కావచ్చు.

ఈదారా రూ.చూ. ఇదారా. వి. గుర్త. కొలు. మెకంజీ నం.
385.1. పు. 89.

ఈదు¹ వి. ముస్లింల పండుగ. సిం. నార. 8.

హిం. ఉ. పార. ఆర. ఈద్. పవిత్రమైనరోజు, ముస్లి
ముల పండుగ; మరా. ఈద్;

త. ఈత్తు.

< ఉ. ఈద్.

ఈదు² రూ.చూ. ఈత². వి. ఈరకెట్టు.

ఈదు³ వి. 1. వీధి; 2. గొర్తిచెక్కలమద్య నందు. అర్థవివరి.
నం. వీధి. మార్గం; పా. వీధి-.

< నం. వీధి-.

ఈదు⁴ వి. ఈనె, ఆకులోనరం.

ఈదు⁵ వి. కాయపైర్ల తెగులు, కొల్ల తెగులు.

క. ఈదె, హిప్పి, హిదె. పిప్పి.

< క. ఈనె.

ఈదుకంకి వి. తాలుకంకి. ఈదుపురుగు వి. పెనరమినుము
మొదలయిన కాయపైర్లకు వట్టే వురుగు, కాయలో జొరబడి
గింజలు తినే కొల్లపురుగు.

ఈదుకంకి చూ. ఈదు⁵.

ఈదుపురుగు చూ. ఈదు⁵.

ఈదురువాన వి. ఈవరగాలితో వచ్చేవాన, గాలివాన.

ఈవ రూ. ఈని, ఈనియ, ఈను³, ఈనె. వి. 1. ఆకులోనరం
ఉ.హ. 2.161; 2. చీపురుపుల్ల.

పో.చూ.కు. చీంకి, సింక్కు. కొబ్బరిమట్ట; త. ఈనై.
ఆకులోనరం, చిత్రం యొక్క బాహ్యరేఖ; ఈనైయెటు,
ఈనైవాంకు; పో.చూ. ఈర్. కొబ్బరిఈనె, బాహ్యరేఖ
గియు; ఈర్ కిల్, ఈర్కు. కొబ్బరి ఈనె. పో.చూ.మ.
ఈర్ కిల్, ఈకిల్, ఈర్కుల్, ఈల్. ఈనె; ఈక్కుల్.

ఈవపుడక రూ. ఈనెపుడక. వి. చీపురుపుల్ల ఆకులో
నరం. ఈవపుల్ల రూ. ఈనెపుల్ల వి. చీపురుపుల్ల.

ఈవజాడ ఈన+జాడ. రూ. ఈనిజాడ. చూ. ఈనె. వి.
నేకలో రెండు పోగులు తెగినప్పుడు వచ్చిన వెలితి.

ఈనంజి వి. కిరననాయిలు.

ఈవవయెడ్లు రూ.చూ. ఇనువయెడ్లు. వి. గొర్రెలు, మేకలు.

ఈవపుడక చూ. ఈన.

ఈవపుల్ల చూ. ఈన.

ఈవము వి. తక్కువ.

నం. హీన-. తక్కువ, సీచం; ప్రా. హీణ; పా.
హీన; త. ఈనమ్. చోటు, తక్కువ, నైచ్యం; ఈనా
యమ్. అగౌరవం, అమర్యాద; మ. ఈనామానీ
(ఇనామీ, హీనమీ). తక్కువ.

నం. హీన-.

ఈవరాసి చూ. ఈనము. వి. 1. చిన్నకుప్ప; 2. పొట్టు
చెరగని దాన్యం; 3. తక్కువ రకం దాన్యం.

< సం. హినరాశి.-

ఈవాం రూ.చూ. ఇనామ్. వి. బహుమతి. మెకంజీ. 80. వ. 3.
ఈవాము రూ.చూ. ఇనామ్. వి. బహుమతి, అధికారులు కింది
ఉద్దేశ్యాలకై వాస్తవ.

ఈవి రూ.చూ. ఈన. వి. ఈనె.

ఈవిక ఈను! + - ఇక. చూ. ఈను. వి. దూడను ఈనటం,
ఈత.

ఈవికయావు వి. ఈనటానికి నిర్దేశంగా వన్న ఆవు. త.

ఈజ్జా. అప్పుడే ఈనిన ఆవు.

ఈవికయావు చూ. ఈనిక.

ఈవికాడ రూ.చూ. ఈనకాడ. వి. నేతలో రెండు పోగులు
తెగినప్పుడు వచ్చే వెలితి.

ఈవిముగ్గు చూ. ఈన. వి. వేళ్ల నందుల్నించి ముగ్గు పిండి
వదులుతూ గీసిన సమాంతర రేఖలు, ఈన పుల్లలవంటి
రేఖల ముగ్గు.

ఈవిదు రూ.చూ. ఈన. వి. ఆకులోనరం. హర. 2.165.

ఈను! అ.క్రి., న.క్రి. ప్రసవించు. భార. కాంతి. 1.322,
యయా. 1.106; న.క్రి. 1. కలిగించు. భార. మహా.
48, మను. 1.5; 2. అమితంగా వెలువడజేయు, వెలువ
రించు. ఆము. 1.8; 3. కంకిపేయు.

క. ఈ, ఈయు, ఈన్, ఈను. ప్రసవించు; త.
ఈన్. ప్రసవించు, కలిగించు; ఈరు; ఈను. ప్రసవించు;
ఈరమే; మ. ఈరమే. పశువుల గర్భాశయం; ఈరు.
దూడ; కోట. ఈన్, ఈంద్. చూడి అగు, గర్భం
దరించు; కొడ. ఈన్, ఈత్. గర్భం దరించు; పర్తి.
ఈన్. గింజపట్టు; బ్రా. హిన్. ఈను.

< మూ. ద్రా. *ఈన్.

ఈనుపొట్ట వి. ఎవుకు వచ్చిన మెన్ను.

ఈను! చూ. వాను. న.క్రి. కుండలుచేయు. తె. 27.

ఈను! రూ.చూ. ఈన. వి. నన్నగా వల్పుగావున్న చూడు,
కాడచూడు.

ఈనుకట్టు వి. తూర్పుర పోసేటప్పుడు మేలురాని దగ్గర వడే
పొట్టు, గింజలు కలిసిన భాగం, దండెకట్టు

ఈనుపెట్ట రూ. చూ. ఇనుపయెట్టు. వి. గొర్రెలు, మేకలు.
ద.హిం. కా. 1315.

ఈనుపొట్ట చూ. ఈను!

ఈనె రూ.చూ. ఈన. 1. ఆకులోనరం. సారంగ. చ. 3.139;
2. చిన్నకుంపు. రోజు. 5.22; 3. చీపురువల్ల; 4. ఆను
పోసిన నూలులో ఒకటి పైకి ఒకటి కిందికి వచ్చిన రెండు
పోగుల దారం; 5. వన్నె దండెలకు దిగించిన వల్లల
మద్య వెలితి; 6. నన్నగా పొడుగ్గా ఉండే గీత; 7.
నన్నటి చీలికదాట; 8. నారి మొదలు గుదస్థానం వరకు
నూగారు ననుసరించి ఉండే నరం.

ఈనెకట్టు రూ. ఈనెకట్టు. అ.క్రి. ఈనెవలె ఏర్పడు. తక.
1.425. ఈనెగట్టు రూ.చూ. ఈనెకట్టు. అ.క్రి. ఈనెవలె
ఏర్పడు. తక. 1.513. ఈనెగజాలు వి. ఆడపిల్లల ఆట.
హంస. 3.146. ఈనెగుట్టుము వి. పిల్లలకునే ఆట.
ఈనెనాడె వి. కమ్మినేతలో బొద్దులు వడేట్టు నెయ్యటానికి

వాడే చిన్న నాడె. ఈనెపుడక. వి. చీపురువల్ల. ఈనెపుల్ల
వి. 1. చీపురువల్ల; వన్నెకట్టు బడిలో దండెల మద్య
దువ్వెన పళ్ళ మూడిరిగా వరుసగా కట్టినకలవ, తొన్న,
గలుగు, వెదురు, కొండచీపురు మొ. వాటివల్ల; 2. నేత
నేసేటప్పుడు పడుగులో తెగిన పోగును దగ్గరికు లాగటానికి
వాడే ఇనుపముల్లు. ఈనెపొడుచు న.క్రి. వన్నె ఈనెలనం
దులో పోగులుదూర్పు. ఈనెనందు వి. వన్నెదండలకు
దిగించిన వల్లలమద్య వెలితి.

ఈనెకట్టు చూ. ఈనె.

ఈనెగట్టు చూ. ఈనె.

ఈనెగజాలు చూ. ఈనె.

ఈనెగుట్టుము చూ. ఈనె.

ఈనెనాడె చూ. ఈనె.

ఈనెపుడక చూ. ఈనె.

ఈనెపుల్ల చూ. ఈనె.

ఈనెపొడుచు చూ. ఈనె.

ఈనెనందు చూ. ఈనె.

ఈంత రూ.చూ. ఈత². వి. ఈతచెట్టు.

ఈందు రూ.చూ. ఈత². వి. ఈతచెట్టు.

ఈత¹ రూ. ఈత¹. చూ. ఈదు¹. వి. ఈదటం. మను.
2.11. రామలిం. 47.

క. ఈజా, ఈసు, హిజా. ఈదటం; త. నీత్తు;
పో.చూ. నీత్తుమే. వరద, రోకు, నముద్రం, ఎక్కువ;
మ. నీన్తమే. ఈదటం.

ఈతకాడు రూ. ఈతకాడు. వి. ఈడేవాడు. భార.
అశ్వ. 4.167, బసవ. 3.1137 పం. ఈతకొట్టు రూ.
ఈతకొట్టు. అ.క్రి. ఈదు.

ఈత² రూ. ఈడ², ఈత², ఈదు², ఈంత, ఈందు, ఈదు².
వి. ఈతచెట్టు. కళా. 3.69 (Phoenix sylvestris).
హంస. 4.11, ఆం.భా. 2.79.

క. ఈవల్ (చు), ఈవల, ఈవిల్. ఈతచెట్టు; తు.
ఈవిలు, ఈంవిలు; త. ఈంతు, ఈవ్వుమే. ఈంపు;
మ. ఈత్త, ఈంతు; తుణ. సీత; పర్తి. వీరద్.

పో.చూ.నం. హింతాల-; పా. హిమంతాల; పా.
హింతాల హిం. వీరద్.

< మూ. ద్రా. *చీన్క- / *చీన్క-.

ఈతకాడి వి. ఈతకట్టు. ఈతకాయ వి. ఈతచెట్టు
కాయ.

ఈత³ చూ. ఈను. వి. ఈనటం. రాజవా. 3.45.

క. ఈత; త. ఈజ్జు, ఈన్దల్; మ. ఈజ్జుమే. పశు
వుల గర్భాశయం; ఈజ్జు. దూడ.

ఈతకాడి చూ. ఈత³.

ఈతకాయ చూ. ఈత³.

ఈతకొట్టు చూ. ఈత³.

ఈతల క్రి.విధ. అధికంగా. శృం.మ. 7 వ. 10 పం.

ఈడ¹ రూ. ఈద, ఈదు¹. వి. 1. గారి. ఉద్య. 2.260;

2. చలి గారి.వి.ప్ర. 3.56, అశ్వ. రా. 1.63.

నం. శీత-. చలి, చల్లని; పా. సీత-; సి.అ. చలి.

మంచు; పా. సీత. చరి;

పో.చూ. క. ఈరమ. కడి, తేమ, చెమ్మ.

బహుళ: <ప్రా. సీత. అనునానికర్థం సంశయాస్పదం.

ఈద్రకొమరుడు వి. హనుమంతుడు, భీముడు (వృ.) గారికొడుకు. అచ్చ. రా. 5.99. ఈద్రగారి వి. చలిగారి, వానజప్పరతో పేదే గారి. ఈద్రచూలి వి. 1. హనుమంతుడు. అచ్చ. రా. నం. 99; 2. భీముడు. వ్య. గారి చూలుగా కలవాడు; ఈద్రతూవు వి. వాయవ్యాశ్రం. అచ్చ. రా. 6.265. ఈద్రవట్టి వి. 1. హనుమంతుడు; 2. భీముడు. వ్య. గారికొడుకు.

ఈద్ర³ య. ఈద్ర³. వి. ఆయుర విశేషం. కు. నం. 12.786.

పో.చూ. మ. ఈలి. కురుష్క బర్గం, బదిర.

ఈద్రకొమరుడు చూ. ఈద్ర¹.

ఈద్రగారి చూ. ఈద్ర¹.

ఈద్రచూలి చూ. ఈద్ర¹.

ఈద్రతూవు చూ. ఈద్ర¹.

ఈద్రవట్టి చూ. ఈద్ర¹.

ఈద్రర య. ఈదర, ఈదురు. వి. ఎడతెగకుండా కుప్పరతో పేదే గారి. ఆం.దా. 1.60; విజ. కుపాసుగా నున్న, కీర్తనైన.

ఈద్రరగాయ వి. కుప్పరతో పేదే గారి. ఈద్రరగారి చూ. ఈదరగారి, ఈదురుగారి. వి. కుప్పరతో పేదే గారి.

ఈద్రరగాయ చూ. ఈదర.

ఈద్రరగారి చూ. ఈదర.

ఈద్రాడి య. ఈద్రాడు¹. వి. గిరక కాటచెట్టు.

<ఈత³ + తాడి.

ఈద్రాడు¹ య.చూ. ఈద్రాడి, చూ. ఈత³. వి. హొట్టి కాటి చెట్టు, గిరక తాడి. విజయ. 2.192.

ఈద్రాడు² చూ. ఈదు¹.

ఈదు¹ అ.గ్రీ. ఈతకొట్టు, ఈదులాడు. నిర్వ. 8.49, విక్ర. 6.53, సీలా. 1.35; న.గ్రీ. తరించు, దాటు. చార. విరా. 4.213, శృం.నై. 1.108; వి. ఈత, ఈదటం.

క. ఈజు, ఈసు. ఈదు; కొడ. మిన్దో; మ. నీనదుని, ఈమని, ఈజుని; త. నీనతు. ఈదు, పొర్లిపోవు; న.గ్రీ. తరించు, దాటు, తప్పించుకొను, విడిచి పెట్టు; వి. నముద్రం; మ. నీనతుక. ఈదు; కోట. నీనజ్, నీవిడ; కొడ. నీజ్, నీద; గోం. నారితానా, ఇతరాన; కొలా. ఈనదెజ్, ఈనద.

*సీ-5 / *ఈర్ అనే జలార్థక మూల ద్రావిడ పదాలతో సంబంధించినది కావచ్చు.

<మూ.ద్రా. *సీ-న్- / *ఈ-న్-.

ఈద్రాడు² ఈదు¹ + ఆడు. అ.గ్రీ. ఈతకొట్టు. ఈదు(గాయ) య. ఈతకాయ. వి. ఈదటానికి నహాయపదే సొర కాయ. హంస. 4.182. <ఈదు¹ + ఉన్ + కాయ. ఈదు(గొయ్య) వి. తెప్పకొయ్య. హంస. 4.182. <ఈదు¹ + ఉన్ + కొయ్య. ఈదులాడు వి. ఈదటం. ప్రబంధ. 268. <ఈదు¹ + -లు + ఆడు. ఈదులాడు చూ. ఈతలాడు. అ.గ్రీ. 1. నేలాడు. మను. 4.42;

2. ఈతకొట్టు. దశా. 3.176.

ఈదు² య.చూ. ఈత³. వి. ఈతచెట్టు. మను. 4.37.

ఈదు³ య.చూ. ఈద¹. వి. 1. చల్లకనం, కడి. కాళ. 4.96; 2. గారి. అచ్చ. రా. 5.

ఈదు(గాయ) చూ. ఈదు¹.

ఈదు(గొయ్య) చూ. ఈదు¹.

ఈదురు చూ. ఈదు³. వి. గారివాన.

పో.చూ. క. చి. బుడిచివేయు, బయటికి నెట్టు, నిర్మా రించు, క్షతపరచు, పవిత్రీకరించు.

ఈదురుగారి య.చూ. ఈదరగారి. వి. వానగారి.

ఈదురుగారి చూ. ఈదురు.

ఈదులాడు చూ. ఈదు¹.

ఈదులాడు చూ. ఈదు¹.

ఈపి య. ఈపె¹. చూ. ఈగ. వి. 1. పేనుగుడ్డు, ఈగ మలం. నవ.నా. 5. వ. 244.12; 2. అముదవు పూత తినే చిన్న గుండు వరుగులు, పేలు.

క. ఈపి, ఈగమలం, పేనుగుడ్డు; పో.చూ. ఈర్, ఈరు, సీర్. ఈపి; కొడ. చిరు; కు. తిరు; క. ఈర్ ప్రి, ఈపి. శరీరంమీద రేగే పొట్టు, కలమిడి చుండు; ఈర్. ఈపి; మ. ఈర్. ఈపి; ఈరుక. రండువ్య; కోట. చిర్. ఈపి; కొడ. తిర్; గోం. సీడ్. పేను; సీర్క. ఈపి; కువి. హీరు. ఈపి; కొలా. సీర్; నా. సీర్; కురు. చిర్.

<ఈ (ఈగ) + పే (మలం); <మూ.ద్రా. *పీక్ + *పి.

ఈపికట్టు వి. అట్టికట్టిన ఈపి. ఈపిబంక వి. పేనుబంక; కొన్న తెగులు, పేను పట్టుటవల్ల అకుమిద బంకలాగా ఏర్పడి ఆకు ముదురుకుపోయే తెగులు.

ఈపికట్టు చూ. ఈపి.

ఈపిబంక చూ. ఈపి.

ఈపె¹ య.చూ. ఈపి.

ఈపె² చూ. ఈ³.

ఈపెట్టు వి. వుండు కుళ్ళిన చోటు.

ఈబరి య. ఈబరి. వి. అప్రయోజకుడు, అనమద్ధుడు; విజ. నిరర్థకమైన, నిష్ఫలమైన.

క. ఈబు.. భేదం, అనమానక; మరా. బబ్. దోషం; ఉ. బబ్. దోషం, పాపం, అశుద్ధి; పార. బబ్. నష్టం, హాని; అర. బబ్. దోషం, వ్యననం, ఆవమానం, ఆరోపణ, నింద.

బహుళ: <క. ఈబు + -ఆరి.

ఈబరిగొట్టు వి. అప్రయోజకుడు, వ్యర్థుడు.

ఈబరిగొట్టు చూ. ఈబరి.

ఈబలు య.చూ. ఈబలు; పో.చూ. బీబలు. వి. తరకలు, పొల్లు దానకం.

ఈబిర్ చూ. ఈ³.

ఈబిడె చూ. ఈ³.

ఈబిరి య.చూ. ఈబరి. విజ. నిరర్థకమైన, నిష్ఫలమైన.

ఈమిరి య. ఈమిరి; చూ. ఈము. వి. కడి, తేమ.

ఈమ రూ.చూ. ఇవము. వి. మంచు, శీతము. ఆం. భా. 180.
లోపదీర్ఘతలు.

ఈమి చూ. ఈ².

ఈయ- (నమాసాల్లో మాత్రమే ప్రయక్తం) రూ.చూ. ఇయ్య-
అవ్య. అంగీకార మాచకం.

ఈయకొను రూ.చూ. ఇయ్యకొను. అ.క్రి. అంగీకరించు.

ఈయకోలు రూ.చూ. ఇయ్యకోలు. వి. అంగీకారం.

ఈయకోలుకాదు రూ.చూ. ఇయ్యకోలుకాదు. వి. జన
నమ్మకుదు.

ఈయక చూ. ఈ².

ఈయకొను చూ. ఈయ.

ఈయకోలు చూ. ఈయ.

ఈయకోలుకాదు చూ. ఈయ.

ఈయది చూ. ఈ².

ఈయన చూ. ఈ².

ఈయవ చూ. ఈ².

ఈయమ చూ. ఈ².

ఈయమ్మ చూ. ఈ².

ఈర్¹ వి. లోపరి కంద, హృదయం లోపరి భాగం.

క. హీర. ప్రిహం కాలేయం వంటి శరీరం లోపరి అవ
యవం; పో.చూ. క. ఈరలో, ఈరులో; మ. ఈరలో.
కాలేయం; కొడ. ఈరవో.

ఈర్² పో.చూ. ఈరె. వి. నూలు వడికే కదురు.

ఈరకడియము వి. వీరుల కడియం.

<నం. వీర-+కడియము.

ఈరకత్తియ రూ. ఈరకత్తె. చూ. వీరకత్తియ. వి. వియ్యవ
రాలు.

ఈరకత్తె రూ.చూ. ఈరకత్తియ.

ఈరకాదు రూ.చూ. వీరకాదు. వి. 1. వియ్యంకుడు; 2.
భావమరిది.

ఈరంగము రూ.చూ. వీరంగము. వి. 1. పెద్దగోల; 2.
కొమ్ముగాళ్ల జముకులు వాయిస్తూ చేసే వీర నృత్యం.

ఈరట్టు వి. నందిగ్గత.

క. ఈర్-అజ. నందిగ్గత, పంగ (రెండుగా చీలినది).

<ఈర్-(రెండు)+రట్టు.

ఈరకార రూ.చూ. ఈరకాట. వి. 1. కాదుమారు; 2.
వ్యత్యయం. క్రి.విజ. అక్కడక్కడ, అటూఇటూ, క్రమ
రహితంగా, తద్విబుద్ధిగా.

ఈరదాదు రూ.చూ. వీరకాదు. వి. 'చటాలున' మోగించి
పొలంలో పట్టర్ని కోలే మోకు, చెటాల్ మోకు.

ఈరమి రూ.చూ. ఈరము. వి. జాంపం. తీగలు, ఆకులు మొ.
వాటి గుంపు. కళా. 1.62.

ఈరము రూ. ఈరమి. ఈజమి, ఈజము. వి. పొడ,
కుంజం. రం.రా. అరణ్య. 150 పు. 30 పం., వేంక.వంచ.
4.271; విజ. సాంద్రం, దట్టం. కవిక. 3.115, విక్ర.
6.71.

క. ఈర్. తడి, చెమ్మ; క. ఈర్, ఈరమ్. వి. చెమ్మ,
తేమ, చల్లదనం, ఆకుపచ్చ; మ. ఈరవం. చెమ్మ,

మురికి.

<మూ.ద.ద్రా. *ఈర్.

ఈరములువట్టు ఈరములు + వట్టు. అ.క్రి. పొడల
మాటున పొందినది దనాదుల నవహరించు. భాగ. 6.107.

ఈరములువట్టు చూ. ఈరము.

ఈరలు చూ. ఈరు².

ఈరవట్టు వి. ఒకరకం కడుపునొప్పి.

క. ఈరలో, ఈరులో. కాలేయమువంటి లోపరి అవ
యవం; మ. ఈరలో, కాలేయం; కోట. ఈరులో; కొడ.
ఈరువో. కాలేయానికి సంబంధించిన నొప్పి (కావచ్చు).

ఈరవావి రూ.చూ. ఈరువెన. వి. ఈళ్లను ఈర్చే దువ్వెన.

ఈరవ రూ.చూ. ఈరనము. వి. కోవం, చే్వం, అనూయ.
భా.రా.య. 1974.

ఈరవవడు అ.క్రి. అనూయవెందు, అనహనవడు. కాశీ.
4.125. ఈరవీండు అ.క్రి. కోపించు, కుపితుడగు. వేంక.
వంచ. 1.488.

ఈరవవడు చూ. ఈరన.

ఈరవమాడు చూ. ఈరనము.

ఈరనము రూ. ఈరన వి. 1. ఒక్కలేకపోవటం, అనహనం.
భార.కాంతి. 3.70; 2. చే్వం, పగ. భార.కాంతి.
3.25, నృసింహ. 4.26; 3. కోవం. భార.కర్ణ. 2.52.
మల్ల.నీతి. 17; 4. చలము, వట్టుదల, మాత్సర్యం. ఉ.
రా. 3.101.

నం. ఈర్వా. అనూయ. ప్రా. ఈసా. పగ, చే్వం.

<నం. ఈర్వా.

ఈరవమాడు ఈరనము + అడు. న.క్రి. నిరసించు, తిరస్క
రించు. వరాహ. 11.44. ఈరనమెత్తు ఈరనము + ఎత్తు.
అ.క్రి. అనూయవడు. భార.ఉద్యో. 3.74.

ఈరనమెత్తు చూ. ఈరనము.

ఈరనీండు చూ. ఈరన.

ఈరాటు రూ. ఇరాటు. వి. రెండు ఆకులు, వన్నెండు. ఆం.
నం.నూన. 48.

<ఈర్-+అటు².

ఈరిక¹ చూ. ఇగురు¹; రూ. ఈరికె¹. వి. అంకురం, మొలక.
శ్రీ రాధా. 4.298, ఆం.భా. 2.35.

ఈరికలీను ఈరికలు + ఈను¹; శబ్దవల్లవం. అ.క్రి.
అంకురించు, మొలకెత్తు. కాశిందీ. 1.306. ఈరికలుకొను
అ.క్రి. చిగురించు. ఈరికలెత్తు ఈరికలు + ఎత్తు¹. అ.క్రి.
చిగురించు, మొలకెత్తు. విక్ర. 1.122, భాగ. 3.507,
విజయ. 2.167.

ఈరిక² రూ.చూ. చీరిక. వి. గుడ్డపీరిక.

ఈరికమాను రూ.చూ. ఈడికమాను. వి. చాళ్ళు చదును చేసే
పంగలకొయ్య.

ఈరికలీను చూ. ఈరిక¹.

ఈరికలుకొను చూ. ఈరిక¹.

ఈరికలెత్తు చూ. ఈరిక¹.

ఈరికె¹ రూ.చూ. ఈరిక¹. వి. అంకురం, మొలక.

ఈరికె² రూ.చూ. చీరిక. వి. గుడ్డపీరిక.

ఈరికెలుచెయ్యడం వి. ముక్కలుగా చించటం.
ఈరికమాను దూ.చూ. ఈడికమాను. వి. హెలంబో మట్టిపెళ్లలు
నలగటానికి లాగే పంగలమాను.

ఈరికెలుచెయ్యడం చూ. ఈరికె.

ఈరికాన దూ.చూ. ఈరుపెన. వి. ఈపి ఈరే దువ్వెన.

ఈరు¹ వి. పేనుగుడ్డు, రిక్ష. పాండు. 3.30, ప్రదా. 5.78.

క. ఈర్, ఈరు, సీర్, సీరు. పేనుగుడ్డు; కొడ.
చీరు; కు. సీరు, చీరు, తీరు; క.మ. ఈర్; కొడ.
చీర్. పేనుగుడ్డు; కొడ. తీర్. గోం. సీ. పేనుగుడ్డు,
సీర్. (ఐ.వ.) ; కువి. హీరు; కొలా. సీర్, చీర్;
నాయ. సీర్; కురు. చీర్; ద్రా. ఈరన్. దువ్వెన;
ఇరిన్.

<మూ.ద్రా. *పీర్/*ఈర్ <మూ.ద్రా. *పీర్.

ఈరుపేను దూ.చూ. ఈరేను. వి. పేనుగుడ్డు. ఈరేను

దూ. ఈరుపేను. వి. పేనుగుడ్డు. కాళి. 6.79.

ఈరు² ఈరు. వి. ప. వి. బ. ప. మీరు. భార. అశ్వ. 2.78.

హో.చూ. క. ఈ. అనిశ్చిత వర్తమాన బోధకమైన
మధ్యమ పురుష ఏక వచన ప్రత్యయం; సీమ్. మీరు;
కు. ఈరు, ఈరె. మీరు; ఇనుకులు, ఇంకులు,
నింకులు; క. ఈర్. మధ్యమ పురుష బహువచన
ప్రత్యయం; సీయిర్, బవ. సీర్; మ. నిజ్జల్. సీవ;
గోం. ఇమ్మల్. మీరు; కువి. ఈరు-; వర్తి. ఈమ్.
మీరు; గద. ఈమ్. మీరు; ఒల్లా. ఈమ్, ఇమ్-;
కువి. మీమ్బు. సీవు; కొలా. ఇమ్-. మిమ్ము; ఇమ్మ.
మీరు; ద్రా. సీమ్. మీరు.

<మూ.ద్రా. *సీమ్-.

ఈరెలు సర్వ. మీరు.

ఈరు³ నమాసార్లో మాత్రమే ప్రయుక్తం. విజ. ఆల్పం.
హీనం.

హో.చూ. క. సీర్. పల్పటదు.

<మూ.ద్రా. *సీర్.

ఈరువాలు చూ. ఈరు³. ఆ.క్రి. వాహ్యోహోవు; వి.
వాహ్యోహి. <ఈరు+పాటు. వ్య. మెల్లని నడక. ఈరెడ
ఈరు+ఎండ; దూ. సీరెండ. వి. రేతయెండ, కొంచెం
యెండ. క్రిదా. 85, పాండు. 4.287. ఈరెలుగు
ఈరు+ఎలుగు. వి. హీనస్వరం. పారి. 4.21. ఈరెలుగు
వేడు ఆ.క్రి. హీనస్వరం కలవాడగు, గడ్గద కండుదగు. హర.
2.48.

ఈరు⁴ రెండు శబ్దానికి వృత్తిలో అకాది సంఖ్యావాచకం
వరమయ్యేటప్పుడు ఆదేశం; దూ.చూ. ఇరు. విజ. రెండు.
ఈరుచు దూ. ఈరు. న.క్రి. దువ్వెనతో ఈళ్లను దువ్వీచేయు.

క. ఈర్. లాగు, ఈరు; ఈరు, సీరు. ఈరు;
ఈరిను, ఈరించు; హో.చూ. ఈర్. పేనుగుడ్డు;
ఈరణగె. ఈరెన; కు. ఈరుని. దుడ్డు, ఏరు, తీరు,
పేనుగుడ్డు; క. ఈర్. లాగు; మ. ఈరుక. కొయ, చీల్పు,
దువ్వ; చిరుక్కుక, చిక్కుక. దువ్వ; వర్తి. ఈరుచె-, ఈరుతో. లాగు; ఈరుచె-. దుడ్డు; మూర్తి.
ఈర్చు. నేలగిరివేయు; కురు. ఈర్చు. గీడు.

ఈరువచ్చె దూ.చూ. ఈరుపెన. వి. ఈళ్లు ఈరే దువ్వెన.

ఈరుపెన దూ. ఈరవాని, ఈరివాన, ఈరుపన్నె, ఈరెన.

చూ. ఈరు. వి. ఈళ్లు ఈరే దువ్వెన.

క. ఈరణగె. ఈరెన; హో.చూ. హణగె, అణగె;
దువ్వెన; క. ఈరవలి. ఈరెన; ఈర్వాంకి, ఈర్వారి.
హో.చూ. ఫనిచ్చె. శ్రీల శేఖరింకరణ పద్ధతి; పణిచ్చె.
ముఖంపై జుట్టు సవరించుకోటం; మ. ఈరవలి. చిన్న
దువ్వెన.

<ఈరు+పన్నె.

ఈరుపేను చూ. ఈరు¹.

ఈరుమాండ్లగడ్డి వి. ఒకరకం కలుపు మొక్క. రా. 14.26.

ఈరువాలు చూ. ఈరు³.

ఈరువు¹ హో.చూ. ఎలచి. వి. మాంసం. ఆం. నం. తిర్య.
2.18.

ఈరువు² వి. తగవు, జగదం.

ఈరె హో.చూ. ఈర². వి. పంజెను చుట్టి తీసిన నూలు.

*పీరె; చూ. పీర్(ర్) ఆ. వేరుచేయు.

ఈరెండ చూ. ఈరు³.

ఈరెలుగు చూ. ఈరు³.

ఈరెలుగువేడు చూ. ఈరు³.

ఈరేడు¹ ఈరు⁴+ఎదు. వి. రెండు ఏళ్లు పచ్చాలుగు. భార.
విరా. 4.219, వరాహ. 6.108.

ఈరేడు² వి. శవాలు మొ. వాటిని మోయటాని కుపయోగించే
సాదనం, పాదె.

హో.చూ. క. ఈర్. లాగివేయు.

పాదె కట్టెటప్పుడు రాదుతో పచ్చాలుగు ముళ్లు వేస్తాడు
కాబట్టి దీనికి 'ఈరేడు' అనే పేరు వచ్చి వుండవచ్చు.

ఈరేడు ఈరు⁴+ఎదు. వి. రెండు ఐదులు వది. భార. ఆర.
2.108.

ఈరైడు ఈరు⁴+ఐదు. వి. రెండు ఐదులు వది. భార.
శల్య. 1.226.

ఈరైడుకడలు వి. వది దిక్కులు. ఈరు⁴+ఐదు+
కడలు.

ఈరైడుకడలు చూ. ఈరైడు.

ఈర్చు దూ.చూ. ఈరుచు. న.క్రి. ఈళ్లను దువ్వీచేయు.

ఈరేన దూ.చూ. ఈరుపెన. వి. ఈళ్లు ఈరే దువ్వెన. ఆం.
రా. 2.163.

ఈరేను చూ. ఈరు¹.

ఈరుతాళి దూ. ఈరతార. విజ. 1. వ్యతిరీక్షం, అనుచితం.
భార. ఉద్యో. 4.76; 2. పరుషం, కఠినం. భార. ద్రోణ.
8.49, కృశకు. 3.24; 3. పక్రం, కుటిలం. భార. అశ్వ.
1.108; వి. ఉయ్యాలవలె ఈగటం. చారా. 2.124.

తాటుమాటు, పీల్చాల్, గోల్మాల్ ఇత్యాదుల వంటి
దృశ్యస్పృశకరణ రూపం కావచ్చు.

ఈరువి దూ.చూ. ఈరము. వి. 1. సాంద్రత, తిరు. శృం.
నై. 7.193; 2. తౌపం, పీగలు ఆకులు మొ. వాని
గుంపు. కళా. 1.62; విజ. సాంద్రం, రట్టం. వి. ప.
1.44.

ఈలము య.చూ. ఈరము. విజ. సాంద్రం, దట్టం. వి.క. 6.71, కవిక. 3.115, వి. పొద, కుంజం. వేంక. వంక. 4.271.

ఈల¹ య.చూ. సీల. వి. 1. వేటగాండ్లు, దొంగలు మొ. వారు సంకేతంగా నోటితో చేసే ద్వని. ఆం. దా. 1.122, ఆము. 5.68; 2. చిమ్మటకూర; 3. ఈలచెయ్యటానికి ఉపయోగించే సాదనం. చాళ. 3.58.

క. చీలి. అనుకరణ ద్వని; సీల్. అరుపు, కేక; సిల్పు. ఈలవేయటం; కు. ఇసులు; క. ఈవల్. ఈల; చీల్కైక్క. ఈల, ఈలవేయటం; చీల్; చీట్టి; పో.చూ. చిల్వట్టు. కీచురాయి; మ. చీల్. ద్వని; చిల్వట్టు. కీచురాయి; గోం. ఈసీ, సీసరీ. ఈల; కుజ. సీసాడి. ఈలవేయటం; కువి. సీసారికీతిలి; పర్తి. చిల్క; కూక కూసే బుద్ధ కోడి; చింగి. కీచురాయి; కొలా. ఇసపాడ్. ఈలవేయ.

<మూ.ద్రా. *చీల్-.

ఈలకూతలు వి. చాలక్రిడా విశేషం. వి. వ. 7.203. ఈలకొట్టు స.క్రి. ఈలవేయ. ఈలకోడి య.చూ. ఇలకోడి. వి. కీచురాయి. ఈలగడ్డ య.చూ. ఈలగడ్డ. వి. 1. ఒక జాతి దేగ; 2. లోలి. ఈలగడ్డ య. ఈలగడ్డ. వి. 1. ఒక జాతి దేగ. వేంక. వంక. 1.782; 2. లోలి. శృం.నై. 7.107. ఈలపురుగు ఈలలాంటి ద్వని చేసే పురుగు. వి. ఇలకోడి, చిమ్మట. ఈలవిడుచు అ.క్రి. ఈల వేయ. ఈలవెట్టు ఈల + పెట్టు. అ.క్రి. ఈలవేయ. ఆము. 6.73.

ఈల² పో.చూ. ఈలువు. వి. సిగ్గు, లజ్జ. మను. 3.108.

సం. శీల-. అలవాటు, ఆచారం, శీలం, స్వభావం, నీతి, గుణం; మ. ప్రా. సీల-. స్వభావం, గుణం, ఆచారం; పా. సీల. స్వభావం, నడవడిక, నైతిక ప్రవర్తన, ఆచారం.

<ప్రా. సీల-.

ఈల³ వి. నముద్ర ప్రాంతాలలో నేలను అంటి మొలిచే ఒక జాతి ఉప్పుని కూరాకు (Suaeda maritima).

ఈలకూర వి. ఒక జాతి కూరాకు. వరాహ. 7.47.

ఈల⁴ వి. నెలం, మిష, వ్యాజం.

పో.చూ. సం. హేలా. అగౌరవం, అమర్యాద, తిరస్కారం; ప్రా. హీల-. తిరస్కారం, అంక్ష్యం. నింద.

<ప్రా. హీల-.

ఈలకత్తి వి. కూరగాయలు కోసే కత్తి లేక కత్తిపీట.

సం. ఇలి, ఈలి-, ఈలికా, ఈలి. ఆయుధ విశేషం; బడిక, చిన్నకత్తి, లిక్కి, లేక కొడవలి; ప్రా. ఈలి. ఆయుధ విశేషం; అ.చూ. ఇలి. రెండువైపుల పరుసున్న కత్తి; పా. ఇల్లియ, ఇల్లి. పొట్టి కత్తి.

క. ఈలిగె. కత్తి; ఇలి, ఈలి. ఆయుధ విశేషం, కురుమ్మలు ఉపయోగించిన ఒకే వైపు పరుసున్న చిన్న కత్తి, బడిక, చిన్నకత్తి, లిక్కి, లేక కొడవలి; ఈలిక, ఈలిగె. లిక్కి, లేక కొడవలి, కూరగాయలు కోసే కత్తి;

మ. ఈలి. కురుమ్మల కత్తి, బడిక.

<ప్రా. ఈలి + కత్తి.

ఈలకరచు య.చూ. ఇలకలచు. అ. క్రి. దిగబట్టు.

ఈలకలచు య.చూ. ఇలకలచు. అ.క్రి. 1. ప్రాచీనాలు దిగవట్టు, వట్ల దిగించు. చార. కర్ణ. 2.68, వేంక. వంక. 3.187; దా.రా.య. 996; 2. ముదురుకొను. అం.శ.

ఈలకూతలు చూ. ఈల¹.

ఈలకూర య. ఈల¹.

ఈలకొట్టు చూ. ఈల¹.

ఈలకోడి చూ. ఈల¹.

ఈలగడ్డ చూ. ఈల¹.

ఈలగజము చూ. ఇలకలచు. వి. ప్రాచీనశిల్పమై భయపడి పోద దిగబట్టి ఉండేస్తోంది.

ఈలగడ్డ చూ. ఈల¹.

ఈలపీట య.చూ. ఇలపీట. వి. కత్తిపీట.

ఈలపురుగు చూ. ఈల¹.

ఈలవిడుచు చూ. ఈల¹.

ఈలవెట్టు చూ. ఈల¹.

ఈలా¹ వి. శవశం చెయ్యటం. రంగా. 3.75.

ఉ.పార.అర. ఈలా. శవశం చెయ్యటం, అజ్ఞాపించటం.

<ఉ. ఈలా.

ఈలా² చూ. ఈ².

ఈలాగంటి చూ. ఈ².

ఈలాగు చూ. ఈ².

ఈలాగువ చూ. ఈ².

ఈలాటి చూ. ఈ².

ఈలాయి వి. వంటకు బదులు నూలు చుట్టుకునే రేకుదబ్బా.

ఈలిక య.చూ. పీలిక. వి. గుడ్డపేలిక.

ఈలికెంకి చూ. ఈలకత్తి. వి. కత్తివంటి నల్లకోక, శరీరంపైన బెంకెగల చేప, మత్స్య విశేషం.

దీని శరీరంపైన బెంకె (బొచ్చె) ఉండి, తోక కత్తిని

పోలి ఉండటంవల్ల ఈ పేరు వచ్చిఉంటుంది.

ఈలుగు య.చూ. నీలుగు. అ.క్రి. మరణించు, వచ్చు. చార. కర్ణ. 2.398, దా.రా.కిష్కిం. 165, వి. ఒళ్ళు విరుచుకోటం. శం.రా. 1.141.

పర్తి. ఈల్-. రాలు; గడ. ఈల్, ఈలి. చాచు.

ఈలుగొయ్యి వి. వీపుకు ఇరువైపులా ఉండే నుడి, గాటినుడి.

ఈలువు వి. 1. పాతివ్రత్యం. కు.నం. 10.529; 2. మానం, చిత్తనమున్నది. దోష. 7.118; 3. కులాచారం. శివరా. 3.117; 4. నక్కువర్తన, మంచినడవడి. వేంక.వంక. 4.507; 5. మనస్సు. వసు. 3.87; 6. చైర్యం.

క. ఈలు. అనుబంధం; కు. ఈయరుని, ఈయవుని. సమ్మర్థిగా ఉండు; క. ఇయల్. స్వభావం, లక్షణం. గుణం, అర్హత, యుక్తత, సున్నితం, సుకుమారత, ప్రేమ, నక్కువర్తన, జన్మజన్మల అనుబంధం; మ. ఇయల్. తగినది; ఈయలుక. అంగీకరించు.

ఈలువుగొను శబ్దవల్లనం, అ.క్రి. చెరచు. బలాక్ర రించు. కక. 2.10. <ఈలువు + కొను. ఈలువుతొండ్లు వి.

పరివ్రతలు. దార.ఆర. 7.6, ఆము. 5.70. < ఈలువు + ఆండు. ఈలువుటాలు వి. 1. (పరివ్రత ఆగు) దార్య. దార.ఆర. 7.61; 2. గుణవంతురాలు. ఆము. 5.70; 3. పరివ్రత. విజ్ఞా. 1.115. < ఈలువు + ఆలు.
 ఈలువుగొను చూ. ఈలువు.
 ఈలువుటాండు చూ. ఈలువు.
 ఈలువుటాలు చూ. ఈలువు.
 ఈలోగొ చూ. ఈ².
 ఈల్పొను రూ.చూ. ఇంకలను. అ.క్రి. ప్రాజ్ఞాలు దిగపట్టు. దా.రా.య. 996.
 ఈల్లు రూ.చూ. నీలుగు. అ.క్రి. చచ్చు. దార.నీమ్మ. 2.196; వి. ఒక్క విరుచుకొనటం. అం.దా. 1.141.
 ఈళము రూ. ఈడము, ఈదాము, ఈదాము. వి. నింహళ ద్వీపం. అహ. 1.80.
 నం. నింహళ, నింహళా. నింహళద్వీపం; ప్రా. నింఘల, నింహల, సిహల. దేశవిశేషం; అ.చూ. సిహల. నింహళం; సిహలి. నింహళదేశపు దానికన్య; పా. సిహళ. నింహళం; సిహళదీప, సిహళభాస్సా. నింహళదామ; సిహళక. నింహళదేశ వంబంది.
 క. నింగళ, నింహల, నింహళ, నింహ్యల. నింహళ ద్వీపం; క. ఈళం. నింహళం; ఈటం, చింతలం, ఈదినాటు, ఈటమంటలం; మ. ఈలిం.
 బహుళం < క. ఈళం.
 ఈశాము రూ.చూ. ఈశము. వి. నింహళ ద్వీపం. కక. 1.133.
 ఈవ రూ.చూ. ఈగ. వి. ఈగ. సాం.ని.తిర్య. 83.
 ఈవంక చూ. ఈ².
 ఈవరి చూ. ఈగి. వి. ఇచ్చేబాడు, దాత. యయా. 5.1.
 పో.చూ. క. ఈవురు. ఇవ్వటం; క. ఈవోన్. దాత. < ఈవి + ఆరి.
 ఈవరితనము వి. దాకృత్వం. యయా. 5.1.
 ఈవరితనము చూ. ఈవరి.
 ఈవరి రూ. ఇవల, ఇవల, ఇవ్వల. వి. ఇవకలి ఒడ్డు. సీతారా. 3.39; క్రి.వి. ఇక్కడ. విక్ర. 5.154.
 ఈవలావరిగ అ.క్రి. వ్యక్తస్తమగు దా.రా.య. 1819.
 ఈవలావరిజేయు స.క్రి. ఇట్టిట్టుచేయు, తలకిందు చేయు. దా.రా.య. 268.
 ఈవలావరిగ చూ. ఈవల.
 ఈవలావరిజేయు చూ. ఈవల.
 ఈవలి వి. దాహం.
 ఈవి రూ.చూ. ఈగి. వి. 1. ఇవ్వటం, దానం. శృం.నై. 3.53, ఉ.రా. 1.229; 2. ఈయబడినది, వరం. సీతావి. 2.169, శకకంఠ. 2.169; 3. బహుమాన ద్రవ్యం. చంద్రా. 3.45, 46.
 క. ఈవు. ఇవ్వటం, దానం, బహుమానం.
 ఈవికాడు రూ.చూ. ఈగికాడు. వి. దాత. ఈవిమాను రూ.చూ. ఈగిమాను. వి. కల్పవృక్షం. ఈవిమాను రూ.చూ. ఈగిమాను. వి. కల్పవృక్షం. దళా. 4.103; ఉ.రా. 5.208.

ఈవికాడు² చూ. ఈవి.
 ఈవిడ చూ. ఈ².
 ఈవిడె చూ. ఈ².
 ఈవిమాను చూ. ఈవి.
 ఈవిమాను చూ. ఈవి.
 ఈవిరి రూ.చూ. ఈమిరి. వి. 1. నెమ్ము ఆరని నేల; 2. నెమ్ము, తడి.
 ఈవు వి. నీవు. దార.కాంతి. 5.183.
 పో.చూ. క. ఈ. అనిశ్చిత వర్తమాన మర్తమ వరునైక వచన ప్రత్యయం; కు. ఈ. నీవు; క. ఈ. మర్తమ వరుష ప్రత్యయం; మ.కోట.కాద.ప్రా. ని. నీవు; గోం. ఈయ్య, ఇయ్య, నియా. నీవు; కు. ఈను; వి. కువి. నీయా, నీను; పర్తి. ఈన్; కొలా. నీవ్; నా. నీవ్; గడ. ఈన్; కొండ. నీన్; కురు. నీన్; మూల్. నీన్.
 < ప్రా. తె. *ఈ < *నీ < మూ. ప్రా. *నీన్.
 ఈవురికెంపు చూ. ఈవులు.
 ఈవురిమొదపు చూ. ఈవులు.
 ఈవులమాను చూ. ఈవులు.
 ఈవులరతనము చూ. ఈవులు.
 ఈవులు చూ. ఈవి. ఏ.వ. వి. బ.వ. దానాలు.
 ఈవురికెంపు రూ.చూ. ఈగులకెంపు. వి. చింతామణి.
 ఈవురిమొదపు వి. కామదేనువు. ఈవులమాను వి. కల్ప వృక్షం. ఈవులరతనము వి. చింతామణి. విజయ. 1.41.
 ఈవె రూ.చూ. ఈగ. వి. ఈగ.
 ఈవేళ చూ. ఈ².
 ఈవైపు చూ. ఈ².
 ఈశానం వి. ఈశాన్యమూల.
 నర్మ ఈశానం. వ్య. శివనంబంది ఐనవి, దిక్కు.
 ఈశాన్యభూమి వి. స్మశానం. ఈరికి ఈశాన్యమూలన వుంటుంది కనుక; ఆ దిక్కుకు అధిపతి శివుడు.
 నం. ఈశాన్యం. ప్రా గుత్తర దిక్కు.
 < నం. ఈశాన్యభూమి. ఆర్థవివరి.
 ఈశ్వరకోర మిశ్రన. వి. కోరమండలం తీరాన పండే ఒక రకం వడ్డు, ఐదు నెలల పంట. వ్య. ఈ జారి బియ్యం ఈశ్వరుడి చేతిలో వుండే కపాలం ఆకారంలో ఉంటాయి కాబట్టి కావచ్చు.
 ఈశ్వరప్రియములు వి. ఒకరకం వడ్డు. వ్య. శివుడి కిష్టమైనవని కావచ్చు.
 ఈశ్వరవేరు మిశ్రన. వి. లతా విశేషం. హంస. 4.12.
 నం. ఈశ్వరే. ఒకరకం చెట్టు, మొక్క.
 క. ఈశ్వరబేరు, ఈశ్వరిబేరు. పాము కాట్లకు విరుగుడుగా వాడబడే లతా విశేషం; కు. ఈశ్వరబేరు, ఈసరబేరు; క. ఈచుర-వేర్, ఈచురమూలి(మల్లె); మ. ఈశ్వరమూల్ల / ఈశ్వరమూలి.
 < నం. ఈశ్వర- + వేరు.
 ఈన¹ రూ.చూ. ఈను¹. వి. అనహ్యం, ద్వేషం.
 ఈన² రూ.చూ. ఈచ¹. వి. చాలా చిన్న.
 ఈనపోవు ల.క్రి. చిక్కిపోవు, కష్టించు.

ఈన³ వి. నాగదిపోలు, బండిపోలు.

నం. ఈనా. నాగదిపోలు, బండిపోలు; ప్రా. ఈనా.
నాగదిపోలు; పా. ఈనక. పోలుగర; ఈనా. నాగది
పోలు, బండిపోలు.

మ. ఈత్తు. నాగదిపోలు.

<ప్రా. ఈనా <నం. ఈనా.

ఈనకర వి. లంగడుకు మొదట అద్దంగా కట్టే కర.

ఈన⁴ చూ. ఏన³. విణ. వంపు, వంకర.

ఈనం చూ.చూ. వీనము. వి. ఒక అదా.

ఈనకర చూ. ఈన³.

ఈనరచేయ చూ. ఈనరము.

ఈనరము చూ. ఈను¹. వి. నింద, దూరు. అం. దా. 1.115.

ఈనరచేయ న.క్రి. ఈనడించు, నిరసిండు. కాళిండి.

2.39. ఈనడించు న.క్రి. 1. నిరసిండు, నిండించు.

హరిశ్చ. 4.221, నరస. 1.11; 2. అనకొంచుకొను,

రోయు. పాంచారి. 3.47; అ.క్రి. విరోధించు, వగబూను.

వసు. 4.56. ఈనడించు వి. నిరసన.

ఈనడించు చూ. ఈనరము.

ఈనడించు చూ. ఈనరము.

ఈనదారు చూ. ఈన³. వి. పాలికాపు.

<ఈన³+ (పార.)-దాన్.

ఈనంతం వి. వికాలం.

నం. విక్రాంత-. ఆగినది, కాంచించినది; ప్రా.

విస్సంత, విస్సంత.

<ప్రా. వీనక- <నం. విక్రాంత-.

ఈనవిట్ట వి. ఒక రకం చేప.

క. ఈను¹. ఈదు.

ఈనపోవు చూ. ఈన³.

ఈనది పో.చూ. ఈన³. వి. కొలులో ఒకరకం. (భూకామం
దుకు డబ్బు ఇంత ఇచ్చేట్టు అని ముందుగా నిర్ణయించుకుని
చేసే వ్యవసాయం.

ఈనర¹ వి. పాముకాటుకు వనిచేసే ఒకటి విశేషం (Aristo-
lochia indica).

మ. ఈనరబెరు; క. ఈమరనెర.

<నం. ఈశ్వర-.

ఈనర² విణ. అడికం.

కుణ. ఈసాత. చాలా యెక్కువ; ఈసాలి; కువి.

ఈమర, ఇజ్జోర; గోం. ఇచ్చోత; కొడ. ఇచ్చా.
ఇచ్చుకు.

ఈనరపోవు చూ. ఈన³. అ.క్రి. వ్యర్థమగు.

ఈనరబానర క్రి.విణ. నోటికివచ్చినట్లు.

ఈనరి వి. పార్వతి.

నం. ఈశ్వర. దుర్గ, అదిశక్తి.

క. ఈమవరి. పార్వతి.

<నం. ఈశ్వరీ.

ఈనరుడు వి. శివుడు.

నం. ఈశ్వర-. వ్రదుపు, భర్త, పరమాత్ముడు; ప్రా.

అమా. ఈనర-. శివుడు, వ్రదుపు, యజమాని;

క. ఈమవరన్. నాయకుడు, వ్రదుపు, భగవంతుడు,

శివుడు; ఈమ్మరన్, ఈమ్మవరన్.

<ప్రా. ఈనర-.

ఈనరు చూ.చూ. ఇనుళ్లు. వి. రెక్కలుగల చెదలు. అం. దా.
2.95.

ఈనవి వి. క్రిస్తు శకం.

హిం. ఈసవి. క్రైస్తవం; ఉ. ఈసవి. క్రిస్తు నంబం
దించినది, క్రిస్తుశకం; పార. అర. ఈసవి.

<ఉ. ఈనపి.

ఈను¹ చూ. ఈన¹. వి. 1. ద్వేషం, వగ. భార. నదా.
1.118; 2. ఓర్వలేమి, అనహనం. భార. అర. 1.883,
పారి. 1.188, ఉ. రా. 6.152; 3. కోపం, క్రోధం.
భార. అర. 7.149, శృం.నై. 5.68, పాండు. 5.228;
4. చలము, వట్టుదల. భాగ. 3.707; 5. నింద.
మను. 4.28.

నం. ఈర్షా, ఈర్ష్యా. అనూయ, ఓర్వలేనితనం,
వట్టుదల, ద్వేషం; ప్రా. ఇస్సా, ఈసా. అనూయ,
ద్వేషం, వంచన; అమా. ఈసా; పా. ఇస్సా.

<ప్రా. ఈసా <నం. ఈర్షా.

ఈనుకాడు వి. ఈర్ష్యాకుపు, ఉరుకుదోతు. ఈనువడు
ఈను¹+వడు. అ.క్రి. నిందపొందు, దూరువడు. శివరా.
3.129. ఈనువాడు పో.చూ. ఈనుకాడు. వి. ఈర్ష్యాకుపు.
భార. ఉర్ష్యా. 4.221.

ఈను² చూ. ఈన³. వి. 1. ఏడికర, నాగటికాదినీ పశితనూ
కలిపే పొడుగుకొయ్య; 2. నొగ, గొర్రుగుంటక మొ. వాటి
దిండుకు దిగించి కాడిమీద మోపే పొడుగు కొయ్యలు.

ఈను³ పో.చూ. ఈన³. వి. పేనని నార.

ఈనుకాడు చూ. ఈను¹.

ఈనులింది చూ. ఈన³. వి. రెండు నొగలున్న బండి.

ఈనురు చూ.చూ. ఇనుళ్లు. వి. రెక్కల చెదలు. అం. దా.
2.95.

ఈనుళ్లు చూ.చూ. ఇనుళ్లు. వి. రెక్కల చెదలు.

ఈనువడు చూ. ఈను¹.

ఈనువాడు చూ. ఈను¹.

ఈసెవ చూ. ఈచ¹. వి. నక్కరు, నీరసపడటం.

ఈహీ చూ.చూ. ఇహిహి. అవ్య. నిరసన నూచక ర్వన్యను
కరణం.

ఉ¹ తెలుగు వర్ణమాలలో అయిదో వర్ణం. సంవృతమై కాలవ్యేతరమైన ఓష్ఠ్య హ్రస్వ స్వరం. అన్ని ద్రావిడ భాషల్లో ఉంది.

<మూ.ద్రా. *ఉ.

-ఉ² 'ఉన్ (ఉ)' యొక్క నవదాంశం; రూ.చూ. ఉన్. అవ్య. ద్రు. 1. అపిశబ్దాన్ని తెల్పుతుంది. (క) నముచ్చ యార్థాన్ని తెల్పుతుంది. భార. ఆది. 1.12, భార.చో. 3.162. (చ) విరోధాన్ని తెల్పుతుంది: కూడ, ఏయితం, అయినప్పటికీ మొ. భార. ఆది. 5.58, ప్రి. 2.155, శృం.నై. 2.82, విజయ. 3.10; 2. కిమర్తకమైన ఏ, ఎవడు, ఎప్పుడు మొదలైన పదాలకు ఒకడు మొదలైన మరికొన్ని పదాలకు అనుప్రయుక్తమై సర్వార్థాన్నిస్తుంది (అప్పుడు వ్యతిరేకార్థక క్రియలతోటే సంబంధించి వుంటుంది). భార. ఉద్యో. 3.118, హర. 4.49; 3. ఆనందర్యాన్ని తెల్పుతుంది. భార. ఉద్యో. 3.52, ఆము. 5.79; 4. వాక్యాలంకారంగా వుపయోగపడు తుంది. భార. ఆది. 3.95, కాశీ. 2.86.

-ఉ³ కొన్ని దాతుల మీద వచ్చే కృత్ప్రత్యయమని వ్యాకర్తలు. ఉదా: ఒప్పు + ఉ = ఒప్పు; పలుకు + ఉ = పలుకు; అంటు + ఉ = అంటు. కాని ఒకే దాతువ విశేష బంగా, విశేషంగా, క్రియగా వర్తించటం ద్రావిడ భాషల్లో సర్వసామాన్యంగా ఉంది.

-ఉ⁴ ప్రత్య. చిటుక మొదలైన వాటికి స్వార్థంలో వచ్చే తద్విత ప్రత్యయం. చిటుక- చిటుకుక, పొలికి- పొలికుక. పో.చూ. క. -కై. తద్విత ప్రత్యయం. ఉక, ఉగ. పులింగ నామవాచకాలు కావటానికి చేర్చే అంత్య ప్రత్యయం; పో.చూ. క. -కై. కృత్ప్రత్యయం; బెయ్-కై. మొ.

ఉకారం(0) వి. 1. నూలు రంగును పీల్చుకోటానికి తయారు చేసిన మిశ్రం; 2. చొడు నున్నం కలిపిన నీళ్లు.

ఉ.పార.అర. ఉకార. సాగాయి, ఒక రకం ఎర్రని గుడ్డ.

<ఉ. ఉకార్.

ఉకారగుంజ రూ. ఉకరగుంజ. వి. రంగులో తడిపిన నూలు లడిలు పిండటానికి నేలలో పొతిన పొడుగు రాట. అర్థవివరి.

ఉకారగుంజ చూ. ఉకారం(0).

ఉక్క¹ చూ. ఉక్కు¹. వి. ఉక్కుం, ఉక్కు, ఉమ్మ. రాజ. చ. 3.146, ప్రబంధ. 78.

క. ఉగ, ఉగి, ఉగె. ఆవిరి, వేడి; కు. ఉర్కిలు.

చెమటకాయలు; క. ఉరుక్కుమ్. ఉమ్మ; పో.చూ. ఉరుక్కు. వేడివల్ల కరుగు, ద్రవమగు; పో.చూ. మ. ఉరుక్కుమ్. కరగటం, దాద; కోట. ఉక్తివెజ్. చెమట పట్టు; పో.చూ. గోం. ఉక్కుడ్, ఉక్కుడా. నీరు మరిగే వేడి; ఉక్కుడ్. చెమట; కుజ. ఉర్పు. అ.క్రి. ఉడుకు, తెల్ల, పొంగు, ప్రసరించు, పైకిచిమ్ము, ప్రవిండు, చెమట పట్టు. వి. మరిగే స్థితి, ఉడక పెట్టటం, చెమట పట్టటం; వర్తి. ఉర్డ్. చెమటపట్టు; ఉరుకుడ్. చెమట; ఊబమ్. చెమట; ఒల్లా. ఉర్డ్; పో.చూ. మరా. ఉకడ్డె. ఉడుకు, ఉక్కిపోవ, వడచెట్టెను; పో.చూ. ప్రా. ఉక్కిల. వేడి, ఉమ్మడం.

<మూ.ద.ద్రా. *ఉరుక్కు- <మూ.ద్రా. *ఉర్-.

ఉక్కపెట్టు అ.క్రి. గాలి లేక శరీరం తపించు. ఉక్క పోత వి. ఉమ్మడం, ఉక్కపోయటం. ఉక్కపోయి అ.క్రి. ఉమ్మడంగా ఉండు; న.క్రి. నానబెట్టు.

ఉక్క² చూ. ఉక్కు². వి. దైర్యశాలి, నమ్రదు, బలవంతుడు.

ఉక్క³ రూ.చూ. ఉమ్మక. వి. ఉక.

ఉక్కట రూ. ఉక్కడము¹. వి. గర్వం, నిర్లక్ష్యం, మడం. రాజ. వి. 4.55.

సం. ఉక్కట-. ఆధికం, తీవ్రం; ప్రా. అ.చూ. ఉక్కట-. గట్టి, తీవ్రం, విస్తృతం.

<ప్రా. ఉక్కడ-.

ఉక్కడం¹ చూ. ఉగ్గము. వి. జడ్డిగవు పిడక కడలకుండా దిగించే రాడు.

క. ఉక్కడ-. చేంగూడుకు దొక్కెన కట్టటానికి చివర దిగించే నన్నని కాడు.

<క. ఉక్కడ.

ఉక్కడం² రూ.చూ. ఉక్కెడ¹. వి. 1. చేత్తో నూలు చుట్టే పని ముట్టు; 2. ముతక నూలు చుట్టే పెద్ద వంటె.

ఉక్కడగింపు చూ. ఉక్కు².

ఉక్కడగు పో.చూ. ఉక్కు².

ఉక్కడచు చూ. ఉక్కు².

ఉక్కడము¹ రూ.చూ. ఉక్కుట. విజ. గొప్ప. సారంగ. చ. 1.82.

ఉక్కడము² రూ. ఉక్కుళము¹, ఉక్కుణము. వి. సేనలకై ఉంచిన కావలి. భార. 2.20.

క. ఉక్కడ. సైనిక శిబిరం చుట్టూ తవ్విన అగర్త, సేనలకై ఉంచిన కావలి, కావలి, కావలివాడు ఉండే కావడి; కు. ఉక్కడ, ఉక్కుడ. రెండు పట్టణాల సరిహద్దులో తనిబీచేసే చోటు; క. ఉక్కలొమ్మ. రాత్రి వాటా, సేనలకై

ఉంచిన కావరి, కిదిరం చుట్టూ వున్న కండకం; మ.
ఉక్కళమ్. సేనకై ఉంచిన కావరి.

ఉక్కడిడు ఉక్కడంగా వచ్చిన బంటు, సేనకు
ముందుగా వంపబడ్డ బంటు. శృం.నై. 7.41.

ఉక్కడిడు చూ. ఉక్కడము².

ఉక్కడగించు చూ. ఉక్కు².

ఉక్కడగు చూ. ఉక్కు².

ఉక్కడము చూ. ఉక్కడము².

ఉక్కడము రూ.చూ. ఉక్కడము². వి. రక్షణ, సేనలకై
ఉంచిన కావరి. నిర్వ. 5.96.

ఉక్కపెట్టు చూ. ఉక్క¹.

ఉక్కపోత చూ. ఉక్క¹.

ఉక్కపోయి చూ. ఉక్క¹.

ఉక్కబెట్టు చూ. ఉక్కు¹.

ఉక్కిరి చూ. ఉక్కు².

ఉక్కిలు చూ. ఉక్కు².

ఉక్కిలుడు రూ. ఉక్కులుడు. చూ. ఉక్క². వి. శార్య
వంతుడు, దురందరుడు, నాయకుడు. హరి. పూ. 4.82.

పో.చూ. నం. ఉత్కల¹. ఉత్కల దేశస్థుడు,
వ్యాకుడు; పో.చూ. ప్రా. ఉత్కల < ఉత్కలి. శ్రీవం,
శీర్షం, ప్రబలం; పో.చూ. అ.చూ. ఉత్కల, వృద్ధియగు;
పా. ఉత్కల. భారవాహకుడు.

<ప్రా. ఉత్కల-.

ఉక్కుళమ్! రూ.చూ. ఉక్కడము². వి. సేనలకై ఉంచిన
కావరి, శ్రువుల రాకను కనిపెట్టడానికి ఉంచిన కావరి.
నిర్వ. 5.96, శూ. 4.126.

ఉక్కుళము² వి. పట్టణంలోని రాజమార్గం, పట్టణానికి వెళ్ళే
రాజమార్గం, రాచబాట. ఆం.భా. 2.9.

నం. ఉపనిషద్. రాచబాట; ఉత్కలి. శ్రేష్ఠం,
అధికం; ప్రా. ఉత్కడ. విజ. బెడడ. విశాలం;

క. ఉత్కడ. ఉరి చివరి భాగం, పట్టణం చివరి భాగం.

<ప్రా. ఉత్కడ-.

ఉక్కులుడు రూ.చూ. ఉక్కులుడు. వి. విశ్వానమాతకుడు.
అర్థవివరి.

ఉక్కున రూ. ఉక్కునము, ఉక్కిన, ఉక్కినము. వి. 1.
అయానం, శ్వాన బాద. వేంక.వంచ. 4.848; 2. దగ్గు,
కాన రోగం (బొ.).

నం. ఉత్ + కాన-.. శ్రీవమైన దగ్గు; ఉత్కాననమ్.
శ్రేష్ఠంతో కూడిన దగ్గు; ప్రా. ఉత్కాన. దగ్గు; పా.
ఉత్కాన.

క. ఉగరిసు. శ్వాన బాద.

<ప్రా. ఉత్కాన-.

ఉక్కునము రూ.చూ. ఉక్కున. వి. దగ్గు, కాన రోగం.

ఉక్కుడు చూ. ఉక్కు².

ఉక్కిడము వి. పరిహాసం, వేళాకోళం.

క. ఉక్కు. గర్వం.

పో.చూ. నం. ఉత్తిత్త-. వివరివేయబడిన, తిరస్కృత
మైన; ప్రా. ఉత్తిత్త. తిరస్కరించబడ్డ.

ఉక్కిరి పో.చూ. ఉక్క¹. వి. కూరలోని ఉబ, ఉరుపు.

ఉక్కిరిబిక్కిరి చూ. ఉక్క¹. విజ. ఉపిరిఆడనిది. మృ.వి.
3.48; వి. ఉపిరి ఆడకపోవటం, కలక.

ఉక్కిరె వి. పట్టణాదుగువల్ల వచ్చే మిరపతెగులు (Colletotrichum capsici).

ప్రా. ఉక్కిరిలి. ఖండికం.

ఉక్కిలి చూ. ఉక్కు¹. వి. ఉపిరాడకపోవటం, శ్వాన బాద.

ఉక్కివము వి. 1. కవటం, మోనం, కవటకృత్యం. భార.
నరా. 2.180, గాంధి. 2.859; 2. రహస్యం. భార.
నరా. 2.128.

నం. ఉత్తిత్త. ఉత్పాదకం, ఉన్నూరికం; ఉత్తిత్తవి.
తిరస్కరించు, వినర్థించు; ప్రా. ఉత్తిత్త-. న.శ్రీ. ఉత్తే
పించు; పా. ఉత్తిత్త-. అ.చూ. ఉత్తిత్త-;

క. ఉత్తిత్త, ఉత్తిత్త. కవటం, వంచన; క. ఉక్కు
వము. లాబూచి. దేశ్యమని D.E.D. 484. కెబ్బెల్ ప.
211.

ఉక్కివుడు రూ. ఉక్కిడు. చూ. ఉక్కివము. వి. 1.
దుష్టుడు, క్రూరుడు. భార.ఉత్కో. 2.171; 2. మూర్ఖుడు,
బుద్ధిహీనుడు. భార.ఉత్కో. 4.20; 3. కవటి, మోన
గాడు. హరి.పూ. 7.157, నమీర. 4.22.

ఉక్కిష్టము వి. అనహృస్థిరి.

నం. ఉత్కృష్ట-. 1. పైకి లాగబడినది; 2. శ్రేష్ఠం,
ప్రశస్తం; 3. మిక్కుటం, అధికం; 4. దున్నబడినది;
ప్రా. ఉత్కృష్ట-. శ్రేష్ఠం; పా. ఉత్తిత్త-. పైకి లాగబడిన,
లేవడియబడిన;

క. ఉత్కృష్ట. పైకి లాగబడినది, శ్రేష్ఠం, ప్రశస్తం; క.
ఉత్కృష్టుడు.

<నం. ఉత్కృష్ట-; అర్థవివరి.

ఉక్కిన రూ.చూ. ఉక్కున. వి. 1. పొడిదగ్గు, దగ్గు. భార.
అది. 3.191, విశ్ర. 2.155, ఆం.భా. 2.126; 2. శ్వాన
బాద. భాగ. 4.61.

ఉక్కినము రూ.చూ. ఉక్కున. వి. ఉబ్బినం, పొడిదగ్గు, శ్వాన
బాద.

ఉక్కిడు రూ.చూ. ఉక్కివుడు; బ.వ. ఉక్కిలు. వి. 1.
మూర్ఖుడు. నిర్వ. 3.11, హరి.పూ. 1.72; 2. క్రూరుడు.
భార.విరా. 3.7.

ఉక్కు¹ అ.శ్రీ. 1. నళించు; చచ్చు. రం.రా.య. 514 ప.
5 వం.; 2. ఉడుకు, గాలిచేక కపించు. చంద్రా. 3.60;
3. గోరీల ఆటలో గోరీని కదిలించి, మళ్ళీ అక్కడే పెట్టు.

పో.చూ. క. ఉక్కు. మరుగు, తెల్ల, పొంగు; ఉర్కు.
అధికమగు, ఉబుకు; కు. ఉక్కుని. మరుగు, తెల్ల;
ఉర్కురుని. అధికమగు, ఉబుకు, ఎక్కువగా కాగు,
మరుగు; క. ఉక్కు. కుక్కు, కృశించు, పొడియగు,
బుష్టించు, నళించు; ఉక్కు. కృశించు, నళించు, పడు, చెడు,
కరుగు, కలగు, కుష్టించు; మ. ఉక్కుక. ప్రారంభమగు,
ఁరగు, పాసిపోవు; ఉర్కుక్కు. కరగు; పో.చూ. కుణ.
ఉక్కుధీతుంశ. ఉక్కుపెట్టు, ఉక్కిపోవు.

<మూ.ద.ద్రా. *ఉక్-ఉక్కు.

ఉక్కుబట్ట ఉక్కున్ + పట్టు. స.క్రి. 1. ఉక్కునట్టు పట్టు, ఉపిరాడకుండా పట్టు. భాగ. 6.199, చంద్రా. 2.77; 2. కట్టించు, విడిచిపెట్టు. కాళ. 3.101. ఉక్కుమడగు అ.క్రి. ఉక్కుడగు, చచ్చు, నమయు. ఉక్కుమడచు' స.క్రి. చంపు. భార.విరా. 4.210.

ఉక్కు² వి. 1. బలం, ప్రతాపం. భార.ఆది. 6.208, విరా. 5.184, 2. బాన్సత్వం, గౌరవం. భార.నదా. 2.231; 3. మదం, గర్వం, హంగు. భార.ఉద్యో. 4.216, హరి. ఉ. 1.86; 4. వేగం, వడి. పాండు. 5.218; 5. అయస్సారం, కాచి శుభ్రంచేసిన ఇనుము. హరి.ఉ. 1.86, విష్ణుకూ. 1.68, సాం.ని.స్తా. 65; 6. సాహసం, తెగువ. హరి.ఉ. 1.86; విజ. హైరం, దాడుడం. వై.దా. 3.102.

క. ఉర్కు, ఉక్కు. హెంగు, గర్వం, శక్తి, పరాక్రమం; కు. ఉర్కురుని, ఉర్కుని. తేచు, హెంగు; కొడ. ఉక్కు-తెల్లిపోవు, హెంగు; త. ఉర్కుక్కు. అయస్సారం; స.క్రి. కరగు; విజ. కరిగించినది; మ. ఉక్కు. బలం, అయస్సారం, కరగు.

<ప్రా.తె. ఉక్కు < మూ.ద.ద్రా. *ఉర్-ఉక్కు < మూ.ద్రా. *ఉర్.

ఉక్కుడగింపు ఉక్కు² + అడగించు. రూ. ఉక్కుడగు, ఉక్కుడగించు. స.క్రి. 1. ఉక్కుడచు, నిస్సత్వం చేయు. భార.ఆది. 1.7; 2. చంపు. వ్రదోద. 1.56; 3. నాశనంచేయు. ఉక్కుడగు ఉక్కు² + అడగించు; రూ. ఉక్కుడగు. అ.క్రి. బలహీనమగు, నిస్సత్వమగు. భార. విరా. 1.212. ఉక్కుడచు ఉక్కు² + అడగించు; రూ. ఉక్కుడచు. స.క్రి. 1. నిస్సత్వంచేయు. భార.విరా. 2.88; 2. చంపు. మారక్క. 6.103; 3. నాశనంచేయు. భాగ. 3.38. ఉక్కుబిగింపు రూ.చూ. ఉక్కుడగించు స.క్రి. చంపు. వి.పు. 1.13, సీతా.వి. 1.65. ఉక్కుబిగి రూ. చూ. ఉక్కుడగు. అ.క్రి. బలహీనమగు, నిస్సత్వమగు, ఉక్కుబిగి రూ.చూ. ఉక్కుడచు. స.క్రి. చంపు. రుక్మా. 5.75. ఉక్కురి వి. 1. కార్యవంతుడు. అచ్చు.రా.య. 314; 2. వైర్యకారి. సాం.ని.మాన. 9. ఉక్కులు ఉక్కు² + అలు. అ.క్రి. 1. దుర్బలమగు, నిస్సత్వమగు. భార.ఆర. 4.12, ఉద్యో. 3.360; 2. బెడరు, దయ వదు. భార.విరా. 5.143. ఉక్కుడు ఉక్కు + అడు. అ. క్రి. బలపరాక్రమాలు చూపు. భార.కాంతి. 3.25. ఉక్కు కట్టి వి. ఉక్కు కరిగించి పోసిన కట్టి. ఉక్కుకమ్మి వి. ఉక్కు కరగి పోసిన కట్టి. ఉక్కుకాడ వి. ఉక్కు కరిగించి పోసిన కట్టి. ఉక్కుతీగె వి. వీణ మొదలైనవానికి వేసే ఉక్కు తీగె. ఉక్కుతువీయ వి. సాహసి, కూరుడు, ఉక్కు ముక్కవంటివాడు. భార.ఉద్యో. 2.176. ఉక్కుతునుక రూ. ఉక్కుతున్న. వి. సాహసి, కూరుడు. ఉక్కుతున్న రూ.చూ. ఉక్కుతునుక. వి. సాహసి, కూరుడు, విజయ. 1.10. ఉక్కువీరు వి. ఉక్కు కరిగిన ద్రవం. భాగ. 5. 2.157. ఉక్కుమడగు వి. 1. దుర్బలమగు, నిస్సత్వమగు. భార.ఉద్యో. 5.61; 2. చచ్చు. ఉక్కుమడచు స.క్రి. ఉక్కుడగజేయు, చంపు. భార.ఉద్యో. 4.216. ఉక్కుమవిషి

వి. ఎవరికి లొంగనివాడు. వ్య. 'ఉక్కువంటి మనిషి.' ఉక్కుమిగులు అ.క్రి. ప్రబలు, అతిశయించు. భార.భీష్మ. 1.138. ఉక్కుమీలు అ.క్రి. ప్రబలు, అతిశయించు. భాగ. 6.260, ఉ.రా. 3.159. ఉక్కుముక్క వి. అయస్సారపు ముక్క. ఉక్కుమెలియు. అ.క్రి. ప్రబలు, అతిశయిల్లు. భా.రా.ఆర. 1.228. ఉక్కుమన్నము వి. లోహదన్యం, కుప్ప. ఉక్కుక్కు అ.క్రి. బలిష్ఠమగు, దృఢమగు. కాళ. 4.74.

ఉక్కు³ రూ.చూ. హుక్కు. వి. గడ్డగోరు, కిటికీరెక్కలు గారికి వాలకుండా పట్టి ఉంచే పరికరం.

ఇం. Hook. కొక్కుం.

<ఇం. Hook.

ఉక్కుకడ్డి చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుకమ్మి చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుకాడ చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుతీగె చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుతువీయ చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుతునుక చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుతున్న చూ. ఉక్కు².

ఉక్కువీరు చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుమడగు చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుమడచు చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుమవిషి చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుమిగులు చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుమీలు చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుముక్క చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుమెలియు చూ. ఉక్కు².

ఉక్కురోషము రూ. ఉక్కురోషము, ఉక్కురోషము. వి. అతి గర్వం, అతికోపం.

సం. ఉత్కృష్ట-. కూత, అరుపు, పెద్దదన్న, చాటింపు.

<సం. ఉత్కృష్ట-; ఉక్కు² + రోషము. మిశ్రస. అని ప్రాసు.

ఉక్కురోషము రూ.చూ. ఉక్కురోషము.

ఉక్కుమన్నము చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుక్కు చూ. ఉక్కు².

ఉక్కుడ¹ రూ. ఉక్కుడం². వి. నూలు వడితే కదురుకున్న నలచడరపు దారపుబంతి.

క. ఉరి < హురి. పురిపెట్టు.

ఉక్కుడ² రూ.చూ. ఉక్కు. వి. బెల్లం, పిండి కలిపి చేసిన రక్ష విశేషం.

ఉక్కుడం వి. బిద్రుతాడు.

ఉక్కుట రూ. ఉక్కుడ³. వి. బెల్లం, పిండి కలిపి చేసిన రక్ష విశేషం. కాశీ. 7.185, నుదంతా. 2.125, అప్ప. 2.167.

సం. ఉత్కృష్ట. పాలు, బెల్లం, నెయ్యి కలిపి తయారు చేసిన ఒక రకం తీపి తినుబండారం; ప్రా. ఉక్కురియా, ఉత్కృరికా; అ. మా. ఉక్కుర; కార ఉక్కుర, ఉక్కుర;

క. ఉక్కురి, ఉక్కురై, ఉక్కులి.

<ప్రా. ఉక్కురియా.

ఉక్కలు క్రి. వి. ల. ఒక్కమ్మడి.

ఉక్కోషము రూ.చూ. ఉక్కురోషము.

ఉగ వి. 1. బుద్ధి; 2. ఉహ.

నం. ఉహ-. వికర్మం, పరీక్షణం, ఆరోపణం; ప్రా. ఉహ.

<నం. ఉహ-.

ఉగము¹ వి. 1. ఆయువు, యుగం, పురుషాంతరం, రామవ. 1.25; 2. ఉపిరి.

నం. యుగము. ఒక జాతి, తరం, కృతాది; పా. యుగం, పురుషాంతరం, కృతాది.

క. ఉగ, జుగ; కు. ఉగ; క. ఉకం.

<నం. యుగ-.

ఉగము² పో.చూ. ఉక్కున. వి. నిష్టూర్పు.

క. ఉగరిసు. వ్యానదాద.

ఉగాది వి. దాండమాన సంవత్సరాది, చైత్రమాసంలో మొదటి దినం. పరమ. పు. 197.

నం. యుగాది. యుగారంభం, సృష్ట్యాది;

క. ఉగాది. యుగారంభం, సృష్ట్యాది, సంవత్సరాది; కు. ఉగాది. సంవత్సరాది; క. యుకాతి. యుగారంభం, దాండమాన సంవత్సరాది.

<నం. యుగాది. అర్థవివరి.

ఉగాదివచ్చుడి వి. తెలుగు సంవత్సరాదినాడు వేవవచ్చు. మామిడిచాయ ముక్కలు, చింతపండు పులుసు మొ. వాటిని కలిపివేసి పచ్చుడి. ఉగాదివంతుగ వి. సంవత్సరాదిపండుగ. ఉగాదిసంబంధ వి. సంవత్సరాదినాడు ప్రత్యేకంగా తెలువజే పత్రిక. ఉగాదిసౌగంధ్యము వి. ఉగాదిసార. ఉగాదిసారి వి. పెళ్ళయిన స్త్రీ మొట్టమొదటిసారిగా పెట్టే సార.

ఉగాదివచ్చుడి చూ. ఉగాది.

ఉగాదివంతుగ చూ. ఉగాది.

ఉగాదిసంబంధ చూ. ఉగాది.

ఉగాదిసౌగంధ్యము చూ. ఉగాది.

ఉగాదిసారి చూ. ఉగాది.

ఉగి చూ. ఉగియు. వి. 1. ఉబి; 2. ఉబ.

ఉగియు చూ. ఉగ్గి. అ.క్రి. ప్రవించు, బొట్టు బొట్టుగాపడు, ప్రవహించు. పండి.చ. 4.254 పు.

ఉగువు పో.చూ. ఉక్కు. వి. దృఢత, గట్టితనం, నిబ్బరం. వేంక.పంచ. 256.

ఉగ్గ పో.చూ. ఉగ్గము. వి. గట్టి, దిగువైన.

ఉగ్గగట్టు న.క్రి. దిగించు, దిగియగట్టు. వి.పు. 7.185.

ఉగ్గపోషిణు న.క్రి. విశ్చయించుకొను. ఉగ్గగట్టు న.క్రి. 1. దిగబట్టు. రా.చ.వి. 5.52; 2. నిరోధించు. కాళ. 3.101; ఉగ్గింపు¹ న.క్రి. దట్టంగా నేయు, తరచుగా నేయు.

ఉగ్గగట్టు చూ. ఉగ్గ.

ఉగ్గడ చూ. ఉగ్గడి¹, ఉగ్గడు, ఉగ్గుడు. వి. హద్దు.

క. ఉక్కడ. నరిహద్దు, పొలిమేర.

<క. ఉక్కిడ.

ఉగ్గడన వి. ప్రకటనం, పైకి చెప్పటం. భార.అర. 7.269.

నం. ఉద్ధృతన-. తెరవటం, వెల్లడించటం; ప్రా. ఉద్ధృతన-; అ.చూ. ఉద్ధృతనము; కు. ఉమారనో; నే. ఉమారు. న.క్రి. విప్రు, వెల్లడించు; తె. ఉమారన; హిం. ఉమారనా; పం. ఉమారనా; సిం. ఉమారణు; గు. ఉమారఁపు; మరా. ఉమారనే; సింహ. ఉగులము-; పార. ఉద్ధృతెతి. విప్పటం.

<ప్రా. ఉద్ధృతన-.

ఉగ్గడి¹ రూ.చూ. ఉగ్గడ. వి. మేర, మర్యాద. ఆం. భా. 2.191.

ఉగ్గడి² వి. రాళ్ల వరసల మధ్య నందు.

ఉగ్గడింపు రూ. ఉగ్గళింపు, చూ. ఉగ్గడన. న.క్రి. 1. ప్రకటించు, తెలుపు, చెప్పు. భార. విరా. 1.180, కక. 1.89; 2. స్తుతించు, ప్రశంసించు. భార. ఉక్కో. 3.212, కృం. వై. 8.85; 3. (మంత్రాదులను) ఉచ్చరించు, పఠించు. కృం.వై. 4.126; 4. నాట్యంలో లయను నూచించే శబ్దాలను పలుకు. కళా. 3.21; అ.క్రి. ద్వనించు, మ్రోయు. పాండు. 2.32.

క. ఉగ్గడిసు. నాట్యంలో లయ నూచక శబ్దాలను మాటి మాటికి ఉచ్చరించు; కేకవేయు; ప్రతిద్వనించ వేయు, వెల్లడించు; కు. ఉగ్గుని. గొలుగు.

కేళ్యవదమని D.E.D. 489.

ఉగ్గడింపు చూ. ఉగ్గడన. వి. హగర్త.

ఉగ్గడు రూ.చూ. ఉగ్గడ. వి. హద్దు, మేర.

ఉగ్గడుపు వి. ఉక్కటం, అధికం. భార. ద్రోణ. 5.195.

నం. ఉద్ధృత. తెరచు, విప్రు, వెల్లడించు; ఉద్ధృత-. అధికం, మిక్కుటం; ప్రా. ఉద్ధృత-. తెరచు, విప్రు; అ.చూ. ఉద్ధృతన. తెరవడం; ఉద్ధృత. తెరచిన.

క. ఉగ్గుట, ఉగ్గడ. అధికం, దాద, కష్టం.

<ప్రా. ఉగ్గడ-; ఉక్కట శబ్దరవమని కెర్జెర్.

ఉగ్గపోషిణు చూ. ఉగ్గ.

ఉగ్గము వి. 1. చేతితో పట్టుకొని పోవటానికి అనుకూలంగా కుండ మొ. వాటి మూడికి కట్టే కాడు. పరమ. వి. 5.28; 2. పాలు తీయడానికి అవ కాళ్లకు వేసే బందం; 3. మదక, చిక్కు; 4. ఉరి, అపాయం; 5. ప్రాకారంక పైన కష్టం; 6. తరిమిన కాడు అమర్చే చక్రం.

నం. ఉగ్గహ-. పైకెత్తు. పైనుంచు, ప్లాపించు; ఉగ్గహ-. పైకి తీసుకుపోవటం; ప్రా. ఉగ్గాహ-. న.క్రి. పైకి తీసుకుపోవు, పైకెత్తు; అ.చూ. ఉగ్గాహయ, ఉగ్గాహిత <ఉగ్గహిత. పైకెత్తబడినది.

క. ఉక్కడ. చేంకాడుకు బొక్కెన కట్టటానికి చివర దిగించే నన్నని కాడు; ఉగ్గ. పట్టుకోటానికి వీలుగా దేనినైనా కట్టిన దారం లేదా కాడు; కు. ఉగ్గి. కుండ మొ. వాటి ఉగ్గం, పలుపు; క. ఉక్కమ్. (<క. లేదా తె.) పట్టుకోటానికి వీలుగా దేనినైనా కట్టిన దారం లేదా కాడు; పర్తి. ఉట్టు, ఉత్తు, వగ్గం; క.మ.క. ఉరి. ఉట్టి.

<మూ.ప్రా. *ఉర్- క్-.

ఉగ్గగట్టు చూ. ఉగ్గ.

ఉగ్గళింపు రూ.చూ. ఉగ్గడించు. న.క్రి. 1. గౌరవించు,

కొగిలించు. గంధ. 59; 2. పెంచు, పెద్దదిచేయు. అప్ప. 4.149; అ.క్రి. నర్తించు.

ఉగ్గళింపు చూ. ఉగ్గళించు. వి. 1. వాగ్దాటి; 2. పొగడ; 3. నాట్యానుగుణ శబ్దగుండన.

ఉగ్గారు చూ. ఉగ్గ. ఉగ్గించు! చూ. ఉగ్గ. ఉగ్గించు! పో.చూ. అగ్గించు, ఉగ్గదించు. న.క్రి. చూపించు, ముఖస్తుతిచేయు.

ఉగ్గిలి చూ. ఉగ్గము. వి. చేతితో వట్టుకొని పోవటానికి అనుకూలంగా కుండ మొ. వాటి మూతికి కట్టే కాదు.

ఉగ్గిలిపోయి అ.క్రి. ఉండ్రాళ్లు మొదలైన పిండి వంటలు చేయటానికి ముందుగా, వరిపిండిని వేడిళ్ళతో కడిపి ముద్దగాచేసి కొంచెంసేపు ఉంచు.

ఉగ్గిలిబల్లి పో.చూ. ఉగ్గిలి, ఒగ్గులబల్లి. వి. ఒగ్గులవట్టె; మరాఠు కట్టబడిలో వదుగు పోగులు దూర్చే బెజ్జాలుగల రేకుమక్కలు, ఉంగరాలు దిగించిన కొయ్యవట్టె.

ఉగ్గ! వి. 1. చనుపాలతోగాని నేతితోగాని రంగరించి వేడి చేసి చిన్నపిల్లలకు పోసే ఆముదం. యయా. 4.25; 2. పనిపిల్లలు చేసే అర్థంలేని ద్వనులు. కావ్యా. 2.68.

ఉ. ఉగ్గు. అర్థంలేని ద్వనులు; ద్వన్యనుకరణం.

ఉగ్గు(బొలకొడ క్రి.విజ. చిన్ననాటి నుంచి, వట్టినప్పటి నుంచి; ఉగ్గుపాలు కాగేనాటి నుంచి.

ఉగ్గు! పో.చూ. నొక్కు. వి. ముదక, వంపు. కటక్తు. 1.209; విజ. వంకర. దళా. 4.107.

ఉ. ఉగు. శిలమగు, రాలు.

ఉగ్గులు వి. ముదకలువద్ద పదుగు పోగులు. ఉగ్గులు వాణి ఉగ్గులు+పాటు. అ.క్రి. మెలివడు, కద్దిబ్బగు.

ఉగ్గువడు ఉగ్గు(లు)+వడు. అ.క్రి. 1. నొక్కువడు, ముదకవడు. కవిక. 5.110; 2. క్షీణించు, చెడు. కటక్తు. 1.209.

ఉగ్గు! న.క్రి. వెడజల్లు, చిలకరించు.

ఉ. ఉగ్గు. చల్లు; కు. ఉగ్గిపుణ, గుప్పణ, గుప్పణ. పొరబోయి, చల్లు; క. ఉకు. చల్లు, చిమ్ము, చిలకరించు.

<క. ఉగ్గు.

ఉగ్గారు న.క్రి. పాడుచేయు, నాశనంచేయు.

ఉగ్గు! పో.చూ. ఉగ్గము. వి. 1. జడ్డిగవు కాళ్లు దిగించటానికి అమర్చిన కొయ్య వలక; 2. పొడుగాటి దొంగుకు మద్యలో కడికనుగాని బుట్టనుగాని వేలాడదీసి మోకకు వాడే సాదనం, డోర్ల.

బహుళ: ఉగ్గము నుంచి పక్కాన్నిర్మాణంవల్ల ఏర్పడ్డ రూపం కావచ్చు.

ఉగ్గుడు రూ.చూ. ఉగ్గడ. వి. మేర, మర్యాద.

ఉగ్గు(బొలకొడ చూ. ఉగ్గు!.

ఉగ్గులు చూ. ఉగ్గు!.

ఉగ్గులువాణి చూ. ఉగ్గు!.

ఉగ్గువడు చూ. ఉగ్గు!.

ఉగ్గెత్తు క్రి.విజ. 1. పూర్తిగా; 2. అకస్మాత్తుగా.

ఒక్కెత్తు (ఒకేసారి) మొక్క వికృత రూపం కావచ్చు.

ఉగ్గులి! వి. 1. క్రి. బార. విరా. 2.114, నిర్వ. 8.75; 2. గృహిణి, ఇల్లాలు. కాళి. 7.135; 3. స్నేహితురాలు. కాళింజీ. 6.18.

నం. యుగ్మ. జంట, జోడు, దంపతులు, మితునరాళి, యుగం; యుగా. జంట, దంపతులు, ఒకజాతి మనుష్యులు, పురుషాంతరం, యుగం;

3. జాగయ, జాగుయ. జంట, దంపతులు; పో.చూ. క. ఉకమకళి. దూడేవి.

<నం. యుగ్మ. + ప్రా.తె. *జల్ < మూ. ప్రా. *జల్. ఉగ్గులి! చూ. ఉగ్గము. వి. కుండలు మొ. పెట్టి వేలాడదీయటానికి అనువుగా తయారుచేసిన వల, ఉట్టి.

ఉగ్గూణగారు చూ. ఉగ్గూణము.

ఉగ్గూణకొట్టి చూ. ఉగ్గూణము.

ఉగ్గూణము వి. 1. సామగ్రిలుంచేగది, కొట్టు. విప్ర. 5.6; 2. దనాగారం. అం.శి. 54.

మరా. ఉగ్గాణమ్. సామానులుంచుకొనే కొట్టు.

ఉ. ఉగ్గాణ. కొట్టు, దాన్యంకొట్టు, దనాగారం; కు. ఉగ్గాణ; క. ఉక్కిరాణమ్. సరకుల కొట్టు, దాన్యం కొట్టు.

<మరా. ఉగ్గాణమ్.

ఉగ్గూణగారు వి. కొట్టుమీద పెత్తనంగలవాడు. వేణు. 46. ఉ. ఉగ్గాణక, ఉగ్గాణ. కొట్టుమీద పెత్తనం గల వాడు, లేక అతని సేవకుడు, ఉరివెట్టి; కు. ఉగ్గాణ. ఉరివెట్టి; క. ఉక్కిరాణ-క-కారన్. ఆహారపదార్థాల విషయం చూసేవాడు, కొట్టుమీద పెత్తనం గలవాడు; ఉక్కిరాణ. ఉగ్గూణకొట్టి వి. నరుకులు పెట్టుకొనే గది.

ఉంకించు రూ.చూ. ఉంకించు. అ.క్రి. 1. ఆరంభించు, మొదలించు. బార.విరా. 3.55; 2. నిర్దముగానుండు, నిర్దమగు. బార.సౌప్తి. 1.212; 3. యత్నించు, పూను. పారి. 1.119, విజయ. 2.27; 4. దూకేటప్పుడు గారి దిగబట్టి కాలు నిలబోకుకొను. ఆము. 1.59.

ఉంకింపు చూ. ఉంకించు. వి. 1. ప్రయత్నం, పూనిక; 2. విజృంభణం; 3. కుప్పించటం, గంకు.

ఉంకు అ.క్రి. 1. పైకెగయు. ఉ.హ. 4.28; 2. భయపడు. దళా. 4.142; 3. పూను; వి. లోవం. వేమన. 2861.

ఉంకుచెందు వి. దాగా ఎగిరే స్వభావంగల ఒక రకం బంటి. ఉ.హ. 4.28. ఉంకుటుంగరము ఉంకు+ఉంగరము. వి. ఒప్పందపుటుంగరం, వివాహానికి ముందు వధూవరులు పరస్పరం నమ్మకించి మారుకొనే ఉంగరం. ఉంకెక్కు ఉంకు+ఎక్కు. అ.క్రి. జంకు, వెనుదీయు. విజ్ఞా. 3.107.

ఉంకుచెందు చూ. ఉంకు.

ఉంకుటుంగరము చూ. ఉంకు.

ఉంకుడు పో.చూ. ఉంకువ! వి. కట్టుం.

ఉంకువ! రూ. ఉంకువము, ఉంకువు. వి. కన్యాశుల్కం, ఓరి. బార.ఆద. 8.144, కు.నం. 7.972, దళకు. 6.51, విక్ర. 8.104, మను. 2.43.

నం. శుల్క. వెల, మూల్యం, బహుమతి, నుంకం,

వన్ను, కన్యాశుల్కం; ప్రా. సుంక-; మూల్యం, వన్ను, కన్యాశుల్కం; పా. సుంక-; సుంకియ; క. సుంక. సుంకం; తు. సుంక; క. చుంకమ్, ఉల్లు, చుల్లం. కన్యాశుల్కం; మ. చుంకం. కన్యా శుల్కం, బహుమతి.

<ప్రా. సుంక-; దేశ్యమని శ.ర.

ఉంకువ¹ రూ.చూ. ఉంకువ. వి. నివాసస్థలం, ఇల్లు, పద్మ. 2.217.

ఉంకువ² రూ.చూ. ఉంకువ¹. వి. స్థిరత్వం, దృఢత్వం. భార. ఏరా. 3.95.

ఉంకువము రూ.చూ. ఉంకువ¹. వి. కానుక, బహుమతి. రనాది. 2.4.

ఉంకువు రూ.చూ. ఉంకువ¹. వి. కట్నం, కన్యాశుల్కం. భార. ఉద్యో. 3.316.

ఉంకుక్కు చూ. ఉంకు.

ఉంగ¹ రూ. ఉంగ. అవ్య. పసిపిల్లల ఆవృత్త ద్వని, ద్వన్యను కరణశబ్దం. సారంగ.చ. 1.49.

క. ఉంకా.

ఉంగుంగ ఉంగ + ఉంగ. అవ్య. పసిపిల్లల అవృత్త ద్వని. సారంగ.చ. 1.49.

ఉంగ² చూ. ఉంగ. వి. పసిపిల్లలకు చనుదాలు, ఆముదం పింపి యిచ్చే మిశ్రమం. సారంగ.చ. 1.49.

ఉంగ పోసేటప్పుడు పిల్లలు చేసే 'ఉంగ' అనే ద్వని నుండి ఈ శబ్దం ఏర్పడి వుండవచ్చు.

ఉంగటము రూ.చూ. ఉంగటము. వి. కాలి బొటనవేలు చూర్చుకోటానికి పేలుగా చెప్పకు అమర్చిన ఉంగరం.

ఉంగడి రూ.చూ. ఉంగడి. వి. నాము, ఆముదపాకు తినటం వల్ల పడవలకు కలిగే ఒక వ్యాధి.

ఉంగరంవంపు చూ. ఉంగరము.

ఉంగరపువెంట్రుకలు చూ. ఉంగరము.

ఉంగరపువేలు చూ. ఉంగరము.

ఉంగరపువేలు చూ. ఉంగరము.

ఉంగరము రూ. ఉంగము. 1. ఉంగరంవరె ఉండే గుండని వస్తువు. శృం.నై. 6.108; 2. అంగుళీయకం. హర. 5.44; 3. తోరణాలు కట్టేందుకు ద్వారబండానికి తగిలించిన కొండి; 4. కేవల, తిత్తిలోకి పూర్తిగా పోకుండా చివరి భాగాన్ని ఆపే కొక్కెం. అర్థవివరి; 5. మోట బొకైనపై మోకు తగిలించే ఇనపరింగు. అర్థవివరి.

నం. అంగుళీయక-. వేరికి సంబంధించినది; అంగుళి-. అంగుళి; ప్రా. అంగుళిఅ, అంగు లిజ్జక/-గ. ఉంగరం; అంగుళి; అ.మా. అంగు లిజ్జగమ్. ఉంగరం; పా. అంగుళియ్యక. వేరికి పెట్టు కునే ఆదరణం, వేరిఉంగరం, అంగుళి; కా. ఒంగుజా; ఉంగ్గి; హిం. ఉంగలి; పం. ఉంగల్; క. ఉంగర, ఉంగుర-. ఉంగరం; తు. ఉంగిల; పో.చూ. కుజ. ఉంగులి, వి. బ.వ.; ఉంగులకి. గోరు; కాలా. ఒంగరమ్, ఒంగెరమ్; ఒంగెరా, ఉంగెరమ్. ఉంగరం.

<నం. అంగుళి-.

ఉంగరంవంపు వి. గుండని వంపు. ఉంగరాలచేయి వి. అధికారంగల చేయి; వ్య. ఉంగరాంతో మొట్టే చేయి. ఉంగరపువెంట్రుకలు వి. గుండంగా మెలికలు తిరిగిన వెంట్రుకలు, ఉంగరాల జాట్లు. వ్య. ఉంగరాలవంటి వెంట్రు కలు. ఉంగరపువేలు చూ.చూ. ఉంగరపువేలు. వి. ఉంగరం పెట్టుకునే వేలు. చిటికెనవేరి వక్కవేలు, అనామిక. ఉంగరపువేలు చూ. ఉంగరపువేలు, ఉంగరమువేలు. వి. ఉంగరం పెట్టుకొనే వేలు. చిటికెనవేరి వక్కవేలు. అనా మిక. శక.చ. 2.412. ఉంగరమువేలు చూ.చూ. ఉంగరపు వేలు. వి. ఉంగరం పెట్టుకునే వేలు. అనామిక. శక చ. 2.413. ఉంగరాలతెనులు వి. ఆకులు చుట్టుకుపోయే ఉల్లి (ఎర్ర) గడ్డ తెనులు. ఉంగరాలపిడెము వి. కాకిరీర, అల్లుకునే ఒక రకం తీగ (Linaceae hagonia mystax).

ఉంగరమువేలు చూ. ఉంగరము.

ఉంగరాలచేయి చూ. ఉంగరము.

ఉంగరాలతెనులు చూ. ఉంగరము.

ఉంగరాలపిడెము చూ. ఉంగరము.

ఉంగిడి రూ. ఉంగడి; చూ. అంగిలి. వి. 1. నాము, ఆముద పాకులు, మొ. తినటంవల్ల వచ్చే పథరోగం; వణుకు, కడుపుబ్బు, ఉపిరి పీల్చుకోటంలో వాడ ఉంటాయి. భార. ఏరా. 1.286, ఆం.భా. 2.125; 2. ఉపిరాడని స్థితి.

క. అంగళ, అంగుళ, అంగుళె. ఉపిరి పీల్చు కోటంలో మింగటంలో వాడను కల్గించే అంగిలి రోగం.

ఉంగిడిగొను ఉంగిడి + కొను. అ.క్రి. ఉంగిడి జబ్బు కలది అగు. కాశి. 2.138.

ఉంగిడిగొను చూ. ఉంగిడి.

ఉంగుంగ చూ. ఉంగ¹.

ఉంగుటము రూ. ఉంగటము. వి. కాలి బొటన వేలు. కు.నం. 6.800, నిర్వ. 3.49, వరాహ. 74.

నం. అంగుళి-. బొటన వేలు; ప్రా. అంకుట్ట; అ.మా. అంగుట్ట, అంగుట్టయ; పా. అంగుట్ట, అంగుట్టక; కుమా. బౌరొ; సింహ. అంగుట;

క. ఉంగుట, ఉంగుట్ట, అంగుట. బొటన వేలు, బొటన వేరెదుమేర; తు. ఉంగుట్ట, ఉంగుట్ట. బొటన వేలు; క. అంకుట్టమ్; మ. అంగుట్టమ్; కుజ. ఉంగులి, ఉంగులక. గోరు.

<ప్రా. అంగుట్ట-.

ఉంగె రూ.చూ. ఉంగ¹. అవ్య. పసిపిల్లలు ఏడ్చేటప్పుడు చేసే అవృత్త ద్వని. ద్వన్యనుకరణ శబ్దం. వరమ. 1.125.

ఉంగ్రము రూ.చూ. ఉంగరము. వి. 1. గుండని వస్తువు; 2. అంగుళీయకం.

ఉచితము విజ. ఉచితే ఇచ్చేది, దర్పంగా ఇచ్చేది.

నం. ఉచిత-. యుక్తం, తగినది, రమ్యం, అనుకూలం, పరిచితం; ప్రా. ఉచియ. యోగ్యం, తగినది;

క. ఉచిత. బహుమతి, పారితోషికం.

<నం. ఉచిత-; అర్థవివరి.

ఉచితముగా ఉచితము + కాన్. క్రి.వి. ఉరక, బహు
మానంగా, ఖరీదు లేకుండా.

ఉచితముగా చూ. ఉచితము.

ఉచిత య.చూ. ఉచ్చిత. వి. ఉచ్చిత చెట్టు.

ఉచితరీతి ద్వంద్వము. అ.క్రి. 'సిగ్గు సిగ్గు' అను, ఉచుక్కు
మును.

ఉచితరీతి వి. అనాదర, విషాద నూచక ద్వంద్వము
కరణం; ఉచుక్కుమనటం. దం.ద్రాంగ. 5.152.

ఉచితరీతి చూ. ఉచుకరించు.

ఉచుక్కు అవ్య. అనాదర, విషాద నూచక ద్వంద్వముకరణం.
దళ. 1.57, కళ. 3.166; రాజ. వి. 1.76.

ఉచ్చ వి. మూత్రం. వేమన. 1080.

క. ఉచ్చె. మూత్రం; కొక. ఉచ్చె. మూత్రం; కు.
ఉచ్చుని. కొద్దికి వెళ్ళు; ఉచ్చులు. ప్రేగుల నడలింపు;
కోట. ఉచ్ఛ. మూత్రం; పో.చూ. గోం. ఉచ్చానా. ఉచ్చ
పోయి; ఉచ్చ. ఉచ్చ;

పో.చూ. నం. ఉచ్చార-; ప్రా. ఉచ్చర-; పా.
ఉచ్చార- (ఉచ్ఛ + చర); అ.చూ. ఉచ్చార-.

<మూ.ద్రా. *ఉర్-.

ఉచ్చకణ్ణ వి. మూత్రనాళంలో రాయి అడ్డుపడే ఉష్ణ
వ్యాధి. ఉచ్చగిత్త వి. 1. అపల మూత్రం వాసన చూస్తూ
వాటిని వెంటడించే కోడెదూడ; 2. స్త్రీలోలుడు. ఉచ్చ
వెంపు వి. మూత్రాశయం, గర్భాశయం. వేమన. 1029.
ఉచ్చపోయి అ.క్రి. మూత్ర విసర్జనచేయు. ఉచ్చబుద్ధ
వి. 1. మూత్రాశయం; 2. ప్రసవకాలంలో శిశువుతో
నచ్చే నీటి పిత్తి. ఉచ్చమల్లి వి. 1. వ్యధిచారిణి, నగ్నిక.
ఉ.చూ. 6.182; 2. రోకపట్టించే స్త్రీ. విక్ర. 7.124,
కళ. 3.18.

క. ఉచ్చెయల్లి. వ్యధిచారిణి; పో.చూ. క. మల్లి.
రావపాటి అడుది.

ఉచ్చకణ్ణ చూ. ఉచ్చ.

ఉచ్చగిత్త చూ. ఉచ్చ.

ఉచ్చవెంపు చూ. ఉచ్చ.

ఉచ్చపోయి చూ. ఉచ్చ.

ఉచ్చబుద్ధ చూ. ఉచ్చ.

ఉచ్చమల్లి చూ. ఉచ్చ.

ఉచ్చాయము వి. పండుగ విందు.

నం. ఉత్సవ-. ఉద్యమం, ఆరంభం, పండుగ, వేడుక;
ప్రా. ఉత్సవ, ఉత్సవ-; అ.చూ. ఉత్సవ. పండుగ;

క. ఉత్సవ, ఉత్సవ; కు. ఉత్సవ; క.
ఉత్సవమ్. శేరుతిరునాళ్లు, ఉత్సవం, పెండ్లి.

<ప్రా. ఉచ్చు.

ఉచ్చి వి. 1. నడితల. అం.దా. 2.145; 2. బ్రహ్మరండ్రం.
అం.దా. 2.145; 3. అధికం; 4. శిఖరం.

నం. ఉచ్చె-. అధికమైన, ఉన్నతమైన, ఉత్కృష్టమైన,
పొడుగైన, ఎత్తైన; ప్రా. అ.చూ. పా. ఉచ్చ;

క. మ. ఉచ్చె. నడితల; క. ఉచ్చె. నడితల, శిరస్సు,
అత్యున్నతస్థానం, మధ్యాహ్నరేఖ; పో.చూ. ఉయిర్ చ్చి

ఎత్తైన, పొడుగైన; ఒసత్తి. పొడుగు; తాడ. ఉన్నయ.
వృజాగం.

ఓన్ని ద్రావిడ భాషాపదంగా భావించవచ్చు.

ఉచ్చికెక్కు ఉచ్చి(న్) + ఎక్కు. అ.క్రి. అధికమును,
చాలని పించు.

ఉచ్చికెక్కు చూ. ఉచ్చి.

ఉచ్చిత య. ఉచిత, ఉచ్చిత, ఉచ్చెత, ఉచ్చె, ఉచ్చిత. వి.
అర్కమందారం, చెల్లజిల్లేడు (Solanum trilobatum).
ద్వి. హరిశ్చ. 3.70.

పో.చూ. క. ఉచ్చెయి.

ఉచ్చితకాయ వి. ఉచ్చికాయ. ఉచ్చితవదగు య.
ఉచ్చెవదగురి. వి. ఉచ్చెవాయల వదగు.

ఉచ్చితకాయ చూ. ఉచ్చిత.

ఉచ్చితవదగు చూ. ఉచ్చిత.

ఉచ్చిత య.చూ. ఉచ్చిత. వి. అర్కమందారం. యయా.
1.120, తోట. 4.19.

ఉచ్చి' చూ. ఉరి. వి. 1. వాగురం, పక్షులు మొ. వాటిని
పట్టటానికి 'పెట్టే' ఉరి. యయా. 2.13; 2. నవాదు మగ్గం
కట్టుబడిలో వై పట్టెకు కింది కర్రకు అర్జిన పరిచారం.

ఉచ్చి' అ.క్రి. 1. వెలువడు, వైవిధ్యం. భార. దీప్తి. 3.19,
మా. 88; 2. అంకురించు, మొలచు. వరాహ. 9.109;
3. నొచ్చుకొను. భార. ఉచ్ఛో. 3.97; స.క్రి. 1. తేదించు,
చీల్చు. మను. 4.47, భార. విరా. 4.60; 2. నాటు.
గుచ్చు. ఉ.రా. 4.315; 3. విడుచు, వెలువడు. శివ
సా. 2.73.

క. ఉచ్చు. అ.క్రి. బయటివైపునుండి వెల్లుడు; స.క్రి.
చొచ్చుకొని ప్రవేశించు; ఉచ్చు. చొచ్చుకొనిపోవు, వాణము
వలె పోవు; కు. ఉరుంబుని, రుచ్చుని. తేదించు,
నాటు; క. ఉరువు. స.క్రి. చీల్చుకొనిపోవు, వాణమువలె
చొచ్చుకొనిపోవు.

<మూ.ద్రా. *ఉర్-; *ఉర్-అ.

ఉచ్చి' య.చూ. ఉంచు. స.క్రి. ఉంచు, ఉంచునట్లు చేయు.
ఉచ్చిచ్చిరే వి. కుక్కను పిలవటంలోని ద్వంద్వ అనుకరణం.
లనన. 212. వ. 110 పం.

క. ఉచ్చి. కుక్కలను పిలవటానికి వాడే పదం; క.
ఉచ్చె-ఎన్నల్; ఉచ్చు-క-కాట్టు. 'ఉచ్చు' శబ్దాన్ని
మళ్ళీమళ్ళీ ఉచ్చరిస్తూ ఒక మనిషివైపు గాని లేక ఒక
వస్తువువైపు గాని చూపిస్తూ కుక్కను పరికొల్పటం.

ఉచ్చెత య.చూ. ఉచ్చిత. వి. అర్కమందారం.

ఉజలిబండి వి. బలి ఇవ్వటానికి పందిపిల్లను అమ్మవారి గుడికి
ఓసుకొనిపోయే బండి.

పో.చూ. పార.అర. ఉర్బుయత్. 'కూదిఅరు' అనే
ఉత్సవానికి బలిజచ్చే గొర్రె.

ఉజాడ య. ఉజాడు. వి. నిర్జనం.

నం. ఉత్సర్జన. విడిచిపెట్టటం; ఉత్సర్జు. విడువ
బడినది, ఈయబడినది; ప్రా.దేశి. ఉజ్జడ-. నిర్జనం;
నే. ఉజార్. వి. నిర్మానుష్యం; కుమా. ఉజార్. నాశనం
చేయు; అ. ఉజార్. పాడుపెట్టు. దీడుపెట్టు

నాశనంచేయు; కెం. ఉపాధి; 2. ఉపాధి; హిం. ఉపాధి. నిర్వహణచేయు; ఉపాధి నా. వదలిపెట్టు; కెం. ల.సిం.గు.మరా. ఉపాధి. నిర్వహణచేయు.

<మరా. ఉపాధి.

ఉపాధి య.యా. ఉపాధి. వి. 1. చెడిపోయిన; 2. సిగ్గు లేని; అర్థవివరి.

ఉష్ట¹ హి.యా. ఉష్టాయించు. వి. ఉపా. వాచన. అర్థప్రాయం. ఉష్టగోప ఉష్ట+కొను. న.క్రి. 1. ఉపహించు. దుర్భా. 5.148; 2. లక్ష్యంచేయు, నరకుగొను.

ఉష్ట² య.యా. ఉష్ట¹. వి. నమానం. ఉష్టగము హి.యా. ఉష్టనము. వి. వివర్ధనం.

కం. ఉష్ట-. విడిచిపెట్టుట; అ.మా. ఉష్టతి, సిగ్గులేని, మర్యాదలేని; హి. ఉష్టతి, కృతించు, విడిచిపెట్టు, హాసి చేయు.

ఉష్టగించు య. ఉష్టనము. న.క్రి. 1. విడుచు, వివర్ధించు, కృతించు. వార.శంక. 1.320; 2. హి.గొట్టు. రల్లాదు. పొందు. 2.29; 3. హాసిచేయు, విరసించు, విలయ. 1.188.

ఉష్టగించింపు ఉష్టగించుయొక్క. న.క్రి. ముగించించు, నమాన్చింపించించు. పొందు. 2.112. ఉష్టగించు వి. వివర్ధనం. విడుపు. బం.హా. 2.178. ఉష్టగిలు య.యా. ఉష్టగిలు. అ.క్రి. కొలగు, హి.ప. మను. 5.57; ఉష్టగిల్లు య. ఉష్ట గిలు. అ.క్రి. కొలగు, హి.ప. కవరా. 3.62, పొందు. 3.126.

ఉష్టగించింపు య. ఉష్టగించు. ఉష్టగింపు య. ఉష్టగించు. ఉష్టగిలు య. ఉష్టగించు. ఉష్టగిల్లు య. ఉష్టగించు. ఉష్టగోప య. ఉష్ట¹. ఉష్టన య.యా. ఉష్టనము. వి. విడిచిపెట్టుట, వదలిపెట్టుట, కృతించుట.

ఉష్టనసేయు ఉష్టన+చేయు. న.క్రి. విడుచు. మంచి చేయు. వార. 4.31.

ఉష్టనము య. ఉష్టన. వి. కృతించుట, వివరణము. విక్ర. 3.112.

కం. ఉష్టనము, కొలగించుట, విడిచిపెట్టుట; ఉష్ట-; హి. ఉష్టతి, ఉష్టత; అ.మా. ఉష్టతం; హి. ఉష్టతి, కృతించు, వదలిపెట్టు.

<నం. ఉష్టన-

ఉష్టనసేయు య. ఉష్టన. ఉష్టన య.యా. ఉష్టన. వి. ఉష్టయిననగరం. విక్ర. 2.49; శృం.వి. 5.83.

ఉష్టా య. ఉష్టాయించు. వి. అంచనా, ఉపా. ఉష్టాయించు హి.యా. ఉష్టాయించు. న.క్రి. 1. ఉపహించు; 2. నందెహించు, అనుమానించు.

నం. ఉష్టా. కర్మకం, అర్థాభావకం; మహా. ఉష్టా.

ఉష్టాయించు వి. 1. ఉపా. 2. అంచనా.

ఉష్టాయించు య. ఉష్టాయించు.

ఉష్ట¹ య.యా. ఉష్ట¹. వి. ఉపా. హి.ప. నమానం.

ఉష్ట² య. ఉష్టయించు. వి. కుక్కపిల్ల.

క. ఉష్ట. కుక్క.

<క. ఉష్ట.

ఉష్ట య.యా. ఉష్ట. వి. హి.ప. నమానం.

ఉష్ట హి.యా. ఉష్ట¹. న.క్రి. పెరుగు, పెరిగిపోవు.

ఉష్టనకల్లు వి. 1. అగ్నివర్షకాలు పెడలగిక్కిన రాయి; 2. గోరలు నునువెయ్యడానికి రాచే రాయి.

3. ఉష్టకల్లు. నునువెయ్యే రాయి; 4. ఉష్టకల్లు.

క. ఉష్ట. నునువెయ్యే.

<ఉష్టకల్లు.

ఉష్టన య. ఉష్టన. వి. ఉష్టయిననగరం. దేశము. 3.59.

నం. ఉష్టయిన. నగరవిశేషం. విశ్రమాదిక్కుడి రాజు

దాని, మోక్షదాయక నగరాల్లో ఒకటి; హి. ఉష్టన;

ఉష్టన; అ.మా. ఉష్టన;

3. ఉష్టన; క. ఉష్టయన; ఉష్టన.

<నం. ఉష్టయిన.

ఉష్టన వి. 1. ప్రకాశుల ముగింపు; 2. పెడలించుట.

నం. ఉష్టన. ప్రకాశుల ముగింపు; హి. ఉష్టన.

<నం. ఉష్టన-

ఉంచుకొను య. ఉంచు.

ఉంచు య. ఉంచు; య. ఉంచు (ఉంచు రాకువయొక్క నగరక యానం), ఉచ్చు¹. న.క్రి. 1. అవ. నిలుపు, నిరోధించు. వార.శంక. 3.415, కర. 4.111; 2. నిలుపు, నిర్వహించు. వార.మా. 156; 3. నివసించు. హి.ప. 2.112; 4. స్థాపించు. నమ. 1.64, కృష్ణ. 3.112. నృసింహ. 4.88; 5. నగరం పెట్టుకొను, చంపి. 1.49; 6. నిగవించు. కర. 1.182; 7. కుదువపెట్టు, స్వానంచేయు. అమ. 1.54; 8. కరించు చేయు, పెట్టు. నమ. 3.31; 9. కుచ్చించు. విక్ర. 1.107; 10. అనుచ్చు. అం. 6.4.

ఉంచుకొను య.యా. ఉంచుకొను. ఉంచుకొను య. ఉంచుకొను. న.క్రి. 1. ఉంచునట్లు చేసికొను; 2. (వేళ్ళ దుల్లి) చరంతో పెట్టుకొను; 3. కరించు, వహించు.

ఉంచుకొను య. ఉంచు.

ఉంచుకొను వి. నంగహం.

నం. ఉచ్చుంక. గీతయ, కొల్లెయ. అర్థవివరి.

<నం. ఉచ్చుంక-

ఉచ్చుంక య. ఉచ్చుంక. న.క్రి. 1. నంగహంగా చెప్ప; 2. ఉపాహరించు; 3. ఎత్తిపోతుడు.

ఉచ్చుంక య. ఉచ్చుంక. వి. 1. నీచుడు, హినుడు. విక్ర. 4.25; 2. చెల్లవంతుడు; 3. చొరనగంబాడు; వి. తెలివైన, చురుకైన.

నం. ఉచ్చుంక. చెడు, నీచం;

హి.యా. క. ఉచ్చుంక. దురలవాట్లు కలవాడు, వాడు, వదకుతోట, కొండెగాడు.

ఉటంకితవము వి. చురుకురనం, ఉట్లానం.

ఉటంకించు చూ. ఉటంకము.

ఉటంకితవము చూ. ఉటంకి.

ఉటంకు రూ.చూ. ఉటంకి. వి. నీచుడు. భక. 3.18.

ఉటాను రూ.చూ. ఉటాణి. వి. ఎత్తు.

ఉటావలి వి. ప్రభుత్వ అధికారాన్ని తెక్కచేయకుండా ఆస్తి తాకట్టు పెట్టి తీసుకొన్న ధబ్బుకు వడ్డీ చెల్లించకుండా, ఆ ఆస్తిమీద అనుభవించే ఆదాయం, రేదా అడ్డె.

క. పుట్టావలి, పుట్టువలి. వంట, పొలంమీద గాని తోటమీదగాని వచ్చే ఆదాయం, పన్నుమీద వచ్చే రాబడి.

<క. పుట్టావలి.

ఉటంగించు రూ.చూ. ఉటంకించు. స.క్రి. కగ్గించు, కురచ చేయు, చాటవేయు.

ఉట్టాడు రూ.చూ. ఉటాడు. అ.క్రి. క్వరవడు. పొందు. 1.189.

ఉట్టి¹ రూ. ఉట్టు². వి. టండలు మొదలైనవి వేలాడగట్ట తానికి అద్దిన చిక్కం. దాగ. 10 మా. 810, ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 1760.

క. ఉట్టి. ఉట్టి, చిక్కం; ఉట్టి, ఒట్టి. ఉయ్యాల చెద్ద కట్టే దాగం; క. ఉట్టి. ఉట్టి, చిక్కం; మ. ఉట్టి. ఉట్టి, ఉచ్చు; పో.చూ. వడ్డి. ఉట్టి, ఉట్టక. కాదు; ఉత్తివ్., ఉత్తిత్.. వేలాడగట్టు.

<మూ.ద.ద్రా. *ఉత్తి-.

ఉట్టికట్టుకొవీయ్యగులాడు అ.క్రి. 1. అంటిపెట్టుకొని ఉండు; 2. చావకుండు. నీతిచం. నంది. ఉట్టికట్టుకొని వేలాడు అ.క్రి. 1. చావక స్థిరంగా ఉండు. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 1760; 2. అంటిపెట్టుకొని ఉండు. ఉట్టితిరువార్ల వి. గోకులాష్టమి ఉత్సవం.

ఉట్టి² పో.చూ. ఉట్టి¹. వి. పొడగా పెరిగే ఒక రకం కంచె మొక్క (Ferrea buxifolia).

ఉట్టికట్టుకొవీయ్యగులాడు చూ. ఉట్టి¹.

ఉట్టికట్టుకొవీవేలాడు చూ. ఉట్టి¹.

ఉట్టితిరువార్ల చూ. ఉట్టి¹.

ఉట్టివడు¹ చూ. ఉట్టు¹.

ఉట్టివడు² చూ. ఉట్టు².

ఉట్టివడ్డెట్టు చూ. ఉట్టు¹.

ఉట్టిపేర్లగడ్డి వి. కుప్పగా పెరిగే గడ్డి, ఉట్టి చేర్లవంటి కాడలు గల గడ్డి.

ఉట్టు¹ రూ.చూ. పుట్టు. అ.క్రి. పట్టు, కలుగు. వేంక. పంచ. 1.276.

క. పుట్టు, పుట్టు, ఉట్టు. ఉదయించు, పుట్టు, మొలకెత్తు; బి. పుట్టి. పుట్టు; కోట. ఉట్టి, ఉట్టి. మొలకలు, పుట్టు; ఉట్టివ్.. పుట్టించు.

<క. పుట్టు/ఉట్టు.

ఉట్టివడు¹ అ.క్రి. 1. ఆకస్మాత్తుగా కలుగు. దాగ. 6.17; 2. ప్రకృతమగు, స్పష్టంగాకొను. ప్రబా. 1.188. ఉట్టి వడ్డెట్టు క్రి.వి. ఉడిపడ్డెట్టు, హఠాత్తుగా రాజవా. 2.94.

ఉట్టు² చూ. ఉట్టు, ఉట్టియు. అ.క్రి. కాదు, ప్రసవించు. దార. బ్రౌ. 5.205, హర. 6.126.

క. ఉట్టు. కాదు, ప్రసవించు, చిమ్ము, చెడజట్టు, నాను; ఒట్టి. కాదు, చిమ్ము, ప్రవహించు, ప్రసవించు; ఒట్టె. బుగ్గ, ఉట్ట. కు. ఉట్టి. నీటిబుగ్గ, ఉట్ట; ఉట్టాని, ఉట్టాని. ప్రసవించు, కాదు; ర. ఉట్టు. పైకి చిమ్ము, ఉట్టు, ప్రసవించు; ఉట్టు. ప్రవాహం, నీటిబుగ్గ, ఉట్ట, చెమ్మ; మ. ఉట్టుక, ఉట్టక. కాదు; గో. ఉట్టానా. కన్నీళ్లు; కు. ఉట్టివ్-ఉ, ఉట్టి-ఉ. కాదు, చిమ్ము, చెమ్మ; కోలా. ఉట్టి. కాదు; నా. ఉట్టి. కాదు, ఉట్టు.

<మూ.ద్రా. *ఉట్టి-.

ఉట్టివడు² అ.క్రి. 1. కాదు, ప్రసవించు, పైకి వచ్చు. దాగ. 6.24; శృం.పై. 7.46, పె.శకు. 2.58; 2. ఆరిక యించు, పెంపొందు. కగా. 6.159; 3. శ్రమంగా వచ్చు, పెంపనే వచ్చు. బహుగా. 3.3, చమ. 3.63; 4. ఉడి పడు, దిగివచ్చు. కాశిందీ. 3.102.

ఉట్టు³ వి. 1. ఉప్పు పంకే నేల; 2. బాలక్రిడా విశేషం, ఉప్పుట్టు.

ఉట్టు⁴ రూ. ఒట్టు⁴. పో.చూ. ఒట్టు. వి. (పిల్లల పరిచాషలో) వైరం.

ఉట్టు⁵ రూ.చూ. ఉట్టి¹. వి. దిప్తి కగలకుండా దర్వాజాలకు గుమ్మడికాయ వేలాడదీసే చిక్కం.

ఉట్టివడియము వి. 1. ఒక రకం వడియం (ఎండబెట్టిన లేక వేసిన వంటకం); 2. అల్పహారం, లేదైన పలాహారం. రం.రా.ప. 8.1.

పో.చూ. సం. వరుక. చిన్నముద్ద, బంటి, ఉండ, మాత్ర, పప్పుదాన్యాదులతో చేసిన భక్ష్యవిశేషం; వరుక. గుండ్రని; వరుక. ప్రా. వరుక. బంటిపర చేసినది, మందంగా ఉన్న ఉండ, గడ్డ;

పో.చూ. క. వరుక. చిన్నముద్ద, గుండ్రని ముద్ద, బంటి, పప్పు దాన్యాదులతో చేసిన గుండ్రని భక్ష్యవిశేషం; వరుక. చిన్నముద్ద, గుండ్రని ముద్ద, బంటి, ఉండ, మాత్ర, వరుక. పప్పు దాన్యాదులతో చేసిన భక్ష్యం; కు. ఒడ; పో.చూ. క. వరుకమ్. పిండి మిశ్రము, సువాసన ద్రవ్యాలు, మొ. వాటిని కలిపి గుండ్రని ముద్దగాచేసి ఎండలో ఆరబెట్టి చేసిన భక్ష్యం; వరుకమ్; వరుక. మినప్పప్పుతో తయారుచేసిన భక్ష్య విశేషం; గారె; మ. వరు.

ఉట్టివడియంగా చూ. ఉట్టివడియము. క్రి. వి. ఉరక; ఉచితంగా (వడియాన్ని గుటుక్కున మింగేంత తేలిగ్గా అని కావచ్చు).

ఉట్టి¹ ఉట్టి. ఏ.వ.; ఉట్టు బ.వ.; ఉట్టు + అ. వి. ఉట్టుకు సంబంధించిన.

ఉట్టివేరు వి. ఉట్టిపండుగ సమయంలో ఉట్టికట్టే పొదు గాడి కొరుడు. ఉట్టివండుగ వి. కృష్ణాష్టమి. క. ఉట్టాడు. ఉట్టివంబరము వి. ఉట్టిపండుగ.

ఉట్టి² పో.చూ. ఉట్టికొట్టి. వి. ఉట్టాకు (Digitaria margi-nata).

ఉడక(బెట్టు) ఉడుకన్ + పెట్టు: న.క్రి. ఉడుకునట్లు చేయు. ఉడికించు న.క్రి. 1. ఉడుకునట్లుచేయు; 2. ఎత్తి పొదుచు. ఉడికిలించు ఉడికిలు మొక్క ప్రే. న.క్రి. నొప్పించు, కల్లదపెట్టు, కురిలపెట్టు. ఉడికిలు రూ.చూ. ఉడికిట్లు. అ.క్రి. 1. ఉడుకు, మరుగు; 2. కపించు, కప్తమగు; 3. నొచ్చుకొను. ఉడికిట్లు రూ. ఉడికిలు. అ.క్రి. 1. ఉడుకు, మరుగు; 2. కపించు, కప్తమగు; 3. నొచ్చుకొను. ఉడుకాము వి. ఉడుక్కోవటం, నొచ్చుకోవటం. ఉడుకాడు ఉడుకు + అడు. అ.క్రి. 1. కాగు, మరుగు; 2. నొచ్చుకొను, దుఃఖించు; 3. నొప్పించు, ఎత్తించు. ఉడుకుజుట్టు అ.క్రి. కొందరవరు; వ్య. ఉడికే వదార్థం జుట్టు. వరమ. 5.56. ఉడుకుబోతు ఉడుకు + బోతు. వి. 1. ఉడుక్కునే న్యూవానం కలవాడు; 2. ముక్కుపి. ఉడుకెత్తు ఉడుకు + ఎత్తు. అ.క్రి. కాగు, వేడెక్కు. బా.రా.య. 38, దళా. 4.76.

ఉడుకుజుట్టు చూ. ఉడుకు.

ఉడుకుబోతు చూ. ఉడుకు.

ఉడుకువ రూ. ఉడుక్కు. పో.చూ. ఉడుగు. వి. విగ్రాంతి, ఆరంభ, విరామం. బార.విరా. 5.186.

ఉడుకెత్తు చూ. ఉడుకు.

ఉడుక్క రూ. ఉడుక, ముడుక, ముడుక్కు; పో.చూ. కుడుము. వి. చర్మవాద్య విశేషం. చంద్రి. 2.47.

క. పూడక్కా. ఇనుక గడియారం ఆకారంలో ఉన్న చిన్న బోలు; కు. ఉడ్డి; క. ఉడుకెత్త, ఉడుక్కు, కుటి; మ. ఉడుక్క, కుటి. కంజరివంటి చర్మవాద్యం; కుజ. టుటు. వి.బ.వ. టుటు. ఒక రకం బాదా;

నం. పుడుక్క. గలగల శబ్దంచేసే గిలక్కాయ, రేదా చిన్న బోలు; పుడుక్కా. ఒక రకం బోలు; ప్రా.కే. పుడుక్క. వాద్య విశేషం.

దృశ్యనుకరణ ద్రావిడ శబ్దం.

ఉడుగర పో.చూ. ఉడుప్ప. వి. 1. కానుక, బహుమానం. మను. 5.97, అచ్చ.రా.కిప్పిం. 48; 2. కానుకగా నీయ దగిన నన్నని బట్ట. కువ.చ. 1.46; 3. ఎడమెడంగా నేసిన బట్ట.

క. ఉడు. నడుంబట్టా చుట్టుకొను; కొత్త. పెళ్లినాడు చదివించే బట్టలు; తొడు/తొడు-గొత్త (-కొత్త). పెండ్లి బట్టలు; కు. ఉడుగెరె, ఉడుగిరె, ఉడుగెరె, ఉడుప్పరె. వివాహ సందర్భంగా వధూవరులకిచ్చే బట్టలు; క. ఉడు. ధరించు; పో.చూ. కూత్తి (<కుత్తి). వత్తం. కాళి కట్ట కూనికి ముందు పెండ్లికూతురు ధరించడానికి అత్తమామలు పెట్టిన బట్ట; కూత్తి-యే-ఉడుత్తల్. వరుని సోదరి వధువుకు పెండ్లిబట్టలు కట్టటం; మ. ఉడు. బట్ట కట్టుకొను; కూత్తి. బట్టలజత, ముకుకబట్ట, గుడ్డ; గోం. ఉపొత్తానా-ఉపొత్తి-ఉపొత్తా. లంగా ధరించు; వర్తి. నూడ్. బట్ట కట్టుకొను; కొలా. ఉడ్; నా. ఉడ్; ఒల్లా. నూడ్.

<మూ.ద్రా. *నూడ్.

ఉడుగు రూ. ఉడువు. న.క్రి. మాను, విడుచు, తృణించు. బార.అది. 2.180; అ.క్రి. 1. కోపిల్లు, ఇంకు. కు.సం.

6.812; 2. దాగుకొను, అణగియుండు. బార.విరా. 1.143; 3. ఆగు, విరమించు. బార.ఉద్దో. 4.348; 4. కిరు, పోవు, నశించు, తగ్గు. బా.రా.నుం. 49; 5. ముడుచు కొను. కాళి. 7.158.

క. ఉడుగు, ఉడగు. ముడుచుకొను, అణగు, తగ్గు; రంగమగు, వాడు, అదృశ్యమగు, ఆగు; పో.చూ. ఉలి. దాగుకొను; కు. ఒడుంగెలు. చివర; ఒడుంగెలుని. కావుఉడుగు; ఒడుక. చివర; క. ఒడుంకు. నిర్బంధించు, అణగియుండు, అగ్గియుండు, అగిపోవు, ఆరకుండు; ఒడుక్కు. అణచు, ఆవు, లోగొను; ఒటివు. మాను కొనటం; పో.చూ. ఉలి. దాగుకొను; న.క్రి. దాచు; మ. ఒడుట్టుక. చివరకు వచ్చు, మరణించు; ఒడుక్కుక. పూర్తిచేయు, నాశనంచేయు; ఒడుక. చివరకువచ్చు; ఒడువు, ఒడుక్కమ్. చివర; పో.చూ. ఒలిక్క. దాగు కొను, దాచు; కొట. ఒడ్డ-, ఒడ్స-. నాశమగు ఒడ్డ-, ఒడ్డ-. కురచచేయు; కా. ఉడ్డ-, ఉడ్డ-. అణగి యుండు; ఉడ్డ- ఉడ్డ-యే. అణచు. కావగొట్టు; కుజ. డూప్పు. ముడుచుకొనియుండు; డూపు. ముడుచు. కలుపు; కురు. ఉడుర్. ఆగియుండు, దాగియుండు; ఉబ్బ-. న.క్రి. మూయు, అప్తకట్టు, అద్దగించు, నదికి ఆసకట్టకట్టు, మార్గాన్ని అద్దగించు; ఉబ్బగ్గా. నొక్కు, అణచు, చదునుచేయు, రూపుమాపు, గొంతు పిసికి చంపు; ఒబ్బక్కా. రూపుమాపు, కృణింపజేయు, చంపు; మార్బ్. ఉబ్బ. పూరించు, నింపు.

<మూ.ద్రా. *ఉక్-/*ఒక్.

ఉడిగించు చూ. ఉడుగు. రూ. ఉడివించు. న.క్రి. 1. ఆవు, మాన్పించు. బార.అది. 2.221; 2. అణచు. బార. అది. 6.294; 3. చంపు. హర. 7.164; 4. దుర్బలవరచు, వస్తుపెట్టు, వెళ్లగొట్టు; 5. తొలగించు. ఉడిగిపోవు అ.క్రి. వృధాయగు, వ్యర్థమగు. కవిక. 4.118. ఉడిగిమడగు రూ. చూ. ఉడిగిమడుగు. అ.క్రి. అణగియుండు, నశించు. బార. గాంతి. 6.86. ఉడిగిమడుగు రూ. ఉడిగిమడగు. అ.క్రి. అణగియుండు, లోబడియుండు. బార.విరా. 1.148. ఉడుగువాడు పో.చూ. ఉడుబోతు. వి. విరాగి.

ఉడుగువాడు చూ. ఉడుగు.

ఉడుగోత వి. చివరికోత.

<ఉడుగు + కోత.

ఉడుగోతపిందె వి. కావుఉడుగుకాలపు పిందె.

ఉడుగోతపిందె చూ. ఉడుగోత.

ఉడువు 'ఉడుగు' దాకుప్రే. న.క్రి. 1. నివారించు; ఆవు. బార.అది. 6.15; 2. నివర్తించు, మరలించు. బార.అది. 6.174; 3. బయింపజేయు. నృసిం. 1.65; 4. విడుచు, వదలిపెట్టు.

ఉడుత రూ. ఉడత, ఉటుత. వి. పిష్టమిద మూడు రారలు గల జంతు విశేషం, చిక్రోడం. వరాహ. 12.52, అం.బా. 2.87, అప్ప. 2.197.

క. ఉడుత; క. ఉటుత; గోం. వర్చె, వర్చెరా, వర్చెగ. చారలున్న చిన్న ఉడుక.

ఉదుతకు(నీ)ఉదుతభక్తి వి. శక్తివంచన లేకుండా భక్తితో పాటువడటం; వ్య. తన శక్తినిబట్టి ఉదుత చూపిన భక్తి. ఉదుతచార వి. ఉదత చారలవంటి. చారలున్న వస్త్ర విశేషం. ఉదుతచారంను వి. ఉదత చారలవంటి చారలు గల చీర అంచు. ఉదుతచాతలు వి. ఉదుత చారలవంటి చారలుగల వస్త్ర విశేషం. అం.చా. 2.154. ఉదుతభక్తి వి. యథాశక్తి భక్తితో చేసే సహకారం; వ్య. వారధి కట్టలవృద్ధు శ్రీరామునికి ఉదత చూపిన భక్తి. కుచేల. 1.180.

ఉదుతకునీఉదుతభక్తి చూ. ఉదుత.

ఉదుతచార చూ. ఉదుత.

ఉదుతచారంను చూ. ఉదుత.

ఉదుతచాతలు చూ. ఉదుత.

ఉదుతభక్తి చూ. ఉదుత.

ఉదుదేవెలు చూ. ఉదుగు. వి. మకరందంలేని పూలు. వండి. చ. 1.89 ప.

ఉదువట్టక్క పో.చూ. ఉదుము. వి. ఉదుము మొదలైన జంతువుల్ని వేటాడే కుక్క; ముఖ్యంగా వనివట్టి వేటాడే కుక్క. మను. 4.51.

ఉదువలెగులు చూ. ఉదువు.

ఉదువనేయ చూ. ఉదుము.

ఉదువనీల్లి చూ. ఉదుము.

ఉదువు! య. ఉదువు! ఉదుగుమొక్క ప్రే.. చూ. ఉదుగు. న.శ్రీ. 1. (నోరు. మొ.) మూయించు. కు.నం. 5.547; 2. అచు. చార. ఉద్యో. 4.341; 3. నిరోధించు. ఉ.చూ. 1.89; 4. వదలు. విడుచు. రామవ. 4.205; 5. పోగొట్టు, తీర్చు, మాన్పు. అము. 1.12.

ఉదువలెగులు వి. వండ్ల చెట్లకు, కాయ చెట్లకు వచ్చే తెగులు; అకులు పాలిపోయి, కాయలు పరుగు వట్టి చాలి పోయే తెగులు.

ఉదువు! య. ఉదువు, ఉదువు. వి. వస్త్రాలు, దుస్తులు.

క. ఉదవు, ఉదువు. వస్త్రములు; క. ఉటువు. గుడ్డ, దుస్తులు; ఉటుకై. దుస్తులు; ఉటు. దుస్తులు దరించు; మ. ఉటువు. వస్త్రాలు; పో.చూ. వర్తి. తున్ద (రవిక మొ.) తొడుగుకొను; నూడవిచి, నూడవిల్, దుస్తులు తొడుగు; కొలా. ఉర్. చుట్టుకొను, తొడుగు కొను; తోడ. తొడుగుకొను; నా. ఉట. తొడుగుకొను; ఒల్లా. నూడ. బట్టలు వేసికొను; గోం. ఉపూత్తా.నా. కొటు తొడుగు; ఉల్లెసానా. తొడుగు; ఉడ. వరించు.

<మూ.ర.ద్రా. *ఉత్-వ- <మూ.ద్రా. *ఉత్- / *నూట్-.

ఉదువుకూలి వి. (వరి మొ.) నాటుకూలి.

<ఉదువు <ఉదువు + కూలి.

ఉదుము! య. ఉదుము. వి. బల్లి ఆకారంలో ఉండే పెద్ద జంతువు. కాశీ. 2.144.

క. ఉద, ఉదు. ఉదుము; కు. ఉదు, ఒదు. ఒద్దు; క.మ. ఉదుము. ఉదుము; గోం. ఉదుమీ-, ఉదుమూ, ఉదుమూ; కొం. ఉదు; క. ఉదు; కొలా. ఉదుగి; నా. ముదుగి.

<*ఉత్-.

ఉదువనేయ వి. ఉదుము క్రొవ్వనుంచి తీసిన చమురు. బసవ. 3.657 పం. ఉదువనీల్లి వి. ఉదుముపిల్లి.

ఉదుము! వి. పెదురులాగా పొడుగ్గా పెరిగి వచ్చించిన వెంటనే చచ్చిపోయే ఒకానొక కృణ విశేషం; దీని గుడ్డు కాగితాల కయారీకి, అకు ఏనుగుల తిండికి, గడ వానకట్టుకు వనికీ వస్తుంది (Beesha travencoria).

క. కొడ. ఓల్లి. రెల్లు; కు. ఓల్లి; క. ఓల్లి; పో.చూ. ఉల్లి; మ. ఓల్లి; కోట. ఓల్లి; కా. వాడ్.

ఉదుబోతు చూ. ఉదుగు. వి. ప్రాచీనక సుఖానంతరేనివాడు, విరాగి.

ఉదుబోతువందె వి. కాపు ఉడిగిన కర్పూర వట్టిన పిందె.

ఉదుబోతువందె చూ. ఉదుబోతు.

ఉదువలేపా వి. కుక్క మెడకు కట్టే కాదు లేదా గొలుసు.

ఉదువు! య.చూ. ఉదుగు. న.శ్రీ. విడుచు, త్యజించు. వేమన. 2.97; అ.శ్రీ. తీరు, పోవు, నశించు, తగ్గు. సారంగ. చ. 3.164.

ఉడిపించు య.చూ. ఉడిగించు. న.శ్రీ. 1. మాన్పించు, అవు. చార.అది. 2.280; 2. అచు, నశింపజేయు. చార. అది. 7.58.

ఉదువు! య.చూ. ఉదువు. వి. చాకలి దగ్గర నుంచి అద్దెకు తీసుకున్న బట్టలు.

ఉదువర పో.చూ. అద్దనర, పెదనర, వేలనర మొ. వి. వాయని, కాచిచెట్టు (Solanum migtum).

ఉదును విణ. బలవత్తరం (తరతమ లేదబోదకం). పో.చూ. క. ఉబవు, ఉబవు, ఉబవు. మిగిలిన, మిగులు, నిలుపు, సరికూనిక, కూరిం; ఉబసు. మిగిలేట్టు చేయు.

ఉదైయారు వి. కుమ్మరివారి పేర్ల చివర చెట్టుకొనే కుల బిరుదం, రాజశ్రేష్టుడు.

క. ఉదైయార్. ప్రభువు, యజమాని, కొంతమంది వ్యవసాయదార్ల పేర్ల చివర చేరే బిరుద వాచకం.

<క. ఉదైయార్.

ఉదుగు య.చూ. ఉదుగు. విణ. వెచ్చని. విశ్ర. 1.78, సిం. ద్వా. 6.118.

ఉదువు య.చూ. ఉదువు. వి. విరతి, ఉరతి. చార. విరా. 3.96.

ఉర్పు వి. గుండ్రటి గడ్డ, కురుపు.

క. ఉదవు, ఉదువు, ఒదువు. ఒడిసెగడ్డ.

<క. ఉరవు.

ఉర్ధ య. ఉర్ధ. వి. 1. సమూహం. ప్రబంధ. 788; 2. గుట్ట, తిప్ప, తిన్నె; 3. కంది. పెనర మొ. పైర్ల కోనివేసిన కుప్ప; విణ. నాలుగు సాం.ని. 29.

క. ఉర్ధ, ఒర్ధ, ఒర్ధ. నాల్గు వస్తువుల పోగు లేదా కొంత; కు. ఒర్ధణి. పోగుచేయు; ఒర్ధుఅన్. పోగు; పో.చూ. నం. పృథ్. పెరిగిన..

<క. ఉర్ధి.

ఉర్ధిలుగలాడు వి. నాలుగు చేతులు గల వాడు,

విష్ణువు, సాంబ. వి. 4. ఉత్తరేణవేలుపు వి. నాలుగు చేతులుగల దేవుడు, విష్ణువు. ఉత్తరేణ్ణరవిత్త వి. నాలుగు చేతులుగల దొరవిత్త, విష్ణువు. వేంక.పంచ. 1.4. ఉత్తరేణ్ణిదొరవిత్త ఉత్త + కేలు + మిడి + దొర + విత్త. వి. పన్నెండు చేతులుగల దొరవిత్త, కుమారస్వామి. ఉత్తమగర్భలు య. ఉత్తమగర్భలు. వి. చెంపనరాలు, ప్రిలు చెవి కొనన దరించే నాలుగుపేటల హారవిశేషం. హంస. 4.188. ఉత్తమగర్భలు య.చూ. ఉత్తమగర్భలు. ఉత్తబెట్టు. న.శ్రీ. కొనిన ఆకుల్ని మొదళ్ళుపైకి వచ్చేటట్లు నిలబెట్టు. ఉత్తమోము వేలుపు య. ఉత్తమోమువేల్పు. వి. నాల్గు మొగములుగల దేవుడు, బ్రహ్మ. ఉత్తమోమువేల్పు య.చూ. ఉత్తమోము వేలుపు.

ఉత్తరేణగలాడు చూ. ఉత్త.
ఉత్తరేణవేలుపు చూ. ఉత్త.
ఉత్తరేణ్ణరవిత్త చూ. ఉత్త.
ఉత్తరేణ్ణిదొరవిత్త చూ. ఉత్త.
ఉత్తమగర్భలు చూ. ఉత్త.
ఉత్తమగర్భలు చూ. ఉత్త.
ఉత్తబెట్టు చూ. ఉత్త.
ఉత్తమోమువేలుపు చూ. ఉత్త.
ఉత్తమోమువేల్పు చూ. ఉత్త.
ఉత్తా య.చూ. ఉత్త. వి. పోగు, కుప్ప, బొంతి.

ఉత్తాచేయ న.శ్రీ. రానినుండి గింజ లేదు.

ఉత్తాచేయ చూ. ఉత్తా.
ఉత్తాదింపు చూ. ఉత్త.
ఉత్తాదు చూ. ఉత్త.
ఉత్త (శబ్ద పల్లవంతో పూర్వవాగంగానే ప్రయుక్తం) పో.చూ. ఉదుకు. వి. కలక, ఖోరం, ఉక్కిరిదిక్కిరి.

క. ఉడుకిను. దిగించు, నొక్కు, నిరోదించు; అడలు;
క. ఉటుట్టు ('ఉటల్' యొక్క ప్రే.) బాదించు, హింసించు, రెచ్చగొట్టు, పరికొల్పు.

<ప్రా. రె. *ఉత్త.

ఉత్తాదింపు ఉత్తాదుయొక్క ప్రే. న.శ్రీ. 1. తిప్ప, చుట్టూ కదిలించు. దాగ. 8.47; 2. కలచు, ఖోరపెట్టు. ప్రభా. 9.70; 3. పీడించు, బాదించు. మల్ల. 2.27; 4. న్యూనపరచు, తక్కువచేయు. ముకుంద. 2.210. ఉత్తాదు అ.శ్రీ. కలకచెందు, ఖోలించు, తబ్బిల్చు. ద్వి. దాగ. 10. ఉత్తగుడుపు ఉత్త + కుడుపు. అ.శ్రీ. ఆపిరి తిరుగక బాదపడు, ఉక్కిరిదిక్కిరగు. పాండు. 3.150, దళా. 2.398.

ఉత్తగుడుపు చూ. ఉత్త-.
ఉత్తోలం పో.చూ. విహారము. వి. ఆశ్చర్యం.
ఉత్తోలుడు వి. ఉత్తకుడు.
ఉత్తు' య.చూ. ఉదుపు'. న.శ్రీ. పోగొట్టు, తీర్చు, మాన్పు. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 1718.
ఉత్తు' య.చూ. ఉదుపు'. వి. బట్ట, దుస్తు.
ఉత్తవల్లంబి వి. ఆదపిల్లల ఆట.

క. ఉట్ట, ఉట్టె. ఓమనగాయలు; పో.చూ. ఫల్లాంశుట.

ఓమనగుంబలు.

ఉటుజు య. ఉరుజ, ఉరుజు', ఉలచ (మీను), ఉలుచ. వి. ఒక రకం చేప.

క. ఉటుచిమిను. ఒక రకం చేప; రి. ఉటువై. ఆకు పచ్చని నముద్రపచేప, గోధుమరంగు మంచి నీటిచేప, పసుపుపచ్చని మంచి నీటిచేప; ఉటువై. గోధుమ బూడిద రంగు నముద్రపచేప; మ. ఉటు. ఒక రకం చేప; గోం. వారమిన్.

పో.చూ. సం. ఉలువిన్. వేడినచేప.

ఉంట య.చూ. ఉండ. చంద్రా. 1.75, పార్వ. 1.54.

ఉంటగారిము వి. నీనపుగుండు కట్టిన ఒక విడమైన గారిం. హంస. 4.184. ఉంటవిల్లు వి. ఉండవిల్లు, ఉంటేలు.

ఉంటగారిము చూ. ఉంట.

ఉంటవిల్లు చూ. ఉంట.

ఉండ య. ఉంట. వి. 1. గుళిక, గుండ్రముగా చేయబడిన వస్తువు. నిర్వ. 6.88, పారి. 2.36; 2. ఆకులతో ఉన్న బండిచక్రం. యయా. 5.56, రాజ. వి. 1.31.

క. ఉండె. గుండ్రని వస్తువు, ముద్ద; కు. ఉండె. బంతి; ఉరిండె. గుండ్రని వస్తువు, ముద్ద, బంతి; ఉరుంటు. గుండ్రని; క. ఉంటై. బంతి ఉండ, గుండ్రని వస్తువు, గోళము, అన్నం ముద్ద, బెల్లంతో కలిపి చేసిన గంజాయి మూర; ఉరుంటై. గుండ్రని వస్తువు, బంతి, ఉండ; అన్నంముద్ద; ఉరుంటై. చక్రం; ఉరుల్. చాల్లు, తిరుగు, గుండ్రముగా అగు; మ. ఉండ. బంతి, ముద్ద, గడ్డ. చిన్న ఉండ; ఉరుల్. గుండ్రని, చక్రం; గోం. పో.చూ. సురుండానా, సురుండ్చి, సురుండా. గుండ్రముగా తిరుగు; కుజ. పో.చూ. సుర్పుడి. వంపులుతిరిగిన; సురి. అర్థ వర్తలాకారపు పెంకు;

హింద్యార్థ బాషలలోకి ప్రతిరేయం:

ప్రా. ఉండ, ఉండగ, ఉండయ, ఉండె. ముద్దబంతి, గడ్డ; అ. చూ. ఉండగ, ఉండక. ముద్ద, గడ్డ; ఉండె. చిన్న ముద్ద.

<మూ.ద.ద్రా. *ఉరుక్-వ్/*ఉరుక్-వ్.

ఉండకోవి య.చూ. ఉండక్రోవి. వి. గుండ్రని చేతికర్ర, బెత్తం. ఉండక్రోవి య. ఉండకోవి, ఉండలక్రోవి. వి. 1. పుటికాక్షేపణనాళం, ఒక విడమైన వేట సాదనం. ఉ.చా. 4.22; 2. నన్యగుల చేతుల్తో ఉండే దండం, లాఠాము; 3. పట్టుకొనేటోట గుండ్రంగా ఉండే చేతికర్ర. ఉండగట్టు ఉండ + కట్టు. అ.శ్రీ. ముద్ద అగు, ఉండగా పిర్చుడు. న.శ్రీ. ముద్దచేయ, ఉండచేయ. ఉండబీట్టువేయ అ.శ్రీ. పోట్టువేయ. ఉండనూలు వి. దారపుండ. ఉండలక్రోవి య.చూ. ఉండక్రోవి. వి. ఒక రకం వేటసాదనం, పుటికాక్షేపణనాళం. ఉ.చా. 4.22. ఉండవీలు య.చూ. ఉండవిల్లు. వి. ఉండలువేసే విల్లు. శృం.వై. 2.97. ఉండ విల్లు య. ఉండవిలు, ఉండీలు, ఉండేలు. వి. ఉండలువేసే విల్లు. ఉండవిల్లుబద్ధ వి. ఉండేలుబద్ధ. ఉండపరీయ వి. గుండ్రని ఆకృతిగల ఒకవిడమైన కత్తి. రాజ.వి. 3.65.

ఉండీలు రూ.చూ. ఉండవిల్లు. వి. బాబాలకు బదులు ఉండ
లను లేదా ఇనపగుళ్ళను వేసే విల్లు. ఉండేలు రూ.చూ.
ఉండవిల్లు. ఉండేలుదెబ్బ వి. 1. ఉండవిల్లుతో కొట్టిన దెబ్బ;
2. కప్పకోరాని గట్టి దెబ్బ.

ఉండకోవి చూ. ఉండ.

ఉండకోవి చూ. ఉండ.

ఉండగట్టు చూ. ఉండ.

ఉండబీట్టువేయి చూ. ఉండ.

ఉండ(జేయ) చూ. ఉండు.

ఉండనూలు చూ. ఉండ.

ఉండలకోవి చూ. ఉండ.

ఉండవిలు చూ. ఉండ.

ఉండవిల్లు చూ. ఉండ.

ఉండవిల్లుదగ్గ చూ. ఉండ.

ఉండసురియ చూ. ఉండ.

ఉండి' చూ. ఉండు.

ఉండి' రూ.చూ. హుండి. వి. 1. విజ్ఞాపాత్ర; 2. ముదువులు
వేయటానికి దేవాలయంలో ముద్రవేసి ఉంచిన పాత్ర,
లేక పెట్టె.

ఉండిగ రూ.చూ. హుండి. వి. 1. ముదువులు వేయటానికి
దేవాలయంలో ముద్రవేసి ఉంచిన పాత్ర లేక పెట్టె. ఖక.
8.442. 2. లక్కగుడు.

ఉండిలు చూ. ఉండ.

ఉండు నవరా. 1. స్థితమగు. భార.ఆది. 7.166; 2. జీవించు.
భార.ఆది. 4.221; 3. ఉరకుండు. భార.ఆది. 8.185,
వీష్య. 1.195; 4. కొన్నివట్ల రుమున్నంతముల కను
ప్రయత్నమై 'సిద్ధమగు.' 'అభిముఖంగా ఉండు' అనే అర్థం
జన్తుంది. భార.అది. 6.247, అశ్వ. 4.259; 5. ప్రవర్తిల్లు.
భార.నదా. 1.81; 6. నివసించు. విక్ర. 2.244; 7.
కొన్ని వదాల కర్మాక వస్తుంది. (1) సుఖముండు, నంకోష
ముగా నుండు. భాగ. 10. ఉ. 525. (2) ఉపవాసముండు,
వస్తుండు. వరాహ. 9.88; కొలువుండు. నభశీర్షి ఉండు.
మను. 1.13; 8. శేవించు, మిగులు. శృంగ.నై. 4.64;
9. ఆగు, నిలుచు. పారి. 1.105; 10. కొన్నివట్ల కుము
న్నంతముల కనుప్రయత్నమై భవిష్యదర్శాన్ని సూచిస్తుంది.
హర. 2.24, కవిరా. 1.181; 11. కొన్ని రాకులనా
లైన అవ్యయాలకు అనుప్రయత్నం. భార.ఆది. 3.24,
విక్ర. 3.11, శేయార. 3.28.

ఉ. ఉల్, ఒల్, ఉండు, కల్లిఉండు, హొండు; ఉట్టు.
ఉన్నది; కు. ఉట్టు; క. ఉల్. ఉండు, కలిగిఉండు;
ఉట్టు. అన్ని పురుషుల్లో అన్ని లింగాల్లో ఏకబహువచనాల్లో
'ఉండు' అనే అర్థంలో వాడబడే సమాపక క్రియ. ఉదాహరణలు.
ఉనికి, స్థితి, వాస్తవం, నిజాయితీ, అర్థవం, నిజం; కు.
ఉల్. లోపల ఉండు, జీవించు; ఉట్టు. అక్కడ; కొట.
ఒల్-. జీవించు, ఉండు; కొద. నిల్చి-. జీవించు, ఒక
కొట ఉండు, కల్లియుండు. పో.చూ. గోం. సూన్చి-ఉన్చి,
ఉద్దానా. మోకాళ్ళమీద కలపెట్టి గొంతుకూర్చుండు;
ఉద్ద-, ఉత్స-. కూర్చొను. పో.చూ. కోయ. ఉద్; వర్షి.

ఉద్ద; కొలా. ఉద్ద; నా. ఉద్ద, ఉద్ - ఎట్; ఒల్లా.
ఉంట్; బ్రా. ఉల్. ఉన్నాను; ఉన్. ఉన్నాము;
ఉన్. ఉన్నావ; ఉరె. (మీరు) ఉన్నాడు; ఉర్.
(వారు) ఉన్నారు.

<మూ.ద.ద్రా. *ఉల్-/*ఉల్-ట్-.

ఉండ(జేయ) (-జేయ). అ.క్రి. ఉంచు, ఉంచునట్లు
చేయు. -ఉండి' 'ఉండు' వాడుకావర్తకరూపం. ప్రత్య. 1.
వంచమివిరక్తి ప్రత్యయం. భార.ఆది. 5.20, ఆను. 2.118;
2. మొదలుకొని (అంతనుండి) అనే అర్థాన్ని తెలియజేస్తుంది.
ఉ.హ. 5.298; 3. హేత్వర్తక ప్రత్యయం. అని. 2.187.
ఉండుకొను అ.క్రి. ఉండు, జీవించు. వాళిం. 2.211.

ఉండుకొను చూ. ఉండు.

ఉండె చూ. ఉండ. వి. ఉరుముల దేశం, పిరుదులు.

కు. పుకులిదతిర్లొట్టె. పిరుదులు; ఉర్లొట్టె. గుండని
వస్తువు.

ఉండెపోవు పో.చూ. అంద'. అ.క్రి. వారికి దెబ్బకగిరి
కీలు కప్ప.

ఉండెపోవు చూ. ఉండె.

ఉండెము పో.చూ. ఉండ. వి. చిన్న బురుజు.

ఉండేలు చూ. ఉండ.

ఉండేలుదెబ్బ చూ. ఉండ.

ఉండ్ర రూ. ఉండ్రన, ఉండ్రన, ఉండ్రన, ఉండ్రన. వి.
తెల్లచండ్ర, వెలిచండ్ర, కడరము (Acacia catecha).
వార్మి. 2.82, అం.దా. 2.48.

ఉండ్రకంప వి. ఒక రకం పొద.

ఉండ్రకము రూ. ఉండ్రము. వి. మోదకం, ఉడికించిన పిండి
ఉండలు చేసి ఆవిరిమీద వండిన భక్ష్యం. భర్మ. 7.115.

నం. ఉండ్రక-. పిండిముద్ద, రొట్టె; ప్రా. ఉండ-,
ఉండగ-, ఉండయ-, బంతి, గుండ్రని ముద్ద; అ.మా.
ఉండ్రేయి. ఒక రకం మిఠాయి.

బహుళ; ప్రాకృతంలోని వదాలు ద్రావిడ భాషలనుంచి
ప్రతిదేయాలు కావచ్చు; ప్రా. ఉండ-<ద్రా. ఉరుండ.

ఉండ్రకంప చూ. ఉండ్ర.

ఉండ్రంబి పో.చూ. ఉండ్రన. వి. ఒక రకం కలుషమొక్క.
ఉండ్రన రూ.చూ. ఉండ్ర. వి. దుర్వాననకల ఒక రకం చెట్టు,
వెలిచండ్రచెట్టు (Acacia catecha).

ఉండ్రన, ఉండ్రన రూపాలు లేఖక ప్రమాదాలవల్ల
విర్వర్ణవి శావచ్చు. తెలుగులో న, న లకు ఎక్కువ పోలిక
ఉండటంవల్ల ఉండ్రన, ఉండ్రన లలోని నకారం నకారమై
ఉంటుంది. తెలుగులో ఎంగెన, కొడిన మొ. నకారాంతా
లైన చెల్లపేర్లున్నాయి.

ఉండ్రము రూ.చూ. ఉండ్రకము. విజ. గుండ్రని; వి.
మోదకం (బహువచనంలోనే ప్రయోగం - ఉండ్రాలు).

ఉండ్రముమ్మక్క వి. మోదకం. ఉండ్రాయి వి. మోదకం.
ఉండ్రాలు ఉండ్రముమ్మక్క నిక్క బహువచనం. రూ.
ఉండ్రాళ్ళు. వి. బ.వ. మోదకాలు. హర. 6.55, కాళి.
7.185. ఉండ్రాళ్ళకదై వి. ఈదూతోడైన భర్త లభించా
లని ఉండ్రాళ్ళు నివేదించి భాద్రపద బహుళ తదియనాడు

గారిదేవినిగూర్చి బారికలు చేసే వ్రతం. ఉండ్రాళ్ళు యా.
యా. ఉండ్రాలు. వి. మోదకాలు. హర. 6.55.

ఉండ్రముముక్క యా. ఉండ్రము.

ఉండ్రవ యా.యా. ఉండ్ర. వి. వెలిచండ్ర. ఆం.రా. 2.48.

ఉండ్రాయ యా. ఉండ్రము.

ఉండ్రాలు యా. ఉండ్రము.

ఉండ్రాళ్ళవద్దె యా. ఉండ్రము.

ఉండ్రాళ్ళు యా. ఉండ్రము.

ఉండ్రెవ యా.యా. ఉండ్ర. వి. వెలిచండ్ర.

ఉండ్రెవ యా.యా. ఉండ్ర. వి. వెలిచండ్ర.

ఉత్తక యా. ఉతుక, ఉదక, ఉదుక. వి. తలుపు కుని తిరగ
టానినై తలుపుకు కింద ఆమర్చిన కొయ్య చిప్ప, కవాల
మూలాలవాలం. వేమన.

సం. ఉదూఖల-, కొయ్యరోలు, రోలు; ప్రా. ఉదూ
ఖల-, ఉదూహల-, ఉదూఖల; అమా. ఉదూహల;
పా. ఉదుక్తల, ఉదుక్తలిక. తలుపు లోని బాగం,
గడవ?;

పో.యా. క. ఉదూఖల, ఉదూకల. కొయ్యరోలు,
రోలు; ఉత్తరంగ. కర్వాకా చట్రపు వై కమ్మి.

<సం. ఉదూఖల-.

ఉత్తకతలుపు వి. రెండువైపులా కునులున్న ఒంటి రెక్క
తలుపు.

ఉత్తకతలుపు యా. ఉత్తక.

ఉత్తాయంపు పో.యా. ఉత్తాయంపు. యా. ఉత్తాయ. వి.
రమారమి, సుమారు.

ఉత్తారా యా.యా. ఉత్తార. వి. అంచనా, మదింపు

ఉత్తారు యా. ఉత్తారా. పో.యా. ఉత్తాయంపు. వి. 1. సుమారు,
రమారమి; 2. ఉహ, ఉద్దేశ్యం.

ఉత్తికించు యా. ఉతుకు.

ఉతుక యా.యా. ఉత్తక. వి. తలుపు కుని తిరగటానికి పిలుగా
తలుపు కింద వేసిన కొయ్య చిప్ప.

ఉతుకించు యా. ఉతుకు.

ఉతుకు యా.యా. ఉదుకు. స.క్రి. 1. మురికి పోవటానికి
బట్టలను రాతిమీద వేసి కొట్ట. వైజ. 2.115; 2. బాదు,
కొట్టు.

ఉత్తికించు యా.యా. ఉతుకించు. స.క్రి. ఉత్తికిటట్లు
చేయు. ఉతుకించు 'ఉతుకు' రాకుచే.; యా. ఉత్తికించు.
స.క్రి. ఉత్తికిటట్లు చేయు.

ఉత్కలాడు స.క్రి. వ్రసవించు, కను.

<ఉత్కలాడు <ఉత్కాలు+అడు <ఉత్కాలు+
అడు.

ఉత్త యా. ఉత్తి; పో.యా. వట్టి. విజ. 1. కేవలం,
చాలు; 2. కూస్యం. వేమన; 3. అనక్యం; 4. పని
లేనిది; 5. నిరర్థకం.

పో.యా. క. వెట్టు. కూస్యం; వెట్టుమై, కూస్యక;
వట్టుమై. వేదరికం; వట్టు. ఎండిపోవు; పో.యా. మ.
వెట్టన్. దిక్కులేని, పేద; పో.యా. వట్టి. ఉద. చెడ్డ,
పనికిరాని.

ఉత్తగుర్రము వి. కాకులేని గుర్రం. ఉత్తవృధు
ఉత్త+అప్పుడు. క్రి.విజ. 1. పనిలేనివేళ; 2. మామూలు
వేళ. ఉత్తబిత్తలు యా. ఉత్తబిత్తల. క్రి.విజ. 1. నగ్నంగా,
దినమొలతో; 2. వట్టి చేతులతో. ఉత్తమాట వి. అనక్యం,
వ్య. భాగమాట. ఉత్తత్త ఉత్త+ఉత్త. విజ. పూర్తిగా
వట్టి(ది).

ఉత్తగుర్రము యా. ఉత్త.

ఉత్తండము వి. స్త్రీల కంఠాదరణం. హంస. 2.190.

క. ఉత్తండ, ఉత్తండాలు. బంగారు గొలుసు;

క. ఉత్తంటయణి, ఉత్తంటూల్. బంగారు పూసల
హారం.

బహుళి. <సం. ఉద్దండ-. ముఖ్యం, ముఖ్యమైన
అదరణం.

ఉత్తవృధు యా. ఉత్త.

ఉత్తబిత్తలు యా. ఉత్త.

ఉత్తమాట యా. ఉత్త.

ఉత్తరకుమారవృక్షలు వి. కొనసాగని మాటలు, దాంబిగాలు.
వ్య. ఉత్తరుడి ప్రగల్భాలవంటి ప్రగల్భాలు.

ఉత్తరజండెము మిశ్రన. యా. ఉత్తర జన్మిదము. వి.

1. జండెలాగా వేసుకొనే ముత్యాల హారం. వ్రథు.
148 ప. 15 పం; 2. జండెంకో వేసుకునే మరొక
బంగారు పోగుల జండెం; 3. కొత్త జండెం వేసుకొన్న
తర్వాత తీసేసిన పాత జండెం. (మొదట దారపు జండెం
వేసుకొన్న తర్వాత వెండి, బంగారు జండెాలు వేసు
కొంటారు. అయితే వాటిని తర్వాత తీసేస్తారు).

<సం. ఉత్తర-+జండెము.

ఉత్తరజన్మిదము మిశ్రన. యా.యా. ఉత్తరజండెము. వి.
జండెం మాదిరిగా వేసుకొనే ముత్యాల హారం. రాజ. వి.
3.84.

ఉత్తరదొక్కరము మిశ్రన. వి. మల్లబండ విశేషం. మల్లు.
8.69.

<సం. ఉత్తర-+దో+కర-.

ఉత్తరపాటు వి. 1. రక్షప్రవాహం; 2. వీరమరణం చెందిన
వాని కుటుంబాని కిచ్చిన ఈనాము; 3. రాజ సేవలో
గాయవడిన వానికిచ్చే పరిహారం.

క. ఉత్తిర-ప-పాటు. ఎక్కువ ఋతు ప్రాసవం;
ఉత్తిరం. రక్షం; పో.యా. ఇరత్త-క-కాణితై. యుద్ధ
పీరుల కిచ్చే బహుమానం; ఇరత్త-యాణయం. యుద్ధంలో
పనిచేసినందు కిచ్చే మాన్యం, ఈనాము.

<క. ఉత్తిర-ప-పాటు.

ఉత్తరపిర్యాదుదాడు మిశ్రన. వి. పై న్యాయాధిపతి వద్ద
పిర్యాదు చేసినవాడు. వ్య. పిర్యాదుచేసే ప్రతివాది.

సం. ఉత్తర-. తర్వాత, ఆపైన.

<సం. ఉత్తర-+ఉ. పిర్యారాడ్.

ఉత్తిరము వి. 1. జాటు. కువ.చ. 4.208; 2. రివికహర్షక
మైన ప్రమృత్తరం.

సం. మరా. ఉత్తర-. వి. జవాలు; నే. ఉత్తర,
ఉత్తరా; జవాలు, వంక, సాకు, వాదం;

క.కు. ఉత్తర; క.మ. ఉత్తరము; జవాలు, ఉత్తరువు, జాబు.

<నం. ఉత్తర-.

ఉత్తరశివాయి మిశ్రన. వి. ముందుగా అక్షమించి పట్టాకోనం దరఖాస్తు పెట్టుకొన్న భూమి. చూ. శివాయి.

నం. ఉత్తర-. అనునరీంచు, వెంటదించు.

<నం. ఉత్తర + ఉ. శివాయ్.

ఉత్తరనర్కారులు మిశ్రన. చూ. నర్కారులు. వి. ఆంధ్ర దేశంలోని ఉత్తర జిల్లాలు; శ్రీకాకుళం, విశాఖపట్నం, కూర్చుగోదావరి, పశ్చిమగోదావరి, గుంటూరు, కృష్ణా.

<నం. ఉత్తర- + ఉ. నర్కార్ (లు).

ఉత్తరపాల చూ.చూ. ఉత్తరాపాల. వి. పవ్యమానంలో వచ్చే ఉత్తర కాల్.

ఉత్తరాది వి. కామంచి చెట్టు (Helictus isord).

ఉత్తరాది చూ.చూ. ఉత్తరాని. వి. 1. అధ్వపట్టె; 2. కడవ; 3. ద్వారబండం పట్టె, నాగవానం.

ఉత్తరాది చూ.చూ. ఉత్తరాని. వి. 1. అధ్వపట్టె; 2. కడవ; 3. ద్వారబండం పట్టె, నాగవానం.

ఉత్తరాని చూ. ఉత్తరాది, ఉత్తరాది. చూ. ఉత్తరానులు. వి. 1. అధ్వపట్టె; 2. కడవ; 3. ద్వారబండం పట్టె, నాగవానం.

ఉత్తరానులు వి. కలుపు తిరగటానికి ఆధారంగా కింద, మీద అమర్చిన జనుపకునులు.

<నం. ఉత్తర-(మీది)+అను <నం. ఆన-ఆధారం. ఉత్తరిగ చూ.చూ. ఉత్తరిగము. వి. హార విశేషం. హరి. 404.

ఉత్తరిగము చూ. ఉత్తరిగ. వి. 1. ఉత్తరియం; 2. జంబెం లాగా వేసుకొనే బంగారుహారం.

నం. ఉత్తరియ-. పైవంచె; ఉత్తరియక; ప్రా. అ.మా; ఉత్తరియ, ఉత్తరియ; పా. ఉత్తరియ; హిం. ఉత్తర్యా; మరా. ఉత్తరీ. అవరకర్మలు చేసేటప్పుడు పైన వేసుకొనే బట్ట;

క. ఉత్తరిగ. ఉత్తరియం; కు. ఉత్తరిగ; క. ఉత్తరియమ్, ఉత్తరియమ్.

<నం. ఉత్తరియక-.

ఉత్తరిగ వి. హారవిశేషం. ప్రబంధ. 605, అం.రా. 2.149.

క. ఉత్తరిగ. ఉత్తరియం.

<క. ఉత్తరిగ. అర్థవివరి.

ఉత్తరింపు న.క్రి. 1. జంబించు, నరకు. ఉ.హ. 4.28; 2. తెగడు. తిరస్కరించు. పాండు. 8.179.

నం. ఉత్తరతి. బయటికి వచ్చు, తప్పించుకొను; పా. ఉత్తరతి, దాటు, ఆవరించు.

<నం. ఉత్ + తల్ (<నం. త్త) + -ఇంచు. అర్థ వివరి.

ఉత్తరువు వి. ఆజ్ఞ, అనుమతి, సెలవు. రాజ. వి. 5.18, కక. 8.587.

నం. ప్రా. ఉత్తర-. జవాలు, ప్రకృత్యర్థం; నే. ఉత్తర, ఉత్తరా, ఉత్తరా, జవాలు, సాక్షు, వాదం;

క. ఉత్తరవు. ఆజ్ఞ, సెలవు, జవాలు, ప్రకృత్యర్థం; ఉత్తరమ్, ఉత్తారమ్; మ. ఉత్తరవు. ఆజ్ఞ, సెలవు; ఉత్తరమ్, సెలవు.

<నం. ఉత్తర-.

ఉత్తరేడి చూ. ఉత్తరేణు, ఉత్తరేసు. వి. ఉత్తరేనిచెట్టు (Achyranthus aspera).

క. ఉత్తరణి, ఉత్తరణి, ఉత్తరాణి, ఉత్తరేణి; కు. ఉత్తరణి.

ఉత్తరేణు చూ.చూ. ఉత్తరేడి.

ఉత్తరేషు చూ.చూ. ఉత్తరేడి.

ఉత్తరేకు వి. కట్టుబడికి వనికవచ్చే ఒక రకం రాయి.

ఉత్తలవడు చూ. ఉత్తలము.

ఉత్తలపాటు చూ. ఉత్తలము.

ఉత్తలపెట్టు చూ. ఉత్తలము.

ఉత్తలము వి. 1. కలక, కాలువ్వం. నిర్వ. 2.98; 2. నంజోడం. భార.విరా. 2.86; 3. పరితాపం. భార.ఆర. 7.210, వసు. 4.25; 4. నంద్రమం, తత్తర. భాగ. 6.878. అం.రా. 1.140; 5. దీతి, తెదురు. అం.రా. 1.188; 6. తాడుమారు.

నం. ఉద్ + తల-; ఉత్తల-. నేలమీదనుంచి తొలగించబడినది, ఆధారం లేనిది.

<నం. ఉత్ + తల-.

ఉత్తలవడు అ.క్రి. 1. పరికపించు, దుఃఖించు. భార. విరా. 5.288; 2. ఖోదించు, కలకచెందు. భార.దీప్తి. 2.267; 3. త్వరపడు. హరి.పా. 7.112, రం.రా.ఆర. 174 వ. 9 వం.; 4. తాడుమారు. దీతి. 25, కోజ. 4.77. ఉత్తలపాటు వి. 1. కలక, నంజోడం. భార.దీప్తి. 2.872, కళా. 3.178; 2. పరితాపం, దుఃఖం. శృం.నై. 2.86. ఉత్తలపెట్టు న.క్రి. 1. పరికపించునట్లేము, వాడపెట్టు. భార.ప్రోజ. 2.3, కాంతి. 2.281; 2. కలకించుచేయు, తాడుమారుచేయు. ఉత్తలమొందు అ.క్రి. కలకనొందు, వ్యాకులపడు.

ఉత్తలమొందు చూ. ఉత్తలము.

ఉత్తపెల్లి వి. ఒక రకం కలుపుమొక్క.

ఉత్తి' చూ.చూ. ఉత్త. వివి. వద్ది(ది), అనత్యమైన.

ఉత్తి' చూ.చూ. ఉత్తి'. వి. శుడు, శోడు, శై.రా. 1.95.

ఉత్తుడు వి. అల్లుడు, తగినవాడు. భార.ఆను. 2.105, విక్ర. 1.94, కోజ. 4.884.

నం. యుత్త-. తగినవాడు, తగినది; ప్రా. అ.మా. జాత్త, పా. యుత్త, యుత్తక.

<నం. యుత్త-.

ఉత్తుత్త చూ. ఉత్త.

ఉత్తుగీతగాడు వి. ఒకడు చెప్పే ప్రతిమాటకు కల మాటవాడు, తథాస్తు అనేవాడు.

ఉత్పాయమందిరం వి. ఉత్పవ నమయాల్లో వాడే చిన్న కేరు.

<నం. ఉత్పవమందిర-.

ఉదక చూ.చూ. ఉదక. వి. కలుపు కుని తిరగటానికి. కలుపు కింద అమర్చిన కొయ్య చిప్ప.

ఉదయరాగవట్టులు మిశ్రన: వి. వస్త్ర విశేషం. సిం. ద్వా. 3.206.

క. ఉదయరాగవట్ట. ఒక రకం చీర.

<నం. ఉదయరాగ-+వట్టులు

ఉదరగొట్టు చూ. ఉదరు.

ఉదరదోలు చూ. ఉదరు.

ఉదరపాటు చూ. ఉత్తరపాటు. వి. 1. రక్త ప్రవాహం;

2. పీఠమరణం చెందినవాని కుటుంబానికిచ్చిన ఈనాము;

3. రాజసేవలో గాయపడినవానికిచ్చే పరిహారం.

ఉదరివడు చూ. ఉదరు.

ఉదరిపాటు చూ. ఉదరు.

ఉదరు చూ. ఉదురు. అ.క్రి. 1. కోపించు. భార.ఆది. 4.201;

2. కడలు, చరించు. కు.నం. 5.680; 3. భయక్రొదాదు

లచే కంపించు. రం.రా. యుద్ధ. 377 వం; 4. అదరు.

హరి.హ. 7.177; 5. విజృంభించు. భాగ. 8.719;

6. భయపడు. ద్వి.హరిశ్చ.హ. 416 వం.; వి. ఉద్ధతి.

ఉదుటు. కు.నం. 12.788.

క. ఒడలు, కడలు, వడలు; కు. ఉడేవుని. రావు, వడకు; క. ఉతలు, వడకు. వడకించు, తోసివేయు, త్యజించు; మ. ఉతలుక. కలవరపడు. కంపించు; గడ. ఒడ్లు. ఉదురై-. కంపించు.

ఉదరగొట్టు న.క్రి. అదరగొట్టు, వెదరగొట్టు. ఉదరదోలు న.క్రి. పారకొలు. ఉదరివడు చూ. ఉదిరివడు. అ.క్రి. అదరి వడు, క్రుగ్గివడు. ఉరికివడు. భార.ఆది. 6.21. ఉదరిపాటు వి. 1. అదరిపాటు, ఆకస్మికత్వం. విష్ణుమా.హ. 1; 2. ఉరికిపాటు. ఉ.రా. 3.347.

ఉదలు న.క్రి. విడుచు, వడలు.

పో.చూ. క. ఉదిర్. విడు, రాలు; కు. ఉదు; ఉదుని, ఉదులు, ఉదుతె; క. ఉదిర్. చెట్లవండ్లను, ఆకులను రాలు, దులుపు, రాలగొట్టు, ఒలుచు, ఉడగొట్టు, వగులు, రాలు, నళించు; మ. ఉతిరుక. వడు, రాలు.

<మూ.ద్రా. *ఉత్-(అర్).

ఉదిలుచు చూ. ఉదలు. చూ. ఉదలు. న.క్రి. వడలు, విడుచు. భార.విరా. 2.348.

ఉదల్చు చూ.చూ. ఉదలుచు. న.క్రి. 1. విదిరించు, విడి పించు. భార.ఆర. 6.190.

ఉదస్త్ర వి. దేశబహిష్కృతుడు, అవమానితుడు.

నం. ఉదస్త్ర-. (దేశ)బహిష్కృతుడు.

<నం. ఉదస్త్ర-.

ఉదిమంజ వి. ఒకరకం చెట్టు (Gardemia turgida).

ఉదియ చూ.చూ. ఉద్దియ. వి. ప్రయత్నం. భారా.అర. 2.188.

ఉదియగొను ఉదియ+కొను. అ.క్రి. ప్రయత్నించు. భార.ఆర. 2.187.

ఉదియగొను చూ. ఉదియ.

ఉదిరి విజ. మేరివి. అగ్నిలో కర్ణిచేయబడినది. పాండు. 4.31; వి. మేరివిజంగారం. పాండు. 1.198.

నం. రుధిర-. రక్తం, రక్తవర్ణం; పా. రుధిర. రక్తం;

క. ఉతిరం. రక్తం.

<నం. దుధిర-. అర్థవిపరి.

ఉదిరిగొను ఉదిరి + కొను; చూ. ఉదిరి. అ.క్రి. కపించు, పరికపించు. ఉ.హ. 5. ఉదిరిమరి వి. బంగారు కొండ, మేరుపర్వతం. రాజ.వి. 2.79.

ఉదిరిగొను చూ. ఉదిరి.

ఉదిరివడు చూ. ఉదురు.

ఉదిరిమరి చూ. ఉదిరి.

ఉదిరి చూ. ఉదిలు. వి. 1. అరైర్యం. ఆం.దా. 1.188;

2. చలనం; 3. పరిరాపం.

ఉదిరికొను అ.క్రి. 1. వడకు. చరించు. భార.ఆది. 2.21, విరా. 2.88; 2. సంక్రమించు, క్షరవడు. హరి.హ. 3.252, 64; 3. ప్రసరించు, వ్యాపించు. హర. 6.58; 4. అతిశయించు. కేయా. 4.7.

ఉదిరికొను చూ. ఉదిరి.

ఉదిరిము చూ. ఉదిలు. వి. నిరుత్సాహం, అరైర్యం.

ఉదిలి పో.చూ. ఉదరు. అ.క్రి. కడలు, చరించు; భీమ. 4.61.

ఉదుక చూ.చూ. ఉతక. వి. కలుపు కుని తిరగడానికి కలుపు కింద అమర్చబడ్డ కొయ్యచిప్ప. ఆం.దా. 2.22.

ఉదుకు చూ. ఉకుకు. న.క్రి. 1. బాదు, కొట్టు. భా.య. 680; 2. నళింపజేయు, పోగొట్టు. భీమ. 6.17; 3. మురికిపోవడానికి బట్టలను రాతిమీదవేసి కొట్టు. ఆము. 1.88, మను. 1.54.

క. ఒడె, ఒడి. కన్ను. పొడుచు, తొక్కు; క. ఉత్తె. కన్ను, బాదు, కొట్టు; తుత్తె. నొక్కు; చుత్తె. కన్ను; పో. చూ. తునై. గుడ్డలు ఉరికినట్లు ఉదుకు. అదరు, దంచు, మ. ఉతయుక. కన్ను; ఉతవి. కన్నులం; ఉతవ్వు. కొట్టటం; పో.చూ. మలక్కుక. బాదు, ఉకుకు, దుప్తు; గో. సుహొక్క, సుక్క్క. ఉకుకు; పో.చూ. కుజ. జోగ; కొలా.నా. సుత్క్క; మూర్తో. ఉతెనె-, ఉసెత్. కన్ను.

<మూ.ద్రా. *చుత్-.

ఉదుటారు చూ. ఉదుటు.

ఉదుటు చూ.చూ. అదటు. వి. 1. ఉద్ధతి, గర్వం. హరి.ఉ. 10.90; 2. నీటు, విలాసం. దళా. 2.66, ఇందు. 5.79; 3. దార్ద్యం. వేంక.వంచ. 2.56, కక. 3.555; విజ. 1. నిక్కినది. ఆము. 2.10; 2. ఉద్ధతం. సారంగ.చ. 1.122; 3. మందరం. హంస. 5.157.

పో.చూ. క. ఉతి. ఉప్పొంగు, పెద్దదగు.

ఉదుటారు అ.క్రి. కుళ్ళివడు. భాగిందీ. 2.95. ఉదుటు తనము వి. ఉద్ధతి. ఉదుటెక్కు అ.క్రి. ఉదుటునొందు. విజృంభించు. ఆము. 6.105.

ఉదుటుతనము చూ. ఉదుటు.

ఉదుటెక్కు చూ. ఉదుటు.

ఉదురు చూ.చూ. ఉదరు. అ.క్రి. 1. భయపడు, వెదకు. అష్టమ.క. 5.22, 221; 2. పారిపోవు. కళా. 6.265; 3. వడకు, కంపించు. ఉ.రా. 6.169; 4. గర్వించు; వి. ఉద్ధతి, గర్వం. కు.నం. 6.99.

ఉదిరివడు దూ.చూ. ఉదిరివడు. అ.క్రి. అదిరివడు. దశా. 4.71. ఉద్రుమిడుగు చూ. ఉదురు. వి. 1. ఉద్ద కుదు. హర. 5.10; 2. దుష్టుడు. కకుత్స్థు. 5.87.

ఉద్రుమిడుగు చూ. ఉదురు.

ఉద్రుమిడుగు వి. పొలానికి హద్దులు నిర్ణయించి ప్రభుత్వంవారు గుర్తుగా పాఠన రాయి, హద్దురాయి.

హం. ఉ. హుదుద్. హద్దులు; పో.చూ. గు.మరా. హద్దు;

<ఉ. హుదుద్.

ఉద్ద దూ. ఉద్దము. క్రి. విజ. మిక్కిలి; విజ. ఎత్తైన, పొడవైన. సం. ఉద్ద్య- వైది, ఉన్నతం; ప్రా. ఉద్ద- వైకి; పా. ఉద్ద.

క. ఉద్ద. ఉద్ది, ఉద్దు. ఎత్తు, పొడవ, లోతు.

<ప్రా. ఉద్ద.

ఉద్దర వి. ముల్లబంద విశేషం. ఆయురవ. వినుదల్లో ఒకటి. మల్లు. 8.69; వ్రబంద. 78.

సం. ఉద్ద్యత- వైశిత్తలదినది; ప్రా. ఉద్దర-.

<ప్రా. ఉద్దర-.

ఉద్దనపు దూ.చూ. ఉద్దర. వి. 1. వడ్డీలేని అప్పు; 2. కుదువ. ఉద్దము. దూ.చూ. ఉద్ద. విజ. పొడవైన, ఎత్తైన; వి. 1. పొడవ, ఎత్తు; 2. వశవల ఉద్ద్యకాయం.

ఉద్దము. పో.చూ. ఉద్ది. వి. చెప్ప, పాదరక్ష. సిం.ద్యా. 1.83, సాం.ని. 44, ఆం.దా. 2.298.

సం. ఉద్ద్యహ- మోపటం, వైశిత్తలం; ఉద్ద్యహ. మోసేది, వైశిత్తేది; ప్రా. ఉద్దాయ-, ఉద్దాహ-.

<ప్రా. ఉద్దాయ-.

ఉద్దర దూ. ఉద్దనపు, ఉద్దరుపు. వి. కాకట్టు, కుదువ. ఆం. దా. 2.229.

సం. ఉద్దార. అప్పు తీర్చటం, చెల్లు, వడ్డీలేని అప్పు, అద్దీ రాబట్టుకోవటం; ప్రా. ఉద్దార- అప్పుగా ఇవ్వటం; పా. ఉద్దార- పన్ను, అప్పు, శిస్తు; నే. ఉద్దార, ఉదార, ఉదారో. అప్పు; కుమా. ఉదారో; ఒ. ఉదార; హం. ప. ఉద్దారో; ల. ఉదారా; గు. ఉదారో. అప్పురెక్క; మరా. ఉదారో. అప్పుగా కొనటం, అమ్మటం; ముండా. ఉదారో. అప్పు.

క. ఉద్దారి, ఉదారి, ఉద్ది. అప్పుగా కొన్న వస్తువుల కింద ఇవ్వవలసిన డబ్బు; కు. ఉదారు, ఉద్దరి; క. ఉత్తర-వాతమే. హూమీ, జామీను, పరిహారం; మ. ఉత్తర-వాతమే. వార్యక, హూమీ; గోం. ఉదరో; కువి. ఉదరో.

<ప్రా. ఉద్దార- చేక్కమని కాంబెర్.

ఉద్దరము వి. మూడు (విశ్వద్రాహ్మల పరిభాష).

ఉద్దరి (-దరి) పో.చూ. ఉల్లి. వి. 1. నిటంగా ఉన్న ఒడ్డు, కత్తెర ఒడ్డు; 2. నది రెండు గట్లను మధ్య భాగం.

ఉత్. నారి దూరం, నారి నమివంకాని స్థలాన్ని తెలియజేసే నిర్దేశార్థక ద్రావిడ భాష.

ఉద్దరుపు దూ.చూ. ఉద్దర. వి. 1. కాకట్టు, కుదువ. వి.కకు. 1.78; 2. వెయ్యికోడే వైద కాకట్టు.

ఉద్దవడి దూ. ఉద్దవిడి. పో.చూ. ఉద్ద. క్రి.విజ. 1. అక్కంతం, మిక్కిలి. కు.సం. 8.275; 2. వడిగా, అతివేగంగా. రో.జ. 7.17.

సం. ఉద్దావ-, ఉద్దావతి. వరుగెత్తిపోవు. ఉర్నర్. 2019; ప్రా. ఉద్దా, ఉద్దాఅ, ఉద్దాబ, ఉద్దావణ-, ఉద్దావణా. ప్రబల ప్రవృత్తి. శ్రీమత్యన్ది, దూర గమనం.

కుజ. ఉత్త, ఉదె. కొందరగా, శ్రీమంగా, వెంటనే.

<ప్రా. ఉద్దా + వడి.

ఉద్దవిడి దూ.చూ. ఉద్దవడి. క్రి.విజ. 1. శ్రీమంగా, వెంటనే. భార.విదా. 8.120; 2. అక్కంతం, మిక్కిలి. శృం.నై. 2.45.

ఉద్దానము వి. పలవృక్షాలున్న వనం.

సం. ఉద్దాన-. వనం, తోట, విహార యోగ్యమైన స్థలం.

<సం. ఉద్దాన-.

ఉద్దారి దూ.చూ. ఉద్దారుడు. వి. అదికారి, ఉద్దోగి.

ఉద్దారుడు దూ. ఉద్దారి. వి. ఉద్దోగి, అదికారి. కళ. 2.426.

హం. ఉ. పార. ఓహదాదార్. అదికారి.

<ఉ. ఓహదాదార్.

ఉద్దారు చూ. ఉద్దము. వి. చెప్పలు. హంస. 8.121.

<ఉద్దములు; రోపడిర్దకలు.

ఉద్ది. దూ. ఉద్ది, ఉద్ది, ఉద్ది, ఉద్ది. విజ. నమానం, సాది. విజ./వి. 1. ప్రతిస్పర్ధి, ఎదిరి. విజ్ఞా. 2.119, శృం.నై. 1:26; 2. యమకం, జంట. పారి. 3.38; వి. 1. సాంగత్యం, చెరిమి. కాశీ. 4.81; 2. జత, జట్టు. కళా. 5.21, పరమ. 4.100; 3. చాలక్రిడా విశేషం. అష్టమ. క. 1.50 ప. 26 పం; 4. ఉద్ది, పోటీవాడు.

కు. ఉద్ది. ఉద్ది, జత; క. ఉద్ది (<రె.). ఉద్ది; ఉద్ది, ఉలు. కలియు, కలిసి ఉండు, ప్రేమించు, పోలు.

ఉద్దికారు వి. 1. జతగాడు, ప్రకృష్టి. భల్లా. 5; 2. చెరికాడు. అర్చు.రా. 5.57. ఉద్దిగము ఉద్ది + కాను. అ.క్రి. జతగూడు. భాగ. 10. పూ. 1082; ఉద్దిచేయు న.క్రి. జతచేయు, కూర్చు. కాశీ. 7.88. ఉద్దిండు అ.క్రి. పోటీచేయు, ప్రతిఘటించు, ప్రతిస్పర్ధించు. ఉ.హ. 2.146, కాళ. 3.88; న.క్రి. 1. పోటీకి విలుచు. బసవ. 5.454; 2. జతగూర్చు. భాగ. 10. పూ. 780. ఉద్దిడు వి. జతకాడు, చెరికాడు. శేష. 3.

ఉద్ది. వి. 1. కారెం, గూడ మొ. వాటితో తోడిన నీరు పొద్ది పోకుండా దోబె మొదట ఎత్తుగా కట్టిన కట్ట, మల్లం; 2. కపిలబావి గట్టున కాలవ తవ్వేందుకు ఎత్తు చేయబడిన ప్రదేశం.

క. పొలంలో నీళ్ళు నిల్వటానికి వేసే చిన్న కట్ట.

బహుళ: 'ఉద్దరి'లోని అక్షర లోపంవల్ల ఏర్పడి ఉండ వచ్చు (ఉద్దరి. మధ్య కట్ట).

ఉద్ది. దూ.చూ. ఉద్దు. వి. మినుములు.

ఉద్దికారు చూ. ఉద్ది.

ఉద్దిగము చూ. ఉద్ది.

ఉద్భవము చూ. ఉద్భి¹.

ఉద్భి చూ. ఉద్భి¹.

ఉద్భి వి. కొండ చీపురు చెట్టు (Grewia salvifolia).

ఉద్భి చూ. ఉదియ, వి. యత్నం.

సం. ఉద్యమం.. నన్నాహం, ప్రయత్నం; ప్రా. ఆ.మా. ఉద్భిమి, నే. ఉద్భిమి, ఉద్యమి, ప్రయత్నం, పని; ముండా. ఉదామి. పని, వర్తకం; ఉద్ధర, ఉధార. అప్య.

౪. ఉద్భమి, ఉద్భమి, ఉద్భిమి, ఉద్భిమి, ఉద్భమి. వర్తకం, వ్యాపారం, వృత్తి, ప్రైకత్వం, హనుకోవటం, గడ్డి ప్రయత్నం, వట్టుదల, శ్రద్ధ; కు. ఉద్భమి. వర్తకం, వ్యాపారం, వృత్తి.

< సం. ఉద్యమం..

ఉద్భిమి ఉద్భిమి + చేయు. అ.క్రి. ప్రయత్నించు. శృం.నై. 8.17.

ఉద్భిమి చూ. ఉద్భియ.

ఉద్భి(డు) చూ. ఉద్భి¹.

ఉద్భి చూ. ఉద్భి³. వి. మినుములు. పాండా. 4.47.

౪. ఉద్భి. మినుములు; ఉద్భి; కు. ఉద్భి; త. ఉబుంతు; మ. ఉబున్ను; కొలా. ఉరుందె; నా. ఉరుందల్; ప్రా. ఉదీద.

అహుళ: < ౪. ఉద్భి.

ఉద్భవవృ వి. మినప్పవృ. ఉద్భి పాడి వి. మినప్పిడి. ఉద్భి వి. అ.ప. మినుములు.

ఉద్భవవృ చూ. ఉద్భి.

ఉద్భిపాడి చూ. ఉద్భి.

ఉద్భి వి. పో.చూ. ఉద్భి¹. వి. బాలక్రిడా విశేషం. అష్టమ.౪. 1.50 పు. 26 పం.

ఉద్భి చూ. ఉద్భి.

ఉద్భి వి. 1. బండిచక్రంలోని పట్టెలు; 2. పరంలోని పట్టెలు.

౪. ఉద్భి. బండిపట్టె.

ఉద్భిమి న.క్రి. బావిండు, తలచు, అభిప్రాయపడు, సంకల్పించు. అనవ. 3.466 పం.

సం. ఉద్భి- నిరూపణం; ప్రా. ఉద్భిని. న.క్రి. సంకల్పించు, బావిండు; ఉద్భి. నామ నిర్దేశపూర్వక వస్తు నిరూపణం, లక్ష్యం, ఉపదేశం; అ.మా. ఉద్భి. సామాన్య కథనం, ఉపదేశం; పా. ఉద్భి. నిరూపణం.

< సం. ఉద్భి- + -ఇంచు³.

ఉద్భిరతి వి. 1. సంవత్సరమంతా ఒకే నైడుదగ్గర కూలివని చేసేవాడు; 2. కూలిలమిది మేర.

ఉద్భి చూ.చూ. ఉద్భి. విణ. బలంలేని, బక్కపల్చని, జబ్బుగా ఉన్న.

ఉద్భి చూ.చూ. ఉద్భి. విణ. బక్కపల్చని, బలహీనమైన.

ఉద్భి చూ. ఉద్భి. చూ. ఉండు. వి. 1. దళ, అవస్థ. భార. అది. 3.180; 2. ఉండటం. భార.వి. 1.128; 3. నివాసం, స్థానం. చంద్రా. 6.107; 4. జీవనం, బతుకు. సారంగ.చ. 3.281.

ఉద్భివట్టు వి. నివాసం, ఇల్లు, నెలవు. భార.ప్రొణ 3.133, ఉ.రా. 5.140.

ఉద్భివట్టు చూ. ఉద్భి.

-ఉద్భి(డు) చూ. ఉద్భి. ప్రకృ. 1. కూడా (వాడును); 2. అయినప్పటికీ (వెళ్ళకయును); 3. వెంటనే (పోవుచును); 4. పాదపూరకార్థం (లేకయును).

ఉద్భి చూ.చూ. ఉద్భి¹. వి. పరిపాట్లు.

ఉద్భివట్టి చూ.చూ. ఉద్భి. వి. పాట్లుబట్టి, కాయుకు పరిపాట్లువంటివి వాడే ఇదికబట్టి.

ఉద్భివట్టి చూ. ఉద్భి.

ఉద్భివ చూ. ఉండు. పో.చూ. ఉండు. వి. ఉద్భి, నివాసం, నెలవు.

ఉద్భివగోమ ఉండు + గోమ. అ.క్రి. నెలకొను పాండు. 4.236.

ఉద్భివగోమ చూ. ఉండు.

ఉద్భి చూ.చూ. ఉండు. న.క్రి. 1. ఉండునట్లుచేయు. భార. దీప్తి. 3.415; 2. నియమించు. భార.మా. 1.156; 3. ఉండు. హరి.ఉ. 2.112; 4. స్థాపించు, నెలకొల్పు. శృంగ. 3.112.

ఉద్భి వి. స్వకంఠుడు. అనవ. 5.353.

ఉద్భి న.క్రి. (బట్టలు మొ. వాటికి) రంగువేయు.

౪. ఉద్భి. నాను; పో.చూ. సం. ఉద్భి. కడి. (కట్టెల్);

౪. ఉద్భి < ఉద్భి.. రంగువేయు; మూర్తి. ఒండె.

< మూ.ప్రా. *ఉద్భి-.

ఉద్భిలవాడు వి. (బట్టలకు) రంగులు వేయువాడు.

ఉద్భిలవాడు చూ. ఉండు.

ఉద్భి చూ.చూ. ఉద్భి. వి. 1. జీవనం, బతుకు. భార.అది. 4.182; 2. స్థితి, స్థానం. భార.ఉద్భి. 1.366; 3. అవస్థ, దళ. అని. 2.137.

ఉద్భివట్టు వి. నివాసస్థానం, నెలవు.

ఉద్భివట్టు చూ. ఉద్భి.

ఉద్భి చూ.చూ. ఉండు¹; చూ. ఉండు. అ.క్రి. ఇంకిపోవు.

ఉద్భి వి. ఒకరకం చెట్టు (Erioglossum edule).

ఉద్భి చూ. ఉండు. విణ. యథార్థమైన, వాస్తవమైన.

ఉద్భివాడు చూ. ఉన్నవాడు. వి. 1. ఎదుట, ఉన్న

వాడు; 2. కలవాడు, సంపన్నుడు. < ఉన్న + అద్భి

వాడు. ఉన్నట్టుండి క్రి.విణ. అరాటుగా, అకస్మికంగా.

< ఉన్న + అట్టు + ఉండి. ఉన్నట్టులు క్రి.విణ. యథా

ర్థంగా, భార.వి. 2.273. < ఉన్న + అట్టులు. ఉన్నట్లే

యిండి క్రి.విణ. అరాటుగా, అకస్మికంగా. < ఉన్న +

అట్టు + ఏ + ఉండి. ఉన్నది వి. 1. అస్థిత్వం కలది. భార.

అది. 3.206; 2. అతీతంలో ఉన్న వస్తువు. < ఉన్న +

అది. ఉన్నరూపు వి. వాస్తవం, యథార్థం. భార.వి. 1.191.

ఉన్నవాడు చూ.చూ. ఉన్నవాడు. వి. 1. కక్కిన

వాడు, ఇతరుడు. భాగ. 10. ఉ. 34; 2. ఎదుట ఉన్న

వాడు; 3. దనవంతుడు.

ఉన్నట్టివాడు చూ. ఉన్న.

ఉన్నట్టుండి చూ. ఉన్న.

ఉష్ణట్టలు చూ. ఉన్న.

ఉష్ణేయండి చూ. ఉన్న.

ఉష్ణది చూ. ఉన్న.

ఉష్ణర వి. నేర్పు, పనితనం.

హిం.మరా.ఉ. హునర. పనితనం, నేర్పు, యుక్తి, నిష్పణత;

క. ఉన్నరె, హున్నర. క. నేర్పు, యుక్తి, ఉపాయం, అధికారం.

<క. ఉన్నర.

ఉష్ణరూపు చూ. ఉన్న.

ఉష్ణవాదు చూ. ఉన్న.

ఉన్ని వి. గొర్రె మొ. వాటి దొయ్య.

సం. ఉర్ల-, ఉర్ల, ఉర్లా, ఉన్ని, ఉన్నిదారం, దారం;

ప్రా. ఉణ్ణ, ఉణ్ణా; ఉన్న, ఉన్నా; అ.మా. ఉణ్ణా;

ఉన్నిఅ/-య. ఉన్ని, ఉన్నితో చేసినది, ఉన్నికుంచె;

పా. ఉణ్ణ, ఉణ్ణా. ఉన్ని, కనురెప్పల మధ్యవున్న వెంట్రు

కలు; ఉణ్ణో. దుస్తులు; కా. వోన- (నమానగతంగా).

రుమా. ఉన్; నే. ఉన్, ఉని. ఉన్నితో చేసినది; హిం.

ఉన్, ఉన్ని; ఉని. ఉన్నితో చేసినది; పం. ఉన్నె.

ఉన్ని; ఉన్ని. ఉన్నితో చేసినది; ల. ఉన్; సింహ.

ఉన్; గు. ఉన్;

క.కు. ఉణ్ణో, ఉన్ని.

<ప్రా. ఉణ్ణ-

ఉన్నికంకణ(ం)కురమ వి. గొంగళునేసే కురమల్లో ఒక

రెగ. ఉన్నిగాదు ఉన్ని+వాడు. వి. పక్షి విశేషం.

మదక్. 8.194.

ఉన్నికంకణ(ం)కురమ చూ. ఉన్ని.

ఉన్నిగాదు చూ. ఉన్ని.

ఉవకారి రూ. ఉప్పకారి. వి. తర్తీ బండిని నిలవటానికి నొగల

పంద చేర్చే అనుగ్రహ.

సం. ఉవకారిన్. సహకరించేది.

<సం. ఉవకారి; అర్థవివరి.

ఉవగ్రహము వి. అనుయాయ (నీచార్థంలో).

సం. ఉవగ్రహ- ఒక గ్రహాన్ని అనుసరించి పరిభ్ర

మించే చిన్న గ్రహం; తోకచుక్క; ఉల్క;

క. ఉవగ్రహ; త. ఉవ-క-కిరకమ్.

<సం. ఉవగ్రహ-; అర్థవివరి.

ఉవజాతి వి. తెలుగులోని నీనం, తేటగీత, ఆటవెలది మొ.

చంద్రోరీతి.

సం. ఉవజాతి-, ఉవజాతికా. మిశ్రచ్ఛందస్సు.

<సం. ఉవజాతి-

ఉవయ్యంక వి. (వాద్యాలయొక్క) ఒక విధమైన వాయింపు.

ప్రబంధ. 100.

<సం. ఉవ-+యూంకె- (<యూంకృత-).

ఉవకాలు వి. 1. మల్లబండ విశేషం. కార. విరా. 2.15,

ఉ.హ. 8.70, హర. 7.82; 2. కుస్తీ.

సం. ఉవస్థాయి-. దగ్గర నిలిచేవాడు; ఉవస్థాతి,

ఉవస్థితి. సమీపించటం; ప్రా. ఉవస్థాతి; పా.

ఉవస్థాతి.

<సం. ఉవస్థాయి; అర్థవివరి.

ఉవద్ర వి. ప్లేగు వ్యాధి.

సం. ఉవద్రవ-. ఆవద, కరువు, కాటకం, కలరా మొ.

క. ఉవద్ర. కలరా, అమ్మవాడు మొ. జబ్బు.

<సం. ఉవద్రవ-; అర్థవివరి.

ఉవమ రూ. ఉవము. వి. ఉపాయం, నేర్పు. వి.ప. 7.8,

మొ.రా. యుద్ధ. 1.61, హంస. 1.145.

సం. ఉవయా. అక్కున్నకం, అరిసన్నిహితం, ప్రవ్రథ

మం, దృష్టాంతం; ప్రా. ఉఅఅ, ఉపాయ. హేతువు,

సాదనం, దృష్టాంతం.

<సం. ఉవమా; అర్థవివరి.

ఉవమరి వి. ఉపాయకారి, నేర్పరి. ప్రబోధ. 1.24.

ఉవమరి చూ. ఉవమ.

ఉవమా రూ.చూ. ఉప్పా. వి. ఒక రకం ఉపాహారం.

ఉవమ రూ.చూ. ఉవమ. వి. ఉపాయం.

ఉవయ్యిక్ మిశ్రస. వి. ఎన్నికలకూ ఎన్నికలకూ మధ్య

అవాంతర కారణాలవల్ల జరిగే ఎన్నిక, మధ్యంతర ఎన్నిక.

సం. ఉవ-, సదృశం, సహాయకం.

<సం. ఉవ-+ఎన్నిక.

ఉవరసము వి. ఆనుపానం.

సం. ఉవ-. పూరకం.

<సం. ఉవరస-; అర్థవివరి.

ఉవరిఖ్య మిశ్రస. వి. ఎక్కువ బద్ధు.

సం. ఉవరి-. చైన, మిద; కెం. ఉవరి-ఖర్చు.

<సం. ఉవరి-+ఉ. ఖర్చు.

ఉవరియతు రూ.చూ. ఉవరితైకు.

ఉవరితైకు మిశ్రస. రూ. ఉవరియతు. వి. పాయకారి,

పాలిశాపు.

<సం. ఉవరి-+తైకు.

ఉవరివాపు మిశ్రస. వి. నీరుజబ్బు, గంగబోలు కింద నీరు దిగి

ఎక్కడే వాపు.

<సం. ఉవరి-+వాపు.

ఉవవడమగు చూ. ఉవవడము.

ఉవవడము రూ.చూ. ఉప్పవడము. వి. అవదోదం, మేల్కొన

టం. ఆం.రా. 1.142.

ఉవవడమగు రూ.చూ. ఉప్పవడమగు. అ.క్రి. మెలకువ

గను, మేల్కొను. కక. 1.224.

ఉపాది వి. ఇబ్బంది, జీవనాధారం, బతుకు తెరువు.

సం. ఉపాది. కవటం, మోనం, కుట్ర, ప్రత్యామ్నా

యం, మారువేషం, మంచి ఆలోచన, ఆస్తి, సంపద;

క. ఉపాది.

<సం. ఉపాది; అర్థవివరి.

ఉపాధ్యేయ్య వి. ఉపాధ్యాయుడు. బసవ. 4.94.

సం. ఉపాధ్యాయ, అధ్యాపకుడు.

<సం. ఉపాధ్యాయ-

ఉపాయించు చూ. ఉపమ. న.క్రి. ఆలోచించు, ఉపాయించు.

ఉపారము! చూ. ఓవిరము. వి. 1. ఉపాయనం, కామక

అం.రా. 2.198; 2. నైవేద్య పదార్థం.
 ఉపారము? వి. మల్లబంద విశేషం. మల్లు. 3.69.
 నం. ఉపహరణ-. తొలగించటం, నాశనంచేయటం.
 <నం. ఉపహరణ-.
 ఉపావము వి. ఉపవాసం, వస్తు. ఉ.హ. 2.166.
 నం. ఉపవాస. వస్తు, ఉపోషణం; ప్రా. ఉపాస; పా. ఉపవాస. ఉపవాసం, వైరాగ్యం; నే. ఉపాస. ఉపవాసం;
 క. ఉపాస, ఉప్పస; తు. ఉపాస; క. ఉపవాచం.
 <నం. ఉపవాస-.
 ఉపోషం య.చూ. ఉపోష్యం. వి. వస్తు.
 ఉపోష్యం య. ఉపోషం. వి. ఉపవాసం, వస్తు.
 నం. ఉపోష్య-. వస్తుండకగినది (రివ్యాది).
 <నం. ఉపోష్య-; అర్థవివరి.
 ఉప్ప- చూ. ఉప్ప. వి. ఉప్పనిది.
 ఉప్పదనము య.చూ. ఉప్పదనము. వి. ఉప్పన, లవణ దర్శనం.
 ఉప్పకారి య.చూ. ఉపకారి. వి. ఎత్తు కర్ర, బండి ఇరుసు కింద ఎత్తుపెట్టే పెద్ద కర్ర.
 ఉప్పట్టి య.చూ. ఉప్పట్టు. వి. బాలక్రీడా విశేషం.
 ఉప్పట్టు చూ. ఉప్పట్టు. వి. బాలక్రీడా విశేషం.
 ఉప్పట్టు ఉప్ప+వట్టు; య. ఉప్పట్టి, ఉప్పత్తు. వి. బాలక్రీడా విశేషం.
 ఉప్పట్టు చూ. ఉప్పట్టి.
 ఉప్పక వి. 1. అపనింద, రద్ది, రట్టు. అం.రా. 1.115; 2. ఓర్వలేక నిందారోపణం చెయ్యటం.
 పో.చూ. నం. ఉత్పర- దుర్మార్గం, చెడువర్తన; పా. ఉప్పర.
 ఉప్పతింపు న.క్రి. ఓర్వలేక నిందారోపణంచేయు. పార్శ్వ. 6.92.
 ఉప్పతింపు చూ. ఉప్పక.
 ఉప్పతిలు య.చూ. ఉప్పతిలు. అ.క్రి. 1. కలుగు, వట్టు. బ్రహ్మ. 4.49; 2. తటస్థించు, నందవించు. ఉ.రా. 1.285; 3. అతిశయించు, ఉప్పొంగు. అం.రా. 3.94.
 ఉప్పతిలు య. ఉప్పతిలు. అ.క్రి. 1. కలుగు, వట్టు, నందవించు, తటస్థించు. దార.విరా. 5.30; 2. అతిశయించు, ఉప్పొంగు. ఇందు. 5.67; 3. నిండు. దా. 9.153.
 నం. ఉత్పత్తి-. వట్టుక, ఉత్పత్తిస్థానం; ప్రా. అ.మా. పా. ఉప్పత్తి. నృప్తి, వట్టుక;
 క. ఉప్పవి. వట్టు, ఉదయించు, వట్టించు; మ. ఉత్పత్తి. వట్టుక, మూలం.
 <ప్రా. ఉప్పత్తి+-ఇట్లు.
 ఉప్పత్తి వి. దృష్టిదోషం.
 ఉప్పత్తు య.చూ. ఉప్పట్టు. వి. బాలక్రీడా విశేషం.
 ఉప్పత్తులు వి. 1. బాగాలు, పాళ్లు; 2. పోటాపోటీలు.
 ఉప్పన చూ. ఉప్ప.
 ఉప్పన(బట్టెలు) చూ. ఉప్ప.
 ఉప్పవి చూ. ఉప్ప.

ఉప్పవిమాట చూ. ఉప్ప.
 ఉప్పదనము చూ. ఉప్ప-.
 ఉప్పవడు చూ. ఉప్ప.
 ఉప్పయనము వి. అగటం, గుమిగూడటం. కు.నం. 3.70 313.
 నం. ఉత్పతన-. వైకి పోవటం, ఎగరటం; ప్రా. అ.మా. ఉప్పయణ-;
 క. ఉప్పయణ. అగటం.
 <ప్రా. ఉప్పయణ-.
 ఉప్పర చూ. ఉప్ప. వి. 1. శ్రవ్యకవపని, రాతిపని మొ. చేసి జీవించే ఒక జాతి; 2. బుట్టలు మొ. వానిని అమ్ముకొని జీవించే ఒక జాతి.
 బహుళ: మొదట ఉప్ప రయారచేసేవాళ్ళు కావచ్చు.
 క. ఉప్పాజ-. తాపిపనిచేసేవాడు, రాతిపనిచేసేవాడు, గచ్చుపని చేసేవాడు, ఉప్ప రయారచేసే కులంవాడు. ఉప్ప రయారచేయడంవల్ల, అదే ఆతని వృత్తిగా పేర్కొనబడింది; కూరగాయలు వండించేవాడు; ఉప్పలిగ. ఉప్ప రయారచేసే కులంలో ఒక తెగకు చెందినవాడు. ఆ కులంలోనివాండ్లు జాలట్లకూడ; క. ఉప్పరవర్. తెలుగు దేశానికి సంబంధించిన ఒక కులం; సాధారణంగా, బావులు, చెరువులు తవ్వేవాళ్ళు, రోడ్లు బాగుచేసేవాళ్ళు, వీళ్ళను మేస్త్రీలు అంటారు; మ. ఉప్పారన్. ఉప్ప రయార చేసేవాడు.
 <ఉప్ప+-అర.
 ఉప్పరతట్ట వి. మట్టితట్ట, వడ్డెతట్ట. ఉప్పరది వి. ఉప్పర జాతి స్త్రీ. ఉప్పరబుడిమి ఉప్పర+బుడిమి. వి. వెదురు పేళ్ళు వంచి కట్టిన చిన్న గుడిసె. ఉప్పరమ్మ వి. ఉప్పర జాతి స్త్రీ. వసుదాయని చాటువ. ఉప్పరవాడు వి. ఉప్పర జాతివాడు. ఉప్పర వి. ఉప్పరవాడు. ప్రభు. 3.82 వ. 131, అం.రా. 2.285, చెన్న. 5.231. ఉప్పరీడు వి. ఉప్పరవాడు.
 ఉప్పరగుడి చూ. ఉప్పరము.
 ఉప్పరతట్ట చూ. ఉప్పర.
 ఉప్పరది చూ. ఉప్పర.
 ఉప్పరబుడిమి చూ. ఉప్పర.
 ఉప్పరము వి. 1. వైభాగం. మను. 4.37; 2. అకాశం. శక. 3.605, అం.రా. 1.69; వి. ఉన్నతం, ఎత్తైనది. వై. 4.30, రాజ.వి. 4.26.
 నం. ఉపరి-. వైన, మీద, వైకి; ప్రా. ఉపరి, ఉపరి; అ.మా. ఉపరి; పా. ఉపరి; అవ. ఉప్పరిమ్. హిం. ఉపర్;
 క. ఉప్పర, ఉప్పర. ఉన్నతి; తు. ఉప్పర-. ఉన్నతం; పర్తి. ఉపార్.
 <నం. ఉపరి-; అద్ర శబ్దరమని అం.వా.
 ఉప్పరగుడి వి. ఉన్నతదర్శనం, ఎక్కుగా నిలిపిన కెండా; వండి.చ. మహి. 295. క. ఉప్పరగుడి/-కుడి. ఉప్పరము దాటు అ.క్రి. వ్యాపించు, విస్తరించు. మిన్నుముట్టు. విక్ర. 8.101. ఉప్పరములువెగయు అ.క్రి. వైకెగయ్య ఎగయు,

అరిశయించు. కకుర్చు. 2.86. ఉష్ణరములెగయు అ.క్రి. పైకెగయు, ఎగయు, అరిశయించు. ఉష్ణరమెగయు ఉష్ణరము + ఎగయు. అ.క్రి. పైకెగయు, ఎగయు, అరిశయించు. ఉ.హ. 5.220. ఉష్ణరమెత్తు ఉష్ణరము + ఎత్తు. న.క్రి. తెర మొ. మీదికెత్తు. అము. 5.104. ఉష్ణరవట్టము వి. నగరాన్ని అలంకరించటానికి వారిపక్క ఎత్తుగా నిలిపే ద్వజాదికం, పురాలంకార విశేషం. పండి.చ. 4.295. ఉష్ణరవీధి వి. ఆకాశమార్గం, ఆకాశం. భార.విరా. 3.176. 5.98, బిష్క. 2.90, భా.రా.యు. 1949.

ఉష్ణరముదాట చూ. ఉష్ణరము.

ఉష్ణరములునెగయు చూ. ఉష్ణరము.

ఉష్ణరములెగయు చూ. ఉష్ణరము.

ఉష్ణరమెగయు చూ. ఉష్ణరము.

ఉష్ణరమెత్తు చూ. ఉష్ణరము.

ఉష్ణరమ్మ చూ. ఉష్ణర.

ఉష్ణరవట్టము చూ. ఉష్ణరము.

ఉష్ణరవాడు చూ. ఉష్ణర.

ఉష్ణరవీధి చూ. ఉష్ణరము.

ఉష్ణర! చూ. ఉష్ణర.

ఉష్ణర! చూ. ఉష్ణర!

ఉష్ణరంగ వి. 1. సారం, మేడ. భా. 1.84; 2. పైఅంకస్తు.

నం. ఉపకారికా. సారం, మేడ; ప్రా. ఉపరి. పైన.

మీద, ఎత్తున;

క. ఉష్ణరంగె. సారం, పై అంకస్తు; కు. ఉష్ణరంగె.

అంకస్తు; ఊ. ఉపరికై, ఉష్ణరకై.

<నం. ఉపకారికా.

ఉష్ణరించు చూ. ఉష్ణరించు, ఉష్ణరించు; పో.చూ. ఉష్ణ

రము. న.క్రి. 1. పైకెత్తు (మల్లయుద్ధ క్రియావిశేషం). ఉ.

హ. 6.108; 2. కొట్టు, తాడించు.

క. ఉష్ణరను, ఉష్ణరను. పైకెత్తు, పైకెగయు,

దుముకు, పైకెత్తు.

ఉష్ణరింక చూ. ఉష్ణరింక. వి. ఎక్కుడు తీగ, మానేడ.

(*Cardios permum palicacabum*).

ఉష్ణరీడు చూ. ఉష్ణర.

ఉష్ణరము చూ. ఉష్ణర!

ఉష్ణరవాయి వి. చూపుడు వేరికి కొటన వేరికి మధ్య భాగం.

భార. ఆము. 4.118, పండి. చ. 2.148 పు., కేయా.

4.75.

క. ఉ-వి-హల్. మధ్య భాగం. పైభాగం, వెనుక

భాగం; వాయు. ప్రదేశం, నోరు.

ఉష్ణరాయి చూ. ఉష్ణర. వి. 1. ప్రళయం, పోగాలం;

2. కీడు.

ఉష్ణర! వి. కీడు, ఆవడ.

నం. ఉత్పిడ-. మధనం, రాపిడి, ఒత్తిడి, గాయం;

ప్రా. ఉష్ణిల-. నొక్కటం, అణచటం; ఉష్ణిలణ.

కష్టం, ఉపద్రవం, దురదృష్టం, అపాయం; పా. ఉష్ణిల్.

అణచటం, అణగినది.

<ప్రా. ఉష్ణిల-.

ఉష్ణర! వి. పట్టగొడుగువంటిది, పరభరామ హస్తం.

క. ఉష్ణిలి. నున్నికమైన ఒక రకం మొక్క.

ఉష్ణరించు చూ.చూ. ఉష్ణరించు. న.క్రి. తాడు, కొట్టు.

ఉష్ణరపువాండ్లు చూ. ఉష్ణర!

ఉష్ణరము చూ. ఉష్ణర!

ఉష్ణరించు చూ.చూ. ఉష్ణరించు. న.క్రి. 1. పైకెత్తు; మల్ల

యుద్ధ క్రియా విశేషం. భార.విరా. 2.15; 2. ఉతుకు,

కొట్టు, తాడించు.

ఉష్ణరదమగు చూ. ఉష్ణరదము.

ఉష్ణరదము చూ. ఉష్ణరదము. వి. అవదోదం, మేల్కొనటం.

ద్వి.పరమ. 3.189 పు. 16 పం., 3.207 పు. 18 పం.,

వార్తి. 3.107.

ప్రా. ఉష్ణరదమి. పైకెత్తటం, లేవదీయటం;

ఉష్ణరద. న.క్రి. లేచు, ఎగయు.

క. ఉష్ణరద. మేల్కొలుపు పాట; ఉష్ణరదను.

లేచు, మేల్కొను.

<క. ఉష్ణరద.

ఉష్ణరదమగు చూ. ఉష్ణరదమగు. అ.క్రి. మేలుకొను,

మెలకువగను. పరమ. 3.56.

ఉష్ణాంశులు చూ. ఉష్ణ!

ఉష్ణాదు చూ. ఉష్ణ! అ.క్రి. ఉష్ణరియు, ఉష్ణపట్టు.

ఉష్ణి వి. వైద్యానికి పనికి వచ్చే ఒక రకం ముళ్ళ మొక్క.

కుండరి. హంస. 4.11 (*Hackelochola granularis*).

క. ఉష్ణి. లానాక మూలిక (*Volkamaria cap-*

paris sepi).

ఉష్ణిచెట్టు వి. కుండరి.

ఉష్ణిచెట్టు చూ. ఉష్ణి.

ఉష్ణిడి చూ.చూ. ఉష్ణిడు! వి. 1. ఉష్ణిడు దియ్యం. ఆం.

భా. 2.54; విజ. ఉడికిన. ఉష్ణిడిదియ్యము వి. ఉష్ణిడు

దియ్యం.

ఉష్ణిడిదియ్యము చూ. ఉష్ణిడి.

ఉష్ణిండి! చూ. ఉష్ణి!

ఉష్ణిండి! చూ. ఉష్ణి!

ఉష్ణిండియువవానము చూ. ఉష్ణి!

ఉష్ణిడి చూ. ఉష్ణి!

ఉష్ణిడియువవానము చూ. ఉష్ణి!

ఉష్ణిరింక చూ.చూ. ఉష్ణిరింక. వి. మానేడు.

ఉష్ణిరిము చూ. ఉష్ణి!

ఉష్ణిళ్ళు వి. ఉష్ణిడు దియ్యం.

<ఉష్ణి + పిండు + లు.

ఉష్ణి! న.క్రి. ఉడకబెట్టు. భా. 3.36; వి. ఉడకబెట్టటం,

కాబు, తాపం.

క. ఉవి. కాగు, మరుగు; ఉవియల్. ఉడికిన

పదార్థం; పో.చూ. మ. ఉవ. పొంగు. ఉబ్బు; పో.చూ.

వర్తి. ఉష్ణన్. ఉడుకు.

<మూ.ర.ద్రా. *ఉష్-. ఉబుకు.

ఉష్ణర! ఉష్ణి + అరి! విజ. కాలినది, కష్టం. కు.

నం. 6.812, విజయసేనము, కు.నం. చ్యాఖ్య అనుబం

రము 11 వ. ఉప్పును వి. పచ్చిమాంసాన్ని చిన్న తునకలుగా కోసి ఉప్పు పసుపు కలిపి అవపెట్టి ఎండ పెట్టినవి, ఉప్పు కండలు. ఉప్పుడు¹ విణ. ఉడికిన; వి. ఉప్పురు బియ్యం.

ఉప్పు² వి. 1. లవణం, పుర్రసాలతో ఒకటి. రామా. 1.107, క్రిడా. 8.28; 2. ఉప్పునేల, చవిటినేల.

క. ఉప్పు. లవణం; ఒగరు. లవణం, ఉప్పుదనం; కొడ. ఉప్పు; తు. ఉబురు, ఒగరు; త. ఉప్పు. లవణం, ఉప్పుదనం; ఉవర్ పు. ఉప్పుదనం, వగరు; తువర్ పు. వగరు, వగరుదనం; ఉవర్. ఉప్పు రయారు చేసే కులం; మ. ఉప్పు. లవణం, ఉప్పుదనం, ఆహారం; ఉవర్. ఉప్పు, ఉప్పుదనం, రుచి; కోట. కొడ. ఉవ. లవణం; గో. సువ్యోర్, సావర్, హెవర్, ఒవర్. లవణం; కొండ. సారు; కు. సారు; పర్తి. చువ; కొలా. సువ, చువ్వు, సువ్వు; నా. సువ్వు; గడ. సువ్వు/చువ్వు; ఒల్లా. సువ; ద్రా. సార్. ఉప్పుని; సార్. చవిటినేల, మారేకారం.

<మూ.ద్రా. *చువ్వు/*చువర్.

ఉప్పున వి. పుర్రసాలతో ఒకటి, ఉప్పు. ఆం.దా. 1.104. ఉప్పున(బట్టెలు -పట్టెలు దూ. ఉప్పున మట్టలు, ఉప్పుబట్టెలు. వి. బాలక్రిడా విశేషం, ఉప్పుట. ఉప్పువి విణ. ఉప్పుగా ఉన్న. ఉప్పువిమాట వి. అరైర్క పరిచే మాట. ఉప్పువరు అ.క్రి. ఉప్పునగు, ఉప్పుదలము. ఉప్పులము దూ. ఉప్పుళము, ఉప్పిలము. వి. ఉప్పునేల, ఉప్పు వండే పొలం. దా. 6.685, ఆం.దా. 2.9. త. ఉప్ప-అళమ్. ఉప్పుమళ్ళు; పో.చూ. అళమ్. ఉప్పుమడి, సాంద్రత, నముద్రతీర ప్రదేశం, ఉప్పునేల; మ. ఉప్పళమ్. ఉప్పు వండే పొలం. <త. ఉప్పుళమ్. ఉప్పుళమ్-వాంట్ల వి. ఉప్పు రయారు చేసేవాళ్ళు. ఉప్పుళమ్ దూ.చూ. ఉప్పలము. వి. 1. ఉప్పునేల, ఉప్పుగని (లహరి రారి ఉప్పుగని); 2. ఉప్పు గిడ్డంగి; 3. ఉప్పుమడి. ఉప్పిండి¹ ఉప్పు² + ఇండి. దూ. ఉప్పిండి. విణ. ఉప్పు లేనిది. ఉప్పిండి² ఉప్పు² + పిండి. దూ.చూ. ఉప్పు(లిండి. వి. బియ్యపు పిండితో చేసిన అల్పాహారం. ఉప్పిండియువ వానము దూ. ఉప్పిండి యువవానము. చూ. ఉప్పిండి¹. వి. కప్పిపవానం. కాశీ. 2.83. ఉప్పిండి ఉప్పు² + ఇండి. దూ.చూ. ఉప్పిండి¹. విణ. ఉప్పులేనిది, అలవణం. ఆం.దా. 1.105; వి. ఉపవానం, వస్తు. అచ్చ.రా. 2.54. ఉప్పిండి యువవానము ఉప్పు² + ఇండి + ఉపవానము. దూ.చూ. ఉప్పిండి యువవానము. వి. కప్పిపవానం. ఉప్పిలము దూ. చూ. ఉప్పలము. వి. ఉప్పుపర. ఉప్పుకట్టు వి. ఉప్పు లంలో గడ్డకట్టిన ఉప్పు. పార్వ. 5.106. ఉప్పుకండ దూ. చూ. ఉప్పుగండ. వి. ఉప్పురాచి ఎండపెట్టిన మాంసపు ముక్క. ఉప్పుకయ్య పో.చూ. ఉప్పుతరు. వి. నముద్రప కయ్య, ఉప్పునీటికావ. ఉప్పుకాయదూ.చూ. ఉప్పుగాయ. వి. ఉరుగాయ. క. ఉప్పినకాయి; తు. ఉప్పుదు, ఉప్పుదు, ఉప్పు. ఉప్పుకొరము దూ. ఉప్పుకొరదు, ఉప్పుగొటారు. వి. ఉప్పుకొట్టు, ఉప్పుగిడ్డంగి. ఉప్పుకొరారు

దూ.చూ. ఉప్పుకొరము. ఉప్పుగళ్ళు వి. బ.ప. ఉప్పు రయారుచేసేవాళ్ళు. ఉప్పుగాయ దూ.చూ. ఉప్పుగాయ. వి. ఉరుగాయ. అని. 1.105. ఉప్పుగుత్త వి. గుత్తకు తీసుకొన్న ఉప్పుమడి. ఉప్పుగడలి వి. లవణనముద్రం. అచ్చ.రా. 6.403. క. ఉప్పినకడల్; త. ఉప్పు-క-కటల్. లవణనముద్రం. సప్తనముద్రాల్లో ఒకటి. ఉప్పుగండ దూ. ఉప్పుకండ. వి. ఉప్పురాచి ఎండపెట్టిన మాంసపు ముక్క. కు.సం. 11.741, చార్మి. 2.129. త. ఉప్పు-క-కట్టుమ్. ఉప్పురాచిన మాంసం ముక్క, ఉప్పుచేప; పో.చూ. కట్టుమ్. ముక్క. ఉప్పుగలు దూ. చూ. ఉప్పుగట్టు. వి. ఉప్పురాయి, లవణకణం. వేంక. పంచ. 5.25. ఉప్పుగల్లు దూ. ఉప్పుగలు. వి. లవణకణం, ఉప్పురాయి. క. ఉప్పినకట్టు. రాతిఉప్పు. ఉప్పుగాయ (-కాయ); దూ. ఉప్పుగాయ, ఉప్పురాయి. వి. ఉరుగాయ, ఉపదంశం. అని. 1.105. ఉప్పుగుండము వి. బాలక్రిడా విశేషం. ఉప్పుగొటారు దూ.చూ. ఉప్పుకొరము. వి. ఉప్పు గిడ్డంగి, ఉప్పుకొట్టు. ఉప్పుచవురు వి. ఒక రకం చవిటినేల. ఉప్పుచేప దూ.చూ. ఉప్పుజేప. వి. ఉప్పు రాచి ఎండ పెట్టిన చేప. ఉప్పుజేప దూ. ఉప్పుచేప. వి. ఉప్పురాచి ఎండపెట్టిన చేప, మర్కట విశేషం. హంస. 4.187. ఉప్పు టుండలు వి. రక్ష్యవిశేషం. శ్రీరం.మా. 6.110. ఉప్పు లేటు వి. ఉప్పునీటికాల్వ, ఉప్పు రయారుచేయటానికి నముద్రంనుంచి తీసిన నీటికాల్వ. ఉప్పులిను అ.క్రి. వరుల సొమ్ము అనుదవించు. తక. 3.411. వ్య. వేరొకరి ఉప్పు తీసు. ఉప్పుతోకొమ్మిది వి. ఉప్పుతో కలిపిన వంటకు కావలసిన అన్ని పదార్థాలు. రామా. 1.107. ఉప్పువమ్మలు దూ.చూ. ఉప్పున(బట్టెలు. వి. బాలక్రిడా విశేషం. ఉప్పువీరు వి. ఉప్పునీరు. ఉప్పునేల వి. చవిటినేల. ఉప్పుదనము దూ. ఉప్పుదనము. వి. ఉప్పున. ఉప్పువంటి వి. లవణో ర్పుత్తి. ఉప్పుపాతర వి. ఉప్పు నిల్వచేసే పాతర. ఉప్పుపిండి దూ.చూ. ఉప్పు(లిండి. ఉప్పుమడి వి. ఉప్పుళం, ఉప్పు రయారుచేసే మడి. ఉప్పుమన్ను వి. ఉప్పునేల. ఉప్పుబట్టెలు (-పట్టెలు) పో.చూ. ఉప్పునబట్టెలు. వి. బాలక్రిడా విశేషం. ఉప్పు(బట్టె (-పట్టె). వి. చవిటినేల, ఉప్పునేల. ఉపరక్షేత్రం, తనంతట ఉప్పువండే నేల. ఉప్పు(లిండి దూ. ఉప్పిండి², ఉప్పుపిండి. వి. ఉప్పువేసి వండిన పిండి. ఉప్పుబొలము (-బొలము); పో.చూ. ఉప్పలము. వి. ఉప్పువండే పొలం. ఉప్పురాయి వి. ఉప్పుకట్టు. ఉప్పురియు అ.క్రి. 1. ఉప్పుపట్టు; 2. పొడిపొడిగా రాలిపడు. ఉప్పు రేపు వి. ఉప్పు రయారుచేసే నముద్రతీరం, ఉప్పుకయ్య. క. ఉప్పురేపు. ఉప్పుట్ల అ.క్రి. పొడిపొడిగా రాలిపడు. ఉప్పులేరు వి. ఉప్పునీటి నది. ఉప్పువాము వి. ఉప్పుమడి. ఉప్పునంద్రము వి. ఉప్పుకడలి. నీలా. 2.41. ఉప్పెల్లు అ.క్రి. ఉప్పురియు, చవుడుచేరు.

ఉప్పు³ వి. ఉరేటప్పుడు వచ్చే ర్వనికి అనుకరణం. నీలా. వి. 1.27.

క. ఉవ. నోట్లో ఏదైనా చెడుపదార్థ మున్నట్లుతే దాన్ని ఉమ్మేసేటప్పుడు వచ్చే ర్వని; మంత్రగాళ్ళు

మంత్రం పెట్టెటప్పుడు, గారడీవాళ్ళు గారడీచేసేటప్పుడు, ఈలాంటి శబ్దాన్నే చెప్తుంటారు.

ద్రా. పుట. గారిహెూరు, వడగారి.

ఉష్ణ¹ విప్రయొక్క ద్రష్టరూపం. న.శ్రీ. విడదీయ, తెరయ.
ఉష్ణకట్టు చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణకంఠ చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణకయ్య చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణకాయ చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణకూర వి. ఒక రకం ఆకుకూర, ఈలకూర.
ఉష్ణకొతారము చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణకొతారు చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణగడ్డి వి. మాగాడిలో వరికోసిన కర్పాత మొలిచే కలువ మొక్క (Chloris virgata).

ఉష్ణగడ్డు చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణగాయ చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణగుత్త చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణగడలి చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణగండ చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణగలు చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణగల్లు చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణగాయ చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణగుండము చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణగొటారు చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణచవుడు చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణచేవ చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణజేవ చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణకుండలు చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణలేలు చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణదు¹ రూ. ఉప్పిడి. చూ. ఉష్ణ¹. విజ. ఉడికిన ; వి. ఉష్ణదుదియ్యం.

ఉష్ణదుదిట్టు వి. ఉష్ణదుదియ్యంపట్టు. ఉష్ణదుకవ్వుడు వి. ఉష్ణదుదియ్యంతవ్వుడు. ఉష్ణదుదియ్యము వి. ఉడక బెట్టిన దియ్యం.

ఉష్ణదు² రూ.చూ. ఇష్ణదు. శ్రీ.విజ. ఈ నమయంతో.
ఉష్ణదుదిట్టు చూ. ఉష్ణదు¹.
ఉష్ణదుకవ్వుడు చూ. ఉష్ణదు¹.
ఉష్ణదుదియ్యము చూ. ఉష్ణదు¹.
ఉష్ణతిను చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణతోకొమ్మిది చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణవనుట్టులు చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణనీరు చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణవేల చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణద్రవము చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణవంట చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణవత్రి వి. అద్దవద్ద, మాటామంతి.
ఉష్ణపాతర చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణసిండి చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణమడి చూ. ఉష్ణ².

ఉష్ణమన్ను చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణమిడుత పో.చూ. ఉష్ణ². వి. ఒక రకం పెద్దమిడుత.
ఉష్ణబట్టెలు చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణబట్ట చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణబిండి చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణబొంబు చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణరాయి చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణరాయి చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణరేవు చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణల్లి చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణలేడు చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణవాము చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణనందము చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణకుండ రూ.చూ. వెన్నకుండ. వి. దనలికాయలను అవిరి మిడ ఉడకబెట్టే కుండ.
ఉష్ణ పో.చూ. ఉష్ణ¹. చూ. ఉబ్బు. వి. 1. నముద్రప పొంగు. కాశ. 4.111 ; 2. ఉవద్రవం ; 3. పెనర, మిరప మొ. వాటి తెగులు.
ఉ. ఉష్ణ. ఉబ్బు, పొంగు. ఉబ్బరం ;
పో.చూ. నం. ఉల్బయ, ఉల్బయ. పొంగు, అతిశయం.
ఉష్ణిల్లు చూ. ఉష్ణ².
ఉష్ణింగు అ.శ్రీ. 1. మిక్కిలిపొంగు. దార.ఉద్యో. 4.116 ;
2. అతిశయించు. దార.ఉద్యో. 2.188 ; 3. మిక్కిలి నంకోపించు. పారి. 2.14.
ఉష్ణి రూ. ఉపమా. వి. రవ్వతో చేసే అల్పాహారం.
ఉ. ఉష్ణ-యా. సిండితో లేదా రవ్వతోచేసే అల్పాహారం.
<ఉ. ఉష్ణ-మా.
ఉబక పో.చూ. ఉబుకు. వి. గట్టిగింజ, మేలురకం గింజ.
ఉబద్ర చూ. ఉవద్ర. వి. ఇబ్బంది, పోడు.
ఉబల చూ. ఉబలాటము. వి. ఉడు, బలుపు, వాపు.
మరా. ఉబాళా. పొంగటం ; ఉ. ఉబల్. శీత్రవోవంతో ఉష్ణింగటం, తపించటం.
<ఉ. ఉబల్.
ఉబలాటవదు చూ. ఉబలాటము.
ఉబలాటము వి. ఉత్కంఠ, శీత్రమైన అదిలావ ; 1. ఉబల్ నా, ఉబలిబా. ఉష్ణింగు ; మరా. ఉబాళా. పొంగటం ; ఉ. ఉబల్. శీత్రమైన కోవంతో ఉబకటం, ఉష్ణింగటం, తపించటం.
<ఉ. ఉబల్ + అటము.
ఉబలాటవదు అ.శ్రీ. 1. మిక్కిలికోదు ; 2. ఉత్కంఠతో నుండు.
ఉబాలు రూ.చూ. ఉబా. వి. నాటు, ఉడు.
ఉబిరబెట్టు వి. పొడుబద్ద గోడలమీద మొలిచే ఒక రకం కలువ మొక్క (streptium asperum).
ఉబుకు అ.శ్రీ. 1. ఉష్ణింగు, ఉబ్బు, నంకోపించు. శుక. 1.86 ; 2. పొంగు.
ఉ. ఉబికు, ఉబకు, ఉబ్బు, అతిశయించు, ఉష్ణింగు ;

త. ఉబ్బకు (? < ఉ. ఉబ్బక). ఉబ్బకు, అతిశయించు.
ఉబ్బొంగు ; పర్తి. ఉబ్బి. వైకి వచ్చు.
ఉబ్బకువాడు వి. వర్తిష్టువు, అరివర్తి పొందగలవాడు.
ఉబ్బకువాడు చూ. ఉబ్బకు.
ఉబ్బను య. ఉనుక. వి. 1. వృత్తాంతం, సంగతి, నమా
చారం. దీను. 4.38, విక్ర. 6.38 ; 2. కాలక్షేపం. రాదా.
3.37 ; 3. పనిలేని కాలం, పనికిమారిన మాటలు.
పో.చూ. త. ఉబ్బ-ఎన్దల్ (అనుకరణ శబ్దం) ;
విక్రాంతి తీసుకోదోమేముందు, లేక కూర్చోదోమేముందు
అనేది.
ఉబ్బనుపుచ్చు ఆ.క్రి. కాలక్షేపం చేయు, పొడ్డుపుచ్చు.
పారి. 2.92, కళా. 3.4, కళ. 1.303. ఉబ్బనుపోక య.
ఉనుపోక. వి. కాలక్షేపం. కాశీ. 6.161, వరాహ. 2.56,
ఆము. 2.74, మను. 4.24. ఉబ్బనుపోవు య. ఉబ్బనుపోవు,
ఉనుపోవు. ఆ.క్రి. కాలక్షేపమగు. కాశీ. 3.165. ఉబ్బను
పోవు య.చూ. ఉబ్బనుపోవు. ఆ.క్రి. కాలక్షేపమగు. కళా.
5.17.
ఉబ్బనుపుచ్చు చూ. ఉబ్బను.
ఉబ్బనుపోక చూ. ఉబ్బను.
ఉబ్బనుపోవు చూ. ఉబ్బను.
ఉబ్బనుపోవు చూ. ఉబ్బను.
ఉబ్బి! య. ఉమ్మి. వి. 1. వేడి, కావం, ఉక్క. వేంక.
వంచ. 1.888 ; 2. ఒక రకం వరితెగులు (వేడి ఎక్కువ
కావడంవల్ల కలిగేది).
నం. ఉమ్మిన్, ఉమ్మి. వేడి, మంట, ఆవిరి ; పో.
చూ. మరా. ఉబ్బ, ఉబ్బ, ఉబ్బరా. వేడి ;
క. ఉబ్బి. వేడి, ఆవిరి ; కు. ఉబ్బె. ఆవిరి ; కొలా.
ఉబ్బ. ఎండవేడి ; ఉబ్బర. నిప్పువేడి ; నా. ఉబ్బి. ఎండ
వేడి.
ఉబ్బినీరు య. ఉమ్మినీరు. వి. గర్భకోశంలో శిశువు
యొక్క నుండి, ప్రసవించే ముందు బయటకు వచ్చే నీరు,
ప్రసవము. ఉబ్బిరేవు (ఉబ్బి + రేవు) వి. పెంకాములో
కుండలా రాతలూ పేర్చి అడుసుపాక వేసిన తర్వాత
కుడుక్కమీద గజమెత్తిన పెట్టె గొట్టం, గారిపెట్టం. ఉబ్బిల
బిడు ఆ.క్రి. తపించు, ఉమ్మగిట్టు. ఉబ్బివేయు! ఆ.క్రి.
ఉక్కపోయు.
ఉబ్బి! పో.చూ. ఉబ్బి. వి. కట్టబడిలో పొడుచుకొనివచ్చిన
రాతిముక్క.
ఉబ్బినేల చూ. ఉబ్బి. వి. వానకురిసినప్పుడు మరలుక
పొంగి దిగబడే చవిటిసేల.
ఉబ్బిక్కు చూ. ఉబ్బి.
ఉబ్బిదగు చూ. ఉబ్బి.
ఉబ్బిదిలు చూ. ఉబ్బి.
ఉబ్బిదిల్లు చూ. ఉబ్బి.
ఉబ్బినీరు చూ. ఉబ్బి!
ఉబ్బినేల చూ. ఉబ్బి!
ఉబ్బిరపోవు చూ. ఉబ్బరము.
ఉబ్బిరము చూ. ఉబ్బి. వి. 1. పొంగు, అతిశయం దీను.

3.57 ; 2. కడుపు ఉబ్బటం.
క. ఉబ్బిర, ఉబ్బిర. ఉబ్బి, అతిశయం ; త. ఉబ్బ
రమ్. కడుపు ఉబ్బటం ; ఉబ్బల్. ఉబ్బి.
ఉబ్బిరపోవు ఆ.క్రి. 1. నివ్వెరపడు, ఆశ్చర్యపడు. శృం.
వై. 3.95, నీలా. 1.26 ; 2. బాధపడు. హర. 2.24,
ఉబ్బిరిక వి. విజృంభణం. ఉబ్బిరికేయు ఆ.క్రి. విజృం
భించు. దాగ. 10 హ. 1345. ఉబ్బిరించు ఆ.క్రి. 1.
(నడుదం) ఉబ్బి. పొంగు. కవి.రా. 4.63 ; 2. విజృం
భించు. రం.రా.నుం. 389 పు. 25 పం. ; 3. వాచు. క,
ఉబ్బిరిను. ఉబ్బి. పొంగు. అతిశయించు, నిండు.
గర్వించు. సంకోపించు ; కు. ఉబ్బిరుని. ఉబ్బి ; ఉబ్బి
రుణ్ణ ; ఉబ్బిరుణ్ణ ; క. ఉబ్బిరి-కాల్. పొంగు,
ఉబ్బి.
ఉబ్బిరించు చూ. ఉబ్బిరించు. వి. ఉబ్బరం.
ఉబ్బిరి చూ. ఉబ్బి.
ఉబ్బిరిక చూ. ఉబ్బరము.
ఉబ్బిరికేయు చూ. ఉబ్బరము.
ఉబ్బిరించు చూ. ఉబ్బరము.
ఉబ్బిరితనము చూ. ఉబ్బి.
ఉబ్బిరించు చూ. ఉబ్బరము.
ఉబ్బిరేవు చూ. ఉబ్బి!
ఉబ్బిర్లు వి. ఇతరులు.
నం. ఉబ్బిరి. వైసున్న.
<నం. ఉబ్బిరి-+-లు ; అర్థవివరి.
ఉబ్బిరిబిడు చూ. ఉబ్బి!
ఉబ్బిలాంకొడి వి. ఉబ్బిసపు వ్యాధిని నివారించే ఆకుతీగ.
క. ఉబ్బిలాంకొటి. ఒక రకం ఆకుతీగ.
<క. ఉబ్బిలాంకొటి.
ఉబ్బిరి య. ఉమ్మిరి. వి. మరద, చిత్తడిసేల. వేంక. వంచ.
2.171, ఆం.రా. 1.156.
క. ఉబ్బిలమ్. చవిటిసేల, ఉప్పుమడి ; ఉమ్మిలమ్ ;
అల్లమ్. చవిటి ; అల్లమ్. మరద, వంకం ; అల్లి. మరద.
పో.చూ. అల్లి. పక్కమగు, చిమిడిపోవు ; పో.చూ. మ.
ఉబ్బిలమ్. చవిటిసేల.
ఉబ్బిరిసేల వి. చవిటిసేల, ఉబ్బి.
ఉబ్బిరిసేల చూ. ఉబ్బిరి.
ఉబ్బివేయు! చూ. ఉబ్బి! ఆ.క్రి. ఉక్కపోయు.
ఉబ్బివేయు! చూ. ఉబ్బి. న.క్రి. సంకోపపెట్టు.
ఉబ్బిసేవు చూ. ఉబ్బసము.
ఉబ్బసము వి. శ్వాసరోగం, వగరువురోగం, అస్త్రా. ఆం.రా.
2.126, వేమన. 2.101.
క. ఉబ్బస, ఉబ్బుస, ఉబ్బుసు. శ్వాసరోగం, అస్త్రా,
కోపం, చిరాకు, కష్టం, బాధ ; కు. ఉబ్బెస. శ్వాసరోగం,
కష్టం, బాధ ; త. ఉబ్బుచమ్, ఉబ్బుచమ్. శ్వాసరోగం ;
మ. ఉమ్మిట్టమ్.
దేశ్యమని కాంచెర్ ; ఉచ్చాసన శబ్ద సంబంధి యని
నూ.ని.
నం. ఉచ్చాసన. ఎగ్గాన ; ప్రా. ఉచ్చస. ఉచ్చాస

నిండు.

ఉద్భావపుచ్చ అ.క్రి. అలనటచెందు. సిం.ద్యా. 2.85.

ఉద్భాటం చూ. ఉబ్బు.

ఉద్భింపు చూ. ఉబ్బు.

ఉబ్బు అ.క్రి. 1. గర్వించు. చార. ఉద్యో. 2.48; 2. ఉద్భావపడు, వేడుకపడు. చార. ఉద్యో. 4.207, ఆము. 4.43; 3. ఉబ్బుకు, పైకివచ్చు. శృం.నై. 8.168, పారి. 1.49; 4. సంకోపించు. చార. 1.10; 5. అతిశయించు, మిక్కిలమగు. చాళి. 1.129; 6. ప్రకటమగు, బయల్పడు. కళా. 1.86; 7. స్థూలమగు, పెద్దదగు. పారి. 5.46; 8. హింగు. వి.ప. 7.156; 9. 1. సంకోపం. చార. విరా. 2.55; 2. ఆదికం. చార. దీప్తి. 1.187; 3. విజృంభణం. చార. దీప్తి. 1.234; 4. ఉద్భావం. చార. శబ్ద. 1.78; 5. ఉబ్బటం, హింగటం. శృం.నై. 3.148; 6. వ్యాధి విశేషం. ఆం. చా. 1.82; 7. జనప్రతి, ఆం.చా. 1.112; 8. గర్వం. విజయ. 1.84; 9. రాతిలో ఎత్తుగా ఉన్న భాగం; 10. తొంగుగింజ; విజ. 1. ప్రకటం, స్పష్టం; చాళి. 3.276; 2. ఉన్నతం, దృఢం. దళా. 1.164.

క. ఉబ్బు, ఉర్బు, ఉర్బు. ఉబ్బుకు, హింగు, అధికమగు, సంకోపించు; కు. ఉబ్బుని, ఉబ్బేరుని. ఉబ్బు, ఉబ్బొంగు; ఉర్బి/ఉర్బు. వృద్ధి; క. ఉబ్బుత్తు. అతిశయించు, బయల్పడు; ఉబ్బునటు. ఉబ్బేది; ఉబ్బు. హింగు, ఉబ్బుకు, వృద్ధిచెందు; ఉబ్బు. పెద్దదగు, ఉబ్బు, హింగు; పో.చూ. మ. ఉబ్బుప్పు. పెద్దనంది; ఉబ్బిలి. ఉబ్బు; కోట. తాద. ఉబ్. వాప్; కుజ. సూజ. బరియ.

<మూ.ద.ద్రా. *ఉత్- ఉత్- <మూ.ద్రా. *యత్-.

ఉద్భుకము వి. 1. ఉద్భావం. వేంక. వంచ. 2; 2. ఉబ్బు; 3. ఆదికం. ఉద్భుదగు అ.క్రి. ఓడదళ హిందు. సాం.ని. 2.49, ఆ. సం. 70. ఉద్భుతిలు చూ.చూ. ఉద్భుతిలు. అ.క్రి. ఉబ్బు, హింగు. భాగ. 8.625. ఉద్భుతిల్లు చూ. ఉద్భుతిలు. అ.క్రి. ఉబ్బు, హింగు. ఉద్భురి ఉబ్బు+అధి. వి. 1. గర్వ. అధ్యా. సం. 217; 2. సంకోప. ఉద్భురితనము వి. సంకోపం, అనందం (వైరాగ్య వచన మాలికా గీతాలు). ఉద్భువేయో వ.క్రి. సంకోపపెట్టు. ఉద్భాటం వి. వదుగు పీస తర్వాత దాన్యంమీద ఉన్న చెత్తను చీపురుతో తుడవటం. ఉద్భింపు ఉబ్బు+ఇంచు. వ.క్రి. 1. హింగునట్లుచేయు. చార. 6.87; 2. వృద్ధిపొందించు, పెంచు. ఉ.రా. 2.196; 3. ముఖస్తుర్యాదులచే సంకోపనరచు. విక్ర. 7.124. క. ఉద్భిను, ఉర్బిను, ఉర్బిను; కు. ఉబ్బాపుని. ఉద్భుగురుము వి. భక్త్యవిశేషం, ఇద్దెన. వ. శ్రీరం. 6.110. ఉబ్బెత్తు అ.క్రి. ఉబ్బుకు, ఉబ్బు, వైశిలేయ. అక్షమ. క. 1.26 వ. 18 వం. విజ. ఎత్తుగా నున్నది, ఉదానది; వి. ఉబ్బుకు, ఉబ్బు.

ఉద్భుగురుము చూ. ఉబ్బు.

ఉద్భూర వి. కర్పూరం. ఆం.చా.

ఉబ్బె వి. (ఎద్దు) మూవరం.

<ఉబ్బు. ఉబ్బు.

ఉబ్బెత్తు చూ. ఉబ్బు.

ఉభయగాదు చూ. ఉభయము.

ఉభయక్రతు వి. ఇరు వజ్రాలు.

సం. ఉభయత్ర-. రెండు వైపుల.

<సం. ఉభయత్ర-; అర్థవివరి.

ఉభయము వి. అనేకులు కలిసి చేసే దర్శనార్థాలలో వంతుల ప్రకారం ఒక్కొక్కరు ఇచ్చే దనం.

సం. ప్రా. అ.మా. పా. ఉభయ-. రెండు, రెండు విధాల;

క. ఉభయమ్. దేవాలయానికిగాని, ఆశ్రమానికిగాని ఇచ్చే కానుక.

<సం. ఉభయ-; అర్థవివరి.

ఉభయగాదు వి. దాత, ఒకనాటి ఉత్సవం జరిపించే వాడు.

ఉభయరాశి వి. రెండు భాగాలు; రైతు భాగం రాజు భాగం కలిసిన మొత్తం.

సం. ఉభయ-. రెండు.

<సం. ఉభయరాశి-. అర్థవివరి.

ఉభా చూ. ఉభాలు. వి. 1. ఉబ్బు, నాడు వేయటం; 2. నిలువుగా ఉన్న పైరు, కోయని పైరు.

క. ఉభా. మొలకెత్తటం; పో.చూ. హిం. పం. ఉభారనా-. వృద్ధిటం; ల. ఉభార్; సిం. ఉభారణు; గు. ఉభార్పుర-; మరా. ఉభార్దె-.

<క. ఉభా.

ఉమక చూ.చూ. ఉముక. వి. పొట్టు, ఈక.

ఉమకచెరగు న.క్రి. పనిలేని పనిచేయు (వ్య). ఈక చెరుగు.

ఉమకచెరగు చూ. ఉమక.

ఉమటాం చూ. గుమ్మటం. వి. గోవురంవంటి నిర్మాణం.

ఉమాదము చూ.చూ. ఉమ్మాదము. వి. పిచ్చి.

ఉమి చూ.చూ. ఉమ్మి. వి. ఉమ్మి, ఉమినన ద్రవం. విజ్ఞా. 3.46, కవ. ద. 7.5.

ఉమియ చూ. ఉమ్ము, ఉయ. అ.క్రి. ఉమ్మివేయు. చార. ఆర. 4.81, ఉ.రా. 6.88; న.క్రి. వెలువరించు, వెడల గ్రక్కు. కు.సం. 4.481, హరి. మా. 2.66.

క. ఉమ్ములు, ఉమ్ములు. కవం, క్షేమ్మం, రీమిడి; ఉగుల్, ఉగుత్, ఉగుటు. ఉమ్మివేయు; కు. ఉబ్బి, ఉమియుని; క. ఉమిత్, తుప్ప. ఉమియు, కక్కు; ఉమి-నిర్, ఉమిత్-నిర్. ఉమ్మి; మ. ఉమిత్క, ఉమియుక, ఉమిక్క. ఉమియు, వెలువరించు; గోం. ఉబ్బానా, ఉచ, ఉన్క, ఉబ్బుల్. ఉమ్మి; కుజ. సూప; కువి. హుప; పర్తి. ఉచ్చో-. ఉమియు; కొలా. ఉన్-; ఉన్-త్-. ఉమియు; కురు. తుప్ప; మార్త్. తుప్ప.

<మూ.ద.ద్రా. *ఉప్-/*కుప్- <మూ.ద్రా. *యప్-/*కుప్-.

ఉముక రూ. ఉక్క², ఉముక, ఉఁక¹. వి. ఉక², హట్టు. బార.
కాం. 4.891, ప్రదోర. 2.40.

క. ఉమ్మ, ఉబ్బలు, ఉమ్, ఉబలు, పుమ్, ఉక²,
వరిహట్టు, ఉక²; కు. ఉమ్మ, ఉమ్మి; క. మ. ఉమ్మ.

ఉముకవిప్ప వి. తుపానం, ఉకవిప్ప.

ఉముకవిప్ప చూ. ఉముక.

ఉమెత రూ.చూ. ఉమ్మెత్త. వి. ఉమ్మెత్త చెట్టు. చెన్న. బ.
2.85.

ఉమేజ రూ.చూ. ఉమేడు. వి. ఆక, కోరిక.

ఉమేజచేయ రూ.చూ. ఉమేడుచేయ. అ.క్రి. ఆకతో
బ్రతుకు. ఉమేజవారి రూ.చూ. ఉమ్మేచ్చారి. వి. ఆక,
ప్రతిక. ఉమేజవారి రూ.చూ. ఉమ్మేచ్చారి. వి.
ఉద్యోగంకోసం పని నేర్చుకునేవాడు, ఉద్యోగార్థి. ఉమేజ
వారు రూ.చూ. ఉమ్మేచ్చారి. వి. ఉద్యోగంకోసం పని
నేర్చుకునేవాడు, ఉద్యోగార్థి.

ఉమేజచేయ చూ. ఉమేజ.

ఉమేజవారి చూ. ఉమేజ.

ఉమేజవారి చూ. ఉమేజ.

ఉమేజవారు చూ. ఉమేజ.

ఉమేడు రూ. ఉమేజ. వి. ఆక.

హిం. ఉమ్మిడ్. విశ్వానం, నమ్మం; ఉ. ఉమ్మిడ్.

<ఉ. ఉమిడ్. అర్థవివరి.

ఉమేడుచేయ రూ. ఉమేజచేయ. అ.క్రి. ఆకతో
బ్రతుకు. ఉమేడువారి రూ.చూ. ఉమ్మేచ్చారి. వి. ఉద్యోగం
కోసం పని నేర్చుకునేవాడు, ఉద్యోగార్థి. ఉమేడువారి
రూ.చూ. ఉమ్మేచ్చారి. వి. ఉద్యోగార్థి. ఉమేడువారి
వటాలము వి. న్యయం సేవక సంఘం.

ఉమేడుచేయ చూ. ఉమేడు.

ఉమేడువారి చూ. ఉమేడు.

ఉమేడువారి చూ. ఉమేడు.

ఉమేడువారివటాలము చూ. ఉమేడు.

ఉంపరము చూ. ఉంపు. వి. 1. వేళ్ళు, బోగపనిక, లంజ.
సాం.వి. 2.84; 2. వేళ్ళను గుత్తగా ఉంచుకొనడం;

3. ఎవరో ఉంచుకొన్న దానికి పట్టిన దిక్కు.

ఉంపుడు చూ. ఉంపు. వి. ఉంచుకోవడం.

ఉంపుడుకత్తియ రూ. ఉంపుడుకత్తి. వి. బోగార్థం ఉంచు
కొన్న క్రి. ఉంపుడుకత్తి రూ.చూ. ఉంపుడుకత్తియ.

ఉంపుడుకత్తియ చూ. ఉంపుడు.

ఉంపుడుకత్తి చూ. ఉంపుడు.

ఉంబి వి. గోవుల అంబారవం. ద్వన్యను.

ఉంబరము చూ. ఉబ్బ. వి. ఉక్క, ఉమ్మదనం.

ఉంబళగ్రామము చూ. ఉంబళము.

ఉంబళము రూ.చూ. ఉంబళి. వి. పన్ను లేనిది.

ఉంబళగ్రామము వి. పన్నులేని గ్రామం, జాగీరు
గ్రామం.

ఉంబళి రూ. ఉంబళము, ఉంబళిక, ఉమ్మడి². వి. పన్ను
లేనిది. వి. 1. పన్ను లేకుండా అనుదరించే భూమి,
గ్రామం మొ.; 2. భూమి, గ్రామం మొ.వి పన్ను లేకుండా

అనుదరించడం.

ఓ. ఉంబళ (<ఉంబళి), ఉంబళగి, ఉంబళ, ఉంబళ,
ఉమ్మళ, ఉమ్మళగి, ఉమ్మళ, ఉమ్మళగి.
భూమినిగానీ గ్రామాన్నిగానీ పన్ను లేకుండా అనుద
రించడం; ఉ. ఉంబళి, ఉంబళి. పన్ను లేకుండా
భూమిని అనుదరించడం; క. ఉంబళమ్. పన్నులేకుండా
యిచ్చిన భూమి; ఉంబళిక్రై; హో.చూ. ఉంబ. అనుద
రించు. వలి. అర్చనాదులకై ఇచ్చిన భూమి.

ఉంబళిక రూ.చూ. ఉంబళి. వి. 1. పన్నులేకుండా భూమి
మొ. అనుదరించడం. చంద్రా. 4.84; 2. పన్నులేకుండా
అనుదరించే భూమి లేక గ్రామం. రాజ. వి. 5.18; వి. వి.
పన్ను లేనిది. రాజగో. 1.88.

ఉంబళికగ్రామము వి. పన్నులేని గ్రామం, భూమి
గ్రామం.

ఉంబళికగ్రామము చూ. ఉంబళిక.

ఉమ్మ-¹ వి. ఉమ్మబుద్ధికి సంబంధించినది.

హో.చూ. క. ఉమ్మలు, ఉమ్మలు. కవం, క్షేత్రం,
చీమిడి. ఉగ్గుట్. ఉమ్మయ; హో.చూ. ఉ. ఉబిసీరు.
ఉమ్మ; క. ఉమ్మి-నీర్. ఉమ్మ; ఉమ్మి-నీర్;
ఉమ్మి. వమ్మయ, కమ్మ, పక్కినీయ, ప్రసరించేయ;
మో. మూత్రవిసర్జనచేయ; మ. మొల్లు, మొల్.
మూత్రం; మొల్లుక; కు. మూల్పు. మూత్ర విసర్జన
చేయ; మూల్క. మూత్ర విసర్జన చేయ, మూత్రం;
కు. మూకలి. మూత్ర విసర్జన చేయ; మూక.
మూత్రం; మూనిక్కినై. మూత్ర విసర్జన చేయ; మునక్కి.
మూత్రం; పక్కి. ఉమ్మిల్. ఉమ్మిల్. మూత్ర విసర్జన
చేయ; ఉమ్మిలుకుడ్. మూత్రం; కొలా. ఉమ్మిల్,
ఉంబుల్, ఉంబుల్. మూత్ర విసర్జన చేయ; ఉమ్మి
లుకుడ్; ఉమ్మిల్. మూత్రం; నా. ఉమ్మిలుల్; కురు.
ఉమ్మిల్లాన. మూత్ర విసర్జన చేయ; ఉమ్మిల్లా.
మూత్రం; మూర్తో. ఉమ్మిల్లా. మూత్ర విసర్జన చేయ;
ఉమ్మిల్-ముర్. మూత్రం.

ఉమ్మివీరు రూ.చూ. ఉమ్మివీరు. వి. గర్భకోశంలో
శిశువుపట్టా ఉండి, ప్రసవించేముందు బయటకువచ్చే నీరు,
ప్రసవజలం. అము. 4.79, చంద్రా. 8.101. ఉమ్మిబుద్ధి
వి. గర్భకోశంలో శిశువుపట్టా ఉండి, ప్రసవించేముందు
బయటకువచ్చే నీరు సంచి.

ఉమ్మి² రూ.చూ. ఉమ్మి¹. వి. 1. వేడి, ఉక్క. హరి.హ.
7.160; 2. దుఃఖం.

ఉమ్మిగించు అ.క్రి. ఉక్కపెట్టు, ఉక్కగానుండు. రెట్టి
మక కాత్తం. 2.15. ఉమ్మిగింత వి. ఉక్క. వేడి. శృంగై.
81. ఉమ్మిగిలు రూ.చూ. ఉమ్మిగిలు. ఉమ్మిగిలు రూ.
ఉమ్మిగిలు. అ.క్రి. రోపరి ఆవిరిచే నరిగా ఉడుకు. మను.
4.60.

ఉమ్మిగించు చూ. ఉమ్మి².

ఉమ్మిగింత చూ. ఉమ్మి².

ఉమ్మిగిలు చూ. ఉమ్మి².

ఉమ్మిగిలు చూ. ఉమ్మి².

తీర్మానము అన్న, అధికంగా, వేగంగా, చూ. ఉరుకు,
 పరుగులు ; అధికయారంలో జరిగినదం.

ఉరగపోయ చూ. ఉరగు. న.క్రి. విరబోయ.

ఉరదా వి. వచ్చిరాగులతో చేసే పాకపు ముద్ద.

కు. ఉర్ల. గుండని దక్ష్యం; త. ఉరుంబై. ఉండ, బంది; కోట. ఉల్. ముద్ద.

ఉరడించు దూ.చూ. ఉరవడించు. అ.క్రి. 1. విజృంభించు; 2. పరాక్రమించు. హరి. ఉ. 8.117.

ఉరడి దూ.చూ. ఉరేడి. వి. ఉర చెరువు.

ఉరడించు దూ.చూ. ఉరవడించు. అ.క్రి. విజృంభించు. హరి. ఉ. 8.118.

ఉరదాళ్ళ వి. బ.వ. గ్రామ దేవతకు ప్రీతిగా భక్తులు మెదకు వేసికొనే కాళ్ళ.

ఉరవ వి. రామ్ము.

పో.చూ. త. ఉరమ్. రామ్ము;

పో.చూ. నం. ఉరన్. పై రామ్ము.

ఉరవు! దూ.చూ. ఉరేవు. వి. అయిమూల, ఎదురుమూల.

ఉరవు! వి. అనే, అనే నామాంతరం గల.

హిం.ఉ.పార. ఉర్. అనే; మరా. ఉర్; అర. ఉర్, అరఫ. తెలియ, తెలిసొను.

<ఉ. ఉర్.

ఉరమర వి. ఉజ్జాయింపు.

త. ఉర్. విస్తరించెప్పు; మరై. దాగు, అరమరుగు. బహుళ; <త. ఉరై + మరై.

ఉరమరిక దూ. ఉరామరిక. వి. రమారమి, ఇంచుమించు.

ఉరలగడ్డ దూ. ఉర్లగడ్డ. చూ. ఉరులు. వి. బంగాళదుంప (Solarum tuberosum).

క. ఉరలగడ్డ, ఉరులుగడ్డ; త. ఉర్లకిజలగు

<క. ఉరలగడ్డ.

ఉరలద్రోవు చూ. ఉరలు!.

ఉరలబడు చూ. ఉరలు!.

ఉరలబాటు చూ. ఉరలు!.

ఉరలు! దూ.చూ. ఉరులు. అ.క్రి. 1. పడు, రాలు. కు.నం. 4.482, భార. ద్రోణ. 1.156; 2. ప్రవించు, వాడు. భార. విరా. 2.188; 3. దొడ్డు, జారిపడు. భార. భీష్మ. 3.156, మా. 196, భాగ. 8.212; 4. వలలో పడు, చిక్కు. భాగ. 1.454; 5. పగులు, బీటవారు. భాగ. 8.208; 6. విడిపోవు, విరియ. పాండు. 1.188; 7. విరిగిపడు, కూలు. బహుళ. 2.28.

ఉరలద్రోవు ఉరలన్ + ద్రోవు; దూ. ఉరులద్రోవు. న.క్రి. 1. దొడ్లించు. హరి.హ. 5.208; 2. మీరు, అతిక్రమించు. నృసిం. 4.94. ఉరలబడు ఉరలన్ + పడు; దూ. ఉర్లబడు. అ.క్రి. కూలు, పడిపోవు. శృం.నై. 6.124. ఉరలబాటు ఉరలన్ + పాటు; దూ. ఉరులబాటు. అ.క్రి. విరిగిపోవు, చెదరు. భార. కాంతి. 3.263. ఉరలుకొను దూ. చూ. ఉరులుకొను. అ.క్రి. క్షీణించు, నశించు. భాగ. 2.266.

ఉరలు! చూ. ఉరియు! అ.క్రి. దగ్ధమగు, మండు. భీమ. 4.61.

క. ఉరలు, ఉర్లు. మండే పదార్థం.

ఉరలుకొను చూ. ఉరలు!.

ఉరళించు చూ. ఉరలు! అ.క్రి. వెలుగు, ప్రకాశించు.

ఉరవ! చూ. ఉరవడి. వి. శక్తి, సామర్థ్యం.

ఉరవ! చూ. ఉరువ! వి. లెక్క, సంఖ్య, పద్ధ.

ఉరవడి ఉరవు! + వడి. అని నూ.ని.; చూ. ఉరవు! దూ. ఉరువడి, ఉర్వడి, ఉజవడి. వి. 1. మిక్కిలి వేగం. భార. విరా. 4.62, భా.రా.నం. 626; 2. విజృంభణం. భార. భీష్మ. 1.267, భా.రా.ఆర. 1.193; 3. కొరకం, పరాక్రమం. భార.ద్రోణ. 5.7.

క. ఉరవణి, ఉరవణి, ఉరవణి. వేగం, విజృంభణం, కొందరపాటు, అహంకారం; త. ఉర, ఉరవు. ప్రబలమగు, శీఘ్రమగు; ఉరమ్. బలం; మ. ఉరక్క. ప్రబలమగు; ఉరమ్. బలం, బాధ్యం; ఉర. గట్టికృషి, ప్రబలమగు, శీఘ్రమగు; కుజ. సూర. కొందరగా, వేగంగా.

మూ.ద.ద్రా. *ఉర్ + అ-, మూ.మ.ద్రా. *చుర్ + అ-

<మూ.ద్రా. *చుర్--

ఉరవడించు దూ. ఉరడించు, ఉరజించు, ఉరువడించు, ఉరువడించు. చూ. ఉరవడి. అ.క్రి. 1. విజృంభించు, రేగు. భార.ఉద్యో. 2.189, ఉ.రా. 3.37; 2. వేగిరవడు. రం.రా.య. 251 వ; 3. పరాక్రమించు. భాగ. 7.99.

క. ఉరవణిను, ఉరవనిను. అహంకరించు, వేగిరవడు.

ఉరవడించు దూ.చూ. ఉరవడించు. అ.క్రి. 1. చెలరేగు, విజృంభించు. భార.కర్ణ. 2.148; 2. ఎదుర్కొను, ప్రతిఘటించు. భార.కాంతి. 2.224; 3. దండెత్తు. మూర్ఖ. 6.80; 4. వేగిరవడు.

ఉరవలి వి. ద్వని, చప్పుడు.

క. ఉర, ఉరు. ఏడు; పో.చూ. త. ఉరవుర్, కేక, దొబ్బరింత.

ఉరవు! దూ. ఉరువ, ఉజవు. వి. 1. ఉచితం, అర్థం. అనుకూలం. ఉ.హ. 4.208; 2. స్థూలం, లావుపాటి. నల. 1.14 వం.; 3. గొప్పది. మొల్లరా. చాల. 3. వి. 1. దౌచిత్యం. ఉ.హ. 6.204; 2. అందం; అధిక్యం.

ఉరవు! వి. రామ్ము. అం.చా. 2.187.

నం. ఉరన్. రామ్ము; ప్రా.అ.చూ. ఉర. రామ్ము; పా. ఉర, ఉర్. రామ్ము;

క. ఉర, రామ్ము; త.మ. ఉరమ్. రామ్ము.

<నం. ఉరన్.

ఉరాకు పో.చూ. ఉరామరిక. వి. రమారమి.

ఉరామరిక దూ.చూ. ఉరమరిక. వి. రమారమి.

ఉరి! చూ. ఉర్తి. వి. 1. ఉచ్చు, వాగుర. భార.విరా. 2.24, శృం.నై. 3.90, అం.చా. 2.298; 2. కంఠపాళం. భార. విరా. 2.229; 3. ఔరసారస విశేషం. దశకు. 5.72; 4. అచ్చు కట్టెప్పుడు రెండు అచ్చు కర్రలవడి దారాలకు వేసే లంకె; 5. పేటుదారానికి చివరకట్టిన పరివారం.

క. ఉరల్, ఉరలు, ఉరిల్, ఉరులు, ఉరుల్, ఉరులు, ఉర్లు. దూముడి, నారేముడి; ఉరి,

ఉరి. ఉగ్గం; కు. ఉర్లు. దూముడి; తి. చురుక్క-వాయి. దూముడివేయు. చురుక్కు, సంకోచం, సంక్షేపం; మ. ఉరి. దూముడి; కోట. ఉర్లలో మొర; గోం. ఉర్రానా. ఉచ్చువేయు; కుణ. రును, రుహు. ఉచ్చు. వల, దోను; కువి. ఉడ్డూ. వల.

ఉరికంబము వి. ఉరితీయటానికి ఉపయోగించే స్తంభం. ఉరిగజ్జెలు వి. బ.వ. ఎద్దు ముందుకాళ్ళకు అలంకారంగా కట్టే చిరుమువ్వలు; కు. ఉరిగజ్జె. ఎద్దుమెడకు కట్టే మువ్వల వజ్రేత. ఉరిగోల ఉరి + కోల. వి. చిన్న జంతువుల్ని పట్టల్ని పట్టుకోటానికి చివర ఉచ్చుపెట్టి కట్టిన నిమగ్నాతి కర్ర. బాగ. 7.59. ఉరితాడు రూ.చూ. ఉరితాడు. 1. ఉరితీసే తాడు; 2. పలుపు; 3. పాలు తీసేటప్పుడు అవల కాళ్ళకు కట్టేబందం. ఉరితీయు అ.క్రి. ఉరిపోసి చంపు. ఉరిత్రాడు రూ. ఉరితాడు. వి. 1. ఉరితీయటాని కుపయోగించే తాడు, కంఠపాళం. మను. 8.31; 2. ఒక విధమైన గాయమానం, శస్త్రవిద్యా విశేషం. మల్లు. 3.69. ఉరిదీయు ఉరి + తీయు. న.క్రి. ఉరిపోసి చంపు. ఉరి పోయు రూ. ఉరిపోయు. న.క్రి. ఉరిపోసి చంపు. ఉరిపోసి కొను అ.క్రి. తనకుకానే ఉరిపోసికొను. ఉరిమాను వి. ఉరి తీయటాని కుపయోగించే స్తంభం. ఉరివేటకాడు ఉచ్చుతో వేటాడేవాడు. పి.శకు. 3.73. ఉరివోయు ఉరి + పోయు. రూ.చూ. ఉరివోయు. అ.క్రి. ఉచ్చుపోసి చంపు. ఉరినుడి వి. గొంతుకింది నుడి. ఉరిస్తంభాలు వి. ఉరితీయటాని కుపయోగించే స్తంభాలు. ఉరులుగొలుపు ఉరులు + కొలుపు. న.క్రి. వలలో వేసికొను, వశపరచుకొను. కు.నం. 6.674.

ఉరి పో.చూ. ఉరియు. వి. మంట. కు.నం. 8.148.

క. ఉరి. పురి, పురి. కాల్పు, తేరు; కు. పొరి యుని; కాలు, వేగు; క.మ. పొరి. వేపుడు.

ఉరిగజ్జె వి. ఒక రకం తీవ్రమైన ఎర్రవ్యాధి. ఉరిగిపోవు అ.క్రి. కారిపోవు.

ఉరికంబము చూ. ఉరి.

ఉరికొలుపు రూ.చూ. పురికొలుపు. న.క్రి. ప్రేరేపించు, రెచ్చ గొట్టు.

ఉరికొల్పు రూ.చూ. పురికొలుపు. న.క్రి. ప్రేరేపించు, రెచ్చ గొట్టు.

ఉరిగజ్జె చూ. ఉరి.

ఉరిగజ్జెలు చూ. ఉరి.

ఉరిగింజలు చూ. ఉరియు. దోరగా వండిన జొన్న, గోడుమ మొ. గింజలు.

ఉరిగిపోవు చూ. ఉరి.

ఉరిగోల చూ. ఉరి.

ఉరిడి రూ. ఉరిడి. వి. కుమ్మరపుడగు, దుక్కి. 36.

ఉరిడిపోటు రూ. ఒరుడుపోటు. వి. దోకవెంట్రుకలు రారిపోయే వ్యాధి.

ఉరిడె రూ.చూ. ఉరిడి.

ఉరితాడు చూ. ఉరి.

ఉరితీయు చూ. ఉరి.

ఉరిత్రాడు చూ. ఉరి.

ఉరిది రూ.చూ. ఉరిది. వి. వడిగుల. స్థిరమైన; క్రి.విణ. వడిగా. దా. 9.190.

ఉరిదీయు చూ. ఉరి.

ఉరిపోయు చూ. ఉరి.

ఉరిపోసికొను చూ. ఉరి.

ఉరిమిడి రూ.చూ. ఉరిమిరి. వి. వృక్ష విశేషం.

ఉరిమాను చూ. ఉరి.

ఉరియి¹ చూ. ఉరియు. వి. 1. ఉర్లు; 2. ఉచ్చుదం.

ఉరియి² చూ. ఉరియు³ వి. వృక్షమైనది, స్థిరమైనది.

వి. 1. ప్రాత, వజ్రేనిమిదేంద్రకు ప్రైవర్త త్రి; 2. వైర్య కారి.

ఉరియాట చూ. ఉరియు.

ఉరియాడు చూ. ఉరియు.

ఉరియు¹ అ.క్రి. 1. పరిశపించు. బార.చూ. 201; 2. ఎరియు, కాలు, దగ్ధమగు, భీమ. 3.66.

క. ఉరి. కాలు మండు, వేరు, చురుకుమను; ఉరు. మంట; దు. ఉరియుని, ఉరిపుటె, ఉరిపుణ. కాలు, మంటవట్టు; ఉరి. వేడి; క. ఉరి. కోపించు, మండు, మ. ఉరుకు, కరుగు, కరగించు; కుణ. ఉర్పు. కాగు, ఉడుకు; రుత. రగిలించు, నివృప్తెట్టు; దుబ. వేగు; కువి. ఉర్దొ, రెట్లు; కురు. ఓర్-ఓర్పు. వెచ్చగా నుండు, ఉర్. నివృప్తెట్టు. ద్రా. హుషింగ్. కాలు. మండిపడు; హుష. నివృప్తెట్టు, కాల్పు. వేరు.

<మూ.ద్రా. *ఉర్-*, *ఉర్-.

ఉరియు² రూ.చూ. ఒరయు. అ.క్రి. ఒకపిడిపొందు, తేగు. బార. క్రొణ. 5.353, పి.శకు. 3.170.

క. ఉర్లె. దుడ్డు.

ఉరియు³ అ.క్రి. 1. పక్కమగు, ఉడుకు. బార.శల్య. 2.192; 2. (వెండ్రుకలు) నెరయు, రెల్లనగు. హంస. 2.34.

పో.చూ. కు. ఉర్వె. పచ్చి, పండని; కు. ఉరు. అ.క్రి. పక్కమగు, పండు.

ఉరియు⁴ అ.క్రి. చలించు, కదలు. హరి.హ. 8.168.

క. ఉర్. నడలు, గాడు.

ఉరియాట చూ. ఉరియాడు. వి. ఆంధోళన, నందేహం. బార. కాంధి. 1.275. ఉరియాడు అ.క్రి. 1. దోలాయ మానమగు, నందేహించు, కళవళపడు; 2. గర్భధికమగు; బార.శల్య. 2.861; 3. చెడరు, విడివడు, చిత్ర.దా. 8.60.

ఉరియు⁵ రూ.చూ. ఉరియు, అ.క్రి. 1. చెమ్మగిరి బొట్లుబొట్లుగా కాదు; 2. పొడిపొడియగు.

'ఉరియు'కు న్యూన ప్రామాణిక రూపం.

ఉరివిడి రూ.చూ. ఉరిమిరి. వి. వృక్ష విశేషం.

ఉరివేటకాడు చూ. ఉరి.

ఉరివోయు చూ. ఉరి.

ఉరినుడి చూ. ఉరి.

ఉరిస్తంభాలు చూ. ఉరి.

ఉరు రూ.చూ. ఉరు. అ.క్రి. మేలగు, శ్రేష్ఠమగు, కగు. బార.అర. 4.174, కాంధి. 5.417.

ఉరువడు ఉరు + వడు. అ.శ్రీ. నెరవేరు, నెగ్గు. కళా. 8.211.

ఉరుకు రూ.చూ. ఉరుకు అ.శ్రీ. 1. వరుగెత్తు; 2. దూకు.

ఉరుకుపెరుమాళ్ళ వి. దనుర్కానంలో నెత్తిన రాగిచెంబు పెట్టుకొని ఇంటింటికీ ఉరుకుతూ విచ్చమెత్తుకునే సాదాని డియ్యదు. హరిదాసు.

ఉరుకుపెరుమాళ్ళ చూ. ఉరుకు.

ఉరుగు వి. పెంతు తయారీకి పనికివచ్చే ఎరుచా నలుచా కలిసిన బంకమన్ను.

ఉరుగుకప్ప రూ.చూ. ఉరుకుమగవప్ప. వి. గచ్చుకప్ప, ఎగిరే కప్ప.

ఉరుగుకప్ప చూ. ఉరుగు.

ఉరుగులు పో.చూ. ముగ్గు. వి. బవ. రంగవల్లికలు, ముగ్గులు.

క. నులుగు, నుజ్జి. పిండిచేయు, నలగగొట్టు; క. నులుంకు, పిండిచేయు, నలగగొట్టు, పొడిపొడియగు, నలుగు; నొలుంకు, నూకలు, మొరుము, పిండి; అ.శ్రీ. నగులు, ముక్కలగు; మ. నులుట్టుక, ముక్కలుముక్కలగు, నలగగొట్టబడినది; నులుట్టు, నూక, రవ్వ.

<మూ.ద్రా. సుక్- ఉంక్-.

ఉరుజ రూ.చూ. ఉరుజ. వి. కూరమీను.

ఉరుజా! రూ.చూ. ఉరుజ. వి. కూరమీను. హంస. 4.187.

ఉరుజా! వి. కూము, కాలువ.

ఉరుదుము పో.చూ. ఉరియు! వి. తిక్తక.

ఉరుదు! వి. 1. కంపితస్వరం. ఇహుళా. 5.68; 2. ఉంగరం. ఇహుళా. 5.68.

క. ఉరుదు, ఉడ్లు, ఉరదు, ఉరడ్లు, ఉరుళు. కొద్దు, గుండ్రన, ఉంగరం; కు. ఉరుణు. ఉరడ్లు, ఉరుదు. గుండ్రనిది; క. ఉరుడ్లు. ఉంగరం, పెట్టి, కంపితస్వరం; న.శ్రీ. తిరుగు, కొద్దు; మ. ఉరుడ్లు. గుండ్రనిది, ఉరుడ్లు. గుండ్రని; ఉరుళుక, కొద్దు.

<క. ఉరుదు.

ఉరుదు! వి. ఇంటి పిల్లదూలాలకు (మేలు దూలాలకు) వేసే కొయ్య.

క. ఉరుదు, ఉరదు, ఉరుదు, ఉరుదు, ఉడ్లు, ఉరదు, ఉర్దు. ముతకతనం, గరుకుతనం, మందం, లావు; ఉర్దు. బలం, దృఢత్వం, గట్టితనం, మన్నిక; ఉర్దు, ఉక్కు. శక్తి, బలం; క. ఉర. దృఢమగు, బలమగు, గరుకగు; ఉరవ్వు. గట్టితనం, బలం; ఉరమ్. బలం, గట్టితనం, చెట్టుమాను, ఎరువు; ఉరవో. ఆచారం, మనోబలం; ఉరవార. దృఢమైన మనోబలం కలవాళ్ళ; ఉరవు, ఉరవి-. దృఢమగు; ఉరవమ్. బలం, శక్తి; ఉరవవో, ఉరవియవో, ఉరగోవో. గట్టి మనిషి; ఉరవు. బలం, దృఢత్వం, మనోబలం; మ. ఉరక్క. బలమగు; ఉరట్టున్. గట్టిమనిషి, శక్తిమంతుడు; ఉరమ్. శక్తి; కోట. ఒక్క. అతిశయించు.

<క. ఉరుదు.

ఉరుదోడ రూ.చూ. ఉరుదోడ. వి. మల్లవిద్యలోని పన్నాలుగు వివరల్లో ఒకటి.

ఉరుదోడ రూ. ఉరుదోడ. వి. మల్లవిద్యలోని పన్నాలుగు వివరల్లో ఒకటి. హంస. 1.206.

హం. ఉదాదో. ఒకరకం కుస్తీపట్టు.

ఉరువు రూ.చూ. ఉరువు. చూ. ఉరియు! వి. ఉట.

ఉరుబద్దెదారం రూ. ఉరిబద్దారం. వి. అచ్చువదుల్లో దూర్చిన బద్దె పోగుల్లో అని వెంబడి దూర్చిన దారం.

ఉరుబోతుమడి చూ. ఉరు! వి. ఎద్దునుడి (చాల చెడ్డదని నమ్మకం).

ఉరుమ చూ. ఉరుము! వి. తప్పెటలాగా గుండ్రంగా ఉండి చుట్టూ ఉన్న పట్టెకు నందులు చేసి కంచు తేకు దిళ్లలు తొడిగిన చక్క వాడ్య విశేషం, బంబరి, మద్దవు. అము. 4.35, మను. 4.115.

క. ఉరుమి, తప్పెట; ఉరువు. మోగు, ద్వనిచేయు.

ఉరుమంజి! రూ.చూ. హరుమంజి. వి. 1. పొరకీక జేశం లోని ఒక మండలం; 2. పర్షియన్ నిందు కాబ. సారంగ చ. 2.62.

ఉరుమంజి! రూ.చూ. హరుమంజి. వి. ముత్యంలోని పనువు పచ్చని నీరు.

ఉరుమారి వి. మొత్తం, వెరసి.

ఉరుము! రూ.చూ. ఉరుము! వి. 1. మేమాల్లో విద్యుత్తు ఏర్పడ్డప్పుడు కలిగే ద్వని; 2. గడ్డించు.

ఉరుము! రూ.చూ. ఉరువు! వి. న్వరూపం.

ఉరుముంజి రూ.చూ. హరుమంజి. వి. పొరకీక జేశంలో ఒక మండలం. హర. పి. 25.

ఉరుముడు రూ.చూ. ఉరిమిరి.

ఉరుముదోయింతు వి. సాచారణంగా ఒక గ్రామానికి వనాది వేసే ముందు గ్రామజేవతకు చేసే ఒక ఉత్సవం.

<ఉరుము + దోయించు. యావకల్పన చేయు.

ఉరులద్రోవు చూ. ఉరులు.

ఉరులబొలు చూ. ఉరులు.

ఉరులు రూ. ఉరులు! ఉర్లు. అ.శ్రీ. 1. కొద్దు, జారిపడు. దార. మా. 196; 2. పడు, రాలు. దార. ద్రోణ. 1.156, కళా. 1.286; 3. విడిపోవు, విరియు. పాండు. 1.138.

క. ఉరుళు, ఉరుళో, ఉరళు, ఉర్లు, ఉర్లు. కొద్దు మొ.; కు. ఉర్లుని, ఉర్లుణె, ఉరులుణ. కిందికి కొద్దు, జారు; క. ఉరుళో. కొద్దిపడు, కొద్దు, తిరుగు, నుడి తిరుగు; చురుళో. కొద్దు; మ. ఉరుళుక, కొద్దు; కోట. ఉరున; తొడ. ఉలో-, ఉడ్-; గోం. సురుణ్డానా-, సారుండ్ని-సురుండ్డా. ప్రదక్షిణంచేయు, పర్తి. ఉరకో. పడు; మాల్తో. ఉరగర.

<మూ.ద.ద్రా. *ఉరుక్; మూ.ద్రా. *చురుక్.

ఉరులద్రోవు ఉరులన్ + ద్రోవు; రూ. ఉరులద్రోవు. న.శ్రీ. 1. పోగొట్టు, కోనివేయు. నృసిం. 4.94; 2. కొద్దించు. హరి.పూ. 5.203. ఉరులబొలు ఉరులన్ + పాటు. రూ. ఉరులబొలు. అ.శ్రీ. చెదరు, విచ్చిపోవు. దార. పిమ్మ. 3.263. ఉరులుకొను రూ. ఉరులుకొను. అ.శ్రీ. క్షీణించు, నశించు. కాగ. 2.266

ఉరులుకొను చూ. ఉరులు.

ఉరులుగొలుపు చూ. ఉరి¹.

ఉరువ రూ.చూ. ఉరువ¹. వి. పెద్ద.

ఉరువడి రూ.చూ. ఉరువడి. వి. మిక్కిలి వేగం. రా.చ. ౮. 2.75.

ఉరువడించు రూ.చూ. ఉరువడించు. అ.క్రి. 1. వేగవడు, కొండరవడు. రం.రా.య. 238; 2. విజృంభించు. అప్ప. 2.488; 3. గర్జించు; 4. అతిశయించు.

ఉరువడు చూ. ఉరు.

ఉరువడించు రూ.చూ. ఉరువడించు. అ.క్రి. పరాక్రమించు. కా. 7.73.

ఉరువిడి చూ. ఉరువ¹. వి. వస్తు సమూహం. విక్ర. 2.6.

ఉరువ¹ రూ. ఉరుము², ఉరువ¹. వి. 1. స్వరూపం, వస్తువు. విక్ర. 2.6; 2. విరం, ప్రవారం. వరాహ. 10.62, విక్ర. 6.25.

నం. పా. రూప. స్వరూపం, ఆకారం, ప్రకృతి, సాందర్యం; ప్రా. రూప, రూప-;

క. రూపు, రూప; క. ఉరు, ఉరువమ్, ఉరువు.

<ప్రా. రూప- <నం. రూప-. అజాదిత్యం.

ఉరువ² రూ. ఉరువ². న.క్రి. 1. విడదీయు, వేరుచేయు. చార. కాం. 3.499; 2. మాను, విడుచు. చార. కాం. 6.144, హరి. ఉ. 10.71; 3. వెడలించు. చా.రా. య. 518.

క. ఉరిమ. ఒలుచు, చర్మమును తీసివేయు; క. ఉరి. చర్మం ఉడిపోవు, ఒలుచు, తొక్కుతీయు; వి. తోలు, తొక్క, వట్టి; మ. ఉరియుక. వెరడు ఉడిపోవు, ఒలుచు; కు. దుహ. తోలు ఉడిపోవు; గో. ఉడువో-త్. తోలుతీయు; పో.చూ. కొలా. ఉడవ. విడుచు; కురు. ఒడవ. చెట్టు వెరడు ఒలుచు; మార్తో. ఒడయ. ఒలుచు.

<మూ.ద్రా. *ఉరి- / *ఉరి-.

ఉరువ³ వి. పెద్దది, అధికమైనది, మేలైనది.

క. ఉలు. అధికం, విస్తారం.

<క. ఉలు.

ఉరువ⁴ వి. మహమ్మదీయ సాధువు వర్గం.

హం. అర. ఉర్వ; ఉ. ఉరున, ఉర్వ;

క. కు. ఉరును. మహమ్మదీయ సాధువు సమాధి వద్ద నమర్చించే కానుకలు; క. ఉరున. మహమ్మదీయుల పండుగ.

<ఉ. ఉరున్.

ఉర్వు రూ.చూ. ఉరువు. అ.క్రి. దుముకు, దూకు. చార. కాం. 1.144.

ఉర్విపోవు చూ. ఉర్వు.

ఉర్వు పో.చూ. ఉరువు¹. అ.క్రి. చెమ్మగిరి కొట్టు కొట్టుగా జారు.

ఉర్విపోవు అ.క్రి. చెమ్మగిరి కొట్టు కొట్టుగా జారు.

ఉర్వు వి. శివరం, మహం.

హం. ఉ. ఉర్వు. సైనిక శివరం.

<ఉ. ఉర్వు.

ఉర్వు రూ.చూ. ఉరుము¹. వి. మేమ గర్జన. సిం.ద్యా. 3.97. ఉర్వం రూ. ఉర్వంక. వి. తీగలుగా పెరిగే ఒక రకం గడ్డి. (Ischaemum pilosum).

ఉర్వగర్ద రూ.చూ. ఉరులగర్ద. వి. బంగాళదుంప.

ఉర్వంక రూ.చూ. ఉర్వంక. వి. తీగలుగా పెరిగే ఒక రకం గడ్డి.

ఉర్వబడు చూ. ఉర్వు.

ఉర్వబడు వి. ఉర్వు ఉపయోగించి దొంగతనం చేసేవాడు, గొంతుపిసికి చంపేవాడు.

ఉర్వావర్ష వి. ఉర్వా నంస్తానంబో నన్యానం హిందిన పండితుడు.

ఉర్విపోవు చూ. ఉర్వు.

ఉర్వు రూ.చూ. ఉరువు. అ.క్రి. 1. పడు, రాలు. ఉ.రా. 3.8; 2. చాల్చు. పారి. 3.38.

ఉర్వబడు ఉర్వన్ + పడు; రూ.చూ. ఉరులబడు. అ.క్రి. కూలు, పడిపోవు. చంద్రా. 1.11. ఉర్విపోవు అ.క్రి. చెమ్మగిరి కొట్టుకొట్టుగా జారు. ఉర్వుకొను అ.క్రి. కిందకు చాల్చు. ఉర్వుపెంజెర వి. చాల్చుకుంటూపోయే ఒకజాతి పెంజెర, నర్పు విశేషం. సిం.ద్యా. 8.100.

ఉర్వుకొను చూ. ఉర్వు.

ఉర్వుపెంజెర చూ. ఉర్వు.

ఉర్వడి రూ.చూ. ఉరువడి. వి. మిక్కిలి వేగం. సారంగ. ఉ. 1.98. 96.

ఉర్వు¹ రూ.చూ. ఉరువు¹. వి. స్వరూపం, ఆకారం.

ఉర్వు² రూ.చూ. ఉరువు². న.క్రి. వడలించుకొను.

ఉరుక రూ.చూ. ఉరుక. క్రి.వి. 1. పలుకక, మాటాడక చార.నవా. 2.305; 2. వ్యర్థంగా. చా.రా.య. 916.

ఉరువిరోసము చూ. ఉరు².

ఉరువడి రూ.చూ. ఉరువడి; పో.చూ. ఉరువి. వి. 1. విజృంభణం. కా. 2.45; 2. వేగం.

ఉరువు రూ.చూ. ఉరువు¹. వి. 1. బాచిత్యం. రం.రా.య. 318; 2. దృఢత్వం, గట్టితనం. సాం.ని.మాన. 85; వి. 1. అధికం, గొప్పది. చార.అర. 4.295, 7.366; 2. ఉచితం, యుక్తం. చార.ఉద్యో. 3.380; 3. విశాలం. హర. 2.32.

క. ఉరువు, ఉరువు. సాన్నిహిత్యం, ఆధికత; ఉరు. అధికంగా, హర్షిగా, చక్కగా, ఆధికత.

ఉరువి రూ. ఉరువి. వి. 1. వేగం, వడి. వసు. 2.115, వేంక.పంచ. 2.160; 2. శక్తి, బలం. ప్రబంధ. 86, చంద్రా. 4.144; 3. దృఢి, దైర్యం. అం.నం.మాన. 57. వి. తీవ్రం, దారుణం. దశ.కు. 7.149.

క. ఉరువు, ఉరువు. అధికం, మొత్తం, శక్తి, తీవ్రత, క్రూరత; క. ఉరు. అధికం, ఎక్కువ; ఉరుతి. దృఢత్వం, శక్తి; మ. ఉరువు, ఉరుతి. శక్తి, బలం; కు. నూ.జ. మూలంగా ఉండు; ద్రా. ఉరుంగ, పూరుంగ, పూరింగ. ఉరుకు, పొంగు.

<మూ.ద.ద్రా. *ఉర్-.

ఉరువు చూ. ఉరువి. వి. 1. దీరుడు, దిట్ట. అచ్చ.రా. అర. 108; 2. సాహసికురాలు. సారంగ. చ. 2.285; 3.

నహాయదు. కాళిందీ. 2.9; విద. కూరము, శుష్టము. వేంక.పంచ. 2.117.

ఉతయ రూ. ఉరియి. పో.చూ. ఉటు. అ.క్రి. 1. నవించు, వాడు. కాళి. 7.40; 2. వర్ణించు. కక. 1.276.

క. ఉటు. వాడు, నవించు, చిమ్ము, నాను; కు. ఉటాని, ఉటాని, ఉటాని, వాడు. నవించు; క. ఉటై. (వాన) కురియు, (మంచు) కురియు; వి. ఉట, చొట్టు, వాన; ఉటది. ఉట, బుగ్గ, చెలమ; మ. ఉటక్క. చిమ్ము, నవించు; ఉటచ్చ. చెలమ, ఉట; ఉటుక. చిమ్ము, నవించు, వాడు, మునుగు, అడుగు, కుదురుకొను; గోం. ఉరిసానా, ఉరిసీ, ఉరిసా. చిట్టు, చిలకరించు.

ఉటు¹ రూ. ఉరు. అ.క్రి. 1. దర్శమగు, న్యాయమగు, ఉచిత మగు. భార.ఆది. 5.111; 2. కలుగు. దా.రా.య. 976, కు.నం. 10.126; 3. బహిర్గతమగు, వైకివచ్చు. హరిశ్చ. పూ. 1961; 4. నచ్చు, ఇష్టమగు. భార.ప్రొం. 2.7, ఉద్యో. 4.179.

క. ఉటు. కలుగు, నంతవించు; ఉరు. ఉండు; ఉటై. చక్కగా, దాగా; ఉటు. ఉండు, వసించు, స్థిర పడు, ఉంచు, ఆరాధన, అంగీకరించు; కు. ఉన్రు. నిల ఁడు, ఉండు, ఆగు, ఆవు, నిలుపు; ఎన్రు; క. ఉటు. ఉండు, జరుగు, నచ్చు. స్థిరమగు; విద. నమ్మద్దం; పో. చూ. మ. ఉటుక. స్థిరంగావుండు; ఉటు. కలిసియుండు. స్థిరంగా ఉండు.

ఉటు² (వ్యతిరేకార్థంకోసే ప్రయుక్తం) న.క్రి. లక్ష్యపెట్టు, గణించు, నరకుగొను. భార.ఆది. 6.194, కు.నం. 8.259, 7.958; అ.క్రి. 1. మాను, విరమించు. భార.ఆది. 2.27, మను. 4.58; 2. జంకు, వెనుదీయు. కకుత్స్థ. 4.45, పో.జ. 6.858.

పో.చూ. క. ఉటేసు, ఉటు. నహించు, ఓర్పు; క. ఉటు, ఉటువ్-, ఉట్టై-. తోచు, ఆలోచించు, నహించు; మ. ఉటక, ఉటుక. కలిసియుండు, గట్టిగానుండు.

<మూ.ద్రా. *ఉట్-.

ఉటవిరోసము వి. అధిక కోపం.

ఉటు³ రూ. ఉట్టు¹. వి. ఆవలకు పాలు తీసేటప్పుడు కాళ్లకు వేసే బంధము.

క. ఉటే. కుండర్ని వేలాడదీసే కాడు; ఉరుల్, ఉరులు, ఉరల్, ఉరిల్, ఉరుల్, ఉరుల్, జారుముడి, ఉచ్చు, ఉరి; క. ఉటే. ఉట్టి. పో.చూ. ఉరుచ్చ-కయిలు. పలుపుకాడు; మ. ఉటే. ఉట్టి. జారుముడి; ఉటేవల. ఒకవిధమైన వల; పర్తి. ఉట్-, ఉట్-. కాదుకో వేలాడ దీయు. ఉత్క, ఉట్క.

ఉటుద్రాడు రూ. ఉట్టుద్రాడు. వి. ఆవల పాలుతీసే టప్పుడు వెనుకకాళ్లకు కట్టేబంధపుకాడు. హరి.పూ. 5.142, వి.పు. 7.888.

ఉటు⁴ రూ.చూ. ఉట్టు¹. ద్వంద్వము. వి. కోతులు చేసేద్వని, పరుగెత్తుకూ పాములు చేసేద్వని. ద్వి.హరిశ్చ. 1962 పం.

ఉటుకొట్టు అ.క్రి. ఉట్టుమని ద్వనిచేయు.

ఉటుకు రూ. ఉరుకు, ఉరుక్కు. అ.క్రి. 1. దుముకు. భార.

విరా. 2.282, దీప్తి. 3.27; 2. వెలికివచ్చు. ఉద్గత మగు. కాళి. 8.32; 3. అతిశయించు. పద్మ. 7.278; 4. పరుగెత్తు, పారు. ఆము. 3.19, హరిశ్చ. 4.107 పం. క. ఉటు. వెలికివచ్చు; ఉటుంబుతో. నడచు, ఎదు ర్కొను, ముందుకుసాగు; ఉటుబు, ఉర్పు, ఉక్కు. వేచు, ఉటుకు, కాగు, తెల్ల; క. ఉటుకుక్కు. దుముకు; కొండ. ఉర్క్. పరుగెత్తు; పర్తి. ఉర్క్. వడు. ఉర్క్-వె-, ఉర్క్తో. వడవేయు; కొలా. ఉర్క్తోవె. కిందికిదూకు.

<మూ.ద్రా. *ఉర్- (ఉ)ర్-.

ఉటుకుబొడ్డు రూ. ఉటుకుబొడ్డు. వి. వైకి ఉలికిన బొడ్డు. నవనాథ. 3.107 పు. 20 పం.

ఉటుకుడు చూ. ఉటుకు. విద. దూకుడు. ఉటుకుడు(గవ్వ (-కప్ప). రూ. ఉచుగుకప్ప. వి. గచ్చుకప్ప, ఎగిరేకప్ప. ఉటుకుబొడ్డు రూ. ఉరుకుబొడ్డు. వి. రోగంవల్ల పెరిగిన బొడ్డు, కుండి.

ఉటుకుడు(గవ్వ) చూ. ఉటుకుడు.

ఉటుకుబొడ్డు చూ. ఉటుకుడు.

ఉటుకుబొడ్డు చూ. ఉటుకు.

ఉటుకొట్టు చూ. ఉటు⁴.

ఉటుచు పో.చూ. ఉడుచ్చు. న.క్రి. పోగొట్టు, నశింపజేయు.

పో.చూ. క. ఒటు. నశింపజేయు, అణచు.

ఉటుక రూ.చూ. ఉరుక. వి. వీధిమీద మూడు నిడుపు చారలుగల ఒక జంతువు, బిక్రీదం. వరాహ. 12.52.

ఉటుద్రాడు చూ. ఉటు³.

ఉటువు రూ. ఉరువు. వి. ఉట, చెమ్మ, నానుడు.

ఉటుము¹ రూ. ఉరుము¹, ఉర్దు; చూ. ఉప్పు, ఉల్. అ.క్రి. గర్జించు. భార.ఆది. 8.270; వి. 1. వీరహంకారం. భార. 5.848; 2. మేమధ్వని, గర్జన. హర. 2.17.

క. ఒకటై, ఒర్లు. భారతో అరచు, గర్జించు; ఉప్పు. బొబ్బపెట్టు, గర్జించు; క. ఉరట్టు, ఉరుమ్, ఉరుము, ఉటుము. గర్జించు; ఉర, దిగ్గరగా ద్వనిచేయు; ఉరటు. వ్రతిద్వనించు; ఉరప్పు. గర్జన; మ. ఉటుప్పుక, ఉరప్పుక. గొణుగు, గర్జించు; ఉటుప్పుల్. గర్జన; కుడ. రూంబ, రూమ్. గర్జించు; రుంజ. గర్జించు, మార్కొగు.

ఉటుము² రూ. ఉరుము¹. వి. జంతువిశేషం, ఉరుము. ఉ.హ. 4.29.

ఉటుముతిండి వి. ఉరువ కుక్క, ఉరుముల్ని తినే కుక్క. కు.నం. 2.59.

ఉటుముతిండి చూ. ఉటుము².

ఉటుముపోయించు చూ. ఉరుము దోయించుట. న.క్రి. సాధా రణంగా ఒక గ్రామానికి వునాది చేసేముందు ఆ గ్రామ దేవత జాకరలో విందు ఏర్పాటుచేయు.

ఉటువు చూ. ఉట్టు¹. వి. కోతులు చేసే ఒకరకం ద్వని. అచ్చు. రా. 5.90.

ఉట్ట పో.చూ. ఉట్టాకలూగు. వి. ఉత్కంఠ, తహకహ.

ఉట్టలూగు చూ. ఉట్టు¹.

ఉట్టలూచు చూ. ఉట్టు¹.

ఉత్పత్త్యాగు చూ. ఉట్టు¹.

ఉత్పాదు చూ. ఉట్టు¹.

ఉట్టు¹ (దృన్యనుకరణకర్త) చూ. చూ. ఉట్టు¹. వి. 1. కదల
ఓంఠో ఉగఱంఠో కలిగే ద్వని (నమస్తంగానే ప్రయుక్తం);
2. కోతులు చేసే ద్వని.

ఉట్టటలాగు చూ. ఉట్టట్టాగు. అ.క్రి. ఎక్కువగా
ఉగు, మిక్కిలి చరించు. వేంక.వంచ. 4.231, కృ. శకు.
2.57. ఉట్టటలాచు. ఉట్టటలాగు యొక్క ప్రే. న.క్రి.
మిక్కిలి ఉగించు. ఉట్టట్టాగు చూ. ఉట్టటలాగు. అ.క్రి.
ఎక్కువగా ఉగు, మిక్కిలి చరించు. శశా. 5.36. ఉట్టాదు
ఉట్టు¹ + ఆదు. అ.క్రి. మిక్కిలి చరించు. హంస. 1.172.
ఉట్టాత్ర ఉట్టు¹ + ఉత్ర. వి. కోతులు ఆవేశంతో అరిచే
అరువ. ఉట్టాత్రలాగు ఉట్టు + ఉత్రలు + ఉత్రు. పో. చూ.
ఉత్ర. అ.క్రి. 1. మిక్కిలి ఉగు, చరించు. కాశీ.
2.151, కళా. 1.76; 2. కుతూహలపడు, ఉత్సహించు,
నురా. 47.

ఉట్టు² చూ. చూ. ఉట్టు¹. వి. ఆవుకు పాలు తీసేటప్పుడు కాళ్లకు
కట్టే తాగు, బందం. దో. 4.129.

ఉట్టుకట్టు అ.క్రి. పాలు పిరికిటప్పుడు ఆవు కాళ్లకు కట్టే
బందం. ఉట్టు(ద్రాదు (-త్రాదు); చూ. ఉట్టు(ద్రాదు. వి.
పాలు పిరికిటప్పుడు ఆవుకాళ్లకు కట్టే బందం. మైరా. 1.57.

ఉట్టుకట్టు చూ. ఉట్టు².

ఉట్టుకట్టు వి. అర్థదూపాయి (విశ్వబ్రాహ్మణుల పరిపాష).

ఉట్టు(ద్రాదు చూ. ఉట్టు².

ఉట్టాత్ర చూ. ఉట్టు¹.

ఉట్టాత్రలాగు చూ. ఉట్టు¹.

ఉరి పో. చూ. చూ. వి. కందూడి, దురద.

ఉరికాలు వి. అంటువ్యాధి. ఉరివరము¹ చూ. ఉలా
రము¹. వి. దురద, గడ్డి. దురదగొండి ఆకు తగలటంవల్ల
వృద్ధిన దురద.

ఉరిక చూ. చూ. చులక. వి. తేలిక, లఘువు. సాం. ని. 224;
వి. చులకన, లాఘవం.

ఉరికవ చూ. చూ. చులకన. చూ. ఉరిక. వి. లాఘవం,
తేలిక.

ఉరికాలు చూ. ఉరి.

ఉరిగరించు చూ. ఉరిగరము.

ఉరిగరము చూ. చూ. ఉరివరము¹. వి. దుక్కివదను.

ఉరిగరించు చూ. చూ. ఉరివరించు. అ.క్రి. ఎరువులు
మొ. వాటిదే సారవంతముగు. ఉరిగి చూ. ఉల్లము. వి.
ఇళ్లకు తలవాకిటిముందర ఉండే నలచదరపు ప్రదేశం,
ప్రకోష్ఠం.

క. ఒళ్లగు. రోపరిదాగం; కొడ. ఒళ్లు; దు. ఉళ్ల;
త. మ. ఉల్లకమ్. మనస్సు, హృదయం.

ఉరివ చూ. చూ. ఉలుచ. వి. మత్స్య విశేషం.

ఉరివచేప వి. మత్స్య విశేషం. ఉరివమీను చూ. చూ.
ఉలుచమీను. వి. మత్స్యవిశేషం.

ఉరివచేప చూ. ఉరిచ.

ఉరివమీను చూ. ఉరిచ.

ఉరిదంటు చూ. చూ. ఉరిదంటు. వి. తిపిలేని జొన్నదంటు.

ఉరివ¹ చూ. ఉలుచ. వి. నన్య విశేషం, కుకుర్తం (Dolichos
beflor) ఆం. చా. 2.236.

క. మురలి, మురులి, ములువగ, ములువర.
ఉరివలు; త. పుల్. వర్ణవాక తక్కిన దాన్యం; పో. చూ.
పుల్వరి. గడ్డిపన.

< మూ. ద్రా. *పల్-.

ఉరివచిట్టు¹ వి. ఒక రకం చిట్టుడు. ఉరివలు వి.
బ.వ. దాన్య విశేషం, కుకుర్తాలు.

ఉరివ² వి. చిటవటాలు.

ఉరివగింజ ఆదాన్ని పోలి ఉండటంవల్ల ఈ పేరు
వచ్చిఉంటుంది.

ఉరివ³ చూ. చూ. ఉరువాయి. వి. చక్రానికి ఇరుసును చూర్చే
రంధ్రానికి రోపలా బయటా వేసిన ఇనప కట్టు.

ఉరివచిట్టు² చూ. ఉరివ¹.

ఉరివరము¹ చూ. ఉరిగరము, ఉల్లరము, ఉల్లారము, ఉల్లరి.
వి. దుక్కివదను, భూమిని దున్నడానికి నరిపోతు శేను.

త. ఉరివరమ్. (ఉరివ. దున్ను + ఉరివ. శేను).
దుక్కి వదను; మ. ఉరివ. దున్నటం.

ఉరివరించిన వి. సారవంతమైన. ఉరివరించు చూ.
ఉరిగరించు. అ.క్రి. ఎరువులు మొ. వాటిదే సారవంతముగు.
ఉరివరింపు వి. ఎరువులవల్లా, మురుగు నీటివల్లా భూమిని
సారవంతం చేయటం.

ఉరివరము² చూ. ఉరి.

ఉరివరించిన చూ. ఉరివరము¹.

ఉరివరించు చూ. ఉరివరము¹.

ఉరివరింపు చూ. ఉరివరము¹.

ఉరివలు చూ. ఉరివ.

ఉరివాయి చూ. చూ. ఉరువాయి. చూ. ఉరివ³. వి. చక్రం
కుండ అరగకుండా ఉండటానికి ఇరుసును చూర్చే రంధ్రా
నికి రోపలా బయటా వేసిన ఇనప కట్టు.

ఉరివేగలి వి. ఒక్కసారి సాగైన భూమి.

క. ఉరివికె. దున్నటం; త. మ. ఉరివ.

ఉరివ¹ చూ. చూ. ఉలుచ. వి. మత్స్య విశేషం. హంస.
4.187.

ఉరివ² వి. 1. ఒకరకం గడ్డి; 2. దాదవ, చేను.

పో. చూ. క. పుల్, ములి, ముల్లు, ఉల్లు. గడ్డి;
దు. పుల్లు; త. మ. పుల్.

ఉరివకమ్మలు వి. బ.వ. కన్నడ దేశంలోని స్మార్త బ్రాహ్మ
ణులు.

క. కమ్మె. బ్రాహ్మణులలోని ఎనిమిది తెగల్లో ఒక
తెగ, మైసూరులో స్మార్తులు.

బహుళ: < వలన + కమ్మలు. ఆంధ్ర దేశంలోని
పూర్వపు కర్మ రాష్ట్రం నుండి వలస వచ్చిన బ్రాహ్మణులు.

ఉరివము¹ చూ. చూ. ఉరివరము². వి. 1. గడ్డి, దురద; 2.
అర్యాకురక.

ఉరివము² వి. ఒకరకం కలుపు మొక్క.

ఉరివ³ వి. సుమారు, రమారమి.

ఉరి¹ వి. 1. రాళ్ళను తెగగొట్టే పనిముట్టు, రాతిఉరి. హరి. ఉ. 2.15, కాళ. 4.47; 2. వడ్రంగులు కర్ర తెగగొట్టడాని కుపయోగించే పనిముట్టు, కొయ్య ఉరి. అం.దా. 2.30; 3. కలుపుకీసే పరికరం.

క. ఉలి. ఉరి, ఆరె, కదురు; కు.మ. ఉలి. ఉరి; క. ఉలి. గండ్ర గొడ్డరి, ఉరి, గోరుముట్టు; కోట. ఉలియి. ఉరి; కొద. ఉలియి. చురకవేసే పరికరం.

<మూ.ద్రా. *ఉర్-.

ఉరిపాటు వి. ఉరితో నరికినప్పుడు ఏర్పడిన నిఘ్రవి అంచు. ఉరిమలుపు న.క్రి. ఉరితో కొయ్యమీద చెక్కటం. ఉరియాడు¹ న.క్రి. గంట్లు కలదిగాచేయు, కక్కుకొట్టు.

ఉరి² రూ.చూ. నురి. విఘ. అల్పం.

<నురి.

ఉరిగాలున ఉరి²+గాలున. వి. చిన్న గాలన. దార. ద్రోణ. 4.63. ఉరివల్చి వి. కొంచెం వచ్చి. పరమ. 4.265 పు. 3 పం. ఉరివడుపు వి. కొద్దికరువు. ఉరియాడు² న.క్రి. (కొద్దిన మొక్కలు పోయినచోట్ల) మళ్ళీ ఉడుపు. ఉరివాడు³ అ.క్రి. కొంచెం వడలిపోవు. కు.నం 10.446. ఉల్లాడు⁴ అ.క్రి. 1. కొంచెం ఆరు; 2. ఒక మోస్తరుగా ఎండు. ఉల్లారేయి చూ. ఉల్లారు. న.క్రి. కడివిన నూలు విప్పి ఆరవేయు.

ఉరికివడు చూ. ఉలుకు.

ఉరికిపాటు చూ. ఉలుకు.

ఉరిగాలున చూ. ఉరి².

ఉరింత రూ.చూ. వలంత. వి. ఒక కొనను రెండుగా చీల్చి పంగలుగా చేసిన నాగ.

ఉరింద రూ.చూ. ఇల్లింద. వి వృక్ష విశేషం (Diospyros capitulata).

ఉరివల్చి చూ. ఉరి².

ఉరివడు అ.క్రి. దోచుకొనబడు. అం.దా. 3.116.

పో.చూ. క. ఒలి. చరించు, వంగు, వణకు; క. ఉల్లి. న.క్రి. ఓడించు, వేడించు, పీడించు.

ఉరివడుపు చూ. ఉరి².

ఉరిపాటు చూ. ఉరి¹.

ఉరిపి¹ పో.చూ. ఒలుచు. రూ. ఉరిపిరి², ఉలుపి, ఉలుపు³, ఒలిపి⁴. వి. శోభి, శోభకోగం కలవాడు. అం.దా. 2.122.

ఉరిపి² వి. 1. కాలేటప్పుడు చిటవలూడే ఒకరకం చెట్టు; 2. ఉరిపివంటివాడు, కులువ, దుర్మార్గుడు, పొగరుకోకు, ముంగోపి; విఘ. క్షద్రం, పీచం. సానంకో. 4.125.

క. ఉల్లెప్పు. దాదాకరం, పిదాకరం.

ఉరిపికట్ట రూ.చూ. ఉరిపికట్టె. వి. పొగరుకోకు, చెడ్డవాడు. ఉరిపికట్టె రూ. ఉరిపికట్ట. వి. 1. పొగరుకోకు. హంస. 5.113; 2. చెడ్డవాడు, దుష్టుడు. ఉరిపికట్టెతనము వి. పొగరుకోకు తనం. ఉరిపిగొట్టు వి. 1. పొగరుకోకు, గర్వి; 2. ముంగోపి. ఉరిపిరెవులు వి. గడ్డి, తీట, దురద.

ఉరిపి³ వి. కొయ్యలో పురుగులు తొలిచేటప్పుడు రాతే పొడి.

పో.చూ. క. ఉలుకు, పులుకు, హులుకు. పురుగులు తొలిచిన నునికొయ్య; క. ఉలు. నునిపురుగు, పురుగులు

తొలిచిన స్థితి, క్రిమిదష్టమగు; ఉలుపు. పురుగులు తొలిచిన స్థితి; మ. ఉలియ్యు. దాన్యానికి పట్టే పురుగు.

<క. ఉలిపు.

ఉరిపికట్ట చూ. ఉరిపి.

ఉరిపికట్టె చూ. ఉరిపి.

ఉరిపికట్టెతనము చూ. ఉరిపి.

ఉరిపిగొట్టు చూ. ఉరిపి.

ఉరిపిరెవులు చూ. ఉరిపి.

ఉరిపిరి¹ విఘ. వల్పని.

<ఉర్లి+పొర.

ఉరిపిరి² రూ.చూ. ఉరిపి¹. వి. 1. తెలుపుమీద మనర రంగు మచ్చ; 2. ఎర్రదాలు కలిసిన తెల్లమచ్చ.

ఉరిపిరికాయ చూ. ఉరిపి². వి. దుడుకు పిల్లవాడు.

ఉరిపిర్దారం రూ.చూ. ఉరుబడ్డె దారం. వి. అచ్చువడుల్లో దూర్చిన బడ్డె పోగుల్లో అని వెంటడి దూర్చిన దారం.

ఉరిమలుపు చూ. ఉరి¹.

ఉరిమి పో.చూ. ఉరి¹. వి. ఉరి, రాళ్ళు తొలిచే ఉరి.

ఉరిమిడి రూ.చూ. ఉరిమిరి. వి. వృక్ష విశేషం, ఉరుముడు చెట్టు.

ఉరిమిరి రూ. ఉరిమిడి, ఉరివిడి, ఉరుముడు, ఉరిమిడి. వి. వృక్ష విశేషం, ఉరుముడు చెట్టు (Crataeva religiosa, Forest).

క. ఉలిమిరి.

ఉరిమ్రాను వి. ఖదిర, చంద్ర (Acacia sundra, Mimasa sundra).

క. ఒలిమరమి, చీకట్లో మెరిసే ఒకరకం చెట్టు.

ఉరియాడు¹ చూ. ఉరి¹.

ఉరియాడు² చూ. ఉరి².

ఉరియి¹ అ.క్రి. 1. శబ్దించు, మోగు. దార.అది. 1.301; 2. అరచు, కూయు. దార.అది. 2.301.

క. ఉలి. శబ్దించు, అరచు, మాట్లాడు; ఉలి, ఒలి. ద్వని, శేక; కు. ఉరియుని, ప్రేరేపించు; క. ఒలి, ఉల్లి. ద్వనిచేయు; మ. ఒలియుక, ఒలిక్క. ద్వనించు.

బహుళ: <ప్రా. క. ఉరి.

<మూ.ద్రా. *ఒర్-ఇ-.

ఉరియి² అ.క్రి. తొలగు, వెళ్ళిపోవు. ఉ.రా. 8.175.

పో.చూ. క. ఒలి. న.క్రి. తొలగించు, క్షత్రవరచు; ఉలుప్పు. కుదిపినేయు, ఆకులు వండ్లు మొ. వానిని దురిపి వేయు.

ఉరియి³ అ.క్రి. కదలు, చరించు. దా.రా.య. 1.871.

క. ఒలి, కదలు, ఉగు; కు. ఉలియుని. కంపించు; క. ఉల్లి; మ. ఉలయుక, కదలు, వదులగు.

<మూ.ద్రా. *ఒర్-.

ఉరివాడు¹ చూ. ఉరిపి¹.

ఉరివాడు² చూ. ఉరి².

ఉరిపి¹ పో.చూ. ఉలుకు; చూ. ఉరియి². వి. కదలిక.

ఉరివాడు¹ అ.క్రి. చరించు, కదలు. కళా. 2.172.

ఉరిపి² రూ. ఉల్కు. చూ. ఉరియి¹. వి. శబ్దం, ద్వని.

దార.ఆది. 7.168, విరా. 3.4.

ఉలివ్వు వి. ద్వని, శబ్దం. ఉలివ్వులాగ ఉలివ్వు + లాగ
వి. చెవి. వ్య. శబ్దాన్ని గ్రహించే రంధ్రం.

ఉలివ్వు చూ. ఉలివ్వు.

ఉలివ్వులాగ చూ. ఉలివ్వు.

ఉలుక(బొలు) చూ. ఉలుకు.

ఉలుకు రూ. ఉలుకు. అ.క్రి. 1. భయపడు, బెడడు. దార.
ఆర. 2.84, ఏక్ర. 1.183, శృం.నై. 7.124; 2. ఉడుకు,
అనూయవడు. దార.ఉద్యో. 2.31, ఆము. 4.42; 3.
మిరుమిట్టగొను. కు.నం. 10.62; 4. పొద్దు; వి. 1.
భయం. దార.విరా. 1.213, ఆము. 5.70; 2. ఉడుకు,
నంతాపం. తక. 2.208; 3. కోర్కె, కామం. సిం.ద్యా.
2.127.

క. ఉలుకు, ఉలుకు. కంపించు, కలవరపడు; త.
ఉలుకు. భయపడు, నివ్వెరపోవు, నిగ్గుపడు; వి. భయం,
నిగ్గు; మ. ఉలుకు. సాగు, బలహీనపడు; ఉలుపు.
నిగ్గురితనం.

<మూ.ద.ద్రా. *ఉల్-క్, *ఉల్-ఉల్-.

ఉలికిపడు అ.క్రి. ఆకస్మికంగా కలిగిన భయాదులచే
కంపించు, అడరివడు, కుళ్లిపడు. దార.ఆది. 1.156.
ఉలికిపాటు రూ. ఉల్కిపాటు. వి. ఆకస్మిక భయాదులచే
కంపించటం, ఉలికిపడటం, కుళ్లిపడటం. కళా. 6.228,
ఉ.రా. 7.410. ఉలుక(బొలు) ఉలుకన్ + పాటు. అ.క్రి.
చెరికి ప్రసరించు. దాగ. 7.363.

ఉలుకుడు చూ. ఉలియు¹. వి. ద్వని, శబ్దం, కలక.

ఉలుకుబట్టు చూ. ఉలిపి². అ.క్రి. (కొయ్యకు) పురుగువట్టు,
చేవచ్చెడు.

క. ఉలుకు, పులుకు, పులుకు. పురుగువట్టినచెక్క;
త. ఉలు. నునిపురుగు, పురుగువట్టినది; మ. ఉలుము.
రాన్యానికి వట్టే పురుగు.

ఉలుకుడు చూ. ఉలుకుబట్టు. అ.క్రి. (వరిపైరుకు) ఒక రకం
తెగులువట్టు.

ఉలుక్కు పో.చూ. ఉలుకు. వి. ఆశ్వగతి లేదం, మందగతి.
ఆం.దా. 2.198,

క. ఉలుకు. శరీరం కంపించు; త. ఉలుకు. (చెట్ల
వలె) ఉగులాడు.

<త. ఉలుక్కు.

ఉలుచ రూ. ఉలచ, ఉలచ¹. చూ. ఉలుజు. వి. మిక్కిలి
చాపల్యంగల ఒక రకం చేప. ఆము. 2.53, ఆం.దా.
1.160.

క. ఉలుచిమీను. సముద్రపుచేప; ఉలుచి; త.
ఉలుచై. సముద్రంలో దొరికే ఆకువచ్చ చేప (Gobius
arnatus), గోడుమరంగులో ఉండే మంచినీటి చేప
(Gobius giuris), పనుపువచ్చగా ఉండి, మంచినీళ్ళల్లో,
మురికినీళ్ళల్లో ఉండే చేప (Gobius striatus); ఉలుచై.
ఒక రకం చేప (Gobius ornates), గోడుమరంగులో
ఉండే సముద్రపు చేప (Savrida tumbil).

పో.చూ. సం. ఉలుచి. మక్కువ విశేషం; ఉలుచిన్.

సముద్రపు చేప.

సంస్కృతంలోనికి ద్రావిడ భాషలనుంచి ప్రతిదేయం.

ఉలుచమీను రూ. ఉలచమీను. వి. మిక్కిలి చాపల్యం
గల చేప.

ఉలుచమీను చూ. ఉలుచ.

ఉలుచు రూ.చూ. ఉలుచు. స.క్రి. 1. ఉడదీయు, తొలగించు;

2. జరిపించు, ఉడపు; 3. ఉలికి చెరుక్కు.

ఉలుచ¹ రూ.చూ. ఉలుచా. వి. 1. కానుక, బహుమతి.

పాండు. 5.114, బహుళా. 5.114, తక. 3.189;

2. గృహ ప్రవేశం చేసేటప్పుడు ఇచ్చే బలి.

ఉలుచవట్టు ఉలుచ¹ + వట్టు. రూ.చూ. ఉలుచావట్టు.

స.క్రి. కానుక ఇచ్చు, ఇచ్చు, సమర్పించు. పాండు. 5.288.

ఉలుచ² వి. పల్పటిపల్ల ఉరులించి. ఆం.దా. 2.251.

పో.చూ. క. ఒలుపు, ఒలుపు, సారం.

ఉలుచడ చూ. ఉలుచ².

ఉలుచడు చూ. ఉలుచ².

ఉలుచవట్టు చూ. ఉలుచ¹.

ఉలుచా రూ. ఉలుచ¹, ఉలుచా, ఉల్చా. వి. ఉపాయన ,
రాజాదులకిచ్చే కానుక. పను. 1.154, ప్రభా. 1.78.

నే. ఉల్చా, ఉల్చత్. వి. ఉచితం, విణ. ఉడక,
దర్శంగా; హిం. ఉ. ఉల్చత్. ప్రేమ, దయ; మరా.
ఉలఫా, దిచ్చపు దియ్యం మొ.; అర. అలూఫా, ఉలూఫా.
ప్రేమ;

క. ఉలుచె, ఉలిచె. బహుమానాలు, కానుకలు;
కు. ఒలిచా; త. ఉల్చా, ఉలుచై.

<మరా. ఉలచా.

ఉలుచాచేయు స.క్రి. కానుకగా ఇచ్చు. యయా. 4.75.

ఉలుచాబువట్టు స.క్రి. కానుకలిచ్చు. ఆము. 4.36.

ఉలుచావట్టు రూ. ఉలుచవట్టు. ఉలుచా + వట్టు. స.క్రి.
కానుకగా ఇచ్చు. రామా. 8.237.

ఉలుచాచేయు చూ. ఉలుచా.

ఉలుచాబువట్టు చూ. ఉలుచా.

ఉలుచావట్టు చూ. ఉలుచా.

ఉలుచి రూ.చూ. ఉలిపి¹. వి. శోభి, శోభరోగం కలవాడు.
ఆం.దా. 2.122.

ఉలుపు¹ చూ. ఉలుచు. స.క్రి. ఉడదీయు. సారంగ. చ.
1.60.

ఉలుపు² రూ.చూ. ఉలిపి¹. పో.చూ. ఉలుము¹. వి. ఒక
విధమైన చర్మవ్యాధి, శోభ. సిం.ద్యా. 1.213.

ఉలుచడ రూ. ఉల్చడ. వి. శోభరోగి. ఉలుచడు రూ.

ఉల్చడు. వి. శోభరోగి. ఆం.దా. 3.122. ఉల్చడ

రూ.చూ. ఉలుచడ. ఉల్చడు రూ.చూ. ఉలుచడు. ఆం.

దా. 2.122.

ఉలుచా రూ.చూ. ఉలుచా. వి. ఉపాయనం, రాజాదులకిచ్చే
కానుక.

ఉలుచడు చూ. ఉలుము¹.

ఉలుము¹ వి. కుష్ఠరోగం. దార. అను. 5.100, ఆం.దా.
2.128.

పో.చూ. క. ఉల్లు. క్రిమిదప్తమగు, ఉల్లుప్పు. క్రిమి దప్తమైన స్థితి.

ఉలుమడు వి. కుష్టురోగి. సిం.ద్యా. 1.218.

ఉలుము² దూ. నులుము. న.క్రి. నలుపు, కండ్లు నులుముకొను. దాగ. 7.784.

ఉలువ రూ.చూ. ఉలవ¹. వి. నన్యవిశేషం.

ఉలువకట్టు పో.చూ. ఉలువ¹. వి. నేలలో గుచ్చి పెద్ద పెద్ద రాళ్ళను పెల్లగించే గడ్డపార మొ. సారసం. దా. 2.164.

ఉలువ¹ వి. రాళ్ళ వరసలకు మద్యనున్న స్థలం.

క. ఒల్లవు. లోపలి దాగం; కు. ఉళ; క. ఉల్లవు. గోవ్యం, రహస్యం; ఉల్. లోపల, లోపలి దాగం; మ. ఉల్లు. లోపల, లోపలిది.

<క. ఉళవు.

ఉలువు² రూ.చూ. నులువు. విజ. నులదం, తేలిక.

ఉల్లిం రూ.చూ. చులుక. విజ. నులువు.

ఉల్లిపాటు చూ. ఉల్లి.

ఉల్లి రూ.చూ. ఉలుకు. అ.క్రి. భయపడు. ద్వి.హరిశ్చ. ఉ. 1525.

ఉల్లిపాటు రూ.చూ. ఉలికిపాటు. వి. ఉలికిపడటం. దళకు. 2.46.

ఉల్లు రూ.చూ. ఒలుచు. న.క్రి. ఉడదీయు, తొలగించు. తై.దా. 1.45.

ఉల్లా విజ. కలకిందు, రాదుమారు, లోకట్టు, అడుగుకట్టు.

కా. పుల్లావున్. కలకిందుచేయు; కుమా. నే; ఉల్లో; విజ. ఎదురు, కలకిందు, రాదుమారు; అ. ఒల్లటా; కెం. ఒ.హిం.పం.ల.ఉ. ఉల్లా; గు. ఉల్లు; మరా. ఉలటా, ఉల్లా;

క. ఉరటా, ఉలటా. కలకిందు, లోకట్టు; పర్తి. ఉల్లి. గుండ్రంగా తిరుగు.

<ఉ. ఉల్లా.

ఉల్లానీదా విజ. 1. పై వైపు లోవైపు; చీరలు మొ. దాని లక్షకం ఉన్నవైపు లేనివైపు; 2. కిందు మీదులు. ఉ. ఉల్లానీదా. కలకిందు, తిన్నని. <ఉ. ఉల్లానీదా. ఉల్లానీదాలుకొట్టు అ.క్రి. 1. కిందుమీదులగు; 2. కట్ట నుపాలు అనుభవించు; 3. లాభనష్టాలు పొందు; 4. వ్యవహారాల్లో మునిగితేలు.

ఉల్లానీదా చూ. ఉల్లా.

ఉల్లానీదాలుకొట్టు చూ. ఉల్లా.

ఉల్లర చూ. ఉలువు¹.

ఉల్లుడు చూ. ఉలువు¹.

ఉల్ప రూ.చూ. ఉలుపా. వి. ఉపాయనం, రాజాదుల కిచ్చే కానుక. ఉ.హరిశ్చ. 2.79.

ఉల్లె వి. గ్రామ దేవతలకు చేసే బాకర.

హిం. పుల్లర. హర్షద్యానం; ఉ. పుల్లర. కోలాహలం, భయంకరమైన శబ్దం; పార. పుల్లా, పుల్లరా. శబ్దం, ద్వని, గర్జన.

<ఉ. పుల్లర.

ఉల్ల క్రి.విజ. చాలా దగ్గర. చాలా దూరం కానిదోటు. తార.

అర. 2.34, దా.రా.య. 153.4, కాశీ. 7.244.

క. ఉల్లి. ఈమధ్య ప్రదేశంలో, ఇక్కడ; క. ఉల్-లో-అల్లి. వి. సామీప్యం, పొరుగు.

<మూ.ద.ద్రా. *ఉల్-.

ఉల్లకి వి. ఇద్దరు బోయీలు మోసే కర్రకు కట్టిన గుడ్డ ఉయ్యాల, బోలి.

ఉల్లకుట్టు చూ. ఉల్లము.

ఉల్లక్కి రూ.చూ. పుళక్కి. విజ. రిక్తం, ఉత్తది.

ఉల్లక్కులు వి. చచ్చు గడ్డిలోని వడ్లు, మేలువడ్లకు తాలువడ్లకు నడిమికం.

క. పొల్లు, హెల్లు. బోలు, పనికిమారినవి; కప్ప; తాలు; కొడ. పొల్లి. కప్ప, తాలు; కు. పొల్లు, పొల్లు; క. పొల్లు; మ. పొల్లు; గోం. పొల్లులుతు; కుణ. పొల్లుగు.

<క. హెల్లు (తాలు)+అక్కి (దానం)+లు.

ఉల్లంకి¹ వి. వేదిలచటం.

ఉల్లంకి² రూ. ఉల్లంగి¹, ఉల్లంగి. పో.చూ. ఉల్లాము. వి. ఉల్లంకిపిట్ట, గుడ్డికొక్కరాయి, (Gallinago medica) ప్రబంధ. 234.

క. ఉల్లంగి. ఉల్లంకిపిట్ట; క. ఉల్లాన్, ఉల్లు, ఉల్; మ. ఉల్లి. పక్షి విశేషం.

ఉల్లంగి¹ రూ.చూ. ఉల్లంకి². వి. ఉల్లంకిపిట్ట, గుడ్డికొక్కరాయి. హంస. 3.13.

ఉల్లంగి² పో.చూ. ముల్లంగి. వి. ముల్లంగి.

ఉల్లంగి రూ.చూ. ఉల్లంకి². వి. ఉల్లంకిపిట్ట.

ఉల్లంజేవ వి. శుక్ల్య విశేషం, ఎక్కువ ఎముకలుండి చాలా దురిగా ఉండే పెద్దరకం చేప.

క. ఉల్లమ్, ఉల్లమ్, ఉల్లా. శుక్ల్య విశేషం.

ఉల్లట రూ. ఉల్లడ, ఉల్లిడి, ఉల్లెడ¹. పో.చూ. ఎల్లెడ. వి. మేనా, నవారి.

నం. ఉల్లోవ-. వితానము, మేలుకట్టు; ప్రా. ఉల్లోవ, ఉల్లోయ, వడ. వత్తం;

క. ఉల్లెడె. వితానం, మేలుకట్టు.

ఉల్లెడ రూ.చూ. ఉల్లట. వి. 1. మేలుకట్టు, వితానము; 2. మేనా.చంద్ర.చ. 5.20, అం.దా. 2.158.

ఉల్లెడి పో.చూ. అల్లరి. వి. అలజడి, గంధరగోళం. వివివ. ద్వి. 5.1025.

క. అల్ల.

ఉల్లెదిము పో.చూ. ఉల్లట. వి. 1. మేలుకట్టు, వితానము; 2. మేనా, నవారి. అం.దా. 2.158.

నం. ఉల్లంబయితి. వైన వేలాడదీయు; ప్రా. ఉల్లోవ-. వితానము, మేలుకట్టు.

<ప్రా. ఉల్లోవ-.

ఉల్లము చి. 1. మనస్సు, హృదయం. నిర్వ. 9.24; 2. ఇచ్చు, కొరిక. కళా. 6.261.

క. ఉల్, ఒల్. లోపల, లోపలివైపు; కొడ. ఒల్లు. లోపల; కు. ఉల్, ఉల్లె, ఉల్లాయి, ఒల్; క. ఉల్లమ్. మనస్సు, హృదయం, ఉహ, కొరె, ఉత్తేకం, శక్తి.

ఉల్లాసేయు మా. ఉలి

ఉల్లి వి. 1. నీచల్లి, వెల్లుల్లి (Allium cepa). చార.అను. 3.189, మార్క. 3.203.

క. ఉల్లి. ఉల్లిగడ్డ, దుంప, మ. ఉల్లి, ఉల్లి. వెల్లుల్లి; క. ఉల్లి. ఉల్లిగడ్డ, వెల్లుల్లి; ఉల్లి-వి-పూటు/-పూటు. వెల్లుల్లి, నీచల్లి; ఉరుల్లి. ఉల్లిగడ్డ; మ. ఉల్లి. ఉల్లిగడ్డ, వెల్లుల్లి; కొద, ఉల్లియ, వెల్లుల్లి; కోట, ఉల్లియ, ఉల్లిగడ్డ; గోం. ఉల్లి; కవి. ఉల్లి; వెల్లుల్లి వెల్లుల్లి; పల్లి. ఉల్లి. వెల్లుల్లి; కొలా. ఉల్లి. ఉల్లిగడ్డ.

<మూ.ద్రా. *ఉల్లి-.

ఉల్లికోడి వి. ఉల్లిమొక్కలోనుంచి బయలుదేరి చివర వెళ్లని పువ్వు పూసే పొడుగాటి కాద. ఉల్లికోడు వి. ఉల్లి తెగులు, ఉల్లి ఆకులకు పక్షి ఒకరకం తెగులు. ఉల్లిగడ్డ వి. ఉల్లిపాయ. ఉల్లిపాయ వి. 1. ఉల్లిగడ్డ; 2. ఉల్లిగడ్డలోని చిన్న పాయ. ఉల్లిపొర వి. ఉల్లిగడ్డమీది పల్చని పొర. ఉల్లిపొరకాగితము వి. ఉల్లిపొరవంటి పల్చని కాగితం. ఉల్లి మల్లి వి. ఉల్లికి మల్లికి వ్యత్యాసం తెలిపే వానన. ఉల్లిమొక్క వి. ఉల్లితెగులు.

ఉల్లిక వి. నరికండ్లపాము.

ఉల్లికుప్పగడ్డము వి. ఒకరకం చేప.

ఉల్లికుట్టు దూ.చూ. ఉల్లకుట్టు, విజ. ఎత్తిపొడుపు. చార.ఉద్యో. 2.242; వి. ఎత్తిపొడుపుమాట. చార.గాంధి. 3.20.

ఉల్లికోడి చూ. ఉల్లి.

ఉల్లికోడు చూ. ఉల్లి.

ఉల్లిగడ్డ చూ. ఉల్లి.

ఉల్లింకాయ పో.చూ. ఉల్లాము. వి. పెద్ద ఉల్లంకిట్ట.

ఉల్లిడి దూ.చూ. ఉల్లట. వి. 1. మేలుకట్టు; 2. నవారి, మేనా.

ఉల్లిండ్ర దూ.చూ. ఇల్లింద. వి. ఒకరకం కంచెచెట్టు (Diospyras capitata).

ఉల్లిపాయ చూ. ఉల్లి.

ఉల్లిపావని వి. ఒకరకం పొడలపాము.

ఉల్లిపాపాణము దూ.చూ. ఇలిపాపాణము. వి. సొవీరం, ఒకరకం విషవదార్దం, ఉల్లిలాగా తెల్లగా ఉండే వినిజ వదార్దం.

పో.చూ. క. శంఖపాదాణ, శంఖవన్యం.

ఉల్లిపొర చూ. ఉల్లి.

ఉల్లిపొరకాగితము చూ. ఉల్లి.

ఉల్లిమల్లి చూ. ఉల్లి.

ఉల్లిమొక్క చూ. ఉల్లి.

ఉల్లికైక్క దూ. ఉల్లకైక్క. పో.చూ. ముళక్క. వి. అబద్ధం, ఉళక్క.

ఉల్లారుగా పో.చూ. ఉరులు. విజ. వదులువదులుగా.

ఉల్లె వి. అప్పం అడుగుచెక్కు.

క. ఉలర్. ఎందు, వాడిపోవు, మాడు; మ. ఉలరుక.

ఎందు; ఉలర్ చ్చ. ఎండటం; ఉలర్ త్తుక, ఉలర్ కుక్క, ఎందు.

ఉల్లెక్కమాటలు చూ. ఉల్లకైక్క. వి. అబద్ధాలు.

ఉల్లెడ దూ.చూ. ఉల్లట. వి. 1. మేలుకట్టు, వితానము. మను. 5.71, అము. 6.180, ముకుంద. 3.281; 2 నవారి,

మేనా.

ఉల్లెడగట్టు అ.గ్రీ. బూజుపట్టు.

ఉల్లెడ వి. చేనికి కంచె వేసేటప్పుడు ఒక వరస పెద్ద కంట మండలుపాతిన తర్వాత మద్య నందులో వేసే నన్న ముళ్ళకంప.

ఉల్లెడగట్టు చూ. ఉల్లెడ.

ఉల్లెడతాడు వి. రాట్నం ఆకులకు చుట్టిన తాడు.

ఉల్లెడతీయ న.గ్రీ. రాట్నం తెండు వైపులా ఉన్న ఆకులను కలుపుతూ తాడు చుట్టు.

ఉల్లెందు దూ.చూ. ఇల్లింద. వి. ఒకరకం చెట్టు.

ఉల్లెపు వి. నట్టిట్టు.

క. ఒల్. లోపలి భాగం; క. ఉల్. లోపలి, లోపలి భాగం; ఉల్లూర్. వట్టం మద్య భాగం.

ఉల్లెరి దూ.చూ. ఉలవరము. వి. దుక్కివడను నేల. ద.హం. గా. 6.689, కక. 1069.

ఉల్లు దూ.చూ. ఉలివ. వి. 1. శబ్దం, ద్వని. వండి.చ. 4.252; 2. కదలిక.

ఉల్లర వి. భయం.

క. ఒల్లూర్. భయపడు, జంకు; క. ఉల్లెచ్చల్. కష్టం, ఉపద్రవం; మ. ఉలచ్చల్, ఉలచ్చ. కలక.

<క. ఉల్లెచ్చల్. అర్థవివరి.

ఉళక్క దూ.చూ. ముళక్క. వి. అనక్కం, కూనక్కం, కవటం, మోనం. అచ్చ.రా. 6.409.

ఉళి పో.చూ. ఉలి. వి. ఇనుము.

క. ఉలి. ఉలి, రాళ్లకొట్టే ఉలి.

<క. ఉళి.

ఉళిక్క దూ.చూ. ముళక్క. వి. అనక్కం, కూనక్కం, మాయ. అచ్చ.రా. 6.409.

ఉళిగము దూ.చూ. ఉడిగము. వి. సేవ, దాన్యం. బనవ. 6.640 ప.

ఉళువాయి దూ. ఉలవ, ఉలవాయి. వి. చక్రానికి, ఇరుసుకు మద్య వేసే ఇనవకట్టు.

క. ఉళువాయ్. ఇనవకట్టు; ఉల్-వాయ్. నోటి లోపలి భాగం, అంగిరి.

<క. ఉళి-వాయ్.

ఉళుక్క దూ.చూ. ముళక్క. వి. అనక్కం, వేళాకోళం, నెవం.

ఉళుకు దూ.చూ. ఉల్లాకు. వి. చీటి, ఖండ పత్రిక.

ఉళుకైక్క దూ.చూ. ఉల్లకైక్క. వి. అబద్ధం, ఉళక్క.

ఉవిడ వి. 1. యువతి. చార. ఆది. 4.258; 2. చార్య. ద్వి. సం. 1.374; 3. అందగత్తె. శృం.నై. 4.32.

సం. యువతి-, యువతి. చారిక, యౌవనవతి; ప్రా. జువి, జువై; అ.చూ. జువై, జువతి; కుమా. హం. జొళ; నే. సిం. జొలి. చార్య; ల. జొ, జొవి;

<సం. యువతి-.

ఉవ్వ వి. పెద్దకళింగ, పృథ్వీశేషం. ఈ చెట్టు పువ్వు పెద్దది గానూ, సువాసనతోనూ ఉంటుంది (Dillenia indica).

క. ఉకా, ఉవా, ఉవాత్తెకు; మ. ఉకమరమ్.

ఉష్ణోర్ధ్వ చూ. ఉష్ణోర్ధ్వ.
ఉష్ణో వి. శీఘ్రవాహులను తెలిపే అనుకరణ శబ్దం.
ఉష్ణో(న్) చూ. ఉష్ణ. క్రి.విద. 1. అకస్మాత్తుగా, హఠాత్తుగా. దా.రా.య. 2145; 2. వెంటనే, శీఘ్రంగా. వి.వ. 5.310. ఉష్ణోత్త క్రి.విద. 1. అవరలగా, అనాయాసంగా. రం.రా. 31 ప. 22 పం., వసు. 2.10; 2. ఎక్కువగా. పాండు. 5.189; 3. నిశ్శేషంగా, హఠిగా. దును. 4.60, కళా. 8.57; విద. మొత్తం, అన్ని. ఉష్ణోత్తగ చూ.చూ. ఉష్ణోత్తగా. క్రి.విద. అవరలగా, అక్కుమ్మడిగా, హఠిగా. ఉష్ణోత్తగా చూ. ఉష్ణోత్తగ. క్రి.విద. అవరలగా, అక్కుమ్మడిగా, హఠిగా. చెన్న. బ. 5.65. ఉష్ణోత్తగాగ క్రి.విద. అవరలగా, అనాయాసంగా, అక్కుమ్మడిగా. రం.రా. దాల. 31 ప. 22 పం. ఉష్ణోత్తగను ఉష్ణోత్త + కొను. న.క్రి. నిశ్శేషంగా చంపు, సశింపజేయు. దార. ఉద్యో. 1.29, ఆర. 7.86.
ఉష్ణో వి. ప్రయత్నం, పరిశ్రమ, కృషి.
ఉష్ణో(న్) చూ. ఉష్ణో.
ఉష్ణోత్త చూ. ఉష్ణో.
ఉష్ణోత్తగ చూ. ఉష్ణో.
ఉష్ణోత్తగా చూ. ఉష్ణో.
ఉష్ణోత్తగాగ చూ. ఉష్ణో.
ఉష్ణోత్తగోషు చూ. ఉష్ణో.
ఉష్ణో చూ.చూ. ఇనుక. వి. ఇనుక.
ఉష్ణోగి వి. ఒకరకం కలుపు మొక్క.
ఉష్ణో వి. ఒకరకం గడ్డి.
ఉష్ణో చూ.చూ. ఉసులు. వి. అవకాశం, పీలు.
ఉష్ణోయించు న.క్రి. ప్రయత్నంతో నమజ్జు.
పో.చూ. హిం. ఉస్లోనా. హఠియగు.
ఉష్ణోయించు చూ. ఉష్ణో.
ఉష్ణో పో.చూ. ఇనుకొలుపు. వి. కుక్కలు మొదలైన వాటికి చేసే ప్రేరణం; ప్రేరణం (దృశ్యము).
క. ఉస్, ఉస్, హుస్, హుస్, జంతువుల్ని అడిగించడానికి ఉపయోగించే దృశ్యనుకరణ శబ్దం, అలసి నప్పుడు నిట్టూర్పు ద్వని. కు. ఉసు, ఉస్సు.
ఉష్ణోశు అ.క్రి. కుక్క మొ.నవి ప్రోత్సహం పొందు, మీదపడు, కదియు. ఉష్ణోశులు చూ. ఉష్ణోశులు. న.క్రి. కుక్కలు మొ.వాటిని ప్రేరేపించు. సారంగ. చ. 1.98. ఉష్ణోశులు చూ.చూ. ఉష్ణోశులు. న.క్రి. 1. కుక్కలు మొ.వాటిని ప్రేరేపించు. కు.నం. 4.377, హంస. 4.38; 2. ప్రేరేపించు, కోపం కల్గించు.
ఉష్ణో చూ.చూ. నుసి. వి. పోడి, నుసి. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 504.
ఉష్ణోకి వి. కళ్లలో గింజలు రాలిన కంకి, చచ్చు కంకి. ఉష్ణోకట్టు న.క్రి. పడుగు పీకిన తర్వాత దాన్యం మీద ఉన్న చెత్తను పీకివేయు. ఉష్ణోగ్రు వి. అటగ్రు, చూమిచున్నోగ్రు. ఉష్ణోవడుగు వి. చచ్చు గడ్డి పడుగు, చాలా లాగం గింజలు రాలిన గడ్డితో వేసిన పడుగు.

ఉసి³ వి. నంగికంలో కాళం వేసేటప్పుడు చెబ్బకూ చెబ్బకూ నడుచు చేసే ఒకవిధమైన హస్త విశ్లేషం, నందు, విరామం.

ఉసిపాట వి. తంవాన రాన మొ.వాటి అంగ దూకమైన గానం.

ఉసి⁴ వి. ఉర్వాహం, సహాయం.

క. ఓసి, సంకోషంగా ఉండు, తగి ఉండు; హెసిగె, సంకోషం; త. ఉక, ఉచ, ఉచర్, ఉయర్. పైకెత్తు, సంకోషంగా ఉండు, తృప్తిపొందు ;

ఉసికొయ్య వి. బండికి ఎద్దులు కట్టకుండా ఉన్నప్పుడు బండి నొగను ఎద్దుల మెడపై ఉన్నట్లు ఎత్తి ఉంచటానికి ఉపయోగించే ఉకకొయ్య.

ఉసి⁵ వి. పొడవు.

ఉసికంకి చూ. ఉసి².

ఉసికె దూ.చూ. ఇనుక. వి. ఇనుక.

ఉసికెవేల వి. ఇనుక ఎక్కువగా ఉన్న నేల. ఉసికెపొర వేల వి. ఇనుక, మున్ను పొరలు పొరలుగా కలిసి ఉన్ననేల.

ఉసికెవేల చూ. ఉసికె.

ఉసికెపొరవేల చూ. ఉసికె.

ఉసికొట్టు చూ. ఉసి².

ఉసికొను చూ. ఉసి¹.

ఉసికొయ్య చూ. ఉసి¹.

ఉసికొలుపు చూ. ఉసి¹.

ఉసికొల్పు చూ. ఉసి¹.

ఉసిగొద్ర చూ. ఉసి².

ఉసివడుగు చూ. ఉసి².

ఉసిపాట చూ. ఉసి³.

ఉసిమొన వి. మల్లబండ విశేషం.

పో.చూ. క. ఉసిరు. శక్తి, బలం.

ఉసిరి దూ. అనెరెకె, ఉసిరిక. ఓసిరీ. వి. ఆమలక వృక్షం, ఉసిరిచెట్టు (Phyllanthus emblica).

త. ఉచిల్. ఉసిరిక చెట్టు; కుజ. జూర్. ఉసిరి; కువి. జూల్; పెంగో. పూర్కయర్; మండ. జూర్క; కొండ. ఉసికయర్, సూరిక్కయను, సురికయర్; కొలా. ఉసుర్కూ.

ఉసిరికాయ దూ. ఉసిరికాయ. వి. ఉసిరికాయ. దశా. 6.15.

ఉసిరిక దూ.చూ. ఉసిరి. వి. ఆమలకీ వృక్షం. ఉ.రా. 5.288.

ఉసిరికకాయ దూ.చూ. ఉసిరికాయ. వి. ఉసిరిక చెట్టు కాయ. కాశీ. 5.167.

ఉసిరికకాయ చూ. ఉసిరిక.

ఉసిరికాయ చూ. ఉసిరి.

ఉసిలిపోవు చూ. ఉసిపోవు. అ.క్రి. తప్పించుకొనిపోవు. పండి. ౪. 1.441.

ఉసిళ్లు దూ.చూ. ఇనుళ్లు. వి. రెక్కచెదలు.

ఉసిపోవు అ.క్రి. ద్వర్గమగు, తప్పిపోవు, గురితప్ప. కకుత్స్థ. 4.57.

క. హుసి. గురితప్పిన చెబ్బ. అపమర్దకు.

<ఉసి+పోవు.

ఉనుక దూ.చూ. ఇనుక. వి. ఇనుక. ద్వి.హరిశ్చ. ఉ. 1319.

క. ఉసుకు, ఉసుకు, ఉసిగె, ఉసుబు, ఉసుపు, ఉసుబు, ఉసుపు. ఇనుక; గోండి. ఉసాక, ఉసక; కొట, ఉసాక, ఉసక.

ఉనుగు చూ. ఉనుము. అ.క్రి. నలుగు, ఒరపిడినొందు. పండి. ౪. పురా. 104 పం.

క. ఉసుకు, ఉసుగు, ఉనుకు, హెసుకు, హెసుగు, ఒసుగు, నలుపు, ఉపు, కదలింపు, దుద్దు, రాపిడివల్ల నివృత్తింపు, కొట్టు; హెసు; క.ఒచి. కదిలింపు, ఉపు, విరుచు. ఉనుము. న.క్రి. 1. గురుచు, తొంగింపు. పాండు. 3.196; 2. ఉనుకు. పాండు. 5.41; 3. పులుము, నులుము. పాండు. 5.224.

గోం. ఉనుమానా, ఉనుమి, ఉనుమ్మా. గుడ్డతో కురుచు; ఉసానా, ఉసి, ఉసాక. ఆవశేషతో అలుకు, కన్నీళ్లు కార్చు; కువి. ఉస్సె. పులుముకొను; ఉస్సె. అలుకు; పర్తి. గద. ఒల్లా. ఉయ్కో. దుద్దు; కొలా. ఉసిమి. కురుచు, పూయ, ఉస్మికో; మాల్తో. నుసగె. దుద్దు, కుద్రపరచు.

<మూ.మ.ద్రా. ఉన్-.

ఉనురేనురు చూ. ఉనురు¹.

ఉనురు¹ దూ.చూ. ఉనురు. అవ్య. తాపంలో వచ్చే నిశ్వాస ద్వనికి అనుకరణం. సారంగ. 2.147.

ఉనురేనురు దూ. ఉనురునురు. అవ్య. తాపంలో వచ్చే నిశ్వాస ద్వనికి అనుకరణం. హంస. 4.113. క. అసురునురు. అలనట, గ్లావి. ఉనురుమేను అ.క్రి. దాద పడు, శోకింపు. ఉనురునురు దూ.చూ. ఉనురునురు. అవ్య. తాపంలోవచ్చే నిశ్వాసద్వనికి అనుకరణం. తక. 3.200.

ఉనురు² దూ. ఉనులు. వి. 1. ఉసిరి, ప్రాణం, ఆయువు. దార.శల్య. 2.56, వసు. 4.47, అం.దా. 1.61; 2. ప్రాణజ్ఞానంవలన దుష్టలం. తక. 2.114, వేమన. 1.46, ద్వి.సారంగ. 31 పు. 9 పం.; 3. శిశ్నం.

క. ఉసులు, ఉసురు. ఉసిరి, ప్రాణం; ఉసిర్, ఉసుర్. ఉసిరి పీల్చు, మాట్లాడు, వలుకు, చెప్పు; ఉసిర్. వి. ఉసిరి, ప్రాణం, ఉసిరి పీల్చుం; ఉసిరు. ఉసిరి, బలం, శక్తి; తు. ఉసురు, ఉసులు. ఉసిరి; త. ఉయిర్. స్పృహవచ్చు, తెలివవచ్చు; ప్రాణం, అత్త. ఉచిర్. ప్రాణం. ఉయి. నివసించు, ఉండు, రక్షించబడు; ఉయిర్. ప్రాణం, అత్త, జీవి; మ. ఉయిర్. నివసించు, ఉండు, తప్పించుకొను; ఉసిర్. ప్రాణం, ఉసిరి; ఉయిర్ కక్. బ్రతుకు, పునరుద్ధరించు; ఉయిర్పు. ప్రాణం, పునరుద్ధీకరణం; కువి. ఉసుర్. ఉసిరి. శ్వాస; కురు. ఉజ్జో. జీవించు; మాల్తో. ఉయి. జీవించు.

<మూ.ద్రా*. ఉన్-/*ఉయ్-.

ఉనురుకొను దూ. ఉనులుకొను. అ.క్రి. పెరుగు, వర్ధిల్లు, బలం పుంజుకొను. కాశీ. 3.23. ఉనురుపుచ్చకొను న.క్రి. నొప్పించు, బాదించు. ఉనురుపోసికొను దూ. ఉనురుపోను కొను. న.క్రి. నొప్పించు, బాదించు. ఉనురుపోనుకొను దూ. చూ. ఉనురుపోసికొను. న.క్రి. నొప్పించు, బాదించు.

ఉమరుకొను చూ. ఉనురు².
 ఉమరుఖానా రూ చూ. అమూర్ఖానా. వి. పిర్ల చాడడి.
 ఉమరుపుచ్చకొను చూ. ఉనురు².
 ఉమరుపోపికొను చూ. ఉనురు².
 ఉమరుపోనుకొను చూ. ఉనురు².
 ఉమరుమను చూ. ఉనురు¹.
 ఉమరుమరు చూ. ఉనురు¹.
 ఉమలు రూ.చూ. ఉనురు². వి. 1. ప్రాణం. ఆం.రా. 1.61 ;
 2. మనఃశోభంవల్ల కల్గిన దుష్టులం. భక. 1.114.
 ఉమలుకొను రూ. ఉనురుకొను. అ.గ్రీ. పర్తిల్లు, వృద్ధి
 పొందు. కాశీ. 3.23.
 ఉమలుకొను చూ. ఉనులు.
 ఉమలయవ చూ. ఉనులు¹.
 ఉమలు¹ రూ. ఉనలా, ఉనుపు. చూ. ఎనరిక. వి. ఆను
 కూల్యం, వీలు. ఉ.హ. 3.80 ; విజ. అనుహలం.
 ఉమలయవ విజ. మేలైన, తేలికైన, ఉమలుగామందు
 అ.గ్రీ. బాగుగానుండు, మేలగు. ఉమలుచేయు అ.గ్రీ. ఓలు
 చేయు, నులుపుచేయు.
 ఉమలు² చూ. ఉనీ¹. వి. కొలక, పరిమాణం.
 ఉమలుగామందు చూ. ఉనులు¹.
 ఉమలుచేయు చూ. ఉనులు¹.
 ఉమళ్లు రూ.చూ. ఇనుళ్లు. వి. రెక్కచీమలు, రెక్కచెడలు.
 ఉమవు రూ.చూ. ఉనులు¹. వి. తేలిక, నులుపు.
 ఉమూరను చూ. ఉమూరు.
 ఉమూరు రూ.చూ. ఉనురు. ఆవ్య. రావంరోవచ్చే నిశ్వాస
 ద్వనికి అనుకరణం. రస. 2.92.
 ఉమూరను రూ.చూ. ఉనురను. అ.గ్రీ. నిట్టూర్పు.
 ఉప్పెరాయి చూ. ఇనుక. వి. కట్టుబడిరాయి.
 ఉప్పెరు రూ. పప్తెరు. వి. 1. కనకత్తు నేర్పేవాడు ; 2.
 ఉపార్యాయుడు, యజమాని ; 3. మొనగాడు.
 హం.ఉ. ఉస్తాద్. గురువు, ఉపార్యాయుడు.
 < ఉ. ఉస్తాద్.

ఉస్త్రీ వి. అనరా, తోడు, సహాయం.
 ఉస్త్రే రూ.చూ. ఉచ్చింత. వి. ఉచ్చింతచెట్టు. హంస. 4.10.
 ఉస్త్రేకాయ వి. ఉచ్చింతకాయ. ఉస్త్రేవరుగు రూ.చూ.
 ఉచ్చింతవరుగు.
 ఉస్త్రేకాయ చూ. ఉస్త్రే.
 ఉస్త్రేవరుగు చూ. ఉస్త్రే.
 ఉస్త్రు రూ.చూ. ఉస్త్రురు. అవ్య. రావంరో వచ్చే నిశ్వాస
 ద్వనికి అనుకరణం, నిట్టూర్పు. పిర్ల. 7.154.
 ఉస్త్రురనిపించు చూ. ఉస్త్రురు.
 ఉస్త్రురను చూ. ఉస్త్రురు.
 ఉస్త్రురస్త్రురను చూ. ఉస్త్రురు.
 ఉస్త్రురస్త్రురు చూ. ఉస్త్రురు.
 ఉస్త్రురు రూ. ఉనురు¹, ఉనురు, ఉస్త్రు. ఆవ్య. రావంరో
 వచ్చే నిశ్వాస ద్వనికి అనుకరణం, నిట్టూర్పు. అని. 1.83.
 క. ఉనీర్, ఉనుర్, ఉనురు. ద్వనించు. వలుకు,
 చెప్పు ; రు. ఉనురు, ఉనులు. శ్వాస, ఉపిరి ; క.
 ఉయిర్, గట్టిగా ఉపిరిపీల్పు ; మ. ఉయిర్, ఉనీర్.
 ప్రాణం, శ్వాస.
 ఉస్త్రురనిపించు 'ఉస్త్రురను'యొక్క ప్రే. అ.గ్రీ. బాధ
 పెట్టు, నిట్టూర్పునట్లుచేయు. ఉస్త్రురను రూ. ఉనురను.
 అ.గ్రీ. దుఃఖించు, నిట్టూర్పు. ఉస్త్రురస్త్రురను అవ్య.
 రావంరోవచ్చే నిశ్వాసద్వనికి అనుకరణం. ఉస్త్రురస్త్రురు
 రావంరోవచ్చే నిశ్వాసద్వనికి అనుకరణం. పరమ. 3.148.
 ఉమూకు రూ.చూ. హుక్కు. వి. గడ్డగోరు.
 ఉమూహా వి. 1. చరికి వడితేటవ్వుడు చేసే ద్వన్యనుకరణం.
 దాగ. 10 పూ. 900 ; 2. 'వద్దు' అని నిరాకరించడానికి
 చేసే ద్వని.
 క. ఉమూహు, ఉమూ. చరికి వడితేటవ్వుడు చేసే
 ద్వన్యనుకరణం.
 ఉమ్మ వి. 1. ఉండేటవ్వుడు వచ్చే ద్వన్యనుకరణం. కాశీ.
 6.228, పాండు. 3.12 ; 2. నిట్టూర్పు. కాశీ. 5.65.

ఉ

ఈ అవ్య. తెలుగు వర్ణమాలలో ఆరో వర్ణం. సంవృతమై కాల
 వ్యేతరమైన ఓష్ఠ్య దీర్ఘ స్వరం ; అన్ని ద్రావిడ భాషల్లోనూ
 ఉంది.
 ఈ అవ్య. 1. కథాది శ్రవణ సమయాన శ్రోత వింటున్నట్లు
 రెలిపే ద్వని ; 2. అంగీకార సూచకం ; 3. ఆశ్చర్య
 ప్రకాశన సూచకం ; 4. ప్రశ్నార్థకం.
 ప్రా.చూ. క. ఉమ్. కోప సూచకం ; ఉమ్. బాధా
 సూచకం ; హూమ్. సంశయ కోపాదులను తెలియ
 చేస్తుంది ; తు. ఉ. ఆ కర్పాత ; ఉమ్మొట్టుని. ఈ

కొట్టటం ; ఈ, కథలు వివేటవ్వుడు ఈకొట్టటం ; క.
 ఉమ్-కూట్టు, ఉమ్-కొట్టు. కథ చెప్పేటవ్వుడు ఈ
 కొట్టటం ; ఉమ్కొట్టు ; గో. ఉక్తా ;
 సం. ఉ. కోపాదులను సూచిస్తుంది. ఆక్షనుజ్ఞాది
 సూచకం ; హూమ్, ఉమ్. ఆశ్చర్యదులను సూచిస్తుంది.
 ఈకొట్టు అ.గ్రీ. ఈ అను. ఉండరా. 3.4 ; ప.గ్రీ.
 ఈ అనుచు విను ; వి. కోపాది సూచకంగా ఈ అనటం.
 ఉండరా. 6.15. ఈకొను ప.గ్రీ. 1. అంగీకరించు, నమ్మ
 విందు. బాధ, ఉద్వేగ. 3.331 ; 2. కథాదులు ఈ అంటూ

ఎను, కాశీ. 7.178; అ.క్రి. ఈ. అను. పాఠ్య. 6.2.
ఈశ(తువ్వు) రూ.చూ. కాశ. వి. వాకురుచెట్టు (Carissa carandas).

ఈశవబొడ్డు వి. ఒకానొక మంచాకు చెట్టు.

ఈశరగుంజ రూ.చూ. ఈశరగుంజ. వి. 1. సరిగూలం;
2. సరిచేసేటప్పుడు ఉన్న పడుగులో చివర ఎక్కించిన కర్ర; 3. దోనెను దిగించడానికి నేలలో పాతిన కొయ్య.

ఈశరకాదు వి. సరిరాదు. సరిచేయటానికి రాపిన ఉన్న పడుగును గూటాలకు దిగించేరాదు.

ఈశరరాయి వి. దోనెరాయి.

ఈశు రూ.చూ. హుక్కు. వి. గడ్డగోడు, కొక్కెం.

ఈశుగడె వి. 1. కలుపు రెక్కల్లో ఒక రానివి దిగించిన పంగలకొయ్య; 2. అడ్డగడియ.

ఈశుగడె చూ. ఈశు.

ఈశ్వాది పో.చూ. ఈశు. వి. మైనం పూసిన వడి (దీని మధ్య అందు పోగులు దూగుస్తారు).

ఈశ్ కి రూ.చూ. ఈముక. వి. రాన్వాదులపై పొట్టు లేక పొట్టు. అం.రా. 2.239.

ఈశదంపు వి. 1. వ్యర్థప్రయానం; 2. వ్యర్థప్రసంగం;
3. దియ్యం చెయ్యటానికై దాన్యం దంపి ఈశను కొలగించటం. ఈశదంపుపాట వి. 1. వద్ద దంచేటప్పుడు కాలక్షేపానికి ప్రియ పాడే పాట; 2. అర్థంచేసి వాగా దంబరం. ఈశపొట్టు వి. ప్యర్థ ప్రసంగం. ఈశబట్టి రూ. ఉనుకబట్టి. వి. పొట్టుబట్టి. ఈశబంతి వి. 1. ఈశపంతి రేకులుగల బంతిచెట్టు; 2. పోకబంతి.

ఈశో చూ. ఈగు. వి. ఈగులాట. దుక్కా. 3.154.

ఈశదంపు చూ. ఈశ్ కి.

ఈశదంపుపాట చూ. ఈశ్ కి.

ఈశపొట్టు చూ. ఈశ్ కి.

ఈశబట్టి చూ. ఈశ్ కి.

ఈశబంతి చూ. ఈశ్ కి.

ఈశర వి. 1. సంతోషాదులు కలిగినప్పుడు చేసే హుంకారం. బనవ. 5.481 పం.; 2. అనందంతో శిశువులు 'ఈశ, ఈశ' అనే కొక్కువలుకు. సిం.ద్యా. 3.45.

పో.చూ. క. హుంకార. అనహ్యన్ని తెలిపే ద్వని, పిరులు చేసే హుంకృతి; క. ఉక్కారం, ఉజ్జారం, సంక్షోభనూచక హుంకారం, అమ్మనే ద్వని; హుంకారం, ఉంకారం;

సం. ప్రా. హుంకార-. సంకాపాదులు కలిగినప్పుడు చేసే హుంకారం.

<సం. హుంకార-.

ఈశరలిచ్చు అ.క్రి. శిశువులు అనందంతో ఈశ ఈశ అని ద్వనిచేయు. బో.ప. 7.176. ఈశరలుగొట్టు ఈశరలు + కొట్టు; అ.క్రి. 1. అన్యస్త ద్వనిచేయు. బనవ. 7.828 పం. ఈశరలువెట్టు ఈశర(లు) + వెట్టు. అ.క్రి. ఈశర లిచ్చు, హుంకరించు. బనవ. 5.481 పం.

ఈశరలిచ్చు చూ. ఈశర.

ఈశరలుగొట్టు చూ. ఈశర.

ఈశరలువెట్టు చూ. ఈశర.

ఈశించు చూ. ఈశు.

ఈశు అ.క్రి. ఉంకించు, పూను. దా.రా.నుం. 3; వి. పూనిక, ప్రయత్నం. దా.రా. యు. 280, దాగ. 10.4.486.

పో.చూ. క. ఉంకిను. ఆలోచించు, పరిశీలించు; ఉన్నిను. ఆలోచించు; త. ఉక్కమ్. ప్రయత్నం, వట్టుదల, బలం, నిశ్చయం, ఉక్కు. ప్రయత్నించు, ఆలోచించు; వి. వట్టుదల. పో.చూ. ఉన్ను. ఆలోచించు; వి. ప్రయత్నం; ఉక్కల్. స్థిరనిశ్చయం; మ. ఉక్కు. బలం, పూనిక; పో.చూ. ఉన్నుక. ఆలోచించు; పో.చూ. కేట. కొద. ఉన్యే-, ఉన్యే. ఆలోచించు; కువి. ఒన్ ప. ఉత్తేరించు; పర్తి. ఉకిప్-, ఉకిత్. ఈగించు.

<మూ.ప్రా. *ఈస్- / *ఉస్-; *ఈల్- / *ఉస్-; *ఉల్- < *ఉస్-.

ఈశించు రూ. ఉంకించు. అ.క్రి. ఉత్పాించు, పూను. దా.ర. కర్త. 3.180, ప్రబంధ. 288; న.క్రి. కదలించు, పరిశీల్చు, పాచికలు గిలకరించు. ఈశువ! రూ. ఉంకువ! వి. 1. పూనిక, ప్రయత్నం. వేంక. వంచ. 2.13; రామా. 5.7; 2. మూడు, పర్యాయం.

ఈశువ! చూ. ఈశు.

ఈశువగు ఈశువ! + అగు. అ.క్రి. ప్రయత్నించు, పూను. దా.రా. నుం. 26. ఈశువలుగొను ఈశువలు + కొను. అ.క్రి. నెలకొను, స్థిరపడు. దా.రా. యు. 686.

ఈశువ! చూ. ఉనికి. వి. ఆశ్రయం, ఆదారం. దా.రా. నుం. 26.

ఈశువగు చూ. ఈశువ!.

ఈశువలుగొను చూ. ఈశువ!.

ఈశొట్టు చూ. ఈశు.

ఈశొను చూ. ఈశు.

ఈశొగు చూ. ఈశు.

ఈశొమ చూ. ఈశు.

ఈశొయ్యోడు చూ. ఈశు.

ఈశు రూ. ఈపు; పో.చూ. తూగు. అ.క్రి. 1. అంకో రించు, వెనుకకు ముందుకు చలించు. దా.ర. ఆర. 4.188; 2. కదలు. కాశీ. 1.188; 3. చలించు. వేంక. వంచ. 1.876.

పో.చూ. క. తూగు. ఉంగటం, చలించటం; తూంకు. పో.చూ. కు. తూకున, తూంకుని. ఈగు, తూగు. తూకుయని, తూంకుయని. వేలాడగట్టు; క. ఉంకు. ఈగు; ఉవల్. ముందుకూ వెనుకకూ కదలు; ఉవ లాటు, ఉవలాట్టు, ఉంగటం; ఉవలాట్టు, ఉక్కు. న.క్రి. ఈపు; ఉయల్. కదలించు; పో.చూ. తూంకు. ఈపు; తుయల్. ఈపు; తుంకు. వేలాడగట్టు; మ. ఉంచలాటుక, ఈగు; పో.చూ. తుక్కుక. వేలాడగట్టు. పో.చూ. తూక్కుమ్. వేలాడటం; ఉయ్యాలపండుగ; గోం. ఉమ్- ఈపు; ఉకాడ్, ఉంగ- ఈగు; కువి. ఉమ్మి. ఈగు; పర్తి. ఉంగ- వేలాడు, ఈగు, ఉజ్జ- ఈగు, చలించు; ఉకిప్-, ఉకిత్-. వేలాడడియ,

ఈగిండు ; కొలా. ఊంగెన్, ఊజ్ ఎజ్. ఈగు ; ఊప్, ఈగటం ; నా. ఊంగ్., వేలారటం, ఈగటం ; ఊప్ ; గద. ఊమీజ్. ఈగు ; కరు. నుకుర్, చెట్టు గారి. ఈగినట్లు ఈగటం ; మాల్త్. నుక్., ఈగు, ఈఫ. కదల్పు ; నుక్. కదల్పు.

<మూ.ద్రా. *ఈయ్-క్య/ఈయ్.

ఈ(గాడు) య. ఈవారు. అ.క్రి. ఈగు, అల్లాడు. చిత్ర. దా. 3.86. ఈ(గిండు). న.క్రి. కదల్పు, ఈఫ. ఈ(గియారు) అ.క్రి. నంచరించు, కదలిపోవు. యో. 3.11. ఈ(గుదల) వి. ఈఫ, ఆంబోళన. ఈ(గులాట) ఈ(గు(లు)+ఆట. వి. 1. ఈగులాటం, ఆంబోళనం ; 2. నందిగస్తతి. ఈ(గు) లాడు ఈ(గు(లు)+ఆడు. అ.క్రి. ఈగాడు. పీడి. 50.

ఈ(గుదల) య. ఈగు.

ఈ(గులాట) య. ఈగు.

ఈ(గులాడు) య. ఈగు.

ఈచ య.చా. ఈచ. వి. 1. కదురు ; 2. ఏకు తయారు చెయ్యటానికి ఉపయోగించే స్తంభ ; 3. రాట తిరగటానికి ఆధారమైన ఇరుసు ; 4. కండెనూలు చుట్టే కొన్నంటు ముక్క ; 5. మగ్గం గుంటలో పావుచెక్కల దిగింపుకు వేసిన అడ్డపల్ల ; 6. నాదెలో పేకదారం కండె గుచ్చే ఇనపపల్ల.

ఈచకట్టు వి. నీమెంటు పోతకు నిర్మించిన మూస. ఈచకమ్మి వి. నన్నటి తెత్తంమాదిరి కమ్మి. ఈచతిరుగుడు వి. వరి, కొన్న మొదలైనవాటి ఎన్ను తెల్లబడి ఎండిపోవటం. ఈచతీరు వి. వరితెగులు. ఈచతెవులు వి. వరి, కొన్న మొ. వాటికి పట్టే తెగులు. ఈచపిప్పి వి. వరి, కొన్న మొ. వైర్లకు పట్టే తెగులు. ఈచవల్ల వి. నూలుకండె చుట్టే కొన్న దంటుముక్క, కదురు. ఈచపొట్ట వి. విప్పారని వెన్ను.

ఈచకట్టు య. ఈచ.

ఈచకమ్మి య. ఈచ.

ఈచతిరుగుడు య. ఈచ.

ఈచతీరు య. ఈచ.

ఈచతెవులు య. ఈచ.

ఈచపిప్పి య. ఈచ.

ఈచవల్ల య. ఈచ.

ఈచపొట్ట య. ఈచ.

ఈచు య. ఈడు, అ.క్రి. వ్యాధిచేరి తలవెంట్రుకలు రాలు.

క. ఉరిచు. వైకోలు ఒలుచు, వండ్లు మొ. వాటి కొట్ట దీయ, వదులుచేయు, చొచ్చు, గుచ్చుకొను ; త. ఉకు. (ఈకలు, వెంట్రుకలు మొ.) రాలు ; ఊచు, ఊయ్. నాళనమగు. శిథిలమగు ; మ. ఈక్క. బొచ్చు, రాలు ; కోట. ఉచ్. ఒలికించు, ఒలుకు ; కొద. ఉచ్. (మురికినీరు) పారబోయు ; వర్తి. ఉయ్. (వెంట్రుకలు మొ.) రాలు.

ఈజ య.చా. ఈజా. వి. ఒక విధమైన పాత్ర.

ఈజా య. ఈజ. పో.చా. కూజా. వి. ఒక విధమైన పాత్ర, మరచెంబు.

ఈజి య. ఈజ. 1. గూళి, చేపలుపట్టే ఈజ ; 2. చిన్న కోడిపిల్లల్ని కప్పిపెట్టే గూడు.

ఈచ య. ఈచ, ఈన వి. 1. తృణ విశేషం, ఇవీక.

రామా. 5.68 ; 2. కొన్నకాడ ; 3. ఇనుము మొ. వాటి కమ్మి ; 4. బాణంగా ఉపయోగించుకోటానికి చెక్కిన పెడురు కోల ; 5. పరటిమాట ; 6. బండికి కట్టిన నన్నటి కొంగు.

ఓ. ఊచి, ఊచిపూట్లు. పీపుర్ల రూపానికి పనికివచ్చే తృణ విశేషం ; త. ఊచి. పమిను, నన్నన, కొద్దిపాటి మందం, తెలివ, గంబం ;

పో.చా. నం. సూచా. కర్ర.

ఈచకండె. వి. నూలు చుట్టిన కొన్నకాడ. కర. 2.423. ఈచకాలు వి. ఈచబోయిన చాలు, వ్యాధిచే ఎంచిన నన్నబద్ధ చాలు. ఈచకోత వి. చాలమందిని ఒకే మాట అతిమోరంగా కోసివేయటం, సంహార హత్య (అర్థవిపరి). ఈచచెయ్యి వి. ఈచబోయిన చెయ్యి. ఈచ పట్టు అ.క్రి. చేపపట్టు. ఈచవడు అ.క్రి. 1. కృశించు, నిస్సారమగు, ఈచవలె నన్ననగు, చాను. 2.18 ; 2. ఈచ కలవెయగు. చాను. 2.18. ఈచపోవు అ.క్రి. 1. కృశించు, క్షీణించు. దల్లా. 4 ; 2. పిలలగు, చిక్కిపోవు ; 3. ఈచుకపోవు ; (వశవలను) గర్భపారమగు ; 4. వశవ వట్టిపోవు ; 5. చెట్లు వాపుదుగు. ఈచదీయ్యము వి. గుడ్డలో పెట్టి కొన్నకర్రతో కొట్టగా రాలిన లేత కొన్నలు, పాల కొన్నలు. రామలింగ. 85. ఈచముట్టు క్రి.విణ. హర్తిగా, నిశ్శేషంగా. చార. విరా. 3.120, కర. 2.261. ఈచ ముట్టుగొను ఈచముట్టు+కొను ; అ.క్రి. నిశ్శేషంగా చంపు, చంపు. చార.శల్క. 1.28.

ఈచకండె య. ఈచ.

ఈచకాలు య. ఈచ.

ఈచకోత య. ఈచ.

ఈచచెయ్యి య. ఈచ.

ఈచపట్టు య. ఈచ.

ఈచవడు య. ఈచ.

ఈచపోవు య. ఈచ.

ఈచదీయ్యము య. ఈచ.

ఈచముట్టు య. ఈచ.

ఈచముట్టుగొను య. ఈచముట్టు.

ఈచు ఈగుయొక్క ప్రే. న.క్రి. 1. ఈగజేయు, ముందుకు వెనుకకు చరింపజేయు. చార.ఆర. 4.138 ; 2. ఆడించు, కదిలించు. ద్వి.హరిశ్చ. 4.1180 ; అ.క్రి. నండేహించు, కొంకు.

పో.చా. తు. ఒచ్చుని. ఈఫ ; ఓడఒచ్చుని. వడవ నడుపు ; త. ఊక్కు. ఈగు, కదలు. ఊజ్చాల్. ఉయ్యాల ; గోం. ఊయానా, ఊమగి, ఊమకా. పంకాలాగు, ఉయ్యాల ఈఫ ; వర్తి. ఊచిప, ఊచిల. ఈగు, చరించు, కంపించు ; ఊజ్ ; పో.చా. ఒల్లా. ఉదుర్చి, ఉదుర్చి. చరించు, కంపించు.

<మూ.ద్రా. *ఈయ్-.

ఈట య. ఈదు ; య. ఈటు. వి. 1. చలము, నీటిబుగ్గ ట.నం. 7.955 ; 2. సారం. చార.ప్ర. 2.9 ; 3. చేప, బలం. ఆం.చా. 3.50 ; 4. ఈరిన ద్రవం, లేమ (అవకాయ ఈట).

క. ఈటె, నీటిబుగ్గ, ఈటు. ఈచు. పో.చూ. ఒత్తి. ఒత్తిబె ; కు. ఈజ్జాని, ఈసుని. ఈరు ; ఈబె, ఈసెలు. నీటిబుగ్గ ; ఈబె ; పో.చూ. ఒసరుని. ఈరు ; క. ఈటు, ఈటె, ఈట, చెలమ, చెమ్మ ; ఈజ్జు, ఈజ్జె- ; మ. ఈటుక, ఈరు ; ఈజ్జుక, వడపోయ, ఈజ్జక్క. ఈరు ; కొడ. ఈటో, ఈజయి. ఈరు ; కుడ. ఉరవ, ఉరత్. ఈరు. పో.చూ. సూగ. నీటిబుగ్గ, చెలమ, బావి ; కువి. ఈట. నీటిబుగ్గ ; కొలా. ఈగో, ఈరత్. ఈరు ; నా. ఈర.

ఈటకలము వి. సిరాపోసి రాసుకునే కలం, హంటెన్ పెన్ : క. ఈజ్జుప్పెనా ; ఈటకల్లు వి. ఒకరకం వడ్లు, రాళ్లవర మొద్దుగాకండి రాన్యం. ఈటకాలవ వి. ఈటనీటి కాలవ. ఈటగట్టు న.క్రి. ఈరబెట్టు. ఈటగడ్డ వి. కొండల మీదనుంచి పారే ఈటనీటికాలువ. ఈటగుమ్మి వి. ఈట నీళ్లగుంట. ఈటవపుడు వి. నీరు పైకి ఉదికివచ్చే చవిటి నేల. ఈటబాలు వి. ఈటనీటికాలవ. ఈటదుబ్బి వి. చెమ్మ వచ్చే కువ్వనేల. ఈటనీరు వి. బుగ్గనుంచి ఈరే నీరు ; క. ఈజ్జునిర్. ఈటబట్టె వి. ఈటనీటికాలవ. ఈటబుద్ధిచెక్క వి. భవన నిర్మాణానికి ఉపయోగించే ఒకరకం మన్నితైన చెనచెక్క. ఈటమెకము వి. వంది. సాం.వి. 4.75. ఈట యొక్క ఈట+ఎత్తు. అ.క్రి. చెమ్మగిలు. ఈటవరై వి. ఈటనీటికాలవ.

ఈటం వి. అధికం, ఎక్కువ.

ఈటకలము చూ. ఈట.

ఈటకల్లు చూ. ఈట.

ఈటకాలవ చూ. ఈట.

ఈటగట్టు చూ. ఈట.

ఈటగడ్డ చూ. ఈట.

ఈటగుంజ పో.చూ. ఈక ? వి. దండెనుమోసే వంగల కొయ్య.

ఈటగుండు పో.చూ. ఈక. వి. దండెదగ్గర వదుగులో దూర్చిన చువ్వ కిందికి జారకుండా దారంకట్టి అవకలకు వేలాడదీసిన రాయి.

ఈటగుమ్మి చూ. ఈట.

ఈటవపుడు చూ. ఈట.

ఈటబాలు చూ. ఈట.

ఈటదుబ్బి చూ. ఈట.

ఈటనీరు చూ. ఈట.

ఈటబట్టె చూ. ఈట.

ఈటబుద్ధిచెక్క చూ. ఈట.

ఈటమెకము చూ. ఈట.

ఈటయొక్క చూ. ఈట.

ఈటవరై చూ. ఈట.

ఈటాకు రూ. ఈటాకు ; పో.చూ. ఈట. వి. నాటు వేకాక వరిపైరుతోపాటు పెరిగే కలుపుమొక్క (Ipomaea repens).

ఈటాడించు చూ. ఈటాడు.

ఈటాడు చూ. ఉట్టాడు, ఈదాడు¹. అ.క్రి. 1. ఈగు, ఈగాడు. బార.విరా. 4.172 ; 2. కొలగు. కేయూర. 2.38 ; 3. అతి

కయించు. వరాహ. 3.127 ; 4. వెనుకకులాగు. తై.రా. 8.78 ; 5. త్వరపడు, వంద్రమించు. మొల్ల. సుం. 238 ; 6. నంచరించు. పొందు. 3.89 ; 7. వడకు, కంపించు. వేంక. వంచ. 3.127.

క. ఈటాటు. తిరుగు, ఈగు ; ఈటు. మద్య. మ. ఈటాటుక. గాలి అలలవరె పోవ ; ఈడు. మద్య.

ఈటాడించు ఈటాడు+ఇంచు². న.క్రి. 1. వడకించు. తై.రా. 7.208 ; విజయ. 2.16 ; 2. ఒడించు.

ఈటి వి. ఒకకాతి కలుపుమొక్క. హంస. 4.10.

పో.చూ. కు. ఇట్టొచ్చ. ఒకరకం మొక్క.

ఈటించు పో.చూ. ఈడు³. అ.క్రి. చెల్లించు, ముఖస్తుతిచేయు, వందించు. వ్య. పెద్దచేయు. అం.రా. 3.124.

ఈటినరం వి. ఏకుబద్ధ కొన(ల)కు కట్టిన జంతువు నరం.

ఈట⁴ రూ.చూ. ఈట. వి. 1. వానచినుకులవల్ల కలిగిన చెమ్మ ; 2. పనిపిల్లల ముద్దివెంటకారే ద్రవం.

ఈటగాలవ వి. మాగాణిమళ్లనుంచి నీళ్ల ఐయటికి పెళ్లే దారి. మరుగుకాలువ.

ఈట⁵ న.క్రి. (వరువులు మొదలైనవి) నీరుతాగు.

క. ఈడు. తిను ; ఈట. తినటం ; కొడ. ఈటో. పీల్చు ; క. ఈట్టు. తినిపించు ; ఈరో. పీల్చు, ఉప్పు ; మ. ఈట్టు. తినిపించు ; ఈమ్ముక. పీల్చు ; కువి. ఈన్ డ్. తాగు.

<మూ.ద్రా. *ఈడో.

ఈటగాలవ చూ. ఈట¹.

ఈటదాకుడు చూ. ఈడుదోక. వి. అప్రయోజకుడు.

ఈటెపోగు వి. ఈటెనరం.

ఈట్టలం పో.చూ. ఈటాకు. వి. నాటువేకాక వరిపైరుతో పెరిగే కలుపుమొక్క (Ipomaea repens).

ఈట్లాకు రూ.చూ. ఈటాకు.

ఈడ వి. 1. మర్రి మొ. చెట్లకొమ్మలనుంచి కిందకిడిగే వేరు. కెవ. కు.నం. 7.946 ; 2. వేరుపెనగ కొమ్మలకు పట్టి నేలలో పాకుకునే వేరు.

క. ఈడె. బిబల్, బిబలు, బిబల్, బిబుల్. మర్రి మొ. చాలి ఈడ ; పో.చూ. కు. బూరు, బూళు. ఈడ, తిగ ; క. విబుతు, విబ్, విబ్బు. మర్రిఈడ ; మ. విబుతు. ఈడ.

<ఈడు. కిందపడు.

ఈడగొట్ట చూ. ఈడు.

ఈడతీయ చూ. ఈడు.

ఈడవిబాడు చూ. ఈడు. అ.క్రి. 1. పారిపోవ. ఉ.హ. 6.289 ; 2. కొలగిపోవ. చంద్రా. 4.96.

ఈడదమ్మ చూ. ఈడు.

ఈడదీయ చూ. ఈడు.

ఈడబీకు చూ. ఈడు.

ఈడపెరుకు చూ. ఈడు.

ఈడబీకు చూ. ఈడు.

ఈడదెబ్బకు చూ. ఈడు.

ఈడాడు¹ రూ.చూ. ఈటాడు. అ.క్రి. కంపమొందు, వణకు,

సంక్రమించు, కర్మపథం. రసిక. 4.47.
 ఉదాహరణ² అ.క్రి. వెంట నుండు, కూడా కూడా ఉండు.
 క. ఉదాహరణ. నన్నిహితంగా ఉండు.
 ఉదా¹ వి. 1. ఒక దినుసు కూడాకు, చిట్టాది; 2. చేపలు పట్టే మావు.
 ఉదాహరణ² వి. ఒక దినుసు కూడాకు.
 ఉదా³ చూ. ఉదా¹. వి. చేపలు పట్టే బుట్ట.
 ఉదా⁴కట్టె వి. పెదకోల; నేతపడుగు బిడ్డపెట్టటానికి మల గ్రహకు అవతల అల్లుకునేటప్పుడు కట్టిన వంకర కట్టె.
 ఉదా⁵కి రూ.చూ. ఉదుగు. వి. మెట్ట నేలల్లో పొడగా పెరిగే కంచె మొక్క.
 ఉదాహరణ⁶ చూ. ఉదా¹.
 ఉదా⁷గిన్నె చూ. ఉదా⁸గము.
 ఉదా⁹గిన్నెచేడియ చూ. ఉదా¹⁰గము.
 ఉదా¹¹గిన్నె చూ. ఉదా¹²గము.
 ఉదా¹³గిన్నెచేడియ చూ. ఉదా¹⁴గము.
 ఉదా¹⁵గిన్నెచేడియ చూ. ఉదా¹⁶గము.
 ఉదా¹⁷గము రూ. ఉదా¹⁸గము, ఉదా¹⁹గము, ఉదా²⁰గము, ఉదా²¹యము, ఉదా²²ము¹, ఉదా²³గము. వి. 1. సేవ, పరిచర్య. నా. పంచ. 1.198, వరాహ. 11.33; 2. పరిచారకుడు, సేవకుడు. ఉ.రా. 7.402; కువ.చ. 3.75.
 క. ఉదా²⁴గ, ఉదా²⁵గ. పని, వ్యాపారం, సేవ; ఉదా²⁶గ, ఉదా²⁷గ. పని, వ్యాపారం, సేవ; క. ఉదా²⁸యము. సేవ, నిర్బంధసేవ, పరోపకారం, గురు శుక్రావ; ఉదా²⁹యన్. సేవకుడు, దానిన; మ. ఉదా³⁰యము, సేవ.
 <మూ.రా. *ఉదా³¹గ.
 ఉదా³²గిన్నె వి. వెంట కొన్న దాని, ఇంటి పాప. క. ఉదా³³గిన్నె. సేవకురాలు. ఉదా³⁴గిన్నెచేడియ వి. సేవకురాలు. సీమం. 4.11. ఉదా³⁵గిన్నె వి. సేవకురాలు. ఉదా³⁶గిన్నెచేడియ (-తెగ). వి. సేవక వర్గం. ఉదా³⁷గిన్నెచేడియ వి. సేవకుడు. ఉదా³⁸గిన్నెచేడియ వి. సేవకుడు. అచ్చ.రా. 2.5. 5. ఉదా³⁹గి. సేవకుడు; పో.చూ. య. ఉదా⁴⁰గిదాయ, ఉదా⁴¹గంతాయ. సేవకుడు; క. ఉదా⁴²యన్. దానిన, సేవకుడు.
 ఉదా⁴³గిన్నె చూ. ఉదా⁴⁴గము.
 ఉదా⁴⁵గిన్నె రూ.చూ. ఉదా⁴⁶గము. వి. సేవ, దాస్యం. చిక్ర.రా. 4.57.
 ఉదా⁴⁷గ రూ. ఉదా⁴⁸గ, ఉదా⁴⁹గ, ఉదా⁵⁰గ, ఉదా⁵¹గ. వి. కత్తెర కాలు; సావెవాడు పడుగు చేసేటప్పుడు అది పడిపోకుండా కింద ఉత్తగా నిలుపున నిలిపే కర్రల జంట.
 పో.చూ. క. ఉదా⁵²గ. మధ్య మధ్యలో వచ్చేది, పడుగుకు అయి మూలగా నేసే లాదు; మ. ఉదా⁵³గ. వస్త్రముల నేతిలో అడ్డనాలు.
 ఉదా⁵⁴గిన్నె చూ. ఉదా⁵⁵గ.
 ఉదా⁵⁶గిన్నె చూ. ఉదా⁵⁷గ.
 ఉదా⁵⁸గిన్నె రూ.చూ. ఉదా⁵⁹గము. వి. పరిచర్య, సేవ.
 ఉదా⁶⁰గ చూ. ఉదా⁶¹గ. అ.క్రి. 1. పారిపోవు. బా.రా. అర.

2.125; 2. ఏడు, వదలు, నడలు, జారు. నుద. 3.4, వరాహ. 10.125, బో.చ. 4.181, పొండు. 1.105;
 3. రెగు, బండిరచుగు. వను. 3.107; 4. కిందపడు, చాలు. కరుణ. 2.100; 5. నశించు, కచ్చు. ముదికా. 2.24; 6. చెడిపోవు. శా. 4.37.
 పో.చూ. క. ఉదా⁶²గ. ముక్కలగు, పగులు, పగులగొట్టు, అడుచు, లాగివేయు; పో.చూ. కు. ఉదా⁶³గిన్నె. పగులు; క. ఉదా⁶⁴గ. ఉగు, నుడిచిరుగు, స్థితిచెడు; ఉదా⁶⁵గ. నశించు, కచ్చించు. పో.చూ. లా. ఉదా⁶⁶గ. జారు; కొలా. ఉదా⁶⁷గ, ఉదా⁶⁸గ. వదలు, విడుచు; మూర్త. ఉదా⁶⁹గ/గ. జారు; పో.చూ. ఉదా⁷⁰గ. పడు.
 ఉదా⁷¹గిన్నె ఉదా⁷²గ + కొట్టు. స.క్రి. కొలగించు, వెళ్ల గొట్టు, పోగొట్టు, వదులుచేయు. ఉదా⁷³గిన్నె రూ.చూ. ఉదా⁷⁴గిన్నె. స.క్రి. కొలగించు, విప్ప, లుచు. ఉదా⁷⁵గిన్నె రూ.చూ. ఉదా⁷⁶గిన్నె. స.క్రి. వెళ్లగించు. ఉదా⁷⁷గిన్నె రూ. ఉదా⁷⁸గిన్నె. స.క్రి. వదులు చేయు, రైతికి తీయు, కట్టు మొ. విప్ప, లుచు. ఉదా⁷⁹గిన్నె రూ. ఉదా⁸⁰గిన్నె. ఉదా⁸¹గ + పీకు. స.క్రి. వెళ్లగించు, నిర్మూలించు. ఉదా⁸²గిన్నె రూ.చూ. ఉదా⁸³గిన్నె. స.క్రి. వెళ్లగించు. ఉదా⁸⁴గిన్నె ఉదా⁸⁵గ + కన్ను. స.క్రి. 1. కొలగించు, నశింపజేయు. వరాహ. 5.32; 2. ఉదా⁸⁶గిన్నె ఉదా⁸⁷గ, ఉదా⁸⁸గిన్నె ఉదా⁸⁹గ + పెటురు. రూ. ఉదా⁹⁰గిన్నె. స.క్రి. లాగు, వెళ్లగించు. ఉదా⁹¹గిన్నె అ.క్రి. 1. గర్భవిచ్చిత్రి అయి పట్టి కిందపడు; బో.చ. 4.181, సిం. ద్వా. 5.190; 2. ఉట్టిపడు, లకస్మాత్తుగా దిగిజచ్చు. ఉదా⁹²గిన్నె అ.క్రి. జారిపోవు, విడిపోవు. ఉదా⁹³గిన్నె వి. దారం ఉదా⁹⁴గిన్నె కంచె. ఉదా⁹⁵గిన్నె ఉదా⁹⁶గ + రోక; రూ. ఉదా⁹⁷గ. వి. పనికి మారినది; విద. పనికిమారిన. ఉదా⁹⁸గిన్నె ఉదా⁹⁹గ + రోకల + వాడు. వి. అనమధుడు. ఉదా¹⁰⁰గిన్నె వి. వెండ్రుకలు ఉదా¹⁰¹గిన్నె ఒక రకం వ్యాధి. ఉదా¹⁰²గిన్నె వి. పశురొగ విశేషం. నవనాథ. 1.41 పు. 3 పం. ఉదా¹⁰³గ రూ.చూ. ఉదా¹⁰⁴గిన్నె. విద. పనికిమారిన.
 ఉదా¹⁰⁵గిన్నె చూ. ఉదా¹⁰⁶గ. వి. చెయ్యగిల్లు.
 ఉదా¹⁰⁷గ రూ.చూ. ఉదా¹⁰⁸గ. వి. మెట్టనేలల్లో పొడగా పెరిగే కంచె మొక్క (Alangium hexapetalum).
 ఉదా¹⁰⁹గిన్నె చూ. ఉదా¹¹⁰గ.
 ఉదా¹¹¹గిన్నె ఉదా¹¹²గ + కట్ట. వి. పెదకోల, నేత పడుగు బిడ్డ పెట్టటానికి మలగ్రహకు అవతల అల్లు చేసేటప్పుడు కట్టిన వంకర కట్టె.
 ఉదా¹¹³గ రూ. ఉదా¹¹⁴గ, ఉదా¹¹⁵గ. వి. అంకోలము, ఉదా¹¹⁶గ చెట్టు.
 క. ఉదా¹¹⁷గ Alangium hexapetalum.
 ఉదా¹¹⁸గ రూ. ఉదా¹¹⁹గ, ఉదా¹²⁰గ. స.క్రి. కొలగించు, తీసివేయు, బా.రా. అమౌ. 65, హరిశ్చ. 280.
 క. ఉదా¹²¹గ, ఉదా¹²²గ, ఉదా¹²³గ, పుడుగు. కనవ చిమ్ము; కొద. ఒడుక్-, ఒడుక్-; కొద. ఉచ్చి. విప్ప, తీయు; గోం. ఉచ్చి-, ఉచ్చి-, ఉచ్చి-, ఉచ్చి-. పంట కళ్ల మూడు; పో.చూ. కుణ. ఉదా¹²⁴గ, ఉదా¹²⁵గ. విప్పలడు, లుచువలడు; ఉదా¹²⁶గ (< ఉదా¹²⁷గ; ఉదా¹²⁸గ).

విప్రు, ఒలుచు; కోలు కీయటం; దుహ, దుహి-; ఒరిచి కోలుకీయ; దుహ్న, దుహ్న-; కార్చి కోలుకీయ; కువి. హుల్. విప్రు, ఒలుచు; పర్చి, ఉద్భవ, ఉద్భవ, పోగుచేయు; కొలా, ఉద్భ, విప్రు; కురు, ఒడక, ఒడొక, చెట్టుపట్ట; మార్చి, ఒడుక్క, చెట్టుపట్ట, ఈక, కోలు, పోలును; ఒడ్యే, ఒలుచు, బయలు వరచు, పారకోలు.

<మూ.ద్రా. *ఉడ-.

ఉడుదోక చూ. ఉడు.

ఉడుదోకలోడు చూ. ఉడు.

ఉడు(దెగులు చూ. ఉడు.

ఉడుపు! చూ. ఉను! య. ఉడుపు! ఉడుపు, ఉడుపు.

వి. (వరి) నాటు.

క. ఉట్టు. నిలచుక్కుకోవటం, ఆదారపడటం, ఆదార మగు, స్థిరంగా నాటుకొను.

ఉడుపుపొలము వి. (వరి) నాటువేసిన పొలం. ఉడుపు మడి వి. (వరి) నాటువేసిన మడి.

ఉడుపు! య. ఉడుపు, ఉడుపు. చూ. ఉడు. వి. 1. వగల టం, విచ్చిపోవటం. అచలా. 2.71; 2. వేర్పాటు.

ఉడుపుకంకర వి. వేరుగా ఉంచిన నన్నరాతి ముక్క.

ఉడుపు! య.చూ. ఉరుపు. వి. ఉపిరి.

ఉడుపు! పో.చూ. ఉడుపు! వి. పొదరక్షా విశేషం. అం.రా. 2.298.

ఉడుపుకంకర చూ. ఉడుపు.

ఉడుపుపొలము చూ. ఉడుపు!

ఉడుపుబిళ్ల పో.చూ. ఉడుపు. వి. వన్నె కట్టుబడిలో ఈనె పల్లల వరనకు చివర దిగించిన వెడల్పు బడ్డ.

ఉడుపుమడి చూ. ఉడుపు!

ఉడుబొట్టు చూ. ఉడు.

ఉడుపు య.చూ. ఉడుపు. వి. నాడు నాటటం.

ఉడెత్తు య.చూ. ఉడిత. వి. ఆరుబయట వదుగు చావటానికి నిలబెట్టే కొయ్య వనిముట్టు.

ఉడెత్తుకాలు వి. నేలమీద ఆనే ఉడెత్తుకొయ్య. ఉడెత్తు గుది వి. ఉడెత్తు అడ్డపట్టెను తిరుగుదుతో కలిపి కట్టిన తాడు.

ఉడెత్తుకాలు చూ. ఉడెత్తు.

ఉడెత్తుగుది చూ. ఉడెత్తు.

ఉడెపుగెత్తె చూ. ఉడెము!

ఉడెము! య.చూ. ఉడిగము. వి. పరిచర్య, సేవ, వెట్టి చాకిరి. కళా. 8.142.

ఉడెపుగెత్తె వి. సేవకురాలు, దాని. కళా. 8.142.

ఉడెము! వి. చిన్న కోట.

ఉడుపు య.చూ. ఉడుచు. న.గ్రీ. 1. విప్రు. భార. భీష్మ. 1.152, వరాహ. 4.120; 2. ఉన్నూరించు, పెరుకు. భార. కర్ణ. 1.84; 3. చిమ్మివేయు. భా.రా. కిష్కిం. 319; 4. కుదురు, భీమ. 3.62; 5. కృణించు, విదురు. భీమ. 5.70, పాండు. 2.296; 6. ఖండించు, నరకు. వసు. 3.107; 7. తీసివేయు, తొలగించు. బహుళ. 2.94; 8. భారిపోవడము, దళా. 6.144.

ఉడుపుకొను న.గ్రీ. ఒలుచు, అవహరించు. కక. 3.504.

ఉడుపుకొను చూ. ఉడుపు.

ఉడొక్క చూ. ఉడు.

ఉడ్రలి య.చూ. ఉడిత. వి. ఆరుబయట వదుగు చావటానికి నిలబెట్టే కొయ్య వనిముట్టు.

ఉడ్రలితాడు వి. 1. ఉడెను నిలబెట్టి కింది గూటానికి దిగించే తాడు; 2. వదుగు నరిచేయటానికి నిలబెట్టే ఉడె అడ్డపట్టెనూ కొంతం దిక్కునూ కలిపే తాడు.

ఉడ్రలితాడు చూ. ఉడ్రలి.

ఉడై య.చూ. ఉడిత. వి. ఆరుబయట వదుగు చావటానికి నిలబెట్టే కొయ్య వనిముట్టు.

ఉడైకర్ర వి. నేలమీద ఆనే ఉడైకొయ్య. ఉడైకాలు వి. నేలమీద ఆనే ఉడై కొయ్య. తిక్కిడి కొయ్య. ఉడై కొండె వి. ఉడై అడ్డ పట్టెకుగాని నరిగుంటకుగాని వేసిన ఇనవ కొక్కెం. ఉడైగుది వి. ఉడై అడ్డపట్టెను తిరుగుదుతో కలిపి కట్టిన తాడు. ఉడైగునవం వి. ఉడెను నిలబెట్టి మోతుతో దిగించటానికి నేలలో పాతిన గునవం. ఉడై గొలుసు వి. ఉడై అడ్డపట్టెకుగాని నరిగుంటకుగాని దిగించిన యినవ వనిముట్టు. ఉడైచెయ్యి వి. అడ్డపట్టె. ఉడైజంగ వి. నేలమీద ఆనే ఉడైకొయ్య. ఉడైతల వి. ఉడై పైవైపున దిగించిన అడ్డపట్టె. ఉడైతాడు వి. ఉడెను నిలబెట్టి కింది గూటానికి దిగించే తాడు. ఉడైదండె వి. ఉడై పై వైపున దిగించిన అడ్డపట్టె. ఉడైనిలుపు వి. నేలమీద ఆనే ఉడై కొయ్య. ఉడైబిళ్ల వి. ఉడై తాడు దిగించకు వేసే కొయ్య గిలక.

ఉడైకర్ర చూ. ఉడై.

ఉడైకాలు చూ. ఉడై.

ఉడైకొండె చూ. ఉడై.

ఉడైగుది చూ. ఉడై.

ఉడైగునవం చూ. ఉడై!

ఉడైగొలుసు చూ. ఉడై.

ఉడైచెయ్యి చూ. ఉడై.

ఉడైజంగ చూ. ఉడై.

ఉడైతల చూ. ఉడై.

ఉడైతాడు చూ. ఉడై.

ఉడైదండె చూ. ఉడై.

ఉడైనిలుపు చూ. ఉడై.

ఉడైబిళ్ల చూ. ఉడై.

ఉడైల య.చూ. ఉడిత. వి. ఆరుబయట వదుగు చావటానికి నిలబెట్టే కొయ్య వనిముట్టు.

ఉడైలతాడు వి. ఉడెను నిలబెట్టి కింది గూటానికి దిగించే తాడు.

ఉడైలతాడు చూ. ఉడైల.

ఉడుపు! య.చూ. ఉడుపు! వి. వరినాట్లు.

ఉడుపుకాలు వి. పొలంలో విత్తనాలు చల్లే ముందుగాని నాట్లు వేసే ముందుగాని దున్నిన చాలు. ఉడుపుచేమ వి. కాలవ, చెరువు మొ. వాటి కింద సాగుచేసే నేల, పరిచేను.

ఈదుచోడి వి. నామ చేలో తిరగనాటి (మాగాటి సాగులో) వండించే ఒక రకం చోడి. ఈదురమ్మ వి. విత్తనాలు చల్ల చానికి ముందు మాగాటిలో నేల చదును చేయటం.

ఈదు² రూ.చూ. ఈదువు². వి. వేర్వాటు.

ఈదు³ రూ.చూ. ఈదువు. వి. ఈపిరి.

ఈదుచాలు చూ. ఈదు¹.

ఈదుచేప చూ. ఈదు¹.

ఈదుచోడి చూ. ఈదు¹.

ఈదురమ్మ చూ. ఈదు¹.

ఈదు రూ.చూ. ఈదువు¹. వి. నాటు, వరినాటు.

ఈదువేరి వి. నాటు వెయ్యటానికి వనికవచ్చే నేల.

ద.హం.కా. 4.1864, 12 వ శతాబ్ది.

ఈదువేరి చూ. ఈదు.

ఈదువు రూ.చూ. ఈదువు¹. వి. 1. కనవ చిమ్మటం ; 2. నాటు వేయటం.

ఈటాడు చూ. ఈటు.

ఈటు రూ. ఈడు. న.క్రి. దూటు, పొడుచు. చార.బీష్మ. 8.234. రామా. 2.24, రంగా. 8.119; వి. పొడుపు, పోటు. వడ్డు. 10.32.

క. ఈటు. ప్రవేశించు, నాటు, స్థిరపడు; రు. ఈరుని; ర. ఈన్లు. చానువు, గుచ్చు; మ. ఈన్సుక, నాటు; కోట, ఈండ్, ఈండ్ యే. నాటు, ఈత్, ఈయేత్. కూమిలో పాకు; ఈయే, ఈడ్. నేలలో కూరుకుపోవు, దిగబడు; కొడ. ఈత్, ఈత్ యే. నేలలో దిగబడు; గోం. ఈర్ సానా, -ఈర్సె, ఈర్ సా. నాటు; కొండ. ఈర్సె. నాటు; కుం. ఈహ, ఈహి. నాటు; చిసె- (చిసె-ఇత్). నందాన్ని కూమిలో పాకు; కువి. ఈహి, ఈహి, ఈహి. నాటు; కొలా, ఈలో; ఒట్టా. ఉండువే, ఉండున్, ఉండుక్. నాటు; కురు. ఈడ్, ఈడ్ యే. తలుపులు మొ. మూయు; మాల్లో. ఈదె, తెర మొ. వైతెత్తు.

ఈటాడు న.క్రి. పొడుచు. వడ్డు. 10.32.

ఈడు చూ. ఈను, ఈడు. రూ.చూ. ఈటు. అ.క్రి. నాటు కొను, చొచ్చుకొను.

ఈడుచు పో.చూ. ఈడు. న.క్రి. నాటు.

ఈత్ రూ.చూ. ఈత. వి. 1. పిండిపట్టటానికి వెదురుబద్దలతో అల్లిన జల్లెడలాంటి వస్తు విశేషం; 2. చేపలుపట్టే సాధనం. ఈత్ గొట్టు న.క్రి. బలవంతంగా తీసుకొను, లాగుకొను.

ఈత్ వం వి. 1. పరివంగరం; 2. మసాలావేసి రోసెవరె గాక లావుగా పోసిన భక్ష్య విశేషం.

క. ఈత్ + అప్ప. భక్ష్య విశేషం; ఈదలు, ఈదికె, ఈదు, ఈబు; గు. ఈదుని + అప్ప. భక్ష్య విశేషం; ర. ఈత్తప్పం, ఈత్తమ్. ఈబు; మ. ఈత్తు + అప్పమ్. భక్ష్య విశేషం.

< ఈ. ఈత్తప్పమ్.

ఈతాని చూ. ఈత. వి. 1. నడువలేనివాడు; 2. పరికలో దూర్చి పెడికొలకు చివరకొత్తే కొయ్యమేకు.

ఈతి వి. పెద్దమల్ల (Jasminum rigidum).

ఈద¹ రూ. ఈది. పో.చూ. ఈత. వి. కోళ్లనుకప్పే పెద్ద బుట్ట.

పో.చూ. ర. తూలై. పాత్ర విశేషం; మ. తూద.

ఈద² రూ.చూ. ఈదర. వి. 1. ఒకరకం గడ్డి (Paspali-dium flavidum); 2. కలుషమొక్క.

ఈదగడ్డి వి. ఒకరకం గడ్డి.

ఈదగడ్డి చూ. ఈద².

ఈదగారి వి. రూర్పునుంచి వచ్చేగారి, వైరగారి.

ఈదర రూ. ఈద², ఈసర². వి. 1. కృణవిశేషం. ప్రబంధ. 200; 2. రాన్య విశేషం, ఒడిపిట్ల. కాళ. 3.151; 3. మాగాటిచేలో పెరిగే కలుషమొక్క (Eragrostis uniolo-ides).

క. ఈదరె. గోదమపొలాలు మొ. వాటిలోవచ్చే చెత్త చెదారం;

పో.చూ. నం. ఈదార, రాన్య విశేషం.

ఈదరకొట్టు క్రి.విం. 1. రాన్యంమీదవందే ఎండాకులు చెత్త మొ. వాటిని పొలికట్టతో కుడిచేయు; 2. ఉచ్చించు, అగ్గించు. ఈదరగడ్డి వి. ఒకరకం గడ్డి.

ఈదరకొట్టు చూ. ఈదర.

ఈదరగడ్డి చూ. ఈదర.

ఈదరలు రూ. ఈదలు; పో.చూ. ఈదర. వి.బ.వ. గంబెం వంటి వన్యరాన్య విశేషం.

ఈదలు రూ.చూ. ఈదరలు. వి.బ.వ. గంబెంవంటి వన్య రాన్య విశేషం (Panicum flavidam). పి.శకు. 3.12.

ఈదా¹ వి. ఒకవిధమగు రంగు; ఎరుపు నలుపు కలిసిన రంగు; వైరెట్.

హం.ఈ. ఈదా ;

క. ఈది, ఈదా, ఈది ; ర. ఈతా.

< ఈ. ఈదా.

ఈదారంగు వి. ఎరుపు నలుపు కలిసిన రంగు, వైరెట్.

ఈదా² వి. అనూయనల్ల కలిగే చాద.

ఈదారంగు చూ. ఈదా¹.

ఈది రూ.చూ. ఈద¹. వి. 1. పల్లలతో అల్లిన కోళ్లగంప; 2. చేపలు పట్టేబుట్ట.

ఈదివండు వి. విరూతివండు.

నం. భూతి. భన్మం; ప్రా. భూజ;

క. విభూతి, ఇబుత్తి, ఈబూతి, ఈబుత్తి, యిబూతి. < నం. భూతి.

ఈదిప్ప వి. జప్పచెట్లలో ఒకరకం.

ఈదిబము వి. పలం, పంట, అదాయం.

ర. ఈతియమ్, అదాయం, లాభం.

ఈదుకడ్డి చూ. ఈదువత్తి. వి. సాంద్రాణికడ్డి, అగరువత్తి.

ఈ.హం. ఈద్. పరిమళద్రవ్య విశేషం.

< ఈ. ఈద్.

ఈదుగింజ వి. పతవలచే నీళ్ల రోడించేవ్వకు ఉపయోగించే సాధనం.

ఈదుగుంజ చూ. ఈదు²; రూ. ఈదుగుంజ. వి. మోట చావి ఉద్దిమిది కొమిరె (నిలుపు గుంజ)కు పోటీపెట్టిన ఏట

నాలు కొయ్య.

ఉడువపుడు పో.చూ. ఉడు! వి. వసువుపచ్చని చవిడినేల.
ఉడుగుంజ రూ.చూ. ఉడుగుంజ. వి. మోటాచి ఉడ్డిమీద
కొమిరె (నిలువుగుంజ)కు పోటీపెట్టిన నాలుకొయ్య.

ఉడుబత్తి రూ.చూ. ఉడువత్తి. వి. అగరువత్తి.

ఉడువత్తి రూ. ఉడుబత్తి. వి. అగరువత్తి.

హిం.ఉ. ఉడుబత్తి. అగరువత్తి; ఉడు. అగరు;

అర. ఉడు. అగరు, పరిమళద్రవ్య విశేషం;

క.ఉ. ఉడుబత్తి. అగరువత్తి; క ఉడువత్తి.

<హిం. ఉడ్డిబత్తి.

ఉడాక రూ.చూ. ఉనాకి. వి. దుర్బలమైన, నన్నని, బబ్బు
వడిన.

ఉడాక రూ. ఉనాకి, ఉనాపి, ఉనాక, ఉనాపి. వి. దుర్బల
మైన, నన్నని, బబ్బువడిన.

నం. ఉన్.. తక్కువ; ఉనక.. తక్కువ, చాలని;

ప్రా. ఉణ; అ.మా. ఉణ, ఉణగ; పా. ఉనక,

ఉన్; మరా. ఉణా.

పో.చూ. క. ఉనకన్, ఉనక. తక్కువ, నీచుడు;

కుం. ఉన్. తక్కువ; పర్షి. ఉన్.

<నం. ఉనక..

ఉడాపి రూ.చూ. ఉనాకి. వి. దుర్బలమైన, నన్నని, బబ్బు
వడిన. వి. అవిటివాడు.

ఉవిక చూ. ఉను!.

ఉను! అ.క్రి. కలుగు, నందవిండు. భార.విరా. 5.898,
మార్క. 3.312; న.క్రి. 1. ఆశ్రయంగాకొను, అదిష్టించు.
కవిక. పి. 5; 2 పట్టుకొను. దశా. 2.91, వసు. 6.79;
3. ఉడు, మోపు. నీలా. 1.42; 4. (యజ్ఞం) చేయు.
ఉ.రా. 2.24; 5. ఆనుకొను. ఉ.రా. 4.10; 6. పెరుగు,
పైకిలాగు; 7. చీల్చు; 8. జల్లించు; 9. (కుండలు)
చేయు.

క. ఉణు. అడుగు, ఆగు, భూమిలోకి కొచ్చుకుపోవ;
కు. ఉదుని. స్థిరపడు, ఉండు, ఆను, కొచ్చు; క.
ఉణు. ఒకచోట ఆగు, ఆనుకొను, ఉణుతి. అండ,
ఆశ్రయం, ఆనుడు; మ. ఉన్చు. ఆశ్రయం. ఉన్చుక.
గట్టిగా నాలు.

<మూ.ద.ద్రా. *ఉన్-/ఉన్-.

ఉనుక వి. 1. అండ; 2. దిటవ. ఉనుచు రూ.

ఉన్చు. న.క్రి. యజ్ఞంచేయించు.

ఉను! రూ.చూ. పూను. న.క్రి. 1. పొందు. భార.కాంతి
5.28; 2. దరించు. భా.రా. 2.65, రామా. 2.55; 3.
ఆవలంబించు. హరి.ఉ. 3.108, భీమ. 3.41.

క. పూణ్. దరించు.

ఉనుచు చూ. ఉను!.

ఉన్చు ఉను!యొక్క ప్రే. రూ.చూ. ఉను! 1. (యజ్ఞం)
చేయించు. భార.ఆది. 5.124; 2. ఉంచు, మోపు. భార.
కాంతి. 3.147; 3. కలిగించు. శృంగ.నై. 2.99; 4.
తగుల్చు. అము. 4.84.

ఉత రూ. ఉత, ఉతము, ఉతకు. చూ. ఉను! వి. 1.

ఆదారం, ఆశ్రయం, ప్రాప్త. కు.నం. 5.602, భార.విరా.
2.248; 2. అడుగున వెడల్పుగాను, వైన నన్నంగాను
ఉండేట్లు రెండువైపుల మూకలేకుండా వెదురుబద్దలతో
అర్చిన చేపలువల్లే సాదనం.

క. ఉత. దిటవ, స్తైర్యం; కు. ఉత, ఉదు.
ఆదారం, ప్రాప్త, ఉతకకర; క. ఉణు. ఆదారం;
ఉణు. ప్రాప్త; ఉణుకోల్. ఉతకకర. చేతికర;
ఉణుకోల్. స్థిరపడు; ఉణు. కర, ఆదారం; మ.
ఉణు. ఆదారం, ప్రాప్త; పర్షి. ఉత. వెదురుబద్దల వల.

ఉతకకర వి. అనుడుకర, చేతికర. అకీపి కరామవము.

1. ఉతకకర వి. ఆదారంగాపట్టుకునే కర, ఆదారం.
భార.ప్రీ. 1.170, బో.ప. 4.68. ఉతగోమ ఉతకకర.
న.క్రి. ఆవలంబంగా పట్టుకొను, ఆదారం చేసుకొను. భార.
భీష్మ. 2.242, భాగ. 7.182. ఉతవదము వి. మాటకు
ముందు అలవాటుగా మూట్టాడేవడం, ఉనికమాట. ఉత
యెచ్చు న.క్రి. ఉతగా ఇచ్చు, అవలంబంగా చేయు. నిర్వ.
8.108.

ఉతకకర చూ. ఉత.

ఉతకకర చూ. ఉత.

ఉతగోమ చూ. ఉత.

ఉతవదము చూ. ఉత.

ఉతపాదీ చూ. ఉత. వి. కాగ్రత, లక్ష్యం.

ఉతము రూ.చూ. ఉత. వి. 1. ఆదారం, ప్రాప్త. సారంగ
చ. 3.259; 2. బరువు; వి. బరువైన; 3. స్థిరమైన,
నిలకడయిన, నిశ్చలమయిన, నహాయకమయిన.

ఉతయెచ్చు చూ. ఉత.

ఉతకు రూ.చూ. ఉత. వి. చేపల్ని పట్టుకొని ఉపయోగించే
వల.

ఉద వి. 1. కడుపుబ్బు, భర్జ్య. అం.రా. 1.184; 2.
ఉబ్బు, వాపు.

క. ఉదలు, ఉదికె. ఉబ్బు, వాపు; ఉదు; కు.
ఉదుని, ఉరిపుని. ఉబ్బు; ఉదు; క. ఉతల్.
ఉబ్బు, వాపు; ఉతు. అన్నం తిన్నతర్వాత కడుపుద్రివట్లు
ఉబ్బు; మ. ఉత్తు. ఉబ్బు.

ఉదబొడ్డు వి. ఉదికిన బొడ్డు. భల్లా. 4.

ఉదబొడ్డు చూ. ఉద.

ఉదర చూ. ఉదు! వి. కాయలు వండటానికి, ఎలుకలు
మొ. వాటిని కన్నంలోనించి బయటకు రప్పించటానికి, ఒక
రండ్రంనుండి పొగ లోపలికి పోయేట్లు ఉదటం.

పో.చూ. క. ఉదలు, ఉదటం; క. ఉతల్ పొడుకై.
అరటికాయలు మొ. వి వండటానికి వేసే పొగ; ఎలుకలు,
పందికొక్కులు మొ.వాటిని చైతికి రప్పించటానికి, చంప
టానికి ఉదే పొగ; ఉతు. ఉదు; మ. ఉత్తు. ఉదటం.

ఉదరకాయ వి పొగవేసి ముగ్ధపెట్టిన కాయ; అరటి.
నపోటా మొ. ఉదరగొట్టు ఉదరకాయ. న.క్రి. 1.
తపింపజేయు. హరి.పూ. 7.21; 2. (పత్త మొ.) కావపెట్టు;
3. ముఖస్తుతిచేయు; 4. చాదించు; 5. రెచ్చగొట్టు; 6.
కొందరపెట్టు. ఉదరలిడు న.క్రి. పొగవేసి ఇంకువులను

రపింపజేయు. ద్వి. హరిశ్చ. పూ. 2.238. ఈద్రకాయపెట్టు ఈదర + పెట్టు న.క్రి. పొగవేసి జంతువులను రపింప జేయు. హరి.పూ. 7.21.

ఈద్రకాయ చూ. ఈదర.

ఈద్రగొట్టు చూ. ఈదర.

ఈద్రలిడు చూ. ఈదర.

ఈద్రపెట్టు చూ. ఈదర.

ఈదు న.క్రి. 1. రమనంచేయు, నోటిగాలితో (నివ్వ) రగి లించు. మార్క. 3.247; 2. కరగించు. మార్క. 3.317; 3. ఎగురగొట్టు. బా.రా.య. 690, కాశీ. 6.226; 4. నోటిగాలితో వెలువరచు. భీమ. 5.116. రాగ. 10, ఉ. 241; పారి. 2.36; 5. (శంఖం మొ.) పూరించు. విజయ. 1.69; 6. (పాము వివరణగారి) ఈదు; 7. (బంగారం వెండి మొ. వాటిలోని మూలికలను కాకలతో) పోగొట్టు; 8. (రహస్యం, దాడి) చెప్ప; అ.క్రి. 1. ఉబ్బు, పైపబుకు. బనవ. 3.383 పం.; 2. (నోటితో) ఈదు. కాశీ. 6.228, విక్ర. 5.26; వి. వాపు.

క. ఈదు, ఈదు, రోహాలు శుభ్రపరచు, ఉబ్బు; ఈబు. ఉబ్బు; రు. ఈదుని. ఈదు, ఉబ్బు; ర. ఈతు. (నివ్వ) ఈదు, (రోహాలు) పుటంపెట్టు, (కడుపు) ఉబ్బు; వి. వాద్యవిశేషం; మ. ఈతుక. (నివ్వ) ఈదు, ఉబ్బు; కోట. ఈద్-. ఉబ్బు; గోం. ఈమలకానా-, ఈమలకీ-, ఈమలకాక. ఈదు; కువి. ఈక-. ఈదు; పూత-. రగిలించు; ఈర్, ఈర్పె-. నోటితో ఈదు; పల్లి. ఈద్. నోటితో ఈదు; కొలా.గడ. ఈన్దో-. ఈదు; మూర్త. ఈర్. పీచు, ఈదు, గారి పీచు.

<మూ.ద్రా *ఉయ్-. గారి పీచు; మూ.మ.ద్రా., మూ.ద.ద్రా. *ఉయ్-క్రి-/*ఉయ్-క్రి-; మూ.ఉ.ద్రా. *ఉయ్-క్రి-; కువి, గోం. *ఉయ్-క్రి-.

ఈదుపుటికలు (మిశ్రన.) వి. ఒక జాతి వరి దానం. ప్రబంధ. 112. ఈదుగ్రోవి వి. 1. నివ్వ మొదలగు వానిని పూరే గొట్టు. చంద్రా. 4.17; 2. బాలక్రిడా విశేషం. హంస. 3.146; 3. పిల్లనగ్రోవి. ఈదుబలుపు వి. శక్తిలేని బలుపు, దొందలబలుపు. ఈదువట్టి వి. బుడ్డ. ఈదువానవ వి. పరిసిన వానన, బూజువానన. ఈదువెండి వి. శుద్ధిచేసిన వెండి. క. ఈతువెల్లి.

ఈదుక్రి న.క్రి. 1. పట్టుకొను. దార.అది. 2.16, 7.254, హరి.ఉ. 2.126; 2. ఆశ్రయంగా చేసికొను, ప్రాప్తగా చేసికొను. దార.అది. 2.78, ఉద్యో. 4.207, కర్ణ. 1.121, సా. 1.16, హర. 2.87; 3. అడుము. నిర్వ. 4.92, కాశీ. 3.32; 4. ప్రమాదంగాగొను. దార.కాంతి. 1.49, అశ్వ. 1.13; 5. ఆను, నిలుపు, మోపు. దార.భీష్మ. 1.188, కు.నం. 10.481, రాగ. 6.339; 6. దృఢపరచు, బలపరచు. దార.అను. 1.69; 7. వహించు, పూను. దార.ద్రోణ. 2.257, ఉద్యో. 3.360, ఆము. 4.96; 8. అవలంబంగాగొను. బా.రా.య. 2.599; 9. పలుకునపుడు ఒత్తు. కవిజనా. సంక్లా. 13; 10. గుచ్చు, నాటు. కాశీ. 5.187, 188; 11. (చేపల్లి) ఈకతోపట్టు. వి. చేపల్లి.

పట్టే ఈర. దార.కాంతి. 3.193.

క. ఈబు, ఈబు. అవలంబంగా ఒక వస్తువు మరిఒక దానితో కలియు, అనుకొను, నివాసం చేసుకొను, స్థిరపడు; వి. ఆదారపడటం, స్థైర్యం; ఈత. దిబ్బ; తు. ఈన్ దుని. అడుము, గట్టిగా పట్టుకొను; ఈదు. ఆదారం; ఈత. బరువు, వాద్యక; క. ఈబు. అనుకొను, ఆదార పడు, అడుము, నొక్కు, ఆదారమగు, (బలైంపరె) దూసుకు పోవు; మ. ఈబు. ఆదారం, అవలంబం; ఈబుక. అనుకొను, ఆదారపడు; గోం. ఈహనీచానా; ఈహనీఫి; ఈహనీభాకా. పృథ్విపరె కర్రమీద బరువుగా ఒడుగు; కురు. ఈద్-, ఈద్-యి-; ఉద్ధోర్, ఉదుర్, ఉద్ధుర్. చేరికర్రమీద ఆదారపడు; మూర్త. ఈదుర్, మోపు.

<మూ.ద్రా. *ఉయ్-క్రి.

ఈదుపుటికలు చూ. ఈదు.

ఈదుగ్రోవి చూ. ఈదు.

ఈదుబలుపు చూ. ఈదు.

ఈదుమెకము వి. పండి.

బహుళ. <ఈదు + మెకము; వ్య. బరిసిన జంతువు.

ఈదువట్టి చూ. ఈదు.

ఈదువానవ చూ. ఈదు.

ఈదువెండి చూ. ఈదు.

ఈష దూ.చూ. ఈబి. 1. అడవిలో పెద్ద చెట్లకింద పెరిగే చిన్నచిన్న దుబ్బులు; వ్య. నిప్పుయోజకమైన, గిడన దారిన దుబ్బుల పెరుగుదల; 2. నవంసకుడు. అర్థవివరి. ఈషట్లు చూ. ఈష. వి. పరికొల్పటం, చెడరింపు.

<ఈష + పట్టు + లు.

ఈపిరి దూ. ఆషరు, ఈపిరి. పో.చూ. ఈదు. వి. 1. ఈదు, క్వానం. అం.దా. 1.60; 2. ఎండ.

పో.చూ. క. ఈసిర్. క్వానం, క్వానక్రియ; కొడ. ఈసిరి; రు. ఈసులు, ఈసురు; క. ఈయిర్ వృ. నిన్నుత్తవ; పో.చూ. ఈయిర్. గట్టిగా గారిపీచు; పో.చూ. మ. ఈయిర్. ఉళిర్. క్వాన; కొట. ఈచే. ప్రాణం; కొడ. ఈసిర్. క్వానం; కుజ. ఈకొరి; ఈకురి. క్వాన క్రియ; మూర్త. ఈజె. జీవించు, ప్రాణం; బ్రా. ఉన్దో. హృదయం, మనస్సు.

ఈపిరికుట్టు వి. క్వానక్రియలో కలిగే దాద. కకుత్స్థ. 2.146. ఈపిరితిత్తి వి. క్వానకోశం. ఈపిరితీయ న.క్రి. 1. చంపు; 2. దారించు, బలవంకంచేయు. అర్థవివరి. ఈపిరి పట్టు న.క్రి. దమ్ముపట్టు. ఈపిరిపుచ్చు అ.క్రి. క్వానించు, ఈపిరిపోసుకొను అ.క్రి. రిరిగికోలుకొను.

ఈపిరికుట్టు చూ. ఈపిరి.

ఈపిరితిత్తి చూ. ఈపిరి.

ఈపిరితీయ చూ. ఈపిరి.

ఈపిరిపట్టు చూ. ఈపిరి.

ఈపిరిపుచ్చు చూ. ఈపిరి.

ఈపిరిపోసుకొను చూ. ఈపిరి.

ఈష వి. 1. ఈగటంలో ఒక ఈష; 2. ఉత్సాహం; న.క్రి. 1. కోయ; 2. రయపెట్టు.

శాబి¹ రూ. శావ. వి. 1. ఒకవిధమైన పాతర, లోపల లోలు
దోలుగానున్న పాతర. వేంక.పంచ. 4.416, ఆం.రా.
2.240; 2. పేడి, నవంనకుడు; విద. శాబినేల, గుల్లగా
పెరిగినది, దుర్బలమైన.

శాబి² రూ. శావ్య². వి. ఒక రకం దియ్యం.

శాబిగర్ల వి. కొమురు, గుంటిక దంతె తోడేటప్పుడు
రెండు చాళ్ళ మధ్య కోసుగా తేరిన మట్టి. శాబిమగడు
1. నవంనకుడైన మగడు; 2. అప్రయోజకుడు. శాబి
వాడు వి. 1. నవంనకుడు; 2. చాందువారిని శరీరం
కలవాడు.

శాబి³ వి. ఒక రకం కలుపు మొక్క (Heteropogon
contortus).

క. శాబు². ఎక్కువగా ముళ్లంతే ఒక రకం గడ్డి.

ఇది 'శాబ'కి సంబంధించినది ఒక శాబు.

శాబిగర్ల చూ. శాబి¹.

శాబిత వి. పొడి, చూర.

నం. ఎబూది-.. బూడిద.

<నం. ఎబూది-..

శాబిమగడు చూ. శాబి¹.

శాబిలు పో.చూ. శాబి¹. రూ. శాబలు. వి. పొల్లు దాన్యం,
తరకలు.

శాబివాడు చూ. శాబి¹.

శాబి చూ. శాబి¹. వి. 1. బురద, వంకం. రామలింగ. 81;
2. పెత్తనీ బందనేల, శాబిరినేల.

శాబినేల వి. వాన కురిసి నప్పుడు బుర బుర పొంగి
దిగబడే చవిదినేల.

శాబిది చూ. శాబిత. వి. బూడిద.

శాబివేల చూ. శాబి.

శాబిరి రూ.చూ. శాపిరి. వి. శాపిరి.

శాబు చూ. శాబి¹. వి. ఆరీలు స్థాబులు మొ. వాటి నిర్మా
దానికి వనికవచ్చే తాత్కాలికపు కట్టు.

శావర చూ. కూ.వర. వి. 1. నోటి కుంపర వంటిది, వ్యర్థ
వాడం. కు.నం. 2.865; 2. నోటి కుంపర.

శావరలాడు వి. వ్యర్థ ప్రలాపి. శా.చూ. 5.278.

శావరలాడు చూ. శావర.

శాపాడు చూ. శావ.

శావ స.క్రి. 1. కడల్లు, చరింపజేయు. శృం.నై. 5.187;
2. కయపెట్టు; వి. శావటం, కడలింపటం. శాపాడు
శావ + ఆడు. అ.క్రి. శాగు. రాజ.చ. 1.84.

శావరము చూ. మూపురము. రూ. ఓవరం. వి. ఎద్దు
మూపురం, కుదం, ఎత్తుగా నున్న తాగం, బుజం. ఆం.రా.
2.262.

శాయల రూ.చూ. శాయ్యల. వి. శాయ్యల. పాండు. 5.101.

శాయల రూ.చూ. శాయ్యల. వి. శాయ్యల.

శాయు¹ రూ.చూ. శామియు. అ.క్రి. శామివేయు.

శాయు² పో.చూ. శాల. అ.క్రి. శాలవేయు.

మ. శావల్ ఇదుక, శాబల్ ఇదుక. శాలవేయు.

శాయెల రూ.చూ. శాయ్యల. వి. శాయ్యల. అచ్చ.రా. ఆర.

59. చంద్ర. 4.93.

శాయెల రూ.చూ. శాయ్యల. వి. శాయ్యల.

శార(న్) చూ. శారు¹. విద. 1. పార్వతేయం కాక గ్రామ్య
మైన; 2. అరుదు కాక తరచైన; 3. అదవి (జంకువు)
కాక పెంపుడు; 4. స్థిరంగా ఒక చోట ఉండక తిరుగునట్టి;
5. ఎక్కువ (జాతి) కాక తక్కువ అయిన.

శారకవి వి. జానవద కవి. శారకళ్ళి వి. శారి చుట్టు
పట్ల పెరిగే కళ్ళిచెట్టు (Euphorbia mivvalai).
శారగోగు వి. శిక్ష్ వృక్షం. బహుళ. (Hibiscus
cannabinus), కొండ గోగుకంటె దిన్నముయిన మొక్క.
శారగంద శారన్ + కంద. వి. శాళ్లలో పైరు చేయబడే
కంద (Tacca pinnatifida). శారగుక్క శారన్ +
గుక్క. వి. వీధిగుక్క. రామలింగ కవి చాటువు. శారజోగి
వి. శూదూ తిరిగే దిచ్చువుకూటి వన్యూసి. ద్వి. హరిశ్చ.
పూ. 2.39. శారతలారి వి. గ్రామంలో రాత్రిల్ల గస్తీ తిరిగి
కొంగతనాలు లేకుండా కావలి కాసే బంటు. శారవక్కెర
రూ. శారవెక్కెర, శారవెక్ర. వి. శాయనక్కెర
(Americana); ఉత్తర నర్మార్దలోను విశాఖపట్నం,
గోదావరి చుట్టు పక్కల గల అరణ్యాలలోనూ, దక్కన్
ప్రాంతంలోని రాతి ప్రదేశంలోనూ, పెరిగే ఒక జాతి ముళ్ల
పొద. శారవెక్కెర రూ.చూ. శారనక్కెర. శారవెక్ర
రూ.చూ. శారనక్కెర. శారపెంకు వి. నాటుపెంకు.
శారబావి వి. 1. గ్రామం అంతా ఉపయోగించే బావి;
2. వ్యధిచారిణి. అర్థవివరి. శారబీజి వి. శాళ్లలో పైరు
చేయబడే బీర (Luffa acutangula). శారముత్తయిడువ
వి. మైరిజి. అర్థవివరి. శార(బంది శారన్ + పంది. వి.
1. పెంపుడు పంది. మార్క. 3.207; 2. స్థూలకాయుడు.
(నిందార్థంలో). క. శూరువంది. పెంపుడు పంది; క.
శార పన్తి. శార(బిచ్చుక శారన్ + పిచ్చుక. వి. శాళ్లలో
ఉండే పిచ్చుక. చెన్న. 5.71. శార(బిల్లి శారన్ + పిల్లి.
వి. పెంపుడు పిల్లి. శారరూక శార + రూక. వి. 1. శారి
మీద చేసిన పన్ను; 2. శారిమీద వసూలైన పన్ను.

శారక చూ. శారు¹.

శారకవి చూ. శార(న్).

శారకళ్ళి చూ. శార(న్).

శారకామ రూ.చూ. శారుకామ¹.

శారగట్లచెట్టు వి. పొదగా పెరిగే ఒకరకం చెట్టు; దీని ఆకులు
వీలిరంగు కయారీలో ఉపయోగిస్తారు.

శారగాయ రూ.చూ. శారుగాయ. వి. ఉప్పులోనూ కారం
లోనూ శారే కాయ, ఉపదంశం.

శారగోగు చూ. శార(న్).

శారగంద చూ. శార(న్).

శారగుక్క చూ. శార(న్).

శారజోగి చూ. శార(న్).

శారకు రూ.చూ. శాబకు

శారకుణ్ణాం వి. వేనవికాలంలో చరివేంద్రం పెట్టేవారి కిచ్చిన
దూపనరి.

శారతలారి చూ. శార(న్).

ఆరవకృతి చూ. ఆర(న్).
 ఆరవకృతి చూ. ఆర(న్).
 ఆరవక్ర చూ. ఆర(న్).
 ఆరపెంకు చూ. ఆర(న్).
 ఆరబావి చూ. ఆర(న్).
 ఆరబీట చూ. ఆర(న్).
 ఆరబెట్టు చూ. ఆరు.
 ఆరబువారబు వి. పెద్ద గలాటా.
 ఆరముత్తయిదవ చూ. ఆర(న్).
 ఆరబంది చూ. ఆర(న్).
 ఆరబిచ్చుక చూ. ఆర(న్).
 ఆరబిల్లి చూ. ఆర(న్).
 ఆరబోవ అ.క్రి. పీఠించు. హరి. శ. 7.178, బో. 5.210.
 6. ఆట. కుల్లిపోవ; ఆయి. కుల్లిన; మ. ఆటలో.
 మురికి; ఆట. కుల్లిపోవటం, బంక.
 ఆరబూక చూ. ఆర(న్).
 ఆరవాటి వి. ఆరికి ముందు ఉండే ప్రవేశ ద్వారం, గవని.
 గమిడి.
 ఆరవిందు వి. కార్యాలపట్ల ఆరందరినీ పిలిచి చేసే విందు.
 ఆరవేయి చూ. ఆరు.
 ఆరబాధ చూ. ఆరబాదు. చూ. ఆరుపు (ఆరు). స.క్రి.
 1. ఆరడించు. బార. ఆది. 6.260, ఆర. 3.160, రం.
 రా. ఆర. 184 పు. 91 పం.; 2. బరిమూలు. కావ్యా.
 3.58.
 ఆరబాదు చూ.చూ. ఆరబాదు. స.క్రి. 1. ఆరడించు;
 2. బరిమూలు.
 ఆరికి చూ. ఆరు. క్రి.వివి. మౌనంగా, ఉదారంగా, అనా
 లోచితంగా, తోచక.
 ఆరించు! చూ. ఆరు.
 ఆరించు! చూ. ఆరు.
 ఆరిదేవర చూ. ఆరు. వి. 1. గ్రామ దేవత.
 ఆరిలు చూ. ఆరు.
 ఆరిలుగొట్టు చూ. ఆరు.
 ఆరు! వి. బ.వ. ఆరులు, ఆరు, ఆరులు, ఆరు. వి.
 1. గ్రామం. బార. శబ్ద. 2.55; 2. ఆరిలోని జనం.
 ఉ.హ. 5.152; 3. గ్రామాంతరం. శా. 3.7; 4. దేశం.
 దేశాంతరం. సారంగ. చ. 2.
 5. ఆరు, ఆరు. గ్రామం, నివాస స్థలం; కొడ. కు.
 ఆరు. గ్రామం; 6. ఆరు. గ్రామం, వట్టణం, నగరం;
 ఆరు. వ్యాపించు, వరుచుకొను; మ. కొట. కొడ. కొలా.నా.
 ఆరు. గ్రామము, వట్టణము; పో.చూ. బ్రా. ఉరా. ఇల్లు.
 <మూ.బ్రా. *ఆర్.
 ఆరిదేవర వి. గ్రామదేవత. ఆరువంతుగ వి. ఆరంతా
 పోగుచేసిన అన్నం, ఆరిబయట పశువులకు పెట్టే పండుగ.
 ఆరేగు ఆరు+ఎగు. అ.క్రి. ఉత్సవంతో ఆరంతా
 విహరించు. సావి. చ. 2.43.
 ఆరు! పో.చూ. ఆరియు (చెమర్చు, కాదు). అ.క్రి.
 1. ఆరకెత్తు, లోపల నుండి (ద్రవము) వైకి వచ్చు. మను.

3.28; 2. చెమ్మగిల్లు. దా. 7.101; 3. నాను;
 4. అనగొను.
 5. ఆరు. కాదు, చెమర్చు, ద్రవించు, నాను; సారు.
 చెమర్చు; కు. ఆరుని, ఆరుని. ద్రవించు; 6.
 ఆరు. ద్రవించు, నాను; మ. ఆరుక. ద్రవించు,
 కాదు, మునుగు, చొచ్చుకొనిపోవ; పో.యు, వడపోయి;
 7. ఆరు. ద్రవించు; ఆరు. నీరు వైకి వచ్చు; గోం.
 ఆసానా, ఆసి, ఆసా. కన్నీళ్లు కాదు; సూ-సూ.
 చెమ్మ; కు. ఉర్. కాగు, హెంకు, కాదు, చెమర్చు;
 సూగ. ఆరు; సూజ. లావుగా ఉండు; కువి. ఆరు.
 నీటిబుగ్గ; ఆరువిజు. బుగ్గనీరు; కొలా. ఆరు,
 ఆరు-త. ఇల్లుకాదు. ద్రవించు, రేరుకొను; నా. ఆరు.
 చెమర్చు, ద్రవించు; పో.చూ. కురు, ఆరుకార్. కొద్దిగా
 ఉబ్బు; బ్రా. హరింగింగ. వాయు, పగులు; ఆరెంగ,
 హురెంగ. (కురుపులు మొ.) వాయు, పగులు.
 9. ఆరువతో కూడిన రూపమే (ఆరు) సాధువు.
 ఆరువెట్టు స.క్రి. నూలు గంజిలో నానబెట్టటం.
 ఆరువేయి ఉప్పులో వేసి (ఆరుగాయ మొ.) నిలువచేయు,
 నీటిలో (గోగు, జనుము మొ.) కుల్లిబెట్టు. ఆరించు! స.క్రి.
 1. నోయారించు. బాగ. 10 పు. 496; 2. ఆరుగొలుపు.
 నవతి. 2.58, చంపూరా. 6.9. ఆరిలు వి. పల్లడి
 పదార్థాలు తినేటప్పుడును, తింటూండగా చూచినప్పుడును
 నోటిలో ఆరు నీరు. ఆరిలుగొట్టు ఆరిలు+కొట్టు. అ.క్రి.
 కొట్టులువేయు. ఆరు(గాయ) చూ. ఆరుగాయ, ఆరుగాయ.
 వి. ఉప్పులోను కారంలోను ఆరువేసిన రాయ, ఉపదంశం.
 బాగ. 10 పు. 496, అము. 1.82. 6. ఆరుకాయ.
 ఆరుమిండి చూ.చూ. ఆరుమిండి. ఆరుబిచ్చడి వి. మిర్చి,
 వేయించిన పప్పుదినుసులు కలిపి చేసిన పచ్చడి, నంజుడు.
 ఆరుబిందు వి. ఆరువేసిన నిమ్మ మొ. వాని పండు. మిర్చి.
 2.16. ఆరుబిండి చూ. ఆరుమిండి, ఆరుబిండి. వి. 1.
 తెలికవిండి నీటిలోగానీ పులిమిత్తిగలోగానీ ఒకటి రెండు
 రోజులు నానబెట్టి, దానితో చేసే పచ్చడి; వ్యంజన
 విశేషం. రాజ. చ. 2.127; 2. పిండి బెల్లం కలిపి చేసిన
 దక్షిణ విశేషం; 3. కొబ్బెలు చెయ్యటానికి కలిపిన మినప
 పిండి; 4. పచ్చడి. ఆరుబిండిమాన్యం వి. ఆరుబిండి
 చేసేవారి కిచ్చిన దూమి. ఆరుగాయ చూ.చూ. ఆరుగాయ.
 వి. ఉపదంశం. బహుళా. 4.49. ఆరుబిండి చూ.చూ.
 ఆరుబిండి.
 ఆరు! చూ. ఉబ్బు. అ.క్రి. పెరుగు, పెద్దది అగు. వరాహ.
 4.88, భక. 2.543.
 ఆరు! అ.క్రి. కలుగు, పట్టు, సంధించు.
 ఆరించు! స.క్రి. కలిగించు. హంస. 2.169, 200.
 ఆరు! చూ. ఉబ్బుము, తొప్ప. అ.క్రి. మాట్లాడు, చెప్ప,
 అడుగు.
 5. ఒరె. ద్వనిచేయు, చెప్ప, మాట్లాడు; కు.
 శరిపుని. ద్వనిచేయు, వాయించు; 6. ఉరె. మాట్లాడు,
 చెప్ప, మాట; మ. ఉరె. మాట.
 <మూ.బ్రా. *ఆర్.

ఈర్ష్య రూ. ఈర్ష్య, ఈర్ష్య. అర్ష్య. (యర్ష్యం, వారణం, పలం మొ. వాటి అర్థావాన్ని తెలుపుతుంది.) 1. పలుకక, మాట్లాడక. భార.విరా. 1.127, భీమ. 1.14, భా. 1.240; 2. ప్రయత్నంలేక, కృషిలేక. భార.ఉద్యో. 1.24, భీమ. 5.185; 3. ఉపేక్షించి, ఉపేక్షావాసంతో. భార. కాంతి. 4.879; 4. పలంలేక, వ్యర్థంగా. భా.రా.య. 1392; 5. అయాచితంగా, అదుగతుండ. హరి.హ. 3.249; 6. భగిన వారణంలేక, వారణంలేక. శృం.నై. 8.168, వై.రా. 1.56; 7. మానక. భాగ. 10. ఉ. 544, వరాహ. 11.91; 8. ప్రతిపలం పొందక. భాగ. 11.118; 9. వివరించక. భా. 1.45. ఈర్ష్యకౌము! రూ. ఈర్ష్యకౌము. అ.క్రి. మెదలకుండావుండు, ఉపేక్షించు.

ఈర్ష్య! రూ. ఈర్ష్య! వి. శ్యాన, నిష్టూర్ష్య.

ఈర్ష్యకౌము! పో.రూ. మూర్ష్యకౌము. న.క్రి. అప్రమాణించు, వాననచూచు. వ్య. శాసించు. వసు. 3.119. ఈర్ష్య రూ. ఈర్ష్య! అ.క్రి. శ్యాసించు. నిశ్చయించు. ఈర్ష్య రూ. ఈర్ష్య! ఈర్ష్య! ఈర్ష్య! వి. 1. శ్యానం, ఉపేక్షి. భార. భీష్మ. 2.110, శల్య. 1.357, ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 2028, ఆము. 2.105; 2. ఆవిరి. రాజ.వి. 2.165; 3. ఒక విధంగా వందన కూర. పాండు. 4.184. క. ఉయిర్ పృ. శ్యానం, నిశ్చయం, నిష్టూర్ష్య; ఉయిర్, బలంగా గారి పిల్లు; మ. ఉయిర్. శ్యానం ఈర్ష్యపోక రూ. ఈర్ష్య! వి. ఉయిరుపోక, కాలక్షేపం. భీమ. <ఈర్ష్య+పోక. 5.14; ఈర్ష్య! రూ.రూ. ఈర్ష్య. వి. శ్యాసించు, నిష్టూర్ష్య. భార.నరా. 2.310, కు.నం. 11.700, ఆము. 2.28. ఈర్ష్య! రూ.రూ. ఈర్ష్య. ఈర్ష్య! అ.క్రి. శ్యాసించు, నిష్టూర్ష్య. ఈర్ష్య! రూ.రూ. ఈర్ష్య! వి. ఉయిరుపోక. కవిక. 4.121. ఈర్ష్య! అ.క్రి. శ్యాసించు, నిశ్చయించు. నిర్వ.ర. 3.17.

ఈర్ష్య! వి. ఏడికోలలేని నాగరి.

క. ఉయి. దున్ను; కు. ఉయి. దున్ను; క.మ. ఉయి.

ఈర్ష్యకౌము! రూ. ఈర్ష్య! ఈర్ష్యకౌము! రూ. ఈర్ష్య! ఈర్ష్యగారు రూ. ఈర్ష్య! ఈర్ష్య రూ. ఈర్ష్య! ఈర్ష్యం పో.రూ. ఈర్ష్యం. వి. మల్లబంద విశేషం. మల్లు. 3.66.

ఈర్ష్యకౌము! రూ. ఈర్ష్యకౌము. వి. ఒకజాతి ముల్లపొద.

ఈర్ష్యవందగ రూ. ఈర్ష్య!

ఈర్ష్య రూ. ఈర్ష్య!

ఈర్ష్యపోక రూ. ఈర్ష్య!

ఈర్ష్యమిండి రూ. ఈర్ష్య!

ఈర్ష్యబచ్చడి రూ. ఈర్ష్య!

ఈర్ష్యబంధు రూ. ఈర్ష్య!

ఈర్ష్యబిండి రూ. ఈర్ష్య!

ఈర్ష్యబిండిమాన్యం రూ. ఈర్ష్య!

ఈర్ష్య వి. కాలం. భార.కర్ణ. 2.280.

ఈర్ష్యగించు రూ. ఈర్ష్యగెను.

ఈర్ష్యగింపు రూ. ఈర్ష్యగెను.

ఈర్ష్యగెను రూ. ఈర్ష్య!

ఈర్ష్యగించు రూ. ఈర్ష్యగెను. న.క్రి. ఈర్ష్యగేటట్లుచేయు.

ఈర్ష్యగింపు వి. ఈర్ష్యగించు.

ఈర్ష్యగెను రూ. ఈర్ష్య. వి. ఈర్ష్యగెను.

క. ఈర్ష్యగెను, ఈర్ష్యగెను. ఈర్ష్యగెను.

<క. ఈర్ష్యగెను.

ఈర్ష్యగెను రూ. ఈర్ష్య!

ఈర్ష్య! రూ. ఈర్ష్య!

ఈర్ష్య! రూ.రూ. ఈర్ష్య. న.క్రి. 1. (పాత్ర, సాన మొ.

వాటి నందిఉన్నవాన్ని) చేతితో నొక్కితీయు. ఆము.

6.180, కక. 3.348; 2. ఎత్తుపల్లాలు సరిచేయు.

ఈర్ష్య! రూ. ఈర్ష్య!

ఈర్ష్య! రూ. ఈర్ష్య! వి. అదుగూర్చిన అంటు, మైలపాత్ర.

ఈర్ష్య! రూ. ఈర్ష్య!

ఈర్ష్య! రూ. ఈర్ష్య!

ఈర్ష్య! రూ. ఈర్ష్య!

ఈర్ష్య! రూ. ఈర్ష్య!

ఈర్ష్య! రూ. ఈర్ష్య! వి. 1. సహాయం. భార.విరా. 1.95,

భా.రా.య. 935; 2. స్వాస్థ్యం, స్వస్థచిత్తం. యయా.

1.24, భార.విరా. 2.80, శృం.నై. 7.86; 3. తెలుపి.

విరామం. భార.విరా. 2.315, ఉ.రా. 6.809; 4.

విశ్రాంతి. భా.రా.య. 271, యయా. 1.24; విజ. విశ్రాంతి

నిచ్చునది. వి.వ. 1.46.

ఈర్ష్యగించు రూ. ఈర్ష్యగెను.

ఈర్ష్యగెను రూ. ఈర్ష్యగెను.

ఈర్ష్యగెను రూ. ఈర్ష్యగెను.

ఈర్ష్యగెను అ.క్రి. 1. విరమించు, ఈర్ష్యగెను. భార. ఆది.

4.19, క్రో. 4.12, 13; 2. స్వస్థనదు. భార. నరా.

2.288, ఉద్యోగ. 3.206; 3. ఉపకాంతి నొందు. పారి.

4.18, ఉ.రా. 7.217; న.క్రి. అప్పగించు. భా.రా.ఆర.

2.69.

ఈర్ష్యగించు న.క్రి. ఒకాద్య. నిర్వ. 10.64, భాగ. 10.

ఉ. 492. ఈర్ష్యగెను రూ.రూ. ఈర్ష్యగెను. ఈర్ష్యగెను రూ.

ఈర్ష్యగెను. అ.క్రి. 1. స్వస్థనదు. భార.ఉద్యో. 3.20, ఉ.

రా. 6.319; 2. విరమించు, ఈర్ష్యగెను. హరి.హ.

1.170; 3. ఉపకాంతి నొందు. శృం.నై. 3.104; రాజ.చ.

2.84.

ఈర్ష్య న.క్రి. పోలు, పోలియుండు. నా.వంచ. 3.9.

క. ఉయి. పోలు; ఉయిల్. పోలు; ఉయిల్. భార

కమ్య చిహ్నం.

<క. ఉయి.

ఈర్ష్య! రూ.రూ. ఈర్ష్య. వి. 1. ద్వన్యనుకరణం, అర్థధ్వని.

మొర. వేంక.వంచ. 2.138; 2. నక్కకూత, ఈర్ష్య; 3.

హెయిమనే ద్వని.

ఈర్ష్యగెను వి. ఈర్ష్యగెనే పిట్ట. ఈర్ష్యగెను అ.క్రి. కోరిక

పట్టు. ఈర్ష్యగెను వి. భార, అదుర్దా (ద్వన్యనుకరణశబ్దం).

ఈలమాలగుడును ఈలమాల + కుడుచు. అ.క్రి. ఆర్దిపొందు. తహతహపడు, గుక్కిళ్లుమింగు. నవనా. 3.80 పు. ఈల మెకము రూ.చూ. ఈళమెకము. వి. నక్క, ఈళవేసే బంతువు. ఈలవడు ఈల + వడు. అ.క్రి. రోరుమను. హర. 2.22. ఈలవేయు అ.క్రి. ఈలవేయు, కీచుమని ద్వనిచేయు. ఈలో వి. చచ్చు, బలహీనత; అ.క్రి. చచ్చుపడు, కృశించు. పో.చూ. క. ఉల్లె. చెడిపోవు, నశించు. ఈలకెప్పుడు వి. కొరతెగులు, వైరు తెల్లపడే తెగులు. ఈలదండు రూ. ఉలదంబు. వి. తీపితేని కొన్నదంబు. ఈల వడు వి. కాలువ గట్టుకు చిన్న రంధ్రంపడు, బొగడపడు. ఈలబొక్క వి. కాలువగట్టుకు పడిన చిన్న రంధ్రం, బొగడ. ఈలకెప్పుడు చూ. ఈలో. ఈలదండు చూ. ఈలో. ఈలవడు చూ. ఈలో. ఈలబిట్ట చూ. ఈలో. ఈలవట్టు చూ. ఈలో. ఈలబొక్క చూ. ఈలో. ఈలమాల చూ. ఈలో. ఈలమాలగుడును చూ. ఈలో. ఈలమెకము చూ. ఈలో. ఈలవడు చూ. ఈలో. ఈలవేయు చూ. ఈలో. ఈలో పో.చూ. కూలు. అ.క్రి. వడు. క. ఉల్లె. గుండెలాదులలో వతనమగు, శివలమగు, పాదగు. ఈలో వి. గొర్రెబొచ్చుకో తీసిన దారం, ఉన్నిదారం. ఈలకొను రూ.చూ. నూలుకొను. అ.క్రి. 1. ఒప్పుకొను; 2. చక్కబడు; 3. స్థిరపడు. ఈలకొలుపు ఈలకొనుమొక్క ప్రే.; రూ. ఈలొక్కలుపు. న.క్రి. నెలకొలుపు, నిలుపు. రంగా. 3.34. ఈలొను రూ.చూ. నూలొను. అ.క్రి. ఒప్పు, తగు. బాగ. 4.865. ఈలొలుపు రూ.చూ. ఈలకొలుపు. న.క్రి. నెలకొలుపు, నిలుపు. ఈళ రూ. ఈలో. వి. 1. ఆర్తద్వని, మొర్ర. వరాహ. 5.68; 2. (నక్క) కూత. మను. 4.61. క. ఈళ. దగ్గరకు పిలవటం, ఆర్తనాదం చెయ్యటం; రూ. ఈళవెఱుఱు; ఉలి. ద్వనిచేయు, శేకపెట్టు, శేక; ఈళ. శేక; క. ఈళై. నక్కకూత, కుక్కల కూత, బబ్బు చేసిన గొట్టెల అరుపు; ఈళైఱు. కుక్క నక్కలవలె కూత పెట్టు, ఆర్తనాదం; వీలై. ఈలవేయటం, కీచుమని ద్వని. చెయ్యటం; వీలొ, ఈలి. ద్వని; ఈళఱు. ఈళతి; మ. ఈలి, పీలి. కుక్కనక్కల కూత, కోతి కీచకీచ; పూళ; కోట. పీలొల, అచ. కూతలు; పీలొల. నక్క కూత. <మూ.ద.ద్రా. *ఈళ-. ఈళమెకము రూ. ఈలమెకము. వి. నక్క; ఈళ పెట్టే బంతువు.

ఈళమెకము చూ. ఈళ. ఈళక వి. రోరీ, పల్లె. పో.చూ. క. తూలి. రోరి, ఉయ్యాలగుర్త. ఈళగము రూ.చూ. ఈడిగము. వి. సేవ, పరిచర్య, వెద్దిచాకిరి. వ్రదు. 2.68 పు. 5 వం. క. ఈళగ, ఈలిగ. సేవ, పని; పో.చూ. ఈలిగ గిల్లి. దాసి; ఈలిగరన. సేవ, దాన్యం; ఈలిగ. దాసుడు; కు. ఈలిగ. సేవ, పని. ఈవాడు చూ. ఈవు. ఈవిళ్ళు రూ.చూ. ఉవిళ్ళు. ఈవిళ్ళారు రూ.చూ. ఉవిళ్ళారు. అ.క్రి. త్వరవడు, తమకించు, తహతహపడు. పి.శకు. 3.51. ఈవిళ్ళారు చూ. ఈవిళ్ళు. ఈవు రూ.చూ. ఈగు. అ.క్రి. కడలు, చరించు. చెన్న. 3.210. ఈవాడు రూ.చూ. ఈగాడు. అ.క్రి. ఈగు. పారి. 1.64. ఈష్టము 'ఉష్టము'నకు మరో రూపం. వి. భ్వరం. నం. ఉష్ట-. వేడి. క. ఉష్టమి. (శరీరంయొక్క) వేడిమి; ఉట్టణమి. <నం. ఉష్ట-. ఈన రూ.చూ. ఈచ. వి. చువ్వ. ఈనకొలుపు చూ. ఉనుడు. అ.క్రి. నిట్టూర్పు. పో.చూ. క. ఈయిర్ వృ. నిట్టూర్పు. ఈనదం చూ. ఈనరము. వి. మాగాణిలో ఒత్తుగా మొలిచే నన్నటి కలువమొక్క (Panicum crusgalli). ఈనపిల్లి చూ. ఈనరపెల్లి. వి. కొండవలెపండి రంగులుమాల్చే బంతువు. ఈనర! చూ. ఈనరము. వి. కొన్న మొ. వైర్ల ఎన్ను తెల్ల బడి ఎండిపోయే తెగులు. ఈనర! రూ.చూ. ఈనరము. వి. చవిటి(నేల). ఈనర! రూ.చూ. ఈదర. వి. తృణవిశేషం. ఈనరపిల్లి వి. బక్కచిక్కిన పిల్లి. ఈనరము! ఈన + అరము. చూ. ఈచ. వి. బలహీనమైన, బక్కచిక్కిన. ఈనరిల్లు అ.క్రి. 1. చిక్కు, కృశించు. వేమన. 575; 2. అలనలచెందు. కాశీ. 2.186. ఈనరము! రూ. ఈనర. వి. చవిటి(నేల). నం. ఈషర-. చవిటినేల; పో.చూ. క. ఈష. చవిటి వర్ర; క. ఈషరమి. <నం. ఈషర-. ఈనరపెల్లి పో.చూ. ఈనరము. వి. 1. మూడు రంగులు గల కొండ. కాశీ. 5.261, మను. 4.79; 2. బింబం, నీడ; 3. చలచిత్తుడు. క. ఈసరవల్లి, ఈసరుల్లి, హూసరుల్లి, హూస రుల్లి. ఈనరపెల్లి. ఈనరిల్లు చూ. ఈనరము. ఈనాడు చూ. ఈను. ఈనీసావ చూ. ఈనరము. అ.క్రి. 1. (వత్తిచెట్టు) పింజెలు

హర రారిపోవు ; 2. చెడిపోవు ; 3. జబ్బుచేర రంబెట్టు కలు రారిపోవు ; 4. వచ్చించు ; 5. దాన్యం రారిపోవు. 6. రంగు మానిపోవు ; 7. సంబంధం తెగిపోవు ; 8. చెమ్మ గిరి కొట్టుకొట్టుగా జారు.

ఉపసర్గ రూ.చూ. జనుట్టు. వి.బ.వ. ఉపసర్గ. ఆం. బాషా. 2.56.

ఉపసర్గము వి. 1. అనూయ, ఈర్ష్య, ద్వేషం ; 2. వ్యర్థానం. వైకృతదీపిక 21, పురుషోత్తమ కవీయము 15.

సం. ఉచ్చాస్, నిష్కూర్పు ; ప్రా. ఉసాస, ఉస్సాస. ఉససనమ, ఉసాస, ఉసాసిత. దీర్ఘ నిర్వాసం ; అ.చూ. ఉసస, ఉసాస ; వై.మహా. ఉసనియ ; పా. ఉస్సాస, ఉసుయ్యా, ఉసూయా, ఉసుయ్యక. ఈర్ష్య, ద్వేషం ; మా. ఉశశయ ; శార. ఉసనిద ; క. ఉస్సాస ; క. ఉమవాచం, ఉచ్చువాచం.

<సం. ఉచ్చాస్-.

ఉపసర్గ విద. బలహీనమైన.

ఉపసర్గోపసర్గము వి. పేదవాడు. ఉపసర్గోప ఉపసర్గ + పోవు. అ.క్రి. చిట్క, నన్నబడు.

ఉపసర్గ స.క్రి. (చర్మం) ఉపస, దాగుచేయు.

ఉపసర్గ రూ.చూ. ఉబును. వి. 1. కాలక్షేపం, పొద్దుపచ్చటం ; 2. కాలక్షేపం కబుర్లు ; 3. తోకడం, తోలి.

ఉపసర్గ అ.క్రి. ముచ్చటలాడు. ఉపసర్గోక రూ.చూ. ఉబునుపోక. వి. కాలక్షేపం. చీమ. 5.15. ఉపసర్గోపు రూ. చూ. ఉబునుపోవు. అ.క్రి. కాలం గడుచు. నిర్వ. 9.26. ఉపసర్గ అ.క్రి. ముచ్చటలాడు.

ఉపసర్గోక చూ. ఉపసర్గ.

ఉపసర్గోపు చూ. ఉపసర్గ.

ఉపసర్గోపసర్గము చూ. ఉపసర్గ.

ఉపసర్గోపు చూ. ఉపసర్గ.

ఉపసర్గముగిరి వి. ఒకవైపుపోగు ఒకరంగు, మరొకవైపుపోగు మరొకరంగు పెట్టి నేసిన చిన్నగది (ముంగి) చీర.

ఉపసర్గము చూ. ఉపసర్గ.

ఉపసర్గరాయి చూ. ఉపసర్గ. వి. దర్వాజా ఉత్తరానమీద పరిచే బండ.

< ఉపసర్గ + పెట్టు + రాయి.

ఎ

ఎ వి. తెలుగు వర్ణమాలలో ఏడో అక్షరం. ఆర్థ సంస్కృతమై కాలవ్యమైన నిరోధ్య హ్రస్వస్వరం. ద్రాహుళ రోతపు అన్ని ద్రావిడ భాషల్లోనూ ఉంది.

ద్రా. అ, ఐ.

<మూ.ద్రా. *ఎ.

ఎ¹- రూ.చూ. ఏ¹ సమాన పూర్వపదంగా ఉన్న యత్కిమర్థక మైన ఏ అనేదానికి కొన్నిచోట్ల వచ్చే ఆదేశం ; -ద్విరుక్త మైన హల్లుకు పూర్వం వచ్చే హ్రస్వరూపం. ఉదా. ఎ-క-కాలము < ఏ¹ + కాలము. అము. 1.14.

ఎక్కడ రూ. ఎగ్గడ, ఎగ్గడ, ఏకడ, ఏడ. వి. 1. ఏ చోటు? భార.ఆది. 4.84 ; క్రి.విద. ఏచోటు? ఏ ప్రదేశంలో లేదా ఏ ప్రదేశంవద్ద? 2. రోక వైపరీత్య దోడకం. భార.విదా. 1.281, ఉద్యో. 4.20 ; 3. అనంగతత్వ దోడకం. భార.ఉద్యో. 3.94 ; 4. అత్యంత తారతమ్య దోడకం. శృం.నై. 4.68 ; 5. అనాదర దోడకం. తై.దా. 8.210, అము. 2.78 ; 6. ఉపాసన ఉక్తాయంపును తెలుపు కుంది. కువ.చ. 2.45. పో.చూ. క. యావకడె. ఎక్కడ? పో.చూ. కు. ఓడె. ఎక్కడ ; క. ఎంకు, ఎక్కడ ; ఎకతై. ఏచోటు. ఎచట రూ.చూ. ఏచోటు. వి. ఏచోటు? ఉ.హ. 3.29. ఏచోటు రూ.చూ. ఏచోటు. వి. 1. ఏ ప్రదేశం? 2. ఏ ప్రదేశమయినా. ఏచోటు రూ.చూ. ఏచోటు. వి. ఏ ప్రదేశం? ఏ ప్రదేశమైనా. ఎవ్వు రూ.చూ. ఏచోటు.

వి. ఏ ప్రదేశమైనా. అము. 1.41. ఎచోటు రూ.చూ. ఎచోటు. వి. ఏ ప్రదేశం? భార.సదా. 1.45 ; ఏ ప్రదేశమైనా. దదా. 1.278. ఎచ్చో(న్) క్రి.విద. 1. ఎక్కడ. ఎక్ర. 2.187 ; 2. ఎవ్వు. అము. 4.262. <ఎచ్చోటు + -అ(న్). ఎచ్చోటు రూ. ఎచట, ఏచోటు, ఏచోటు, ఎచ్చట, ఏచోటు, వి. ఏ ప్రదేశం? భా.రా. ఆయో. 205.

ఎ² రూ. -ఎ¹. అవ్య. క్రియాపదాలకు చేర్చి తరచు ప్రశ్నార్థకంగా వాడే ప్రత్యయం. 1. అభీష్ట సూచకం. భార.ఆది. 5.250, కర్ణ. 3.87 ; 2. అనుకూల సమాధానాన్ని ఆశించే ఎత్తిపొడుపు ప్రశ్న. భార.ఆది. 6.87 ; 3. ప్రార్థనార్థకాలకు మధ్యమము, చదులకు అనుప్రయత్నం. అము. 6.28.

క. ఎ. ప్రశ్నార్థకం ; కు. ఎ ; క. ఎ.

ఎ³ రూ.చూ. -ఎ¹. అవ్య. దాగా పరిచితులైన స్త్రీ పురుషుల్ని క్రమంగా 'వసె' 'వరె' అని పిలవటానికి ఉపయోగించే సంబోధన ప్రత్యయం. శృం.నై. 6.114.

క. -ఎ. సంబోధన ప్రత్యయం.

ఎ⁴ రూ.చూ. -ఎ¹. అవ్య. 1. నిర్దేశాన్ని బలపరచే ప్రత్యయం. భార.ఆర. 5.280 ; హరి. 7.113 ; 2. అల్పక్యాన్ని తెలిపే ప్రత్యయం. అము. 1.4 ; 3. అపదారణార్థకం. ఉ.రా. 1.151 ; 4. ఆధిక్యాన్ని తెలిపే ప్రత్యయం ; 5.

తనంతట రాను అనేదానం తెలిపే ప్రత్యయం.
ఎక (దీనికి వృత్తియందే ప్రయోగం) విజ. ఒక. ఉదా. ఎక
తాళి, ఎకరంగి మొ.

నం. ఎక. ఒకటి, మాత్రమే, ఒంటరి, అదే, అలాంటిదే;
ప్రా. ఎక, ఎక్క, ఏగ, ఒకటి, ఒంటరి, నిస్సహాయమైన,
వేరొక, అలాంటి; జై. మహా. ఏగ; శార. ఎక్క; అ. మా.
ఇక్క, ఎక. ఒకటి, మాత్రమే, ఒంటరి; ఏగ. ఒకటి;
ఎక్క; ప్రా. ఎక. ఒకటి; అప. ఎక్క. ఒకటి; ఉ. హిం.
ఎక;

క. ఎక్క, యక్క, ఒకటి, మాత్రమే, ఒంటరి మొ.;
క. ఎకం. ఒక ప్రమాణం; రుజ. ఎకో. ఒకటి.

<నం. ఎక-.

ఎకకంటిరథము వి. నూర్యరథం. పుష్ట. ఒకే చక్రంగల
రథం. కనుక్కు. 2.62. ఎకతాళము రూ. ఎకతాళి. వి.
కర్ణాట సంకీర్తంలో ముఖ్యమైన ఏడు తాళాల్లో ఒకటి. వా.
శ్రీరం. 4.121. నం. ఎకతాల-. పౌండిక, జంత్రిగాత్ర
సంగీత స్వర్యాం నమైక్యం, కల్పితమైన కలయిక; క. ఎక్క
తాళ, ఎకతాళ. కాలమానంతో కూడిన జంత్రిగాత్ర
సంగీత స్వర్యాం నమచిత సంయోజనం, పౌండిక; త.
ఎకతాళం. కాలమానాల్లో ఒకరకం, ఏడు తాళాల్లో ఒకటి.
<నం. ఎకతాల-. ఎకతాళి రూ.చూ. ఎకతాళము. వి.
కర్ణాట సంకీర్తంలో ప్రధానమైన ఏడు తాళాల్లో ఒకటి.
దనాది. 2.42. ఎకరంగి వి. ఒకేరంగుల మొకమూలుపట్టు.
రాజవా. 5.86. హిం. ఎకరంగ. ఒకే రంగు; ఉ. యక్
రంగి. ఒకేరంగు కలిగిన; పార. యక్రంగ. ఒకేరంగు.
<ఉ. యక్రంగి. ఎకవాణుచెప్పలు వి.బ.వ. ఒకేవారు
గల చెప్పలు. ద్వి. పరమ. పు. 485. 138 పం. పో.చూ.
క. ఎక్కడ, ఎక్కడ. ఒక రకం తోలుచెప్ప. ఎకనర
వి. మల్లవిద్యకు సంబంధించిన పదహారు ఉపవీతాల్లో
ఒకటి. హంస. 1.206. నం. ఎకనర, ఒకే దండ. <నం.
ఎక నర-.

ఎకకంటిరథము చూ. ఎక-.

ఎకతాళము చూ. ఎక-.

ఎకతాళి చూ. ఎక-.

ఎకతాళి రూ.చూ. ఎకతాళి. వి. గేరి, పరిహాసం, వేళాళం.

ఎక(దొట్టు) రూ.చూ. ఎకదొట్టు. ఆ.క్రి. అతిశయించు. అము.
5.8.

ఎకరంగి చూ. ఎక-.

ఎకరము రూ. ఎకరా, ఎకరె, ఎక్రా. వి. 4840 చదరపు
గజాల పొలం; 100 సెంట్లు. భూమి కొలత.

నం. అక్రెస్. పొలం, మైదానం;

క. ఎకరె, ఎక్రె. ఎకరం; కు. ఎక్రె, ఎక్రెరె. ఎక
రం; త. ఎక్రెర్. ఎకరం; ఎక్రెర్, సీకరా. ఎకరం;
మ. ఎక్రెర్. ఎకరం.

ఇం. acre. భూపరిమితి, దున్నిన పొలం, అవరణం;
గ్రీ. అగ్రె; లా. అగర్.

<ఇం. acre.

ఎకరా రూ.చూ. ఎకరము. వి. 4840 చదరపు గజాల

పొలం. ఎకరాలు < ఎకరములు. బ.వ. 'ఎకరాలు' నుంచి
అనుచిత విధానంచేత ఏ.వ. 'ఎకరా' ఏర్పడి యుండవచ్చు.
ఎకరా? వి. ఏనుగుల్ని కట్టివేసే మొగసాల. మను. 1.40.

ఉ. పార. యక్రరాన్. గుర్రం.

<ఉ. యక్రరాన్.

ఎకరారు వి. నమ్మరి, ఒప్పుదం, ఒప్పుకోలు, అంగీకారం.

హిం. ఇక్రార. అంగీకారం, ఒప్పుదం, ఒప్పుకోలు,
సమ్మతి; గు. ఇకరార; ఉ. పార. ఇక్రార.

<ఉ. ఇక్రార.

ఎకరారువడు స.క్రి. ఒప్పుకొను.

ఎకరారువడు చూ. ఎకరారు.

ఎకరె రూ.చూ. ఎకరము. వి. 4840 చదరపు గజాల విస్తీర్ణం
గల భూమి.

ఎకవాణుచెప్పలు చూ. ఎక-.

ఎకనకియము రూ. ఎకనకెము, ఎకనక్కియము, ఎకనక్కిము,
ఎకనక్కము, ఎకసెకియము, ఎకసెకెము, ఎకసెక్కియము,
ఎకసెక్కిము, ఎక్కినకియము, ఎక్కినక్కిము. వి.
పరిహాసం, ఎగతాళి, వెక్కిరింపు, గేరి, గమ్మత్తు.

క. ఎక్కసక్క, ఎక్కిసక్క-. తల్పిల్లు, ఆకస్మికం,
నందేహం, దుక్కిలం, ఎగతాళి, వెక్కిరింత, పరిహాసం;
ఎక్కిసక్కె. వక్రబుద్ధిగల స్త్రీ; కు. ఎక్కిసక్క, ఎక్కి
సక్కలవిని. వాక్కులహం, వివాదం; త. ఎక్కిచ్చుక్కెం.
తల్పిల్లు, మాంద్యం, లాచుమారు, అక్రమత; మ. ఎక్కి
చ్చుక్కెం. తగాదా, వివాదం.

బహుళః <నం. ఎకనక్కి-. (నన్నిహిత మైత్రి)

ఎకనకెము రూ.చూ. ఎకనకియము. విజ. విషమం, హెచ్చు
తగ్గులు గలది. కాళి. 2.146.

ఎకనక్కియము రూ.చూ. ఎకనకియము. వి. పరిహాసం. దళా.
8.317.

ఎకనక్కిమాడు చూ. ఎకనక్కిము.

ఎకనక్కిము రూ.చూ. ఎకనకియము. వి. 1. మోసం, వంచన.
వి.పు. 4; 2. ఎగతాళి, పరిహాసం, పరిహాసపుమాట.
దాగ. 10. ఉ. 265; 3. తిరస్కారం, అపమానం.
పారి. 1.128, 129; విజ. వికటం, అననుగుణం, 'పొనగ
నిది. విజయ. 3.45.

ఎకనక్కిమాడు అ.క్రి. ఎగతాళిచేయు, పరిహాసించు,
అపహాసించు. దాగ. 10. ఉ. 674.

ఎకనక్కిము రూ.చూ. ఎకనకియము. వి. అపహాసం,
ఎగతాళి.

ఎకనము పో.చూ. ఎనకము. వి. వలం, స్థూలత్వం.

ఎకనర చూ. ఎక-.

ఎకసెకియము రూ.చూ. ఎకనకియము. వి. అపహాసం,
ఎగతాళి.

ఎకసెక్కిము రూ.చూ. ఎకనకియము. వి. అపహాసం,
ఎగతాళి.

ఎకసెక్కియము రూ.చూ. ఎకనకియము. వి. అపహాసం,
ఎగతాళి.

ఎకసెక్కిము రూ.చూ. ఎకనకియము. వి. పరిహాసం, పరిహాస

వచనం. చమ. 1.62.

ఎకాదశి రూ. చూ. ఎకాదశి. వి. విద్యాశాల, పండిత పరివర్త.

ఎకాయత రూ. ఎకాయత. క్రి.వి.వి. అకస్మాత్తుగా, హఠాత్తుగా. మొదటిసం. 117. శిరిశుప్ప, బళ్లారి యిలావా. 79, 80 వ.

హిం. ఏకావిక్, యకాయక్. అకస్మాత్తుగా, హఠాత్తుగా; గు. ఏకా-విక్; పార. యక్-ఆ-యక్. అకస్మికంగా, హఠాత్తుగా; ఉ. యకాయక్. అకస్మికంగా, హఠాత్తుగా.

క. ఏకావిక్. అకస్మాత్తుగా; కు. ఏకావిక్. ఒంటరిగా. <ఉ. యకాయక్.

ఎకాయత రూ. చూ. ఎకాయత. క్రి.వి.వి. అకస్మాత్తుగా, ఒక్క మారుగా, అతివేగంగా, నూటిగా. రంగా.చ. 3.198.

ఎకవిధి రూ. చూ. ఆకిం. వి. రాజు, పాలకుడు, శ్రేష్ఠుడు, ప్రభువు. విశ్ర. 2.84, కాహ్ను. 1.6, దూ. 3.186.

<ఎకిమ్ (<అకిమ్ <అర. హకిమ్)+-ఈడు.

ఎకిరింక రూ. చూ. ఎకిరింక. వి. 1. వాహనం. రామా. 2.58; 2. గుర్రం. కరుత్తు. 1.58.

ఎకిరింక వి. ఒక్క కొయ్యతో నిలిపిన గుడ్డు.

ఎకిరింక రూ. ఎకారింక. వి. ఒక్కగది యిల్లు.

ఎకిరింక వి. రవంతికి ముందు వైపున కట్టి ఒంటిగది ఇల్లు.

ఎక్కిరి రూ. చూ. ఎక్కిరి. వి. శేవలం, ఒంటరి, ఏకతం.

ఎక్కిరి రూ. ఎక్కిరి. క్రి.వి.వి. 1. ఇతరుల సహాయం లేకుండా, ఒక్క చేతి మీదుగా. భార. ఆది. 4.220, ఉద్యో. 2.52; 2. దిక్కులేకుండా. భార. ఆర. 2.108; 3. ఏకాకిగా, ఒంటిగా. శృం.నై. 5.118, కాశీ. 5.198; వి. 1. ఒక్కడు, అనహాయుడు, వరాహేక్ష లేనివాడు. భార. ఆది. 6.278, ఉద్యో. 4.54; 2. (చంద్రుని) ఒకానొక యతి, ఎక్కిరివడి. కవిజనా. సంఖ్య. 62; 3. శేవలుడు, అద్వితీయుడు. దాగ. 10 వూ. 198, ఉ.రా. 1.80; 4. కూరుడు. ప్రబంధ. 149, 158; వి.వి. 1. ప్రత్యేక మైనది, రెండవ దానితో కలియనిది. భార. అశ్వ. 1.174, హరి. ఉ. 7.164; 2. సాటిలేనిది. విజయ. వి. 1.10; 3. అదికం. కుక. 2.384.

నం. ఏకతా, ఒక్కచే; ఏకస్థ-; ఏకతః; ప్రా. ఏకత్వ-; ఏకత-; కే. ఏకత్వ. బలమైన, శక్తివంతమైన, బలవంతుడు, గొప్పవాడు; కౌర. ఏకత్వ.

క. ఏకత్వ, ఏకత్వ. శేవలం, ఒంటరి, తనంతట, రహస్యంగా; ఏకత్వగ. అదితుడు, ప్రభువు, గొప్పవాడు; కుజ. ఎకొరి, ఎకొరె..

<ప్రా. ఏకత్వ-.

ఎక్కిరికయ్యము వి. ద్వంద్వ యుద్ధం. విశ్ర. 4.98. క. ఏకత్వములెగ. ద్వంద్వ యుద్ధం. ఎక్కిరిగా(న్) క్రి. వి. వి. విడిగా, ప్రత్యేకంగా. హరి. ఉ. 7.164. <ఎక్కిరి+కాన్. ఎక్కిరిపాటు వి. ఒంటిపాటు. వేంక. వంచ. 1.724. ఎక్కిరిపోరు వి. ద్వంద్వ యుద్ధం. చంపూ.రా. 2.64. ఎక్కిరివరము వి. ద్వంద్వ యుద్ధం. భార. దివ్య. 3.177. ఎక్కిరివడి వి. యతిదేవం. మ, ర,

అ, ల, వ, లకు అన్యక్షరములతో యతిమైత్రి లేదు. కేని కదే మిత్రం. ఎక్కిరివీరు(రు) వి. అనహాయ కూరుడు. కు.నం. 11.610. ఎక్కిరి(రు) వి. అనహాయ కూరుడు. చంద్రా. 4.84, చంపూ.రా. 2.64. <ఎక్కిరి+ఈడు. ఎక్కిరికత్తి క్రి.వి.వి. ఒక్కనితో ఒక్కడు. భార. ఉద్యో. 4.41, ప్రో.వి. 1.178, ఉత్త.హ. 3.78. <ఎక్కిరి+ఎక్కిరి.

ఎక్కిరికము రూ.చూ. అక్కిరికము. వి. దయ, దాక్షిణ్యం, జారి. చంపూ.రా. 6.48.

ఎక్కిరికయ్యము చూ. ఎక్కిరి.

ఎక్కిరిగా(న్) చూ. ఎక్కిరి.

ఎక్కిరిపాటు చూ. ఎక్కిరి.

ఎక్కిరిపోరు చూ. ఎక్కిరి.

ఎక్కిరివరము చూ. ఎక్కిరి.

ఎక్కిరివడి చూ. ఎక్కిరి.

ఎక్కిరివీరు(రు) చూ. ఎక్కిరి.

ఎక్కిరికత్తి చూ. ఎక్కిరి.

ఎక్కిర చూ. ఎ.

ఎక్కిము¹ చూ. ఎక్కి. వి. 1. హిలాలమధ్య గట్టుగనిమి లేదా తోవ; 2. హిలం చుట్టూ ఉండే కందకం.

పో.చూ. క. ఎక్కిర. ఇనుకదిబ్బ; మ. ఎకరమ.

ఎక్కి, ఎగువ.

ఎక్కిము² చూ. ఎక. వి. ఒకటి. ఒక ఒకటి ఒకటి అనే మాదిరి గుణకార పథకము.

నం. ఏకం. ఏకత, ఏకము (గణితం); ప్రా. ఎక్కియ. ఒకటి.

<ప్రా. ఎక్కియ.

ఎక్కిములు రూ. ఎక్కిలు. వి. గుణకార పథకం.

ఎక్కిలు రూ.చూ. ఎక్కిములు. వి. గుణకార పథకం.

ఎక్కిములు చూ. ఎక్కిము³.

ఎక్కి(గా)లు చూ. ఎక్కి¹.

ఎక్కి(దెట్టు) చూ. ఎక్కి¹.

ఎక్కిలమ్మ చూ. ఎక్కిలి¹.

ఎక్కిలాగు పో.చూ. ఎక్కి. క్రి. కుంచితము.

ఎక్కిలి¹ చూ. అక్కిలు¹. వి. ఒక గ్రామ దేవత. కుకన. 2.424.

నం. యక్షిణి, యక్షి. యక్ష స్త్రీ; ప్రా. జక్షిణి. యక్ష స్త్రీ; జక్షా. ఒక ప్రఖ్యాత తైన స్త్రీ; అమా. జక్ష. ఒకానొక దేవత, పా. యక్షిణి, యక్షి. యక్ష స్త్రీ.

క. ఎక్కిల. ఎత్తైన, దయ్యంలాగా పొడవైన; క. ఇయక్కి. యక్ష స్త్రీ, దర్శదేవత.

ఎక్కిలమ్మ వి. ఒక గ్రామ దేవత. కుకన. 3.49.

ఎక్కిలిదేవి వి. ఒక గ్రామ దేవత. కుకన. 1.444.

ఎక్కిలి² చూ. ఎక్కి. వి. ప్రవాహంతో కొట్టుకొని వచ్చి మేటవేసిన ఇనుక.

క. ఎక్కిర. ఇనుక ప్రదేశం, అలలవల్ల ఏర్పడినట్లున్న ఇనుక తిన్నె, ఇనుక దిబ్బ.

ఎక్కరి చూ. ఎక్కరి. వి. కూరుడు.

ఎక్కరిదేవి చూ. ఎక్కరి¹.

ఎక్కళ్ళు పో.చూ. ఎక్కుడు. వి. సామనాదు వద్ద చిన్న కుండతో కొలిచి దాన్యం తీసుకొని, పెద్ద కుండతో కొలిచి తిరిగి చెల్లించు పద్ధతి.

ఎక్కవేయి చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కనకియము చూ.చూ. ఎకనకియము.

ఎక్కనక్కెము చూ.చూ. ఎకనకియము. వి. పరిహాసం, పరిహాస వచనం. మను. 2.39.

ఎక్కాడు చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కాలు చూ. ఎక్కము².

ఎక్కించు చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కిడి పో.చూ. ఎక్కుడు². వి. ఒక పనిని చేయించుకొనుటలో చూపుకడ.

ఎక్కిడు చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కిరించు చూ.చూ. వెక్కిరించు. ఆ.క్రి. వికటంగా అనుకరించు, అవహాసించు, పరిహాసించు.

ఎక్కిరింక! చూ. ఎకిరింక. చూ. ఎక్కు. వి. 1. వాహనం. శృం.నై. 1.5; 2. గుర్రం. వేంక. అం. 91, సాంబని. 71.

ఎక్కిరింకవక్కి వి. విష్ణుమూర్తి వాహనం, గరుడుడు. ఆము. 6.183. ఎక్కిరింకయెద్దు (-వద్దు) వి. వృషభ వాహనం.

ఎక్కిరింక! చూ.చూ. వెక్కిరింక. వి. పరిహాసం, అవహాసం, ఆక్షేపణం. అచలా. 1.17.

ఎక్కిరింకమెకము వి. కోతి. వ్య. ఇతరున్ని వెక్కిరింకే జంతువు.

ఎక్కిరింకవక్కి చూ. ఎక్కిరింక¹.

ఎక్కిరింకమెకము చూ. ఎక్కిరింక².

ఎక్కిరింకయెద్దు చూ. ఎక్కిరింక¹.

ఎక్కిరి చూ. వెక్కిరి. వి. దప్ప మొ. వాటిచే కలిగే రోగ విశేషం. హిక్క. దళా. 2.186.

కు. ఎక్కదె, ఎక్కలె. ఎక్కిరి; మ. ఇక్కలిక్క. ఎక్కుళ్లనాండు; ఎక్కిల్, ఎక్కిట్టు, ఇక్కిట్టుమ్. ఎక్కిరి, అంతిమ శ్వాస; బ్రా. హిక్కిన్. ఎక్కు.

ఎక్కు¹ న.క్రి. 1. అదిష్టించు, ఆశ్రయంగా కొను. భార. ఆది. 6.64, కాశీ. 4.108; 2. చెట్టు మొ. వానిని ఆరోహించు. ఆము. 6.19; అ.క్రి. 1. సంరోహకరమగు, ఇష్టమగు, నచ్చు. భార. విరా. 1.74, సౌ.ప్తి. 1.24; 2. మార్కాను, ఎదుర్కొను. భార. విరా. 3.164, కకుత్స్థ. 4.98, రాజవా. 5.12; 3. అధికమగు, అధికయించు, పొచ్చు. భార. శల్య. 1.56, బసవపు. 4 పు. 300 పం.; హరి. పూ. 5.12; 4. నెరవేరు, సిద్ధించు. భార. సా. 1.230, భా.రా. అయో. 39; 5. ఆవేశించు. భా.రా. అయో. 89; 6. స్పష్టపడు. భార.ఆర. 7.160; 7. నందించు, కలుగు. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 909, రామవ. 3.50; 8. ప్రతి పోవ, (ప్రతి) వ్యాపించు. కాశీ. 2.121, పారి. 4.71, పను. 4.29; 9. పారు, ప్రసరించు. ఆము. 4.282;

10. అదిష్టించు. పారి. 1.79, నీలా. 1.7; వి. 1. వింది నారి నందించటం. భార. ఆర. 1.11; 2. దుష్ప్రోత్సాహం. దశకు. 8.46; 3. విందినారి. నరస. 2.62.

క. ఎక్కు. ప్రతిపచ్చు, ముంగాళ్ళపై నిలుచు; ఎక్కె. వి. మసక, గొప్పకనం; పో.చూ. ఎక్కల. దయ్యం లాగా ఎత్తైన, పొడవైన, పెద్దదైన; కు. ఎక్కలుగని, ఎక్కలుని. దూకు, ఎగురు; ఎక్కులక్కడప్పిని. అందు బాటలో నుండు; పో.చూ. ఎరుగని. ఆనకట్టవద్ద నీటివరె ప్రతిరేచు; ర. ఎక్కు. పోగుచేయబడు, రేచు, ప్రతిపోవ; ఎటు. అదిరోహించు, బయలుదేరు; మ. ఎక్కుక. ప్రతి వచ్చు, ముంగాళ్ళపై నిలచు; పుణ. ఎకసి. విణ. ప్రతి రేచుచున్న, ఆరోహించుచున్న. క్రి.విణ. కష్టసాధ్యంగా, ప్రతి; కువి. ఎంగ. ప్రతికెక్కు; ఎబ్. ఉన్నతంచేయు; కుదుట్. ఎకె-, ఎకా, ఎకకా, క్రి.విణ. చాల, విణ. చాల మెక్కువ; పో.చూ. రె. ఎక్కువ; ఎకకా; బ్రా. హిబ్. ప్రతికెక్కు.

<మూ.బ్రా. ఎయ్-స్కె- / -క్కె-.

ఎక్కు(బొలు ఆ.క్రి. ప్రతి ప్రాదు. కకుత్స్థ. 2.187. <ఎక్కు+అ>(స్)+పాటు. ఎక్కు(బెట్టు న.క్రి. 1. ప్రోత్సహించు; 2. లేని అధికం కల్పించు. <ఎక్కు+అ>(స్)-పెట్టు. ఎక్కువేయి క్రి. 1. దీపప వత్తి ప్రతి తోయు; 2. నీళ్లు తగ్గిన సమయంలో నాలువ నీటిని దూరం నుంచి మళ్లించుకొని వచ్చు. ఎక్కాడు న.క్రి. 1. పరికొల్పు, ప్రోత్సహించు. ఉ. హరి. 4.103; 2. స్పృశించు. ఉ. హరి. 4.103. <ఎక్కు+అడు-. ఎక్కించు న.క్రి. 1. అధికంచేయు, అధికయింపజేయు; భార. విరా. 2.310; 2. అదిష్టించజేయు. భార. విరా. 5.23; 3. కలిగించు. భార. శల్య. 1.59, శృం.నై. 5.156; 4. అదిష్టించజేయు. కాశీ. 2.107; 5. విందినారి నందించు. పారి. 5.5; 6. నిక్కించు, ఎత్తు. పాండు. 1.189; 7. ప్రసరింపజేయు. పాండు. 2.112; 8. ఇచ్చుకాలాడు, పెల్లించు. అం.భా. 3.124. ఎక్కిడు న. క్రి. ఎక్కుపెట్టు, నష్టంచేయు. భార. విరా. 2.319, రామా. 4.189, దళా. 7.308. ఎక్కుకొను న.క్రి. ఆరో హించు, అదిష్టించు, ప్రతికెక్కు, విక్ర. 4.53, ఉత్త.రా. 2.125. ఎక్కుడించు¹ న.క్రి. విందినారి నడలించు. భా.రా. అర. 1.3, కకన. 1.123. ఎక్కుకళ్ళు వి.బ.వ. ఎత్తు పల్లాలు. రాధికా. 3.159. ఎక్కుదీయు న.క్రి. విందినారి నడలించు. నీలా. 3.44. <ఎక్కు+తీయు. ఎక్కుద్రోచు న.క్రి. విందినారి నందించు. వీర. 2.63, భాగ. 10 ఉ. 1292. <ఎక్కు+త్రోచు. ఎక్కుపెట్టు చూ. ఎక్కుపెట్టు. న.క్రి. విందినారి నందించు. భార.ఉద్వో. 2.130. ఎక్కు బావి వి. ఎక్కుటానికి మెట్లుగల బావి, దిగురుబావి, నడ బావి. కక.న. 2.408. ఎక్కులు వి. ప్రేరేపణ. ఎక్కులుపెట్టు న.క్రి. పరికొల్పు, ప్రోత్సహించు, రెచ్చగొట్టు. దశకు. 8.46. ఎక్కుపెట్టు చూ.చూ. ఎక్కుపెట్టు. న.క్రి. నష్టంచేయు, విందినారి నందించు. భార.ఉద్వో. 2.130, భీమ. 2.357, కకుత్స్థ. 1.179. <ఎక్కు+పెట్టు.

ఎక్కు² చూ. ఎక్కిరి. వి. ఎక్కిళ్ళు.

ఎక్కు³ వి. రాత్తుం ఇరుసుమిద తిరగటానికి చక్రంమాదిరిగా అమర్చిన సావచెక్క.

ఎక్కుకొను చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కుడించు¹ చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కుడించు² చూ. ఎక్కుడు².

ఎక్కుడు¹ చూ. ఎక్కు. వి. 1. వాహనం. కు.నం. 7.870. ఉ.హరి. 6.87, కాశీ. 7.870; 2. ఆరోహణం. ఎక్కుట. రం.రా. 150 పు. 291; 3. మిత్ర.

ఎక్కుడుగాడు (-కాడు) వి. రాడు. రాజ.చ. 1.5. ఎక్కుడుదీగ వి. మానేడు, హోతిమ్మరి (Halicacabum). ఎక్కుడుపెట్టు న.క్రి. వింతినారి నందించు. వి.క్ర. 6.

ఎక్కుడు² చూ. ఎక్కు. వి. 1. స్థితికి మించినది. దార.ఉద్యో. 4.191; 2. హెచ్చైన. దార.ద్రో. 3.250; 3. మిక్కిలి అదరింపదగినది. దార.శబ్ద. 2.57; 4. అధికం. ఉండ వలసిన దానికంటె ఎక్కువ. దా.రా. 3.1.158; 5. శ్రేష్ఠం. ఉత్తమం. ఉ.హరి. 6.37; 6. అతీతం. వరాహ. 10.87. క్రి.వి. ఎక్కువగా, అధికంగా. దార.శబ్ద. 2.817. గం. 2.187.

ఎక్కుడించు² న.క్రి. అధికంచేయు, హెచ్చించు. హరి.ఉ. 9.32. ఎక్కుడుకమ్మ వి. అధికంగా ఉన్నకమ్మ. శివడి మూడోకమ్మ. దా.రా. 3.1.158. ఎక్కుడుతనము వి. శ్రేష్ఠత్వం. ఎక్కుడుమాటలు వి.బ.వ. అనవసరపు మాటలు. దార.ఉద్యో. 4.191. ఎక్కుడుమెకము వి. ఎనుగు. వ్య. మహాబంతువు. అచ్చ.రా. 3.4.

ఎక్కుడుకమ్మ చూ. ఎక్కుడు².

ఎక్కుడుగాడు చూ. ఎక్కుడు¹.

ఎక్కుడుతనము చూ. ఎక్కుడు².

ఎక్కుడుదీగ చూ. ఎక్కుడు¹.

ఎక్కుడుపెట్టు చూ. ఎక్కుడు¹.

ఎక్కుడుబారి చూ. ఎక్కుడు. వి. ఒకసారి మోటలాగిన తర్వాత ఎద్దులు మోటలావివైపు వెళ్ళేవారి.

ఎక్కుడుమాటలు చూ. ఎక్కుడు².

ఎక్కుడుమెకము చూ. ఎక్కుడు².

ఎక్కుతళ్ళు చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కుదీయు చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కుద్రోచు చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కుపెట్టు చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కుబావి చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కులు చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కులుపెట్టు చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కువ చూ. ఎక్కు. ఎగు. వి. 1. అధిక్యం. విక్ర. 4.188; 2. శ్రేష్ఠత్వం, ప్రాముఖ్యం, ప్రత్యేకత, విశిష్టత; వి. అధికం, గొప్ప, విశేషం, ప్రత్యేకం. చిత్ర.దా. 1.100.

క. ఎక్కె. ప్రాముఖ్యం, శ్రేష్ఠత్వం, గొప్పశక్తి; హో. చూ. కు. ఎర్కుని. అ.క్రి. అధికమగు (నీటిమట్టంవలె) పైకి లేచు.

ఎక్కువతక్కువ వి. ఇంచుమించు, మిట్టవల్లాలు. విక్ర.

4.188. ఎక్కువలు వి. వార్తలు, వింతలు, విశేషాలు.

ఎక్కువతక్కువ చూ. ఎక్కువ.

ఎక్కువలు చూ. ఎక్కువ.

ఎక్కువెట్టు చూ. ఎక్కు¹.

ఎక్కుళ్ళి ఎక్కిరి బ.వ. దూపం. దూ. పెక్కుళ్ళ. వి. పెక్కిళ్ళు.

ఎక్కుట్టు చూ. ఎగ(న్). న.క్రి. ఎగవేయు.

ఎక్కులుపు న.క్రి. ప్రేరేపించు, పరికొలుపు.

ఎక్కు దూ.చూ. ఎకరము. 4840 చదరపు గజాల విస్తీర్ణం.

ఎగ(న్) - (నమానగతంగా మాత్రమే ప్రయుక్తం) 'ఎగు' దాత్యర్థకం. క్రి.వి. పైన, పైగా.

ఎగఊరి వి. 1. ఎగ్జాన, కష్టంతో గారి పిల్పటం; 2. ఆపసానకాలస్థితి. ఎగ(గట్టు)-కట్టు న.క్రి. పైకికట్టు. శృం.నై. 1.62. <ఎగన్ + కట్టు. ఎగ(గట్టు) న.క్రి. 1. ఎగురగట్టు. చమ. 1.32; 2. (బుద్ధాదులను) ఎగవేయు; 3. పనిఎగవేయు. <ఎగన్ + కొట్టు. ఎగ(గొలుపు) దూ. ఎగ(గొలుపు). న.క్రి. ప్రేరేపించు, పరికొలుపు. <ఎగన్ + కొలుపు. ఎగ(గొలుపు) దూ.చూ. ఎగ(గొలుపు). న.క్రి. పరికొలుపు, ప్రోత్సహించు. మృ.వి. 2.18. ఎగ(గ్రోలు) న.క్రి. (నీరు మొ.) పిల్పు. కళా. 6.109, <ఎగన్ + క్రోలు. ఎగ(జల్లు) న.క్రి. పైకి చల్లు. వసు. 8.157. <ఎగన్ + చల్లు. ఎగ(జిమ్ము) న.క్రి. పైకి విసరు, చల్లు. <ఎగన్ + చిమ్ము. ఎగ(జెప్ప) న.క్రి. ఉన్నవి లేనివి కలిపి చెప్ప. <ఎగన్ + చెప్ప. ఎగ(జేడు) న.క్రి. చక్కలు కిందికి మీదికి ఊరక చరింపజేయు. <ఎగన్ + చేడు. ఎగ(జేపు) అ.క్రి. ఆప మొ. పాలు పైకి లాగి దిగబట్టు. న.క్రి. ఇస్తున్న దాన్ని ఇవ్వకుండా ఆపు. <ఎగన్ + చేపు. ఎగ(జోపు) న.క్రి. 1. పైకికోలు. కళా. 3.47; 2. విరుచు, త్వరించు. రాఘవ. 2.6. <ఎగన్ + జోపు. ఎగదిక(న్) దూ. ఎగాదిగ, ఎగాదిగా. క్రి.వి. పెనుకకు ముందుకు, పైకి కిందికి. రామా. 7.69, కళా. 7.67. <ఎగన్ + దిగన్. ఎగదున్నకం వి. నిలుపు దున్నిన తరువాత అడ్డంగా దున్నే పద్ధతి. ఎగదున్న న.క్రి. పైకిదున్న. కవిజన. 3.124. ఎగదోట అ.క్రి. ఎక్కివచ్చు. ఎగమాడు న.క్రి. 1. ఎగురనూడు. ఊక మొ. తేలిక పదార్థాలను ఊధివేయు. వసు. 5.59; 2. నిరసించు. <ఎగన్ + ఊడు¹. ఎగవెత్తు న.క్రి. పైకెత్తు. ప్రదా. 5.44. కవి రాజ. 3.69. <ఎగన్ + ఎత్తు. ఎగ(దట్టు) అ.క్రి. 1. అధికమగు. చెన్న. వి. 4.20; 2. ఎగదాకు. పైకి వచ్చి తగులు. <ఎగన్ + తట్టు. ఎగ(దన్ను) అ.క్రి. 1. (పాలు తీసేటప్పుడు ఆపు మొ.) పెనుక కాళ్ళతో తన్ను; 2. నీరు వాలున కాక ఎదురుకు ప్రవహించు. న.క్రి. అప్పు మొ. తీర్పు నిరాకరించు. <ఎగన్ + తన్ను. ఎగ(దీయు) న.క్రి. పైకెత్తు. మను. 4.108. <ఎగన్ + తీయు. ఎగ(దొట్టు) దూ. ఎగ(దొట్టు) అ.క్రి. పైకి వ్యాపించు. ఉత్త.రా. 2.148. <ఎగన్ + కొట్టు. ఎగ(దోలు) న.క్రి. 1. బీటిగడ్డిని పొంత పకవులు మేసినతరువాత ఇతరుల పకవులకు వదలివేయు; 2. ఒకరిని ఇంకొకరిపై పరికొలుపు; 3. పకవులను మోట దావిలో పైకి కోలు. <ఎగన్ + కోలు. ఎగ(ద్రోచు) న.క్రి.

1. పైకి తోయి. దార.నదా. 2.86; 2. కష్టాన్ని రెక్క పెట్టకుండా ప్రవర్తించు. <ఎగన్ + త్రోయ. ఎగగ్రోయ న.శ్రీ. మీదికి తోయి, తోయి. హర. 7.119, దళా. 2.360.
1. పనిలో నహాయవదు; 2. రెక్కపెట్టకుండా ఉపేక్షించు. <ఎగన్ + త్రోయ. ఎగమిటు న.శ్రీ. (గోటితో) పైకి మీటు, ఎగజిమ్ము. వసు. 1.119. ఎగబట్టు న.శ్రీ. 1. ఎత్తి వదు. కేవల. 5; 2. ఉపరి ఉగ్గబట్టు. <ఎగన్ + పట్టు. ఎగబట్టు అ.శ్రీ. 1. పరుగెత్తు. కాళ. 2.70; 2. ముందుకు గాని పైకిగాని పోవు; 3. అందనివాటిని అందుకొన యత్నించు; 4. పైకి లేచు. న.శ్రీ. గర్జించు. <ఎగన్ + పడు. ఎగబాటు అ.శ్రీ. ఎగువకు పాడు. <ఎగన్ + పాలు ఎగబిల్చు న.శ్రీ. పైకి పీల్చు. <ఎగన్ + పీల్చు. ఎగబెట్టు న.శ్రీ. 1. (బుడారులను) అవహరించు, ఎగవేయ; 2. (వని) ఎగవేయ. <ఎగన్ + పట్టు. ఎగబోత వి. 1. పైకి పోయటం; 2. కూర్చార పట్టటం; 3. ప్రేరేపణ, ఉత్సాహం. <ఎగన్ + పో.త. ఎగబోయ న.శ్రీ. 1. విజృంభింపజేయు, అతిశయింపజేయు. మను. 6.29; 2. ప్రేరేపించు, పరికొల్పు, ప్రోత్సహించు. చంపరా. 5.49; 3. రాగో చాన్యం పైకి నెట్టి పోయి. అ.శ్రీ. 1. దుర్బోధజేయు. సారంగ. 3.186; 2. ఆయానపడు, కుక్రయానంకెందు; 3. ఏడు. <ఎగన్ + పోయ. ఎగ(బ్రా)తు అ.శ్రీ. పైకి ప్రాకు, ప్రాకుచు ఎక్కు. రం.రా. 4.199, ఆము. 2.75. <ఎగన్ + ప్రాకు. ఎగ ప్రమింగు న.శ్రీ. హస్తగా మింగు. దాగ. 6.150. ఎగ రొవ్వ పో.చూ. ఎగరోజు. అ.శ్రీ. వగర్చు. ప్రబంధ. 788. వి. వగర్చు. ఎగరోజు పో.చూ. ఎగరోవ్వ. అ.శ్రీ. వగర్చు. వి. వగర్చు. ప్రబంధ. 788. ఎగవిడుచు న.శ్రీ. 1. పశువును మేకకు విడుచు. వేంక.వంశ. 3.49; 2. తారక విడిచివేయు. కళా. 3.191. ఎగవేయ న.శ్రీ. 1. (తప్పకుండా) తప్పించుకొను. ద్వి.సారంగ. 3.107; 2. అవ్వ మొ. ఎగగొట్టు, అవహరించు. ఎగవైచు న.శ్రీ. 1. ఎగరవేయ. రామాద్వ. 5.291; 2. అవహరించు, అగ్ర మంగా వినియోగించు; 3. అవ్వ మొ. ఎగగొట్టు. ఎగ నవ(న్) శ్రీ.విద. పైకి (కట్టెలు, వత్తి మొ. 'పైకి') తోయటం. కాళ. 4.84, విద. ఎక్కువ. సిం.నార. 4. 19. ఎగనవ(దోయ) చూ.చూ. ఎగననగ్రోయ. అ.శ్రీ. 1. పైకి నెట్టు, పైకెత్తు; 2. దీపవత్తి సరిచేయు. ఎగననగ్రోయ చూ. ఎగననదోయ. న.శ్రీ. 1. పైకి దిట్ట. దా.రా.ఆర. 2.82; 2. పైకి నెట్టు, పైకెత్తు, దీపవత్తి సరిచేయు. కళా. 4.84; 3. పరికొల్పు, రెచ్చగొట్టు. ఎగసావ వి. పైన. ఎగాదిగ చూ.చూ. ఎగదిగ(న్). శ్రీ.విద. పైకి కిందికి, వెనుకకు ముందుకు. ఆము. 2.57, ఉత్త.రా. 6.152. ఎగాదిగా చూ.చూ. ఎగదిగ(న్).
ఎగతాళి చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగగట్టు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగగొట్టు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగగొల్ప చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగగొల్చు చూ. ఎగ(న్)-.

ఎగగ్రోయ చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగచు చూ. ఎగయు. చూ. ఎగుచు, ఎపుచు. న.శ్రీ. 1. ఎగయజేయు. దార.ఆర. 2.12; 2. రథము. దార. కాంఠ. 3.36.
ఎగజల్లు చూ. ఎగ(న్).
ఎగజిమ్ము చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగజెవ్వ చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగజేడు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగజేపు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగజోపు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగతాళి చూ. ఎగతాళి. వి. పరిహాసం, అవహాన్యం, గేలి.
క. ఎగతాళి, ఎక్కతాళి, ఎగతాళి. అవహాన్యం, వేళాకోళం, పరిహాసం; ర. ఎకతాళి (ప్రతిదే. <తె.) వేళాకోళం, పరిహాసం, అవహాన్యం; పో.చూ. జకత. అలక్ష్యంజేయు, తృప్తికరించు; తాళి. గట్టిగా మందరించు. ఎగతాళిచేయు న.శ్రీ. గేలిచేయు, వెక్కిరించు, అవహా సింపు, పరిహాసింపు.
ఎగతాళిచేయు చూ. ఎగతాళి.
ఎగదిక(న్) చూ. ఎగ(న్)
ఎగదువ్వకం చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగదువ్వ చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగదోకు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగమాడు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగనెట్టు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగదెట్టు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగదెమ్మ చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగదీయ చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగదొట్టు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగదోలు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగగ్రోచు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగగ్రోయ చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగవు చూ. ఎగు. వి. 1. మండిపడటం. ద్వి. దాగ. 10; 2. ఎగరటం. అం.దా. 2.99; 3. గర్వం, అగ్రహం.
పో.చూ. క. జక. హిల్లిపోవు, మించిపోవు, అతిగ్ర మించు, ఉల్లంఘించు, న్యాయ మార్గం తప్ప, మీదుగా చూకు.
ఎగమాడు చూ. ఎగు.
ఎగమిటు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగబట్టు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగబడు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగబాటు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగబిల్చు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగబెట్టు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగబోత చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగబోయ చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగబ్రాతు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగప్రింగు చూ. ఎగ(న్)-.
ఎగయంచు చూ. ఎగయు.

ఎగయు య. నెగయు. అ.ప్ర. 1. లేచు, ఉత్థిరమగు. చార. కాంఠి. 4.40; 2. పైకిపోవు, ఎగురు. చార. కాంఠి. 5.439; 3. ఉన్నతమగు, ఎత్తగు. ఉ.హరి. 1.10; 4. చిట్టి లేచు. మార్క. 1.23; 5. ఉద్యమించు, కలుగు. పట్టు. చాగ. 10 మా. 704; 6. వెడలు, ఉద్గతమగు. వరాహ. 12.25, 29.

క. ఇక. <ఎయ్-అ. చూకు; వింతు. పైకి లేచు; ఎల్లప్పు. అతిక్రమించు, మేరమిరు; పో.చూ. మూర్తి. ఇత. పైకి లేచు; బ్రాహ్మ. హి-వె. లేచు.

<మూ.ప్ర. ఎయ్- / ఎ-.

ఎగయుంచు న.ప్ర. 1. పైకెత్తు. చార. దీప్తి. 3.173, 174, అ.ప్ర. 2.60; 2. లేచునట్లుచేయు. చా. 4.34. <ఎగయు+ఇంచు. ఎగయుదెంచు య. నెగయుదెంచు. అ.ప్ర. పైకి వచ్చు. రామా. 7.110. <ఎగయు+తెంచు. ఎగయువాడు య.చూ. నెగయువాడు. వి. పైకి వచ్చే వాడు. ఎగనీవడు అ.ప్ర. 1. ఎగిరివడు, మిట్టివడు. రాజవా. 3.101; 2. గర్వించు; 3. కోపించు. ఎగనీపాటు వి. మిట్టిపాటు, గర్వం. రసిక. 4.171. ఎగనీపోత వి. అహంకారం, పొగడు. ఎగనీల్లు అ.ప్ర. 1. పైకి లేచు; 2. ఉన్నతమగు.

ఎగయుదెంచు చూ. ఎగయు.

ఎగయువాడు చూ. ఎగయు.

ఎగరగొట్టు చూ. ఎగరు.

ఎగర(బో)త చూ. ఎగరు.

ఎగరు య.చూ. ఎగురు. అ.ప్ర. పైకెగురు.

ఎగుర(న్) > ఎగర(న్) > ఎగరు.

ఎగరగొట్టు య.చూ. ఎగురగొట్టు. న.ప్ర. పైకి విసరి వేయు. ఎగర(బో)త వి. కూర్చుర పోయటం <ఎగరు+అ(న్)+పో.త.

ఎగరొప్పు చూ. ఎగ(న్).

ఎగరోత చూ. ఎగ(న్)-.

ఎగవిడుచు చూ. ఎగ(న్).

ఎగవు చూ. ఎగయు. వి. ఎగరటం.

ఎగవేయు చూ. ఎగ(న్).

ఎగవైచు చూ. ఎగ(న్).

ఎగవవ(న్) చూ. ఎగ(న్).

ఎగవవ(బో)యు చూ. ఎగ(న్).

ఎగవవ(ద్రో)యు చూ. ఎగ(న్).

ఎగపాన చూ. ఎగ(న్).

ఎగనీవడు చూ. ఎగయు.

ఎగనీపాటు చూ. ఎగయు.

ఎగనీపోత చూ. ఎగయు.

ఎగనీల్లు చూ. ఎగయు.

ఎగిరిగ(న్) చూ. ఎగ(న్).

ఎగిరిగా చూ. ఎగ(న్).

ఎగియు య.చూ. నెగయు. అ.ప్ర. ఎగురు, పైకి లేచు.

ఎగియువాడు య.చూ. నెగయువాడు. వి. పైకి వచ్చే వాడు.

ఎగియువాడు చూ. ఎగయు.

ఎగిరించు 'ఎగురు' యొక్క ప్రేరణార్థకం. న.ప్ర. ఎగురునట్లు చేయు.

క. ఎగరిసు. గారిలో ఎగురునట్లుచేయు; కూరంగా తీసుకొనిపోవు.

ఎగిరిపాటు చూ. ఎగురు. వి. మిట్టిపాటు, మిడిసిపాటు.

ఎగు అ.ప్ర. 1. పైకిపోవు. బసవ. 4.725. ప్రీతి. 106; 2. ఎగురు; 3. పూర్తి అగు. విజయ. 2.164; విజ. ఎత్తగు, ఉన్నతమగు. కళా కావ్యము. 1.11.

క. నెగ. లేచు, లేపు, చూకు; నెగవు, నెగవలు, నెగవు. పైకెత్తు. నెగవు, నెగసు. చూకించు, చూకు, ఎగరు. లేచు, ఎగురు, ఎగు. లేవటం, ఎగుమతి; కు. నెగియుని. లేచు, పైకి వచ్చు, నెగివుని. చూకు. పైకెగయు; క. నివ. లేచు, ఉన్నతమగు, ఎత్తగు. నివర్. (-న్-వ-) ఎత్తుగా మిడికి లేచు, పైకెక్కు. పోవు. ముందుకుసాగు, చూకు, వరుగెత్తు; పో.చూ. నిమిర్. ఎత్తు. కల నిజాదుగా నుంచు, ఎత్తు పెరుగు; వింతు. ఎత్తుగా లేచు, ఉన్నతమగు; ఎన్ను- అతిక్రమించు, చాటిపోవు, హద్దుమిరు; పో.చూ. మ. వివిరుక్. లేచు; నివిత్తుక్. లేపు; నికక్క. లేచు, ఎగురు; నెగవె. ఎగురజేయు; నా. నెగయి-. ఎగురు, లేచు; నెగవె; ఎగిరించు, లేచు; పో.చూ. మూర్తి. ఇత. పైకెగురు; బ్రా. హి-వె- పైకి లేపు, ఎత్తు (*హి-లేచు).

ఎగమాడు చూ. ఎక్కుడు. వి. పైకి ఎక్కుడం. ఎగుడు విజ. ఉన్నతం. ఎగుడుదిగుడు విజ. విషమం. ఎత్తు వల్లలుగల, అనంగతం, అనందర్యం. ఎగుదల వి. 1. పై కాగం; 2. అలివృద్ధి. ఎగుపొగరు వి. ఈరశే కుల్లివడటం. ఎగుబారి వి. ఒకసారి మోట లాగిన తరువాత ఎద్దులు మోట దావివేపు ఎక్కిపెళ్ళే చారి. ఎగుబుజుములు వి. ఎత్తైన లేదా బలమైన బుజులు. విజయ. 2.164. ఎగుబోద వి. కొత్తగా రెక్కలు మొలచి ఎగిరే వయస్సు వచ్చిన పక్షిపిల్ల. వేంక. వంచ. 1.287. <ఎగు+నం. పోత- (పిల్ల).

ఎగుచు య.చూ. ఎగచు. న.ప్ర. 1. వెంటించు, వెంటాడు, తడుము. చార.అది. 4.6, ఆర. 2.12; 2. వెడలగొట్టు, తోలివేయు. మను. 4.42.

ఎగుడు చూ. ఎగు.

ఎగుడుదిగుడు చూ. ఎగు.

ఎగుదల చూ. ఎగు.

ఎగుడు య.చూ. ఎయిదు¹. అ.ప్ర. 1. వరుగెత్తు. బసవ. 7. 298.1.; 2. వరుగెత్తుకొనివచ్చు. బసవ. 4.777.1; 3. కొరకు, లభించు. పండిత. 5.328.

ఎగుపొగరు చూ. ఎగు.

ఎగుబారి చూ. ఎగు.

ఎగుబుజుములు చూ. ఎగు.

ఎగుబోద చూ. ఎగు.

ఎగుమతి చూ. ఎగు. వి. 1. ఓడ మొ. వాటిపై నరకు రెక్కించటం; 2. పరదేశానికి పంపటం; 3. అలివృద్ధి.

అతిశయం.

పో.చూ. క. విజయతి, విజయతి, నూ.వి. 765. ఎగుమతి, ఎగుమతి అయిన నరకు; మ. విజయతి. ఎగుమతి.

ఎగుమతిచేయు న.క్రి. పరదేశానికి పంపు, ఓడ మొ. వాటిపైకెక్కించు. ఎగుమతిదారుడు వి. 1. ఎగుమతి చేసే వారు; 2. తిండిపోతు. ఎగుమతి + దార్ (పాఠ.ప్రకృ.) + దు. ఎగుమతిదీగుమతి వి. 1. పరదేశానికి పంపటం, పరదేశంనుండి తెప్పించుకోవటం; 2. ఓడ మొ. వాటిపై కెక్కించటం, వాటినుండి దింపటం.

ఎగుమతిచేయు చూ. ఎగుమతి.

ఎగుమతిదారుడు చూ. ఎగుమతి.

ఎగుమతిదీగుమతి చూ. ఎగుమతి.

ఎగువు చూ. ఎగు. వి. 1. పెంపు, గర్వం; 2. పక్షిగతి, పల్లడి.

ఎగువులు వి. అవసానదశలో పచ్చే ఎగవ్వన.

ఎగువులు చూ. ఎగువు.

ఎగువరి పో.చూ. ఎగు. వి. అనుపోసిన పదుగులో మొదటి అనిపత్త దాగం.

ఎగురగొట్టు చూ. ఎగురు.

ఎగురు చూ. ఎగరు, ఎవురు. చూ. ఎగు. అ.క్రి. 1. ఉడ్డినం చేయు, ఎగయు. మను. 4.35; 2. పైకిలేచు, పైకెగురు. వను. 4.23, దా. 2.303. వి. 1. ఎగరటం; 2. గర్వం, పొగరు.

క. ఎగరు-. ఎగురు. పైకిలేచు. దూకు; క. అవర-. ఎత్తుగా లేచు, ఎక్కు, పోవు, ముందుకు సాగు, పైకిలేచు, దూకు, పరుగెత్తు.

<మూ.ద.ప్ర. *ఎదు-/*వి.

ఎగురగొట్టు చూ. ఎగరగొట్టు. న.క్రి. 1. ఎగురునట్టు చేయు. ఇందు.ప. 2.188; 2. ఉన్నచోటనుండి లేవగొట్టు.

<ఎగురు + అ⁷(గ) + కొట్టు. ఎగురులాడు అ.క్రి. గంకులునేయు, దూకు, ఎగురు. <ఎగురు + -లు + ఆడు.

ఎగురులాడు చూ. ఎగురు.

ఎగువ చూ. ఎగు. రూ. ఎగువు. వి. 1. మీదు, ఆవరిదాగం. పరమ.వి. 3.193; 2. ప్రామాణికం, ఆదికృం. రామాధ్య. 5.148; వి. మీదనున్నది, ఆవరిదాగంలో ఉన్నది. మను. 4.37.

ఎగువు చూ.చూ. ఎగువ. వి. మీదిదాగం, ఆవరిదాగం. దార. కర్ణ. 2.381.

ఎగ్గడ చూ.చూ. ఎక్కడ. క్రి.వి. ఎక్కడ.

ఎగ్గడి చూ.చూ. హెగ్గడి. వి. 1. అంతఃపురం కావరివాడు. అం.దా. 2.183; 2. అంతఃపుర కావరికత్తె.

ఎగ్గడికత్తె చూ.చూ. హెగ్గడికత్తె. వి. అంతఃపురపు కావరి కత్తె. బహుళా 2.85. ఎగ్గడికాడు చూ.చూ. హెగ్గడికాడు. వి. అంతఃపుర కావరివాడు. ఎగ్గడిడు చూ.చూ. హెగ్గడిడు. వి. అంతఃపురం కావరివాడు.

ఎగ్గడికత్తె చూ. ఎగ్గడి.

ఎగ్గడికాడు చూ. ఎగ్గడి.

ఎగ్గడిడు చూ. ఎగ్గడి.

ఎగ్గతము చూ.చూ. ఎగతము. వి. ఏకాంతస్థలము, ఒంటరిగా నుండుచోటు. దార.అశ్రమ. 2.163; వి. ఏకాంతమైనది. నిర్దనమైనది. దార.మా. 157.

ఎగ్గబెట్టు చూ. ఎగ్గు.

ఎగ్గలితవము చూ.చూ. పెంగలితనము. వి. అవివేకం, మూర్ఖత, పెరితనము.

ఎగ్గాడు చూ. ఎగ్గు.

ఎగ్గాయిదిగ్గాయ క్రి.వి. హరిగా, ప్రానుంచి కిందికి.

ఎగ్గించు చూ. ఎగ్గు.

ఎగ్గు వి. 1. కీడు, అశరం. దార.అది. 7.23; 2. అశర చిహ్నం, దుర్నిమిత్తం. దార.నదా. 2.178; 3. అమంగళ వాక్యం, కీడుమాట, దూషణ వాక్యం. మార్క. 5.142. అం.దా. 1.117; 4. కప్ప, నిద్రితమైన పని. కేయార. 3.38; 5. భంగం, చెరువు. కావ్య. 3.54; 6. అవరాధం. దో. 3.114. కళా. 5.130; 7. నింద. దాగ. 9.378; 8. అగౌరవం, అవమానం. సారంగ. 2.201; వి. కీర్తనది, హానికరమైనది. దార.విరా. 1.131.

క. ఎగ్గు, హెగ్గు. కీడు, అగౌరవం, నింద; పో.చూ. క. అకల్మ్య. తిరస్కారం, నిరసన; అకల్మ్య. అవనింద, రృడికారం, కొంచెవరచటం, కప్ప, అయిష్టం, అనహ్యం.

ఎగ్గబెట్టు (ఎగ్గు + పెట్టు) అ.క్రి. మిగులు. ఎగ్గాడు న.క్రి. నిందించు. దాగ. 10. హ. 1773. ఎగ్గించు 1. అనాదరం చేయు, నిరసించు. వను. 2.48; 2. ఎగ్గుగా కలచు, కప్పని కలచు. వను. 4.34; 3. అక్షేపించు, దూషించు. కళ.రా. 3.135 <ఎగ్గు + -ంచు. ఎగ్గుగొను న.క్రి. కప్పగానెంచు. దార.కర్ణ. 3.33. <ఎగ్గు + కొను. ఎగ్గ చేయు న.క్రి. అవమానించు. ఎగ్గులాడు న.క్రి. 1. తిట్టు, నిందించు. దార.నదా. 2.15; 2. కప్పవట్టు. ఎగ్గులు వి. నింద, అక్షేపణ. దార.నదా. 2.61. ఎగ్గులువట్టు న.క్రి. కప్పవట్టు, అవమానించు. ఎగ్గులువట్టు చూ. ఎగ్గులువట్టు. న.క్రి. తిట్టు, నిందించు. దార.నదా. 2.61. ఎగ్గులువట్టు (-వట్టు) చూ.చూ. ఎగ్గులువట్టు. న.క్రి. తిట్టు, నిందించు, దాగ. 6.496. ఎగ్గొందు అ.క్రి. అవజయమొందు, భంగ పడు, నష్టపడు. ప్రభు. 13.45. <ఎగ్గు + ఒందు.

ఎగ్గుగొను చూ. ఎగ్గు.

ఎగ్గుచేయు చూ. ఎగ్గు.

ఎగ్గుర్తు చూ.చూ. ఎగ్గులుతు. వి. విషయసంగ్రహం, గ్రంథ పీఠిక.

ఎగ్గుర్తులెక్క చూ.చూ. ఎగ్గులుతు లెక్క. విషయ సంగ్రహం.

ఎగ్గుర్తులెక్క చూ. ఎగ్గుర్తు.

ఎగ్గులుతు చూ. ఎగ్గుర్తు. వి. విషయ సంగ్రహం, సంక్షేప రూపం, గ్రంథపీఠిక.

పో.చూ. క. హెగ్గులుతు. ప్రముఖమైన గుర్తు.

<ఎగు + గులుతు.

ఎగ్గులుతులెక్క చూ. ఎగ్గుర్తులెక్క. వి. విషయసంగ్రహం.

ఎగ్గులుతులెక్క చూ. ఎగ్గులుతు.

ఎగ్గులాడు చూ. ఎగ్గు.
ఎగ్గులు చూ. ఎగ్గు.
ఎగ్గులువట్టు చూ. ఎగ్గు.
ఎగ్గులువట్టు చూ. ఎగ్గు.
ఎగ్గులువట్టు చూ. ఎగ్గు.
ఎగ్గెడ రూ.చూ. ఎక్కడ. క్రి.వి. ఎక్కడ. ఆం.దా. 8.66.
ఎగ్గెండు చూ. ఎగ్గు.
ఎగ్గోగిల వి. దురదగొండి (Mucuna pruritus).
ఎగ్గోపు వి. వేళాకోళం.
ఎగ్గోలు వి. ఎనిమిది కాళ్ళ విషకీటకం.
ఎంగల్లు వి. ఒకరకం చేప.

త. ఎన్-కల్-.. ఎరుపు, బంగారు రంగులుగల ఒకరకం
చెన్ను చేప ; ఎర్రని కన్ను. ఎల్-కల్. చేప.

ఎంగిలి వి. ఉచ్చిష్టం, తినగా మిగిలినది, నోటికి తగులుటచే
అపవిత్రమైనది. కు.నం. 9.821. వి. 1. అన్యూనిచే ఆసుర
వింపబడ్డ స్త్రీ. దశకు. 9.8 ; 2. తినగా మిగిలిన ఆహారం.
దార.కర్ణ. 2.76 ; 3. భుక్తశేషం అంటినందువల్లగాని
తిన్నందువల్లగాని కలిగిన దోషం. దార.అను. 8.24.

కొడ. ఎచ్చి. ఎంగిలి మెతుకులు ; త. ఎచ్చిల్. ఉమ్మి.
ఎంగిలి, అపవిత్రమైనది, భుక్తశేషం, మలమూత్రాదులు,
బల్యన్నంలో మిగిలినది ; ఎచ్చిమ్. మిగిలినది, భుక్తశేషం,
ఉమ్మి,ఎంగిలి ; ఎంచు- మిగులు, వెనుక మిగల్చబడు, చెడ
గొట్టబడు ; మ. ఎచ్చిల్. ఎంగిలిమెతుకులు ; ఎచ్చిమ్. బల్లుల
ఈగల మలం ; కోట. ఎచ్చి. దోషనంచేసిన కర్మాత చేతులు
కడుక్కునే నీళ్ళ, మెతుకులు, భగవంతునకు వివేదింపి పుచ్చు
కునే ప్రసాదం ; కొడ. ఇచ్చిల్. ఎంగిలి, అశాచం ; గోం.
యెంగుల్. అంటుచేసిన ; కురు. ఎంగ్గనా. మిగులు,
అదనంగా ఉండు, తప్పకొను ; మా. ఎన్ గె, ఎన్ గె.
మిగులు.

ఎంగిలిఅన్నము వి. భుక్తశేషం. ఎంగిలిఅట వి. పరిశ్ర
రాకు. ఎంగిలికాయ వి. నిప్పుయోజకుడు. ఎంగిలిగావించు న.
క్రి. బలాత్కరించు, చెరుచు. నిర్వ.రా. 7.74. <ఎంగిలి+
కావించు. ఎంగిలిచుడుము వి. గుండ్రని దిల్లగా ఏర్పడు గడ్డి
వంటి చర్మవ్యాధి. ఎంగిలిచుడు వి. గుండ్రని దిల్లగా
ఏర్పడు గడ్డివంటి చర్మవ్యాధి. ఎంగిలిచుటు వి. గుండ్రని
దిల్లగా ఏర్పడే గడ్డివంటి చర్మవ్యాధి. ఎంగిలిచేయు వి.
అన్యస్తత కర్మాత మొదటిసారిగా అన్నంతిను, ఎంగిలివడు.
ఎంగిలిండు న.క్రి. తినటంచేగాని అనుభవించటంచేతగాని
అపవిత్రంచేయు. కాశీ. 3.351. క. ఎంజలిసు. అపవిత్రం
చేయు. ఎంగిలివడు అ.క్రి. ఎంగిలిచేయు. ఎంగిలిబంతి వి.
బువ్వంబంతి. ఎంగిలిమంగలము వి. అపవిత్రమైనది. కాశీ.
8.96. వ్య. ఎంగిలి అయిన మంగలం వంటిది. ఎంగిలిమాటలు
వి. బవ. బూతుమాటలు, అర్థంలేని మాటలు. వ్య. అపవిత్ర
మైన మాటలు. ఎంగిలియగు అ.క్రి. అపవిత్రునిగు. <ఎంగిలి
+ అగు. ఎంగిలివాడు వి. అపవిత్రుడు, రోలి, ఇంద్రియ
లోలుడు, వ్యధిచారి.

ఎంగిలి పో.చూ. ఇంగిలాయి. వి. రెండడుగుల పొడవుగల
ముల్లుగల చేప.

ఎంగిలిఅన్నము చూ. ఎంగిలి.
ఎంగిలిఅట చూ. ఎంగిలి.
ఎంగిలికాయ చూ. ఎంగిలి.
ఎంగిలిగావించు చూ. ఎంగిలి.
ఎంగిలిచుడుము చూ. ఎంగిలి.
ఎంగిలిచుడుడు చూ. ఎంగిలి.
ఎంగిలిచుటు చూ. ఎంగిలి.
ఎంగిలిచేయు చూ. ఎంగిలి.
ఎంగిలిండు చూ. ఎంగిలి.
ఎంగిలివడు చూ. ఎంగిలి.
ఎంగిలిబంతి చూ. ఎంగిలి.

ఎంగిలిమంగలము చూ. ఎంగిలి.
ఎంగిలిమాటలు చూ. ఎంగిలి.
ఎంగిలియగు చూ. ఎంగిలి.

ఎంగిలివాడు చూ. ఎంగిలి.

ఎంగున! రూ.చూ. ఎంగెన. వి. ఒకరకం చెట్టు.

ఎంగున? రూ. ఎగున. వి. ఇరు తుంచాలు, కొలక.

<ఎను+తుంచము.

ఎంగెన రూ. ఎంగున!, ఏగి, ఏగి, ఏగేన, ఏగేసె, ఏగేళి,
ఏంగు, ఏమిళ. వి. ఒక అడవిచెట్టు, చెక్క వసువువచ్చని
నారింజరంగు, తేలిక, మన్నికగలది.

ఎవటు చూ. ఎ?

ఎవరము రూ.చూ. ఎచ్చరము. వి. హెచ్చరిక. ఉ.హరి.
8.124.

ఎవరించు రూ.చూ. ఎచ్చరించు. న.క్రి. 1. ఏర్పరచు. పాండు.
8.56 ; 2. ప్రోత్సహించు, ప్రేరేపించు. పురికొల్పు. నవ
నాథ. 2.94. పు. 11 వం.

ఎవోటు చూ. ఎ?

ఎవోటు చూ. ఎ?

ఎవ్వటు చూ. ఎ?

ఎవ్వరము రూ. ఎచ్చరము. చూ. ఎచ్చరించు. వి. హెచ్చరిక,
జాగరూకత, కవిక. 6.94.

ఎవ్వరిక రూ. హెచ్చరిక. వి. 1. ప్రోత్సాహం. రామవ.
4.152 ; 2. జాగ్రత్త, అవధానం. పాండు. 2.97, ఉ.
రా. 7.898.

క. ఎచ్చరిక. జాగ్రత్త, మెలకువ ; హెచ్చరిక ; కు.
ఎచ్చరిగె, ఎచ్చరిగె ; కొడ. ఎచ్చల్. జాగ్రత్త ; త.
ఎచ్చరిక్కై (*ఎఱుచ్చి+అతిక్కై). జాగ్రత్త, మెలకువ,
రాజుగాని ఆధికారులుగాని వచ్చినప్పుడు నిశ్శబ్దంగా ఉండ
టానికి చేసే హెచ్చరిక, నడలోగాని న్యాయస్థానంలోగాని
జాగ్రత్తచేసే హెచ్చరిక ; పో.చూ. అజ్జిక్కై. గమనించు.
అజ్. తెలిసికొను.

ఎచ్చరికవడు రూ. హెచ్చరికవడు. అ.క్రి. జాగ్రత్తవడు.
ఎచ్చరికించు రూ.చూ. ఎచ్చరించు. న.క్రి. 1. జ్ఞప్తికి తెచ్చు.
శ్రీరం.మా. 4.4 ; 2. ప్రోత్సహించు, పురికొల్పు. విక్ర.
7.8.

ఎచ్చరికవడు చూ. ఎచ్చరిక.

ఎచ్చరికించు చూ. ఎచ్చరిక.

ఎచ్చరించు య. ఎచ్చరించు, ఎచ్చరికించు, హెచ్చరించు, హెచ్చరికించు. న.క్రి. 1. జ్ఞప్తిచేయు. అమ. 5.77; 2. కాగురూకునిచేయు. వసు. 6.8; 3. ప్రోత్సాహపరచు, పరికొల్పు. కళ. 1.301; 4. తెలుపు. దశా. 7.156.

క. ఎచ్చరిణు. మేర్కొలుపు, మేర్కొను, హెచ్చరించు, ముందు జాగ్రత్త చెప్ప, జ్ఞప్తియందుంచుకొను; ఎచ్చరిణి, ఎచ్చరిణు. మేర్కొను; ఎల్లర. మేర్కొను, మెలకువతో నుండు; కు. ఎచ్చరిగె. జాగ్రదవస్త; క. ఎచ్చరి. హెచ్చరించు, ముందు జాగ్రత్త చెప్ప. ఎఱు. లేచు, బయలుదేరు, ప్రేరేపింపబడు, అరికయించు, పెరుగు, కీర్తి, వదంతి మొ. వ్యాపించు; కురు. ఎజ్జో (ఎజ్జిన్). మేర్కొను; ఎజ్జో. మూర్తి. ఎజ్జి. మేర్కొలుపు; ఎజ్జి. మేర్కొనియుండు.

<మూ.ద.ద్రా. *ఎజ్. *ఎజ్.

ఎచ్చరింత య. ఎచ్చరించు. వి. ఎచ్చరిక. పాంచాబి. 8.60;

క. ఎచ్చరిత్తల్. హెచ్చరిక.

ఎచ్చరింపు య. ఎచ్చరించు. వి. హెచ్చరిక.

క. ఎచ్చరిప్పు. హెచ్చరిక.

ఎచ్చివచ్చి వి. 1. హస్తగా వక్యానికి రాని; 2. కాలికాలని. ఎచ్చిరాయ వి. కల్లం మీద కాలిటానికి సిద్ధంగా వుంచిన ఇటుక.

ఎచ్చిరిలు య.చూ. ఎచ్చిరిల్లు. అ.క్రి. 1. వృద్ధిపొందు. వేంక. పంచ. 1.297, కళా. 6.82; 2. ఆవేశపడు, ఉద్రేకపడు.

ఎచ్చిరిల్లు య. ఎచ్చిరిలు, ఎచ్చిర్లు. య. ఎచ్చరించు. అ.క్రి. 1. మెలకువగా నుండు. శ్రీరం.మా. 3.14; 2. పెరుగు, అభ్యుదయమొందు; 3. ఆవేశపడు, ఉద్రేకపడు.

క. ఎచ్చు, హెచ్చు. అరికమగు; కు. ఎచ్చుని, హెచ్చుని. పో.చూ. క. ఎఱు. పెరుగు, వృద్ధి పొందు.

ఎచ్చిర్లు య.చూ. ఎచ్చిరిల్లు. అ.క్రి. 1. విజృంభించు. రామా. 8.6; 2. ఆవేశపడు, ఉద్రేకపడు.

ఎచ్చిలు అ.క్రి. 1. తేరుకొను, ప్రబోధం చెందు. కు.నం. 5.588, కై. దా. 8.98; 2. వృద్ధిపొందు. వేంక. పంచ. 1.502.

క. ఎచ్చరిణి, ఎచ్చరిణు. మేర్కొను; ఎల్లర. మేర్కొను; కొద. ఎచ్చర. జాగ్రత్త; కు. ఎచ్చరికె. మెలకువ; క. ఎఱుచ్చి. మేర్కొలుపు పాట, మేర్కొనటం, ఉన్నతి, ఎఱు. మేర్కొను, పెరుగు; కోట. ఎత్తొర (ఎత్తో). మేర్కొను; ఎత్తొర్. మేర్కొల్పు; పో.చూ. గో. తేడానా (తేడ్చి-తేడ్క). లేచు, నిద్రలేచు; వర్ణి. ఒల్లా. నిల్చి- (నిల్చి-). లేచు; ఎవివ్- (ఎవిత్-). లేచు, నిద్రలేచు; ఎన్. నిద్రలేచు; కురు. ఎజ్జా. లేచు; ఎజ్జి. మేర్కొలుపు; ఎజ్జి. మెలకువగా వుండు; పో.చూ. మూర్తి. జల్. లేచు, నిలబడు (?); పో.చూ. ద్రా. సలింగ, సలింగ. నిర్వాసు, లేచు.

ఎచ్చిలు య. ఎచ్చు.

ఎచ్చిల్లు య. ఎచ్చు.

ఎచ్చు య.చూ. హెచ్చు. అ.క్రి. 1. అరికమగు. ఉ.రా.

7.398; 2. చెలరేగు, రెచ్చు. ఉ.రా. 2.110, ఎం. 1. అరికం, హెచ్చెనది. దశా. 2.217; 2. గొప్ప, గౌరవనీయమైన. వేలు. క. 2. వి. గొప్పరనం, అరికం. నీలా. 1.42.

ఎచ్చిలు య.చూ. ఎచ్చిల్లు. అ.క్రి. హెచ్చు, అరికయించు. ద్వి. పరమ. 6.464 వ. 4 వం. ఎచ్చిల్లు య. ఎచ్చిలు. అ.క్రి. అరికయించు. ఎచ్చుతగ్గు వి. ఎత్తువల్లాలు, ఎగుడు దిగుడు, అనమత్వం. ఎచ్చుతగ్గులుగా(న్) క్రి.విణ. అమర్యాదగా, తిరస్కారంగా <ఎచ్చు తగ్గు+లు+కాన్. ఎచ్చుపోత వి. అనుకు ఎదుర్కొన నూలు పొయ్యటం.

ఎచ్చుతగ్గు య. ఎచ్చు.

ఎచ్చుతగ్గులుగా(న్) య. ఎచ్చు.

ఎచ్చుపోత య. ఎచ్చు.

ఎచ్చెలివి పో.చూ. ఎచ్చిలు. వి. అరివృద్ధి.

ఎచ్చెలు య. ఎచ్చి.

ఎచ్చె(న్) య. ఎచ్చి.

ఎచ్చెలు య. ఎచ్చి.

ఎచ్చ య.చూ. అచ్చి. వి. కాలం.

ఎంచు య. ఎచ్చు. య. ఎలుచు. న.క్రి. 1. ఉన్నదున్నట్లు నిరూపించు. హర. 5.21; 2. పాటించు, నరకుచేయు. వసు. 4.8; 3. న్యరించు, కళా. 3.258; 4. పరికిరించు, విమర్శించు. చంద్రా. 6.103; 5. సంకల్పించు. ఇందు. 1.180; 6. ఏరు, ఎన్ను. ఇందు. 3.13; 7. అనుకొను, ప్రాంతిచే కలచు. ఇందు. 3.94; 8. ఈహించు. దశా. 2.84; 9. ఆశ్చేపించు, నిరసించు. దశా. 2.269; 10. పొగడు, స్తుతించు. ఉ.రా. 1.81; 11. ఆరోపించు. ఉ.రా. 1.198; 12. దావించు. నీకరా. 3.179; 13. రెక్కించు, గణించు.

క. ఎణిను, ఎణిను, ఎణును, ఎణ్ణును. రెక్కించు, గణించు. అండనావేయు, అభినందించు, విచారించు, ఆలోచించు; పో. చూ. క. ఎణ్ణుని. ఆలోచించు, న్యరించు; మ. ఎణ్ణుక. రెక్కించు, గణించు, గౌరవించు, వివరించు; పో.చూ. కువి. ఎణ్ణికినై. రెక్కించు; వర్ణి. ఎణ. సంఖ్య; ఎణచాజ్. రెక్కించు.

<*ఎణ్-ణ్.

ఎంచుకొను అ.క్రి. రెక్కించుకొను, ఆలోచించుకొను.

ఎంచుకొను య. ఎంచు.

ఎట య. ఎట్టు. వి. ఎక్కడ. 'ఎనెట నీనెట'లో వలె సంబంధం లేమిని కూడా తెలుపుతుంది. దార. అది. 4.99.

ఎటకేవి క్రి.విణ. ఎక్కడికైనా.

ఎటకాయించు య. అటకాయించు. అ.క్రి. అర్థగించు.

ఎటకేవి య. ఎట.

ఎటమటము వి. 1. విచేదం; 2. విచారం; 3. తారుమారు చేయటం.

ఎటవారె పో.చూ. ఇందుగ. వి. చిల్లచెట్టు (Strychnos poteto). దీని గింజలు నీటిలోని మురికిని విరిచి, నీరు తేరుకునేట్లు చేస్తాయి.

క. తేజ్జామరం. చిల్లచెట్టు. పో.చూ. బేలు. నీరు,

ఒక చుడి రాలూడు నైర్మల్యం. నైగనిగ్యం.
ఎటికపాము రూ.చూ. ఎమిడికపాము. వి. కడుపులో వుట్టే
జున్ను పురుగు.

ఎటికొట్టుము వి. చెట్టిపని.

నీటి < చెట్టి.

ఎటు రూ.చూ. ఎట్టు¹. క్రి.వి. 1. ఏ ప్రకారం. విక్ర.
7.131. ప్రధా. 5.3. మను. 6.50; 2. ఏ వైపు.
శృం.నై. 3.46. ఉ.రా. 1.179; 3. పొసగక పోవటాన్ని
తెలుపుకుంది.

పో.చూ. క. ఎత్త. ఎచోటు, ఏవైపు.

ఎటుకు క్రి.వి. ఎంత వరకు. ఎటుబట్టి క్రి.వి. ఏ
విధంగానైనా. ఎటుల క్రి.వి. ఏ విధంగా, ఏ ప్రకారంగా.
ఎటులనేని క్రి.వి. ఏ విధంగానైనా. ఎటులు రూ.చూ.
ఎట్టులు. క్రి.వి. ఏ ప్రకారంగా. మను. 4.83. ఎటువంటి
వి. 1. ఏ స్వభావంకల, ఎట్టి. కాళ. 1.99; 2. ఏరక
మైన, ఎంత గొప్ప. దా. 2.33. ఎటువలె అవ్వ. 1. ఎట్టు,
ఏ రీతిగా. వసు. 3.121; 2. కేవలం. ఎట్లా చూ. ఎట్టు.
క్రి.వి. ఏరీతి, ఎట్టు. దా.రా. 2.20. ఎట్లాగు క్రి.వి. ఎట్టు.
ఎట్లానైనా రూ. ఎట్లానైన. క్రి.వి. ఏదో ఒక విధంగా.
ఎట్లాగో క్రి.వి. ఎట్టు. ఎట్లానైన రూ.చూ. ఎట్లాగైనా.
క్రి.వి. ఏదో ఒక విధంగా. ఎట్టు రూ.చూ. ఎట్టులు. అవ్వ.
1. ఏ ప్రకారం. దా.రా. అర. 2.247, మను. 3.48;
2. పొసగమని తెలుపుకుంది. శివరా. 8.76; 3. ఏ వైపు;
4. ఏ రకమైన. ఎట్టో చూ. ఎట్టు. అవ్వ. 1. ఏచాగో
(రయ సంశయాలను తెలుపుకుంది). దా.గ. 8.72, దా.
1.176.

ఎటుకు చూ. ఎటు.

ఎటుబట్టి చూ. ఎటు.

ఎటుల చూ. ఎటు.

ఎటులనేని చూ. ఎటు.

ఎటులు చూ. ఎటు.

ఎటువంటి చూ. ఎటు.

ఎటువలె చూ. ఎటు.

ఎట్టో రూ. ఎట్టా. చూ. ఎట్టు. క్రి.వి. ఏ విధంగానైనా.

ఎట్టుకునేని రూ. ఎట్టుకేని. క్రి.వి. చాలా సేపటికి,
చివరకు, అతి ప్రయానంమీద. దా.రా. అమో. 89. ఎట్టుకేని
రూ.చూ. ఎట్టుకునేని. క్రి.వి. చాలాసేపటికి, చివరకు,
చిట్టచివరకు, అతికష్టంమీద. దా.రా. ఆది. 6.130, విరా.
2.112. ఎట్టుకేలకు(న్) క్రి.వి. 1. చివరకు, చాలా
సేపటికి. దా.రా. విరా. 2.112; 2. అతికష్టంమీద.
కై.దా. 8.73.

<ఎట్టుకు + ఎలకు.

ఎట్టో రూ.చూ. చెట్టు. వి. వేడి.

ఎట్టుకునేని చూ. ఎట్టో.

ఎట్టుకేని చూ. ఎట్టో.

ఎట్టుకేలకు(న్) చూ. ఎట్టో.

ఎట్టుకు చూ. ఎట్టో.

ఎట్టువ(న్) చూ. ఎట్టో.

ఎట్టుపోగు చూ. నెట్టు. వి. దండెత్తటానికి వచ్చే వైస్యం;
గుంపు. చంద్రా. దా. 4.90.

బహుళ: <నెట్టు (విస్తారమైన), పోగు (గుంపు).

ఎట్టము రూ.చూ. ఎట్టము. వి. పశువుల మందల చుట్టూ కంచె
వెయ్యటానికి కలిపి కట్టిన గచ్చ తీగలు మొ.

క. ఎట్టు. కంప తాడుగు.

ఎట్టుయెదురు చూ. ఎదురు. క్రి.వి. మిక్కిలి ఎదురు. కాళి.
4.186.

క. ఎట్టు. అందుచాటులో నుండు.

ఎట్టా చూ. ఎట్టో. క్రి.వి. ఏ విధంగానైనా.

ఎట్టో చూ. ఎట్టు. వి. ఎటువంటి. దా.రా. ఆది. 5.58, మను.
3.46.

క. ఎన, ఎన్న, ఎంత. ఎటువంటి; ఎంతమా,
ఎంత. ఏ మాదిరి? ఏ రకం? ఎట్టు?; క. ఎన్న.
ఎటువంటి? పో.చూ. గో. బాతోల్, బాతోల్, బాతోనా,
బాతోడ్. ఎటువంటి; కొ. ఎంతొన్మన్, ఎంతొర్
మెన్. ఎటువంటి; నా. ఎంటు. ఎట్టు.

ఎట్టి(రు) చూ. ఎట్టి. వి. ఎటువంటివాడు. మూర్ఖ.
1.119, దా.రా. 2.297. <ఎట్టి + వాడు. ఎట్టిది చూ.
ఎట్టి. వి. ఎటువంటిది. <ఎట్టి + అది. ఎట్టిపాటివారు వి.
బ.వ. ఎంతటివారు. దా.రా. గాంధి. 4.426. ఎట్టిరు వి. బ.వ.
ఎటువంటివాడు. <ఎట్టి + వాడు.

ఎట్టిో రూ.చూ. నెట్టి. వి. కూలి లేకుండా పెద్ద రైతుకు చిన్న
రైతులు చేసే పని. అవ్వ. ఊరకే, నిర్లక్ష్యంగా.

ఎట్టి(రు) చూ. ఎట్టి.

ఎట్టిది చూ. ఎట్టి.

ఎట్టిపాటివారు చూ. ఎట్టి.

ఎట్టిరు చూ. ఎట్టి.

ఎట్టో రూ. ఎటు, ఎట్టా. క్రి.వి. 1. ఎట్టు, ఏ ప్రకారం;
2. ఏ వైపు. దా.రా. క్రో. 4.205.

పో.చూ. క. ఎత్త. ఏది, ఏ చోటు, ఏ వైపు; క. ఎట్టు.
ఎట్టు, ఎంత, ఎన్ని. జాలినీ ఆశ్చర్యాన్ని తెలిపే
అవ్యయం; పర్తి. ఎతె, ఎతెన్. ఎట్టు; ఒల్లా. ఎలెల్.
ఏ రకమైన; ఎలెన్. ఎట్టు.

<మూ.ద్రా. *ఎత్తె-

ఎట్టుకు క్రి.వి. ఎట్టెనను. పరమ. వి. 2.192, కళా.
3.258. <ఎట్టు + అటు + అ(న్) ఎట్టువ(న్) క్రి.వి.
ఏ విధంగానైనా, ఏ పరిస్థితులలోనైనా, అవశ్యం. దా.గ.
1.312. ఎట్టా. రూ.చూ. ఎట్టో. ఆశ్చర్యార్థకం. ఏమి
జేమిటి! ఎట్లా! ఎట్టులు రూ. ఎటులు, ఎట్టు. అవ్వ. ఎట్టు.
ఏ ప్రకారం. నీలా. 1.23. ఎట్టువోరె(న్) అవ్వ. ఎటువలె.
<ఎట్టు + పోరె(న్). ఎట్టేటూ రూ.చూ. ఎట్టేటూ. అవ్వ.
ఏ ప్రకారం. కళా. 4.3, 7.32. <ఎట్టు + ఎటూ.
ఎట్టేట్టుగ అ.క్రి. ఏ రీతిగా పరిణమించు. కకుత్స్థ. 2.125.
<ఎట్టు + ఎట్టు + అగు. ఎట్టేట్టా ఆశ్చర్యార్థకం. ఎట్టా.
కు.నం. 7.19. <ఎట్టు + ఎట్టా. ఎట్టేట్టా రూ. ఎట్టేటూ.
అవ్వ. ఏ ప్రకారం. కాళి. 7.107. <ఎట్టు + ఎట్టు.

ఎట్టు? వి. నాణాలను అయ్యువేసే మూస.

ఎట్టులు చూ. ఎట్టు¹.

ఎట్టువోలే(న్) చూ. ఎట్టు¹.

ఎట్టు దూ.చూ. ఎట్టు¹. అవ్య. ఏ ప్రవారం. ఆశ్చర్యాన్ని ఆశ్చేపాన్ని తెలిపే అవ్యయం. ఆము. 6.54.

ఎట్టి వి. కంప పంట చెరుకుగాను, దళ్లు కట్టడానికి పనికి వచ్చే చిన్న చెట్టు (Strychnine-tree).

క. ఇట్టి, ఇటింగు, ఇట్టె, యటంగి; ర. అట్టి, ఎట్టి.

<క. ఎట్టి.

ఎట్టిం వి. గుబురుగా ఉన్న కొమ్మ. దీనిని విత్తనాల చాళ్లను ఈర్ష్యానికి ఉపయోగిస్తారు.

క. ఎట్టి. విత్తనాల చాళ్లను చూర్ష్యానికి ఉపయోగించే గుబురు కొమ్మ.

ఎట్టిటా చూ. ఎట్టు¹.

ఎట్టిట్టగు చూ. ఎట్టు¹.

ఎట్టిటా చూ. ఎట్టు¹.

ఎట్టిటా చూ. ఎట్టు¹.

ఎట్టా చూ. ఎటు.

ఎట్టాగు చూ. ఎటు.

ఎట్టాగెవా చూ. ఎటు.

ఎట్టాగో చూ. ఎటు.

ఎట్టావెవా చూ. ఎటు.

ఎట్టు దూ.చూ. ఎట్టులు.

ఎట్టో చూ. ఎటు.

ఎడ¹(న్) వి. 1. వీలు, అనుకూల్యం. భార.ఆది. 2.182; 2. నమయం. భార.ఆది. 5.164, ఆము. 4.188; 3. దూరం. భార.విరా. 4.171, భీష్మ. 6.196, హరి.ఉ. 2.59; 4. స్థానం, చోటు. భార.ఆది. 6.142. ఆను. 5.160, పారి. 1.84; 5. ఆలశ్యం, విలంబం. భార.ఆది. 8.119, భారా. 5.74; 6. గడువు, వ్యవధి. భార.ఉపో. 1.165, హరి.ఉ. 7.111; 7. అంతరం, ఎడం. భార. భీష్మ. 2.411, కాశీ. 7.5; 8. నడిమి ప్రదేశం, నడిమి కాలం. భార.ఉపో. 5.106, హరి.పూ. 9.179; 9. వ్యవధానం. ఆవళాళం. భార.కాంతి. 1.188, హరి.ఉ. 2.159; 10. నెత్తనలకపై చాయలుంచే గది. దశకు. 5.64,65; 11. రాయబారం, దౌత్యం. బనవ. 4.834, రం.రా. కిష్కిం. 215 పు. 30 పం.; 12. తెరపి, తీరిక. భార. ఆర. 5.808, కళా. 7.20; 13. ఆచారం, వ్యవహారం. కాశీ. 5.544, విజ్ఞా. 3.88; 14. నిరర్థకం. పి. శకుం. 3.88; 15. భేదం. భాగ. 1.64, రామా. 3.155; 16. విచ్చిత్తి. విరామం. భాగ. 10. పూ. 519, ఉ.రా. 4.177; 17. అమర్యాద, అగౌరవం. పారి. 1.117; 18. ఎడ బాటు, వియోగం. కళా. 3.177; 19. అడ్డు. విణ. 1. వేరైన. ఇతరమైన. పండి.చ.పురా. 168. పు. 2. దూరస్థం, దక్షిణానది. కళా. 4.58; 3. అరికం. అవ్య. అందు, విషయంలో.

క. ఎడ, మధ్య ప్రదేశం లేక కాలం, ఎడం, నడిమిది; ఎడె. చోటు, ప్రదేశం, మధ్య ప్రదేశం, కాలం, దూరం,

అదిరం, సమృద్ధి; ను. బడె. మధ్య ప్రదేశం, దూరం, మధ్య మొ.; క. ఇటమ. చోటు, కాలం, దూరం, అవ వాళం, చూపు. పెరయ్య; ఇట్టి. మధ్య ప్రదేశం, మధ్య కాలం, చోటు; ను. ఇట, ఇటం. చోటు, వ్యవధి, మధ్య ప్రదేశం; చోట. ఎడ.

<మూ.ప్రా. *ఎడ¹-.

ఎడకట్టు స.క్రి. చేర్చు. కాశీ. 7.5; అ.క్రి. అరినవ్వండు మళ్ళీ ఓమువట్టు. ఎడకడ విణ. దిన్నం, అన్యం, ఇతరం, పరాయి. ఎడకడవా(రు) వి. అన్యుడు, పరాయివాడు. ఎడకత్తియ దూ. ఎడకత్తె. వి. దూతక, తార్చుడు కత్తె. అం.రా. 2.110. ఎడకత్తె దూ.చూ. ఎడకత్తియ. వి. దూతక, తార్చుడు కత్తె. దశకు. 6.180. ఎడకాడు వి. తార్చుడుగాడు, పండితవాడు. ఆము. 2.52. ఎడకాడు వి. లకాలప పంట, మామి జేర్చు మాసాల మధ్య పండే పంట. ఎడకాత్తె వి. ఆశ్చర్యకాత్తె. చైత్రమాసంలో వచ్చే కాత్తె. సేద్యపు పనులు తరుగువగా ఉండే కాత్తె. ఎడకాల్వ వి. 1. రెండు మళ్ళ మధ్యగుండా పారే కాలవ; 2. నీరు వలక బడిన కాలవ. ఎడగడ్డ వి. ఒడ్డు, తీరం. హరి.ఉ. 9.220, ఎడగిలియందు అ.క్రి. తొలగి ఉండు, దూరంగా ఉండు. ఎడగిలు దూ.చూ. ఎడగిల్లు. అ.క్రి. తొలగు, తప్పుకొను. ఎడగిల్లు దూ. ఎడగిలు. అ.క్రి. వైచాలగు, తప్పుకొను. విప్ర. 2.31. ఎడగుంటక దూ. ఎడగుంటక. వి. గడ్డి, కలవు మొ. రియ్యటానికి వైరులో లోలే మూడు పడుగుల గుంటక. ఎడ గొను అ.క్రి. వీలుచేసుకొను. ప్రవా. 5.53. క. ఎడగొల్, జరుగు, సంరమించు, నిలుచు, ఆగిపోవు, నిలబడు, పొందు, సంపాదించు, గ్రహించు, పూనుకొను. ఎడగొల్లు వి. ఆట గొల్లు, నాగలివోడున్నన తరువాత పెళ్లలు నలగటానికి దున్నె గొల్లు. ఎడ(డెయ్య) స.క్రి. ఎత్తివేయు, పీసివేయు. <ఎడ¹(న్) + డెయ్య. ఎడ(డెయ్య) అ.క్రి. మూర్ఛపోవు, పొమ్మనిల్లు. ఎడ¹ + (న్) + డెయ్య. ఎడకా(కు) అ.క్రి. 1. రాకపోకలు చేయు. పరమ వి. 5.47; హరిశ్చ. 4.121; 2. కాకు, మార్కొను. పి. శకు. పీరి. 83; 3. కరియు. ఎడతీయ అ. క్రి. ఎడతెగు, విడిచు. ఎడతెగు అ.క్రి. 1. ఎడవడు, విచ్చిన్నముగు. భార.ఆది. 4.181, విరా. 5.129; 2. నశించు, అంతముగు. భాగ. 1.513; 3. వేరుపడు. భాగ. 8.37. ఎడతెంపి చూ. ఎడతెగు. వి. 1. విచ్చిత్తి, విడి పోవడం; 2. తెరపి, వ్యవధానం. ఎడతెర్చి దూ.చూ. ఎడతెంపి. వి. వ్యవధానం. భార.విరా. 5.61. ఎడతెంపి దూ. ఎడతెర్చి. వి. (దేశకాలార్థో) వ్యవధానం. ఎడత్రవ్వ అ.క్రి. 1. ఎడతెగు. విచ్చిన్నముగు. భార. శల్య. 1.848, కాంతి. 3.186; 2. చెడిపోవు. ఆము. 2.31. ఎడత్రవ్వ అ.క్రి. విడిపోవు, ఎడతెగు. ఎడత్రవ్వకావరి వి. బందిపోటు దొంగ. ఎడదవ్వ వి. అరిచూరం. కాశీ. 7.197. విప్ర. 1.84. ఎడదూడ వి. పాలువిడిచిన దూడ, కరిపిదూడ. ఎడదాడు స.క్రి. రిట్టు, నిందించు. భాగ. 6.27. ఎడనెడ అవ్య. 1. అక్కడక్కడ. భార.భీష్మ. 1.39; 2. మధ్య కాలం. భార.కాంతి. 4.368; 3. అప్పుడప్పుడు. చై.రా. 3.143 <ఎడ¹(న్) + ఎడ(న్). ఎడవడు దూ. ఎడవడు.

అ.క్రి. 1. విచ్చిన్నమగు, విరామం కలుగు. భార.ఆర. 3.238, కు.నం. 6.762, మను. 5.71; 2. ఒకరాని కర్వాక ఒకటి అగు. భార.ఉచ్ఛో. 2.76; 3. దూరమగు. భార.శాంతి. 6.174, 4. లోపంపొందు. రం.రా. బాల. 16 వ. 8 పం.; 5. అవరోధం పొందు, విఘ్నంపొందు. రం.రా. 55 వ. 30 పం.; 6. విడివడు, వీడు. హరి.హ. 5.142; 7. అడ్డువడు, కామినుగానుండు. విజ్ఞా. 3.88. ఎడబిల్లి వి. పాలు విడిచిన సిల్లి. ఎడవుచ్చు న.క్రి. రాయ భారం నడుపు, కుంఠనరనం చేయు. బనవ. 2.474 పం., 4.884. ఎడపెట్టు రూ. ఎడపెట్టు. 1. అడ్డుగా పెట్టు, మిరిగా పెట్టు. భార.క్రొ. 1.112; 2. మధ్య మధ్య నొక్కొక్కటి విడుచు. భార.క్రొ. 4.289. ఆను. 4.148; 3. దూరంగా పెట్టు. ఎడపోవు రూ. ఎడపోవు, అ.క్రి. రాయభారం నడుపు, కుంఠనరనం చేయు. భాగ. 10.148. ఎడప్రాద్ధ వి. సంధ్యాసమయం, సంజెతేశ. ద్వి. హరిశ్చ. హ. 1729. ఎడబిడ్డ వి. చంటిబిడ్డకు పూర్వపు బిడ్డ, పాలు విడిచిన బిడ్డ. ఎడమంద వి. వేనవిశాలం కోరించే మంద, వెలిమంద. ఎడబిడు అ.క్రి. విరామం ఉండు. భార. ఆర. 238. <ఎడ(న్)+వడు. ఎడబాటు వి. వియోగం, వేటుపాటు. అధ్యారా. 1.12 పట.<ఎడ(న్)+పాటు. ఎడబాపు న.క్రి. 1. కొలగించు. ఉ.రా. 3.88; 2. అవృ త్తియు మె. ఉ.రా. 5.80; 3. వేటుచేయు.<ఎడ(న్)+ పావు. ఎడబాయ్ అ.క్రి. దూరమగు, వీడిపోవు. వసు. 5.98; న.క్రి. వడలు, విడుచు. సారంగ. 2.272. <ఎడ(న్)+పాయు. ఎడయను అ.క్రి. 1. విలంబమగు. దశకు. 2.110; 2. దూరమగు. పిశకు. 4.168. రామవ. 1.44. <ఎడ(న్)+అగు. ఎడయాడు అ.క్రి. 1. ప్రవ ర్తించు. దశకు. 7.52; 2. తిరుగాడు, చుట్టువల్ల తిరుగు. శృం.నై 5.184. <ఎడ(న్)+అడు. ఎడయెడముగా(న్) (ఎడఎడముగా(న్) క్రి.వి.వి. వేర్వేరుగా, దూరదూరంగా. <ఎడ(న్)+ఎడము+కాన్. ఎడవడు రూ.చూ. ఎడవడు. అ.క్రి. విరామం కలుగు. మను. 5.71. ఎడవల వి. ఒక రకం వల. హంస. 4.185. ఎడవాడు వి. 1. దూరపు వాడు; 2. చివరివాడు; 3. కొత్తవాడు. ఎడవాపులు వి. కొద్దిగా పెరిగి కల్గిన విడిచి తిరిగే కొడిపిల్లలు. ఎడవాడు వి. పొరుగువారు, ఆస్థులు. ఎడవిడివడు అ.క్రి. అడ్డునుండి కప్పించుకొను, విశృంఖలమగు. వండి.చ. 176 వ. 4 పం. <ఎడ(న్)+విడివడు. ఎడవెట్టు రూ. ఎడపెట్టు. న.క్రి. 1. మిరిగా పెట్టు. భార.క్రొ. 1.112; 2. అడ్డుగాపెట్టు. భార.క్రొ. 1.116; 3. భగవదర్పణంగా ఆహారంలో కొంక ఆవలపెట్టు. ఎడవలము వి. భూములమధ్యనున్న పొలం. <ఎడ(న్)+పొలము. ఎడవోపు రూ.చూ. ఎడ పోవు. అ.క్రి. రాయభారంపోవు, బౌత్త్యమునకైపోవు. బనవ. 4.739, శివ.సా. 407. ఎడనను అ.క్రి. కొలగిపోవు, ఎడంగా వెళ్లు. కుక. 1.299. ఎడనంది వి. మధ్యభాగం, నడిమి నందు. భాగ. 9.401. ఎడసాల వి. ప్రత్యేకమైన ఇల్లు. ఎడసేద్యము రూ. ఎరసేద్యము. వి. వైరుసేద్యం, కలుపుపోవటానికి నేల గుల్లదారటానికి వైరులోచేసే సాగు.

ఎడసేయ రూ. ఎడలుసేయ. న.క్రి. 1. దూరంచేయు, ఎడ కావు. భార.ఆది. 6.142; 2. తిరస్కరించు. భాగ. 3.868; 3. భేదంకలదిగా చేయు. <ఎడ(న్)+చేయు. ఎడసొచ్చు అ.క్రి. ప్రవేశించు, వైబడు. భాగ. 6.90. ఎడో రూ.చూ. ఎడడ, వి. హృదయం. భార.ఆది. 5.116. నిర్వ.రా. 8.73. క. ఎల్లై. మనస్సు. ఎడో రూ. ఎడము, ఎడ్య, ఎల. చూ. ఎడము. వి. ఎడము. కు.నం. 3.248, వండి.చ. 2 వ. 182 పం., శివరా. 4.38. క. ఎడ. ఎడము, ఎడమవ్రక్క; కొడ. ఎడతె. ఎడము; కు. ఎడత్తు, ఎడమవ్రక్క; క.మ. ఇటమ్, కోట. ఎడ, ఎడమ; కొడ. ఒడ; పో.చూ. గోం. డావా. ఎడము; పో.చూ. కు. దెబ, దెబె, దెబొ; పో.చూ. కువి. తెల్ల, తెల్లి, పో.చూ. వర్తి. నెల్లి; కొలా. ఎడమకెయి. ఎడము చేయు; పో.చూ. నా. దావ. ఎడకాలు రూ. ఎడమకాలు. వి. వామపాదం. కు.నం. 3.248, వండి.చ.వరా. 182 వ., ఉ.హరి. 3.65. ఎడో వి. ఒకరకం గడ్డి. ప్రబంధ. 200. ఎడో రూ.చూ. ఎల. వి. వి. లేక. శేయార. 4.50. ఎడనీరు రూ.చూ. ఎలనీరు. వి. లేకకొబ్బరికాయలోని నీరు. ఆము. 1.81. ఎడో వి. గ్రామ భేదాలకు నై వేద్యంగా పెట్టే వంటకం. ఎడో వి. కల్లు, మల్లు. 2.31. ఎడకట్టు చూ. ఎడ(న్). ఎడకడ చూ. ఎడ(న్). ఎడకడవాడు చూ. ఎడకడ. ఎడకత్తియ చూ. ఎడ(న్). ఎడకత్తె చూ. ఎడ(న్). ఎడకాడు చూ. ఎడ(న్). ఎడకారు చూ. ఎడ(న్). ఎడకారై చూ. ఎడ(న్). ఎడకాలు చూ. ఎడ. ఎడకాల్య చూ. ఎడ(న్). ఎడగడ్డ చూ. ఎడ(న్). ఎడగర వి. శ్రమ. పో.చూ. క. అట. అలనట, బడలిక; పో.చూ. క. ఇల్లై. అలనటచెందు, శతృవుముందు లొంగిపోవు, శక్తి హీనుడగు. ఇల్లక్కయ్. అలనట, స్పృహకోల్పోవటం. ఎడగరవడు అ.క్రి. శ్రమవడు, అలయు. భార.సౌ.ప్రి. 1.60. ఎడగరవడు చూ. ఎడగర. ఎడగరి పో.చూ. ఎడ(న్). వి. చరితాలపు వరివంట. ఎడగల రూ. ఎడగాల, ఎడిగల. వి. విభాగం, వేరు. ఎడగలగాఉండు అ.క్రి. కొలగి ఉండు. ఎడగలగాఉండు చూ. ఎడగల. ఎడగాల రూ.చూ. ఎడగల. వి. వేరు, విభాగం. ఎడగిలియుండు చూ. ఎడ(న్). ఎడగిలు చూ. ఎడ(న్).

ఎడగిట్టు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడగుంటక చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడగొను చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడగొచ్చు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడఁజెందు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడఁజేయు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడట్టు రూ.చూ. ఎడఁజెట్టు. వి. ఒకరకం నాడెం.
 ఎడతాఁకు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడతాపి పో.చూ. ఎడ'(న్). వి. కట్టుబడిలోవాడే మందపాటి
 తేకు గల కొంచెం పెద్ద పైకా తాపి.
 ఎడతీయు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడతెగు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడతెంబి చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడతెరిచి చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడతెర్చి చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడతెలిపి చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడత్రవ్వ చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడత్రెచ్చు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడత్తోవకావరి చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడదవ్వ చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడదూడ చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడదాడు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడదీరు చూ. ఎడ'.
 ఎడవెడ చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడఁద రూ. ఎడ', ఎడ, ఎడ, ఎడ'. వి. 1. మనస్సు. దార. విరా. 2.86, శాంతి. 1.85; 2. హృదయం. ఉ.రా. 4.208; 3. కొమ్ము. చంద్రా. 1.84.
 క. ఎదె, ఎదై, ఎదై. హృదయం, కొమ్ము, చైర్యం. ఎదెగాఱ. చైర్యం; కు. ఎదె. హృదయం, కొమ్ము, గుండె. పో.చూ. క. ఇతయమ్. గుండె; ఇరుతయమ్. గుండె, హృదయం; కోట. ఎదె. చెట్టుమాను, చైర్యం; ఎదెయర్. కొమ్ము; కొడ. ఎదెయ్. చైర్యం; పర్తి. ఎదెరమ్, ఎదెరమ్. కొమ్ము;
 పో.చూ. నం. హృదయ. గుండె, ఆర్క. మనస్సు. మహా. ప్రా. హిఅయ; ఆప. హిఅడ. హృదయం, మనస్సు, కొమ్ము.
 ఎడఁదవచ్చు అ.క్రి. బుద్ధిపట్టు, ఇష్టమగు. కలుశ. 85.
 ఎడఁదవచ్చు చూ. ఎడఁద.
 ఎడవక చూ. ఎడవు.
 ఎడవడు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడవఁదగవ చూ. ఎడము.
 ఎడవరి చూ. ఎడవు.
 ఎడపిల్లి చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడపు చూ. ఎడ'. ఎడయ. వి. అభావం, లేమి. కు.నం. 10.557; న.క్రి. 1. విడుచు. దార.ఆది. 4.182, విరా. 3.21; 2. విమాతం పొందించు, విమ్నంపొందించు. దారా. 1.621, బనవ. 3 పు.; 3. కప్పించు, మాన్పు. తై.రా. 4.78; 4. కొలగించు. హంస. 5.242;

5. క్షిణింపజేయు. నశింపజేయు.
 ఎడవక క్రి. విణ. 1. లేదం లేకుండ. దార.ఆది. 7.40;
 2. విలంబం చేయక, అలక్ష్యం చేకుండ. హరి.పూ. 4.115;
 3. ఎడయక, దూరం కాకుండ. వసు. 2.133; 4. తప్పక, అవశ్యం. చెన్నబ. 3.164; 5. అవిచ్ఛిన్నంగా, నిరంతరం. నీలా. 1.105. ఎడవరి వి. ఎడదాడనది. పండి.క. 2.116 పు.
 ఎడవుచ్చు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడపెట్టు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడపెడ క్రి. విణ. అటుఇటు.
 ఎడపోపు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడప్రాదు చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడబిడ్డ చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడబెట్టు రూ. ఎడట్టు, ఎడెట్టు'. వి. కిసారజేదం, ఒకనాడెం. ఆం.రా. 2.274.
 క. ఇల్లివెట్టు (-వె-వడమ్). కత్తిరించబడిన తేదా నరిగా ముద్రింపబడని నాడెం. వెట్టు. చెక్కు, కత్తిరించి చేయు. వి. పురాతనకాలపు చిన్న నాడెం.
 ఎడమ రూ.చూ. ఎడ'. వి. వామదాగం. భీమ. 5.130, ఆము. 5.38, నీలా. 3.15; విణ. ఎడమ, దావరి.
 ఎడమకాలు రూ.చూ. ఎడకాలు. వి. వామపాదం. ఎడమ కుడి వి. 1. కొంత మంచి, కొంత చెడ్డ; 2. స్వల్ప లేదం. అర్థవిపరి. ఎడమచేయిచూపు అ.క్రి. 1. దబ్బు ఎగకొట్టు; 2. సాయం నిరాకరించు. అర్థవిపరి. ఎడమపెనపెట్టు అ.క్రి. ఎడమచైపునకు పెనవేయు, వ్యతిరేకం చేయు. వ్య. కాళ్ళ పేనేటప్పుడు మామూలుగా కుడిచైపుకు పెనవేస్తారు, దానికి వ్యతిరేకంగా ఎడమకు పెనవేయటం. ప్రబోధ. 1.81. ఎడమపెనవాడు వి. ఇరదులలో కలసిమెలసి ఉండనివాడు. అర్థవిపరి. ఎడమబడు రూ. ఎడబడు. ఎడమవాదాడి వి. మగ్గం చక్రం కింద, ఎడమచైపు కల్లపు కోటు. అ.క్రి. కొరవడు.
 ఎడమకాలు చూ. ఎడమ.
 ఎడమకుడి చూ. ఎడమ.
 ఎడమచేయిచూపు చూ. ఎడమ.
 ఎడమడుగు చూ. ఎడమడుపు. విణ. 1. వివరీకం, విరుద్ధం. దార.ఆది. 4.100, హరి.క. 10.233; 2. నికాయితీ లేని, కుటలమైన. హరి.పూ. 1.88; 3. వ్యత్యస్తం, తాడు మారు. వి. 1. అభ్యంతరం, అలంకం. బనవ. 3.868; 2. ఆలస్యం. బనవ. 3.434; 3. లేదం. దాగ. 10 పూ. 202, పద్మ. 4.180.
 <ఎడమ+అడుగు'. వ్య. ఎడమపాదం.
 ఎడమడుగునరువడి వి. మల్లబంద విశేషం. వ్య. వామ పాద ప్రక్రమం. హంస. 1.206.
 ఎడమడుగునరువడి చూ. ఎడమడుగు.
 ఎడమడుపు రూ.చూ. ఎడమడుగు. విణ. వివరీకం, విరుద్ధం. దార.ఉక్కో. 9.214. వి. ఆలస్యం. హరి.పూ. 9.87.
 ఎడమంద చూ. ఎడ'(న్).
 ఎడమపెనపెట్టు చూ. ఎడమ.

ఎడమపెనవాడు చూ. ఎడమ.

ఎడమచు చూ. ఎడమ.

ఎడమయారభృంగి వి. మల్లబంద విశేషం. ప్రబంధ. 75.

ఎడమవాదాది చూ. ఎడమ.

ఎడమిచ్చు చూ. ఎడము.

ఎడము చూ. ఎడ'. వి. 1. మధ్యభాగం. భార.విరా. 1.162, హర. 6.101; 2. విరామం, తెరపి. భార.ఆర. 5.308, యయా. 86; 3. గడువు. వేంక. పంచ. 1.84; 4. విచ్చేదం, తెంప. నీలా. 2.98; 5. దూరం. వేం.మా. 6.12; స.క్రి. ఆక్రమించుకొను. ఉ.హరి. 3.24.

క. ఎడతర. మధ్యరకం; ఎడ. మధ్య; కు. ఇడతర. మధ్యరకం, రక్కువ రకం; క. ఇతమ. అవకాశం, హద్దు, చెడల్పు, దూరం. పో.చూ. మ. ఇటయాల్. మధ్య మనిషి, మధ్యవర్తి.

<మూ.ద్రా. *ఎడ్-.

ఎడవేదదవ చూ. ఆడపరిదవ, ఆడపాకడపా, ఆడపాదకపా. క్రి.విద. అవ్యధవ్యయ. కాశీ. 4.85. వేంక. పంచ. 1.484. ఎడమిచ్చు అ.క్రి. అవకాశమిచ్చు. <ఎడము + ఇచ్చు. ఎడముకొను అ.క్రి. 1. అవకాశం కల్గించుకొను. తెరపి చేసుకొను. కళా. 3.266; 2. ఆక్రమించుకొను. ఉ.హరి 3.24.

ఎడముకొను చూ. ఎడము.

ఎడ(బిడు చూ. ఎడ'(న్).

ఎడ(బాటు చూ. ఎడ'(న్).

ఎడ(బావు చూ. ఎడ'(న్).

ఎడ(బాయు చూ. ఎడ'(న్).

ఎడయగు చూ. ఎడ'(న్).

ఎడయాడు చూ. ఎడ'(న్).

ఎడయక చూ. ఎడయు.

ఎడయించు చూ. ఎడయ.

ఎడయు చూ. ఎడ'. స.క్రి. విడుచు, త్యజించు. హరి.పూ. 9.147. అ.క్రి. 1. విముఖమగు, మనసు విడుగు. ప్రభా. 5.166; 2. క్షీణించు, నశించు. నా. పంచ. 1.70; 3. చెడు, భగ్నుమగు. కళ. 2.158; 4. సంబంధంలేక పోవు, దూరమగు, కొలగు. కళ. 3.479.

క. ఎడ, ఎడె. దోటిచ్చు, విరామం; కు. ఇడె, ఎడె; క. ఇటై. దోటిచ్చు, వెనుకకు తగ్గు; మ. ఇటక్క. దోటును చెడల్పుచేయు; ఇట. మధ్యదోటు; ఇటమ్; కుణ. ఎన్ను; మూల్లో. ఎడర్. ఏకాంతంగా ఉండు; ఎడల్. వేరుచేయు, కొలగించు.

మూ.ద్రా. *ఎడ్-అ. <మూ.ద్రా. *ఎడ్. భగ్నుమగు.

ఎడయక వి. ఎడబాటు, వియోగం. ఎడయించు స.క్రి. బంధించు, నమకు. భాగ. 6.370.

ఎడయెడముగా(న్) చూ. ఎడ'(న్).

ఎడరు' అ.క్రి. విడుగు, భగ్నుమగు. భార. ఆర. 1.198.

వి. 1. భంగం, అవమానం. భార. ఉద్వో. 1.348;

2. అభదం, కిడు. భార. గాంధి. 6.309; 3. సరైన

నమయం, నందు. భా.రా. 6.2253, భాగ. 8.27, హండు. 3.72; 4. ఆపద, కష్టం. శివరా. 3.87.

క. ఎడర్, ఎడరు, ఇడరు, ఇదురు, ఇడు. నూటి, ఇబ్బంది, అడ్డంకి, విష్ణుం; క. ఇటర్. దుఃఖం, బాద, కష్టం, దారిద్ర్యం; ఇటలు. దుఃఖపడు, కష్టపడు; మ. ఇటర్. అడ్డంకి, ఆటంకం, బాద, దుఃఖం.

<మూ.ద్రా. *ఎడ్ + అర్.

ఎడరు' రూ.చూ. ఎదారి. వి. ఎదారి.

ఎడలు స.క్రి. నిరోధించు, ఎదిరించు. పాండురంగని రక్కవరం గాననం. క్రి.శ. 897.

క. ఇడలు, ఎడలు. ఎదుర్కొను, కాలుకప్పివేయు; ఎడవు, ఎడవు. కాలుకొక్కి వడేట్టుచేయు; ఎడహు. తప్పచేయు; కు. ఎట్టుని. ఎదుర్కొను, కాలుకప్పివేయు; క. ఇటలు (ఇటల్-). ఎదుర్కొను, కాలుకొక్కివడ వేయు, తన్ను, అడ్డగించు, నిరోధించు. వి. అడ్డంకి; మ. ఇటలుక. ఎదుర్కొను, నడకతడబడు, సంకోచించు.

ఎడల(న్) పో.చూ. ఎడ'. అన్య. 1. విషయాన. శృం.నై. 2.57; 2. పక్షాన. దళా. 3.18.

ఎడలించు చూ. ఎడలు.

ఎడలు చూ. ఎడ'. స.క్రి. విడుచు, వదిలిపెట్టు. భార. భీష్మ. 2.18. అ.క్రి. 1. రాలు, కిందపడు. కు.సం. 4.445; 2. వడలు, నడలు. భార. భీష్మ. 2.187; 3. తగ్గు, కృశించు. భార. ఉద్వో. 1.228; 4. చెడు. భార. ఉద్వో. 4.278, దో. 4.224; 5. వికలమగు, చెడరిపోవు. భార. శల్య. 2.38; 6. పగులు, బద్దలగు. భార. క్రి. 1.84; 7. చచ్చు. భార. ఆను. 2.402; 8. విచ్చిన్నమగు. భార. అశ్వ. 3.170; 9. కొలగు, అనవరిల్లిపోవు. శృం.నై. 6.67; 10. లేకపోవు. ఆము. 6.69; 11. దూరమగు. చంపూ.రా. 4.74.

క. ఇటు. త్రోయు, భగ్నుంచేయు; మూల్లో. ఎడర్. ఏకాంతంగా ఉండు; ఎడల్. విడజించు, కొలగించు.

తెలుగులోనే-అర్ వర్తవ్యయంగా ఉంది.

ఎడలించు స.క్రి. 1. వెలివచ్చు, వెల్లడించు, బయట పెట్టు, విడుచు, త్యజించు. భాగ. 8.318; 2. భగ్నుంచేయు. కై.భా. 1.98; 3. వినర్చించు. హరి.పూ. 7.186, పారి. 5.18; 4. కొలగించు. మను. 3.28; 5. వడల్పు. ఆము. 1.67; 6. చిక్కుతీయు. ఆము. 1.62; 7. పోగాట్టు, నశింపజేయు. కాళ. 3.125; 8. తీయు, తెరచు. కళ. 3.383; ఎడలుచు రూ. ఎడల్పు. స.క్రి. ఈడు, ఈడదీయు, కొలగించు. మి. 2.158, చిత్ర.భా. 4.3. ఎడలువావు స.క్రి. వేరుచేయు, ఎడబావు. బ్రహ్మ్య. 3.51. <ఎడలు + పావు. ఎడలుసేయు రూ.చూ. ఎడసేయు. స.క్రి. వేరుచేయు, ఎడబావు. కవిరాజ. 5.241. <ఎడలు + చేయు. ఎడల్పు రూ.చూ. ఎడలుచు. స.క్రి. 1. వడల్పు. కళా. 5.118; 2. తీయు. కళా. 3.122; 3. కొలగించు, ఈడదీయు. చిత్ర.భా. 3.38, కువచ. 1.88.

ఎడలుచు చూ. ఎడలు.

ఎడలువాపు చూ. ఎడలు.
 ఎడలుసేయి చూ. ఎడలు.
 ఎడల్పు చూ. ఎడలు.
 ఎడవడు చూ. ఎడ'(స్).
 ఎడవల చూ. ఎడ'(స్).
 ఎడవాడు చూ. ఎడ'(స్).
 ఎడవాపులు చూ. ఎడ'(స్).
 ఎడవారు చూ. ఎడ'(స్).
 ఎడవిడివడు చూ. ఎడ'(స్).
 ఎడపు చూ. ఎడ'. విణ. దవ్య, దూరం. ఆము. 6.18; వి.
 ఎడారి, మరుదేశం, నిర్జలప్రదేశం. ఆము. 4.53.
 క. ఇటుమ. దూరం; ఇటువై. మార్గం.
 ఎడవెట్టు చూ. ఎడ'(స్).
 ఎడవెలము చూ. ఎడ'(స్).
 ఎడవోపు చూ. ఎడ'(స్).
 ఎడవేమి చూ. ఎడ'(స్).
 ఎడవంది చూ. ఎడ'(స్).
 ఎడవాల చూ. ఎడ'(స్).
 ఎడమంకము వి. దేవుని పూజా ద్రవ్యాలతో కాటు ఇచ్చే
 ముంకం. క్రి.శ. 1107.
 క. ఎడె. నైవేద్యం, ఆహారం, అన్నం; ఎడెకాన.
 నైవేద్యంకోసాటుగా దైవానికి అర్పించే దబ్బు.
 నం. ఇడ్-- దేవుని తృప్తికోసం ఇరియిచ్చిన దానిపైన
 పోసే మత్తపానీయం.
 ఎడసేయి చూ. ఎడ'(స్).
 ఎడసొచ్చు చూ. ఎడ'(స్).
 ఎడటము చూ. ఎడ'. వి. 1. విషయం. దీమ. 2.88,
 సారంగ. 2.11; 2. దేదం, ప్రణయకోపం. ఆహల్య.
 3.7; 3. క్రిడ, విలాసం.
 క. ఇటై-యి-అట్టుమ. విషయం, వ్యవహారం,
 వ్యాపారం.
 ఎడారి చూ. ఎడరు, ఎడారు. వి. 1. నిర్జలప్రదేశం. శేష. 2;
 2. బహిరంగ ప్రదేశం; 3. ఒంటరిచోటు; 4. ఆడవి.
 క. ఎడార్ (<తె). మైదానం, పొలం; పో.చూ.
 అరిటై. దుర్గమమైన లేదా మిట్టవల్లాలతో.
 ఎడారిమొక్కలు వి. బవ. ఎడారిలో మొలిచే మొక్కలు.
 ఎడారిమొక్కలు చూ. ఎడారి.
 ఎడారు చూ.చూ. ఎడారి. వి. నిర్జల ప్రదేశం.
 ఎడారె వి. చెప్పలు కుట్టే ఆరె.
 -ఎడి చూ.చూ. ఎడు. ప్రత్య. తద్దర్మాద్యర్థక ప్రత్యయం.
 కాగ. 1.18.
 ఎడిగల చూ.చూ. ఎడగల. వి. వేరు.
 ఎడిగలబోపు అ.క్రి. వేరుపడు.
 ఎడిగలబోపు చూ. ఎడిగల.
 ఎడివ చూ. ఎడ్డియ. వి. మొరటువాడు.
 ఎడివి చూ. ఎడలు. వి. తట్టుకొనిపడటం.
 క. ఎడవు. వి. కాలు తట్టుకొనిపడటం, తట్టుకొనటం.
 <క. ఎడవు.

-ఎడు చూ. -ఎడి. ప్రత్య. 1. తపస్యదర్శకం. దార. ఆది.
 2.137; 2. దూరాత్కరం. దార. ఆది. 2.215, శంక.
 1.232; 3. తద్దర్మాద్యర్థక ప్రత్యయం. దార. ఆది.
 3.149; 4. అణీవాద్యర్థకం. దార. ఆది. 3.169;
 5. గాపాన్ని తెలిపేది. దార. ఆది. 4.229.
 క. -ఎడు. పూనుకాను.
 ఎడుపు చూ. ఎడము. స.క్రి. ఎడంచేయు.
 ఎడుపుగూడు వి. చాకంగూడు, నలుపలకలుగా ఉండే
 గూడు. ఎడుపువేయి స.క్రి. పలుకగా ఉన్న నైరులో
 నడుమ నడుమ నైరునాటి ఒడ్డుచేయు.
 ఎడుపుగూడు చూ. ఎడుపు.
 ఎడుపువేయి చూ. ఎడుపు.
 ఎడ్డిగోతము చూ. సెట్టి. వి. వైశ్య కులగోతం. క్రి.శ.
 1154.
 నం. శ్రేష్ఠిన్, శ్రేష్ఠీ. ఉత్తముడు; ప్రా. సెట్టి. గ్రామ
 ముఘ్గుడు; సెట్టి. వర్తకుడు, ఉత్తముడు.
 క. ఎట్టి. వైశ్యులలో ఉత్తములైనవారికి రాజు ప్రసా
 దించే దిరుదం, వైశ్యకులం.
 ఎడ్డ చూ.చూ. ఎడడ; వి. హృదయం, చునన్పు. దార.ఆది.
 5.15, కాంచ. 3.268.
 ఎడ్డముల్లు వి. హృదయశల్యం, ఉపద్రవం. దారా.య.
 433. ఎడ్డవగచు అ.క్రి. మిక్కిలి దుఃఖించు. కాగ. 4.570.
 ఎడ్డమి చూ.చూ. ఎడ్డము. వి. 1. ఆపద, దురదృష్టం, కీడు,
 ఉపద్రవం. విష్ణుపు. 5.102; 2. అవివేకం, బుద్ధి
 మాంద్యం.
 <ఎడ్డము + ఇ.
 ఎడ్డము చూ. ఎడ్డమి. చూ. ఎడరు. పో.చూ. అడ్డము. వి. 1.
 ఇల్లుంది. దీమ. 2.116; 2. అడ్డం, నిరోధం. కాగ.
 8.467.
 క. ఎడ్డ, అడ్డ. నిరోధం. అడ్డంకి.
 ఎడ్డముల్లు చూ. ఎడ్డ.
 ఎడ్డవగచు చూ. ఎడ్డ.
 ఎడ్డి చూ.చూ. ఎడ్డియ. విణ. 1. అప్రస్తుతం, అనందర్పం;
 2. మోటు; 3. మురికి; 4. చెడ్డ.
 ఎడ్డిమాట వి. అనందర్ప ప్రసంగం. చూ. 7.67.
 ఎడ్డిగిజ్జడి వి. కల్లుకాగే లాటాకు కొన్నె.
 ఎడ్డిమడ్డి చూ.చూ. ఎడ్డెమడ్డె. విణ. మొరటు.
 ఎడ్డిమాట చూ. ఎడ్డి.
 ఎడ్డియ చూ. ఎడ్డి, ఎడ్డె. వి. మూర్ఖుడు, బుద్ధిహీనుడు.
 క. హెడ్డ, ఎడ్డె. న్నబ్బుడు; క. ఎట్టులో. (<క).
 మూర్ఖుడు, బుద్ధిహీనుడు.
 పో.చూ. నం. హిడ. కోపం, ఆవేశం, ద్వేషం, తిర
 స్కారం.
 <క. ఎడ్డ.
 ఎడ్డు చూ.చూ. ఎడ్డు. వి. ఎడ్డు.
 ఎడ్డె చూ.చూ. ఎడ్డియ. వి. మూర్ఖుడు, విరనుడు, మోటు
 వాడు. ఉ. హరిశ్చ. 4.12, అహల్య. 3.14; విణ. 1.
 ముకుక, మోటు. కక. 2.362; 2. అసహ్యమైన.

పద్యము ని. మూర్ఖుడు. పక. 1.438. పద్యవనము వి. మూర్ఖుడనం, బుద్ధిహీనత. పద్యమధ్య దూ. పద్యమధ్య. వి. మొరటు. పద్యవాడు వి. మూర్ఖుడు, బుద్ధిహీనుడు. వేమన. 2.68.

పద్యము చూ. పద్య.

పద్యవనము చూ. పద్య.

పద్యవ వి. దోషన పాత్రలు పెట్టుకునే పద్యపీట. శృంగై. 6.108, వై.దా. 8.202.

మరా. అద్ద. ముక్కారపీట.

క. అద్దబిగ. ముక్కారపీట. మెట్టు కలిగి నిచ్చెనవర వనికవచ్చే పద్యన ముక్కారపీట.

పద్యమధ్య చూ. పద్య.

పద్యవాడు చూ. పద్య.

పద్య రూ.చూ. పద్య. వి. పూర్వయం, మనస్సు. దాం.అది. 5.15, గాం. 3.268.

పద్య రూ.చూ. పద్య. వి. పద్యమది. పాం. 2.108.

పద్యబిరుదు రూ.చూ. పద్యమదు. అ.క్రి. కించపడు, తక్కువయగు. పాం. 2.108.

పద్యబిరుదు చూ. పద్య.

పద్యగుంపు చూ. పద్య.

పద్యచెలికాంపు చూ. పద్య.

పద్యబిందీ చూ. పద్య.

పద్యమోట చూ. పద్య.

పద్య వి.వ. పద్య. రూ. పద్య. వి. బ.వ. 1. వ్యవహార, పద్యలు. దార.విరా. 4.849, హరి.చూ. 6.21; 2. ఆవులు లేక గొర్రెలు. పొలిచ్చే ఆక జంతువులేవైనా.

పద్యగుంపు వి. వచనం మంద. పద్యచెలికాంపు వి. వ్యవసాయానికి అనువైన భూమి, పద్యచే దున్నింపబడే భూ సేద్యం. పద్యబిందీ వి. పద్యబిందీ. పద్యమోట వి. పద్యచే లాగించే మోట.

పద్యబిందీ రూ.చూ. పద్యబిందీ. వి. పద్య.

పద్యవ వి. ముంగినశాతి జంతువు.

పద్య రూ.చూ. పద్య. వి. 1. గడ్డితో వేసిన కాదు; 2. వడి దిప్పి చుట్టిన నూలు; 3. అచ్చకాని తరవాత చుట్టబెట్టిన వదుగు నూలు; 4. చుట్టచుట్టిన వదుగు నూలు.

పద్యగట్టు అ.క్రి. నరిచేసిన వదుగునూలు చుట్టివేయు.

పద్యచుట్ట రూ. పద్యచుట్ట. అ.క్రి. నరిచేసిన వదుగు చుట్టి వేయు. పద్యచుట్ట రూ.చూ. పద్యచుట్ట.

పద్యగట్టు చూ. పద్య.

పద్యచుట్ట చూ. పద్య.

పద్యచుట్ట చూ. పద్య.

పద్యబిందీ రూ.చూ. పద్యబిందీ. వి. అచ్చు పెంకును కోయ దానికి కుమ్మర్లు వాడే విల్లువంటి సాదనం.

పద్యబిందీ రూ.చూ. పద్యబిందీ. వి. గాలి కిటికీ, వెలుతురు కోసం గాలికోసం గోడల్లో ఎత్తున పెట్టిన చిన్నకిటికీ.

పద్య రూ.చూ. పద్య. వి. 1. వరిగడ్డితో ఒక పురిగా వేసిన మోట; 2. వడిదిప్పి చుట్టిన నూలు.

పద్య రూ.చూ. పద్య. వి. 1. చెరుకుగడల ఆకులకు పెనవేసే

తీరు; 2. వడిదిప్పి చుట్టిన నూలు.

పద్యచుట్ట అ.క్రి. నరిచేసిన వదుగు చుట్టివేయు.

పద్యచుట్ట చూ. పద్య.

పద్యకాయ చూ. పద్య. వి. పీక.

పద్యకాయ రూ.చూ. పద్య. వి. పీక.

పద్యకాయ రూ.చూ. పద్య. వి. పీక.

పద్యకాయ రూ.చూ. పద్య. వి. పీక.

పద్య వి. నూర్యకాంతి, ఆకాశం. దార.అ.క్రి. 1.143.

పద్య. రూ. చూ. పద్య. పద్య. నూర్యకాంతి; క.

ఎన్.జూ. వేనవి, నూర్యకాంతి, నూర్యుడు, ఎన్.జూ. నూర్యుడు, ఎన్. నూర్యుడు, కాంతి, నూర్యకాంతి, ఎన్. నూర్యుడు. పగలు; గో. ఎన్. అద్ది, నూర్యుని వేడి. కవి. ఎన్. దప్పిక; పద్ది. నెన్ది, నెన్ది. నూర్యకాంతి, వేడి; పద్య. కరు. ఇదే. ఇదే. వేడు, కల్లు, నెన్. ఎన్. ఎన్. పద్య. మార్. ఎన్. ఎన్. దాన్యం వేడు, నెన్. ఎన్.

పద్యకాయగవివాడు వి. నువ్వీవి. కష్టమెరుగనివాడు. పద్యకాయ వి. వేనవికాలం. పద్యకాలము వి. వేనవి. పద్య గట్టు స.క్రి. 1. వస్త్రాన్ని పద్యలో ఆరగట్టు; 2. కప్పించ వేయు, నిర్దేశించవేయు. < పద్య + కట్టు. పద్యగారి వి. వేడి గాదు. పద్యగుంపు అ.క్రి. వదుగు ఆరుతుండగా కుంచెతో గుంబ. పద్యగట్టు < పద్య + కట్టు. వి. పద్యపెట్టు, వడ పెట్టు. దా.వా. 2.69. స.క్రి. నీరులేక పద్యపోవునట్లుచేయు. పద్యకాయపట్టుపు వి. గొడుగు. పద్య. పద్యనుండి కాపాడు సాదనం. వేంక. స్థా. 84. పద్యకాలు వి. వానలు దాగా కురవకపోవటంవల్ల తాలు గింజవడటం. పద్యదొర వి. నూర్యుడు. కే. 2. పద్యనీరు వి. పద్యమావి. పద్య. పద్య తీక్షణంగా ఉన్నప్పుడు మైదానంమీద దూరంగా నీరులాగా కనిపించే ఆవిరి. పద్యవస్తువు వి. పద్య తగలటంవల్ల వస్తువుల పైన ఏర్పడే వదుగురంగు. అము. 6.62. పద్యపెట్టు వి. వడపెట్టు. పద్యపెట్టు స.క్రి. పద్యలోపెట్టు, పద్యించు. పద్యపెట్టులోగం వి. వడపెట్టు. పద్యపెట్టు వి. మద్యాహ్నం. పద్యపెట్టుపు వి. గొడుగు. సా.ని. 3.62. పద్యమాపులు వి. మృగకృష్ణలు. పద్య. నూర్యకాంతి + గుడ్డలు; పరిగెత్తే గుడ్డలాగా కనిపించే నూర్యకాంతి. దార.అది. 5.159, కు.నం. 8.135. పద్యబిందీ (-వదు) అ.క్రి. 1. పద్య తగులు, వడపెట్టు అను. కాశీ. 2.81; 2. పొడవెక్కు. పద్యబిందీ వి. నూర్యుడు. పద్య. పద్యకు మూలం. ప్రభువు. సిం.ద్యా. 1.253. పద్యవదు పద్య + వదు. అ.క్రి. పద్యలో ప్రయాణించేయు. గంద. 66. పద్యవేయు స.క్రి. పద్యలోపెట్టు.

పద్యకాయగవివాడు చూ. పద్య.

పద్యకాయ చూ. పద్య.

పద్యకాలము చూ. పద్య.

పద్యగట్టు చూ. పద్య.

పద్యగారి చూ. పద్య.

పద్యగుంపు చూ. పద్య.

పద్యగట్టు చూ. పద్య.

ఎండచాటుపుట్టువు చూ. ఎండ.

ఎండ(జేయు చూ. ఎండు'.

ఎండకాలు చూ. ఎండ.

ఎండదొర చూ. ఎండ.

ఎండసీరు చూ. ఎండ.

ఎండపనువు చూ. ఎండ.

ఎండపెట్టు' చూ. ఎండ.

ఎండపెట్టు' చూ. ఎండ.

ఎండపెట్టురోగం చూ. ఎండ.

ఎండపొద్దు చూ. ఎండ.

ఎండమలుపు చూ. ఎండ.

ఎండమావులు చూ. ఎండ.

ఎండబడు చూ. ఎండ.

ఎండబాటు చూ. ఎండు'.

ఎండబెట్టు చూ. ఎండు'.

ఎండబోయు చూ. ఎండు'.

ఎండజేడు చూ. ఎండ.

ఎండవ చూ. ఎండ. వి. దాన్యాదులను ఎండబెట్టే పర్యాయం.

ఉదా. రెండు ఎండపలైనవి.

ఎండవడు చూ. ఎండ.

ఎండవేయు చూ. ఎండ.

ఎండాకు చూ. ఎండు'.

ఎండి రూ.చూ. ఎండి. వి. పీత.

ఎండించు చూ. ఎండు'.

ఎండిపోయిన చూ. ఎండు'.

ఎండిపోవు చూ. ఎండు'.

ఎండు' చూ. ఎండ. అ.క్రి. 1. ఎండిపోవు, నిర్ణవముగు, సీరసముగు, నిస్సారముగు. కాళ. 1.123, తై.చా. 7.210; 2. కృశించు.

పో.చూ.రు. బెంబు, బొంబు. ఎండ; త. ఎన్ద్రొజూల్. ఎండ, నూర్కుడు, ఎన్ద్రొలు. నూర్కుడు; ఎల్. నూర్కుడు, కాంతి, ఎండ; ఎల్లి. నూర్కుడు, పగలు, కుష. ఎన్ని. దప్పి; కువి. ఎన్ని. పో.చూ. కురు. ఇడ్- (ఇడ్-). వేచు, కాల్పు; నేర్. ఎండించు. పో.చూ. మాల్తో. ఎడ్-ఎడ్. దాన్యము వేచు, వండు; నేర్. ఎండించు.

<మూ.ద్రా. *ఎన్-ఓ *ఎన్- *ఎన్-స్.

ఎండ(జేయు స.క్రి. ఎండించు. ఎండబాటు అ.క్రి. ఎండిపోవు. మను. 3.129. ఎండబెట్టు స.క్రి. ఎండించు. ఎండబోయు అ.క్రి. దాన్యాదులను ఆరబోయు. ఎండాకు వి. ఎండిన ఆకు. ఎండించు ఎండుయొక్క ప్రేరణార్థకం. స.క్రి. ఎండునట్లుచేయు. దశా. 1.185. ఎండిపోయిన విణ. ఎండిన. ఎండిపోవు అ.క్రి. సీరసముగు. ఎండుకాయలు చూ. ఎండు. వి. బ.వ. నూర్పిడి అయిన కర్మాక ఎండ కెండిన పప్పు దాన్యాలు. ఎండుగడ్డి వి. ఎండిన గడ్డి. ఎండుతెవులు వి. శయ. శరీరాన్ని నానాటికి కుప్పింపజేసే వ్యాధి. ఎండుపుద్రట్ట వి. ఏదైనా ఎండ బెట్టటాని కుపయోగించే పెడురు బద్దల రట్ట. ఎండుబడును

వి. ఒక మోర్చుగా పరిణ రది. ఎండుమెరుపులు వి. బ.వ. ఆటములు. ఎండువాతం వి. 1. మెండుయక చిక్కి పోవడం; 2. మలబద్ధం; 3. శరీరం కృశించిపోయే ఒక కంట్రైన్ వాత వ్యాధి.

ఎండు' రూ.చూ. ఎండి. వి. గడ్డిరో పేసిన బావు బాడు.

-ఎండు' నడుస్తంగానే ప్రయత్నం. చూ. ఎండు. ఆవ్య. నిండు.

ఉదా. చూనెండు. చూన నిండుగా. పండిత. 5.348.

త. ఎండు. రెప్పించు, నిలువకట్టు.

ఎండుకాయలు చూ. ఎండు'.

ఎండుగడ్డి చూ. ఎండు'.

ఎండుగ వి. దాన్యాదులను ఎండ బెట్టడం.

ఎండుగుకట్ట చూ. ఎండుగులు.

ఎండుగులు రూ. ఎండువులు. చూ. ఎండు'. వి. బ.వ. ఎండ బోసిన దాన్యం.

ఎండుగుకట్ట వి. ఏదైనా ఎండబెట్టటాని కుపయోగించే పెడురు బద్దల బుట్ట.

ఎండుతెవులు చూ. ఎండు'.

ఎండుపుద్రట్ట చూ. ఎండు'.

ఎండుబడును చూ. ఎండు'.

ఎండుమెరుపులు చూ. ఎండు'.

ఎండువాతం చూ. ఎండు'.

ఎండువులు రూ.చూ. ఎండుగులు. చూ. ఎండు'. వి. బ.వ. ఎండబోసిన దాన్యం. కేయా. 3.84.

ఎండె రూ.చూ. ఇండె. వి. కొబ్బరి.

ఎండ్ర రూ. ఎండ్రంత. వి. ఒక రకం గడ్డి. గుడ్డి కామంది. ప్రబంధ. 200, 201. అం.చా. 2.76.

ఎండ్రకాయ చూ. ఎండి. వి. పీత. హంస. 4.186.

ఎండ్రకాయకు వి. కొంత చెముడులా ఉంటే కలుపుమొక్క.

ఎండి రూ. ఎండిక, ఎంటుక', ఎండి, ఎండిక. వి. 1. పీత. ఆము. 2.53; 2. కర్మాటక రాశి. ఆము. 4.77.

క. ఎడి. పీత; ఎనడి, ఎండ్రాయి- పీత; పో.చూ. నల్లి, లల్లి. పీత; కొద్ద. నండ్. పీత; కు. బెంబి. పీత; త. నెంబు. పీత; కర్మాటక రాశి, నంబు. పీత; మ. నంబు. పీత; గో. యెతె- యెతెతా- యెతెగ- యెతి. పీత; పో.చూ. పర్తి. ఇడ్ది. పీత; కా. ఎండె. పీత, యెంద. మెట్ట పీత; నా. ఎండె. పీత; గ. ఎండ్రొల్క. పీత.

ఎండిమెక్కుమెకము వి. నక్క. వ్య. ఎండ్రకాయలను తినే జంతువు. ఎండిమేతరి వి. నక్క. వ్య. ఎండ్రకాయలను తినే జంతువు. ఎండిరాశి వి. కర్మాటక రాశి.

ఎండిక రూ.చూ. ఎండి. వి. పీత. అం.చా. 1.160.

ఎండింత రూ.చూ. ఎండ్ర. వి. ఒక రకం గడ్డి.

ఎండిమెక్కుమెకము చూ. ఎండి.

ఎండిమేతరి చూ. ఎండి.

ఎండిరాశి చూ. ఎండి.

ఎండు వి. కాయ దాన్యం.

పో.చూ. రి. ఎన్ద్రొలు. నూర్కుడు; ఎన్ద్రొజూల్. వేసవి, ఎండ, నూర్కుడు.

చాచు చాచాల్లను నూర్చిది తంపార ఎంతలో ఎంత
చెడరాదు.
ఎద్దుది చూ.చూ. ఎనుబుట్ట. ఎ.ఎ.కె.చై. ద.హిం.కా. 6 నం.
208 పు. 594.
-ఎదు చూ.చూ. ఎందు? ఆవ్య- సిండుగా. ఉదా. మానెడు.
చార. అక్క. 1.84. ఆము. 1.8.
ఎత్తు చూ.చూ. ఎత్తు. నర్మ. ఎత్తు? ఏవాడు?
పో.చూ. ౨. ఎరరన. ఎటువంటివాడు?
ఎత్తరాచి చూ. ఎత్తరాచి. వి. ఆపత్తి. మెకంటి. నం. 138.
చెన్నరాయపర్తి పు. 11.
హిం. ఎరరాబ్. ఆపత్తి. వికోరం; ఉ. ఎరరాబ్.
ఆపత్తి. ఓంరావ్యేషణం; పార.అర. ఎత్తరాబ్. ఆటంకం.
<ఉ. ఎత్తరాబ్.
ఎత్తరాచి చూ.చూ. ఎత్తరాచి. వి. ఆపత్తి. మెకంటి. నం. 106.
కొర్రపాడు, చింతగుంబ కా.పు. 174.
ఎత్తుబరికాడు చూ.చూ. ఎత్తుబరికాడు. వి. బొంగ. మోన
గాడు.
ఎత్తుబారి వి. నమ్మకం, పలుకుపడి. మెకంటి.నం. 2. మొదలపాడు.
పు. 83.
హిం.ఉ. ఎత్తబార్. వివాసం; పార. బి.తి.బార్;
ఆర. ఎత్తబార్.
<ఉ. ఎత్తబార్.
ఎత్తం చూ.చూ. ఎత్తు. వి. పొలాలకు నీళ్ళతోడే ఏలవాలు
కాయ్య యంకం.
ఎత్తడి చూ. ఎత్తు! విజ. 1. ఎత్తెన (ఎత్తడివాడు); 2.
రొంక కొత్తమన్నుగల (చేను), (ఎత్తడికోట).
ఎత్తనగాయలు చూ. ఎత్తు! వి. బ.వ. నాలుగైదు కాయల్ని పై
కెగరేసి పట్టుకుంటూ ఆడపిల్లలాడే ఆట.
ఎత్తనగోల చూ. ఎత్తు! వి. 1. మద్య బరువుకట్టి అటూకటూ
మునుకులు పట్టుకొని మోసుకొనిపోవటానికి ఉపయోగించే
కర్ర. ఆం.దా. 2.267; 2. ఈకకోల.
ఎత్తనగోలు చూ. ఎత్తు! వి. 1. మొదలు, ప్రారంభం; 2.
ప్రయత్నం.
ఎత్తరకత్తరలు వి. చీలికలు, పీలికలు.
నం. యత్ర- ఎక్కడ; తత్ర- అక్కడ.
బహుళ: <నం. యత్ర తత్ర, క్రమరహితమైన. వ్య.
ఎక్కడ అక్కడ.
ఎత్తరము చూ. ఎత్తు!
ఎత్తరపు చూ. ఎత్తు!
ఎత్తలి చూ. ఎత్తు! వి. ప్రవాహంవలన పొలాలలో పెట్టిన
ఇసుకదిబ్బ, మేట.
ఎత్తలి వి. పరికరం, పనిముట్లు, సాదనం.
ఎత్తికొనిపోవు న.క్రి. తీసికొనిపోవు, దొంగిలించు.
ఎత్తికొను చూ. ఎత్తుకొను. న.క్రి. 1. అపహరించు, దొంగ
ించు. చార.అది. 1.133; 2. అపలంబించు, హను.
కు.నం. 7.882; 3. గ్రహించు, పట్టుకొను. చార.విరా.
3.217; 4. వహించు, మోయు. చార.భీష్మ. 2.82,
హరి. 2.11; 5. అపదనుండి ఉద్ధరించు, రక్షించు. విక్ర.

7.105; 6. తీసికొను, తోడ్కొను. ప్ర.దా. 5.18; 7.
చంకబెట్టుకొను; అ.క్రి. 1. యత్నించు, హను. చార.ఆర.
6.252, మార్క. 5.846; 2. యాచించు.
ఎత్తికోలు చూ. ఎత్తుకోలు. వి. 1. మానిక, ప్రయత్నం. చార.
విరా. 5.64, భీష్మ. 1.103; 2. ఇచ్చు, కోరిక. శృం.చై.
1.80, 81.
ఎత్తింను 'ఎత్తు'యొక్క ప్రేరణార్థకం. న.క్రి. 1. పైకెత్తునట్లు
చేయు, నిర్మించు; 2. ప్రకం మోదలయినవి పూర్తి అయిన
తర్వాత ఉచ్చాసన చేయించు.
ఎత్తిడి చూ.చూ. ఎత్తిడి. వి. చేపలు పట్టటానికి ఉపయోగించే
పొడవైన వలయాకారపు వల, ఇది మూతి వలయంనుంచి
చివరికి పోసుపోసు నన్నగిరిపోతుంది.
ఎత్తివట్టు అ.క్రి. ఎగబట్టు.
ఎత్తిపెట్టు న.క్రి. 1. ఒకరిని అనవసరంగా పెద్దచేయు; 2. కట్టి
పెట్టు; 3. చేస్తూచేస్తూ ఉన్నవనిని మద్యలో మునివేయు;
4. నిందించు; 5. అన్నీ పూర్తిచేయు; 6. ఆగిపోవు; 7.
కాళ్ళారీకంగా చాలించు.
ఎత్తిపొడుచు న.క్రి. దెవ్వు. అపహరించు, నిందించు, తప్పులు
బయటపెట్టి నొవ్వనాడు. చాగ. 10. పూ. 978.
ఎత్తిపొడుపు వి. తప్పులు బయటపెట్టి నొవ్వనాడటం, దెప్పటం.
ఎత్తిపొడుపుమాట వి. దెప్పడు మాట, తప్పులు బయటపెట్టి
నొవ్వనాడే మాట.
ఎత్తిపోత వి. శవమును కార్చిన తస్మాదులను నంచయనా
నంతరం ఎత్తి నీళ్ళలో పోసే కర్మ, నంచయనం, చిన్న
దినం.
ఎత్తిపోతలి వి. జలపాతంయొక్క దాట్లు.
ఎత్తిపోయు అ.క్రి. తిట్టు, నిందించు.
ఎత్తిపోవు అ.క్రి. 1. చెడిపోవు. వరాహ. 7.81, రామా. 4.57;
2. నిశ్చేషముగు, హర్తిగాపోవు; 3. ఎక్కువగా రాదించు;
4. చల్లని విత్తనాలు మొలకకుండాపోవు; 5. దివాలా
తీయు; 6. వలనపోవు.
ఎత్తిమట్టి చూ.చూ. ఎత్తుమట్టి. వి. ఒక రకం కలుపుమొక్క.
ఎత్తిరిట్లు అ.క్రి. 1. వికసించు; 2. అభివృద్ధిచెందు.
ఎత్తిలి చూ. ఎత్తు! క్రి.విజ. గట్టిగా, దిగ్గరగా. హరి.పూ.
5.150, శవరా. 2.54.
ఎత్తిలి చూ.చూ. ఎత్తిలి. వి. నందివలె ఉండే చిన్న చేపల
వల.
ఎత్తివేత వి. తీసివేత.
ఎత్తివేయు న.క్రి. 1. పైకెత్తి కిందపడవేయు; 2. తేలికగా
చూచు, ఆలక్ష్యంచేయు; 3. తీసివేయు; 4. అనవసరంగా
ఒకరిని పెద్దచేయు.
ఎత్తు! న.క్రి. 1. నంకర్పించు, తలచు. చార.అది. 3.12;
2. దావు అపద మొ. వాటినుంచి ఉద్ధరించు, కాపాడు,
రక్షించు. చార.అది. 6.262, హరి.ఉ. 7.144, భా.రా.
నుం. 1086; 3. చేపదీయు, పైకిదీయు. చార.అది.
7.119, శల్క. 1.158, హర. 2.48; 4. వహించు.
హను. చార.ఉచ్ఛో. 3.227, భా.రా.కిష్కిం. 4.52; 5.
గొంతు హెచ్చించు. చార.భీష్మ. 2.372, పను. 4.52;

6. అవహరించు. భార.ఆను. 5.235, శృం.నై. 7.76 ; 7. ఎత్తుకొను, చంకబెట్టుకొను. వండి.చ. 4.258, పాండు. 3.62 ; 8. చేతబట్టుకొను, కైకొను. ఉ.హరి. 1.165, శృం.నై. 1.68 ; 9. తాల్పు, దరించు. దాగ. 3.1011, కాళ. 4.8 ; 10. స్థాపించు, నిలుపు, ఏర్పరచు, ఆమద్దు. విశ్ర. 4.136, శివరా. 2.53, వీను. 5.100 ; 11. (అర్హ్యదులు) ఇచ్చు, నమర్చించు. కాళి. 3.179, ఉ.రా. 8.309 ; 12. ఉడదీయు, పెల్లగించు. శృం.నై. 7.3, వసు. 1.68 ; 13. ఉడ్డాచించు, పెల్లడిచేయు. వరాహ. 2.186, చిత్రదా. 2.70 ; 14. హించు, జడయు. పాండు. 4.267, ద్వి.భార.విరా. 4.84 పు. ; 15. (వస్తు) రాబట్టు. కళా. 7.23 ; 16. కోడు, చేదు (చేను మొ. వాటికి నీడు) పెట్టు. ఆము. 4.282, విప్ర. 2.20 ; 17. పైసపెట్టు, మోడకంచు. ఆము. 6.73 ; 18. ప్రస్తావించు. సార్య. 5.197 ; 19. తోవరికి వచ్చుకొను. కాళి. 7.178, రామలిం. 60 ; 20. (గ్రంథాదులనుంచి) గ్రహించు, సంగ్రహించు ; అ.శ్రీ. 1. దండెత్తు, పోరాటానికి బయలు చేరు. భార.ఉద్యో. 2.21 ; 169 ; 2. ఆతిథ్యించు. భార. ఉద్యో. 2.109, రం.రా.దాల. 68 పు. 16 వం ; 3. (యుద్ధానికి) సిద్ధపడు, పూను. భార.ఉద్యో. 4.112 ; 4. కలుగు, నందవించు. భార.దీప్తి. 1.206, ద్రౌ. 4.89, భా.రా.యు. 5.19 ; వి. 1. ఒకరకం పూదండ. భార.విరా. 1.107, రో.జ. 5.207, ఆము. 5.91 ; 2. మూడు, కడవ, వర్యాయం. భార.ద్రౌ. 5.196, వీను. 4.28 ; 3. కీరి, విడం. భాగ. 10 పు. 1818, పాండు. 3.179 ; 4. పోలిక, సామ్యం. హరి.ఉ. 4.180 ; 5. ఉత్తర్వు ప్రమాణం, ఉన్నతి. మను. 4.37 ; 6. పరిష్కారే పరిష్కారానికి చేసే దనం. ఆము. 2.21 ; 7. ముడుగులో నాల్గవ వంతు, రెండు పీసెలు లేక 6 $\frac{1}{4}$ పొట్టు. ఆము. 5.96 ; 8. ఉపాయం, యుక్తి. రామా. 7.48, సారంగ. 2.14, అం.రా. 1.113 ; 9. తూకం, బరువు. ప్రదా. 4.78 ; 10. గౌరవం, గొప్పతనం. మల్లె. 2.124 ; 11. ఒక వస్తువును అంది పెట్టటానికై దానిపైన పెట్టే బరువు ; 12. వస్తుగద, వన్నిక ; 13. చదరంగంలో పావును ఒక గడి నుంచి మరొక గడికి కదపటం ; 14. ఒక్క వరుస అడ్డంగా మరో వరుస నిలుపుగా వేర్చిన పేర్పు ; వి. 1. కూనిక గలిగినది, ఎత్తు గలిగినది. విశ్వా. వ్యవ. 117 ; 2. ఉన్నతం, అధికం, గొప్పది. వసు. 5.108.

క. ఎత్తు. తేవు, పైకెత్తు, గ్రహించు, ఎత్తిపట్టు, కొంగిరించు కొనిపోవు, దండెత్తు, దిచ్చుమెత్తు, రూపుదాల్పు, పెల్లడించు, ప్రస్తావించు, పేర్కొను, పైకితీయు, గొప్పచేయు ; ఖ. ఎత్తు. ఎత్తిపట్టు ; ఎత్తుని. వస్తులనుగాని విరాళాలనుగాని పోగుచేయు ; ఎత్తురుని. ఎక్కు ; ఎప్పుని. పైకెత్తు ; క. ఎట్టు. పైకెత్తు (ఏ-); ఎంతుక. పైకి లేచు, పట్టుకొను ; మ. ఎటుక. లేచు ; ఎతుక్క. నిర్మించు, పూనుకొను ; ఎట్టుక. పైకెత్తు, మూట్టాడు ; ఏన్నుక. నిర్వహించు ; కో. ఎత్వ- (ఎత్వ-). (హెగ) లేచు, పైకి

దూకు, ఎగురు ; (ఎత్వ-ర్) దూకించు ; ఎత్వ- (ఎయిత్). తీసుకొనిపోవు, మోయు ; గోం. ఆత్మ. ఒడిలోకి తీసుకొను ; కుష. ఎత్. చంకనెత్తికొను ; కువి. ఎత్-., చంకనెత్తికొను ; పర్తి. ఎత్తివె-ఎత్తిర్-.. ఎత్తు ; కొలా. ఎత్-., ఎత్-త్. పైకెత్తు ; యెల్లా-.. ఎత్తెన ; నాయకి. ఎత్, ఎత్ ; కురు. ఎత్తు (ఎత్తున). నిద్రనుంచి లేచు ; ఎత్తు. మేల్కొన్న ; మార్తో. ఎత్తి, లేపు ; ఎబ్బె, లేచిన.

<మూ.ర.ద్రా. మూ.దు.ద్రా. ఎత్-త్- <*ఎత్-త్- లేదా ఎత్-/-ఎత్-.

ఎత్తరము రూ. ఎత్తరపు. వి. ఎత్తెనది, ఉన్నతం. మను. 5.98. వి. ఉన్నతి, ఎత్తు. దా. 8.210. క. ఎత్తర, ఎత్తరు, ఎత్తర. ఎత్తు, పొడుగు ; మ. ఎత్తర, ఎత్తు, ఎత్తెన, పైకి లేచిన. ఎత్తరపు రూ.చూ. ఎత్తరము. ఎత్తుకుఎత్తు రూ. ఎత్తుకెత్తు. వి. ఎత్తుకు పైమెత్తు, సరికిసరి. ఎత్తుకెత్తు రూ.చూ. ఎత్తుకు ఎత్తు. శ్రీ.వి. సరికిసరి, ఎత్తుకు పైఎత్తు. కక. 1.138. ఎత్తుకొనివచ్చు న.శ్రీ. తెచ్చు. ఎత్తుకొను రూ.చూ. ఎత్తికొను. న.శ్రీ. 1. ఆవడ నుండి కాపాడు. విశ్ర. 7.105 ; 2. దొంగిలించు. విప్ర. 5.15 ; 3. తీసికొనిపోవు, తెచ్చు, నడిపించు. ప్రదా. 5.18 ; 4. (దిగ్ధను) చంకనెత్తికొను. ఎత్తుకొయ్య వి. బరువులను మీటుటకై ఆరాడంగా పెట్టే కొయ్య (ద్రాసు). ఎత్తుకోలు రూ.చూ. ఎత్తికోలు. ఎత్తుగట్టు అ.శ్రీ. ఒక కొల పొరకు లేదా ఒక కొలమానానికి సరి పోయే రూకం కట్టు. ఎత్తుగద వి. 1. యక్ష్మం ; 2. వస్తు గద, పూహం ; 3. ఆరంభం ; 4. కుడిదోపాయం.

<ఎత్తు' + కద. ఎత్తుగదచేయు న.శ్రీ. ప్రయత్నించు. ఎత్తు గడ్డలు వి. ల.వ. ఎత్తుడు పొయ్యి గడ్డలు. ఎత్తుగట్టు వి. మెట్టు ఎక్కుటానికి ఎత్తుగా పెట్టుకొన్న రాయి. <ఎత్తు' + కట్టు. ఎత్తుగీతము రూ. ఎత్తుగీతి, ఎత్తుగీదియ. వి. సీసపద్మానికి అనుబంధంగా వచ్చే గీతపద్యం. అప్ప. 4.355. ఎత్తుగీతి రూ.చూ. ఎత్తుగీతము. వి. సీస పద్మానికి అనుబంధంగా వచ్చే గీతపద్యం. అప్ప. 2.96. ఎత్తుగీదియ రూ.చూ. ఎత్తుగీతము. వి. సీసపద్మానికి అనుబంధంగా వచ్చే గీతపద్యం. కవిజనా. 2.20. ఎత్తు గున్న వి. లేత పినుగుపిల్ల. పాంచాభి. 1.39, చంద్రాంగ. 1.43. ఎత్తుదెంచు అ.శ్రీ. దండెత్తి వచ్చు. భార. ఆది. 7.191 ; హరి.ఉ. 2.103. <ఎత్తు' + -తెంచు. ఎత్తువడు అ.శ్రీ. 1. భగ్గుచుగు. ప్రబోధ. 3.68 ; 2. నళించు ; 3. కళించు. ఎత్తుపుల్ల వి. 1. కాళ్ళరాటి దిగువ బద్దకు రూచే పుల్ల ; 2. అచ్చతికే ఒప్పుడు అచ్చ కర్రల వారంగా నిలబెట్టిన పుల్ల. ఎత్తుపెట్టు రూ. ఎత్తుపెట్టు. న.శ్రీ. పురికొల్పు, ప్రోర్వహించు. హంస. 1.114. ఎత్తుబడి వి. 1. శవమును ఇంటి నుంచి న్యూనానికి కదలించటం ; 2. యాచన ; 3. ఒకనికి సహాయం కోసం చందాలు వసూలు చేయటం ; 4. ఎత్తడగినది. ఎత్తుబడు అ.శ్రీ. 1. దుర్బలపడు, నీరసపడు ; 2. అధికంగా దెబ్బతిను. ఎత్తుబెత్తెము వి. అత్త కోడలి కిచ్చే దినపద్యం. ఎత్తుబరి కాడు రూ. ఎత్తుబరికాడు. వి. దొంగ. అం.నం. మాన.

11. ఎత్తుబాటు వి. చూర ప్రదేశములకు ప్రత్యేకించి వెళ్లం. ఎత్తుబిడ్డ వి. మరొక స్త్రీచే ప్రేమతో పెంచబడ్డ కల్లిచేసి బిడ్డ, కల్లిచేసి చోటు లేకుండా పెంచబడ్డ బిడ్డ. ఎత్తుభారము వి. 1. ఉపద్రవం. చాద, చాడ్కత, వినాశం; 2. కబ్బియ్యి. ఎత్తుమోట వి. ఎటివాలవకు ఉద్దికెై తోలే మోట. ఎత్తురాయి వి. రెండు పీసల తూకం రాయి, కట్టు రాయి. ఎత్తులమారి వి. చిక్కులమారి, తరివికలవాడు, మోనగాడు. పో.చూ. త. ఎత్తన్. మోనగాడు. ఎత్తులు వెట్టు అ.క్రి. 1. మోసగించు. వార్కి. 3.7; 2. ప్రోత్సహించు, పురికొల్పు. కుక. 1.61. <ఎత్తులు+లు+పెట్టు. ఎత్తువచ్చు అ.క్రి. సాటివచ్చు, సమానమగు, సరి తూగు. రార. ఉక్కో. 2.265, ఆను. 2.48, రాగ. 10. ఉ. 400. ఎత్తువడు అ.క్రి. 1. ఎత్తబడు. కు.నం. 3.248; 2. జబ్బువడు, మంచంపట్టు. హరి.హ. 6.44; 3. చెడు (జవనర్యాలు ఉడిగిపోవు). రాగ. 10 హ. 894. <ఎత్తు+వడు. ఎత్తువిడు న.క్రి. ప్రోత్సహించు, ప్రేరించు. కళా. 7.76, దళా. 3.86. ఎత్తువెట్టు చూ.చూ. ఎత్తుపెట్టు. న.క్రి. ప్రోత్సహించు, పురికొల్పు. హంస. 1.114. ఎత్తువేయు న.క్రి. తూచు. ఎత్తువేలుపు వి. శివుడు, శూళాన్య దిస్సాలకుడు. ఎత్తువోపు అ.క్రి. తగ్గు, తీసిపోవు, తక్కువయ్యు. వ్య. బరువగానీ పరువుగానీ కోల్పోవు. ఉ.హరి. 6.160, రామా. 4.57. <ఎత్తు+వోపు. ఎత్తుసేయు అ.క్రి. కపటం పన్ను. మల్లా. 2.42. <ఎత్తు+చేయు. ఎత్తు² వి. దయ్యం. ఆం. పదా. సుర. 39. ఎత్తులకెకిమోడు వి. శివుడు, పిఠాచాలకు రాజు. ఎత్తుకుఎత్తు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుకెత్తు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుకొనివచ్చు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుకొను చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుకొయ్యి చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుకోలు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుగట్టు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుగడ చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుగడచేయు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుగడ్డలు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుగల్లు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుగీతము చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుగీతి చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుగీదియ చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుగున్న చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుదెంచు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తువడు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుపుల్ల చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుపెట్టు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుబడి చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుబడు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుబత్తెము ఎత్తు¹.

ఎత్తుబరికాడు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుబాటు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుబిడ్డ చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుభారము చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుమోట చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తురాయి చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తులకెకిమోడు చూ. ఎత్తు². ఎత్తులమారి చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తులువెట్టు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తువచ్చు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తువడు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తువెట్టు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తువేయు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తువేలుపు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తువోపు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తునరి పో.చూ. ఎత్తు. వి. మరమగ్గం నిలువపట్టెను మేరువు పలకకు దిగించి నన్నపల్లతో వడిపెట్టిన చారం. ఎత్తుసేయు చూ. ఎత్తు¹. ఎత్తుల చూ. ఎత్తిడి, ఎత్తిరి². వి. చేపలువట్టె పల. రాం.రాం.తి. 3.198; హంస. 4.184. ఎత్తులగోను న.క్రి. 1. ఎత్తులతో చేపలను పైకి లాగునట్లు ఆవరిలగా లాగు, ఆవరిలగా జయించు. నిర్వ.రా. 6.147; రాం.విరా. 4.9; 2. ఆవరిలగా స్వాదీనం చేసుకొను. కళకు. 7.80. <ఎత్తుల+కొను. ఎత్తులగోను చూ. ఎత్తుల. ఎత్తునరు చూ.చూ. అత్తనరు. వి. గంజి వార్చుకుండా, అన్నంతో ఇమిడిపోయేటట్లు పెట్టె ఎనరు. ఎత్తుకుక్కు చూ.చూ. ఎత్తుకొక్కు. ఎద¹ చూ.చూ. ఎడఁద. వి. 1. గుండె. కు.నం. 9.241; 2. మనస్సు, హృదయం. హర. 3.66; ఆము. 2.92; 3. కొమ్ము. మను. 1.1; 4. భయం. చంద్రా. 2.88; ఆం. రా. 3.51; 5. పడకకూ ఆడుకూ మద్యగల వంపు లోపరివైపు. ఎదగందు వి. హృదయంలో నల్లని మచ్చగలవాడు, చంద్రుడు. ఆం.పదా.సుర. 28. <ఎద¹+కందు. ఎద చూలి వి. 1. గారి, వాయుదేవుడు. ఆం.పదా.సుర. 35; 2. వాయువుత్రుడు, హనుమంతుడు, భీముడు. ఎదనుపెట్టు న.క్రి. హృదయంలో ఉంచుకొను. ఎదవడు (చూ. ఎదవడు) అ.క్రి. భయపడు, అదైర్యపడు. శేంక.వంచ. 4.768; ఉ.రా. 6.257. ఎదవదిలము వి. శ్రద్ధ, జాగ్రత్త. ఆం. పదా.గుణ. 12. ఎదపుట్టులు చూ.చూ. ఎద. పుట్టువులు వి. బ.వ. నైనములు ఆం.పదా. 2.77 ఎదపుట్టువులు చూ. ఎదపుట్టులు వి. బ.వ. కొమ్మున పట్టినవి, నైనములు. ఎద మచ్చగలపామి వి. కొమ్మున మచ్చగలవాడు, విష్ణువు. సాంబ.ని. 1.4. ఎదముల్లి వి. మనశ్శల్యం. రం.రా.ఉ. 157 పు. 8 పం. ఎదవడు చూ.చూ. ఎదపడు. అ.క్రి. 1. భయపడు. తై.బా. 7.42; 2. తేదపడు. <ఎద¹+వడు. ఎదనుడి వి. కొమ్ముమీది నుడి. ఎదానచేసికొను న.క్రి.

అపహరించు, చాణేయ.

ఎడ² రూ.చూ. వెడ. వి. పదరురువు. మను. 4.37.

ఎడవనవు వి. కామచాంచరౌనున్న జంతువు. ఎడపోవు అ.క్రి. దుకునమయానికి వచ్చు. ఎదారు అ.క్రి. యావనం పొందు. ఎదావు రూ.చూ. వెదావు. వి. ఎడగొన్న ఆవు. పొద్దుటకు సిద్ధంగా ఉన్న ఆవు. పో.చూ.క. బెదెయోకల్, బెదెయోల్. పొద్దుటకు సిద్ధంగా ఉన్న ఆవు. <ఎడ²+ ఆవు.

ఎడకట్టు వి. బండిబంకకు వేసిన ఇనపకట్టు.

ఎడగందు చూ. ఎడ¹.

ఎడచూలి చూ. ఎడ¹.

ఎడట రూ.చూ. ఎదుట(న్). క్రి.విణ. ఎదురుగా.

ఎడదోవి వి. మోటాకొక్కెన నీళ్ళు కుమ్మరించే దోటు.

ఎడపపెట్టు చూ. ఎడ¹.

ఎడవడు చూ. ఎడ¹.

ఎడవదిలము చూ. ఎడ¹.

ఎడవకువు చూ. ఎడ².

ఎడపుట్టులు చూ. ఎడ¹.

ఎడపుట్టువులు చూ. ఎడ¹.

ఎడపురి వి. మోటు దావికుంట మొ. చాటినుంది నీళ్ళు కొడి పోసేలైపు ఎత్తుగా కట్టిన కట్ట.

ఎడపోవు చూ. ఎడ².

ఎడచెట్టు! పో.చూ. ఎడ¹. స.క్రి. కొన్న మొదలగు వైరులను ఇతర వైరులతో కలపకండా చట్టు.

ఎడచెట్టు² అ.క్రి. ఆవు పారివ్వక ఒడ్డిపోవు.

ఎడమచ్చగలసామి చూ. ఎడ¹.

ఎడముట్టు చూ. ఎడ¹.

ఎడర పో.చూ. ఎదురు. వి. దావిగోడ లోపలివైపు.

ఎడరవాలు వి. గంగజోలుమీది నుడి.

ఎడర్పు చూ. ఎదురు. వి. 1. రావలసిన సొమ్ము రాబట్టుకో తానిగొను మరల దుబ్బడికి చేసే ఎదురు నహాయం; 2. ఆదుకోటం.

ఎడల రూ. ఎనల². చూ. ఎడ¹. వి. గుండెబట్టు. ఎగరొప్ప.

ఎడవడు చూ. ఎడ¹.

ఎడనుడి చూ. ఎడ¹.

ఎదావవేసికొను చూ. ఎడ¹.

ఎదారు చూ. ఎడ².

ఎదావు చూ. ఎడ².

ఎది రూ.చూ. ఎది. నర్వ. ఎవతె? ఎది? ఎక్కడఉంది? ఎట్లా?

ఎదిరి రూ. ఎదురు. వి. 1. అన్యకు, ఇతరుడు. దార.ఉచ్చో. 2.59, కాశీ. 6.78; 2. ప్రతిపక్షుడు, శత్రువు. దార. ఉచ్చో. 3.34, ప్రవోధ. 4.63.

క. ఇదిర్, ఇదిరు, ఎదిర్, ఎదిరు, ఎదురు, ఎదిర్, ఎదుర్. ఎదురుగా ఉన్నది, ముందున్నది, ముందు, విరుద్ధం, వ్యతిరేకం; ఇదిర్పు. ఎదుర్కొను; కు. ఎదురు. ముందు, ముందర, విరుద్ధం, వ్యతిరేకం; క. ఎతిర్. వ్యతిరేకించు, ఎదుర్కొను, కలిసికొను, ముందున్నది; ఎతిర్

కోర్. ఎదుర్కొను; మ. ఎతిర్. వ్యతిరేకం, విరుద్ధం, సాది, సామ్యం; ఎతిర్ క్క. ఎదుర్కొను; కురు. ఎతిర్. కనిపించు; మార్త. సేకర్. కన్పించు.

<మూ.వ.ద్రా. *ఏర్- ఇర్.

ఎదిరికెడ చూ. ఎదురు. వి. లోక చివర పొతుగ్గా వుండే నుడి.

ఎదిరించు చూ. ఎదురు.

ఎదుగు అ.క్రి. 1. అరిశయించు. నిర్వ.రా. 4.22, దాగ. 10 పూ. 75; 2. పెరుగు. భక. 2.152; 3. మారు, మించు, రలస్వలయగు.

పో.చూ. క. ఎరిర్. ముందుగా జరుగు; మార్త. ఇర్. మొలకెత్తు; ఇతర్, ఇతగర్.

బహుళ! <మూ.ద్రా. *ఏర్-.

ఎదుగుడు వి. పెంపు, అరిశయం.

ఎదుగుడు చూ. ఎదుగు.

ఎదుట(న్) రూ. ఎడట(న్). చూ. ఎదురు. క్రి.విణ. ఎదురుగా, ముందు.

ఎదుటివాడు ఓ. తన కెదురుగా నున్నవాడు.

ఎదుటివాడు చూ. ఎదుట(న్).

ఎదురగు చూ. ఎదురు.

ఎదురాడు చూ. ఎదురు.

ఎదురీడు చూ. ఎదురు.

ఎదురు రూ.చూ. ఎదిరి. అ.క్రి. 1. మార్కొను, ప్రతిఘటించు. దార.అది. 6.44, భీష్మ. 1.31; 2. ఎదురుపడు, అభి ముఖమగు. అము. 6.96, వసు. 2.110; స.క్రి. మార్కొను, ఎదిరించు. రామ. 7.55, విక్ర. 4.112; వి. 1. అన్యకు, ఇతరుడు. కు.సం. 9.333, దార.ఉచ్చో. 2.57; 2. ముందరి దాగం, ముందు, నమక్షం. దార.కాంత. 4.160; కళా. 3.79, అము. 5.147; 3. ప్రేయిడు ప్రేయిరారి కివ్వటానికి మారుగా ప్రేయిరారే ప్రేయిడిచ్చే దనం. భక. 3.353, హంస. 2.112; 4. శకునం; 5. మారు, బదులు. విణ. 1. సాది, సమానం. దార.విరా. 4.53, నుదంతా. 3.117; 2. మారు, బదులు. వరాహ. 9.90; 3. ముందరఉన్నది. భక. 3.20. క్రి.విణ. 1. సమానంగా. దార.భీష్మ. 3.78; 2. ఎదురుగా, అభి ముఖంగా. నిర్వ. 9.47, విక్ర. 2.85, వరాహ. 5.50, భక. 2.112. స.క్రి. 1. కలియబెట్టు; 2. పరచిన దాన్యం దగ్గరకు చేర్చు; 3. నూర్చిన దాన్యంలో ఉన్న గడ్డివరక లను ఎండాకులను పోలికబెట్టగానీ చేత్తోగానీ తీసివేయు. వి. నిర్మాణంలో రాకూడని తప్పు.

ఎదిరించు అ.క్రి., స.క్రి. ఎదుర్కొను, ప్రతిఘటించు, రారసిట్లు. శృం.నై. 3.95, మను. 6.42, రామవ. 4.138. క. ఇదిర్పు, ఇదిరిసు, ఎదరిసు, ఎదిరిసు. ఎదుర్కొను, వ్యతిరేకించు, ప్రతిఘటించు, విరోధించు; క. ఎతిర్. ఎదుర్కొను, ప్రతిఘటించు; మ. ఎతిర్ క్క. ఎదుర్కొను, మార్కొను. ఎదురగు అ.క్రి. ఎదుర్కొను, అభిముఖమగు, ఎదు రుగావచ్చు. ఎదురాడు స.క్రి. వ్యతిరేకంగాచెప్పు, ఖండించు. సిం.ద్యా. 6.139, భక. 2.209. క. ఎదురాడు. పోటీగా మోయు వెలకు అదుగు, వ్యతిరేకంగా చెప్పు; క. ఎతిర్.

విరుద్ధంగా ఉండు, చిన్నంగా ఉండు. ఎదురీడు అ.క్రి. ప్రవాహాని తెదురుగా చూడు. దశకు. 3.120. పో.చూ. త. ఎతిర్-నీదు. ప్రవాహాని తెదురీదుట. ఎదురుకట్ట చూ. ఎదుర్కట్టు. క్రి. విణ. ముందు, ముందర. ఎదురు కట్టల(న్) చూ. ఎదురుకట్ట(న్). క్రి. విణ. ముందు, ముందర. తో. 5.216. ఎదురుకట్ట(న్) చూ.చూ. ఎదురు కట్టల(న్). క్రి. విణ. ముందు, ముందర. రామా. 2.38, విష్ణు.ప. 7.187. ఎదురుకుత్తుక వి. అంకిళ్ల వట్టుకొనే ఒక రకం జుట్టు. ఎదురుకెదురు క్రి.విణ. ఎదురివారు చేయ వలసిన పని రానే చేయుట. భీమ. 4.12. ఎదురుకొను చూ. ఎదుర్కొను. స.క్రి. 1. ప్రత్యుద్గమించు (బంధుమిత్రాదు లను తీసికొనిరావటంకోసం ఎదురుపోవు). వి.క్ర. 7.74; 2. మార్కొను. ఉ.రా. 2.73, అ.క్రి. అభిముఖమగు, చారసిల్లు. ఉ.రా. 3.228, వి.ప. 2.49. క. ఇదిరిగోల్, ఇదిరిగోల్లు, ఎదుర్గోల్లు. ప్రేమతోగాని గౌరవంతోగాని ఎదురుపోవు; కు. ఎదుర్కొనుని. ప్రేమగౌరవాలతో ఎదురుపోవు; క. ఎతిర్కొల్. అతిధినిగాని గొప్పవారిని గాని తీసికొనిరావటానికి ఎదురుపోవు. ఎదురుకొలుపు 'ఎదురుకొను' ప్రేరణార్థకం. స.క్రి. అభిముఖంచేయు, కనిపించేయు. చంపూ. 5.18. ఎదురుకొలు చూ. ఎదుర్కొలు. చూ. ఎదురుకొను. వి. అతిధికోసం ఎదురుపోవటం, ప్రత్యుద్గమనం. అని. 5.59; క. ఎతిర్-కొల్. అతిధి మొ. వారిని కలిసికొని తీసికొని రావటానికై ఎదురుపోవు. ఎదురుక్షవరము వి. వెంట్లుకలున్న వాలుకు ఎదురుగా గొరగటం. ఎదురుగడ వి. మారుప్రాసిన ఒడంబడిక మొ. క. ఎదురుగడె; కు. ఎదురుకడె. ఎదురుగడగవ్రాయుట స.క్రి. రెక్కతెల్పిన నిల్వల మొదల కట్టివేర. ఎదురుగడ పత్రిక వి. నమస్తి ఒడంబడిక, ఒకరికొకరు వ్రాసుకొన్న ఒడంబడిక. ఎదురుగడయొడంబడిక వి. మారు ప్రాసిన ఒప్పందం. < ఎదురుగడ + ఒడంబడిక. ఎదురుగడరెక్క వి. మారురెక్క. ఎదురుగాలి వి. ఎదురుగా పీచు గాలి. ఎదురుగుండ(న్) చూ. ఎదురుగుండా. క్రి.విణ. ఎదుట. ఎదురు గుండా చూ. చూ. ఎదురుగుండ(న్). వి. ఎదురుగా. ఎదురుచుక్క చూ. ఎదురుచుక్క. వి. చుక్క ఎదురుగా ఉండటం. పరమ. 1.21, కక. 2.288. పో.చూ. సం. ప్రతినిశక్రమే. ఎదురుచూచు అ.క్రి. 1. వేచివుండు, ప్రతి క్షించు. చార. గాంధ. 6.594, శృం.నై. 4.64; 2. ఆశించు. ఎదురుచేట(వేయు) వి. గాలి అనువుగా లేనప్పుడు ఒకడు తూర్పారపోస్తుంటే మరొకడు ఎదురుగా నిలబడి వేకొక చేటతో వినరటం. ఎదురుజవాబు వి. విరుద్ధమైన సమాధానం. ఎదురుండు అ.క్రి. ఎదురుగా ఉండు. కాశీ. 2.147. పో.చూ. క. ఇదిరిల్. ముందుండు, ఎదుట నుండు. ఎదురుతంటనము వి. ఫిర్యాదికి వేసే జరిమానా. ఎదురుతాళము అ.క్రి. 1. ఎదురుపడు, తారసిల్లు, కలిసి కొను. తై.వా. 7.144, వేంక. వంచ. 3.252; 2. సమాన మగు. ద్వి.పరమ. వి. 5.358 పు. 4 వం. < ఎదురు + తాళు + అగు. ఎదురుతిరుగు అ.క్రి. 1. ఎదుర్కొను, వ్యతి రేకించు; 2. తిరగజెట్టు. ఎదురునకలు వి. మూలానికి

ప్రతి. ఎదురువడు చూ. ఎదుర్పడు. అ.క్రి. 1. ఎదిరించు, ప్రతిమించు. చార.భిష్మ. 2.313; 2. ఎదురుగావచ్చు. వి. శకుం. 1.132, ఉ.రా. 8.94, హంస. 2.117. త. ఎతిర్-వె-వటు. ఎదుట కనించు, కలిసికొను, చారసిల్లు. ఎదురువలుకు అ.క్రి. అభ్యంతర పెట్టు, వ్యతిరేకించు. ఎదురుపాటు చూ. ఎదుర్పాటు. వి. అభిముఖంగా రావటం, ఎదురుపడటం. త. ఎతిర్-వె-వటు. కలుసుకోవటం. ఎదురుప్రతి వి. నకలు. ఎదురుబడి వి. అభిముఖంగా రావటం, కలుసుకోవటం. ఎదురుబడి వి. ఎదురుగా ఉండ బడిన పాతకాల, పోటీ బడి. ఎదురుబిడి వి. ఎదురుగా (కక్షగా) మాట్లాడటం. < ఎదురు + పిడి. ఎదురుబిడివాడు వి. చెప్పిన మాటకు అడ్డు చెప్పేవాడు. < ఎదురు + పిడి వాడు. ఎదురుమేనటికము వి. ఆచార ప్రకారం మేనమామ కొమార్తెకు మారుగా మేనత్త కుమార్తెను పెండ్లాడటం. ఎదురుమోల(న్) చూ.చూ. ఎదురుమోల(న్). క్రి. విణ. ఎదుట, ముందు. ఎదురుమోయు అ.క్రి. ప్రతిద్యవించు. హరి.పూ. 4.16. పో.చూ. ఎతిర్-ఒలి (-ఒలి. ద్యవించు). ప్రతిద్యవించు. ఎదురుమోల(న్) చూ. ఎదురుమోలన్. క్రి. విణ. ఎదుట, ముందు. ఎదురురొమ్ము చూ.చూ. ఎదురురొమ్ము. వి. రొమ్ము నడిమి భాగం. ఎదురుతొమ్ము చూ. ఎదురురొమ్ము, ఎదురురొమ్ము, ఎదురుతొమ్ము, ఎదులుమ్ము. వి. రొమ్ము నడమి భాగం. ఎదురురెక్క చూ.చూ. ఎదు రెక్క. అ.క్రి. ఎదురుగా పోవు. మను. 5.88. ఎదురువడ్డి వి. తాకివారు తాకి పూర్తిగా తీర్చేలోపల ఇచ్చిన చెల్లుబాది వడ్డి. క. ఎతిర్-వట్టి. ఎదురువడ్డి. పూర్తి పరిష్కారానికి ముందుగా ఇచ్చిన చెల్లుబాది వడ్డి. ఎదురువ్యాజ్యము వి. వ్యాజ్యానికి ప్రతిగావేసే వ్యాజ్యం. ఎదురునప్పాహము వి. పెండ్లికుమారునిపక్షంవారిని పెండ్లికుమార్తెపక్షంవారు ఎదురేగి తీసుకురావటం. ఎదురుపెలగు అ.క్రి. ప్రతి ద్యవించు. చార.ఉద్యో. 4.116. < ఎదురు + చెంగు. ఎదురెక్కు చూ. ఎదురురెక్కు. అ.క్రి. 1. ఎదురుగాబోవు. ఆము. 1.5, నీలా. 3.13; 2. మిడికివచ్చు. కకుత్స్థ. 4.145. ఎదురెత్తు స.క్రి. ప్రతిమించు, ఎదిరించు. దశకు. 2.29. ఎదురెదురగు అ.క్రి. పరస్పరం అభిముఖమగు, ఎదుటపడు. హరి.ఉ. 7.235. ఎదురేగు అ.క్రి. కలిసికొన రానికై ఎదురుపోవు. ఎదురొడ్డు అ.క్రి. ఎదురుగా వ్యూహం వస్తు. ప్రతిమించు. కవిక. 2.147, ఉ.రా. 3.287. స.క్రి. 1. ప్రతిప్రయోగంచేయు, అస్థానికి అత్రం ఎదురుగా ప్రయోగించు. కళా. 8.97; 2. జూదంలో ఎదురుపందెం వేయు. క. ఇదిరోడ్డు. అటంకపరచు, వ్యతిరేకించు; పో.చూ. ఇదిరోడ్డు. శత్రుసైన్యం. ఎదురొత్తు స.క్రి. మార్కొత్తు. పారి. 1.117. వి. బ.వ. మార్కొత్తులు, ప్రతి మట్టనలు. రాధికా. 1.64, 78. ఎదుర్కొట్టు చూ.చూ. ఎదురు కట్టు. క్రి.విణ. ఎదురు, ముందర. కాశీ. 6.262. ఎదుర్కొను చూ.చూ. ఎదురుకొను. అ.క్రి. మార్కొను. ఉ.రా. 2.78. ఎదుర్కొలు చూ.చూ. ఎదురుకొలు. వి. 1. ప్రత్యుద్గమ నం. కళా. 2.132; 2. ఆధుపెండ్లివారు మగపెండ్లివారిని గాని మగపెండ్లివారు ఆధుపెండ్లివారినిగాని ఎదురేగి

కినుకురానటం. హంస. 5.40. ఎదుర్చుక్క చూ.చూ.
 ఎదురుచుక్క. వి. 1. ప్రతికూలం. హానికరం. ప్రదు.
 3.102 పు. 17 పం.; 2. అపశకునం. ఎదుర్చు చూ.
 చూ. ఎదురుపడు. అ.క్రి. మార్కొను. దాగ. 3.92.
 ఎదుర్పాటు చూ.చూ. ఎదురుపాటు. వి. అభిముఖంగా
 రావటం.
 ఎదురుకట్ట చూ. ఎదురు.
 ఎదురుకట్టల(న్) చూ. ఎదురు.
 ఎదురుకట్ట(న్) చూ. ఎదురు.
 ఎదురుకుత్తుక చూ. ఎదురు.
 ఎదురుకెదురు చూ. ఎదురు.
 ఎదురుకొను చూ. ఎదురు.
 ఎదురుకొలుపు చూ. ఎదురు.
 ఎదురుకోలు చూ. ఎదురు.
 ఎదురుక్షవరము చూ. ఎదురు.
 ఎదురుగడ చూ. ఎదురు.
 ఎదురుగడగ్రవాలుట చూ. ఎదురుగడ.
 ఎదురుగడవేత్తిక చూ. ఎదురుగడ.
 ఎదురుగడయొడంబడిక చూ. ఎదురుగడ.
 ఎదురుగడలెక్క చూ. ఎదురుగడ.
 ఎదురుగాలి చూ. ఎదురు.
 ఎదురుగుండ(న్) చూ. ఎదురు.
 ఎదురుగుండా చూ. ఎదురు.
 ఎదురు 'ఎదురు'యొక్క ప్రేరణార్థకం. చూ. ఎదురు.
 ఎదురు. అ.క్రి. న.క్రి. మార్కొను, ప్రతిమలించు. దార.
 కర్ణ. 2.164.
 ఎదురుచుక్క చూ. ఎదురు.
 ఎదురుచూచు చూ. ఎదురు.
 ఎదురుచేట(వేయ) చూ. ఎదురు.
 ఎదురుజవాబు చూ. ఎదురు.
 ఎదురుండు చూ. ఎదురు.
 ఎదురుతంటనము చూ. ఎదురు.
 ఎదురుతాళగు చూ. ఎదురు.
 ఎదురుతిరుగు చూ. ఎదురు.
 ఎదురువకలు చూ. ఎదురు.
 ఎదురువడు చూ. ఎదురు.
 ఎదురువలుకు చూ. ఎదురు.
 ఎదురుపాటు ఎదురు.
 ఎదురుపుటక పో.చూ. ఎదురు. వి. మెడమిద కాసే కాయ.
 ఎదురుప్రతి చూ. ఎదురు.
 ఎదురుబడి¹ చూ. ఎదురు.
 ఎదురుబడి² చూ. ఎదురు.
 ఎదురుబడి చూ. ఎదురు.
 ఎదురుబిడివాడు చూ. ఎదురు.
 ఎదురుమేనత్తము చూ. ఎదురు.
 ఎదురుమోల(న్) చూ. ఎదురు.
 ఎదురుమోయ చూ. ఎదురు.
 ఎదురుమోల(న్) చూ. ఎదురు.

ఎదురురొమ్ము చూ. ఎదురు.
 ఎదురుతొమ్ము చూ. ఎదురు.
 ఎదురులెక్కు చూ. ఎదురు.
 ఎదురువడ్డి చూ. ఎదురు.
 ఎదురువ్యాప్తము చూ. ఎదురు.
 ఎదురుసన్నాహము చూ. ఎదురు.
 ఎదురుసెలగు చూ. ఎదురు.
 ఎదురెక్కు చూ. ఎదురు.
 ఎదురెత్తు చూ. ఎదురు.
 ఎదురెదురుగు చూ. ఎదురు.
 ఎదురేగు చూ. ఎదురు.
 ఎదురేట వి. గారి అనుచుగా లేనప్పుడు ఒకడు కూర్చు
 పోస్తుంటే మరొకడు ఎదురుగా నిలబడి వేరొక చేతితో
 విసరటం.

<ఎదురు + ఎటు.

ఎదురొడ్డు చూ. ఎదురు.
 ఎదురొత్తు చూ. ఎదురు.
 ఎదురొమ్ము చూ.చూ. ఎదురు తొమ్ము. వి. రొమ్ము నడిమి
 దాగం. దాచువ. 4.111.

ఎదురొమ్ముమీ(దిగుంపటి) వి. మిగుల బాదాకరమైనది.
 ఎదురొమ్ముమీ(దిగుంపటి) చూ. ఎదురొమ్ము.
 ఎదుర్కట్టు చూ. ఎదురు.
 ఎదుర్కొను చూ. ఎదురు.
 ఎదుర్కొలు చూ. ఎదురు.
 ఎదుర్పు చూ.చూ. ఎదురుచు. అ.క్రి. న.క్రి. మార్కొను,
 ప్రతిమలించు, ఎదుర్కొను. దార. అది. 4.206, కాశీ.
 7.30.

ఎదుర్చుక్క చూ. ఎదురు.
 ఎదుర్చుడు చూ. ఎదురు.
 ఎదుర్పాటు చూ. ఎదురు.
 ఎదురుమ్ము చూ.చూ. ఎదురుతొమ్ము. వి. రొమ్ము నడిమి
 దాగం.
 ఎదురుమ్ము చూ.చూ. ఎదురుతొమ్ము. వి. రొమ్ము నడిమి
 దాగం.

ఎదురుమ్ముకుంపటి వి. గుండెల ఒకవ, కిర్పరాని కష్టం
 కల్గించే వస్తువు, గుండెలమీది కుంపటి.
 ఎదురుమ్ముకుంపటి చూ. ఎదురుమ్ము.
 ఎద్దడి విణ. 1. శూన్యం, లేనిది. హరి.హ. 7.69;
 2. దర్శకం; వి. 1. దారిద్ర్యం, పేదరికం. ఆం.దా.
 2.210, లచ్చ.రా. దాల. 8; 2. అబావం, లేకపోవటం;
 3. వర్ణాభావం.

పో.చూ. క. ఇజ. కిందికి వచ్చు, దిగు; పో.చూ. క.
 ఎలియై. దారిద్ర్యం; ఎలియై; కొద. ఎలియై.
 దారిద్ర్యం.

ఎద్దడిగా(న్) క్రి.విణ. కష్టంగా. <ఎద్దడి + కాన్.
 ఎద్దడిసీళ్లు వి. బ.ప. చాలిచాలని సీళ్లు. ఎద్దడివేరి వి. నిర్బల
 చూమి. మరుదూమి. ఆం.దా. 2.5.

ఎద్దడిగా(న్) ఎద్దడి.

ఎద్దడిపీళ్లు చూ. ఎద్దడి.

ఎద్దడివేల చూ. ఎద్దడి.

ఎద్దడివరం పో.చూ. ఎద్దడి. వి. మిరుగా వన్న మడికి పల్లంగా వన్న మడికి మద్య చేసిన గట్టు.

ఎద్దపురీర చూ. ఎద్దము.

ఎద్దము వి. పట్టె తీరిన అంచు.

క. ఎద్దు. ముంచు, రంగువేయ; త. ఎటుతు. రంగు వేయ, గీయ, గంట్లు పెట్టబడు; ఎటుతు. రంగువెయ్యటం; మ. ఎటుతుక. రంగువేయ; ఎటుతు. చిత్రం.

ఎద్దపురీర వి. పట్టెల అంచు పావడ.

ఎద్ది చూ.చూ. ఎది. నర్య. ఎది? బార. కాంతి. 6.547.

ఎద్దు చూ. ఎద్దు. వి. 1. వృషభం. హరి.హ. 6.27, సారంగా. 2.276, సు.శ. 3; 2. ఆడవశవ. ద.హిం.రా. 4.1009.

క. ఎల్లూ, ఎల్లు. ఎడ్డు, వృషభం; కొడ. ఎత్తు; కు. ఎరు. దున్నపోతు, ఎడ్డు; త. ఎరుతు. ఎడ్డు, కోడె; మ. ఎరుతు. ఎడ్డు, కోడె, బరువుమోసే జంతువు; కోట. ఎత్; తొడ. ఎత్తై; కాలా. ఎడ్. (బ.వ.-5). ఎడ్డు; ఎడ్, యెది; నా. హెడ్. (బ.వ. హెడ్); కురు. అడ్డో.

<ప్రా.తె. *ఎడ్ < మూ.ద.ద్రా. ఎడ్-.

ఎద్దకత్తడికోడు వి. ఎద్దు వాహనంగా గల పీరుడు. శివుడు. అచ్చ.రా. 3.59. ఎద్దవాళిక చూ. ఎద్దనాలుక. వి. గోటిహ్వ, బెండచెట్టు (Elephantopus scaber). ఆం.రా. 2.61. క. ఎత్తునాలిగె. ఒక రకం చెట్టు; త. ఎరుమై నాకు. ఒక రకం చెట్టు, ఆకులు ఎద్దనాలుకవలె గరుకుగా ఉండటంవల్ల దావచ్చు; పో.చూ. నం. గోటిహ్వ. ఎద్ద నాలుక చెట్టు, బెండ. ఎద్దవాళిక చూ.చూ. ఎద్దనాలి. వి. బెండచెట్టు. ఎద్దవట్టు న.క్రి. వట్టలుకొట్టు, ముక్కహీనం చేయు, (ఎద్దను) బీబాలు లేనిదానినిగా చేయు, వశంకో నుంచుకొను. ఎద్దబలువు వి. ఒక ఎద్దు మెయగల బరువు. ఎద్దముట్టె వి. ఒక రకం దుంప. (ఎద్దముట్టె ఆకారంలో ఉండే దుంప) (Pouzolzia tuberosa). ఎద్దమొద్దు వి. మూడుడు, ఆరనికుడు. సురా. 60. క. ఎద్దుమద్ద. ఎద్దు వలె మూర్ఖుడు. ఎద్దమొద్దువాడు వి. మూర్ఖుడు. వేమ. 650. ఎద్దురాశి వి. వృషభరాశి. త. ఎరుతు. వృషభం, రాశి చక్రంలో రెండోరాశి. ఎద్దులవాడు చూ. ఎద్దవాడు. వి. ఎద్దను తోలేవాడు. ఎద్దవేట వి. ఎద్దను మాటుచేసికొని క్రూర జంతువులను వేటాడటం. రామా. 2.29.

ఎద్దకట్టవంకెలు వి. బ.వ. ఒకరకం వడ్లు.

ఎద్దకొమ్ము(గడ్డి) చూ. ఎద్దుగుమ్మ. వి. ఒకరకం కలుపుమొక్క.

ఎద్దగుమ్మ చూ.చూ. ఎద్దకొమ్ము. వి. ఒకరకం కలుపుమొక్క.

ఎద్దకత్తడికోడు చూ. ఎద్దు.

ఎద్దతొక్కు చూ. ఎత్తొక్కు, ఎడ్డాక్కు, ఎడ్డోకు. వి. ముక్కర మాను, కొమిరకే ఆధారంగా మోటదోసె పక్కగా దాచి

వైపు చొచ్చుకువచ్చినకొయ్య, ఇటువంటివి రెండుంటాయి.

ఎద్దవాళిక చూ. ఎద్దు.

ఎద్దవాళిక చూ. ఎద్దు.

ఎద్దవట్టు చూ. ఎద్దు.

ఎద్దబలువు చూ. ఎద్దు.

ఎద్దమట్టె చూ. ఎత్తిమట్టె. వి. ఒకరకం కలుపుమొక్క.

ఎద్దముట్టె చూ. ఎద్దు.

ఎద్దమొద్దు చూ. ఎద్దు.

ఎద్దమొద్దువాడు చూ. ఎద్దమొద్దు.

ఎద్దురాశి చూ. ఎద్దు.

ఎద్దులవాడు చూ. ఎద్దు.

ఎద్దవేట చూ. ఎద్దు.

ఎడ్డొక్కు చూ.చూ. ఎద్దతొక్కు.

ఎడ్డోకు చూ.చూ. ఎద్దతొక్కు.

ఎడ్డుచు చూ.చూ. ఎదురుచు. అ.క్రి. ప్రతికూలమగు. ఉ. హరి. 4.109.

ఎన వి.వి. సాటి, నమానం, బార.న.దా. 1.78. వి. 1. సామ్యం. చంపా. 3.69; 6.40, 2. ఒక, తోడు.

క. ఎణ్, ఎణ. జంట, జత, సంబంధం, సావాసం, నర్తనాలు, నమానత్వం, సామ్యం, సాటి; కొడ. ఎణ్. జత; కు. ఇణ్, ఇణై. జత, జంట, సాటి, నమానాని; త. ఇణ్. ఒకరకం రెండు వస్తువులు, జత, జంత, పోలిక; మ. ఇణ. జత, జంట, కట్టు, చెలి, నమానాని. ఇణ్కక్క. కలియు, ఇరుక్కుక.

<మూ.ద్రా. *ఎణ్-.

ఎనచేయు చూ. ఎనసేయు. న.క్రి. నమానం చేయు. సాటిచేయు. ఎనణ్లు చూ. ఎనవోలు. అ.క్రి. నమానమగు, సాటియగు. బాగ. 4.744. ఎనవచ్చు అ.క్రి. నమానమగు, సాటియగు. జాహ్నవి. 1.72. ఎనవాయు అ.క్రి. జతపీడు, తోడువాయు. బారా. నుండర. 303. <ఎన + పాయు. ఎనవోలు చూ.చూ. ఎనణ్లు. అ.క్రి. సాటియగు, నరిపోలు. వసు. 2.46. <ఎన + పోలు ఎనసేయు చూ.చూ. ఎన చేయు. న.క్రి. నమానంచేయు, సాటిచేయు. విక్ర. 8.46. ఎనకరి చూ. అణకరి, ఎణకరి. వి. ఒక కిరాత జాతి. ఆం.రా. 2.289.

ఎనకొమ్ములు వి. బ.వ. ఒకరకం వడ్లు.

ఎనచేయు చూ. ఎన.

ఎనవు 'ఎనయు' ప్రేరణార్థకం. న.క్రి. కలుపు, ఒకటి చేయు, పొందించు. చంద్రికా. 4.68.

ఎనబది చూ.చూ. ఎనుబది వి. ఎనబై.

ఎనభయి చూ.చూ. ఎనుబది. వి. ఎనబై.

ఎనబై చూ.చూ. ఎనుబది. వి. ఎనిమిది పదులు.

ఎనమండుగురు చూ.చూ. ఎనమండ్రు. వి. ఎనిమిది మంది.

ఎనమండ్రు చూ. ఎనమండుగురు, ఎనమండ్రురు. వి. బ.వ. ఎనిమిది మంది. బార.ఆది. 4.125.

పో.చూ. క. ఎణ్బర్. ఎనిమిది మంది; త. ఎణ్-మర్, ఎణ్-మర్. ఎనిమిది మంది; మ. ఎణ్మర్.

ఎనమండ్రురు చూ.చూ. ఎనమండ్రు. వి. బ.వ. ఎనిమిది మంది. బార.ద్రోణ. 3.216.

ఎనమండుము చూ. ఎన్మండుము. చూ. ఎనిమిది. వి. ఎనిమిది కూముల పరిమాణం.

ఎనమమాలు చూ.చూ. ఎనమన్నాలు. వి. ఎనిమిది వందలు.

కార.ఆది. 1.44, తై.చా. 8.176, శివక. 7.65.
ఎనమమ్మాలు రూ. ఎనమనూలు. వి. ఎనిమిది వందలు. కార.
ఆది. 1.44.

క. ఎంటునూలు; కు. ఎంటునూడు; క. ఎంటూరు.
ఎనిమిది వందలు; కు. ఎంటూలు. ఎనిమిది వందలు.
ఎనమలుపెట్టు పో.చూ. ఇడుము. అ.క్రి. కప్పలు పట్టు.
ఎనబోలు చూ. ఎన.
ఎనయమి చూ. ఎనయు.
ఎనయక చూ. ఎనయు.
ఎనయంచు చూ. ఎనయు.

ఎనయు చూ. ఎన. రూ. ఎనియు. అ.క్రి. 1. సరియగు,
సమానమగు. కార.విరా. 3.114, హరి.ఉ. 5.156; 2.
వ్యాపించు, ప్రసరించు. హరి.పూ. 8.39; 3. కలుగు,
నందవించు. హరి.ఉ. 2.63, శక. 1.219; 4. కలియు,
ఏకమగు. కార.కాంతి. 4.295; 5. లభించు. ఆము. 340;
6. ఒప్పు, తగియుండు, తగు. ఇందు. 1.106; 7. (ఈగల
వలె) మూగు. రామలిం. శ. 83; 8. సంగమించు,
రమించు. శకాం. 3.81; స.క్రి. 1. పోలు, కార.కర్ణ.
2.23, హరి.పూ. 8.153; 2. రాకు, అంటు. హరి.పూ.
167, వసు. 3.148. 3. అనుదవించు, పొందు. వసు.
2.182; 4. (కలియండు) కలియు. ఇందు. 5.156,
హంస. 2.66; 5. గ్రహించు, పుచ్చుకొను. శక. 2.360.
క. ఎణను. జకచేయు, సమంచేయు, పోల్చు; క. ఇణై.
అ.క్రి. అంగీకారమగు, కలియు, పోలు, జకలగు, ఎల్లు.
స.క్రి. సమంచేయు; మ. ఇణయుక. అంగీకరించు.
ఇణొక్క. కల్పు. ఇణజ్ఞుగ. అంగీకరించు. ఇణక్కుక.
వరస్పరాంగీకారం పొందు; నా. ఎల్లో. కౌగిరించుకొను;
కుణ. ఎణ్పు. అంగీకరించు, శిరసావహించు.

మూ.ద్రా. *ఎన్-/*ఎన్.
ఎనయమి వి. విరోధం, అనమ్మరి. ఎనయక వి.
1. పొందిక. కార. ఆను. 4.184, ఆము. 6.119;
2. పోరిక. ఎనయించు స.క్రి. 1. అడుగు, కలుపు. వేంక.
వం. 2.63; 2. కలిగించు. వసు. 1.9; 3. చేయు,
కావించు. హంస. 2.104. క. ఇణై. కలుపు, ఏకంచేయు.

ఎనవచ్చు చూ. ఎన.
ఎనవాయు చూ. ఎన.
ఎనవోలు చూ. ఎన.
ఎనవేయు చూ. ఎన.
ఎని రూ.చూ. ఎన్ని. నర్వ. ఎన్ని. (వస్తువులు మొ.)
ఎనిక¹ రూ.చూ. ఎన్నిక¹. వి. గణనం, లెక్క. విజ్ఞా. 2.45.
ఎనిక² రూ.చూ. ఎన్నిక². వి. నాలుగు పోగుల నూలు దారం.
ఎనిక³ రూ.చూ. ఎన్నిక³. వి. గణనం, లెక్క.
ఎనిక⁴ రూ.చూ. ఎన్నిక⁴. వి. మూడు లేక నాలుగు పోగుల
నూలు దారం.

ఎనిమిదడుగులమెకము చూ. ఎనిమిది.
ఎనిమిది రూ. ఎన్నిది. వి. విణ. ఎనిమిది. కార. ఆది. 1.49,
కర్ణ. 2.345.

క. ఎంటు. ఎనిమిది, కొడ. ఎట్టి. కు. ఎంటు. ఎనిమిది;

క. ఎట్టు. ఎనిమిది సంఖ్య; ఎనల్. సంఖ్యా విణ; మ.
ఎట్టు. ఎనిమిది.

ఎనిమిదడుగులమెకము వి. శరదం, సింహం కంటె బల
వర్తరమైన ఎనిమిది కాళ్లగుం అంశు. వేంక. ఆం. 3.94.
ఎనిమిదికాళ్లచుక్క వి. చాడపదా నక్షత్రం. పూర్వాశ్వాద్ర,
ఉత్తరాశ్వాద్ర. రెంటికీ కలిపి ఎనిమిది పాదాలు. నం.లో
ప్రౌఢ్యపద అంటారు. వీరిన గిట్టల దృష్ట్యా అవకులాగా
ఎనిమిది పాదాలు కలపని కాదప్పు. ఎనిమిదికాళ్లొక్క వి.
చాడపదా నక్షత్రం. పూర్వాశ్వాద్ర, ఉత్తరాశ్వాద్ర. రెంటికీ
కలిపి ఎనిమిది పాదాలు.

ఎనిమిదికాళ్లచుక్క చూ. ఎనిమిది.
ఎనిమిదికాళ్లొక్క చూ. ఎనిమిది.

ఎనిమిదికాళ్లొక్కనెల వి. చాడపద మాసం.
ఎనిమిదికాళ్లొక్కనెల చూ. ఎనిమిదికాళ్ల రిక్క.
ఎనియు రూ.చూ. ఎనియు. అ.క్రి. కలిసికొను.
ఎనీమ వి. అననంలోకి ఎక్కించే ద్రవం.

ఇం. Enema. అననంలో కెక్కించే ద్రవం.
<ఇం. Enema.

ఎను¹ రూ.చూ. ఎనుప. విణ. ఎనుముకు సంబంధించిన.

ఎనువశపు వి. గేదె. కాలముల కాననం. 1365,
నెల్లూరు కాననం. 3.1121. ఎనువసరము వి. గేదె. ఆం.చా.
2.264. ఎనపెంటి వి. గేదె. క. పెల్-లో-లో-ఎరుమై.
గేదె; పో.చూ. పెంటు. ఆడ. ఎనుపోతు వి. దున్నపోతు.
కార. విరా. 1.83. క. ఎరుమై-వో-పోతు దున్నపోతు.

-ఎను² అప్పు. 1. ప్రకమ పురుషైక వచనంలో దూతకారి
క్రియకు వచ్చే అంశానుబంధం. ఉ. (వాడు) వడు+-ఎను.
కార. ఆది. 5.95, కాంతి. 5.570; 2. తిర్యగ్దాలు
వాద్యాలయనప్పుడు బహువచనానికి కూడా. చిలుకలు
పలుకు+-ఎను. వాచక అంశానుబంధం. <-ఎ-ను.

ఎనుచు చూ. 'ఎనయు.' ప్రేరణార్థకం. స.క్రి. 1. ఎనియతేయు,
కలియతేయు, కలియబెట్టు, వందిన కూరలను మెత్తగా
ఎనుపు; 2. గుంచు, పెరకు.

క. ఇణై. కలుపు, అలికించు.

ఎనువ చూ. ఎనుము. రూ. ఎను¹. విణ. 1. గేదెకు సంబం
ధించిన; 2. నల్లని.

ఎనువకదుపు వి. గేదెల మంద. క. ఎరుమై. గేదె,
కతుచ్చు. పశువులమంద. ఎనువతేలు రూ.చూ. ఇనువతేలు.
వి. నల్లతేలు. ఆం.చా. 2.88. పో.చూ. క. ఎమ్మొవేలు.
పెద్ద నల్లతేలు. ఎనువదూడ వి. గేదె దూడ. ఎనువపాలు వి.
గేదె పాలు. ఎనువమోకాలు వి. దున్నపోతు మోకాలు
లాగా ఉండే ఒక రకం చెట్టు. క. కరున్ కాలి. మైసూరు
రాష్ట్రంలో, కోరమండలంలోని నల్లచేద మాను (Terpru
Ebonum).

ఎనువకదుపు చూ. ఎనుప.
ఎనువతేలు చూ. ఎనుప.
ఎనువదూడ చూ. ఎనుప.
ఎనువపాలు చూ. ఎనుప.
ఎనువమోకాలు చూ. ఎనుప.

ఎనువకువు చూ. ఎను¹.

ఎనువసరము చూ. ఎను¹.

ఎనువు చూ. 'ఎనుచు' ప్రేరదార్థకం. న.క్రి. కలుపు, కలియ
చెట్టు.

ఎనువుడు వి. కలవటం, కలియచెట్టుటం.

ఎనువుడు చూ. ఎనువు.

ఎనువెంటి చూ. ఎను¹.

ఎనుపోతు చూ. ఎను¹.

ఎనుబండ్లు చూ. ఎనుబడి. వి. బవ. ఎనబైమంది. ఎనుబడికి
మహాస్వరూపార్థక రూపం.

క. ఎనోబిదింటిలో ; క. ఎనో-వతిలో-మర్.

ఎనుబొది రూ.చూ. ఎనుబడి. వి. ఎనబై. అక్షంకి వందరంగని
కాననం. నిరోధ్యమైన "అ" ఓష్టమైన 'ఎ' గ మారటం,
ఉదయోష్టమైన 'వ' వర్ణ ప్రధానం వల్లనే.

ఎనుమద్ది చూ. ఇనుమద్ది. వి. మద్ది జాతికి చెందిన ఒక
పెద్ద చెట్టు.

ఎనుము¹ రూ. ఎనుము². వి. గేదె. విజ్ఞా. 8.4,
కరాచా. 11.84.

క. కొడ. ఎమ్మి. గేదె ; కు. ఎర్రె. గేదె ; క.
ఎరుమ్మి. గేదె లేక దున్న, పో.చూ. ఇరుమ్మి. నలుపు,
పో.చూ. కార్-అన్. గేదె, కార్-అ. దున్న ; మ.
ఎరియ. గేదె లేక దున్న, ప్రధానంగా గేదె. ఎరుయ.
గేదె ; గోం. ఎర్రె. గేదె ; పో.చూ. పర్తి. చిర్. బవ.
చిర్కులో. గేదె. చిర్ చికోడ్. సాయంత్రం. గేదెలాంటి
చీకటి. పో.చూ. కొలా. శిర్. వి. బవ. సిద్. గేదె.
హెగ్ సిర్. దున్న. హెగ్ సిర్. గేదె ; నా. శిర్.
గేదె ; ఒ. సిర్. గేదె. గ్రహయస్కరు. గేదె ; పో.చూ.ద్రా.
హెగ్. ఒంటెపిల్ల.

<ప్రా.రె. *ఎరుమ్.

గేదె నలుపు కాబట్టి నల్లని అని అర్థవివరి.

ఎనుముగొడ్డు వి. గేదె.

ఎనుము² రూ.చూ. చెలుపు. వి. పొట్టిగా వుండే వైపు దాని
కొలత.

ఎనుముగొడ్డు చూ. ఎనుము¹.

ఎనుబడి రూ. ఎనుబొది, ఎనుబడి, ఎనబయి, ఎనబై,
ఎనుబొది, ఎన్నది. వి. ఎనిమిది వదులు, ఎనబై. ఉ.చూ.
4.6.

క. ఎంబత్తు ; కు. ఎన్పు ; క.మ. ఎనోవతు.

<మూ.ద్రా. ఎనోవత్.

ఎనెమ్మ రూ.చూ. ఎరిణమ్మ. వి. పుట్టిన పదిన్నాళ్లలోపు పురిటి
పావలను వాటిస్తుందని చెప్పబడే ఒక చూతం, పురిటి
పురుగు.

ఎంత నర్వ. ఎంతకాలం. భార. ఆది. 7.266, హరి.

ఉ. 5.248. విజ. 1. ఎంతపాటి. ఆము. 2.19 ;

2. నందర్యాన్ని బట్టి ప్రదేశాదుల్ని తెలిపేది ఆము. 5.77,

పారి. 1.80 ; 3. ఎక్కువ లేక తక్కువ నీటి. సీ. 5f.

పో.చూ. క. ఎంధ, ఎంతపూ. ఏరకం, ఎలా. ఎనిత్.

ఎంతపాటి, ఏకొలది, ఎన్ని, ఎంతకాలం ; కు. ఎతు.

ఏపాటి, ఏకొలది, ఎన్ని, ఎంతకాలం ; క. ఎనెత్తు. ఎంత
పాటి, ఎనయి. ఎంతపాటి ; మ. ఎత్త. (<ఎత్తిర) ఎంత
మొత్తం, ఎంతపాటి, ఎన్ని ; పర్తి. ఎంగోలో. ఎంత.
ఎనో*త్. ఎంత, అంత ; కోలా. ఎంజెలో, ఎత్తె. ఎంత ;
నా. ఎంజెలో, ఎత్తెర్. ఎంత ; ఒల్లా. ఎంగెర్. ఎన్ని.
ఎనెత్. అంత, ఎనెత్. ఎలా.

<మూ.ద్రా. *ఎన్-.

ఎంతకు క్రి. విజ. ఎంతమొత్తానికి. ఎంతకు క్రి. విజ.
ఎంతలో, చాలాకాలండాకా. మల్ల. 101. ఎంతటి విజ.
ఎంత ప్రమాణంగల. పారి. 1.10. ఎంతటివారు వి. ఎంత
పాటి మనుష్యులు. ఎంతదనుక(న్) చూ. ఎంతదాక(న్),
ఎందనుక(న్), ఎందాక(న్), క్రి. విజ. ఎంతపర్యంతం.
ఎంతదాక(న్) రూ.చూ. ఎందదనుక(న్). క్రి. విజ.
ఎంతపర్యంతం. ఎంతమంది నర్వ. ఎందరు మనుష్యులు.
ఎంతమాత్రము క్రి. విజ. ఏపాటి. ఎంతయు(న్) అవ్య.
మిక్కిలి, అధికం. భార. ఆది. 6.6. క్రి. విజ.
చాలా, అమితంగా, అధికంగా. భార. ఆది. 4.36.
ఎంతమైన క్రి. విజ. 1. ఎంత ఎక్కువ అయినా ; 2.
చాలా ఎక్కువ, అత్యంతం. ఎంతలు క్రి. విజ. ఎంత పెద్ద !
ఎంత ఎక్కువ ! భార.ద్రో. 2.388. ఎంతలో క్రి. విజ.
ఎంత విలువలో, ఎంత సేవలో, ఎంత మొత్తంలో. ఎంత
వరకు క్రి. విజ. 1. ఏప్రదేశంవరకు ? ; 2. ఎంతకాలం
వరకు ? ఎంతసేపు క్రి. విజ. 1. ఎంతకాలం ; 2. నమయ
మండా. ఎంతే(న్) రూ.చూ. ఎంతేని. అవ్య. నమ్మద్దిగా.
అత్యంతంగా. ఆము. 4.107. ఎంతేని రూ. ఎంతే(న్).
అవ్య. అత్యంతం, అధికంగా. రంగ. చ. 1.156.
అత్యంతం, అధికంగా. క. -విని, అయినను. అయినప్ప
టికి. ఎంతో అవ్య. ఎంతేని, అధికం, మిక్కిలి. ఆము. 6.9,
ఇందు. 1.176. క్రి. విజ. అత్యంతంగా, అధికంగా. క.
ఎంతోఒహ్. ఎంత ? ఒహ్. ఏరకం. పో.చూ. ఎంతెతో,
ఒహ్. ఏమిటి. ఏరకం. ఒహ్. ఎంతవంత ; కు. ఎతో.
చాలా, ఎక్కువ. మొ. ఎందనుక(న్) రూ.చూ. ఎంత
దనుక(న్). క్రి. విజ. ఎంతపర్యంతం. ఎందాక(న్) రూ.
చూ. ఎంతదనుక(న్). ఉద్యో. 2.66 ; క్రి. విజ. ఎంత
పర్యంతం. భార.గారి. 6.341.

ఎంతకు చూ. ఎంత.

ఎంతకు చూ. ఎంత.

ఎంతటి చూ. ఎంత.

ఎంతటివారు చూ. ఎంతటి.

ఎంతదనుక(న్) చూ. ఎంత.

ఎంతదాక(న్) చూ. ఎంత.

ఎంతమంది చూ. ఎంత.

ఎంతమాత్రము చూ. ఎంత.

ఎంతయు(న్) చూ. ఎంత.

ఎంతమైన చూ. ఎంత.

ఎంతలు చూ. ఎంత.

ఎంతలో చూ. ఎంత.

ఎంతవరకు చూ. ఎంత.

ఎంతసేపు చూ. ఎంత.

ఎంతే(న్) చూ. ఎంత.

ఎంతేవి చూ. ఎంత.

ఎంతో చూ. ఎంత.

ఎందమక(న్) చూ. ఎంత.

ఎందలు నర్వ. బ.వ. ఎంతమంది. ఆము. 1.88.

పో.చూ. క. ఎనితు, ఎంత, ఎనిబర్, ఎంతమంది ;
క. ఎనైబర్, ఎంతమంది ; కొలా. ఎందర్, ఎంతమంది
షుమలు ; నా. ఎందర్.

<మూ. ము.ద్రా. ఎందర్.

ఎందతే చూ.చూ. ఎందతేని. నర్వ., బ.వ. చాలామంది.

ఆము. 1.88. ఎందతేని చూ. ఎందతే. నర్వ., బ.వ. చాలా
మంది. పాండు. 4.267. ఎందతో నర్వ., బ.వ. చాలామంది.

ఎందతే చూ. ఎందలు.

ఎందతేవి చూ. ఎందలు.

ఎందతో చూ. ఎందలు.

ఎందలి చూ. ఎందు.

ఎందా(న్) చూ. ఎంత.

ఎందు(న్) అవ్య. 1. దేనియందు. ఇది సందర్భాన్నిబట్టి
కేలాన్ని కాలాన్ని తెలుపుతుంది. దార.నదా. 2.41 ; 2.
ఎక్కడ. దార.విరా. 2.26 ; 3. ప్రతిదోటా. దార.గాంధి.
2.66.

క. ఎందు. ఏకాలం, ఎక్కడ ; క. ఎతు. ఏది ;
ఎతఱు. ఎందుకు.

ఎందలి క్రి. వి. ఎక్కడి. క. అలి < అల్లి. అక్కడ.
ఎందుకంటే అవ్య. ఏకారణంవల్ల అంటే. ఎందుకవిన అవ్య.
ఏకారణంవల్ల అంటే. ఎందుకు క్రి. వి. దేనికి ? ప్రదా.
2.71. ఎందుకో క్రి. వి. దేనికోసమో ? ఎందుచేత క్రి. వి.
ఏకారణంచేత. ఎందుండి క్రి. వి. 1. ఎక్కడినుండి ? ఏ
ప్రదేశంనుండి ? దార.ఆది. 5.218 ; 2. ఏప్రదేశంలో
ఉన్న కర్వాక. మను. 1.61. ఎందుమ అవ్య. ప్రతి
దోటా, అన్నిటా. దార.ఆది. 4.158, హరి.హ. 1.45.
ఎందువేని అవ్య. ఎక్కడికైనా. ఆము. 4.255. ఎందుల(న్)
క్రి. వి. దేనియందు, దేనివలన. దా. 1.221. ఎందు
లకు(న్) క్రి. వి. 1. ఎక్కడికి. దార.ఆది. 4.281,
మను. 6.55 ; 2. దేనికి. ఆము. 2.29. ఎందులోవిది వి. వి.
విపాది. వరాహ. 12.59. ఎందేనిమండి వి. ఎక్కడి
నుండో. దార.ఆది. 3.181. ఎందేనియ(న్) అవ్య.
ఎక్కడికో. కాశీ. 1.105. ఎందో అవ్య. ఎక్కడో.

ఎందుకంటే చూ. ఎందు(న్).

ఎందుకవిన చూ. ఎందు(న్).

ఎందుకు చూ. ఎందు(న్).

ఎందుకో చూ. ఎందు(న్).

ఎందుచేత చూ. ఎందు(న్).

ఎందుండి చూ. ఎందు(న్).

ఎందుమ చూ. ఎందు(న్).

ఎందువేని చూ. ఎందు(న్).

ఎందుము చూ.చూ. ఎందుము. వి. అయిదు కూములు. ద.హం.

గా. 526. క. 1241.

ఎందుల(న్) చూ. ఎందు(న్).

ఎందులకు(న్) చూ. ఎందు(న్).

ఎందులోవిది చూ. ఎందు(న్).

ఎందేనిమండి చూ. ఎందు(న్).

ఎందేనియ(న్) చూ. ఎందు(న్).

ఎందో చూ. ఎందు(న్).

ఎన్న(టి)వలె(న్) చూ. ఎన్నకు.

ఎన్న(డు) చూ.చూ. ఏనాడు. వి. ఏదినం, ఏకాలం. వరాహ.
7.87. అవ్య. ఎప్పుచూ, ఎల్లప్పుచూ. ఈ అర్థంతో
ప్రతాంతంగానే ఉంటుంది. దార. 2.129.

ఎన్న(టి)వలె(న్) క్రి. వి. ఎప్పటి రీతిగా, వెనుకకు
మాదిరిగా. దా. 2.51. క. ఎన్నుమ-దోల్. మామూ
లుగా; ఎ-న-నా-క-మ-దోల్. మామూలుగా. ఎన్న(దో)
అవ్య. ఎప్పుడో. దార.ద్రో. 2.51. <ఎన్న(డు)+-క.
ఎన్న(దో) చూ. ఎన్న(డు).

ఎన్నవ వి. ఎప్పుడూ ఏదవలం.

పో.చూ. క. ఎన్. చెప్పు, తెలియజేయు. ఎన్ని.
అనుకంపంతో లేక ఆశ్చర్యంతో అనే మాట. ఇన్నలో.
కష్టం, దార.

ఎన్నాళ్ళి ఎన్ని + నాడు + -లు. ఎన్ని + నాళ్ళ. వి.బవ. ఎన్ని
రోజులు. ఆము. 6.54, విజయ. 2.174.

క. ఎనయ. ఎన్ని.

ఎన్ని? చూ. ఎని. నర్వ. 1. ఎంత సంఖ్య గలవి? 2.
చూవదర్శకం. దార.ఉద్యో. 3.41, పాండు. 4.176, కా.
4.176.

పో.చూ. క. ఎనితు. ఎంత? ఎన్ని? ; పో.చూ. కు. ఏతు.
ఎన్ని, ఎంత ; పో.చూ. క. ఎనై. అన్ని, ఎన్నో అన్ని,
ఎన్ని? ; కొలా. ఎనిన్. ఎన్ని ; నా. ఎన్నింగ్.
ఎన్ని.

<మూ.ద్రా. *ఎన్-.

ఎన్నియో అవ్య. చాలా, బహు సంఖ్య గలవి.

ఎన్ని? వి. చూడలు ఆప్యాయంగా తినే ఒక ఆకు మొక్క.

ఎన్నికో? చూ. ఎన్ను. చూ. ఎనిక', ఎనికె'. వి. 1. గణనం,
రెక్క. కాశీ. 2.91 ; 2. సంకల్పం. ఉరా. 8.178,
కువచ. 4.90 ; 3. అపకీర్తి, నింద. కుక. 3.299 ;
4. ఉహ, అలోచన. కుక. 3.149, విప్ర. 5.48 ;
5. ప్రసిద్ధి, క్యాతి. రసిక. 3.81, నీలా. 1.58 ; 6. ఎన్ను
కొనటం ; వి. 1. కోరదగినది, తగినది. ప్రదో. 5.13,
ఆము. 3.57 ; 2. గణనీయం, శ్రేష్టం.

క. ఎణికె, ఎన్నికె. రెక్క, గణనం, సంఖ్య,
అలోచన, గమనింపు ; కు. ఎణ్ణుని. ఆలోచించు.
ఎణికె ; క. ఎణ్ణొక్కె. అంకెలు వేయటం, గౌరవం,
మర్యాద ; మ. ఎణ్ణుక. రెక్కించు. అంకెలు వేయు,
గౌరవించు, ఎణ్. సంఖ్య. ఆలోచన ; కొద. ఒణ్.
(ఒణ్. రెక్కించు.) ఒణ్. ఎన్ను ; కు. ఎణ్. అంకె,
ఎణ్ బాయ్. రెక్కించు. కువి. ఎణ్ కినై. రెక్కించు.

<మూ.ద్రా. *ఎన్.

ఎన్నికకదువులు వి. బవ. విలువగల వశవులు. ఎన్నిక కెక్కు అ.క్రి. ప్రసిద్ధిచెందు. గణనకెక్కు. విక్ర. 1.187. ఎన్నికచేయు న.క్రి. గణించు, రెక్కించు. ఎన్నికదారులు వి. బవ. బోలడ్లు. <ఎన్నిక' + ఉ. దాన్. (<పా. దాన్). ఎన్నికపెట్టు న.క్రి. రెక్కించు, గణించు. ఎన్నిక మనిషి వి. విశిష్ట వ్యక్తి. ఎన్నికమాటలు వి. బవ. విలువైన మాటలు. ఎన్నికయిదు (ఇదు) న.క్రి. రెక్కించు. సాంబని. 2.50. ఎన్నికలు వి. బవ. ఎలక్షన్లు.

ఎన్నిక² యా. ఎనిక², ఎనిక². వి. నాలుగు పోగుల నూలు దారం.

ఎన్నికకదువులు చూ. ఎన్నిక¹.

ఎన్నికకెక్కు చూ. ఎన్నిక¹.

ఎన్నికచేయు చూ. ఎన్నిక.

ఎన్నికదారులు చూ. ఎన్నిక¹.

ఎన్నికపెట్టు చూ. ఎన్నిక¹.

ఎన్నికమనిషి చూ. ఎన్నిక¹.

ఎన్నికమాటలు చూ. ఎన్నిక¹.

ఎన్నికయిదు చూ. ఎన్నిక¹.

ఎన్నికలు చూ. ఎన్నిక.

ఎన్నియో చూ. ఎన్ని¹.

ఎన్ను¹ న.క్రి. 1. రెక్కించు. దార. ఆది. 1.19, కోద. 2.200; 2. ఆశ్రేపించు, నిందించు. హరి. పూ. 9.74.

రసిక. 1.54; 3. ప్రసంగించు, చెప్ప. దార. ఆము. 4.42, విక్ర. 8.78; 4. ఆరోపించు, ఈహించు,

దావించు. రామా. 5.220; 5. లక్ష్యపెట్టు. నరకుచేయు,

లము. 4.127; 6. తెలిసికొను, గ్రహించు. వసు. 8.57;

7. వస్తు. ఎత్తువేయు. కక. 2.191; 8. స్తుతించు.

హిగదు. నీలా. 2.41. వి. ప్రసిద్ధి, కీర్తి. రసిక. 8.81.

క. ఎన్, ఎన్ను. చెప్ప, మాట్లాడు, పిలుచు,

పేర్కొను. ఎణ్, ఎణ్ణు, ఎణ్ణు. రెక్కించు, విచారించు,

పోలుచు, ఆరోపించు; కు. ఎణ్ణుని, ఎణ్ణుణ. ఆరో

పించు; క. ఎణ్ణు. ఆరోపించు, గౌరవించు, రెక్కించు;

మ. ఎణ్ణుక. రెక్కించు, గౌరవించు. ఎణ్. సంఖ్య,

ఆరోచన. తా. ఎణ్. రెక్కించు. ఒణ్. కుణ. పో.చూ.

విలు. మనస్సు, చారణం, తెలివి, ఆరోచన. ఎలిక్కి.

మనస్సు, కారణం; కువి. ఎణ్కీ. రెక్కించు.

<మూ.ద్రా. *ఎణ్.

ఎన్నుకొను న.క్రి. వరించు, కోరుకొను, ఏడుకొను.

ఎన్నువ వి. చచ్చినవారిని తలచుకొని ఏడుస్తూ స్త్రీలు వారి

కీర్తి చరిత్రపై పేర్కొనటం.

ఎన్ను² యా. వెన్ను. వి. 1. దాన్యం కంకి. తై.రా. 7.197.

ఉ.రా. 1.74; 2. మొక్క పై కొనగింజలు వత్తే దాగం.

అం.రా. 2.286.

క. తెనె. మొన, టిల, దాన్యం కంకి; త. చెన్ని. పై

దాగం. పో.చూ. తెనె. ఇటరీ కొన్న; మ. చెన్ని. పై

దాగం. కల, చిన. కంకివరె పైకి లేచుట; చినెక్క. పైకి

లేచుట, మొలచుట; చినెక్క. మొలకెత్తుట, వండుట;

గోం. సెన్. వరికంకి; వర్తి. చెన్. వరికంకి; తున్.

(రాన్యాదులు) పాలు పోసుకోవటం; కొలా. సెన్. వరి కంకి; నా. సెన్. వరికంకి.

<మూ.ద్రా. *చెన్.

ఎన్నుపొచ్చ వి. దోడి తెగులు, ఈచ తెగులు.

ఎన్ను³ వి. నాలుగు పోగుల నూలు దారం. కక. 2.428,

అం.రా. 2.295.

ఎన్నుకొను చూ. ఎన్ను¹.

ఎన్నుపొచ్చ చూ. ఎన్ను².

ఎన్నువ చూ. ఎన్ను¹.

ఎన్నెమ రూ.చూ. ఎరిణమ్మ.

ఎన్నెమ్మ రూ.చూ. ఎరిణమ్మ. వి. పుట్టిన పదిహేళ్లలో పురిటి

పావర్తి దాదిస్తుందని చెప్పబడే ఒక భూతం, పురిటి

పురుగు.

ఎన్నెమ్మపురుగు వి. పురిటి పురుగు. పురిటి పావర్తి

దాదించేందుకు పురుగు రూపంలో వచ్చిన ఎన్నెమ్మ

భూతం.

ఎన్నెమ్మపురుగు చూ. ఎన్నెమ్మ.

ఎన్నది రూ.చూ. ఎనుఁది. వి. ఎనఁదె.

ఎన్నందుము రూ.చూ. ఎనమందుము. వి. ఎనిమిది కూములు.

ఎన్నిది రూ.చూ. ఎనిమిది. వి. ఎనిమిది సంఖ్య. దార. ఆర.

4.87.

ఎన్ను రూ.చూ. ఎనుము¹. వి. గేదె.

ఎన్ను రూ.చూ. ఎప్పుడు. క్రి.విద. ఎల్లప్పుడు. దార. ఆది.

2.49, ఉ.రా. 1.84.

ఎన్న రూ.చూ. ఎప్పుడు. క్రి.విద. ఎల్లప్పుడు. విక్ర. 1.1.

ఎన్నట్లు చూ. ఎప్పుడు.

ఎన్నటికంటె(న్) చూ. ఎప్పుడు.

ఎన్నటికంటెవ చూ. ఎప్పుడు.

ఎన్నటికప్పుడు చూ. ఎప్పుడు.

ఎన్నటికప్పు చూ. ఎప్పుడు.

ఎన్నటియోటయోడు చూ. ఎప్పుడు.

ఎన్నటికంటె(న్) చూ. ఎప్పుడు.

ఎన్ను రూ.చూ. ఎన్నడు, ఎన్న. వి. 1. ఎల్లప్పుడు (ఈ

అర్థంలో 'ను' అంతాగమంగా వస్తుంది). దార. నరా.

1.29; ('ను' లేకుండా) దార. ఆర. 2.26; 2. ఏ నమ

యంలో? యదార్థం. ఆము. 4.12; 3. హర్షం,

మునుష. ఆము. 6.71, విష్ణు. 1.198.

క. ఏ. ఎమిటి? ఏది?; హిక్తు. నూరుకుడు, కాలం;

పో.చూ. వివాగలూ, యావాగలూ. ఎల్లప్పుడు; కు.

వివ, వివళు. ఏ నమయం? ఎప్పుడు; వివల, వివల్ల.

ఎల్లప్పుడు; క. ఎ-వె-పొలుతు. ఎప్పుడు? ఎప్పుడు.

ఎప్పుడు; ఎ-వె-పొలుతు-ఉమ్; ఎ-వె-పొతు-ఉమ్,

ఎల్లప్పుడు; మ. ఎప్పుల్. ఏ నమయం? ఎప్పుడు?;

ఎప్పులుం. ఎల్లప్పుడు; పో.చూ. గో. బహుత్.

ఎప్పుడు; కోలా. ఎప్పుడో. ఏ నమయాన? ఎప్పుడు;

నిపుడో, యప్పుడో. ఎప్పుడు; ఎ. ఎది, పొడో. వి.

నూరుకుడు; పొడో. నూరుకుడు; పొడూలో. రోజంతా.

<మూ.ద్రా. *ఎప్పొత్.

ఎవ్వరిట్లు క్రి. విద. మామూలుగా, యథాహార్యం. ఉ. రా. 6.64. ఎవ్వరికంటె(న్) రూ.చూ. ఎవ్వరికంటె(న్). క్రి. విద. మునుపటికంటె అధికంగా, ద్వి.పరమ. వి. 8.616. ష. 3.1. ఎవ్వరికందువ వి. ఎవ్వరూ ఉంటే రోటు, హార్య స్థానం. విష్ణు. 1.198. ఎవ్వరికన్నదు రూ. ఎవ్వరికన్న. క్రి.విద. 1. అవ్వరికన్నదు, వ్యవహారం లేకుండా ; 2. ఎల్లప్పుడు ; 3. ఎవ్వరు అవసరమో అప్పుడు. ఎవ్వరికన్న రూ.చూ. ఎవ్వరికన్నదు. క్రి.విద. 1. అవ్వరికన్నదే ; 2. వ్యవహారం లేకుండా, దశా. 2.129. ఎవ్వరియోటయోడు అ. క్రి. వెనుకటివలె ప్రవర్తించు. ఎవ్వరికంటె(న్) రూ. ఎవ్వరి కంటె(న్). క్రి. విద. మునుపటికంటె ఎక్కువగా. ఆము. 6.71. ఎవ్వరెవ్వడను అ.క్రి. కహకహలాదు, ఎవ్వరెవ్వ డని కొందరపడు. ఎవ్వరో క్రి. విద. ఎవ్వరో ఒకప్పుడు.

ఎవ్వరెవ్వడను చూ. ఎవ్వరు.

ఎవ్వరో చూ. ఎవ్వరు.

ఎవ్వెట్టా¹ రూ.చూ. ఎవ్వెట్టు. వి. ఒక నాణెం.

ఎవ్వెట్టా² రూ.చూ. ఎవ్వెట్టు. వి. వికటం, విరసం.

ఎవ్వై రూ. ఎవ్వై, ఏవ్యం. అవ్య. రోతను తెలిపే మాట.

క. ఎవ్వైతన, ఎవ్వైరిక. రోత. అనహ్యం ; పో.చూ. ఎబ్బాసి, ఎబ్బడ, ఎబ్బాసి. తెలివికట్టువవాడు, అల్లుడు ; గు. నిబ్బె, ఎబ్బలంతె. అల్లుడు, రోతనూ అనహ్యంనీ తెలిపే మాట ; క. ఎప్పిరాచి, ఎప్పియల్. తెలివి కట్టువవాడు ; యప్పా. వినుగును తెలిపే మాట.

ఎవ్వైతనము వి. అనహ్యం, రోత. ఎవ్వైరాసి రూ.చూ. ఏద్రాసి. వి. రోతవృత్తించువాడు, రోతవృత్తించేది. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 829. 1 భం. చెన్నబ. 2.24. ఎవ్వైతనము వి. అనహ్యం, రోత. ఉ.రా. 200.

ఎవ్వైట్టు చూ. ఎవ్వై. రూ. ఎవ్వైట్టా². వి. వికటం, విరసం, మిక్కిలి రోత (ఎవ్వగుడికన్న పద్యాలు).

ఎవ్వైట్టుతనము వి. విరసత్వం, అనహ్యం. రాదికా. 3.24.

ఎవ్వైట్టుతనము చూ. ఎవ్వైట్టు.

ఎవ్వైతనము చూ. ఎవ్వై.

ఎవ్వైర రూ.చూ. ఎవ్వైరింక. వి. మూడు ముక్కుల ఒట్టు (Buceros Ginginianus).

ఎవ్వైరాసి చూ. ఎవ్వై.

ఎవ్వైరింక రూ.చూ. ఎవ్వైరింక. వి. మూడు ముక్కుల ఒట్టు. ఎవ్వైతనము చూ. ఎవ్వై.

ఎవ్వై రూ.చూ. ఎవ్వై. అవ్య. రోతను తెలిపే మాట.

ఎవ్వైసి రూ.చూ. ఏద్రాసి. వి. రోతను వృత్తించేవాడు, రోత వృత్తించేది.

ఎమకు రూ.చూ. నెమకు. న.క్రి. వెదుకు. కాశీ. 5.193.

ఎమికె వి. ఎముక

క. ఎమకె, ఎమికె. ఎముక ; ఎలువు, ఎలుబు, జలువు, ఎలు. ఎముక.

< క. ఎమికె.

ఎమిడిక రూ. ఎమిడికె. వి. 1. కడుపులో పుట్టి పామువలె ఉండే పురుగు ; 2. వానపాము, ఎర్ర.

పో.చూ. క. బరై. చిన్న పేగుల్లో పుట్టి కీర్ణప్రక్రియను నిరోధించే పురుగు ; మ. బర. ఎర, పురుగులు, చిన్న పేగుల్లో చేరే శ్రీములు.

ఎమిడికపాము రూ. ఎడికపాము, ఎడికపాము. వి. కడుపులో పుట్టి పామువంటి తెల్లని పురుగు.

ఎమిడికపాము చూ. ఎమిడిక.

ఎమిడిక రూ.చూ. ఎమిడిక.

ఎముక రూ.చూ. ఎముక¹. వి. అస్తి. అం.రా. 2.133.

ఎముకకీలు వి. అస్థినంది, శరీరంలో తెండు ఎముకలు కలిసే రోటు. ఎముకబలము వి. ఎముకల్లో ఉన్న బలం. ఎముకబలియు అ.క్రి. బలిన ఎముకలు కలది అగు, బల పడు. నరస. 1.116. ఎముకయోట రూ. ఎమ్మాట. వి. మూలగ, మజ్జ, నెనడు. బార.స్త్రి. 2.9. ఎముకలగూడు వి. 1. అస్థిపంజరము ; 2. బలహీనుడు. క. ఎలుంపు-క-కూడు, అస్థిపంజరం. ఎముకలపోగు వి. 1. బక్కచిక్కిన దాడు, బక్కచిక్కినది ; 2. ఎముకలకుప్ప. ఎముకలవట్టు వి. వ్యాధితో బక్కచిక్కిన పురుషుడు లేదా స్త్రీ. క. ఎలుంపువట్టి. బక్కచిక్కినవాడు. ఎముకలసోన వి. మూలగ, మజ్జ, నెనడు. ఎముకలేనిచెయ్యి వి. గొప్పదాక. వ్య. చేతి తెముకలేనివాడు, అనగా ఇచ్చుటలో ఏ ఆటంకం లేనివాడు. ఎముకలేని ఎముకలు + ఎలు. న.క్రి. బాదపెట్టు. దుఃఖపెట్టు. శృం.నై-7.81.

ఎముకకీలు చూ. ఎముక.

ఎముకబలము చూ. ఎముక.

ఎముకబలియు చూ. ఎముక.

ఎముకయోట చూ. ఎముక.

ఎముకలగూడు చూ. ఎముక.

ఎముకలపోగు చూ. ఎముక.

ఎముకలవట్టు చూ. ఎముక.

ఎముకలసోన చూ. ఎముక.

ఎముకలేనిచెయ్యి చూ. ఎముక.

ఎముకలేని చూ. ఎముక.

ఎంపగొర్డు చూ. ఎగుము, వి. బత్తె, గేదె.

ఎంపనుగ్గు చూ. ఎమ్ము¹.

ఎంపనూర్పుడు చూ. ఎమ్ము¹.

ఎంపలి రూ.చూ. వెంపలి. వి. ఒకరకం మొక్క.

సిం.ద్యా. 11.27 (Tephrosia purpurea).

క. ఎంపలి. ఒక రకం మొక్క.

ఎంపిక చూ. ఎన్ను. వి. ఎన్నిక.

ఎంపించు న.క్రి. తెక్కింప జేయు.

ఎంపుతెదురు వి. పొడుగాటి వెనురు బొంగు. ఎరిన తెదురు

< ఎంపుడు + ఎదురు.

ఎంబ¹ వి. చీకాకు, క్షిప్తపరిస్థితి.

ఎంబ² వి. దారు, పొడుగు, విశాలం.

ఎంబన్న చూ. ఎంబె.

ఎంబె పో.చూ. ఎవ్వై. వి. 1. తెలివికట్టువ ; 2. జగుప్పు.

ఎంబన్న వి. మూర్ఛుడు, కొరగానివాడు, అల్లుడు, అనమర్చుడు. పో.చూ. నం. యంబ్రహ్మ. ఎంబెతికము రూ.

ఎంతెంతము. వి. 1. తెలివి కట్టవ; 2. జగుప్ప, రోక.
 ఎంతెంతము చూ. ఎంతె.
 ఎంతెంతము చూ. ఎంతె. రూ.చూ. ఎంతెంతము. వి. 1. తెలివి
 కట్టవ; 2. రోక, జగుప్ప.
 ఎంతెరు వి. విశిష్టాచార్య ప్రవక్త, రామానుజుడు.
 క. ఎంపెరుమాణార్ < ఎమ్-పెరు-మాణ్-అర్.
 ప్ప. మన మహా ప్రభువు. రామానుజాచార్యుడు. మ.
 ఎంబాణ్, ఎణ్ పురాణ్. నా ప్రభువు.
 < క. ఎంపెరుమాణార్.
 ఎంతెరుమతము వి. రామానుజ మతం. విశిష్టాచార్యుడు.
 వేమన. 3.184. ఎంతెరుమాళ్ల వి. విశిష్టాచార్య ప్రవక్త.
 రామానుజాచార్యుడు.
 ఎంతెరుమతము చూ. ఎంతెరు.
 ఎంతెరుమాళ్ల చూ. ఎంతెరు.
 ఎంబడి రూ.చూ. ఏ.బి.డి. వి. యా.బై.
 ఎమ్మి రూ.చూ. నెమ్మి. వి. నెమలి.
 ఎమ్మిక రూ.చూ. నెమ్మిక. వి. స్నేహం.
 ఎమ్మి¹ రూ. ఎముక, ఎమ్మిక, ఎమ్మికము. వి. అస్తి. భార.
 ఆది. 6.59.
 క. ఎలుబు, ఎయకె, ఎమికె, ఎముక; కు. ఎలు.
 ఎముక; క. ఎణ్ పు, ఎలుంపు, ఎముక; మ. ఎలుంపు,
 ఎల్లు. ఎముక; కొడ. ఎలంబి; కోట. ఎల్వ; కొడ.
 ఎల్పు.
 ఎంపనగ్గు వి. ఎముకల పొడి. భార. ప్రో. 2.122.
 ఎంపనూర్పురు వి. ఎముకలను నలగగొట్టటం. కు.నం.
 11.610. ఎమ్మూరు రూ.చూ. ఎముకయూట. వి. మూలగ,
 మల్లు, నెనడు. కవిక. 2.196.
 ఎమ్మి² రూ.చూ. పెలుపు. వి. వెడల్పు.
 ఎమ్మిచేయు క్రి. వదుగు పెడల్పు చెయ్యటం.
 ఎమ్మిక రూ.చూ. ఎమ్మి¹. వి. అస్తి. కాశీ. 5.78.
 ఎమ్మికము రూ.చూ. ఎమ్మి¹. వి. అస్తి. కాశీ. 6.41.
 ఎమ్మిచేయు చూ. ఎమ్మి².
 ఎమ్మిలు చూ. ఎనుములు. వి. గేదెలు. < ఎనుము + లు.
 ఎమ్మూరు చూ. ఎమ్మి¹.
 ఎమ్మి వి. మనోజ్ఞం, నుండరం. మను. 6.26. వి.
 1. మనోహరత్వం, చక్కదనం. చంపూ. 5.38; 2. గర్వం,
 ఉర్ధ్వత, అహంకారం. విజ. 3.48; 3. విలాసం, శృంగార
 చేష్ట. శకా. 4.169; 4. ప్రీతి. నీలా. 1.64.
 క. ఇని. తీసి, ఇంపు, మనోహరత్వం, చక్కదనం;
 క. ఇణ్-యై. సంకోషం, ఆనందం, తీసి; మ. ఇణయ,
 తీయని; గోం. మింగానా, మింగ్గి. తియ్యగా నుండు.
 వ్యతి. కైట్టానా.
 < మూ.ద.ద్రా. *ఇన్.
 ఎమ్మికాడు వి. 1. నన్నెకాడు, పొగనుకాడు. నరన.
 2.92; 2. ప్రీయుడు. అచ్చరా. 2.70; 3. అందగాడు.
 ఉత్తరా. 4.194. ఎమ్మికాడి వి. విలాసిని. పొగనుకాడై.
 హంస. 1.102. ఎమ్మికాడు వి. విలాసి, పొగనుకాడు.
 శ్రీరాధ. 4.63. ఎమ్మిలు వి. బప. అధిక ప్రసంగాలు.

అక్కరకురాని మాటలు. భాగ. 6.12, దుక్కా. 5.88.
 ఎమ్మికాడు చూ. ఎమ్మి.
 ఎమ్మిత్తు చూ. ఎమ్మి². క్రి. కొలుచు, కొలరపట్టు.
 ఎమ్మియి క్రి.వి. ఎట్లు? ఏ విధంగా? ఏ విధంగా నయినా.
 ఎమ్మికాడి చూ. ఎమ్మి.
 ఎమ్మికాడు చూ. ఎమ్మి.
 ఎమ్మిలు చూ. ఎమ్మి.
 ఎయిదింపు చూ. ఎయిదు.
 ఎయిదు రూ.చూ. ఎయిదు; పో.చూ. ఎగురు. న.క్రి. 1.
 చేరు, అందుకొను. భార. ఆర. 4.387, కు.నం. 5.567;
 2. పొందు. భార. విరా. 2.282; 3. వెంటించు,
 వెంటాడు. హరి. ఉ. 3.187; 4. ఎరుగు, తెలిసికొను.
 అ.క్రి. 1. సాగు. కు.నం. 6.670; 2. పోవు, చను.
 భార. ప్రో. 1.888; 3. నరివడు, నమానమగు.
 నంది. చ. దీక్షా. 17 పు; 4. అనుకూలమగు. హరి. పూ.
 6.177.
 ఎయిదింపు న.క్రి. తెలుపు, ఎరిగించు. భార. విరా.
 5.287. క. అయిదిను. చేయు, పొందు. మొ.
 ఎయ్యి చూ. ఏగు. రూ. ఎయిదు. అ.క్రి. 1. ఎగురు. కు.
 నం. 7.144; 2. ముందుకుపోవు, సాగు. భార. విరా.
 4.192; 3. వచ్చు. భార. ప్రో. 2.147; 4. నరివడు,
 యోగ్యమగు; న.క్రి. 1. పొందు. భార. 2.226;
 2. వెంటించు. భార. విరా. 3.141; 3. నమానించు.
 చేరు.
 క. ఎయ్యి, యదు, ఆయ్యి. పోవు, కరియు, కరిసికొను,
 నమానించు, చేరు, పొందు, నరివడు, కరియుండు; కు.
 ఎత్తాదుని, ఎత్తావుని. చేరు; కొడ. ఎత్- (ఎత్తి).
 వచ్చు; క. ఎయ్యి. నమానించు, పొందు, నమ్మిద్దగా
 నుండు, కరినంత; అ.క్రి. కరియుండు; ఎన్ను. పై తెగురు;
 మ. ఎయ్యి. పొందు, సంపాదించు; ఎత్తుక. చేరు;
 కొ. ఇచ్చి. చేరు, వచ్చు; కు. ఇచ్చి. చేరు, దాటిపోవు;
 ఎప్పు. చేరు; వర్తి. ఎచ్చి. వచ్చు; ఎయ్యి. వచ్చు;
 కువి. ఎజలి. వచ్చు; కొ. ఎచ్చి-, ఎచ్చి-. వచ్చు.
 < మూ.ద.ద్రా. *ఎయ్ + క్-; < సూ.ద్రా. *ఎయ్-.
 ఎయ్యి వి. రాళ్ళ వరసలకు మధ్య నున్న స్థలం.
 ఎయ్యిది రూ.చూ. ఎయిది. నర్య. 1. ఏది, ప్రశ్నార్థకం.
 భార. విరా. 1.90; 2. ఎవతె, ఏది, ఏమిటి, ఏదో అది.
 (యక) శృం.నై. 1.81; 3. లేదను తాత్పర్య మిచ్చే
 కాక్ష్పర్యకం. దశా. 2.78.
 ఎయ్యిది < ఎయ్యిది < ఎయిది < ఎ + అది.
 ఎయ్యిది రూ.చూ. ఎయిది. నర్య. ఏవి?
 ఎర వి. 1. వ్యసనం. భార. ఆది. 1.152; 2. బరి,
 ఆహుతి. భార. దీప్తి. 2.8; 3. పక్ష్యాదుల ఆహారం.
 హరి. పూ. 6.125, నా. వంచ. 3.322; 4. ఆకలి.
 అం.దా. 3.64; 5. ఆకర్షణకై పెట్టిన వస్తువు.
 క. ఎరె. పశుపక్ష్యాదుల ఆహారం; క. ఇరై. పశు
 పక్ష్యాదుల ఆహారం, తినినతిండి; మ. ఇర. పశుపక్ష్యాదుల
 ఆహారం; కోట. ఎర. పశుపక్ష్యాదులు వాటి బిల్లలకోసం

తెచ్చిన ఆహారం అడవి జంతువులకు పెట్టే ఎర; ద్రా. ఇరమీ. కొద్ది, ఆహారం.

<మూ.ద్రా. *ఎర.

ఎరగోమ అ.క్రి. 1. ఆకలిగాను, ఆహార ముపేక్షించు. రం.రా. 3.181 పు. 18 వం; 2. ముద్దెక్కు. మైరా. 2.74; స.క్రి. తినివేయు, మింగు. ఉ.హ. 5.261. <ఎర+కాను. ఎరచేయు దూ. ఎరసేయు. స.క్రి. ఎరగా చేయు, బలిపెచ్చు. అచ్చు.రా. సుందర. 172. ఎరబిల్లి పురుగు వి. ఎరగా ఉపయోగించబడే చిన్న జల జంతువు. ఎరసేయు దూ.చూ. ఎరచేయు. స.క్రి. ఎరగా ఇచ్చు, బలి ఇచ్చు. దార. కర్ణ. 3.120. <ఎర+చేయు.

ఎరకట వి. ప్రేమ.

క. ఎఱక, ఎఱుక. ప్రేమ, మంచితనం; త. ఎఱు (ఎఱ్ఱి-). కాలివడు, ప్రేమచూపు; పో.చూ. ఉరుక్కమ్. బాలి, ప్రేమ, దయ.

ఎరకల దూ.చూ. ఎరికల. వి. ఒక కులం.

ఎరక(లు) చూ. ఇరక(లు). వి. 1. ఒకవైపుకు మొనడేరిన గుద్దులు వరసగా దగ్గరదగ్గరగా నేసిన దీక్షెను; 2. అంచు నేతలో ఒక రకం గీర(లు).

ఎరకళ్ళు చూ. ఎరికల. వి. ఎరికల జాతివారు, కుంచెలు తయారుచేసే ఒక జాతి.

ఎరకువ పో.చూ. ఎఱుక. విణ. తెలివి.

ఎరగద్యాణము ఎర+గద్యాణము. ఒక విరమయిన బంగారు నాణెం. వి. నాణ్య విశేషం (కొలివిశాసనం).

క. ఎఱి. పోతపోయు; తు. ఎరక. కరగిన, పోత పోసిన.

కరగించి పోతపోసిన బంగారునాణెం కావచ్చు.

ఎరగంప దూ.చూ. తెరగంప. పంటపొలంలో కర్రపాతి బోర్లొం ఓన దిప్పిగంప.

ఎరగలి దూ. ఎరవలి. వి. 1. దావాగ్ని, కార్పిచ్చు. దార. దీప్తి. 2.5, దా.రా.య. 1322; 2. అగ్ని. ద్వి.వరమ. వి. 137 పు. 11.1.

క. ఎరి. మందు; ఎరిన్నల్. మంట.

ఎరగలిబిచ్చు వి. కార్పిచ్చు, దావాగ్ని. దార.దీప్తి. 2.5. ఎరగలివడు స.క్రి. కాల్పు, నివృపెట్టు. దాగ. 8.216.

<ఎరగలి+పడు.

ఎరగలిబిచ్చు చూ. ఎరగలి.

ఎరగలివడు చూ. ఎరగలి.

ఎరగళ వి. వృక్షవిశేషం, అతిస.

ఎరగాలి వి. దుమారం, ఎర్ర దుమ్ముతో బలంగా వీచే గాలి.

ఎరగాలివడ్లు వి. ఒక రకం వడ్లు.

ఎరగుంటిక దూ.చూ. ఎడగుంటిక. వి. గడ్డికలుపు మొ. తియ్యటానికి వైరులో తోరే మూడు పలుగుల గుంటిక.

ఎరగొట్టెలు వి. మెట్టవడ్లు (దియ్యం ఎర్రగా ఉంటాయి).

ఎరగోమ చూ. ఎర.

ఎరగోడె వి. వయసులో ఉన్న కోడె, కట్టించే కారుకు వచ్చిన కోడె.

క. ఎఱి. యజమాని లేదా రత్న ఆగుటకు తగినస్థితి.

ప్రదుమ, యజమాని; క. ఇఱి. గొప్పవాడు, ప్రదుమ, అన్న, రత్న; మ. ఇజాన్, రాన్. రాజకుమారులను 'రంక్రి' అని సంబోధించడం.

<క. ఎఱ+క. కోడె.

ఎరగోల వి. నేరేడుగడ్డి (Ischaemum laxum).

ఎర(గు) దూ.చూ. ఎఱ(గు). అ.క్రి. నమస్కరించు. దార.ఆది. 7.3, హర. 1.5; (మోక్షి) ఉదకు, చూడు, ఎగయు. దార.విరా. 3.217, శల్య. 1.379.

ఎర(గు) దూ.చూ. ఎఱ(గు). వి. నమస్కారం. ఆం.రా. 2.175. ఎర(గు)కాదు వి. నమస్కరించువాడు, అలిపిస్తుడు.

ఎర(గు) చూ. ఎర(గు).

ఎర(గు)కాదు చూ. ఎర(గు).

ఎరమక్క వి. ఎరటిచుక్క, అంగారకుడు.

<ఎర (<ఎఱ - ఎరటి) + చుక్క.

ఎరచేయు చూ. ఎర.

ఎరదావులు వి. గింజ ఎర్రగా ఉండి అలస్యంగా పండే మెట్ట వడ్లు.

<ఎర (<ఎఱ. ఎరువు) + దా(గు)వు + లు.

ఎరతీయు అ.క్రి. దనలిపురుగు దూసం విడుచు.

క. ఎరె, పెరె, హెరె. పాము కుటుసం; తు. పెరె ల్లెసి. తోలు బలుచు, బలుచు; కురు. చరయా-పెరె. చరయా-పెరె. పాము కుటుసం.

<ఎర (<క. ఎరె) + తీయు.

ఎరపరికము దూ.చూ. ఎఱబళికము. వి. 1. ఆనహ్యం, కోక; 2. ఆశ్వర్యం, ఆనక్తి.

ఎరపాలోడ్లు వి. దియ్యం కొంచెం ఎర్రగా ఉండే రకం. రా. 28.

ఈ రకం పచ్చివడ్లను చిదిపినప్పుడు లేక ఎరువు రంగులో పాలు వస్తాయి.

<ఎర (<ఎఱ. ఎరువు) + పాల + వడ్లు.

ఎరబిల్లిపురుగు చూ. ఎర. వి. కుర్ర జలజంతువు (ఎర్రని బిల్లి గల పురుగు). పో.చూ. క. ఎరె. పురుగు, ఎర.

ఎరమరికం దూ.చూ. అజమర. వి. సందేహం, లేదం, జంతు.

ఎరవలి దూ.చూ. ఎరగలి. వి. కారుచిచ్చు, అగ్ని.

ఎరవలుపుపోవు అ.క్రి. దావాగ్నులచే మందు. దార. దీప్తి. 1.83. <ఎరవలి + లు + పోవు.

ఎరవలి దూ. ఎరువల. చూ. ఎరవు. వి. ఇకదులసొమ్ము.

క. ఇరవల్. దిక్షమెత్తుకొనటం, ఎరవు తెచ్చుకున్న వస్తువు.

ఎరవలుపుపోవు చూ. ఎరవలి.

ఎరవాలు వి. ఒక రకం తీగచెట్టు, పాలదొండరివ్వ (Allophylus cabbe, Blume).

ఎరవిచ్చు చూ. ఎరవు.

ఎరవు దూ. ఎరువు. విణ. 1. విలక్షణం, వికృతం, విపరీతం, అన్వయం. నిర్వ.రా. 10.72, దా.రా. 2.279; 2. ఆన్యం, లాఠి, అపరిచితం, అజ్ఞాతం. దార.విరా. 3.284; 3. చేబదులుగా తెచ్చినది. దార.కర్ణ. 3.65; 4. అశాశ్వతం,

క్షణికం. దార.ప్ర. 1.33, వి. 1. దాక్కారికంగా ఉపయోగించుటానికై తెచ్చుకొన్న వస్తువు. దార.ఆర. 4.347.

క. ఎరవు. అదిగి తెచ్చుకోవలసిన వస్తువు, తాక్కారి కోవయోగానికై తెచ్చుకున్న వస్తువు; ఎరవల్/-ఉ; ఎరె. అదిగికొను; కొడ. ఎర- (ఎరవ్-ఎరవ్). ప్రార్థించు; ఎరపె. దిచ్చుగాదు; కు. ఎరవు. తాక్కారికంగా ఉపయోగించటానికి తెచ్చుకున్న వస్తువు; క. ఇరవు. అడుక్కంటం, రిజావుత్తి; ఇరవల్. దిచ్చుమెత్తుటం, కబ్బుకాకుండా, వాడుకున్న రద్దార తిరిగివచ్చే పద్ధతిలో అదిగి తెచ్చుకున్న వస్తువు; ఇర. దిచ్చుమెత్తు, ప్రార్థించు, వేరుకొను; కు. ఇరవు. అడుక్కంటం; ఇరవు. ఎరువు వస్తువు; మార్త్. ఇర్లె. బదులు తెచ్చు, ఆవుతెచ్చు, వస్తువు బదులు తెచ్చు.
<మూ.ప్రా. *ఇర్-.

ఎరవిచ్చు న.క్రి. ఎరవుగా ఇచ్చు, తాక్కారికోవయోగానికై ఇచ్చు. పి.శబం. 4.142. ఎరవుతెచ్చు న.క్రి. తాక్కారికోవయోగానికై ఒక వస్తువును బదులు తెచ్చు, క్ష. 2.368. <ఎరవు+ -తెచ్చు. ఎరవువడు అ.క్రి. తేడించు, కలహించు. దార.ప్ర. 5.371. ఎరవువేయు న.క్రి. అగారించు, ఉపేక్షించు, వేరుచేయు, వేరుగాకలచు. కు.నం. 5.602, పి.శబం. 2.75. <ఎరవు+ చేయు.

ఎరవుతెచ్చు చూ. ఎరవు.

ఎరవువడు చూ. ఎరవు.

ఎరవువేయు చూ. ఎరవు.

ఎరవేయు చూ. ఎర.

ఎరవేర్వం చూ.చూ. ఎరవేర్వం. వి. కలుపు పోవటానికి, నేల గుల్లదారటానికి వైరులో చేసే సాగు.

ఎరకత్ వి. ఒక రకం చెట్టు. (Aspidopterys cordata).

ఎరకత్ వి. వల్లెడు టిగ. (Calastrus paniculata wild).

ఎరకలత్తడిక చూ. ఎరికల. వి. ఈత తడిక. వ్య. ఎరికల జాతి వాళ్ళు నేసే తడిక.

ఎరకలవాళ్ళు చూ. ఎరికల. వి. నూలు నరికేసే, కుంచలు తయారుచేసే ఒక రెగ.

ఎరికల పో.చూ. ఎలుక. చూ. ఎరకల. వి. ఒక కులం.

ఎరికె చూ.చూ. ఎలుక. వి. 1. తెలివి, జ్ఞానం; 2. వరియం; 3. జ్యోతిషం.

ఎరికెత చూ.చూ. ఎలుకత. వి. సోద చెప్ప వ్ర.

ఎరికెత చూ. ఎరికె.

ఎరిణమ్మ చూ. ఎనెమ్మ, ఎన్నెమ్మ, ఎన్నెమ్మ. వి. వుట్టినతర్వాత పన్నెండు రోజుల్లో వురుతిపావల్ని చంపే దూకం. అందులో ఆరవరోజు మరీ అపాయకరం అంటారు. నం. హరిణి. పిల్లల ప్రాణాలుతీసే వ్ర.

(వజ్రలు తమ్ము నరిగి ఆరాదించనివక్షంలో వారి పరితి దిద్దలను చంపటానికి మాతృగణ దేవతలకు కుమారస్వామి అనుమతి ఇచ్చినట్లు దారక గాథ).

బహుళః <నం. హరిణి+అమ్మ. వ్య. పిల్లల ప్రాణాలు తీసే వ్ర. పో.చూ. బరేని. శివుని దార్యగా భావించబడే దేవత. అవిదకే ఇది మరో పేరు కావచ్చు. బాబుని కారం అనిలో దుగ్ధావరారంగా పేర్కొనబడిన పక్షిదేవి.

ఎరిపిదొక్కు న.క్రి. గట్టిచేయు, గట్టివరచు.

ఎరియబెట్టు చూ. ఎరియ.

ఎరియంచు చూ. ఎరియ.

ఎరియ అ.క్రి. 1. నశించు, చచ్చు. దార.నదా. 1.81, కాంతి. 1.105; 2. దగ్ధమగు, మండు, కాలు. కు.నం. 10.585, దార.సా. 2.387; 3. వరికపించు, దుఃఖించు, దారవడు. దార.ఉక్కో. 2.58, ఆర. 5.28.

కొడ. ఎరి (ఎరివ్-, ఎరిత్). మండుకున్నట్లు కోచుట కు. ఎరియుని. వేడిగా నుండు; క. ఎరి. వుండు మండు, దారచెండు, మంట మండు, పాతవడు; మ. ఎరియుక. మండు; ఎరివు. తీక్షణ; ఎరిక్క. నివృంబించు, మండు; కొట. ఎర్వె-. (ఎర్వ) (నూర్వడుకాక ఏవైనా) బాగా ప్రకాశించు; గోం. నిర్వాణ (II)-నిరూసి-నిరూకా. మండు; ఎరితానా. దారపెట్టు, గట్టిచెట్టు కొట్టు; ఎరి తానా. వివరీకంగా దార కలుగు. కొడ. ఎర-. (ఎర) మిక్కిలి ప్రకాశవంతంగా నుండు; కుజ. ఎర్వు. రగులు కొను, వెలిగించు, మండించు; రగులుకొల్పటం, వెలిగించ టం; కువి. రింజిటి. మండు; వర్తి. ఎరిన్-, ఎరిత్-. మండించు; కొలా. ఎర్కె-ఎరిక్-త్. (అగ్ని) రగిలించు.
<మూ.ప్రా. *ఎర్/ఎర్-.

ఎరియబెట్టు న.క్రి. 1. మండించు, కాల్చు. కు.నం. 10.170; 2. పోగొట్టు, నశింపజేయు. రామా. 8.10. <ఎరియ+ -అ> (న్) + పెట్టు, ఎరియంచు న.క్రి. కాల్చు, నివృపెట్టు, మంటపెట్టు, దాదించు. హర. 3.44. క. ఉరిసు. కాల్చు, మండించు. మొ.; మ. ఎరికుక్క. నివృ రగిలించు, కాల్చు.

ఎరివి చూ.చూ. ఎరువు. వి. నన్యవృద్ధిచే చేలలో వేసే పేడ మొ.

ఎరివు' చూ. ఎరియ. వి. దార. బనవ. 1.361.

క. ఎరివు. మంట, అమాయ, కోవం; కళ్ళ, కాళ్ళ, చేతులు మండటం; మ. ఎరివు. మంట.

ఎరివు' చూ.చూ. ఎరువు. వి. మేషకరీషం, గౌరెపెంట.

ఎరిహారము వి. రక్షణవిశేషం, తియ్యని దియ్యవలెట్టు.

ఎరువు చూ.చూ. ఎలువు. వి. ఎర్రరంగు.

ఎరువుబెడ్డ వి. వండితక, బాగా కాలిన ఇటిక. ఎరువు రంగురాయి వి. ఒక రకం ఇనవరాయి. రా. 28. ఎరువురాయి వి. ఎర్రరంగుగల రాయి.

ఎరువుబెడ్డ చూ. ఎరువు.

ఎరువురంగురాయి చూ. ఎరువు.

ఎరువురాయి చూ. ఎరువు.

ఎరుబంతి వి. తడిపిన కళ్ళం గట్టిపడటానికి తొక్కించే ఎద్ద వరుస.

క. ఎరు. దున్నపోతు; త. ఎరుతు. ఎద్దు; మ. ఎరుతు. 'ఎద్దవరుస' అనే అర్థంలో ఈ పదం ఏర్పడి ఉంటుంది.

ఎరువంక వి. గండరి వృక్షం.

ఎరువంటి వి. వండె చెట్టు.

ఎరువల చూ.చూ. ఎరవలి. వి. ఎరువుతెచ్చిన, బదులు

తెచ్చిన.

ఎరువాటు చూ. ఎరువు¹.

ఎరువిచ్చు చూ. ఎరువు².

ఎరువు¹ చూ. ఎరివి, ఎరివు². వి. నన్యవృద్ధికై చేలలో పేసే పేడ మొ. వి.క్ర. 5.19.

క. ఎరుబు, ఎరు. పేడ, రదిపేడ, ఆవుపేడ; ర. ఎరు. జంతుసంబంధమైన లేక నన్యసంబంధమైన ఎరువు; ఎరుకు-. (పశువులకు) నీళ్ల విరేచనాలు అగు; కో. ఎరంగ-(ఎరెంక్). మరిసం కడిగి శుభ్రం చేయు; నా. ఎరంగ; కురు. ఎర శ్వా (ఇర శ్వా). చిన్నపిల్లలు, పశువులు మలవిసర్జన చేయు, అతిగా విరేచనాలు కావటం; మాల్టా. ఎరై, ఎరైతె. మలవిసర్జనానికి పోవు.

<మూ.ద్రా. *ఎరైక్-.

ఎరువాటు వి. చేనికి పేసే ఎరువు. (వృ. ఎరువుగా నగుట) రాజ.వా. 3.81. ఎరువుకట్టు న.క్రి. చేనికి బలం చేయు. క. ఎరు-క-కట్టు. గొర్రెలను పశువులను చేలో మందపేసి ఎరువుకట్టు, పేడ పోగుచేయు.

ఎరువు² చూ.చూ. ఎరవు. వి. చేబదులు, దాన్యాదుల రుణం.

ఎరువిచ్చు న.క్రి. చేబదులుగా నిచ్చు. ఎరువుతీసికొను న.క్రి. చేబదులు తీసుకొను.

ఎరువుకట్టు చూ. ఎరువు¹.

ఎరువుతీసికొను చూ. ఎరువు².

ఎరున చూ. ఎరును². వి. ఒక నాణెం. అం.దా. 2.274. ర. ఎజుబాల్ (<పోర్టు) 1 పిల్లింగు 6 పెన్సిల విలువగల ప్రాచీన సింహళ నాణెం, పన్నెండు అడాల విలువ; ఎజ్జియాల్.

ఎరును¹ వి. ఈర్వ్య, అనూయ. రాజ.చ. 1.64.

నం. ఈర్వ్య. అనూయ; మహా. ఈసా. క్రోహం, ఈర్వ్య.

పో.చూ. క. ఎరి-చ్చల్. ఈర్వ్య, అనూయ; పో.చూ.

మ. ఎరి-చ్చల్. మిరియాలమూలంగా కల్ల నోరు మందటం

<నం. ఈర్వ్య.

ఎరును² చూ.చూ. ఎరున. వి. ఒక నాణెం.

ఎర్దు చూ.చూ. ఎటుకు. వి. జన్మచేగాని వృత్తిచేగాని కిరాతుడు, వ్యాధుడు, జోన్యం చెప్పేవాడు. కు. నం. 6.692, హరి. హా. 9.185.

ఎర్దు చూ.చూ. ఎటుగు, న.క్రి. తెలిసికొను, పరిచయం కలిగి యుండు, కనుగొను. కు. నం. 1.32, రం.రా. ఉ. 117 పు. 20 పం.

ఎర్పెరింత చూ. ఎర్పెర, ఎర్పెరింత. వి. ఒక జాతి పక్షి (Buceros ginginianus).

ఎర్రఅడవిమొల్ల వి. ఒక రకం మల్లె చెట్టు (Jasminum auriculatum, vahl).

<ఎజ్జ+అడవిమొల్ల.

ఎర్రకంచురాయి వి. భూమి ఉపరితలం మీద సర్వ సాధారణంగా బొరికే మనక ఎరువు రంగు రాయి. రా. 30.

<ఎజ్జ+కంచురాయి.

ఎర్రకట్టు వి. నల్లకు పట్టే పేను తెగులు (పైరు ఎర్రవారి

పోతుండి).

<ఎజ్జ+కట్టు.

ఎర్రకొక్కెర వి. ఒక రకం పరిరెగులు. (పైరుకు చీడబట్టి ఎర్ర పడుతుంది (Helminthos porium).

<ఎజ్జ+కొక్కెర.

ఎర్రకోటు వి. పరిరెగులు (ఆకుల కొసలు ఎర్రబడతాయి).

<ఎజ్జ+కోటు.

ఎర్రగడ్డి వి. ఎర్ర తీగల గడ్డి. ఎర్ర నేలల్లో ఎత్తుగా పెరిగే కలుపు మొక్క.

<ఎజ్జ+గడ్డి.

ఎర్రగడ్డువు చూ.చూ. ఎజ్జగడ్డువు. వి. ఇనక, నన్నటి గురిక కలిసిన ఎర్రమట్టి నేల.

<ఎజ్జ+గడ్డువు.

ఎర్రగార వి. ఒక రకం తొన్న తెగులు (దంటుమీద ఎర్రటి బంక ఎర్రుడుతుంది).

<ఎజ్జ+గార.

ఎర్రగాల్పు విద. ఇటుకలు మొదలైనవి సరిగా కాలడం, పండు కాల్యం.

<ఎజ్జ+గాల్పు.

ఎర్రగాల్పురొతు(రాయి) వి. దాగా కాలిన ఇటుక.

<ఎజ్జ+గాల్పు+రొతు.

ఎర్రగావురు వి. ఎరువు కలిపిన నల్ల రంగు.

<ఎజ్జ+గావురు.

ఎర్రగుమ్మడి వి. మిరప, పరి, మొక్కతొన్న మొ. వాటి తెగులు (ఆకులు, కాద మొ. ఎర్రబడతాయి).

<ఎజ్జ+గుమ్మడి.

ఎర్రగేరె వి. ఎర్రగడ్డువు, ఎర్రచెక్క నేల.

<ఎజ్జ+గేరె.

ఎర్రవవుక వి. ఎర్రమట్టి కలిసిన ఇనక నేల.

<ఎజ్జ+వవుక.

ఎర్రబీడ వి. పొగాకు, తమలపాకు మొ. వాటి తెగులు.

<ఎజ్జ+బీడ.

ఎర్రచుక్క వి. తమలపాకు తెగులు (ఆకు మధ్య పచ్చగాను ఎర్రగాను చుక్కలు పడతాయి).

<ఎజ్జ+చుక్క.

ఎర్రచెక్క(నేల) చూ. ఎర్రడెక్క, ఎర్రసెలక. వి. పైరు దాగా పెరిగే ఎర్రనేల.

<ఎజ్జ+చెక్క.

ఎర్రచెంబి వి. పేనుతెగులు (పైరుకు ఎర్రబంక పడుతుంది).

<ఎజ్జ+చెంబి.

ఎర్రబిగి వి. తొన్నకు పట్టే పేనుతెగులు (పైరుకు ఎర్రటి బంక పడుతుంది).

<ఎజ్జ+బిగి.

ఎర్రదాలు వి. ఎర్ర రంగు.

<ఎజ్జ+దాలు.

ఎర్రడెక్క(భూమి) చూ.చూ. ఎర్రచెక్క (నేల). వి. పైరు దాగా పెరిగే ఎర్ర నేల.

<ఎజ్జ+డెక్క.

ఎర్రకాంబం వి. వరి, కొన్న మొ. వాటి తెగులు (ఆకులు ఎర్రబడతాయి).

<ఎఱ్ఱ+కాంబము.

ఎర్రతిమ్మిరొగం వి. ఒక రకం వరితెగులు (ఆకు కొనలు చీలి ఎర్రబడతాయి).

<ఎఱ్ఱ+తిమ్మిరొగము.

ఎర్రతీగలగడ్డి వి. ఎర్రనేలలో ఎక్కుగా పెరిగే కలుపు మొక్క.

<ఎఱ్ఱ+తీగల గడ్డి.

ఎర్రతువ్వ యా. ఎర్రదుబ్బ. వి. ఎర్ర రంగు రువ్వనేల.

<ఎఱ్ఱ+తువ్వ.

ఎర్రతెగులు వి. వరి, మిరప మొ. వాటికి వచ్చే తెగులు (ఆకులు ఎర్రబడి రాలిపోతాయి).

<ఎఱ్ఱ+తెగులు.

ఎర్రదడుక వి. కావి రంగు.

<ఎఱ్ఱ+దడుక.

ఎర్రదిమ్మ(తెవులు) యా.చూ. ఎర్రదుమ్మ (తెగులు). వి. వరి, కొన్న, పత్తి మొ. వాటికి పట్టే తెగులు (ఆకులు ఎర్రబడి మురుచుకు పోతాయి).

<ఎఱ్ఱ+దిమ్మ.

ఎర్రదిమ్మడి యా.చూ. ఎర్రదుమ్మ(తెగులు). వి. వరి, కొన్న, పత్తి మొ. వాటికి పట్టే తెగులు (ఆకులు ఎర్రబడి మురుచుకుపోతాయి).

<ఎఱ్ఱ+దిమ్మడి.

ఎర్రదుబ్బ యా.చూ. ఎర్రతువ్వ. వి. ఎర్ర రంగు రువ్వనేల.

<ఎఱ్ఱ+దుబ్బ.

ఎర్రదుమ్మ(తెగులు) యా. ఎర్రదిమ్మ, ఎర్రదిమ్మడి. వి. వరి, కొన్న, పత్తి మొ. వాటికి పట్టే తెగులు (ఆకులు ఎర్రబడి మురుచుకుపోతాయి).

<ఎఱ్ఱ+దుమ్మ+(తెగులు).

ఎర్రదేవిడి వి. ఎర్ర తెగులు (మొక్క ఎర్రబడి నరిగా పెరగదు).

<ఎఱ్ఱ+దేవిడి.

ఎర్రవక్కతెవులు వి. వరి, కొర్ర, కొన్న మొ. వైర్లకు పట్టే తెగులు (ఆకులు, దంట పూర్తిగా ఎరువుకు తిరిగి కావ కాదు).

<ఎఱ్ఱ+వక్కతెవులు.

ఎర్రవెట్టితెవులు వి. వరి, కొన్న, కొర్ర మొ. వైర్లకు పట్టే తెగులు.

ఎర్రంత యా.చూ. ఎఱ్ఱంత. వి. ఒక రకం గడ్డి.

ఎర్రవమ్మ వి. చెరకు వైరుకు పట్టే తెగులు (దంట, ఆకులు ఎర్రబడతాయి).

ఎర్రపురుగు వి. 1. కొన్న, కంది మొ. వాటి పూత తినే పురుగు ; 2. వేరు పురుగు.

<ఎఱ్ఱ+పురుగు.

ఎర్రపొద్దు వి. సంజవేళ.

<ఎఱ్ఱ+పొద్దు.

ఎర్రబక్కతెగులు వి. వరి, కొన్న మొ. వైర్లకు పట్టే తెగులు.

<ఎఱ్ఱ+బక్క+తెగులు.

ఎర్రబక్కవరి వి. ఒక రకం వరి, వడ్డు తెల్లగాను, బియ్యం ఎర్రగాను ఉండే రకం.

<ఎఱ్ఱ+బక్క+వరి.

ఎర్రబంక వి. వరి, కొన్న మొ. వాటి తెగులు.

<ఎఱ్ఱ+బంక.

ఎర్రబింగి వి. కొన్నకు పట్టే ఎర్రనక్క తెగులు.

<ఎఱ్ఱ+బింగి.

ఎర్రబెండ వి. ఒక రకం కలుపు మొక్క (Hybiscus species).

<ఎఱ్ఱ+బెండ.

ఎర్రబెళుకు వి. ఎర్ర రంగు వలక రాళ్ళుగల నేల.

<ఎఱ్ఱ+బెళుకు.

ఎర్రబొమ్మిడి వి. వరి, మిరప, కొన్న మొ. వైర్లకు పట్టే తెగులు.

<ఎఱ్ఱ+బొమ్మిడి.

ఎర్రమట్టి వి. పోతమట్టి, అంతర్గత శిలల శైలిల్యంవల్ల ఉష్ణ రేఖాల్లో ఏర్పడే ఎరుపుదాలు మట్టి.

<ఎఱ్ఱ+మట్టి.

ఎర్రమనక వి. ఎర్రమన్ను కలిసిన ఇనక నేల.

<ఎఱ్ఱ+మనక.

ఎర్రమొరం! యా. ఎర్రమొరపు. వి. 1. ఎర్రకంచురాయి ; 2. ఎర్రటి మొరన నేల.

<ఎఱ్ఱ+మొరము.

ఎర్రమొరం²(రాయి) వి. సున్నపురాయి (Calcita, Calcium spar, Carbonate of lime. Lime stone, CaCO₃) రా. 8.

<ఎఱ్ఱ+మొరము².

ఎర్రమొరపు యా.చూ. ఎర్రమొరం! వి. 1. ఎర్రకంచురాయి ; 2. ఎర్రటి మొరన నేల.

<ఎఱ్ఱ+మొరన.

ఎర్రమ్మ పో.చూ. ఎరిదమ్మ. వి. కొకకుముందు పొంగలిపెట్టి, ఎరుకుకొని ఆరాధించే ఒక గ్రామదేవత.

ఎర్రరాయి! వి. 1. ఎర్ర మొరం రాయి, సున్నపు రాయి (Calcita calcium spar, Carbonate of lime, Lime stone, CaCO₃) ; 2. సున్నపు మట్టురాయి (Calcerons Sedimentary rock).

<ఎఱ్ఱ+రాయి.

ఎర్రరాయి² వి. వన్నెలో, నిర్మాణంలో, చిన్న లక్షణాలుగల ఐనిజ వట్టికలతో ఏర్పడ్డ మిశ్ర శిల.

<ఎఱ్ఱ+రాయి.

ఎర్రరేగడి వి. ఎర్రమట్టి కలిసిన రేగడి నేల.

<ఎఱ్ఱ+రేగడి.

ఎర్రలత్తిక వి. కొన్నతెగులు (దంటమీద ఎర్రటి బంకకలిగించే పేను తెగులు).

<ఎఱ్ఱ+లత్తిక.

ఎర్రవడ్డు వి. పెద్దగింజ, ఎర్రని తొక్కఉన్న వడ్డు.

<ఎఱ్ఱ+వడ్డు.

ఎర్రవెంబడి వి. కొన్న, సజ్జ మొ. వైర్లకు పట్టే తెగులు *

(అకులు పేరబడరాయి).
ప్రవేశము వి. ఒకరకం తిక్కరంగం.
అంజనము.
ప్రవేశము వి. ప్రవేశమునుదేశం.
అంజనము.
ప్రవేశము రూ.రూ. ప్రవేశమునుదేశం. వి. ప్రవేశముగా పేరికే
ప్రవేశం.
అంజనము.
ప్రవేశము వి. ప్రవేశము (Cleome pentaplylla).
అంజనము.
ప్రవేశము వి. సున్నపురాయి (Calcite, Calcium, Spar, Carbonate of Lime, Lime stone, CaCO₃).
అంజనము.
ప్రవేశము రూ.రూ. ప్రవేశమునుదేశం. వి. ప్రవేశమునుదేశం.
ప్రవేశము.
ప్రవేశము రూ.రూ. ప్రవేశమునుదేశం. వి. ప్రవేశమునుదేశం.
ప్రవేశము. 2.127, హరి.హ. 2.66; వి. 1. ప్రవేశం, అంజనము.
హరి.హ. 7.160; 2. ప్రవేశము (రంగునుదేశం) దానికా
పేరు. వి. 4.27.
ప్రవేశము రూ. ప్రవేశము. వి. ప్రవేశమునుదేశం, అంజనము.
ప్రవేశం వి. ప్రవేశమునుదేశం, హరి.హ. 5.106.
అంజనము. ప్రవేశమునుదేశం. వి. 1. ప్రవేశం మూడవ కన్ను,
నిప్పుకన్ను. ప్రవేశమునుదేశం. హరి.హ. 11.87; 2. ప్రవేశం
కన్ను. ముద్రాపానాదులచే ప్రవేశం కన్ను. ము. 6.44.
అంజనము. ప్రవేశం అ.ప్ర. 1. ప్రవేశంనుదేశం.
రంగు. అంజనము. 11.81 వు. 2. ప్రవేశం. అంజనము.
కొను. ప్రవేశం వి. ఒకరకం గడ్డి (వ్య. కోసినప్పుడు
ప్రవేశం అంజనం). హరి.హ. కొయ్యగూర. తలలు కత్తి
రించినకొద్దీ పేరికే అంజనం. అంజనము. ప్రవేశం
వి. ప్రవేశంనుదేశం. ప్రవేశం. 4.80, హరి.హ. 1.151.
ప్రవేశం వి. ప్రవేశం ము. ప్రవేశం రూ. ప్రవేశం. వి.
అంజనంనుదేశం రేచా సాయంనుదేశం, ప్రవేశం నంద్యాలం.
రూ. 5.114, యయ. 5.8.
ప్రవేశం వి. 1. రెక్క. కు.నం. 11.168, ము. 1.78; 2.
ప్రవేశం. హరి.హ. 3.801; 3. ప్రవేశం. రంగు. 5.252 వు. 7.1.
క. అంజనం, అంజనం, అంజనం, అంజనం, అంజనం. రెక్క.
చేరెక్క, పొలుసు, ము. హరి.హ. రెక్క. రెక్క; కు.
రంగు, అంజనం. రెక్క; క. అంజనం. రెక్క, ప్రవేశం;
అంజనం, అంజనం, అంజనం. రెక్క, ప్రవేశంలు, ప్రవేశం;
అంజనం; అంజనం; అంజనం. రెక్క, అంజనం, ప్రవేశంలు;
అంజనం. రెక్క, అంజనం, అంజనం; మ. అంజనం, రెక్క,
అంజనం; అంజనం. రెక్క; కో. రెక్క. రెక్క, అంజనం; కొండ.
అంజనం. రెక్క; పరి. రెక్క. రెక్క; కొలా. రెడవ, రెప్ప,
రెడవ, రెక్క; రెడవలో. రెక్కలు; నా. రెక్క, రెప్ప.
రెక్క.

అంజనం. *ప్రవేశం.

ప్రవేశం రూ. ప్రవేశం.
ప్రవేశం రూ. ప్రవేశం.
ప్రవేశం రూ. ప్రవేశం.
ప్రవేశం రూ. ప్రవేశం.
ప్రవేశం రూ. ప్రవేశం. అ.ప్ర. 1. ప్రవేశంనుదేశం, అంజనంనుదేశం.
కు.నం. 1.30; 2. రెక్క. హరి.హ. కు.నం. 1.96, హరి.హ.
అంజనం. 1.237; 3. (ప్రవేశం) అంజనం, హరి.హ. కు.నం.
11.738; 4. ప్రవేశంనుదేశం. హరి.హ. అంజనం. 4.105.
క. అంజనం. హరి.హ. రెక్క, అంజనంనుదేశం. ప్రవేశంనుదేశం;
అంజనం. ప్రవేశంనుదేశం; కొండ. అంజనం (అంజనం).
అంజనంనుదేశం గొంతులోనుంచి హరి, నెమ్మదిగా అంజనం
హరి; కు. అంజనం. ప్రవేశంనుదేశం, ప్రవేశం హరి, ప్రవేశం
కొను; క. అంజనం. రెక్క, ప్రవేశంనుదేశం, గొంతులోనుంచి
హరి; అంజనం. ప్రవేశంనుదేశం, హరి; మ. అంజనం.
రెక్క, అంజనంనుదేశం; కో. అంజనం (అంజనం). అంజనం
హరి, (అంజనం) ము. అంజనం (అంజనం). అంజనంనుదేశం
అంజనంనుదేశం; కొండ. అంజనం (అంజనం). ము.
అంజనం. *ప్రవేశం.
ప్రవేశం రూ. ప్రవేశం. వి. ప్రవేశంనుదేశం
ప్రవేశం రూ. ప్రవేశం.
ప్రవేశం వి. ము.నం. హరి.హ. 5.58, అంజనం. 4.295, అంజనం.
3.662.
హరి.హ. క. అంజనం. ప్రవేశంనుదేశం, అంజనం;
అంజనం, అంజనం, ము.నం; అంజనం. ము.నంనుదేశం,
రెక్కనుదేశం; కొండ. అంజనం. ము.నం; క. అంజనం;
మ. అంజనం. ము.నం. అంజనం. ము.నం.
ప్రవేశంనుదేశం వి. ప్రవేశంనుదేశం అంజనం, రెక్కనుదేశం.
అంజనం. అంజనం. 121. అంజనం + అంజనం. అంజనంనుదేశం
వి. ప్రవేశంనుదేశం అంజనం, రెక్కనుదేశం. అంజనం. 4.65.
ప్రవేశంనుదేశం రూ. ప్రవేశం.
ప్రవేశంనుదేశం వి. అంజనంనుదేశం (Crysopogon aciculatus).
అంజనం. అంజనం (ము.నం) + అంజనం (ము.నం) ము.నం
ము.నంనుదేశం ప్రవేశం అంజనం హరి.హ. అంజనంనుదేశం
హరి.
ప్రవేశంనుదేశం రూ. ప్రవేశం.
ప్రవేశంనుదేశం వి. అంజనంనుదేశం ప్రవేశంనుదేశం.
హరి.హ. క. అంజనం. ఒక రకం అంజనం. హరి.హ.
రంగునుదేశం అంజనంనుదేశం హరి.హ. అంజనంనుదేశంనుదేశం.
ప్రవేశంనుదేశం వి. రెక్క, అంజనం. హరి.హ. 6.7; వి. రెక్క.
అంజనంనుదేశం, అంజనం. నం. 5.18.
ప్రవేశంనుదేశం రూ. ప్రవేశంనుదేశం. వి. 1. రెక్క, అంజనం.
అంజనం. 6.112; 2. రెక్క, అంజనం. అంజనం. 6.812.
ప్రవేశంనుదేశం రూ. ప్రవేశం.
ప్రవేశంనుదేశం రూ. ప్రవేశం.
ప్రవేశంనుదేశం రూ.రూ. ప్రవేశంనుదేశం, హరి.హ. అంజనం.
హరి.హ. 2.220.
ప్రవేశంనుదేశం వి. ప్రవేశంనుదేశం, అంజనంనుదేశం.

క. ఎటోనట్టు, ఎటోనట్టు. మనమైన, గొప్పమైన, ముఖ్యమైన; క. ఇట్టే. గొప్పవాడు, ప్రభువు; మ. ఇటోన్, దాన్. రాజకుమారులను కండ్రి అని పిలవడం.

ఎటనంజ చూ. ఎజ.

ఎటిగించు చూ. ఎటుగు.

ఎటిలేత వి. పల్లెడుతీగ (Calastrus paniculata).

ఎటుక చూ. ఎటుగు, య. ఎరికె. వి. 1. తెరివి, జ్ఞానం. భార.ఆది. 3.203; 2. నృసి. భార.విరా. 6.208; 3. కోనంగం. విజ్ఞా. 2.137; 4. గుర్తు. చిహ్నం, లనవాలు. కేయా. 1.53; 5. పరిచయం: కుచేల. 1.46; 6. సోద. కర. 1.11.

క. అజితే. తెరిసికొనటం, జ్ఞానం; ఎటుక. వార్త. విన్నపం; అరిహ. జ్ఞానం; మ. అరుపు, అరుహ. విజ్ఞానం, తెరిసికొనటం; క. అలక్తే. గమనించటం; అజియిక్క, అజిలిక్క. తెరియజేయు; కొలా. ఎర్క. జ్ఞానం; కోట. అయిర్-(అర్చి-) తెరియు; కొర. అజియి-(అజిన్, అజిన్).

ఎటుకచెప్ప ఆ.క్రి. కోనంగం చెప్ప, సోద చెప్ప. విజ్ఞా. ప్రా. 187. ఎటుకచేయు న.క్రి. తెరియజేయు, చెప్ప, తెలుపు. భార.కాంత. 6.268. ఎటుకచేసికొను ఆ.క్రి. లక్ష్మి పెట్టు, నరకుచేయు. వైజ. 4.59. ఎటుకత చూ. ఎరికెత, ఎటుకెత. వి. సోద చెప్ప స్త్రీ. వేం.మా. 5.9. ఎటుకవడు ఆ.క్రి. 1. తెరియు, విడికమగు, నృప్తమగు, ప్రకటికమగు భార. ఆది. 6.61, 118; 2. అనుభవించుచున్నట్లు కోకు. భార.ఆర. 2.78. ఎటుకవటుచు న.క్రి. 1. తెరియ జేయు, దోడవదురు, చెప్ప. సిరా.రా. 2.4; 2. పెల్లడించు ప్రకటించు, అము. 5.55. ఎటుకలిది వి. ఎటుకత. ఎటుకలి వాడు వి. సోద చెప్పవాడు, ఎటుకలిసాది వి. సోద చెప్పే స్త్రీ, ఎటుకత. ఎటుకలివాడు వి. 1. సోద చెప్పేవాడు; 2. తెరిసినవాడు, జ్ఞాని. ఎటుకవాలు వి. కమకు తెరిసినట్లు గ్రామాదివారుచిచ్చిన వ్యతం. ఎటుకసాని వి. సోద చెప్పే స్త్రీ, ఎటుకత. వీర. వి. 2.176. ఎటుకువ వి. 1. ప్రేమ, అనురాగం. మార్క. 5.241; 2. తెరివి, జ్ఞానం. ఎటుకెత చూ.చూ. ఎటుకత. వి. సోద చెప్పే స్త్రీ. ఆం.రా. 2.108.

ఎటుకచెప్ప చూ. ఎటుక.

ఎటుకచేయు చూ. ఎటుక.

ఎటుకచేసికొను చూ. ఎటుక.

ఎటుకత చూ. ఎటుక.

ఎటుకవడు చూ. ఎటుక.

ఎటుకవటుచు చూ. ఎటుక.

ఎటుకలిది చూ. ఎటుక.

ఎటుకలివాడు చూ. ఎటుక.

ఎటుకలిసాని చూ. ఎటుక.

ఎటుకలివాడు చూ. ఎటుక.

ఎటుకవాలు చూ. ఎటుక.

ఎటుకసాని చూ. ఎటుక.

ఎటుకు య. ఎరుక్. వి. 1. కిరాకుడు, వ్యాకుడు. భార. ఆర. 1.327, హరి.హ. 9.54; 2. సోద చెప్పేవాడు.

ఆం.రా. 2.289.

బహుళ: <క. ఎరుక్కు- చంపు.

ఎటుకుతర వి. వృక్షవిశేషం (Kydia calycina).

ఎటుకువ చూ. ఎటుక.

ఎటుకెత చూ. ఎటుక.

ఎటుగించు చూ. ఎటుగు.

ఎటుగించు చూ. ఎటుగు.

ఎటుగు చూ. ఎద్దు. న.క్రి. 1. అనుభవించు, అనుభవంచే గ్రహించు. భార.ఆది. 2.41; 2. తెరియు. భార.ఆది. 3.203, కు.నం. 6.701; 3. నేర్చు, అభ్యసించు వాగ్ధ. 1.68, రాజవా. 5.86;

క. అజితే. తెరియనేర్చు, తెరియు, తెరిసికొను, గ్రహించు;

క. అజితే. తెరియు, గ్రహించు, అనుభవించు, అనుభవం వల్ల గ్రహించు, అలవాటుపడు; మ. అజియిక్క. తెరియు.

<మూ.ద్రా. *అజి-.

ఎటిగించు ఎటుగు ప్రేరణార్థకం. య. ఎటుగించు. న.క్రి. 1. ప్రకటించు. భార.ఆది. 6.11; 2. తెరియ జేయు. భార.విరా. 4.178; 3. నేర్చు, అంవరచు. హరి. హ. 5.142; 4. కోరించు, వివరించు. క. అజిను. తెరిసికొను, తెలుపు. పెల్లడించు, చెప్ప; క. అజివి. పెల్లడించు, చెప్ప, ప్రకటించు; మ. అజివిక్క. పెల్లడించు, వివేచించు, తెరియజేయు. ఎటుగించు వి. అజ్ఞానం, మరపు. ఎటుగించు ఎటుగు ప్రేరణార్థకం. య. ఎటిగించు. న.క్రి. పెల్లడించు, ప్రకటించు, తెరియజేయు, వివరించు, చెప్ప.

ఎటువు చూ. ఎరువు. వి. ఎర్రన. రక్తవర్ణం.

సో.చూ. క. ఎరువై. రక్తం. రాగి.

<మూ.ద్రా. *ఎర్-.

ఎటువులు వి. బ.వ. అగ్ని. ఆం.వదా. 1.81.

ఎటువులు చూ. ఎటువు.

ఎటువుటము వి. ప్రధానమైన మరం.

క. ఎటో. గొప్పవాడయ్యేస్థితి, గొప్పవాడు; క. ఇట్టే.

మనుడు, ప్రధానుడు.

ఎటువంక చూ.చూ. ఎరువాక, వి. వ్యవసాయారంభం.

ఎటువి వి. తెగమాదిగకు, వర్ణకమ్మర్లకు పెట్టే దిచ్చం.

క. తెరు. (తెల్-). చెల్లించు. తెఱ, తెఱగె, తెగె, తెఱగె. కానుక, ఉపహారం, కట్నం, వన్ను; కొడ. తెర్- నెరుత్-తెత్త-. జరిమానా చెల్లించు; కు. తెరిగె. వన్నులు; క. తిట్టె. కానుక, ఉపహారం, కట్నం; మ. తిఱ. వన్నులు; కోట. తెర్-(తెత్త). దాకి చెల్లించు; కొడ. తెత్-(తెత్త). దాకి లేక జరిమానా చెల్లించు; కుజ. తెహె, చెల్లించు, తిరిగి ఇచ్చు. వి. చెల్లించుట.

<మూ.ద్రా. *తెత్.

ఎఱ్ఱ చూ. ఎట. వి. 1. ఎర్రన. రక్తవర్ణం. రం.రా. 6.832 వ. 16 వం; 2. నెత్తురు. అము. 6.78; 3. వానపాము. వేమన. 3.34; 4. చేపలు పట్టటానికై వేసే ఎట. విట. ఎఱ్ఱని. శృంగై. 7.46, మను. 1.38.

క. ఎరె. నిండు ఎటువు, నిండు గోధుమరంగు, నల్లని లేదా మనకరంగు, నల్లని నేల; కొడ. ఎరె, ఎరెపులులు.

వానపాములు, ఒక విధమైన పిరికపాము; కు. ఎరు. పురుగు, చిమట. పో.చూ. క. ఎరువై. రక్షం, రాగి; మ. ఇర. పురుగులు, ఎర; గోం. ఎరద. వానపాము; కొలా. ఎరద. ఎరది, ఎరువు.

<మూ.ద్రా. *ఎర-.

అజ్జితరేణి వి. రక్షదీ (Achyranthes aspera). అజ్జింగల్లి వి. ఒక రకం చేప. అజ్జిపరుసరు వి. వృక్ష విశేషం (Tamarix gallica). అజ్జికణములు వి. బవ. రక్షంలోని ఎరకణాలు. అజ్జికంబళి వి. ఎరటి గొంగడి. అజ్జికలబంద¹ వి. దూలగోవెల (Aristolochia). అజ్జికలబంద² వి. ఒక రకం కలబందచెట్టు. చిన్న కలబంద (Aloe vera typica). అజ్జికసింద వి. అంకపిరి, మ్రాని వసువు, హరిద్రువు (Cassia accidentalis). అజ్జికాంచనము వి. ఒక రకం చెట్టు. హంస. 4.11 (Michelia champaca). అజ్జికాల్గోగం వి. ఎరని కాళ్ల గల కొంగ. అజ్జికాల్గిట్ట వి. ఎరని కాళ్ల కలిగి, పసుపువచ్చని కన్నులు గల చిన్నపిట్ట. అజ్జికత్తలి వి. పారేవకం, నారింజలో ఒక రకం. అజ్జికుడతలి వి. ఒక రకం గుమ్మడి (Vitis linnaei). అజ్జికుడి వి. కిగెబెడ (Pavonia odorata). అజ్జికోడి వి. కోడి. అజ్జిగడ్డ రూ.చూ. ఎలగడ్డ. వి. ఎరటి ఉల్లిపాయ. అజ్జిగంధము వి. కుండదనం. అజ్జిగంధము వి. ఎరకండనం (Pterocarpus santalinus). అజ్జిగన్నేరు వి. చండకం. ఎరని పూలుగల గన్నేరు. అజ్జిగరువు రూ. ఎరగరువు. వి. ఎరమట్టివేల. అజ్జిగలిజేరు వి. వర్షకేకువు. ఎరని పూలు గల పునర్వచం (Bowrhavia procumbens). అజ్జిగలువ వి. చెంగలువ, హల్లకం. <అజ్జ+కలువ. అజ్జిగసి వి. లాలసి, ఒకరకం మొక్క. అజ్జిగా(న్) క్రి. వి. 1. ఎర రంగుగా; 2. ఎరగా కారి. <అజ్జ+కా(న్). అజ్జిగాజా వి. మాంసం. అజ్జిగాత వి. వృక్షవిశేషం (Diospyros nonotaha). అజ్జిగాద వి. కాలమేళురి. ఒకరకం చెట్టు (Casearia wyncadensis). అజ్జిగిసి వి. లాలసి, ఎరని పూలుగల ఒకరకం చెట్టు (Agati grandiflorum). అజ్జిగుత్తులకువ్వ వి. ఒక రకం మలైచెట్టు (Jasminum rigidum). అజ్జిగురిసి వి. కృష్ణల. ఒకరకం చెట్టు (Abrus precatorious). అజ్జిగొల్లి వి. 1. ఒకానొక గొల్లికాతి; 2. అకాతివాడు. అజ్జిగోగిలి వి. ఎరటి పెద్ద సారిడు. అజ్జిగోగు వి. ఎరగోగు, రక్షిలువు. అజ్జిగోర(ట) రూ.చూ. అజ్జిగోరంట. వి. ఎరపూలుగల పెద్దగోరంట కరవకం, కొమ్మి. అజ్జిగోరంట రూ. ఎలగోరంట. వి. ఎరపూలుగల పెద్దగోరంట, కరవకం, కొమ్మి. అజ్జివక్కు వి. కొద్దిపాటి చవుడున్న ఎరనేల. అజ్జిచందనము వి. రక్షచందనం (Eugenia jambolana). అజ్జిచిత్రమూలము రక్ష చిత్రమూలం, ఒకటి విశేషం. హంస. 4.10. అజ్జిచిరుతలిగి వి. వృక్ష విశేషం (Ventilago madraspatana). అజ్జిచిరుసరు వి. వృక్ష విశేషం (Tamarix gallica). అజ్జిచిరుతలి వి. వృక్ష విశేషం (Ventilago madraspatana). అజ్జిచీమ వి. ఎరటి చీమ. అము. 2.70. అజ్జిచెన్నంగి వి. అగ్నికం. స్కందపలం. ఒక రకం రాన్యం. అజ్జిచేమంతి వి. రక్షనేమంతిక (Chrysan

themum Indicum). అజ్జిజమ్మి వి. ఒకరకం జమ్మిచెట్టు (Ochne squarrose). అజ్జిజామ వి. ఒకరకం జామ చెట్టు (Psidium guyava pomiferum). అజ్జిజిల్లేరు వి. రక్షరక్తం (Calotropis gigantea). అజ్జిజిలుగ వి. ఒకరకం జీలుగచెట్టు (Sesbania aculeata). అజ్జిజెట్టి వి. ఒకాదువు, ఎర్రరంగుగల తెలి. అజ్జితడ వి. ఒకరకం చెట్టు (Grewia tiliaefolia canescens). అజ్జితణువు వి. సిరికమాను (Homonoia riparia). అజ్జితమ్మ వి. ఒకాతి కమ్మ (Canevalia ensiformis). అజ్జితామర చెట్టు వి. రక్షాయజం కొండామర. అజ్జితమ్మ వి. రక్షారి మేడం (Acacia arabica). అజ్జితమ్మి వి. ఎరరంగు గల ఒకరకం కూరూ. హంస. 4.10. అజ్జితమ్మిడ వి. గంబోలి. అజ్జితరాయి వి. వృక్ష విశేషం (Pterolobium regia). అజ్జితెగడ వి. కాకనాసిక, ఒకరకం చెట్టు (Leea hirta). అజ్జితేలు వి. ఎరరంగుగల తేలు (నల్లతేలుకంటే విషం గలది), అతికూడుడు. అర్ధవిపరి. అజ్జితోగిసి వి. రక్షకులసి. అజ్జితోలు వి. ఎరని చర్మం, అందమైన చర్మ మని భావం. అజ్జిదాసానము వి. ఎరపూలుగల దాననం చెట్టు. హంస. 4.11. అజ్జిదుండగ వి. కొండామరచెట్టు (Baliospermum axillare). అజ్జిదుంప వి. ఎర ఒలగడమంప. అజ్జిన వి. ఎరనివి. దార. యుద్ధ. 1600. వి. ఎరువు. అరుణిమ. అజ్జిని వి. ఎరరంగుగల. అజ్జినివేలువు రూ. అజ్జివేలువు. వి. 1. అజ్జినిదేవుడు, అగ్నిదేవుడు; 2. అరుణుడు, నూర్పుడు. అజ్జివేలు వి. బవ. ఎరకూములు. అజ్జిదుంగ వి. కొండమగ (Aglai roxburgiana). అజ్జి వగడ వి. అమివికగ్ని. దేవరాళం. అజ్జివచ్చారి వి. ఒకరకం చెట్టు (Dalbergialanceolaria). అజ్జివట్టిక వి. ఒక రకం మద్దిచెట్టు (Bridetia retusa). అజ్జివత్తి వి. పసిడివత్తి (Gossypium barbadenseacuminatum). అజ్జి పుటము వి. ఒకరకం కుష్ఠకోగం. అజ్జిపురుగుడు వి. వృక్ష విశేషం (Breynia rhamnoides). అజ్జిపులువు రూ. చూ. అజ్జిపులుము. వి. ఒకరకం కుష్ఠకోగం. అజ్జిపులుము రూ. అజ్జిపులువు. వి. ఒకరకం కుష్ఠకోగం. అజ్జిపెంజెలులు వి. ఒక. ఒకరకం నర్సాలు. సిం. ద్వా. 8.98. అజ్జిపాగడ వి. కొండవేప (Chuhraasia tabularis). అజ్జిపాణువు వి. ఒక రకం చెట్టు (Steculia vrens). అజ్జిపోతమ్మ వి. పశువ్యాధుల్ని నివారించే ఒకానొక గ్రామదేవత. సిం. ద్వా. 3.21. అజ్జిపొల్కి వి. ఒక రకం చెట్టు. హంస. 4.11. అజ్జిప్రత్తి వి. రక్ష కాన్సానం. అజ్జిబల్లి చూ. అజ్జిపరుగుడు. వి. వృక్ష విశేషం (Breynia rhamnoides). అజ్జి బుడమలు వి. బవ. ఒక రకం వడ్డు. రక్ష దాన్యం. అజ్జిబూసి వి. వృక్ష విశేషం (Bursera serrata). అజ్జివట్టి వి. శోణమృత్తిక. అజ్జిమంటిగువ్వ వి. ఒక రకం పిట్ట (Ammomanes phoenicura). అజ్జిమద్ది వి. ఏడుమద్ది, సాలపువ్వు. అజ్జిమన్ను వి. ఎరమట్టి. పో.చూ. క. విరం-కాటు, విరం-కాటు. సారవంతమైన ఎరకూమి, పత్తి పంట సారవంతమైన నల్ల కూమి. అజ్జిమల్లె వి. మురుంద, ఎరమల్లె. అజ్జిమారికమ్మ వి. ఒకానొక గ్రామ

దేవత. కొన్ని అంటు వ్యాధులకు అధిదేవత. ఎత్తుమిచెవ
చూ. మిరియము. వి. లంక భూముల్లో పండే ఒక రకం
పొడుగు మిరప. ఎత్తుమిర్చి చూ. మిరియము. వి. లంక
భూముల్లో పండే ఒక రకం పొడుగు మిరప. ఎత్తుమోను వి.
ఒక రకం ఎర్ర చేప (Cyprinus rohitaka). ఎత్తుమనగ
వి. ఒక రకం మునగ చెట్టు (Cassia marginata).
ఎత్తుమునుకుడు వి. అడవినిమ్మ (Atlantia mono-
phylla). ఎత్తుమనగ వి. ఎర్రహుల మునుగ, మదు
శిగువ (Moringa pterygo-perma). ఎత్తుయల్లి వి.
ఎత్తురంగు గల ఉర్లిపాయ, ఎత్తుగడ్డ. ఎత్తురటి వి. ఒక రకం
లరటి చెట్టు (Musa sapientum rubra). ఎత్తురాజనాలు
వి. బవ. ఒక రకం వడ్డు. ఎత్తులొడ్డుగు వి. వట్టిక చెట్టు.
హంస. 4.11. ఎత్తువన వి. రక్షవన (Acorus
calonms). ఎత్తువాడాంబము వి. ఒక రకం ఎర్రటి హుల
చెట్టు (Apheland racristata). ఎత్తువాలు అ.క్రి.
1. కోవగించు. మను. 2.36; 2. ఎర్రనగు. <ఎత్తు+
పాలు. ఎత్తువాలుడు' వి. జ్యోతిష్మతి (Cardior permum
holica cabum). ఎత్తువాలుడు' వి. వృక్ష విశేషం
(Walsura piscidia). ఎత్తువాలుడుకీగి వి. పిల్లి పెనర
జాతికి చెందిన కీగ (Asparagus racemosus).
ఎత్తుపూటి వి. వృక్ష విశేషం (Maba baxifolia). ఎత్తు
వేగిన వి. వృక్ష విశేషం (Pterocarpus indicus).
ఎత్తువేలుపు చూ.చూ. ఎత్తుని వేలుపు. వి. అగ్ని, అగ్ని
దేవుడు. ఎత్తునంజ చూ.చూ. ఎత్తునంజ. వి. ఉదయ నంద్య
లేదా సాయం నంద్య. ఎర్రని నంద్యా కాలం. ఎత్తునీకాయ
వి. ఒక రకం నీకాయ చెట్టు (Pterolobiam indicum).
ఎత్తునరుగుడు వి. లతా విశేషం (Ventilago madras-
ratana). ఎత్తుగులతోటకూర వి. రాగిడి, కైలపాయక,
ఎర్రటి ఆకులు గల తోటకూర (Amaranthus tritis).
ఎత్తుముదపు(కెట్టు) వి. హస్తవర్తి. (Luffia foetida).
ఎత్తుముదము వి. హస్తవర్తి.

ఎత్తుకత్తరేడి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుఎంగల్లు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుపిరునరు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకబములు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకంబి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకలబంద' చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకలబంద' చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకసింద చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకాంచనము చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకాళ్ళకొంగ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకాళ్ళగిట్ట చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకీత్తలి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకుడతలి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుపూడి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకోడి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగడ్డ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగండము చూ. ఎత్తు.

ఎత్తుగండము చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగన్నేరు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగరుపు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగలిజేరు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగలువ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగనీ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగా(వ) చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగాజు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగాజు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగాజు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగాజు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగింజ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగుత్తిలివ్వ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగురిజ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగొల్లి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగొలిచి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగొంగు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగొర(ట) చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుగొరంబి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుచక్కు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుచందనము చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుచిక్కుమాలము చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుచిరుతలికీగి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుచిరునరు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుచిరుతలి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుచీమ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుచెన్నంగి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుచేమంతి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుజమ్మి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుజామ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుజిల్లేడు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుజీలుగ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుజెట్టి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకడ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకడుగు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకమ్మ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకామరచెట్టు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకుమ్మ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకుమ్మ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకుమ్మెర చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకురాయి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకెగడ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకేలు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకొగిసి చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుకోలు చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుదాసానము చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుదుండిగ చూ. ఎత్తు.
ఎత్తుదుంప చూ. ఎత్తు.
ఎత్తున చూ. ఎత్తు.

ఎఱ్ఱనంజ చూ. ఎఱ్ఱ.
 ఎఱ్ఱనరుగుడు చూ. ఎఱ్ఱ.
 ఎఱ్ఱసీకాయ చూ. ఎఱ్ఱ.
 ఎఱ్ఱకురికోటకుర చూ. ఎఱ్ఱ.
 ఎఱ్ఱముదప్ప(జెట్టు) చూ. ఎఱ్ఱ.
 ఎఱ్ఱముదము చూ. ఎఱ్ఱ.
 ఎఱ్ఱచెరుకు చూ.చూ. వెట్టిచెరుకు, వి. నిరుపయోగమైన చెరుకు.
 ఎఱ్ఱంత చూ. ఎర్రంబ. వి. ఒక రకం గడ్డి, దుంగ, వేంగ, అం.
 3.84. *Cyperus rotundus*.

పో.చూ. సం. కైవర్తి నూస్తక. యంగ.

క. ఎల్, ఎల్, ఎల్. కోమలత, యౌవనం, పౌర్వల్యం. మితం, చేతరంగు మొ. ఎల్తు, ఎల్దు. చేత, చిన్న మొ.; కొడ. ఎల్. యౌవనం; రు. ఎల్తు, ఎల్. చేత, అపరిణతం, అపక్వం. లత్తు; క. ఇల్లె, ఇల్- ఇల్- న్- చిన్న, చేత; ఇల్లెమై. యౌవనం. చేతవయసు; కు. ఎల్. తేరిక, కొంచం; పో.చూ. ఎలియవన్, ఎలియ వల్, ఎలియతు. దుర్వలం; కో. ఎల్. యౌవనకాలం, కొ. ఎల్. చేత, ఎల్కొ. యౌవనం; గోం. లయిర్, లెయిర్, లెయా. చిన్న; కుఇ. లాల. యౌవనవతి, లాలెంజ. యువకుడు; పర్తి. ఇల్. (బ.వ. ఇల్లెవల్) యువతి, దాలిక; ఇల్లెద్. (బ.వ. ఇల్లెకుల్) యువకుడు, దాలుడు; కొలా. లెంగన్. దూడ; పో.చూ. లెంగ. దూడ, చేత. పసి, పాప; గడ. ఇల్. పెండ్లి కూడురు; ఇల్లెద్. కన్య.

<మూ.దా. *ఎల్-.

ఎలగోలచూపు వి. తొలిచూపు. ఎలగోలు వి. 1. పెద్ద
కొడ. కాశీ. 2.51; 2. ప్రథమ యుద్ధం, తొలి పోరు.
చరాహ. 6.114, రాజగో. 3.25; 3. ద్వనితో కూడిన
(అశుల) తొలికదలిక. ఆము. 4.130; 4 మంద, సేన,
కాల్పలం. వసు. 2.114, రంగా. 3.34; 5. ప్రథమ
కృత్యం, మొదటివని. సుద. 5.154; 6. కోలాహలం,
కలకలం, నందుల నమరం, దొమ్మి యుద్ధం. రాజవ. 2.44,
శం. 5.19; విద. 1. మొదటి. ఆము. 4.91, పారి.
2.52; 2. ముందరి, రమురా 12 పు.; 3. సేనాముఖాన
ఉన్న. ఉ. హరిశ్చ. 3.110. ఎలగోలుజల్లు వి. తొలకరి,
తొలివాన. <ఎల'+కోలు+చల్లు. ఎలదీగదోడి వి.
యువతి. <ఎల'+తీగదోడి. ఎలదోడు వి. ఉద్యాన
వనం, కాశ. 1.21. పో.చూ. త. ఇల్ల-యర-కొ-కా.
పచ్చని పొలాల నడుమ వెంచిన తోట. <ఎల'+కోడు.
ఎలనగపు చూ. ఎలనవ్వు. వి. చిరునవ్వు, లేకనవ్వు.
ఎలనవ్వు చూ.చూ. ఎలనగపు. వి. చిరునవ్వు. ఎలవాగ్గ
వి. మందరి, యువతి. దార. విరా. 2.155, 335; త.
ఇల్ల-నంకె. యువతి. ఎలనీరు చూ. ఎదనీరు, ఎగనీరు.

వి. లేతకొబ్బరి నీరు. ఆము. 6.17. క. ఎలనిర. లేత కొబ్బరినీరు. త. ఇలనిర. ఎలపార వి. చిగురు. కు.నం. 7.872. ఎలప్రాయము వి. లేతవయస్సు, యౌవనం. తార. ఆశ్వ. 3.76. త. ఇలమి- పిరాయమి. యౌవనం. ఎలమావి వి. సహకారం, తియ్యనూమిడి. ఆం.రా. 2.45. ఎల² య.చూ. ఎడ². వి. ఎలమ. దళా. 1.127. రమునా. 16 ప.

ఎలవారు వి. గ్రామ బండ్లోకు, నుంకరి. ఎల¹ వి. జయ నూచక ద్వని, ఓహె, ఓహెహెహె. క. ఆల, ఎల. ఉ. ఆల. ఎలయిల వి. విజయనూచకద్వని, ఓహె, ఓహెహెహె. ఎల¹ వి. ఆకు. గజారణ్యక్షేత్ర మాహాత్మ్యము. క. ఎలె. ఆకు. తమలపాకు; కొడ. ఎలకంక. కు. ఎలె, ఎలె; త. ఇలె; మ. ఇల; కో. ఎలె; తా. ఎస్.

<క. ఎల. ఎల¹ వి. సాక్షి. అచ్చరా. ఆయో. 2.70. ఎలక య.చూ. ఎలుక. ఎలుకమంచు వి. గోడమీది చూరు బండ. ఎలుకమారు య. ఎలక నూరు. వి. దూలం పైన బాగాన కట్టిన గోడ. ఎలకమారుపట్టి వి. చుట్టు గోడల మీద చూలాలపై యెత్తున వేసే పట్టి. ఎలకమారువానం య. ఎలకనూరువానం. వి. మూలబుట్టి వానం వక్కన వేసే వానం. ఎలకజీడికూర వి. ఒక రకం కాకం. ఎలకకుగారి వి. ఉత్తర దిక్కునుంచి వీచే గారి. ఎలకవరపు వి. పెంజుల వక్కన వేసే బావంచి. కర్రల వరుపు. ఎలకమంచు వి. చూలాలికి ఆవారంగా గోడమీద అడ్డుగా వేసే రాయి. ఎలకమారు య.చూ. ఎలకచూరు వి. దూలంపై బాగానకట్టిన గోడ.

<ఎలక + చూరు. ఎలకమారువానం య.చూ. ఎలకచూరువానం. వి. మూలబుట్టి వానం వక్కన వేసే వానం. ఎలకోడి చూ. ఇలకోడి. వి. ఈలపురుగు చిమ్మకు. ఎలగ వి. ఈలకూర. (Suaeda nartina) ఎలగమారుదిమ్మ వి. చెన్నగోడ చూరుమీది కప్ప లేవకుండా వేసిన నున్నపుపట్టి. ఎలగమారుబల్లి వి. చుట్టు గోడలమీద చూలాలపై యెత్తున వేసే పట్టి. ఎలగటివగ్గం వి. ఎడ్ల కాములకూ మేడికి కలిపి కట్టి ఎడ్లను మలపటానికి ఉపయోగించే బాదు. ఎలగడ య.చూ. వెలిగడ. వి. మెట్టనేల, వర్షారారంకో పండే నేల. ఎలగోలమాపు చూ. ఎల¹. ఎలగోలు చూ. ఎల¹.

ఎలగోలుజల్లు చూ. ఎల¹. ఎలలివంతు వి. రేగివంతు (Zizyphus jujuba). క. ఎర, ఎలచి, ఎల్చి, ఎలచి, ఇలిచి, ఎగచి. త. ఇరత్తి, ఇరతి, ఇరనై, ఇలనై, ఇలనై. <క. ఎలచి + తె. వంతు. ఎలదాయరక్కమేడు వి. చిరుద విశేషం. శ్రీకుమల పారితి రాక్షసుడని భావం. దళా. 986. ఎలదాయనింహేడు వి. చిరుద విశేషం, శ్రీకుమల పారితి సింహమని భావం. ద.హిం.రా. 4.678, 668, 692. ఎలదివర్ణ వి. ఒక రకం వర్ణ. ఎలదీగబోడి చూ. ఎల¹. ఎలదోడి చూ. ఎల¹. ఎలవగప్ప చూ. ఎల¹. ఎలనవ్వు చూ. ఎల¹. ఎలవాగ్గ చూ. ఎల¹. ఎలవీరు చూ. ఎల¹. ఎలవల య.చూ. వెలువల. వి. 1. జయకు; 2. కుడివక్క, వలవల. ఎలపార చూ. ఎల¹. ఎలప్రాయము చూ. ఎల¹. ఎలమావి చూ. ఎల¹. ఎలమి వి. 1. అనుగ్రహం, దయ. తార.విరా. 1.12; 2. ప్రేమ, అనురాగం. తార.విరా. 2.86; 3. కెంపు, అతి శయం, వృద్ధి. తార.విరా. 3.67, కాంతి. 4.428; 4. కైర్యం. తార.విరా. 4.175; 5. నంతోషం. తార.విరా. 5.846; 6. ఉత్సాహం. తార.ప్రదో. 4.181; 7. విశా నం. తార.ప్రదో. 5.42, హర. 3.6; 8. వివేకం. తెలివి. దళా. 1.188. పో.చూ. క. ఎలమి, ఎలవె. యౌవనం, లేతవయస్సు; పో.చూ. త. ఇలమై, కోమలక. ఎలమికాదు వి. ఎలమి కలవాడు, నంతోషి, వికాళ వంతుడు, ఉద్బోధకుడు. ఎలమికాదు చూ. ఎలమి. ఎలము చూ. ఎలయ. ఆ.క్రి. 1. ప్రకాశితమగు, చూపట్టు. కు.నం. 6.787; 2. వికాసము నొందు. కు.నం. 7.838. పో.చూ. క. ఎలయ్య. ఉత్సాహపరు, ఉత్తేజింపజేయు; త. ఇలగు, చిగురించు, లేగొమ్మవేయు; మ. ఇలకుక. ప్రకాశించు, మెరయు. ఎలంబరము వి. వికారం. ఎలయించు చూ. ఎలయ. ఎలయించుకొను చూ. ఎలయ. ఎలయ్య ఆ.క్రి. 1. తోనగు, వశమగు. కు.నం. 6.674, తార. ఆర. 5.81; 2. వ్యాపించు. నిర్వరా. 7.60, ఆము. 5.130; 3. చేరు. తార.నీపర్. 1.104; 4. ఉండు. తార.అను. 5.150, అచ్చరా. 1.25; 5. ఉన్నుటమగు, ప్రవణమగు. తార.కాంతి. 5.395, అను. 5.66; 6. ప్రవేశించు; తార.కాంతి. 5.496, పాండు. 3.80; 7. కలుగు, వట్టు. రామవ. 3.54, అచ్చరా. 6.152.

క. ఎల్. కలుగు, తగు, అనుకూలముగు ; కు. ఎల్. న. వట్టుకొను, తీసుకొను, బిడ్డనెగరవేయు ; ర. ఎల్. కలుగు, ప్రాప్తియ, తగు, పొందు, అడుగు ; మ. ఎల్. అవకాశం, బాధ్యత, ఎలుక. తగు, నరివడు ; కోట. ఎల్ - వట్టుకొను ; తాడ. ఎల్ - (ఎల్ -) పొందు, తీసుకొను ; పర్తి. ఎల్ - (ఎల్ -) పొందు ; గోం. ఎలానా. తీసుకొను, కుడ. ఎల్ బా (ఎల్ -) చేయి ముందుకు చాచు, ఒప్పుకొను, నమ్మకం. వి. నమ్మకం, అనుజ్ఞ ; కువి. ఎల్. అంగీకరించు.

< మూ. ద. ద్రా. * ఏర్ -.

ఎలయంచు న.క్రి. 1. తీసుకొనిపోవు. దాగ. 10 చూ. 1475 ; 2. చరికొల్పు. పారి. 1.106. ఎలయంచుకొను న.క్రి. తీసుకొనిపోవు. విష్ణు పు. 8.19.

ఎలరారు చూ. ఎలరు.

ఎలరు వి. 1. అరిశయం ; 2. వివాసం. పో.చూ. క. ఎలరు. ఉత్సాహపరుచు, ఉత్తీరింపజేయు. పో.చూ. క. అలర్. చిగురించు ; అలిర్. మొలకెత్తు.

ఎలరారు అ.క్రి. 1. ప్రకాశించు, ఒప్పు. కు.నం. 9.245 ; 2. అరిశయించు, అరిశమగు. దార.భీష్మ. 1.232 ; 3. వికసించు. హరి.ఉ. 4.250 ; 4. మొగ్గదొడుగు. దాగ. 8.261 ; 5. నంతోపించు.

ఎలరుచు రూ.చూ. ఎలరు.

ఎలరువు రూ.చూ. ఎలరు.

ఎలరు చూ. ఎలరు. రూ. ఎలరు. అ.క్రి. 1. నంతోపించు. దార.ఉద్వో. 4.153, అశ్రమ. 2.32 ; 2. అరిశయించు. హరి.ఉ. 8.112 ; 3. ఒప్పు, ప్రకాశించు. విష్ణుపు. 6.293, నరన. 8.155.

క. ఎలరు. ఉత్సాహపరుచు, ఉత్తీరింపజేయు.

ఎలరు రూ. ఎలరు. వి. అరిశయం. దార.గారి. 6.574. ఎలవడం రూ.చూ. వెలవడం. వి. మెట్టవడ్డలో ఒక రకం. ఎలవరపోవు చూ. వెలవెలబోవు. అ.క్రి. 1. వరిపెన్ను గింజ వట్టకుండా పోవు, చాలువడు ; 2. తెల్లబోవు, వివర్ణమగు. ఎలవాడు చూ. ఎల్.

ఎలనము వి. ఉత్సాహం, ప్రేమ, అనురాగం. దార.సాప్తి. 1.281.

క. ఎల్.ను, కోడు, వాంచించు, నంతోపించు.

ఎలిక' రూ.చూ. ఎలుక.

ఎలికపాములు వి. రూ. ఎలికపాములు. పేగులలో వట్టే పాములలాంటి పురుగులు. ఎలికపాపాణము వి. ఎలుకపముక. ఎలికలకుండ వి. ఎలుకలను పట్టటానికి పంటపొలంలో గుంట తీసి పెట్టిన వేదస్థిళ్ళ కుండ.

ఎలిక' చూ. ఎలిక. వి. ఒక కులం.

ఎలికలెలి వి. చెమ్మ నేలల్లోను, నల్లరేగడి నేలల్లోను మొలిచి పసుపు పచ్చటి పూలు పూసే పాకుడు కలుపుమొక్క (Spomaea reniformis).

ఎలికజెముడు రూ. ఎలికజేడు. వి. చెమ్మనేలల్లో, నల్లరేగడి నేలల్లోను మొలిచి పసుపు పచ్చటి పూలు పూసే కలుపు మొక్క (Ipomaea reniformis).

ఎలికజేడు రూ.చూ. ఎలికజేముడు.

ఎలికంజాపు వి. చేలల్లో రాళ్లపక్కన మొలిచే మొక్క. కాక విశేషం.

ఎలికపాములు చూ. ఎలిక'.

ఎలికపాపాణము చూ. ఎలిక'.

ఎలికబీర వి. బీరకాతికి చెందిన ఒకరకం కలుపు మొక్క (Hemicyclia species).

ఎలికలకుండ చూ. ఎలిక'.

ఎలిక రూ.చూ. ఎలుక. వి. చూచికం.

ఎలికబోను రూ.చూ. ఎలుకబోను. వి. ఎలకలను వట్టే సారనం. ఎలికవల వి. ఎలకలను వట్టే వల.

ఎలికబోను చూ. ఎలిక.

ఎలికవల రూ. ఎలిక.

ఎలిగట్టుదుక్కి రూ.చూ. ఎలిగడదుక్కి. వి. దున్నిన మెట్ట పొలం.

ఎలిగట్టువాగలి రూ.చూ. ఎలిగడనాగలి. వి. మెట్టనాగలి, మెట్ట దుక్కికి ఉపయోగించే నాగలి.

ఎలిగడ రూ.చూ. వెలిగడ. వి. మెట్టనేల.

ఎలిగడగుంటక వి. బీడి గుంటక, పైరు వెయ్యకముందు మెట్టలో గడ్డి మొ. పోవటానికి తోరే గుంటక. ఎలిగడదుక్కి రూ. ఎలిగట్టుదుక్కి. వి. దున్నిన మెట్టపొలం. ఎలిగడనాగలి రూ. ఎలిగట్టునాగలి. వి. మెట్ట దుక్కికి ఉపయోగించే నాగలి.

ఎలిగడగుంటక చూ. ఎలిగడ.

ఎలిగడదుక్కి చూ. ఎలిగడ.

ఎలిగడనాగలి చూ. ఎలిగడ.

ఎలిగాడి రూ.చూ. వెలిగడ. వి. మెట్ట పొలం.

ఎలిగించు చూ. ఎలుగు'.

ఎలికెలక వి. మెట్టపొలం.

< వెలి + వెలక.

ఎలిదినాగలి రూ. వెలి. వి. మెట్ట దుక్కికి ఉపయోగించే నాగలి.

ఎలిదుక్కి రూ.చూ. వెలిదుక్కి. వి. దున్నిన మెట్టపొలం.

ఎలిదుక్కినాగలి వి. మెట్ట దుక్కికి ఉపయోగించే నాగలి.

ఎలిదుక్కిమడక వి. వెలిదుక్కికి ఉపయోగించే నాగలి.

ఎలిదుక్కినాగలి చూ. ఎలిదుక్కి.

ఎలిదుక్కిమడక చూ. ఎలిదుక్కి.

ఎలినాగలి రూ.చూ. వెలినాగలి. వి. మెట్టదుక్కికి ఉపయోగించే నాగలి.

ఎలినైరు చూ. వెలి. వి. మెట్టపైరు.

ఎలిపొలం రూ.చూ. వెలిపొలము. వి. మెట్టపొలం.

ఎలిమడనాగలి వి. మెట్ట దుక్కికి ఉపయోగించే నాగలి.

ఎలిమి పో.చూ. వెలిమిడి. వి. ఆకుమీద గుళ్లు కట్టుకుని చిగుళ్లు తినే పురుగువల్ల వరికి వచ్చే తెగులు. (ఆకుమీద తెల్లటి మచ్చలేర్పడుతాయి).

ఎలివిరి వి. ఒంటిపేట తాడు.

ఎలిక' రూ.చూ. వెలిక. వి. పెద్ద ఆకు.

ఎలిసిపోవు చూ. వెలియు. అ.క్రి. 1. వాన కురవటం నిలిచి

పోవు; 2. ఓడిపోవు; 3. కొత్తకుండలో పోసిన నీరు దాని నూళ్లు రంధ్రాలగుండా వెలుపలకు స్రవించు; 4. రంగు విడుచు, దాయబోవు; 5. శరీరము నడలిపోవు.

ఎరిసె రూ.చూ. వెలిసె. వి. గోడకూ ఇంటికప్పుకూ నడుచు ఉండే తెరపదోలు.

ఎలుక రూ. ఇరికి, ఎలక, ఎలిక, ఎరికె, ఎల్క. వి. మూషికం. భార.ఆది. 8.307.

క. ఇలి, ఎలి. మూషికం; కొడ. తు. త. మ. ఎలి. కొ. ఎయిజ్. ఎలక; కా. ఇనయి, ఎలక; గోం. ఎల్లి. బ.వ. ఎల్క; కొండ. ఎల్క; కుణ. ఒడి. ఎలక. బ.వ. ఒడిక; కువి. ఒడ్డి, ఒర్లి. ఎలక; పర్తి. ఎల్. బవ. ఎల్కుల్. ఎలక; కొలా. నా. ఎల్క. ఎలక. పో.చూ. గద. సిరె. బ.వ. సిరెల్. ఎలక; ఒల్లా. సిరెల్. ఎలక. క్రా. హల్. ఎలక.

ఎరి+కర్ అనుచిత విభాగంవల్ల తెలుగులో ఎలుక శబ్దం ఏర్పడింది.

<మూ.ద్రా. *ఎర్-.

ఎలుకచెవి వి. 1. ఎలుక జీడి, ఒకరకం చెట్టు; 2. చిత్తా నక్షత్రం. క. ఎలికివి. ఎలుక చెవి, చిన్న ఆకులుగల మొక్క; తు. ఎరికెలి. ఒక ఓషధి; త. ఎలి-చ-చెవి. ఒక రకం మొక్క, నేలపై పాకు ఒక రీతి. ఎలుకచెవివల్లిక వి. ఒక రకం చెట్టు. ఎలుకజీడి వి. ఒక రకం చెట్టు. ఎలుకజీడివల్లిక వి. ఒకరకం చెట్టు. ఎలుకబోను రూ. ఎరికెబోను వి. ఎలుకను పట్టే సాదనం. ఎలుకమొక్క వి. ఒకరకం చెట్టు. ఎలుకరొతు వి. ఎలుకనెక్కెవాడు. వినాయ కుడు. పో.చూ. క. ఇలిదేవర. ఎలుక తేరుగా గలవాడు, వినాయకుడు.

ఎలుకచెవి చూ. ఎలుక.

ఎలుకచెవివల్లిక చూ. ఎలుక.

ఎలుకజీడి చూ. ఎలుక.

ఎలుకజీడివల్లిక చూ. ఎలుక.

ఎలుకబోను చూ. ఎలుక.

ఎలుకమొక్క చూ. ఎలుక.

ఎలుకరొతు చూ. ఎలుక.

ఎలుగు! రూ.చూ. అలుగు, వి. నాగలి, గొర్రు, గుంటక మొ. వాటి కర్ర.

ఎలుగు! రూ.చూ. వెలుగు. వి. 1. ఇండియన్ కట్టే దడి;

2. నాగలికాడిని దూరంగా నొక చివరికి జరిపే కట్టటం.

ఎలుగుతెగులు వి. ఒకరకం వరి తెగులు. (చిగుళ్లు తెల్లబడతాయి).

ఎలుగిచ్చు చూ. ఎలుగు!

ఎలుగించు చూ. ఎలుగు!

ఎలుగిడు చూ. ఎలుగు!

ఎలుగు! రూ. ఎలుపు, ఎల్లు. వి. 1. కంఠస్వరం. భార. క్రో. 4.183, విక్ర. 4.27; 2. పిలుపు. కో. 5.66; 3. ద్వని, మోక.

పో.చూ. క. ఎలర్, క్వాన, గాలి మొ. పో.చూ. త. ఇలిర్. మొలచు, నిటారుగా నిలచు మొ. గొ. లెంగ. కంఠస్వరం; పర్తి. ఇలుంగ. కంఠస్వరం.

<మూ.ద్రా. *ఇర్-.

ఎలిగించు రూ. ఎలుగించు. అ.క్రి. కూయ. కు.నం.

9.806. ఎలుగిచ్చు న.క్రి. 1. పిలచు. భార. 2.205;

2. పలుకు, మాట్లాడు, బదులు పలుకు. వసు. 2.17.

ఎలుగించు రూ. ఎలిగించు. అ.క్రి. కూయ. భార. ఆను.

1.181. ఎలుగిడు అ.క్రి. మొరుగు. రామ. 2.21. ఎలుగు

చేయు అ.క్రి. ద్వనిచేయు, కూయ. సింద్యా. 1.213.

ఎలుగులిచ్చు న.క్రి. పిలుచు. భార. ఆది. 6.290; అ.క్రి.

1. ద్వనిచేయు, మోగు. ఆము. 4.35; 2. పలుకు,

మాట్లాడు, బదులు పలుకు. ఎలుగుమాపు 1. అ.క్రి. గట్టిగా

అరచు, పెద్దకేకచేయు; 2. పలుకు, మాట్లాడు. భార.

ఆను. 1.75, బిచ్చ. 2.28. <ఎలుగు+చూపు. ఎలుగెత్తు

రూ. ఎల్లెత్తు. అ.క్రి. గొంతెత్తు. భార. బిచ్చ. 3.185,

దగా. 2.201.

ఎలుగు! రూ. ఎలుపు, ఎల్లు. వి. భల్లూకం. హరి. ఉ. 10.21.

త. ఎల్లు. భల్లూకం. ఎలు, ఉలియమ్; గోం. ఎడ్డెల్లల్; కొండ. ఒల్లు, ఒడ్డు. కుణ. ఒలి, ఒడి; బవ. ఒలింగ; కువి. జోడి; పర్తి. ఇలి; బవ. ఇలిల్. భల్లూకం; మూలరూపం. ఎల్-; గద. ఇలిజ్; ఒల్లా. ఇలిజ్; మూర్త్. ఎజ్.

ఎలుగుగొడ్డు రూ. ఎలుగొడ్డు, ఎల్లుగొడ్డు, వెలుగుగొడ్డు, ఎలుగొడ్డు. వి. భల్లూకం. ఎలుగుబంటి రూ.చూ. ఎలుగు మంటి. వి. భల్లూకం. ఎలుగుమంటి రూ. ఎలుగుబంటి.

ఎలుగొడ్డు రూ.చూ. ఎలుగుగొడ్డు.

ఎలుగుగొడ్డు చూ. ఎలుగు.

ఎలుగుచేయు చూ. ఎలుగు.

ఎలుగుబంటి చూ. ఎలుగు.

ఎలుగుమంటి చూ. ఎలుగు.

ఎలుగులిచ్చు చూ. ఎలుగు.

ఎలుగుమాపు చూ. ఎలుగు.

ఎలుగెత్తు చూ. ఎలుగు.

ఎలుగొడ్డు చూ. ఎలుగు.

ఎలుపు రూ.చూ. ఎంచు. న.క్రి. ఆలోచించు, తెక్కించు.

అం.భా. 3.126.

ఎలుపు రూ.చూ. వెలుపు. వి. వెడల్పు.

ఎలుము! రూ.చూ. వెలుపు. వి. వెడల్పు.

ఎలుము! రూ.చూ. ఎనుము. వి. గే. 3.

ఎలుపు! రూ.చూ. ఎలుగు!

ఎలుపు! రూ.చూ. ఎలుగు. వి. భల్లూకం. భార. ఆర. 7.89.

ఎలుపు! రూ.చూ. అలుగు. వి. 1. నాగలి, గొర్రు, గుంటక

మొ. వాటి కర్ర; 2. పలుగు నేలలో లోతుగా దిగటం;

3. దున్నేటప్పుడు, నేల లోతుగా తెగటం.

ఎలుపుపీట రూ. ఎల్లుపీట. వి. ఎలుపు నలుపులకు

ఏడికోల, కాడి కలిపేకోల వారిపె దూర్చిన చిన్న కొయ్య

గొట్టం. ఎలుపుపేరు రూ. ఎల్లుపేరు. వి. ఏడికోలను వజరలో

దూర్చేకోల కిందిపైపు కొట్టే పేరు.

ఎలుపుపీట చూ. ఎలుపు.

ఎలుపుపేడు చూ. ఎలుపు.
ఎలుమ దూ.చూ. వెలిసె. వి. గొడ్లపాకలోని అటక.
ఎలోమ వి. ఒక రకం గడ్డి (Diospyros embryopterics).
ఎల్కి దూ.చూ. ఎలుక. వి. మూషికం.
ఎల్ల¹ దూ.చూ. ఎలుగు¹.

ఎల్లెత్తు దూ.చూ. ఎలుగెత్తు. అ.క్రి. గొంకెత్తు, పెద్ద
గొంకుతో మాటాడు. వసు. 4.52.
ఎల్లె² దూ.చూ. ఎలుగు². వి. భల్లూకం. దు.నం. 12.892,
విక్ర. 3.89.

ఎల్లెగొడ్డు దూ.చూ. ఎలుగుగొడ్డు. వి. భల్లూకం.
సారంగ. చ. 1.78.

ఎల్లె³ దూ.చూ. అలుగు³.
ఎల్లెగొడ్డు చూ. ఎల్లె².
ఎల్లెపీట దూ.చూ. ఎలుపుపీట.
ఎల్లెపేడు దూ.చూ. ఎలుపుపేడు.

ఎల్లెత్తు చూ. ఎల్లె¹.
ఎల్లి వి. పొడుగాటి పీట.

ఎల్లి వి. ఒక రకం పెడురు (Dendrocalamus hamil-
tari), 60-70 అ. ఎత్తురాక పెడురుకుండి; కొన్ని
రకాలకు కడుపుల దగ్గర ముక్కుంటాయి.

ఎల్లి² వి. సీమ, పొలిమేర, హద్దు. శృం.వై. 1.31, ఆం.దా.
2.24.

క. ఎల్లె. హద్దు, సరిహద్దు; క. ఎల్లె, ఎల్లె.
సరిహద్దు; మ. ఎల్లె. హద్దు.
<మూ.ద.ద్రా. *ఎల్-.

ఎల్లందు(న్) అవ్య. సరిహద్దు లోపల; ఎల్లమ్మ వి. ఊరి
పొలిమేరలో ఉండే ఒక గ్రామ దేవత, ద్రావిడ దేవత.
దు. ఎల్లమ్మ. ఒక గ్రామ దేవత; ర. ఎల్లమ్మలో. ఒక
గ్రామ దేవత (అపాయంలో ఉన్న బెన్నవాళ్ళు, విషసర్ప
దప్పులూ ఆరాధించే దేవత). ఎల్లతాయి దూ. అల్లరాయి.
వి. సరిహద్దు రాయి. పో.చూ. క. ఎల్లకల్లు. సరిహద్దు
రాయి, క. ఎల్లె-క-కల్; ఎల్లలువెట్టు అ.క్రి. హద్దు
తెర్పరచు. దశకు. 2.71. <ఎల్ల¹+లు+వెట్టు.
ఎల్లా(పి) వి. 1. కొంగ, మోసగాడు, పొలిమేరవద్ద కాచి
చోరుకొనేవాడు; 2. కలారి; 3. పనికిమాలినవాడు;
4. కూరి జనం. ఎల్లాపికత్తియ దూ. ఎల్లాపికత్తె. వి.
కొంగతనం చేసే స్త్రీ, ఎల్లాపికత్తె దూ.చూ. ఎల్లాపికత్తియ.
ఎల్లాపికనము వి. కపటం, వంచన, మోసం. ఎల్లాపులు వి.
తెలగాలలో ఒక తెగవాడు.

ఎల్లి³ అవ్య. నర్మ శబ్దార్థం. దార. ఆది. 6.28, పిష్క.
2.282, ఆసు. 2.283.

క. ఎల్లె. అన్నీ. ప్రతి వస్తువు, మొత్తం; కొడ. ఎల్లె.
మొత్తం; క. ఎల్లామీ. మొత్తం, అన్నీ, అందరు; కోట.
ఎల్, ఎల్కె. మొత్తం; మ. ఎల్లామీ. అన్నీ, మొత్తం;
కోట. ఇత్తర, ఎల్. రెండు.

ఎల్లకమ్మరి వి. దేవకాశిల్పి, విశ్వకర్మ. ద్వి. పరమ.
వి. 27 వ. 6 పం. ఎల్లిది నర్మ. సమస్తం. దార. ఆసు.
4.241, హరి. ఉ. 7.158. ఎల్లవాడు క్రి.వి. ఎల్లప్పుడు.

హరి. ఉ. 3.5. ఎల్లందు(న్) దూ.చూ. ఎల్లందు(న్).
క్రి.వి. నర్మక, అంతట, అన్నిచోట్ల. రం.దా. 101 వ.
27 పం. ఎల్లపుడు దూ.చూ. ఎల్లప్పుడు. ఎల్లపు దూ.చూ.
ఎల్లప్పుడు. ఎల్లప్పుడు దూ. ఎల్లపుడు, ఎల్లపు. క్రి. వి.
నర్మకాలం. ఉ.దా. 1.60. ఎల్లప్రాప్తు క్రి. వి. ఎల్లప్పుడు.
సీరారా. 1.97. ఎల్లబోటి వి. అందరివంటి, సామాన్య
మైన. హరి. పూ. 5.148. ఎల్లందు(న్) దూ. ఎల్లందు(న్).
క్రి.వి. ప్రతి చోట, అంతట. దార. ఆశ్వ. 2.215.
ఎల్లయెడల(న్) క్రి. వి. అన్నిచోట్ల. ఎల్లరు దూ.చూ.
ఎల్లవాడు. వి. అందరు. రామా. 2.106, 107. ఎల్లవాడు
వి. ప్రతివాడు. దార. ఆది. 6.306, సా.ప్రి. 1.45. ఎల్ల
వారు దూ. ఎల్లరు, ఎల్లారు. వి. అందరు. ఎల్లవెంట వి.
అన్నివిధాల. ఎల్లారు దూ.చూ. ఎల్లవాడు. వి. అందరు.
కవరీలా. 1.125. <క. ఎల్లారు. ఎల్లెడ(న్) క్రి.వి. 1.
ప్రతి విషయంలో, అన్ని విషయాల్లో. విప్ర. 5.40; 2.
అంతటా, ప్రతి చోట. సీ.హ. 1.30, దశా. 1.281. క.
ఎల్లెడ. అన్ని చోట్ల. <ఎల్ల²+ఎడ(న్).

ఎల్లి⁴ దూ.చూ. ఎల్లె. వి. (ఇంటికి వేసిన) సున్నం. వి.
తెల్లని.

ఎల్లికొట్టించు అ.క్రి. (ఇంటికి) సున్నం కొట్టించు. ఎల్లిగిసె
వి. తెల్ల అగిసె. <ఎల్ల³+అగిసె. ఎల్లెలుక దూ.చూ.
వెల్లెలుక. వి. తెల్లని మెలుక, రాజమూషికం. <ఎల్ల³+
ఎలుక. ఎల్లెల్క దూ.చూ. వెల్లెలుక. వి. రాజమూషికం
(వ్య. తెల్లటి ఎలుక) <ఎల్ల³+ఎల్క.

ఎల్లి⁵ వి. ఎన్ను. కంటి.
ఎల్లి⁶ వి. కూర కొనటానికి చేసే పిడికెడు దియ్యం.

ఎల్లికమ్మరి చూ. ఎల్లి².
ఎల్లికూర వి. ఒక రకం కాకం.

ఎల్లికొట్టించు చూ. ఎల్లి³.
ఎల్లిక్కును వి. ఎన్నికలు.

ఇం. ఎల్లెక్షన్. ఒకరినిగాని కొందరినిగాని, ఓట్లు వేసి
అధికార పదవులకు ఎన్నుకోటం; ఒక ప్రత్యేకాంశం మీద
ప్రజావిప్రాయం సేకరించటం, ఎన్నుకోటం.

<ఇం. Election.

ఎల్లిగిసె చూ. ఎల్లి³.
ఎల్లిగొయ్య అ.క్రి. ఇటుకకోయు.

ఎల్లింకి పో.చూ. ఉల్లింకి. వి. ఒక రకం పిట్ట. పార్వ. 6.77.
ఎల్లింకిగారి వి. వానకు ముందు వీచే దుమ్ముగారి.

ఎల్లిడి దూ.చూ. అల్లిడి. వి. 1. తెరదావ అల్లిడి కన్ను;
2. జనపనార రాడు.

ఎల్లిది చూ. ఎల్లి².
ఎల్లిదోడు అ.క్రి. నూతులలో పూడికలీయు.

ఎల్లిదోవె వి. మోట బొక్కెన నీళ్లు కుమ్మరించే చోటు, పోడు
చోనె.

ఎల్లివాడు చూ. ఎల్లి².
ఎల్లిందు(న్) చూ. ఎల్లి¹, ఎల్లి².

ఎల్లపుడు చూ. ఎల్లి².
ఎల్లపు చూ. ఎల్లి².

ఎల్లవృదు చూ. ఎల్ల².
 ఎల్లప్రాద్దు చూ. ఎల్ల².
 ఎల్లబదు ల.గి. వెలికి వచ్చు. అయిదు కచ్చు.
 ఎల్లదార వి. మొత్తం, పూర్తి.
 ఎల్లబోటి చూ. ఎల్ల².
 ఎల్లమ్మ చూ. ఎల్ల¹.
 ఎల్లయందు(న్) చూ. ఎల్ల².
 ఎల్లయిడల(న్) చూ. ఎల్ల².
 ఎల్లరు చూ. ఎల్ల².
 ఎల్లతాయి చూ. ఎల్ల¹.
 ఎల్లలువెట్టు చూ. ఎల్ల¹.
 ఎల్లవ! వి. కట్టుబడిలో పొడుచుకొని వచ్చిన రాతిముక్క.
 కొపిర.
 ఎల్లవో వి. దూలాల చివర మేకు దిగింపు చేసిన వానం.
 ఎల్లవకడ్డి వి. 1. పెనుగల్గ నుంచి దూలాల చివర్ల మీదికి
 పరిచిన కడ్డి; 2. కూసాల మీది అడ్డవట్టె.
 ఎల్లవమెట్టు వి. ఇంటికి వెలుపల గోడకు అతికి కట్టిన మెట్టు.
 ఎల్లవాడు చూ. ఎల్ల².
 ఎల్లవారు చూ. ఎల్ల².
 ఎల్లవాలు వి. ఎటవాలు, ఎక్కువవాలు.
 ఎల్లవెంట చూ. ఎల్ల².
 ఎల్లాటి చూ. ఎల్ల¹.
 ఎల్లాదికత్తియ చూ. ఎల్ల¹.
 ఎల్లాదికత్తె చూ. ఎల్ల¹.
 ఎల్లాదికనము చూ. ఎల్ల¹.
 ఎల్లాపులు చూ. ఎల్ల¹.
 ఎల్లాయి వి. 1. చాకలి ఉరికిన గుడ్డలకు ఆవిరిపెట్టకొనికై
 కట్టిన పొయ్యి; 2. చాకలి ఆవిరిచానకు చుట్టిన గుడ్డలు;
 3. ఉబ్బు.
 ఎల్లారు చూ. ఎల్ల².
 ఎల్ల! వి. గొడుగు. దార.శల్య. 1.133, కాంతి. 4.889.
 పో.చూ. క. ఎల్లి. నూర్కుడు.
 బహుళ: <క. ఎల్లి. నూర్కుడు. నూర్కుడినుంచి
 రక్షణ, అచ్చాదనం.
 ఎల్లి² వి. 1. రేపు, దార.ఆర. 2.168, విరా. 5.301, నిర్వ. 1.44, ఉ.హ. 8.22; 2. భవిష్యత్తు, మరదానంతరం.
 వండిచ. వహ. 120 వ.
 కు. ఎల్లి. రేపు; ఎల్లింజి. ఎల్లిండి; పో.చూ. క. ఎల్లి. 24 గంటలు గల రోజు.
 పో.చూ. నం. హేలి. నూర్కుడు.
 ఎల్లిండి వి. రేపటి కర్వాక రోజు, రేపుకాక అమర్చాడు.
 దార.ఆర. 2.168. కు. ఎల్లింజి. ఎల్లిండి.
 ఎల్లికము రూ.చూ. విరిదము.
 ఎల్లిదము రూ.చూ. విరిదము. వి. 1. తేలికఅయినది, అనమర్గ
 మైనది. కు.నం. 4.421, మను. 2.41. దళకు. 8.93;
 2. అనారవళం. దార.విరా. 5.317; వి. 1. అనారవం.
 అవమానం. ఉ.హరి. 5.197, సారంగ.చ. 3.87, ఆం. దా. 1.134; 2. కొత్త, వింత, తిరస్కారం.

క. విలిద. తిరస్కారం. అవమానం. తిట్టు, నింద, అగౌరవం; పో.చూ. రు. ఎల్లి. ఎల్ల. చిన్న, తేక; ఎల్లిబుద్ధి. తేలికబుద్ధి; క. విలితం. అవమానం, వేళాకోళం. <వికలమైన>నం. హేలన; ఎల్లిల్. నింద, అవమానం; ఎల్లి. ఉపేక్షించు, అగౌరవించు, అవమానించు.
 బహుళ: <నం. హేర్ (హేర్).
 ఎల్లిరుడు చూ. ఎల్లిదము. వి. అల్పుడు, అనమర్గడు. కు.నం 4.418, నిర్వ.రా. 8.7.
 క. ఎలియన్. అల్పుడు.
 ఎల్లిపాయ వి. వెల్లుర్లి, తెల్లపాయ.
 <వెల్లి+పాయ.
 ఎల్లిపాయలగడ్డి వి. ఒకరకం కలువమొక్క.
 ఎల్లిపాయలగడ్డి చూ. ఎల్లిపాయ.
 ఎల్లిబొమ్మిడి వి. తేళిమీదవట్టే మల్లెతెగులు.
 <వెల్లి (తెలుపు)+బొమ్మిడి.
 ఎల్లిండి చూ. ఎల్లి².
 ఎల్లిడ! (న్) చూ. ఎల్లి².
 ఎల్లిడో పో.చూ. ఉల్లట. వి. మేలుకట్టు, విశాసం, నారగుడ్డ చిక్కం మొ. వేలాడగట్టిన ఉయ్యెల.
 ఎల్లియక చూ. ఎల్లి².
 ఎల్లిల్క చూ. ఎల్లి².
 ఎల్లిపాటు వి. గుమ్మాకింది బల్లకుఉన్న నిలువచెక్కల పేర్లు.
 ఎళవాగర వి. ఒంటిమీద గడ్డలు లేవటం.
 ఎళనీరు రూ.చూ. ఎలనీరు. వి. రేక కొబ్బరినీరు. ఆం.దా. 2.78.
 ఎళపు రూ. ఎళపు. వి. 1. చనిపోయినవారికై దుఃఖించటం; 2. హాని, నష్టం.
 పో.చూ. క. ఎలల్. అలనటించెడు; ఎలపు. రోగము వల్ల కలిగిన ఈడ్పు, తిమ్మిరిరోగం; క. ఎలల్. దుఃఖం; ఇలపు. నష్టం, హాని, చావు, కష్టం.
 <క. ఇలపు.
 ఎళపు రూ.చూ. వెలుపు. వి. వెడల్పు.
 ఎళవరి వి. విరిక, ప్రభువు. ద.హం.రా. 10.610.
 ఎళపు రూ.చూ. ఎళపు. వి. చావు, నష్టం.
 ఎళము వి. 'వలము'కు ఎదురెల్లి బరువు. ఆం.దా. 2.269.
 ఎళిళాయ రూ.చూ. అళిళాయ. వి. దబ్బవండు.
 క. ఈళె, ఇళె. ఒకరకం నారింజకాయ; హిరళె. దబ్బకాయ.
 <క. ఇళె (+కాయ).
 ఎళి రూ.చూ. ఎళి. వి. బవ. ఎద్దులు. హరి.హ. 6.21.
 ఎవ వి. హెచ్చరిక, ఏవాగ్రక.
 ఎవకలి వి. వేకువ.
 ఎవడు రూ. ఎవ్వాడు. నిర్వ. 1. ఎవడు? కిమర్దకం. నీలా. 2.43; 2. యశోకర్దార్దకం; ఎవబోవాడు.
 ఎవండ్లు రూ. ఎవ్వండ్లు, ఎవ్వాండ్లు. చూ. ఎవరు. నిర్వ. ఎవరు?
 ఎవక రూ. ఎవరి, ఎవకుక, ఎవతె, ఎవ్వక, ఎవ్వరి, ఎవ్వతె;

సర్వ. ఏత్తి ?

క. యావళు. ఏత్తి ?; క. ఎవల్, యావల్.
ఏత్తి ?; కా. ఎవల్. ఏత్తి ?; కు. ఎవల్. ఏత్తి ?;
కొలా. ఎవల్. ఎవరె ?; కురు. ఎవల్. ఎవరె ? ఎవరు
(త్తి) ?; మాల్. అకల్. ఎవరె ?

ఎవరి యా.చూ. ఎవరె.

ఎవరు యా.చూ. ఎవరె.

ఎవరె యా.చూ. ఎవరె.

ఎవరు యా.చూ. నెగయు. అ.క్రి. పైకి లేచు, ఎగురు. భార.
నదా. 1.255; కు. 5.37.

ఎవరిక యా. ఎవరికి, ఎవరికె, ఎవరె, ఎవరి, ఎవరుక,
ఎవరై, ఎవరిక, ఎవరికి, ఎవరికె, ఎవరై, ఎవరి,
ఎవరుక, ఎవరై. వి. ఎవరె.

బహుళ: <ఎవరి + క + క్.

ఎవరికి యా.చూ. ఎవరికి.

ఎవరికె యా.చూ. ఎవరికె.

ఎవరు యా. ఎవరు, ఎవరులు, ఎవరు. సర్వ. 1. ఎవరు
(బ.వ.), ఏకవచనంలోకూడా ప్రయోగం ఉంది. భార.
ఆర. 8.116; 2. అందరు. నీలా. 2.48.

క. అర్, యార్, దారు. 'అవ' యొక్క ప్రథమా బ.వ.
(పుం. త్రి); కు. ఏరు. ఎవరు ?; క. యావల్ - ఇమ్.
అంకా; మ. అర్. ఎవరు ? ఎవరు ?

ఏ + వాడు > ఎవ్వడు > ఎవ్వరు > ఎవరు.

< మూ.ద.ద్రా. *యా.

ఎవరో సర్వ. 1. ఏమిటో (మీరెవరో చెప్పండి); 2.
ఎవరో ఒకరు.

ఎవరో యా. ఎవరు.

ఎవరై యా.చూ. ఎవరిక.

ఎవరి యా.చూ. ఎవరిక.

ఎవరుక యా.చూ. ఎవరిక.

ఎవరై యా.చూ. ఎవరిక.

ఎవరి యా.చూ. ఎవరి.

ఎవరు వి. రాన్య విశేషం, వార్షి వియ్యం. (Hordeum
hexastichon).

నం. యవ-; ప్రా. అవ-.

< నం. యవ-.

ఎవి యా.చూ. ఎవి; ఏ.వ. ఎది. సర్వ. బ.వ. ఎవి.

ఎవుడు యా.చూ. ఎగుడు. యా. ఎగు. న.క్రి. 1. తోయు,
పడవోయు. నిర్వరా. 1.89; 2. తోలు. భార.కర్త.
1.159; 3. (బాదాదులతో) కొట్టు. భాగ. 8.145; 4.
పెంబడించు, కరుము.

ఎవ్వ పో.చూ. ఏవ. వి. 1. రేమి; 2. కష్టం.

క. ఎవ్వమో. దుఃఖం, కష్టం.

ఎవ్వరు యా.చూ. ఎవ్వరు. సర్వ. 1. యచ్చర్థాకం,
ఎవరోవాడు. భార.ఆది. 4.183; 2. కిమర్థం, ఎవరు.
భార. 6.1232, (నేనెవ్వర ? తోవరై) ఏపాటివాడు, ఎంక
వాడు, ఎట్టివాడు. ఉ.రా. 6.274.

ఎవ్వండు యా.చూ. ఎవండు.

ఎవ్వత యా.చూ. ఎవర. సర్వ. ఎవరై. భార.శాంతి. 8.144.

ఎవ్వతి యా.చూ. ఎవర.

ఎవ్వతె యా.చూ. ఎవర.

ఎవ్వరిక యా.చూ. ఎవరిక.

ఎవ్వరికి యా.చూ. ఎవరికి.

ఎవ్వరికె యా.చూ. ఎవరికె.

ఎవ్వరు యా.చూ. ఎవరు. సర్వ. బ.వ. ఎవరు. నిర్వ. 3.102,
4.82, భార.విరా. 1.216, శృం.నై. 1.55.

ఎవ్వరై యా.చూ. ఎవరిక.

ఎవ్వరి యా.చూ. ఎవరికి.

ఎవ్వరుక యా.చూ. ఎవరిక.

ఎవ్వరై యా.చూ. ఎవరిక.

ఎవ్వరి యా.చూ. ఎవరి. క్రి.విరా. ఏవైపు. హరి.ఉ. 9.57,
హరి.పూ. 5.191.

ఎవ్వండు యా.చూ. ఎవండు.

ఎవ్వారు యా. ఎవరు, ఎవ్వరు, ఏ.రు, ఏవారు, వే.రు.
సర్వ. 1. కిమర్థం, ఎవరు. భార.నీమ్మ. 1.179; 2.
యచ్చర్థాకం. మను. 1.18; 3. ఎంకటివాడు, ఏపాటి
వాడు, ఎట్టివాడు. ఉ.రా. 3.178.

క. యావళు. ఎవరు; క. ఎవల్, యావల్.

< ఏ + వాడు.

ఎవ్వరులు యా.చూ. ఎవరు.

ఎవ్వరు యా.చూ. ఎవరు.

ఎవ్వి యా.చూ. ఏవి. సర్వ. బ.వ. ఏ వస్తువులు.

ఎవ్వి యా.చూ. చెనల. వి. చిన్న మట్టిపాత్ర.

ఎన్ యా. ఎన్. క్రి.విరా. 1. అత్యంతం, మిక్కిలి. శృం.నై.
5.156; 2. చక్కగా, ప్రశస్తంగా, సమర్థంగా. వేం.మా.
4.11; వి. 1. విదం, రీతి. పాండు. 4.266; 2. ప్రేర
ణం, ప్రోత్సాహం; 3. అతిశయం, అధిక్యం.

క. ఎన్. ప్రవాహించు, కనిపించు, స్పష్టపరచు; క.
అయ్యి. పూర్తిగా నిండు; అయ్యి. ప్రవర్తన నియమావళి;
అయ్యి. ఇమిడిపోవు, తీసికొనివచ్చు, నూచించు.

ఎనకొను అ.క్రి. 1. పరిగొను, ఉల్లాసపడు, ధైర్యము
తెచ్చుకొను; 2. ఆవేశపడు. ఎనకొలుపు యా. ఎనకొల్పు.
న.క్రి. పరికొల్పు, రెచ్చగొట్టు, ప్రేరేచు. భార.ఉద్వో. 4.207.
ఎనకొల్పు యా.చూ. ఎనకొలుపు. న.క్రి. 1. రెచ్చ
గొట్టు, పరికొల్పు, ఉల్లాసపరచు. భార.ఉద్వో. 4.234;
2. కలిగించు, ఆపాదించు. అము. 6.98; క. అయ్యి.
కలిగించు, పరికొల్పు. ఎనకొలుపు న.క్రి. వినియోగించు,
వ్యయించు. దశకు. 11.117. ఎనకొట్టు న.క్రి. ఎక్కులు
పెట్టు, పరికొల్పు. కళా. 6.268. ఎనకొలు యా. ఎనకొలు.
అ.క్రి. చెలరేగు, విజృంభించు, అతిశయించు. హరిశ్చ.
5.142. ఎనకొలు యా. అనకొలు. అ.క్రి. 1. నిండియుండు.
భార.శాంతి. 6.581; 2. ఒప్పు, తగియుండు, అతిశ
యించు. భార.అను. 8.306; 3. కనిపించు. విష్ణువ.
1.137. క. అయ్యి. అర్థం, యోగ్యం. < ఎన్ + లు +
-అరు. ఎనకొట్టు న.క్రి. పరికొల్పు, ప్రోత్సహించు,
రెచ్చగొట్టు. కళా. 6.231. < ఎన్ + పెట్టు.

ఎన² వి. వేర్చిన రాళ్లమద్య నందు.

ఎనకము వి. 1. అతిశయం, పెంపు. భార.విరా. 2.292, హరి.హ. 8.6 ; 2. అగ్రహం, ఆవేశం. భార.ఉద్యో. 4.824 ; 3. విజృంభణం. భార.దీప్తి. 2.378 ; 4. ఉత్సాహం, ఉల్లాసం. బసవ. ద్వి. 5.36. 868 ; 5. రీతి, విదం. కాశీ. 6.185 ; 6. ప్రీతి, చెన్న. 3.249 ; విద. 1. అతిశయం, హెచ్చైనది. భార.కర్ణ. 3.42 ; 2. మనోహరం, ప్రీయం. హరి.ఉ. 7.75.

క. ఎనక. ప్రకాశం, కాంతి, అందం, రూపం, తీరు, ఆనందం ; క. ఇయక్కమ్. మార్గం, గొప్పదనం.

ఎనకమెనగు అ.క్రి. 1. అతిశయించు, వృద్ధిచెందు. భార.విరా. 1.74 ; 2. నందవించు, కలుగు. భార.విరా. 1.808, భార.కాంతి. 5.566 ; 3. ఒప్పు, శోభిల్లు. ఆము. 6.6. <ఎనకము + ఎనగు.

ఎనకమెనగు చూ. ఎనకము.

ఎనకరి వి. కిరాతజేదం. ఆం.దా. 2.289.

ఎనకాప చూ. ఎన¹.

ఎనకొలుపు చూ. ఎన¹.

ఎనకొల్పు చూ. ఎన¹.

ఎనగొట్టు వి. కొరగానివాడు.

బహుళః ఎన¹ + కొట్టు. ఉత్సాహం లేనివాడు.

ఎనగొర్తు వి. కొండ్రవేసిన కర్మాక పొలంలో మిగిలిన మూల, కుని.

ఎనంగు రూ.చూ. ఎనగు. అ.క్రి. 1. ఒప్పు, అతిశయించు ; 2. కలుగు ; 3. విజృంభించు.

ఎనగించు చూ. ఎనగు.

ఎనగు చూ. ఎన¹. రూ. ఎనంగు, ఎనవ, ఎనుగు. అ.క్రి. 1. అతిశయించు, ఒప్పు. భార.ఆది. 4.196, కాంతి. 6.383 ; 2. కలుగు. భార.ఆది. 5.3 ; 3. విజృంభించు, ఉప్పొంగు. ఉ.హరి. 5.220.

క. ఎనె. ప్రకాశించు, స్పష్టమగు ; పో.చూ. ఎనగ. కాంతి, అందం, రూపం ; క. ఇయంకు. కడలు, కడలించు.

<మూ.ద్రా. *ఎయ్/ఎ- < *ఎన్-.

ఎనగించు స.క్రి. ఎనగునట్లుచేయు, కలిగించు. వసు. 1.9.

ఎనటిపోతలు చూ. ఎనరు².

ఎనటియు చూ. ఎన¹.

ఎనబెట్టు చూ. ఎన¹.

ఎనరు¹ రూ.చూ. ఎనరు. అ.క్రి. అతిశయించు, విజృంభించు, మీరు. నిర్వ.రా. 6.137, పాండు. 4.180.

ఎనరు² వి. వంటకై మరగవచ్చిన నీరు. భార.ఉద్యో. 4.116.

క. ఎనర్, ఎనరు. వంటపాత్రలో మసలుతున్న నీరు, కూరలు మొ. వండగా మిగిలిన గంజినీరు. వండిన కూర గాయలతోనున్న నీరు మొ. మిరియపు నీరు ; కు. ఇయరుని. చారిణంక, కావలసినంత ; క. ఎనర్. (ప్రతి.వ. < తె.)

అన్నము వంటుట గిన్నెలో పోసి నిప్పుపై పెట్టిన నీరు ; కుష. విజ్ఞ. అన్నం, ఎనరు, ఆహారం ; కొలా. ఎనర్ (బ.వ. ఎసిర్). దాన్యం వండటానికై మసలకాచిన నీరు ; నా. ఎనర్. అన్నం వండటానికి, పిండి కలపటానికి కాచిన నీరు.

<మూ.ద్రా. *ఎన్ > అర్.

ఎనటిపోతలు వి. బ.వ. మరగకాగుతున్న నీటిలో పోయ దగిన లియ్యం. దంపి దాగుచేసిన లియ్యం. ఆము. 2.97. ఎనరుపెట్టు రూ. ఎనరుపెట్టు : అ.క్రి. 1. హానిచేయు. రామా. 6.249 ; 2. వంటకై నీటి నాక పాత్రలో మరగ పెట్టు. పో.చూ. క. ఎనరిగెను ; పో.చూ. క. ఎనర్-కట్టు. ఎనరుపెట్టు రూ.చూ. ఎనరుపెట్టు. అ.క్రి. 1. వంటకై నీటి నాక పాత్రలో మరగపెట్టు. ఆము. 1.9, పాండు. 2.86 ; 2. హానిచేయు. చంపారా. 5.16. <ఎనరు² + పెట్టు.

ఎనరుపెట్టు చూ. ఎనరు².

ఎనరుపెట్టు చూ. ఎనరు².

ఎనరేగు చూ. ఎన¹.

ఎనరి¹ రూ.చూ. వెనల, వి. మట్టిపడక.

పో.చూ. కు. బిసలై. మట్టిపడక.

ఎనరి² రూ.చూ. ఎడల, వి. గుండెబుల్లు, ఎగరొప్పు.

ఎనరి³ రూ.చూ. ఎనరు¹. వి. కొమ్మి.

ఎనలాడు చూ. ఎన¹.

ఎనలిక రూ. ఎనరికై, ఎసిరిక. వి. తీరిక, అవకాశం.

క. ఇయల్. స్థిరంగాఉండు.

<ఎనలు + ఇక.

ఎనలికై రూ.చూ. ఎనరిక. వి. తీరిక, అవకాశం.

ఎనలు¹ వి. ఇనుక.

పో.చూ. క. ఉసుకు, ఉసిజె, ఉసుము, ఇనుక.

ఎనలు² రూ. ఎనరు¹. వి. నంటుల నమరం, కొమ్మియడ్డం, యడ్డం.

ఎనల్తోక్కు స.క్రి. రాళ్లమద్య నందులను పూడ్చు, దద్దుచేయు.

ఎన² + -లు + కొక్కు.

ఎనల్తోక్కురు వి. గోడరాళ్ల ఒక వరుసలో ఉండి కూకం నరిపోయేటట్లు కట్టటం.

ఎనళ్ళపొద్దు వి. సాయంనమయం, ఎనళ్ళపెట్టేవేళ.

<ఎనరు² + -లు + -అ + పొద్దు.

ఎనవు రూ.చూ. ఎనగు. అ.క్రి. అతిశయించు.

ఎనవెట్టు చూ. ఎన¹.

ఎసి వి. కట్టటంలో రాయికిరాయికి నడిమికోటు.

ఎసిబాయ్ స.క్రి. రాళ్ల మద్య నందులు నున్నంతో

పూడ్చు. <ఎసి + పూయు.

ఎసిబాయ్ చూ. ఎసి.

ఎసిలిక రూ.చూ. ఎనరిక. వి. అవకాశం, తీరుబడి.

ఎనుగు రూ.చూ. ఎనగు. అ.క్రి. వృద్ధిచెందు.

ఏ

ఏ' వి. తెలుగు వర్ణమాలలో ఎనిమిదో అక్షరం. అర్థసంవృతమై లాలవ్యమైన నిరోధ్య దీర్ఘస్వరం. ఇది అన్ని ప్రాచీన దాషర్థోనూ ఉంది.

<మూ.ప్రా. *ఎ.

ఏ' య. -ఎ'. అవ్య. 1. సంబంధార్థకంగా నామ, నర్తన నామాదుల ముందు వచ్చే ప్రత్యయం, యచ్చర్థార్థకం. దాగ. 8.21; 2. కిష్యర్థక ప్రత్యయం (ప్రశ్నార్థకం). మను. 1.68.

క. ఏ. ప్రశ్నార్థక ప్రత్యయం; ఏ, ఏతు, ఏవల్. మొ. లోపల ప్రశ్నార్థక విశేషణం; యా, యావద. ఏమి, ఏ వస్తువులు. ప్రశ్నార్థక విశేషణం; యాతు, యావన్.

-ఏ' య.చూ. -ఎ'. అవ్య. 1. అవధారణార్థకమైన అంత్య ప్రత్యయం. దార. ఉద్యో. 3.358, ఉత్త. హ. 4.800; 2. నిర్దేశ నూచకమైన అంత్య ప్రత్యయం. దాగ. 9.825; 3. ఆదిక్యాన్ని తెలిపే అంత్య ప్రత్యయం. రామరిం. ౪. 85; 4. రసంరల వానే (అన్య ప్రేరణం లేకుండా) అనే అర్థమిచ్చే ప్రత్యయం (వాణే వచ్చాడు).

క. ఏ, ఎ. అవధారణార్థక ప్రత్యయం; కు. ఏ, ఎ; క. ఏ, ఎ. అవధారణ నిర్దేశార్థక ప్రత్యయం; మ. ఏ. అవధారణార్థకం.

పో.చూ. సం. ఏవ; ప్రా. ఎవ్య.

-ఏ' య. -ఎ'. అవ్య. 1. ఆశ్చర్య ప్రశంసాదిబోధకమైన ప్రశ్నార్థకం. దార.ఆది. 2.31, 52, నదా. 2.11, ఉద్యో. 2.117, 8.188, హరి.హ. 5.224, శృం.వై. 4.69, దగా. 1.201; 2. ఆశ్చర్యాన్ని తెలిపే ప్రశ్నార్థకం. దగా. 1.201; 3. ప్రశంసను తెలిపే ప్రశ్నార్థకం. దార. ఉద్యో. 2.117; 4. దుఃఖాన్ని తెలిపే ప్రశ్నార్థకం. దార. ఉద్యో. 8.188; 5. పరిహాసాన్ని తెలిపే ప్రశ్నార్థక ప్రత్యయం. రాజ. 9.5.23; 6. చాక్షుర్థాన్ని తెలిపే ప్రశ్నార్థక ప్రత్యయం. వై. 1.27.

క. ఏ. ప్రశ్నార్థకం; ఏమిటి, ఏది; కు. ఏ; క. ఏ. జాలని తెలిపే ప్రత్యయం, ప్రశ్నార్థకం, వ్యతిరేకార్థకం, తిరస్కారార్థకం.

-ఏ' య. -ఎ'. అవ్య. పరిచితులైన శ్రీ పురుషుల విషయంలో 'ఏమే, ఒకే' మొ. బోల్ల సంబోధనార్థక ప్రత్యయం. దాగ. 10 హ. 1249, వి.ప్ర. 4.22.

మ. ఏ. ప్రశ్నార్థక సర్వనామం. ఏమిటి? ఎట్లు? ఏ. వ్యతిరేకార్థంలో ప్రశ్నార్థకంగా వచ్చే అంత్య ప్రత్యయం. అల్లే? (కాదా?); కొంద. ఏన్. ఎవరు;

ఏర్. ఎవరు; ఏను. ఏది; ఏవ్. ఏది; ఏమి. ఎందుకు, ఎందుకొరకు; పర్తి. ఏదో. ఎవరు; ఏది. ఎవరైనా; నా. ఏన్. ఎవరు; ఏర్. ఎవరు; గద. ఏయ్. ఎవరు.

<మూ.ప్రా. *ఎ/ -*ఎ.

-ఏ' 'ఏమి' యొక్క సంగ్రహ రూపం. అవ్య. ఏమిటి? దాగ. 10.408.

క. ఏ, ఏన్, ఏమి, ఏను. ఏమిటి?; క. ఎన్. ఎందుకు? ఎందుకోసం?

-ఏ' య.చూ. ఏని. అవ్య. 1. అయినప్పటికీ; 2. నిర్ధారణ లేమిని తెలుపుతుంది; 3. పక్షాంతరాన్ని తెలుపుతుంది.

ఏకచ్ఛాయ వి. 1. వదిలుండి వ్యక్తులు సంతకం చేసిన బాండు; 2. ఒకే మాదిరి.

సం. ఏకచ్ఛాయ. ఒకే పోలిక, ఒకే రీతి.

<సం. ఏకచ్ఛాయ. అర్థవివరి.

ఏకటస్పా పో.చూ. ఏకటాకి. క్రి.విణ. తీవ్రంగా, నిరంతరంగా, ఒకే మాదిరిగా.

సం. ఏక+హిం. తస్పా. ఒకే, లేదా. నిరంతరమైన ఆదంబరం.

<సం. ఏక+హిం. తస్పా.

ఏకటాకి (ప్రతి.వ.) క్రి.విణ. తీవ్రంగా, నిరంతరంగా, ఒకే మాదిరిగా.

సం. ఏక. ఒకే లేదా నిరంతరమైన; మరా. టాకా. అతుకు; హిం. టాకి. అతుకు.

<సం. ఏక+మరా. టాకా.

ఏకటిరబ్బి చూ. ఏకుబద్ద. వి. ఉన్న ఏకే బద్ద.

ఏకడ చూ. ఏ. య.చూ. ఏక్కడ. క్రి.విణ. ఏదోట.

ఏకదినార చూ. ఏకు. వి. ఏకుబద్ద కొనలకు కట్టిన జంతు సరం.

ఏకండితలుపు య.చూ. ఏవాంధం తలుపు. వి. ఒకే చెక్కతో చేసిన తలుపు.

ఏకతమాడు చూ. ఏకతము.

ఏకతము య. ఎగ్గతము. క్రి.విణ. ఒంటరిగా, తోడులేకుండా, దార. ఆది. 2.26, 6.142, 7.254; విణ. ఒంటరియైన. దార. కాంతి. 5.398, మార్క. 1.32; వి. 1. నిర్జన స్థలం, రహస్య ప్రదేశం, ఏకాంత ప్రదేశం. హర. 4.68. 2. సంప్రదించు. మను. 5.119.

సం. ఏకాంత. నిర్జన రహస్య ప్రదేశం, ప్రత్యేకత, పరిపూర్ణత్వం; ఏకత్వ. ఒకటి అగుట, కలయిక, ఏకకాం సంభవత్వం, అభేదత్వం, అనభేదత్వం, కేవలత్వం; ఏకతా. ఒకటి యగుట, కలయిక, ఏకకాల సంభవత్వం,

అదేదత్తం; మహా. ఎక్కంత. ఎక్రామ ప్రదేశం; ఎగంత; అ.మా. ఎగంత. ఏకాంత ప్రదేశం, ఏకాంతం; పా. ఏకత్త. కలయిక, ఒంటరికనం, ఏకాంతం, ప్రత్యేకం.

క. ఏక-అంత. ఒంటరి రహస్య ప్రదేశం; త. ఏకాంతం. ఏకాంతవాసం, ఒంటరికనం; మ. ఏకాంతం. ఏకాంతవాసం.

<నం. ఏకాంతం.

ఏకతమాదు అ.క్రి. రహస్యంగా మాటలాడు. మను. 5.96.

ఏకతలు చూ. ఏకాంతం కలుపు. వి. ఒకే చెక్కతో చేసిన కలుపు.

<నం. ఏక + త. కలుపు.

ఏకపువాది (మిశ్రన.) వి. నిర్మాణపు నమూనా ప్రకారం కట్ట వలసిన గోడలన్నింటికీ ఒకేసారి కట్టిన పునాది.

<నం. ఏక + పునాది (<ఉ. బునియాదీ.)

ఏకభోగము వి. అవిధ క్షమైన ఆసురవం. (వ్య. మొత్తం ఒక్కరే ఆసురవించటం. మూడూలుగా మరనంవలకూ, పండితులకూ, ఇతర గౌరవనీయులకూ పూర్తి హక్కులతో దానం చేసే దాముల విషయంలో ఈ పదం వ్యవహరింపబడుతుంది). భీమ. 5.77.

నం. ఏకభోగము.

త. ఏకభోగము. పూర్తి ఆసురవం, పూర్తి హక్కు.

<నం. ఏకభోగ- అర్థవివరి.

ఏకదళారతి మిశ్రన. వి. ఆ రాత్రికా విశేషం, ఒక రకమైన హారతి.

<నం. ఏకదళ + అరతి.

ఏకవ వి. అంచు, పక్క.

బహుళ: <నం. ఏక + కొన. ఒక అంచు. మధ్య హల్లోపం.

ఏకరంగి వి. ఒకే రంగుల మొకమాలు. దశా. 1.42.

ఉ. ఎకరంగి. ఒకే రంగు కలది.

<ఉ. ఎకరంగి.

ఏకరువు వి. ఒక్క పల్లె. రాజవా. 2.86. వ్య. నిరంతర పునరుక్తి.

పో.చూ. త. చరుప్పుడు. (ఉరు + పోడు) మంత్రాలను మరల మరల ఉచ్చరించుట, అవ్యతిరేకములైన మరల మరల చదువుట; ఉరు. ప్రార్థనా పునరుక్తి, మనస్సులో ప్రార్థించుకొనేప్పుడు రెక్క కువయోగించే పూన.

<నం. ఏక + రువు.

ఏకరుపెట్టు చూ.చూ. ఏకరుపుపెట్టు (వచ్చిన వేదాదులు మరచిపోకుండా పఠించు. చదువు). న.క్రి. అప్పగించుటనై మరలమరల చదువు. రాజవా. 2.85. ఏకరువీడు న.క్రి. వచ్చిన వేదమంత్రములను మరలమరల ఉచ్చరించు, లేదా చదువు. రాజవా. 2.85. ఏకరుపుపెట్టు చూ. ఏకరుపెట్టు. న.క్రి. 1. వచ్చిన వేదమంత్రాదులను మరలమరల ఉచ్చరించు, లేక చదువు; 2. చేసినపనిగాని, తప్పదుగాని పదేపదే చెప్ప.

ఏకరుపెట్టు చూ. ఏకరుపు.

ఏకరువీడు చూ. ఏకరుపు.

ఏకరుపుపెట్టు చూ. ఏకరుపు.

ఏకలము పో.చూ. ఒంటరిగాడు.. వి. అడవిపంది. పారి. 3.80. అం.దా. 2.82.

క. ఎక్కల. అడవిపంది.

నం. ఏకల- ఒంటరి (ఎప్పుడూ ఒంటరిగా నంచరించటం వల్ల అడవిపందికి ఆ పేరు వచ్చిఉండవచ్చు).

<నం. ఏకల-

ఏకవీడు వి. అడవిపంది. హరిశ్చ. 2.24.

ఏకవీడు చూ. ఏకలము.

ఏకవంత వి. ఒకేసారి విని గ్రహించటం.

నం. ఏకసంధా. ఒక పర్యాయం కూడిక.

<నం. ఏకవందా.

ఏకవర యా. ఏకనర, ఏకవరము. వి. మల్లబండ విశేషం. ప్రబంధ. 78.

నం. ఏకనర. ఒకేదండ; హం. ఏకనర్. ఒంటరి, ప్రతిలేని మొ.

<నం. ఏకనర. అర్థవివరి.

ఏకవరము చూ.చూ. ఏకనర. వి. మల్లబండ విశేషం. మల్లు. 8.69.

ఏకహ అవ్య. ఎప్పుడూ.

ఏకాగిపోరు మిశ్రన. వి. ద్వంద్వయుద్ధం. సిం.ద్యా. 6.51.

వ్య. ఒకేవ్యక్తిపోరు.

నం. ఏకాగి- ఒకేవ్యక్తి.

నం. ఏకాగి + పోరు.

ఏకాణము క్రి. విణ. పూర్తిగా, అంతటికీ.

ఏకాదంతలుపు చూ. ఏకాదము.

ఏకాదము వి. అనందం, ఒకే చెక్కతో చేయబడినది. రం.రా. 1.78 పు. 18 నం, శృం.నై. 6.98.

నం. ఏకాదం- ఒకేవాదం కలది.

త. ఏకాదము, అకుటులు లేని ఒకే ముక్క.

<నం. ఏక + కాదము. మధ్యహల్లోపం. ఒకే కాదం లేదా భాగం కలది.

ఏకాదంతలుపు చూ. ఏకండి కలుపు. వి. ఒకేచెక్కతో చేయబడిన కలుపు.

ఏకారిల్లు చూ.చూ. ఏకేరిల్లు. వి. ఒక్క గది. యిల్లు.

ఏకాది వి. కాండ్రమాన మాసం ప్రతి వక్షంలో పదాదంకవ తిది. వై.శ్రీరంగ. 8.119.

నం. ఏకాదశి. ప్రతివక్షంలో ఉపవాసయోగ్యమైన పదకొండోరోజు.

<నం. ఏకాదశి.

ఏకించు చూ. ఏకు.

ఏకివార చూ.చూ. ఏకువార. వి. 1. కమానుకు కట్టి నరం;

2. ఏకుబద్ధకు కట్టిన గట్టి పురిదారం.

ఏకిరిదొరలు వి. పాకెగాండ్ర కులం.

ఏకిలి చూ. ఎత్తిలి. వి. ప్రవాహంవలన పొలంలో పెట్టిన ఇసుకదిబ్బలు.

ఏకశతకం చూ. ఏక. ఏ. ఉన్న ఏకే బద్ధ.

ఏకశతకం చూ. ఏక. ఏ. ఉన్న ఏకే బద్ధ.

2. చూది ఏకటానికి బద్ధకు కట్టిన నరం.

ఏకశతకం చూ. ఏక. ఏ. ఉన్న ఏకే బద్ధ.

ఏక శ. 1. చూది మొ. వాటిని విడిపోయేట్టుగా యంత్ర విశేషంతో కొట్టు, చూదేసినట్టు విరగొట్టు. కట్టన. 5.76;

2. (కప్ప) బయటపెట్టు; 3. నిందించు, తిట్టు, అగౌరవించు; ఏ. ఏకన చూది చుట్టు, తూలకణిక. చంద్రా. 5.86, ఆంధ్రా. 2.294.

క. ఎక్కాడు, చూది ఏక; ఎక్క, యక్క. విరగియు, వేరుచేయు, చూదేకు, ఉన్న ఏక; యక్క. గట్టిగా కొట్టు; తు. ఎక్క. ప్రతినుండి దారంతయు; ఎక్కన. (నూలు) వడకు; క. ఎక్కు. చేతితో పట్టిన ఏకగా చేయు; ఎక్కుకురు; మ. ఏక్క. చూదేకు; ఎక్కక. కలుపు, అతికించు; కు. ఏక్కు. వేరుచేయు, విడదీయ. వడుకు; పర్తి. ఏక. పొలాల్లోనుంచి రాళ్లు, కలుపు మొ. ఏరిపారవేయు.

ఏకశతకం ఏక యొక్క ప్రేరణార్థం. స. శ్రీ. చూదిఏక నట్టు చేయు. ఏకశతకం ఏ. ఏక తయారుచేయటానికునయోగించే పుట్ట. ఏకశతకం ఏ. చూది ఏకటం. ఆంధ్రా. 2.294. ఏకశతకం చూ. ఏకనార, ఏకలినార. ఏ. చూది యేకటానికి బద్ధకు కట్టిన నరం. ఏకపాత్రి ఏ. నన్నదారం తీసేటప్పుడు చేతిచెమట అంటకుండా ఏకపెట్టుకునే తోలుతిత్తి. ఏకలబ్ధి చూ. ఏకలబ్ధి. ఏ. ఏకలు పెట్టుకునే బుట్ట. ఏకలువడుకు స. శ్రీ. దారం తీయు.

ఏకశతకం చూ. ఏక.

ఏకశతకం చూ. ఏక.

ఏకశతకం చూ. ఏక. ఏ. చూది వడికేటప్పుడు కమాను నరం కట్టే కొయ్యపిడి. ఏకశతకం చూ. ఏకశతకం. ఏకలబ్ధి చూ. ఏకలబ్ధి. ఏ. నారికట్టిన విండిబద్ధ. ఏకశతకం చూ. ఏకలబ్ధి. ఏ. ఉన్న ఏకే బద్ధ.

ఏకశతకం చూ. ఏక.

ఏకశతకం చూ. ఏక.

ఏకశతకం చూ. ఏక.

ఏకశతకం ఏ. ఒక రకం పిట్ట. పాఠ్య. 6.77.

ఏకశతకం చూ. ఏక.

ఏకశతకం చూ. ఏక. ఏ. ఒక రకం పిట్ట. హంస. 8.12.

బహుళ: చూదేకుయంత్రంతవలె దృశ్యచేయునది.

ఏకపాత్రి చూ. ఏక.

ఏకలబ్ధి చూ. ఏక.

ఏకలబ్ధి చూ. ఏక.

ఏకలువడుకు చూ. ఏక.

ఏక నరం. ఎవతె ?

పో. చూ. క. యావతె. ఎవతె ?

ఏకశతకం ఏ. నమానమైన మట్టం.

< సం. ఏక + ఎక్కు.

ఏకశతకం ఏ. నమాన, యావత్తు.

క. ఏకశతకం, సకశతకం, పూర్తిమొత్తం; మ. ఏకశతకం. సంగ్రహించటం; ఏకశతకం. రెక్కపూర్తిమైన తర్వాతి మొత్తం.

ఏకశతకం చూ. ఏ. ఏ. నమానమైన మట్టం. < ఏకశతకం + చూ + లు.

ఏకశతకం చూ. ఏకశతకం.

ఏకశతకం స. శ్రీ. మిక్కిలిగా కోరు.

< సం. ఏక - + కోరు.

ఏకశతకం ఏ. మిక్కిలి కోరు.

వాంతులు చేసుకునేప్పుడు దృశ్యమగునది.

ఏకశతకం ఏ. రాత్రిం ఒకచెవులమధ్యవేసిన నిలుపుకొయ్య.

ఏకశతకం చూ. ఏకశతకం. ఏ. చూమిని సారవంతం చేసేది.

ఏకశతకం చూ. యాగాని. ఏ. రెండు దమ్మిడిల రేచా అలాంటి ఆకాశం విలువగల రాగినాడెం, కొన్ని చోట్ల ఒకటిన్నర దమ్మిడి, కానిలో నగం. మూడు దమ్మిడిల విలువగల కాని అనే రాగినాడెంలో ఏకాని పరిమాణంలోనూ, విలువలోనూ నగం. కొన్ని ప్రదేశాల్లో దమ్మిడి అంటే నాలుగు దమ్మిడిలు. అందులో నగం ఏకాని రెండు దమ్మిడిలు.

బహుళ: < అర + కాని. అరపైన; < ఎల + కాని. ఎలరని పైన.

< క. అ + కాని. చిన్న పైన; క. అ. చిన్న.

ఏక శ. చూ. ఎంగెన. ఏ. తలుపులు తయారుచెయ్యటానికి బండి బాగాలు తయారుచెయ్యటానికి శ్రేష్టమైన కలపనిచ్చే పెద్ద అడవి చెట్టు.

ఏకశతకం చూ. ఏకశతకం. ఏ. చూమిని సారవంతం చేసేది.

ఏకశతకం ఏ. మెట్టవంట కోసిన తరువాత పొలంలో మిగిలే వేళ్ళతో ఉన్న మోడు, కొయ్యబాలు.

ఏకశతకం చూ. ఎంగెన. ఏ. తలుపులూ బండి బాగాలు. తయారుచెయ్యటానికి శ్రేష్టమైన కలపనిచ్చే పెద్ద అడవి చెట్టు (P. bilobus; P. marsupium).

ఏకశతకం పో. చూ. ఏ. ఏ. రోత అయినది. సింహా. 1.96.

పో. చూ. క. ఏ. అనన్యార, రోత, ద్వేషం, మురికి, అనన్యారకమైన వస్తువు; పో. చూ. క. ఏ. తప్ప, కళంకం.

ఏకశతకం చూ. ఏ. ఏ. నరం. నరం. నరం.

క. అయ్యార, అయ్యారు, అయ్యారు. నరం; కొడ. అయ్యార; తు. అయ్యారు, అయ్యారు, అయ్యారు; క. అయ్యార; మ. అయ్యార; పర్తి. అయ్యార. నరం; కు. సింగి. నరం; పర్తి. అయ్యారు. నరం; అయ్యారు; కొలా. అయ్యారు (< తె.); సింగుర; అయ్యారు. అయ్యారు; అయ్యారు; సింగుర. అయ్యారు; అయ్యారు; అయ్యారు.

< మూ. చూ. *చేవుర్.

ఏకశతకం చూ. ఎంగెన. ఏ. నరం కుందాల కొలక. ఆం. ధా. 2.27.

ఏకశతకం చూ. ఎంగెన.

ఏకశతకం చూ. ఎంగెన. ఏ. తలుపులు, బండి బాగాలు తయారు చెయ్యటానికి శ్రేష్టమైన కలపనిచ్చే అడవి చెట్టు (P. bilo-

bus ; P. marsupium).

ఏగేసె రూ.చూ. ఎంగెన.

ఏగోయ్య వి. హరించి ఆకుకప్పు కుట్టటానికి వాడే పరికరం.

ఏకేరు వి. నూలు చిలవలుగాచుట్టే పనిముట్టు.

ఇం. Hank. నూలుదారపు కండె, చిలవ.

<ఇం. Hank.

ఏంగ్గ రూ.చూ. ఎంగెన. వి. నృక్ష విశేషం:

ఏకేట చూ. ఏకేరు. వి. 1. మిక్కిలి అపేక్ష, కోరిక, ఆశ. రీమ. 2.124, తై.దా. 8.76 ; 2. దార. దర్శ. 4.127. క. ఏక్కలు. కోరు ; ఏంకు. దుఃఖాదులచే కృశించు, అపేక్షించు.

ఏకేటవడు అ.క్రి. వాచిపోవు, మిక్కిలి అపేక్షించు. వరాహ. 12.68.

ఏకేటవడు చూ. ఏకేట.

ఏకేరి రూ.చూ. ఎనకరి. వి. వేటాడి. ఎరుకచెప్పి తీవించే ఒక కిరాతకాతి. అం.దా. 2.289.

ఏకేరు రూ. ఏకారు. అ.క్రి. 1. ఉవ్వెళ్లారు, మిక్కిలి కాంక్ష గలిగియుండు. ఉ.హరి. 5.29. మల్ల.నీతి. 36 ; 2. రయ వడు. వర్మ. 9.231.

పో.చూ. కు. ఎవ్వర. తోదం, ప్రివహించ ; ఎల్వ ; క. ఏక్కలు. కోరు, బడలికజెందు ; ఏంకు. కోరు, అపేక్షించు, రయమొందు, ఏడుపు ; ఏక్కమ్. వాంచ ; ఏక్కలు, ఎవలు. కోరు ; ఏకజుల్. కోరు ; కో. ఏంగ్. దుఃఖించు.

ఏకారు రూ.చూ. ఏకరు. అ.క్రి. 1. ఉవ్వెళ్లారు, మిక్కిలి కాంక్షగలిగియుండు. కుకన. 3.488 ; 2. దారవడు. హంస. 2.104 ; 3. కృశించు, దుఃఖాదులచే కష్టించు. హంస. 2.112.

ఏగేడము చూ. ఏగు.

ఏగించు చూ. ఏగు.

ఏగు అ.క్రి. 1. కడచు. దార.అది. 6.267, హరి.హ. 1.53 ; 2. నడచు. దార.విరా. 1.148 ; 3. వెళ్లు, పోవు. కళా. 3.15 ; 4. ఉత్సవంతో తిరుగు (పెద్దన చాటువు) ; 5. చనిపోవు. హంస. 1.190.

కు. ఎక్కాల్లని. చేరు ; ఎక్కుని. కాటు ; క. ఎకు. వెళ్లు, కడచు, నడచు, నాటిపోవు ; ఇయంకు. కడలు, వెళ్లు ; పో.చూ. వర్తి. చెన్-చెంద్. వెళ్లు ; మ. ఎక్కుక, ఇయన్నుక. తిన్నగా కడులు ; కుజ. ఎవ (ఎత్-). చేరు ; కువి. ఎత్- ; మూర్తి. ఎక్(ఎ). వెళ్లు, కడులు ; విజ్. అనునిరించు ; కురు. ఎక్కా (ఈక్కాన్). నడచు. వ్యవహారములు నడుపు ; ఏక్. నడచు ; ఏక్త. నడిపించు.

<మూ.ద్రా. *ఏక్-/ఏన్క్ <*ఎయ్క్-/*ఏయన్క్.

ఏగేడము రూ. ఏగుడు. వి. 1. పోవటం ; 2. ప్రయాణం. ఏగించు అ.క్రి. 1. వంపు. ఏగునట్లుచేయు. దార.అది. 6.294 ; 2. (ఉత్సవంతో)తిన్న. ఆము. 4.9. క. ఎకువి. వంపు, ఏగునట్లుచేయు. ఏగుడు రూ.చూ. ఏగడము. వి. ప్రయాణం. అం.దా. 2.219. ఏగుదెంచు రూ. ఏతెంచు. అ.క్రి. 1. వచ్చు. దార.అది. 6.225, ఏక్ర. 1.108 ; 2. వెళ్లు. తై.దా. 2.73. <ఏగు + - తెంచు.

ఏగుపెండ్లి వి. పెండ్లి అయిన కర్వాక వదూవరులను ఈరేగించే ఉత్సవం. వసు. 3.10.

ఏగుడు చూ. ఏగు.

ఏగుదెంచు చూ. ఏగు.

ఏగుపెండ్లి చూ. ఏగు.

ఏగెన రూ.చూ. ఎంగెన. వి. గృహ నిర్మాణంలో కలవకు ఉపయోగించే ఒక జాతి అడవిచెట్టు. (Ptero carpus marsupium).

ఏచ రూ. ఏన. వి. 1. వికృత స్వరం కలది. యయా. 1.102 ; 2. వంకరు.

నం. వేష-. పని, చురుకుదనం, నిర్వహణ, దుస్తులు, అలంకారం ; ప్రా. వేస-. దుస్తులు ; పా. వేస. దుస్తులు, మారువేషం. దరించిన రూపం.

క. యాస, యేస. వేస. దుస్తులు, మారువేషం. కృత్రిమ ముత్యాలు తగిలించుకొని అడేఅట (బుట్టదొమ్మలాట) ; కవటం, మాయ, పొమ్ము, అలంకారం ; కు. యేస, ఏస, బుట్టదొమ్మలాట, దుస్తులు, మాయ. కవటం.

<ప్రా. వేస-.

ఏచకంకటిచుక్క వి. వంకరమంచంవలె ఉండే నక్షత్రం. ఉత్తరాపార.

ఏచకంకటిచుక్క చూ. ఏచ.

ఏచు అ.క్రి. 1. పెరుగు, బరియు. దార.అది. 4.20, విరా. 1.162. పాండు. 5.289 ; 2. విజృంభించు, చెలరేగు. దార.నదా. 2.183 ; ఉద్యో. 1.183 ; 3. అధికమగు, పెద్దదియగు, అతిశయించు. దార. భీష్మ. 1.94, దా.దా. యద్గ. 1488, వరాహ. 11.50 ; 4. కలుగు, నంబవించు. దాగ. 3.476, అము. 6.45.

పో.చూ. క. విజృంభ. అధికమగు, పెంపొందు ; క. వి. పెంపు, నమృద్ధి ; ఏనతు. పైకి లేచు, ఎత్తెన ; ఎయ్త. క్రి.వి. ఎక్కువగా ; ఎయ్తు. చాలినంత ; కుజ. ఎవ (ఎత్-). ఎక్కువగు, విస్తారం ; ద్రా. హేళింగ్. ఎత్తు, పైకెత్తు.

<మూ.ద.ద్రా. *ఏ- <మూ.ద్రా. *ఏయ్- / *ఏ-.

ఏజెంటు వి. మరొకరి పక్షాన పనిచేసేవాడు.

ఇం. Agent. మరొకరి పక్షాన పనిచేసేవాడు.

<ఇం. Agent.

ఏజెన్సీ వి. కొండ ప్రాంతం. ప్రతినిధిచేత పరిపాలితమైన ప్రాంతం.

ఇం. Agency. ఒక సంస్థ అధీనంలో ఉన్న ప్రాంతం, ర్యాపార చార్యకమాలు జరిపే ప్రదేశం.

<ఇం. Agency. అర్థవివర.

ఏచు న.క్రి. వాదించు, ఇద్దరిందీపెట్టు, ఏడిపించు. దార. విరా. 2.334.

క. ఏచు. న.క్రి. వారపెట్టు, తిట్లు, నిందించు ; ఎంకు. అ.క్రి. ఏడుపు, వెక్కి వెక్కి యేడుపు, ఆందోళన చెందు ; ఏచలు. కష్టపడు ; మ. ఏశణి. చాడీలు చెప్పుట.

ఏజెల్ల చూ. చెల్ల. ఎను + చెల్ల. అవ్య. సంతాపార్థకం,

ది. హరిశ్చ. చ. ఉ. 927.

పహుళ: పన్ + చెల్లన్. వ్య. నేను పోకాలను, నేను కగను మొ.

పట¹ య.చూ. పటము. వి. పక్క: విద. ప్రదానం, అధికం, గొప్పది.

పటవాలు విద. ఓరగానున్నది, ఓరగినది. వ్య. పక్క వంపు. మను. 3.8, ప్రదా. 2.42; క్రి.విద. వంపుగా. ఆము. 4.91.

పట² 'పెరు' నంవత్సరం, నవమ్యంక రూపం. క్రి.విద. ప్రతి నంవత్సరం, నంవత్సరానికి.

పట³ య.చూ. పది. వి. బరిగా యిచ్చే గొర్రె లేక మేక.

పటపోతు వి. పొట్టేలు.

పటకట్టటం చూ. పరు¹. వి. 1. దున్నేముందు మోతును పడక చుట్టూ తిప్పి కాడికి కట్టే కట్టు; 2. అరక.

పటగ్రంథం చూ. ఎటు².

పటకాదు య.చూ. పరరాదు. వి. 1. అరక కట్టటాని కువయో గించే వర్గం; 2. బండి పోలు కాదును అవ్వాయి మోతుకు కలిపే రాదు.

పటపెట్టటం చూ. పరు¹. వి. 1. దున్నేముందు మోతును పడక చుట్టూ తిప్పి కాడికి కట్టే కట్టు; 2. అరక.

పటపోతు చూ. ఎటు³.

పటము య. పట¹. విద. 1. అధికం. బనవ. 4.851; 2. ప్రదానం, గొప్పది. విజ్ఞా. 3.27.

క. పత. ఎక్కువ; క. ఎట్టము. ఆదిక్యం; మ. ఎట్టము. ఎక్కువ.

<మూ.ద్రా. *పట్-.

పటగ్రంథం చూ. ఎటు².

పటలవి చూ. ఎటు. వి. ఎటుకు అందే దూరం, వ్య. బాణం పారునంత దూరం. భార. కర్త. 2.186, మను. 4.44.

<ఎటు + అలవి.

పటవార్చే పో.చూ. పరు¹. వి. బండి పోలు కాదును అవ్వాయి మోతుకు అతికే రాదు.

పటవాలు చూ. ఎటు¹.

పటపామామ చూ. పరు¹. వి.బ.వ. అరక కట్టటాని కువయో గించే ఉపకరణాలు.

పటి య.చూ. పిమి. క్రి.విద. పిమిటి, పరకం, పది. భార. ఆది. 2.148.

పటికి(న్) య.చూ. పిమిటికి(న్) క్రి.విద. ఎందు కొరకు. భార. ఆది. 3.5, నర. 2.92. పటికో య.చూ. పిమిటికో.

పటిఅవలిగిరిగింత చూ. ఎటు².

పటికపాము య.చూ. పిమిడిక పాము. వి. 1. ఎర్ర, వాన పాము. కుటుప్త. 1.152; 2. కడుపులో పుట్టి పామువరె ఉండే పురుగు.

పటికర్ర య.చూ. పిడికర్ర. వి. కాడిని పడకనీ కలిపే గొడుగు కర్ర.

పటికి(న్) చూ. ఎటి.

పటికియేడాది చూ. పెరు¹.

పటికెదురీడు చూ. ఎటు².

పటికో చూ. ఎటి.

పటికోలు వి. నమస్కారం, సాష్టాంగ ప్రణామం.

క. ఎట్టు. మురించు, పొగడు; ఎట్టు. <. (ఎటు ప్రేరణ.) పైకెత్తు మొ. మురించు.

ఎట్టి + కొ + కో > పటికోలు.

<క. ఎట్టికోళ్.

పటికోళ్ళ పిటికోలు మొక్క. బ.వ. వి.బవ. నమస్కారములు. భార. ద్రోణ. 2.847, భీమ. 2.50.

పటిగుల్ల చూ. ఎటు².

పటిపాలగు చూ. ఎటు².

పటిపచ్చ వి. చేదుపచ్చ, పాపటకాయ.

పటిపల్లె చూ. ఎటు².

పటిబోలిమగలయికిమి(డు) చూ. ఎటు².

పటిమొగ్గ వి. రెండు కాళ్ళ రెండు చేతులపై నడుస్తూ ముఖం పై కెత్తిన అలానొక నాట్య భంగిమ. వ్య. ఉత్తమ భంగిమ లేక శరీరం ఏదో ఒక చివర చంపుగల భంగిమ.

పటిరాయి వి. 'వ్యాధు' అంటే చెందిన ఒక రకం మెరిసే రాయి. పటిరింత¹ య. పిటిరింత¹. వి. భారద్వాజ పక్షి. సిం. ద్వా. 1.231.

పో.చూ. క. హెగ్గార. పెద్దది; వలియనహక్కి. బలమైన పక్షి; పో.చూ. క. వలియన్-వలియోన్. బలమైనది; పో.చూ. సం. భారద్వాజ, వ్యామూట. వ్య. పెద్దపులివరె సంఘరించేది.

పహుళ: <క. ఎట్టు (ఎత్తునకుపోవు, పెద్దదగు) + గంక.

పటిరింత² య. పిటిరింత². వి. ఒక రకం మొక్క.

పటితేడు చూ. ఎటు².

పటివిడి చూ. పెరు¹.

పటు చూ. పియు. వి. బాణప్రయోగం, బాణపురెబ్బ. భార. భీష్మ. 3.225.

క. ఎటు. రెబ్బ, వేటు, రువ్వటం; ఎటు. రెబ్బ; రు. ఎటు. రెబ్బ, వేటు; ఎట్టుని. రెబ్బరీయు; క. ఎటు. రువ్వ, (కత్తి మొ. వాని) రెబ్బ; ఎట్టు. కొట్టు, పొరవేయు; మ. ఎటు. రువ్వటం, వినరివేయటం; ఎట్టు. రెబ్బ, చట్టులుతకటం.

<మూ.ద్రా. *పట్-.

పటుకాదు వి. బాణాలు వేసేవాడు, విలుకాడు. భాగ. 10 పూ. 1056. క. ఎటుగాఱ. విలుకాడు. పటుపోతుకరి వి. 1. యుద్ధరంగం. వ్య. బాణాలు వేసుకొనే కత్తులు దూసుకొనే చోటు. భార. కర్త. 3.197. పటుబెట్టు స.క్రి. ప్రయోగంచేయు (చాతబడి). పటులాడు ఎటులు + ఆడు. య. పెట్టాడు. అ.క్రి. బాణయుద్ధంచేయు, యుద్ధంచేయు. భార.భీష్మ. 2.88. పట్లాడు య.చూ. పటు లాడు. అ.క్రి. బాణయుద్ధంచేయు, యుద్ధంచేయు. భార.విరా. 5.133, యయా. 1.116.

పటుకాదు చూ. ఎటు.

పటుకొండ పో.చూ. పరు¹. వి. మొదటి కొండపక్కనవేసే

రెంబోకొండ్ర, కొన్నిచోట్ల మొదటి కొండ్ర.
 ఏటపోతుతల చూ. ఏటు.
 ఏటబెట్టు చూ. ఏటు.
 ఏటలాడు చూ. ఏటు.
 ఏటేట(న్) చూ. ఏడు.
 ఏట్రొంక! చూ.చూ. ఏటిరింక! వి. బారద్యాపవక్తి. యయా.
 2.24. అం.దా. 2.91.
 ఏట్రొంక! చూ.చూ. ఏటిరింక! వి. ఒకరకం మొక్క.
 ఏట్రాడు చూ. ఏటు.
 ఏడ చూ.చూ. ఎక్కడ. వి. ఎక్కడ. బార.ఆర. 2.47, రీకు.
 2.155.
 పో.చూ. క. యానెడె (యాన + ఎడె). ఎక్కడ? ఏచోటు? పో.చూ. కు. ఒయేట. ఎక్కడ. ఏచోటు; అయేక. అక్కడ. అచోటు; నెక. ఇక్కడ. ఈచోటు; క. యా. ఏమిటి; యాంటు. ఎక్కడ; మ. ఎనిమిది. ఎక్కడ; ఎనిమిది. ఎక్కడ; ఏడ, ఓడ. ఎక్కడ? పో.చూ. కొలా. ఎత్తిన. ఎక్కడ? నా. ఇత్తిన. ఎక్కడ.
 ఏడతర వి. బంబరునేలలో ఆరు లేక ఏడు అడుగుల ఎత్తుపెరిగే ముళ్ళచెట్టు (Dichrostachyscinerea).
 క. ఎడతల; క. ఎడతర, ఎడతల్, ఎడతైర, ఎడతైరై.
 ఏడవ చూ. ఏడు!
 ఏడాకుమొలకలు చూ. ఏడు! వి. ఒకరకం దాన్యం.
 ఏడాకులవ(టి) చూ. ఏడు!
 ఏడాకులపొన్న చూ. ఏడు!
 ఏడాకులర(టి) చూ. ఏడు!
 ఏడాకులవారు వి. బవ. కక్కువజాతి బ్రాహ్మణులు. వీరికో కక్కిన తెగల బ్రాహ్మణులకు వివాహాది సంబంధాలు నిషిద్ధాలు.
 < ఏడు! + ఆకులు + - అ + వారు. వ్య. ఆకులు దూరంగా కలవారు, కక్కినవారికంటే వేరుగా బోజనాలు చేయవలసినవారు, నిషిద్ధులు.
 ఏడాకోడము చూ.చూ. ఏడాగోడము. వి. కబ్బిట్టు, వైరుద్ధ్యం. ఏడాగోడపుమాట చూ. ఏడాగోడము.
 ఏడాగోడము చూ. ఏడాగోడము. వి. విరుద్ధం, కబ్బిట్టు.
 క. ఏటాకూటమ్. వైవరీత్యం. వైరుద్ధ్యం, కబ్బిట్టు; మ. ఏటాకూటమ్. వ్యతిరేకత, వైవరీత్యం.
 బహుళ: వ్యతిరేకతను తెలిపే ద్వంద్వనుకరణ శబ్దం.
 ఏడాగోడపుమాట వి. విరుద్ధపు మాట. ఏడాగోడముగా(న్) క్రి.వి.వి. కబ్బిట్టుగా, విరుద్ధంగా < ఏడాగోడము + కాన్.
 ఏడాగోడముగా(న్) చూ. ఏడాగోడము.
 ఏడాటము చూ. ఏడు!
 ఏడాటలాడించు చూ. ఏడు!
 ఏడావడ వి. ఒకరకం చెట్టు.
 ఏడి చూ. ఏట; ఏడిక, ఏట, ఏరిక, యాట, వేట. వి. మేవం. గొర్రె. ప్రబంధ. 135.
 పో.చూ. ర. అడు. మేకపోడు. మేక; కొడ. అడు; కు. ఏడు. మేక; క. యాటు. పొట్టెలు. మేక; అడు;

ఎలకమ్. పొట్టెలు, మేక, గొర్రె; మ. అడు. మేక, గొర్రె; కో. అడ. మేక; కొ. ఓడ; గో. యేట. అడుమేక; కు. ఓడ. మేక; కురు. ఏరా. మేక; బ్రా. హెల్. అడు మేక, అడుకొండమేక.
 నం. ఏడి, ఏడా, ఏడకా. అడుమేక.
 బహుళ: బ్రావిడ దావలలోనుండి సంస్కృతంలోకి వచ్చిన ప్రతి. వ.
 ఏడిక చూ.చూ. ఏడి. వి. గొట్టె. బార.క్రొం. 2.210, కకుత్స్థ. 1.158, అచ్చరా. 5.44.
 తెలుగు వైకుంఠీకులు దీనిని (సంస్కృతేతర) కేరీయ వదంగా గుర్తించారు.
 ఏడికవడిర్ వి. అగ్నికేవలము. అం.వదా. 1.30. < ఏడిక + క. వడిర్.
 ఏడికర్ర చూ. ఏడికర్ర. ఏడికర్ర. పో.చూ. ఏడు! వి. కాది నివసకనూ కలిపే పొడుగుర్ర.
 ఏడికవడిర్ చూ. ఏడిక.
 ఏడికొను చూ. ఏడు.
 ఏడికొలు చూ. ఏడు.
 ఏడిపించు చూ. ఏడ్పించు. 'ఏడ్పు' ప్రేరణార్థక శబ్ద రూపం. న.క్రి. ఏడ్పునట్లుచేయు.
 ఏడు! వి. 1. నత్తసంఖ్య, ఆరున్నకటి. బార.ఆది. 1.47; 2. చాల. వి. ఏడు సంఖ్యగల. బార.ఆది. 1.69.
 క. ఏడ, ఏటు, ఏటు. ఏడు; ఎడ. ఓటు. మొ. ఏడు (యోటు అని ఉచ్చారణ); కొడ. ఓటు. ఏడు; కు. ఏటు. ఏడు; క. ఏటు. ఏడు; ఎటు, ఎడ (కె. ముందు); మ. ఏటు, ఎటు. ఏడు; ఏడు. ఏడు; గో. ఎరుంగ.
 ఏడు; కొలా. ఎడ, ఎర్. ఏడు.
 < మూ.బ్రా. *ఏడ.
 ఏడవ వి. ఒక వరుసలో ఆరు తర్వాతిది. ఏడాకుమొలకలు పో.చూ. మొలకొలుకులు. వి. బ.వ. దాన్య విశేషం. ప్రబంధ. 112. ఏడాకులవ(టి) చూ.చూ. ఏడాకులర(టి). వి. ఒకరకం అరటిచెట్టు. ఏడాకులపొన్న వ్య. ఏడాకులుగల పొన్నచెట్టు. వి. ఒకరకం చెట్టు. కాశీ. 3.28. (Calophyllum inophyllum). ఏడాకులర(టి) చూ. ఏడాకుల న(టి). వి. ఒకరకం అరటిచెట్టు. ఏడు ఆకులుగల అరటిచెట్టు. మను. 9.84 మ. ఏడ-ఇల-వ-పాల. ఏడాకులుగల పాల చెట్టు. ఏడాటము వి. ఇల్లంబి, కష్టం. ఏడాటలాడించు న.క్రి. కష్టపెట్టు. బాధించు. వ్య. పెక్కు అటలాడించు, ఏడు ఆవడలకు లోబరుచు. ఇక్కడ 'ఏడు' బహుత్వాన్నేకాక సత్త వ్యవహారనూ సూచించవచ్చు. యయా. 9.84. ఏడు కొండలరాయడు చూ. ఏడు! వి. ఏడుకొండలకు ప్రభువు, తిరువతి వేంకటేశ్వరస్వామి. ఏడుకొండలు వి. బవ. తిరువతి యందలి ఏడుకొండలు, ఏడు కుల వర్ణాలు. ఏడుగురు చూ.చూ. ఏడువురు. వి. ఏడుమంది. ఉ.రా. 1.297. ఏడుగుల్లాలకోడు వి. ఏడు గుల్లాలపై స్వారిచేసే ఏడుగు, సూర్యుడు. నమిర. 2.219. ఏడుగుల్లాలతెరెక్కుకోడు వి. ఏడు గుల్లాల రథం ఎక్కే ఏడుగు, సూర్యుడు. ఏడుతూములు చూ. ఏడుము. వి. ఏడు తూముల మానవిశేషం. ఏడుతూము

యా. ఏడ్నూలు, ఏన్నూలు. వి. ఏడువందలు. ద్వి.పరమ.
వి. 8.642 వ. 12 వం. క. ఏలునూలు. ఏడు వందలు ;
ఏల్ నూరు. ఏడు వందలు ; కు. ఏల్ నూరు. క. ఏలు
నూరు. ఏడుమంది వి. ఏడుగురు. ఏడుమొట్టలు వి. బవ.
అనేక నమస్కారాలు. చార.అశ్వ. 1.75. ఏడువారముల
వగలు యా. ఏడువారాల నగలు. వి. వారంలో ఏరోజు
చారోజు ప్రత్యేకంగా దరించే నగలు, అలంకారాలు. చెన్న
బ. 56. ఏడువారాలవగలు యా.చూ. ఏడువారముల నగలు.
ఏడువురు యా. ఏడుగురు, ఏడుగురు, ఏడుగురు. వి. ఏడుమంది.
వార. 4.41. ఏడుగురు యా.చూ. ఏడువురు. వి. ఏడుమంది.
కుచేల. 1.21. ఏడుము యా.చూ. ఏడుతూములు. వి. ఏడు
తూముల మానవిశేషం. ఆం.దా. 2.271. ఏడ్నూలు యా.
చూ. ఏడునూలు. వి. ఏడువందలు. కాశీ. 5.286. ఏడువురు
యా.చూ. ఏడువురు. వి. ఏడుమంది. చార.ఆది. 5.84.
ఏడు² యా.చూ. వేడు. స.క్రి. ప్రార్థించు.
ఏడికొను యా.చూ. వేడికొను. స.క్రి. ప్రార్థించు.
బరిమాలు. ఏడికొలు యా.చూ. వేడికొలు. వి. ప్రార్థన.
ఏడుకొండలరాయడు యా. ఏడుకొండలు.
ఏడుకొండలు యా. ఏడు¹.
ఏడుగడ యా. ఏడుగడ. వి. 1. నమస్తం, ఎల్ల. చార.ఆది. 4.65;
2. నియంత, రక్షకుడు, ప్రభువు. వ్య. సప్తవిద రక్షకులు.
చార.ఉచ్ఛో. 4.98.
సప్తవిద రక్షకులు. 1. గురుడు ; 2. తల్లి ; 3. తండ్రి;
4. పరుషుడు ; 5. విద్య ; 6. వైవము ; 7. దాక.
< ఏడు + కడ.
ఏడుగళ్ళు అవ్య. ఎల్లప్పుడు.
ఏడుగాడు వి. చెడువు.
ఏడుగురు యా. ఏడు¹.
ఏడుగుట్టలజోడు యా. ఏడు¹.
ఏడుగుట్టలకేరెక్కజోడు యా. ఏడు¹.
ఏడుచు యా.చూ. ఏడుపు. అ.క్రి. కోరించు.
ఏడుతూములు యా. ఏడు¹.
ఏడుమాలు యా. ఏడు¹.
ఏడువు యా. ఏడుపు, ఏలువు. యా. ఏడుచు. వి. 1. కోదనం.
చార.ఉచ్ఛో. 1.347, ఉ.రా. 6.276 ; 2. మొర, బాద ;
3. అన్యత్రి రతి.
ఏడుమంది యా. ఏడు¹.
ఏడుమొట్టలు యా. ఏడు¹.
ఏడువారములవగలు యా. ఏడు¹.
ఏడువారాలవగలు యా. ఏడు¹.
ఏడువురు యా. ఏడు¹.
ఏడూడి యా.చూ. ఏడుడి. వి. చనిపోయిన తొలి వత్సరాం
కంలో మూడు రోజులపాటు జరిపే కర్మకాండ.
ఏడె¹ వి. ఇంటికప్పుకూ, పటగ్రాసానికి పనికివచ్చే బల్లపడుపు
కాడగల కలువమొక్క (Andropogon contortus,
Heteropo-goncontortas beafur).
ఏడె² యా. ఎడ. వి. 1. దిగుచారిలో ఎడ్లు నడిచే రెండుదారుల
మధ్యభాగం ; 2. నిలువుగా అడ్డంగా దున్నటం ;

3. అడవిచారి.
ఏడె³ యా. ఎడ. వి. 1. బండి జల్ల తెరచివన్నవైపు ; 2.
ఎక్కువ కంటలు పోయ్యటానికి బండి జల్ల అంచుల్ని నిం
వేసిన చొప్పుకట్ట(లు).
ఏడెకాడు వి. బండి జల్ల తెరచివంచినవైపు అడ్డంకట్టిన
రాదు.
ఏడెకాడు యా. ఏడె³.
ఏడ్గడ యా.చూ. ఏడుగడ. వి. రక్షకుడు, ప్రభువు. కాశీ.
3.205.
ఏడ్గురు యా. ఏడు¹.
ఏడ్పు యా. ఏడుచు. అ.క్రి. కోరించు. చార.క్రొ. 22.54 ;
అ.క్రి., స.క్రి. అన్యత్రితో రమించు.
క. అజ్, అజు. ఏడుపు, కోరించు ; అజు, అజువు.
ఏడుపుట, కోరించుట ; కు. అజ్పున. ఏడుపు, కోరించు ;
క. అజు. ఏడుపు, కోరించు ; పో.చూ. అజువు. వి. మోగ
చాద ; మ. అజుక. ఏడుపు, కోరించు ; గో. అరానా.
ఏడుపు, కోరించు ; అరన. ఏడుపు ; అర్ ; కు. రి-వో-
అ(రి-వో-). ఏడుపు, కోరించు, కోరించు, కూయు, మొరుగు,
ధ్వనిచేయు ; పర్తి. అర్. ఏడుపు, కోరించు ; గడ. అర్.
ఏడుపు ; కోట. ఒగ్-(అర్)- ; కొడ. ఒర్-(ఒర్)-,
కొండ. అర్పు. ఏడుపు ; అరియానా. ఏడుపు, దుఃఖించు ;
కోరించు ; కువి. రేఅలి. ఏడుపు ; రి ; కొలా. అర్-
అర్-త- ; నా. అర్.
బహుళః < *యాత్-.
ఏడ్పుకొను అ.క్రి. కోరించు. నల. 4. ప. 281.
ఏడ్పుకొను యా. ఏడుపు.
ఏడైత వి. 1. వడి, వేగం. నిర్వి.రా. 2.80 ; 2. అతిశయం.
చార.విరా. 1.226, 295 ; 3. శక్తి, సామర్థ్యం, వరా
క్రమం. చార.విరా. 4.15, 67, ఉచ్ఛో. 4.54 ; 4.
తేజస్సు, శాంతి. చార.విరా. 2.319, హరి.ఉ. 6.84 ;
5. ఏవు, చేప, విజృంభణం. చార.బిష్క. 1.254 ; 6.
పానిక, పట్టుదల. ఉ.రా. 2.164.
క. ఎత్తర, ఎత్తర, ఎత్తరు. ఎత్తు, పొడుగు, ఉన్నత
స్థానం ; ఎల్. విజృంభణం ; ఏల్. నిలబడుట ; విశగ.
విజృంభించుట, వృద్ధి, అతిశయం, ఆదిశక్యం, ఔన్నత్యం ;
కు. ఎత్తర. ఎత్తు, పొడుగు ; పో.చూ. క. ఎలు. విజృం
భించు, అతిశయించు ; ఎలునైజ్జిమ్. గర్వం, దురుకు,
అహంకారం ; మ. ఎలు. ఎత్తు.
ఏడ్తుము యా. ఏడు¹.
ఏడ్నూలు యా. ఏడు¹.
ఏడ్పించు యా.చూ. ఏడిపించు. స.క్రి. ఏడునట్లు చేయు.
శవరా. 2.109.
ఏడ్పు యా.చూ. ఏడువు. వి. ఏడువు.
ఏడ్పురు యా. ఏడు¹.
ఏడికర్ర పో.చూ. ఏడు¹. యా.చూ. ఏడికర్ర. వి. కాడిసీ పట
తనీ కలిపే పొడుగుకర్ర.
ఏణ్ణర్ణము వి. ఒకటిన్నర సంవత్సరం.
ఏడున్ + అర్థము > ఏడుసార్థము > ఏడుఐర్థము > ఏణ్ణ

ర్థము (వర్ణనవికరణం).
 విందుగుడి యా.చూ. ఏడుది. వి. చనిపోయిన తొలి వత్సరాం
 తంలో మూడు రోజులపాటు జరిపే కర్మకాండ.
 ఏడు యా.చూ. ఏది. వి. గొర్రె. బసవ. పు. 2.417, పండి.చ.
 1.53 పు. (అను నానికర్మం చింత్యం).
 ఏడాది చూ. ఏడు'.
 ఏడి యా. ఏడి. చూ. ఏడు. నర్వ. ఎక్కడున్నాడు?
 సీతావి. 2.55.
 ఏడు + ఇ, ప్రశ్ననుగానీ సంబోధననుగానీ తెలుపు
 కుంది.
 ఏడికోరి వి. ఈప, నాగటికొయ్య, దాడిని వదలనూ కలిపే
 పొడుగుకర్ర. శక. 2.408, ఆం.చా. 2.282.
 ర. ఏరు, అర్. నాగటికొయ్యన ఎద్ద జత; అర్కాలు.
 నాగటి కిందిదాగం; త. ఏర్-క-కాల్. నాగటికొయ్య.
 వ్య. నాగటికొయ్య.
 ఏడి యా.చూ. ఏడి. నర్వ. ఎక్కడున్నాడు? దార.ద్రోణ.
 1.874.
 ఏడు + ఈ.
 ఏడు' వి. 1. సంవత్సరం. దార.ఆది. 8.19; 2. ఆయువు.
 రామవ. 1.28.
 క. ఏడు, ఏటు, కాలం, సంవత్సరం; కొడ. అండు.
 సంవత్సరం; అండు. సంవత్సరం; కు. ఒడు. సంవత్సరం;
 ఇయ్యెడు. ఈ సంవత్సరం; మూవొడు. కిందటి సంవత్స
 రం; త. యొండు. సంవత్సరం; అండు. సంవత్సరం,
 వయస్సు; యొట్టె, విద. వయస్సుగల; అట్టె. వయస్సు;
 మ. అండు, అట్టె. వయస్సు; గొ. యెండ్. ఈ సంవత్స
 రం; హెండ్. నిరుటికి ముందు సంవత్సరం; యెంట్టు.
 ఈ ఏడు; ఈయెండ్, హయెండ్. నిరుటికి నిరుడు;
 కుణ. రాండు. నిరుడు; రొండు. గత వత్సరంలో, నిరు
 టికి నిరుడు; వారొండి. వచ్చేయేడ, ఆ పైనిరు, వర్తి.
 ఇయెడ్, ఇయొడ్. ఈ ఏడు; గడ. ఇయొండ్. ఈ ఏడు.
 ఒల్లా. ఇయొండ్. ఈ ఏడు; కో. అర్. సంవత్సరం;
 ఒర్, అర్. ఒక ఏడు; ఈరార్. రెండేండ్లు; అర్, ఒర్.
 ఒక ఏడు; కా. ఓర్. సంవత్సరం; నిర్-ఓర్. ఒక ఏడు.
 ఈరార్. రెండేండ్లు; ఎర్, ఒర్. ఒక ఏడు, కొండ.
 ఎండొద్. ఇయొండ్. ఈ ఏడు; యెడ (యెడ).
 సంవత్సరం; కొలా. ఏడ్. సంవత్సరం; అవిడ్. నిరుటికి
 రెండేండ్ల పూర్వం; ఈవిడ్, ఇ.ఎ.డ్. ఈ ఏడు;
 ఈయెండ్. ఈ ఏడు; నా. ఇయెర్. ఈ ఏడు.
 <మూ.ద.ద్రా. *యాంట్-.; ఏటికియేడాది క్రి.విజ.
 సంవత్సరమంతా. ఏటివిడి బ.వ. ఏటివిళ్ల, వి. సంవత్సరము
 (ఆనాటితో ఏటి నూతనం వదలిపోకుండాటాదు). ఏటిటి(న్)
 క్రి.విజ. ప్రతి సంవత్సరం. ఏడాది వి. సంవత్సరం. వ్య.
 సంవత్సరాది. దాగ. 10 పూ. 929, వేమన. 2.68; క్రి.
 విజ. సంవత్సరమంతా, సంవత్సరం మొదటినుంచీ. వర్మపు.
 5.100.
 సంవత్సరాది అనే అర్థం క్రమంగా సంవత్సరంగా మారి
 పోయింది.

ఏడు' యా.చూ. ఏవ్యాడు. నర్వ. 1. ఎవరు? దార.ఉర్వో.
 1.119, భీమ. 4.88; 2. ఎల్లవాడు. ఆము. 4.30.
 ఏడుది యా. ఏడాది, విందుగుడి. చూ. ఏడు'. పో.చూ. ఏటి
 విడి వి. చనిపోయిన తొలి సంవత్సరాంతంలో మూడు
 రోజులపాటు జరిపే కర్మకాండ.
 ఏత వి. ఈడిగ, కల్లుగియు జాతి, ఈండ్రజాతి.
 క. విజి. ఆరోహకుడు; అలర్-విజి. గండుకుమ్మెద
 (పూలపైకెక్కిది); ఏత. ఎక్కటం; త. పో.చూ.
 మరమ్-విజి తాటిచెట్టికి కల్లు గీసే 'చాదాన్' జాతి;
 విజు. ఎక్కు; విజ. ఎక్కేవాడు; మ. ఏట్టుకార్. తాటి
 చెట్టికెక్కివాళ్లు.
 ఏతడు యా. ఏతడు. నర్వ. ఎవరు?
 ఏత + య; ఆత, ఈత, ఏత అనే ప్రాతిపదికలలో
 ఆతమ్, ఈతమ్ మొ. రో వస్తాయి.
 ఏతము యా. ఏతాము. వి. 1. నీళ్లకోడే యంత్రం, మటి
 యంత్రం; 2. జాకార్ల దాటి కట్టుబడిలో అర్థను తిప్ప
 దానికి దొడ్డిచట్రంపైన అమర్చిన కొయ్యబద్ద.
 క. ఏత (ఏటుక పైకి లేవటం మొ. యాత్ర, ఎక్కటం.
 పైకి లేవటం, నీరుకోడే యంత్రం; త. ఏట్టుమ్. ఏతాము.
 <ఏటు. ఎక్కు.
 ఏతము <*ఏత్తమ్ <*ఎట్టుమ్ <ఏటు. పైకెత్తు. పో.చూ.
 సం. యంత్రమ్. ఇది సంస్కృతభవమని నూ.వి. గ్రహించటం
 పొరపాటు.
 ఏతమెత్తువీరోధము వి. పెద్ద విభేదం. ఏతామంత ఎత్తున
 ఉన్న విభేదం.
 ఏతమెత్తువీరోధము చూ. ఏతము.
 ఏతరి చూ. ఏకు'.
 ఏతరితనము వి. చెడ్డతనం, క్రూరత్వం. మను. 6.46.
 ఏతరితనము చూ. ఏతరి.
 ఏతలము వి. అడవివంది.
 ఏతా వి. అనత్యం. ఒంటి. క. 104.
 ఏతాము యా.చూ. ఏతము. వి. నీళ్లకోడే యంత్రం. రం.రా.
 కిప్పింద.
 ఏతిరెండు క్రి. వర్ణన్న పని వడేపడే చేయు.
 <వ్యతిరేకించు.
 ఏకు' వి. 1. రోపం, దోపం. శృంగ.నై. 8.37; 2. గర్వోక్తి.
 బరాయిమాట. వరాహ. 4.102, పాండు. 1.78.
 క. ఏకు. తప్ప, రోపం; వి. గర్వం, అత్కవంచన;
 మ. వేతమ్. నష్టం, వ్యర్థం.
 ఏతరి వి. 1. ఉద్దతుడు, గర్వి. దాగ. 10. ఉ. 1109;
 2. నిరంకుశుడు, స్వేచ్ఛావిహారి. దాగ. 10. పూ. 182;
 3. రోధి, దురాశలవాడు. వేంక.పంచ. 1.214; 4.
 దుర్మయకు, క్రూరుడు. మను. 6.46, ఆము. 2.40,
 చంపూరా. 5.75. త. ఏతర్. నిందార్లు, దుర్మయకులు.
 ఏకు' యా.చూ. ఏకుల. వి. సామాన్య స్త్రీ, చాపలజ్ఞేస్త్రీ.
 ఏకుల యా. ఏకు'. వి. 1. చాపలజ్ఞే ఒకజాతి పేరు. ఆము.
 4.85; 2. సామాన్య స్త్రీ. విజ.వి. 1.131, ఆం.చా.
 2.16.

పో.చూ. క. నెయ్. అల్లం ; ర. నెయ్. (బట్టలు మొ.) నేయం ; మ. నెయ్. నేయం, (చాపలు) అల్లం.

ఏతులకొమ్మ వి. చాపలగైజాతివారు. ఏతులవాడు వి. చాపలగైజాతివాడు.

ఏతులకొమ్మ చూ. ఏతుల.

ఏతులవాడు చూ. ఏతుల.

ఏతెంచు చూ.చూ. ఏగుడెంచు. అ.క్రి. 1. వచ్చు. దార.ఆది.

8.62, కాంతి. 3.357, శృం.నై. 4.82 ; 2. నందించు.

విక్ర. 3.34 ; 3. జరుగు, ప్రవర్తిల్లు. హరి.ఉ. 6.239 ;

4. పోవు. విష్ణువు. 7.330.

ఏదా' చూ.చూ. అదా' వి. 1. మనస్సు ; 2. విచారం, వ్యాకులక.

ఏదా' వి. అవదానం, ఏకాగ్రత. ఆం.దా. 1.138.

నే. యాద. క్షాపకం, శ్రద్ధ ; మరా. యాద. క్షాపకం ; హం.పార.ఉ. యాద. క్షాపకం.

<ఉ. యాద.

ఏదా' వి. ఒకానొక చెట్టు.

ఏదా' చూ. ఎదు'. వి. ఒకజాతి ఎలుగుబంటి.

ఏది చూ. ఏది, ఎద్ది. నర్య. 1. ప్రశ్నార్థకం. దార.ఆర. 1.5, దళా. 1.11 ; 2. ఎక్కడ ఉన్నది ? కళా. 1.92 ; 3. యథా శ్రద్ధార్థకం. 'ఏదో ఆది' అని అన్వయం.

పో.చూ. క. అవుదు, యావుదు. ఏమిటి ? ఏది ? ; అవ, యావ. ఏమిటి ? ఏది ? ; యావదు, యావుదు. ఏది ; పో.చూ. కు. ఓవు. ఏది ? ; ఎవు. ఏది ; క. ఎతు, యాతు. ఏది ? , ఎతు. ఏది ? ఏమిటి ? , ఎందుకు, ఎక్కడనుంచి ? , ఎట్లు ? ; మ. ఏతు. ఏమిటి, ఏది ; కో. ఏదో. ఏమిటి ? ఏవస్తువు ? ; ఏ. ఏది (ఏ.వ.). ఏఆమ్. ఏవి (బ.వ.) ; పో.చూ. గోం. బోర్ (ఫం.ఏ.వ.), బోర్, బోర్కి (ఫం.బ.వ.) ; బద. (ప్రీ.నవం.ఏ.వ.) ; బన్ (ప్రీ.నవం.బ.వ.) ; కువి. ఎన్. ఏమిటి ? వర్తి. ఏదో (ఏర్). ఎవరు ? ; కొలా. ఏ. ఎవర ? ఎన్, ఏనదో. ఎవరు ? ; ఏర్. (ఫం.) ఎవరు ? ; ఏవ్ (ప్రీ) ఎవరు ? ; ఏ. ఎక్కడ ? ; నా. ఏన్. ఎవరు ? ; ఏర్. ఎవరు ? ; ఒల్లా. ఎయిన్. ఎవరు (ఏ.వ.) ; ఎయిర్. ఎవరు (బ.వ.) ; కురు. నీ (ఫం.ప్రీ. ఎ.వ., బ.వ.) ఎనైర్ (నవం. ఏ.వ., బ.వ.) ; మాల్. నెరెహ్ (ఫం.ఏ.వ.) ; నెరిహ్, నెర్ (ప్రీ. ఏ.వ.) ; నెరెర్ (ఫం.ప్రీ. బ.వ.) ; బందర్ (నవం. ఏ.వ., బ.వ.) ; ట్రా. బేర్ (ఫం.ప్రీ. ఏ.వ., బ.వ.) ; అన్ (నవం. ఏ.వ., బ.వ.) ; అరా. ఏది ? ;

ఏదో అవ్వ. కొంత. వి. ఏదో ఒక వస్తువు. <ఏది + -అ.

ఏదీ నర్య. 1. ప్రశ్నార్థకం. ఎక్కడ ఉన్నది ? -లేదని చాపం. దార.ఉద్ద్య. 4, శృం.నై. 4.48 ; 2. కొతుకాడ్డుకాలను చూచించే ప్రశ్నార్థకం. కళా. 1.92 ; 3. వేగిరిపాటును చూచించే ప్రశ్నార్థకం. కళా. 3.167.

<ఏది + -ఈ.

ఏదు' చూ.చూ. ఎదు. స.క్రి. పొందు. కు.నం. 6.678, హరి.ఉ. 7.112.

ఏదు' స.క్రి. 1. రక్షించు. దళబ. 5.17, దళా. 1.133 ;

2. పోషించు, పెంచు. రామాయ. 3.135 ; అ.క్రి. పెరుగు. ప్రబంధ. 186.

ర. ఏంతు. పైకివచ్చు. ఆదారమగు, నమ్మిగొనుండు ; మ. ఏంతుక. నిర్వహించు.

<మూ.ద్రా. *ఏదు- / *ఏ.

ఏదు' అ.క్రి. 1. నశించు. చెడు, ఉడుగు. దార.ఆది. 6.202, ఉద్ద్య. 3.103 ; 2. లేనిదగు, హాయిపడగు. నిర్వ.రా. 1.43, దార. కాంతి. 3.193.

క. అయ్యు. పోవు ; ర. ఎయ్యు. విడుచు, త్యజించు ; అయి. తగ్గించు, నశించు ; చాయ్. నశించు ; చాయ్వు. నాశనం ; పర్తి. చాయ్. విడుచు ; పో.చూ. కొలా. నా. గద. ఒల్లా. సాయ్.

మద్య ద్రావిడ భాషలు నకర్మరాలు. తెలుగు కమిశ రాషట్లో అకర్మరాలుగా కనిపిస్తున్నాయి. దీర్ఘ ఆకార ఏకారాల మధ్య తరువాత నున్న 'య' వర్గాన్ని బట్టి వంటుంది.

<మూ.ద్రా. *దాయ్-.

ఏదుడు వి. 1. విడుదల, విముక్తి ; 2. విడవటం, విసర్జించటం.

ఏదు' వి. శల్యం, ముళ్లపంది. దార. దీప్య. 3.30, విక్ర. 1.169, ఆము. 5.84.

క. విదు. ముళ్లపంది ; కొడ. ఎప్పుంది ; కు. ఎయి వంజి ; ర. ఎయి. ముళ్లపంది ; ఎయి-వె-వట్టి ; మ. ఎయ్యన్, ఎయ్యమవన్ ; గో. సాళ, సాళతా, సాళక ; కుజ. సాళ ; పర్తి. చేదిర్ ; కొండ. సహి. కొలా. శిద ; నా. శిద ;

పో.చూ. నం. సెద-.

<మూ.ద్రా. *చేత్-.

ఏదుకమ్మ వి. ముళ్లపంది కన్ను. దుస్సార్వమైన వస్తువు. విక్ర. 1.169. ఏదువంది వి. 1. ముళ్లపంది ; 2. బరిసినవాడు. ఏదుముళ్ల వి. బవ. ఏదుపంది ముళ్ల. ఏదులు వి. బవ. ఏదుపంది ముళ్ల. ఏదువాసన వి. 1. ఏదుపంది వాసనవంటి దుర్వాసన ; 2. బరిసినవాని శరీరవ శంఖ. ఏదువేట వి. ఒక రకమైన వేట.

ఏదుకమ్మ చూ. ఏదు'.

ఏదుకమ్మలు వి. బవ. ఒక రకం దాన్యం. వ్య. ఎదిగిన కాడు. హంస. 4.128.

ఏదుడు చూ. ఏదు'.

ఏదువంది చూ. ఏదు'.

ఏదుముళ్ల చూ. ఏదు'.

ఏదులు చూ. ఏదు'.

ఏదువాసన చూ. ఏదు'.

ఏదువేట చూ. ఏదు'.

ఏదో చూ. ఏది.

-ఏవ్ చూ.చూ. ఏని. అవ్వ. వజ్రాంతరంలో. దార. ఉద్ద్య.గ. 3.97.

ఏవాడు చూ. ఎన్నడు. క్రి.విగ. ఎల్లప్పుడు, నర్యరా.

ఏవాదము ధా.చూ. ఎనామ్. వి. సముద్ర తీరం.

ఏవాది ధా.చూ. అనాది. వి. 1. ఒకప్పుడు ఒక ఆటవిక జాతివేరు. ఇప్పుడు కూరినారి చేనుకు జీవించే ఆ తెగ వారికి వర్తిస్తుంది; 2. వారి కొంగ (వీరిలో కొందరు దొంగతనం వల్ల జీవించటాన్ని బట్టి).

సం. అనాది-. ఆది (మొదలు) లేనివారు, కాలాన్ని బట్టి ఇప్పటి వారని చెప్ప ఓటరాని వారు, చాలా ప్రాచీనులు.

ఏవావీనుక చూ. ఏనామ్.

ఏవామ్ వి. సముద్రం.

సం. యాన. నావ;

త. యానామ్. < సం. యాన-. నావ, పడవ, తెప్ప మొ.

< సం. యాన-. చూ. యానాం. తూర్పు గోదావరి జిల్లాలో ఒక పల్లెటి పడవల రేవు.

ఏవావీనుక వి. సముద్రపు ఇనుక.

ఏవాళ్లు వి. బ.వ. 1. ఐదు కోటలు; 2. వివాహానంతరం వియ్యంకు లోకరి కొకరు పంపే సారె.

< ఏ(న్) + నాళ్లు.

ఏని యా.- ఏ¹, ఏన్, నేని. అవ్య. 1. వాక్యాలంకారం. భార. ఆది. 1.76, సదా. 1.9; 2. అవకర్షం. భార. ఆది. 4.137; 3. నిర్ధారణలేమి. భార. ఆది. 8.805; 4. పక్షాంతరం. భార. సదా. 2.237; 5. నిన్యందేహత, నిశ్చయము. భార. విరా. 2.108; 6. వికల్పం. భార. గాంధి. 2.228, ఆము. 4.136.

హో.చూ. త. ఆరె, అడె. అయితే, ఎప్పుడు మొ.; త. అయినమ్. అయినప్పటికీ, ఒకే; ఏనుమ్. 'అయినా' అనే అర్థమిచ్చే అంత్య ప్రత్యయం; అయిన. అయితే, కాని; హో.చూ. మ. అగిల్. అయితే.

ఏనిక యా.చూ. ఏనుగు. వి. ఏనుగు. భార. శబ్ద. 1.28.

ఏనికదిండి వి. ఏనుగుతిండిగా కలది, సింహం. < ఏనిక + తిండి. ఏనికదోమ వి. ఏనుగుకొండం వంటి కొండంగల దోమ, కొండపుదోమ, మోడిక.

ఏనికదిండి చూ. ఏనిక.

ఏనికదోమ చూ. ఏనిక.

ఏనిగె యా.చూ. ఏనుగు.

ఏను¹ చూ. నేను. సర్వ. ఏవ. నేను. భార. ఆది. 4.106, ఉద్యో. 8.96, పారి. 1.47.

క. అమ్, అన్, నామ్, నాన్, యాను, నాను. నేను; తు. ఏను, యాను. నేను; త. యాన్. నేను; నాన్. నేను; -ఏన్. ఉత్తమ పురుషైక వచన క్రియా విధక్తి; మ. యాన్. నేను.

జాన్, యాన్, అన్, నాన్, నేన్. వివిధ భాషల్లో ఉన్న రూపాలు ఇవి. జాన్, యాన్ ప్రాచీన రూపాలై వుండవచ్చు.

< మూ.ద్రా. *యాన్.

ఏను² యా.చూ. ఐదు. వి. ఐదు. భార. ఆది. 1.55, ఆము. 1.80.

ఏ(న్)మాటు వి. ఐదు వందలు. శృం.తై. 6.72.

క. ఆయనూటు. అయిదు వందలు; తు. ఐ నూరు; త. ఐ-న్-నూటు. ఐదు వందలు; బొబ్బిలూటు, ఐ-నూటు; మ. అట్టలూటు. ఐదు వందలు.

ఏను³ వి. ఎదురు మూల.

ఏను⁴ వి. ఈర, కార, కునీ, కొండి; నాగలి మొ. వాని అలుగును కామతో కలిపే ఇనవకొండి.

ఏ(న్)మాటు చూ. ఏను³.

ఏనుగ ధా.చూ. ఏనుగు. వి. ఏనుగు.

ఏనుగకాలు, ఏనుగ వల్లెరువంటి నమస్తపచాల ఆనుచిక విరాగంవల్ల ఏర్పడి వుండవచ్చు.

ఏనుగకాలివారు వి. బోదకాలివారు. ఏనుగజెలగ యా. చూ. ఏనుగు జలగ. వి. పెద్ద జెలగ. ఏనుగతుగులు వి. ఒక రకం చిత్ర వర్ణ వస్త్రం. ఏనుగవల్లెరు యా.చూ. ఏనుగు వల్లెరు. వి. పెద్ద వల్లెరు (Pedalium murex).

ఏనుగకాలివారు చూ. ఏనుగ.

ఏనుగజెలగ చూ. ఏనుగ.

ఏనుగతుగులు చూ. ఏనుగ.

ఏనుగవల్లెరు చూ. ఏనుగ.

ఏనుగమాంసం వి. ఒక రకం కలుపు మొక్క.

ఏనుగతుగుగారెలు చూ. ఏనుగు.

ఏనుగతుగులు చూ. ఏనుగు.

ఏనుగంబారి చూ. ఏనుగు.

ఏనుగు యా. ఏనిక, ఏనిగె, ఏనుగ, ఏన్లు. వి. ఏనుగు. భార. బిష్క. 2.297, ఆం.దా. 2.194. విజ. పెద్దది.

క. కొడ. అనె. ఏనుగు; తు. అన్. ఏనుగు; త. యానై, అనై. ఏనుగు; మ. అన్; తాడ. అన్; కో. అన్; గో. ఏని, ఎనల్; యెని, యెనితా, యెనింగ. ఏనుగు; కొండ. ఏని. ఏనుగు; వర్తి. ఏను, బ.వ. ఎనుల్; అను, బ.వ. అనుల్; కాలా. ఎనాగి, ఎన్ని. ఏనుగు; గడబ. ఒల్లా. ఏనిగ, బ.వ. ఎన్ని.

< మూ.ద్రా. *యాన్-.

ఏనుగతుగుగారెలు వి. బ.వ. పెద్ద గారెలు. చంద్రా. 6.98. ఏనుగు పొడవతె పెద్ద గారెలని నిరుక్తి.

< ఏనుగు + అడుగు¹ + గారెలు. ఏనుగతుగులు వి. బ.వ. ఒక రకం చిత్ర వర్ణ వస్త్రం (బట్ట చుట్టూ ఏనుగతుగుల లాగా పెద్ద పెద్ద అడ్డకపు నమూనాలు ఉండటంవల్ల ఆ పేరు వచ్చి ఉండవచ్చు). ఏనుగంబారి వి. 1. లక్ష్యం లేనివారు, జాగ్రత్త లేనివారు; 2. ఎవ్వరినీ లక్ష్యపెట్టని, అంబారి తేవిన రాచ ఏనుగు. ఏనుగుకలబంద వి. పెద్ద కలబంద (ఇది కలబందలో పెద్ద రకం అనుకోటం పొర పాటు; దీన్నే కిత్తరి, కిత్తనార అంటారు). ఏనుగుకాలు వి. బూరగాలు, బోదకాలు (ఏనుగు కాలంత లానైన కాలు). క. అనెకాలు. బోదకాలు; తు. అనెకారు; త. యానై-క-కాల్; ఆనై-క-కార్; ఏనుగుకొమ్ముమొదలు వి. గజదంత మూలం, కరిరిక. ఏనుగుకొమ్ములు వి. బ.వ. ఒక రకం దాన్యం. హంస. 4.128 (ఏనుగు దంతాలవలె తెల్లటివని భావం). త. యానై-క-కొంపన్. ఒక రకం

వడ్డు; యాదై-కొంపు. వరి పంటకు రగిలే ఒక తెగులు; యాదై-కొంపు. పూర్వాద్రాలో నాలు వేసే ఒక రకం ఆరు నెలల వరి పంట (దియ్యం నన్నగా తెల్లగా ఉంటాయి). ఏనుగుకోరి వి. ఒక రకం అత్తం. అచ్చ.రా. 6.521. ఏనుగుగడ్డి వి. 1. పెద్దగడ్డి, పెద్దతీట. ఏనుగుగొంగ వి. ఏనుగుకు శక్రువు, సింహం. ఏనుగుచెవి చేమ వి. గజగడ్డి (ఏనుగు చెవులవలె పెద్ద పెద్ద ఆకులు గలది (Colocasia antiquorum)). ఏనుగుచెవి యావు వి. ఆస్పలనం, ఏనుగు చెవులు ఒక దానితో నొకటి కొట్టుకోటం. ఏనుగుజలగ చూ. ఏనుగు జెలగ. వి. పెద్ద జలగ. ఏనుగుతుమ్మ చూ. ఏనుగు కుమ్మి. వి. నూర్లకం. పెద్దకుమ్మ (Ehlomis indica). ఏనుగుతుమ్మి చూ.చూ. ఏనుగు కుమ్మి. ఏనుగుతోలుదాల్చు వి. ఏనుగు తోలు దరించువాడు, శివుడు. మృ. వి. 1.22. ఏనుగుదాయ వి. ఏనుగుకు శక్రువు, సింహం. కకుత్స్థ. 4.57. ఏనుగు దాహము వి. ఏనుగుంక దప్పిక, పేరాన. ఏనుగువడక వి. గంభీరగమనం, మందగమనం. ఏనుగువల్లు వి. ఏనుగు దంతం. ఏనుగువల్లేరు చూ. ఏనుగు వల్లేరు. వి. పెద్ద వల్లేరు. పో.చూ. యానై-నెర్ బా, పెరునెరుంచి. బలిష్ఠమైన కాండంగల ఒకానొక ఓడది. ఏనుగుపాడి వి. అమితమైన ఈవి. వృ. పెద్దపాడి. విజయ. వి.పి. 54. ఏనుగుపిప్పరి వి. గజపిప్పరి (Scindapus officinalis). ఏనుగుబీట వి. మహాకోకాకా, పెద్దబీర. ఏనుగుమీడినున్నము వి. (ఏనుగుపై నున్నవాని వద్దనుంచి ఆకులకు రాచుకోటానికై నున్నం తేవటంవలె) దుర్లభం. కవి.రా. 3.48. ఏనుగు మొగమయ్య వి. ఏనుగు మొగంగలవాడు, వినాయకుడు. కక. 3.462. క. ఆనెయిగ. వి. గజవతి; క. యానై యుకవన్. వినాయకుడు; అనైయుకత్తైన్. ఏనుగు మొగముసామి చూ. ఏనుగు మోముసామి. వి. ఏనుగు మొగంగల చేవర, వినాయకుడు. ఆం.రా. 1.43. ఏనుగు మొగపాల వి. యామకుంజరాలుండే ముఖాల, మొదటి మొగపాల. శృం.నై. 3.85. ఏనుగుమోముసామి చూ.చూ. ఏనుగు మొగము సామి. ఏనుగురాకాసిగొంగ వి. గజా నుర విరోధి, శివుడు. ఏనుగులగొంగ వి. ఏనుగులకు శక్రువు, సింహం. ఆం.నం. 2.1. ఏనుగులగొంగనూరు వి. (ఎనిమిది కాళ్ల గలిగి సింహం కంటే బలవత్తరమైనదిగా చెప్పబడేది) శరదం, ఏనుగులకు శక్రువైన సింహానికి శక్రువు. ఏనుగులితిండి వి. (రెండు తలలూ మహాకాయమూ కలిగి, ఏనుగులను తిని జీవిస్తుందని చెప్పబడేది) గండ తేడుండ పక్షి. (ఏనుగులను తిండిగా కలది.) ఏనుగులనూరు వి. ఏనుగుల శక్రువు, సింహం. నీలా. 1.45. ఏనుగులు వి. బ.వ. గజబలం. ఏనుగునూరుమొకము వి. ఏనుగులకు శక్రువైన జంతువు, సింహం. వేంక. ఆం. 3.94. ఏనుగు సొరము చూ.చూ. ఏనుగు న్వరము. వి. నప్తస్వరాలలో చివరిది, నిషాదము. ఏనుగువ్వరము చూ. ఏనుగుసొరము. వి. నప్తస్వరాలలో ఒకటి, నిషాదం. (నిషాదం బృంహతే గజః) గజ బృంహతంవలె గంభీరమైనది. ఏనుగుకలబంద చూ. ఏనుగు.

ఏనుగుకాలు చూ. ఏనుగు. ఏనుగుకొమ్ముమొదలు చూ. ఏనుగు. ఏనుగుకొమ్ములు చూ. ఏనుగు. ఏనుగుకోరి చూ. ఏనుగు. ఏనుగుగడ్డి చూ. ఏనుగు. ఏనుగుగొంగ చూ. ఏనుగు. ఏనుగుచెవిచేమ చూ. ఏనుగు. ఏనుగుచెవియావు చూ. ఏనుగు. ఏనుగుజలగ చూ. ఏనుగు. ఏనుగుతుమ్మ చూ. ఏనుగు. ఏనుగుతుమ్మి చూ. ఏనుగు. ఏనుగుతోలుదాల్చు చూ. ఏనుగు. ఏనుగుదాయ చూ. ఏనుగు. ఏనుగుదాహము చూ. ఏనుగు. ఏనుగువడక చూ. ఏనుగు. ఏనుగువల్లు చూ. ఏనుగు. ఏనుగువల్లేరు చూ. ఏనుగు. ఏనుగుపాడి చూ. ఏనుగు. ఏనుగుపిప్పరి చూ. ఏనుగు. ఏనుగుబీట చూ. ఏనుగు. ఏనుగుమీడినున్నము చూ. ఏనుగు. ఏనుగుమొగమయ్య చూ. ఏనుగు. ఏనుగుమొగముసామి చూ. ఏనుగు. ఏనుగుమొగపాల చూ. ఏనుగు. ఏనుగురాకాసిగొంగ చూ. ఏనుగు. ఏనుగులగొంగ చూ. ఏనుగు. ఏనుగులగొంగనూరు చూ. ఏనుగులగొంగ. ఏనుగులితిండి చూ. ఏనుగు. ఏనుగులనూరు చూ. ఏనుగు. ఏనుగులు చూ. ఏనుగు. ఏనుగునూరుమొకము చూ. ఏనుగు. ఏనుగుసొరము చూ. ఏనుగు. ఏనుగువ్వరము చూ. ఏనుగు. ఏనుము చూ.చూ. ఏనుము. వి. ఐదు కూముల ప్రమాణం. పిళ్ల చూ.చూ. ఏనుగు. వి. ఏనుగు. రం.రా. 1.40 వ. 27 పం. ఆం.రా. 2.104. ఏవె వి. 1. చిన్న కొండ, తప్ప; 2. రాళ్ళగుట్ట. ఏనొంపు చూ. ఏరొంపు, ఏరొంపు. వి. ఏటవాలు, ఎక్కువ వాలు. ఏన్నరు చూ. ఏనాడు. క్రి.వి. 1. ఏ దినం? ఏ కాలం? దార.క్రో. 2.51; 2. ఎల్లప్పుడు. హర. 2.129, వరాహ. 7.87, మను. 3.24. క. ఎ-న్, నాలో. ఎడ్రోజు? ఎప్పుడు? ఏరోజు? ఎ-న్-నాలోమ. ఎల్లప్పుడు. ఏన్నాళ్ల వి. బ.వ. ఏడు రోజులు. భీమ. 4.12. <ఏడ్లాళ్ళు<ఏడ్లాళ్ళు<ఏడ్లాళ్ళు<ఏడు+నాళ్ల. ఏమ్మలు చూ.చూ. ఏడునూలు. వి. ఏడు వందలు. బసవ వ.

7.298 వ.

<పిడ్డాలు < పిడ్డాలు < పిడ్డాలు.

పిండుం య.చూ. పి.దుము. వి. ధాన్యం కొలర.

పిదర య. పి.దు. వి. సమిష్టి కుటుంబానికి చెందని సొంత
అస్తి, స్వాస్థ్యమైన దనం ; వి. న్యకైతే సంపాదించినది.
పో.చూ. ర. నిందు. చేతిలో తీసికొనిపోవ, న్తరం
వలె ఆదారమగు.

పిదరకమతము వి. సొంత కమరం.

పిదరకమతము చూ. పి.దర.

పిడుము య. ఎందుము, ఏనుము, ఎందుం. వి. 1. అయిదు
కూములు. ఆం.రా. 2.271 ; 2. రెండెరాల నేల.

అమృత ; ఇదు కూముల రాన్యం పండేటంత నేల.

<ఎను + కూము.

పివడ(చు చూ. పివ.

పివరి చూ. పివ.

పివరించు చూ. పివ.

పివలు చూ. పివ.

పిపారు చూ. పివ.

పిపి¹ య.చూ. వే.పి. వి. కుక్క, వేటకుక్క. వేంక.పంచ.
1.121.

పిపి² య.చూ. పి.పి. వి. సాలపుష్కం, నల్లమద్ది (Hardwie
kia binata).

పిపిరి వి. ఎల్ల, హద్దు. ఆము. 8.16.

పో.చూ. నం. మిరా. ఎల్ల, హద్దు. మిర. హద్దు.

ఇది అనుచిక విభాగంవల్ల ఏర్పడిన శబ్దం కావచ్చు.
'ఇభుమతి వేడికయేపిరిగా(గ)' అన్నచోట 'వేడిక + య +
ఎ + పిరి గా(గ)' అని విభజించాలి. వేడికయే హద్దుగా అని
అర్థం.

పో.చూ. ర. పిరి. వేరుచేయు, విభజించు. 'పిరి' అనేది
యతిప్రాస స్థానాల్లో లేదు కాబట్టి దాని బదులు 'మిర'
గ్రహించవచ్చు.

పిపు చూ. పి.వి. వి. 1. విజృంభణం. భార.ఆది. 7.189,
8.10, కాంతి. 2.487 ; 2. బౌద్ధత్వం, గర్వం. భార.
ఉచ్ఛో. 4.24, ఆం.రా. 1.88 ; 3. ఉత్సాహం. భార.
ఉచ్ఛో. 4.361, భీష్మ. 2.28 ; 4. ఆదిత్యం, గొప్పదనం.
భార.కాంతి. 3.310 ; 5. అత్యుదయం, అభివృద్ధి. నరస.
5.106 ; 6. విదం. ముటికా. 2.145, హంస. 2.46 ;
7. విలాసం. హంస. 1.100, ఆం.రా. 1.189. విజ. 1.
ప్రియమైనది. భార. 2.5 ; 2. అధికం, గొప్పది. విష్ణు వ.
5.112.

ర. పి. ఆదిత్యం, గొప్పదనం, గర్వం, ఆత్మకంచన,
బౌద్ధత్వం, ప్రేమాప్త ; పో.చూ. మ. పిష్టమి. విజృంభణం,
ఆదిత్యం ; పో.చూ. గోం. సి.సి.సి. గొప్పదనం.

పివడ(చు న.క్రి. గర్వాన్నిగాని, పెంపునుగాని అబచి
వేయు, నశింపజేయు. భార.శర్మ. 2.307. <పివ + అడ(చు.
పివరి వి. ఉరుము. వ్య. గోడలు మొ. వానిని ఎక్కడానికి
శక్తిసామర్థ్యాలున్న అంతువు. పివరించు న.క్రి. 1. దాదించు.
ద్వి.హరిశ్చ. ఉ. 1180 పం ; 2. దుఃఖపెట్టు. ద్వి.హరిశ్చ.

ఉ. 1887. పం. పివలు అ.క్రి. పెంపు నశించు. అప్పు.
3.191. పిపారు అ.క్రి. 1. అధికయించు, అధికమగు.
భార.ఆది. 1.69, కాంతి. 3.279 ; 2. విజృంభించు. భార.
భీష్మ. 2.378 ; 3. అధికంగా కలుగు. భాగ. 10. ఉ.
662, వాళి. 2.14 ; 4. అప్పు, ప్రకాశించు. శృంగ.నై.
5.149. ర. పి. అధికయం, ఆదిత్యం. పిపుటదవి వి. దట్ట
మైన అడవి. భార.ఆర. 1.294. పిపుమాపు న.క్రి. 1.
చంపు. పి.క్రి. 4.102 ; 2. ఓడించు. సారంగ.చ. 2.41.
పిపుమిగులు అ.క్రి. 1. ఉత్సహించు, భార.భీష్మ. 2.28 ;
2. విలసిల్లు, నరివడు. భాగ. 1.451. పిపురేగు అ.క్రి. 1.
విజృంభించు, చెలరేగు. భాగ. 3.687 ; 2. హద్దుమీరు,
విచ్ఛలవిడిగా తిరుగు. వేంక. పంచ. 4.240, హంస.
2.200.

పిపుటదవి చూ. పివ.

పిపుమాపు చూ. పివ.

పిపుమిగులు చూ. పివ.

పిపురేగు చూ. పివ.

పిపె¹ నర్య. ఎవతె.

పిపె² య. పి.పి. వి. నల్లమద్ది. నిం.ద్యా. 11.20, రాజవా.
3.40.

ర. పి.పి. నల్లమద్ది.

పిప్రియలు వి. ఆంగ్ల సంవత్సరంలో నాలుగో నెల. నానారాజ
సందర్శనము. ఉ. 759.

ఇం. April. ఆంగ్ల సంవత్సరంలో నాల్గో నెల. దీనికి
30 రోజులు.

<ఇం. April.

పిప్రొద్దు క్రి. విజ. ఎల్లప్పుడు.

పిరిదలం య.చూ. పి.రలము. వి. 30 కులాలు. పిరిలం,
వడలం, అనే వదాల వాడుకలో వచ్చిన కచ్చిబువ్వవల్ల
ఏర్పడిన రూపం.

పిరిరాని య.చూ. పి.రాని. చూ. పి.రము. వి. అంజేద,
నీచుడు, రోక వట్టించేవాడు.

పిరిద నర్య. ఎవతె.

అదిద, పిరిద మొదలైన నమస్త వచాల్లో బిడ్డ శబ్దం ప్రి
మాత్ర వరం.

<ఎ + దిద (<బిడ్డ).

పిరిమ చూ. ఎప్పటికము. వి. రోక, అనహ్యం. నిరంకు.
2.25.

పిరాని య. ఎప్పెరాని, ఎరాని, పిరాని, పిర్యరాని,
ఎరాని. వి. నీచుడు, రోక వట్టించేవాడు.

ర. ఎరాని, ఎరాని. అల్పుడు, బుద్ధిహీనుడు ; ఉ.
ఎప్పెరాని, ఎప్పెయిన్. అల్పుడు, బుద్ధిహీనుడు.

పిళ్ళం య.చూ. ఎప్పె. విజ. రోక, అనహ్యం.

నొక్కి చెప్పటం కోసంగాని, సంస్కృతీకరించటం కోసం
గాని మహాప్రాణం ప్రవేశించి వందవచ్చు.

పిళ్ళవడు అ.క్రి. రోయ, అనహ్యవడు. పిళ్ళరాని
య.చూ. పి.రాని. వి. నీచుడు. వ్య. రోక, కుప్ప. మల్ల.
3.134.

విభవము చూ. విభవం.

విభవరాసి చూ. విభవం.

విభాది చూ. చూ. విభాది.

విభు చూ. ఏమి.

విభు వి. నింకడ, నిల్వరం.

విభుసేయ అ.క్రి. నిలిచిపోవు, ఆగు. చుల్ల. 8.134.

<విభు+చేయ.

విభుసేయ చూ. ఏమి.

విభు చూ. ఏమి.

విభుచు(న్) చూ. ఏమి.

విభుయ చూ. ఏమి.

విభు చూ. ఏమి. వి. ముదకు, అశ్రద్ధ, హారపాటు, పరాకు. భాగ. 8.468.

విభుక చూ. ఏమి.

విభుకుండు అ.క్రి. జాగ్రత్తగా ఉండు. భా. ఆది.

6.152.

విభుకుండు చూ. ఏమి.

విభుక చూ. ఏమి.

విభుంచు చూ. ఏమి.

విభుచు చూ. ఏమి.

విభుచు(న్) చూ. ఏమి.

విభుచు చూ. ఏమి.

విభులు చూ. ఏమి.

విభులు చూ. ఏమి.

విభులు చూ. ఏమి. అ.క్రి. ప్రమాదపడు, అజాగ్రత్తగా నుండు. భా. ఆది. 6.194, విరా. 1.110; స.క్రి. 1. ఉపేక్షించు, అలక్ష్యం చేయు. భా. ఆది. 8.814, ఆశ్రమ. 1.66, కాశీ. 8.71; 2. మరచు. పరమ. వి. 2.84.

భా. విమోచి. మోసగించు; భ. విమోచి. మోస పోవు, మునుకును, విమోచి. <సం. కేసు. సంకోచం, సంకోచ పెట్టటం మొ; చు. విమోచి. విచ్చగాడు, నీచుడు; భా. వి. మా. ర. (వి. మా. ర్న). హఠాద్యయ సంక్రమాల వల్లగానీ, మరణ సమయంలోగానీ, ఎగ్జాన తీయు; వి. మా. ర్. మోసపోవు; వి. మా. ర్. మోసగించు; విమోచి. యుక్తి, చమత్కారం.

విమ(మ)+అటు. కథ సంకోచాలకు దూరం చేయబడు.

అహుళ: *విమ-రక్షణ+మాటు.. మర్చిపోవు, పో. చూ. వినుమ. రక్షణ; విమ-అజ్ఞు.. రక్షించు; చెనుమ- రక్షణ.

అహుళ: <ప్రా. చేను.. <సం. కేసు..

విమత క్రి.వి. జాగ్రత్తగా. భా. ఆది. 2.158, 5.146. విమత వి. పరాకు, ప్రమాదం. ఆం. భా. 1.138. విమతం స.క్రి. ఏమరణేయ, మైమరచునట్లు చేయు. దశకు. 6.17, కై. భా. 6.168. విమతవదు అ.క్రి. పరాకు పడు. విమతపాటు(న్) క్రి.వి. 1. అకస్మాత్తుగా. హరిశ్చ. 8.158; 2. అనారోగికంగా. భా. 5.106; 3. చూడబ చ్చుకంగా. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 128 ప. 155. 1. విమత పాటు చూ. చూ. ఏమి. క్రి.వి. అకస్మాత్తుగా.

పరమ. 4.61, ఉ. హరిశ్చ. 1. వి. పరాకు, ప్రమాదం. ఆం. భా. 1.138. ఏమతలు చూ. చూ. ఏమతలు. అ.క్రి. ప్రమాదపడు, హారపడు. భా. 1.8; స.క్రి. మరచు, మోసపోవు. కామరిం. 101. ఏమతలు చూ. ఏమతలు. అ.క్రి. హారపడు. స.క్రి. మరచు, మోసపోవు. ఏమతలు పో. చూ. ఏమరించు. చూ. ఏమార్చు. స.క్రి. ఏమరణేయ. ఏమతపాటు చూ. ఏమతపాటు. క్రి.వి. 1. అకస్మాత్తుగా. పరమ. 4.2; 2. వందనతో. భా. 5.106. ఏమత వి. 1. అనారోగికంగా. ప్రబంధ. 16; 2. ప్రమాదం, హారపాటు.

ఏమతలు చూ. ఏమి.

ఏమతపాటు చూ. ఏమి.

ఏమతపు చూ. ఏమి.

ఏమతలు చూ. చూ. ఏమి. స.క్రి. ఉపేక్షించు, అలక్ష్యం చేయు. ద్వి. 1.68.

ఏమార్చు చూ. చూ. ఏమి. స.క్రి. వంచించు, క్రమింప చేయు.

ఏమి చూ. ఏ. చూ. ఏమి, ఏమి, ఏమి. వి. 1. ఎట్టిది, ఎంతది. భా. ఆది. 3.203; 2. ఏ. భార. విరా. 1.216, భా. 10. ఉ. 117; 3. ఏది. భా. గాం. 1.548; 4. ఎంత. భా. గాం. 5.193. అవ్య. 1. పరిశుభం అనాదరం తెలిపే ప్రసార్థకం. భా. గాం. 5.404; 2. అయితే ఏమి. భం. రా. దాల. 50 ప. 14. పం; 3. జగు పురోగూహన వ్యతిరేకరణ తెలిపే ప్రసార్థకం. భా. 2.313; 4. 'తేను' అనే అర్థంలో ప్రసార్థకం. ఆము. 6.31.

క. ఏన, ఏను, ఏమి, ఏ. ఏమిటి? కు. దాన, జాన, ఏమిటి? ఏది? క. ఎన్న. (వి. ఏన) ఎన్నకు, ఎన్నె. మ. ఎంత. ఏమిటి? ఎంతె. ఏమిటి? ఎందుకు? క. ఏదో, ఏమిటి? ఏ పస్తువు? క. ఏమి, ఏది? ఏమిటా, ఏమి? కువి. ఏన. ఏమిటి? క. ఏదా. ఆరా. ఏది? ఆరాఫి. ఏమి?

<మూ. ప్రా. *ఏన్.

ఏమిగు అ.క్రి. 1. ఎట్టి దుష్టికి పడు. ఆము. 2.29; 2. ఎట్టి దుష్టుడగు. చును. 6.50; 3. ఎట్టి బంధుత్వం కలిగిఉండు. ఏమి క్రి.వి. ఎందుకు. ఏకారణాన. భా. ఉత్. 4.287. ఏమిమచు(న్) క్రి.వి. ఎందుకు? ఏకారణాన? జాహ్ను. 4.96. ఏమియనా అవ్య. ఏదో ఒకటి, ఏమిగా(న్) క్రి.వి. ఎట్లు? ఏవిధంగా? హరి. భా. 8.70. <ఏమి+కా(న్). ఏమియును చూ. ఏమి. క్రి.వి. ఎంత మాత్రమైనా, కొంచెమైనా. భా. గాం. 5.375. క. ఏనా నుమి, ఏనుమి. ఏమైనా. ఏదో ఒకటి ఏనూ, ఏమైనా. దీనికి వ్యతిరేకార్థక క్రియకు ముందే ప్రయోగం. "ఏమియు తెలియదు" వలె, ఏమియె చూ. ఏమియె. క్రి.వి. ఎందుకేకనో. ఈహను తెలువరుంది. భా. ఆర. 2.178. <ఏమి+అ. ఏమియెక్కో క్రి.వి. ఏమికోకదా! సందేహ సూచకం. భా. సభా. 1.218. ఏమియె చూ. చూ. ఏమియె. క్రి.వి. ఎందుకేకనో, ఈహను తెలువరుంది.

చార.ఆది. 4.70. ఏమిర ఆవ్య. ఓరి. (దాగా పరిచివుట్టిగానీ తనకంటే తక్కువవాణ్ణిగానీ చేసే నందోదన). చార.ప్రొణ. 4.288. ఏమేమి అవ్య. క్రోదాచ్యురాలను నూచిస్తుంది. దా. 1.313. <ఏమి+ఏమి. ఏమేమో అవ్య. అగ్గిలార్థ ద్యోరకం. కక. 2.547. క. ఏనెనో. ఏమేమో; కు. దాన దాన; క. ఎనెనో-ఎన్న-క-ఓ; మ. ఎందఎంద. <ఏమి+ఏమి+ఎ-ఓ. ఏమేయే య. ఏమేవ్. అవ్య. చార్యనుగానీ, నీచస్త్రినిగానీ చేసే నందోదన. ఏమేవ్ య. య. ఏమోయ్. ఏమోయ్ అవ్య. సన్నిహితులైన వరుషుల పరస్పర నందోదన.

ఏమిగా(న్) య. ఏమి.
ఏమిటతో య. ఏమిటి.
ఏమిటి య.య. ఏమి. నర్య. ఏది, ఎటువంటిది. చార.నదా. 2.67.

ఏమిటతో క్రి.విణ. ఎందుచేతనో. వరమ. వి. 1.117.
ఏమిటికి(న్) య. ఏమిటి(న్) క్రి.విణ. ఎందుకు. చార.ఆర. 1.187. విరా. 1.187. ఏమిటికో య. ఏమికో. క్రి.విణ. చేనికో, ఎందుకో. ఏమిటో క్రి.విణ. ఏవో, ఎందుకో.

ఏమి-టి. అనుచిత విధానంవల్ల 'టి' యుక్తరూపం 'ఏమి'కి కల్గింది.
ఏమిటికి(న్) య. ఏమిటి.
ఏమిటికో య. ఏమిటి.
ఏమిటో య. ఏమిటి.
ఏమియును య. ఏమి.
ఏమియు య. ఏమి.
ఏమియుక్కో య. ఏమి.
ఏమియో య. ఏమి.
ఏమిర య. ఏమి.
ఏమిళ య.య. ఎంగెన. వి. ఒక రకం మొక్క.
ఏమీ య.య. ఏమి. నర్య. 1. ప్రశ్నార్థకం. చార.ఆది. 8.129, కువల. 3.105, ముకుం. 2.107; 2. కాకుకాన్ని తెలుపుతుంది. శృం.నై. 2.102; 3. ఆశ్చర్యాన్ని తెలుపు తుంది. ప్రదా. 1.56; 4. అనాదరాన్ని తెలుపుతుంది. చంద్రా. 2.148; 5. క్రోదాన్ని తెలుపుతుంది. దా. 1.26.

ఏము! య.య. మేము. నర్య. మేము. చార.ఆది. 2.148.
ఏము? య.య. తేము. వి. గొంగడి నేనేటప్పుడు పేక పోగు దగ్గర పడటానికి కొత్తే కొయ్యపట్టె.
ఏమే! నర్య. ఎవరె?
పో.య. క. యావల్. ఎవరె; ఎవల్. ఎవరె; మ. యావల్/ఎవల్. ఎవరె? ఏ+మే.
ఏమే! య.య. ఏమే. అవ్య. చార్యనుగానీ, నీచస్త్రినిగానీ చేసే నందోదన. 'ఏమిటి', 'ఓసి.' శృం.నై. 6.114.
ఏమే య. ఏమే. అవ్య. ఓసి. వసు. 4.76, దా. 1.26.
ఏమేమి య. ఏమి.
ఏమేమో య. ఏమి.
ఏమేయ్ య. ఏమి.
ఏమేవ్ య. ఏమి.

ఏమో య. ఏమో. అవ్య. 1. ఈహను తెలుపుతుంది. విజయ. 1.115; 2. ఎందుచేతనో, ఏవారణంవల్లనో. కువల. 2.100.

క. ఏనో. ఏమిటి? ఎట్లు? సాధ్యమా? ఏనో. ఏమిటి? ఎవరికేమి తెలియదు. ఎట్లు? అది ఎట్లా నందనం?; కు. దాన్న, జాన్య. సాధ్యమా? ఎవరికేమి తెలియదు.

ఏమో య.య. ఏమో. అవ్య. 1. ఎందుచేతనో, ఏవారణం వల్లనో. హర. 7.68; 2. ఈహను తెలుపుతుంది. కళా. 7.111; 3. అగ్గిల వదాన్ని పరిహరించటానికి ఉపయోగిస్తుంది. ఉ.హరి. 5.84.

ఏమోయ్ అ.క్రి. చెప్పరాని విధంగా పరిణమించు. రీమ. 2.104.

ఏమోయ్ య. ఏమి.
ఏమోయ్ య. ఏమో.
ఏవేరింతు య. ఏయ. న.క్రి. దుఃఖపెట్టు. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 1180 పం.

క. వింపు. చాదవడు; వింపల్. చాద; తేంపు. కష్టంలోవుండు, చాదవడు; తేంపల్. నిట్టూర్పు.
ఏవు య. ఏయ. వి. సంతాపం, చాద. దళకు. 7.108. విష్ణువు. 8.279. న.క్రి. బాధించు. నవనాథ. 2.81 ప. 9 పం., అచ్చ.రా.యుద్ధ. 451.

క. వింపు. చాదవడు; తేంపు. కష్టంలో ఉండు, చాదవడు.

ఏబిండ్రు నర్య. యాచైమంది. కునం. 1.74.
క. అయ్యదింబరు. యాచైమంది; క. బి.యి-వతిల్-మర, యాచైమంది.
<మూ.ప్రా. *చేన్ + *వన్.
ఏబిది య. ఎమ్మది. వి. యాచై. ఐదువదులు. ఆము. 4.211.
క. అయివతు. యాచై; కొ. అయిమ్-బది; కు. బివ. యాచై; క. బియి-వతు, అయి-వతు. యాచై; మ. అయివతు. యాచై; కో. అయివల్; కొ. ఎబొబి.
<ఏన్ + వది.
ఏబిలము య. ఏబిలం, ఏబిలము. వి. అయిదు వలాలు, ఏసెలో నాలుగోవంతు. అం.దా. 2.269.
<ఏన్ + వలము. వలం అంటే ఆరు కులాలు.
ఏబిలము య.య. ఏబిలము. వి. అయిదు వలాలు, ఏసెలో నాలుగోవంతు.

ఏయది య. ఎయ్యది. నర్య. 1. ఏది. చార.ఆది. 1.80; 2. ఎవరె; 3. ఆమె ఎక్కడ ఉన్నది; 4. అది ఎక్కడ ఉన్నది.
పో.య. క. యా, యావా, ఆ, అవ, దావ, ఏ, ఎ. ఏమిటి, ఏవి; అవుదు. ఏమిటి, ఏది; యావలు, అవల్. ఎవరె?; కొడ. ఎ.ఎనో, ఎ.వ, ఎ.వు, ఎ.దు. ఎవరు, ఎవరె?, ఎవరు?, ఏది?, ఏవి?; పో.య. కు. దా, దానా, జానా, దావ, దాదవు, వా, వోవు. ఏమిటి, ఏది; ఏరు, ఏరాటె. ఎవరు? పో.య. క. యావల్. ఎవరె?; ఎవల్. ఎవరె?, ఎవల్. ఎవరె; పో.య. మ. యావల్/ఎవల్. ఎవరె; పో. య. కొండ. ఏయి.

ఎవరె ? ఏది ? ఏవ్. ఏస్త్రీలు ? ఏవి ? ఇల్లె, ఇల్లె (ఐ)క.
ఏమిటి ? ఏది ? పో.చూ. కుజ. ఎస్తంబ, ఎస్తరు, ఎస్తరి,
ఎస్తల్. ఎవరు ? ఎవరు ? ఎవరె ? ఏది ? ఏస్త్రీలు ? ఏవి ?
పో.చూ. పర్తి. అర్. ఏది. ఏయా, ఏన. ఏది, ఏమిటి ?
పో.చూ. కొలా. ఎయ్/ఎయ్/ఎన్/ఎన్, ఎ.ర్, ఎద్.
ఎదవ్. ఎవరు ? ఏస్త్రీలు, ఎవరె, ఏది ? ఏ.వ్. ఏస్త్రీలు ;
నా, ఏన్. ఎవరు ? ; కుజ. ఎకదనె, ఎకదా, ఎవరు ?
ఎవరె ? ఏది ; పో.చూ. బ్రా. అరా, అరాద్. ఏది ?

<ఏ+అది.

ఏయి¹ న.క్రి. 1. (బాదాదులు) వేయ. బార.ఆది. 4.208,
ఆర. 4.68. ఆము. 5.85 ; 2. (బాదములకో) కొట్టు.
బార.ఆది. 7.169. దళ. 1.301.

క. ఏయ్, ఏను, ఏనరు, వేయ, కొట్టు, ఎను, ఇను.
బాదంవేయ. ఏనరు, ఎను. బాదంవేయ, ఏనరు ; కు.
ఏయి, ఎయ్యని. వేయ ; క. ఏయ్. (బాదాలు) వ్రయో
గించు. ఏ. బాదం వేయ, ఏవు (ఏవి-). ఏనరివేయ,
బాదం వేయ, ఏ. బాదం, ఎయ్య (ఎయ్య-) బాదంవేయ,
ఏను (ఏవి). ఏనరు, కొట్టు ; మ. ఎయ్యత్తు. బాదం
వేయట, ఎయ్యకట్ట. బాదం వేయించట, ఎయ్యక.
బాదం వేయట, ఏవు. వేయట ; కోట. ఏయ్-(ఇచ్-)
ఇయ్-(ఇచ్-), ఇచ్-వ్-(ఇచ్-), కొద. (ఇచ్-ఇచ్-).
బాదం వేయ ; గోం. ఎస్సా. బాదం వేయ, ఏన్. వేయ ;
పర్తి. ఏయ్-, ఎన్-. బాదం వేయ, ఎయ్-క-. బాదం
వేయ. గదల. ఏయ్-(ఎత్త-). వేయ ; కురు. ఇన్-బా.
బాదాలు వేయ ; మాల్. ఇన్-హె (ఇన్-బే-). రాయి
ఏనరు.

<మూ.ద్రా. *ఏయ్-/*ఏ- (<*ఏక్-).

ఏయి² రూ. వేయ. న.క్రి. వేయ, వైయ, ఉంచు. బాగ.
1.489.

ఏర రూ. ఏరా. పో.చూ. అరె, ఒరె. అవ్య. అరిపరిచయాన్ని
గానీ, అవ్యనుగానీ తెలిపే సంబోధన. శివర. 1.103.

పో.చూ. క. ఏన ; పో.చూ. క. అడె లేక అడా,
ఎన్నడా ; పో.చూ. గో. రే. కండిని మామను బార్య
అన్నలను పిలవటాని కుపయోగించే సంబోధన.

పో.చూ. నం. రే. అవ్య. పునరుక్తంగా వాడబడే అవ్యక్త
పూర్వక సంబోధన ; పో.చూ. ప్రా. రే, అరె. మాగ.
అలె, లే. ఏ+ర.

ఏరకల్ప రూ.చూ. ఏరుగలప. ఏ. దున్నటాని కుపయోగించే
పనిముట్టు.

ఏరగట్టు రూ.చూ. ఏరుకట్టు. ఏ. అరక కట్టడాని కుపయోగించే
పగ్గాలూ, పట్టి, మోకట్టూ, వారిజె, చెలకోల మొ. కాళ్ల
గుడి లేక కట్టు.

ఏరగాడి ఏ. నాగటి కట్టి కాడి.

<ఏరు¹+కాడి.

ఏరకాడు రూ. ఏరుకాడు. ఏ. దున్నేప్పుడు నాగటి కట్టి
మోకు.

<ఏరు¹+కాడు.

ఏరుక్కి ఏ. మెట్టలో దున్నటం.

<ఏరు¹+మిక్కి.

ఏరలము పో.చూ. ఏరలము. ఏ. అయిదు పలాలు.

ఏరలు రూ.చూ. ఏరాలు. ఏ. తోడిపోదలు. (ఆం.పదా.)

ఏరవకడ ఏ. బావరదంగి, రేచరాళం (పదమిడి కనుముల్లో
అనామలలోను, మలబార్, తిరువాన్కూర్, తిన్నెవెల్లి
కొండల్లోను పెరిగే చెట్టు).

పో.చూ. క. బేవరాద్ (ల్, ర్) (ఇ. ఏ. ఈ). తృణ
విశేషం. పో.చూ. ర. సందానవిరి ; పో.చూ. మ.
వందకమిన్.

ఏరవంగ చూ. ఏయవంగ. ఏ. ఒకటి విశేషం (Solanum
Speciosum).

ఏరసేద్యం ఏ. తాలకరికి ముంపు పొలంలో గుంబకతో
చున్నదం.

<ఏరు¹+సేద్యం.

ఏరా రూ.చూ. ఏర. అవ్య. అరిపరిచయాన్నిగానీ, అవ్యను
గానీ తెలిపే సంబోధన. పాండు. 3.33.

ఏరాది ఏ. గుర్రంపిల్ల, చంద్రా. 1.43.

ఏరాలు రూ. ఏరలు. ఏ. 1. తోడిపోదలు. పండి.వ. 4.287
ప. 9.1 ; 2. సవతి (వా-).

పో.చూ. క. వేణు. ఇరరం, తిన్నమైనది, వ్యతిరేకన,
వైరం, పో.చూ. వేణు-త్-తాయ్. సవతి తల్లి ; మ.
వేణు. వేదం.

<వేణు (ఉ)+అలు.

ఏరాళము రూ.చూ. హేరాళము. విజ. పెద్దది. బాగ. 10,
పూ. 213, అధికం ; క్రి.విం. అధికంగా. శృం.వై. 7.39.
అసంఖ్యాకంగా.

ఏరాసి ఏ. మొత్తం, ముద్ద.

సం. ఏకరాశి. ఒకే పోగు, పోగుగా చేయబడిన ఒక
మొత్తం, పోగు చేయబడిన లేదా మిశ్రితమైన మొత్తం.

<సం. ఏకరాశి.

ఏరి రూ. ఏరీ. సర్వ. ఏక్కడ ఉన్నార ? దళ. 1.258.

ఏరికళల చూ. ఏరు¹. ఏ. నాగటిమేటి.

ఏరీ రూ.చూ. ఏరి. సర్వ. ఏక్కడ ఉన్నార ? బాగ. 8.590.

ఏరు¹ ఏ. 1. ఎద్దులను కట్టి దున్నటానికి సిద్ధపరిచిన నాగలి.
పరమ. ఏ. 5.30 ; 2. నాగలి. రా.వి. 1.56 ; 3. ఎద్ద
లేక దున్నల జత.

క. ఆర్, అరు, ఏరు. నాగటి కట్టిన జోడెద్దులు ;
క. ఏర్. నాగలి, ఎద్ద నాగలి, ఎద్దు కాడి. చేర్. కాడి,
కాడి కట్టిన ఎద్దుల జత ; మ. ఏర్. ఎద్దకాడి, ఎద్దులు కట్టిన
నాగలి [ఏరు=ఏర్ (క.రు.) ఎద్దు, ఏర్మ్. తొలిసారి
కాడి కట్టిన ఎద్దుల జత]. కోట. కొద. ఏర్. నాగలి ;
గోం. సెర్. నాగలి ; కుజ. సెరు. ఎద్దుకాడి ; దున్నే
జంతువుల జత ; సెరెక. రెండు, జత, ఎద్దుకాడి ; కువి.
సెరు. ఎద్దుకాడి, జత, దున్నే జంతువుల జత, సెరెక,
రెండు, జత, ఎద్దుకాడి, హేరూ. నాగలి ; పర్తి. చెరెయ్
కుల్. ఎద్దుల జత, పో.చూ. ఈరి. బవ. ఈరిల్. నాగలి
కర్ర కాదారమైన దుంప ; కొలా. చేర్. నాగలి, ఎద్దు
జత.

పో.చూ. సం. సీర.

<మూ.ద్రా. *చేర్-

ఏరుకట్ట చూ. అరగట్ట, ఏరగట్ట. వి. అరక కట్టదానికి ఉపయోగించే పగ్గాలు, పట్టెట్ట, మోటు, వారిజె, చెలకోల మొ. కాళ్ల గుడి లేక కట్ట. ఏరుకట్ట న.క్రి. నాగటి కాడి కట్ట. ఏరుగలవ చూ. ఏరకల్పు. వి. నాగరిలో ఒక వాగం, ఒక పరికరం. నాగటి కలవ. ఆం. దా. 2.281. <ఏరు' + కలవ. ఏరువేల ఒకే రోజు ఒకే నాగరిలో దున్న గరిగినంత నేల. దాదాపు నాలుగు మైళ్ల దూరం. తార. ఆశ్వ. 3.158. ఏరువాక చూ. ఏలువాక. వి. ఏతేటా దుక్కికి ప్రారంభం. పో.చూ. క. అరంబ, అరంబు. దున్నటం, వ్యవసాయం. పో.చూ. క. ఏరుపూట్లు. వ్యవసాయ తరుణంలో ఒక కద దినాన జరిపే కృషికి ప్రారంభోత్సవం. వంకు, లాగు. పో.చూ. కుణ. సెరు రూప. న.క్రి. దున్ను బహుళః పోరు + పోక > ఏరు + పోక > ఏరువాక. ఏరువాకపువ్వు చూ. ఎర్వోక పువ్వు. వి. శ్లేష్మ శుద్ధ పూర్ణిమ. ఏరుసాగించు న.క్రి. 1. దుక్కి దున్నించు. 2. మొదట దుక్కి దున్నేటప్పుడు విందులూ విలాసాలూ ఏర్పాటుచేయు. ఏరుసాగు అ.క్రి. దుక్కిదున్ను. దున్నటం మొదలుపెట్టు. ఆము. 4.124.

ఏరు' చూ. ఎరియు. వి. నొప్పి, దాద. తార. ఆది. 3.191. మార్క. 2.87.

క. ఎట్టు. కొట్టు, గుచ్చు, పొడుచు, తాకు, తగులు. ఏటు. (కత్తి) దెబ్బ, (కేలు) కట్టటం, నాశనం చేయటం; మ. ఎట్టు. దెబ్బ. గుడ్డలుతికేప్పుడు వేసే దెబ్బ; గోం. ఏరెరానా. తీవ్రంగా వాదపెట్టు.

'కలయేరు'లో వర తరచు నమస్త ప్రయోగం. పో.చూ. కలపోటు.

ఏరుచు అ.క్రి. వాదవడు. న.క్రి. 1. రగుల్కొలుపు; మండించు; 2. నేర్పు; 3. వాదపెట్టు, శిక్షణలో నుంచు.

ఏరుకట్ట చూ. ఏరు'.

ఏరుకట్ట చూ. ఏరు'.

ఏరుకోరి చూ. ఏడికర్ర. వి. బండి బొలుపు కమర్చిన పొడవాటి పలక కొయ్య.

ఏరుగడము చూ. ఏరుగు.

ఏరుగలవ చూ. ఏరు'.

ఏరుగు అ.క్రి. విద్ధించు, మలం ఏరుచు. వి. మలం. ఆం.దా. 2.184.

క. ఏరు, ఎరుబు. ఆవుపేడ, రెట్ట, పెంట, ఎరణ. దూడపేడ, ఎక్కు. తరచు విరేచనాలు కావడం; త. ఎరుకు. స్త్రీల విరేచనాలు కావటం (పశువుల విషయంలో). ఎరు. పేడ; కొలా. ఎరంగ్, ఎరెంక్. న్యచ్చపరచు, ఎరంగుడ. మలం, పరిపం. యర్-ఎన్. మల విసర్జనచేయు; నా. ఎరంగ్. న్యచ్చపరచు; కురు. ఎర్హ్నా (ఇర్హ్న) చిన్న పిల్లలు, జంతువులు, మలం ఏరుచు, (పెద్దలకు) విరేచనాలు అగు; మూర్త్. ఇన్-హి. విసరు, కొట్టు.

<*మూ.ద్రా. *ఏర్-, *ఏర్- ఉచ్ఛ-, *ఏర్- ఉచ్ఛ-/-

ఉంక్--

ఏరుగడము వి. మలవిసర్జనం.

ఏరుచు చూ. ఏరు'.

ఏరువేల చూ. ఏరు'.

ఏరువడు' చూ.చూ. ఏర్పుడు'. అ.క్రి. కేటవడు, కన్నడు, బయల్పడు, స్థిరపడు, వర్తిల్లు.

ఏరువడు' చూ. ఏర్పుడు'. అ.క్రి. వేరువడు, వేరుగా కనవడు. రామా. 8.90.

ఏరువలుచు చూ.చూ. ఏరు వలుచు', న.క్రి. ఏర్పరించు, విభజించు. దరా. 2.357.

ఏరువలుచు' చూ. ఏర్పులుచు, ఏర్పలుచు', చూ. ఏర్పుడు'. న.క్రి. 1. కనబరచు, చూపు. ఆము. 5.26; 2. ఆమర్చు, కూర్చు. దరా. 2.357.

ఏరువలుచు' చూ. ఏరువలుచు, ఏర్పులుచు', చూ. ఏలు'. న.క్రి. వేరుచేయు, విభజించు. తార. ఉచ్ఛో. 3.108.

ఏరువలుపు వి. 1. కోదనం, శుభ్రపరచటం. ఆం.దా. 2.252; 2. రియ్యం కడుగు, కుడితి; 3. వడియ కట్టటం (వేరు చేయటం అనే అర్థం నుండి వివరించాము).

ఏరుపాటు' చూ. ఏర్పాటు'. చూ. ఏర్పుడు'. వి. 1. వైసం; 2. కట్టుబాటు, తీర్మానం, నియమం; 3. పరిష్కారం, నిశ్చయం, నిర్వహణ; 4. ఎన్నిక, ఏరుకోటం, ఒడంబడిక, ఏరుపాటు' చూ. ఏర్పాటు'. చూ. ఏలు'. వి. 1. వివాగం. తార. భీష్మ. 3.248; 2. కేదం. చంద్రా. 1.19.

ఏరుబంది వి. ఒక రకం చెట్టు.

ఏరుమర్రి వి. ఒక రకం మర్రి చెట్టు (Terminalia arjuna).

ఏరుమర్రి చూ. ఏలుమర్రి. వి. ఒక రకం మర్రి.

ఏరు(బా) వి. ఒక రకం వడ్డు. భీమ. 2.142.

క. ఏరుపాలు. పంటలో పాలికావ వాగం.

<ఏరు + ప్రాలు. వ్య. నూకలూ రాళ్లూ తీసేసి ఏరిన రియ్యం.

ఏరువ వి. ఓడ కింద పెన్ను దూలం.

పో.చూ. క. ఏరుగట్టు ముడివేయు, (కాళ్లతో) కట్టు.

పో.చూ. క. ఏరా. ఓడ కింద పెన్ను దూలం.

ఏరువాక చూ. ఏరు'.

ఏరువాకపువ్వు చూ. ఏరువాక.

ఏరుసాగించు చూ. ఏరు'.

ఏరుసాగు చూ. ఏరు'.

ఏరొంపు చూ.చూ. ఏనొంపు. వి. ఎక్కువ వాలు.

ఏర్పు' చూ. ఎరియు. న.క్రి. 1. దహించు, కాల్చు. తార. ఆది. 2.60, భీష్మ. 3.278, భారా. 6.502; 2. వాదించు, మండించు, వానిధ్య. 1.106, ఆము. 1.92, 4.218; 3. ద్వంసంచేయు. పాడుచేయు. మను. 4.99.

ఏర్పు' న.క్రి. 1. ఏరు, ఎన్ను. తార.విరా. 1.95, ప్రభా. 2.74, అచ్చరా. 5.182; 2. ఏరిపారవేయు, తొలగించు. తార.విరా. 2.52; 3. కోదించు. ఆము. 1.18; 4. విభజించు. మను. 5.32.

పో.చూ. క. అరిసు. పోగుచేయు, ఏరుకొను; తు. ఆరిపుని. చెరుగు, జల్లించు; త. అరి. చెరుగు, వేరు

చేయు ; మ. ఆరిక్క. చెరుగు, జల్లింపు, ఆరి. దియ్యం ; కువి. ఏరన్. వేరుచేయు ; కొలా. యెరన్.

ఏర్పు³ చూ. ఏర్పుడు. అ.క్రి. 1. హృహంగా పన్ను. చార. విరా. 4.184, శబ్ద. 1.75 ; 2. నిర్మించు, ఏర్పరచు. రీమ. 3.102, శవరా. 1.75 ; 3. నందించు, కూర్చు. పాండు. 5.15.

క. ఏజ్. తగియుండు, ఏర్పడిను, ఏర్పుడు. ఏర్పురుచు, ఒక క్రమంలో పెట్టు ; క. ఏజ్పుడు, ఏజ్పుడు, ఏర్పుడు, ఏజ్పుడు, ఏర్పుడు, ఏజ్పుడు, ఏజ్పుడు. తగి ఉండటం, చాచిత్యం ; విజ. తగిన. ఏర్- < *ఏల్-. తగియుండు ; మ. ఏలుక. తగు, తగియుండు, ఏల్. నన్నాహం.

ఏర్పుడు¹ చూ. ఏరుపడు¹. అ.క్రి. 1. కేటపడు, నృప్తపడు. చార.ఆది. 1.16 ; 2. వాననవలన తెలియు. చార.ఆది. 3.41 ; 3. కంటికి కనబడు. చార.ఆది. 4.122 ; 4. బయల్పడు, వెల్లడియగు. చార.ఆది. 2.348 ; 5. వేరు పడు, వేరుగా కనబడు. చార. 6.645 ; 6. బుద్ధిగోచర మగు, తెలియు. ఆము. 4.252 ; 7. స్థిరపడు. కళా. 2.176 ; 8. చుట్టిల్లు, ఉండు. మల్ల. 2.94.

క. ఏజ్. అగు, తగు, తగియుండు, సాధ్యమగు ; నమర్తమైయుండు, ఏర్పుడు, ఒక క్రమపద్ధతిలో నుండు, నిర్ధంగానుండు, ఏర్పడిను. ఏర్పరచు, క్రమంలో ఉంచు ; కు. ఏపుని. పట్టుకొను, తీసుకొను, ఎత్తుకొను ; క. ఏల్ (ఏజ్ ఏ-ఏజ్- ; ఏల్ ఏ- , ఏజ్-). జరుగు, సంద వింపు, తగియుండు, పీలుగానుండు, ఆరందించు, హను కొనియుండు, ఏర్పాటు. రూపొందటం, పో.చూ. తెరి- పలు. ఎన్నుకొనబడు. కనిపించు ; కోట. ఏ.ర్పు.ర్. నిర్ణ పరచటం. ఒకపనికై ఒకత్తి ఎన్నుకోటం ; మ. ఏల్. సాధ్యత, అందుబాటు, నన్నాహం, చాచిత్య, ఏలుక. తగి యుండు, సరిపడు ; కుజ. ఏజ్ బ (ఏజ్-). అందుకొన టానికి గానీ, అంగీకరించటానికి గానీ చేయి జావటం, అందుకోలు, అంగీకారం ; కువి. ఏ.నై. అంగీకరించు, ఎన్-హౌనై. స్వీకరించు ; వర్తి. ఏజ్ (ఏజ్-). అంగీక రించు, స్వీకరించు.

<మూ.ద.ద్రా. *ఏక్-.

ఏర్పుడుదెంచు అ.క్రి. 1. కలుగు, నందించు. చార. ఆది. 5.187 ; 2. నృప్తపడు. చార.విరా. 1.245. < ఏర్పుడు + తెంచు.

ఏర్పుడు² చూ. ఏరుపడు². చూ. ఏలు¹. అ.క్రి. వేరుపడు, వేరుగా కనపడు.

ఏర్పుడుదెంచు చూ. ఏర్పుడు¹.

ఏర్పరించు చూ. ఏర్పుడు¹. ప్రే. న.క్రి. 1. నిర్ణయించు, నిర్ణా పించు. చారా.విరా. 1.65 ; 2. వివరించి చెప్పు. విష్ణు వ. 3.16, అచ్చరా. అయో. 70 ; 3. నిర్మించు, ఏర్పాటు చేయు. విప్ర. 2.21 ; 4. హృహం పన్ను. పారి. 5.2.

ఏర్పరించు² చూ. ఏలు¹. న.క్రి. 1. గుర్తించు. కం.రా. 4.208 వ. 25 వం ; 2. వేరుచేయు. మల్ల. 2.14.

ఏర్పుతను చూ. ఏరుపలుచు¹. చూ. ఏర్పుడు¹.

ఏర్పుతను¹ చూ. ఏరుపలుచు¹. న.క్రి. 1. చూపు. చార.

విరా. 2.293 ; 2. చక్కచరచు. చార.ఉచ్ఛో. 4.214 ; 3. స్థిరపరచు, నిర్ణయించు. ఉ.రా. 1.280.

ఏర్పుతను² చూ. ఏరుపలుచు². న.క్రి. వేరుచేయు, ఏరు జించు. కు.నం. 1.18 ; ద్విసల. 1.411 వ. 412 వం.

ఏర్పుడు¹ చూ. ఏరుపాటు¹. చూ. ఏర్పుడు². వి. 1. కట్టు దాటు, నియమం, నిర్ణయం. దళా. 1.248 ; 2. నిర్ధారం. దళా. 2.193 ; 3. నృప్తం. దళా. 4.154.

క. ఏర్పాటు, ఏర్పాడు. నిర్ణయం, క్రమపద్ధతి ; కు. ఏర్పాడు. క్రమపద్ధతి ; క. ఏజ్ పాటు. పద్ధతి, క్రమం, నియమం, ఆచారం, కట్టుదాటు ; మ. ఏర్పాటు. క్రమ పద్ధతి.

ఏర్పాటుగా(న్) క్రి. ఏజ్. ప్రకటంగా. ఉ.హ. 4.125 ; నిశ్చరంగా. కాశీ. 7.107.

< ఏర్పాటు + కాన్.

ఏర్పాటు² చూ. ఏరుపాటు². వి. 1. విరాగం ; 2. కేదం. ఏర్పాటుగా(న్) చూ. ఏర్పాటు¹.

ఏర్పడిక చూ. ఏరుపాటు. ఏలుపిరుక.

ఏర్పడుక చూ. ఏరుపాటు. ఏలుపిరుక.

ఏర్పు చూ. ఏరియు. వి. 1. మంట ; 2. కేడి.

క. ఏరిప్పు, ఏరిపు. మంట.

ఏర్పడేడు చూ. ఏలు². వి. నడులకు ప్రదువు, నముచ్చడు. అచ్చరా. 1.14.

ఏలు¹ న.క్రి. 1. కల్గను. వ్య. వైకెత్తు. ఉ.హ. 8.48 ; 2. కలలు నడికి వైకెత్తియు. చార.ద్రోణ. 1.111, చంపూ. 6.80 ; 3. ఎంచు, ఎన్ను, గణించు. చార.శబ్ద. 2.108, చాగ. 10 ఉ. 474 ; 4. గించు మొ. ఒకటొకటి వైకి తియు. చార.లశ్య. 4.220 ; 5. కప్పపట్టు. శృంగ.వై. 7.90 ; 6. పోగులు అంటుకోకుండా విడదీసి నెరవు.

క. ఏజ్. కూర్చు. పోగుచేయు, ఏరు, ఎంచు, ఎన్ను కొను ; ఏజ్, ఈజ్ (< ఇజ్). కొట్టు, పొడుచు, గుచ్చు, దెబ్బవేయు, కోర, గాయం ; కు. సాయని, సారయని. జల్లింపు, చెరుగు, వేరుచేయు ; క. ఏజ్. (కత్తి మొ.) దెబ్బ, మచ్చ ; కో. ఏర్. వేరగు ; ఎట్రా. కలువతీయు ; పజ. ఏజ్. వేరగు ; ఏస్స. వేరుచేయు, పెరుగు, విడ దీయు ; కుచ. చాజ్-(చజ్-). ఎన్నికచేయు, మంచిదాని నేరుకొను.

<మూ.ద్రా. *చాత్-/*చేత్.

ఏలునుగ్గు వి. ఏర్పుడుక. ఏలుపిరుక చూ. ఏర్పడిక, ఏర్పుడుక. వి. నేలమీదపడి ఎండిపోయిన తర్వాత వంట చెరకుగా ఏరబడే వేడకడి. మను. 4.60. అం.రా. 2.253.

ఏలు² వి. నడి. చార.ఆది. 6.59, అచ్చరా. 1.11. విజ. జలనంబందమైన.

కు. సాయ, చిన్ననది ; క. ఆజ్, యాజ్. నది ; మ. ఆజ్. నది ; కోట. పెయివ్-ఎ.ర్. నది ; గోం. ఏర్. నీరు. ఆజ్.యార్. నలనలకాగే నీరు ; కొండ. ఏరు. నీరు. కుజ. ఏసు. కువి. ఏయూ, ఏజ్. నీరు ; వర్తి. పెరెద్. నది. (పెర-పెద్) ; ఒల్లా. ఏర్. నీరు.

<మూ.ద్రా. *ఏక్-.

ఏట(గలుపు స.క్రి. ద్వంసంచేయు, శిదిలంచేయు. వ్య. నదిలో పారవేయు. <ఏలు+-అ⁷(స్)+కలుపు. ఏట(బటపు న.క్రి. ద్వంసంచేయు, శిదిలంచేయు. చంద్ర. 1.112 <ఏలు+-అ⁷(స్)+కలుపు. ఏటిఅవలిగిరిగింత విం. దుర్గదం. ఆరుదు. వ్య. నది ఆవలినుండి చక్కరిగింక. కవిరాజ. 3.48. ఏటికెదురీడు అ.క్రి. 1. ప్రవాహాని కెదురీడు. దార. మాసం. 98; 2. కఠినమైన దార్ద్రత వహించు. ఏటిగుల్లి వి. ఏటి అడుగున కొరికే గుండ్రని రాతిముక్క. ఏటిపాలగు అ.క్రి. వ్యర్థముగు. వ్య. నది పాలుపోవు. ఏటిపట్టె వి. నదినుండి కప్పిన కాల్వ. ఏటిబోటిమగలయికిమీడు వి. వరుణుడు వ్య. నదీనాథులైన నముద్రాలకు రాజు. ఏటితే(దు వి. నదీనాథుడు, నముద్రుడు యియా. 3.27. ఏటుదొర వి. నదీనాథుడు, నముద్రుడు, ముకుంద. 2.25. ఏటుపుచ్చ వి. కళింగ వృక్షం. ఏటుమద్ది వి. నదీ నర్తం, ఒక జాతిమద్ది పో.చూ. క. వెల్లమర్థ. కూలయరుడు, ఏటుమల్లియ చూ. ఏటుమల్లె. వి. వానం తిక. అరబ్బి మల్లె. దండలు కట్టటానికి చాడరాదు. (Cape Jasmine). క. ఆట్టు- మల్లికై నీటిమొక్క. ఏటు మల్లె చూ.చూ. ఏరుమల్లియ. వి. అరబ్బిమల్లె. ప్రబంధ. 112. బ.ప. దాన్యవిశేషం. ఏటువంగ వి. ఒక జాతి వంగ. తీరప్రదేశాల్లో పెరుగుతుంది. క. ఏరువంగ. ఒక మొక్క పేరు. ఏటువావిలి వి. అరబ్బిమల్లె. (దండలకువయోగిస్తారు.)

ఏటుకాడి వి. దాకడి. (Grisleqto mentqsq)

ఏటుదొర చూ. ఏటు².

ఏటునగ్గు చూ. ఏటు¹.

ఏటుపిరుక చూ. ఏటు¹.

ఏటుపుచ్చ చూ. ఏటు².

ఏటుమద్ది చూ. ఏటు².

ఏటుమల్లియ చూ. ఏటు².

ఏటుమల్లె చూ. ఏటు².

ఏటువంగ చూ. ఏటు².

ఏటువావిలి చూ. ఏటు².

ఏటుపు వి. 1. దేశం, విదేశం. అప్ప. 2.197; 2. సీమ నరిహద్దు.

బహుళ: సహజమైన నరిహద్దు అయిన ఏటునుబట్టి వచ్చివుండవచ్చు.

ఏల¹ చూ. ఏలా. క్రి.విం. 1. ఏమి?, ఏమి ప్రయోజనం? దార.ఆది. 1.117, ఉ.చూ. 4.800; 2. (వలదు, కూడదు, అనావశ్యకం, మొ. కాత్పర్కాలతో) ఎందుకు? కాశీ. 4.47, విక్ర. 2.184; 3. ఎట్లు? ఎట్లు కలుగును. అము. 6.81; 4. ఏ కారణంచేత? దరా. 1.168.

బహుళ: <ఏ+లా(గు) ఎట్లు? ఏ విధంగా?

ఏలకొ చూ.చూ. ఏలకో. అవ్య. ఎందులకో, ఏ కారణం చేతనో. దరా. 8.266. ఏలకో చూ. ఏలకొ, ఏలొకొ, ఏలొకో. అవ్య. ఎందులకో, ఏ కారణంచేతనో దార.ఆర. 2.146. <ఏల+-కు (స్)+².

ఏల² వి. ఒక రకమైన జానపద గీతం. తక. 2.172, అచ్చరా. 6.90, అం.దా. 1.123.

క. ఏలె. ఒక చందం. క. ఏల-వ-పాట్లు. ఏలో, ఏలేలో అనే పల్లవి తోడి వడవపాట. ఏలాన్, యాత్. న్యరాలు మానవ కంఠస్వరం, ఏలల్. నవ్వునరాలతో కూడిన సంగీతం.

పో.చూ. సం, హేలా. తేలిక, చురుకైన, శృంగార చేష్ట. విశోదం. పల్లవిని బట్టి పాటకాపేరు వచ్చివుండవచ్చు.

ఏలకూతలు వి. దాలక్రిదావిశేషం. ఏల ఏల అని అరుస్తూ ఆడే ఆట. ఏలవదము వి. ఒక రకం జానపద గీతం, ఏల పాట. తక. 2.172. ఏలపాట వి. 1. ఒక రకం పాట, ఏల; 2. ఒక ప్రత్యేక చందంలో కూర్చిన పాట. ఏలపాటలు వి. బవ. దాలక్రిదా విశేషం. విష్ణు. వ. 7.202.

ఏల³ వి. పీఠికా పుర ప్రాంతమందలి ఒక నది.

ఏలేలు వి. పీఠికా పుర ప్రాంతమందలి ఒక నది. దీమ. 2.52.

ఏలకి వి. ఒకానొక లత. పి. శకుం. 2.23. (Amomum xanthioides.)

క. ఏలక్కి, యాలక్కి, యాలక్కి. పెద్ద ఏలకి; ఇలాచి, ఎలచి. ఏలకి. <ఏలె+అక్కి. (కెట్టెక్); కొక. ఏలక్కి; కు. ఏలక్కి, ఏలెక్కి. క. ఏలమ్. ఏలకిచెట్టు; ఏల-క-కాయ. ఏలకి, ఏల-యి-అరిచి. ఏలకిగింజ; మ. ఏలక్కాయ, ఏలక్కాయి. ఏలకికాయ, ఏలక్కాయ, ఏలత్తరి. ఏలకిగింజలు.

సం. ఏలా. ఏలకిచెట్టు; ప్రా. ఎలా. ఏలకిచెట్టు; అమా. ఎలా ఏలకిచెట్టు, గింజ; హిం. ఇలాచీ, సం. ఏల+చీ <-చ; పార.ప్రత్య.

ఏలకికాయ వి. 1. ఏలా వలం; 2. ఏలకికాయవలె ఉండే భక్ష్య విశేషం. హంస. 1.105, ప్రబంధ. 112. ఏలకిగింజలు వి. బవ. ఏలకులు. ఏలకివండు వి. ఏలకికాయ. ఏలకిరాజవములు వి. బవ. ఒక రకం దాన్యం. బహుళ: ఏలకి గింజలవలె ఉండే దాన్యం. ప్రబంధ. 112. ఏలకులు వి. బవ. ఏలకిగింజలు. ప్రబంధ. 57.

ఏలకికాయ చూ. ఏలకి.

ఏలకిగింజలు చూ. ఏలకి.

ఏలకివండు చూ. ఏలకి.

ఏలకిరాజవములు చూ. ఏలకి.

ఏలకులు చూ. ఏలకి.

ఏలకూతలు చూ. ఏల².

ఏలకొ చూ. ఏల¹.

ఏలకో చూ. ఏల¹.

ఏలవదము చూ. ఏల².

ఏలపాట చూ. ఏల².

ఏలపాటలు చూ. ఏల².

ఏలపుయిస్తోవోరు చూ. ఏలము¹.

ఏలము¹ చూ. వేలము¹. వి. అమృతంలో ఒక విధం, వేలం పాట.

క. ఏలామ్, ఎలామ్, యాల. వేలం, బహిరంగమైన అమృతం; కు.క. ఏలమ్. వేలం; మ. ఏలమ్. వేలంకేక. హిం. ఉ.అర. ఏలాన్. ప్రకటన, ఉద్బోధన.

<ఉ. ఏలాన్.

ఏలపుయ్యిస్తోరు వి. వేలం, చాటింపు, ప్రకటన. <ఉ. ఏలము + ఉ. ఇచ్చిస్తోరు. ఏలముపాడు స.క్రి. వేలంకోసం కేకలువేయు. వేలంద్వారా అమ్ము. ఏలమువేయు స.క్రి. వేలంద్వారా అమ్ము.

ఏలము? రూ.చూ. వేలము? వి. తాటితోపులో కట్టు గీచేవాని గుడిసె.

పో.చూ. త. వేల, తోపు.

ఏలమువట్టు వి. ఈత, ఆదారం, ఆలంబనం, కాపు, ఆశ్రయం. వ్య. స్థిరజీవనం. పాండు. 5.179.

ఏలమువట్టు చూ. ఏలము?.

ఏలముపాడు చూ. ఏలము?.

ఏలమువేయు చూ. ఏలము?.

ఏలా రూ.చూ. ఏల? అవ్య. 1. ఎట్లు? ఎట్లు కలుగును? చార. క్రొ. 2.141; 2. ఏమి ప్రయోజనం? ఏమి? కాశీ. 4.49; 3. ఏ కారణంచేత. చాగ. 7.27; 4. ఎందుకు? ఎందుకోసం. అనుకూల సమాధానం అనాక్షిప్త.

ఏలాగు క్రి.వి. ఏ ఏదంగా? ఎట్లు? ఏలాగైవ(న్) క్రి.వి. ఏ ఏదంగానైన <ఏలాగు + ఐన(న్).

ఏలాగైవ(న్) చూ. ఏలాగు.

ఏలాటము చూ. ఏల? వి. పరిహాసం. నీతి. 35.

పో.చూ. క. ఏలిద. తిరస్కారం, అపహాసం; ర. ఏలితమ్, అపహాసం, పరిహాసం, ఎల్. నింద, ఆక్షేపణ ఎల్లల్. నింద, అపహాసం; పో.చూ. మ. ఏలితమ్, తిరస్కారం, అగౌరవం; పో.చూ. గోం. వేహదానా, సెహ్చి-సెహ్చా. పరిహాసం.

<ఏల? + ఆట(ము).

ఏలాము? రూ. వేలము? వి. తాటితోపులో కట్టుగీచే వాని గుడిసె.

ఏలాము? వి. సొరకేవ.

ఏలాముచేవ వి. సొరకేవ. రంపం వళ్లలాంటి వళ్లూ, పెద్ద ముద్దె ఎముకగల చేవ.

ఏలాముచేవ చూ. ఏలాము?.

ఏలి వి. 1. కవలంతో కూడినది, మోనంతో కూడినది. చార. ఉద్యో. 3.9; 2. కృత్రిమం. చంద్రా. 2.36.

ఏలిక? చూ. ఏలు? వి. 1. చార్యకు ప్రభువు, చర్ర. భీమ. 1.76; 2. రాజు, ప్రభువు, యజమాని. నీలా. 2.47, ఆం.చా. 2.182.

క. అభుక్త. పరిపాలన, రాజ్యం.

ఏలికపాని వి. రాజు, యజమానురాలు, దొరసాని. కాశీ. 6.221.

ఏలిక? రూ.చూ. ఏది. వి. గొడ్డె.

ఏలికరాజవాలు వి. బవ. దాన్య విశేషం, శ్రేష్ఠమైన రాజనాలు. హంస. 4.128.

ఏలికపాని చూ. ఏలిక?.

ఏలికపాము రూ.చూ. ఎమిడిక పాము. వి. పేగుల్లో పుట్టే ఒక రకం పురుగు.

ఏలిచేవ వి. సొరకేవ.

ఏలిదము రూ. ఎల్లికము, ఎల్లిదము. వి. లామవం, చులకన, ఉవేక్ష. చార. ఆది. 6.116; వి. తేలికైన. కు.నం. 10.514.

నం. హేల్. ఉపేక్షించు. హేలితవ్య, హేలన. తిరస్కారం.

క. ఏలిద. తిరస్కారం, అపహాసం, తిట్టు, నింద, అగౌరవం; ర. ఏలితమ్, అపహాసం, పరిహాసం; ఎల్లణమ్. అపహాసం, వేదాశం. <నం. హేలన; మ. ఏలితమ్. తిరస్కారం, అలక్ష్యం.

<నం. హేలితమ్. ఉపేక్షించబడినది.

ఏలివఆతడు చూ. ఏలు?.

ఏలివ చూ. ఏలు?.

ఏలివవాడు చూ. ఏలు?.

ఏలివవారు చూ. ఏలు?.

ఏలిపె వి. హారేదుపిట్ట, పరిమపిట్ట, కోలంకిపిట్ట.

ఏలు? స.క్రి. 1. పాలించు, కాపించు. చార. ఆది. 4.158, ఉద్యో. 4.59; 2. దృఢ్యునిగా నైకొను. చార. 4.1.227;

3. దర్ఢంగా నైకొను. వసు. 4.84; 4. దార్యగా నైకొను. దశా. 1.30.

క. అల్, అరు. పొందు, సంపాదించు, కలిగియుండు, పాలించు, కాపించు, నిర్వహించు; కొద. అ.ల్ - (అ.లి). పరిపాలించు; కు. అభుని, అభుణ. పాలించు, కాపించు, నిర్వహించు; ర. అల్. పాలించు, కాపించు, అదుపులోనుండు, (గృహకృత్యాలు) నిర్వహించు; అల్లు. ఆశ్రయనిగా గ్రహించు, అదుపులోనుండు, కాపాడు, పోషించు, అల్-కొల్. దానిసగా గ్రహించు (దగవంతుడు దత్తనివలె) కటాక్ష పాత్రుని తేయు; మ. అరుక. పరిపాలించు, కలిగియుండు, పొందు; కొ. అ.ల్ - (అ.ల్-), పొందు, పాలించు, పోషించు, కలిగియుండు; కొ. ఒ.ల్ - (ఒ.ల్ -) (గేదెలు మొ.) కలిగియుండు, పాలించు.

<మూ.ద.ద్రా. *యూల్.

ఏలివఆతడు వి. రాజు, పాలకుడు. విప్ర. 5.40.

ఏలివ చూ. ఏలు?.

ఏలివవాడు వి. రాజు, ప్రభువు, యజమాని. చార. నవా. 1.37, ఉద్యో. 2.33. ఏలివవారు వి. రాజు, ప్రభువు - గౌరవ వాచకం. ఏలుకొను స.క్రి. 1. నవరచయకొను, చార. విరా. 2.385; 2. నైకొను. భీమ. 3.5; 3. పాలించుకొను. విక్ర. 1.167; 4. కాపాడుకొను. దశా. 2.811. ఏలుకోటి వి. 1. ప్రజలు, ఏలుబడికి లోబడిన ప్రజలు. ఆం.చా. 2.117; 2. ప్రజావర్గం. <నం. కోటి-గుంపు. ఏలుదెంచు స.క్రి. పాలించు, కాపించు. చార. విరా. 2.83. <ఏలు? + తెంచు. ఏలుబడి రూ. ఏల్లిడి.

వి. 1. పరిపాలన, ప్రభుత్వం, రాజ్యం. కుక. 1.875; 2. అధీనం, అదుపు. చంద్రా. 4.84. ఏలువారు రూ. ఏలేవారు. వి. బవ. పాలకులు. ఏలేవారు రూ.చూ. ఏలువారు, ఏల్లిడి రూ.చూ. ఏలుబడి. వి. తక్కువది, లోబడినది. వసు. 2.70.

ఏలు¹ స.క్రి. సమానమగు, సరిపోలు. హర. 4.10. క. ఎల్.
సమానమగు ; ఇయల్. సరిపోలు, పోలియుండు.
ఏలుకొను చూ. ఏలు¹.
ఏలుకోలి చూ. ఏలు¹.
ఏలుదెంచు చూ. ఏలు¹.
ఏలువు చూ.చూ. ఏడువు. వి. ఏర్వటం, రోదించటం.
ఏలుబడి చూ. ఏలు¹.
ఏలువారు చూ. ఏలు¹.
ఏలేలు చూ. ఏల¹.
ఏలేవారు చూ. ఏలు¹.
ఏలొకా చూ.చూ. ఏలకో. అవ్వ. ఎందులకో, ఏకారణంచేతనో.
చార. అది. 4.80, 179, 6.289, ఆర. 2.208.
బహుళ: <ఏల¹ + ఒకా².
ఏలొకా చూ.చూ. ఏలకో. క్రి.విద. ఎందులకో, ఏకారణం
చేతనో.
ఏలొంపు చూ.చూ. ఏనొంపు. వి. ఎక్కువ వాలు.
ఏల్పు పో.చూ. ఏడుపు. స.క్రి. నాలు పోగులు విడదీయు.
ఏల్పు పో.చూ. ఏలిసె. వి. ఉల్లాం పిట్ట.
ఏల్పుటికేని వి. చెడ్డకాలం, జన్మ నక్షత్రంపై శని దుష్ప్ర
భావం కల కాలం.
క. ఎలరె-య-అటద-శని. శని భచక్ర పరివర్తన
కాలం 30 సంవత్సరాల్లో దుష్ప్రభావాల నిచ్చే 7½ సంవత్స
రాల కాలం ; క. ఏట-అరై-నాట్టు-చ-చని. జన్మరాశి
లోను వ్యయ ద్విశీయాల్లోను సంచరిస్తూ 7½ సంవత్సరాల
పాటు దుష్ప్రభావాలనిచ్చే శని. ఏట-అరయ-య-అణ్ణు-
చ-చని.
ఏల్పుడి చూ. ఏలు¹.
ఏళ్ళూరు చూ.చూ. ఏడునూలు. వి. ఏడు వందలు.
ఏళ్ళము వి. బ.వ. ఏడు వలములు.
ఏళ్ళ¹ చూ. ఏడు. వి. ఏడు, ఏడులు (బ.వ.).
<ఏడు¹ < ఏడ్ (< ఏడు) + -లు.
ఏళ్ళ² ఏలు² యొక్క బ.వ. వి. బ.వ. నడులు.
< ఏడులు < ఏలు² + -లు.
ఏవ చూ. ఏనము. వి. 1. సీతత్వం. చార.విరా. 1.197 ;
2. జుగుప్స, రోక. బసవ. 6.82 పం, ఆము. 1.14 ; 3.
రోషం, మాత్సర్యం. విజయ. 3.152, అం.చా. 3.46 ; 4.
అవధానం, ఎచ్చరిక. ఏకాగ్రత. సారంగ. 1.78, అం.చా.
1.188 ; 5. పాపం, నేరం.
క. ఏవ. అనిష్టం, అనహ్యం, ద్వేషం, వికృతత్వం,
జుగుప్స, అనహ్యమైనది, శోచనీయమైనది, హేవ.
రోక. పో.చూ. క. ఏవమ్. తప్ప, కళంకం ; పో.చూ.
అర. హేవ. కోరిక ; పో.చూ. మ. హేవ. బలవత్తరమైన
కోరిక ; పో.చూ. సం. హేవాక. బలవత్తరమైన కోరిక.
ఇది ఆరబ్బినుంచి వచ్చిందనీ, దీన్ని కల్పణ, బిల్లదాది
ఆధునికులు ప్రయోగించారనీ అర్థే.
బహుళ: <క. హేవ. తెలుగు కన్నడాల్లో ఇది క్రియా
విశేష్యరూపాల్లో ప్రయుక్తం. కిట్టెర్ దీన్ని చేళ్ళంగా
దావించాడు.

ఏవకాడు వి. నీచుడు. చా.రా. 6.2253. ఏవగించు చూ.
ఆవగించు². అ.క్రి. 1. రోయ, అనహ్యవడు. చార.అది.
7.256 ; 2. రోషించు, రోపించు. చార.కర్త. 2.318 ;
స.క్రి. 1. తిరస్కరించు, తెగడు. హరిశ్చ. 4.229.
కావ్యానూ. 2.91, నరస. 1.11 ; 2. తరిహరించు,
విడుచు. వసు. 1.180. పో.చూ. క. హేవరిసు. అనహ్య
పడు, వెనుకాడు, వెనుదీయు. ఏవగింపక క్రి.విద. అనిష్టం
గానీ ద్వేషంగానీలేక, చార.అది. 2.258. ఏవగింపదయ్యె(న్)
స.క్రి. అనహ్యంకొలేదు. చార.అది. 7.226. ఏవగింపు
(<ఏవగించు). వి. 1. నింద, అపవాదు. అం.చా.
1.115 ; 2. రోక, ద్వేషం. ఏవవడు స.క్రి. 1.
రోయ, ద్వేషించు. చార.ఉద్యో. 2.216, అను, 8.82 ;
2. వినుగుచెందు ; 3. నిందించు, తిట్టు, ఆరోపించు ; 4.
విడుచు, త్యజించు.
ఏవకాడు చూ. ఏవ.
ఏవగించు చూ. ఏవ.
ఏవగింపక చూ. ఏవగింపు.
ఏవగింపదయ్యె(న్) చూ. ఏవగింపు.
ఏవగింపు చూ. ఏవ.
ఏవవడు చూ. ఏవ.
ఏవము చూ.చూ. ఏవ. విద. 1. సీతం. చార.విరా. 1.197 ;
2. రోక కలిగించునది, అనహ్యమైనది. చార.విరా. 2.49 ;
వి. 1. జుగుప్స, రోక. బసవ. 7.82. పం ; 2. హేయ
వృత్తి. ఆము. 6.55.
ఏవరి చూ. ఎవరి, ఎవ్వరి. వి. ఏవైవ ? ఏవైక్క ? చార.
తీక్క. 1.81, దళకు. 9.7.
<ఏ + వంసు.
ఏవాడు చూ.చూ. ఎవ్వాడు. నర్య. 1. ఎవడు. ఆము.
4.67 ; 2. ప్రతివాడు.
<ఏ + వాడు.
ఏవి చూ. ఏవి, ఎవ్వి. నర్య. యచ్చుకాకకం. బ.వ. జడవాచకం,
ఏయిది.
ఏవో నర్య. ఏవోకొన్ని, ఏవైనా.
ఏవిరేకి వి. నరానరి.
ఇం. Average. నరానరి.
<ఇం. Average.
ఏవురు చూ.చూ. ఏగురు. వి. ఐదుగురు. చార.అది. 6.287.
క. అయ్యోర్, అయ్యోరు, అయ్యెరు. ఐదుగురు.
కు. అయ్యోరు. ఐదుగురు ; క. అయ్యోర్ ; వర్తి. చెవిర్.
ఐదుగురు.
ఏవో చూ. ఏవి.
ఏన¹ చూ.చూ. ఎన¹, పో.చూ. ఎనరు. వి. అధికం, అత్యంతం.
ఏనరేగు చూ.చూ. ఎనరేగు. అ.క్రి. 1. చెలరేగు, విజృం
భించు, వరమవి. 2.186 ; 2. అతిశయించు, పొందు.
4.78. ఏనరేయ అ.క్రి. చెలరేగు, విజృంభించు. హర.
2.20.
ఏన² చూ.చూ. ఏన. విద. 1. అల్పం. శృం.నై. 1.82 ; 2.
వక్రం, విచమం. వసు. 2.11 ; 3. వికృత స్వరంగల

(మాట), వికృతోచ్ఛారణ. చంద్రా. 2.39 ; 4. పంప ; 5. బంధవరువు రాళ్ళమర్య అమూలగా వచ్చే నందు ; 6. వైకృం.

ఏనమాటలు వి. గ్రామ్యమ మాటలు. ఏనగింపు చూ. ఏన'. వి. అవహారం, అతినందాపణ. ఏనటి వి. స్నేహం. రక్తి.

ఏనమాటలు చూ. ఏన?.

ఏనరించు చూ. ఏనరు.

ఏనరు చూ. ఏనరు'. పో.చూ. ఏనగు. అ.క్రి. మీరు, అతిశయించు. దుక్కా. 4.39.

కు. జయకుని. తగినంత ; పో.చూ. ర. ఏ. అతిశయం, అధికం, దొంగి, పైచూపు, గర్వం, అహంకారం. ఏను(ఏని-). పైకిలేవు, ప్రాముఖ్యం, శ్రేష్ఠం ; పో.చూ. మ. ఏంతక. అతిశయించు ; పో.చూ. మూర్త. ఇతే. గింజవరె పొడుచుకొనివచ్చు. ఇతగై, ఇతే. పొడగటదు.

<మూ.ద్రా. ఏక్(క)+అర్.

ఏనరించు అ.క్రి. మీరు, అతిశయించు. నవనార.

1.46 వ. 23 పం.

ఏనరేగు చూ. ఏన'.

ఏనరేయి చూ. ఏన'.

-ఏని అవ్య. 1. వంతున (చెన్నేని). దార.ఉద్యో. 3.817, అవ్య. 3.220 ; 2. ప్రమాదాన్ని, పరిమాదాన్ని, సామర్థ్యాన్ని తెలిపే అంతప్రకరణం. దార. 5.395.

ఇది వేయి దాతుర్వైర్లక రూపమైన 'వేసి'నుండి వచ్చి నట్లు భాస్. చేయుర్వైర్లకమైన చేసి నుండి సాదించడం మేలు. నాలుగు + చేసి > నాలుగునేసి > నాలుగేసి (వ్య. నాలుగుచేసి).

ఏను చూ. ఏసె. ఏ. పీచు, పోగు.

ఏసె చూ.చూ. ఏను. ఏ. 1. నార, పొత్తి ; 2. గడ్డిపోచ, చీపురుపల్ల.

ఏహ్యము విణ. ఏవం, రోక వుట్టించేది. నవనార. 4.187. 10 పం. చారు 9.

నం. ఐహిక. రాణికం, అకాశరం ; ప్రా. ఏహిఅ.

<*ఏహియ <ప్రా. ఏహిఅ.

ఏ' వి. తెలుగు వర్ణమాలలోని తొమ్మిదో అక్షరం. ద్రావిడ భాషల్లో 'ఐ' వర్ణంగా లేదు. సంస్కృతంలో 'అ,' 'ఇ' లు కలిసి ఏర్పడ్డ సంధ్యక్షరం ప్రసిద్ధంగా ఉంది. తత్సామ్యం వల్ల తెలుగు మొదలైన ద్రావిడ భాషల్లో దీన్ని వర్ణంగా గ్రహించారు. కాని ద్వని శాస్త్రజ్ఞులు దీన్ని 'అయ్' గా గ్రహిస్తారు.

<మూ.ద్రా. *అయ్.

ఏ' చూ.చూ. అయి. అవ్య. 1. అగు దాతువు యొక్క ధ్వజ్వల రూపం ; 2. చతుర్థి విధక్త్యర్థకాలైన 'కి,' 'కు' లు చివర గల పదాలకు అనుప్రయుక్తం. దార. ద్రోణ. 5.250, కాండి. 1.209, సాండు. 3.21 ; 3. న్యయంగా, తనంతట తాను ఇక్కడి అర్థబోధకం. దార. అను. 2.301.

ఇకోలు వి. ఒప్పకోలు.

ఇకోలు చూ. ఇ?.

ఇతి విణ. 1. ఉచికం ; 2. శక్యం, సాధ్యం.

ఇద చూ.చూ. అయిద. క్రి.విణ. వెంబడి, వెనుక. ఆం.దా. 3.73.

ఇదవెట్టు అ.క్రి. 1. వెంబడిపోవు. బసవ. 6.576 వ.

<ఇద + వెట్టు.

ఇదవ చూ. ఇదు.

ఇదవెట్టు చూ. ఇద.

ఇదార చూ.చూ. అయిదార. వి. అగ్ని.

ఇదు చూ. అయిదు. ఏను? వి. అయిదు. దార. కాండి. 4.222, దాగ. 10 వూ. 1530.

క. అయ్, అయిదు ; కొడ. అంజి ; కు. ఐ, ఐను ; ర. ఐన్దు, ఐంచు ; మ. అంచు, ఐ ; కోట. అన్దో ; కొడ. ఉజ్ ; గోం. పైయంగ్, సెలిర్. అయిదుగురు ; కుడ. సింగి. అయిదు ; పత్తి. పోదు. అయిదు వస్తువులు ; పోదుక, వేందు. అయిదు, చేవిర్. అయిదుగురు ; కొలా. అర్దయ్. అయిదు ; నాయ. ఐదో, సిగుర్. అయిదుగురు, బేపుర్.

<మూ.ద్రా. *చయన్తు.

ఇదవ విణ. వంచమ. ఇదుతైదువులంత రూ. అయిదు తైదువుల అంత. వి. అయిదు బాటాలు కలవాడు, మన్మథుడు. ఇదుగురు రూ. అయిదుగురు. వి. అయిదు మంది. ఇదుతెగలచూపుజోడు, వి. మన్మథుడు. వేంక. ఆం. 1.10. ఇదుదాయలు రూ. అయిదుదాయలు, ఇద్దాయలు. వి. అయిదు విధాలయిన దాయల మీద చేసే పనులు. వ్రడం, కమ్మరం, కంచరం, అగసాలెపని, కాసెపని, అనే పంచ శిల్పాలు. పో.చూ. నం. వంచాణము. ఇదు పదిగావించు రూ. అయిదు పదిగావించు. న.క్రి. అయిదును సరికి పదిగాచేయు. ఐందించు. వరాహ. 2.29. ఇదు పదిసేయి రూ. అయిదు పదిసేయు. చూ. ఇదు పది గావించు (రెండు చేతులు జోడించు). అ.క్రి. 1. అంజరి చేయు, నమస్కరించు. కళా. 8.100 ; 2. (రెండు కాళ్ళ

వేళ్ళ కలుపు). వెనుకంజవేయ, వెనుదీయ. ఆం. శి.
 12. <పదపది+చేయ. పదమంది వి. అయిదుగుడు.
 పదమొములవేల్పు చూ. అయిదుమొములవేల్పు. వి.
 అయిదు ముగాలు కలిగిన చేవుడు. శివుడు. క. బియ్యం;
 క. బియ్యం, బియ్యముకలైన్. పద్యాయలు చూ.చూ.
 పదు చాయలు. వి. పంచ శిల్పాలు.
 పదునైదుపులకంత చూ. పదు.
 పదుగురు చూ. పదు.
 పదుతెగలచూపుతోడు చూ. పదు.
 పదుదాయలు చూ. పదు.
 పదువదిగావించు చూ. పదు.
 పదువదిసేయ చూ. పదు.
 పదుమంది చూ. పదు.
 పదుమొములవేల్పు చూ. పదు.
 పదువ చూ.చూ. అయిదువ. వి. నువనానిని, పరివర్తి. మను
 5.51, ఆం.రా. 2.107.
 పదువత్తనము చూ.చూ. అయిదువ తనము. వి. నువనాని
 నీకృం. అ.వి. 5.46. పదువత్తాడు చూ.చూ. అయిదువ
 త్రాడు. వి. మంగళనూత్రం. వరాహ. 4.13, అచ్చరా.
 2.53. పదువరాలు చూ.చూ. అయిదు వరాలు. వి.
 సౌరాగ్యవతి, వివాహిత స్త్రీ. భక. 2.281.
 పదువత్తనము చూ. పదువ.
 పదువత్తాడు చూ. పదువ.
 పదువరాలు చూ. పదువ.
 పదువత్తనము చూ.చూ. అయిదువ తనము. వి. నువనాని
 నీకృం.
 పద్దాయలు చూ. పదు.
 పద చూ.చూ. అయిన. వి. 1. అగు రాకు భూతార్థక
 విశేషణం. 'పదపది' 2. చక్కని, మంచి. 'పద
 గుణములు' 3. ఇష్టమైన, కావలసిన. 'పదవాడు' 4.
 కలిగియున్న. 'తెలివైనవాడు' ప్రత్య. సంబంధ
 సూచకం. 'కొడుకైన రాముడు.'
 పదవారు వి. తగినవారు, కావలసినవారు, బంధువులు.
 పద(న్) చూ.చూ. అయిన(న్). క్రి.వి. అగు రాకు
 యొక్క చేదర్థక రూపం. 1. పూర్వోక్తర వాక్యాలకు గల
 వైరుధ్యాన్ని తెలుపుతుంది. భార. ఆది. 4.184; 2.
 ఉత్కర్షణను తెలుపుతుంది. భార. ఉత్కర్ష. 3.860; 3.
 నిర్ధారణ లేమిని తెలుపుతుంది. భార. కాంతి. 5.505;
 శృం.నై. 2.9; 4. అవకర్షణను హెచ్చరించి తెలుపుతుంది.
 భాగ. 8.590; 5. వికల్పాన్ని తెలుపుతుంది. 'కాని,'
 'ఏని' భాగ. 10. పూ. 972; 6. అయితే, అయినచో.
 పదవారు చూ. పద.
 పనింటివారిబిడ్డ చూ. పనిల్లు.
 పనిల్లు చూ.చూ. అయినల్లు. వి. 1. కలసి వచ్చిన ఇల్లు;
 2. మంచి కుటుంబం; 3. నల్లిల్లు, అంతర్గతం.
 పనింటివారిబిడ్డ వి. మంచి కుటుంబంలో పుట్టిన బిడ్డ.
 పందమ్మ చూ.చూ. అమడము.
 పందార చూ.చూ. అయిదార. వి. అగ్ని.

పవమొక్క వి. తెల్లకంకి వేసిన పరిమొక్క.
 పవ' చూ. అయివ'. వి. గుర్తు, ఆనవాలు, జాడ.
 పో.చూ. పార. బిబ్బ. రహస్య స్థానం.
 పవ' చూ. అయి. వి. రోషం, తప్పు.
 పపోవు చూ.చూ. అయిపోవు. అ.క్రి. 1. హర్షితగు; 2.
 అందమగు.
 పవచ్చ వి. గుర్తు, లక్షణం, పట్టుమచ్చ.
 పో.చూ. ర. బి. అందం, అయి. అందంగా వందటం.
 పహళ: <త. అ. + మచ్చ. తరదాయకమైన గుర్తు,
 పట్టుమచ్చ.
 పమాల చూ.చూ. అయిమాల. వి. రెండు దిక్కుల నిడిమి
 దిక్కు, విడిదిక్కు.
 పమాలవండ్లచట్టము వి. అయిమాలగా ఉండే పండ్లన్న
 చట్టం.
 పమాలవండ్లచట్టము చూ. పమాల.
 పయి చూ.చూ. అయి.
 పర' చూ.చూ. అయిర'. వి. నేత్రకోగ విశేషం. ఆం.రా.
 2.127.
 పర' చూ.చూ. అయిర'. వి. ఆర్థవం, తిన్నదనం.
 పరకొను చూ.చూ. అయిరకొను. అ.క్రి. 1. చక్కబడు.
 వేంక.వంచ. 1.99; 2. వర్తిల్లు, పెరుగు. వేంక.వంచ.
 1.750.
 పరకొను చూ. పర.
 పరగట్టు చూ.చూ. అయిరగట్టు. వి. నాగలిపనిముట్టు. ఆం.రా.
 2.281. నం. సైర. నాగలికి సంబంధించిన.
 పరాజాలు వి. చుంచెలుకలు.
 పో.చూ. క. అయిర'. చమత్కారం, కవటం.
 నం. అఖిరాజి-. మూడికరాజి.
 పహళ: <నం. అఖిరాజి-.
 పరువు చూ.చూ. అయిరువు. వి. అగ్ని.
 పరేని చూ. అయిరేని. అయిరేని. పో.చూ. అరిమైన కుండ,
 అరివేటి. వి. చిత్రాలు వేసి, నీటితో నింపి, వివాహ
 వేదికమీద పెట్టేకుండలు. బచ్చెనపనిచేసిన పెండ్లి కుండలు;
 విజయ. వి. 3.95.
 క. అయిరాణి. అయిరణి. వివాహ నమయంలో
 ఉపయోగించే చిన్న పాత్ర లేక గుత్తిక ముటం. అయిరాణి
 కుంభ; క. అరవాణి-వ-పానై. వివాహ వేదికమీద
 ఒకదానిమీద ఒకటి పెట్టిన చిత్రాలుండి నీటితో నిండిన
 కుండలు. వీటిలో బంగారం ముక్కలు లేదా రాస్యం వేస్తుం
 టారు. అరవాణి (<అరచు+ఆడి). రావిచెట్టుకొమ్మ.
 రావికొమ్మలతో కూడిన వివాహ వేదిక; మ. అరవాణి.
 అరటిచెట్టు. అరటికొమ్మలు-కూటు-కొట్టు. గ్రామం.
 'అరిటికొమ్మలతో' అనే వివాహనమయ ప్రార్థనను
 బట్టి పార్వతిగాను, పసిపిల్లల్ని తక్షణంచేందుకు నృంధానుజ్ఞ
 పొందిన మాతృక గాను (చూ. ఎరిణి) గుర్తించవచ్చు.
 తె. అరేని.<మూ.ద.ద్రా. వర్-ఇన్-ఆడి; పో.చూ.
 క. పయిమై. అందం మొ.; క. పసుర, హసరు. ఆకు
 పచ్చ. వర్-ఇన్-ఆడి > *అదిరాడి > *అయిరాడి. అయి

రాణి, అయిరణి. కన్నడ పదాలు ఈ *అయిరాణినుండి వచ్చాయి.
తె. దిరెని <*అయిర-ఎడి, ఇక 'అరిపిడి' 'అరిమెన' ఉన్నాయి.
అరివేడి <*అవిరేడి <*అయిరేడి.
'అరిమెన' అరివేడి నుంచి కరువార విర్పడిన రూపం కావచ్చు.
<నం. ఇరిడి.
విశేషికవలు రూ. అయిరేని కడవలు. వి. బచ్చెన పని చేసిన పెండ్లికుండలు, కువర. 170, ఆం.దా. 3.36.
విశేషికుండలు రూ. అయిరేని కుండలు.
విశేషికవలు చూ. ఇరేని.
విశేషికుండలు చూ. ఇరేని.
విలాగము రూ.చూ. అయిలారము. వి. ఒక మూలిక, ఉబ్బుల కుపయోగించే వేరు.
వివచ్చు రూ.చూ. అయివచ్చు. అ.శ్రీ. 1. కలసివచ్చు, అచ్చి వచ్చు, అనుభూలమగు. ఆం.దా. 2.94.
వివజు రూ. అయివజు, ఇవాజు, ఇవేజు వి. 1. రాకట్టు,

కనకాలకు పూటగా ఉండు ; 2. అన్నిపాస్తలు, వస్తువులు ; 3. నిల్వ, ముడుపు, అనలు.
హిం.ఉ. ఏవజో, వేరొకదానిని బదులుగా ఉంచినది, మారకం, పారిపోవడం, బహుమానం, ప్రతీకారం, వరి హారం, ఎవటి ; మరా. దివజో. ఆస్తి, సంపద ; పార. దివయ్ ; ఆర. ఏవజో. మారకం.
క. దివజు. ఆస్తి, సంపద, దనం, వస్తువులు ; తు. దివజి, దివెజి. దనం, సంపద, ఆస్తి ; త. దివేజో. ఆస్తి, సంపద, మూలదనం, దివెజి, దివేజి.
<మరా. ఇవజో.
ఇవాజు రూ.చూ. ఇవజు, వి. మారకం.
ఇవేజు రూ.చూ. ఇవజు.
ఇపాపైరూ రూ. అయిసాపయిసా. వి. అటోయిటో, ఏటో ఒకటి.
ఇపానీమూల చూ. ఉగానం. వి. ఈకాన్యమూల.
ఇను రూ. అయిను, అభిను? వి. మంచుగడ్డ.
ఇం. Ice. మంచుగడ్డ.
<ఇం. Ice.

౬

౬¹ తెలుగు వర్ణమాలలో పదోవర్ణం. ఆర్థసంస్కృతమై కాలవేళి కరమైన ఓష్ఠ్యహస్య స్వరం. బ్రాహ్మణులో కప్ప అన్ని ద్రావిడ భాషల్లోనూ ఉంది.
ద్రా. ఓ.
<మూ.ద్రా. *ఓ.
-౬² చూ. ఓ. అవ్య. 1. అప్రాచుర్యాన్ని తెలుపుతుంది. దార. ఆది. 7.195, దీమ. 1.115 ; 2. సంకేహాన్ని తెలుపుతుంది. దార. ఆది. 7.209, విరా. 1.215 ; 3. ప్రశ్నార్థకం. దార. ఆర. 2.98, గాం. 3.384 ; 4. సంధాపన తెలుపుతుంది. దార. విరా. 3.295, శృం.నై. 1.52, కళా. 7.37 ; 5. ప్రార్థనాద్యర్థకం. కాళీ. 5.274 ; 6. కార్యర్థకం. పారి. 2.25.
కాలక్రమాన ఈ ప్రత్యయం అనేకార్థాలు సంతరించు కొని వుండాలి. సందర్భాన్ని బట్టి అర్థం వస్తుంది.
౬³ రూ.చూ. ఒక్క. విణ. 1. ఏకార్థకం. దార. ఆది. 4.93 ; 2. ఒకానొక (అనిర్దిష్టం). దార. ఆది. 5.239 ; 3. అన్యం, వేరైనది. దార. దీప్య. 2.365 ; 4. సామాన్యం, సారారణం. దార. ద్రోణ. 4.147 ; 5. కొంత, శేయూ. 3.237 ; 6. వాక్యాలంకారంగా ఉపయుక్తం. ఆము. 4.59 ; 7. అనిర్వాచ్యం. పారి. 1.156 ; 8. గణనీయం, ఎంచకగింది. దరా. 2.423.
ఒకకాలమున్ ఇది ఈ అర్థంలో వ్యతిరేకారకంతో కూడి

ఉంటుంది. అవ్య. ఏకాలమునూ, ఏవ్వనూ. దార. ద్రోణ. 3.117. ఒకకుత్తుకగు అ.శ్రీ. ఏకగ్రీవం కలవారగు, ఒక మాట కలవారగు, ఐకమర్థ్యం కలిగి ఉండు. హర. 2.60.
<ఒక-కుత్తుక+అగు. ఒకంట(న్) రూ.చూ. ఒక్కట(న్). శ్రీ.విణ. ఒకటోట, ఒకసారి. ఒకండు రూ.చూ. ఒక్కండు. సర్వ. ఒకడు. ఒకత రూ.చూ. ఒక్కత. సర్వ. ఒకతె. దార.విరా. 2.256. ఒకతడవ(న్) శ్రీ.విణ. 1. ఒకవ్వడు ; 2. అరుదుగా. ఒకతి రూ.చూ. ఒక్కత. సర్వ. ఒకతె. ఒకతుక రూ.చూ. ఒక్కత. సర్వ. ఒకతె. ఒకతూరి శ్రీ.విణ. ఒకసారి. ఒకతె రూ.చూ. ఒక్కత. సర్వ. ఒక శ్రీ, అన్య శ్రీ. కళా. 7.148. ఒకతేవ శ్రీ.విణ. ఒకసారి. ఒకనాడు రూ.చూ. ఒక్కనాడు. వి. 1. ఒక రోజు, ఒకానొక రోజు ; 2. వేరొక రోజు, ఒకనాడును అవ్య. ఒక్కనాడు కూడా, ఏవ్వనూ. దార. ఆది. 4.114 (వ్యతిరేకార్థక వాక్యార్థోనే ప్రయుక్తం). త.మ. ఒరునాళుమి. ఒకనిగాన్ రూ.చూ. ఒక్కనిగాన్. శ్రీ.విణ. ఒకనిగా. ఒకనొక రూ.చూ. ఒకానొక. విణ. ఏదో ఒక. ఒకండు(న్) అవ్య. ఒకటోటను. రసిక. 2.67. ఒకవరి రూ. ఒకపారి. శ్రీ.విణ. ఒకసారి. ఒకపారి రూ.చూ. ఒకపరి. శ్రీ.విణ. ఒకసారి. ఒకపూట కొకపూటకు(న్) శ్రీ.విణ. పూట పూటకు, అంకరకంకు, క్రమక్రమంగా. కళా. 4.28. త. ఒరుపొలుతు, ఒరు పొలు. ఏక భుక్తం. <ఒక పూటకు(న్)+ఒక పూటకు(న్)

ఒకటి యా.చూ. ఒక్కటి. నర్య. 1. ఏకం. ఏకత్వ సంఖ్యాకం. చార. ఆర. 4.98; 2. ఒక సంగతి, ఒక విషయం. అము. 6.77, కళా. 7.6; 3. అన్యం, చిన్నం, చేదు. సారంగ చ. 2.109; 4. సమానం.

ఒకటవే క్రి. విఠ. మొదటి. ఒకటికి క్రి. విఠ. మూత్ర విసర్జనకు. హంస. 3.142. పో.చూ. త. ఒప్పు. ఒకటిగా(న్) క్రి. విఠ. కలిసికట్టుగా. < ఒకటి + కాన్. ఒకటిచేయి యా. చూ. ఒక్కటిచేయి. స.క్రి. ఏకంచేయి, కలుపు. ఒకటిన్నర నర్య. ఒకటిపైన సగం. ఒకటి(న్)పాతిక యా. ఒకటింబాతిక. నర్య. ఒకటిపైన నాలుగోవంతు. ఒకటింబాతిక యా.చూ. ఒకటి(న్)పాతిక. నర్య. ఒకటిపైన నాలుగోవంతు. ఒకటి యగు అ.క్రి. 1. అన్యథాయగు. చార. బ్రహ్మ. 3.287; 2. కలియి; 3. సంగమించు. త. ఒస్తాకు, ఒస్తా. కలియి. < ఒకటి + అగు. ఒకటి అన్య. 1. ఒక్కజే (ఏవార్థకం); 2. అంకా అడే. ఒకటొకటిగా(న్) క్రి. విఠ. ప్రత్యేకంగా, ఒకదానితర్వాత ఒకటిగా. < ఒకటి + ఒకటి + కాన్ ఒకటో విఠ. మొదటి. < ఒకటవ. < ఒకటి + అవ.

ఒకటికి చూ. ఒకటి.
 ఒకటిగా(న్) చూ. ఒకటి.
 ఒకటిచేయి చూ. ఒకటి.
 ఒకటిన్నర చూ. ఒకటి.
 ఒకటి(న్)పాతిక చూ. ఒకటి.
 ఒకటింబాతిక చూ. ఒకటి.
 ఒకటియగు చూ. ఒకటి.
 ఒకజే చూ. ఒకటి.
 ఒకటొకటిగా(న్) చూ. ఒకటి.
 ఒకటో చూ. ఒకటి.
 ఒకంబు(న్) చూ. ఒక.
 ఒకండ్లు చూ. ఒక.
 ఒకడు యా.చూ. ఒక్కఁడు. నర్య. 1. ఒకటి, ఒకవని. చార. ఆది. 4.220; 2. ఏకీభూతుడు, కలిసినవాడు. హర. 1.21; 3. ఒక వరుసుడు, ఏకాకి, ఒంటరి. కవిక. పీఠ. 20; 4. అస్మడు.

ఒకఁడొకఁడు నర్య. ఒకరితర్వాత ఒకరు.

ఒకఁడొకఁడు చూ. ఒకఁడు.
 ఒకత చూ. ఒక.
 ఒకతరవ(న్) చూ. ఒక.
 ఒకతి చూ. ఒక.
 ఒకతుక చూ. ఒక.
 ఒకతూరి చూ. ఒక.
 ఒకతె చూ. ఒక.
 ఒకతేవ చూ. ఒక.
 ఒకవాఁడు చూ. ఒక.
 ఒకవాఁడును చూ. ఒక.
 ఒకనిగా(న్) చూ. ఒక.
 ఒకనొక చూ. ఒక.
 ఒకందున్ చూ. ఒక.
 ఒకవరి చూ. ఒక.

ఒకపాఠి చూ. ఒక.

ఒకపూట(ఒకొకపూట) చూ. ఒక.

ఒకపెట్టు చూ. ఒక.

ఒకపెట్టున(వ) చూ. ఒక.

ఒకపాద్య చూ. ఒక.

ఒకప్రాధ్య చూ. ఒక.

ఒకమరి చూ. ఒక.

ఒకమరికొకమరి చూ. ఒక.

ఒకమాట చూ. ఒక.

ఒకమాట చూ. ఒక.

ఒకమొగి(వ) చూ. ఒక.

ఒకయోగ(వ) చూ. ఒక.

ఒకరిక చూ. ఒక.

ఒకరికి చూ. ఒక.

ఒకరికె చూ. ఒక.

ఒకరు చూ. ఒక.

ఒకరుడు చూ. ఒక.

ఒకరులు చూ. ఒక.

ఒకరువుడు చూ. ఒక.

ఒకరువులు చూ. ఒక.

ఒకర్త చూ. ఒక.

ఒకర్తి చూ. ఒక.

ఒకర్త చూ. ఒక.

ఒకర్తక చూ. ఒక.

ఒకరై చూ. ఒక.

ఒకరులు చూ. ఒక.

ఒకర్లు చూ. ఒక.

ఒకర్లొకర్లు చూ. ఒకరాకడు. సర్వ. ఒక్కొక్కరు, ఒకరి
కరాక మరాకడు. చార. ఆది. 5.248. పో.చూ. క.
ఒకొప్పరు. పరస్పరం, ప్రతిఒక్కరు; కు. ఒకయొరయొ,
ప్రతిఒక్కరు.

ఒకర్లొకర్లు చూ. ఒకళ్ళు.

ఒకవిధత చూ. ఒక.

ఒకవేళ చూ. ఒక.

ఒకవేలైత చూ. ఒక.

ఒకసంకిల్లు చూ. ఒక.

ఒకపాఠి చూ. ఒక.

ఒకానొక చూ. ఒక.

ఒకానొకటి చూ. ఒక.

ఒకానొకడు చూ. ఒక.

ఒకానొకత చూ. ఒక.

ఒకానొకప్పుడు చూ. ఒక.

ఒకారు వి. ఒకరకం చిన్నతాటై.

ఒకరితు చూ.చూ. వకాలకు. వి. న్యాయవాది చేసే పని. అతి
బాషణం.

ఒకింత చూ. ఒక.

ఒకీలు చూ.చూ. వకీలు. వి. 1. ప్రతినిది; 2. న్యాయవాది.

ఒకో చూ.చూ. ఒక్క. విధ. ఒక.

ఒకో చూ.చూ. ఒక్కో. అవ్య. 1. ప్రసార్థకం. మార్గం.
3.69; 2. ఏమో. కాదోలు. ఈమాట తెలుసుకుంది.
అము. 3.50; 3. ప్రార్థకం. అము. 6.53; 4. సంజేహ
సూచకం. చార.ప్రో. 2.29.

ఒకొటి(వ) చూ.చూ. ఒక్కటి(న). క్రి.వి. 1. ఒకే నమ
యంలో; 2. కలిసి; 3. ఒకేచోట; 4. అకస్మాత్తుగా.

ఒకొటి చూ.చూ. ఒక్కటి. సర్వ. ఒకటి.

ఒకొండు చూ.చూ. ఒక్కొండు. సర్వ. ఒకడు.

ఒకొడు చూ.చూ. ఒక్కడు. సర్వ. 1. ఒకటి. చార.ఆది. 1.37;
2. మరొక వ్యక్తి. చార.ఆర. 4.61; 3. ఒక పురుషుడు.

ఒకొక చూ.చూ. ఒక్కొక. సర్వ. ఒక స్త్రీ, అన్యస్త్రీ.

ఒకొక చూ.చూ. ఒక్కొక. సర్వ. ఒక స్త్రీ, అన్యస్త్రీ.

ఒకొకక చూ.చూ. ఒక్కొక. సర్వ. ఒక స్త్రీ, అన్యస్త్రీ.

ఒకొకె చూ.చూ. ఒక్కొక. సర్వ. ఒక స్త్రీ, అన్యస్త్రీ.

ఒకొకత చూ.చూ. ఒక్కొకత. సర్వ. ఒక స్త్రీ, అన్యస్త్రీ.

ఒకొకటి చూ.చూ. ఒక్కొకటి. సర్వ. ఒక స్త్రీ, అన్యస్త్రీ.

ఒకొకె చూ.చూ. ఒక్కొకె. సర్వ. ఒక స్త్రీ, అన్యస్త్రీ.

ఒకొరు చూ.చూ. ఒక్కరు. సర్వ. ఒక పురుషుడు, ఎవరో
ఒకరు.

ఒకొరుడు చూ.చూ. ఒక్కరుడు. సర్వ. 1. ఒక పురుషుడు;
2. ఎవరో ఒకరు.

ఒకొరులు చూ.చూ. ఒక్కరులు. సర్వ. ఒక పురుషుడు, ఒక స్త్రీ
ఒకొరువుడు చూ.చూ. ఒక్కరుడు. సర్వ. 1. ఒక పురుషుడు;
2. ఎవరో ఒకరు.

ఒకొరువులు చూ.చూ. ఒక్కరువులు. సర్వ. ఒక పురుషుడు,
ఒక స్త్రీ.

ఒకొర్త చూ.చూ. ఒక్కొక. సర్వ. ఒక స్త్రీ.

ఒకొర్తి చూ.చూ. ఒక్కొక. సర్వ. ఒక స్త్రీ, అన్యస్త్రీ.

ఒకొర్త చూ.చూ. ఒక్కొక. సర్వ. ఒక స్త్రీ, అన్యస్త్రీ.

ఒకొర్తక చూ.చూ. ఒక్కొక. సర్వ. ఒక స్త్రీ, అన్యస్త్రీ.

ఒకొరై చూ.చూ. ఒక్కొక. సర్వ. ఒక స్త్రీ, అన్యస్త్రీ.

ఒకొరులు చూ.చూ. ఒక్కరులు. సర్వ. ఒక పురుషుడు, ఒక స్త్రీ

ఒకొర్లు చూ.చూ. ఒక్కరులు. సర్వ. ఒక పురుషుడు, ఒక స్త్రీ.

ఒకో చూ.చూ. ఒక్కో. సర్వ. ఒకటి.

ఒకో చూ.చూ. ఒక్కో. అవ్య. 1. ఏమో. కాదోలు. చార.
ఆది. 6.29, అము. 3.50; 2. సంజేహ సూచకం. చార.
ఆది. 3.343; 3. ప్రసార్థకం. చార.ఆర. 3.366,
మార్గం. 3.26.

ఒక్క చూ. ఒక, ఒకొ, ఒక్కొ, ఒకొ. చూ. ఒక. వి. 1.
ఏకీభూతం. చార.ఆది. 2.15; 2. ఏకార్థకం. చార.ఆది.
3.19; 3. అన్యం. చార.ఆది. 7.101; 4. అనిర్విష్టం.
ఒకానొక. చార.ఆది. 3.138, కళా. 3.82; 5. అని
ర్వాచకం. చార.ఆర. 1.177, కళ. 1.160.

మ. ఒక్క. మొత్తం, అంతా, కలిసి; పల్లి. ఒక. ఒక;
ఒక్క. ఒక; కా. ఒక; నా. ఒక.

<మూ.రా. *ఒకన్/*ఒకన్-.

ఒక్కటి చూ. ఒకటి, ఒకొటి, ఒక్కొటి. చూ. ఒక్క.
సర్వ. 1. ఏకం, ఒకటి. చార.ఆది. 5.48; 2. అతిన్నం.

ఏడుకూశం. చార.ఆర. 7.251, దీప్త. 1.51; 3. అన్యం. వేద. సారంగ.చ. 2.109; విద. నిర్వహరమైనది. బోజ. 6.62. ఒక్కటిచేయు య. ఒకటిచేయు. న.క్రి. ఏకంచేయు, కలుపు. రం.రా.ఉ. 63, నీలా. 3.59. ఒక్కటి(రు వి. ఒక పురుషుడు, ఏకాకి. ఒక్కండు య. ఒకండు, ఒకొండు, ఒక్కొండు. సర్వ. ఒడు. ఒక్క(రు య. ఒకరు, ఒకొరు, ఒక్కొరు. సర్వ. 1. అదిన్నం. ఏకీకూశం, సమానం. చార.ఆది. 6.297, మానల. 80; 2. ఒకటి. చార.నదా. 2.41; 3. ఒక పురుషుడు. చార.ఆర. 3.275; 4. ఒకా నొకడు. అము. 5.129; 5. అన్యరు. కళా. 3.140; 6. ఒకటి. పో.చూ. గోం. ఒకొ, ఒకొవే. ప్రతి ఒక్క; పద్ధి. ఒక్రి. ఒకుత్. ఒకటి; కొలా. ఒక్కొద్. ఒక వస్తువు; ఒక్కొన్. ఒక మనిషి; నా. ఒక్కొద్; ఒక్కొన్. ఒల్లా. ఉకుల్, ఒకుల్. ఒక స్త్రీ; ఉకుర్. ఒక పురుషుడు. ఒక్కొక్క(రు య. ఒకొక్క(రు. సర్వ. ఒకరికర్వాక ఒకరు. పో.చూ. క. ఒచ్చొబ్బుర్. పరస్పరం, అందరు, ఒక్కొక్కరు, ఒకరికర్వాక ఒకరు; ర. ఒచ్చొరువన్-అయి. ఒకరికర్వాక ఒకరు. ఒక్కత య. ఒకత, ఒకరి, ఒకరు, ఒకతె, ఒకార, ఒకారి, ఒకారుక, ఒకొతె, ఒక్కరి, ఒక్కరుక, ఒక్కతె, ఒక్కార, ఒక్కారి, ఒక్కారుక, ఒక్కొతె. సర్వ. ఒక స్త్రీ, అన్యస్త్రీ. చార.ఆది. 7.21. <ఒక్క+త (స్త్రీ ప్రత్యయం) ఒక్కరి య.చూ. ఒక్కత. సర్వ. ఒక స్త్రీ. చార.ఆది. 7.251. ఒక్కతుక య.చూ. ఒక్కర. సర్వ. ఒక స్త్రీ. ఒక్కతుకు క్రి.విద. ఒక్కసారిగా. ఒక్కతె య. చూ. ఒక్కర. సర్వ. 1. ఒక స్త్రీ. చార. ఆది. 3.313; 2. అన్యస్త్రీ. ఒక్కనాడు య. ఒకనాడు. వి. 1. ఒక రోజు, ఒకనాక రోజు. అం.దా. 1.97; 2. వేరొక రోజు. ఒక్కంతగ(న్) క్రి.విద. 1. సమానంగా. చార.ఞంతి. 5.337; 2. ఏకంగా. రం.రా.ఉ. 10 ప. 12 వం.; 3. ఒక్కమాదుగా, యుగ పదర్థకం. అం.దా. 3.30; 4. హతా త్రుగా : ఒక్కపెట్టు క్రి.విద. ఒక్కసారిగా. నిర్వ.రా. 4.47, చార.ద్రోణ. 5.93. ఒక్కపెట్టు క్రి.విద. ఒక్కసారిగా, ఒక్క దెబ్బతో, ఒక్కపెట్టువన్ క్రి.విద. ఒకేసారిగా. ఉ.రా. 4.327. ఒక్కప్రాధ్దు య. ఒక ప్రాధ్దు, ఒక ప్రాధ్దు. వి. ఏక దుత్తం. కళా. 3.37. ఒక్కప్రాధ్దువిదువు అ.క్రి. ఉపవనియ. ఒక్కమాటు య. ఒక మాటు. క్రి.విద. 1. ఒకసారి. కళా. 5.14; 2. అరుదుగా; 3. అకస్మాత్తుగా. ఒక్కమాటు య. ఒకమాటు. క్రి. విద. ఒకసారి. ఒక్క మొగి(న్) య. ఒకమొగి(న్). క్రి. విద. ఒక్కసారిగా, ఒక్కటిగా, ఒక్కొకపున. చార.ఆది. 2.24. ఒక్కయుమ్మడి(న్) య. ఒక్కొమ్మడి(న్). క్రి. విద. ఏకకాలంలో, ఒక్కటిగా, ఒక్కొకపున. చార.దీప్త. 2.181, మార్క. 6.170 <ఒక్క + ఉమ్మడి(న్). ఒక్కయ్యాక(న్) య.చూ. ఒకయ్యాక(న్). క్రి.విద. ఏకకాలంలో. అం.దా. 3.80. ఒక్కయ్యాకునన్ య. చూ. ఒకయ్యాక(న్). క్రి. విద. ఏకకాలంలో. ఒక్కరతె చూ. ఒక్కరిత. సర్వ. 1. ఒకస్త్రీ. త్రీరాదా. 5.215; 2. అన్యస్త్రీ. ఒక్కరిత య. ఒకరిత, ఒకరిలి, ఒకరితె, ఒకర్త, ఒకరి, ఒకరు, ఒకరుక, ఒకతె, ఒకారిత, ఒకారిలి, ఒకారితె,

[illegible]

ఒక్కటి చూ. ఒక్క.
ఒక్కటిచేయు చూ. ఒక్కటి.

ఒక్కటి(డు) చూ. ఒక్కటి.

ఒక్కడ రూ.చూ. వక్కడ. వి. వ్యాఖ్య.

ఒక్కండు చూ. ఒక్క.

ఒక్కడు చూ. ఒక్క.

ఒక్కఁదొక్క(డు) చూ. ఒక్కడు.

ఒక్కండ్లు వి. పొట్టు చెరిగిన పప్పు.

క. ఒక్క, ఒక్కల్. నూర్పు; ఒక్కణకె. మార్పిడి;

పో.చూ. త. వలుక్కు. కొట్టు.

ఒక్కండ్లుపెట్టు న.క్రి. 1. (పప్పు) దంచు; 2. పొట్టు తొలగించు.

ఒక్కండ్లుపెట్టు చూ. ఒక్కండ్లు.

ఒక్కర చూ. ఒక్క.

ఒక్కరి చూ. ఒక్క.

ఒక్కకుక చూ. ఒక్క.

ఒక్కకుకు చూ. ఒక్క.

ఒక్కతె చూ. ఒక్క.

ఒక్కవాడు చూ. ఒక్క.

ఒక్కంతగ(న్) చూ. ఒక్క.

ఒక్కపెట్ట చూ. ఒక్క.

ఒక్కపెట్టు చూ. ఒక్క.

ఒక్కపెట్టువన్ చూ. ఒక్క.

ఒక్కప్రొద్దు రూ. ఒక్క.

ఒక్కప్రొద్దువిడుచు చూ. ఒక్క.

ఒక్కమాటు చూ. ఒక్క.

ఒక్కమాటు చూ. ఒక్క.

ఒక్కము చూ. ఒక్క. నర్వ. ఒకటి.

పో.చూ. త. ఒరుక్కమ్. ఏకం.

ఒక్కమొగి(న్) చూ. ఒక్క.

ఒక్కయ్యమ్మరి(న్) చూ. ఒక్క.

ఒక్కయ్యాక(న్) చూ. ఒక్క.

ఒక్కయ్యాకువన్ చూ. ఒక్క.

ఒక్కరతె చూ. ఒక్క.

ఒక్కరిక చూ. ఒక్క.

ఒక్కరితి చూ. ఒక్క.

ఒక్కరితె చూ. ఒక్క.

ఒక్కరు చూ. ఒక్క.

ఒక్కరుడు చూ. ఒక్క.

ఒక్కరులు చూ. ఒక్క.

ఒక్కరువుడు చూ. ఒక్క.

ఒక్కరువులు చూ. ఒక్క.

ఒక్కరూవు చూ. ఒక్క.

ఒక్కరేటి వి. కోనేరు.

నం. పుష్కరిక. కోనేరు; ప్రా. పుష్కరిణి, పుష్కరిణి.

కోనేరు, జలాశయం; పా. పుష్కరణి. కోనేరు;

క. ఒక్కరణి, పుష్కరణి. కోనేరు.

<క. ఒక్కరటి.

ఒక్కర్త చూ. ఒక్క.

ఒక్కర్తి చూ. ఒక్క.

ఒక్కర్తు చూ. ఒక్క.

ఒక్కర్తుక చూ. ఒక్క.

ఒక్కరై చూ. ఒక్క.

ఒక్కరులు చూ. ఒక్క.

ఒక్కర్లు చూ. ఒక్క.

ఒక్కనరి చూ. ఒక్క.

ఒక్కసారి చూ. ఒక్క.

ఒక్కసారె చూ. ఒక్క.

ఒక్కపికొట్టు వి. చాలక్రితా ఒకేపం. హంస. 3.146.

ఒక్కాణము రూ.చూ. వక్కణ. వి. వ్యాఖ్యానం.

ఒక్కాణించు న.క్రి. వ్యాఖ్యానించు.

ఒక్కాణించు చూ. ఒక్కాణము.

ఒక్కాన్తి చూ. ఒక్క.

ఒక్కీ చూ. వక్క. వి. పలచని, నన్నని, బక్కచిక్కి.

ఒక్కీంత చూ. ఒక్క.

ఒక్క రూ.చూ. వక్క. వి. 1. ముసరివాడు; 2. ఎండినది.

ఒక్కమ్మడి చూ. ఒక్క.

ఒక్కరి వి. వాస్తవం కొలర.

మ. ఒర్, ఒర్. సమానం; కోట. ఒర్ పాణి, ఒర్

కాజ్. కొలర; రొద. పుజ్జి. కొలర;

హిం. ఆ. ఉత్తలియా, ఉత్తలి. ఒకానొక పాత్ర.

ఒక్కాక చూ. ఒక్క.

ఒక్కాకు చూ. ఒక్క.

ఒక్కే రూ.చూ. ఒక్కే. వి. దయంకరం; వి. దయం.

ఒక్కేడ చూ. ఒక్క.

ఒక్కేత్తు చూ. ఒక్క.

ఒక్కేత్తుగండరు వి. అనూయనూరుదు. ద. హిం. కా.

నం. 4. నం. 1158.

ఒక్కేత్తుగండరు చూ. ఒక్కేత్తు.

ఒక్కేట(న్) చూ. ఒక్క.

ఒక్కో రూ.చూ. ఒక్క. నర్వ. ఒకటి. వసు. 5.84.

ఒక్కో రూ. ఒక్కో, ఒక్కో, ఒక్కో. అవ్య. 1. ఈహా.

నూచకం. దార. ఆది. 1.112; 2. ప్రార్థనార్థకం. దార.

ఆది. 1.149; 3. సంజేహ నూచకం. దార. ఆది. 8.185.

మను. 2.17.

ఒక్కొక్క చూ. ఒక్క.

ఒక్కొక్క(డు) నర్వ. ఒకరి తరువాత ఒకరు.

పో.చూ. క. ఒక్కొక్క. ప్రతి ఒక్కరు; ఒక్కొక్క.

వరస్పరం, అందరు, ఒకరి తర్వాత ఒకరు; పో.చూ. తు.

ఒరిఒరియె; ర. ఒక్కొక్కరులనొక్కొక్కరు.

ఒక్కొక్కవ్వడు చూ. ఒక్క.

ఒక్కొక్కళ్ళు చూ. ఒక్క.

ఒక్కొట రూ.చూ. ఒక్కొట. క్రి.వి. 1. ఏక కాలంలో, ఒక్క

మారుగా. దార. ఆది. 5.238; 2. ఏక ముఖంగా, ఒకటిగా

రూడి. దార. ఆది. 1.305, మను. 3.72.

ఒక్కొటి రూ.చూ. ఒక్కొటి. నర్వ. ఒకటి. దార.వి. 2.24.

ఒక్కొండు రూ.చూ. ఒక్కొండు. నర్వ. ఒకరు.

ఒక్కొండు రూ.చూ. ఒక్కొండు. నర్వ. 1. ఒకటి. దార. క్రి.

ఒగ్గడి రూ.చూ. ఒగ్గడి.

ఒగ్గళము విణ. మింగి బయటికి కక్కబడెడి. క్రిడా. 142.

నం. ఉద్ధార. కక్కటం, త్రేందుట; ప్రా. ఒగ్గాల, ఉగ్గాల, నెమరువేయటం; అమా. ఉగ్గాల; పా. ఉగ్గార. కక్కటం, ఉమ్మి వేయటం.

ప్రా. ఒగ్గాల-

ఒగ్గి¹ వి. త్వరగా నెమ్ము అరిపోయే రేగడినేల, చెట్టనేల.

ఒగ్గి² వి. మరానుమీద పడుగు తోడేప్పుడు, అనులు పడేప్పుడు పోగును జరపటానికి ఒక కొయ్యవల్లెకు దిగించిన తేకుముక్క.

ఒగ్గివల్లె రూ.చూ. ఒగ్గులపల్లె.

ఒగ్గిరివల్లె రూ.చూ. ఒగ్గులపల్లె.

ఒగ్గిలివల్లె రూ.చూ. ఒగ్గులపల్లె.

ఒగ్గిలివెరె వి. మరాను కట్టుబడిలో పడుగు పోగులు చూస్తే చెట్టాలుగల తేకుముక్కలు, ఉంగరాలు దిగించిన కొయ్య వల్లె.

ఒగ్గివాళ్ల వి. తరమల దగ్గర పోలు కొడుకూ వీరప్పమల్లప్ప కడలు చెప్పేవాళ్ల.

ఒగ్గి చూ. వంకి. వి. 1. అద్దుగడియ; 2. గానుగ మొద్దుకు చూలాన్ని తగిలించటానికి ఏర్పరిచిన ఇనపవంక.

ఒగ్గు న.క్రి. 1. అడ్డంగాపెట్టు, అడ్డంగాచాయ. చా.రా.య. 711; 2. (వల, తోను మొ.) తరచు, ఒడ్డు, పన్ను. వి.క్ర. చ. 5.212; 3. పట్టు, మడించు. ఆము. 2.59; 4. (విసటానికి చెవి) ఇచ్చు. పారి. 1.83, ప్రదా. 5.41; 5. వంకెం వేయు. కువచ. 2.45; 6. నిల్పు. కుచేల, 3.22; 7. విడిచిపెట్టు; 8. ఏరైనా ఒక పస్తువును పనికి అనువుగా అమర్చు; అ.క్రి. 1. వాలు, ప్రవచమగు. మను. 3.99; 2. నిద్దపడు. హంస. 2.152, దశా. 8.39, పాంచారి. 2.49; 3. చళమగు, తోనగు. ఉ.రా. 4.210; 4. ఒప్పుకొను, ఇడ్డపడు. కక. 1.442; 5. ప్రయత్నించు; 6. తోబడు; 7. నన్నడ్డమగు; 8. పంగు, నమ్మించు; 9. వ్యాపించు; 10. చెవియొగ్గు.

క. ఒగ్గు. కలుపు (నీరు, చాలావరం), నరిపడు; ఒల్లు. ఆలిముఖమగు; కు. ఒగ్గుణి, ఒగ్గుణి, ఒగ్గున, ఒగ్గుని. అంగీకరించు, నరిపడు; ఒరగుని. ఒరుగు, ఆనుకొను; ఒరగు. దిండు; క. ఒరుంను. కరియ, కేంద్రీకరించు; మ. ఒక్కక్క. అభిన్నమగు, కరిసియుండు, ఒప్పుకొను; ఒరుణ్ణుక. నిద్దపడు, తోబడు; ఒరుక్కక్క. నిద్దపడటం; పల్లి. ఒరగ్. ఒరుగు, ఆనుకొను; కురు. ఒర- (ఒడ్డ-). ఒక పస్తువును స్థిరస్థితిలో ఉంచు.

<ప్రా. తె. *ఒడ్డు.

ఒగ్గుబల్లి రూ. ఒగ్గుబల్లి. వి. తరిమినపల్లె కొయ్యకు ఆదార మయిన బల్లి. ఒగ్గుబల్లి రూ.చూ. ఒగ్గుబల్లి. వి. తరిమినపల్లె కొయ్యకు ఆదారమయిన బల్లి.

ఒగ్గుబల్లి చూ. ఒగ్గు.

ఒగ్గుబల్లి చూ. ఒగ్గు.

ఒగ్గులపల్లె చూ. ఒగ్గిపల్లె, ఒగ్గిరిపల్లె, ఒగ్గిలిపల్లె. వి. మరాను కట్టుబడిలో పడుగు పోగులు చూస్తే చెట్టాలుగల తేకు

ముక్కలు, ఉంగరాలు దిగించిన కొయ్యవల్లె.

ఒగ్గువాడు వి. ఒగ్గు అనే వాయిద్యాన్ని వాయిస్తూ దిప్పు పెత్తు పునే బురుడు తాకివాడు.

ఒగ్గి వి. 1. మండిగాన్ని పరానికి దిగించిపట్టే తేకు; 2. బండి తాలుపుకు వేసిన ఇరియట్టు.

ఒగ్గిర వి. అల్లు చేసే ఒడ్డుడు. పడుగు పోగులు ఎక్కించే ఒక రకం పనిముట్టు.

ఒగ్గేయు న.క్రి. విడిచిపెట్టె.

ఒంక వి. నీటి ఉసిరికి (Water emblic myrobalam).

ఒంకాడు చూ. ఒంకియ. వి. 1. పంకలకొయ్య; 2. కొత్తము.

ఒంకి చూ. పంగు. చూ.చూ. వంకి. వి. గోదలో నిలిపిన ఒంకె. చిలుకకొయ్య.

ఒంకిరాయి వి. పంచలుడించటానికి టేలుగా అడ్డవాసాలు పెట్టుటానికి అనువుగా ఇంటిగోదల్లో ముందుకు పొడుకుతు పచ్చెటట్టు దిగించిన రాయి.

ఒంకియ చూ.చూ. వంకి. వి. కొత్తెం.

ఒంకిరాయి చూ. ఒంకి.

ఒంకియ వి. స్త్రీల వందకడియాల.

ఒంకె రూ.చూ. వంకి. వి. గోదలో దిగించబడిన ఒంకె, చిలుక కొయ్య.

ఒంగలు రూ.చూ. వంగలు. వి. నూర్చిక్కకు ముందు రైతులు భూమికి చేసే అర్చన.

ఒంగిడి రూ.చూ. పంగుడు. వి. చిన్నచిన్న చినుకులు, కుప్పర.

ఒంగు రూ.చూ. పంగు. అ.క్రి. పంగు. వి. 1. బండిబల్లవైన పంపుగా వేసిన కర్ర; 2. వంచిన వెదురుబద్ద.

ఒంగుడుగుడిసె చూ. ఒంగు. వి. ఎత్తు కక్కువగావంకే పొట్టి గుడిసె.

ఒచ్చము రూ.చూ. పొచ్చెము. వి. 1. అవమానం. హరి.ఉ. 3.105; 2. వ్యాజం, కవటం. నవ. 1. పు. 10, 9. వం; 3. అవకీర్తి; 4. లోటు, తప్పు, లైచ్యం.

ఒచ్చమువడు అ.క్రి. అవమానపడు. హర. 3.10.

<ఒచ్చము + పడు.

ఒచ్చమువడు చూ. ఒచ్చము.

ఒచ్చింత(కూర) రూ.చూ. ఉచ్చింత.

ఒచ్చుబడి రూ.చూ. పచ్చుబడి. వి. ఆదాయం.

ఒచ్చె వి. కట్టుబడిలో పనికిరాని చిన్న రారిముక్క.

క. ఒచ్చయ, ఒచ్చియ, ఒచ్చి, ఒచ్చెయ. అవకీర్తి. అగౌరవం, అనాచిత్యం; క. ఒచ్చియమే.

ఒచ్చెము చో. చూ. పొచ్చెము. వి. 1. వ్యాజం, కవటం; కు.నం. 5.572; 2. అవమానం, మానహీని. చార.ఉద్దో. 3.168; 3. కొరత, లోపం, భంగం. చాకి. 7.57; 4. తప్పు, వోపం. వి.క్ర. 1.14; విణ. అనుచితం. శృం.నై. 4.54.

ఒచ్చెమువట్టు అ.క్రి. తప్పుపట్టు. అవమానపరచు. వి.క్ర. చ. 1.87.

ఒచ్చెమువట్టు చూ. ఒచ్చెము.

ఒచ్చెల రూ.చూ. ఒచ్చెల్ల. అవ్య. ఆశ్చర్యనంతాపాది మాతకం. వి.క్ర. 1.150, భోజ. 5.53.

ఒచ్చెల్ల య.చూ. ఓచ్చెల్ల. ఆవృ. ఆశ్చర్యనంబాపాది సూచకం.
రొ.ప. 1.182.

ఒచ్చె య. ఒచ్చు, ఓచ్చి, ఓచ్చ. ఓచ్చు, పచ్చ. వి. 1. పురోహితుడు,
యచ్చిక్కు. బార.ఆది. 2.180, విక్ర. 4.127; 2. గురువు,
ఉపాధ్యాయుడు, ఉపాధ్యాయురాలు, ఉపాధ్యాయుని వంది
వాడు (వంబిడి). బార.విరా. 2.191, మను. 3.129,
శేయూర. 1.36, పంచాంగమువారు. వల్నా. చ. 40, 48.

సం. ఉపాధ్యాయు-. గురువు; ప్రా. ఒజ్జిత, ఒజ్జయ,
ఉజ్జిత, ఉజ్జ, ఉజ్జాయ, ఉజ్జావ, ఉవజ్జయ,
ఉవజ్జావ, ఉవజ్జాయ; అవ. ఉజ్జా; అ.మాగ. ఉవ
జ్జాయ; పారి. ఉవజ్జ, ఉవజ్జాయ. కా. ఉవజ్జావ.

క. ఓజ, ఓవజ, వాజ. గురువు, వద్రంగి, కమ్మరి,
రంసారి; క. ఉవచ్చన్-. కాళికాలయర లర్హక మార్గంగి
కుల్లో ఒక కులం. ప్రాచీన ఆరట్ తెగవాడు; ఓచ్చన్.
పూజారికులం; ఓవన్. గురువు; ఉవచ్చన్. కాళికాలయపు
పూజారికులంవాడు; ఉవాత్రి. అధ్యాపకుడు.

<ప్రా. ఒజ్జిత.

ఒజ్జితనము య. ఒజ్జనము. వి. అధ్యాపకత్వం. ఒజ్జనము
య.చూ. ఒజ్జరనము. వి. అధ్యాపకత్వం. కళా. 7.88.

ఒజ్జబంతి య. ఒజబంతి. వి. ఒరవడి, మేలుబంతి, విద్యా
ధ్యలు చూసి రాయటానికై ఉపాధ్యాయుడు రాసే వంక్రి.
పాండు. 1.20. ఒజ్జరి వి. పురోహితుడు, నీచద్రాహ్మణుడు.
చుల్ల. 2.14. ఒజ్జితకము వి. అధ్యాపకత్వం. చంపూ. 3.60.

ఒజ్జలవంగనామము వి. గురువుకు వంగనామం, అయ్యవారి
కప్పులు దిద్దడోవటం మొ. చర్య. ఒజ్జలవచ్చకాయ వి.
గురువు రాసు పుచ్చకాయ తింటూ ఇతరులు తినకూడదని
చేసే ఉపదేశం. దళా. 7.1.81, కళా. 1.8, శకం. 4.181.

ఒజ్జలవచ్చపాదు వి. గురువుకు పచ్చపాదు, నేర్పిన విద్య
మరచి ఎవరు తిరగటం. ఒజ్జపాని వి. గురువల్ని. ద్వి.
హరిశ్చ. ఉ. 1080.

ఒజ్జతనము చూ. ఒజ్జ.

ఒజ్జనము చూ. ఒజ్జ.

ఒజ్జబంతి చూ. ఒజ్జ.

ఒజ్జరి చూ. ఒజ్జ.

ఒజ్జితకము చూ. ఒజ్జ.

ఒజ్జలవంగనామము చూ. ఒజ్జ.

ఒజ్జలవచ్చకాయ చూ. ఒజ్జ.

ఒజ్జలవచ్చపాదు చూ. ఒజ్జ.

ఒజ్జపాని చూ. ఒజ్జ.

ఒచ్చు య.చూ. ఒచ్చ. వి. పురోహితుడు, ఋత్విక్కు. పాంచాతి.
4.25.

ఒచ్చుబ్రాహ్మణులు వి. మిథిలానగరానికి చెందిన ఒక
నాతి బ్రాహ్మణులు.

ఒచ్చుబ్రాహ్మణులు చూ. ఒచ్చ.

ఒంది య.చూ. వంచె. వి. గడ్డి కోనేటప్పుడు ప్రిలు వెనక
కట్టుకునే వస్త్రవిశేషం.

ఒందు! య.చూ. వంచు. అ.క్రి. వంగునట్లు చేయ.

ఒందు! య.చూ. ఒంచె! వి. రాశినుంచి రాన్యాన్ని కొలిచి

పోయడానికి ఇద్దరు వ్యక్తులు చెరోకొంగూ జోరలాగా వట్టి
పంచిన వస్త్రం.

ఒంచువాడు య.చూ. నొంచువాడు. నర్వ. హంతకుడు,
హింసకుడు, అనుచిత విరాగం.

ఒంచె! య. ఒంచు? వి. 1. పట్టును జోరలాగా మడిచి రాళ్లతో
బద్దకు వేల్చడదీనిన సాదనం; 2. ఎరబెట్టే మనిషి వీవుకు
కట్టుకున్న విత్తనాలమూట.

ఒంచె! వి. గుట్ట, తిప్ప, తిన్నె.

ఒంచెకట్ట వి. దావిమీద కట్టిన అంచునుంచి కిందికి విడిచే కట్ట.

ఒంచలి వి. భార్యం, పని. సాం. వి. మాన. 23.

ఒంకి వి. చుట్ట.

ఒంకిలి య. ఒంకిలి, ఒంకిలి. వి. దుఃఖం; విఠ. దుఃఖం కల.

క. నో, నోయి, నోయ్యు, నోయి. దుఃఖించు; నోయి

విని. బాధపెట్టు, బాధ; క. ఒచి. బాధపడు; నో,

నోచివు. బాధ; నోనతు. నశించు. నోయివ్వు. బీదరికం;

నో, దుఃఖం; నోవల్. జబ్బు, బాధ; నోబ్బల్. కృత్యం;

నోయి. కష్టం; ఓయిచ్చల్. అలవట, బలహీనత;

నోయి. దుఃఖం; ఉయిక్కం. కష్టం; ఉయిబ్బు. బాధ

పడు, తుయంకు. మూర్ఖిల్లు; తుయిక్కు. దుఃఖం;

తుయరమ్. ఆపద, కష్టం; మ. నోక. బాధపెట్టు; గో.

నొబ్బయానా. కొట్టు, హింసించు; కుఱ. నోవ. బాధ;

వర్తి. నోయి-, నోజ్-బాధించు; ఒల్లా. నోయి. బాధించు;

కొండ. పో.చూ. నోగు. జ్వరం; కొలా. ఒయి. గాయాలు,

నొప్పులు; నా. ఒయి. బాధ; కుమ. నూజ్చి. బాధించు;

ప్రా. పో.చూ. ఉన్ద్రఖాలోహి. కలవరపరే విషయం.

<మూ.ద్రా. *నోయ్-.

ఒంజ య.చూ. వంజ. వి. ఒకరకం చేప, వంజరం.

ఒటుక్కు వి. బెదురు, అదురు, ఉలికిపాటు.

ఒట్టము య.చూ. వట్టము. వి. 1. నష్టం, తక్కువ; 2. చిల్లర
తీసుకునేటప్పుడు ఇచ్చే కమీషను.

ఒట్టారము య.చూ. వట్టము. వి. దండుగ, వ్యర్థం.

ఒట్టి! య.చూ. వట్టి. విఠ. రిక్తం, ఏమీలేని.

ఒట్టికట్టం వి. అడుగు లేకుండా శేవలం రాలిమీద

రాయి వేర్చి కడ్డటం. ఒట్టికలవ వి. పల్నగా మెత్తగా ఉన్న

అడుగు. ఒట్టిచెక్క వి. నేలమీద గచ్చు చేసేటప్పుడు

చదుకు చెయ్యడానికి వాడిన పొడిగా వన్న కొయ్యలాపే.

ఒట్టిపోపు అ.క్రి. పొడిపడపు పాలివ్వటం ఆగిపోవు, ఎండి

పోవు. ఒట్టిమాటలు వి. ఏమీ ప్రయోజనం లేనిమాటలు,

పనికిమారిన మాటలు. ఒట్టిరొతు వి. నున్నంగానీ అడుగు

గానీ అతకని రాయి.

ఒట్టి! వి. వరదల్లో కొట్టుకొచ్చిన మెత్తటి మన్ను.

ఒట్టికట్టం చూ. ఒట్టి!.

ఒట్టికలవ చూ. ఒట్టి!.

ఒట్టిచెక్క చూ. ఒట్టి!.

ఒట్టిపోపు చూ. ఒట్టి!.

ఒట్టిమాటలు చూ. ఒట్టి!.

ఒట్టియ య. ఒంబియ, ఒంబె. వి. లొట్టిపెట్ట, ఉష్టం. కు.నం.

8.160.

నం. శబ్ద- ఒంటి, చున్న; బొట్టుక, బొట్టుక, ఉష్ట సంబంధి; బొట్ట, ఒంటిలవాటి; ప్రా, ఒట్టయ, ఉట్టయ, ఉట్ట, ఒంటి; అమాగ, ఉట్ట, ఒంటి; ఉట్టి, ఒంటిలలో ఆడుది; ఉట్టయ, ఒంటి పెంట్టుకలతో కలపగలగ కంటి; ఉట్టయ, ఒంటి మెడవంటి మూలిక కలిగిన కాంకం; ఉట్ట, ఒంటి, పా, ఒట్ట, ఒంటి; హిం, మరా, ఉట్ట, ఒంటి.

క, ఒట్ట, ఒంటి, ఒంటి; క, అత్తిరి, ఒట్టుకం, ఒట్టుమ, ఒట్టె; మ, ఒట్టుకం, ఒట్ట; కు, కొడ, ఒంటి; కుజ, ఉటా, ఉటా; చాలా, ఒట్ట.

<ప్రా, ఒట్టయ.

జ్ఞోరతు చూ. ఒట్టి.

ఒట్టి అ.క్రి. ప్రజ్వరించు, మును, నిర్వ, 4.54. దాక. ఉక్కో, 1.297; న.క్రి. కాయ, దహించు, దాక. 3.989.

పో.చూ. క. ఉరి, కాయ; క. ఒట్టు, ఎంకిపోవ, రడి ఆరిపోవ.

ఒట్టి న.క్రి. ఉంచు, పెట్టు, దాక. 2.184. అ.క్రి. జనించు, కలుగు, పోగగు, దాక. 10.253. వి. మొత్తం.

క. ఒట్టు, కలిపిపెట్టు, పోగుచేయు, కలియు, పోగుగు, ఒకేమొత్తమగు, అనుసరించు, పూర్తిమొత్తం; కు, ఒట్టుని, పోగుచేయు; ఒట్టు, అనుసరింపజేయు, పూర్తి మొత్తం; క. ఉర్లు, జరుగు, కాదు, కలియు; ఒట్టు, స్పృశించు, చేయు; మ, ఒట్టుక, కలియు, అంటుకొను, అనుసరించు.

ఒట్టుమొత్తము వి. పూర్తిమొత్తం. క. ఒట్టుమొత్త; క. ఒట్టుమొత్తము; మ, ఒట్టుతుక, ఒట్టుతుక.

ఒట్టి న.క్రి. కాగు, బహు, 2.27.

ఒట్టి చూ. ఉట్టి. వి. 1. ప్రతిష్ఠ, శపథం. కావ్య, 1.107, ప్రవా, 1.123; 2. నిషేధం. కా. 5.271; 3. కావం. దశకు, 6.54; 4. వైరం.

క. ఒట్టు, ప్రతిష్ఠ, శపథం; క. ఒట్టు, ప్రతిష్ఠ; ఒట్టులై, ప్రతిష్ఠ చేయు; కుజ, ఒడ, ప్రతిష్ఠ చేయు; కువి, ఒట్టినై.

ఒట్టుగొను అ.క్రి. ఒట్టుపెట్టుకొను, విజ్ఞా, 2.60. < ఒట్టు + కొను. ఒట్టుపెట్టు చూ. ఒట్టుపెట్టు, అ.క్రి. శపించు, దశకు, 6.54. ఒట్టుపెట్టుకొను అ.క్రి. శపథంచేయు. ఒట్టు విడుచు న.క్రి. (కావం) ఉపసంహరించు, ఒట్టుపెట్టు చూ. చూ. ఒట్టుపెట్టు, అ.క్రి. నిషేధించు, కా. 7.185.

<ఒట్టు + పెట్టు.

ఒట్టి చూ. వక్రము. వి. బండిచక్రం నిన్నాదంలో వంకర కొయ్య వలక. ఒక్కోచక్రానికి ఇలాంటివి అరుంటాయి.

ఒట్టి వి. మోపిలాగే ఎడ్డులు దారిపైకి వచ్చి నిలచే చోటు.

ఒట్టుగొను చూ. ఒట్టు.

ఒట్టుపెట్టు చూ. ఒట్టు.

ఒట్టుపెట్టుకొను చూ. ఒట్టు.

ఒట్టుమొత్తము చూ. ఒట్టు.

ఒట్టువిడుచు చూ. ఒట్టు.

ఒట్టుపెట్టు చూ. ఒట్టు.

ఒడకి వి. ఇటికరుంపు.

క. ఒడక, ఒడకు, ముక్కలగు, చిన్నాల్చిన్నదుగు;

ఒట్టి, ఒక, పగులు; ఒకక, ఒక్క, ఒకరెలు, ఒడ తెలు, ఒట్టె; ఒక, ఒకయిని, ఒకెయిని, ఒకెపుని, ఒకెపుని, ఉకెపుని; క, ఒక, ముక్కలగు, బద్దలగు, పదుగు; ఒకెయిలో, ఒకెయి, పగులు, విరుపు; ఉట్టి, పగులు, ముక్కలగు; ఉట్టెయలో, పగిలిన ముక్కలు; ఉట్టెవ్వు, తెగు (చెరువుగట్టు), ఉట్టెవ్వు, పగులు; మ, ఒకెయియక, పగులు; ఒకెక్క, ఉట్టెయక, పగులు (కుంకలు పట్టెకా); ఉట్టెక్క, ముక్కలగు; ఓట్టు, ఓటు; గోం, కొదానా, గుడ్డుగాని, కుంకగాని పగులు; వోహొ లానా, పిర్, పిదా; బర్తి, పిద, పగులు, పిటిపి (పిటిర), పగిలేట్టు చేయు; గడబ, పిర్; చోట, ఒటివ్, (ఒటివ్), పిరుగు, పగులు, (పిటిర), (పిటిర), ఒట, ఓట; తావ, వట- (వటరీ-), ముక్కలగు; వటవ్ (వటరీ), ఉట్టె (ఉట్టె), పగులు; వటతడై; కొలా, పిద, పిదర, పిద, పిటిర, పగులు, నాయ, పిద, పిద; కొడగు; ఒడ (ఒడవ్, ఒడవర్), పగులు, ఓటు; ఒడ (ఒడవ్, ఒడత్త), ఒడ, ఒడెర.

ఒడగట్టు చూ.చూ. పడగట్టు, న.క్రి. పడచోయు.

ఒడగాచి వి. అమ్మిచేయు.

ఒడగెత్తము వి. పెట్టె మున్నగువానిని పక్కవాటుగా పెట్టుటం.

ఒడగొను న.క్రి. కొల్లగొట్టు.

ఒడగోలు వి. కొల్లగొట్టుటం.

ఒడగోలుగొను న.క్రి. చూలగొను, కొల్లగొట్టు, కోజ, 3.124.

ఒడగోలుగొను చూ. ఒడగోలు.

ఒడగూడు న.క్రి. హంచు, హు, పు.సం. 4.442; అ.క్రి.

1. సిద్ధించు, అడుగు, అరించు, ప్రాప్తించు, దాక. ఆది, 5.204. అది, 1.114, ప్రైవరం, 6.20; 2. పోగువడు, సంపికవించు, దాక. ఆది, 5.66; 3. కలయు, కూడు, దాక. ఆది, 5.163; 4. పత్తిల్లు, ఉంచు, దాక. ఉక్కో, 2.39; 5. పిలగు, అనుకూరించు, హు, 2.189.

క, ఒడనెమూడు, కలిసిఉంచు; ఒడగూడు, కలియు; క, ఉటన్-కూట్టు, దాగస్పాచ్చుం; ఉటన్, కలిసి; మ, ఉటన్, కలిసి.

ఒడగూర్పు ఒడగూడుమొక్క ప్రేరదాల్చక క్రియ. న.క్రి. 1.

సిద్ధపరచు, అడుగు, దాక. ఆది, 2.21, కాంకి, 1.64; 2. కూర్పు, పు.సం. 5.552; 3. కరిగించు, దాక. విచా, 2.114; 4. అరింపజేయు, దాక. ఉక్కో, 3.6, పాతి, 1.59; 5. సిద్ధింపజేయు, నెరవేర్పు, దాక. ద్రోవ, 2.362, విజయ, 2.175; 6. చేర్పు, పోగుచేయు, నరస, 1.9.

ఒడమాట వి. కొల్ల, కోపిడి, ద్వి.పరచు, 4. వ. 321.

ఒడదాలు వి. వస్తు విశేషం. ద.హిం.రా. 4.1844.

ఒడదోలు! పో.చూ. ఉడుపు, చున్న, వి. వేటగాళ్ల తొడుక్కునే రోలుకవడం. వరాహ, 4.72, కాళ, 4.178.

క, ఉడె, ఉడె, ఉడుపు; క, ఉట్టె (విచా), ఉటు, రరించడం; మ, ఉడ, ఉడుపు.

ఒడలు + రోలు అని నూ.ని. ఇది విచార్యం.

<ప్రా.రె. *ఒడ + రోలు.

ఒడవోలు? వి. కల్లు గీచేవాళ్లు చెట్టు ఎక్కితప్పుడు చెట్టుదూ నడుముకూ కలిసి కట్టుకునే రోలు కాదు.

ఒడవో చూ.చూ. ఒడవ్వు. ఒక రకం చేప.

ఒడవో వి. లరణిచెట్టు వోడెచార.

ఒడవన్న చూ.చూ. ఒడవన్న. వి. దేవరా నివేదనకై నాన చెట్టి వడగట్టిన పెరిరపప్పు.

ఒడవి చూ. ఒడివి. చూ. ఒడియు, వి. గండి, రంధ్రం. ఆము. 3.23.

క. ఒడె, ఒడి. పగులు, చీట; టు. ఒడకు. కన్నం; ఒడియుని, ఒడెయుని, ఒడిపుని, ఒడెపుని. పగులు, చీట; క. ఉడెప్ప. కన్నం; ఒటె. పగులు; మ. ఉలుపు, ఉటు. పగులు; ఒటియుక, ఒటిక్క. చీటలువారు; కొడ. ఒడె- (ఒడెవ్-, ఒడెంద్). పగులు, ఒడెవె. చీట; పర్తి. ఒడె. పగులు; ఓహ; కోట. (ఒడెవ్-ఒరెడె-). పగులు; కొలా. ఒడె; నా. ఒడె. పగులు.

<చూ.చూ. *ఒడె-.

ఒడవ్వు చూ. ఒడవో. వి. ఒక రకం చేప.

ఒడబడిక చూ.చూ. ఒడంబడిక. వి. నమ్మతి, అంగీకారం.

ఒడమి చూ. ఒడమె. వి. రసం, సొమ్ము, సంపత్తు. కు.సం. 9.290.

క. ఒడమె, ఒడవె, ఒడవె. చస్తువు, సంపద, ఆస్తి; ఒడ. ఆస్తి, కలిమి; టు. ఒడమ, కలిమి, సంపద; ఒటు, ఓటు. కలిసి; రోటు, కలియు; ఉటు. చుట్టుముట్టు; మ. ఉటువ. ఆస్తి, ఆభరణాలు, కీరం, చెల్లింపు, స్నేహం, కలిమి, యజమాని; ఉటు. చెందియుండు; కో. ఒడ్యమ. పగులు.

<క. ఒడమె.

ఒడము చూ.చూ. పొడము. అ.క్రి. పట్టు.

ఒడమె చూ.చూ. ఒడమి. వి. 1. రసం, సొమ్ము. సంపద. చార. కాంతి. 1.49; 2. నగ. సాం. ని. మాస. 48.

ఒడంబడిక చూ. ఒడంబడు.

ఒడంబడు చూ. ఒడంబడు. అ.క్రి. 1. నంకోపించు. చార. ఆది. 8.91, శివ. సా. 436; 2. అనుమతించు. చార. సదా. 2.30; న.క్రి. నహించు, ఓర్పు. చార. ద్రోణ. 2.240, సదా. 227.

క. ఒడన్, ఒడమ, ఒడ. కలయుక, కలిసి; ఒడం బడు, ఒడబడు. అంగీకరించు, ఒప్పుకొను; టు. ఒడ. రో; ఒడంబడిపుని. అంగీకరించు, నంకోపించు; క. ఉటున్-పటు. ఒప్పుకొను, బోధకు; ఉటుమపటు. సరిపడు, పొసగు, కలిసికట్టుగా నుండు; మ. ఉటున్. కలిసి; ఉటుంపెటుక. ఒప్పుకొను.

ఒడంబడిక చూ. ఒడబడిక, ఒడంబడిక. వి. 1. నమ్మతి, అంగీకారం, ఒప్పుదం; 2. అంగీకార వ్యతం; 3. నంది;

క. ఒడంబడికె, ఒడంబడికె. అంగీకారం; టు. ఒడంబడికె, ఒడంబడికె. నమ్మతి, అంగీకారం, నంది; క. ఉటున్-పటుక్తె. అంగీకారం; ఉటున్-పటు. అంగీకరించు; మ. ఉటుంపటి. అంగీకార వ్యతం, అంగీకారం, నంది.

ఒడంబడు చూ. ఒడంబడు. వి. గోడ మొ. వాటి నిలువు, నూటి చూడటానికి కాదుకు సీనపుగుండు కట్టి వేలాడదీసిన రాదు.

నం. అవలంబం. వేలాడటం, ఆధారపడటం, ఆధారం. బహుళ. ఆశ్రయం; అవలంబక, ఆశ్రయం, అవలం బిత. వేలాడినది, ఆధారపడినది. ప్రా. మహా. ఓలంబ. వేలాడటం; అర్థ.మా. ఓలంబియ. వేలాడగట్టబడినది; పా. ఓలంబ. వేలాడుకున్న, ఆధారం, చేతికర్ర, వడం బం; మరా. ఓలంబా. రోకు కొలిచే వడంబం లాంటి సారసం; సిం. ఓలంబ. వేలాడు;

మ. ఒలంబు. (పోర్చు. ప్లంబో). నీటి రోకు కొలవ దానికి చివర సీనపుగుండు కట్టిన రాదు, నిలువు చూచే గుండు బల్ల.

<ప్రా. ఓలంబ-.

ఒడంబడు 'ఒడంబడు' ప్రేరణ. చూ. ఒడంబరు, ఒడం బర్పు, ఒడంబలు. న.క్రి. ఒడంబడునట్లుచేయు, ఒప్పించు, అమోదింపజేయు. చార. ఆది. 6.181.

క. ఉటున్-పటుత్తు. ఒప్పించు.

ఒడంబాటు చూ. ఒడంబాటు. వి. 1. నమ్మతి, అంగీకారం; 2. నంది.

క. ఉటున్-పటు. ఒప్పుదల.

ఒడంబడిక చూ. ఒడంబడు.

ఒడంబడు చూ.చూ. ఒడంబడు. న.క్రి. నహించు, ఓర్పు. చార. అది. 2.137; న.క్రి. 1. అనుమతించు, ఒప్పుకొను. చార. సదా. 2.127, కాంతి. 4.139; 2. నంకోపించు. శివ.సా. 436. వి. వాక్యాలంకారం. చాగ. 10. పూ. 478, క్రి.శ. 890. వెలవాడ కాననం.

ఒడంబడిక చూ.చూ. ఒడంబడిక. వి. నమ్మతి, అంగీ కారం. నరస. 7.72; 2. అంగీకారాన్ని మూచించే వ్యతం. ఒడంబరు చూ.చూ. ఒడంబరు. న.క్రి. ఒప్పించు. చాగ. 1.227.

ఒడంబర్పు చూ.చూ. ఒడంబరు. న.క్రి. ఒప్పించు. బసవ. 4.889 వం.

ఒడంబరించు చూ. ఒడంబడు. న.క్రి. ఒప్పించు. మల్ల. 2.3. ఒడన్ + పటపు + ఇంచు.

ఒడంబరు చూ.చూ. ఒడంబరు. న.క్రి. ఒప్పించు, అమో దింపజేయు. చార. ఉద్యో. 3.78.

క. ఒడంబడిను, ఒడంబడిను. ఒప్పించు; క. ఉటున్-పటుత్తు. ఒప్పించు.

ఒడంబాటు చూ. ఒడంబడు. చూ.చూ. ఒడంబాటు. వి. 1. నమ్మతి, ఒప్పుదల, అంగీకారం. చార. విరా. 4.84; 2. నంది. చార. ఉద్యో. 3.33.

ఒడంబాటువద్ద వి. చినసరిగా, నెలసరిగా, అడిగినప్పుడు చెల్లించేది, వడ్డీపై వడ్డీతో చెల్లించేది - అని వడ్డీ నాలుగు రకాలు. అడిగినప్పుడు చెల్లించే వడ్డీ.

ఒడంబాటువద్ద చూ. ఒడంబాటు.

ఒడయడు చూ. ఒడయడు. వి. 1. ప్రదువు, రాజు. చార. మానల. 33; 2. పరి, భర్త. ఛో. 3.261; 3. స్వామి,

యజమాని. ఉ.రా. 6.359; 4. శ్రేష్ఠుడు. దశా. 5.26.

క. ఒడె. ప్రభుత్వం, యజమాన్యం; ఒడెయ. యజమాని, ప్రభువు; కు. ఒడె. యజమాన్యం; ఒడెక్కాలె. యజమాని, ప్రభువు; ఒడెయె, ఒడెయె. యజమాని, ప్రభువు; క. ఉలైయాన్. ప్రభువు, యజమాని; ఉలైయవన్. యజమాని; ఉలైయార్, ఉలైయవర్. యజమాని, ప్రభువు; మ. ఉటయన్. యజమాని, ప్రభువు; ఉటయ, అన్తి. ఉటయవర్, ఉటయకు. యజమాని; కాడ. ఒడెయ. దేవుడు, యజమాని; ఒడెయె. దర్త; కో. ఒడెయన్. యజమాని.

<మూ.రా. *ఒడె.

ఒడయదేవర వి. జంగమదేవర, జంగమయ్య. ప్రభు. 21 ష. 16, 17 పం. పో.చూ. ఉలైయవల్. శివలింగం; ఉలైయాన్. కులనామం.

ఒడయదేవర చూ. ఒడయడు.

ఒడయడు చూ.చూ. ఒడయడు. వి. 1. స్వామి, యజమాని. దార.శాం. 5.312; 2. అధికారి. దార.అను. 5.285; 3. ప్రభువు. తై.దార. 5.117.

ఒడయరాలు వి. స్వామిని, యజమానురాలు, స్వరంగురాలు. దార.అర. 7.337.

ఒడయరాలు చూ. ఒడయడు.

ఒడల వి. ఒకవిధమైన నారమొక్క (Combretum decandrum).

ఒడలిచూపులతేడు చూ. ఒడలు.

ఒడలిచూపొడయడు చూ. ఒడలు.

ఒడలిమరుపు చూ. ఒడలు.

ఒడలు వి. 1. దేహం. దార.అది. 6.281. మను. 2.65; 2. ఆచారం, భూమి. కు. 4.163.

క. ఒడల్, ఒడలు, ఒడంబి, ఒడంబె. శరీరం, పొట్ట; కు. ఉడలు, ఒడలు. శరీరం; ఉడాలు, ఒడాలు. పొట్ట; క. ఉటల్. శరీరం; ఉటర్, ఉటంపు; మ. ఉటలమ, ఉటల్. శరీరం.

ఒడలిచూపులతేడు వి. ఇంద్రుడు, ఒంటినిండా కళ్ళు గం రాజు. పె.శకుం. 2.214. ఒడలిచూపొడయడు చూ. ఒడలుచూపొడయడు. వి. ఒంటినిండా కళ్ళుగల ప్రభువు, ఇంద్రుడు; క. ఉటలక్కణ్ణన్. ఇంద్రుడు; మ. ఉటల్. శరీరం. అం.నం.దేవ. 17, అచ్చ.రా. కిమ్మం. 41. ఒడలిమరుపు వి. కవచం, శరీరాన్ని రక్షించేది. ఒడలుగాలి వి. వ్యానం (శరీరంలోకింకే ప్రాణ అపాన వ్యాన ఉదానన మానాల్లో), ఒక వాయువు. ఒడలుచూపొడయడు చూ.చూ. ఒడలిచూపొడయడు. వి. ఇంద్రుడు. ఒడలుదాచుకొను అ. క్రి. (చేసినట్టు నడిస్తూ) పని ఎగ్గాట్టు. ఒడలెత్తు అ.క్రి. దేహం దరించు, జన్మించు, పట్టు. హరి.పూ. 7.115; క. ఉటల్-ఎటు. జన్మించు. ఒడలెల్లెగమ్మలుగా(న్) క్రి. విణ. అరిజాగ్రతగా.

ఒడలుగాలి చూ. ఒడలు.

ఒడలుచూపొడయడు చూ. ఒడలు.

ఒడలుదాచుకొను చూ. ఒడలు.

ఒడలెత్తు చూ. ఒడలు.

ఒడలెల్లెగమ్మలుగా(న్) చూ. ఒడలు.

ఒడి¹ వి. 1. పిల్లలు కూచుండటానికి పీలయ్యే తాళంపై చాగం. ఉత్సంగం. ఉ.రా. 4.217; 2. ఒడిపై కట్టుకునే బట్ట. ఉ.రా. 4.128, అం.రా. 2.153; 3. పశుయోని; 4. ప్రదంబిద శ్రేణి నిలవడానికి వీలుగా పెట్టిన చెక్కవపు పనిచేసిన కొయ్యపీట; 5. బట్టిపైకి ఎర్రగా కుంజే రావ; 6. పెద పెట్టేటప్పుడు మనిషి ముందు వైపున నడుముకు కట్టుకునే చిత్తనాల చూట.

క. ఉడి. కుంజీ, నడుము; ఉడ, ఉయ, ఉడె; కు. ఉడి (ఉడివార. మొలమూట); మ. ఒటి, ఒటుకు. కుంజీ; ఉట. పెద్ద వృషదాలు; ఉటము. ముద్ది; కోట. ఒడ. నడుము.

<మూ.రా. *ఒడి.

ఒడికట్టు అ.క్రి. 1. నిండామట, వింపప్పినా రావీ అని నిర్ధంగా ఉండు. దార.య. 1335, అచ్చ.రా.య. 393; 2. నిర్దవడు. వి. 1. ఒడిప్రకారం కట్టేస్తూ. కాళ. 4.54; 2. అధికం. ఒడికట్టుబియ్యము వి. ఒడి(ద్రా)లు. ఒడిదారము వి. అధికం. ద్వి.దాగ. 10, రమునా. 2.108. ఒడినింపు న.క్రి. దక్షిణగా యిచ్చి నొరవించు. ఒడిబియ్యము వి. ఒడి(ద్రా)లు. ద్వి.వరము. 5.438. ష. 16 పం. ఒడి(ద్రా)లు (-ప్రాలు). వి. మంగళార్థం. సూరస వధువుడు ఒడిలోకట్టే బియ్యం.

ఒడి² చూ. ఒడియ. వి. ఒడుపు, నేర్పు. ఉ.హరి. 3.103.

ఒడికాడు వి. నేర్పరి. ఒడికారము వి. 1. ఉక్రేపం. యయా. 4.25; 2. అపవాళం; 3. అధికం. ఒడికాడు వి. వేటలో ఉపయోగపడే రాకు. కళా. 3.46.

ఒడికట్టు చూ. ఒడి¹.

ఒడికట్టుబియ్యము చూ. ఒడి¹.

ఒడికము చూ. ఒడి². విణ. 1. మనోహరం, ఇంపైనది. దార. అర. 5.11, యయా. 2.46; 2. నేర్పరిమైన. కవచ. 1.14; 3. ఉచికం. క్రి.విణ. 1. అప్రతిహతంగా. ఉ. హరి. 2.43; 2. తృప్తికరంగా. ఉ.రా. 1.200; వి. 1. ఉపాయం, నేర్పు. నా.పంచ. 1.107; 2. మనోజ్ఞత, అందం, ఇంపు. కుక. 3.105; 3. ప్రేమ, వాత్సల్యం, కళకు. 5.13; 4. యుద్ధర, మర్కాద, బొచిక్కం; 5. ఒట్టు, తిట్టు. క. వడిప్పయ్. సొంపు; వడిప్ర. మొ.; మ. ఒలి. మనోహరం, చక్కని.

ఒడికాడు చూ. ఒడి².

ఒడికారము చూ. ఒడి².

ఒడిక చూ. ఒడిక. వి. పొలంలో వానసీగ్ల పొరటంవల్ల కోనుగు పోయి ఏర్పడే వల్లం లేదా గొయ్యి.

ఒడికాడు చూ. ఒడి².

ఒడిదామర వి. వృక్ష విశేషం.

ఒడిదారము చూ. ఒడి¹.

ఒడిదుడుకు(లు) చూ.చూ. ఒడుదొడుకు. వి. కష్టసుఖాలు, మేలుకోళ్ల, హెచ్చుతగ్గులు, కొందరపాటు.

ఒడినింపు చూ. ఒడి¹.

ఒడిసి రూ.చూ. ఒకటి. వి. పగులు, గండి.

ఒడిసిలి రూ.చూ. పరిపిరి. వి. 1. ఒక రకం చియ్యం. కా. 3.67; 2. విశేషం.

ఒడిసిలిపాసెము వి. చియ్యప్పిండికో రయారుచేసే పాయ సం. బసవ. 3.660. పం.

ఒడిసిలిపాసెము చూ. ఒడిసిలి.

ఒడివేలు చూ. పరిపిరి. వి. పరిమొక్కలాగావుండి మాగాడి నేలలో పెరిగే గడ్డి, కాచుకంటిలాంటి ఎన్ను వేస్తుంది.

ఒడివియ్యము చూ. ఒడి.

ఒడివ్రాయ చూ. ఒడి.

ఒడియంచు చూ. ఒడియ.

ఒడియ! ని.క్రి. 1. హరాక్షగా, పట్టుకొను. దార.విరా. 2.128, చుగు. 4.112; 2. విచారింపు, చీల్చు. దా.రా.సుం. 318; 3. నశింపజేయు. దా. 2.409; 4. ఆకర్షించు, లాగు, పట్టుకొను. పాండు. 2.7; అ.క్రి. ఆవులు మొ. వారిని పట్టుకోటానికి వని కొట్టటానికివని పొందివుండు, కాచుకొని యెంచు. రం.రా. 2 ష. 121 పం. 11, రాజవా. 3.66.

ర. ఒడి (-త్త-, -ప్ప-) పగలగొట్టు, నాశంచేయు; ఓ. ఒడి. ఒడి, ఒడి. ముక్కలుముక్కలగు, పగిలిపోవు; మ. ఉటియుక, పగులు, ముక్కలైపోవు. నిరసించు; ఒటియుక, ఒటెక్కుక; కు. ఒడ్పుని. చేరించు; ఒడ్పు. చేరడం.

ఒడియంచు న.క్రి. ఒడియజేయు, లాగించు, తీయించు. పారి. 4.58; ర. ఒడిని. కొనసాగకుండ చేయు, అవు.

ఒడియ! వా.చూ. పదియు, ఓడు. అ.క్రి. 1. వారు, ప్రసవించు. ద్వి.హరిశ్చ. పూ. 1979; 2. వ్యాపించు. రంగా. 3.187.

క. ఒడి. కారు, ప్రసవించు; కు. ఒడ్తుని. ప్రసవించు; ఒడ్డు. ప్రసవించు; ఒడ్డాపుని. వాగిచేయు; ర. వోలి. దొట్టుదొట్టుగా కారు; మ. వోలియుక. పొర్లిపోవు; తా. ఒడి (ఒడిన్) పోయు.

<మూ.దా. *ఒడ్-.

ఒడిక రూ.చూ. ఒడిసె. వి. సర్కారు జిల్లాలోని కొండ ప్రాంతాల్లో కుప్పగా పెరిగే ముళ్లచెట్టు.

ఒడికాల రూ.చూ. పడిసెల. వి. రాయి పెట్టి తిప్పి ఒక కొనను పదిలి రాయి వినరివేసే రాడు.

ఒడిన రూ. ఒడిసియ, ఒడిసె, చూ. ఒడియ. వి. రత్నాన్ని తాలిచే నూచి, పొగర, రత్నపీడి. వ్య. విచారించేది, చీల్చేది.

ఒడిసా వి. ఒరిసా.

ప్రా. ఒడ్డు, ఒడ్డియ. ఉత్కళజేకం, ఉత్కళ జేకీ యుడు; అ.మాగ. ఉడ్డు;

ర. ఒరిచా.

ఒడిసియ! రూ.చూ. ఒడిసె. వి. పృథ్వీశేషం.

ఒడిసియ! రూ.చూ. ఒడిసె. వి. ఒడిసెగడ్డ, దిల్లరోగం.

ఒడసియ! రూ.చూ. ఒడిన. వి. రత్నపీడి.

ఒడిసిళ్లు చూ. ఉడర, వి. గడ్డి దాన్యం.

ఒడిసె! రూ. ఒడిక, ఒడిసియ. వి. పృథ్వీశేషం. పి.శకుం. 2.14.

ఒడిసెప్రాలు వి. ఒక రకం అరవిదాన్యం. పి.శకుం. 3.12.

ఒడిసె! రూ. ఒడిసియ. వి. ఒడిసెగడ్డ, దిల్లరోగం.

క. ఒడిసి, ఒడుచు, ఉడచు, ఉడుచు. ఒడిసెగడ్డ; కు. ఒడి; ర. ఒడు, ఒడుక్కలై. దిల్లరోగం; మ. ఒడి క్కారు. దిల్లరోగం.

ఒడిసెగడ్డ (ఒడి + సెగ + గడ్డ) వి. దిల్లరోగం.

ఒడిసె! రూ.చూ. ఒడిన. వి. రత్నపీడి.

ఒడిసెగడ్డ చూ. ఒడిసె.

ఒడిసెప్రాలు చూ. ఒడిసె.

ఒడిసెల చూ. ఒడుచు. రూ.చూ. పడిసెల. వి. రాళ్లు వినరి వేయడానికై నడుమ విర్పరచిన చిన్న చిక్కంగల రాడు. హరి.ఉ. 2.15, కాళ. 3.10.

ఒడిసెలకాడు వి. ఒడిసెలు వేసేవాడు. హరి.ఉ. 188.

ఒడిసెలకాడు చూ. ఒడిసెల.

ఒడుం రూ. ఒడుము. వి. కొయ్యలమీద వేసిన అడ్డవానం.

కే. ప్రా. వడ. దర్వాణాయొక్క ఒకరాగం.

ఒడుకు! రూ.చూ. వడుకు. న.క్రి. నూలు మొ. వడుకు.

ఒడుకు! రూ. ఒడ్కు. న.క్రి. ప్రవేశపెట్టు, ఇప్పు.

ఒడుకు! రూ.చూ. వడుగు. వి. ఉపనయనం.

ఒడుగుపెండ్లికొడుకు రూ.చూ. వడుగుపెండ్లికొడుకు. వి.

ఉపనీతుడు, వడుగు పెండ్లికొడుకు.

ఒడుగు! 'ఒడుగు' అసాదురూపం. అ.క్రి. ముడిగియుంచు. తొలగు.

ఒడుగు! అ.క్రి. (మండిగా చేరి) నిల్చిండు.

ఒడుగుపెండ్లికొడుకు చూ. ఒడుగు.

ఒడుచ! న.క్రి. 1. ఓడించు, జయించు, గెలుచు. క్రి.శ. 892-922 దర్మవరం కాననం, దార.ఆది. 3.206; 2. అణచు, నశింపజేయు. దార.ఆది. 5.60; 3. బలశక్తిరంగా గ్రహించు, అవహరించు. దార.ఆర. 1.55, బీమ. 6.82; 4. దాడించు, నొంచు. దా.రా.ఆర. 2.308; 5. గ్రహించు, తెలియు. శేయూర. 4.120; 6. పడించు, చంపు. పి.శకుం. 2.118; 7. పోదోచు, తీసివేయు. అహల్య. 2.11.

క. ఉడుగు. తగ్గిపోవు, తొలగించు; ర. ఒడుక్కు. అణచు, దాడించు, దోచు, రద్దుచేయు; ఒడుంకు, అణిగి పోవు, లయించు; ఒలి. నాశంచేయు; ఓలు. ఓడిపోవు; డులై. నిర్మూలించు, చంపు; పో.చూ. మ. ఒడుక్కుక, అంతం చేయు, పూర్తిచేయు, నాశంచేయు; కోట. ఒడగ. నాశమగు.

బహుళ: ఓడు (వరుగెత్తు) యొక్క ప్రేరణ; ఓడించు > ఒడుచు; లేదా పొడుచు > ఒడుచు. ఆదివకార లోపం.

<మూ.దా.ప్రా. *ఒడ్.

ఒడుచు! 1. మెల్లగా పీచు; 2. ఒలుచు.

ఒడుచు! ప.క్రి. బలశక్తిరంగా తీసుకొను.

ఒడుదల రూ.చూ. విడుదల. వి. సమాప్తి.

ఒడుదుడుకు రూ.చూ. ఒడుదొడుకు. విదా. 1. విషమం; 2.

కష్టం కలది; వి. 1. విషమత్వం, కష్టం; 2. కష్టస్థితి.

ఒడుదొడుకు రూ. ఒడిదుడుకు(లు), ఒడుదుడుకు. విదా.

1. విషమం, ఎగుడు దిగుడు. మను. 4.115; 2. కష్టం కలది, కష్ట స్థితి; వి. 1. విషమర్యం, నిమోక్షకర్యం. రసిక. 2.98; 2. కష్ట స్థితి.

క. ఒడు-తలుంకల్. వక్రం.

ఒడువ చూ. ఉడవ. 1. ఒక ఓట్టు; 2. ఎండిపోయిన చెట్టు.

ఒడువరి చూ. ఒడువు.

ఒడువరితనము చూ. ఒడువరి.

ఒడువు పో.చూ. ఒడిము. వి. 1. వీలు, పట్టుకోటం మొ. వాటికి వీలు, అనుకూలస్థితి. కాశీ. 6.298; 2. ప్రయత్నం. భోజ. 4.268; 3. ఒక్క, మాయ; 4. లాభం; 5. నేర్పు; 6. మొదటి నుండి వచ్చే లలవాటు, చుర్చూర; 7. పరిపాలంలో ఎక్కువ తేమగల ప్రదేశం; 8. దట్టం.

ఒడువరి వి. ఒక్కరి. పండి. చ. పూ. 116 పు. ఒడువరి తనము వి. అంటరితనం. ఒడువుకత్తె వి. నమయానికి దగ్గట్టుగా నడుచుకునే స్త్రీ.

ఒడువుకత్తె చూ. ఒడువు.

ఒడుము రూ.చూ. ఒడుం. వి. వానం.

ఒడువు రూ.చూ. నొడువు. వి. మాట, పలుకు.

ఒడువున రూ.చూ. వడువున. క్రి.విద. విరంగా.

ఒడువు పో.చూ. ఒడియు, వి. కొయ్యలోని ముడి, మొగ్గలాంటి పెచ్చు, కొడిపె; అ.క్రి. నీళ్లవాడు. విద. దట్టం.

ఒడేవు వి. ఇనప బద్దలను సాగకొట్టానికరింద మోపుగా పెట్టిన రాతి దిమ్మ.

ఒడ్డు రూ.చూ. ఒడుకు. స.క్రి. ప్రవేశపెట్టు, పెట్టు, ఇచ్చు. ఒడ్డగ చూ. ఒడ్డు. వి. రెండురెండు కొమ్ములు జరచేసి ఎర్రరచిన ఆయుధ విశేషం. అం.దా. 2.206.

ఒడ్డగింపు చూ. ఒడ్డు. స.క్రి. 1. అతిశయింపజేయు. పండి.చ. పూర్వ. 371 పు; 2. వంచు.

క. ఒట్టియను, ఒట్టెను, ఒట్టియను, ఒట్టివిను, వనూలుచేయు, పోగుచేయు; క. ఒడ్డు. పెంచు.

<ఒడ్డు + అగు + ఇంచు.

ఒడ్డగిలు రూ.చూ. ఒడ్డగిల్లు. అ.క్రి. 1. ఎక్కువగా న్రవించు, కాదు. భాగ. 1.260; 2. అతిశయించు, రామా. 8.54; 3. ఒడుగు, వాలు.

ఒడ్డగిల్లు రూ. ఒడ్డగిలు. చూ. ఒడ్డు. అ.క్రి. 1. ఒడుగు, వాలు. రం.రా. యుద్ధ. 308 పు. 7 వం. భోజరా. 4.79, రీమ. 2.46; 2. అధికంగా న్రవించు; 3. అతిశయించు.

ఒడ్డగెరవు చూ. ఒడ్డు, కెరవు. విద. 1. ఒక వక్క కిందికి ఒదిగి మరొక వక్క పైకి లేచినది, వివర్యస్తం. భార. ఉద్యో. 3.238; 2. కలకించినది. కాళ. 1.108.

ఒడ్డెము రూ.చూ. ఒడ్డియాణము. వి. స్త్రీలు నడుంకు పెట్టుకునే అభరణ విశేషం. శివ.సా. 340, భూ. 3.116.

ఒడ్డన రూ.చూ. వడ్డన. వి. అన్నం మొ. వడ్డించడం.

ఒడ్డనము రూ. ఒడ్డము. పో.చూ. ఒడ్డు. వి. 1. హ్యాహం, భార. సదా. 2.147; 2. ఒక రకం తాలు, కేదెం. కు.నం. 11.640, హరి. ఉ. 7.206; 3. జూడంలో పండెంగా పుంచిన పస్తుపు. భాగ. 6.416; 4. కెండా.

క. అడ్డవా, అడ్డన. తాలు; క. ఒడ్డు. నైన్యవిరాగం, హ్యాహం; ఒట్టుమ. జూడంలో పండెం పెట్టిన పస్తువు; పో.చూ. ఒడ్డు. చెట్టుపట్టు.

ఒడ్డము రూ.చూ. ఒడ్డనము. వి. హ్యాహం.

<ఒడ్డు + అడు.

ఒడ్డరి చూ. ఒడ్డు.

ఒడ్డరితనము చూ. ఒడ్డు.

ఒడ్డాణము రూ.చూ. ఒడ్డియాణము. వి. 1. స్త్రీలు, మోగులు మొ. వారు నడుమున అరించే స్వర్ణాది మయమైన వట్టి, మేజల, రీమ. 1.116, మను. 1.59; 2. వి. మోగావనం. శివమో. 3.74.

ఒడ్డాది వి. 1. ఒరిస్సా; 2. విగావపట్నం తిల్లా వీరవల్లి రాలాలోని ఒక గ్రామం పేరు. ఆము. పీఠిక. 36.

ఒడ్డారము వి. 1. వంకం, పోటీ. భార. అను. 1.193; 2. అనూయ, ద్వేషం. భాగ. 8.2; 3. ప్రతిమలనం; ఎరుకైతే. రామా. 6.42; 4. వక్రీకృత, వంకరమాట. అం.దా. 1.118.

క. ఒడ్డారము. చూర్ణర్యం, మొండిరనం; ఒడ్డు. ఎరుకైతే; ఒడ్డు. ఎరుకొను, కైరం.

ఒడ్డారింపు అ.క్రి. 1. ఎదిరించు, ప్రతిమలించు. సృసిం. 4.28, శృం.దై. 4.28, రంగ.చ. 3.218; 2. ద్వేషించు. ద్వి.హరిశ్చ. 1.2; 3. వ్యతిరేకించు; 4. సాహసించు. భాగ. 8.217; 5. పలుకు, మాటాడు. భాగ. 8.467.

ఒడ్డారింపు చూ. ఒడ్డారము.

ఒడ్డి రూ. ఒడ్డి. వి. ఒక జాతి పావురం.

నం. ఉడ్డియలే, పైకెగురు, గారిలోనికెగురు; ఉడ్డిన, పైకి ఎగరటం; ప్రా. ఉడ్డిన, ఉడ్డి. అ.క్రి. ఎగురు; అమా. ఉడ్డిన. ఎగరటం.

<నం. ఉడ్డిన.

ఒడ్డిక' వి. సాగ్ర విశేషం. భరాహ. 4.112.

క. పో.చూ. వట్టుకై. చిన్న గిన్నె.

బహుళ. <క. పట్టకై.

ఒడ్డిక' పో.చూ. ఒడ్డి. వి. పావురం.

ఒడ్డింపు చూ. ఒడ్డు.

ఒడ్డిమాపు వి. వృక్ష విశేషం (Odina wodier).

ఒడ్డిమి చూ. ఒడ్డు.

ఒడ్డియ రూ. ఒడ్డి. వి. 1. ఒరిస్సా కేళియుడు; 2. చెరువులు మొదలైనవి కచ్చే కూలివారి జాతికి చెందినవాడు.

నం. ఓడ్, కూడులలో ఒక జాతి. ఉడ్డా, ఓడ్డా, బ.ప. ఓడ్డులు. ప్రా. ఉడ్డ. ఒకదేశంపేరు. ఒరిస్సా; నే. ఒడ్, తాపీవనివాడు; బ. ఓడ్. ఓడ్రదేశమందలి ఆకమ వాసి; పం. ఓడ్. పం. ఇట్ల కట్టటం మొ. పనులు చేసే జాతి; సిం. ఓడ్డు. పం. మట్టిపనిచేసే జాతి; గు. ఓడ్, రాపీవనివాడు.

క. ఒడ్డియ. ఒరిస్సావాడు; క. ఒట్టర్. ఒరిస్సా ప్రజలు; ఒట్టర్మ. ఒరిస్సా హర్యనాడు; ఒట్టియమ్. ఒరిస్సా, ఒరిస్సావాడు; ఒట్టియన్. ఒరిస్సానివాసి;

మ. ఓర్వర్. ఓరిస్సా ప్రజలు.

ఓరిస్సానుంచి తెలుగు ప్రాంతానికి మట్టివనిచెయ్యటానికి పచ్చిన కూరినారిచారినుంచి ఈ పదం వచ్చివుంటుంది.

ఓర్వయ్యాగము చూ. ఓర్వణము, ఓర్వాణము. వి. మేఘల, ఓర్వాణం. పండిరా; వర్వ. 3.44. ప్రబంధ. 769.

ఓ. ఓర్వాణ, ఓర్వాణ, ఓర్వీవాణ, ఓర్వాణ, ఓర్వాణ, ఓర్వణ, ఓర్వాణం; కు. ఓర్వణ, ఓర్వణ; ఓ. ఓర్వీయాణమ్; చు. ఉర్వయాణ, ఉర్వయాణ; ఉర్వీ + యా. నడుంపు సంబంధించింది అని కిట్టెలు.

ఓర్వీ చూ.చూ. ఓర్వీ. వి. అరకం పావురం. సారంగ. 1.117. ఉ.రా. 4.254.

ఓర్వీ(రు) వి. ఉత్తినగతిగల పావురాయి. పారావర విశేషం. వై.రా. 1.45.

ఓర్వీ(రు) చూ. ఓర్వ.

ఓర్వీ(రు) చూ. ఓర్వ.

ఓర్వీ స.క్రి. 1. పంచెంగా పెట్టు. చార.స.రా. 2.174. రామచ. 2.16; 2. ప్రయోగించు. కు.నం. 4.425; 3. ఏర్పరచు, అమర్చు. చార.దీప్తి. 1.193, మను. 4.87; 4. (వల మొ.) పరచు, వన్ను. చార.కాంతి. 3.203, వరాహ. 3.103; 5. దానాధికం కోసం చేయి మొ. వట్టు. చార. కాంతి. 4.158, చాగ. 8.611; 6. వినరివేయ, పడ వేయు. చార.యు. 272; 7. అర్థంగా పెట్టు, పెట్టు, హరి.ఉ. 1.111; 8. (చెవి) ఒగ్గు. మార్కం. 1.43. ఎర్ర. 5.216; 9. ఆవు, అర్థగించు. మత్రికా. 1.50; వి. 1. హృహం. చార.దీప్తి. 2.30, ద్రోణ. 1.394; 2. ఆర్థ, ప్రతిబంధకం. చాగ. 10 పూ. 140, రా.వి. 1.54; 3. పంచెంగా పెట్టిన సొమ్ము. చా. 10.83; 4. తీరం. ఉ.రా. 3.237; 5. చాగం (నేలం జిల్లా మాండ); 6. దాననీటికి మట్టి కొట్టుకోవోకుండా పొలంలో వేసిన అడ్డకట్ట. క. ఓర్వ. పంచెం, ఉంచు, ఓర్వ. వట్టుకొను, బయట పెట్టు, వ్యతిరేకించు, పెట్టు, ప్రతిఘటించు; కు. ఓర్వనీ. చేయిచావు, ఓర్వావుని; క. ఓర్వ. పంచెం, యుద్ధహృహం. నరిపాడ్డు, ఆంచు; ఓర్వకల్ప. పొంచుండి విన; మ. ఓర్వం. పంచెం; ఓర్వక. లోబడు; కో. ఒడ్-(ఒడ్య-). పలపన్ను.

హిం.దెం. హెూడ్; సిం. హెూడ్; గు.మరా. హెూడ్. వేయబడిన (వల). హింద్యార్య భాషలు. హుడా. పండెకరై.

ఓర్వరి వి. ఆశపెట్టేవాడు. దోష. 2.166. ఓర్వరితవము వి. ఆశపెట్టడం. దోష. 2.166. ఓర్వించు ఆ.క్రి. 1. వ్యతిరేకించు, విరోధించు. కు.నం. 8.139; 2. నిరాకరించు. పాండు. 2.134; స. క్రి. ఓర్వనట్లుచేయు. ప్రభా. 5.163. ఓర్వీ వి. పంచెం. చార.ఉర్వీ. 1.22. ఓర్వకొను ఆ.క్రి. కప్పుకొను. కళా. 8.70; స.క్రి. ప్రారంభించు. మాను. చుల్లా. 3.38. ఓర్వవిదువు వి. చాలక్రిడావిశేషం. హంస. 3.146. ఓర్వనూవు స.క్రి. ఎదుర్కొను. దళా. 1.89.

<ఓర్వ+చావు.

ఓర్వరి వి. పెద్దది, విశాలమైనది, అధికం. బనవ. 7.207 ప.

పండిత. 5.344, మను. 3.123, వరాహ. 10.114, సిం. చా. 8.137, వేమన. 2.180; వి. 1. చావు, వెడల్పు; 2. నైకాల్యం, విస్తీర్ణం; 3. స్థైర్యం, కుప్ప.

క. ఓర్వ. గుంపు, నమూనాం, కుప్ప; పో.చూ. ఉజుల్ల. కుప్ప, అధికం; క. ఉజు. ఉండు, ఎక్కువ; మ. ఓర్వ. తిగుడు, కలయిక.

ఓర్వగుండ్లు వి. 1. అకానోక చారికాక్రిత, ఆచ్యనగండ్లు అరె చిన్నదిన్న గుండువాళ్ళ; 2. గండకైలాలు. కొండ చరియల మీదనుంచి పడే పెద్దపెద్ద బండలు. ఓర్వరకము వి. వివచనమైన, ఎగుడుదిగుడు. ఓర్వలగము వి. 1. రాజనర. చార.విరా. 5.204; 2. నిండుకొలుపు. క.కు. ఓర్వలగ. రాజనర; క. ఓర్వలకల్ప. <ఓర్వ+లగము. ఓర్వ స.క్రి. ఉత్తరజెట్టిన దనరికాయలు ఒక వర్ణంలోకి గాని, చేటలోకి గాని చేర్చి. వి. ఉత్తరజెట్టిన తర్వాత ఒక వర్ణంలోకి గాని, చేటలోకిగాని చేర్చిన దనరికాయలు.

ఓర్వబట్టి వి. ఉత్తరజెట్టిన దనరికాయలు ఒక వర్ణంలోకి గాని, చేటలోకి గాని చేర్చుకునే బట్టి.

ఓర్వకొను చూ. ఓర్వ.

ఓర్వగుండ్లు చూ. ఓర్వ.

ఓర్వబట్టి చూ. ఓర్వ.

ఓర్వలు! చూ.చూ. ఓర్వ. వి. బ.వ.లోనే ప్రయోగం. ఇతరులు. చార.విరా. 1.123.

ఓర్వలి! వి. బ.వ. వంతులు.

ఓర్వవిదువు చూ. ఓర్వ.

ఓర్వనూవు చూ. ఓర్వ.

ఓర్వ చూ.చూ. ఓర్వయ. వి. 1. ఓరిస్సా నివాసి; 2. మట్టి పని చేసే జాతివాడు; 3. పెట్టిదాకిరి.

ఓర్వీ(రు) వి. ఓరియాదేశంరాజు. కళా. 8.73. క. ఓర్వయాన్. ఓరిస్సాదేశస్థుడు, ఓరిస్సారాజు. ఓర్వేపార వి. మట్టి పనిచేసేపార. ఓర్వేబండి వి. మట్టికోలే బండి. ఓర్వేరపార వి. ఓర్వేవాడు పనిచేయడాని కువయోగించే పార. ఓర్వేరబండి వి. అకుల్లేని కొయ్యచక్రాల బండి. ఓర్వేరాజులు వి. ఓరిస్సా రాజులు. కళింగ. 97 ప. ఓర్వేవా(రు) నర్య. 1. ఓరిస్సా వాడు (పురుషోత్తమ కవీయం); 2. మట్టివని చేసేవాడు.

ఓర్వేవని వి. అలంకార విశేషం. ప్రభు. 4.143 ప. 16 వం.

ఓర్వేపార చూ. ఓర్వ.

ఓర్వేబండి చూ. ఓర్వ.

ఓర్వము చూ. ఓర్వయ. వి. ఓర్వం.

ఓర్వేరపార చూ. ఓర్వ.

ఓర్వేరబండి చూ. ఓర్వ.

ఓర్వేరాజులు చూ. ఓర్వ.

ఓర్వేవా(రు) చూ. ఓర్వ.

ఓర్వయ చూ. ఓర్వ. స.క్రి. విడుచు, వదిలిపెట్టు.

ఓర్వరుగు స.క్రి. చుట్టూ చేరు, మూగు.

<ఓర్వ+అరుగు.

ఓర్వరకము చూ. ఓర్వ.

ఓర్వలగము చూ. ఓర్వ.

ఓర్వ చూ. ఓర్వలు! (బ.వ. లోనే ప్రయోగం). వి. ఇతరులు.

చార. వివా. 2.93.

చరి + -లు > *వర్ణ > వర్ణ మాదిరిగా

< ఒడ్డులు < ఒడ్డు < ఒడ్డు < ఒడులు.

ఒంటిగున చూ. ఒంటి.

ఒంటివివాదు చూ. ఒంటి.

ఒంటినింగింపు వి. ఒంటి గుడ్డు నాటడం.

ఒంటినింగింపు వి. మేలు దూలాల కింది వెండు గుడ్డు కొయ్యల్లో ఒకటి.

ఒంటిమి చూ. ఒంటి.

ఒంటిరేమింటిరేములు చూ. ఒంటిరము.

ఒంటిరము వి. 1. విరోధం, ద్వేషం; 2. ఒంటిరనం.

ఒంటిరమింటిరములు వి. ఎక్కువ తక్కువ మాటలు.

వరుష వచనాలు. చార. ఉద్యో. 4.237. పో.చూ. త.

ఒంటిరేమింటిరములు. పెక్కు పస్తువుల కలగలుష. తల

కించు, తప్పింపు, క్రమరహితం; ఒంటిర-మంటి.

< ఒంటిరము + ఇంటిరము + లు.

ఒంటిరి చూ. ఒంటి.

ఒంటిరికై చూ. ఒంటి.

ఒంటిరికము చూ. ఒంటి.

ఒంటిరికాడు చూ. ఒంటి.

ఒంటిరిగా(న్) చూ. ఒంటి.

ఒంటిరిపడు చూ. ఒంటి.

ఒంటిరిపాటు చూ. ఒంటి.

ఒంటిరివాడు చూ. ఒంటి.

ఒంటిరిడు చూ. ఒంటి.

ఒంటిరులు చూ. ఒంటి.

ఒంటి చూ. ఒంటి. విజ. ఒంటిరి, ఏకాశి, అనహాయుడు.

చార. వివా. 5.234, కర్ణ. 2.350; వి. ఒంటిరితనం.

ఏకాశిత్వం, అనహాయత్వం. చార. కర్ణ. 2.85, కాశి. 2.75,

క. ఒంటి, ఒంటి. ఒంటిరి, ఏకాశి; ఒంటిగె-తన.

ఒంటిరితనం; ఒంటి; కు. ఒంటి. ఒంటిరి, ఏకాశి;

ఒంటిగె. ఏకాశి; త. ఒంటి. ఏకాశం, ఒంటిరితనం;

ఒంటి. ఒంటిరి; ఒంటి. ఒంటి, ఇంటిలో ఒకటి; తా.

నడమి. ఒక; కురు. ఒంటి. ఒక వస్తువు.

< మూ. ద్రా. ఒంటి.

ఒంటిగున వి. 1. మల్లబంద విశేషం; 2. కాలకరి

మెరుపు. < ఒంటి + అడుగు. ఒంటిరి చూ. ఒంటి, వి. 1.

అనహాయ కూరులైన బంటు, ఏకవీరుడు. రాజనా. 2.55,

యయా. 5.74; 2. ఒంటిరి అనే కులంబాడు; విజ.

ఏకాశి, అనహాయుడు. < ఒంటి + - అరి. ఒంటిరికై వి.

1. ఏకాశి; 2. ఒక్క ప్రి. ఒంటిరికము వి. ఏకాశం.

ఒంటిరికాడు విజ. ఏకాశి. వి. 1. అనహాయ కూరుడు.

ఉ.రా. 7.414; 2. ఏకచరం, వంది. చంద్రా. 1.20.

క. ఒంటి-గాజు. ఏకాశి; త. ఒంటి-కారన్. ఒంటిరి

గా(న్) (-కా(న్)) క్రి.విజ. ఏకాశిగా. ఒంటిరిపడు అ.క్రి.

ఏకాశియగు. ఒంటిరిపాటు వి. ఏకాశిత్వం, సహాయులు లేని

స్థితి. ఒంటిరివాడు విజ. ఏకాశి. ఒంటిరిడు వి. ఏకవీరుడు,

అనహాయ కూరుడయిన బంటు. కుక. 1.281, అం.దా.

2.185. ఒంటిరులు వి. 1. కాలిబంధు; 2. నాలుగవ

నాడలో ఉత్తములుగ పరిగడంపడతే ఒకానొక జాతివాడు.

ఒంటిపోషిరివాడు వి. దుర్బలుడు. ఒంటికోటిగాము వి. కుక్ర

గ్రహం. త. ఒత్తిక్కణ్ణన్. కుక్రచాదుడు. ఒంటికోటి

యూరుమ వి. ఒక పైప మూత్రమే చర్మంతో పిప్పిన వాద్య

విశేషం, తంబూ వాద్యం. ఒంటికోటిరామలింగం వి.

అనూయావడు, ఎరుదివారి కలిమి చూసి ఒక్కలేనివాడు.

ఒంటికాడు చూ. ఒంటిగాడు, ఒంటివాడు. విజ. ఏకాశి.

పర్మ. 9.157; వి. 1. వంది, వియోగి, ఏకహి. హ.న.

2.30; 2. సన్యాసి. త. ఒత్తిక్కణ్ణన్. ఒంటికొమ్ముదేవర

వి. వినాయకుడు, ఏకదంతుడు. అం.నం.కే. 12; త.

ఒత్తి-క-కొందన్. ఏకదంతుడు. ఒంటికొమ్మువేలుపు వి.

ఏకదంతుడు, వినాయకుడు. ఒంటిగా(న్) క్రి.విజ. ఒంటిగా.

ఒంటిగాడు చూ.చూ. ఒంటివాడు. విజ. 1. ఏకాశి, ఒంటి

వాడు; 2. అన్యుడు. అము. 4.218; వి. అడవిపంది.

మను. 4.47. ఒంటిగాము వి. కుక్ర గ్రహం. ఒంటి

గూనపాటు వి. దానినుండి నీళ్లతోడే ఒకే గూనకలమోట.

ఒంటిజంధెపువాడు వి. బ్రహ్మచారి, పదుగు. సాం.ని. 2.7.

ఒంటివలవొప్పి పో.చూ. ఒంటివలయేడు. వి. పార్శ్వనాసి

(Hemicrania). ఒంటివలయేరు వి. తలప ఒక ప్రక్కన

వచ్చే నాసి. త. ఒత్తి-క-తలై-నోయి; మ. ఒరు-చ-

చెన్ని-క-కుత్తు. ఒంటివడు చూ. ఒంటివడు. అ.క్రి. తోడు

లేడుండా అనహాయుడగు. కేయూర. 3.257. ఒంటిపట్టుదొర

వి. గణపతి, ఒక దంతులకల ప్రభువు. ఒంటిపాటు అ.క్రి.

అపరాధంబాడు. ఒంటిపాటు వి. 1. ఒంటిరితనం, ఏకాశం

స్థితి. విజయ. 2.146; 2. రహస్యం. ఒంటిపాటు వి. ఒక

పాట బోజనం, ఏకదుర్గం. ఒంటిపేరు వి. 1. అనహాయ

కూరుడు; 2. ఒకవిధమైన పరి. ఒంటిపేరుదండ వి. ఒంటి

పేరు హారం, ఏకాశి. ఒంటిపోగు వి. 1. ఏకకుండలుడు,

బలరాముడు. శశాం. 2.60; 2. కుబేరుడు; 3. బ్రహ్మ

చారి, పటువు; ప్య. ఒకే పోగుగలవాడు. ఒంటిపోట్లాడు వి.

అనహాయ యుద్ధం, ఎక్కటి బవరం, ఒకడితోగాని పెక్కు

రతోగాని ఒక్కడు చేసే యుద్ధం. ఒంటికాడా వి. 1. ఒక

రకం కృత్రిమపు పట్టు (-దాదా); 2. పరిలేని ఒంటి

పోగు. ఒంటిమూతులపెనుమువ్వు వి. వాయుదేవడు; ప్య.

ఒంటి. చెట్లకు ముప్పుతెచ్చేవాడు. ఒంటియడుగుకత్తెర వి.

మల్లబంద విశేషం. ప్రబంధ. 78. < ఒంటి + అడుగు +

కత్తెర. ఒంటివడు చూ.చూ. ఒంటివడు. అ.క్రి. తోడు

లేకుండు, అనహాయుడగు. చార. అగ్రమ. 2.15. ఒంటివేలు

చూ. ఒంటి. వి. అల్పాచమానానికి వెళ్ళటానికి అనుమతి

కోసం బడిపిల్లలు చూపించే చిటికెనవేలు గుడ్డు. క. ఒందక్క.

ఒకవీకి, అల్పాచమానం; త. ఒన్లు. ఒంటెత్తు విజ. ఒంటి

యయన; వి. ఒంటిరితనం. ఒంటెత్తుతనము వి. స్వార్థం.

ఒంటెద్దకాడి వి. ఒంటెద్దులందికుండే కాడి. ఒంటెద్దుబండి వి.

ఒకే ఎద్దును కట్టిన బండి. < ఒంటి + ఎద్దుబండి. త.

ఒత్తి-చూట్టు-వంటి. ఒంటెలు చూ.చూ. ఒంటివేలు. వి.

అల్పాచమానానికి చేసే నూచన. ఒంటి' వి. అంకెలు.

అంబరం ఒకటి; మ. అంబరం, ఒకటి, అంబరం, ఒకటి, అంబరం, ఒకటి.

ఒక; గోం. ఇం.టి. ఒకటి; ఒంద; కొండ. ఇంద్ర. ఒకటి; ఒర్-ఒక; కుజ. య. ఒకటి, ఒర్-త్. ఒకపురుషుడు లేక స్త్రీ; మా. ఒర్, ఏందోంద. ఒకటి; ద్రా. ఒనిద. ఒకటి; అసి. ఒక.

<మా.ద్రా. *ఒన్దు.

ఒండగు అ.క్రి. వేరేవిధమును. ఒండారు అ.క్రి. వ్యతిరేకించు, ఇందించు. ఒండువలుకు వి. మాడుమాట. ఒండువలను వి. అన్యం, వేరు. ఒండె! అవ్య. పక్షాంతరనూచకం. దార. ఆది. 8.22. క. ఒందిల్లందు, ఏదోఒకటి, మరొకటి, ఇది కాని, అదికాని; క. ఒన్దు. లేక, ఇకరం; ఒకటో. ఇది కాని, అదికాని; ఒండు + (ఏని. > ఏ > ఏ). ఒండెవేది య.చూ. ఒండేని, అవ్య. పక్షాంతరం. దీను. 6.72. ఒండేని చూ. ఒండేని. అవ్య. పక్షాంతరం. కాళి. 5.45, పారి. 1.36. <ఒండు! + ఏని. ఒండొక! నర్వ. మరియొక, వేరొక. దార.ఆది. 4.89, ఉ. హరి. 5.25. క. ఒందోందు. ఇకరం, వేరు. <ఒండు! + ఒక. ఒండొక! అవ్య. ఇంచుక, కొంచునైనను. పాండు. 4.176, విక్ర. 2.188. <ఒండు! + ఒక. ఒండొక! నర్వ. 1. ఇరడుడు. అము. 2.24; 2. ఇకరం, మరియొకటి. <ఒండు! + ఒకడు. ఒండొకబుద్ధి చేయు స.క్రి. వేరుగా కలచు. ఒండొకరుడు నర్వ. అన్యోన్యం, పరస్పరం. దళా. 2.188. <ఒండు! + ఒకరుడు. ఒండొక్క. స.క్రి. వేరొకపనిచేయు. ఒండు! + ఒడ్డు! ఒండొంటికి అవ్య. ప్రతిదానికి; క్రి.విజ. పరస్పరంగా, అన్యోన్యంగా. ఒండొండ అవ్య. వరుసగా. యదా క్రమంగా, క్రమక్రమంగా. దార.నదా. 1.25, దళా. 1.190. క. ఒ-ల్వ-ఒన్దు-అయి. వరుసగా, ఒకదాని తర్వాత ఒకటి. <ఒండు! + ఒండు! + - అ. ఒండొండు నర్వ. అన్యోన్యం, పరస్పరం. దార.నదా. 1.25. క. ఒందోందు. పరస్పరం, వేరు, ఒక్కొక్క. వరుసగా, క్రమంగా; కు. ఒంజొంజి. ఒక్కొక్కటి; క. ఒన్దు-క-క-ఒన్దు. అన్యోన్యం. <ఒండు! + ఒండు! ఒండొరు విజ. య.చూ. ఒండొరుడు. అన్యోన్యమైన, పరస్పరమైన. దార.ఆది. 2.15; నర్వ. పరస్పరం. దార.కర్వ. 1.108. <ఒండు! + ఒరు. ఒండొరుడు య.చూ. ఒండొరు, ఒండొరు యెరు. నర్వ. అన్యోన్యం, పరస్పరం. దార.ఆది. 6.296. ఒండొరుమిక వి. స్నేహం, చెరిమి, పో.చూ. క. ఒరుమి. కలియు. <ఒండు! + ఒరుమిక. ఒండొరులు వి. నర్వ. ఒకరొకరు, పరస్పరం. దార.ఆది. 2.131; కాం. 2.200. దళా. 1.184. ఒండొరువుడు య.చూ. ఒండొరుడు. నర్వ. అన్యోన్యం, పరస్పరం. దార.ఆది. 4.181. ఒండ్లు నర్వ. అన్యం. దార.ఆది. 4.85. ఒండ్లు నర్వ. అన్యం, పరస్పరం, అన్యోన్యం. కు.నం. 9.18.

ఒండు! య.చూ. వంద. వి. 1. వండుమట్టి; 2. వందల్లో కొట్టుకొని వచ్చిన మెత్తని మట్టి.

ఒండలివేల వి. వండుమట్టివేల. ఒండువేల య. వండువేల. వి. వండుమట్టి. ఒండుమట్టి య. వండుమట్టి. వి. 1. వండువేల; 2. ఎరువుగా ఉపయోగపడే బంకమట్టి. ఒండు మట్టి య.చూ. ఒండువేల; 3. ఎరువుగా ఉపయోగపడే

బంకమట్టి.

ఒండువలుకు చూ. ఒండు.

ఒండువేల చూ. ఒండు.

ఒండుమట్టి చూ. ఒండు.

ఒండుమట్టి చూ. ఒండు.

ఒండువలను చూ. ఒండు.

ఒండె! చూ. ఒండు.

ఒండె! వి. ఈరుమూల.

ఒండెవేని చూ. ఒండు.

ఒండేని చూ. ఒండు.

ఒండొక! చూ. ఒండు.

ఒండొక! చూ. ఒండు.

ఒండొక! చూ. ఒండు.

ఒండొకబుద్ధిచేయు చూ. ఒండొక.

ఒండొకరుడు చూ. ఒండు.

ఒండొక్క చూ. ఒడ్డు.

ఒండొంటికి చూ. ఒండు.

ఒండొండ చూ. ఒండు.

ఒండొండు చూ. ఒండు.

ఒండొరు చూ. ఒండు.

ఒండొరుడు చూ. ఒండు.

ఒండొరుమిక చూ. ఒండు.

ఒండొరులు చూ. ఒండు.

ఒండొరువుడు చూ. ఒండు.

ఒండు య.చూ. వంద. వి. వండుమట్టి, వందల్లో కొట్టుకొని వచ్చిన మెత్తనిమట్టి.

ఒండువేల య.చూ. వండువేల. వి. వండువేల, సార వండువేల మెత్తని మట్టిగల వేల. ఒండుమట్టి య.చూ. వండుమట్టి. వి. వందల్లో నిల్చిన నన్న ఇనుక మట్టి. ఒండుమట్టి య. వండుమట్టి. వి. వండుమట్టి, సారవంతమైన మెత్తని మట్టి.

ఒండువేల చూ. ఒండు.

ఒండుమట్టి చూ. ఒండు.

ఒండుమట్టి చూ. ఒండు.

ఒండ్లు చూ. ఒండు.

ఒండ్లులు చూ. ఒండు.

ఒత్తగ్రము చూ. ఒత్తు.

ఒత్తగిలు య.చూ. ఒత్తగిల్లు. అ.క్రి. 1. వక్కొడుగు, చేర బడు. శృం.నై. 7.156; 2. అంబుకొను. కాళి. 4.209; 3. కొలగు. దళా. 3.141, రంగా. 2.236.

ఒత్తగిల్లు య. ఒత్తగిలు, ఒత్తిగిలు, ఒత్తిగిల్లు, ఒత్తిలు, ఒత్తిల్లు. చూ. ఒత్తు. అ.క్రి. 1. ఇకుకు, అంబుకొను. కాళి. 4.41; 2. చెడరు, చరించు. వద్ద. 3.148; 3. ఒక ప్రక్క కొరగు, చేరబడు; 4. కొలగు.

ఒత్తగు చూ. ఒత్తు.

ఒత్తగము చూ. ఒత్తు.

ఒత్తడి చూ. ఒత్తు.

ఒత్తవాడివాడు విజ. బలహీనుడు.

ఒత్తరము విదా. ఉత్తరము. ఉత్తరేపించి. రామా. 8.128.
 2. ఉత్తరం. రామా. 8.154.
 3. ఒత్తర. అదేశం. వేగం. వేగంగా;
 నం. పో.చూ. ఉత్తర. వానిపోవు. అధిగమించు;
 దే.ప్రా. పితౄ. శక్తి. స్త్రైకం. నిబ్బరం.
 ఒత్తరించు చూ. ఒత్తరించు. న.క్రి. 1. అతిక్రమించు,
 మించు. చార. శల్య. 2.262; 2. వెదలగొట్టు. రోయ.
 ఉ.హరి. 1.148; 3. ఉత్తరపరచు. వై.భా. 8.58, 59.
 4. ఒత్తరించు. అతిక్రమించు, పెంపుపొందు, అహంక
 రించు, కర్తవ్యము; నం. ఉత్-త్వ. ఉత్తరతి, ఉత్తరతి.
 వానిపోవు, ఒదనుండి దించు, విగు; ప్రా. ఒత్తరియ.
 చాటు. వై.కె.పు. బలపరచు, పెంచు; పా. ఒత్తరతి.
 వ్యాపించు, విస్తరించు. <ప్రా. ఒత్తరియ.
 ఒత్తరించు చూ. ఒత్తరము.
 ఒత్తరుగు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తరి(9)ంచు చూ. ఒత్తరించు. అ.క్రి. మించు, పెరుగు.
 కు.నం. 5.41.
 ఒత్తలుపెట్టు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తి అవ్య. 1. హృదయపూర్వకంగా. చార. ఉద్యో. 1.346;
 2. నిర్బంధంగా. చార. ఉద్యో. 2.51; 3. గట్టిగా.
 దృఢంగా. శృం.నై. 5.146.
 పో.చూ. ర. ఒత్తి. కరియ, ఏకమగు.
 <ఒత్తు + -ణి.
 ఒత్తియాదు న.క్రి. 1. నిండించు, నొప్పించు. నీలా.
 2.118, ఉండ్రా. 2.122; 2. నొక్కు.
 ఒత్తికొనివచ్చు చూ. ఒత్తుకొను.
 ఒత్తిగిలు చూ. ఒత్తిగిల్లు. అ.క్రి. 1. ఒక వక్రకు ఒరగు,
 తప్పకొను, తొలగు; 2. అతుకు, అంటుకొను.
 ఒత్తిగిల్లు చూ. ఒత్తిగిల్లు. అ.క్రి. 1. చేరబడు, వక్రకు
 ఒరుగు; 2. తప్పకొను, తొలగు.
 ఒత్తిచెప్ప చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తిడి చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తిడిచేయు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తిడిపెట్టు చూ. ఒత్తిడి.
 ఒత్తియాదు చూ. ఒత్తి.
 ఒత్తిలి చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తిలు చూ. ఒత్తిగిల్లు. అ.క్రి. 1. చారి తప్పకొను. చార.
 అశ్వ. 1.173; 2. స్థాన భ్రంశం పొందు. రంగా. చ.
 3.54; 3. ఒత్తు, నొక్కు. సిం.ద్యా 3.29.
 ఒత్తిల్లు చూ. ఒత్తిగిల్లు. అ.క్రి. తప్పకొను, తొలగు.
 ఒత్తు న.క్రి. 1. తుడుచు. చార. ఆది. 4.104, ప్రో.ద.
 5.334; 2. (పాదాదులు) పట్టు, పిసుకు. చార. అర.
 3.293, భాగ. 10 ఉ. 1017; 3. చూచు, నిండించు.
 కు.నం. 10.526; 4. అడుచు, అదుము, నొక్కు. చార.
 విరా. 2.347; 5. (శంకం మొదలైనవి) ఈడు. చార.
 విరా. 5.164, ఉద్యో. 4.131; 6. నిర్బంధించు. చార.
 శల్య. 2.370; 7. అక్రమించు, అన్యాయంగా వశపర్చు
 కొను. చార. మహా. 19; 8. పీడించు, భారపెట్టు.

చార. యుద్ధ. 77; 9. పరిశీలించు, పరిశోధించు. ద్వి.
 హరిశ్చ. పా. 1.400, 467; 10. అడ్డు. శృం.నై.
 2.140; 11. తీర్చు, తిడ్డు, నవరించు. భాగ. 8.96;
 12. నొక్కు (పట్టు, గోరు మొ. వానితో). శృం.నై.
 1.101, భాగ. 10. ఉ. 380, కలా. 1.90; 13. తోయ.
 శృం.నై. 6.108, వరమ. 2.37; 14. వాయించు.
 వార్త. 3.121; 15. ప్రేరణార్థంలో కొన్ని యమున్నత
 క్రియల కనుప్రయత్నం; అ.క్రి. 1. గుచ్చుకొను, ఒత్తు
 కొను. చార. ఆది. 6.178; 2. బయలుదేరు, కలుగు.
 కు.నం. 4.445; 3. నొక్కులుపడు. చారా. అమో.
 256; 4. కేశవేయ. చార. 2.49; 5. ఒరనికొనివచ్చు.
 వై.భా. సిం.ద్యా. 8.119, మను. 4.84; 6. హెచ్చు.
 అధికమగు. వై.భా. 7.50; 7. ఒరుగు, చాలు. మను.
 5.58. వి. 1. అనుముడు, నొక్కుడు. శృం.నై. 2.5.
 అం.భా. 1.150; 2. తుడుపు. వర్క. 10.246; 3.
 దట్టం, సాంద్రత. మను. 487; 4. చార. రాజవి.
 1.82; 5. ఒత్తుకోటంవల్ల కలిగిన ముద్ద. నొక్కు. చార.
 3.148; విద. 1. అధికం. హరిశ్చ. 1.140; 2. దట్టం.
 గంద. 281.
 3. ఒత్తు. నొక్కు, కలిపినొక్కు, ఈడు, అడుచు,
 గుడ్డతో తడి తీసేయు; చార. ఒత్త- (ఒత్తి-). నొక్కు;
 కు. ఒత్తుని; 4. ఒత్తు. చేతితోగాని కాశముతోగాని
 కాశం వేయు; ఒక దానిని మరొక దానితో కొట్టు.
 కలుపు, ఎదుర్కొను, నృతించు, తేచు; ఒత్తు. నొక్కు,
 తుడుచు, నమిపించు, తొంగి చూచు, కాశం వేయు; మ.
 ఒత్తుక. చూకు, గెంతు, నృత్యం చేయు; ఒత్తుకుక.
 నొక్కు, అడుచు; పో.చూ. ఒత్తుక. వర్కను పెట్టు; కురు.
 ఒత్త- (ఉత్తయ-). తాకు, చిన్న చెప్పు కొట్టు; పో.చూ.
 ఒత్త. నొక్కు; ఒత్త. నొక్కుబడిన; మార్. ఒత్త.
 (నితవ్). గుచ్చు.
 ఒత్తరము వి. ఒత్తి పరికే వర్తం. అ, చ, ర, ద, వ.
 మ, య, ర, ర, తవర్ణాలు. ఒత్తగు అ.క్రి. నిందగు, తరచగు.
 <ఒత్తు + ఆగు. ఒత్తరము వి. 1. ఒరిపిడి, రాపిడి. కవిరా.
 2.165; 2. ఒత్తిడి, పీడనం. అం.భా. 1.150. క.
 ఒత్తడ, ఒత్తలి, ఒత్తల, ఒత్తు. నొక్కు; కు. ఒత్తుని;
 క. ఒత్తటమ, ఒత్తటమ, ఒత్తు, ఒత్తిడి, ఒత్తు. కలుపు,
 నొక్కు. ఒత్తిడి చూ. ఒత్తిడి. వి. 1. రాపిడి, నమ్మర్తం.
 మను. 5.71; 2. తరచుడనం, సాంద్రత. ఉండ్రా. 2.69;
 3. నొక్కుడు, చార. అచ్చ. భా. 1 ఆ. 10 వ. క. ఒత్తడ.
 నొక్కుడు; క. ఒత్తు. అడుచు, నొక్కు, ఎదుర్కొను,
 కలుపు, అత్తుకొను; ఒత్తిటమ, ఒత్తటమ, ఒత్తుటమ.
 నొక్కుడు. ఒత్తగు వి. గోడలకు అందగా వేసిన చిన్న
 అరుగు. ఒత్తలుపెట్టు న.క్రి. వడ్డు చంచు. ఒత్తిచెప్ప న.క్రి.
 గట్టిగా (నొక్కి) చెప్ప. ఒత్తిడి చూ. ఒత్తిడి. వి. ఒరిపిడి,
 రాపిడి. ఒత్తిడిచేయు న.క్రి. నిర్బంధించు, బలవంతం చేయు.
 ఒత్తిడిపెట్టు న.క్రి. నిర్బంధించు, బలవంతం చేయు. ఒత్తిలి
 క్రి.విద. 1. బిగ్గరగా, గట్టిగా. చార.సౌ.ప్ర. 1.5; 2. మరి
 మరి, మాటిమాటికి. ప.శకుం. 3.2099. క. పో.చూ. ఒత్తు

ఁలని వని చేయు. ఒత్తుకట్టె వి. పలువురి దిగిరించుటానికి
 పలుగా చాడి రంధ్రంలా పెట్టే కొయ్యముక్క. ఒత్తుకమ్మి
 వి. దొడ్లండు వక్కల కమ్మవలె విప్పురచే రదవయవ విశే
 వి. ఒత్తుకాగితము వి. అడ్డుడు కాగితం. ఒత్తుకాడు వి.
 పం. ఒత్తుకాగితము వి. అడ్డుడు కాగితం. ఒత్తుకాడు వి.
 పుట పోసేచాడు. చాడ.విదా. 5.73. ఒత్తికొవవచ్చు
 అ.క్రి. తోసికొనివచ్చు. ఒత్తుకాడు స.క్రి. 1. అక్రమించు.
 ప.నం. 10.584, చాడ.ఉద్యో. 2.204, 2. అడ్డుకొను.
 చా. 2.18; అ.క్రి. 1. త్రోసికొను. చాచుకొను. చా.గ.
 10 పా. 167, మను. 4.115; 2. అటాయించు. చా.గ.
 10 పా. 185. 3. ఒత్తుగొల్. కలియు. ఒత్తుకొట్టు వి. అత్త
 మేకు, గుచ్చుకునే ముల్లు, ముల్లు. హరి.హ. 4.179. ఒత్తు
 చెక్క వి. దర్బాచా మొత్తనగోడకు దిగించిన చెక్క. ఒత్తుడు వి.
 1. అడుముడు, పీడనం. విక. 4.151; 2. కాగితంమీద
 వ్రాసేటప్పుడు దానికింద లవారంగా పెట్టుకొనే అట్ట మొ.
 ఒత్తుడుకాగితము వి. అడ్డుడు కాగితము. ఒత్తుడుచాలు వి.
 నాగలితో ఎడపెట్టిన చాలు హడటానికి వక్కనే తొలచిన
 చాలు. ఒత్తుడెంచు స.క్రి. ఒత్తు, నొట్టు. ప.నం. 9.142.
 <ఒత్తు+తెంచు. ఒత్తురేరు స.క్రి. 1. ఒత్తు, నొట్టు.
 ప.నం. 9.342; 2. అరసికొను. ఒత్తువడు అ.క్రి. దట్ట
 మగు. ఒత్తువలువవ వి. దట్టము, పలచన (సారవంతమైన
 భూమిలో పలచగా, నిస్సాధమైన భూమిలో దట్టంగా ఎరువు
 మొ. వేయటంలా). ఒత్తుపొయ్యి వి. మట్టిపొయ్యి. ఒత్తురేకు
 వి. చెవి కమ్మలు మొదలైన ఆవరణాల్లో రక్షాల కాంతిని
 ఆధారం చెయ్యటానికి అడుగునవేసే రేకు. ఒత్తులు వి. అ.వ.
 చిన్నపిల్లలు చేతులపై పెట్టుకునే బంగారు మురుగులు. ప్రదు.
 4.143. ప. 16.1, కక. 2.382. 3. ఒత్తు. పిల్లల మురు
 గులు; ఒత్తు. పల్లవి కంఠం. ఒత్తులొత్తు స.క్రి. ఇచ్చుకము
 రాదు. <ఒత్తు+ఒత్తు. ఒత్తువడు అ.క్రి. నరిగిపోవు. హరి.
 హ. 7.177. <ఒత్తు+పడు. ఒత్తుడుపిల్లి వి. పునుగుపిల్లి.
 ఒత్తురవు వి. 1. ఒత్తుడు, సమ్మర్థం. చా.బిష్క. 1.151;
 2. చాడ. చా.ఉద్యో. 1.278. <ఒత్తు+అరవు.

ఒత్తుకట్టె చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తుకమ్మి చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తుకాగితము చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తుకాడు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తికొవవచ్చు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తుకాడు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తుకొట్టు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తుచెక్క చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తుడు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తుడుకాగితము చూ. ఒత్తుడు.
 ఒత్తుడుచాలు చూ. ఒత్తుడు.
 ఒత్తుడెంచు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తురేరు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తువడు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తువలువవ చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తుపొయ్యి చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తురేకు చూ. ఒత్తు.

ఒత్తులు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తులొత్తు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తువడు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తుడుపిల్లి చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తురవు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తురవి. సేరి. సకనం. ప.నం. 13.196.
 పో.చూ. 8. చావత్తై. సంకోపం.
 ఒత్తులియాడు స.క్రి. నేరిచేయు.
 ఒత్తులియాడు చూ. ఒత్తులి.
 ఒత్తులు స.క్రి. అంచు, పొంచు.
 ఒత్తు పో.చూ. ఒత్తు. స.క్రి. నిండించు. చా.నదా. 2.205;
 అ.క్రి. 1. విజృంభించు, అడచు. నృసింహ. 4.46, కృం.
 పై. 4.64; 2. వేలు, వడచు. కవిక. 6.17; 3. అతిశ
 యించు; 4. గర్వించు, విగ్రహింపు.
 5. ఒదలు, రప్పించేయు, పెద్దగా అరచు. పదలు.
 వడచు; 6. వలరు. వేలు, నింపించు.
 <ము.ద్రా. *ఒత్-అత్-
 ఒత్తుడు చూ.చూ. ఒత్తు. స.క్రి. తొడతీయు. ఒత్తు
 చూ. ఒత్తుడు. స.క్రి. తొడతీయు. అము. 3.33.
 ఒత్తుడు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తుడు చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తులు చూ.చూ. పొడలు. అ.క్రి. వర్తిల్లు. చా.గ. 10.
 ఉ. 532.
 ఒత్తు అ.క్రి. 1. పలుగు, పట్టు, జనించు. చా.గ. విదా. 2.68,
 పై.చా. 7.120; 2. వచ్చు. చా.ఉద్యో. 4.243; 3.
 లభించు, చాడ. చా.గ. 3.284, పొంచు. 4.158;
 4. ఉద్దమించు, అయ్యెడలు. చా.గ. 4.483, కక.
 2.184; 5. పర్తిల్లు. రం.దా.ఉ. ప. 29. పం. 14; 6.
 ఉపయోగపడు, ఉపయోగించు. పై.చా. 3.17, మను.
 1.66; 7. అప్పు. హరి.ఉ. 5.10, 6.220; 8. మరుగు.
 హరి.ఉ. 9.44, నృసింహ. 4.127; 9. నెంపేరు. వెంక.
 పంచ. 3.391; స.క్రి. ఇచ్చు. చా. 3.61, అచలా.
 126.
 3. ఒదలు, ఒదగు, జరుగు, చేతికివచ్చు, పొందలచు,
 మించు, పర్తిల్లు; 4. ఒదగుచి చేతికివచ్చు, పెరుగు;
 ఒదగు. పెరుగు; 5. ఉత్తరు, ఇచ్చు. శక్తికాంతి ఇచ్చు.
 సహాయపడు, సహకరించు, సాత్తమగు, ఉపయోగపడు.
 ఒత్తిత్తై. సహకారం; ఒత్తిత్తై. సహాయం, సహకారం;
 6. ఉత్తకుక, ఉపయోగపడు, పర్తిల్లు.
 <ము.ద్రా. *ఒత్-అత్-
 ఒత్తులివి. ఉపయోగం; విక. ఉపయోగం.
 ఒత్తులివి చూ. ఒత్తు.
 ఒత్తు పో.చూ. పొడి. వి. 1. గుంజలు మొ. పాతటానికి గడ్డ
 పలుగుతో రవ్విన లోతైన గుంజ; 2. చేనియట్టు కంప
 పాతటానికి తీసిన గాడి.
 ఒత్తులివి. ఏడికొలను పడకతో దూర్చి పూడిపోకుండా
 చివర కొట్టే కొయ్యమేకు. ఒత్తులివి. ఏడికొలను పడ
 కతో దూర్చి దిగవటానికి ఎత్తి కొట్టటం.

ఒదికిల(బదు) చూ. ఒదికిలు.

ఒదికిలి చూ. ఒదికిలు.

ఒదికిలు చూ. ఒత్తగిల్లు. అం.క్రి. పక్కకు ఒరుగు, ఒత్తగిలు.
ఉ.హరి. 5.204, దశకు. 10.63.

ఒదికిల(బదు) అం.క్రి. పక్కకు ఒరుగు, ఒనకు. 10.63.

<ఒదికిలు+అ? (న) +పడు. ఒదికిలి చూ. ఒదిగిలి. వి.
ఒదగటం, ఒదిగిపోవటం.

ఒదిగిలి చూ. ఒదిగిలు.

ఒదిగిలు అం.క్రి. పక్కకు ఒరుగు, ఒక పక్క పడుకొను.

ఒదిగిలి చూ.చూ. ఒదికిలి. వి. ఒదగటం, ఒదిగి
పోవటం.

ఒదిగిల్లు చూ. ఒదిగిలు. వి. ఒవ. ఒదిగిలులు. ఇటూ అటూ
కదలటాలు, రెడగటాలు.

ఒదిగించు చూ. ఒదుగు.

ఒదిలిలి చూ. ఒది.

ఒదిలి 1. పదవల ప్రేవల్లో పూర్తిగా కిద్దంబాని మేర;
2. కరును.

ఒదిలిపోవు అం.క్రి. కృశించిపోవు.

ఒదివాటు చూ. ఒది.

ఒదివిరిప్రాలు వి. ఒవ. ఒక రకం వడ్ల. హరి.హ. 21.

ఒదుగు చూ.చూ. పొదుగు. అం.క్రి. 1. అదికమగు, నమ్మక
మగు. మార్క. 2.27; విణ. అదికం, నమ్మకం. ఆము.
4.195. వి. సంగీతంలో సంగతులు పలకటం. వార్మి 3.136.

ఒదుగుబడి ఎ. సంగీతంలో సంగతులు పలికే శక్తి.

ఒదుగుబడి చూ. ఒదుగు.

ఒదుగ(బదు) చూ. ఒదుగు.

ఒదుగ(బాటు) చూ. ఒదుగు.

ఒదుగు అం.క్రి. 1. తొలగు, వెనుకీయ. భార.ఆర. 3.250,
విదా. 4.257, శృం.నై. 7.130; 2. ముడిగియుండు,
విసముదగు. భార.ఆర. 3.321; రం.రా.అయో. 90 వ.
4 వం; 3. దాగిఉండు. నిర్వి.రా. 7.20, దశా. 4.46;
4. లీనమగు. భార.రాం. 6.414. 4.2437; పినమ్రత.
ఒదుగుబాటు.

పో.చూ. క. పుదుగు, ముదుగు. దాగియుండు, చాచు,
చుదుగుపరచు; త. ఒతుంకు, ఇచ్చు, తప్పకొను, ఒక
పక్క కొదుగు; వి రహస్య ప్రదేశం; మ. ఒతున్నక,
ఒతున్నుక. వారి ఇచ్చు, తప్పకొను, నద్దకొను; ఒతు
కుక్క. తొంగిపోవు; ఒతుకుక్కమే. తొంగుబాటు, అదిగి
ఉండటం.

<మూ.ద.ద్రా. *ఒక-ఉన్క-/-ఉన్క-.

ఒదిగించు స.క్రి. తొలగించు. ఒదుగ(బదు) అం.క్రి.
ముదుగు, ముదురుకొనిపోవు. ఆము. 3.38. ఒదుగ(బాటు)
అం.క్రి. తొలగిపోవు. భార.విదా. 5.25, ఆము. 3.261.

<ఒదుగు+అ? (న) +పాటు. ఒదుగువడు అం.క్రి. 1.
తొలగు. నై.రా. 5.58; 2. అదిగిపోవు. రామన. 4.126.

<ఒదుగు+పడు. ఒదుగువాటు వి. ఒదిగి ఉండటం.
తొలగటం.

ఒదుగువడు చూ. ఒదుగు.

ఒదుగువాటు చూ. ఒదుగు.

ఒదువు స.క్రి. కుక్కు, పొక్కు.

ఒదువు చూ.చూ. పొదుగు. అం.క్రి. 1. అదికమగు, నమ్మక
మగు. మార్క. 2.164; 2. పొదుపు, కమ్ము. మను.
3.97; స.క్రి. కట్టుకొను. ద్వి.హరిశ్చ. హ. 1652.

ఒదువుబడి చూ. ఒదువు. వి. అదికం.

ఒద్ద చూ. వడ్ల. వి. సమీపం, చాచు, చగ్గర. భార.అది.
5.130, వేంక. పంచ. 4.48, కళా. 2.45; క్రి. విణ.
చగ్గరగా.

క. ఒరె. లాగు, అంచీయుండు; ఒరెగు. అనుచందం;
ఒరిఒరకి, ఒది. పక్క; ఒది. సామీపం; మ. ఒరి,
ఒతి, పక్క. అంచు; కొద. ఒరి. సార్వం; క. ఒరుమి.
కలియు, కలిసియుండు; ఒరుంగు. కలియు.

ఒద్ది చూ.చూ. ఒది. వి. ఒవానాక చెట్టు. పి. శకుం. 2.14
(Dolichan drone falcata). క. ఉది; క. ఒతి,
మెదసింగి. మేవశృంగి.

ఒదీనా పొద అంచానికి, కళ్లకలక ముందుకూ ప్రసేదం.
మేక కొమ్మును పోలి ఉండటంవల్ల దాన్ని 'అవశృంగి'
అంటారు.

ఒద్దిక చూ. ఒద్దికరం. వి. 1. ప్రతిమానం, ఒక వస్తువుకు సరి
కూగెడు రాయి మున్నగునవి, పదికట్టు రాయి. విజ్ఞా.
వ్యవ. 117; 2. ప్రేమ. అనురాగం, మైత్రి, చెలిమి.
విష్ణువు. 5.79; 3. విదం. పోలిక. యచూ. 4.18; 4.
విషయం, సమ్రత. దశా. 7.320. చిత్ర.రా. 4.17; 5.
నేపథ్యకాల; 6. పూర్వాధినయం (రీపర్సర్); 7. గుడ్డ
మొ. చాని మన్నిక; 8. విలాసం; విణ. ఆనుకూలం.
వార్మి. 3.122, ఇంచు. 2.4.

క. ఒద్దికె, మొద్దికె. స్నేహం, కలయిక; క.
ఒత్తికై (బహుళ: ఒత్తిరుకై). పోలిక, పరస్పరాను
కూల్యం, పూర్వాధినయం; పో.చూ. ఒత్తిరు. స్నేహంగా
ఉండు, పోలియుండు; ఒ. సరిపోలు, కలసిమెలసి ఉండు.

ఒద్దికసేయి స.క్రి. పొవగించు, సంతరించు.

ఒద్దికరం చూ.చూ. ఒద్దిక. వి. అనుకూలం, సామ్రాజ్యమృతం.

ఒద్దికసేయి చూ. ఒద్దిక.

ఒద్దియ చూ.చూ. ఒద్దే. వి. నమ్మకం, విరివి, విస్తారం.

ఒద్దివడు అం.క్రి. తోర్పురు, సాయపడు.

<ఒద్దిక+పడు.

ఒద్దులు చూ.చూ. ప్రొద్దులు. వి. బ.వ. పొద్దులు, రోజులు.

ఒద్దె చూ.చూ. ఒద్దే. విణ. విస్తారం, అదికం.

ఒద్దే చూ. ఒద్దియ, ఒద్దే. విణ. విస్తారం, అదికం (ఇంక అవసరం
లేదు అనే భావంలో).

ఒద్దు+వి యొక్క సంక్షిప్తరూపం; ఏక్కువగా ఉన్నం
దన; 'అక్కరలేదే' అని; అర్థ విపరీతామం. <ఒద్దు
<వడ్ల <పల్ల <వలడు.

ఒవకులు చూ.చూ. వలికిలి. వి వల్లకాడు.

ఒవ(గూడు) పో.చూ. ఒద(గూడు). అం.క్రి. 1. సిద్ధించు, నెరవేరు.
భార.వ్యర్థ. 90; 2. ప్రాప్తించు. రం.రా. యుద్ధ. వ.
340. పం. 18; 3. కలుగు. జనించు. సారంగ. 2.98;

4. కూడు, కలియ. కుచెల. 2.56; స.క్రి. సంవోగించు. ద్వి. పరమ. 5.420.
 ర. ఒడ్డుకూడు. కలసిమెలనియందు.
 జనగూర్పు జనగూడుయొక్క ప్రేరణార్థకం. స.క్రి. 1. కలుగ చేయు, జనింపజేయు. విక్ర. 5.172; 2. చేర్చు, కూర్చు, కలుపు. పరాహ. 9.106; 3. కూడబెట్టు. ప్రోగుచేయు. ఆము. 6.70; 4. నిర్దింపజేయు. నెరవేర్చు. ఉ.దా. 4.27.
 త. ఒడ్డుకూట్టు. నమ్మలి, ఐకమత్యం, కలసిమెలని ఉండటం, ప్రోగుచేయు.
 జనబెట్టు పో.చూ. జనబెట్టు. వి. రహస్యం, శేంద్రం, గూడ వనలి.
 జనరజేయ చూ. జనరు.
 జనరాధ చూ. జనరు.
 జనరిక చూ. జనరు.
 జనరించు చూ. జనరు.
 జనరు య.చూ. హానరు. అ.క్రి. 1. జవ్వ. భార. ఆది. 2.60; 2. కలుగు. భార. ఆది. 2.67, ఉద్వో. 2.150; 3. నరి వరు, హానరు. భార. ఆది. 3.95, ప్రభా. 2.3; విచ. 1. ఇంపైనది. రామవ. 3.95, 2. నున్నికమైనది; వి. 1. అంగీకారం, ఇంపు. రామవా. 3.95; 2. ఆనుకూల్యం. సౌకర్యం; 3. స్నేహం.
 జనరజేయ స.క్రి. హానగించు, జప్పించు. <జనరు + -అ' (న్) + చేయు. జనరాధ అ.క్రి. జవ్వ. అచ్చు.రా. 3.124. జనరిక వి. హానిక. హానం. రం.రా. 5.252, పు. 13 వం., విచ. ఇంపైనది, మనోజ్ఞం. ద్వి. పరమ. 218. జనరించు స.క్రి. 1. జనగూర్పు, చేయించు. భార. ఆది. 5.157, ఉద్వో. 1.380; 2. ఏర్పరచు, నియమించు. భార. నవా. 1.26; 3. కావించు, చేయు. భార. 2.242; 4. సిద్ధపరచు. భార. నవా. 1.282, ఉద్వో. 3.181; 5. నిర్మించు. భార. కర్ణ. 1.262; 6. ఇచ్చు, నమర్పించు. భార. 2.37, దా. 4.677; 7. రచించు. శృం. నై. 1.16.
 జనరుచు చూ. జనర్చు. స.క్రి. 1. ఇచ్చు, అర్పించు. భార. ఉద్వో. 1.199; 2. చేయు, కావించు, అరరించు. శృం. నై. 8.191; 3. నియమించు, ఏర్పాటుచేయు. వార్తీకి. 3.122. జనరువడు అ.క్రి. హిందువడు. జనరువు య.చూ. జనర్చు. వి. జవ్వ. జనరుపెట్టుకొను అ.క్రి. నరిపెట్టుకొను. జనర్చు య.చూ. జనరుచు. స.క్రి. 1. చేయు. భార. ఆది. 6.50; 2. నిర్మించు. భార. నవా. 1.5, వసు. 3.34; 3. రచించు. విక్ర. చ. 1.50; 4. కలుపు. విక్ర. చ. 5.11; 5. ఉంచు. శృం. నై. 2.141; 6. నెరవేర్చు. కళా. 5.116. జనర్చుచూ. జనరువు. వి. జవ్వ. బోజనురా. 1.6.
 జనరుచు చూ. జనరు.
 జనరువడు చూ. జనరు.
 జనరువు చూ. జనరు.
 జనరుపెట్టుకొను చూ. జనరు.
 జనర్చు చూ. జనరు.
 జనర్చు చూ. జనరు.
 జనపెట్టు పో.చూ. జనబెట్టు. వి. హించికండటం. అం.రా. 3.30.

జనపెట్టుకొను అ.క్రి. హించియుండు. కాశి. 4.133.
 జనపెట్టుకొను చూ. జనపెట్టు.
 జంతకతై పి. కాద్దురుకతై.
 జంతు య.చూ. చంపి. వి. భాగం.
 జందిక చూ. జండు.
 జందించు చూ. జండు.
 జందిలి య.చూ. జందిలి. వి. 1. దుఃఖితుడు. భాగ. 10. ఉ. 1234; 2. దుఃఖం; 3. కీడు, ఆవద; 4. అంటు వ్యాధి; 5. అసౌకర్యం.
 జందిలివడు అ.క్రి. దుఃఖపడు. వ్యాధులక నొందు. హరి. ఉ. 1.83.
 జందిలివడు చూ. జందిలి.
 జండు పో.చూ. హిందు. అ.క్రి. 1. జవ్వ. భార. ఆది. 3.70; 2. కలుగు, ఆగు. భార. ఆది. 8.79, హరి. హ. 4.67; స.క్రి. 1. వడయు కు.నం. 3.288, భార. కాంతి. 5.607; 2. కాటు, స్పృశించు. భార. ప్రో.చ. 5.409; 3. చేరు. శేయార. 2.324, వసు. 3.927; 4. (రతి యందు) కలియు, కూడు. పారి. 3.43.
 క. జండు. చేరువగు, కలుగు, జవ్వ. కాటు, హిందు. అనురవించు; భు. జండుని. ప్రోగుగు, ప్రోగుచేయు, జందిక. కల్లుట; కోట. జందో. కలిసి పెరుగు; త. జిడ్డు. అంగీకరించు, కలుపు, కలిసి పెరుగు. జిల్లు. కలుపు, కాటు, కాగలించు, సమీపించు. మ. ఒడ్డుక. కలియు.
 <మూ.ద్రా. *జన్-క్ర.
 జందిక చూ. హానిక. వి. 1. జందిక; 2. సౌకర్యం. జందించు 'జంతు' యొక్క ప్రేరణార్థకం. స.క్రి. హిందు నట్లు చేయు. భార. ఆది. 7.268, విక్ర. చ. 2.153.
 జందెలుగ వి. బ్రాహ్మ. నరనృతి అటు.
 జవ్వగించు య.చూ. అప్పగించు. స.క్రి. 1. అధీనంచేయు, వశపరచు. రం.రా. 4.209 పు. 14-15 వం., ఆము. 2.63; 2. అర్పించు, ఇచ్చు. మను. 3.129, చంద్రా. 2.44; 3. కంఠస్థం చేసి మరల చదివి వినిపించు.
 జవ్వగించుకొను స.క్రి. 1. అధీనం చేసికొను; 2. కంఠస్థం చేసి పాఠాన్ని విద్యార్థిచే జవ్వజెప్పించు కొను.
 జవ్వగించుకొను చూ. జవ్వగించు.
 జవ్వగింత వి. అర్పణం, జకరి అధీనం చెయ్యటం.
 జవ్వగు చూ. జవ్వ.
 జవ్వచారము చూ. జవ్వ.
 జవ్వజెప్ప య. వప్పజెప్ప. స.క్రి. 1. పదిలముగా కాపాడ మని జవ్వగించు, జవ్వగించు, జప్పించు, అర్పించు; 2. పాఠాలను కంఠస్థంచేసి తిరిగి చెప్ప.
 పో.చూ. త. జవ్వవి. అర్పించు, ఇచ్చు, పాఠాలను కంఠస్థంచేసి అప్పజెప్ప.
 జవ్వన వి. అప్పగించ, కానుక, కప్పము, వన్ను.
 జవ్వనసేయు స.క్రి. 1. అర్పించు. ఇచ్చు. సిం.దాస్. 7.23; 2. వశంచేయు. హరిశ్చ. 5.4.

ఓవ్వవము హో.చూ. అప్పనము. విద. అర్పితము. వరమ.
4.45; వి. అంకిరం, అర్పణం. కళా. 3.119.

ఓవ్వనముచేయు చూ. ఓవ్వనముసేయు. న.శ్రీ.
ఇచ్చు. అర్పించు. కాశీ. 4.68. ఓవ్వనముసేయు చూ.
చూ. ఓవ్వనముచేయు. న.శ్రీ. ఇచ్చు. అర్పించు. హర.
6.94.

ఓవ్వనముచేయు చూ. ఓవ్వనము.

ఓవ్వనముసేయు చూ. ఓవ్వనము.

ఓవ్వనసేయు చూ. ఓవ్వన.

ఓవ్వనితవము చూ. ఓవ్వన.

ఓవ్వనివాడు చూ. ఓవ్వన.

ఓవ్వందము చూ. ఓవ్వన. వి. 1. ఒడంబడిక, నమ్మతి వ్రతం.
కళా. 3.119; 2. వస్తుదాపంలో చెల్లించే అప్ప; 3. కేరం.

క. చూ. ఓవ్వంద. నమ్మతి. ఒడంబడిక; కొడ. ఒ.
(ఓవ్వ-), ఓవ్వ. ఓవ్వందానికివచ్చు; కు. ఓవ్వంతమ.
ఒడంబడిక, ఓవ్వ. నమ్మతి, ఆమోదం; మ. ఓవ్వ.
అనుగుణ్యం, సంతకం; ఓవ్వమ. నమత్వం, నమ్మతి;
కోట. ఓవ్వ-. అంగీకరించు; కొడ. ఉవ్- (వ్వ-).
ఓవ్వకొను.

ఓవ్వందముచేయు న.శ్రీ. ఒడంబడికచేయు.

ఓవ్వందముచేయు చూ. ఓవ్వందము.

ఓవ్వమి చూ. ఓవ్వన.

ఓవ్వము! వి. 1. ఓవ్వ, ఆందం. కు.నం. 3.56, దశకు.
10.7; 2. మెరుగు, కాంతి. అష్ట.మ. క. 5.281 వ.
28 పం.

క. ఓవ్వ. మోగడక, బొదితకం, సౌందర్యం, విలాసం;
కాంతి, మెరుగు; కు. ఓవ్వ, ఓవ్వ. మెరుగు, బంగాడు
పూత; ఓవ్వపుని. సునుపు చెయ్యటం, ఓవ్వించు; క.
ఓవ్వమ. మెరుగు, అలంకరణ. <ఓవ్వమ. నమాదారం,
ముందుచూపు, తెలివి; ఓవ్వై. కాంతి, శోభ, కళ, నమా
సౌందర్యం, జ్ఞానం, అవగాహన, తెలివి; ఓలి. వెలుగు,
శోభ, కాంతి; మ. ఓవ్వమ. నమానం, మట్టం, చదును,
మెరుస్తున్న, కలిసి, నమానక, మిట్టవల్లాలు లేకుండుటం,
సునుపు; ఓవ్వమ. సునుపు చేయటం; ఓవ్వముక.
మెరుగు పెట్టు.

ఓవ్వము! చూ. ఓవ్వన.

ఓవ్వర హో.చూ. ఉప్పర. వి. కురూపి. దశకు. 5.40.

బహుళ: ఓవ్వతి మొక్క అసాధురూపం.

ఓవ్వరగించు హో.చూ. అప్పగించు. న.శ్రీ. 1. అప్పగించు,
మరొకరి అధీనములో నుంచు; 2. గురువుకు పాఠాలు
అప్పజెప్ప. ఆం.ధా. 4.181.

హో.చూ. క. ఓవ్వని. అప్పగించు, పాఠాలు అప్ప
జెప్ప.

ప్రయోగాలు లేవు. బహుళ: అప్పగించు, పరగించు
పదాలను కలపటంలో కలిగిన కల్పిల్లు కావచ్చు.

ఓవ్వరము వి. మురుగునీరు పోవు కాలవ, కూము. ఆం.ధా.
1.94.

హో.చూ. సం. ఒకవ. ఎత్తైన నది గట్టు, తీరం, గట్టు.
ఓవ్వరికము వి. ఉవ్వె, అనాదరం.

హో.చూ. క. ఒరువు. విడివిడెట్టలం. ఉవర్. అన
హిందుకొను, ఏవగించు.

ఓవ్వరికించు న.శ్రీ. ఉవ్వెకించు, అలక్ష్యంచేయు. దార.
ఉవ్వె. 2.10.

ఓవ్వరికించు చూ. అప్పరికము

ఓవ్వరికించువాడు విద. ఉవ్వె చేయువాడు, అలక్ష్యం
చేసేవాడు.

ఓవ్వరికించువాడు చూ. అప్పరికించు.

ఓవ్వతి విద. కురూపియైన వరుమడు లేదా శ్రీ. దశకు. 5.40.
ఓవ్వ+అలు.

ఓవ్వలు అ.శ్రీ. దలించు. కు.నం. 3.139.

<ఓవ్వ+అలు.

ఓప్పారము చూ. ఓవ్వన.

ఓప్పారి హో.చూ. ఓవ్వ. వి. 'అన్న' 'తమ్ముడు' వరన చేసి
కొని పిలుచుకునే ఇద్దరిమధ్య ఉండే సంబంధంవంటి నామ
మాత్ర సంబంధం.

క. ఓప్పారి. ఏకత్వం, హోరిక, నామమాత్ర సంబంధం;
క. ఓప్పారి. నమానుడు; ఉద్ది. హోరికం; హో.చూ.
ఓప్పరిక్కారన. కుటుంబంలో ఒక పూర్వీకుని హోరి ఉండ
టంవల్ల దగ్గరిబంధువుగా పరిగణింపబడువాడు.

<క. ఓప్పారి.

ఓప్పారు చూ. ఓవ్వన.

ఓప్పికోలు! చూ. ఓవ్వన.

ఓప్పించు చూ.చూ. అప్పగించు. న.శ్రీ. 1. ఒకరి అధీనంలో
ఉంచు, వశపరచు. దార.ఆది. 7.6, జై.దా. 3.207; 2.
అర్పించు, ఇచ్చు. దార.ఆది. 7.228, విరా. 4.39; 3.
చేర్చు, కూర్చు. చంద్రా. 4.165; 4. అప్పకొనేయు,
నమ్మింపజేయు. నమిర. 3.226.

క. ఓప్పిను. నమ్మింపజేయు.

ఓప్పిదము చూ. ఓవ్వన.

ఓప్పిదురు వి. అలంకృతుడు, దూచితుడు.

హో.చూ. క. ఓప్పితమ. బొదితకం, మర్కాద;
అప్పనై. అలంకారం.

ఓవ్వ! అ.శ్రీ. 1. ప్రకాశించు, శోభిల్లు. దార.ఆది. 3.182,
కాంతి. 6.187; 2. ప్రకృతమగు, ఉత్తమమగు. దార.
ఆది. 7.100; 3. కగు, కూడు, ఉచితమగు. దార.ఆది.
1.36, ఉవ్వె. 2.165; న.శ్రీ. అప్పకొను, అంగీకరించు.
అము. 2.22, కళా. 3.32; విద. 1. మంచిది, యుక్తం.
ఉ.హరి. 4.130; 2. విశ్వానపాత్రం, నమ్మకం. రామవ.
4.20; వి. 1. విదం, తిరి. దార.ఆది. 3.170, కాళ.
2.56; 2. చక్కదనం, అందం. కాంతి, శోభ. దార.ఆది.
7.74, విరా. 2.208; 3. చక్కని వస్తువు. దార.ఆము.
4.425.

క. ఓవ్వ, ఓవ్వ, ఓవ్వ. వి. అందం, తగియుండుట;
క. ఓ (-వ్వ-, -త్త-). తగియుండు, హోరియుండు; ఓవ్వ.
వి. అందం; మ. ఓవ్వ. అప్పందం; కోట. ఓ- (వ్వ-);

తగిన, ఒప్పందం; కా. ఒప్ప (ఒప్ప). లంగీకరించ తగి యుండు, అంగీకరించు; కుదు. ఒక్క. తగియుండు.

<మూ.ద్రా. *ఒ-వ-తగు.

ఈ మూ.ద్రా. దాడువ తర్వాత అర్థవిపరి చెంది అనే కార్తాల్లో ప్రయుక్తమైంది.

ఒప్పగు అ.క్రి. తగియుండు. ఒప్పచారము చూ.చూ. ఒప్పాచారము. వి. ఒప్పందం, చాండు. ఒప్పవితవము వి. తప్ప, అవచారం. చార.చూ. 12. ఒప్పవీవాడు వి. శ్రుతువు. పో.చూ. ౪. ఒప్పాతల్. శ్రుతువు. ఒప్పమి 'ఒప్ప' యొక్క వ్యతి. కృదంతం. 1 కీడు, కష్టం, అవద. చార. విరా. 1.288; 2. పదారపం, అవమానం. చార. ఉచ్చో. 3.368; 3. తప్ప, దోషం. చార.అశ్ర. 1.98, కా. 4.106; 4. శ్రుతుత్వం, చైరం. అం.ధా. 1.184; 5. తేదం, నరివడమి; 6. విచారం, హాని, ఆక్రమం. ఒప్పము' వి. 1. ఒప్ప, అందం. కు.నం. 8.56, దశకు. 10.7; 2. మెరుగు. సిం.ద్యా. 4.192, అష్టమ.౪. 5.281 ష. 28 వం. క. ఒప్ప; ౪. ఒప్పమి. మెరుగు. ఒప్పము' వి. 1. సాక్షి మొ. వారి నంతకం, ఆమోదం. ద్వి.పరమ. 7.546 ష. 18. 19 వం; 2. అనతి. రము.రా. 2.49. క. ఒప్ప. అంగీకరించు; ఒప్ప. నంతకం; ౪. ఒప్పమి. నంతకం, అనతి; పో.చూ. కైయిప్పమి. నంతకం; మ. ఒప్ప. నంతకం, గుర్తు; ఒప్పిటుక. నంతకంచేయు. ఒప్పాచారము చూ. ఒప్పచారము. వి. ఒప్పందం, హామీ. క. ఒప్పాచార. ఒప్పందం; ౪. ఒప్పాచారమి. ఒప్పాద. స.క్రి. చక్కగా నుండు, తగినట్లుండు. చార.అర. 4.813. ఒప్పికోలు చూ.చూ. ఒప్పకోలు. వి. నమ్మతి, అంగీకారం. ఒప్పిదము వి. 1. చక్కనిది, మనోహరమైనది. చార.అది. 1.48; 2. మోగడం, తగినది. చార.అను. 5.269; 3. ఒప్పనది, మనోహరం. చార.అది. 1.48; వి. 1. అందం, చక్కదనం. చార.అది. 1.44, విరా. 1.228; 2. వేడుక, ఉత్సవం. చార.ఉచ్చో. 1.42; 3. విదం, రీతి. చార. కాం. 6.119; 4. (పురాదులకు చేసే) అలంకారం. హరి.ఉ. 8.15. ఒప్పకొను స.క్రి. 1. స్వీకరించు, గ్రహించు అప్పగించుకొను. చార.అది. 4.168, నదా. 1.151; 2. ఆమోదించు, నమ్మించు. వేంక.పంచ. 3.122. క. ఒప్ప కొల్. దాత్యతవహించు. ఒప్పకోలు చూ. ఒప్పకోలు. వి. నమ్మించటం. అం.ధా. 1.104. ఒప్పగొ(న్) క్రి. వి. దాగా, తగినట్లుగా, అందంగా. <ఒప్ప+కొ(న్). ఒప్ప దలి వి. నమ్మతి. పో.చూ. ౪. ఒప్పతల్-ర-చీతు. ముట్టి నట్లు రశీదు. ఒప్పదలివత్రము వి. అడంబడికపత్రం, అప్ప తీసికొని అడిగినప్పుడు తిరిగి ఇస్తానని రాసి (రాయింది) ఇచ్చిన పత్రం, ఋణలేఖ్యం. ఒప్పమిగులు అ.క్రి. ఒప్పారు, ప్రకాశించు. దశా. 2.71. ఒప్పమిగులు అ.క్రి. ఒప్పారు, ప్రకాశించు. ఉ.రా. 2.42. ఒప్పమెయ్య అ.క్రి. ఒప్పారు, ప్రకాశించు. చార.విరా. 2.52. ఒప్పలకుప్ప వి. 1. లంకాల రాశి, అందగాడు. శృం.నై. 1.75; 2. నుందరి, అంద గత్తె. ఉ.రా. 6.204; 3. చారికా క్రిడా విశేషం, 'ఒప్పలకుప్ప ఒయ్యారి బామ' అని పాడుతూ ఆదే ఆట.

ఒప్పలాడి వి. సొందర్యవతి. ఉ.రా. 4.168. ఒప్పలు' వి. బ.వ. 1. అంచాలు; 2. నేర్పులు. ఒప్పెనగు అ.క్రి. ప్రకాశించు. చార. రీష్య. 1.24. <ఒప్ప+ఎనెగు. ఒప్పెనలాడు అ.క్రి. మనసుకించగు. ఒప్పాదపు అ.క్రి. తగి యుండు, అందంగా ఉండు. <ఒప్ప+ఒదవు. ఒప్ప' వి. (చించాయ)ముక్క, (ఇటిక)ముక్క. ఒప్పకొట్టు స.క్రి. ఇటుకకోయు. ఒప్పకుప్పలు వి. బ.వ. చారికల క్రిడా విశేషం. ఒప్పకుప్పలాడు అ.క్రి. చారికలాడే క్రిడా విశేషం, సరసాలాడు. ఒప్పకుప్పలాడు చూ. ఒప్పకుప్పలు. ఒప్పకొట్టు చూ. ఒప్ప. ఒప్పకొను చూ. ఒప్ప. ఒప్పకొలు చూ. ఒప్ప. ఒప్పగొ(న్) చూ. ఒప్ప. ఒప్పదలి చూ. ఒప్ప. ఒప్పదలివత్రము చూ. ఒప్పదలి. ఒప్పమిగులు చూ. ఒప్ప. ఒప్పమిగులు చూ. ఒప్ప. ఒప్పమెయ్య చూ. ఒప్ప. ఒప్పలకుప్ప చూ. ఒప్ప. ఒప్పలాడి చూ. ఒప్ప. ఒప్పలు' చూ. ఒప్ప. ఒప్పలు' చూ. ఒప్ప. వి. పోకడెట్టు. <ఒప్పెలు<ఒప్పెలు. పోకకాయలు, పక్కలు. పోక చెక్కలు. ఒప్పెనగు చూ. ఒప్ప. ఒప్పెనలాడు చూ. ఒప్ప. ఒప్పాదపు చూ. ఒప్ప. ఒప్పట్లు చూ.చూ. ఒప్పట్లు. వి. ఒక దక్షిణవిశేషం. హెళా? గలు. కా. 7.81. ఒప్పిది వి. 1. చాగు. అష్టమ. ౪. 1.39 ష. 18 వం; 2. పొరువు; 3. వంటనూర్చిది. క. ఒప్పటినున్నది. ఒప్పిదేయ స.క్రి. 1. చక్కచేయు; 2. పొరువుచేయు. ఒప్పిదియగు అ.క్రి. చక్కబడు. ఒప్పిదేయ చూ. ఒప్పిది. ఒప్పిదియగు చూ. ఒప్పిది. ఒంపు' వి. సొంపు, సొందర్యం. దశా. 2.10. క. ఒనపు, ఒలపు. విలాసం, ఒయ్యారం; కు. ఒంపు. సొందర్యం, ఆర్థ్యత. </ఒమ్(ము)+పు. బహుళః <సొంపు. ఒంపు' చూ.చూ. వంపు. వి. వంకర. ఒమ్మచ్చు చూ. ఒమ్ము. ఒమ్మమి చూ. ఒమ్ము. ఒమ్మి చూ. ఒమ్ము. వి. అచ్చుదాటు. ఒమ్మిక చూ. ఒమ్ము. ఒమ్మికా చూ. ఒమ్ము.

ఓమ్మవచ్చు చూ. ఓమ్మమ్మ!

ఓమ్మమ్మ! చూ. అ.క్రి. ఓమ్మ. నరివడు. వి. 1. స్థూలం. పేజ్. కళాం. 2.16, అం.దా. 3.20; 2. విగాలం. రాదిచా. 1.61; 3. వికసింపిన. రాదిచా. 3.78, వి. 1. స్థౌలం. బలుపు. కళా. 3.35.

క. ఓమ్మ, ఓమ్మ. వికీరవింతు, నరివడు, తగు. యుక్తర; ఓమ్మ. యుక్తర, ఔచిర్యం, ఓమ్మదల; ఓమ్మ. చేరు, సమ్మతింతు. తగియుంతు; కొద. ఓ. (ఓమ్మ-). తగియుంతు, సమ్మతింతు, ఓమ్మకొను; మ. ఓమ్మయినె, ఓమ్మని; కొద. ఉమ్మ- (ఓమ్మ-); పో.చూ. క. ఓమ్మ; ఓమ్మ (ఓమ్మ-); మ. ఓమ్మక. పోరియుంతు, పోల్పు. మనోజ్ఞంగా ఉండు; ఓమ్మ. సమానమైన, నిరంతరమైన, మనోజ్ఞమైన, నిరంతరమైన; కోట. ఓమ్మ (ఓమ్మ-). మనోజ్ఞంగా ఉండు, సమ్మతింతు, వికీరవింతు; ఓమ్మ. (ఉత్కయన/ఓమ్మన). తగు, వికీరవింతు, సరిపోవటం.

ఓమ్మచ్చు వి. రత్నాలను పొడగదాని; బంగారంతో చేసే పీఠస్థానం; త. ఉమ్మవచ్చు, ఉమ్మచ్చు. ఓమ్మమి వి. వైరం, ద్వేషం. వ్య. వికర్యం చేకపోవటం; త. ఓమ్మచ్చు. చేదం, వైరం. ఓమ్మిక వి. 1. పొందిక. రం.రా. అమ్మ. అం.దా. 2.186; 2. పొలుపు, అందం. పాండు. 8.179; 3. స్నేహం. ఓమ్మరాక వి. అచ్చిరావటం, కలసి రావటం. ఓమ్మవచ్చు చూ. ఓమ్మవచ్చు. అ.క్రి. అతిశయించు, వర్తిల్లు, కలిసివచ్చు. ఓమ్మకొను అ.క్రి. నరివడు, అచ్చివచ్చు, కలిసివచ్చు. ఓమ్మవచ్చు చూ.చూ. ఓమ్మవచ్చు. అ.క్రి. అతిశయించు, వర్తిల్లు, కలిసివచ్చు.

ఓమ్మమ్మ! వి. కీడు, ఆవడ. చెన్నుట. 2.290.

ఓమ్మకొను చూ. ఓమ్మమ్మ!

ఓమ్మవచ్చు చూ. ఓమ్మమ్మ!

ఓమ్మాయివట్టు స.క్రి. 1. ఎక్కువగా ప్రళంపించు, బ్రహ్మరథం పట్టు; 2. సేవించు; 3. వల్లకి మోయు.

ఇది వల్లకికోయాల వడం (దృశ్యం).

ఓమ్మారము చూ.చూ. ఓమ్మారము. వి. 1. విలాసం. కళా. 3.17, యయా. 5.2; 2. సౌందర్యం. యయా. 5.30; 3. విధం, కీర్తి. కువల. 4.92; వి. విలాసంగల, అందమైన. విజయ. వి. 1.63.

ఓమ్మారి చూ.చూ. ఓమ్మారి. వి. సౌందర్యంగల. మనోహరమైన. సారంగ.చ. 2.9, యయా. 4.159; వి. విలాసంగల శ్రీ, సౌందర్యంగల శ్రీ. సారంగ. 2.210.

ఓమ్మారికత్తె చూ. ఓమ్మారికత్తె. వి. అందకత్తె, విలాసంగల శ్రీ. ఓమ్మారికాడు చూ.చూ. ఓమ్మారికాడు. వి. అందగాడు, సౌందర్యవంతుడు.

ఓమ్మారికత్తె చూ. ఓమ్మారి.

ఓమ్మారికాడు చూ. ఓమ్మారి.

ఓమ్మి చూ.చూ. ఓమ్మి. వి. సంబోధనార్థకం.

ఓమ్మికారము పో.చూ. ఓమ్మికారము. వి. వయ్యారం.

ఓమ్మిలు వి. పుస్తకం.

పో.చూ. సం. వాహికా. దినచర్య పుస్తకం; పో.చూ. దే.ప్రా. వసూలు; నే.బం.బ.అర. ఓమ్మి; హిం.పం.గు.

ఓమ్మి; మ. నమ్మి. రెక్కల పుస్తకం.

ఓమ్మి చూ. ఓమ్మిస(న్). ఓమ్మి. అవ్య. 1. తిన్నగా, నూతిగా. చార.అది. 1.129; 2. నెమ్మదిగా. చప్పుడు లేకుండా, మెల్లగా. చార.ద్రోణ. 204. హరి.ఉ. 2.136, రామా. 6.231; 3. కొన్నిచోట్ల వాక్యాలంకారంగా ఉపయోగమై 'ఓమ్మిరంగా' మొదలైన ఆధారనిస్తుంది. శృం.వై. 2.100.

క. ఓమ్మి. కొనసాగించు. నిర్వహించు, ఓమ్మిసె, ఓమ్మిసె. మెల్లగా, నెమ్మదిగా. బుద్ధిపూర్వకంగా; త. ఓమ్మిసె. కొందరగా. మెల్లగా; కురు. అయ్య. నెమ్మదిగా.

ఓమ్మి(క వి. అటంకం, నిరోధం. వై. 4.66. < ఓమ్మ + అక. ఓమ్మి(క)తేయ స.క్రి. అడ్డగించు, ఆపు, నిలుపు. ఓమ్మియ్యన్ చూ. ఓమ్మియ్యన(న్). ఓమ్మియ్యన(న్) (ఓమ్మ + ఓమ్మిన్). అవ్య. మెల్లమెల్లగా, క్రమక్రమంగా. శృం.వై. 8.42, కాశీ. 4.206. క. ఓమ్మిసెయ్యసె, ఓమ్మియ్యసె. నెమ్మదిగా, నింపాదిగా. ఓమ్మియ్యన(న్). చూ.చూ. ఓమ్మియ్యన్. అవ్య. క్రమక్రమంగా. హరి.ఉ. 3.180. చాలా నెమ్మదిగా.

ఓమ్మివ(న్) చూ.చూ. ఓమ్మి. క్రి. వి. 1. నెమ్మదిగా. మెల్లగా. చార.అది. 1.175; 2. తిన్నగా. చార. అది. 8.305, చాగ. 10. హ. 52; 3. కొన్నిచోట్ల వాక్యాలంకారంగా ఉపయోగమై 'ఓమ్మిరంగా' మొదలైన ఆధారనిస్తుంది. వసు. 6.23.

ఓమ్మివ(బోపు అ.క్రి. మెల్లగా పోవు. ఓమ్మివోయ్యవన్ చూ.చూ. ఓమ్మియ్యన(న్). అవ్య. క్రమక్రమంగా, మెల్లమెల్లగా. ప్రవా. 1.91. క. ఓమ్మిసెయ్యసె. నింపాదిగా.

ఓమ్మివ(బోపు చూ. ఓమ్మిస(న్).

ఓమ్మివోయ్యవన్ చూ. ఓమ్మిస.

ఓమ్మిరము చూ.చూ. ఓమ్మిరము. వి. విలాసం. మృత్యు. వి. 2.60.

ఓమ్మి(క) చూ. ఓమ్మి.

ఓమ్మి(క)తేయ చూ. ఓమ్మి(క).

ఓమ్మిరకత్తె చూ. ఓమ్మిరము.

ఓమ్మిరకాడు చూ. ఓమ్మిరము.

ఓమ్మిరము చూ. ఓమ్మిరము, ఓమ్మిరము, ఓమ్మిరము, ఓమ్మిరము. వి. 1. మనోజ్ఞం. చారా. విరా. 1.107; ఓమ్మిరము. వి. 1. మనోజ్ఞం. చారా. విరా. 1.107; 2. అప్రయత్నంగా సంభవించినది, యాదృచ్ఛికం, ఆయా దిశం. చాగ. 9.142; 3. నవిలాసం, విలాసం గలది. హర. 7.49; వి. విలాసం. కాళ. 1.31.

క. ఓమ్మిరము. నడకలోని సొగసు, నటన; ఓమ్మిల్. అందం, సొగసు; ఓమ్మి. బహుళతే వంగు (శ్రీల నడుము వలె); ఓమ్మిల్. నెమ్మదిగా, మెల్లగా.

ఓమ్మిరకత్తె వి. మితారి, అందకత్తె, సొగసులాది. ఓమ్మిరకాడు చూ. ఓమ్మిరకాడు. వి. అందగాడు, సొగసుకాడు.

ఓమ్మిరి చూ. ఓమ్మిరి, ఓమ్మిరి. వి. 1. అందగాడు, సుందరుడు. వరాహ. 9.28; 2. నిష్ఠుడు, నేర్పరి. పాండు. 1.42; 3. విలాసంగల శ్రీ. ఉ.రా. 1.80.

క. ఓమ్మిరి, వయ్యారి. ఆదంబరం గలవాడు లేక

అదంబరంగల శ్రీ ; క. ఓయ్యారి. అలంకారం చేసుకున్న లేక నాగరిక శ్రీ.

ఓయ్యారికతై య. ఓయ్యారికతై. వి. సౌందర్యవతి, అందగతై. ఓయ్యారికాదు య. ఓయ్యారికాదు. వి. అందగాదు, సొగసుకాదు.

ఓయ్యారికతై చూ. ఓయ్యారి.

ఓయ్యారికాదు చూ. ఓయ్యారి.

ఓయ్యయ్యన్ చూ. ఓయ్య.

ఓయ్యయ్యవ(న్) చూ. ఓయ్య.

ఒర² వి. సామ్యం, పోలిక. చార. ఉద్యో. 2.37.

క. ఒరె ; క. ఉరు. పోలిక-కలిగియుండు, పోలు.

ఒరవచ్చు అ.క్రి. సాటివచ్చు, నమానమగు. చార. ఉద్యో. 2.380, శృం.నై. 6.50.

ఒర² వి. పరిక్షార్థం ఒరగంటిమీద గీచేగీటు. చాగ. 3.415.

క. ఒరె. రాయు, దుద్దు. ఒరపిడి రాతిమీద గీయు, నూరు, నునుపుచేయు, పరిక్షించు ; ఉద్దు. దుద్దు, దుద్ది నునుపుచేయు ; కొద. ఉద్దు- (ఉద్దు-). దుద్దు ; కు. ఒరెవుని, ఉరెవిని, ఒరెతు ; క. ఉరై. ఒరపిడి రాతి మీద బంగారం, లేక వెండి గీయటంవలన ఏర్పడ నునుపు దనం ; ఉరై (-త్-వ్-). బంగారం, వెండి మొ. ఒరపిడి మీద గీచి పరిక్షచేయడం ; మ. ఉరసుక. దుద్దు, రాయు ; ఉర. దుద్దుటం ; ఉరెక్క. దుద్దు, రాయు, నునుపుచేయు, మెదుగుపెట్టు ; ఉరయుక. దుద్దు, ఒరపిడిపెట్టు ; కొట. ఒరల్ (ఒరల్-) గందంతియు, కుండలు చేసేటప్పుడు రాయుకోదుద్దు ; కా. నల్ వే (పల్ వే-). గోం. ఉరియానా. పెండిచేయు, నునిచేయు ; వర్తి. ఉరల్ వే. వలుచు ; గద. ఉరల్ నే. లోలుపీయు ; ఒల్లా. ఉరల్ నే ; కుదుత్. ఉరల్ నా. అకులుదూయు, విత్తనాలు కంకినుండి దూచు.

ఒరకొను య. ఒరకొను. న.క్రి. ఒరపెట్టు, పరిక్షించు. దశకు. 10.105. ఒరగదుగు వి. రెండవసారి దియ్యం కడిగిన నీళ్ళు. <ఒర²+కదుగు. ఒరగట్లు య. ఒరగట్లు. వి. 1. గీటురాయి, బంగారం మొదలయిన వాటిని ఒరపెట్టే రాయి, నికవం. చాగ. 3.415 ; 2. విద్యా పరిక్షా స్థానం. క. ఒరెగల్. గీటురాయి ; య. ఒరెకట్లు ; క. ఉరై-కల్. విలువైన లోహాలను పరిక్షించే గీటురాయి ; మ. ఉరెక్కట్లు. గీటురాయి. <ఒర²+కట్లు. ఒరగావించు వి. పరిక్షించు. శృం.నై. 8.159. <ఒర²+కావించు. ఒరకొను య. చూ. ఒరకొను. న.క్రి. ఒరపెట్టు, పరిక్షించు, బంగారం గీటుపెట్టు. ఒరవట్టు య. ఒరవట్టు. న.క్రి. రాపిడిపెట్టు. అచలా. 1.62. <ఒర²+పట్టు. ఒరపెట్టు య. ఒరపెట్టు. న.క్రి. బంగారాన్ని ఒరపిడి రాయికో పరిక్షించు. శృం.నై. 2.35. <ఒర²+పెట్టు. ఒరవట్టు య. చూ. ఒరవట్టు. న.క్రి. రాపిడిపెట్టు, కడుక్క. 3.13. ఒరపెట్టు య. చూ. ఒరపెట్టు. న.క్రి. 1. నంపుర్చించు, మించు. మను. 6.102 ; 2. రాపిడిపెట్టు.

ఒర² వి. ఆలోచన. ఆము. 4.248.

క. ఒరు. ఆలోచించు, మోచించు, విచారించు ; పో.చూ. ఒరె. మాట, పలుకు ; క. ఒర (-వ్-), -త్-).

ఆలోచించు, మోచించు, విచారించు ; పో.చూ. ఉరై. పలుకు, మాట్లాడు, చెప్పు ; మ. ఒరక్క. ఆలోచించు, తలంచు ; ఒరక్క. ఆలోచన, జ్ఞాపకం. <మూ.ద.ద్రా. *ఒర.

ఒరం పూర్తి అయిన ఎత్తు గోడ. చా. 28.

ఒరక య.చూ. ఒరకలము. వి. ఏటవాలు గట్టు.

ఒరకట్ట వి. అడవిపండి వెంట్రుకలతో చేసిన కుంచె. రె. 44.

పో.చూ. క. ఒరె. అంటుకొని ఉండు ; ఒరగె. ఏకత్వం, నమగ్రత ; ర. ఒరుక్క. కలిపికట్టు ; ఒత్తి. కలవ.

ఒరకట్టు వి. కోసిన తొన్న మొదలగు వాటి దంటును కంకులు ఒక పక్కనే వచ్చునట్లు పేర్చి కట్టు విరము.

<ఒరు+కట్టు.

ఒరకాటము య.చూ. ఒరకలము. వి. 1. నిద్రప ఆంచు ; 2. ఇల్లుండి.

ఒరకొను చూ. ఒర².

ఒరగ పో.చూ. ఒరగు. క్రి.విద. దప్పిదంగా, అయ్యక్షంగా.

ఒరగట్టు పో.చూ. ఒరకట్ట. వి. చుట్టగా చుట్టి కట్టిన వస్త్రపు కట్ట. నీలా. 3.49.

పో.చూ. ర. ఉత్తై. నై పంచె, ఉత్తరీయం.

ఒరగదుగు చూ. ఒర².

ఒరగద్దము య.చూ. ఒరకలము. వి. 1. స్థిమితంలేని స్థితి ;

2. చరియ ప్రదేశం, నిద్రముగా ఉన్న రాతి నై దాగం ;

3. కొన, అంచు.

ఒరగ(బదు) చూ. ఒరగు.

ఒరగ(బెట్టు) చూ. ఒరగు.

ఒరగట్లు చూ. ఒర².

ఒరగారు చూ. ఒరు-.

ఒరగాలు య. ఒరికాలు, ఒరగాలు, ఒరిగాలు. చూ. ఒరు.

వి. 1. ఒంటికాలు. పండిచా. వు. 2.132 పం. ; 2. కుంటికాలు. సు.శ. 27.

క. ఒరుకాల్, ఒత్తి-క-కాల్. ఒంటికాలు.

ఒరగావించు చూ. ఒర².

ఒరగు య.చూ. ఒరగు. అ.క్రి. 1. పోపు, నశించు. కేయూర.

3.323 ; 2. వంగు. ఆము. 5.33 ; 3. వాలు, వదు.

ఆము. 5.126 ; 4. రూలు, చచ్చు. మొల్ల. 5.159 ;

5. మూర్చిల్లు. కమ. 2.147 ; వి. 1. లోపం. రాజ. చ.

1.11 ; 2. ఒరగుదిండు. శక.న. 1.321 ; 3. వంపు ;

విద. వంకరవైన, వంచైన.

ఒరగ(బదు) య.చూ. ఒరగ(బదు). అ.క్రి. వంగు,

వరగు, వాలు ; అవనతమగు. <ఒరగు+-అ(న్)+

పదు. ఒరగ(బెట్టు) న.క్రి. వాలు, పాత్రను ఏటవాలుగా

పెట్టు ; ఎక్కువగా ఇచ్చు (అర్థవివరి). <ఒరగు+-అ(న్)

+పెట్టు. ఒరగుదు వి. ఒంకర, ఏటవాలు, వాలుట,

పదుట. ఒరగుదిండు య.చూ. ఒరగుదిండు. వి. తలగద,

తలాద. ఒరగువదపు వి. కొంచెం లేమ, కొంచెం చెమ్మ.

ఒరగుపాగ వి. వంకర పాగ, వంగిన తలకట్టు. సారంగ.

1.79. ఒరగుబిల్లు య.చూ. ఒరగుబిల్లు. వి. దిండు. ఒరగు

దిగ్గ రూ.చూ. ఒరగుదిగ్గ. వి. దిందు. ఒరగువోపు రూ.చూ.
ఒరగువోపు. అ.క్రి. వంగు, వంగివోపు, వంగరగు.
<ఒరగు + వోపు.
ఒరగుడు చూ. ఒరగు.
ఒరగుదిందు చూ. ఒరగు.
ఒరగువదను చూ. ఒరగు.
ఒరగుపాగ చూ. ఒరగు.
ఒరగుబిల్ల చూ. ఒరగు.
ఒరగుదిగ్గ చూ. ఒరగు.
ఒరగువోపు చూ. ఒరగు.
ఒరగొడ్డియము రూ.చూ. ఒరగొడ్డెము. వి. పక్రొత్తి, వంగర
మాడు.
ఒరగొడ్డెము రూ.చూ. ఒరగొడ్డెము. వి. పక్రొత్తి. అం.దా.
ఒరగొను చూ. ఒరగు.
ఒరచాలుదుక్కి రూ.చూ. ఒరచాలుదుక్కి. వి. ఒరచాలు
దున్నిన దుక్కి, చాలు తేలికదారిన దుక్కి.
త. గురు-చాల్-జులు (-ల్, -వ-). నాగలిక్ ఒర
సారి దున్ను.
ఒరచు రూ. ఒరచు. న.క్రి. నునుపుచేయు, ఒరపిడి రాపిచేత
రాపిడిపెట్టు.
త. చరైచు (-ఇన్ -; -వ-). కర్రంచేయు; మ.
ఉరసుక, రుద్దు, రాపిడిపెట్టు; ఉరసల్, రాపిడి.
ఒరచుబద్ద- వి. 1. చిత్రికగుల్ల, పరిక మొ. నునుపు
చేసే వనంగి వనిముట్టు.
ఒరచుబద్ద చూ. ఒరచు.
ఒరట వి. మట్టం, లంరటా ఒకే ఎత్తులో వుండటం.
ఒరటు రూ.చూ. మొఱటు. వి. మొండి, మొరటు.
ఒరవట్టు చూ. ఒరవి.
ఒరవదను రూ. ఒరవదును. వి. కొంచెం తడి.
<ఒరు + వదను. ఒకసారి వదును.
ఒరవదును రూ.చూ. ఒరవదను. వి. కొంచెం తడి.
ఒరవరి చూ. ఒరవు.
ఒరపిడి¹ చూ. ఒరపు¹.
ఒరపిడి² చూ. ఒరవు².
ఒరపిడిరాయి చూ. ఒరపిడి¹.
ఒరపు¹ చూ. ఒరయ. వి. నంపుర్లం, రాపుడు, అదుముడు.
అచ్చు.రా. 6.184.
ఒరపిడి¹ చూ. ఒరపిడి. వి. రాపిడి. బ్రా.రాం. 2.356.
ఒరపిడిరాయి రూ. ఒరపుడురాయి. వి. ఒరపుడురాయి.
ఒరపుదుక్కి. వి. దున్నటానికి అనుకూలమైన వదును ఉన్న
దుక్కి.
ఒరపు² రూ.చూ. ఒరపు. వి. 1. ఉపాయం; 2. విలాసాది
శయం, సౌందర్యం; 3. యోగ్యత; 4. తంటా, కోపం;
5. తాపం, ఆదుర్దా; వి. స్థిరం, సుందరమైన, గొప్ప,
యోగ్యం.
ఒరవరి వి. సౌందర్యవంతుడు, సుందరుడు. <ఒరవు²
+ అరి. ఒరపిడి² ఒరపిడి. వి. అయోగ్యుడు. ఒరపుమాటు
అ.క్రి. నాచెపడు, గొప్పగా ఒప్పు. ఒరపులాడి వి. అంద

మైన యువరి.
ఒరవు¹ పో.చూ. వరుణ. వి. వంటపొలాల్లో ఉండే కల్వ.
ఒరవుదుక్కి చూ. ఒరవు¹.
ఒరవుమాటు చూ. ఒరవు².
ఒరవులాడి చూ. ఒరవు².
ఒరవుట్టు చూ. ఒరవి.
ఒరపోగు రూ. ఒరవోగు. చూ. ఒరు. వి. ఒందిపోగు.
ఒరపోగుచీర రూ. ఒరవోగుచీర. వి. ఒందిపోగు గట్టు
వడెట్టు వేళ్లనేసిన చీర.
ఒరపోగుచీర చూ. ఒరపోగు.
ఒరబద్దె చూ. ఒరగు. 1. అచ్చుకుక్కటానికి నుమారు బెత్తెడు
వెడల్పు నేసి, చివర కానెడు పొడుగు చాలాలు వదలిన
గుడ్డ; 2. నేతచీరకు ముందువైపు వదలిన బద్దె.
ఒరబద్దెదారం వి. బద్దె పోగుల్లో అడ్డంగా చూర్చిన
వరిదారం.
ఒరబద్దెదారం చూ. ఒరబద్దె.
ఒరబొమ్మ వి. ఆటబొమ్మ.
ఒరము¹ అ.క్రి. వేడెక్కు. ఆము. 4.212.
త. ఒరపు, ఉరిపు, చాలుట, మందుట; ఉరి. అ.క్రి.
చాలు; పో.చూ. త. ఉరు, చాలు, మందు.
ఒరము² పో.చూ. ఒరము. న.క్రి. పొందు.
ఒరయారము రూ.చూ. ఒయ్యారము. వి. సౌందర్య గర్వం.
కా. 3.17, విజయ. 1.68.
ఒరయక చూ. ఒరయ.
ఒరయ రూ. ఉరియ², ఒరియ, ఒరియ. న.క్రి. 1. గోకు.
కు.నం. 1.100; 2. రాయ, నంపుర్లంచేయు. బా.రా.
4.718; 3. పరిశీలనం బంగారం మొ. వాటిని రాతిపై
గీటు పెట్టు. ఉ.హరి. 5.11; 4. పరిక్షించు. హర. 2.51;
5. పరిశీలించు, విచారించు. నా.వం. 1.180; 6.
పొరయ, పొందు, చేరు. కాశీ. 6.127; 7. ఎదుర్కొను,
దికాను. ఆము. 1.48; అ.క్రి. 1. నర్తకచేయు, మాడ్కొను.
వరాహ. 6.46; 2. రాయ, నంపుర్లించు. పారి. 4.28;
3. నొక్కుకువడు. నీలా. 1.81.
త. ఒరె (బరె-). రాయ, తాకు, ఒరపిడి పెట్టు, పరి
క్షించు; ఒరసు, ఒరిసు, ఒర్సు. కాకు, నృసింపు,
మృదువుగా రాయ; ఉర్దు, రుద్ది నునుపుచేయు; తు.
ఉరెపుని. రాయ, రుద్దు; ఉరెసుని. నునుపుచేయు; త.
ఉరై. (-త్త-; -త్త-). రాపిడిపెట్టు, మెత్తనిముద్ద అగునట్లు
రుద్దు, రాయ, బంగారం మొ. నిలువైన వస్తువులను ఒర
పిడిరాయచే పరిక్షించు, (-త్త-; -ర్-). పరిక్షించు, పరిశీ
లించు; మ. ఉరసుక, రుద్దు, రాయ; కోట. ఒరవ-
(ఒర్-). మెత్తని ముద్ద అగునట్లు రుద్దు, కుండలు తయారు
చేసేటప్పుడు రాయచేత రుద్దు; ఒర్. రుద్దు; కు. రూ.న.
చితకగొట్టు, నలగగొట్టు, పిండిచేయు.
పో.చూ. సం.ప్ర. ఒర్. రుద్దు, రాయ.
<మూ.ప్ర. *ఉర్-/*ఉర్.
ఒరయక రూ. ఒరియక, ఒరియక. వి. ఒరిపిడి, నంపు
ర్లం. చందా. 1.8; వైషమ్యం, శ్రుత్యం, నర్తక.

చంద్రా. 1.71. అరయుగద వి. రాపిడి, కష్టం. కు.నం. 4.381. అరసికావిపోవు అ.క్రి. సొక్కుడుపడు, వండుపడు. అరసికామ న.క్రి. చానుకొను, అంటు. చా. 3.13. క. అరసు. కాకు, మృదువుగా రాయు, కట్టు, కుదుచు, నాశనం చేయు, హాయి; కు. అరెసుని; క. ఉరైత్తు-క-కొరే. తనకురాను దుడ్డుకొను; మ. ఉరసుక. దుడ్డు, రాచి పొడిచేయు.

అరయుగద చూ. అరయు.

అరలు రూ.చూ. అరలు. అ.క్రి. 1. బాద్ద. రా.రా. 4.375, ఉ.రా. 8.177; 2. ప్రలాపించు, దుఃఖించు, ద్వనించు, కొద్దు, పాచికవలె తిరుగు.

అరలుట వి. విడుదల, విమోచనం. అరలుడు వి. కొద్దుట, విడుపు.

అరలుట చూ. అరలు.

అరలుడు చూ. అరలు.

అరవ రూ.చూ. వరవ. వి. చుట్టు భవంతికి మద్య కప్పునుంచి నీరు వడేందుకు పీలుగా విర్జరచిన వాళి.

అరవకుండు చూ. ఉరియు. క్రి. ఉరియకుండా వుండు.

అరవచ్చు చూ. అర.

అరవట్టు చూ. అర.

అరవడి రూ. వరవడి. వి. 1. విచార్యులగు అక్షరాలు కుదర జూనికి గురువు మొదలయిన వాళ్ళు రాసిన మేలుబంతి; 2. వేగం, ఆచారం, కట్టుబాటు, మర్కాద, ఆదర్శం. క. ఉరై. మాట, భావవ్యక్తీకరణ; వరై (నో-కె-). ప్రాయు, చెక్కు, గీయు. వి. బంబి, వర్ణం, పడి (<నం. ప్రతి.) నకలు; పో.చూ. మ. ఉర, పడం, వాక్యం, కీర్తి; అర. మేలుబంతి; పడి. నకలు.

<క. *వరై- పడి. పదాన్ని తిరిగి రాయటం.

అరవిడి రూ.చూ. వరవుకము. వి. నేడ, దాన్యం.

అరవు పో.చూ. అర. వి. 1. విడం, పోలిక, పండి.చ. 2.131; 2. తగిన నలహ.

క. అర. ఏకత్వం, పోలిక, నమక; క. ఉరు. అ.క్రి. పోలిక కలిగియుండు.

అరవులుట్టు అ.క్రి. చవులూరు.

అరవెట్టు చూ. అర.

అరవోగు రూ.చూ. అరపోగు. వి. అంటిపోగు.

అరవోగుచీర రూ.చూ. అరపోగుచీర. వి. అంటిపోగు గళ్ళువడెట్టు, నేకనేసిన చీర.

అరవోగుచీర చూ. అరవోగు.

అరవండు చూ. అరయు. వి. రెండు ఇండ్ల చూరులు కిందకు దిగిన గొంది పోటు, చూర్లనందు.

అరసికావిపోవు చూ. అరసికాను.

అరసికాను చూ. అరయు.

అరసు చూ. అర. వి. పోలిక, ఉపమానం. నరవ. 5.16, అరి వి. శత్రుత్వం, నాశనం, దోపిడి, ఆము. 6.110.

పో.చూ. క. వరి. కట్టు, బంధం.

అరిగట్టు అ.క్రి. ఎదుర్కొను. కు.నం. 11.670.

అరికాలు రూ.చూ. అరిగాలు. వి. అరగబడిన కాలు.

అరిగ చూ. అరుగు. వి. నమస్కారం. దుక్కా. 1.123.

క. అజగు, ఉజగు, వాలు, అరుగు. పండుకొను; పో.చూ. క. ఎరుక్కు. ఇంకు, కృశించు.

అరిగట్టు చూ. అరి.

అరిజ రూ. అరిజె. వి. ఎనుగు మెడకు కట్టే గొలుసు. రాజ. వా. 3.46.

క. మొరజ, దేవని రథాన్ని లాగే లావపాచి కాదు; మొరజె, మొరై. ఎనుగు మెడకు కట్టే మోటు.

<క. మొరజె.

అరిజె రూ.చూ. అరిజ. వి. ఎనుగు మెడకు కట్టే గొలుసు. చంద్రా. 1.31.

అరిటి వి. నాలుగు మూలలను నలుగురు పట్టుకుని గింజల్లి జల్లించుట కుపయోగించు వెనురుబద్దలతో చేయబడిన సాదనం.

అరిటి రూ.చూ. అరపిడి. వి. రాపిడి, అర్పిడి.

అరిమ రూ. అరిమి, అరిమె. వి. 1. స్నేహం, అర్పిక. శృం.నై. 3.126; 2. ఆనక్తి. శృం.నై. 6.61; 3. దయ, కాలి. ఉ. హరిశ్చ. 2.135.

క. అరై. < అమై; నహారం, కూడ, కలిసి; కు. ఎమ్మైత. ఐకమత్యం; అమైత్తుని. కలియు; క. అరుమై. ఏకత్వం, కలయిక; అరి(-మై-; త్త-). ఐకమత్యంతో కలియు; మ. అరువలో, అరుత్తి, ఎరువ, కలయిక.

అరిమిక రూ. అరిమె. వి. 1. ఎనయం, అచ్చురా. 3.121; 2. స్నేహం. అరిమిడి వి. శత్రువు, ద్వేషి. పండి. చ. 1.73 వ. అరిమె రూ.చూ. అరిమిక. వి. 1. ఎనయం, అణకుప; 2. స్నేహం.

అరిమి రూ.చూ. అరిమ. వి. స్నేహం. మైత్రి.

అరిమిక చూ. అరిమ.

అరిమిడి చూ. అరిమ.

అరిమె చూ. అరిమ.

అరియు రూ.చూ. అరయు. న.క్రి. దుడ్డు, రాయు.

అరు- నమస్కారాల్లో మాత్రమే వస్తుంది. రూ. ఉరు. చూ. అకటి, అండు; విణ. అక.

క. అర, అర, అరగె. ఏకత్వం, మొత్తం; కొ. అరు, అక; కు. అర. అక; అరు, అంటరి; అర. అకప్పుడు; క. అరు, అర. అక; అరి (-మై-; త్త-). ఐకమత్యంతో కలియు; అరె. అకటి మాత్రం; మ. అరు, అర. అక, అదే; కోట. అర. అక; కొడ. పూర్వీక. అక నంవ త్వరం; కుణ. రొ. విణ. అక; కు.వి. రొ. అక; కురు. అరత్. అకడు; మూర్తో. అర. అక.

<మూ.ప్ర. అర/అర.

అరగారు వి. మిరప పంట మొదటికోత. < అరు + కారు. అరుడు రూ.చూ. అరువుడు. వి. 1. ఇక రుడు, అన్యరు. భార. ఆర. 2.184; 2. అకడు. దళా. 8.150; 3. పొరుగువాడు; 4. కొత్తవాడు. అరుదరి వి. 1. అంటరిపాటు, ఏకాంతం; 2. కొండెకానికనం. ఆము. 2.40; 3. ఎలుకకన్నం (అర్థ విపరి); విణ. కొండె వాడు. పిప్ర. 5.40. క. అరు-తలై. పక్షపాతం; అరు-

ర-తల్లె. ఒకవైపు. ఒరుదలకాడు వి. కొండెకాడు. ఆము.
4.220. ఒరుదలయేరు (-ఏరు) య. ఒరుదజేరు. వి. తంకు
ఒక పక్కవచ్చే నొప్పి. పార్శ్వవ నొప్పి. ఒరుదవేరు య.
య. ఒరుదలయేరు. వి. తంకు ఒకవక్క వచ్చే నొప్పి.
పార్శ్వవ నొప్పి. ఒరుప్పడు య. ఒరుడు. నర్వ. ఇక
దుడు. ఒరుడు. చార.ఆము. 5.99. క. ఒప్పు, ఒర్పు,
ఒర్వ, ఒప్పును, ఒప్పునను. ఒకడు; కు. ఒరయె,
ఒరి; తి. ఒరువన. ఆన్యుడు, ఒకడు; మ. ఒరు
వన, ఒరుత్తన. ఒకడు; కోట. ఒద. ఒక; కొ. వుద.
ఒక; గో. ఉండె. ఒకటి; కు. రొఅంబ. ఒక; కురు.
ఒరొత్. ఒకడు లేక ఒకటి; మార్తో. ఒరొత్. ఒకడు.
ఒరుగు య.య. ఒరుగు. అ.క్రి. వంగు, వాలు, వడు. వి.
తలగడ, మెత్త, దింపి.

ఒరుగురుగదై వి. ఒరుగురు ఒకవైపున ఆనుకొటానికి
పసరిగా కట్టిన పంపకావంచే దాగం.

ఒరుగురుగదై య. ఒరుగు.

ఒరువు య.య. ఒరవు. అ.క్రి. చుట్టు, రాయు, ఒరిపిడిరాచిక
రాపిడిపై.

ఒరువుబద్ద య.య. ఒరవుబద్ద వి. చిత్రిక గుల్ల.

ఒరువుబద్ద య. ఒరువు.

ఒరువుపోటు య.య. ఉరిపిపోటు. వి. తోక వెంట్రుకలు
రానిపోయ్యే వ్యాధి.

ఒరుడు య. ఒరు.

ఒరుదల య. ఒరు.

ఒరుదలకాడు య. ఒరుదల.

ఒరుదలయేరు య. ఒరుదల.

ఒరుదవేరు య. ఒరుదల.

ఒరువు య.య. ఒరువు. వి. ఎద్దడి. పర్వాదానం, ఎండల
ప్రకర.

ఒరువుగాలి వి. ఎర్ర యముగో బలంగా వీచే గాలి.
ఒరువుగుంటక వి. పైరులో గడ్డి తీసే మూడు పలుగుల
సారనం. ఒరువుబల్లి వి. ద్వారబందం నిలువకమ్మా పక్కన
గోడకు అతికే చెక్క.

ఒరువుగాలి య. ఒరువు.

ఒరువుగుంటక య. ఒరువు.

ఒరువుబల్లి య. ఒరువు.

ఒరువురురాయి య.య. ఒరపిడిరాయి. వి. గీటురాయి.

ఒరుము అ.క్రి. 1. చురుకగు, తీవ్రమగు. ఆము. 4.171; 2.
కలియు.

కు. ఒయ్యుత. ఇకమత్తం, కలయిక; క. ఒరుమిచ్చ
కలయిక; ఒరుమి (-ప్ప)-నె-త్త-. కలిసియుండు; మ.
ఒరుమిక్క. కలియు; ఒరుమ. కలయిక; కొడ. ఒర్క.
ఇకమత్తం.

ఒరువు న.క్రి. ఎత్తవల్లలు నరిచేయు, చదునుచేయు. వి. తగు
మాచన.

ఒరువుడు య. ఒరు.

ఒరేయు న.క్రి. గూడుపెట్టు, నిలువుగా పేర్చు.

ఒర్దుకట్టు వి. కప్పమీద వేసే నున్నపుట్టి.

ఒర్దు వి. రాబడి, ఆదాయం.

ఒరేయు న.క్రి. లెగగట్టు.

ఒరు వి. 1. బద్దాదికోళం, ప్రత్యాకారం. తై.వా. 8.138;

2. నూరివర. ఆము. 1.57; 3. కళ్ళకోడు పెట్టుకొనే
కేసు, దింతుగరి.

క. ఒత్తి. తిత్తి. కోళం; కొడ. ఒరె. బద్దాదికోళం;
కు. ఒరె, చుదె; త. ఉత్తి; మ. చుట. ఒర. దిండు,
గరిలు, కోటు; కోట. ఒరె. తిత్తి, కోళం; వర్తి. ఒర.
బద్దాదికోళం.

ఒరుపెంతు వి. నూరి ఒర. ఒరులమయ్య య.య. ఒరుల
నూయి. వి. మట్టికాల్చి చేసిన గుండ్రని ఒరలు దింపి కట్టిన
నూయి. ఒరులమాయి య. ఒరుల నూయ్యి. వి. మట్టికాల్చి
చేసిన గుండ్రని ఆరలు దింపి కట్టిన నూయి.

ఒరుకటము య. ఒరక, ఒరకటము. ఒరగడ్డము, ఒరుకము,
ఒరుకటము, ఒరుగడము, ఒరుగడ్డము. య.ఒరుగు. వి. 1.
విషమ పరిస్థితి. ద్వి.వాగ. 1; 2. కష్టం; విరు. 1. విష
మించినది; 2. ఎత్తువల్లలు గలది.

ఒరుకము య. ఒరుగు. య.య. ఒరుకము. వి. 1. పల్లవ
ప్రదేశం. కాశీ. 2.45; 2. గొయ్యి. నురా. 99; 3.
ఇల్లుంది, కష్టం. కాశీ. 7.166; విరు. నిట్టనిలువైనది.

ఒరుకటము య.య. ఒరుకటము. వి. విషమ పరిస్థితి, లోతు,
కష్టం.

ఒరుగడము య. ఒరుగు.

ఒరుగడ్డము య. ఒరుగు.

ఒరుగ(బరు) య. ఒరుగు.

ఒరుగల్లు య.య. ఒరగల్లు. వి. గీటురాయి.

ఒరుగాయ అ.క్రి. ఒరిసేబట్టుకాయ, దాదపడు.

ఒరుగాలినిలుపు య. ఒరుగాలు.

ఒరుగాలు య.య. ఒరుగాలు. వి. ఒంటికాలు. అప్ప. 2.197.

క. ఒత్తిక్కాల్. ఒంటికాలు.

ఒరుగాలినిలుపు అ.క్రి. ఒంటి కాలిపై నిలుచు.

ఒరుగిపోవు య. ఒరుగు.

ఒరుగు య. ఒరుగు, ఒరుగు, ఒరువు, ఒరుగు. అ.క్రి. 1. వంగు,
ఏటవాయిగా వుండు. కు.నం. 7.980, చార. తీవ్ర. 1.47;
2. పక్షపాతం వహించు. చార. కాంతి. 2.874.

క. ఒరుగు, చురుగు. వంకరగు, వంగు, వాలు.
ప్రూరంగా ఉండు, పైనబడు, కిందబడు, నిద్రించు; కు.
ఒరుగుని. ఒంగు, ఒరుగు; ఒరుదుని. ఒక పక్కకు వాలు;
ఒర్దు. వంకర; త. చురుక్కు. వాలు; కు. చురు, చుత.
మోకరించు; వర్తి. ఒరె గో. వంగు.

<మూ.ద్రా. *ఒర్త్- ఆర్త్- లేక *ఒర్త్- ఆర్త్-.

ఒరుగడము య.య. ఒరుకటము. వి. విషమ పరిస్థితి,
వంకటం. ఒరుగడ్డము య.య. ఒరుకటము. వి. వంకటం,
కష్టం, దాద; వి. విషమం. ఒరువ+గడ్డ(ము). ఒరుగ(బరు)
య. ఒరుగ(బరు), ఒరువ(బరు). అ.క్రి. వంగు, వాలు.
ఆము. 1.67. <ఒరుగు+అ(న్)+పడు. ఒరుగిపోవు
అ.క్రి. వంగిపోవు, వంకరగు. ఒరుగింది య. ఒరుగు
దిండు. వి. ఆనుకొటానికి వుపయోగించే గుండ్రని దిండు.

మద, 5.50. జిగురుపోవు రూ. జిగురుపోవు, జిగురుపోవు. అ.క్రి. వంగు, వంగరగు. హరిశ్చం. 4.168. జిగురుబిల్ల రూ. జిగురుబిల్ల, జిగురుబిల్ల. వి. ఆనుకోవటాని కుపయోగించే గుండ్రని దిండు. జిగురుపోవు రూ.చూ. జిగురుపోవు. అ.క్రి. వంగు, వంగరగు. <జిగురు + పోవు.

జిగురుదిండు చూ. జిగురు.

జిగురుపోవు చూ. జిగురు.

జిగురుబిల్ల చూ. జిగురు.

జిగురుపోవు చూ. జిగురు.

జిగురుబిల్ల చూ.చూ. వంగరగు. వి. సర్వ గర్వ సందా మది, వక్రక్రి. వేళాకోళం.

జిగురుబిల్ల చూ.చూ. వంగరగు. వి. 1. నూతి పోతి మాటలు. రంగ.ర. 2.171; 2. వక్రక్రి. వేళాకోళం.

జిగురుబిల్ల చూ. అ.క్రి. జెప్పిపొదుచు, వేళాకోళం చేయు.

జిగురుబిల్ల చూ. జిగురు.

జిగురుబిల్ల చూ. జిగురు. అ.క్రి. జెప్పిపొదుచు, వేళాకోళం చేయు.

క. జిగురు-చూ. జిగురు. అ.క్రి. జెప్పిపొదుచు, వేళాకోళం చేయు.

జిగురు పో.చూ. మొలకలు. వి. 1. దురదృష్టవంతుడు, చెడ్డ అలవాట్లున్న వ్యక్తి, చెడ్డ ఆదర్శ. భార. ఆను. 5.98; 2. దుర్మార్గుడు, క్రూరుడు. హరి.హ. 9.19.

క. జిగురు. అహంకారం; జిగురు, జిగురు. అహంకారం, గర్వం; కు. జిగురు. మూర్ఖపు పట్టు, ద్వేషం; క. జిగురు. వాగ్దోషం చేత కల్పింపబడే, వాదించు, దుఃఖపెట్టు.

జిగురు చూ. జిగురు.

జిగురు చూ. జిగురు.

జిగురు చూ. జిగురు.

జిగురు చూ. జిగురు.

జిగురు రూ. జిగురు, జిగురు. వి. 1. విదం, రీతి, మార్గం, వర్గం. కు.నం. 3.313, భార. విరా. 2.291; 2. మోటు తనం. భార. ఆర. 2.135; 3. కావం, భార. భార. ఆర. 2.134; 4. నేర్పు, నైపుణ్యం. భార. విరా. 2.21; 5. ఆదర్శం. భార. వి. 2.191; 6. యుక్తి, ఉపాయం. భార. కర్ణ. 1.814; 7. యోగ్యత, నమర్కత. ఉ.హరి. 4.48; 8. కల్పన. విక్ర. 8.48; 9. సాందర్భం, కోద అవ్య. విలాసం. రామా. 4.107, మను. 4.69; 10. ప్రకాశం. రసిక 1.36; 11. నిలకడ, స్వర్గం. పరమ. 3.14; విద. 1. యుక్తం. భార. విరా. 4.89; 2. అపైసది, ఇంపైసది. శివ.సా. 289; 3. వికారం, పెద్దది. భాగ. 8.256.

క. జిగురు. పైకిరావడం; జిగురు; క. జిగురు. అ.క్రి. కోరదగినది, శాశ్వతమగు, ప్రేమించు, అనుభవం పొందు; జిగురు. స్థిరపడు; జిగురు. స్థిరత్వం, గట్టిదనం; మ. జిగురు. స్థిరం, ఆధారం, వాగ్దానం; కోట. జిగురు- (జిగురు). రోషం అనుము.

జిగురు వి. 1. అందగాడు. జై.భా. 3.28; చంపా.

5.33; 2. అందగజై. నేర్పరి. జిగురు అ.క్రి. మదుర మగు, తియ్యనగు. రాదికా. 2.109. జిగురు రూ.చూ. జిగురు. వి. రాయిది, సంపద్యం. జిగురు వి. 1. అరముడు, నీచుడు. విక్ర. చ. 3.107; 2. అక్కరి. జిగురు రూ. వి. 1. మోటువాడు. నురా. 57; 2. అంద గాడు. జిగురు అ.క్రి. అవ్య. రాగి ఉండు. కృ.శకుం. 1.71. జిగురు రూ. వి. సాందర్భం, అవ్య. రాగి. చంపా. 6.54. జిగురు రూ. వి. నీటు, అందగాడు. నుద. 5.50.

జిగురు చూ. జిగురు.

జిగురు చూ. జిగురు.

జిగురు చూ. జిగురు.

జిగురు చూ. జిగురు.

జిగురు చూ. జిగురు.

జిగురు రూ.చూ. జిగురు. వి. 1. రాదికా; 2. రగాదా, వైరం.

జిగురు రూ.చూ. జిగురు. న.క్రి. రాచు, గోకు, అత్తిడిచేయు.

జిగురు చూ. జిగురు.

జిగురు చూ. జిగురు.

జిగురు రూ. జిగురు. అ.క్రి. 1. విలపించు. భార. ఆర. 6.225; 2. అరచు, ద్వేషించేయు. భార. ప్రో. 2.132, కా. 6.163; 3. కలకండు, వీరపడు. రామా. 6.141.

క. జిగురు, జిగురు. అరచు, కూర, బొట్టు; కు. జిగురు, జిగురు; మ. జిగురు. అరచు, గొడుగు; కు. జిగురు. రెంగుపెట్టుకొను, గులులుమళ్లు; కు. జిగురు. దుఃఖించు.

జిగురు చూ. జిగురు. విద. 1. వక్రం, వికృతం. భార. ఆర. 2.134; 2. రాదుమాడు, వ్యక్తమై; 3. అనన్యం, చిన్న చేదు.

జిగురు చూ. జిగురు.

జిగురు రూ.చూ. జిగురు. అ.క్రి. వంగు, జిగురు. జై.భా. 6.230.

జిగురు రూ.చూ. జిగురు. అ.క్రి. వక్రం, అంగు. జై.భా. 6.230.

జిగురు రూ.చూ. జిగురు. వి. వంగిన కాలు, కుంటి కాలు.

జిగురు రూ.చూ. జిగురు. అ.క్రి. జెప్పిపొదుచు, వాదించు, దుఃఖపెట్టు.

జిగురు రూ.చూ. జిగురు. వి. జిగురు బీజం వాడే రోగ విశేషం.

జిగురు రూ.చూ. జిగురు. వి. జిగురు.

జిగురు రూ.చూ. జిగురు. వి. పెద్దది, గొప్పది.

పో.చూ. నం. జిగురు. పెద్దదైన, గొప్పదైన.

జిగురు రూ.చూ. జిగురు. అ.క్రి. వంగు, వాలు. వి. కలగడ దిండు.

జిగురు పో.చూ. జిగురు. వి. జిగురు భారం పోయిన నందువల్ల కలిగిన తూకం.

జిగురు రూ. జిగురు. వి. జిగురు బీజం వాడే రోగ విశేషం.

ఒహుళ: < ఒలు + దీపము.
ఒట్ట రూ. ఒట్టు¹. విద. కలుపు, కారమైనది. పాండు.
4.184. వి. కారం, కలుపు.
ర. ఉల్లై. కారం; ఒటు. దాదించు, దుఃఖపెట్టు. మ.
ఉళ. తీక్షణత, వదును.
ఒట్టకనీంద వి. తీటకనీంద, కయ్యర. ఒట్టన రూ. ఒట్టన.
విద. కలుపున, కారమైన. ఆము. 5.107. వి. కారం.
ఒట్టదనము వి. కారం. < ఒట్ట + -కనము.
ఒట్టకనీంద చూ. ఒట్ట.
ఒట్టన చూ. ఒట్ట.
ఒట్టదనము చూ. ఒట్ట.
ఒట్టాదు అ.క్రి. కొర్రం పడుచు, సాగుదల మాట్లాడు.
ఒట్టి వి. అట్టిలో ఎదుటివారిని తెచ్చుకొట్టే మాట. ద్వన్యనుకరణ
శబ్దం కావచ్చు.
ఒట్టిన రూ.చూ. ఒట్టన. వి. కారం; విద. కారంగల.
ఒట్టియ¹ చూ. పట్టి-(అప). రూ. ఒట్ట¹. విద. లొంగనిది, వక్రం,
అవళం. వి. 1. లొంగని అప. సాధువుకాని అప; 2.
అదముడు, పంద; 3. సముద్రకావ, అపాతం; 4. చిన్న
కుప్ప.
ర. ఒళయ. పట్టిపోయిన అప; ర. వజ్రుపుచ్చు.
ఎండిపోయిన అప.
ఒట్టియ² రూ. ఒట్ట². వి. పగులు, దీట.
ఒట్టు¹ రూ. ఒటు. విద. పెద్దది, గొప్పది.
ర. ఒత్తు. మందం, దట్టం, కప్ప; ర. ఒట్టు. స.క్రి. నం
బంచాన్ని గూర్చు.
ఒట్టు² పో.చూ. వట్టి. విద. లోపం, తక్కువ, న్యూనత.
ఒట్టు³ చూ.చూ. ఒట్ట. వి. కారం.
ఒట్ట¹ రూ.చూ. ఒట్టియ¹. విద. లొంగనిది, వక్రం, అవళం.
నవనాద. 1. ప. 40. పం. 3. వి. వట్టిపోయిన అప.
ఒట్టహాతలు వి. అనవ్యకరమైన మాటలు.
ఒట్ట² రూ.చూ. ఒట్టియ². వి. పగులు, దీట.
ఒట్టహాతలు చూ. ఒట్ట¹.
ఒరి¹ వి. తది, చెమ్మ.
సం. ఒరి-. తది, చెమ్మ. ప్రా. ఒల్లి, ఉల్లి. తది,
రేమ.
< సం. ఒరి-.
ఒరి² వి. నెవము, మిష, సాకు.
ఒరిక(బోయ) చూ. ఒరుకు¹.
ఒరికిల రూ.చూ. ఒరికి. వి. పల్లకాడు, నృకానం.
ఒరింద రూ. వలంద. వి. కచ్చి కాజ.
ఒరివక్షము రూ. వలవక్షము. చూ. ఒరియు. వి. వక్షపాతం.
ర. ఒల్. కోరు, ఇష్టపడు; ర. ఒల్, ఒల్లు. అంగీక
రించు, తగు; మ. ఒల్లు. ప్రేమించు.
ఒరిబిదు స.క్రి. కొల్లగొట్టు. ఆము. 6.85.
పో.చూ. ర. ఉల్లై. సైన్యం మొ. చెల్లాచెదరగు, అణగ
గొట్టు, నాశనం చేయు.
ఒరిబోక వి. ఒరప, ఆరాటం, పెట్ట.
ఒరియించు చూ. ఒరియ².

ఒరియ¹ స.క్రి. 1. అరిచించు, కోరు, కార.ఆది. 7.149;
2. పొందు. కార.ఆర. 1.234, మార్క. 2.55; 3.
కరియ, నమిపించు. ఆము. 1.60; అ.క్రి. 1. కరియ,
కూడు. కార.నదా. 2.131; 2. స్ఫురించు, కోరు. కార.
క్రి. 4.238; 3. కలుగు, జనించు, నందించు, కార.
ఆసు. 4.147; 4. ఉన్నుటమగు, ఇష్టపడు, కార.మహా.
1.4; 5. వ్యాపించు, ప్రవేశించు. కార.ఆర. 1.180,
మను. 1.12; 6. ఒప్పు, ప్రకాశించు. ఉ.హరి. 5.276;
7. కాచు, ప్రవేశించు. మార్క. 2.52, హరి.హ. 2.30;
8. అరిశయించు, పెరుగు. శృం.నై. 2.119; 9. ఉండు,
వర్తిల్లు. దాగ. 10. హ. 1028; 10. తాకు, స్పృశించు.
ఆము. 2.27; 11. నంచరించు, తిరుగు. చిత్ర.కార.
3.103.
ర. ఒల్. బహిర్గతమగు, కనబడు, ప్రేమించు; పోలి,
హెళి. ప్రకాశించు; మ. ఉల్లై, ఉల్లై, హెళి
పుణ. ప్రకాశించు; ర. ఒలి. అంకురించు, మొలకెత్తు,
వర్తిల్లు, వృద్ధిపొందు; ఒలియల్. విలాసం, నైవేద్యం.
< మూ.ద్రా. *ఒల్- ఆయ.
ఒరియ² అ.క్రి. 1. వేలాడు. కార.ఆర. 1.107; 2. వీచు.
మను. 2.24, ఆము. 5.103; 3. వాలు, వదు. ఉ.రా.
6.88.
ర. ఒలి. వేలాడు, తిగు, కదలు; ర. ఒల్లు. కడులు,
వక్కుకు కదలు; ఉల్లై. వణకు; మ. ఒలుమ్ముక.
అటూ ఇటూ కడులు.
< మూ.ద్రా. *ఒల్-
ఒరియించు స.క్రి. 1. కూర్చు, సంఘటించు. కార.కాం.
3.147; 2. విడుచు, నిగిడించు. కృ. శబం. 1.30.
ఒరివి రూ.చూ. ఒరివ. వి. ఎత్తు, ఉన్నతి. రం.రా. 6 వ.
316. పం. 13.
ఒరివు రూ. ఒరివి. అవ్య. మిక్కిలి, అత్యధికం. నరన. 2.143.
ఒరిన రూ.చూ. వలన. వి. యుద్ధకారణంవల్లగాని ఈరికారణ
వల్లగాని ఒక ప్రాంతంనుంచి మరో ప్రాంతానికి ఇసులు
కరలి పోవటం.
ఒలాకదము వి. ఇటూ అటూ వచాన చెయ్యటం, మంద
గమనం.
ర. ఉలాత్తు. వి. ఇటూ అటూ వచార్లు చేయడం;
ఉలాత్తు. అ.క్రి. స్వారీచేయు, ఈశేగింపులో వెళ్ళు; మ.
ఉలాత్తుగ. పికారుకు తీసుకెళ్ళు; వర్తి. చుల్. వివోదం
కారకు అటూ ఇటూ తిరుగు.
< మూ.దా. *చుల్-
ఒలాండా రూ. ఒళంద. వి. హోలండు.
ఇం. Holland.
< ఇం. Holland.
ఒలాండాకమలము వి. కచ్చి పద్ధతిలో కోయబడ్డ పజం.
ర. ఉలాంతాకమలము. ఒలాండాభూములు వి. దీముని
వట్నందగ్గరున్న కచ్చివారి చాకిరేవులు. ఒలాండామల్లె వి.
కచ్చిదేశం మల్లె. ఒలాండావాండ్ల నర్య. కచ్చిదేశంవాడు.
ఒలాండాకమలము చూ. ఒలందా.

అలాంధ్రాభూములు చూ. అలాంధ్రా.

అలాంధ్రాపల్లె చూ. అలాంధ్రా.

అలాంధ్రాపాండ్లు చూ. అలాంధ్రా.

అలి' చూ. అలుకు. వి. కోపిడి, మోనంచేతగాని అలంచేతగాని తీసుకుపోవటం, అవహరణం. తై.రా. 1.63.

అలివచ్చుకొను న.శ్రీ. ప్రహంచేత శత్రువులకు అప్ప గించు, అయవజేటట్లు చేయు, పోగొట్టు. అలివడు ఆ.శ్రీ. కోవకుపోవ, చూరయిచ్చు. ఆము. 6.85. <అలి+వడు. అలివోపు ఆ.శ్రీ. కోవకుపోవ, అలివడు. యయా. 1.29.

<అలి+పోవు.

అలి' వి. ఆకు కప్పు పేర్చుకొని చూడెడు పన.

అలి' వి. తరిగిన ఒక్క తిప్ప. రా. 12.

పో.చూ. నం. వలయ-. పరితి, గుండ్రని ఉంగరం. కడియం మొ.

అలి' వి. దనలికాయలు ఉడకబెట్టిన తరవాత ఈడే పై పొర. నం. వలి-, వలి-. ముడత, కడుపుమీది ముడత.

<నం. వలి-. అర్థవివరి.

అలికి చూ. అలికిరి, అలికిరి, అలుకు', అలికి, అలుకు'. వి. 1. వితి.వీర. 2.274; 2. స్వకానం.

క. అలి. పొయ్యి, నివ్వగూడు; ర. అలి. నివ్వ; మ. ఇల. కొలిమి, కొలిమిలత్తి; వర్తి. అలంగమ్. అగ్ని శ్యాం.

అలికికాదు వి. స్వకానం. పో.చూ. ర. ఇల్లై. పొయ్యి, నివ్వగూడు. అలికికాన వి. స్వకాన రూపం, వల్లకాడి పొగ. అలికిబాదిర వి. (దొంగలు దోరసాదనంగా ఉపయోగించేది) చితాదన్యం. దశ. 5.72. అలికిమిట్ట వి. స్వకానం. అలికులమిట్ట చూ. అలుకులమిట్ట. వి. స్వకానం. అలుకులమిట్ట చూ.చూ. అలికులమిట్ట. వి. వల్లకాడు, స్వకానం.

అలికికాదు చూ. అలికి.

అలికించు చూ. అలుకు'.

అలికిపాగ చూ. అలికి.

అలికిపోవు చూ. అలుకు'.

అలికిబాదిర చూ. అలికి.

అలికిమిట్ట చూ. అలికి.

అలికిరి చూ.చూ. అలికి. వి. స్వకానం.

అలికులమిట్ట చూ. అలికి.

అలికొయ్యి వి. మగ్గంమీద నేత విద్రు పెట్టటానికి, మోకు కట్టే కొయ్యి.

అలిదామర వి. ఒక రకం చెట్టు.

పో.చూ. నం. వలి. చలి, పడుకు, గారి; విజ. శీతం. అపూశ; <నం. వలి-+కామర.

అలిపి' చూ.చూ. అలిపి'. వి. పశువుల శరీరంమీది కొల్లివంటి మచ్చలు.

అలిపి' పో.చూ. అలుపు. వి. కొయ్యిలో పురుగు కొలిచేటప్పుడు రాతే పొడి, కొయ్యి మెత్తవడటం.

అలిపించు చూ. అలుపు'.

అలిపిరి చూ. అలిపెర. వి. వానరుంపర.

అలివచ్చుకొను చూ. అలి'.

అలిపెర చూ.చూ. అలిపిరి. వి. వానరుంపర.

అలిమి వి. చేరి మగ్గంమీద దిబ్బెట్లు చేసేటప్పుడు పడుగు పోగుల్లో కొన్నింటిని విడదీయటానికి అంతెలుగా వేసిన చిక్కుచాదాలు.

అలిమె' చూ.చూ. అలిమ. వి. స్నేహం.

అలిమె' వి. దిమ్మకు వక్కన ఉన్న అంచు.

అలియగట్టు చూ. అలియ.

అలియంచు చూ. అలియ.

అలియ అ.శ్రీ. 1. ఈడినదగు (చర్మము మొ.). తార.ఆది.

5.165; 2. ఈడు (చర్మము మొ.); 3. సోమరియగు.

పో.చూ. క. సులి. చించు, అలుచు, చదునుచేయు.

కొల్లగొట్టు. కోపిడిచేయు; కు. సొల్లుణ, తొల్లుని.

అలుచు, తోలుదీయు; అలిపు. చర్మం; ర. అలి. చొలి.

అలుచు, తోలుదీయు; అలియల్. చర్మం, వస్త్రం. వి.

చర్మం; మ. తొలిక్క. అలుచు; గోం. ఊహానా, ఊఫి,

ఉవ్కా. అలుచు, పక్షి వెళ్ళులు ఈడదీయు; వర్తి. అల్చల్.

అలుచు; నా. అల్చన్; పో.చూ. చుడు. చొల్. ఉవరి

తలాన్ని రాపిడివల్ల నునుపచేయు; మాల్తో. చొల్తయ.

అలుచు, చెరడుతీయు; ద్రా. నిల్. చర్మం.

<మూ.ద.ద్రా. *అల్-/*తల్-/*చల్-.

<మూ.ద్రా. *తల్-/*చల్-.

అలియగట్టు న.శ్రీ. (వస్త్రాదులను) వెన్నకు విరిచి

కట్టు. <అలియ+అ'న్)+కట్టు. అలియంచు పో.చూ.

పొలియించు. న.శ్రీ. చంప. దాగ. 10. 4.400.

అలివడు చూ. అలి'.

అలివాడు చూ. వల్లవాడు. వి. అల్లె.

అలివోపు చూ. అలి'.

అలుకు' చూ. అలుకు, అలుకు'. న.శ్రీ. 1. చల్లు, చిలకరించు

తార.ఆది. 7.125, విరా. 5.282; 2. వెలువడజేయు.

మార్క. 3.852; 3. పోయ. కవిక. 6; అ.శ్రీ. 1.

స్రవించు, కాదు. తార.ఆది. 2.100, ఉద్యో. 4.821; 2.

వెడలు, వెలువడు, వ్యక్తమగు. తార.ఆది. 6.217, వి.వ.

2.48; 3. రాలు, చిందు, చెడదు. కాశీ. 6.257; 4. దగ్ధ

మగు. హర. 3.88; 5. కలుగు. సిం.ద్వా. 1.8; 6.

పోగువడు. సిం.ద్వా. 2.69; 7. కలగు, తొనకు. కళు.

2.188; 8. లాభదాయకమగు; వి. 1. పతనం; 2.

ప్రవాహం; 3. వయోరంగా నడిచే త్రి.

క. పిలాపు. అలకిడలాడు; అలకు. ప్రవహించు.

వి. వడిగల ప్రవాహం; ర. అలుకు. ప్రవహించు, కాదు,

ఉరియు, తెలియజేయు, నీటివలె కిందకు జారు; అలకుక్.

వడజేయు, ముంచు; పో.చూ. అల్చకు. కదులు, కంపించు;

మ. అలియుక. ప్రవహించు; అలిక్క. ప్రవహించు,

గాయంనుంచి రసి జారు; అలిచ్చు, అలిచ్చు. ప్రవ

హించటం; పిలుక. ప్రవహించు, చెమర్చు, కాదు, పో.

చూ. అలంపుక. ఇటుఅటూ ఈగినలాడు.

అలక(బోయ) న.శ్రీ. చిందబోయ. <అలుకు' +

అ'న్)+పోయ. అలికించు (అలుకు చా.ప్రే.) న.శ్రీ.

1. అలుకజేయు. మొల్ల. 6.1.25 ; 2. కుక్కు. అరికిపోవు అ. శ్రీ. అలుకు, చిందు. వార్తిపోవు. అలుకు(బిచ్చ) య. అలువ. బిచ్చ. వి. పొట్టు అరిచిన పప్పు, చాయపప్పు. రాజవా. 2.100. అలుకులువాలు అ.శ్రీ. 1. ప్రవహించు. వరాహ. 12.43 ; 2. అలుకు, చిందు. < అలుకులు + పాలు.
అలుకు య.చూ. అరికి. వి. స్మశానం.
అలుకు(బిచ్చ) చూ. అలుకు!
అలుకులగడ్డ చూ. అరికి.
అలుకులమిట్ట చూ. అరికి.
అలుకులువాలు చూ. అలుకు!
అలుగు య.చూ. అలుకు! అ.శ్రీ. హరు, పొద్దిపోవు.
అలుచు య. కలుచు, కలుపు, అలుపు. చూ. అరియు. స.శ్రీ.
 1. ఈదుపు, ఈడవీయు (చర్మం, వస్త్రం). దార. 4.5.222 ;
 2. దోచు, కొల్లగొట్టు. కాశీ. 7.250 ; 3. పొట్టుతీయు, సుద్రపరచు. మదికా. 2.16 ; 4. కాక్కుతీయు.
 పద్మి. ఎల్.బి. కాక్కుతీయు, అలుచు ; నా. ఒల్.నె.
అలువడు చూ. అరి. అ.శ్రీ. దోచు, దొంగిలించు, కొల్లగొట్టు.
అలువబిందము చూ. అలుపు!
అలుపు య. అలుపు! అలుపు. చూ. అలుచు. వి. 1. పొట్టు మొ. అలవటం. ద.శా. 2.14 ; 2. సారించిన పని.
 అరిపించు స.శ్రీ. పొట్టు. రోలు మొదలైనవి తీసి వేయించు. దార.విరా. 1.180. **అలుపు(బిచ్చ) (-వచ్చు).** య.చూ. అలుకు(బిచ్చ). వి. పొట్టు తీసిన పప్పు, చాయ పప్పు.
అలుపు య. అలుపు. వి. అకరకం కావ్యదోషం.
అలువబిందము వి. అకరకం కావ్యదోషం.
అలుపు(బిచ్చ) చూ. అలుపు!
అలులు వి. గడ్డికుప్ప వేసేవ్వకు చేసే భాగాలు.
అలుపు! వి. కొత్తగా కాపులు రవ్వేముందు నీడిమట్టం, కాలు, పుచి మొదలయినవాటిని తెలుసుకోటానికి మొదటవేసే కొద్ది పాటి వైశాల్యం గల గుంబ.
 పో.చూ. క. ఉలి. మాటుప్రదేశం ; ఒలిపు, ఒలిగు. రహస్యం ; పో.చూ. కాద. ఒలి, ఒలిప్ప, ఒలిచి. దాక్కోను ; కు. ఒలి. రహస్యం ; క. ఒలి. దాక్కోను. వి. మాటుప్రదేశం ; ఒలిప్ప, దాక్కోను ; ఒలిపు. రహస్యప్రదేశం ; పో.చూ. మ. ఒలి. రహస్యప్రదేశం ; కాద. పులియ (వల్ల-) ; కోట. ఒయిల్ (-ఒల్)-). దాక్కోటం.
అలుపు వి. తోకువపటం, లోబడటం.
అలుసు అ.శ్రీ. తప్పుకొను. తొలగు.
అలె య.చూ. అల్లియ. వి. ఉత్తరీయం, వైపంచె. ఆము. 6.77.
అలెవాటు య.చూ. అల్లెవాటు. వి. రజ్జువలె మెరిపెట్టి వైనతేనుకున్న ఉత్తరీయం. క. అల్లివాటు ; క. వల్ల చాట్టు. ఎడమ కుజంమీద వేనుకున్న వైపంచె.
అలెవాటు చూ. అలె.
అల్లి య.చూ. అరికి. వి. స్మశానం. ద్వి.హరిశ్చ. ఉ. 1628.
అల్లు య.చూ. అలుకు! అ.శ్రీ. 1. ప్రవించు, కాదు. దార.

అరి. 2.24 ; 2. చిందు. దశా. 7.1.107.
అల్లు య.చూ. అరికి. వి. స్మశానం.
అల్లు య.చూ. అలుచు. స.శ్రీ. 1. ఈడవీయు. దార.వరా. 2.231, కు.వం. 2.217 ; 2. కొల్లగొట్టు, దోచు. దార. చూ. 185 ; 3. పెరుకు, ఈడవీకు. మార్క. 2.91.
అల్లు! వి. సాయకారి, పొరుగుదనుంచి వచ్చి నేడ్యం చేసే రైతు.
అల్లు! వి. సందు వలకలకు బదులు వేసే వస్తువు కర్ర.
అల్లు! య.చూ. అలుపు! వి. పొట్టు మొ. అలవటం. దార. 2.31.
అల్లు య.చూ. అలుపు. వి. అకరకం కావ్యదోషం.
అల్లి చూ. అల్లి. శ్రీ.విద. మెల్లగా.
అల్లికాటిమాటలు చూ. అల్లగాడు.
అల్లికాడు య. వల్లకాడు. చూ. అరికి. వి. స్మశానం.
అల్లికాటిమాటలు వి. అనర్థకరమయిన మాటలు. వ్య. స్మశానం మాట్లాడే మాటలు.
అల్లిగిలు య.చూ. అల్లిగిల్లు. అ.శ్రీ. 1. పాయ, కీడించు. హరి.ఉ. 3.80 ; 2. తొలగు.
అల్లిగిల్లు య. అల్లిగిలు. చూ. అల్లు. అ.శ్రీ. 1. పాయ, కీడించు ; 2. తొలగు.
అల్లన చూ. అల్లన. శ్రీ.విద. 1. తిన్నగా. దాగ. 10 మా. 927 ; 2. కీడుంగా. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 1808 ; 3. మిక్కుటంగా, అధికంగా. నీలా. 3.10.
అ. అల్లెన. తొందరగా.
అల్లంకు వి. గొట్టు మొదలైనవాటికి నొగగావేసిన వంగల కొయ్య, చీల్చునొగ.
అల్లివి చూ. అల్లు.
అల్లిము పో.చూ. ఉల్లిము. వి. మూర్పు, మైదురవు.
అల్లిగెడు చూ. అల్లు.
అల్లిబొటలు చూ. అల్లు.
అల్లిబుచ్చు చూ. అల్లు.
అల్లిబోక చూ. అల్లు.
అల్లిబోవు చూ. అల్లు.
అల్లి విద. బక్కపలదన.
అల్లి పో.చూ. కు. అలెపుని. అలనట ; క. అల్లి. బక్క వలుచనివాడు, వల్లన.
అల్లిగము పో.చూ. వల్లిగము, వి. పొలంచుట్టు వేసిన కంచె. పొలానికి కంచె వెయ్యటానికి వేర్పిన కేగు కంచల పోగు.
అల్లియ య. అలె, అల్లె. వి. 1. తలపాగ. దార.కర్ణ. 8.327 ; 2. చీర. హర. 4.81 ; 3. ఓడి, వైబట్ట. దాగ. 10 మా. 548.
క. అల్లి. వైపంచె ; కు. అల్లి, అల్లె. దుప్పటి, దారి చాలని బట్ట ; మ. అల్లి. 5 గజాల పొడవ 3 గజాల వెడల్పు ఉన్నబట్ట ; అల్లియల్. మేలి వస్త్రం.
అల్లు అ.శ్రీ. 1. ఇష్టపడు. దార. ఆర. 3.278 ; 2. కంపి మెలసి నివసించు ; 3. ప్రేమించు.
క. అల్లు. కలియు, అప్పుకొను.
అల్లివి వి. 1. ఇచ్చగింపకుండటం. దార. వరా.

1.188, శృం.వై. 5.38; 2. అనాదరం, నిరాకరణం. మను. 3.68; 3. రోక, అసహ్యం. కవిక. 5.151; 4. శత్రుత్వం, విరోధం. క. ఒల్. ఇష్టపడు, కోరు, ప్రేమించు; క. ఒల్లొచ్చి. అనమర్యక, అలక్ష్యం, కోర్కెలను లేకుండటం. ఒల్లొబడు స.క్రి. ఉపేక్షించు; అ.క్రి. నిరుపయోగమగు, <ఒల్లు+అ7(న్)+పడు. ఒల్లొబడు వి. ఉపేక్ష నిరసనం. దార. దీప్తి. 182, మార్క. 8.60; విణ. 1. అనాపేక్షకం, ఉపేక్షకం. మార్క. 5.88; 2. నిరుపయోగం. దార. ఉద్యో. 4.322. పో.చూ. క. ఒల్, చల్. ఇష్టపడు, ప్రేమించు; క. ఒల్లొచ్చి. అలక్ష్యం, తిరస్కారం. <ఒల్లు+అ7(న్)+పడు. ఒల్లొబడు స.క్రి. మూర్ఖిలతయు. వీర. 4.132. <ఒల్లు+అ7(న్)+పడు. ఒల్లొబడు వి. అనాదరం. రం.రా. 3.154 ప. <ఒల్లు+అ7(న్)+పోక. ఒల్లొబడు అ.క్రి. 1. మూర్ఖ పోష, వైకల్యమునొందు. దార. విరా. 2.112; 2. వాడి పోష, వన్నెతగు. ఒల్లు+అ7(న్)+పోష.

ఒల్లె య.చూ. ఒల్లియ. వి. 1. చీర. ఆము. 2.61; 2. వత్తం. ప్రదా. 4.141; 3. దారికలు దరించే వత్తం, పరికిణి.

ఒల్లెకోక వి. నాగబంధం చీర, గర్భపక్షులు దరించే ఎరుపు తెలుపు కలిగిన కలనేక చీర. ఒల్లెచీర వి. నాగ బంధం చీర, గర్భపక్షులు దరించే ఎరుపు తెలుపు కలనేక చీర. ఒల్లెకాదు య.చూ. ఒల్లెకాదు. వి. 1. బంతువును వట్టుకోటానికి వేసే ఉచ్చు; 2. ఎద్దు కొమ్ములకు కట్టే వన రాదు. ఒల్లెకాదు య. ఒల్లెకాదు. వి. ఎద్దు కొమ్ములకు కట్టే వనరాదు. ఒల్లెవాటు య. ఒల్లెవాటు. వి. వల్లెవేసు కున్నట్లు మెలిపెట్టి బుజంపైన వేసుకున్న ఉత్తరీయం. క. ఒల్లెవాటు; క. వల్లెవాట్టు.

ఒల్లెకోక చూ. ఒల్లె.

ఒల్లెంక వి. ఒక రకం చేప.

ఒల్లెచీర చూ. ఒల్లె.

ఒల్లెకాదు చూ. ఒల్లె.

ఒల్లెకాదు చూ. ఒల్లె.

ఒల్లెవాటు చూ. ఒల్లె.

ఒల్లె య.చూ. ఒలువు. చూ. ఒలుచు. వి. ఆభరణాలు మొదలయినవి తీసెయ్యటం, ఒలవటం, తీసెయ్యటం.

ఒల్లెవడు అ.క్రి. చీల్చుట, ఒలువటం. <ఒల్లు+పడు.

ఒల్లెవడు చూ. ఒల్లు.

ఒళ్ళు! య. వళ్ళు! వి. 1. కీటుకు; 2. వలపు.

ఒళ్ళు! య. ఒళ్ళు! వి. వీడాదండం, ప్రవాళం. దా.రా. 3.2.255.

క. ఉల్లకు.

ఒళ్ళంద య.చూ. ఒలాందా. వి. హారెండు.

ఒళ్ళబందారము వి. ప్రభుత్వ రవాణాగారం.

ఒళ్ళరు వి. 1. రహస్య, నేరం; 2. వ్యాజం, సాకు, మిష; 3. హేతువు; 4. వరరు; అ.క్రి. తబ్బియ్యి మాటలాడు.

క. ఒల్లరు. అ.క్రి. ద్వనించు, అరచు, కేకలుపెట్టు;

క. ఉల్లరు. స.క్రి. అర్థంలేకుండా మాట్లాడు, బొబ్బలు పెట్టు, అరచు.

ఒళ్ళవరి చూ. ఒళ్ళవు.

ఒళ్ళవు! య.చూ. ఒళ్ళగు! వి. 1. రహస్యం, విజయ వి. 2.200; 2. రహస్య సమాచారం. కువ.చ. 4.138; 3. దావి తవ్వేముందు నీటి ఒనకను కనుక్కోటానికి చేసే ప్రయోగాత్మకమైన తవ్వకం.

క. ఒల్లగు, ఒల్లవు. లోపలి దాగం, రహస్యం; కొడ. ఒలి. దాగు; కు. ఒల్ల. రహస్యం; ఒల్లవు, ఒలివు. రహస్యాలోచన; ఒల్లగుట్టు. రహస్యం; ఒలివు. రహస్య ప్రదేశం; క. ఉల్లవు. రహస్యం, మర్మం; మ. ఒలి, ఒలివు. దాపరికం, మరుగు; ఒలిక. దాగు; ఒలిక్క, ఒలిప్పిక్క. దాక్కాను; తా. ఉల్లె (ఉల్లె-), దాగు; కో. ఒయికో- (ఒల్లవ్-). దాగు; ఒయికో. పెద్దపలని వేటాడేటప్పుడు చెట్టుమీద పొంచి ఉంటే మాటు, కుదు. ఒలా. దాగేకోటు.

ఒళ్ళవరి వి. మర్మజ్ఞుడు, కీటుకు తెలిసినవాడు.

ఒళ్ళవు! య.చూ. ఒళ్ళగు! వి. 1. వీడాదండం, ప్రవాళం. కుదు. 2.45; 2. కీటు, చిటవు.

ఒళ్ళగము వి. 1. ఏరాం; 2. నావమీది కడియం.

ఒళ్ళవు య.చూ. ఒళ్ళవు! వి. ఉపాయం, నేర్పు.

ఒళ్ళంగు వి. క్రమం, వరుస, వస్తువుల క్రమం, భూమిని సర్వే చెయ్యటం.

క. ఒళ్ళంగు అ.క్రి. క్రమంలో వుండటం; స.క్రి. కరనలో వుండు; వి. వరుస, స్థాయి, క్రమం, పద్ధతి.

<క. ఒళ్ళంగు.

ఒళ్ళవు! య. ఒళ్ళవు. పో.చూ. ఒలువు. వి. 1. ఉపాయం, లాభవం; 2. నమయం; 3. దొంగలకు నూచన లిచ్చే స్థానికుడు; 4. లోబడి యుండటం;

ఒళ్ళవు! వి. ఆరీయలు, స్థాబులు మొ. వాటి నిర్మాణానికి వచ్చే కాళ్ళారికపు కట్టు.

ఒళ్ళక్కదొడ్డము చూ. మాళక్కి. వి. అబద్ధాల ఆర్కాటం.

ఒళ్ళము య.చూ. ఎళ్ళము. వి. ఎడు వలాల బరువు.

ఒళ్ళు య.చూ. ఒడలు. వి. శరీరం, మేను. రా.వి. 4.55, కవిక. 3.156.

ఒళ్ళువేయు అ.క్రి. 1. బలిష్ఠంగా శరీరం పెరుగు; 2. నిస్సత్వంగా శరీరం పెరుగు. ఒళ్ళుదాచుకొను అ.క్రి. పనిలో అశ్రద్ధ చూపు. ఒళ్ళుపెట్టు అ.క్రి. బలియు. కండ పెట్టు. ఒళ్ళువచ్చు అ.క్రి. బలియు, లావెక్కు. ఒళ్ళువంచు అ.క్రి. కప్పించి పనిచేయు. ఒళ్ళువీరుచుకొను అ.క్రి. 1. దాగా కష్టపడి పనిచేయు, చెమటోడ్చి పనిచేయు; 2. బద్ధకం తీర్చుకొను.

ఒళ్ళువేయు చూ. ఒళ్ళు.

ఒళ్ళుదాచుకొను చూ. ఒళ్ళు.

ఒళ్ళుపెట్టు చూ. ఒళ్ళు.

ఒళ్ళువచ్చు చూ. ఒళ్ళు.

ఒళ్ళువంచు చూ. ఒళ్ళు.

ఒళ్ళువీరుచుకొను చూ. ఒళ్ళు.

ఓవ చూ. ఓటియ. వి. కోసి నూర్చుకుండా వస్తూ పంట.

ఓవ్వవివాడు చూ. ఓవ్వ.

ఓవ్వమి చూ. ఓవ్వ.

ఓవ్వ! యా. ఓవ. ల.క్రి. గిట్టు, పొనగు, వీలువడు. చార. విరా. 2.286. వి. చరి మొదలయినవారి పన.

క. ఓ. ప్రేమించు, సంకోపవడు, అంటుకొని యుండు ;
 డ. ఒప్పొయుని. ఓవ్వకొను ; క. ఓవ్వ. అనుగుణంగా
 ఉండటం, పోలిపండటం ; ఓవ్వలు. ఓవ్వకొను ; మ.
 ఓవి, ఓవి, ఉవవి. ప్రేమ : ఓవ్వ. అంగీకరించు,
 ఓవ్వకొను.

< *ఓ + అ > ఓ - వ - అ / ఓవ్వ - అ.

< మూ. ప్రా. ఓ. >

ఓవ్వవివాడు వి. ప్రకాశించనివాడు, వెలుగులేనివాడు.

ఓవ్వమి వి. 1. విరోధం, కిక్కిపోవటం. చార. ఆది. 7.217 ; 2. కప్ప, చోపం. కృశకుం. 2.85 ; 3. రికస్కారం.

ఓవ్వ! పో. చూ. ఓవ్వ. ల.క్రి. యావచ్చెడు, అందవిహీనమగు. మార్క. 1.256.

ఓనగు యా. ఓనవ. న.క్రి. 1. ఇచ్చు. చార. ఆది. 3.201
 కాంతి. 6.66 ; 2. అర్పించు. హర. 2.53, పాండు. 2.25 ; 3. కలిగించు, కావించు, చేయు. శృం. నై. 5.8 ;
 4. అధీనంచేయు, అప్పగించు. వసు. 3.176 ; 5. బహుళ
 రింపటం. దశా. 5.134 ; వి. 1. దానం. ఆము. 637 ;
 2. కానుక, బహుమానం. ప్రధా. 4.101.

క. ఒనగె. బహుమతి, పారితోషికం ; డ. ఒప్పొ
 యుని. ఓప్పగించు ; క. ఒయ్. ఇచ్చు ; ఒయ్యల్.
 ఇవ్వటం ; ఉయ్. బహుళరించు.

< మూ. ద. ప్రా. *ఒయ్-, *ఒక్- , *ఒక్-.

< మూ. ప్రా. *ఒక్-.

ఓనవరి చూ. పొనవరి. విణ. అందమైన. వేంక. పంచ 4.143 ; వి. అందగాడు, అందగత్తె. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 136.

క. పొన > మోసె > ఒన. నవ్యత్వం, కొత్తదనం ;
 క. పుత. విణ. కొత్త ; మ. పుదు.

ఓనవరికాడు యా. ఓనవరిగాడు. వి. నుండదు,
 అందగాడు. ఓనవరిగాడు యా. చూ. ఓనవరికాడు. వి.
 నుండదు, అందగాడు. వేంక. పంచ. 3.259. ఓనవరి
 తనము వి. అందం, విలాసం. బహుళా. 2.55.

ఓనవరికాడు చూ. ఓనవరి.

ఓనవరిగాడు చూ. ఓనవరి.

ఓనవరితనము చూ. ఓనవరి.

ఓనవ యా. చూ. ఓనగు. న.క్రి. 1. ఇచ్చు, ఓప్పగించు.
 వి. ప. 2.50 ; 2. కావించు.

ఓన! యా. చూ. ఓన. అవ్య. నీచ, మిత్రస్త్రి సంబోధనార్థకం.

ఓన! పో. చూ. ఓనులు. వి. బండి జల్ల వక్కకు కడలకుండా
 ఉండటానికి బండి చక్రపు నిలువ వట్టెలకు దిగించిన క్ర.ర.

ఓనకొయ్య చూ. ఓనులు. వి. ఎద్దుబండి నిలువ వట్టెలకు
 దిగించిన క్ర.ర. ఓనగట్ట చూ. ఓనులు. వి. ఎద్దుబండి నిలువ
 వట్టెలకు దిగించిన క్ర.ర.

ఓనకొయ్య చూ. ఓన.

ఓనగట్ట చూ. ఓన.

ఓనలించు ల.క్రి. నేత మోకు ముడివిప్పి వదులుచేయు.

ఓనలిపోవు చూ. ఓనులు.

ఓన యా. చూ. ఓన. అవ్య. నీచ స్త్రీ సంబోధనం.

ఓనుకు వి. చేపలువట్టే ఒక కం గాలం, ఉంట గాలం. హంస. 4.184.

క. ఒయ్. లాగు, గుంజు.

ఓనురు యా. చూ. ఓనరు. ల.క్రి. 1. కప్పకొను ; 2. వదులుగా
 ఉండు.

ఓనురు పో. చూ. వసులు. ల.క్రి. కప్పకొను, కొలగు. వండి.
 చ. 2.150.

క. ఒయ్. వక్కకు పెట్టు ; క. ఒయ్. కొలగు, కప్ప
 కొను ; ఉయ్. కట్టల నుంచి విముక్తి పొందు ; ఒన.

కడల్చు.

ఓనలిపోవు ల.క్రి. కప్పకొను, కొలగు. ఓనులుకొను
 ల.క్రి. కొలగు, కప్పకొను.

ఓనులుకొను చూ. ఓనులు.

ఓసె యా. చూ. ఓన. అవ్య. నీచ స్త్రీ సంబోధనం, మిక్కిలి
 పరిచయంవల్ల చేసే సంబుద్ధి.

ఓసె యా. చూ. ఓన. అవ్య. నీచ స్త్రీ సంబోధనం, ఎక్కువ
 పరిచయంవల్ల చేసే సంబుద్ధి.

ఓసెయ్ యా. చూ. ఓన. అవ్య. నీచ స్త్రీ సంబుద్ధి. అతిపరిచయం
 వల్ల చేసే సంబుద్ధి.

ఓమోలు యా. చూ. వమూలు. వి. (వస్తువులుగాని వస్తువులుగాని)
 రాబట్టటం.

ఓమో యా. చూ. ఓమో. అవ్య. 1. సంబోధనార్థకం. కళా. 2.72 ; 2. ఆశ్చర్యార్థకం. దశా. 1.169 ; 3. ప్రశం
 సార్థకం.

క. ఓకో, ఒమో! ఆశ్చర్యదుల నూదించేది.

ఓమోమో యా. చూ. ఓమోమో. అవ్య. ప్రశంసార్థకం.

ఓమోమో యా. చూ. ఓమోమో. అవ్య. ప్రశంసార్థకం.
 ప్ర.ధా. 1.108.

ఓ¹ తెలుగు పద్యమాలలో పదకొండో పద్యం. భక్త సంపత్ కమై
చాలవేత్తరమైన ఓక్క డీర్ఘ స్వరం.

ఓ² అక్క. 1. ఈహను తెలుపుతుంది. చార. ఆది. 6.240 ;
2. సందేహాన్ని తెలుపుతుంది. చార. నవా. 1.212,
చాగ. 10. మా. 1724 ; 3. ఎట్లు, ఏమి మొదలయిన
పదాలతో కూడిన వాక్యాల్లో ఉపయుక్తం. చార. బ్రోచ.
2.350 ; 4. ఆర్పిని తెలుపుతుంది. చార. ఆర. 5.177 ;
5. పదానికి చివర వచ్చి ప్రార్థనాదుర్ని తెలుపుతుంది.
i. ప్రార్థనం. చాన్క.రా. 5.41 ; ii. ఆజ్ఞ. కాశీ. 5.274 ;
6. అప్రాచుర్యాన్ని సూచిస్తుంది. భీమ. 1.115 ; 7.
సందోదనాన్ని తెలుపుతుంది. వరాహ. 7.75. (సందోద్య
వాచనానికి ముందే ప్రయోగింప బడుతుంది) ; 8.
కుశభార్తకం. వరాహ. 10.39 ; 9. పిల్చినప్పుడు మారు
పలుకుటలో ఉపయుక్తం. చాగ. 8.91 ; 10. ఆక్షేపాన్ని
తెలుపుతుంది. వేంక. పంచ. 1.249 ; 11. కాక్షర్థకం.
ఆము. 2.91 ; 12. పరిణామాతిశయ్యాన్నిగాని, సంఖ్యా
వాచక్యాన్నిగాని తెలుపుతుంది. పాండు. 3.33, విజయ.
2.125 ; 13. ప్రశ్నను తెలుపుతుంది. ఉ.రా. 4.42,
దా. 1.67 ; 14. దేవైనా విశ్రయించటానికి చేసే
ప్రకటనను తెలుపుతుంది. దా. 8.125 ; 15. ఏమి
(క్రిమర్థకం). ఆం.దా. 3.70 ; 16. నిరవనాన్ని తెలుపు
తుంది. (వ్యవ. ఎవరో ఏమో అన్నాడని పీడు గడగడలాడు
తున్నాడు).

క. ఓ, ఓ. సందేహార్థక ప్రశ్నలనుగానీ, వక్రోక్తిని
గానీ, సందేహాన్నిగాని తెలుపుతుంది, సందోదననుగాని,
ఆశ్చర్యాన్నిగాని, హెచ్చరికనుగాని తెలుపుతుంది ; ఓ.
ఓ ; క. ఓ. 1. సందోదన ప్రథమా విధత్తి ; 2. సందే
హాన్ని తెలుపుతుంది ; 3. ప్రశ్న ; 4. పాదపూరణ శబ్దం ;
మ. ఓ. పదాల చివరగాని, వాక్యాల చివరగాని చేర్చి
నప్పుడు ప్రశ్నను తెలుపుతుంది.

ఓ³ రూ.చూ. ఒక్క. విధ. ఒకటి. కాశీ. 5.139.

-ఓ⁴ చూ. అగు. ప్రత్య. ఒకటి, రెండు, మూడు మొదలయిన
సంఖ్యా వాచకాల చివర ప్రత్యయంగా చేరి సంఖ్యా వాచకా
లను విశేషాలుగా మారుస్తుంది. ఉదా. రెండు + -ఓ⁴
> రెండో, మూడు + -ఓ⁴ > మూడో.

ఓకర రూ. ఓకిరి, ఓకర. వి. 1. వాంతి, వచనం, దోకు.
వేంక. పంచ. 5.6 ; 2. రోక.

క. ఓకరి, ఓకరితె. వాంతి, దోకు ; మ. ఓంకడె,
వాంకటి. దోకు పచ్చినట్లుగా వుండటం ; క. ఓక్కాలి.
వాంతి చేసుకొను, దోక్కొను ; ఓక్కాలమ్. వాంతి ;

ఓంకాలి. వచనం చేసుకొను ; మ. ఓక్కాలమ్. వాంతి ;
ఓక్కాలిక్క. వాంతి చేసుకొను, దోక్కొను.

దో.చూ. నం. ఉద్ధార-. వాంతి, వచనం. వి. వైకి
రిమ్మలం ; ప్రా. ఉద్ధారణ, ఉక్కిఅమ్. వాంతి ; దే.ప్రా.
ఓక్కిలి ; అ.మా. ఉగ్గిల్లి. వాంతి చేసుకొనిన ; పా.
ఓకిరతి. పారదోయు, దొర్లించు ; ఉద్ధార. వాంతి. నే.
వాక్క, ఓక్క. వాంతి ; కుమా. ఓకాణో. వాంతి చేసు
కొను ; ఒ. ఓకరవూ ; సిం. ఓకరూ ; గు. ఓకరవూ ;
మరా. ఓక. వాంతి చేసుకొను ; సింహ. ఓక్కాలె ; హిం.
ఓకనా. వాంతి చేసుకొను.

ఓకరించు రూ. ఓకిరించు, ఓకరించు. అ.క్రి. వాంతి
యగు, వాంతి చేసుకొను, రోకవడు. క. ఓకరిను,
ఓక్కరిను. ఓకరింత రూ. ఓకిరింత, ఓకరింత, ఓకరింత.
వి. వచనం, దోకు, రోక. క. ఓకిరితె.

ఓకరించు చూ. ఓకర.

ఓకరింత చూ. ఓకర.

ఓకిరి రూ.చూ. ఓకర. వి. 1. వాంతి. కవయో. 1 ; 2.
రోక.

> ఓక + ఇరి. ద్వన్యనుకరణ శబ్దం.

ఓకిరించు రూ.చూ. ఓకరించు. అ.క్రి. వచనం చేసు
కొను. చా.రా.య. 2.216, చంద్రా. 4.219 ; అ.క్రి.
న.క్రి. ఎవగించు, రోయు. ఉ.హరి. 3.14, కాశీ. 5.55,
కవిక. 5.110. ఓకిరింత రూ.చూ. ఓకరింత. వి. 1.
వాంతి, దోకు. పి. శకుం. 3.57 ; 2. రోక, ఎవ.

ఓకిరించు చూ. ఓకిరి.

ఓకిరింత చూ. ఓకిరి.

ఓకు¹ వి. దూరదర్శిని, దుర్బిణి. దొర్బిలి కథ. 86.1. (వెంక.
oculus. కన్ను ; లాటిన్. ocutaris. కంటికి సంబంధిం
చిన ; ఇం. ocular. కంటికి లేక దృష్టికి సంబంధించిన ;
పోర్చు. oculos. కండ్లతోడు ; స్పా. ఓకులార్.

< పోర్చు. oculos.

ఓకువేదీమాచు అ.క్రి. 1. దూరదర్శినితో చూచు ;

2. నిశితంగా పరిశీలించు.

ఓకు² రూ.చూ. ఓగు. వి. 1. హాని, అపహరం ; 2. ఒడుపు ;

3. లాదం ; 4. ప్రయత్నం.

ఓకు³ వి. చీట్లవేక అటలో లెక్కపెట్టే పాయింట్లను 'ఓకు' లని
అంటారు, చీట్లలో వుపయోగించే కాద.

ఓకుళ్ళు వి.బి.వ. వనంతం, వనుపు, సున్నం కలిపిన ఎర్రటి
సిల్లు.

క. ఓకులి, ఓకలి ; మ. ఓకులి, ఓకలి.

గొల్లు: చూ. ఓజి.

ఓజగొల్పు చూ. ఓజి.

ఓజవధు చూ. ఓజి.

ఓజవలుచు చూ. ఓజి.

ఓజబంతి చూ. ఓజి.

ఓజించు రూ.చూ. మోజించు. స.క్రి. సంఘటించు, నమకూర్చు. కావ్యా. 1.5.

సం. యుజ్. కలుపు, సంఘటించు.

<మోజించు.

ఓజ రూ.చూ. ఓజ. వి. 1. గురువు, ఉపాధ్యాయుడు. బసవ.

3. ప. 511.1; 2. శిల్పి, చిత్రకారుడు; 3. శిల్పాలపేర్ల చివరవచ్చే దిబ్బదాంకం. ద.హం.రా. 1369; 4. కంసారి.

ఓరు రూ.చూ. ఓజ. వి. పరోహతులపేర్ల చివరవచ్చే దిరుదు వాచకం. దుక్కా. 5.181.

ఓట రూ. ఓట. చూ. ఓట. వి. 1. అపజయం. బసవ. 6.196. ప్రభా. 3.68; 2. విజయం, సర్వవర్తన. భార. ఉద్యో. 1.21; 3. అనుమానం, పరికితనం, భయం, సంకోచం. భార.ఉద్యో. 3.104; 4. భయం. భార.కాంతి. 3.98, చును. 2.39.

క. ఓట. పరుగు, పంజెం, వేగం, స్థితి ప్రవాహం; కు. వొట, ఒట, ఓట; క. ఓట్టమ్. పరుగు, వేగం; చు. ఓట్టమ్. పరుగు.

ఓటకండ వి. పరికితం, భయం. కు.నం. 4.417. ఓటకాడు వి. పరికివాడు, భయస్థుడు. శక. 1.88, ఓటవడు రూ. ఓటవడు. అ.క్రి. ఇంకు, జడియు, చిన్నపోవు. ఓట వక్రము వి. ఓడిపోయినట్లు తెలిపే పత్రం, అపజయాన్ని తెలిపే పత్రం. 6.154. ఓటపుచ్చు స.క్రి. ఓడించు. 'ఓటరి' వి. పరాజితుడు, ఓడిపోయిన వ్యక్తి. చెన్నబ. 2.158. ఓట వడు రూ.చూ. ఓటపడు. అ.క్రి. ఇంకు, జడియు, చిన్నపోవు.

<ఓట+పడు. ఓటవలుచు స.క్రి. పరిభవించు, అవమానించు, అగౌరవపరచు. కళా. 7.206. <ఓట+పలుచు.

ఓటం రూ.చూ. వట్టము. వి. కట్నం.

ఓటకండ చూ. ఓట.

ఓటకాడు చూ. ఓట.

ఓటవడు చూ. ఓట.

ఓటవక్రము చూ. ఓట.

ఓటపుచ్చు చూ. ఓట.

ఓటమి రూ. ఓటము. వి. 1. అపజయం. ఉ.హరి. 3.156; 2. భయం. భాగ. 1.104; 3. అవమానం, పరాభవం. కళా. 7.207.

ఓటమిక వి. ఓటమి, పరాజయం. నిర్వ.రా. 5.27. ఓటమివడు అ.క్రి. ఇంకు, ఓడిపోవు. ఓటమిపాటు వి. ఓటమి. పరాజయం. భాగ. 8.57. ఓటమిపొందు స.క్రి. ఓడిపోవు. ఓటపడు. ఓటమివెట్టు స.క్రి. ఓడించు, ఓటపుచ్చు. హర. 7.52.

ఓటమిక చూ. ఓటమి.

ఓటమివడు చూ. ఓటమి.

ఓటమిపాటు చూ. ఓటమి.

ఓటమిపొందు చూ. ఓటమి.

ఓటమివెట్టు చూ. ఓటమి.

ఓటము రూ.చూ. ఓటమి. వి. 1. భయం. భార.అర. 3.68; 2. పరాజయం, ఓటమి. ఆము. 1.95.

ఓటరి చూ. ఓట.

ఓటరి రూ.చూ. ఒంటరి. వి. ఏనాకి.

ఈ శబ్దం సందిండుకం వాడచ్చు.

ఓటరి వి. అడవిపంది.

ఓటరు రూ.చూ. వోటరు. వి. ఓటు హక్కు కలవాడు.

ఓటర్లవట్టిక రూ.చూ. వోటర్ల వట్టిక. వి. ఓటర్ల జాబితా. ఓటర్లవట్టిక చూ. ఓటరు.

ఓటలు చూ. ఓటు.

ఓటవడు చూ. ఓట.

ఓటవలుచు చూ. ఓట.

ఓటారుచు చూ. ఓటు.

ఓటార్చు చూ. ఓటు.

ఓటావ చూ. ఓటు.

ఓటాలు చూ. ఓటు.

ఓటాలుచు చూ. ఓటు.

ఓటి చూ. ఓడు. (ఓడు యొక్క బావవిదత్తక మావం) విణ. పగులువారిక.

ఓటికుండ వి. బీటవారిక కుండ. ఓటిగుల్ల చూ. ఓడు. వి. సత్తగుల్ల. ప్రబంధ. 6.79. వ్య. పగిలిపోయిన వారి గుల్ల. ఓటితిపిరిదండె వి. పీడవంతి వాద్యవిశేషం. ఆము. 6.6. ఓటితువ్వ వి. పండుకు పనికిరాని తువ్వనేల, ఇనుకనేల, గదవునేల. ఓటివలుకు వి. 1. పరపతిలేనిమాట, ఉత్తమాట, కల్లమాట; 2. బెట్టంగాని, పగులుగాని ఉన్న కుండ మొ. వాటిని కొట్టినప్పుడు వచ్చే ధ్వని. ఓటిపోవు అ.క్రి. పగిలిపోవు, ఓడగు. ఓటిమాట వి. విలువలేని మాట, పరపతిలేని మాట, ఉత్తమాట, కల్లమాట.

ఓటి చూ. ఓడు. వి. అననుకూలక, వైముఖ్యం.

ఓటికుండ చూ. ఓటి.

ఓటిగుల్ల చూ. ఓటి.

ఓటితిపిరిదండె చూ. ఓటి.

ఓటితువ్వ చూ. ఓటి.

ఓటివలుకు చూ. ఓటి.

ఓటిపోవు చూ. ఓటి.

ఓటిమాట చూ. ఓటి.

ఓటిలు చూ. ఓటు.

ఓటిల్లు చూ. ఓటు.

ఓటిల్లుదిండర వి. పిల్లల ఒక రకం ఆట, బాల క్రీడా విశేషం. భాగ. 3.38.

ఓటు రూ.చూ. ఓట. వి. 1. అపజయం; 2. భంగం.

ఓటలు రూ.చూ. ఓటాలు. అ.క్రి. 1. ఓడిపోవు, పరాజయాన్ని పొందు. భార.ప్రచో. 2.99; 2. భయపడు. భార.ప్రచో. 4.125; 3. నిష్పత్తముగు, బలహీనముగు. హరి.హ. 6.128; 4. ఎండిపోవు. ఓటారుచు రూ.చూ. ఓటాలుచు. అ.క్రి. ఓడించు. ఓటార్చు రూ.చూ. ఓటాలుచు. స.క్రి. 1. ఓడించు. ఉ.హరి. 2.64; 2. ఎండించు.

ఓటాజీవ విస. జగిరిన, చుట్టులుగానైన. ఓటాణు య. ఓటటు. అ.క్రి. 1. బలహీనుడగు, నిర్బలుడగు. దార.క్రొ. 5.38; 2. ఓడు; 3. బంటు; 4. నీరసించు. ఓటాణుచు య. ఓటారుచు, ఓటాచ్చు. న.క్రి. 1. ఓడించు. దార.క్రొ. 5.18; 2. పంపించు. ఓటిలు య.చూ. ఓటిల్లు. అ.క్రి. ఓడు, సంకోచించు, తిరస్కరించు, భయపడు. రం.రా. 6.300. ఓటిల్లు య. ఓటిలు. అ.క్రి. 1. సంకోచించు. జంకు. రం.రా. 6.300; 2. ఓడు. ఓటుచూపు అ.క్రి. పగులుచూపు. ఓటుచేయు య. ఓటుసేయు. న.క్రి. 1. అవమానించు, భంగపరచు, ఓడించు. రసిక. 6.100; 2. కల్పించు. ఓటువడు య. ఓటువడు. అ.క్రి. 1. ప్రాంతిపడు, మోసపోవు. దు.సం. 7.126; 2. ఒలొంగు, వశమగు. దార.అది. 4.145; 3. అపజయన్ని పొందు, ఓడిపోవు, దార.అది. 7.62; 4. తిచ్చుపడు, అశృద్ధాన్ని పొందు. నిశ్చేష్టులగు. దార.శల్ప. 1.322; న.క్రి. ఓడిపోవు, పోగొట్టుకొను. దార.నవా. 2.209. ఓటువణుచు య. ఓటుచుచు. న.క్రి. ఓడించు, లోగొను. ఓటుపాటు వి. ఓటమి. లొంగుదాటు. ఓటుపుచ్చు య. ఓటుపుచ్చు. న.క్రి. ఓడించు, చిన్నపెచ్చు. ఓటుపోవు య. ఓటుపోవు. న.క్రి. కోల్పోవు. ఓడిపోవు. ఓటువడు య.చూ. ఓటువడు. <ఓటు+వడు, ఓటువణుచు య.చూ. ఓటుపలుచు. <ఓటు+పలుచు. ఓటుపుచ్చు య.చూ. ఓటుపుచ్చు. <ఓటు+పుచ్చు. ఓటుపోవు య.చూ. ఓటుపోవు. ఓటుసేయు య.చూ. ఓటుచేయు. <ఓటు+చేయు.

ఓటు² అదృష్ట. (వశ్యును సూచిస్తుంది) 1. ఆశ్రయం కోరుకొనిన వశ్యు. దా.రా. 5.49; 2. కాకుపతోకొడిన వశ్యు. కాశి. 6.278. క్రి.విద. బహుళః, నిశ్చయంగా. దాన్కర.శ. 84. బహుళః <ఓ+అటు.

ఓటు³ య.చూ. వోటు. వి. ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వంలో వ్యక్తికిగల పౌరనిర్ణయ హక్కు, ఆ హక్కుకు వినియోగించే పత్రం.

ఓటు⁴ చూ. చాటుము. వి. కప్ప ఎగురకుండా బరువుకోసం దానిమీద వేసే కట్ట.

ఓటుకుముగ్గు వి. వేళ్లనందులనుంచి ముగ్గునున్నాన్ని చదులుకూగిన గీతలముగ్గు.

ఓటుచూపు చూ. ఓటు¹.

ఓటుచేయు చూ. ఓటు¹.

ఓటువడు చూ. ఓటు¹.

ఓటువణుచు చూ. ఓటు¹.

ఓటుపాటు చూ. ఓటు¹.

ఓటుపుచ్చు చూ. ఓటు¹.

ఓటుపోవు చూ. ఓటు¹.

ఓటుబాదు వి. వెల్ల నున్నవనీటితో గోడలమీద పూసిన పూక.

ఓటువడు చూ. ఓటు¹.

ఓటువణుచు చూ. ఓటు¹.

ఓటుపుచ్చు చూ. ఓటు¹.

ఓటుపోవు చూ. ఓటు¹.

ఓటుసేయు చూ. ఓటు¹.

ఓట్రించు న.క్రి. మోసంచేయు. మల్ల. 2.46.

ఓడ¹ వి. 1. నావ. దార.నవా. 2.40; 2. గోరం; 3. గాఢ. (అర్థవివరి.).

క.ఋ. ఓడ; క.మ. ఓటమ్; పర్తి. ఓడ;

పో.చూ. నం. హెబాడ. ప్లవం. నావ; ప్రా. (దేశ) వెడ. బెడ. ఓడ.

<మూ.ప్రదా. ఓట.

ఓడకంబము వి. ఓడకు మధ్యలో నిలిచే స్తంభం. ఓడకాడు వి. 1. ఓడలమీద వర్తకం చేసేవాడు. భక. 1.170; 2. నరంగు, నావికుడు. ఓడకీలు వి. ఓడకు వేసే లంగడు; ఓడకూలి వి. వడవలో ప్రయాణం చేయడానికి యిచ్చే రసం, శేపు. విజ్ఞా. 1.86. ఓడకేపు వి. ఓడకు ఇచ్చే కూలి, అకరం, వడవనెక్కి ప్రయాణం చేయడానికి ఇచ్చే కూలి. ఓడకొడికంబము వి. ఓడ నడుచు వేసే నిడుపాటి స్తంభం. ఓడకొయ్య వి. ఓడ మధ్యలో వేసే నిడుపాటి స్తంభం. ఓడంగి వి. 1. నావికుడు, ఓడవాడు, వడవవాడు; 2. దోనెకు లోకట్టు వేసే దూలం. ఓడగట్టివదూలము వి. నిరంతర సంబంధం. వ్య. స్థిరంగా ఓడకుకట్టిన దూలం ఉధృఢ. 2.211. ఓడబంతకాయ వి. దిగుమతి అయిన చింతకాయలు. ఓడదొంగ వి. ఓడలో దొంగతనం చేసేవాడు. ఓడవేపు వి. విదేశాలనుండి ఓడలపై దిగుమతి చేసుకునే మేలిమిరంగు పనువు. ఉ. హరిశ్చ. 4.86. ఓడపోక వి. దిగుమతియైన వరదేశపు పోకచెక్క. భక. 1.183. ఓడబేరము వి. ఓడ మీద చేసే వ్యాపారం. కాళ.శ. 111. ఓడబేహరి వి. ఓడ వర్తకుడు, ఓడపై వర్తకం చేసేవాడు. విజయ. వి. 4.22. ఓడమాలి వి. 1. నరంగు, నావికుడు; 2. చిన్న దోనె నడిపేవాడు, వడవవాడు. ఓడరేపు వి. హార్పుడు, ఓడలు నిలిచే నముడ్రపు శేపు. దార.అది. 3.36. ఓడవాడు వి. నావికుడు, అం.వా. 1.158.

ఓడ² య.చూ. వాడ. వి. 1. మట్టికోగాని నిమెంటుకోగాని వలదగా గుండ్రంగా చేసి ఒకదానిమీద ఒకటి వేర్పి వాచి చుట్టూ గోడకు బదులుగాని నిలిపిన వస్తువు; 2. వాచి చుట్టూ కట్టిన అరుగు.

ఓడ³ వి. కూడా అరుగు బాగం.

ఓడ⁴ వి. 1. రాన్యం నిలవచేసే పెద్ద మట్టి పాత్ర; 2. రాన్యం నిలవచేసే ఒకరకం గరిసె.

ఓడకంబము చూ. ఓడ¹.

ఓడకాడు చూ. ఓడ¹.

ఓడకీలు చూ. ఓడ¹.

ఓడకూలి చూ. ఓడ¹.

ఓడకేపు చూ. ఓడ¹.

ఓడకొడికంబము చూ. ఓడ¹.

ఓడకొయ్య చూ. ఓడ¹.

ఓడంగి చూ. ఓడ¹.

ఓడగట్టివదూలము చూ. ఓడ¹.

ఓడగొట్టు చూ. ఓడు¹.

ఓడబంతకాయ చూ. ఓడ¹.

ఓడదొంగ చూ. ఓడ¹.

ఓడవనువు చూ. ఓడ'.

ఓడపోక చూ. ఓడ'.

ఓడవ్వలు వి. దియ్యం పిండి పూరలు.

ఓడబేరము చూ. ఓడ'.

ఓడబేహరి చూ. ఓడ'.

ఓడమాలి చూ. ఓడ'.

ఓడరేవు చూ. ఓడ'.

ఓడవాడు చూ. ఓడ'.

ఓడనం వి. సారవలక మద్యదాగంలోని కుండకట్టు.

ఓడిక చూ. ఓడు. య. ఓడికె. ఓడిగ, ఓడ్క, ఓర్క. వి. 1. ప్రవాహం. హరి. హ. 7.117, మను. 468; 2. తిన్నెలను అరికిపెట్టే ముగ్గులు, బొట్లు మొ. 3. కూము, కాలువ, చిన్ననాలువ.

పో.చూ. క. ఓడికె. పరుగెత్తడం; క. ఓట్టె. ప్రవాహం, నీటికాలువ; ఓటుకాల్. నీటికాలువ; మ. ఓటి, నీటి ప్రవాహం; ఓటుక. అటంకం లేకుండా ప్రవహించు.

ఓడికలుకట్టు అ.క్రి. ప్రవాహం కాలవలు కట్టు. ఓడిక వాగు వి. ప్రవాహం. కు.నం. 2.74.

ఓడికలుకట్టు చూ. ఓడిక.

ఓడికవాగు చూ. ఓడిక.

ఓడికె య.చూ. ఓడిక. వి. నీటిగండి.

ఓడిగ య.చూ. ఓడిక. వి. వల్లపొలం, తాగేడు (అర్థ వివరి)

ఓడిగలు వి. గోడలకూ, తిన్నెలకూ పెట్టే నున్నబొట్లు.

ఓడిగరేవు న.క్రి. అల్లరిపెట్టు, లేవిడికొట్టు.

ఓడిగించు చూ. ఓడు'.

ఓడిగిలు' చూ. ఓడు'.

ఓడిగిలు' చూ. ఓడు'.

ఓడిగిల్లు' చూ. ఓడు'.

ఓడిగిల్లు' చూ. ఓడు'.

ఓడించు చూ. ఓడు'.

ఓడివక్క వి. ఒకకాతి నక్క, పొట్టివక్క.

పో.చూ. క. ఓనాయ్. తోడేలు; మ. ఓనాయి. తోడేలు.

ఓడిపోవు చూ. ఓడు'.

ఓడు' అ.క్రి. 1. రయవడు, వెరయ, చార.ఆది. 2.225; 2. (యద్దంలో) ఓడిపోవు, పరాజితుడగు, అపజయాన్ని పొందు. చార.ఆది. 7.46; 3. తాంగు, వశదగు. చార.భీష్మ. 2.260; 4. పారు, వరుగెత్తు. హరి.హ. 8.48; న.క్రి. (ద్యూతాదులందు) కోల్పోవు, పోగొట్టుకొను. దశకు. 565. ప్రబంధ. 679.

క. ఓడు, వరుగెత్తు; ఓడె, ఒడి. వగులు; ఓటె, ఒట్టె. వగులు, దీటు; ఓడు, పింకు; కు. ఒట్టి. రండ్రం, పెల్లం. వగులు, ఓడు. పెంకు; ఓడుని. వరుగెత్తు; క. ఓటు. ఓడు, అపజయాన్ని పొందు, వరుగెత్తు, పారిపోవు; ఓటి. పగిలిపోవు; ఉట్టె. చెల్లాచెదరగు (నైవ్యం), విచారంతో కుంగిపోవు, కునియలగు, ముక్కలగు, వగులు; మ. ఓటుక. వరుగెత్తు; ఓట్టి. చిన్నపెల్లం; కొట, ఓడ్- (ఓవ్-). వరుగెత్తు; తా. ఘాడ్-ఘాడ్. గోం. సోడి, జోడి. వరుగెత్తి పారిపోవు; కువి, పెలత్. వరుగెత్తు.

<మూ.ద్రా. *ఓడ్-.

ఓడ(గొట్టు(-కొట్టు) న.క్రి. ఓడించు. ఓడిగిలు' య.చూ. ఓడిగిలు'. అ.క్రి. పరుగెత్తు. తై.దా. 1.136. ఓడిగిల్లు' య. ఓడిగిలు'. అ.క్రి. పారు, వరుగెత్తు. వి.శకుం. 3.202. ఓడించు 'ఓడు' దాకు హేర్వర్తగ రూపం. న.క్రి. గెలుచు కొను, విజయాన్ని పొందు. చార.నదా. 1.228. ఓడిపోవు అ.క్రి. అపజయాన్ని పొందు. ఓడువరు అ.క్రి. వగులు. ఓడు వటుచు న.క్రి. 1. చిల్లులు పెట్టు. ఉ.హరి. 1.53; 2. వగలగొట్టు. ఓడుబిల్లి య.చూ. ఓడుబిల్లి. ఓడుబిల్లి య. ఓడుబిల్లి. వి. ఇంటికప్పుకు వనికవచ్చే పెంకు. అష్టమ. క. 3.178, వసు. 4.72. ఓడుసేయ అ.క్రి. కన్నాలు చేయు. రూట్టువడెట్టుచేయు. నిర్వ.దా. 6.144. <ఓడు' + చేయు. ఓడు' పో.చూ. వడియు. ఒడియు. అ.క్రి. స్రవించు, వారు. కాశీ. 4.174.

క. ఒటుక్కు. ప్రవహించు; క. ఒటుకు. ప్రవహించు, స్రవించు, వారు; వి. వారటం. స్రవించడం; మ. ఒటుకుక. ప్రవహించు, ఒటుక్కు. నీటిప్రవాహ వేగం; పో. చూ. వటియుక. ప్రవహించు, పొర్లిపారు.

<మూ.ద్రా. *ఓడ్-/*ఒడ్/*పడ్ లేదా <మూ. క.ద్రా. *ఓడ్/*ఒడ్-.

ఓడిగించు న.క్రి. కాశీచేయు, కుమ్మరించు. ఓడిగిలు' య.చూ. ఓడిగిల్లు'. అ.క్రి. 1. ప్రవహించు. హర. 4.7; 2. స్రవించు. కాశీ. 6.134. ఓడిగిల్లు' య. ఓడిగిలు'. అ.క్రి. 1. ప్రవహించు. కాశీ. 8.101; 2. స్రవించు, వారు. కాశీ. 4.174.

ఓడుచు 'ఓడు' దాకుప్రేరవార్థక రూపం. న.క్రి. గెలుచు, ఓడించు.

ఓడువరు చూ. ఓడు'.

ఓడువటుచు చూ. ఓడు'.

ఓడుబాటు అ.క్రి. నెరులిచ్చు.

ఓడుబిల్లి చూ. ఓడు'.

ఓడుబిల్లి' చూ. ఓడు'.

ఓడుసేయ చూ. ఓడు'.

ఓడ్క య.చూ. ఓడిక. వి. పొలంతో వాననీళ్లు పారడంవల్ల కోసుకుపోయి ఏర్పడ్డ పల్లం లేదా గొయ్యి. అర్థవివరి.

ఓడి' య. ఓడి, ఓని', వాడి. వి. 1. ఉత్తరీయం, కండువా; 2. యుక్తవయస్సువచ్చిన కన్యలు పరికిణి (లంగా) వైన వేసుకునే వైట.

పో.చూ. నం. అవగుంథణ-; కే.శి.పా. ఒడ్డణ-; హిం. ఒడ్డణ; సిం. ఒడ్డణ; గు. ఒడ్డణ-; ఒడ్డణము. పో.చూ. క. ఓణ. స్థిరరేఖ; కు.క. ఓలి.

ఓడి' య. ఓని', వి. పెద్దబాట.

క. ఓణి, ఒలి. వరున, నందు, మార్గం; కు. ఓణి, ఇరుగు దారి.

ఓడి య.చూ. ఓడి. వి. వైట.

ఓండ్ర అవ్య. గాడిర అరుపు.

పో.చూ. క. ఓలయ్. ద్వని, అరుపు, బొబ్బరింక; యై. కుక్క లేక నక్కయొక్క అరుపు, జబ్బువడ్డ గొర్రె

యొక్క అర్థము; పో. చూ. మ. పిలమ. అర్థనామం.

ఓంకరపెట్టు అ.క్రి. గాతర అర్థము. వేంక.వంశ. 3.53.

ఓంకరించు అ.క్రి. అర్థము. న.క్రి. 1. అగారవపడుచు;

2. అందించు, ఎదిరించు.

ఓంకరపెట్టు చూ. ఓంక.

ఓంకరించు చూ. ఓంక.

ఓడము ది. 1. పడవారం, ఎనుగులు మొ. అందువల్ల పట్టు కోదానికి ఎదురయిన గొయ్యి. దార. గాంధి. 4.181; రం. రా. 335; 2. పండుకం.

పం. అవదార. పడేట్లు చేసేది, కందకం, సుంబ, ఎనుగులు మొ. అందువల్ల పట్టుకోదానికి ఎదురు చేసిన గొయ్యి; ప్రా. పడదణ-; దే. ప్రా. పడ; కార. పడద, పడద.

క. పడ, వాద. ఎనుగుల్ని పట్టుకోదానికి ఎదురుచేసిన గొయ్యి, అగర్త. కందకం.

<కార. పడద.

ఓడరుచు రూ.చూ. పడారుచు. న.క్రి. ఈరడించు, బుజ్జగించు.

ఓడర్చు రూ.చూ. పడారుచు. న.క్రి. ఈరడించు, బుజ్జగించు.

ఓడారుచు రూ. పడారుచు, పడర్చు, పడారు. న.క్రి. బుజ్జగించు, ఈరడించు.

క. పడై. ధ్వని.

బహుళ. తె. పడ (<క. పడై)+అర్థము.

పడార్చు రూ.చూ. పడారుచు. న.క్రి. అనునయించు, బుజ్జగించు, ఈరడించు.

పడారుపు రూ. పడారు. చూ. పడారు. వి. అనునయం, బుజ్జగించు, ఈరారు.

పడార్చు రూ.చూ. పడారుపు. వి. అనునయం, బుజ్జగించు.

పడి రూ. పడి. వి. అజశృంగి, ద్విశృంగి.

పడిమాను వి. పడి చెట్టు. అజశృంగి.

పడిమాను చూ. పడి.

పడియ రూ. పడి. పో.చూ. పొడి. వి. కోతకోసి చేలో అక్క దక్కడ వుంచే పొన్న మొ. వాని వెన్నుపోకల పోగు, కోసిన చిన్న పరిపన.

పడు చూ. పడు. న.క్రి. పోయ. అ.క్రి. కారు.

పడులయ్య వి. ఉపాధ్యాయుడు, అయ్యవారు.

క. పడు. చదువు, అధ్యయనం; కు. పడు, పడుగి, పడుని; క. పడు; మ. పడు. అధ్యయనం, చదువు.

<క. పడు + -లు + అయ్య.

పడె రూ.చూ. పడియ. వి. కోతవైంకరువార చేలల్లో అక్క దక్కడ వుంచే చిన్న పన.

పడెకొంగ వి. కోతల నమయంలో పడెల దగ్గర తిరిగే ఒక బారి కొంగ. పడెకొణుకు వి. కోతల నమయంలో పడెల దగ్గర తిరిగే ఒక బారి కొంగ. పడెకోత వి. ఒక వరసలో చేసిన గడ్డి కట్టల నుంచి కండులు కొయ్యడం. పడెవల్లి వి. ఇద్దరిమధ్య మరో వానికి వైరు కోయడానికి వదిలే చాళ్లు. పడెవడు అ.క్రి. కుప్పలుగావడు, కుప్పకూలు. పడెపాటు వి. పడెవలె పడటం, కుప్పకూలటం. విజయ. వి. పిరిక. 44. పడెపాటుచేయు న.క్రి. పనలుచేయు, పడెగా పడేటట్లు

చేయు. విజయ. వి. పిరిక. 44. పడెమువము చూ. పడెవల్లి. వి. ఇద్దరి నడుమ వైరు కోయటానికి వదిలిన చాలు. పడెల తడుపులు వి. 1. హర్షాపార, ఉత్తరాపార కారైలు; 2. కోసి వుంచిన వంట పనలు. పడెలువడు అ.క్రి. కుప్ప కూలు, పడెలు పడేటట్లువడు. రామా. 8.166. <పడె + -లు + వడు. పడెవడు అ.క్రి. కుప్పకూలు, పనవలెవడు. <పడె + -వడు. పడెవేయు న.క్రి. పరికోసి మళ్లు మళ్లుగా కోయు.

పడెకొంగ చూ. పడె.

పడెకొణుకు చూ. పడె.

పడెకోత చూ. పడె.

పడెవల్లి చూ. పడె.

పడెవడు చూ. పడె.

పడెపాటు చూ. పడె.

పడెపాటుచేయు చూ. పడె.

పడెమువము చూ. పడె.

పడెలతడుపులు చూ. పడె.

పడెలువడు చూ. పడె.

పడెవడు చూ. పడె.

పడెవేయు చూ. పడె.

పడెయడు చూ. పడియ. వి. పడెవాడు.

పడగాయ(లు) రూ.చూ. వామనగాయ(లు). వి. లేత చింత కాయలు.

పడమాలు రూ. పడమాలు. వి. తెలుగు వర్త నమామ్యాయం, తెలుగు వర్తాలను నేర్చే ముందు 'పం నమః శివాయ' అనే మంత్రంతో ఆరంభిస్తారు. ఈ మంత్రాన్ని ఆధారంగా చేసుకొని ప, న, మ, శి, వా, య, అనే అక్షరాలు తెలుగు వర్తాల్ని నేర్చే ముందు నేర్పిస్తారు. 'పం నమః శివాయ' తో పాటు వైన సంప్రదాయంవల్ల 'సిద్ధం నమః' అనేది తర్వాతి కాలంలో చేర్చి నేర్పుడం జరిగింది. ఇప్పుడు హైదరాబాద్ బాల బాలికలకు విద్యాభ్యాసారంభంలో 'పం నమః శివాయ సిద్ధం నమః' అని పండితులు నేర్పుతారు.

<నం. పం నమః శివాయ.

పడమాలు రూ.చూ. పడమాలు.

పడి' రూ.చూ. పడి'. వి. కన్నెపిల్లలు కట్టే బట్ట, ఉత్తరీయం, వైట.

పడి' రూ.చూ. పడి'. వి. 1. పెద్ద బాట; 2. కొంక.

పడికట్టు రూ. పడికట్టు. వి. కొండల మధ్య వున్న గొంపి దారి, ఎదారి, కొంగలు దోచుకోవడానికి అనువైన దోట.

పడికట్టు చూ. పడి.

పడికట్టు రూ.చూ. పడికట్టు. వి. కొంగలు దోచుకు పోవడానికి అనువైన దోట.

పడేయు న.క్రి. దూరేట్టువేయు.

<పో + న్ + ఏయు (వ్య). బలంగా దూసుకు పోయేట్లు చేయు.

పడక చూ. పడు.

పడమి చూ. పడు.

పడరాని చూ. పడు.

ఓవరికము చూ. ఓవ.

ఓవరేవి చూ. ఓవ.

ఓవరేవిది చూ. ఓవ.

ఓపాటము వి. 1. అలవాటు; 2. నేర్పు.

ఓపిక చూ. ఓవ.

ఓపికలవాడు చూ. ఓపిక.

ఓపికచేయ చూ. ఓపిక.

ఓపికపెట్టు చూ. ఓపిక.

ఓపికలేని చూ. ఓపిక.

ఓపు చూ. ఓప్పు. అ.శ్రీ. 1. నమస్కరణ, శర్కరణ. దార. ఆది. 1.100; 2. ఇచ్చుగించు, ఇష్టపడు. దార. విరా. 2.98; 3. కుమున్నుంకాలకు అనుక్రమము మమ్మేటప్పడు ఇది రద్దర్కాద్విత్వ మవకుంది. ఉదా. రానోష, రానోష; న.శ్రీ. 1. నహించు, ఓప్పు. కునం. 8.9, దార. దీప్తి. 2.282.

పో.చూ. క. ఓయి, ఓయ్య. మోయు; క. ఓర్పు. నహనం; ఉయి. మోయు; గోం. పొత- (వోసి). తీసుకొని వెళ్ళ; ఓయి-ఓయా. మోయు; కుం. ఓవ (ఓల్-). తీసుకొని వెళ్ళ; కువి. ఓర్ హనై, ఓర్ హనై. నహించు; కురు. హె- (ఓచ్చి-). నిర్వహించు, వ్యక్తపరచు, మోసుకుపోవు, రద్దనుగాని కలిదండ్రులనుగాని విడిచి విలునితోపాటు పోవు.

ఓవక (ఓవ దాకువు యొక్క వ్యతిరేకార్థక రూపం). లవ్య. నహంపక. ఓవమి వి. 1. నింద. హరి. ఉ. 8.14; 2. చార్మల్యం, అశక్తత, సోమరితనం. పారి. 1.119. < ఓవ + లి + అ-మి. ఓవరావి వి. నహంపలేని. ఓవరికము వి. 1. ఓప్పు; 2. శ్రద్ధ. ఓవరేవి వి. నహంపలేని. ఓవరేవిది వి. గర్భ దారంవల్ల నహంపలేని శ్రీ. ఓపిక వి. 1. నహనం, ఓప్పు. దాగ. 1.500; 2. శక్తి, సామర్థ్యం. విక్ర. 1.77, హరిశ్చ. 3.190. ఓపికలవాడు వి. నహనం గలవాడు. ఓపికచేయ న.శ్రీ. నహనాన్ని పొందు. ఓపికపెట్టు అ.శ్రీ. ఓప్పు వహించు. ఓపికలేని వి. 1. నహనంలేని; 2. శక్తిలేని. ఓపువాడు వి. శక్తిమండుడు.

ఓపువాడు చూ. ఓవ.

ఓపె అవ్య. నీర, మిశ్రశ్రీ సంబోధనార్థకం. ఆం.దా. 3.72.

'ఆపె', 'ఈపె' మొ. పదాల సామ్యంవల్ల ఏర్పడి ఉంటుంది.

ఓది చూ. ఊటు. వి. మూనకట్టు.

ఓదనం వి. వాహనం.

నం. వాహనమ్-. ఎక్కడానికి వీలైన ఎనుగు, గుర్రం మొ.; ప్రా. వాహణ-. బండి.

< నం. వాహనమ్.

ఓదయ్య చూ. ఓదళము. వి. నృసింహస్వామి.

ఓదయ్యకాలం చూ. ఓదళము. వి. చాలా వ్యతాస కాలం.

ఓదయ్యకాలం చూ. ఓదయ్య.

ఓదళము వి. ఆంధ్రప్రదేశ్ లోని రయ్యలు ఇల్లలో ఉన్న

ఒక యాత్రా స్థలం. ఆహోబలం.

ఓదయ్య, ఓటులు మొ. వ్యక్తినామాను కూడ 'అహోబల' శబ్ద నిష్పన్నాలే.

నం. అహోబల-. యాత్రాస్థలం పేరు.

< నం. అహోబల-.

ఓదినాలికాలము వి. వ్యతాస కాలం. చాలా పాతకాలం. నరసింహస్వామినాటి కాలం, చాలా ప్రాచీన కాలమని అర్థపడరి.

క. ఓదికాల. పాతకాలం.

ఓదు చూ. ఓదళము. వి. నృసింహస్వామి, చెంచులు హరించే దైవం (ఈ స్వామి చెంచు కన్యను వివాహం చేసుకున్నాడు).

ఓమగరికలు చూ. ఓమగరికలు. చూ. ఓమము. వి. మెట్ట కూమిలో వంటే ఒక బారి పెట్ట.

ఓమగరికలు చూ.చూ. ఓమగరికలు.

ఓమిది వి. ఆహారం, అన్నం. ఆం.దా. 2.257.

నం. ఆవ (ఆవచ్చుప్తు, ఆవచ్చుప్తు). కుడిచివేయ బడిన, క్షతంచేయబడిన; ప్రా. ఓయల్లు. రాకబడిన.

ఓమన రూ.చూ. వామన. వి. వామనగుంటలాట కుపయోగించే గింజలు మొ. పొందు. 2.25.

ఓమనగాయ రూ.చూ. వామనగాయ. వి. లేతగాయ. సిం.ద్యా. 3.158.

ఓమనగాయలు వి. వామన గుంటలు ఆడుతునే పృథువయోగించే చింతపిక్కలు మొ. పొందు. 2.25.

ఓమనగాయలు చూ. ఓమనగాయ.

ఓమనగుంటలు రూ.చూ. వామనగుంటలు. పో.చూ. అచ్చన గండ్ల. వి. వామన గుంటలాట. ఒక పొడవైన చెక్కకు వచ్చా లుగు గుంటలు రెండు వరుసల్లో కలుపుచేసి చింతపిక్కల్లో ఆడరాదు.

ఓమనపీట వి. వామన గుంటలాటలో ఉపయోగించే పీట. దానిమీద వచ్చాలుగు గుంటలు రెండువరుసల్లో వుంటాయి.

ఓమము రూ. ఓము. వి. దీపకం, వాము. అక్షరవ్యాధిని నివారించే ఒక దినుసు. అప్ప. 2.431.

క. ఓము, ఓను, ఓవ, ఓవు, వాయ, వోయ, హూయ, వాము; కు. ఓవు; లి.మ. ఓయమ్.

పో.చూ. నం. యవానీ, అజిమోద; హిం. అజి వాయన్.

ఓము' రూ.చూ. ఓముము. వి. వాము.

ఓము' న.శ్రీ. 1. (పురుడు) పోయ, పోనుకాను. కు.నం. 8.135; 2. పోషించు, రక్షించు, కాపాడు. మను. 2.17; 3. కాగుచేయు, సంస్కరించు. రామా. 8.246, కళా. 6.203; 4. అనుగ్రహించు. మను. 3.149; 5. చాల్చు. వహించు. కళ. 2.557, విజయ, 3.166.

క. ఓవు. సంరక్షించు, కాపాడు; కు. ఓయన్. ప్రియ మైన, ముద్దైన, ప్రేమ; క. ఓప్పు. రక్షించు, పోషించు. భద్రపరచు; ఓంపట్టు. రక్షించు, కాపాడు; మ. ఓప్పుక. రక్షించు; కురు. ఈత-(ఈయ్యె-) పెంచు, కాపలా కాయు; పో.చూ. మూర్త. ఒజ్-., కాపాడు, గుడ్డు పెట్ట.

<మూ.ది.రా. *ఓమెమ్మ/ఓ-మ్మ-.

మూ.ద్రా. *ఓమె-.

ఓమె లవ్య. మిత్ర. నీలవ్రీ సందోదనం. శృం.నై. 4.114.

లహుళః ఆమె, ఈమె అను పదాల సామ్యంవల్ల (ఓమె) ఏర్పడి ఉంటుంది.

ఓంపాది చూ. ఓమము. వి. ఉలవపిండి, వాముపాది కలిపి నూనెలో వేయించి తయారుచేసిన సంచారం.

ఓంబాయి అవ్య. 1. పల్లకి మోసేవాళ్లు చేసే వ్యవస్థనుకరణం; 2. గడ్డలు పిట్టలు చేతులమీద మరొకరిని మోస్తూ ఆడే లలలో చేసే వ్యవస్థనుకరణం.

ఓయవ రూ.చూ. అవ్య. అవ్య. 1. నూటిగు, ఉన్నగా. దాదా. అ. 1.133; 2. నిజంగా.

ఓయను స.క్రి. సిద్ధమగు, తప్పని అట్టెలగు.

<ఓ² + లను.

ఓయలపాట చూ. హోమలు. ఓ. శ్రీలు పాడే ఒక రకం శృంగార గీతం. కు.సం. 4.446.

హో.చూ. త. అయిత్తుమ్మ. 'అయిల్' నాట్యంలో పాడే పాట; అయిల్. గుండ్రంగా నిలబడి చేతి గుర్తలను విసరుతూ పండుగు రోజుల్లో చేసే ఒక రకం నాట్యం.

ఓయారము రూ.చూ. అయ్యారము. వి. 1. విలాసం, సౌందర్య గర్వం. పిత్ర.చ. 5.171; 2. అందమైనది; 3. రీతి.

ఓయారి రూ.చూ. అయ్యారి. వి. సౌందర్యవతి, అందగత్తె, విలాసిని; వి. అందమైనది, విలాసిని కలది.

ఓయి రూ. ఓయి. అవ్య. 1. పురుష సందోదనార్థకం. మను. 4.87. ఆము. 4.60; 2. సంప్రదానానుష్ఠాన క్రియలచరణలను ప్రయత్నముచేయు ప్రత్యయం. దశా. 2.419; 3. నమా పక క్రియలచరణ చేరి కొన్నిచోట్ల ప్రశ్నను తెలుపుతుంది. ఉదా. ముగియునోయి - ముగియునా.

క. ఓయి. ఆశ్చర్యార్థకం; రు. ఓయి; త. ఓయి.

ఓయిరము రూ.చూ. ఓవిరము. వి. ఆహారం, అన్నం. కాశీ. 5.297.

ఓయి రూ.చూ. ఓయి. అవ్య. పురుష సందోదనార్థకం.

ఓయి రూ.చూ. హోయి. అ.క్రి. కాదు; న.క్రి. హోయి.

ఓర¹ వి. 1. హద్దు. మేర, మర్కాద. నిర్వ.రా. 3.15. 2. క్రిగంటి చూపు, అపాంగ పీక్షణం. భార.అను. 1.281; 3. పక్క, వైపు. వసు. 2.7; 4. అంచు. విజయవి. 2.200; 5. చాలుప్రదేశం; వి. 1. పెదగా తిరిగినది. శృం.నై. 3.89; 2. కొంతవరకు మూయబడినది. మను. 5.69; 3. పక్కకు తొలగిపోయినది. వసు. 2.109; 4. అడ్డమైనది. సారంగ. 1.22; అవ్య. అడ్డంగా. ఆం.భా. 3.72.

క. ఓర, ఓరె, వార. ఏటవాలు ప్రదేశం, చాలు, అంచు; కొడ. ఓరయి. ప్రవాహానికి దూరంగా చదునైన ప్రదేశం; తు. ఓరై. వక్కదాల్చు. చాలు; త. ఓరయి. అంచు; వారయి. కొండచాలు ప్రదేశం; మ. ఓరయి. అంచు, అడ్డు.

హో.చూ. సం. అవర. నమిపం?; అవర. కింద, తక్కువ, పెనురబి, తరువాత; అవర. తరువాత, వెను

కది, ఆర్వాచీనం, మాన్యం, తక్కువ, దూరం; పా. ఓరని. ఈ వక్క, ఈ వైపు; ఓరతో. ఈ వైపునుండి; కుమా. ఓర. వక్క; నే. ఓర. వక్క, వైపు, ఈ వైపు; ఓం. ఓరపాదా; హం. ఓర. ఓరు. మార్గం; పం. ఓర. మార్గం; నింహ. ఓరె. ఈ వక్క, ఈ వైపు; గు. ఓరు. దగ్గర.

ఓరకన్న రూ. ఓరగన్న. వి. వక్కచూపు, కడగంటి చూపు. కవిరా. 3.98. 3. ఓరెగన్న; త. ఓరెగన్న. ఓరకుండు అ.క్రి. బయట చేరు, ముట్టగు, కడకేగు. ఓర కొవ్వ వి. పంకొవ్వ, ఓరనిగ. వై. 4.30. ఓరగన్న వి. ఒరగా చేసిన కచ్చ, పక్కకొడిగించిన గోచి. భల్లా. 8. ఓరగట్టు వి. 1. ఆరారం, బలం. దశకు. 7.60; 2. ప్రతి స్పర్శి, పోటీదారుడు. <ఓర + కట్టు. ఓరగన్న రూ.చూ. ఓరకన్న. ఓరగించు న.క్రి. 1. పక్కకు పంచు, అడ్డి గిలతేయి. బసవ. 5.450. 1; 2. నిరాకరించు, తిరస్కరించు, విడుచు. సానంత్. 3.58. ఓరగిలు రూ. ఓరగిల్లు. ఓగిలు, ఓరిగిల్లు. అ.క్రి. అరుగు, పంగు, పక్కకు తొలగు, దార.రీపు. 1.268. ఓరగిల్లు రూ.చూ. ఓరగిలు. అ.క్రి. అరుగు, పంగు, పక్కకు తొలగు. ఓరచూపు వి. పక్కచూపు, ఓరకంటిచూపు, విలాసపుచూపు. పీడి. 50, సురా. 59. ఓర చ్చులు వి. 1. మడమలదగ్గర మందంగా అట్టులువేసి కుట్టిన చెవ్వులు. హరిశ్చ. 5.8; 2. అంటిఅట్టు చెవ్వులు. ఓరట్టు చెవ్వులు వి. 1. గుడికాలుంచేచోట ఎత్తుగా అట్టులువేసి కుట్టిన చెవ్వులు; 2. అంటిఅట్టు చెవ్వులు. ఓరతలపాక వి. ఒకపక్కకు ఒరిగేటట్లుగా కుట్టిన తలపాక. దశకు. 10.112. ఓరతోపుడు వి. కొయ్యమీద అంపులదగ్గర చెక్కే తీరు. ఓర వరు అ.క్రి. పక్కకు పంగు, అరుగు. ఓరవయిలి వి. చాదు పయిలి, విలాసపుపయిలి, రామ్మలు నగం కప్పిన వైలి. శశాం. 2.78. ఓరపాక వి. దోరపాక, గోడలమీదనించి పక్కకుడించిన పాక. ఆం.భా. 2.16. ఓరపాటు రూ. ఓర పాటు. వి. పక్కకు ఒరగటం, ఒరగటం. ఉ.రా. 8.40. దాటు. వి. పక్కకు ఒరగటం, ఒరగటం. వి. 1. రోపం, దోపం, ఓరపార(లు) రూ. ఓరపారము. వి. 1. రోపం, దోపం, కొరత. కువల. 2.9, హంగ. 2.11; 2. అరమర, తేదం. నుద. 4.67. ఓరపారము రూ.చూ. ఓరపార(లు). వి. 1. హెచ్చుతగ్గు; 2. దోపం; 3. తేదాదిప్రాయం. ఓరపుచ్చ రూ. ఓరపుచ్చు. న.క్రి. పక్కకు తిప్పు. ఓరబల్లి వి. ద్వార రూ. ఓరపుచ్చు. న.క్రి. పక్కకు తిప్పు. ఓరబల్లి చెక్క. ఓర బందానికి నిలువకమ్మి పక్కన గోడకు అతికే చెక్క. ఓర బాటు రూ.చూ. ఓరపాటు. ఓరబెట్టు న.క్రి. తిరగవేయి. <ఓర¹ + పెట్టు. ఓరపొము వి. పెదమొగం, ఒక పక్కకు తిప్పిన మొగం. మను. 2.58. ఓరలవంటివచ్చు అ.క్రి. అంచులను అంటుకొనివచ్చు. ఓరలవచ్చు అ.క్రి. అంచులను అంటుకొనివచ్చు. ఓరల్లిడ్డు న.క్రి. పంకలుపట్టు, తవ్వలుపట్టు అంటుకొనివచ్చు. ఓరల్లిచీర, వన్నెలచీర, కరకంచీర. ఓరవలి వి. అనేక రంగుల చీర, వన్నెలచీర, కరకంచీర. ఓరవాకిలి వి. 1. నగం తెరిచిన తలుపున్న గుమ్మం, అర్థ వివృతమైన గృహద్వారం. కాశీ. 4.121; వి. 1. నగం తెరవబడింది. పండిత.చరా. 96; 2. నగం తెరిచిన తలుపున్న గుమ్మంకలది. శుక. 2.220. ఓరపుచ్చ రూ.చూ. ఓర పుచ్చు. న.క్రి. పక్కకు తిప్పు. శృం.నై. 7.103. <ఓర¹ + పుచ్చు. ఓరపోపు అ.క్రి. 1. పంగు, అరగు, బసవ. 6.598;

2. నక్షత్రము, సంకరము, చంద్రా. 6.128. < ఓర + పోవు. ఓరపొరములు వి. వ్యర్థాసాలు. ఓరనించు న.శ్రీ. తప్ప కొను, విడిచిపెట్టు, వైదాలగు. ఇందు. 5.143. ఓర నింపు వి. ముఖం వక్కకు తిప్పటం అని. 3.95. ఓరనిలు య. ఓరనిలు. అ.శ్రీ. దారి తొలగు, అపనరిల్లు. రామా. 2.113. ఓరనిల్లు య.చూ. ఓరనిలు. ఓరసేయు న.శ్రీ. వక్కకు వంచు, పక్కకు ఓరగించు. రం.రా.ఉ. 103.210. < ఓర + చేయు. ఓరంపు వి. వాలుగా ఉన్న వంపు. ఓరుపు వి. కిటికీ మూల బాగం.

ఓర² వి. రాత్రీంబవళ్లు, అహోరాత్రం (సమాసాల్లో మూరమే ప్రయుక్తం). ఉదా. ఓరంతప్రాద్దు.

నం. హెరారా. ఒక గంట (అహోరాత్రంలో 24 వ బాగం), రాత్రి చక్రంలో నగం, జాతకం; ఉహా. ప్రా. హెరారా. జ్యోతిష శాస్త్రంలో చెప్పబడిన లగ్నం; నే. హెరారా. వల విరజన.

< నం. హెరారా.

ఓరంతప్రాద్దు య.చూ. ఓరంతప్రాద్దు, శ్రీ. విద. ఎల్ల పూదూ, రోజంతా. ఓరంతప్రాద్దు య. ఓరంతప్రాద్దు, శ్రీ. విద. రేయింబగళ్లు, ఎల్లప్పుడూ, రోజంతా, చాలా కాలం, అహోరాత్రం. కాశీ. 4.133, రం.రా. 493.11.

ఓరకమ్మ చూ. ఓర¹.

ఓరకుండు చూ. ఓర¹.

ఓరకొవ్వ చూ. ఓర¹.

ఓరగప్ప చూ. ఓర¹.

ఓరగట్టు చూ. ఓర¹.

ఓరగమ్మ చూ. ఓర¹.

ఓరగించు చూ. ఓర¹.

ఓరగిలు చూ. ఓర¹.

ఓరగిట్టు చూ. ఓర¹.

ఓరచూపు చూ. ఓర¹.

ఓరచ్చులు చూ. ఓర¹.

ఓరట్టచెప్పలు చూ. ఓర¹.

ఓరడి¹ వి. పట్టుదల. చమ. 1.75.

పో.చూ. త. ఒరుపటి. ఒక విధం, ఒక పద్ధతి, అనే విధంగా.

ఓరడి² య.చూ. వారడి. వి. తేదా.

ఓరణము వి. ఒకజాతిదేగ. యయా. 1.112.

నం. వారణ-. నివారించునది, అర్థగించునది. వి. విమ్మం, ఆటంకం.

< నం. వారణ-. అర్థ వివరి.

ఓరతలపాగ చూ. ఓర¹.

ఓరకోపుడు చూ. ఓర¹.

ఓరంతప్రాద్దు చూ. ఓర².

ఓరంతప్రాద్దు చూ. ఓర².

ఓరవడు చూ. ఓర¹.

ఓరవయిలు చూ. ఓర¹.

ఓరపాక చూ. ఓర¹.

ఓరపాటు చూ. ఓర¹.

ఓరపార(లు) చూ. ఓర¹.

ఓరపారము చూ. ఓర¹.

ఓరపుచ్చు చూ. ఓర¹.

ఓరబల్ల చూ. ఓర¹.

ఓరబాటు చూ. ఓర¹.

ఓరబెట్టు చూ. ఓర¹.

ఓరమోము చూ. ఓర¹.

ఓరలవంటివచ్చు చూ. ఓర¹.

ఓరలవచ్చు చూ. ఓర¹.

ఓరల్లిడ్లు చూ. ఓర¹.

ఓరవ పో.చూ. ఓర¹. వి. విత్తనాలు చల్లదానిది అనువుగా చేసిన ప్రదేశం (చాళ్ల విడిచిదిగా మారమారంగా మున్నదం).

ఓరవలి చూ. ఓర¹.

ఓరవాకిలి చూ. ఓర¹.

ఓరపుచ్చు చూ. ఓర¹.

ఓరవోపు చూ. ఓర¹.

ఓరపొరములు చూ. ఓర¹.

ఓరనించు చూ. ఓర¹.

ఓరనింపు చూ. ఓర¹.

ఓరనిలు చూ. ఓర¹.

ఓరనిల్లు చూ. ఓర¹.

ఓరసేయు చూ. ఓర¹.

ఓరి య.చూ. ఓరి. అవ్య. నీచ, మిత్ర పురుష సంబోధనంలో ఉపయుక్తమయ్యే సంబోధనార్థకం. విశ్ర. 2.236.

ఓరివి వి. నహనం, ఓర్పు, క్షమ. నీలా. 2.88.

క. ఓరపు. ఓర్పు, దైర్యంగా ఉండు; ఓరయ్యె.

దైర్యం, మనస్తైర్యం; కువి. ఓరమనై. సహించు.

ఓరీ య. ఓరి. చూ. ఓ². అవ్య. నీచ, మిత్ర పురుష సంబోధనంలో ఉపయుక్తమయ్యే సంబోధనార్థకం. ఉ.హారి. 4.187.

ఓరు¹ చూ. చిలుకు. వి. 1. పండగ రోజుల్లో ఇంటిగోడలకు కింది బాగంలోనూ, ఆరుగుల కిందిబాగంలోనూ తీర్చిపెట్టి ఎర్రమట్టి పట్టె. ముకుంద. 1.26; 2. వేళ్లతో నున్నం తీసి ఈరాకుల్లాగా కనిపించేటట్టు వేసిన ముగ్గు.

పో.చూ. త. ఉవర్. చవిచిమన్ను.

ఓరుతీయు అ.శ్రీ. ఇంటిగోడల కింది బాగంలోనూ, మూలల్లోనూ ఎర్రమట్టితో పట్టెలు తీర్చు. ఓరుతీర్చు అ.శ్రీ. ఎర్రమట్టితో ఇంటిని ఆలంకరించు. ఇందు. 5.20.

ఓరు² య. ఓరు. వి. 1. ద్వని; 2. చర్మం కురిసేటప్పుడు అయ్యే ద్వని; 3. గారి తీవ్రతవలన కలిగే శబ్దం.

పో.చూ. నం. ఉరు-. పెద్దదైన, గొప్పదైన, ద్వన్యను కరణశబ్దం కావచ్చు.

ఓరుగాలి వి. పెద్దగాలి, హెరారుమని ద్వనిచేస్తూ వీచే గాలి. రామలింగ. 68.

ఓరు³ య.చూ. ఒరు. విద. ఒకటి. సమాసాల్లో మూరమే ప్రయుక్తం.

ఓరుగాలి చూ. ఓరు².

ఓరుచు య.చూ. ఓర్పు. అ.శ్రీ. సహించు. శృం. నై. 3.130.

ఓరుచుకొను య.చూ. ఓర్చుకొను. అ.శ్రీ. సహించు.

ఓలగమను అ.శ్రీ. సమావేశమగు. దశా. 1.14; ఓలగ

ముంచు న.శ్రీ. కొలుచు, నేవించు; ఓలగముండు అ.శ్రీ.
సమావేశముగు, కొలువచీర్చు, నడచీర్చు. భార. 3.37;
ఓలగించు న.శ్రీ. కొలుచు, నేవించు. వై.భార. 1.44,
మను. 1.5; అ.శ్రీ. 1. నడచీర్చు. సారంగ. 1.79;
2. ఓప్పారు.
ఓలగముంచు చూ. ఓలగము.
ఓలగముండు చూ. ఓలగము.
ఓలగించు చూ. ఓలగము.
ఓలగించువాని వి. 1. ఓలమి, అవలయం; 2. ఓలమిని అంగీక
రిస్తూ వేసే కేక. అం.భా. 2.224.
ఓలపాట చూ. ఓల'.
ఓలపాటివప్పములు వి. జీలకర నన్నాలు.
ఓలపెట్టు చూ. ఓల'.
ఓలహానగోప చూ. ఓలము.
ఓలమి రూ.చూ. ఓలము. వి. 1. చాటు; 2. శరీరం;
3. రహస్య స్థానం.
ఓలము రూ. ఓలమి, ఓలమి. వి. 1. చాపరికం, చాటు.
కు.నం. 11.624, భార. విరా. 2.118; 2. తేదం.
అరమరిక. కు.నం. 11.54; 3. జంకు, చెనుడియలం,
కు.నం. 12.184; 4. రహస్య స్థానం, చురుగు చోటు
భార. అను. 3.282; 5. జేహం, శరీరం. అప్ప. 4.820;
6. మూలదనం; వి. 1. రహస్యమైన, మరుగైన. భార.
విరా. 2.321, భాగ. భా. 10.1038; 2. లోలైన.
కవిక. 4.131.
క. ఒల్, ఒల్, ఒల్. లోపలిది, దాచినది; రు.
ఉల్, ఒల్. చాపరికం; క. ఉల్, ఒల్. దాచటం; మ.
ఉల్, ఒల్, ఒల్. లోపల.
<మూ.ద్రా. *ఓల్-.
ఓలహానగోప అ.శ్రీ. 1. చెనుడియ, పరాక్రమగు.
నిర్య. 4.60, భార. విరా. 4.223; 2. ప్రవేశించు.
(రహస్య స్థలంలో) కొచ్చు. శృం.వై. 4.97. <ఓలము +
అశ + కొను. ఓలముకొను అ.శ్రీ. చాటుచేసుకొను. కు.నం.
5.494. ఓలముకొచ్చు అ.శ్రీ. 1. దాగు; 2. చెనుడియ.
ఓలముకొను చూ. ఓలము.
ఓలముకొచ్చు చూ. ఓలము.
ఓలలనాడు చూ. ఓల'.
ఓలలాట చూ. ఓల'.
ఓలలాడు చూ. ఓల'.
ఓలలాడు అ.శ్రీ. తేలు.
ఓలలాడుచు చూ. ఓల'.
ఓలలాడుచు చూ. ఓల'.
ఓలాకు వి. 1. అలయక, శ్రమ; 2. వ్యాకులక, క్షోదం;
3. విచారం.
క. ఉయ్. నిర్బంధించు, హస్తంతో ఉంచు; త.
ఉయవల్. దాద, కష్టం.
ఓలాకువడు అ.శ్రీ. 1. క్షోదవడు, వ్యాకులవడు. భార.
విరా. 3.181; 2. అలయ, శ్రమవడు. హరి.హ. 3.22.
ఓలాకువడు చూ. ఓలాకు.

ఓలాట చూ. ఓల'.
ఓలాడు' చూ. ఓల'.
ఓలాడు' చూ. ఓలాకు. అ.శ్రీ. అలసిపోవు.
ఓలాడుచు చూ. ఓల'.
ఓలాడుచు చూ. ఓల'.
ఓల' వి. వరుస, క్రమం. భార. కాంతి. 5.172. అవ్య.
వాక్యాలంకారంగా ఉపయోగింపబడి కొన్ని చోట్ల సంద
ర్భాను సారంగా 'దాగు, నంభార్లక' మొ. అర్థం నిస్తుంది.
నం. ఉల్-; ప్రా. మహా. ఓ. అలి, పలి, పలి.
వరుస; కేళి. ప్రా. ఓలలి, పలి; మరా. పల్, వరుస;
గు. ఓల్.
క. పలి, పలి. వరుస, క్రమం, వరుసక్రమం, సంఖ్య;
ర. పలి. వరుస, పంక్తి.
<కేళి. ప్రా. ఓలి-.
ఓలిపట్టలు వి. పట్టల వరుస.
ఓలి' వి. శివ్యాశులకం. తేమన. 2.17, అం.భా. 2.179.
క. పిలు. చామిడ్లు, హామి. పిల్ల. సువాసినులు
దరించే కర్ణాదరణం; కొద. పిల్ల. ప్రిలు దరించే కర్ణా
దరణం. రు. పిల్ల. కర్ణాదరణం, చాటాకుతో చేసిన కర్ణ
దూషణం. క. పిల్ల. కర్ణాదరణం.
ఓలిగోపు న.శ్రీ. శివ్యాశులకం తీసికొను, కన్నెకు వెల
తీసుకొను. ఓలింపు న.శ్రీ. పాలించు, చాపాడు, ఓము.
ఓలిగోపు చూ. ఓలి'.
ఓలింపు చూ. ఓలి'.
ఓలిపాట వి. కుప్ప నూర్చేపప్పుడు పాడే పాట, తొలిపాట.
ఓలిపట్టలు చూ. ఓలి'.
ఓలిమి రూ.చూ. ఓలము. వి. 1. చాటు, మరుగు. అం.భా.
1.76; 2. ఎడదాటు, విరహం. మల్ల. 3.98.
-పిలు రూ.చూ. ప్రోలు. వి. గ్రామ నామాల్లో ఉత్తర భాగం.
ఓలింపు పో.చూ. ఓలి'. వి. చాటుగా ఉన్న పంపు.
ఓలిఖనా వి. పిలుంచే ప్రదేశం, ఒక రకం చెరసాల, చాపలా
గృహం.
హం. పిల్. అశ్రయం, శరణం, ఒకని దగ్గర కుదువ
ఉంచిన వస్తువు లేదా మనిషి. పో.చూ. పిల్ల-., రాజ
పురుషుడు.
<హం. ఓలి + క. వానా. (పు). రహస్యాలోచన
మందిరం.
ఓలిగ రూ.చూ. మోలిగ. వి. భక్త్యపిశేపం. తొట్టుట్టు.
ఓలిము పో.చూ. ఓలిము. వి. ఎనుగులు మొదలైన వాటిని
పట్టుకునేందుకు తవ్విన గొయ్యి. అపపాతం. పరాహ. 4.75.
ఓలిగ రూ.చూ. ఓలిగ. వి. లోపలిగది, శయనాగారం.
ఓలి' రూ. ఓలిగ. వి. 1. లోపలిగది, గర్భాగారం. దశకు.
7.100; 2. చంద్రశాల, శివోగృహం. శక. 3.294;
3. అంతఃపురం. ప్రభా. 5.10.
నం. అపవరక-., గృహంతర్భాగం, అపవరక;
మహా.ప్రా. ఓలిరయ, గది; ఓలిరియా; పా. ఓలిరక.
లోపలిగది; హం. ఓలి; కం. ఓలి; గు. పిరు; మరా.

ఓహరి హా.చూ. ఓహరిసాహరి. క్రి.విణ. అహం హరివంగా,
నేను గొప్ప నేను ముందు అనే ఆవేశం. అవిచ్ఛిన్నంగా.

ఓహరిసాహరి క్రి.విణ. 1. సాహంసారంగా. దార. విదా.
3.164; 2. గుంపులు గుంపులుగా. దార. దీప్తి. 2.178;
3. ముష్టాముష్టి. చరాహ. 6.114; 4. ఎడతెగక,
అవిచ్ఛిన్నంగా. ఆము. 4.93.

సం. అవహృ. కిందకు వేలాడజేయు. కూడగట్టు;
అవహార. కొంతకాలం యుద్ధాన్ని ఆపటం, నిరాయుధు
లవటం, ఆహ్వానించటం; ప్రా. ఓహర్. న.క్రి. వక్ర
మగుట, క్రూరమగు; పా. ఓహరణ, తినుటపోవటం,
(వక్కదారికి) మార్గం తప్పించటం, పెడతోడ పట్టించడం;
ఓహరతి. తినుకొనిపోవు, తొలగించు.

ఓహరి < సం. అవహార-; సాహరి < ప్రా. సాహర-.
< సం. సంహార-.

ఓహరిసాహరియగు అ.క్రి. ఎడంతెడందా ఉండు.

ఓహరిసాహరియగు చూ. ఓహరిసాహరి.

ఓహె య.చూ. ఓహె. అవ్య. 1. సంబోధనార్థకం; 2.
ప్రశంసాద్వారకం.

ఓహె య. ఓహె, ఓహె. అవ్య. 1. సంబోధనా
విధక్తి ముందు వచ్చే ప్రశంసాదాచకం. దార. ఆది.
2.284; 2. పిరిచినప్పుడు బదులు పలికేటప్పుడు ఉప

యుక్త మౌదుంది. కవిక. 4.161; 3. ఆశ్చర్య ప్రశం
సాద్యర్థం. వరాహ. 9.140; 4. అధిక్షేపను తెలుప
యింది. మను. 2.64.

క. ఓహె, ఓహె. ప్రశంసా సూచకం, ఆశ్చర్య
సూచకం; ఖ. ఓహె, ఓహె. ప్రశంసాద్వారకం, విదా
రాన్ని వ్యక్తం చేస్తుంది, ఆశ్చర్యాన్ని సూచిస్తుంది; మ.
ఓహె.

ఓహెరె య. చూ. ఓహెరే. అవ్య. ఆశ్చర్య
ప్రశంసాదులను తెలుపుతుంది. నమిర. 1.15. ఓహెరే
య. ఓహెరె. అవ్య. ఆశ్చర్య ప్రశంసాదులను తెలుప
తుంది. చంద్రా. 1.127.

ఓహెయి య. ఓహె. అవ్య. ఆశ్చర్య ప్రశంసాదుల్ని
తెలుపకంది.

ఓహెరె య. ఓహె.

ఓహెరే య. ఓహె.

ఓహెహె య.చూ. ఓహెహె. అవ్య. ఆశ్చర్యాదుల్ని
తెలుపకంది. కవిరా. 4.14.

ఓహెహె య. ఓహెహె, ఓహెహె. చూ. ఓహె.
అవ్య. ఆశ్చర్య సందాహ ప్రశంసాదులను తెలుపుతుంది.
దళా. 4.172.

క. ఓహెహె. ఓహె యొక్క పునరుక్తి రూపం.

హ

హ' వర్ణమాలలో వచ్చేంతో అక్షరం. ద్రావిడ భాషల్లో 'హ'
వర్ణంగా లేదు. సంస్కృతంలో అ, ఉ లు కలిసి ఏకవర్ణ
సంధ్యక్షరం ప్రసిద్ధంగా ఉంది. తర్వాత్యుంవల్ల తెలుగు,
కన్నడం, తమిళం మొ. ద్రావిడ భాషల్లో దీన్ని వర్ణంగా
గ్రహించారు. కాని భాషా గాత్రజ్ఞులు దీన్ని 'అవ్' గా
పరిగణిస్తారు.

హి య.చూ. అవును. అవ్య. నమ్మరిని తెలియజేసేది.

హి య.చూ. అగు. అ.క్రి. అగు, దళవగు. దార. ఆర.
5.57. అవ్య. అవును, అక్ష (నమ్మరిని తెలియజేసేది).
దార. 4.44. ప్రశంసను తెలిపేది. నైష. 1.17. ప్రత్య.
విశేష్యాన్ని విశేషంగా మార్చే విభరణాత్మక ప్రత్యయం.
ఉదా. అంబ-య్-హ-దితి. తారా. 5.105.

హిగామి య.చూ. అగుగామి. వి. మందీచెడు, నర్తా
నత్వం. శ్రీ.రాదా. 3.108. హిగాములు య.చూ. అగు
గాములు. వి. 1. నర్తానర్త్యాలు. కళా. 3.180; 2. కష్ట
సుఖాలు. వరమ. 5.341. విద. మందీచెడు, ఉచితానుచితం.
ప్రదా. 4.2. హిగదే య.చూ. అగుగదే. హిగదే య.చూ.
అగుగదే. అవ్య. ఆశ్చర్యార్థ సూచకం, తప్పకుండా. దళా.
9.305. హిగా య.చూ. అగుగా. అవ్య. అవునుగాక.

హిగాక య.చూ. అగుగాక. అవ్య. అవునుగాక. దార.
ఉద్వో. 4.141. హిగాత య.చూ. అగుగాత. అవ్య.
అయ్యెడుగాక. ఆశ్చర్యకం. హిగారను చూ. అగుగారను.
అ.క్రి. 1. ఆలోచించు, సంప్రదించు. ప్రదా. 1.88; 2.
విమర్శించు, పరిశీలించు. రామవ. 4.108. హివ(లే)
య.చూ. అగున(లే). అవ్య. హివే. వినేవాళ్ళ దృష్టినాకర్తించ
కానికి చేసే సంబోధన. దళ. 6.38. హిబొమ్మ (-హొమ్మ).
అవ్య. అంగీకారార్థకం. నరే. హిర య.చూ. అగురా.
అవ్య. ఆశ్చర్యార్థ సూచకం. ఆము. 1.36, దళా. 1.25.
హిరా య.చూ. అగురా. అవ్య. ఆశ్చర్యార్థ సూచకం.
హిరార య.చూ. అగురగుర. అవ్య. ఆశ్చర్యార్థ సూచకం.
ఉ.రా. 5.218. హిలెండు అవ్య. అవునులే. కళ. 2.150.
హిలెమ్మ య.చూ. అవులెమ్మ. అవ్య. హిలెను, అవునులే,
అవునవును. పారి. 1.54. హిలే య.చూ. అవులెమ్మ.
అవ్య. అవునులే, హిలెమ్మ.

హివాపు య.చూ. అవువాపు. వి. అద్దెవాపురం.

హిభ య.చూ. అవుభ. విద. అస్థిరం, దుర్బలం; వి. 1.
లోపం, సంశయం; 2. పర, చిత్తదియామి; అ.క్రి.
జంకు, వెనుదీయు.

కౌల దూ.చూ. అవల. విజ. 1. అవల ప్రదేశం. రం.రా.
6.452. వం. 29 ; 2. పిమ్మట, ఆపై. కావ్య. 3.56.
కౌలకెట్ట దూ.చూ. అవలకెట్ట. న.క్రి. విదుచ, పరిశ్శజించు.
కౌల అ.క్రి. కిందపడు, ఈడు, రాలు.
కౌలెందు చూ. కౌ.
కౌలెమ్మ చూ. కౌ.
కౌలే చూ. కౌ.
కౌమ దూ.చూ. హౌను. వి. అందం.

కౌమకత్తియ దూ. కౌమకత్తె. వి. సౌగనుకత్తె, ఒయ్యారి.
కౌమకత్తె దూ.చూ. కౌమకత్తియ. వి. సౌగనుకత్తె, ఒయ్యారి.
కౌమకాదు దూ.చూ. అవనుకాదు. వి. హౌనుకాదు, సౌగను
కాదు. విలాసవంతుడు. సాం.ని. 2.8.
కౌమకత్తియ చూ. కౌను.
కౌమకత్తె చూ. కౌను.
కౌమకాదు చూ. కౌను.

ఆంధ్ర గ్రంథ సంకేత పట్టిక

గ్రంథ సంకేతాలు	గ్రంథ నామాలు	గ్రంథకర్తలు	శతాబ్దం
అచలా.	అచలాత్యకా పరిణయము	తిరుమలబుక్కవట్టణము వెంకటాచార్యకవి	18
అచ్చరా.	అచ్చ తెలుగు రామాయణము	కూచిమంచి తిమ్మకవి	18
దాల.	దాల కాండము		
అయోద్య.	అయోద్య కాండము		
అరణ్య.	అరణ్య కాండము		
కిష్కిం.	కిష్కిందా కాండము		
సుందర.	సుందర కాండము		
యుద్ధ.	యుద్ధ కాండము		
అద్యా.రా.	అద్యాత్మ రామాయణము
ఈ త్తర కాండము	కోటమరాజు నాగయ్య	17-18
అద్యా.నం.	అద్యాత్మ సంకీర్తనలు	రాళ్లపాక అన్నమయ్య	16-18
అని.	అనిరుద్ధ చరిత్రము	కనుపర్తి అబ్బయ్య	18
అను.	అనుదవ సారము	పొల్కురి! సోమనాథుడు	18
అప్ప.	అప్పకవీయము	కాకునూరి ఆప్పకవి	17
అష్ట.క.	అష్టమహిమీ కల్యాణము (ద్విదశ)	రాళ్లపాక తిరువెంగళనాథుడు	16
అహల్యా.	అహల్యా సంక్రందనము	నములము వేంకటకృష్ణవృన్దాచార్యుడు	18
ఆం.చం.	ఆంధ్ర చంద్రాలోకము	అడిదము నూరకవి	18
ఆనంద.	ఆనందరంగరాట్టండము	కస్తూరి రంగయ్య	15-16
ఆము.	ఆము క్రమాలక	శ్రీకృష్ణదేవరాయలు	16
ఇందు.	ఇందుమతీ పరిణయము	తిమార భూర్జదీ	16
ఇందు.ప.	ఇందుమతీ పరిణయము	తెనాలి రామకర్తవీ	17
ఈ.త్త.రా.	ఈ త్తర రామాయణము	కంకంటి పాపరాజు	14
ఈ.త్త.హ.	ఈ త్తర హరివంశము	నాచన సోమన	18
ఈ.త్త.హరిశ్చ.	ఈ త్తర హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము	తక్కెళ్లపాటి లింగన	16
ఉద్భట.	ఉద్భటారాధ్య చరిత్రము	తెనాలి రామకృష్ణుడు	16
కకుత్స్థ.	కకుత్స్థ విజయము	మట్ల అనంతభూపాలుడు	19
కలు.శ.	కలువాయి శతకము	డబ్బిరు నరన కవి	16
కవిక.	కవికర్త రసాయనము	సంకుసాల నృసింహ కవి	12
కవిజనా.	కవిజనాశ్రయము	మల్లియ రేచన	18
కవి.రం.	కవిజనరంజనము	అడిదము నూరకవి	18
కవిరాజ.	కవిరాజ మనోరంజనము	కనుపర్తి అబ్బయ్య	17
కవి.శ.	కవి చౌడప్ప శతకము	కవి చౌడప్ప	

గ్రంథ సంకేతాలు	గ్రంథ నామాలు	గ్రంథ కర్తలు	శతాబ్దం
కవి.నంజీ.	కవిజన సంజీవని	ముద్దరాజు రామన	16
కవినంశ.	కవినంశయ విచ్ఛేదము	అదిరము నూరకవి	18
కవిస.గా.	కవినర్పగారుడము	పాచన బసవన్న	15-16
కళా.	కళాహ్లాదయము	పింగళి మారన	16
కార్తిక.	కార్తిక మాహాత్మ్యము	కుందుర్తి వెంకటాచలపతి	18
కావ్యా.చూ.	కావ్యాలంకార చూడామణి	విన్నకోట పెద్దన	16
కాళి.	కాళిఖండము	శ్రీనాథుడు	15
కాళ.	కాళహస్తీ మాహాత్మ్యము	దూర్జటి	16
కాళ.శ.	కాళహస్తీశ్వర శతకము	..	16
కాళిందీ.	కాళిందీ కన్యాపరిణయము	ప్రభంజనాపెనాబలపతి	17
కీరా.	కీరాతాధునీయము	గోపాలుని సింగయ	19
కుచే.	కుచేలోపాఖ్యానము	గట్టు ప్రభువు	18
కువ.చ.	కువలయాశ్వ చరిత్రము	నవరము చిననారాయణ నాయకుడు	16-17
కు.నం.	కుమార సంభవము	నన్నె చోడుడు	11
కృ.శకు.	శకుంతలా పరిణయము	చిరుమామిళ్ల కృష్ణ కవి	17-18
కృష్ణక.	కృష్ణ కర్ణామృతము	తెలగపూడి వెంగళమామయ్య	16
కృష్ణరా.	కృష్ణరాయ విజయము	కుమార దూర్జటి	16
కృష్ణశ.	కృష్ణ శతకము	నృసింహ కవి	17
కృష్ణా.	కృష్ణాద్వైతయము	నృసింహ కవి	17
కృష్ణాత్మ్య.	కృష్ణాత్మ్యయము	గొంతేటి నూరన	18
శేయా.	శేయూరబాహు చరిత్రము	మంచన	18
క్రీడా.	క్రీడావిరామము	వల్లభరాయుడు	14-15
గంద.	గందవహము	మంచెర్ల వాసుదేవ కవి	17
మణికా.	మణికాచల మాహాత్మ్యము	తెనాలి రామలింగ కవి	16
చక్ర.	చక్రవాళ మంజరి	తాళ్లపాక పెదతిరుమలయ్య	16
చంద్రదా.	చంద్రదాసు చరిత్రము	తరిగొప్పల మల్లన	16-17
చంద్రరే.	చంద్రరేఖా విలాసము	కూచిమంచి జగ్గకవి	18
చంద్రాంగ.	చంద్రాంగద చరిత్రము	వైడిమర్రి వెంకటవతి	17
చంద్రికా.	చంద్రికా పరిణయము	నురభి చూడవరావు	16-17
చమ.	చమత్కార మంజరి	సింహాద్రి వెంకటాచార్యులు	16
చంపూ.రా.	చంపూ రామాయణము	ఋగ్వేదకవి వెంకటచలపతి	18
చారు.	చారుచర్య	అప్పన మంత్రి	14-15
చి.తా.	చిత్ర భారతము	చరిగొండ దర్శన	16
చెన్న.వి.	చెన్నఘరి విలాసము	మకుకుమర్లి నృసింహ కవి	19
చందో.	చందో దర్శనము	అనంతామాత్యుడు	15
జాహ్ను.	జాహ్నువీ మాహాత్మ్యము	ఎనుగు లక్ష్మణకవి	18
జైమినీరా.	జైమినీ భారతము	పిల్లలమల్లి పినవీరబ్రదుడు	15
కపఠీ.	కపఠీ సంవరణోపాఖ్యానము	అద్దంకి గంగాధర కవి	16
దశకు.	దశకుమార చరిత్రము	మూలఘటిక శేకన	13

| గ్రంథ
సంకేతాలు	గ్రంథ నామాలు	గ్రంథకర్తలు	శతాబ్దం
దశా.	దశావతార శతకము	దరణిదేవుల రామయ	17
దాశ.	దాశరథి శతకము	కంచెర్ల గోపన్న	17
దిరిప.	దిరిప చరిత్రము	కొత్తికంపూడి వెంకటకృష్ణ కవి	19
ద్వి.నల.	ద్విపద నల చరిత్రము	చక్రవర్తి రామవాదాచ్యులు	16
ద్వి.పరమ వి.	ద్విపద పరమయోగి విలాసము	రాళ్లపాక తిరుపెంగళనాథుడు	16
ద్వి.దాగ.	ద్విపద దాగవతము (దశమ ఖండము)	మడికి సింగన	14
ద్వి.దార.	ద్విపద దారతము	తిమ్మయ, చాలవరస్వతి, సోమన	16
ద్వి.సా.చ.	ద్విపద సారంగదర చరిత్రము	వాచాం శంభుదాసుడు	18
ద్వి.హరిశ్చ	ద్విపద హరిశ్చంద్ర చరిత్రము	శరద కవి	17
దనా.	దనాదిరామము	నూతనకవి మారన	16-17
దర్శ.	దర్శఖండము	ఇందువల్లి భవానీశంకరుడు	18
నరన.	నరన భూపాలయము	మూర్తికవి	16
నవనాద.	నవనాద చరిత్రము	గౌరన	15
నారదీయ పు.	నారదీయ పురాణము	అల్లాడు నరసింహ కవి	15
నార.పంచ.	పంచరత్నము	దూలగుంట నారాయణ కవి	16
నార.పు.	నారసింహ పురాణము (ఉత్తర భాగము)	హరిభట్టు	16
నిరంజ.	నిరంజనోపాఖ్యానము	కందుకూరి రుద్రకవి	18
నిర్వ.నా.	నిర్వచనోత్తర రామాయణము	లిక్కన	15
నీతి.శ.	నీతి సీస పద్య శతకము	రాళ్లపాక తిరుమలయ్య	18
నీలా.	నీలానుందరీ పరిణయము	దూచిమంచి తిమ్మ కవి	14
నృసింహ.	నృసింహ పురాణము	ఎత్తాపెగడ	18
పండి.చ.	పండితారాధ్య చరిత్ర	పాల్కురికి సోమనాథుడు	
దీక్షా.	దీక్షా ప్రకరణము		
పురా.	పురాతన ప్రకరణము		
వాద.	వాద ప్రకరణము		
మహిమ.	మహిమ ప్రకరణము		
పర్వ.	పర్వత ప్రకరణము		14
పద్య.	పద్య పురాణము (ఉత్తర ఖండము)	మడికి సింగన	16
పరక.	పరకత్వ రసాయనము	ఈశ్వరవేణిభట్టు	16
పరమ.వి.	పరమయోగి విలాసము	తిమ్మన్నపాలుడు	14-15
పల్నా.	పల్నాటి వీరచరిత్ర (ద్విపద)	శ్రీనాథుడు	16
పాంచాలి.	పాంచాలి పరిణయము	కాకమాని మూర్తికవి	16
పాండు.	పాండురంగ మాహాత్మ్యము	రెనాలి రామకృష్ణుడు	16
పారి.	పారిజాతావహరణము	నంది తిమ్మన	
సార్వ.	సార్వత్రికపరిణయము	కోటి శ్రీరాయరమునాథకొండమాన్ మహిపాలుడు	18
పి.శకు.	శకుంతలాపరిణయము	పిల్లలమణ్ణి పినవీరభద్రుడు	15
పె.శకు.	శకుంతలాపరిణయము	పెద్దాడ నాగరాజు	18
ప్రబంధ.	ప్రబంధరాజ		17
	శేంకటేశ్వర విజయవిలాసము	గణపవరపు వేంకటకవి	

గ్రంథ సంకేతాలు	గ్రంథ నామాలు	గ్రంథకర్తలు	శతాబ్దం
ప్రబో.	ప్రబోధ చంద్రోదయము	నంది మల్లయ, టుంట సింగయ	15
ప్రదా.	ప్రదావరీప్రద్యుమ్నము	పింగళి నూరస	16
ప్రదు.	ప్రదురింగలీల (ద్విపద)	పిడువర్తి సోమన	16
బసవ.	బసవ పురాణము	పాల్కురికి సోమనాథుడు	18
బహుళ.	బహుళాశ్వ చరిత్రము	చామెర్ల వెంగళదూపాలుడు	16
బాల.	బాలకవి శరణ్యం	గిడుగు వెంకటరామమూర్తిపంతులు	20
బాలగో.	బాలగోపాల విలాసము	పెమ్మచర్ల వర్ధి కవి	17
బిల్వ.	బిల్వజీయము	పంగిపెద్ది కృష్ణస్వామి	18
బ్రహ్మ.	బ్రహ్మత్తర ఖండము	శ్రీధరమల్లె వెంకటరామ కవి	18
బర్హ.	బర్హహరి నుభావితములు	వినుగు లక్ష్మణ కవి	18
బల్లా.	బల్లాణ చరిత్రము	చిటాడు గంగాధర కవి	19
బాగ.	బాగవతము	పోతన, ఏర్పూరి సింగన, వెలిగందల నారయ	14
బాను.	బానుమతీవరిణయము	వెంటూరి గంగరాజు	16
బార.	బారతము		11
ఆది.	ఆదిపర్వము	నన్నయ	11
నదా.	నదా పర్వము	నన్నయ	11, 14
ఆరణ్య.	ఆరణ్య పర్వము	నన్నయ, ఎఱ్ఱన	18
విరా.	విరాట పర్వము	రిక్కన	
ఉద్యో.	ఉద్యోగ పర్వము	"	
భీష్మ.	భీష్మ పర్వము	"	
ద్రోణ.	ద్రోణ పర్వము	"	
కర్ణ.	కర్ణ పర్వము	"	
శల్య.	శల్య పర్వము	"	
సౌప్తి.	సౌప్తిక పర్వము	"	
శ్రీ.	శ్రీ పర్వము	"	
కాంతి.	కాంతి పర్వము	"	
అను.	అనుశాసనీక పర్వము	"	
ఆశ్వ.	ఆశ్వమేధ పర్వము	"	
ఆశ్రమ.	ఆశ్రమవాస పర్వము	"	
మౌనల.	మౌనల పర్వము	"	
మహా.	మహాప్రస్థానీక పర్వము	"	
నవ్య.	నవ్యరోహణ పర్వము	"	
బాహు.	బాహు చారిత్రక వ్యాసావళి	కూమాటి దొణప్ప	20
బాస్కర.	బాస్కర రామాయణము	బాస్కరుడు, ఇతరులు	18
బాస్కర.	బాస్కర శతకము	మాదర వెంకయ్య	16
భీమ.	భీమ ఖండము	శ్రీనాథుడు	14-15
భేష.	భేషణ కల్పము	బహుపాద వెంకటాచార్యుడు	
భోగి.	భోగిని సంధకము	పోతన	16
భోజ.	భోజరాజీయము	అనంతాచార్యుడు	15
భోజ.	భోజనుతా పరిణయము	కోటేశ్వరుడు	18

గ్రంథ సంకేతాలు	గ్రంథ నామాలు	గ్రంథకర్తలు	శతాబ్దం
మను.	మను చరిత్రము	అల్లసాని పెద్దన	16
మల్ల.	మల్ల భూపాలీయము	ఎలకూచి బాలనరస్వతి	17
మల్లు.	మల్లు పురాణము	వెంకన	18
మల్ల.	మల్లది చరిత్ర	ఎడపాటి ఎఱ్ఱన	18
మార్క.	మార్కండేయ పురాణము	మారన	18
ముకుం.	ముకుంద విలాసము	కాకాదము పెద్దన సోమయాజి	18
మృచ్చి.	మృచ్చింజయ విలాసము	గోగులపాటి కూర్మనాథ కవి	18
మైరా.	మైరావణ చరిత్రము	మాదయ కవి	16
మొల్ల.	మొల్ల రామాయణము	మొల్ల	16
యక్ష.చ.	యక్షగానములు - చరిత్ర	ప్రొ: ఎన్.వి. జోగారావ	20
యయా.	యయాతి చరిత్రము	హిన్నిగంటి తెలగన	16
రంగ.రా.	రంగనాథ రామాయణము (ద్విపద)	గోన బుద్ధారెడ్డి, కాచ విభుడు, విఠలరాజు	13-14
రఘు.	రఘు సంశయము	కిచ్చయ్య	16-17
రఘు.రా.	రఘునాథ రామాయణము	రఘునాథరాయలు	17
రఘునా.	రఘునాథాభ్యుదయము	విజయరామవనాయకుడు	17
రంగ.చ.	రంగరాయ చరిత్రము	దిట్టకవి నారాయణ కవి	18
రత్న.	రత్న పరీక్ష	తైలవ కవి	15
రస.	రసమంజరి	సురకాని కోదండ కవి	17
రసా.	రసాభరణము	అనంతామాత్యుడు	14-15
రసిక.	రసికజనమనోలిరామము	కూచిమంచి తిమ్మకవి	18
రామవ.	రామవ పాండవీయము	పింగళి సూరన	16
రాజగో.	రాజగోపాల విలాసము	చెంగల కాళకవి	17
రాజ.చ.	రాజశేఖర చరిత్రము	మాదయగారి మల్లన	16
రాజవా.	రాజవాహన విజయము	కాళమాని మూర్తి కవి	16
రాజ.పి.	రాజశేఖర విలాసము	కూచిమంచి తిమ్మ కవి	18
రాదా.	రాదామాధవ సంవాదము	తెలిదిండ్ల వెంకటపతి	17
రాదికా.	రాదికా సాంత్వనము	ముద్దు పళని	18
రాదికా.సాం.	రాదికా సాంత్వనము	నములము వేంకటకృష్ణప్పనాయకుడు	19
రామక.	రామ కర్ణామృతము	నిర్దళకవి	17
రామరా.	రామరాజీయము	అందుగుల వెంకయ్య	18
రామలిం.శ.	రామలింగేశ్వర శతకము	కూచిమంచి తిమ్మ కవి	16
రామాభ్యు.	రామాభ్యుదయము	అయ్యలరాజు రామభద్రుడు	18
రామే.	రామేశ్వర మహాత్మ్యము	ఏనుగు లక్ష్మణ కవి	15
రుక్మా.చ.	రుక్మాంగద చరిత్రము	ప్రొకకవి మల్లన	18
రుక్మా.ప.	రుక్మాపతీ పరిణయము	రేకపల్లి సోమప్ప	18
రుక్మిణి.ప.	రుక్మిణి పరిణయము	కూచిమంచి తిమ్మ కవి	18
రుక్మి.ప.	రుక్మిణి పరిణయము	నక్కవోలు భగవత్కవి	16
లక్ష.సం.	లక్షణసార సంగ్రహము	చిత్రకవి పెద్దన	18
లక్ష్మి.వి.	లక్ష్మి విలాసము	కంతిరవ రాజు	18

గ్రంథ సంకేతాలు	గ్రంథ నామాలు	గ్రంథకర్తలు	శతాబ్దం
వరాహ.	వరాహ పురాణము	నంది మల్లయ, మంచి సింగయ	15
వరాహ.పురా.	వరాహ పురాణము	హరిదత్తు	17
వశి.	వశిష్టనక సంవాదము	యాముజాల శేషయ్య	19
వసు.	వసు చరిత్రము	మూర్తికవి	16
వార్హి.	వార్హికి చరిత్రము	రఘునాథ దూపాలుడు	17
వాశి.రా.	వాశిష్ట రామాయణము	మడికి సింగన	15
విక్ర.	విక్రమార్క చరిత్రము	జక్కన	15
విజ.	విజయ విలాసము	చేమూరి వెంకట కవి	17
విజయ.	విజయనందన విలాసము	మంగళగిరి ఆనంద కవి	13
విక్టా.	విక్టానేశ్వరీయము	మూలమణి శేతన	18
విప్ర.	విప్రనారాయణ చరిత్రము	చెదలువాడ మల్లయ	16
వివే.	వివేక సింధువు	వేగినాటి కొండనార్యుడు	16
విష్ణు.నా.	విష్ణు మాయా నాటకము	చింతలపూడి ఎల్లనార్యుడు	16
విష్ణుపు.	విష్ణు పురాణము	కరిడిండి రావనారాయణ	16
విష్ణుమా.	విష్ణు మాయా విలాసము	రోసూరి వేంకటవతి	17
వీర.వి.	వీరభద్ర విజయము	హేతన	15
వెం.ఉ.	శ్రీ వెంకటేశోదాహరణము	రాళ్లపాక పెదతిరుమలయ్య	16
వెంక.పంచ.	పంచతంత్రము	బైచరాజు వెంకటనాథుడు	16
వెం.మా.	వెంకటాచల మాహాత్మ్యము	తరిగొండ వెంకమాంబ	13
వేంక.ఆం.	వేంకటేశాంధ్రము	గణపవరపు వేంకట కవి	17
వేంక.శ.	వేంకటేశ్వర శతకము	రాళ్లపాక పెదతిరుమలయ్య	16
వేణు.శ.	వేణుగోపాల శతకము	పోలిపెద్ది వేంకటరాయ కవి	19
వేమ.	వేమన పద్యములు	వేమన	17
వై.చ.	వైకృత చంద్రిక	మంచెళ్ల వాసుదేవ కవి	18
వైజ.	వైజయంతీ విలాసము	సారంగు తమ్మయ్య	16
శత.రా.	శతకంఠ రామాయణము లేక
సీతా విజయము	మారన	16
శశా.	శశాంక విజయము	శేషము వెంకటవతి	18
శశి.ప.	శశిరేఖాపరిణయము	రన్నాకరము అప్పప్పకవి	17-18
శివ.ఖం.	శివరహస్య ఖండము	వెంకటదానకవి	17-18
శివద.	శివదర్శితర ఖండము	మల్లారెడ్డి	16
శివరా.	శివరాత్రి మాహాత్మ్యము	శ్రీనాథుడు	14-15
శివరీలా.	శివరీలా విలాసము	హుచిమంచి తిమ్మకవి	18
శివత.సా.	శివతత్త్వ సారము	మల్లికార్జున పండితారాధ్యుడు	12
శివసా.	శివయోగ సారము	"	12-13
శుక.చ.	శుకచరిత్రము	వరశరామపంతుల రామమూర్తి కవి	18
శుక.న.	శుకన ప్రతి	సాలవేకరి కడరీపతి	17
శృం.మం.	శృంగార మంజరి	రాళ్లపాక అన్నమయ్య	15
శృం.మల్లా.	శృంగార మల్లాది చరిత్ర	ఎడపాటి ఎఱ్ఱన	16

గ్రంథ సంకేతాలు	గ్రంథ నామాలు	గ్రంథకర్తలు	శతాబ్దం
శృం.నం.	శృంగార సంకీర్తనలు	తాళ్లపాక అన్నమయ్య	15
శృం.సా.	శృంగార సావిత్రి	రఘునాథరాయలు	17
శేషద.	శేష దర్శము	కామరవల్లి తిమ్మయ్య	18
శ్రీరం.ఘ.	శ్రీరంగ మహాత్మ్యము	రైరవ కవి	15
శ్రీరం.మా.	శ్రీరంగ మాహాత్మ్యము	కట్టా వరదరాజు	17
శ్రీరాదా.	శ్రీరాదామారదశము	చింతలపాడి ఎల్లన	16
ప.చ.	పల్నాక్షవర్తి చరిత్రము	మల్లారెడ్డి	16
పో.చ.	పోదశ కుమార చరిత్రము	వెన్నెలకంటి అన్నమయ్య	12-18
నత్య.సాం.	నత్యరామా సాంధ్యనము	లింగనమిలి కామేశ్వరకవి	17
సప్త.	సప్తపదులు	ముద్దు పోలి	18
నమీ.వి.	నమీర కుమార విజయము	పుచ్చిగిరి తిమ్మన	16
నర్మ.సా.నం.	నర్మ లక్షణసార సంగ్రహము	కూచిమంచి తిమ్మ కవి	18
నర్మేశ.	నర్మేశ్వర శతకము	యథావాక్కుల అన్నమయ్య	18
సానంద.	సానందోపాఖ్యానము	కోట శివరామయ్య	16
సాందో.	సాందోపాఖ్యానము	రామరాజు రంగవరాజు	16
సారంగ.	సారంగధర చరిత్రము	చేమకూర వెంకటకవి	17
సిం.ద్వా.	సింహాసన ద్వాత్రింశతి	కొరవి గోపరాజు	15
సింహ.శ.	సింహాద్రి నారసింహ శతకము	గోగులపాటి కూర్మనాథ కవి	18
సీమం.	సీమంతిని కల్యాణము	పెనుమళ్ల సోమమంత్రి	17-18
సుదంతా.	సుదంతా పరిణయము (అముద్రితం)	అశమర కవి	18
సురా.	సురా బాండేశ్వరము	శేషకవిగట్టు వ్రదువు	16
సు.శ.	సుమతి శతకము	బద్దెన	18
సేతు.	సేతు ఖండము	వక్కలంక వీరభద్రకవి	17-18
హంస.	హంస వింశతి	అయ్యలరాజు నారాయణామాత్యుడు	17
హ.న.	హరిశ్చంద్ర నలోపాఖ్యానము	మూర్తికవి	16
హర.	హర విలాసము	శ్రీనాథుడు	14-15
హరి.	హరి వంశము	ఎఱ్ఱాపెగడ	14
హరిశ్చ.	హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము	శంకర కవి	16

నిమంటు సంకేత పట్టిక

సంకేతాలు	నిమంటువులు	నిమంటు కర్తలు
ఆం.నా.శీ.	ఆంధ్ర నామ శేషము	అడిదము నూరకవి
ఆం.నా.నం.	ఆంధ్ర నామ సంగ్రహము	పైడిపాటి లక్ష్మణకవి
ఆం.నా.నర్వ.	ఆంధ్ర నామ నర్వస్తము (తెలుగు నుడి కదలి)	శ్రీ మునునూరి వేంకట శాస్త్రి
ఆం.పద.	ఆంధ్ర పద పారిజాతము	ఓగిరాల జగన్నాథ కవి, గురజాడ శ్రీరామమూర్తి
ఆం.పదా.	ఆంధ్ర పదాకరము	టి. పీఠపరాజు
ఆం.దా.	ఆంధ్ర దాపార్థవము	సుదురుపాటి చెంగన్న
ఆం.వా.	ఆంధ్ర వాచస్పత్యము (3 సంపుటలు)	శ్రీ కొత్త శ్యామలరామశాస్త్రి
ఆం.శ.ర.	ఆంధ్ర శబ్ద రత్నాకరము (3 సంపుటలు)	చెలమిచెల్ల రంగారాధ్యులు
ఆం.శా.	ఆంధ్ర శబ్దానుశాసనము	వరవస్తు చిన్నయనూరి
ఆం.నం.కో.	ఆంధ్ర సంస్కృత కోశము	డా॥ వల్లెల శ్రీరామచంద్రుడు,
శ్రీ కప్పగంతుల లక్ష్మణశాస్త్రి
చి.ని.	చిన్నయనూరి నిమంటువు (అముద్రితం)	వరవస్తు చిన్నయనూరి
తి.పద.	తిక్కన పద ప్రయోగ కోశము	అబ్బూరి రామకృష్ణదావ, ద్రిదిరాజు కృష్ణమూర్తి, దివాకర్ల వేంకటాచార్యుని
తె.ఇం.ని.	తెలుగు-ఇంగ్లీషు నిమంటువు	నిలియం బ్రౌన్
తె.ఇం.శం.	తెలుగు-ఇంగ్లీషు డిక్షనరీ	వి. శంకరనారాయణ
తె.ని.	తెలుగు నిమంటువు	ప్రొ॥ జి.ఎన్. రెడ్డి
న.ప.	నన్నయ పద ప్రయోగ కోశము	
నన్నె.ప.	నన్నెటోడ పద ప్రయోగ కోశము	
బ్రౌ.	బ్రౌను తెలుగు-ఇంగ్లీషు నిమంటువు	దార్లెన్ ఫిలిప్ బ్రౌన్ (దాగము 1, 2, 3)
మాం.కో.	మాండలిక పద కోశము	శ్రీ మరువూరు కోదండరామరెడ్డి
మాం.వృ.కో. I	మాండలిక వృత్తి పదకోశం (వ్యవసాయం)	శ్రీదిరాజు కృష్ణమూర్తి
	1 వ సంపుటం	
మాం.వృ.కో. II	మాండలిక వృత్తి పదకోశం (చేనేత)	
	2 వ సంపుటం	
మాం.వృ.కో. III	మాండలిక వృత్తి పదకోశం (మత్స్య)	ప్రొ॥ టి. వాడప్ప
	3 వ సంపుటం (అముద్రితం)	
మాం.వృ.కో. IV	మాండలిక వృత్తి పదకోశం (వాస్తు)	డా॥ బూదరాజు రాధాకృష్ణ
	4 వ సంపుటం	
ల.కో.	లఘు కోశము	డి.వి. యశంగ శర్మ
ల.నా.	లక్ష్మీనారాయణీయము	కొత్తా లక్ష్మీనారాయణ
వా.ని.	వావిళ్ల నిమంటువు (4 సంపుటలు)	శ్రీపాద లక్ష్మీవరిశాస్త్రి, బులుసు వేంకటేశ్వరులు,
విద్వాన్ వేదము లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి
వి.కల్ప.	విద్యార్థి కల్పకరువు	విద్వాన్ శ్రీ మునునూరి వేంకటశాస్త్రి,
దాక్షర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య
వి.కో.	విద్యార్థి కోశము	పి. నీలారాములరెడ్డి, అయ్యగం పిల్లై

సంకేతాలు	నిఘంటువులు	నిఘంటు కర్తలు
వ్యా.ప.	వ్యావహారిక పదకోశం	దిగవల్లి వెంకట శివరావు
శ.చం.	శబ్దార్థ చంద్రిక	మహానాథి సుబ్బారాయుడు
శ.ర.	శబ్ద రత్నాకరము	బహుజనవల్లి సీతారామారావులు
కా.శి.కో.	కానన శబ్ద కోశము	కుండూరి ఈశ్వరదత్తు
శ్రీ.ప.	శ్రీనాథ పద ప్రయోగ కోశము	బండవల్లి లక్ష్మీరంజనం
సం.పి.	సంగ్రహాంధ్ర విజ్ఞాన కోశము
(1, 2 సంపుటలు)	మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్య
సాంబ.	సాంబ నిఘంటువు	కస్తూరి రంగశివి
నూ.ని.	నూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువు
(8 సంపుటలు)	జయంతి రామయ్యపంతులు మొదలైనవారి

సాధారణ సంకేత వివరణ పట్టిక

సంకేతాలు	వివరణ	సంకేతాలు	వివరణ
అక.	అకర్మకము	దర్మ.	దర్మకాత్రము
అ.క్రి.	అకర్మక క్రియ	న.	నవంనక లింగము
అనా.	అనౌప విదక్తికము	నాటక.	నాటక పరిధాన
అప.	అపదము	నాట్య.	నాట్య కాత్రము
అమ.	అమహత్తు	నామ.	నామ వాచకము
అర్థ విపరి.	అర్థ విపరిధానము	నిశ్చ.	నిశ్చయ వాచకము
అలం.	అలంకార కాత్రము	నై.	నైమిత్తికము
అవ్య.	అవ్యయము	పం.	పంక్తి
ఆమే.	ఆమేడితము	పీ.	పీఠిక
ఆశ్చ.	ఆశ్చర్యార్థకము	ఫ.	ఫట
ఉదా.	ఉదాహరణము	ఫం.	ఫంలింగము
ఉప.	ఉపపదము	ఫటలు	ఫటలు
ఉత.	ఉతయము	ఫం.న.	ఫంనవంనకలింగము
ఏవ.	ఏక వచనము	ఫం.ప్ర.	ఫంప్రీలింగము
ఔప.	ఔప విదక్తికము	ప్ర.	ప్రతిభము
క్రి.	క్రియ	ప్ర.చూ.	ప్రార్థనా చూచునది
క్రి.విద.	క్రియా విశేషణము	ప్రత్య.	ప్రత్యయము
క్షే.త్రగ.	క్షేత్ర గణితము	ల.వ.	లహువచనము
గణిత.	గణిత కాత్రము	దీపగ.	దీపగణితము
గౌ.వా.	గౌరవ వాచకము	ద్ర.	ద్రష్ట రూపము
చూ.	చూచునది.	మంత్ర.	మంత్ర కాత్రము
చం.	చంద్రకాత్రము	మహ.	మహత్తు
జ.	జన్యము	మాం.	మాండలికము
జ్యో.	జ్యోతిశ్శాస్త్రము	మిశ్రన.	మిశ్ర నమానము
కంత్ర.	కంత్రకాత్రము	ము.	ముఖ్యముగా
తత్ప.	తత్పదము	మొ.	మొదలైనది
తదృ.	తదృపము	యోగ.	యోగకాత్రము
తర్క.	తర్కకాత్రము	రూ.	రూపాంతరము
ద్రు.	ద్రుతప్రకృతికము	వి.	విశేష్యము
ద్రుతాం.	ద్రుతాంతము	వి.ణ.	విశేషణము
ద్వా.	ద్వారమున	వేదాంత.	వేదాంతకాత్రము
ద్వి.	ద్వివచనాంతము	వైద్య.	వైద్యకాత్రము

సంకేతాలు	వివరణ	సంకేతాలు	వివరణ
వ్యతి.	వ్యతిరేకార్థక పదము	నంగీ.	నంగీకారము
ప్రతి.	ప్రతిపక్షము	నంపా.	నంపాదగుడు
వ్యాక.	వ్యాకరణశాస్త్రము	నంపు.	నంపుటము
వ్యు.	వ్యుత్పత్తి	నమాన.	నమాన పదము
శ్రు.	శ్రుతము	నము.	నముచ్చయము
శ.నం.	శక సంవత్సరములు	నర్వ.	నర్వనామము
క్లో.	క్లోకము	సా.	సామెత
సక.	సకర్మకము	శ్రీ.	శ్రీ లింగము
స.క్రి.	సకర్మక క్రియ	హే.	హేత్వర్థకము
సంకీ.	సంకీర్ణము		

మండల సంకేత పట్టిక

సంఖ్య	సంకేతాలు	మండలాలు	సంఖ్య	సంకేతాలు	మండలాలు
1.	అ.మాం.	అనంతపురం జిల్లా	15.	ని.మాం.	నికామాదాద్ జిల్లా
2.	ఆ.మాం.	ఆదిలాబాద్ జిల్లా	16.	నె.మాం.	నెల్లూరు జిల్లా
3.	క.మాం.	కడప జిల్లా	17.	వ.గో.మాం.	వల్లిపూ గోదావరి జిల్లా
4.	కరీం.మా.	కరీం నగర్ జిల్లా	18.	ప్ర.మాం.	ప్రవాళం జిల్లా
5.	కర్నూ.మాం.	కర్నూలు జిల్లా	19.	మ.మాం.	మహబూబ్ నగర్ జిల్లా
6.	కళిం.మాం.	కళింగాంధ్రం	20.	మె.మాం.	మెదక్ జిల్లా
7.	కృ.మాం.	కృష్ణా జిల్లా	21.	రాజపా.మాం.	రాజపాలయం
8.	ఖ.మాం.	ఖమ్మంమెట్ట జిల్లా	22.	రా.మాం.	రాయలసీమ
9.	గుం.మాం.	గుంటూరు జిల్లా	23.	పి.మాం.	పి.కొండపల్లం జిల్లా
10.	చి.మాం.	చిత్తూరు జిల్లా	24.	శ్రీ.మాం.	శ్రీరామేశ్వరం జిల్లా
11.	చెం.మాం.	చెంగల్పట్టం జిల్లా	25.	స.మాం.	సర్కార్ జిల్లాలు
12.	తూ.గో.మాం.	తూర్పు గోదావరి జిల్లా	26.	సే.మాం.	సేలం జిల్లా
13.	తె.మాం.	తెలంగాణ	27.	హై.మాం.	హైదరాబాదు జిల్లా
14.	న.గో.మాం.	నల్లగొండ జిల్లా			

భాషా సంకేత పట్టిక

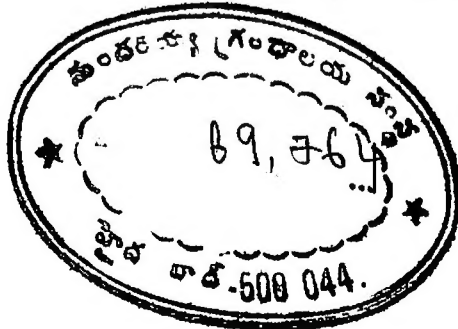
సంకేతం	భాషానామం	సంకేతం	భాషానామం
అ.	అస్సామి	నే.	నేపాలి
అప.	అపభ్రంశం	పం.	పంజాబి
అ.మా.	ఆర్థమాగధీ ప్రాకృతం	పర్తి.	పర్తి
అర.	ఆరబ్బీ	పా.	పాళి
అకో.	అకోస్	పార.	పారశీకం
ఇం.	ఇంగ్లీషు	ప్రె.	ప్రెకాచీ ప్రాకృతం
ఇం.అ.	ఇండో-ఆర్యన్	ప్రో.	ప్రోద్దుగీసు
ఇం.యూ.	ఇండో-యురోపియన్	ప్రా.	ప్రాకృతం
ఉ.	ఉర్దూ	ప్రా.తె.	ప్రాచీన తెలుగు
ఒ.	ఒరియా	ప్రె.	ప్రెంచి
ఒల్లా.	ఒల్లారి	బ.	బడగ
క.	కన్నడం	బీ.	బీహారి
కా.	కాశ్మీరి	బెం.	బెంగాలి
కుజ.	కుజ	క్రా.	క్రాహూయా
కుమా.	కుమారి	మ.	మలయాళము
కురు.	కురుఖ్	మందా.	మందా
కువి.	కువి	మరా.	మరాఠి
కొడ.	కొడగు	మహా.	మహారాష్ట్ర ప్రాకృతం
కొండ.	కొండ	మా.	మాగధీ ప్రాకృతం
కొలా.	కొలామి	మార్తీ.	మార్తీ
కో.	కోట	ముందా.	ముందా
గ.	గదబ	మూ.ఉ.ద్రా.	మూల ఉత్తర ద్రావిడం
గు.	గుజరాతి	మూ.ద.ద్రా.	మూల దక్షిణ ద్రావిడం
గోం.	గోండి	మూ.ద్రా.	మూల ద్రావిడం
గ్రీ.	గ్రీకు	మూ.మ.ద్రా.	మూల మధ్య ద్రావిడం
చూ.ప్రె.	చూళికాప్రెకాచీ ప్రాకృతం	ల.	లహన్దా
ర.	తమిళం	లా.	లాటిన్
రు.	రు.గు	శా.	శౌరసేనీ ప్రాకృతం
రె.	రెలుగు	నం.	నంస్కృతం
రొ.	రొద	నవర.	నవర
రే.	రే	సిం.	సింది
రే.	రే	సింహ.	సింహళం
ద్రా.	ద్రావిడం	హిం.	హిందీ
నా.	నాయకి		

Bibliography

<i>Name of the Author</i>	<i>Title of the Book</i>
—	Ṛgveda with the Commentary of Sāyaṇa
—	Tamil Lexicon, Vols. I to VI & Supplement,
University of Madras
—	The Compact Edition of the Oxford English
Dictionary, Vols. I & II, Oxford, at the
Clarendon Press
—	Yajurveda Samhita
Amarasimha	Namalingānuśāsanam (Amarakōṣa)
Apte, V. S.	Apte's Sanskrit-English Dictionary, Vols.
I to III
Apte, V. S.	Students Sanskrit-English Dictionary
Benerji, Muralidhar	The Deśi Nāmamāla
Belsare, M. B.	The Pronouncing and Etymological Gujarati-
English Dictionary
Bhat, M. M.	Tulu Dictionary
Bhattacharya, S.	Ollari
Buddhadatta Maha	English-Pali Dictionary
Banti, Haradev	Brihat Angrej-Hindi Kosh
Barnhart, C.L.	American College Dictionary
Brown, C. P.	English-Telugu Dictionary
Burrow, T. and Emeneau, M.B.	A Dravidian Etymological Dictionary
(D.E.D.)
Darling Buch, Carr	Dictionary of Selected Synonyms in the
Principal Indo-European Languages
Davids, T. W. Rhys and
William Stede	Pali-English Dictionary
Dhanpal	Paia Lachnināmamāla
Erenest Klein	A Comprehensive Etymological Dictionary
of English Language
Folke Boberg	Mangolian-English Dictionary (in three
volumes)
Franklin Edgerton	Buddhist Hybrid Sanskrit Grammar and
Dictionary
Galletti	Galletti Telugu Dictionary

<i>Name of the Author</i>	<i>Title of the Book</i>
Grierson, A. G.	The Dictionary of the Kashmir Languages
Parts I to IV
Gundert	Malayalam-English-Malayalam Dictionary
Hanumantha Rao, M.	Swastic Dictionary English-English-Telugu
Dictionary
Haragovinda Das	Pali Sabda Mahannavo
Hemachandra Barua	Hēma Kōsa (Assami-English Dictionary)
Herbert Lorrain, J.	A Dictionary of Abor-Miri Language with
Illustrative Sentences and Notes
James Taylor, L.	A Portuguese-English Dictionary
Jaschke, H. A.	Tibetan-English Dictionary
Kālika Prasad	Brihat Hindi Kosh
Keshav Bhikaji Bhawale	Students Modern Dictionary English to
English and Marathi
Kulkarni, K. P.	Marathi Vyutpatti Kōsh
Lakshman Sarup	The Nigantu and Nirukta
Maharaj Ratnachandra Raji	Ardha Magadhi Dictionary, Vols. I to IV
Madhav K. Deshpande	Marathi-English Dictionary
Manamohan Gosh	Prakrita Kalpataru
Manindra Bhushan	Mundari English Dictionary
Manu	Manusmṛti
Mariappa Bhat, M.	Kittel's Kannada-English Dictionary (in four
volumes)
Manfred Mayrhofer	A Concise Etymological Sanskrit Dictionary
(in two volumes)
Mathews	Mathew's Chinese-English Dictionary
Paramananda Mewaram	A New English-Sindhi Dictionary
Pathak, B. C. and Pathak, C. S.	Authentic Senior Dictionary
Praharaj, G. E.	Poornachandra Oriya Bhashakosh (Oriya
Lexicon), Vols. I to VII
Prasadkar (Editor)	Bhasha Nilakkan
Raghavan Pillai, K.	The Vakyapadiya
Ramachandra Pātak	Bhargava Adarsa Hindi Sabda Kosh
Ramachandra Narayana Velingkar	Jñaneswari Sabda Bhandar
Ramalingam Pillai, T.	Dictionary of Malayalam Phrases
Ramalingam Pillai, T.	English-English-Malayalam Dictionary (in
two volumes)
Ramkhe, M.	Bengali Dictionary
Reddy, G. N.	A Study of Telugu Semantics
Sankaranarayana, P.	English-Telugu Dictionary
Siddheshwar Varma	The Etymologies of Yāska
Sivadatta Pandit	Hema-Kōsa Assami-English Dictionary

<i>Name of the Author</i>	<i>Title of the Book</i>
Skeat, W. W.	Etymological Dictionary of English Language
Somasekhara Sarma, Mallampalli
and Janaki Ramaiah, Mocherla	Bala Saraswaty Pictorial Medium Dictionary
English-English-Telugu
Steingass, F.	Persian-English Dictionary
Surendranath Thakur	Language Lexicon
Suryakanta Sastry, Vyakarana-
tirtha	A Grammatical Dictionary of Sanskrit
Swamynatha Iyer, T. A.	The School Dictionary English-Tamil
Syama Sundar Das, B. M.	Hindi Sabda Sagar, Vols. I to IV
Taylor James, L.	Portuguese-English Dictionary
Turner, R. L.	A Comparative and Etymological Dictionary
of the Nepali Language
Turner, R. L.	A Comparative Dictionary of Indo-Aryan
Languages
Trenckner, V. and Anderson,
Dlaries	Pali Dictionary, Vol. I
Vālmiki	Rāmāyanam
Vīra Rajendra Rshi	Hindi Sabda Kosh
Vidyā Sāgar	Sabda Sagara
Vijayarājendra Suri-suraji	Abhidhana Rajendra Kosh, Vols. I to VII.
Viswas Bandhu Sastry	A Complete Etymological Dictionary of
Vedic Language
Vyāsa	Mahabhārata, Mahābhāgavata Puranam,
Vishnu Puranam
Walker, G. D.	Dictionary of Mikir Language
William Little	Short Oxford English Dictionary
Williams, Sir Monier Monier	Dictionary of English-Sanskrit
Williams, Sir Monier Monier	A Sanskrit-English Dictionary
Rev. Winfield, W. V.	A Vocabulary of the Kui Language
Wright, F. A.	Classical Dictionary of Proper Names
Yāskācārya	Niruktam with Durgas Commentary

సలహాసంఘసభ్యుల అభిప్రాయాలు

తెలుగు వ్యక్తులతో శం ప్రథమ సంవత్సరం ముద్రణకు సిద్ధంగా ఉందని తెలిసి సంతోషిస్తున్నాను. తెలుగు పదాలకు వ్యక్తులన్ని నిరూపించడానికి చేసిన అపార్య ప్రయత్నమిది. సంస్కృత పదాలకు వ్యక్తులన్ని తెలిపే అనేక కోణాలు ఉన్నప్పటికీ, తెలుగుపదాల అర్థాల విశేషణకు ఇంతవరకు బృహత్కృషి జరుగలేదు. అప్పుల సంపదాన్ని పూర్తిచేసిన సందర్భంలో ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తును తెలుగు వ్యక్తులతో శం కై రెక్కరు చా. ఎల్. చక్రధరరావును అధినందిస్తున్నాను. క్షీణ సంపదాలుకూడా త్వరలో వెలువరించబడ గలవని దృఢంగా విశ్వసిస్తున్నాను.

—డా. బెజవాడ గోపాలరెడ్డి

ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్ ఉపాధ్యక్షులుగా డా. వి. యస్. కృష్ణగారున్నప్పుడు ఇరవైయేళ్లకు పూర్వం చాలా దూర దృష్టితో ప్రారంభించబడి, శ్రీ భరికపల్లి బుల్లయ్యగారు ఉపాధ్యక్షులుగా ఉన్నకాలంలో - తెలుగు భాషా పరిశోధనకు - ప్రజలకు మాత్రమే కాక - యితర భాషా పరిశోధకులకు సైతం అత్యంత ఉపయుక్తంగా ఉద్దేశ్యం యీ నిమిత్తు నిర్మాణానికై వారు అవసరమైన సద్వకాశాలన్నీ కల్పించి దీనిని పూర్తిచేయించాలని సర్వవిధాలా కృషిచేశారు. శ్రీ ఎమ్.ఆర్. అప్పారావుగారు ఉపాధ్యక్షులైన తరువాత 'జీవచ్ఛవం'వలె భద్రమైన యీ నిమిత్తు నిర్మాణకార్యక్రమానికి ప్రాణంపోసి పనగుత్తీపంచెయ్యడంవల్ల దాక్షర్ లకంసాని చక్రధరరావు, ఎం.సి. పిన్.డి. గారిని కై రెక్కర్ ఓ చీఫ్ ఎడిటర్ గా నియమించి తెలుగు భాషా చరిత్రలో నూతనాధ్యాయాన్ని సృష్టించారు. దేశదేశాల భాషా పరిశోధకులకు సైతం ఉపయోగకరమై, ప్రామాణికమై - తెలుగు భాషకు తెలుగువాటలు చూపగల యీ 'తెలుగు వ్యక్తులతో శం' భాషా గ్రంథాలకు నూతన మార్గాలు చూపిస్తుండనటంలో సందేహంలేదు.

—డా. వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య

దేశభాషలందు రెన్నయిన కమ్మని తెలుగు పదాల వ్యక్తులతో శం ఆంధ్రప్రజలకు, తెలుగు భాషకు యశోదూషణమై (తెలుగు పదాలు మొహంకొడారా శిథిలాలలో కనబడడం గర్వవారణం) పరిశోధనను, పోషణను, తెలుగు భాషను మరింత సంపన్నం చేయటానికి ఈ నిమిత్తువు నిజంగా శో శం కాగలదు. ఈ ప్రయత్నంలో ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తు నామం సార్థకం చేసుకుంటున్నది.

—నావిలాల గోపాలకృష్ణయ్య

"తెలుగు భాషకున్న నిమిత్తువులు రెక్కకు బహు సంఖ్యాకం;" అయినా తెలుగుకున్న 'నిమిత్తు దీపం' మాత్రం చాలా చిన్నదే. పండితులకూ, భాషా వాఙ్మయ పరిశోధకులకూ ఉపకరించే ప్రామాణిక బృహత్నిమిత్తువులన్ని కూర్చి ప్రకటించవలసిన అవసరం ఎంతో ఉంది. అట్టి అవసరాన్ని గుర్తించి ఈనాటికి ఒక 'తెలుగు వ్యక్తులతో శం' లోకానికి అందిస్తున్న ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తు తెలుగు వ్యక్తులతో శం పథకాన్ని అందరూ అభినందించాలి.

అచార్య జి.యస్. రెడ్డి

తెలుగు వ్యక్తులతో శం పథకం ఆచార్య శ్రీ సోమయాజిగారి చిరంజన సంకల్ప శిశువు. ఇరవైయేళ్లక్రితం దాని శైలవాసస్థలో తొలి దాడి (First Chief Assistant) గా ప్రవేశించి పనిచేసే అవకాశం లభించింది నాకు. అయితే ఎందుకోగాని అప్పట్లో దాని యోగం దాగులేక కొంతకాలం యోగనిద్రలో ప్రవేశించింది. ఈ చాలా రోజులు గడిచి యిటీవల ఒక నవచైతన్యం పుంజుకొని ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తులపనులు శ్రీ అప్పరాయ మహాదయుల అధయశదముద్రతో శ్రీ పుంజుకొంటూ మిత్రులు దాక్షర్ ఎల్. చక్రధర రావు సారథ్యంలో పురోగమిస్తూ పుండదం అన్యదాదులకు ముదావహమైన విషయం.

—అచార్య యస్. జోగరావు